

**T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BİTKİ VE HAYVAN
İSİMLERİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Kürşat EFE**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN**

Ankara - 2012

**T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BİTKİ VE HAYVAN
İSİMLERİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Kürşat EFE**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN**

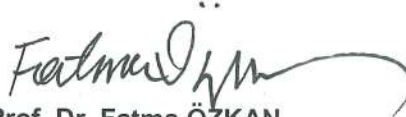
Ankara - 2012

EK-3a: Doktora Tezi İçin Jüri yeleri Onay Sayfası

ONAY

Krat EFE tarafından hazırlanan "*Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri*" başlıklı bu çalışma, 07.12.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliğı/oyokluğı) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili* Bilim dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN

Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

Prof. Dr. Fatih Kirişioğlu

Prof. Dr. Ülkü ÇELİK şAVK

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR

ÖN SÖZ

Kültür, bir hayat tarzıdır. Kültürün izlerini en iyi şekilde günlük hayatta kullanılan kelimelerde görmekteyiz. İnsanoğlu, yaşadığı coğrafyaya göre edindiği izlenimlerin etkisiyle çevresindeki canlı cansız varlıklara isimler vermektedir. Kullanılan kelimeler, insanları değerlendirmede, çeşitli eşyaları adlandırmada ve o eşyaları işlevlerine göre sınıflandırmada kültürün önemli bir göstergesi olarak görülmektedir.

Kültür devamlılığını sağlayan en önemli varlık dildir. Dilin bir diğer görevi, bir milletin hayat tarzını yansıtan kelimeler aracılığıyla kültürü gelecek nesillere aktarmaktır. Kültürün en önemli göstergesi dildir. Bir milletin dilinden o milletin hayat tecrübesi, düşüncesi ve tarzı ortaya çıkarılmaktadır. Türk milleti diğer milletler gibi geçmişten günümüze kadar karşılaştığı canlı cansız bütün varlıkları kendi düşünce ve hayal dünyasına göre isimlendirmiştir. Türk milletin kuşlara, böceklerle, bitkilere, diğer hayvanlara, doğaya ve hatta hayata bakışı da kullandığı kelimelerde saklıdır. Türk coğrafyasının ortak kültürüne Türk kültürü adı verilmektedir. Bu kültür içerisinde farklı bölgelerin ve farklı yörelerin alt kültür özellikleri, varlığını sürdürmesine rağmen bu durum herhangi bir farklılaşmaya sebep olmamaktadır. Aksine bu unsurlar, ana kültür ile dolaylı bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Alt kültür özelliklerini de bir ülkenin bölgeleri arasındaki ses, söyleyiş ve yer yer söz dizimi ile kelime farklılığına dayanan ağızlarda görmekteyiz. Türkiye Türkçesi ağızlarında şekil, anlam ve kelime hazinesi yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Kelime hazinesi yönünden görülen farklılıklar, coğrafi şartlarla doğrudan bağlantılı olan yöresel hayat tarzından kaynaklanmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızları, Türkçenin zenginliğidir. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine üniversitelerde gerek lisans gerek yüksek lisans gerekse doktora seviyesinde çok sayıda tez hazırlanmıştır, hazırlanmaya da devam edilmektedir. Ayrıca yerel ve ulusal dergilerde ağızlarla ilgili çok sayıda derleme yayımlanmaktadır. Bunun yanında günümüzde belediyelerin ve

kaymakamlıkların yerel folklor çalışmaları bir hayli artmış, bu çalışmalar kısmen de olsa desteklenmiştir. Aynı zamanda sanal ortamda (internet ortamında) köy, kasaba ve ilçe sitelerinin sayısının gün geçtikçe arttığı da gözlenmektedir. Bu sitelerde köy, kasaba ya da ilçe folkloru tanıtıldığı gibi çoğunda yörede kullanılan kelimeler derlenip internet ortamında herkesin bilgisine sunulmuştur. Bu kültür hazinelerine kaybolmadan ulaşip bunları kaydetmek gerektiğine inanmaktayız. Bu çalışmaların, ağızlar üzerine hazırlanan tezlerin derleme zorluğuna bir nebze de olsa faydalı olacağı inancındayız. Köy, kasaba ya da ilçe folkloru üzerine yayımlanan bu sitelerin, hem kaymakamlıklarca desteklenip teşvik edilmesi hem de kaymakamlıklar bünyesinde uzman kişiler tarafından oluşturulacak komisyonlar tarafından denetlenerek bu çalışmaların basılı yayın hâline getirilmesi artık Türkçe için elzemdir. Bu şekilde yayımlanacak eserlerin Türk Dil Kurumunun bünyesindeki *Anadolu Ağızları Bilim ve Uygulama Kolu* tarafından incelendikten sonra birleştirilerek yayımlanması da bu çalışmalara bilimsel nitelik kazandıracaktır. Bununla da kalmayıp yabancı sözcüklere ağızlardan karşılıklar bulunabileceği gibi üretilcek ya da ithal edilecek teknolojik aletlerle diğer nesnelere ağızlardaki kelimelerden yararlanılarak isimler verilip yabancı dil baskısı Türkçe üzerinden kaldırılabilir. İstanbul Türkçesinin kitle iletişim araçlarıyla yaygın kullanım alanı kazanması, köyden kente göç ile köyde kullanılan dilin yavaş yavaş unutulması, yabancı dillerin Türkçe üzerindeki baskısı, köyde yaşayan insanların azalması gibi birçok sebeple Türkiye Türkçesi ağızlarındaki çok sayıda kelime âlemin boşluklarında kaybolup gitmektedir. Biz de bu duruma karınca misali gücümüzün yettiğince engel olmak için bu çalışmayı hazırladık. Bu çalışma ile yazı dilinde görülmeyen fakat konuşma dilinde yer alan unutulmaya yüz tutmuş kelimeleri kayıt altına almayı ve dil üzerindeki değişimleri bitki ve hayvan isimleri üzerinden kaydetmeyi amaçladık. Türkiye Türkçesi ağızlarını temel alan yüksek lisans ve doktora tezlerinden yayımlanan eserlerle ağız sözlüklerini tarayarak başladığımız çalışmamızı mahallî kültür öğeleri üzerine hazırlanan bireysel çabaların ürünü olan eserlerle internet ortamında herkesin kullanımına sunulan mahallî folklor sitelerini / sayfalarını inceleyerek devam

ettirdik. Mehmet ÖZMEN, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı'nda *“Türkçenin, Türkiye genelindeki yöresel bitki adlarını da içine alan bir bitki adları sözlüğüne ihtiyacı vardır. Bunun için önce Türkiye genelinde, her türlü bitkinin yöresel adlarının derlenmesi, bu adların Latincelerinin tespit edilmesi, edebi dildeki mevcut adlarla karşılaştırılması ve Latincelerini ve yöresel karşılıklarını da içine alan bir bitki adları sözlüğü hazırlanması gerekmektedir. Bir kişinin gücünü ve uzmanlık alanını aşan bu tür bir çalışma, ancak ilgili alanlardaki uzmanlardan oluşan kurul veya kurulların katkısıyla gerçekleştirilebilir.”*¹ diyerek sadece bitki isimleri üzerine yapılacak bir çalışmanın zorluğunu hatırlatmıştır. Fakat hem hayvan isimlerini hem de bitki isimlerini onlarca eserden tek başımıza taramamız epey zor olsa da Türk dili sevdamızla bu işin üstesinden gelmeye çalıştık. Çok sayıda eseri tarayarak Türkiye Türkçesi ağızlarında bitki ve hayvan isimlerini alfabetik olarak sunmaya gayret ettik. İnceleme bölümünde bitki ve hayvan isimlerindeki kavramlaştırma sistemi ile sınıflandırmayı belirlemeye çalıştık. Bu çalışmada madde başlarının etimolojik incelemesine yer vermememizin sebebi bunun ayrı bir çalışma konusu olduğu kanaatini taşımamızdır. İleride bu konuyu ele alan bir çalışmayı da tasarlamaktayız. Sadece bitki ve hayvan adları üzerinde durduğumuz için sağlık deyişlerine, çiftçilik ve tarımla ilgili kelimelere girmedik. Aslında gerek sağlık deyişleri olsun, gerekse tarım ve çiftçilik kelimeleri olsun, bitki ve hayvan isimleriyle doğrudan alakalıdır. Bu yüzden de bunlar, göz ardı edilmemesi gereken konulardır. Fakat tezimizin konu, yöntem ve zaman sınırlaması olduğu ve bu çalışmaların uzman kişilerden oluşacak kurullarca hazırlanması gerektiği için bu konuyu da başka bir çalışmaya bıraktık. Tezin metin kısmı *“Türkiye Türkçesinde Bitki ve Hayvanların Adlandırılması”, “Bitki ve Hayvan İsimlerinin Sınıflandırılması ve Bitki ve Hayvan İsimlerinde Kavramlaştırma”, “Yapı Bakımından Bitki ve Hayvan İsimleri”, “Türkiye Türkçesinde Bitki İsimleri” ve “Türkiye Türkçesinde Hayvan İsimleri”* olmak üzere beş bölüme ayrılmıştır. Dördüncü ve beşinci

¹ Mehmet ÖZMEN, **Bitki Adları Sözlüğü ve Bitki Adlarının Derlenmesiyle İlgili Sorunlar Üzerine**, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa), 2009, s.559.

bölümlerde bitki ve hayvan isimleri kaynak eser veya kelimenin kullanıldığı bölge (*köy, kasaba, şehir*) belirtilerek alfabetik bir şekilde sıralanarak ortaya konulmuştur. Bitki ve hayvan isimlerini tespit ederken metinlerde geçen kelime şekillerinin yazım düzenlerinin korunmasına elden geldiği kadarıyla özen gösterilmiştir. Bu tez, daha önce hazırladığımız “*Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri*” adlı yüksek lisans tezimizle Okt. Özlem Bayrak’ın hazırladığı “*Tarihî Türk Lehçelerinde Bitki İsimleri*” adlı yüksek lisans tezinin devamı niteliğindedir. Her iki çalışma gibi bu çalışma da Türk dil bilimine katkı sağlayacak, bu alanda çalışma yapacak olanlar için faydalı bir eser olacaktır. Bitki adları bilimi ile hayvan adları bilimine katkısı olacak bu çalışma ile Türkiye Türkçesinin bitki ve hayvan isimlerindeki eksilmelerle değişmeler yanında yöresel anlam farklılıklarını gösterecek, kaybolan ya da kaybolmaya yüz tutan kelimeleri de kayıt altına alınacaktır.

Lisans döneminde şahsımda Türk dili sevdasının büyüyüp yeşermesine vesile olan, bu alanda çalışmalar yapmaya yönlendiren, yüreğime çalışma azim ve kararlılığını aşılayan değerleri hocalarım Prof. Dr. Metin KARAÖRS ve Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN’a; lisans, yüksek lisans ve doktora döneminde kendilerinden hem bilimsel anlamda hem de hayat ufku adına çok kazanım elde ettiğim Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY, Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH, Prof. Dr. Çetin PEKACAR, Prof. Dr. Fatma ÖZKAN, Prof. Dr. Leyla KARAHAN, Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU ve Prof. Dr. Fatih KİRİŞÇİOĞLU’na teşekkürü bir borç bilirim. Gerek yüksek lisans gerekse doktora tez danışmanlığımı yapan, çalışmalar sırasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, hem dünya görüşlerinden hem de bilimsel birikiminden oldukça faydalandığım değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN’a şükranlarımı sunuyorum. “*Eğer yazdıklarımın bundan bin sene sonra da geçerli olabileceğini bilmeseydim bunları yazmazdım.*” diyerek çok önemli çalışmalara imza atan Prof. Dr. Turhan BAYTOP’un hem bu sözünden hareketle hem de Türk diline olan sevdamızla bu çalışmayı dilbilimi alanına kaynak bir eser olarak sunuyoruz.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	İ
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
A. Bitki ve Hayvanların Türk Kültüründeki Yeri	1
B. Sözcükbilim, Sözlükbilim, Adbilim	11

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİTKİ VE HAYVANLARIN ADLANDIRILMASI.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI VE BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİNDE KAVRAMLAŞTIRMA

2.1. BİTKİ İSİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI	58
2.2. BİTKİ İSİMLERİNDE KAVRAMLAŞTIRMASI	61
2.2.1. İnsan Özelliklerine Göre Adlandırma	61
2.2.1.1. Cinsiyete Göre Adlandırma	61
2.2.1.2. Boy ve Millet İsimlerine Göre Adlandırma	61
2.2.1.3. İnanca Göre Adlandırma	62
2.2.1.4. Aile ve Akrabalık Göre Adlandırma.....	62
2.2.1.5. İnsanın Dış Görünüşüne Göre Adlandırma	62
2.2.1.6. İnsan Özelliklerine Göre Adlandırma	62
2.2.1.7. Evlilik Durumuna Göre Adlandırma	63
2.2.1.8. Meslek ve Çalışmaya Göre Adlandırma	63
2.2.1.9. Kişi İsimleri ve Unvana Göre Adlandırma	63
2.2.2. Hayvan İsimlerinden Yararlanarak Adlandırma	64
2.2.2.1. Hayvan İsmi ve Bitki İsmi ile Yapılan Adlandırmalar	64
2.2.2.2. Hayvan İsmi ve Organ Adıyla Yapılan Adlandırmalar	65
2.2.2.3. Sadece Hayvan İsmiyle Yapılan Adlandırmalar	66

2.2.3. Organ İsimleriyle Kurulan Bitki İsimleri	66
2.2.3.1. Birinci Kelimesi Organ Adı Olan Bitki İsimleri	66
2.2.3.2. İkinci Kelimesi Organ Adı Olan Bitki İsimleri	67
2.2.4. Nesne İsimlerine Göre Yapılan Adlandırma	68
2.2.4.1. Araç-Gereç İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	68
2.2.4.2. Aydınlatma Araçlarıyla Yapılan Bitki İsimleri	69
2.2.4.3. Çalgı Aleti İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	69
2.2.4.4. Doğaya Ait Nesne İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	69
2.2.4.5. Ev Eşyalarıyla Yapılan Bitki İsimleri	69
2.2.4.6. Gıda İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	69
2.2.4.7. Giysi İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	70
2.2.4.8. Kap-Kacak İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	70
2.2.4.9. Yaralayıcı Alet İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	70
2.2.4.10. Kumaş Yapım Ürünü İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	70
2.2.4.11. Metal-Maden İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	70
2.2.4.12. Oyuncak İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	71
2.2.4.13. Süs Eşyalarıyla Yapılan Bitki İsimleri	71
2.2.4.14. Temizlik Aletleriyle Yapılan Bitki İsimleri	71
2.2.5. Benzetme Yoluyla Yapılan Bitki İsimleri	71
2.2.5.1. İnsana Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri	72
2.2.5.2. Hayvana Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri	72
2.2.5.3. Organa Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri	72
2.2.5.4. Nesnelere Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri	74
2.2.5.5. Güzelliğe Dayalı Benzetmelerle Yapılan Bitki İsimleri	74
2.2.6. Yer İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	75
2.2.6.1. Yer Adlarıyla Yapılan Bitki İsimleri	75
2.2.6.2. Dağ İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	75
2.2.6.3. Deniz, Göl ve Dere İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	75
2.2.6.4. Dinsel Mekân İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	76
2.2.6.5. Ülke, Şehir, İlçe, Semt İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri	76
2.3. ELMA, ARMUT VE ERİK MEYVELERİNİN ADLANDIRILMASI	76
2.3.1. Dış Görünüşüne Göre Adlandırmalar	77

2.3.2. Büyüklüğe Göre Bağlı Adlandırmalar	78
2.3.3. Yetiştği Yere ve Zamanına Göre Adlandırmalar.....	78
2.3.4. Yetişme Zamanına Göre Adlandırmalar	78
2.3.5. Sapı ve Yaprığına Göre Adlandırmalar	79
2.3.6. Tadına Bağlı Adlandırmalar	79
2.3.7. Rengine Göre Bağlı Adlandırmalar	79
2.3.8. Sululuk Özelliğinin Temel Alındığı Adlandırmalar	80
2.3.9. Topluluk ve Şahıs İsimlerine Göre Adlandırmalar	80
2.4. HAYVAN İSİMLERİNDE KAVRAMLAŞTIRMA	80
2.5. KUŞLARA VERİLEN İSİMLER	85
2.6. KEÇİLERE VERİLEN İSİMLER	88
2.6.1. Cinsiyete Göre Verilen İsimler	88
2.6.1.1. Erkeklerle Verilen İsimler	88
2.6.1.2. Dişilere Verilen İsimler	89
2.6.2. Fizikî Özelliklerine Göre Verilen İsimler	89
2.6.2.1. Renklerine Göre Verilen İsimler	89
2.6.2.2. Başlarına Göre Keçilere Verilen İsimler	89
2.6.2.2.1. Alınlarının Rengine Göre Verilen İsimler	89
2.6.2.2.2. Yüz Kısımlarına Göre Verilen İsimler	89
2.6.2.2.3. Kulaklarının Rengine Göre Verilen İsimler	90
2.6.2.2.4. Kulaklarının Şekline Göre Verilen İsimler	90
2.6.2.2.5. Boynuz Durumuna Göre Verilen İsimler	90
2.6.2.2.6. Başlarının Durumuna ve Rengine Göre Verilen İsimler ..	90
2.6.2.2.6.1. Başlarının Özelliklerine Göre Verilen İsimler	90
2.6.2.2.6.2. Renklerine ve Başlarına Göre Verilen İsimler	90
2.6.2.2.7. Kúpelerine Göre Verilen İsimler	91
2.6.2.2.8. Birkaç Özellik Dikkate Alınarak Verilen İsimler	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI BAKIMINDAN BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİ

3.1. YAPI BAKIMINDAN BİTKİ İSİMLERİ	92
3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	92

3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	97
3.1.2.1. Sıfat-Fiil Ekleriyle Yapılan Bitki İsimleri	97
3.1.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleriyle Yapılan Bitki İsimleri	98
3.1.3. Kelime Grubuyla Kurulan Bitki İsimleri	102
3.1.3.1. İsim Tamlaması Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri	102
3.1.3.1.1. Belirtili İsim Tamlaması Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri	102
3.1.3.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçiminde Yapılan Bitki	
İsimleri	103
3.1.3.2. Sıfat Tamlaması Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri.....	103
3.1.3.3. Sıfat-Fiil Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri.....	104
3.1.3.4. Tekrar Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri	105
3.1.3.4.1. Aynen Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri	105
3.1.3.4.2. Yakın Anlamalı Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri	105
3.1.3.4.3. Zıt Anlamalı Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri	105
3.1.3.4.4. Pekiştirmeli Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri.....	105
3.1.3.5. İsnat Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri	105
3.1.4. Cümle Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri	106
3.1.4.1. İki Kelimesi Emir Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri	106
3.1.4.2. Bir Kelimesi Emir Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri.....	106
3.1.4.3. İsim + Fiil ile Yapılan Bitki İsimleri	106
3.1.4.4. Fiil + Fiil ile Yapılan Bitki İsimleri	106
3.2. YAPI BAKIMINDAN HAYVAN İSİMLERİ	106
3.2.1. Tek Kelimededen Oluşan Hayvan İsimleri	107
3.2.2. Kök-Ek Düzenindeki Tek Yapılı Hayvan İsimleri	107
3.2.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleriyle Oluşanlar	107
3.2.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleriyle Oluşanlar	108
3.2.3. Kelime Grubuyla Kurulan Hayvan İsimleri	109
3.2.3.1. Belirtisiz İsim Tamlaması Şeklinde Hayvan İsimleri.....	109
3.2.3.2. Sıfat Tamlaması Şeklinde Olan Hayvan İsimleri	109
3.2.3.3. Sıfat-Fiil Grubu Şeklinde Olan Hayvan İsimleri	109
3.2.3.4. İsnat Grubu Şeklinde Olan Hayvan İsimleri	110
3.2.3.5. Tekrar Grubu Şeklinde Olanlar	110

3.2.4. Kuş İsimlerinin Yapı Bakımından Sınıflandırılması	110

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BİTKİ İSİMLERİ

4.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BİTKİ İSİMLERİ	112

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA HAYVAN İSİMLERİ

5.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA HAYVAN İSİMLERİ.....	847

SONUÇ	1082

KAYNAKÇA	1090

İNTERNET KAYNAKÇASI	1115

ÖZET	1125

ABSTRACT	1127

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.i	: Adı geçen internet sitesi
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.y.	: Adı geçen yazar
AA	: Aybastı Ağzı
AAğ.	: Asarcık Ağzı
AAT- Gey.	: Anadolu Ağızlarından Toplamalar, Geygelli Yörüklerinin Kullandıkları Gizli Dil
AAT Kal.	: Anadolu Ağızlarından Toplamalar - Kalaycı Argosuna Ait Bazı Kelimeler
AAT	: Anadolu Ağızlarından Toplamalar
AC.	: Arturo Polmbi, Mario Santarelli, Glianimali commestibilideimarid'Italia
Ad.	: Adana
AD	: Anadilden Derlemeler
Ada.	: Adana İli Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzı
ADOSA	: Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları - II
ADSK	: Anadolu Ağızları Derleme Sözlüğüne Katkılar
ADÜM	: Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme-I
ADÜM-II	: Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme-II
ADYA	: Adıyaman ve Yöresi Ağızları
AEİA	: Ankara Evren İlçesi Ağzı
Af.	: Afyon İli Ağzı
Af. (II)	: Afşar
Afş.	: Afşin
Ağ.	: Ağaçlar (<i>gene</i>)
Ağ.(II)	: Ağrı
Ağ.(III)	: Ağın
AİAD	: Anadolu Ağızlarından Derlemeler

AlAD-Alaçam	: Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler, (Bolu, Alaçam Elekçileri Diline Ait Bazı Kelimeler)
Ak.	: Akdeniz
Ak.(II)	: Akhisar
AKAY	: Ankara, Kalecik Yalım Köyü Tarihi ve Kültürü
Akç.	: Akçaabad (<i>Eski Polathane</i>)
Akd.	: Akdeniz
AKD	: Arpaçay Köylerinden Derlemeler
AKDSK	: Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
Aks. I	: Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar
Aks. II	: Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar – II
Aks.	: Akseki
Akv.	: Akvaryum Sözlüğü
Al.	: Alucra Yöresinden Türemiş Kelimeler
Ala.	: Alaşehir
Ala. (II)	: Alaşehir ve Merkez Köylerinin Ağız Araştırması
Alm.	: Almanca
AMA	: Afyon Merkez Ağzı
Ams.-Gmş.	: Amasya, Gümüşhacıköy İlçesi ve Çevre Köyleri
And.	: Anadolu
And.Ağıt.	: Andırın'dan (Kahramanmaraş) Derlenen Ağıtlar
And.Ağz.	: Anadolu Ağızları
Ank.	: Ankara
Ank.Ahlat.	: Ankara Ahlatlıbel Kıraç Mera Florası ve Bazı Önemli Bitki Türlerinin Dağılışı Üzerine Araştırmalar
Ank.Söz.	: Ankara İli Ağzı Sözlüğü
Ant.	: Antalya
ANYuk.	: Antalya, Yukarıkocayatak
Ar.	: Arapça
ARADSK	: Anadolu ve Rumeli Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar II

Ard.	: Ardanuç
ARDER	: Artvin ve Ardanuç Ağzından Derlemeler
Art.	: Artvin
Art.Bö.	: Artvin Böcek Adları
Âş.	: Âşık Veysel'in Şiirlerinde Yöresel Kelimeler ve Deyimler
Ay.	: Aydın
At.	: Atkaracalar Köyü
AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜDTCFD	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi
Baba.	: Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağzı
Bal./Blk.	: Balıkesir
Ban.	: Banaz İlçesi Ağzı
Bar.	: Bartın
Bar.(II)	: Barçın Yaylası (Başyayla, Sarıveliler-Ermenek) Folkloru
Bas.	: Baskil
Başk.	: Başkaları
Bed.	: Bedirören - http://www.bediroren.com/?page_id=311
Ber.	: Bergama Merkez İlçe ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağız İncelemesi
Bey.	: Ankara Beypazarı İlçesi Ağzı
Bey.(II)	: Beyşehir
BİA	: Bala İlçesi Ağzı
Big.	: Balıkesir Bigadiç Ağzı
Bil.	: Bilecik İli Ağız İncelemesi
Bk./bk.	: Bakınız
Blg.	: Bulgarca
Bol.	: Bolu
Boz.	: Bozat Belediyesi
Bozkır	: Konya, Bozkır - http://www.bozkirkusca.com/site/
Brd.	: Burdur
Brs.	: Bursa

BT	: Birecik ve Türkçesi
BTS	: Biyoloji Terimleri Sözlüğü
Bur.	: Burdur
Bül.	: Ordu, Fatsa, Bülbül köyü
C.	: Cilt
Çand.	: Yozgat, Çandır Ağız
Çay.S.	: Çaycuma Sözlüğü
Çay	: Çay ve Çobanlar Ağız
Çev.	: Çeviren
Çin.	: Çince
Çorc.	: Çorumca Sözlük
Çöm.	: (Bodrum) Çömlekçi Köyü Ağız Özellikleri
Çr.	: Çoruh ağız
ÇYA	: Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağız
Çub.	: Çubuk
DA	: Diyarbakır Ağız
Dar.	: Darende
Dar.(II)	: Darılı köyü - www.darili.com
Dbyz.	: Doğubayazıt
DDSK	: Denizli Ağızından Derleme Sözlüğüne Katkılar
DĞİHF	: Denizli'nin Güney İlçesi ve Havalisi Folkloru
DİAT	: Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar
Din.	: Dinar
Din.Ev.	: Dinar ve Evciler Yöresi Ağız
Doğa	: Doğa Derneği (Sözlüğü) - http://www.dogadernegi.org/
Dört.	: Hatay Dört Yol Ağız
Dr.	: Doktor
DS	: Derleme Sözlüğü
DSİ	: Derleme Sözlüğüne İlaveler
DSKK	: Derleme Sözlüğündeki Kelimelerin Kaynakları Hakkında
DTCF	: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
DTYA	: Doğu Trakya Yerli Ağız

Dur.	: Durali köyü
Dursunaligil	: Ordu, İkizce, Kaynartaş Beldesi, Dursunaligil köyü
Düz.	: Düzce
Dyr.	: Diyarbakır
EA	: Erzurum Ağzı
EAFSöz.	: Halk Deyimleri ve Folklor Sözlüğü
Edr.	: Edirne
EDSK	: Edirne İli Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar (I)
EDSK-II	: Edirne İli Ağızlarından Deneme Sözlüğüne Katkılar - II
EİA	: Erzurum İli Ağızları - III. Cilt
Eİ.	: Elazığ
Eİ.Av.	: Elazığ Yöresi Avcılık Terimleri Sözlüğü
ELAYSÖV	: Elazığ Yöresi Söz Varlığı
Elm.	: Elmadağ
Emir.	: Emirdağ Ağzı
EMİYA	: Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi ve Yöresi Ağızları
End.	: Türkiye'deki Bazı Endemik Bitki Türleri
Enz.	: Enez
ERC.	: Erciyes dergisi
Erm.	: Ermenice
Erz.İ.A.	: Erzurum İli Ağızları
Erz.Mer.	: Erzincan (Merkez) Ağzının Ses Bilgisi ve Söz Varlığı
Esbağ.	: Eskibağlar köyü
Esk.	: Eskişehir
Esk.Düz.Abd.	: Eskişehir ve Düzce Abdallarının “Gizli Dil”lerine Ait Bazı Kelimeler (<i>Anadolu Ağızlarından Derlemeler</i>)
EŞF	: Erzurum Şehir Folkloru
ETA	: Eskişehir Türkmen Ağızları
ETAS	: Eskişehir Türkmen Ağızları Söz Varlığı
EYA	: Erzincan ve Yöresi Ağızları
EYAD	: Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler

EYADSK	: Eskişehir Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkıları
EYSV	: Elazığ Yöresi Söz Varlığı
Far.	: Farsça
Fel.	: Felahiye İlçesi (Kayseri) Yöresel Kelimeler ve Deyimler
Fet.	: Fethiye Yerel Konuşma Sözlüğü
FHKA	: Feke Halk Kültürü Araştırması
Fr.	: Fransızca
g.	: göl / gölü
GA	: Gaziantep Ağız - III. Cilt
Gaz./Gz.	: Gaziantep
Gazi.	: Gazipaşa'da Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri
GBA	: Güneybatı Anadolu Ağızları
GDİAT	: Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar
Gelibolu	: Gelibolu, Karainbeyli Köyünde Halkın Bildiği Bitki İsimleri
Ger.	: Gerger Merkez ve Köyleri Ağızları
GIAT	: Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar
Gir.	: Giresun
GKÖ	: Gümüşhane'nin Kültür Ögeleri
Göl.	: Gölbaşı ve Çevresinde Kullanılan Yöresel Kelimeler ve Anlamları
Gör.	: Görele
Gör.Çat.	: Görele, Çatakkırı Köyü
Güm.Gök.	: Gümüşhane Gökdere köyü
Gün.	: Rize, Güneysu
Gün.(II)	: Gündoğmuş Köyü Bitki İsimleri
Güney	: Denizli'nin Güney İlçesi Ağız
Gürc.	: Gürcüce
HA	: Harput Ağız
HAD	: Türkiye Halk Ağızından Söz Derleme Dergisi

Har.	: Harput Ağzına Has Kelimelerin Yapı ve Anlam Özellikleri
Hay.	: Haymana
HDP	: Hatay, Dört Yol, Payas Beldesi
Hsn.	: Hasanoğlan
Hvs.	: Havsa
Hzi.	: Hazırlayan
IDSK	: Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar
Isp.	: Isparta
İç.	: İçel
İnc.	: İnceleme
İng.	: İngilizce
İps	: İpsala
İsce.	: İscehisar ve İhsaniye Ağzı
İsk.	: İskenderun
İsp.	: İspanyolca
İst.	: İstanbul
İt.	: İtalyanca
İz.	: İzmir
JA	: Journal Asiatique - Paris
K./k.	: Köyü
Kar.	: Kars İli Ağzı
Kar.Eflani	: Karabük, Eflani Yöresel Sözlük
KARYA	: Karaman ve Yöresi Ağzıları
Kas.	: Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı
Kay.	: Kayseri
KAYMA	: Kayseri Merkez İlçe Ağzı
KBAYA	: Keban-Baskil ve Ağın Yöresi Ağzıları
KEADSK	: Kırklareli, Erzurum ve Artvin İllerimizden Derleme Sözlüğüne Katkılar
Keb.	: Keban
KEO	: Kayseri ve Elazığ Yöresi Ağzılarında Ortak Dil Unsurları

KEPİYA	: Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları
Khr.	: Kahramanmaraş
KİA-Der.	: Kayseri, Isparta, Adana İllerimizden Derlemeler
Kır./Kırş.	: Kırşehir
Kır.Abd.	: Kırşehir Abdal / Teber Dili ve Anadolu, Azerbaycan, Özbekistan Gizli Dilleriyle İlgisi
Kız.	: Kızılderili
KİA	: Kars İli Ağızları
KİA-Der.	: Kayseri, Isparta, Adana İllerimizden Derlemeler
KİAT	: Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar
Kil.	: Kilis
KMA	: Kahramanmaraş Merkez Ağzı
Kmn.	: Kaman (Kırşehir)
KMYA	: Karaman ve Yöresi Ağızları
Koc.	: Kocaeli Ağızlarında Kullanımdan Düşmekte Olan Bazı Sözlər
Koca.	: Malatya İli Hekimhan İlçesi Kocaözü Kasabası
Kon.Dağ.	: Konya Dağ Köyleri Ağızlarından Derlemeler
Kon.	: Konya
Kös.	: Köseçoban Yöresel Kelimeler ²
KPKSİN	: Kayseri, Pınarbaşı, Kayabaşı (Sindel) Köyü
Krm.	: Karaman
Krş. / krş.	: Karşılaştı
KS	: Kayseri Sözlüğü
KSz	: Keleti Szemle- Budapeşte
Kşn.:	: Keşan
Kuş	: Tüm Kuş Türleri ³
KYA(Söz.)	: Kırşehir Yöresi Ağızları
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları

² <http://www.kosecoban.com.kasabayoresel-kelimeler>

³ <http://www.izafet.com/kus-turleri/587787-turkiyedeki-kus-turleri-3.html>

KYAS	: Kırşehir ve Yöresi Ağızları Sözlüğü
Lat.	: Latince
Lp.	: Lalapaşa
MA	: Muğla Ağızları
Maç.	: Maçka
MAİLA	: Malatya İli Ağızları
Mal.	: Malatya
Mal.-Ak.	: Malatya, Arapgir, Aktal köyü
Man.	: Manisa
Mar.	: Maraş
Mar.	: Mardin
MBTS	: Misalli Büyük Türkçe Sözlük
MDK	: Mersin Yörüklerinden Derleme Sözlüğüne Katkılar
Mer.	: Mersin
Mes.	: Mesudiye
MİLA	: Malatya İli Ağızları
MKK	: Malatya, Kale, Kozluk köyü
Moğ.	: Moğolca
Mrç.	: Meriç
Mrk.	: Merkez
MTA	: Manyas Türkmen Ağızı
Muğ.	: Muğla
Muş	: Muş - Merkez Ağızı
MUYAT	: Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma
n.	: nehir / nehri
Nal.	: Nallıhan
NDSK	: Nazilli (Aydın) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar
Nev.	: Nevşehir / Nevşehir Ağzından Kelimeler ve Anlamları
Niğ.	: Niğde
Niz.	: Nizip / nizip.com
OAAD	: Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler

Or.	: Ordu
Or.-Zir.	: Ordu Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Tıbbi Bitkiler
Ord.Fat.	: Ordu, Fatsa, Yukarıtepe Köyü Ağzı
Ordu-Ay.	: Ordu Merkez Aydınlık Köyü
Ort.	: Ortaköy
Ort.(II)	: Ortaköy ve Çevre Folkloru Araştırması
OYA	: Ordu İli ve Yöresi Ağızları
OYAA	: Ordu ve Yöresi Ağızlarında Armut Adları
Pınar.	: Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi
Prof.	: Profesör
R.	: Rize
RİA	: Rize İli Ağızları
Rize/ Rz.	: Rize Mahalli Sözlüğü - Kalkandere
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Saf.	: Safranbolu
SABAYA	: Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörüklerinin Ağız
Sak.	: Sakarya İli Ağızları
Sam.	: Samsun
Sam.Akb.	: Akbulut Köyü - Alaçam / SAMSUN
Seben	: Bolu İli Seben İlçesi Ağzı
Sırp.	: Sırpça
SİA	: Sivas İlbeyli Ağzı
SİMA	: Siverek Merkez Ağzı
SİTİAT	: Sivas, Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar
Siv.	: Sivas
Siv.(II)	: Sivas kültürü, http://www.sivaskulturu.com/
Siv.2	: Sivas kültürü, http://www.istsivder.org.tr

Siv.Ala. ⁴	: Sivas, Alacahan
SİYA	: Sivas İli ve Yöresi Ağızları
Sl.	: Slavca
Sm.	: Samsun
SMY	: Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağızları
SOS	: Adbilim Açısından Samsun, Ordu ve Sinop Ağızlarında Armut, Elma ve Erik Adları
Söz.	: Sözlük
SÖZ.	: Türkiye Deniz Balıkları Sözlüğü
Srm./Sür.	: Sürmene
STİAT	: Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar
Suçatı	: Suçatı Sözlüğü
Şab.	: Şabanözü İlçesi, http://sabanozum.com/sozluk.php
Şar.	: Sivas, Şarkışla İlçesi
Şav.	: Şavşat Yöresinden Derlenen Kelimeler
Şerefiye	: Şerefiye ve Çevre Köyleri Dayanışma ve Kültür Derneği
ŞSam.	: Şemseddin Sami - Kâmus-ı Türkî
Şko.	: Şereflikoçhisar
ŞYA	: Sarkışla ve Yöresi Ağızları
Taş.	: Taşocağı Köyü
TAYA	: Talas ve Yöresi Ağızları
TBA / TBAğ.	: Türkiye'de Balık Adları
TBAS	: Türkçe Bitki Adları Sözlüğü
TÇA	: Anadolu Halk Dilinde Türkçe Çiçek Adları
TÇDSK	: Derleme Sözlüğüne Katkılar, Tunceli Çemişgezek Ulukale Köyü ve Çevresi
TDAD	: Türk Dili Araştırmaları Dergisi
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Vakfı
TDAY	: Türk Dil Araştırmaları Yıllığı
TDAYB	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten

⁴ Sivas, Alacahan - <http://site.mynet.com/zsaritepe/zulkuf/id5.htm>

TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
Teb.	: Teberce
Tıb.	: Tıbbî Bitkiler - http://tibbivearomatikbitkiler
Tietze	: Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati, Cilt I
Tir.	: Tirebolu
Tir.(II)	: Tirebolu, Cıvıyalı köyü
TİYA	: Tokat İli ve Yöresi Ağızları
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TM	: Türkiyat Mecmuası
TNH	: Tokat, Niksar, Hüseyingazi
Tok-Ay.	: Tokat - Aydoğdu
Tr.	: Trabzon
Tr.Gül.	: Trabzon, Of, Visir, Gülen Köyü Ağzı
Trab.-2	: Trabzon Yöresi Kelimeleri - http://www.trabzonum.org
TRABYA	: Trabzon ve Yöresi Ağızları (I)
Trb.	: Trabzon - http://www.trbzonum.org/
Trb.Vak.	: Trabzon - Vakfıkebir
TS	: Türkçe Sözlük
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Tun.	: Tunceli
TYA	: Trabzon ve Yöresi Ağızları
TYHK	: Tarsus Yöresi Dağ Köylerinde Geleneksel Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme
UA	: Urfa Ağzı
UBA	: Halk Dilinde Uşak'ta Bitki Adları ve Sağlık Değişleri
UİA	: Uşak İli Ağızları
UKA	: Artvin İli, Yusufeli İlçesi, Uşhum Köyü Ağzı
UMA	: Urfa Merkez Ağzı
Üni.	: Üniversite
Unv. / Üniv.	: University / Üniversite

Uş.	: Uşak
Uzk.	: Uzunköprü
Ün.	: Ünye
V.	: Van
vb.	: ve başkaları, ve benzeri, ve bunun gibi
vd.	: ve diğeri / diğerleri
vebşk.	: ve başkaları
Vkf.	: Trabzon, Vakfıkebir
vs.	: vesaire
Yağ.	: Gümüşhane, Yağlıdere
Yal.	: Yalvaç
Yay.	: Yayını / Yayınları
Yer.	: Yerköy / yerköy.net
Yer.Bit..	: Yerköy Bitki Adları (Yerköy merkez)
Yer.Bit.Ak.	: Yerköy Bitki Adları, Akpınar köyü
Yer.Bit.Ar.	: Yerköy Bitki Adları, Arifoğlu köyü
Yer.Bit.Bel.	: Yerköy Bitki Adları, Belkavak köyü
Yer.Bit.Göç.	: Yerköy Bitki Adları, Göçerli köyü
Yer.Bit.Kar.	: Yerköy Bitki Adları, Karaosmanoğlu köyü
Yer.Bit.Kum.	: Yerköy Bitki Adları, Kumluca köyü
Yer.Bit.Yam.	: Yerköy Bitki Adları, Yamuklar köyü
Yoz. / Yz..	: Yozgat
Yun.	: Yunanca
yy.	: Yüzyıl
ZBKA	: Zonguldak - Bartın - Karabük İlleri Ağızları

GİRİŞ

A. BİTKİ VE HAYVANLARIN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ

Her kültür, toplumsal hayatta bütünlük sağlamak için bir dizi kural tanımlarken aynı zamanda bireylerin ve toplumun doğayla kurduğu ilişkinin çerçevesini de belirlemektedir. Buna göre, doğa ile ilişkili inançların, düşüncelerin ve eylemlerin biçimlenmesinde, bireysel ve toplumsal kültür belirleyici rol oynayan etkenlerden biri olarak gözükmektedir. İlk deneyimleri sonucu doğadan korkan ve ona karşı kendini koruma ihtiyacı duyan insan, o dönemdeki doğa algısıyla, doğayı kontrol altına alma, ona müdahale etme ve değiştirmeye yönelik bir tutum izlemiştir. Algı; nesnel dünyayı duyular aracılığıyla öznel dünyaya aktarma; duyuları yorumlayarak anlam verme ve aynı zamanda bir eylem sürecidir. Bireysel ve toplumsal deneyimler ile gelişen düşünce ve duygu dünyası, insan türünün varlığının ilk anından itibaren, insanın diğer insanlara ve doğaya karşı davranışlarını biçimlendirmiştir. Bu nedenle, birbiri ile bağlantılı düşünce-duygu-davranış, çevre koşulları, deneyimler ve değer yargılarının belirlediği algı,tutum ve süreçte gelişen inançlar, insanın içinde bulunduğu doğal ve kültürel çevreyle olan ilişkilerini yönlendirmektedir. İnsanın doğayla ilişkileri; doğadan kopuş sürecinde, kendini gerçekleştirmeye başlaması, doğa koşulları karşısındaki durumu, diğer canlılar ve insanlarla ilişkileri çerçevesinde gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir. İnsan yaşamını etkileyen ilk somut faktörler; doğa ve etrafındaki diğer insanlardır. Evrim sürecinde insan, dış koşullardan kendini korumak için doğadaki diğer canlılardan farklı olarak usunu kullanmıştır. Diğer canlılar, koşulları olduğu gibi kabul edip doğadan sadece yararlanırken insan doğaya ihtiyaç ve isteklerine göre müdahale etmiş ve doğayı kendi yararına uygun olarak değiştirmiştir. Temel yaşam gereksinimlerini karşılamaya ve güvenceye almayan çalışan insan bu süreçte, çevresini ve dış koşulları algılamaya, anlamaya, fikirler arasında bağlantı kurmaya, genelleme yapmaya, sonuç çıkarmaya, belirli inançlar

geliştirmeye başlamıştır. İnsanın doğadaki ilk deneyimleri sonucu gelişen temel algısı ve ilk izlenimleri; doğanın “güçlü”, kendisinin “güçsüz” ve ona karşı savunmasız olduğudur. Çünkü ateş yakıyor, yel sürüklüyor, yer sallıyor, soğuk donduruyordur. O dönemde insan, tüm bu olaylar ve diğer tehlikeler karşısında savunmasızdır ve yaşamı sürekli tehdit altındadır. Ne yazık ki temel yargı ve ilk deneyimlere dayanan bu algılar ve ilişkili eylemler, geçmiş ve günümüzdeki doğal çevre-birey-toplum arasındaki ilişkilerde uyumsuzluğa ve sömürüye neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, ilk dönemlere ait doğa algıları, insanlık tarihindeki önemli sorunların temel nedenlerinden biridir. Bu durumda, doğa-insan ilişkilerinde mevcut sorunların çözümünde, öncelikli adımlarından biri de bireylerin, toplumun, o toplumdaki karar üreticilerin ve teknokratların doğayı nasıl algıladıkları ve ona dair ne tür inançları olduğunun anlaşılmasıdır. Böylece, sorunun çözümü için gerekli olan yaklaşım ve pratikleri geliştirmek kolaylaşacaktır. Doğa algısı ve ilişkili davranış biçimleri, temel inanç, değer ve düşünce sistemlerinin kapsamlı bir biçimde incelenmesi ile anlaşılabilir çünkü “değerler” ve “çevresel kaygılar” arasında bir ilişki vardır.¹

İnsanoğlu asırlardır dinî inançlarının etkisini günlük hayatına yansıtmıştır. Bu durum zaten kaçınılmaz bir sonuçtur. Din değişikliği olduğunda dahi eski inancın etkisi mutlak surette yeni hayat tarzında kendisini göstermiştir. Her millet bunu farklı bir biçimde günlük hayat düzenine yansıtmıştır. Türk milleti de geçmişten günümüze asırlar boyunca

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Emel Baylan, **Doğaya İlişkin İnançlar, Kültür ve Çevre Sorunları Arasındaki İlişkilerin Kuramsal Bağlamda İrdelenmesi**, Ank.Üni. Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ank.,2007, s.68; Orhan Hançerlioğlu, **Düşünce Tarihi**, Remzi Kitabevi, İst., 1996; Ç.Kağıtçıbaşı, **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Yay., İst., 1988; C.T. Morgan, **Psikolojiye Giriş**, Çev.: H. Arıcı vd., Ank., 1993; T. Ingold, **Culture and The Perception of The Environment**, Bush Base, Farm Forest, Culture Environment and Development, Routledge, London, 1992, pages 39-56; E. Croll, A. Parkin, **Bush Base, Forest Farm Culture**, Environment and Development, Routledge, Place of Publication, New York, 1992; M.Bookchin, **Yok Etme ve Yaratma Gücü**, Birikim Dergisi, Sayı:57-58, Birikim Yay., İst., 1994; M. Pretes, **Development and Infinity**, World Development, 1421-1430. Elsevier Science, No: 9, Vol. 25, 1997; P.W.Schultz, **The Structure of Environmental Concern**, Concern For Self, Other People and The Biosphere Journal of Environmental Psychology, Academic Press, 2001, p.327-339; A.D.Eisler, H.Eisler and M.Yoshida, **Perception of Human Ecology**, Cross-Cultural and Gender Comparisons, Journal of Environmental Psychology, 2003, V. 23, p.89-101.

çeşitli inanç farklılıkları içerisinde olmuştur. Her ne kadar İslam çevresinde inanç dünyasını şekillendirse de eski inançlarının izleri, gerek Anadolu'da gerekse Orta Asya'da kendisini farklı şekillerde göstermektedir. Bu durumun izleri elbette bitki ve hayvan isimlerinde de görülmektedir.

“Türk destanları, İslam öncesi Türklerin kozmogoni anlayışlarını, inanışlarını, tarihlerini, edebiyatını ve hatta yasalarını içinde toplayan bir mahiyet arz etmektedir.”²Ancak, Türkler yaşadıkları coğrafya gereği birçok din ve kültürlerle karşılaşmışlardır. Bunun sonucu olarak, Türk boyları arasında nesilden nesile asırlarca söylenmiş olan bu destanlara birçok yerli ve yabancı unsurlar girmiştir. Bilindiği gibi kozmogoni bütün dünya ve âlemin meydana gelişi hakkındaki nazariye ve görüşlerdir. Dolayısıyla, “Türk destanlarından dış tesirler ayıklandığında, Türk boylarının yüksek bir kozmogoni anlayışlarının mevcut olduğu görülmektedir.”³ Göktürk Yazıtları'ndaki ‘Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındığı zaman, ikisinin arasında insanoğlu yaratıldı.’ cümlesi ile bundan çok daha sonraları gelişen Manas destanındaki “*yer yer olduğunda, su su olduğunda*” mısralarında hem Türk kozmogonisinin hem de dünyanın ve kâinatın algılanmasında aynı inanış biçiminin izlerini görmek mümkündür.”⁴“Göktürk Yazıtlarına göre başlangıçta iki önemli şey yaratılmıştır: ‘Yukarıda gök, aşağıda yer’, ikisi arasında insanoğlu ve insanoğlunun üzerinde de iki büyük Türk kağanı Bumin Kağan ile İstemi Kağan. Bu dört şeyin, varlıklar âleminde en önemli dört unsuru teşkil ettiği kabul edilmesinin yanı sıra, bu dört varlığın, *micro kosmosun* temelini teşkil ettiğine inanılmaktadır.”⁵ Bu inanış biçimine göre göğü ve yeri yaratan bir yaratıcı vardır. Başka bir ifadeyle gök, Tanrı olarak kabul edilmez. Aynı şekilde, insanı da Tanrı yaratmıştır. Burada makro kozmos ve mikro kozmos üzerinde durulması gerekir. Makro kozmos kâinat, evrendir. Mikro kozmos ise insanlar, hayvanlar ve bitkilerdir. Bu anlamda, eski Türklerin kozmogoni anlayışı; kâinatın bütün tezahürlerini gök ve ‘yir-

² Abdülkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler I**, Ank. 1987, s.223.

³ Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi I**, Ank. 1971, s.431.

⁴ Bk. Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)**, Ank. 1986, s.13.

⁵ Bahaddin Ögel, a.g.e., Ank. 1971, s.477.

sub'un (*yer-su*) temsil ettiği, birbirine zıt fakat birbirini tamamlayan iki âlemşümul 'nefes'ten müteşekkil bir sistem olarak değerlendirilebilir.⁶

Türkler, bulundukları coğrafya gereği birçok din ve kültürle iç içe yaşamışlar, onlardan etkilenmişler ve genellikle de bu din ve inanışları benimsemişlerdir. Bununla beraber, bu din ve inanışlar, onların dünya görüşlerini, yaşadıkları çevreyi algılayış biçimlerini ve nihayet tabiatta var olan birtakım nesnelere manevî anlamlar atfetmelerini sağlamıştır. Türklerde tabiat ve tabiatı meydana getiren unsurlar önemli varlıklar olarak görülmüş ve onlarda bulunan gizli güçlerin insanlara iyilik veya kötülük yapabilecekleri düşünülmüştür. Bu anlamda, Türkler doğada görülen her şeye dinî bir anlam ve değer atfetmiştir. Ağaçla ilgili inanışlar ve uygulamalar bunlardan sadece birisidir. Anadolu'nun pek çok yöresinde, türbelerin, tekkelerin ve ulu ağaçların takdis edilerek çaput bağlanması ve mum yakılması fenomeninin, İslam öncesi Türklerdeki ağaç kültü ve buna bağlı inanışlarının bir izi olduğu açıktır. Türkler, Müslüman olduktan sonra, kutsal ağaç inancı ve buna dayalı birtakım uygulamaları İslamiyet'le birlikte yaşatmaya devam etmişler veya bu inanç ve uygulamaları İslamî unsurlarla uzlaştırmışlardır. Bu anlamda, Tanrı'dan dilekle kutsal kabul edilen bu ağaçlara, yatırlara, türbelere adak adamak, mum yakmak ve kurban sunmak gibi eylemlerin, eski Türklerde olduğu gibi günümüz Müslüman Türk toplumunun Tanrı ile bağını güçlendirme vasıtası olarak değerlendirdiği açıktır. Günümüzde, Müslüman Türk toplumu arasında görülen bu uygulamaların sebebinin, insanların İslam'ı yeterince bilmemelerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ancak bu gibi inanış ve pratiklerin, kişinin karşılaştığı veya çözemediği değişik sorunlar karşısında, insan varlığını aşan kendisine imkânlar sağlayabilecek türlü yerlere veyahut da aşkın bir varlığa yönelmesi olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu anlamda insanlar, büyüklerinden gördüğü veya öğrendiği

⁶Bk.Emel Esin, **Türk Kozmolojisi** (İlk Devir Üzerine Araştırmalar),İst. 1979, s.1; Baheddin Ögel, **Türklerde Devlet Anlayışı**, Ank. 1982, s.1; *Ayrıntılı bilgi için*Bk. Ramazan Işık, **Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler**, Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi 9: 2 (2004), s.90.

birtakım dinî inanış ve pratikleri uygulamak suretiyle üstesinden gelemedikleri birtakım sorunlarını çözebilecekleri inancını taşımaktadırlar.⁷

Türk milleti, çevresinde bulunduğu canlı cansız varlıklara ad vermekle kalmamış, onlardan manevî anlamda da çok etkilenmiştir. Hayvanlarla ilgili ilginç inançların kökeni çok eski devirlere dayanmakla beraber bunların bir kısmı hâlâ halk arasında varlığını sürdürmektedir. Mesela bir baykuşun bir eve konması veya bir kişinin önünden kara kedi geçmesi hâlen uğursuzluk sayılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan hayvanlarla ilgili halk inançları ise şöyledir: “Ev yılanı o evin bekçisidir. Yılan öldürülüp suya atılırsa ve yılan suda kaybolursa yağmur yağar ve durmaz, seller olur. Kurt uluyunca ya ayaz olur ya kar yağar. Bir evin başında baykuş öterse o evde biri ölür ya da bir yıkım olur. Kurtlar uluyunca inekleri yemesinler diye gökten ağızlarına yiyecek düşer. İnek doğurunca eve ağır bir şey alınırsa ya da ağır bir şey kaldırılırsa ineğin sütü kesilir. İlk yaylaya çıkışta sığırların ortasından bir yabancı geçerse sığırlar hamile kalmaz, doğum yapmazlar. Baykuş ötmesi uğursuzluktur, yanan bir odun alınarak baykuşa atılmalıdır. Bir kişinin önüne tavşan çıkması uğursuzluktur, mümkünse gidilen yoldan geri dönülür. Çakal uluyunca yere tükürmek gerekir, yoksa insanın başına bir yıkım gelir. Çakal ulumaya başlayınca hava açacak, günlük güneşlik olacak demektir. Bir evin önünde karga öterse o eve haber gelir. Rüya da akrep görmek iyidir. Kedi ile aynı yerde yatmak doğru değildir. Karga öttüğünde kar yağacağına inanılır. Köpeğin gece vakitsiz havlaması, horozun vakitsiz ötmesi, öküzün gece böğürmesi deprem, doğal afet gibikötü durumlara işaretler. Köpek havaya doğru bakarak havlarsa kan dökülecek demektir. Güvercin, kumru, kırlangıç, leylek öldürmek günahtır. Kuzular satılincaya kadar yabancılara gösterilmez. Horoz öttüğünde yağmur yağar. Tavuğun horoz gibi ötmesi uğursuzluktur, öten tavuk kesilir.”⁸

⁷ Ramazan Işık, **Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler**, Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi 9: 2 (2004), s.103-104.

⁸ Turgay İPEK, <http://www.2de1.com/bilelim.ogrenelim/21872hayvanlarla.ilgili.batil.inanislar.html>, Erzurum, (DHA), 29.08.2011.

Kuşların ötmesi ve hayvanların uluması üzerine olan bâtil inanışları derleyen Lütfi Sezen,⁹ akşam ve yatsı ezanı arasında köpek uluduğunda o civarda birisinin öleceğine, gece vakitsiz horoz öterse savaş çıkacağına, tavşan, tilki ve kara kedi yolu keserse bunların uğursuzluk getireceğine inanıldığını belirtirken evcil, yabanî hayvanların ötüşü, uluma, kişneme, böğürmeleri ile alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün ön belirtileri veya işareti olarak yorumlandığını ifade etmiştir. Bu tür hayvanlar içerisinde köpek, kedi, at, koyun, keçi, inek, horoz, tavuk, kaz, tilki, kurt, çakal, yarasa, yılan, baykuş, karga ve leyleğin sayılabileceğini vurgulayan Lütfi Sezen, bunların içerisinde özellikle köpek ve baykuşla ilgili inanışların çok yaygın olduğunu belirtmiştir. Lütfi Sezen, evcil, sâdık ve sezi yeteneği çok gelişmiş olan köpeğin sadece uluması değil, uluma biçimi, zamanı ve yerinin de yaklaşan bir ölümü haber verdiğine inanıldığını, köpeğin bu türden ulumasını önlemek için de köpeğin kovalanıp taşlandığını söylerken baykuşun da bir *ölüm kuşu* olarak bilinmesinin temelinde yatan sebeplerin sesinin ve yüzünün sevimsizliği, yıkıntılarda ve terk edilmiş yerlerde yuva yapması olduğunu dile getirmiştir. Baykuşun da sadece ötmesi ile değil, aynı zamanda ötüş biçimi, ötme zamanı, konduğu ve öttüğü yerle de ölüm habercisi olduğuna inanıldığı ifade edilmiştir.¹⁰

Hayvanlarla birlikte yaşayan insanlar arasında kimi zaman korkudan, kimi zaman çaresizlikten, kimi zaman da rastlantılardan doğan birtakım inanışlar olduğunu belirten Mustafa Güler de bu tür inanışların, ilk insanın var oluşundan günümüze kadar sürüp geldiğini ifade ederek *“Bu tür inanışların çoğunun bilimsellikle, akılla, çağdaşlıkla bir ilgisi yoktur. İnanışlar kişiden kişiye değişmekle birlikte ortak yanları vardır. Bu tür inanışların insan üzerinde negatif etkisi de bulunmaktadır.”*¹¹ diyerek hayvanlarla ilgili inanışların insan üzerindeki etkileri üzerinde durmuştur.

⁹ Yrd.Doç.Dr.,Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi (<http://www.medya73.com/16.08.2011>).

¹⁰ Turgay İPEK, a.g.i.

¹¹ Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üni. Tıp Fak. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı Başkanı, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/359045.asp>, Erişim tarihi: 29.08.2011.

“Tarım ekonomisinin zaferinden binlerce yıl sonra, ilkel avcının dünya görüşü tarihte yeniden hissedilecektir. Gerçekten de Hint-Avrupalıların ve Türk Moğolların akın ve fetihleri, en mükemmel avcı olan yırtıcı etobur simgeleriyle örtüşmektedir. Çok sayıda Hint-Avrupa ve Türk-Moğol kabilesi avcı hayvan isimleri (ilk sırada kurt) almıştı ve vahşi hayvan suretindeki bir mitsel atanın soyundan geldiklerini kabul ederlerdi. Diğer yandan yabanıl bir hayvanın izinin sürülmesi ve öldürülmesi bir toprağın fethinin ve bir devletin kuruluşunun mitolojik modeli hâline gelmiştir.”¹² Türklerin geçmişte atlı göçebe bir toplum olduğu gerçeği onların bitki ve hayvanlardan ayrı bir dünya kuramayacakları gerçeğini de beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bitki ve hayvanlarla ilgili inanış ve uygulamaların Türklerde önemli bir yer tuttuğu görülmüştür.¹³

¹² Mircea Eliade, **Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi**, Cilt I, Chicago Üni., 1987, s.6.

¹³ “**Tarsus yörüklerine ait bitkilerle ilgili inanışlarda şunlar karşımıza çıkmaktadır:** Şeftali, erik, kiraz vb. ağaçlar meyve vermezse, ramazan ayı içerisinde ağacın çatma kısmına hamile bir kadın taş bağlar ve ağacı eliyle sallar ya da ağaca bir çivi çakar. Yeni bir zeytin, portakal gibi ağaçlar meyve vermezse köküne ekmek kırıntısı gömülür. Tarlaya dikilen kabak, salatalık gibi sebzeler ürün vermezse bunların köküne çam çırası sokulur ya da çocuğu çok olan birinin şalvarı bunların üzerinde sürünerek dolaştırılır. İncir, ardıç ağacından ve karaca ağaçtan düşenin onmayacağına inanılır. İncir ve ceviz ağacının altında, gölgesi ağır olduğundan uyumaz. Ayrıca ceviz ağacının kadın gibi ay başı olduğu, mahrem zamanında çevresindeki her şeyin fotoğrafını çektiği, bu yüzden ceviz ağacının uğursuz olduğu düşünülür. İneğin ilk sütü incir ağacının dibine dökülür. İncir ağacının sütü olduğundan ineğin ilk sütü onun dibine dökülürse, ineğin sütlü olacağı düşüncesi vardır. Ayrıca inek buzalandığında (doğum yaptığında) dananın eşi, inek sütlü olsun diye, incir ağacının üzerine atılır. Çam ağacının intizarlı olduğuna inanılır. Çünkü Hz. İbrahim yakılacağı zaman hiçbir ağaç odununu vermezken çam ağacı odununu vermiştir. Bu yüzden çam ağacının kesildiği zaman bir daha büyümeyeceğine inanılır. Harman yerinde ekin savrulurken harmanın içinden geçilmez. Eğer geçilirse hasadın bereketinin azalacağına inanılır. **Tarsus yörüklerine ait hayvanlarla ilgili inanışlarda da şunlarla karşılaşılır:** Köpeğin uluması her zaman için ölüm olacağına işaretir. Köpeğin gökyüzüne bakarak uluması, sahibinin öleceğine yorumlanır. Bu durumda soğan kırılarak atılır. Tavuğun horoz gibi ötmesi ve akşamdan sonra öten horoz ölüm habercisi olarak düşünülür. Bu durumda tavuk, horoz kesilip atılır. Gökte kargaların çarpışması ölüm olacağına işaretir. Dağda çakalın uluması ölüm olacağına işaretir. Avcılar ilk avının kanından birazını tüfeğine sürer. Böylece daha fazla avlanabilmek için kismetleri açılmış olur. Kedinin sırtının yere gelmemesinin sebebi şu olaya dayandırılır. Peygamber Efendimiz namaz kılarken secde edeceği yere yılanın biri kıvrılmış, kedi de onu ağzına alarak oradan uzaklaştırmıştır. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz namazını bitirince kedinin sırtını sıvazlayarak: “Senin sırtın yere gelmesin.” demiştir. O günden sonra kedi ne kadar yüksek bir yerden aşağıya atılsa atlasın mutlaka ayaklarının üzerine düşer. İneğin ilk sütü, inek sütlü olsun diye bir akarsuya dökülür. Kırlangıçlar havada toplu halde uçarlarsa yağmur yağacağına, bereket olacağına inanılır. Baykuş viran kuşu, “*gükümavk, pay kuşu, ad kuşu*” adıyla da bilinir ve sevilmeyen bir hayvandır. Onun konduğu evin viran olacağına ve o evden bir cenazenin çıkacağına inanılır. Baykuş görüldüğünde soğan kesilerek ona atılır ve evin yakınından uzaklaştırılır. İşe giderken tavşan görürsen işin rast gideceğine, yılan görürsen işin tersine gideceğine inanılır. Mersin, Tarsus, Çamalan ve Kaburgediği köylerinde ise tavşanın geçtiği tarladan bile geçilmez. Boz devenin yününü taşıyan bir kişiye şeytanın dokunamayacağı inancı vardır. Siyah yılan kesinlikle öldürülmez. Çünkü

“Bitki ve hayvanlar, insanların Tanrı’yla iletişimlerinden günlük hayatlarındaki en basit pratiklerine kadar yer etmiştir. İnaniş ve uygulamalarda hayvanlar, bitkilerin önüne geçmiştir. Bunun sebebi göçebeliğin etkisinin yanında bitkilerin sabit, hayvanların ise hareketli olmalarıdır. Hayvanlar, eski çağlardan itibaren insanların bir yerden başka bir yere gitmesine, türemesine, çeşitli zorlukları aşmasına yardımcı olmaktadır. Yaratılış efsanelerine, dinlere, pozitif bilimlere bakıldığında bitkilerin hayvanlardan önce yaşam sahnesine çıktıkları ortadadır. Bu açıdan bakıldığında bitkilerle ilgili inaniş ve uygulamaların daha fazla olması gerekirdi. Ancak, göçebe insanın hayatında, hayvanlarla olan etkileşim bitkilerle olan etkileşimden daha fazla olmuştur. Bu sebeple bitkilerle ilgili inaniş ve uygulamalar hayvanlara oranla azdır. Ağaçlarla ilgili dikkat çeken en önemli nokta ise ağaçların hemen hemen bütün dinlerde yer alması, ağacın Tanrı ile insan arasındaki yol olarak görülmesidir. Ağaçlar, Tanrı’yla iletişimin temel ögesi oldukları gibi nazara ya da olumsuzluklara karşı da koruyucu etkisi göstermektedir. Ağaçların pek çoğunun peygamberlerle ya da Tanrı’yla ilgili bir rivayeti bulunmaktadır. Bu da insan-doğa-Tanrı zincirinin bir göstergesidir. Ağaçlar, bu dünyadan sonraki hayatı da simgelemektedirler. Mezarların başına servi ağacının dikilmesi, bu duruma verilecek en güzel örnektir. Tarım ve hayvancılıkla geçinen toplumlarda bitkilerin ekilip dikilmesi, son derece hassas dengeler üzerine kurulu bir durumdur. Bu durumla ilgili inaniş ve uygulamalara yer verilmiştir. Ekim dikim işlerinde, ekimin yapılacağı günden, tohumun atılmasına, ayın doğuş şekline, yapılacak duaya, ürüne

siyah yılanlar çift gezer. Eğer birini öldürürsen diğerinin yılanı öldüren kişiye veya malına zarar vereceğine inanılır. Dağda pay çakalının uluması iyiye yorumlanmaz. Köyde bir ölüm veya acı bir şeylerin olacağına işaretler. Örumceğin eve yuva yapması evde kıtlık olacağına işaretler. Bir inek ve düvesinin sütü, komşuya verilirken süt verilen kabın içine iki tane taş, yeşil ot ya da kömür atılır. İneğin danasını ilk olarak inat olmayan biri bağlar. Çünkü danayı ilk kim bağlarsa dananın huyunun da onun huyunu kapacağına inanılır. Ezan okunurken köpek havlarsa köpeğin şeytani gördüğüne inanılır. Ayrıca hiç beni olmayan siyah köpek şeytana benzetilir. Cemre düştükten sonra diğer sürüngenler görülmeden yılan gören kişinin cennetlik olduğuna inanılır. Köpeğin gökyüzüne bakarak havlaması, kötü bir şeyler olacağına işaretler. Kumlar satılma zamanı gelinceye kadar aile dışında kimseye gösterilmez. Bir avcı dağda bir hayvan avlayıp geldiğinde, köydeki bir kişi avlanmış hayvanı almak isterse avcıya tuz veya anlık (az bir miktar para) vermesi gerekir. Dağda kaybolmuş bir hayvan (keçi, koyun) olduğunda, hayvanları bulmak için keklik insana yol gösterir. Kekliğin uğurlu bir hayvan olduğu inancı vardır.” [Bk. Adem Öger, **Tarsus Yöresi Dağ Köylerinde Geleneksel Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme**, Pamukkale Üni. Sos. Bil. Ens. TDE Anabilim Dalı Yük. Lis. Tezi, Denizli, Haziran 2003, s.361].

zarar gelmemesi için alınan önlemlere kadar pek çok unsura dikkat edilmesi gerektiği görülmektedir. Göçebe insan, doğanın getireceği her sürprize hazırlıklı olmak durumundadır. Hava durumu, bu sürprizlerin başında gelmektedir. Hava tahminlerinde dâhibitki ve hayvanlardan yararlanılmaktadır.”¹⁴

Türk kültüründe “ağaç kültü” geçmişten günümüze oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk inanç sisteminin önemli bir unsuru olan “ağaç kültü”; hayatı, ölümsüzlüğü, yer üstü, yer altı ve gökyüzünü birbirine bağlayan, gençliği temsil eden ve onunla ilgili inanışlara sahip olan bir kültür ögesidir. İnsanların bir hastalıktan, sıkıntıdan, felaketten kurtulmak için ya da Tanrı’dan dilediği bir isteğinin yerine gelmesi için Tanrı’ya kadar ulaştığına inandığı bir ağacı aracı olarak kullandığı belirtilmiştir. Türk dünyasında ağaç kültüne dayalı olarak *kayın, çam, kavak ağacı, ardıç, çınar, dağ servisi-sedir, servi-selvi, meşe-imen-emen, dut, söğüt, elma* gibi bazı ağaçlar, kutsal sayılmışlar Türk kültüründe önemli inanç ögesi hâline gelmişlerdir.¹⁵ “Değişik toplumlarda en yaygın inançlardan biri de ağacın kutsal kabul edilmesidir.

¹⁴ Berna Olgunsoy, **Balıkesir Yöresinden Derlenmiş Bitki ve Hayvanlarla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma**, Balıkesir Üni. Sos. Bil. Ens. TDE Anabilim Dalı Yük. Lis. Tezi, Balıkesir 2007, s.260.

¹⁵ Pervin Ergun’un hazırladığı ‘**Türk Kültüründe Ağaç Kültü**’ adlı çalışmada Türklerin ağaç kültürünün günümüzdeki yansımalarını ve eski Türk inancının Tanrı anlayışını açıklamaktadır. Yazar, bu çalışmasında ağaç kültüründen hareketle eski Türk inanç sistemine ve Tanrı anlayışına ulaşmayı; kutsal ağacı hurafelerin dışında, inanç sisteminin bir unsuru olarak ortaya koyabilmeyi amaçlamıştır. *Dünya Kültürlerinde Ağaç Kültü* başlıklı birinci bölümde dünya topluluklarında var olan ağaç ile ilgili inanç ve uygulamalar hakkında bilgi verdikten sonra dünya topluluklarında hayatı, ölümsüzlüğü, yer üstü, yer altı ve gökyüzünü birbirine bağlayan, gençliği temsil eden vs. *Kozmik Ağaç (Dünya Ağacı, Hayat Ağacı)* ve onunla ilgili inanışları sıralamıştır. İnsanların bir hastalıktan, sıkıntıdan, felaketten kurtulmak için ya da Tanrı’dan dilediği bir isteğinin yerine gelmesi için Tanrı’ya kadar ulaştığına inandığı bir ağacı aracı olarak kullandığını belirtmiştir. Kitabın üçüncü bölümünü oluşturan *Türk Kültüründe Ağaç Kültü* adlı bölümde çeşitli Türk boylarında Hayat Ağacı’nın hangi adlarla anıldığı, neyi temsil ettiği örnekleriyle açıklanmıştır. Ardından *Hayat Ağacının Yaratılış-Kökeni*, Türk destanları ışığı altında açıklanmış; Hayat Ağacı’nda yer alan kartal motifinin anlamı üzerinde durulmuştur. Hayat Ağacı’nın Türklerde hayatın başlangıcını, ilk insanın yaratılışını; dünyadan uçmak ve ölmeyi de temsil ettiği yine destanlar ve mitlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Yazar, ilerleyen sayfalarda Türk kültüründe *göğün direğinin çadır direği* olarak nitelendirildiğini ve Türk hakanlarının cihan hâkimiyeti anlayışını “*Güneş tuğumuz-bayrağımız; gök de çadırımız olsun.*” cümlesi ile ifade ettiğini belirtmiştir. Eserde Türklerin inanç sistemindeki Tanrı anlayışı ile Hayat Ağacı arasındaki benzerliklere dikkat çekilmiştir. Türk dünyasında ağaç kültüne dayalı olarak *kayın, çam, kavak ağacı, ardıç, çınar, dağ servisi-sedir, servi-selvi, meşe-imen-emen, dut, söğüt, elma* gibi bazı ağaçların özellikleri, kutsal sayılma sebepleri ve bu ağaçlarla ilgili inanışlar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. [Ayrıntılı bilgi için bk. Pervin Ergun, **Türk Kültüründe Ağaç Kültü**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ank., 2004, s.3; s.18-81, s.145-388].

Dinler tarihçileri, insanlık tarihinin en eski devirlerinden beri, ağaç kültünün farklı toplumlarda değişik biçimlerde kendini gösterdiği düşüncesindedirler. Ağacın yerin dibine kadar inen kökleri, göğe doğru dik bir tarzda yükselen gövdesi, gökyüzüne kadar uzanan dal ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha pek çok özelliği sebebiyle olsa gerek, iptidai insanın birtakım dini düşüncelere sahip olmasında önemli rol oynamıştır. Bu anlamda ağaç, hayatın ve sonsuzluğun timsali olarak da kabul edilmiştir.”¹⁶ Bununla beraber, ağacın bizzat maddî varlığının değil, özelliklerinin ve temsil ettiği gücün bir sonucu olarak kutsallık kazandığı veya kutsal kabul edildiği söylenebilir.¹⁷ Ancak araştırmalar, her ağacın ya da aynı ağacın her yerde her zaman kutsal kabul edildiğini, hatta en çok meyvesiz ve ulu ağaçların takdis edildiğini ifade etmektedirler. Muhtemelen insanoğlu, küçük bir filizden gün geçtikçe büyüyerek gelişen ve nihayet bir nedenle kuruyup çürüyen ağaçla, kendi hayatının tabîi seyri arasında bir benzerlik olduğunu görmüş ve kutlu tanıdığı her mekânla ağaç arasında alaka kurmuştur. Nitekim en eski devirlerden günümüze kadar, hemen bütün mabetlerde ve mukaddes beldelerde ağacın bu varlığı dikkat çekicidir.¹⁸

Türk kültür ve inancında hem bitkilerin hem de hayvanların oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. İnsan hayatının her evresinde varlığını ve etkisini gösteren bitki ve hayvanlara Türk kültüründe doğaüstü özellikler verildiği gibi bu varlıklar hayatı idame ettirme unsuru olarak görüldükleri için özel bir yere sahip olmuşlar, özel ve güzel adlandırmalarla somutlaştırılmışlardır.

¹⁶ Ahmet Yaşar Ocak, **Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri**, İst. 1983, s.84.

¹⁷ Bk. Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, Ter. M. Ali Kılıçbay, Ank. 1991, s.127-128.

¹⁸ Bk. Ahmet Yaşar Ocak, a.g.e., s.84; ayrıntılı bilgi için Bk. Ramazan Işık, a.g.e., s.94.

B. SÖZCÜKBİLİM, SÖZLÜKBİLİM, ADBİLİM

Sözcük, bir ya da birden çok ses birimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da -bükünlerde olduğu gibi- bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Bunun yanında bazı dilbilimcilerin sözcük yerine anlambirim, dizim ve birleşkebirim kavramlarını kullandıkları görülmektedir.²⁰

“Sözcükbilim, (*lexicologie, lexicology, wortkunde*), dilin söz varlığını, yani sözcüklerini, türetmede görev alan biçimbirimlerini, bileşik sözcük, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz gibi ögelerini incelemeye yönelen, bu ögelerin kökenlerini oluşumlarını araştırarak biçim ve anlam açısından gelişmelerini saptamaya çalışan bir dilbilim dalıdır.”²¹

“Sözlükbilim (*lexicographie, lexicography, leksikographie*), bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelen bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalıdır.”²² Bir dilin sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan eser sözlük olarak adlandırılırken sözlüklerle ilgili bilim dalına sözlükbilim (*lexicology*) adı verilmektedir. Sözlükte madde başı olarak ele alınan her bir sözcük aynı zamanda sözlükbirimi oluşturur. Sözlükbirim ise anlambirimin, biçimbirime karşıt olarak dil bilgisel nitelik taşımayan türü; bir tek anlambirimden oluşan sözlükselbirim şeklinde tanımlanmıştır.²³ Bu durumda sözcükler için anlamın ön planda olduğu görülmektedir. Anlamın önemli olduğu kadar sözcüğün yapısı da önem taşımaktadır. Yapı olarak sözlükbirimler, yalın, türemiş ve birleşik yapıda olabilir. Sözlükbilimle ilgili

¹⁹ Bk. Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, ABC Kitabevi, İst., 1998, s.190.

²⁰ Bk. V. Doğan Günay, **Sözcükbilime Giriş**, Multilingual Yay., İst., 2007, s.26.

²¹ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil** (Ana Çizgileriyle Dilbilim), TDK Yay., Ank. 1998, s.13.

²² Doğan Aksan, a.g.e., s.69.

²³ Bk. Berke Vardar, a.g.e., s.193.

bazı çalışmalarda sözcüklerin tek başına anlamı olup olmamasına göre dolu sözcük, boş sözcük ayrımı yapılmaktadır. Daha çok gramatikal sözcük olarak değerlendirilen ve tek başına anlamı olmayan sözcüklerin boş sözcük olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Buna göre ilgeçler, bağlaçlar ve adılların boş sözcük kategorisi içinde değerlendirildiği; sözlüklerde yer alan ad, sıfat, belirteç ve eylem türünden olan sözcüklerin ise dolu sözcük olarak ele alındığı görülmektedir.²⁴

“Sözlükler, her dilin söz varlığının temel kaynaklarıdır. Bir dilin söz varlığı sözcükler, deyimler, terimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, mecazlar ve yan anlamlar gibi güçlü ve zengin bir kavram dünyasından oluşmaktadır. Söz varlığının niteliğinin zengin olması, dilin kullanım sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kullanıldıkça dilde deyimler, mecazlar, yan anlamlar, argo, lehçe, ağız gibi ögeler ortaya çıkmaktadır. Dilin anlam dünyasında oluşan bu zengin karışım da sözlüklere taşınmaktadır. Toplumun duygu ve düşünce dünyasını yansıtan bu zengin karışıma göre sözlükler oluşturulur. Deyim sözlükleri, terim sözlükleri, lehçe sözlükleri, kavram sözlükleri gibi... Sözlüklerin oluşturulmasında dil biliminin bir alt dalı olan sözlük biliminden (*lexicologie*) yararlanılır. Sözlükler oluşturulurken sözcüklerin kökeni, anlamı, türü, hangi bağlamda kullanıldığı gibi birçok özellik dikkate alınır. Sözcüklerdeki çok anlamlılık sözlüklerin oluşturulmasında en çok dikkate alınması gereken hususlardan birisidir. Sözcüklerin temel anlamının yanında kazandığı yan anlamlar, mecazlar, deyimleşmeler dilin kavram dünyasını yansıtır. Sözlükler, bir dilin söz varlığının yer aldığı, düşünce ve kültür birikiminin araçları olan temel eserlerdir. Dilin temel söz varlığının yer aldığı sözlükler, milletlerin kültür, duygu ve düşünce belleğinin yazılı kaynağıdır. Bu temel eserler kültür, edebiyat ve eğitim açısından oldukça önem taşırlar. Bu özellikleri dolayısıyla sözlüklerin, bilimsel ölçütlere göre ve insanların öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu ihtiyaçlar edebî, eğitsel, kültürel oluşuna göre farklılık arz edebilir. Amaç ve

²⁴ Bk. V. Doğan Günay, a.g.e.,s.20.

öğrenme ihtiyaçlarındaki farklılıklar sözlüklerin hazırlanmasında dikkat edilecek temel ilkeler arasında yer almalıdır.”²⁵

“Sözlükçülük geleneği içinde doğaldır ki sözlük hazırlama konusunda birtakım ölçütler ve yöntemler geliştirilmiş, iyi bir sözlüğün nitelikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Diğer ilkeler bir yana bırakılırsa günümüzde sözlük hazırlama konusunda özellikle amacın saptanması üzerinde durulmaktadır. Bugün farklı amaçlar doğrultusunda hazırlanan farklı sözlük türlerinin varlığı söz konusudur. Hangi türde olursa olsun sözlük, amacın belirginleştirilmişinden, madde başlarının düzenlenmesine ve tanımların verilmesiyle madde başı için temel anlam ve ilgili yan anlamların kullanım sıklığına göre sıralanışına kadar daha pek çok konuda özenli, ilkeli ve yöntemli bir çalışmayı gerektirmektedir.”²⁶

“Sözlüklerin hazırlanmasında sözlük biliminden yararlanılır ve sözlük bilimi uygulamaları dil biliminin bir alanı olarak kabul edilir. Sözlük bilim, bir dildeki sözlüksel birimleri, başka bir deyişle, anlam birimlerin sözlük birim niteliği taşıyanlarıyla dil bilgisel olmayan ve sözlük birimler gibi işlem gören çeşitli birleşimleri dil bilim yöntemleriyle inceleyen, bu arada sözlük yapımının kuramsal yanlarını da ele alan bir dil bilim dalıdır.”²⁷

“Sözlük bilimi bir ya da daha çok dildeki söz varlığında ve sözcük birleşimindeki birimleri gözleme, derleme, seçme ve betimleme ile uğraşan uygulamalı dil bilimi adıdır.”²⁸ “Sözlük bilimi (*lexicologie*), genel ayırımda dil biliminin bir bölümüdür. Anlamalı birimlerin (*monèmes*) ve birim birleşmelerinin bilimidir, kelimeler bu bilim dalı içinde ait olduğu kültürün bir elementi olarak da değerlendirilir. Sözlük bilimi kelime anlam bilimini ve biçim bilimini (*morphologie*) içine alır. Bu dal, sözlük yapımıyla ilgilenen sözlük bilgisinden (*lexicographie*) ayırdır. Sözlük bilimde, kelimelerin ifade ettiği nesne ile ilgili

²⁵ Adnan Karadüz, **Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/4, Summer 2009, s.637-639.

²⁶ Leyla Uzun, **1945’ten Bu Yana Türkçe Sözlükler**, Kebikeç, 1999, Sayı:7-8, s.7.

²⁷ Zeynel Kıran, Kıran Ayşe, **Dil Bilime Giriş**, Seçkin Yay.,Ank., 2006, s.242.

²⁸ Ahmet Kocaman, **Dil Bilim Sözlük Sözlükçülük**, Kebikeç, S.6, 1998, s.111.

anlamları (*référentiel*) ele alınır. Ayrıca bir kelimenin seçme ve yerleştirme eksenlerinde kazandığı değerleri tespit edilir. Sözlük bilimi, kelimenin metinde kazandığı değerleri tespit etmek için kelime alanları ve anlam alanları incelemelerinden yararlanmaktadır. Alan incelemeleri, kelimenin anlamının tespitinde oldukça verimli sonuçlar vermektedir.”²⁹

Dilin kültüre bağlı olarak geçirdiği değişim süreci, kültürler arası ilişkiler, dilin kendi içyapısındaki değişimler, ayrışmalar, farklılıklar, insanların öğrenme ve öğretme ihtiyaçları, farklı sözlük türlerinin hazırlama ortaya çıkarmıştır. Dilin bu değişim süreci içerisindeki değişimleri lehçe bilimi sözlüklerinin, kültürler arası ilişkiler çok dilli sözlüklerin; toplumun sosyal katmanlarında dilin kullanım farklılıkları ise çeşitli argo sözlüklerinin hazırlanmasını sağlamıştır. Doğan Aksan da sözlükleri şu şekilde gruplandırmıştır:

1. Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından:

- a. Tek dilli sözlükler;
- b. Çok dilli sözlükler.

2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:

- a. Abecesel sözlükler;
- b. Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri.

3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:

- a. Genel sözlükler(ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler);
- b. Lehçe bilimi sözlükleri;
- c. Eşanlamlı, eşadlı, ters anlamlı öğeler sözlükleri;
- ç. Yabancı öğeler sözlükleri;

²⁹ Bk. Rıza Filizok, **Dil Bilimi ve Gösterge**, <http://www.egeedebiyat.org/docs/494.pdf>.

- d. Tarihsel sözlükler;
- e. Köken bilgisi sözlükleri;
- f. Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri);
- g. Argo sözlükleri;
- h. Deyim ve atasözü sözlükleri;
- ı. Anlatım bilim sözlükleri;
- i. Sanatçı ve metin sözlükleri;
- j. Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri;
- k. Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri.³⁰

Çalışmamız Doğan Aksan'ın sıraladığı sözlük türlerinden *kavram alanı sözlüklerine* dâhil olduğu gibi botanik ve zooloji bilimleri yanında tıp, eczacılık, ziraat, tarım, seracılık, ilaç sanayi, tekstil gibi alanları doğrudan ilgilendirdiğinden *uzmanlık alanı sözlükleri*(terim sözlükleri) ve ağızlardaki yazı diline aktarılmamış kelimeleri kaydettiğimiz için *lehçe (ağız) sözlükleri* içerisinde sayılabilir.

Bir dilin söz varlığını inceleyen leksikoloji (sözcükbilim) ile doğrudan ilgili olan *ad bilimi* (*onomastique, onomastics, namenkunde, onomasiologie, onomasiology, bezeichnungslehre*), dil biliminin önemli bir çalışma alanıdır. “Ad bilimi; canlıların ve kavramların, kısaca çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır.”³¹ “Ad bilimi çalışmaları bir dilin kavramlar dünyasına ışık tutmakta, adlandırma yollarının belirlenmesini sağlamaktadır.”³² Doğan Aksan, adbilim (*onomastique, onomastics, namenkunde; onomasiologie, onomasiology, bezeichnungslehre*) çalışmalarını şu şekilde açıklamıştır: “1. Anlambilimle

³⁰ Bk. Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, TDK Yay.,Ank., 1998, s.75-76.

³¹ Saim Sakaoğlu, *Türk Ad Bilimi-I*, TDK Yay.,Ank., 2001, s.9.

³² DoğanAksan, a.g.e., s.125.

yakınlığı olan, ancak yöntem bakımından ondan ayrılan ve sözcük-kavram ilişkisine önem veren bilim dalı. Bu daldaki çalışmalarda herhangi bir kavramdan (örneğin güzellik, balık, zaman) hareket edilerek bu kavramın herhangi bir dilde nasıl anlatım bulduğu ve anlatımda hangi etkenlerin rol oynadığı incelenir. Bu alana geniş adbilim adını verebiliriz. Çünkü ele alınan sözcükler genellikle dil bilgisinde ad (*substantivum*) sayılan ögelerdir ve bu bilimin bu türü doğrudan doğruya adlara yönelir.² Genellikle her dilde özel ad sayılan ögeler üzerinde duran ve özel adları köken bilgisi, tarihsel gelişme yönünden ve çeşitli dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilimdir. Yer adları üzerinde duran dalı (*yeradbilim, toponymie ya da toponomastique*) olduğu gibi, kişi adları, coğrafya adları üzerinde çalışan dalları da vardır. Örnek olarak nehir, ırmak, göl gibi su adları üzerinde duran *hydronymie*, dağ adlarını inceleyen *horonymie* dallarını gösterebiliriz. Bu alanın çeşitli sorunları lehçebilimle geçişme hâlinindedir.”³³ Almandada birinci türden çalışmalar için *bezeichnungslehre* kullanılmaktayken ikinci türden çalışmalar için *namenkunde* teriminin kullanıldığını ifade eden Doğan Aksan, ikinci gruptaki ad bilimi çalışmalarını çeşitli alt dallara ayırmıştır. Bu alanlar zamanla ayrı bir araştırma dalı olmuş ve adbilimin özel adlarla uğraşan türünün farklı adbilimleri (dalları) meydana gelmiştir. Ad bilimin özel adları konu alan türünde, yer adları bilimi (*toponymie, toponymy*) ile yer adları, coğrafya adları (*hydronymie, hydronymy*) bilimi ile akarsu adları ve dağ adları, kişi adları bilimi (*anthrononymie, anthroponymy*) ile kişi adları, soyadları ve takma adlar ele alınıp incelenmektedir.³⁴

Adbilimin bütün bu alt dalları ile ilgili ağızlarda çok sayıda kelime bulunmaktadır. Bir dilbilim terimi olarak ağız, bir dilin veya bu dilin bir lehçesinin sınırları içinde, belli bölge veya bölgelerde, belli topluluklar tarafından kullanılan; bağlı olduğu dil veya lehçeden ses, yapı, anlam ve kimi zaman da söz dizimi bakımından birtakım farklılıklar gösteren konuşma

³³ Bk. DoğanAksan, a.g.e., s.32.

³⁴ Bk. DoğanAksan, a.g.e., s.99.

biçimi şeklinde tanımlanabilir.³⁵ Ağızların oluşumunda fizikî coğrafya, siyasî coğrafya, eğitim, ekonomi, göçler, tarih ve etnik yapı gibi unsurlar önemli rol oynadığından, ağız bilimi çalışmalarında, dil verileri incelenirken yukarıda sayılan alanlar dikkate alınmaktadır.³⁶

Türkiye Türkçesinin çok sayıda ağzı bulunmaktadır. Söyleyiş ve ses farklılığı taşıyan ifadeler yanında sözcük anlamlarında da yöreden yöreye, bölgeden bölgeye farklılıklar görülmektedir. Bir hayvana ya da bitkiye bir yörede başka bir isim verilirken başka bir yörede farklı bir isim verilmektedir. Bunun yanında aynı isim, yöreler arasında farklı anlamlara geldiği gibi farklı bitki ya da hayvan isimlerine verilmektedir.

“Ağız araştırmalarının temelini derleme çalışmaları oluşturur. Anadolu ağızları ile ilgili derlemeler, sözlük malzemesi olan kelime derlemeleri ve metin derlemeleri olmak üzere ikiye ayrılabilir. Anadolu ağızları, söz varlığı bakımından çok büyük bir zenginliğe sahiptir. Ağızlarımızda hâlâ gün yüzüne çıkmamış pek çok söz mevcuttur. Türk dilinin zenginliğinin apaçık bir göstergesi olan ağızlarımızdaki kelime hazinesini ortaya çıkarmak dil araştırmacılarının mühim vazifelerindendir.”³⁷

“Bir dilin temel söz varlığı ya da çekirdek sözcükleri onun yaşamından ayrılmaz. Söz varlığının sınırlarında insanın organları başta olmak üzere onun en doğal ihtiyaçlarını belirten yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek gibi kavramlar, akrabalık adları, sayılar, insanın çevresinde yer alan bitki ve hayvanların adları, tarım ve hayvancılıkla ilgili kelimeler, maddî ve manevî

³⁵ Krş. DoğanAksan, a.g.e., s.142; J. K.Chambers and Peter Trudgill, **Dialectology**, Cambridge University Press, Cambridge, 1980, s.5;Efrasiyap Gemalmaz, “Ağızbilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler”, Türk Kültürü Araştırmaları 1988, s.149-159; Vecihe Hatiboğlu, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, (4. bs.), A.Ü. DTCF. Yay.,Ank., 1982, s.11-12; Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK, Yay., Ank., 1992, s.4; K. M. PETYT, **The Study of Dialect**, An Introduction to Dialectology, The Trinity Press, London, 1980, s.11 vd.; Ahmet Topaloğlu, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ötüken Yay., İst., 1989, s.21 ve s.81; Berke Vardar, a.g.e.,s.16.

³⁶ Bk. Harold B. Allen and Michael D. Linn, [Ed.] **Dialect and Language Variation**, Academic Press Inc., Orlando, 1986; J. K. Chambers, and Peter Trudgill, **Dialectology**, Cambridge University Press, Cambridge, 1980; Efrasiyap Gemalmaz, a.g.m.;; Raven I. Jr. McDavid, **Dialect in Culture: Essays in General Dialectology**, The University of Alabama Press, Alabama, 1979.

³⁷ Muammer Doğan, **Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/4, Summer 2009, s.237.

kültürü oluşturan tüm öğeler yer alır. Bugünkü Türkiye Türkçesi yazı dilinde yaklaşık 65.000 kelime bulunmasına karşılık Anadolu ağızlarında bu sayı 80-100.000 civarındadır.”³⁸

Doğup büyüdüğü memleketlerde yaşayan ama yöresinin özgün kelime ve deyişlerini bilenlerin sayısı giderek azalmaktadır. Mahallî ağızlardaki kelimeler de kitle iletişiminin yaygınlaşması ve okullaşmanın artmasıyla kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu kelimelerin kaybolmasının sebepleri giderek dar bir çevreden daha geniş bir çevreye açılma, televizyonun hayatımızdaki etkisini artırması ve İstanbul Türkçesinin yaygınlaşmasıdır. Her ne kadar standart (resmî) dil (İstanbul Türkçesi) yabancı dillerin etkisinde olsa da İstanbul Türkçesinin kullanım alanı yaygınlaştıkça mahallî söyleyişler değişmekte, kelimeler de yavaş yavaş kaybolmaktadır. Bu durum da nesiller arasında iletişim sorununu ortaya çıkarmaktadır. Köyden kente göç eden bir ailenin çocukları, köy ağzı ile konuşan dede ve nine ile hâliyle anlaşmakta zorluk çekmektedir. Mahallî dil farklılığı Türkçenin zenginliğidir. Mahallî ağızlardaki kelimelerin bir an önce derlenerek sözlüklere kaydedilmesi gerekmektedir. Böylece yabancı sözcüklere karşılık ararken bunlardan yararlanabileceğimiz gibi standart (resmî) dilin (İstanbul Türkçesinin) zenginliğine kelime dağarcığı açısından zenginlik kazandırılacaktır. Aksi takdirde bunlar, ne gelecek nesillere aktarılacak ne de Türkçenin gelişip zenginleşmesi sağlanacaktır. Bizim de amacımız bu çalışma ile kullanılan bitki ve hayvan isimlerini derleyip gelecek zamanlarda yapılacak kültür ve folklor çalışmalarında faydalı olmaktır.

Bir dilin kelimeleri, deyimleri, atasözleri ve kalıplaşmış sözleri o dilin söz varlığını oluşturmaktadır. Konuşma dilindeki kaybolmaya yüz tutmuş kelimelerin bir an önce yazı diline aktarılması gerekmektedir. Yazı dilinde kaybolmuş ya da kaybolmaya yüz tutmuş çok sayıda kelime Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını sürdürmektedir.

³⁸ Doğan Aksan, **Anadilimizin Söz Denzinde**, 2. bs., Ank., Bilgi Yay., 2006, s.15.

Dilimizde bulunan hayvanlar ve hayvancılıkla ilgili kelimelerin tamamına yakın bir kısmı ise öz Türkçedir.³⁹ Kültürel etkileşimler sonucunda dilimize yabancı dillerden de hayvan isimleri girmekle birlikte, Türkler bu kelimeleri benimsememiş, kendilerine mal etmemişlerdir. Zaten Türk dili bitki isimlerinde olduğu kadar hayvan isimleri yönünden de oldukça geniş bir hazineye sahiptir.

Farklı kültürlerle etkileşimin kaçınılmaz bir sonucu olarak bazı yabancı kökenli hayvan isimleri de Türk diline girmiş ve Türk kültürü içerisinde kullanım alanı bulmuştur. Bu kelimelerin bazıları zamanla anlam değişikliğine uğramış, bazıları da Türk dilinin ses ve şekil yapısı içerisinde eriyerek günümüze kadar kullanılmıştır. Gerek alıntı, gerekse Türkçe kökenli olan bu isimler de kullanım alanları ve anlamları bakımından oldukça önemlidir.⁴⁰

“İnsanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi ve manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar sayılabilir. Maddi kültür denince bilim dilinde flora ve fauna adı altında toplanan değişik kavramlar da aynı çerçeve içine girmektedir. Flora, insanın çevresinde yer alan, onun yaşamıyla yakından ilgili bulunan bitkileri (*bu arada buğday, mısır, pirinç gibi toplumun beslenmesini sağlayanları*) içermekte, fauna ise aynı çevrede

³⁹ Bk. Mehmet Kaplan: “**Dede Korkut Kitabında Hayvanlar**”, Türk Edebiyatı Araştırmaları, C. I, İst., 1976, s.55.

⁴⁰ “*Alıntı*” için Bk. Hasan Eren: “**Kelime Bilgisi**”, Türk Dili -I, And. Ün. Açıköğ. Fak. Yay., Ank., 1987, s.2,3,8: “Dilimizdeki kök ve eklerin yeni kavramların karşılanması yetersiz kaldığı durumlarda yabancı dillerin yardımına başvurulabilir. Yabancı dillerden aldığımız kelimelere dil biliminde *alıntı* adını veriyoruz. Bu kelimelerin bir bölümü dilimize eski çağlarda geçmiştir. Bu bakımdan bu kelimelerin yabancı dillerden geldikleri ilk bakışta ayırt edilemez. Bu eski alıntılar yanında dilimize yeni birtakım karşılıklar da girmektedir. Bu yabancı karşılıkların dilimize yerleşip yerleşmeyeceğini kestirip atmak güçtür. Bu bakımdan bu kelimelere *alıntı* yerine daha çok **yabancı kelime** adını veriyoruz. Yabancı kelimeleri geçici bir süre için kullandığımızı dile getirmek üzere **konuk kelime** adı da kullanılmaktadır. Söz bilgisinde alıntıların Türkçe kelime ve türevlerle karıştırılmaması gerekir. Dilimizde ‘-lan’ ekiyle yapılmış birtakım adlar vardır: *aslan* (<*arslan*>), *kaplan*, *sırtlan* gibi. İlk bakışta ‘*ceylan*’ kelimesinin de bu ekle türetilmiş bir ad olduğu düşünülebilir. Ancak dilimizde ‘*ceylan*’ biçiminde kullanılan kelime, yurdumuzun büyük bir bölümünde ‘*ceylan*’ olarak geçmektedir. Bu kelimenin Türkçeye Moğolcadan geçtiği anlaşıyor. Türkçe *maral* (<*meral*>) gibi. Moğolcada ‘*cengeren*’ olarak kullanılan bu kelime dilimize ‘*ceren*>*ceylan*’ olarak yerleşmiştir. ‘*Ceylan*’ biçiminde oluşmasında *aslan*, *kaplan*, *sırtlan* adlarının baskısı açıktır. Dil biliminde bu olaya **örnekseme** (*Fr. Analogie*) adını veriyoruz.”

bulunan ve insanların bir bölümünden yararlandıkları, özellikle tarım ve hayvancılıkta insanlara yarar sağlayan hayvanları göstermektedir.”⁴¹

“Bir dilin yabancı sözcüklerden uzak, tamamen kendine ait bir söz varlığına sahip olması da zaten düşünülemez. Bir toplumun, öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşaması mümkün olmadığı gibi uluslararası ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri hemen dile yansımakta ve yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınmış söz varlığı öğeleri bulunmaktadır.”⁴² “Dilimizde kullanılan bitki adlarının birçoğu Türkçe kökenli olsa da bazıları yabancı dillerden Türkçeye girmiştir. Türkiye Türkçesinde toplam beş yüz otuz üç adet alıntı bitki adı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları çok yaygın olarak kullanılırken, bazılarının kullanım alanı çok dardır. Alıntı bitki adları, çoğunluğunu Arapça ve Farsçanın oluşturduğu toplam on dokuz dilden Türkçeye geçmiştir.”⁴³

“Bugün Türkiye Türkçesi ortak dilinde bulunmayan binlerce kavram, Türkiye’nin değişik yörelerinde konuşulan ağızlarda karşımıza çıkar. Bunların çoğu Anadolu halkının yaşamında önemli bir yer tutan tarımcılık, hayvancılıkla ilgili, ayrı ayrı yörelerde yasayan gelenek ve görenekleri, doğa ve iklim koşullarını, yörelere özgü araç ve gereçleri yansıtan sözcüklerdir. Ayrıca, bir bölümü Türkçenin eski dönemlerinden kalan sözler, çeşitli yörelerin halkının kendi türettiği öğeler, deyim ve atasözleriyle de karşılaşılır.”⁴⁴

Dil bilimin ilgi alanlarından biri de “kavram alanı”dır. “*Kavram*’ nesnelerin, durumların, hareketlerin ve tasavvurların dildeki ifadesi şeklinde

⁴¹ Doğan Aksan, **Türkçenin Söz Varlığı**, Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar, Engin Yay.,Ank. 1996, 28.

⁴² Aksan, Doğan, a.g.e.,s.29.

⁴³ “Türkiye Türkçesinde kullanılan **alıntı bitki adlarının sayısı** toplam 533’tür. Bunlardan 155’i Arapça, 155’i Farsça, 76’sı Rumca, 49’u Fransızca, 23’ü Ermenice, 20’si Latince, 15’i İtalyanca, 8’i İngilizce, 8’i Bulgarca, 3’ü İspanyolca, 3’ü Çince, 3’ü Gürcüce, 3’ü Sırpça, 2’si Slavca, 2’si Moğolca, 1’i Rusça, 1’i Portekizce, 1’i Lehçe, 1’i Afrika dillerinden dilimize girmiş olup, 4’ü de yabancı yer adlarından alınmıştır.” [M. Fatih Alkayış, **Türkçede Kullanılan Alıntı Bitki Adları**, Turkish StudiesInternational Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic, Volume, 4/4 Summer 2009, s. 72-73].

⁴⁴ Doğan Aksan, a.g.e., s.9.

tanımlanmaktadır.”⁴⁵ “Dilbilimde kavram alanı, her türlü varlık, nesne ve durumun dil dünyasındaki gösterge karşılığıdır. Kavram alanı ile ilgili ilk çalışmayı yapan Alman dilbilimci Jost Trier, kavram alanının tıpkı mozaik parçaları gibi birbirlerini çevreleyen parçacıklarından oluştuğunu ileri sürmüştür.”⁴⁶ İnsanın kavramları algılaması ve bunları adlandırmada takip ettiği zihinsel süreç, dilde yeni söz yapma mantığının tekil olarak işlemediğini göstermiştir. İnsan beyni yeni söz oluşturmak için aynı kavram alanındaki göstergelerden yararlanmaktadır. Böylece sözcüğün hem ses ve çağrışımı hem de anlam bütünlüğü bu dil mantığı çerçevesinde oluşturulmaktadır. Bu yüzden ağız sözlüğü hazırlanırken de kavram alanı göz önünde bulundurulmalıdır. Buna göre hayvancılık ile ilgili adların derlenmesi sırasında söz konusu kavram alanının verileri öncelikli olarak derlenmelidir. Örneğin *hayvan* kavram alanında derleme yapılırken *keçi*, *koyun*, *sığır* başlıkları ayrı ayrı ele alınmalıdır. *Keçi* ile ilgili sözler derlendikten sonra *koyun* ve *sığır* ile ilgili kavram alanlarının derlenmesine geçilmelidir. Türkiye’de şimdiye kadar hazırlanan ağız sözlüklerinde, araştırmacıların bu konuları göz ardı etmeleri, zaman ve mekân sınırlılığı ve kaynak kişi yetersizliği gibi sebeplerle kavram alanları derlemesi yapılmamıştır.”⁴⁷

Bitki ve hayvan isimlerinin kavram alanları her dilin en önemli göstergelerinden birisidir. İnsanoğlu için toplumsal hayatın vazgeçilmezi olan bitki ve hayvanlarla ilgili kelimeler âdeta hayat damarlarından biridir. “Sosyal bir kurum olan dilin önemli özelliklerinden biri de millî kültürün en iyi ifade vasıtası, koruyucusu ve taşıyıcısı olmasıdır. Bu özelliği dolayısıyla, birçok kültür değerlerimiz dünden bu güne ve bu günden yarına dil vasıtasıyla aktarılabilmekte ve bu sayede zengin bir kültür hazinesi oluşmaktadır.”⁴⁸ Nesilden nesile devamlılığın sağlayıcısı ve kültürün taşıyıcısı dilse bunun

⁴⁵ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay.: 575, Ank., 1992, s.99; Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İst., 2002, s.132.

⁴⁶ Doğan Aksan, “**Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları I**”, *Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine*, TDAY Belleten 1971, Türk Dil Kurumu Yay., Ank., 1971, s.253.

⁴⁷ Ali Akar, **Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar -II-**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, Fall 2009, s.220- 221.

⁴⁸ Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar II**, Türk Dil Kurumu Yay., Ank., 1995, 289.

kayıt aracı da edebî eserler yanında sözlüklerdir. “Sözlükler dilin söz varlığının yaşatılmasında ve öğretilmesinde temel kaynaklardır. Dilin tarihi gelişim sürecinde oluşan söz varlığı ve bu söz varlığının olduğu anlam dünyası sözlük bilim çalışmalarıyla bir araya getirilebilir. Sözlük bilim çalışmaları tek başına değil, bazen de dil biliminin bir başka dalı olan anlam bilimiyle eğitim bilimlerinden ve de diğer disiplinlerden destek alınarak yürütülmelidir. Dilin kavram zenginliğinin öğrenilmesi ve yaşatılması için etkili tekniklerle öğretilmesi gerekmektedir.”⁴⁹ “Bir ulusun yasayış biçimi, inançları, gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olmasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz haznesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz.”⁵⁰

“Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bitki ve Hayvan İsimleri” adlı bu tez çalışması da bitki ve hayvan isimlerinin kavram alanını belirlemek ve bu alandaki boşluğu bir nebze olsun doldurabilmek için hazırlanmıştır. Anadolu ağzlarındaki bitki ve hayvan adlarının çoğunun bilinmemesi büyük bir eksikliktir. Dil, bir milletin duygu, düşünce ve hayat tecrübesinin neticesi olduğuna göre kaybolan her kelime Türk milletinin kültüründen eksilmelere yol açmaktadır. Bu sebeple elimizden geldiğince bitki ve hayvan isimlerini yeterince metin taraması yaparak derleyip bir araya getirmeyi ve kayıt altına almayı gaye edindik. Bu yolla milletimizin hafızasını yeri geldiğince tazelemeyi bilim adamlarının da hazırlanan bu leksikoloji çalışmasından faydalanmasını sağlamayı umuyoruz. Dolayısıyla “Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bitki ve Hayvan İsimleri” adlı bu tez çalışmasının Türkçenin söz varlığına katkı sağlayabileceği gibi Türkçenin söz varlığı ve kavramlar dünyasının zenginliğini ortaya koyabilecek çalışmalardan biri olduğunu düşünmekteyiz.

⁴⁹ Adnan Karadüz, **Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/4, Summer 2009, s.649.

⁵⁰ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil I** (Ana Çizgileriyle Dilbilim), TDK Yay., Ank., 1998, s. 65.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİTKİ VE HAYVANLARIN ADLANDIRILMASI

En önemli iletişim aracı olan dil, hayat tarzına ve çevre şartlarına bağlı olarak zenginleşmektedir. Bitki ve hayvan adları, bir dilin söz varlığının en temel öğelerinden biridir. Bu sebeple bitki ve hayvan adları gerek günlük hayatla ilgili ifadelerde gerekse standart dilin edebî ifadelerinde çokça yer almaktadır. Türk dili ve edebiyatının yazılı ve sözlü malzemeleri incelendiğinde Türkçenin bitki ve hayvan isimleri yönünden zengin olduğu görülmektedir.

“Türkçenin bir gerçeği farklı yönlerden yansıttığı ve insanımızın da bir kavramı, Türkçenin verdiği anlatım olanakları dâhilinde dile getirdiği söylenilebilir. Bu anlamda, bir kavram (anlam) alanı olarak düşünebileceğimiz armutla ilgili çok çeşitli adlandırmaların olması (*Örnek: dalkıran, ayugöbeği, arıburnu, bıldırcınbudu vb.*), anlatım olanaklarının genişliğiyle açıklanabilir. Dolayısıyla armut, elma ve erik adlarında gördüğümüz anlatım yolları ve inceliklerinin belirlenmesi Türkçenin kavramlaştırma gücünü ortaya koymaktadır. Adlandırmalara bu açıdan bakıldığında, Türkçenin kavramlaştırmada doğadaki nesnelere dayandığı ve somut bir anlatım dili kullandığı görülmektedir. Benzetmelere dayalı adlandırmalar yanında ad aktarmalarıyla da adlandırmalar yapılmaktadır. Ayrıca deyim aktarmasıyla yapılan adlandırmalar da farklı özellikleriyle dikkat çekmektedir.”⁵¹

Türkçenin söz varlığı ve anlatım yolları üzerine yaptığı değişik çalışmalarında, Anadolu ağızlarında görülen birçok sözcükte Türkçenin

⁵¹ Nuh Doğan, *Adbilim Açısından Samsun, Ordu ve Sinop Ağızlarında Armut, Elma ve Erik Adları*, On Dokuz Mayıs Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü TDE Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2006, s.22-23.

anlatım olanaklarını, gücünü ve inceliklerini tespit etmeye çalışan Doğan Aksan, Türkçenin doğadaki varlıkları adlandırışı sırasındaki incelikleri, yerine göre benzetme ve aktarmalara dayanan canlı ve şiirsel, yerine göre esprili, nükteli anlatımlarla dikkati çektiğini dile getirmiştir.⁵²

Bitkiler, yeryüzünün önemli varlıklarındandır. İnsan ve hayvan türünün yaşayabilmesi için besin zincirinde birincil üreticiler elbette bitkilerdir. Ayrıca atmosferdeki gaz dengesinin korunmasından oksijen ve besin gibi temel ihtiyaç maddelerine kadar en önemli görev bitkilerdedir. Hem jeopolitik açıdan hem de biyocoğrafik açıdan dünya üzerinde önemli bir konumda bulunan Türkiye’de çeşitli tiplerde iklim görülmektedir. Jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilik bakımından zengin olan ülkemizin üç tarafı denizlerle kaplı olduğu gibi sulak alan ve akarsu yönünden oldukça zengindir. Bütün bu özelliklerinden dolayı ülkemizde bitki çeşitliliği fazladır. İnsanoğlu tarafından asırlardır gıda, boya, süs bitkisi ve ilaç olarak kullanılan, aynı yabanî bitkilerin ülkemizde farklı bölgelerde, farklı yöresel adlarla ve farklı amaçlarla kullanıldıkları görülmüştür. Bu çalışmanın amacı genelde doğal olarak yetişen bazı bitkilerin yöresel ve bilimsel adı ile beraber kullanım alanlarını belirlemektir.

Bitki ve hayvanların insan hayatındaki yeri, günlük hayattagibi dildeki kullanımında da önem kazanmıştır. Bu durum da her dilde görüldüğü gibi Türkiye Türkçesinde de bitki ve hayvanların adlandırmalarında dilde bir zenginlik alanı oluşturmuştur. Türkiye Türkçesi, bitki ve hayvan isimleri bakımından oldukça zengin bir dildir. Bitki ve hayvan isimleri, şahıs adlarında, halk hekimliğinde, yargı ve düşünce kalıplarında, gelenek görenek ile ilgili ifadelerde, inançlarda ve rüyalarda kendisini önemli derecede hissettirmektedir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde kaydedilmiş bitki ve hayvan isimleri çok sayıda olduğu gibi halk ağızlarında kullanılan ve yörelere göre farklılıklar gösteren bitki ve hayvan isimleri oldukça fazladır. Bu konuda yapılan çalışmalar hem bitkibilimin hem hayvanbilimin hem de bunlarla doğrudan ilgili araştırmalar yapan dilbilimin/adbilimin sınırlarını çoktan

⁵²Bk. Doğan Aksan, *Anadilimizin Söz Denzinde*, 2.bs.,Ank., Bilgi Yay., 2006, s.168.

aşmıştır. Bu sebeple bitki ve hayvanlar, farklı bilim alanlarında araştırma konusu olmuştur. Bitkilerin ilaç olarak kullanılması bitki adlarının tıp ve eczacılık terimi hâline gelmesini sağlamıştır. Ayrıca botanik ile diğer bilim dallarının işbirliğinden doğan ortak uzmanlık alanları da vardır. Örneğin, **bitki coğrafyası** bitkilerin yeryüzündeki dağılımını, **etnobotanik** insan topluluklarının tarih boyunca bitkilerden nasıl yararlandığını, **bitki genetiği** ise kalıtsal özelliklerin yeni döllere nasıl aktarıldığını ve gen aktarımıyla insana daha yararlı ya da daha verimli soyların nasıl elde edileceğini araştırır. Bunların dışında, botanik özellikle **tarım, ormancılık, bahçecilik, seracılık ve eczacılıkla** da çok yakın ilişkisi vardır.”⁵³ Hayvan isimleri de hayvanbilimi (*zooloji*) ve veterinerlik alanları yanında hayvanları kobay olarak kullanıldıkları için tıp, giyimde kullanıldıkları için tekstil, yiyecek olarak kullanıldıkları için gıda gibi birçok alanda dolaylı ya da doğrudan araştırma konusu olmuştur. Bütün bunların yanında bitkibilimin ve hayvanbilimin ad verme durumu ile doğrudan ilgisinin olduğunu görmekteyiz.

“Bugün Anadolu ağızları yazı diline oranla daha geniş bir söz varlığına sahiptir. Bu kavram zenginliğinin oluşmasında gerek doğayla iç içe yaşama, tarım ve hayvancılıkla uğraşma sonucunda çok çeşitli somut kavramların

⁵³ “**Botanik** ya da **bitkibilim**, biyolojinin bitkileri inceleyen dalıdır. Bilim adamlarının bitki tanımında henüz tam bir görüş birliğine varamamalarına rağmen yalnız gerçek bitkiler değil, uzmanların bitki olarak kabul etmedikleri bütün bitkisel canlılar da bu bilim dalının kapsamına girmektedir. Örneğin suyunun yanı sıra mantarlar çağdaş sınıflandırmada bitki sayılmadığı hâlde, suyunun yanı sıra algleri inceleyen algoloji ile mantarları inceleyen mikoloji hiç tartışmasız botanik uzmanlık dalları sayılır. Bu bilimin, gerçek bitkiler arasından da yalnızca belirli bir gruba, sözcelimi eğreltiotlarını konu alan pteridoloji, yapraklıyosunları ile ciğeryosunlarının oluşturduğu karayosunları grubunu konu alan briyoloji ve yalnızca fosil bitkileri inceleyen paleobotanik gibi başka uzmanlık dalları da vardır. Oysa botanik ana bölümleri böyle bir ayırım yapmaksızın bütün bitkileri ele alır ama her biri bitkileri değişik bir açıdan incelemektedir. Bu dört ana bölümle kapsadıkları alt bölümler şunlardır: **1. Bitki morfolojisi** bitkilerin kök, gövde, yaprak, çiçek gibi bölümlerinin bütün yapısal ve biçimsel özelliklerini inceler. **2. Bitki fizyolojisi** bitkilerin üreme ve büyüme süreçlerini, yaşam çevrimini, solunum ve beslenme gibi yaşamsal işlevlerini konu almaktadır. **3. Bitki ekolojisi** ya da **çevrebilimi** ise bitkilerin diğer canlılarla ve yaşadıkları çevre ile olan ilişkilerini araştırır. Bitki ekolojisi bir yandan bitkilerin yaşadığı doğal ortamın biyolojik ve fiziksel özelliklerini, örneğin toprak, nem, hava sıcaklığı ve ışık koşullarını, bir yandan da bitkilerin çevreyle ilişkilerini, yani hem cansız doğanın, hem de aynı ortamdaki öbür bitkiler ile hayvanların bitki toplulukları üzerindeki etkilerini araştırır. Ayrıca orman, çalılık, fundalık, çayır, bataklık ve turbalık gibi bitki topluluklarının incelenmesi de bu bölümün konusudur. **4. Bitki sistematigi** türler arasındaki farklılıkları saptayarak bütün bitkileri ortak özelliklerine göre sınıflandırır; bitki taksonomisi de tanımlanmış özelliklerine göre bitkileri adlandırır.”[Geniş bilgi için Bk. <http://www.gizlikapi.org/botanik/36391-botanik-bitki-bilimi.html>, Erişim tarihi: 08 Ağustos 2011].

belirmesi, gerekse Türk'ün duygu ve düşünceleri, değişik durum ve davranışları ayrıntılı bir biçimde dile getirme eğiliminin ürünü soyut kavramların oluşması önemli rol oynamıştır. Çok önemli bir başka etken ise daha önce de değindiğimiz gibi, Anadolu ağzlarının çağlar boyu Türkçenin bütün anlatım yollarından, türetme kurallarından yeterince yararlanmış olmasıdır.”⁵⁴

“Türkler, diğer milletlerde olduğu gibi tarihin tâkip edilebilen zamanlarından günümüze kadar farklı coğrafyalarda, gerek göçebe hayatta gerekse yerleşik hayat içerisinde hayvanlarla iç içe yaşamış ve bu hayvanlara kendi düşünce tarzlarına göre çeşitli isimler vermişlerdir. Hem göçebe hem de yerleşik hayat içerisinde hayvanlar, Türk milleti için maddî ve manevî bakımdan büyük bir önem arz etmişlerdir. Hatta bazı durumlarda sosyal yapılanmadan ev ve çevre düzenlemesine, evlilik ve göç tarihinden inançlara kadar her türlü sosyal etkinlikte hayvanların yeri ve etkisi görülmüştür.”⁵⁵Tarihin ilk çağlarından günümüze kadar tarıma dayalı bir hayat süren Türk milleti, hayvanlarla birlikte yaşamış, onlardan faydalanmıştır. Türkler, daha eski zamanlarda hayvan yetiştirmeye başlamışlardır. Bu sebeple Türkler arasında gıda temini için sadece avcılık yapılmamaktaydı; avcılık sonradan ortaya çıkan bir uğraş niteliğindedir. Avcılık gibi et ihtiyacına yönelik bir beslenme tarzıyla hayatını devam ettiren topluluklar, evcil hayvanları süt ve süt ürünleri elde etmek amacıyla beslemekteydiler. Ayrıca bazı av ve ev hayvanlarının boynuz ve kemikleri de özellikle yay, bıçak gibi âletlerin sapları, divit, kaşık ve tarak yapımında kullanılmaktaydı.”⁵⁶

“Türk milleti, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar hayvanlardan faydalandığı gibi bitkilerden de faydalanarak onlardan besinlerini sağlamış ve şifa aramışlar ve beslenmelerinin yanında önemli hastalıklarını da şifalı bitkilerle tedavi edebilmişlerdir. Bitkilerden hem tedavi hem de yiyecek olarak faydalanma, insanoğlunun varoluşundan günümüze kadar devam edegeldiği

⁵⁴ Doğan Aksan, **Türkçenin Gücü**, Ank., Ekim 1986, s.26-27.

⁵⁵ Kürşat EFE, **Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri**, Gazi Üni. Sos. Bil. Ens.TDE Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Basılmamış Yük. Lis. Tezi, Ank., 2004, s.1.

⁵⁶ Kürşat EFE, a.g.e., s.2.

gibi bundan sonra da sürecektir. Günümüzde ilaç sanayii yanında kozmetik ürünlerde ve boya yapımında kullanılan bitkisel ürünlerine rağbet oldukça fazladır. Modern hayatta sağlık ve beslenme sorunlarına çözüm olarak bitkiler sunulmaktadır. Bitki yönünden ülkemizin zengin olması bitkisel ilaçların da fazla olmasını sağlamıştır.”⁵⁷

“Anadolu’da Yontma taş devrinden (*Paleolitik devirden*) beri insanın yaşadığını biliyoruz. Bu ilk insanlar yabanî bitkiler ve av hayvanları ile beslenirlerdi. Cilalı taş devri (*Neolitik*) insanları tahıl yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamışlardır. Bununla beraber gene de yabanî bitkileri gıda olarak kullanıyorlardı. Yaklaşık elli bin yıldan beri Anadolu insanı yabanî bitkilerden yararlanmaktadır. Şaşılacak olan husus bu kadar uzun bir süreden beri yararlanılmasına karşılık Anadolu’da kullanılan yabanî bitkiler hakkında tarihî bir araştırmanın yapılarak bunların bir listesinin hazırlanmamış olmasıdır.”⁵⁸

“Bitkiler, şüphesiz rastgele adlandırılmamışlardır. Türkler, duygu ve düşünce dünyalarında ve sosyal hayatlarında önemli bir yer tutan bitkilere ad verirken onların çeşitli özelliklerini dikkate almışlar ve isimlendirmeyi buna göre yapmışlardır. Kayın (kadın) ağacı, kadının babasının evinden, kocasının evine getirdiği ağaçtır. Bu ağaç koca evinde kök salar. Çocuk veya çocuklar

⁵⁷ “Türkiye bitki türü zenginliği bakımından dünyanın sayılı ülkelerinden birisidir. Toplam bitki türü sayısı son yıllarda yapılan yeni teşhislerle dokuz binin üzerine çıkmıştır. Toplam tür sayısının %30 kadarını da endemik bitkiler oluşturmaktadır. Bu tür zenginliği içerisinde tıbbi ve aromatik amaçla kullanılan bitki sayısı oldukça fazladır. Türkiye’nin Orta Karadeniz Bölgesi bitkiler bakımından oldukça zengindir. Tarımı yapılmayan ancak iç piyasada tüketilen bu bitkiler doğal floradan toplanmaktadır. Doğal bitki toplamalarının yoğunlaşması floraaya büyük zarar vermektedir. Sadece kök, soğan ve yumruları kullanılan bitkiler değil, aynı zamanda çiçek ve yaprak gibi toprak üstü kısımları kullanılan bitkileri de tehlikeye sokmakta, nesilleri tükenmektedir. Öte yandan hangi amaçla olursa olsun bir bitkiden yararlanabilmek için o bitkinin iyi tanınması gerekir. Aksi halde kolayca yanılabılırız. Bu yanıma bazen ölümlerle sonuçlanabilir. Yanlış bitki yediklerinden dolayı zehirlenip ölenler her yıl önemli bir oran teşkil etmektedir. Bu nedenle doğal bitki toplamalarının alternatifi ise bu bitkilerin tarımının yapılmasıdır. Özellikle yok olma tehlikesi sınırında bulunan türlerden başlamak üzere, doğal floradan toplanan bitkilerin tarımının yapılması uygun olacaktır. Bunun için de bitkiyi ve bitkinin yetiştirme ortamını çok iyi belirlemek gerekir. Tespit edilen tıbbi bitkilerin bazıları ilaç sanayiinde kullanılmakla birlikte birçoğu bölge halkı tarafından ilkel koşullarda bazı hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.” [Giresun Yöresi Endemik Bitki Örtüsü, <http://www.giresunform.com/giresunyoresiendemikbitkiortusu-t1933.50.html;imode>, Erişim tarihi: 23 Ağustos 2011 Salı].

⁵⁸ Turhan Baytop, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, TDK Yay., 3. baskı, Ank., 2007, s.1.

olduktan sonra da kök daha derinlere iner.Onu söküp atmak mümkün değildir. Bugün kullandığımız kayın, kayınbaba, kaynana (kayınana) ifadeleri buradan gelir.Birçok parçanın kabuklar tarafından iyice sarılarak tek bir baş gibi görünmesi, halkın bu bitkiyi sarımsak diye adlandırmasına sebep olmuştur.Sarımsak birçok dişin birbirine sıkıca sarılarak tek vücut olduğu bitkidir. Divanü Lugat'it-Türk'te şeftali "tülüg" veya "tülüg erük"; kayısı ve zerdali ise "sarığ" veya "sarığ erük" olarak belirtilir. Görüyoruz ki şeftalinin tüyü; kayısı ve zerdalinin rengi, bunların halk tarafından adlandırılmasında rol oynamıştır.Tutunduğu nesneye iyice sarılan, onun her tarafından saran bitkiye de bu özelliğinden dolayı *sarmaşık* denmiştir.Bitkilerin görünüşlerine göre adlandırılmasına *devetabanı* ve *balıkağzı* örnekleri verilebilir. Biberin "ısıg ot" veya "acı ot" diye adlandırılmasını, yendiğinde ağzı yakmasına ve vücudu ısıtmasına bağlayabiliriz. Toplumumuzda gelin-kaynana çatışması hep var olmuştur. Bu çatışma, kaktüsün halk tarafından adlandırılmasıyla da dile getirilmiştir: Yassı türü kaynana dili, yuvarlak türü ise kaynana yumruğu. Acıpayam (Denizli), Afyon, Ağaçören (Aksaray), Alaçam (Samsun), Arpaçay (Kars), Ayvacık (Çanakkale), Ayvacık (Samsun), Beyağaç (Denizli), Çamardı (Niğde), Çameli (Denizli) gibi il, ilçe adlarında yerleşim birimlerinin adlandırılmasında bitki adlarından yararlanıldığı görülmektedir.Çiçekler, güzellik ve zarafet timsalidirler. Onların bu özellikleri, isimlerinin kadın adı olarak da kullanılmasını sağlamıştır: *Açelya, çiçek, çiğdem, gül , gülay, gülderen, gülendam, gülören, güleser, gülser, gülseren,gülşah, gülşen, gülten, lale, manolya, menekşe, nergis, nilüfer, orkide, yazgülü* çiçek isimlerinden alınmış şahıs adlarıdır. Bunlar yanında Yaprak, Fidan, Selvi, Almila, Kiraz gibi isimler de yine bitkilerden alınmıştır.Şecere-i Terâkime'de Oğuz Kağan'ın, çürük bir ağaç kovuğunda doğan bir çocuğa, içi boş ağaç anlamına gelen Kıpçak adını verdiği ve Kıpçak boyunun buradan geldiği belirtilir.Bitkiler, tecrübelerin en kısa şekilde ifade edilmesinde ve çeşitli durumların değerlendirilmesinde de önemli bir yer alır.'Kuru ağaç eğilmez, kuru kiriş döğülmez.', 'Babası ekşi elma yese oğlunun dişi kamaşır.', 'Buğday yanında karamuk da sulanır.', 'Harman dövmek çayır kuşunun işi değil.', 'Ağılda oğlak doğduğu zaman, yiyeceği ot da arıkta bitip çıkar.' gibi atasözleri

yanında ‘ağzında bakla ıslanmamak’, ‘armudun sapı var üzümün çöpü’, ‘arpa boyu kadar gitmek’gibi deyimlerde doğadan yararlanma durumu göze çarpmaktadır. Türkler, bitkilere ad verirken bu adlarla onların herhangi bir hususiyetinin belirtilmesine önem vermişlerdir. Yerleşim alanlarının adlandırılmasında bitkilerden yararlanılmıştır. Şahıs isimlerinde ise daha çok güzel zarif çiçek adları kullanılmıştır. Ahlak anlayışımızın, sosyal hayatımızı düzenlememize yardımcı olacak tecrübelerle dayalı yargıların, yerilen veya takdir edilen hâl, hareket ve davranışların, kısaca milletimizin düşünce dünyasının özlü bir biçimde dile getirilmesinde de bitkilerin önemli bir yeri vardır. İnsanımız, hemen her hastalığın devasının bitkilerde olduğuna inanmıştır. Bunlar dışında bitkiler, bazen dileklerin Tanrı’ya iletilmesinde vasıta olmuş, bazen de rüyalarda devletin güçleneceğini, milletin mutluluğunu müjdelemiştir.”⁵⁹

“Çevreye ilişkin kavramlar, bitki örtüsü ve hayvanlar, özellikle hayvancılıkla ve yiyecek maddeleriyle ilgili kavramlar, renkler büyük bir zenginlik gösterir. Bugünkü Anadolu ağızlarında bu zenginlik süregelmektedir. Yazı dilimizde de dilin somuta yönelen, anlatımda doğadan yararlanan anlatım yoluna sahip olması özelliğinden kaynaklanan ve yüzyıllarca doğayla iç içe yaşamayla beslenen bu nitelik, değişik kavram alanlarında kendini apaçık belli eder. Renk bildiren sıfatlarda bitki ve hayvan adlarından oldukça çok sayıda yararlanılmıştır. Örneğin, zeytuni (zeytin yeşili), zehir yeşili, dudu yeşili (papağan yeşili), ördekbaşı, pişmişayva, gülkurusu, vişneçürüğü, yavruağzı, ördekgagası, limonküfü, kavuniçi, soğankabuğu, keklikayağı, devetüyü, fildişi, kanarya sarısı, tavşankanı gibi örnekler özellikle güçlü bir anlatımın tanığıdır. Bitkilerin adlandırılışında her dilde, özellikle onların biçimlerini yansıtmak üzere doğadaki benzer nesnelerle ilişki kurma yoluna gidildiği, birçok bitkiye doğadaki nesnelerle benzerliklerine dayanılarak ad verildiği görülmektedir. Örneğin çiçeğinin biçimi aslanın ağzına çok benzeyen *anthirrinum* bitkisi Türkçede aslanağzı adını alırken İngilizce (*lion’s mouth*), Almanca (*löwenmaul*) karşılıkları da aynı

⁵⁹ Nevzat Gözaydın, “*Dil İle Folklor İlişkilerinin Özellikleri-I*”, *Türk Dili*, S.: 561, Eylül, s. 196-202.

anlamdadır. Çiçeği farenin kulağına benzeyen *auricula* muris bitkisi de Latince, Yunancada, Farsçada, Arapçada, Fransızcada hep “fare kulağı” diye adlandırılır; Türkçede, eldeki en eski kaynaklardan beri sıçankulağı adıyla karşılaşılmaktadır. Kolaylıkla artırılabilir olan bu örneklerden bir bölümü yabancı dillerden çevrilerek dile aktarılmışlardır. Hayvan organlarına dayanan, doğaya bağlı anlatımın tanıdığı olan aşağıdaki bitki adları içinde de başka dillerdeki karşılıklarıyla anlamca yakınlığı bulunanlar vardır: tavşankulağı, kuzukulağı, ayıkulağı, eşekkulağı; atkuyruğu, aslankuyruğu, sığırkuyruğu; kuşburnu, itburnu, buzağıburnu, öküzdili (sığırdili); keçisakalı, horozibiği, keçiboynuzu, aslanpençesi, devetabanı, öküzgözü, koyungözü, turnagagası gibi. Yine doğadaki nesnelere dayanan adlandırma örneklerinden yıldızçiçeği, kadifeçiçeği, çançiçeği, gramofonçiçeği, boruçiçeği, mercançiçeği, patlıcançiçeği, ateşçiçeği, atlasçiçeği; yüksük-otu, kaşıkotu, mercanotu, karacaotu gibileri de burada sıralanabilir. Gelinyanağı, kızgüzeli, kaynanadili, kaynanayumruğu, ballıbaba gibi çok değişik adlandırmalar özgün ve nükteli benzetmelerin tanığıdır. Bu adlardan hangilerinin doğrudan doğruya Türkçenin kendi ögesi, hangilerinin çeviri yoluyla aktarılmış olduğu, ancak her biri için yapılacak, kaynaklara dayanan araştırmalarla aydınlatılabilmekte, kimi zaman da bu araştırmalar kesin sonuçlar vermemektedir. Kuş adları arasında da yalıçapkını, kelaynak, çayırüzeli, çobanaldatan gibi özgün ve nükteli adlandırmalara rastlanmakta, bu adların da büyük bir çeşitlilik gösterdiği göze çarpmaktadır.”⁶⁰

“Anadolu ağızlarında daha binlercesi gösterilebilecek olan bu örnekler içinde benzetmeli, aktarmalı adlandırmaların tanıdığı olan, somut kavramlara ait karşılıklara da rastlıyoruz: Bitki adları içinden: karakabuk ‘kestane’ (İstanbul, Kocaeli, Bolu, Sivas, DS, VIII); akbaş ‘karnabahar’ (Aydın, İzmir, DS, I); akçabardak, kardelen ‘çiğdem’ (Balıkesir, Çanakkale, Bursa, DS, I) yerebatan (Bilecik, Sivas, DS, XI); yeregeçen (Afyon, Isparta, DS, XI); yerekağan (Isparta, DS, XI); kızilot (Isparta, Denizli DS, VIII); ‘havuç’ kerkiz çiçeği ‘papatya’ (Çorum, DS, VIII); altıntop ‘mimoza’ (Lefkoşe, Kıbrıs, DS,

⁶⁰ Doğan Aksan, a.g.e., s.21-22.

XII); gökbaş ‘peygamberçiçeği’ (Eskişehir, Erzincan, DS, VI); ergen, ergenkiraz ‘kızılcık’ (Afyon, Isparta, Burdur, Antalya, DS, V); elagöz ‘yumrumsu’ (çiğdemgillerden) (Burdur, DS, V); bebekçik, bebeklik ‘gelincik’ (Bursa; Bilecik, DS, II); Hayvan adları içinden: teknelibağa ‘kablumbağa’ (Burdur, Giresun, DS, X); ayrıca teknelibağ, teknelibağı, teknelikurba gibi biçimleri (DS, X); tahtalımiskin (Isparta, DS, X); ışı/böceği ‘ateşböceği’ (İçel, DS, VII); ışılböce, ışılböcü, ışıldakböcü, ışıldayık, ışılakböce gibi biçimleri (DS, VII) ve karanlıkkuşu ‘yarasa’ (İstanbul, DS, VIII).⁶¹

“Anadolu ağızlarında hayvan adları arasında ad aktarmalarından yararlanan ilginç örnekler de vardır. Eski Anadolu Türkçesinde örü ‘kalkıp, dik’ sözcüğüyle yapılan *kuyruğuörü* birleşik adı ‘akrep’ için kullanılmaktaydı (Tarama Sözlüğü, IV). Aynı sözcüğü bugün *kuyröğlü*, *kuyrölü*, *kuyruğölü*, *kuyrugörü* biçimleriyle Isparta, Denizli, Aydın, İzmir, Konya, Niğde çevrelerinde yaşar görüyoruz (DS, VIII). Bu örneğe, yukarıda değindiğimiz çeşitli hayvan adlarını da ekleyebiliriz: Teknelibağa ‘kaplumbağa’; karanlıkkuşu ‘yarasa’; ışı/böceği, ışıldakböcü, ışıldayık, ışılakböce ‘ateşböceği’ gibi. Bunların yanı sıra, yılanı verilen adlar arasından, aynı zamanda birer güzel adlandırma (*euphemismus*) örneği oluşturan uzun, uzunböcü, uzunoğan, uzungelin (Erzincan, Elazığ, Antalya ve öteki bölgelerde, DS, XI) sözcükleri de sayılabilir. Sebze adlarından ‘havuç’ karşılığı olan yerebatan, yerekağan, kızilot; ‘gökkuşağı’nın pek çok karşılıkları arasından alyeşil kuşak, alakuşak ve bulutların yağmur yağacak biçimde oluşunu anlatan emzikleme (Sivas, DS, V) yine ad aktarması örneklerindendir.”⁶²

Bitki coğrafyası bitki türlerinin dünyadaki dağılışı biçimleri ile coğrafi özellikler arasındaki ilişkileri araştıran bilim dalıdır ve Türkiye’deki canlıların dağılışılarını anlamamız için önemli ipuçları vermektedir. Bu bilim dalına göre dünya otuz yedi ayrı ‘flora bölgesine’ ayrılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre üç farklı bitki coğrafyası bölgesi Türkiye sınırları içinde buluşur. Türkiye gibi

⁶¹Doğan Aksan, a.g.e.,s.28.

⁶²Doğan Aksan, a.g.e.,s.46.

dünyanın çok küçük bir bölümünü kaplayan bir alanda üç ayrı bölgenin buluşması çok nadiren görülen bir durumdur. Bitkiler besin zincirinin ilk basamağını oluşturduğu ve hayvan türlerinin dağılışı da büyük ölçüde bitkilere bağlı olduğu için bitki coğrafyasından aldığımız bu bilgiler Türkiye'deki hayvanların çeşitliliğini tam olarak kavrayabilmek açısından büyük öneme sahiptir. Türkiye'de buluşan bitki coğrafyası bölgeleri şunlardır: İran-Turan Bölgesi, Akdeniz Bölgesi ve Avrupa-Sibirya Bölgesi.⁶³

Türkiye'nin çiçekli bitkilerini ve eğreltilerini (damarlı bitkiler) içeren 1965-1985 yılları arasında P. H. Davis ve ekibi tarafından hazırlanan "Türkiye ve Doğu Ege Adaları Florası" (*Türkiye Florası*) adlı bilimsel eser 9 cilt hâlinde

⁶³***Türkiye'nin Biyocoğrafyası-Türkiye'nin Doğası:*** "Anadolu'nun benzersiz bir kara parçası olmasını sağlayan diğer bir nokta ise topografya ve iklimindeki çeşitliliktir. Sıradağların, volkanların, kapalı havza göllerinin, taşkın ovalarının, karstik platoların, denizlerin ve büyüklü küçüklü pek çok nehrin birbirlerine olan yakınlıkları, farklı iklimlerin aynı zaman dilimi içinde yan yana görülebilmesine neden olmaktadır. Topografya ve iklimdeki çeşitlilik, Türkiye'deki biyolojik çeşitliliğe iki boyutta yansımaktadır. Bunlardan ilki doğal yaşam ortamlarının çeşitliliğidir. Nemli ve kuru ormanlar, ova ve dağ bozkırları, tuzcul bozkırlar ve kapalı havza gölleri, iki bin metrenin üzerinde uzanan yüksek dağ çayırıları, makilikler ve uzun kıyı şeridi boyunca uzanan farklı habitatlar Türkiye'de belki de dünyanın hiçbir yerinde olmadıkları kadar birbirine yaklaşmakta ve geniş alanlar kaplamaktadır. Konunun diğer boyutu ise farklı alanların birbirinden fiziksel ve iklimsel olarak kopmasıdır. İklimsel özelliklerin noktasal değişimine toprak yapısındaki ve jeomorfolojideki farklılıklar da eklendiğinde fiziksel izolasyonun etkisi daha da derinleşmektedir. Tüm bunlar, biyolojik çeşitliliği artıran en temel kavramlardan birini, yani endemizmi oluşturan coğrafi koşulları sağlamaktadır. Yüksek dağ zirveleri, derin nehir vadileri, kapalı havza gölleri, fiziksel izolasyonun en üst düzeyde görüldüğü ve bu nedenle sadece bu alana özgü pek çok canlı türünü, yani endemik türü barındıran alanlardır. Yurdumuzun diğer birçok kaynaklarında olduğu gibi bitkileri açısından da dünyada zengin ve ilginç ülkelerin başında gelir. Bir ülkenin florasının zenginliği, o ülkede yetişen türlerin sayısı ile ilginçliği de bitkilerin yayılış ve çeşitli vejetasyon tiplerine sahip olması ile ölçülebilir. Her iki açıdan da ülkemiz dünyanın önde gelen memleketlerinden birisidir. Ülkemiz florasının zenginliği ve ilginçliğinin bazı fiziki ve floristik nedenleri vardır. Ekolojik özellikleri, iklimsel çeşitlilikler, topoğrafik çeşitlilikler, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikler, deniz, göl ve akarsu gibi farklı sucul ortam çeşitlilikleri, 0-5000 metreler arasında değişen yükseklik farklılıkları, üç farklı bitki coğrafyası bölgesinin birleştiği yerde olması, Anadolu diyagonalı sınır kabul edilirse doğusu ve batısı arasında ekolojik farklılıklar bulunması ve bu durumun floristik farklılıklara da yansımaları. Yurdumuz florasının zenginliğine sebep yukarıda belirtilen ekolojik özellikler yanında bazı *floristik nedenler* de vardır. Türkiye cins ve tür sayısı bakımından zengin bir floristik yapıya sahiptir. Türkiye bazı cins, seksiyon, tür ve diğer bazı taksonomik grupların (kategorilerin) primer ya da sekonder oluşma merkezi kabul edilir. *Salvia*, *Phlomis*, *Draba*, *Isatis* v. Türkiye florası yakın ve uzak geçmişteki göçler ile ilgili aydınlatılması gereken problemlere sahiptir. Türkiye florası, Ortadoğu ülkeleri arasında diğer otsu endemik türlerde olduğu gibi aynı zamanda odunsu türler açısından da zengindir. Ağaç yüksek boylu çalı türleri 300 civarında olup bunlar arasında Rosaceae familyası üyeleri oldukça dikkat çekicidir. Türkiye'nin zengin bir yüksek dağ vejetasyon tipine ve bu tipi oluşturan zengin bir floraya da sahiptir." [Güven Eken ve Murat Ataol, **Türkiye'nin Biyocoğrafyası-Türkiye'nin Doğası**, <http://www.dogadernegi.org/turkiyenin-dogasi.aspx>, Erişim tarihi: 11 Eylül 2011].

yayımlanmıştır.⁶⁴ Türkiye Florası'nın yayımlanması Türk ve yabancı botanikçilerin ilgisinin artmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak Türkiye'nin doğal bitkileri üzerinde çalışmalar artmış, floraya çok sayıda yeni bitki türü eklenmiştir.”⁶⁵

Dünyada yaklaşık üç yüz binden fazla tohumlu bitki türünün bulunduğu söylenmektedir. Ülkemizde sekiz bin dokuz yüz seksen sekiz tohumlu bitki türü vardır ve bunların iki bin dokuz yüz doksana birine endemiktir.⁶⁶ Endemik bitkiler bir ülke sınırları içerisinde yetişen, o ülkeye ait yerel bitkiler anlamını taşımaktadır.⁶⁷

Yeryüzünün sınırlı bir bölgesinde yani bir adada, bir dağ sırasında, bir ülkenin siyasi sınırları içinde veya ancak belli bir ekolojik ortamda yayılış gösteren yani çok bölgesel (lokal) olarak yetişebilen çeşitli taksonomik

⁶⁴ P.H. Davis, R. Mill, K.Tan, **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**, Vol.10, University press, Edinburg. 1988.

⁶⁵ “Yeni türlerin bulunmasıyla, “**Türkiye Florası**” adlı dokuz ciltlik esere yeni ciltlerin eklenmesi gereği de ortaya çıkmıştır. Böylece “Türkiye Florası’nın 1.ek cildi (10.cilt) 1988 yılında Davis, Mill ve Tan tarafından; 2.ek cildi (11.cilt) ise 2000 yılında Güner, Özhatay, Ekim ve Başer tarafından yayımlanmıştır (Güner,A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer K.H.C., **Flora of Turkey and the Aegean Islands**, Second Suppl.11, Edinburg, 2000).Toplam 11 ciltten oluşan “**Türkiye Florası**”, floristik (bitkisel) açıdan Anadolu’nun devamı niteliğinde olan Doğu Ege Adaları’nın florasını da içermektedir. 7676 sayfadan oluşan 11 ciltlik bu dev eserde, 8796’sı Türkiye’den ve 192’si Doğu Ege Adaları’ndan olmak üzere toplam 8988 tür yer alır. Bunlardan 2991’i (2941’i Türkiye’den ve 50’si Doğu Ege Adaları’ndan) endemik türler olup dünyanın başka hiçbir yerinde doğal olarak yetişmez. Endemik taksonların, Türkiye’nin toplam bitki taksonlarına oranı (endemizm) %34,4’ü bulur. Türkiye’nin florası hızla büyümeye devam etmektedir.” [Berrin Akyıldırım, **Türkiye’nin Floristik (Bitkisel) Zenginliği**, İst. Üni. Fen Fak. Botanik Anabilim Dalı, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, <http://www.wildlifevet.org/index.php/turkiyenin-bitki-cesitliliği>, Erişim tarihi: 12 Ocak 2011 Cumartesi].

⁶⁶ P. H.Davis, **Flora of Turkey**, University Press, Edinburg, 1995-1988, vol., 1-10.

⁶⁷ “Endemik, alanları belirli bir ülke veya bölgeye ait, yerel, ender ve çok ender bulunan türler. Latince **endemos** (*indigenous*) kelimesinden gelir ve “yerli” anlamında kullanılır. Endemik alan; bir ada, bir yarımada veya bir dağ olabileceği gibi birkaç metre karelik alanlar da olabilir. Türkiye endemik bitkiler açısından dünyanın önemli ülkelerinden birisidir.Yurdumuzun siyasi hudutları içerisinde doğal olarak yetiştiği halde başka hiçbir yerde yetişmeyen, diğer bir deyişle dünyada yalnız ülkemizde yetişen bitkiler **Türkiye endemikleri** olarak adlandırılır. Ülkemizdeki endemik türlerin en önemlilerinden birkaçı; Kazdağında orman meydana getiren **Kazdağı göknarı** (*Abies equi-trojani*), Eğridir güneyindeki **Kasnak meşesi** (*Quercus vulcanica*), Köyceğiz-Dalaman arasında yaygın olan **Sığla ağacı** veya **Günlük ağacı ve ormanları** (*Liquidambar orientalis*), Beşparmak Dağlarındaki (Ege bölümü) **Kral eğreltisi** (*Osmunda regalis*) ile Datça yarımadasında bulunan **Datça hurması**(*Phoenix theophrasti*)dır. Yurdumuzun bilhassa dar derin yarılmış dağlık alanlarında endemiklerin sayısı bir hayli yüksektir.”[Doç. Dr. Harun Kulukan,**Endemik Bitkiler**, http://www.agri.ankara.edu.tr/fcrops/1289_baziendemikler.pdf, Erişim tarihi: 08 Ocak 2011].

kategorilere ait bitkilere “**endemik bitkiler**” denir. Türkiye, endemik bitkilerinin zenginliği bakımından dünyanın önemli ülkelerinden birisidir.⁶⁸

Anadolu coğrafyasının jeolojik ve jeomorfolojik çeşitliliğinin olması, iklim farklılıklarının yaşanması, geniş bir alanında zengin su kaynaklarının bulunması, doğusu ile batısının, kuzeyi ile güneyinin arasında ekolojik farklılıkların bulunması ve Avrupa-Asya-Ortadoğu-Akdeniz-Karadeniz gibi floristik (bitkisel) farklılıkların yaşandığı bölgelerin tam ortasında bulunması Türkiye’nin floristik (bitkisel) zenginliğini etkileyen en önemli sebeplerdir.

Türkiye’de dokuz bin kadar bitki türünün yetiştiği bilinmektedir.⁶⁹ Bu bakımdan ülkemiz, bitki örtüsü zenginliği ve çeşitliliği bakımından dünyada sayılı ülkeler arasındadır.⁷⁰

⁶⁸ “Türkiye, bitkiaçısından, dünyanın en zengin ülkelerindendir. Türkiye’nin coğrafi sınırları içinde 3022’si endemik, 8897 çiçekli bitki ve eğrelti türü yetişmektedir. Türkiye’de doğal ortamda yetişen 10765 çiçekli bitki ve eğreltinin yaklaşık üçte biri endemiktir. Bir ülkenin floristik zenginliği ve çeşitliliği, içerdiği nadir ve endemik taksonların çokluğu ile önem kazanır. Türkiye, halen ılıman iklim kuşağında kültürü yapılan hububat, baklagiller, yem bitkileri, orman ağaçları ve taş çekirdekli meyveler gibi ekonomik ürünlerin yabani atalarına ev sahipliği yapması bakımından da insanoğlu için doğrudan ve dolaylı olarak önem taşır. Türkiye’deki endemik bitkilerin sayısı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu oran hayli yüksektir. Avrupa ülkeleri arasında en çok endemik türe sahip ülke Yunanistan olup bu ülkede 800 civarında endemik tür yetişmektedir. Dünyada sadece İst.’a özgü olan 20 endemik bitki vardır. İst.’da yetişen toplam endemik bitki sayısı ise 70 dolayındadır. İst., İngiltere’nin toplam bitki sayısından daha fazla bitkiye sahiptir. Türkiye’deki endemik bitkiler, belirli dağ ve dağ silsilelerine lokalize oldukları gibi, daha geniş yayılışlı endemikler de vardır. Belirli bir dağ veya silsile için endemik bitkiler açısından en zengin yer, Amanos Dağları’dır. Endemiklerce zengin diğer dağlar ise, başta Ege Bölgesi’nin güney ucu ile Akdeniz Bölgesi’nin batısında yer alan dağlar olmak üzere; Uludağ, Kaz Dağı ve Erciyes Dağı’dır. Bu sayılan dağ ve silsilelerden çoğunun etrafı genellikle ovalar ile çevrili olduğundan, bu dağlardaki endemikler nispeten dar yayılışa sahiptirler. Halbuki yurdun doğu kesimindeki dağlar oldukça yüksek sayıda endemiğe sahip iseler de batıdakilere göre daha devamlı olduklarından, bu bölgede yetişen endemiklerin çoğu, bir dağa has olmaktan çok, daha geniş yayılışlılardır. Yukarıda belirtilen dağlar dışında, Türkiye’nin endemizm yönünden dikkat çekici yöreleri şunlardır: Orta Toroslar (Ermenek, Gülnar, Mut arası), Antitoroslar (Saimbeyli ve Maraş çevreleri), Van-Siirt-Bitlis ve Hakkâri illerini kapsayan bölge, Rize ve Artvin civarındaki yüksek dağlar, Gümüşhane ve Erzincan arası ile Munzur Dağları ve Ilgaz Dağları. Tuz Gölü çevreleri ise özellikle tuzcul endemiklerce zengindir. Endemik bitki türleri açısından Türkiye’nin en zengin familyası 447 tür ile toplu çiçekliler (Asteraceae)’dir. İkinci sırayı baklagiller (Fabaceae) alır. Bu familyaya ait 406 tür endemiktir. *Ballıbabagiller* (Lamiaceae) familyası 257 türle 3. sırayı almaktadır. Bunun en önemli sebebi, bu familyanın özellikle Akdeniz Bölgesi’nin yüksek dağlarında yetişen türlerinin bulunması ve tür sayısının diğer iki familyaya göre daha az olmasıdır.” [Uzm.Biyolog Berrin Akyıldırım, **Türkiye’nin Floristik (Bitkisel) Zenginliği**, İst. Üni. Fen Fak. Botanik Anabilim Dalı, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, <http://www.wildlifevet.org/index.php/turkiyenin-bitki-cesitliliği>, Erişim tarihi: 08 Ocak 2011].

⁶⁹ Turhan Baytop, a.g.e., s.5.

⁷⁰ Bk. P. H.Davis, **Flora of Turkey**, University Press, Edinburg, 1995-1988, vol., 1-10.

Bitkilerin isimlendirilmesi, bir ülkenin bitki envanterinin çıkarılması bakımından çok önemlidir. Daha da önemlisi, bilimsel çalışmaların sağlıklı yürütülmesi bakımından sağladığı faydadır. Bitkilere ülkemizin farklı yörelerinde farklı isimler verilmektedir. Bitkiye ad verilmesinde, bitkinin kullanılışı, görünüşü veya yetiştiği yerin dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında yöre insanının geçmişten devraldığı gelenekler, efsaneler ve sayısız folklorik zenginliklerin etkisini de unutmamak gerekir.

Bitkiye ad verilmesinde bitkinin kullanılışı, görünüşü veya yetiştiği yerin dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Hayvan adları da bitkilerin adlandırılmasında çok kullanılmaktadır. En fazla ayı (ayı çiğdemi, ayı çileği, ayı elması, ayı eriği, ayı fırıdığı, ayı gülü, ayıkulağı, ayı mantarı, ayıpençesi, ayı soğanı, ayı üzümü gibi); domuz (domuz ağırşığı, domuz ayrığı, domuz baklası, domuz diken, domuz elması, domuz eriği, domuz lahanası, domuz pıtrağı, domuz turpu gibi); deve (*deveçökerten, deve diken, deve gengeli, devekulağı, develangır, develik, deveşaplağı, devetabanı, devetopalağı* gibi); eşek (*eşek diken, eşek gevreği, eşek gülü, eşek hıyarı, eşek kangalı, eşek marulu, eşek turpu, eşek yoncası* gibi); it (*köpek*) (*itboğan, itburnu, itcumurdu, it hıyarı, it kabağı, it kişnişi, itsineği, it üzümü* gibi); kurt (*kurt baklası, kurtboğan, kurt böğürtleni, kurtkulağı, kurtpençesi, kurt soğanı*); kuş (*kuş alıcı, kuşburnu, kuşdili, kuş elması, kuşekmeği, kuş otu, kuş övezi, kuş üzümü, kuşyemi, kuşyüreği*); tavşan (*tavşancıl otu, tavşan elması, tavşan kirazı, tavşankulağı, tavşanmemesi, tavşantopuğu*) ve yılan (*yılanbıçağı, yilancık, yılan cücüğü, yılan çiçeği, yılan darısı, yılan diken, yilandili, yılanekmeği, yılan gülü, yılan otu, yılan purçağı, yilanyastığı*) gibi hayvan adlarına rastlanmaktadır.⁷¹

Türkçe bitki adları ile ilgili ilk bilgiler, XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan ve Türk dilinin ilk sözlüğü kabul edilen “Divanü Lügati’t-Türk”te bulunmaktadır. Bu sözlükteki pek çok bitki adı günümüzde

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Turhan Baytop, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, TDK Yay., 3. bs., Ank., 2007, s.9 ve Selim Altan, **Gelibolu-Karainbeyli Köyünde Halkın Bildiği Bitki İsimleri**, <http://www.geltag.com/databank.asp?textid=211>, 23-08-10.

Anadolu’da bulunmaktadır.⁷² Sonraki yüzyıllarda, bitkilerin Türkçe adları ile birlikte başta Latince olmak üzere çeşitli dillerdeki karşılıklarının belirtildiği eserleri görmekteyiz. Bunlar arasında, 1852’de Dr. John Martin Honigberger tarafından hazırlanan liste, Edmond Boissier’in **Flora Orientalis**’i, Armenag K. Bedevian’in **Polyglottic Dictionary of Plant Names**’i, P. H. Davis’in **Flora of Turkey**’i kayda değer eserler arasında gösterilebilir.⁷³ Türkiye’de gıda veya ilaç olarak kullanılan yabanî bitkilere verilen bazı Türkçe adlar Ahmed Vefik Paşa ve Şemseddin Sami Bey’in sözlüklerinde kayıtlıdır. Hüseyin Kâzım Kadri’nin 1927-1945 yılları arasında yayımlanmış olan 4 ciltlik “**Büyük Türkçe Lügati**” adlı sözlüğü birçok bitki adının Arapça, Farsça. Rumca veya Avrupa dillerindeki kökenlerini ve Uygur, Çağatay, Kazan, Azeri, Yakut, Altay, Çuvaş ve Kırgız lehçelerindeki karşılıklarını vermesi bakımından çok önemli bir kaynaktır. Anadolu’da halk arasında kullanılan bölgesel kelimelerin ilk derlemesi Millî Mücadele yıllarında öğretmenlere yapılan tamimler ile başlamıştır.⁷⁴ Yapılan bazı derlemeler de çeşitli dergilerde yayınlanmıştır. Sonunda Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan “**Derleme Sözlüğü**” ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Türkiye Türkçesi ağızlarının kapsamlı bir sözlüğü olan Derleme Sözlüğü, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmıştır. Derleme Sözlüğü (DS), Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmış, Türkiye Türkçesi ağızlarının 12 (6) ciltlik büyük bir sözlüğüdür. Türkiye’nin hemen her bölgesinden toplanmış kelimeler yer almasına rağmen sözlüğe yapılacak eklemeler yine de çok fazla olacaktır. Bu sebeple, gerek bu çalışma ile gerekse başka çalışmalarla ağızlarımızdan toplanan yeni kelimeler sözlüğe eklenince bu sözlük daha da zengin hâle gelecektir.⁷⁶

Osmanlı Devleti döneminde, Türkçe bitki adlarını veren ilk kitap İzhak bin Murad tarafından yazılmıştır. Ünlü botanik hocalarından Dr. Salih Efendi,

⁷² Kaşgarlı Mahmut, **Divan-ı Lügat-it Türk**, (B. Atalay Çev.), 4.C., Ank., 1939-1943.

⁷³ Selim Altan, a.g.i., 23-08-10; Turhan Baytop, a.g.e., s.6.

⁷⁴ Hamit Zübeyr (Koşay), **Anadilden Derlemeler**, Ank., 1932.

⁷⁵ **Derleme Sözlüğü**, I-XII Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 1993.

⁷⁶ “Türkiye’de dokuz bin kadar yabanî bitki türünün yetiştiği bilinmektedir. Buna karşılık Derleme Sözlüğü’nde yaklaşık olarak üç bin kadar Türkçe bitki adı bulunmaktadır. Türkiye’de yetişen bitki türlerinden yaklaşık üçte birinin Türkçe adının bulunması, halkın bitkilere karşı olan yakın ilgisini açık bir şekilde göstermektedir.” Bk. Turhan Baytop, a.g.e., s.5.

Dr. Mehmed Paşa ve Dr. Esad Şerefeddin'in (Köprülü) kitaplarında genellikle Fransızcadan çeviri yoluyla meydana getirilmiş, pek çok bitki adı bulunmaktadır. Çeviri yoluyla elde edilen bu adlar, sonraki botanik kitapları ve sözlüklere girerek dönemimize kadar gelmiştir. Türkiye yabanî bitkilerinin yöresel adlarının Latince karşılıklarını toplanan bitki örneklerinin tayinine dayanarak veren ilk liste, 1968 yılında Prof. Dr. Asuman Baytop tarafından yayımlanmış ve bunu diğer araştırmacıların yayınları izlemiştir.⁷⁷

“Yüzyıllardır Anadolu’da bitkilerin gıda dışında tedavide de kullanıldığını biliyoruz. Neyin neye yaradığı geleneksel yollarla dilden dile, nesilden nesile aktarılmıştır. Tecrübe, sınama biçimlerinde oluşan birikim yarı bilinçli, yarı bilinçsiz de olsa günümüze ulaşmıştır. Anadolu’da bilinen; ekilen, dikilen, toplanan, yenilen, değerlendirilen binlerce bitkiden söz edilebilir. Bu bakımdan Anadolu çok zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Ancak botanik kitaplarında yazılı olan bitki adları ile halkın verdiği, kullandığı adlar farklılık göstermektedir. Her yöre kendine göre bir adlandırma yapmıştır.”⁷⁸“Bitkilere verilen Türkçe adlar, bölgelere göre büyük değişiklikler göstermektedir. Ad grupları yönünden bunlar Ege Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu bölgesi ve Orta Anadolu bölgesi olmak üzere dört büyük bölgeye ayrılmaktadır. Örneğin *Nastirtium officinaletürüne* Ege Bölgesi’nde “Gerdeme”, Karadeniz bölgesinde “Kardamot”, Doğu Anadolu Bölgesi’nde (Van) ise “Çünk” adı verilmektedir. Bu durum hâlen Anadolu’da kullanılan bitki adlarının değişik kökenli olduğunun bir kanıtıdır.”⁷⁹

Halk tarafından bitkilere verilen yöresel adlar ile ilgili bazı folklor yayınları vardır. Bunlarda genellikle bitkiye verilen yöresel adların listesi ve bazı kullanılışları yer almaktadır. Türkçe adı ve kullanılışı verilen bazı bitkilerin Latince adları verilmediği için çoğu kez Türkçe adın hangi bitki türüne olduğu tam çıkarılamamaktadır. Bu bitkilerin büyük bir kısmı çeşitli amaçlarla farklı yörelerde kullanılmaktadır.Ülkemizin farklı yörelerinde aynı

⁷⁷ TurhanBaytop, a.g.e., s.6.

⁷⁸ Cemil Gülseren, **Halk Dilinde Uşak’ta Bitki Adları ve Sağlık Değişleri**, Afyon Kocatepe Üni. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt III, Sayı 2, Aralık 2001, s.109.

⁷⁹ TurhanBaytop, a.g.e.,s.9.

bitki için farklı isimler kullanılmaktadır.⁸⁰Doğan Aksan'a göre bir dilde birbirine yakın anlamda birçok sözcüğün bulunması, o dilin zenginliğini ve işlenmişliğini gösteren bir özelliktir. Ayrıca Aksan,eş anlamlı göstergelerin varlığının bir dilin eskiliğinin saptanabilmesinde bir ölçüt olarak kullanılabileceğini belirttiği gibi tam eş anlamlılığın zaman içinde birbirine yaklaşıp oluştuğunu ve yabancı dillerden alınan ögeler nedeniyle gerçekleştiğini ifade etmiştir.⁸¹

Anadolu'da insanlık tarihi, yontma taş devrine kadar uzanır. İlk insanlar, yabanî bitkiler ve av hayvanları ile çeşitli ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Cilalı taş devri insanları tahıl yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamışlardır. İnsanlar kullandıkları bitkileri her devirde adlandırmışlardır. Bitkilerin adlandırılmasında bitkinin kullanılışı, görünüşü ve yetiştigi ortamın etkili olduğu görülmektedir.⁸²Bitkilerin bilimsel olarak sınıflandırılmasına ait ilk çalışmalar 1700'lü yıllara dayanmaktadır. Bitkilerin ve hayvanların modern anlamda sınıflandırmasının atası olarak nitelenen Carl Linnaeus (1707-1778), 1735'te **Systema Naturea**'yı yayınlamıştır. **Systema Naturea**'nın 1758'de birinci cildinin onuncu baskısı yapıldığında artık faunanın isimlendirilmesi konusundaki esaslar da uluslararası düzeyde kabul görmüştür. Cins ve tür adları kullanılarak bitkileri sınıflandıran Linnaeus, bu yöntemi 1736'da yayımlanan **Fundamenta Botanica** ile 1738'de yayımlanan **Ciasses Plantarum**'da daha detaylı açıklamıştır. Linnaeus tarafından isimlendirilen bitkilerin sayısı yaklaşık 7700, hayvan türlerinin sayısı da 4400 kadardır.⁸³

Türkiye'nin değişik yörelerine daha 1500'lü yıllarda çeşitli şekillerde seyahat eden gezginlerin, ilgilerini çeken bitkileri toplamasıyla başlayan

⁸⁰ TurhanBaytop, a.g.e.,s.7.

⁸¹ Bk. Doğan Aksan, **Anlambilim** (Anlambilim Konuları ve Türkçecin Anlambilimi), Ank., 2002, s.78-81.

⁸² Ahmet Duran,“**Türkçede Bazı Bitki Adlarının Veriliş Sebepleri**”, Türk Dili, S.55, Mart-1998, s.223; TurhanBaytop, a.g.e.,s.1.

⁸³ Meral Avcı, **Türkiye Bitkilerinin İsimlendirilmesinde Coğrafi Özelliklerin Etkisi**, İst.Üni. Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 12, İst., 2004, Sayfa 32.: Linne'nin bir hazine değerinde olan kişisel koleksiyonunun önemli bir kısmı **Linnean Society**'de korunmaktadır. *Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız: www.linnean.org.*

Türkiye bitkilerinin tanınması çabaları, giderek daha bilimsel anlam kazanmıştır. Türkiye'nin farklı alanlarından toplanan bitkilerle koleksiyonlar oluşturulmaya başlanmış ve bu bitkilerin bilimsel isimleri verilmiştir. Birçok seyahatnamede ya da kaynakta Anadolu bitkilerine ait bilgiler bulunmaktadır. Evliya Çelebi, P. Belon, O. G. de Busbecq, G. Wheler, J. P. de Tournefort ve G. A. Olivier gibi isimler bunlardan bazılarıdır.⁸⁴ 1847-1858 yılları arasında Anadolu'da yaptığı gezileri ve bunların sonuçlarını kapsayan sekiz cilt ve üç atlastan oluşan *Asie Mineure* adını taşıyan önemli eserinde Anadolu bitkileri hakkında bilgiler veren *Tchihatchef'in* İstanbul ve Boğaziçi'ni konu alan diğer çalışmasında da yine bu çevrenin bitki örtüsüne ait önemli ipuçları yer alır.⁸⁵ Anadolu'dan bitki toplayan diğer bir araştırmacı da ünlü *Flora Orientalis*'in yazarı E. Boissier'dir (1810-1885). Boissier, Anadolu'ya yaptığı iki gezi sırasında 1842'de Uludağ'dan ve 1846'da da Antakya çevresinden çok sayıda yeni tür bitki keşfedip bunları tanımlamıştır.⁸⁶ Turhan Baytop hazırladığı listede Türkiye'de gıda, baharat, ilaç, boyar madde veya süs bitkisi olarak kullanılan bin üç yüz kadar bitki türünün Latince adı bulunduğunu belirtirken saptanan Türkçe bitki adlarının sayısının ise dört bin civarında olduğunu söylemiştir. Türkiye'de dokuz bin kadar gelişmiş bitki türünün bulunduğunu buna karşılık bu girişimin bir başlangıç olduğunu ve

⁸⁴ “Evliya Çelebi seyahatnamesinde Anadolu bitkileri ile ilgili birçok bilgi yer alır. Anadolu'da yetişen ve insanlar tarafından çeşitli amaçlar için kullanılan bitkiler hakkında açıklamalar yapan Evliya Çelebi'nin, sözünü ettiği bitkiler arasında, bugün de aynı amaçlar için kullanılmaya devam edenler vardır. Pierre **Belon** (1517-1564), Kanuni Sultan Süleyman zamanında Doğu Akdeniz'de birçok yeri gezmiş Fransız araştırmacıdır. Gezisi ile ilgili izlenimlerini aktardığı ve 1553'de Paris'te Fransızca olarak basılan kitabı daha sonra Latinceye de çevrilmiştir. Belon bu seyahatnamesinde Türkiye'nin doğal bitkilerini anlatmış, onları listelemiş ve hatta o dönemde tıbbi değer taşıyan bitkilerden ve nasıl kullanıldıklarından da söz etmiştir. Ogier Ghiselin de **Busbecq** (1522-1592), Belçikalı bir diplomattır. Görevi dolayısıyla geldiği Anadolu'da çeşitli seyahatler yapmış ve bunlar hakkında yazdığı mektuplarla ünlenmiştir. Anadolu bitkilerinden bazılarının örneklerini, bazılarının da çizimlerini Kral 1. Ferdinand'ın hekimi olan Mattioli'ye göndermiştir. *At kestanesi* gibi bazı bitkiler bu yolla Batı'ya taşınmış ve Avrupa'da park ve bahçelere dikilmiştir.” (Meral Avcı, a.g.m., s.32).

⁸⁵ P. de Tchihatchef, **İst. ve Boğaziçi** (Çev. A. Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yay., İst., 2000, s. 103-113; Meral Avcı, a.g.m., s.32.

⁸⁶ *Ayrıntılı bilgi için Bk.Asuman Baytop, Türkiye'de Botanik Tarihî Araştırmaları*, Çetin Matbaacılık, İst., 2003, s.165-167; Meral Avcı, a.g.m., s.32.

ileride yapılacak araştırmalar ile bu miktarın çok artacağını düşündüğünü dile getirmiştir.⁸⁷

Bitkilerin birinci isimleri yani cins isimleri bazen de birinci isimlerini niteleyen ikinci isimler şahıs adlarından da oluşmaktadır. Ege ve Akdeniz kıyılarımızda yayılış gösteren boz pırnal meşesinin bilimsel adındaki *aucheri* (*Quercus aucheri*), Fransız eczacı Pierre Martin R. Aucher'in soyadıdır. 80 kadar Türkiye bitkisine adı verilen Aucher, 1800'l yıllarda Anadolu'yu gezmiş çok sayıda bitki rneği toplamıştır. 3000'den fazla bitki rneği hlen Paris'teki Ulusal Doğa Tarihi Müzesinde korunmaktadır.⁸⁸ Bilimsel anlamda ilk rneği Kuşadası'ndan toplanan ve kışın yapraklarını dökmeyen meşe türlerimizden birisi olan boz pırnal meşesi, Aucher'in adının verildiği Türkiye bitkilerinden birisidir. Bitki adı olan özel isimlere başka örnekler de vardır. *Tchihatchewia* (*Tchihatchewia isatidea*) bunlardan bir diğeridir. Boya ieği adıyla da bilinen ve iekleri Sivas çevresinde boyar madde olarak kullanılan bu bitki, P. de Tchihatchef'in adını taşımaktadır. Bornmller ise ankaya köşkü etrafından topladığı bir *Moltkia* türüne, 1931 yılında Mustafa Kemal'in onuruna *Moltkia kemalpaschii* adını vermiştir. *Quercus infectoria ssp. boissieri* (mazi meşesi), E. Boissier'in adını taşıyan Türkiye bitkilerine örnektir.⁸⁹

Halk yenen, ilaç olarak kullanılan, boyar madde elde edilen, güzel kokulu veya zehirli olan bitkileri iyi bir şekilde tanımakta ve bunlara özel adlar vermektedir. Aynı sözlükte yaban bitkiler ile yapılan bazı yemeklerin *otaşı*, *otekmeği*, *otlupeynir gibi* adları da kayıtlıdır. Ayrıca yenebilen bitki köklerini çıkarmakta kullanılan aletlerin adları da vardır. Kazgı veya kazgılı (*bitki kökü çıkartmaya yarayan ucu sivri bir ağaç parçası*), ksk (*iğdem yumrularını topraktan çıkartmak için kullanılan sivri uçlu değnek*) ve

⁸⁷ TurhanBaytop,a.g.e., s.2.

⁸⁸Bk.A.Mat, ve M. Nicolas, "Fransız Eczacı Aucher-Eloy ve Doğu Gezisi Hakkında", Marmara ni. Eczacılık Dergisi 13(2), 1997, s.93-99; T., Baytop, **Anadolu Dağlarında 50 Yıl, Bir Bitki Avcısının Gözlemleri**, Nobel Yay., İst., 2000, s.19-20; Meral Avcı, a.g.m.,s.33.

⁸⁹Bk.Asuman Baytop,**Bitkilerin Bilimsel Adlarındaki Niteleyiciler ve Anlamları**, İst. ni. Eczacılık Fak. Yayını. İst., 1995, s.910; TurhanBaytop,a.g.e., s.51; Meral Avcı, a.g.m., s.33.

kengerhan (*kenger sürgünlerini çıkartmakta kullanılan demir çubuk*) örnek olarak verilebilir.⁹⁰

Bitkilerin bazı özellikleri aynı zamanda isimlerinde de yer almaktadır. Yapraklarının altının kaba tüylü olması nedeniyle kullanılan **tomentosa** (*gümüşi ıhlamur Tilia tomentosa örneğinde olduğu gibi*), boyamakta kullanılan anlamındaki **infectoria** (*ağacın üzerinde oluşan ve boyamada kullanılan mazısı nedeniyle mazi meşesi Quercus infectoria örneğinde olduğu gibi*), çok hafif bir rüzgârda yaprağın sallanması nedeniyle **tremula** (*titrek kavak Populus tremula örneğinde olduğu gibi*) bu özelliklerin yansıtıldığı isimlere örnek oluşturmaktadır.⁹¹

“Birçok coğrafi mekâna bitki ya da hayvan adının verildiği de bilinmektedir. Özellikle 1/25 000 ve 1/100 000 ölçekli topografya haritaları incelendiğinde Gürgen yaylası, Kayın boğazı, Ardıç tepe, Karaağaç tepe, Gevenli sırtı, Çamlık tepe, Çiğdem tepe, Dişbudak, Geyikli dağı, Kurt tepe, Tavşan tepe, Yılanlı dağ gibi çok sayıda bitki ve hayvan adına rastlamak mümkündür. Geçmişteki yaşam alanlarının ortaya çıkarılmasında söz konusu yer isimleri önemli ipuçları olmaktadır. Bu isimler bazen bir türün tarihsel dağılışının önemli bir kanıtı olabilmektedir. Yer adları ayrıca insan ile doğal bitki örtüsü ya da fauna arasındaki bağlantının kültürel açıdan önemini yansıtan özelliklerdendir. Bu isimlerin mantıklı bir şekilde analiz edilmesi sonucunda, biyocoğrafya ile ilgili önemli bilgilerin elde edilebileceği varsayımından yola çıkarak tarihsel dağılışların araştırıldığı çalışmalar da söz konusudur.”⁹²

Yapılan araştırmalara bakıldığında Türkiye bitkilerine verilen cins isimlerinden çok, bu cins isimleri niteleyen tür ya da alt tür düzeyindeki isimlerin önemli bir kısmının coğrafya ile ilgili olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye bitkilerinin isimleri incelendiğinde bitkilerin tür, alt tür ya da varyete

⁹⁰ Bk. Turhan Baytop, a.g.e., s.6.

⁹¹ Meral Avcı, a.g.m., s.33.

⁹² J. J. Cox, D. Maehr, Ve J. L. Larkin, “The Biogeography of Faunal Place Names in the United States”, Conservation Biology 16(4), 2002: 1143-1150; Meral Avcı, a.g.m., s.33.

adlarının birçoğunun mekânsal özelliklerle ilgili olduğu görülmektedir. Anadolu'nun coğrafi konumu, bitkilerin yayılış alanlarının ana kaya ve toprak özellikleri ile yer şekilleri bitkilerin isimlendirilmesinde oldukça etkili olmuştur. Bazı bitki türleri Anadolu'nun dünya üzerindeki yerine atfen doğuya ait olarak bazı bitki türleri bulundukları sahanın kayaç özellikleri ya da toprak özellikleri ile nitelenmiştir. Dağlık alanlardan toplanan ve bilim dünyası için yeni olarak tanımlanan çok sayıda bitki türü keşfedildikleri dağlık alanın ya güncel adını ya da antik adını almıştır. Dağların morfolojik özelliklerinin de bitki isimlerine yansıdığı bilinmektedir. Özellikle volkanik dağlar bu konuda dikkat çekici olmuş ve birçok bitkiye isimlerini vermiştir. Volkanik dağlar üzerindeki krater ve kaldera gibi yer şekilleri çok sayıda bitkinin yaşam alanı olmuş, bu sahalardan tanımlanan bitkiler adı geçen yer şekilleri ile nitelenmiştir. Akarsuların açtıkları vadiler çevrelerine göre daha farklı yaşam ortamları oluşturarak bitkiler için âdeta sığınaklar meydana getirir. Türkiye florasında vadi içlerinden tanımlanan ve bu vadilerin adını alan bitki sayısı da az değildir. Anadolu'nun dünya üzerindeki konumu birçok bitkinin adı olmuştur. Anadolu'nun yerine atfen doğuya ait yani *orientalis* niteleyicisi çok sayıda bitkinin adında yer almaktadır. Bunlar arasında Anadolu'nun güneybatısında yayılış alanı bulan doğu sığalası (*Liquidambarorientalis*), Türkiye'de son derece yaygın olan doğu gürgeni (*Carpinusorientalis*), ilk örneği Küre dağlarından olan ve Karadeniz kıyı dağlarının kuzey yamaçları boyunca geniş yayılış alanı bulan doğu kayını (*Fagusorientalis*), sadece Doğu Karadeniz Bölümü dağlık alanlarında ortaya çıkan doğu ladini (*Piceaorientalis*) ile yine Anadolu'dan tanımlanan yabanî hanımeli (*Loniceraorientalis*) sayılabilir.⁹³

“Türkiye bitkilerinin isimlendirilmesinde morfolojik özelliklerin etkisi oldukça önemli olmuştur. Dağlık alanlardan toplanan bazı bitkilere dağda yaşamayı seven anlamında *oreophilum* ya da dağlık alana uygun anlamında *oreodoxum* benzeri isimler verilmiştir (*Verbascumoreophilum* ve *V. oreodoxum* gibi). Bazı bitkilerdeyse dağlık alanların yüksek kesimlerini

⁹³Bk. Meral Avcı, a.g.m., s.33, 34.

simgelemek üzere *aerius* (havadar, yüksek yerlerle ilgili manasında) kullanılmıştır. Yaylakestanesi adıyla bilinen endemik bir çiğdem türü *Crocus aerius*, bu bitkilere örnektir ve yayılış alanı Doğu Karadeniz dağlarının subalpin ve alpin sahalarıdır.”⁹⁴

“Türkiye bitkilerinde en çok rastlanılan sıfatlardan birisi dağ isimleridir. Dağlık alanlarda keşfedilen bitkilerin önemli bir kısmı, keşfedildikleri dağların adını almıştır. Anadolu’nun güneyinde Toros dağları üzerinde yayılış alanı bulan ve buradan ilk defa tanımlanan birçok bitkiye bu dağların adı verilmiştir. *Elymus tauri*, *Asphodeline taurica*, *Onosma tauricum* Toros dağlarının adını taşıyan bitkilere örnektir. *Sideritissipylea* (Spil dağından 1842’de tanımlanan ve dağ çayı olarak bilinen bir otsu tür), *Stachys munzurdagensis* (1957’de Munzur dağları 1800 metrelik seviyelerden Davis ve Hedge tarafından tanımlanan ve çay olarak da tüketilen otsu bir bitki), *Ranunculusmunzurensis* (Munzur dağları Karagöl vadisinden tanımlanan endemik düğün çiçeği), *Aethionemamunzurensis* (Munzur dağları 2800 metrelerde yayılış gösteren endemik otsu bir tür), *Achilleasipikorensis* ve *Tanacetumsipikorensis* (Erzincan Sipikor dağından tanımlanmış endemik bitkiler), *Alchemillaziganadagensis* (1890’da Zigana dağından Sintenis tarafından toplanan endemik ve Öksin eleman olan bu bitki, Aslan pençesi ya da fındık otu gibi isimlerle de bilinmektedir), *Alchemilla tiryalensis* (Tiryal dağının adını taşıyan bitkinin ilk örneği buradan toplanmıştır), *Centaureaaladaghensis* (ilk olarak Aladağlar’dan tanımlanmış bir peygamber çiçeği), *Potentillaaladaghensis* (Aladağlar, Demirkazık 3600 metreden toplanarak tanımlanmış endemik bir beşparmakotu türü), *Centaurea urvillei ssp. nimrodis* (bu peygamber çiçeği ilk defa Adıyaman Nemrut dağından toplanan örneğiyle tanınmaktadır), *Allium nemrutdagense* (Adıyaman Nemrut dağından tanımlanan yabancı bir sarımsak türü), *Cousinia satdagensis* (Hakkâri Sat dağının adını taşımaktadır) dağlarımızın isimlerini almış diğer örneklerdir. İç Anadolu bölgesinin iki önemli volkanik dağı olan Erciyes dağı

⁹⁴ S. Terzioğlu, ve R.Anşın, “**Crocus aerius Herbert**”, The Karaca Arboretum Magazine 2002, 6(4): 167; Meral Avcı, a.g.m., s.35.

ile Hasandağı'nın adını taşıyan bitkiler de vardır: *Veronica pusilla var. erciyasdagi* (ilk defa Erciyes dağı 2200 metreden 1902'de Zederbauer tarafından toplanmış ve bu dağın adını almıştır), *Veronica thymoides ssp. hasandaghensis* (Hasandağı 2400 metreden 1952'de Davis, Dodds ve bir Türk botanikçi R. Çetik tarafından ilk olarak bu dağdan toplanmış ve Hasandağı'nın adını taşımaktadır), *Campanula stricta var. alidagensis* gibi (bu çingirak otu türü ilk olarak Erciyes dağının parazit konilerinden birisi olan Ali dağından 1856'da Balansa tarafından toplanmıştır). *Crocus speczozus ssp. ilgazensis* (Ilgaz dağları 1700 metrelik seviyelerden Baytop'lar tarafından toplanan bir çiğdem türüdür), *Asyneum ilgazensis* (endemik), *Dactylorhiza ilgazica* (endemik bir orkide türümüz), *Festuca ilgazensis* (endemik yumak otu türü) ve *Allium ilgazense*, Ilgaz dağının adını taşıyan bazı bitkilerdir. Kantaron ya da koyunkıran gibi isimlerle bilinen *Hypericum* cinsine ait bir bitki türümüz de Kazdağı'nın adını taşımaktadır: *Hypericum kazdagensis*. Köyceğiz gölü kuzeydoğusunda yükselen Sandras dağı da birçok bitkiye isim olmuştur: *Senecio sandrasicus*, *Genista sandrasica*, *Scorzonera sandrasica*, *Pilosella sandrasica* ve *Muscari sandrasicum* bu dağlık alandan ilk olarak toplanıp bilimsel olarak adlandırılmış ve hepsi de endemik olan bitkilerdir. Amanos dağları bitkilere adını veren başka bir dağımızdır. *Dorycnium amani*, *Paronychia amani*, *Cymbocarpum amanum*, *Cephalaria amana*, *Stachys amanica*, *Satureja amani*, *Isatis amani*, *Cirsium amani*, *Centaurea amanicola*, *Cochlearia amana*, *Carduus amanus* ilk olarak Amanos dağlarından toplanıp tanımlanmış ve aynı zamanda da endemik olan bitkilerdendir. *Oxytropis engizekensis* ise Engizek dağından tanımlanan ve bu dağın adını taşıyan bir endemiktir. Eskişehir güneydoğusundaki Sivrihisar dağında jipsler üzerinde yayılış alanı bulan ve yakın zamanda tanımlanan bir sümbül türü de bu dağın adını almıştır: *Muscari sivrihisardaghlarensis*. Köroğlu dağlarının doğu uzantılarında yer alan Eldivan dağlarının yüksek kesimlerinden N.Özhatay tarafından tanımlanan *Allium eldivanense* ise bu dağın adını alan endemik bir yabanî sarımsak türüdür. Bingöl dağları (*Ranunculus bingöldaghensis*), Allahuekber dağları (*Veronica allahuekberensis*), Kaçkar dağları (*Alchemilla*

kackarensis), Bolkar dağları (*Valeriana bolkarica*), Fethiye Babadağı (*Asyneuma babadaghensis*), Eğirdir gölü doğusundaki Anamas dağı (*Aubrieta anamasica*), Nif dağı (*Minuartia nifensis*) ve Murat dağı (*Prometheum muratdaghense*) Türkiye bitkilerine adını veren diğer dağlar arasındadır.”⁹⁵

“Bilimsel olarak yeni tanımlanan bitkilere adını veren en önemli morfolojik ünitelerden dağlık alanlar arasında, volkanik dağların etkileri de görülmektedir. Bu sahalardan ilk olarak toplanan bitkilerin isimlendirilmesinde *vulcanicum*, *vulcanica* ya da volkanik kayaların koyu renginden dolayı kara dağ anlamına gelen *nigromontanum* (*nigro*: siyah, koyu, *montanum* dağ anlamında) gibi isimler kullanılmıştır. Endemik bir meşe türümüz olan *Quercusvulcanica* adını İç Anadolu’daki Karadağ volkanından almaktadır. Yine bir sığırkuyruğu taksonu olan *Verbascum vulcanicumssp. vulcanicum*’da ilk olarak Karadağ’dan toplanarak isimlendirilmiş olan ve buradaki volkanik araziye simgeleyen örneklerden birisidir. Karadağ’dan 1847’de toplanan *Psychrogetori nigromontanus* da adını aynı volkandan almaktadır. Ağrı dağı çevresinde yayılış gösteren *Marrubium vulcanicum* (boz ot ya da yalancı ısırgan olarak bilinen çok yıllık bir ot türü) da bu yörenin volkanik özelliğini simgelemektedir. Volkanik dağlar üzerindeki morfolojik özelliklerin etkisi de bitkilerin isimlendirilmesine yansımıştır. Krater ya da kaldera içlerinden toplanarak isimlendirilen bazı bitkilere kraterin anlamında *crateris* ya da kraterde yaşayan anlamında *cratericola* gibi isimler verilmiştir. İlk olarak 1954 yılında Davis ve Polunin tarafından Van gölü güneybatısında *Nemrut kalderasının* içinden toplanarak isimlendirilen endemik bir kekik türü, *Thymus cratericola* (kraterde yaşayan kekik) adını almıştır. Yine aynı yerden tanımlanan ve bir düğün çiçeği türü olan *Ranunculus crateris* (kraterin düğün çiçeği) de bu özelliği yansıtan başka bir örnektir.”⁹⁶

⁹⁵ Ş.Yıldırım ve B.Selvi, “A new species, *Muscari sivrihisardaghlarensis* (Liliaceae) from Central Anatolia, Turkey”, The Herb Journal of Systematic Botany 9 (1); 2002, s.7-12; Meral Avcı, a.g.m., s.35-36.

⁹⁶ Meral Avcı, a.g.m.,s.36.

“Türkiye’nin bitki örtüsü içinde doğal geçitlerin adını taşıyan bitkiler de vardır. *Verbascum kopgeciensis* (Kopdağı geçidinden tanımlanmış endemik bir sığırkuyruğu türü), *Festuca ziganensis* (endemik bir yumak otu), *Dactylorhizachuhensis* (Çuh geçidinin adını taşıyan doğal bir orkidedir ve halk arasında salep otu olarak da bilinmektedir) geçitlerin adını taşıyan bitkilere örnek oluşturmaktadır.”⁹⁷“Akarsu, göl ya da deniz isimleri de dikkat çekicidir. *Abantensis*, *abantianus*, (Abant gölü) *zabense* (Zap suyu), *choruhensis* (Çoruh nehri), *tortumense* (Tortum gölü) gibi. *Crocus abantensis* (Abant çiğdemi), *Dactylorhiza vanensis* (Van gölü kıyısındaki nemli tabanlarda yayılış alanı bulan ve buradan tanımlanmış bir orkide), *Galiumtortumense* (Tortum gölü güneybatısından tanımlanmış endemik bir yoğurt otu) ya da 1966’da Van - Hakkâri arasında Zap suyu vadisinden toplanan ve sadece toplandığı bu alandan bilinen, endemik bir yoğurt otu türü *Galium zabense* (Zap yoğurt otu), *Hieraciumtamderense* (Giresun Tamdere çevresinden tanımlanmış), *Campanulachoruhensis* (Çoruh nehri kıyısından tanımlanan çok yıllık otsu ve endemik bir tür), *Stachys choruhensis*, *Scatelleria uzunderensis*, *Veronica oltensis* (ilk örneği 1912 yılında Oltu çayı vadisinden toplanan bu bitkinin yayılış alanı Oltu ve Çoruh vadileri ile sınırlı), bir akarsu ya da göl adı taşıyan Türkiye bitkilerine örnektir. Bazı bitkilere vadide yaşayan anlamında *vallicola* adı verilmiştir (*Crocus vallicola* yani vadi içinde yaşayan çiğdem). *Salsola aegaea* (Ege denizi), *Arum euxinum* (Karadeniz’in eski adına atfen isimlendirilmiş ve Zonguldak Yenice ormanlarından ilk örneği toplanmış endemik bir yılanıyastığı türü) ve Ordu kıyılarından tanımlanan endemik bir orkide türü *Ophrys karadenizensis* ise Türkiye çevresindeki denizleri simgeleyen örneklerden bazılarıdır. İstanbul boğazı da bitkilere isim olmuştur: *Linum tauricum* spp. *bosphori* (Boğaziçi keteni) gibi.”⁹⁸

“Bitkilerin bulundukları yerdeki ana kaya özelliklerinin ya da toprak özelliklerinin de isimlendirme de etkili olduğu görülmektedir. Jips, serpantin,

⁹⁷ Meral Avcı, a.g.m.,s.36.

⁹⁸ Meral Avcı, a.g.m., s.37.

trakit ve bazalt gibi birçok kayaç bitkilere isim olmuştur. *Gypsicola* ya da *gypsicolus* jipsli yerde yaşayan anlamında, *serpentinica*, *serpenticola* ve *serpentinicum* “serpantin üzerinde yaşayan” anlamında, *trachyticum* (*trachyticus* ya da *trachytica*) “trakitler üzerinde yayılış gösteren” anlamında, *basalticum* ise “anakayası bazalt olan alanlarda yayılış gösteren” anlamında kullanılan sıfatlar olmuştur. Özellikle kireçli topraklarda yayılış gösteren bitkilere ise kireçli yerlerde yaşayan anlamında *calcareia*, *calcareus* ya da *calcareum* gibi isimler verilmiştir.”⁹⁹

“Kayaçların diaklaz sistemleri de bazı bitki türleri için kullanılmıştır. kayaçların diaklaz sistemlerinde yaşam alanı bulmuş bitkilere *rimarum* ya da *fissureuse* gibi isimler verilmiştir. Örneğin Rize İkizdere çevresinde granitler üzerindeki fissürlere yerleşmiş olarak yaşayan ve buradan tanımlanan *Galium fissureuse* (bir yoğurt otu türü) bu özelliğe örnektir. Üzerindeki toprak tabakasının büyük ölçüde süpürüldüğü yerlerde yaşayan bitkiler için ise *saxatilis*, *saxicola* (taşlık yerde yaşayan) niteleyicisi kullanılmıştır. 1948’de Ermenek civarından tanımlanan *Alkanna saxicola* bu özelliğe örnektir (Havaciva otu olarak da bilinen bu endemik bitki sadece bu örneği ile tanınmaktadır). Yine toprak tabakasının hemen hemen hiç olmadığı alanları yetişme ortamı seçen bitkilere de “kayalık alanlarda yaşayan” anlamında *rupestris* ya da *rupicola* gibi isimler verilmiştir (*Verbascumrupicola*).”¹⁰⁰

“İç Anadolu’da tuz oranının yüksek olduğu topraklarda yayılış gösteren ve bu sahadan ilk olarak tanımlanan bazı türlere ise *halophilum* ya da *halophilus* sıfatı verilmiştir (*Onosma halophilum*, *Gladiolus halophilus* gibi). Kumul sahalarından tanımlanan bitkilerden bir kısmına *arenicola*, *arenaria* gibi isimler verildiği görülmektedir. Huber-Morath tarafından bilim dünyasına tanıtılan *Trigonella arenicola* Antalya, Lara kumul alanlarında yayılış alanı bulan endemik bitkilere örnektir.”¹⁰¹“Buna karşılık nemli tabanlardan tanımlanan bitkilere ise “su isteği fazla” anlamında *hygrophila*, *hygrophilus*

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için Bk. Meral Avcı, a.g.m., s.37.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için Bk. Meral Avcı, a.g.m.,s.38.

¹⁰¹ R. S. Göktürk, ve H.Sümbül, “The current conservation status of some endemic plants of Antalya province”, The Karaca Arboretum Magazine, 2002 (3): 101-102; Meral Avcı, a.g.m.,s.38.

gibi sıfatlar verilmiştir (Antalya çevresindeki nemli alanlardan tanımlanan bir orkide türü *Ophrys hygrophila* örneğinde olduğu gibi). Bataklık alanları ifade eden *palustris* ya da *palustre* gibi isimler de bitkilerin bilimsel adlarında yer almaktadır (Bataklık tarakotu, *Taraxacum palustre* gibi). Kurak ortamları simgelemek için ise *xerophilus*, *xerophila* ya da *xerophilum* adı kullanılmıştır. Bir geven türü *Astragalus xerophilus* örneğinde olduğu gibi. Dağlık alanların daha çok 2000 metreden sonraki yüksek kesimlerinde yayılış alanı bulan Türkiye bitkilerinin bir kısmı ise *subnivale* (karlı sahaların çevresi) ya da *glacialis* (giasyal alanlara özgü) sıfatını taşımaktadır. *Gagea glacialis*, *Veronica gentianoidesssp. glacialis* ya da *Verbascum subnivale* gibi bitkiler de bu özelliğe ait örnekler olarak dikkati çekmektedir. Bazı bitkileri *relicta* sıfatı tanımlamaktadır. 1907 yılında Haradjian tarafından Kahramanmaraş yakınındaki Ahır dağından ilk olarak toplanan *Ajuga relicta*'ya (yer çamı ya da yer servisi gibi Türkçe isimlerle bilinmektedir) yayılış alanı sadece Anadolu ile sınırlı olduğu için *relikt* anlamına gelen bu sıfat verilmiştir. Bitki örtüsü ile ilgili diğer bazı özellikler de yine bitkilere isim olmuştur. Bir peygamber çiçeğine verilen “stepte yaşayan” anlamında *stepposa*(*Centaurea urvillei ssp. stepposa*), “ormanlık sahada yaşayan” anlamında bir adaçayına verilen *nemorosa* (*Salvia nernorosa*) ya da “alpin bitkiler katında yaşayan” anlamında *alpina* ve *aipestris* (*Scorzonera camı ssp. alpina*; *Lapsana commurüs ssp. alpina* ve *Crepis alpestris*) gibi sıfatlar bu özelliğe ait örneklerdir.”¹⁰²

“Diğer bir grupta ele alınabilecek isimlendirmeler daha çok güncel yerleşme isimleri ya da yerleşmelerin antik dönemdeki isimleri ile ilgilidir. Türkiye bitkilerini niteleyen yerleşme adları oldukça fazladır. Bunlara örnek olarak rizehensis (Rize kardeleni *Galanthus rizehensis*), mardinensis (*Stachys mardinensis*), samsunensis (*Aristolochia samsunensis*), antalyensis (*Asperula antalyensis*), bursensis (*Alchemilla bursensis*), hakkiarica (*Alchemilla hakkiarica*), ispartae (*Sempervivum ispartae*), amasiensis (*Astragalus amasiensis*) ve ancyrensis (*Crocus ancyrensis*) gibi isimler

¹⁰² Meral Avcı, a.g.m.,s.38,39.

verilebilir. Yakın yıllarda Ermenek çevresinden tanımlanan yeni bir menekşe türü *Viola ermenekensis* adını almıştır. Ermenek çevresinden tanımlanan ve bilim dünyası için yeni olan bu tür, *ermenekensis* adını taşıyan sekiz bitkiden birisidir.”¹⁰³ *Veronica vanensis* ise Van gölü çevresindeki dağlık alanlardan birisi olan Erek dağından tanımlanmış ve Van adını simgeleyen başka bir örnektir.”¹⁰⁴ Yine Doğu Anadolu Bölgesinden tanımlanan iki *çobanyastığı* türü tanımlandıkları yerleşmelerin adını almıştır. Başkale *çobanyastığı* ve Hoşap *çobanyastığı* (*Acantholimon bashkaleicum* ve *A. hoshapicum*) Başkale ve Hoşap civarından tanımlanan yeni türlerdir.”¹⁰⁵

“Bazı bitkileri ise tanımlandıkları sahanın antik isimleri nitelemektedir. Bunlar arasında yerleşmelerin antik dönemdeki isimlerini taşıyanlar olduğu bölgelerin ya da dağların antik isimlerini taşıyanlar da vardır. Yerleşim alanlarının antik isimlerini almış bitkilere örnek olarak İzmir adaçayı verilebilir. Bu türe ait ilk örnek 1842’de Boissier tarafından İzmir civarından toplanmış ve İzmir’in antik adı ile nitelenmiştir: *Salvia smyrnaea*.¹⁰⁶ 1844 yılında Uludağ’dan yine Boissier tarafından toplanıp tanımlanan üç siğirkuyruğu türünden birisine Bursa’nın adı olan *Prusa* (*Verbascum prusianum*), diğerine Uludağ’ın antik adı *Olympos* (*Verbascum olympicum*) ve sonuncusuna da bu yörenin ticaretine uzunca dönem damgasını vuran ipek böceğini simgelemek üzere “ipek böceği taşıyan” anlamında *bombyciferum* (*Verbascum bombyciferum*) isim olarak verilmiştir. Uludağ’ın antik adını taşıyan çok sayıda bitki vardır. Endemik *Allium olympicum* ile ilk örneği Uludağ’dan Boissier tarafından toplanmış olan *Campanula olympica* da (bir çan çiçeği türü) bu adı alan bitkiler arasındadır. İlk örneği Kaz dağlarından 1883 yılında Sintenis tarafından toplanmış endemik yüksük otu türü *Digitalis trojana* adını

¹⁰³ Ş. Yıldırım, M. Dinç, “A new species of *Viola* L., *V. ermenekensis* (Violaceae) from Ermenek-Konya, Turkey”, The Herb Journal of Systematic Botany 9(1), 2002, s.1-6; Meral Avcı, a.g.m., s.39.

¹⁰⁴ A. Öztürk, “Two new species of *veronica* L. (Scrophulariaceae) from Turkey, *V. vanensis* and *V. Yıldırım*”, The Herb Journal of Systematic Botany 8 (1), 2001, s.5-8; Meral Avcı, a.g.m., s.39.

¹⁰⁵ M. Doğan ve G. Akaydın, “Three new species with two flowered spikelets in *Acantholimon* (Plumbaginaceae) from East Anatolia, Turkey”, Botanical Journal of Linnean Society 144(4), 2004, p.497-505; Meral Avcı, a.g.m., s.39.

¹⁰⁶ K.H.C. Başer, F. Satıl ve G. Tümen, “*Salvia smyrnaea* Boissf, The Karaca Arboretum Magazine”, 2000 -5 (4): 189-192; Meral Avcı, a.g.m., s.40.

almıştır. Yine *Quercus trojana* (Makedonya meşesi) Çanakkale çevresinden tanımlanmış bir meşe türümüzken *Galanthus trojanus* (Troya kardeleni) da Troas bölgesinin en ünlü kenti olan Troia'dan alan diğer bir bitkidir. Troas bölgesinin en önemli akarsuyu o dönemdeki adıyla Ida dağından (Kaz dağı) doğan Skamandros (Eski Menderes) çayıdır.¹⁰⁷ İlk örneği Kaz dağlarından toplanıp tanımlanan *Hieracium scamandris* (çok yıllık bir ot türü) ile ilk örneği Çanakkale çevresinden olduğu bilinen *Verbascum scamandri* (sığırkuyruğu) Eski Menderes'in adını taşıyan örneklerdir. *Potentilla cappadocica* (Kapadokya beşparmakotu), *Thymus cappadocicus* (Kapadokya kekiği), *Gallum cappadocicum* (Kapadokya yoğurt otu) gibi isimler ise antik dönemin Kapadokya'sını simgelemektedir."¹⁰⁸

"Bozdağlar'ın eski adını taşıyan birçok bitki örneği de bulunmaktadır. Bu bitkilerin ilk örneklerinin çoğu Boissier tarafından Bozdağların çevresinden toplanmış örneklerdir. Flora Orientalis'in yazarı Edmond Boissier, 1842'de Anadolu'ya gelerek yaklaşık üç ay boyunca İzmir civarındaki dağları, Aydın dağlarını, Bozdağlar ve Uludağ'ı dolaşmış, çok sayıda bitki örneği toplamıştır. Halk arasında genellikle dağ çayı olarak bilinen *Stachystmolea*, bir geven türü olan *Astragalustmoleum* ve keten otu *Linum tmoleum*, Bozdağlar'ın eski adını taşıyan ve Boissier tarafından bu sahadan toplanıp isimlendirilen örneklerden bazılarıdır."¹⁰⁹ Yine aynı geziler sırasında ilk olarak Boissier tarafından toplanan ve Honaz dağının eski adı olan *Cadmia*'yı ya da Manisa dağı'nın (Sipil dağı) eski adı olan *Sipylos*'u isim olarak alan *Ranunculus cadmicus* (Honaz düğün çiçeği), *Astragalus cadmicus* (Honaz geveni), *Centaureacadmea* (Honaz peygamber çiçeği) ve *Salvia cadmica* (Honaz adaçayı); *Sideritissipylea* (Spil dağı çayı), *Thymus sipyleus* (Spil dağı kekiği), *Allium sipyleum* (Spil dağı sarımsağı) ve *Bromus sipyleus* bunlar arasındadır. Bazı bitkilere de *cilicica*, *cilicius* gibi isimler verilmiştir. Antik çağda Antalya körfezi (Pamphylia denizi) doğusunda yer alan kesim Kilikia bölgesi (kabaca

¹⁰⁷ V. Sevin, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**1, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, 2001, Ank., s.57-60; Meral Avcı, a.g.m., s.41.

¹⁰⁸ *Kapadokya adını taşıyan diğer örnekler için* Bk. Meral Avcı, a.g.m., s.41.

¹⁰⁹ A. Baytop, **Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları**, Çetin Mat.,İst., 2003, s.159,167-169; Turhan Baytop, a.g.e., s.80-8; Meral Avcı, a.g.m., s.42.

Taşeli platosu, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin aşağı çığırları ile İskenderun körfezi çevresi, Amanos dağları) olarak biliniyordu. Bu sahanın adını alan bitkilere, bilimsel adı *Abies cilicica* olan Toros göknarı örnektir. Toros dağları üzerinde oldukça geniş yayılış alanı bulan *Toros göknarı* antik dönemde “Kilikya kapısı” olarak da nitelenen Gülek boğazı çevresinden tanımlanmıştır.¹¹⁰ Bazı bitki isimleri ise *Anadolu* ya da *Trakya* adını almıştır. *Plantago anatolica* (Anadolu başa otu), *Potentillaanatolica* (Anadolu beşparmakotu), *Cephalariaanatolica* (Anadolu pelemir otu), *Bellevaliaanatolica* (Elazığ çevresinden tanımlanan Anadolu dağ sümbülü), *Orchisanatolica* (Anadolu orkidesi), *Dianthusanatolicus* (Anadolu karanfili) ve *Salsolaanatolica* (Tuz gölü çevresinden tanımlanmış olan Anadolu soda otu) gibi. Anadolu adını taşıyan bitkilerden bazıları endemik olmakla beraber, bazılarının yayılış alanı ise çok daha geniştir. Örneğin canavar otu adıyla bilinen ve genellikle adaçayı (*Salvia*) türleri üzerinde parazit olarak yaşayan Anadolu canavar otu (*Orobanche anatolica*), Kafkaslar, İran ve Irak kuzeyinde de yayılışını sürdürür ve bu sahalarda da bu bilimsel isimle tanınır. *Taraxacum anatolicum* (Anadolu hindibası, ilk örnek Erzurum Horasan civarından toplanmış, endemik) ve *Taraxacum thracicum* (Trakya hindibası, ilk örnek Edirne’den ancak endemik değil), Rechinger tarafından bilim dünyasına tanıtılmış diğer örneklerdir.¹¹¹

Türkiye bulunduğu coğrafî konum ve sahip olduğu yetişme ortamı çeşitliliği ile çok sayıda bitki türüne yaşam ortamı oluşturmuştur. Bu bitki türlerinin bazılarının yayılış alanı ülke sınırları dışında da devam ederken bazılarının yayılış alanı Türkiye ile sınırlıdır. Türkiye’den ilk örneği toplanan ve bilimsel anlamda tanımlanan bitkilerin isimlendirilmesinde, coğrafya ile ilgili olan isimlendirmelerin oldukça fazla ve aynı zamanda çeşitli olduğu dikkati çekmektedir. Anadolu’nun geçmişi başta olmak üzere, çok sayıda yerleşme, dağlık alan, ana kaya ve toprak özellikleri, akarsular, göller gibi

¹¹⁰ Meral Avcı, a.g.m., s.42.

¹¹¹ Bk. V. Sevin, a.g.e., s.179; Meral Avcı, a.g.m., s.42,43 (Strabon, **Geographika Antik Anadolu Coğrafyası**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İst., 2000, s. 3-8; B. Umar, **İlkçağda Türkiye Halkı**, İnkılap Kitabevi Yayınevi, İst., 1999, s.189-190).

coğrafya ile ilgili nitelikler, bitkilerin isimlendirilmesinde araştırmacılar için esin kaynağı olmuştur. Son yıllarda keşfedilen birçok yeni bitki türüne coğrafi isimlerin verilmesi coğrafi özelliklerin bu konudaki etkisini sürdürdüğünü de göstermektedir. Türklerin günlük hayatlarında hayvanlara karşı ilgi, sevgi ve dikkat dolu bir düzen olmuştur. Hayvan türleri, maddî hayatta geçim ekonomisinin temelini oluştururken aynı zamanda kültürel hayatın da merkezinde yer almış, manevî hayatta da birçok unsurun sembolü olmuştur. Aynı zamanda kültür dilindeki kişileştirme (*teşhis*), konuşturma (*intak*), benzetme (*teşbih*) gibi söz sanatlarında ve destanlarda duygu ve düşüncelerin iletilmesi amacıyla da hayvan isimlerinden faydalanılmıştır. Hayvan isimleri, Türk ülkelerinde günlük yaşamda etkili olduğu kadar bütün bir seneyi, hatta bütün bir ömrü etkileyebilecek niteliklere sahipti. On iki hayvanlı Türk takvimi ise bunun bir kanıtıdır. *Sıçgan, ud, bars, tavişgan, lu (nek), yılan, yond, koy, biçin, takagu, it, tonguz* gibi hayvanların adlarıyla anılan bu takvim güneş yılı esasına dayanmaktaydı. Bu takvime adı verilen her hayvanın ait olduğu yılın olaylarının o yılda doğan çocuğun da kaderine tesir ettiğine inanılırdı. Meselâ, *ud* (öküz) yılında çok savaş olurmuş; çünkü öküzlerin kavgacı olduklarına inanılırdı. *Tavuk* yılında bolluk olurmuş, fakat insanlar arasında kargaşa çıkarmış; bunun sebebini ise tavukların yem için mücadele etmesinde görürlerdi. *Nek* yılında yağmurun çok yağmasının sebebini de *nek* (timsah) denilen hayvanın suda yaşaması olarak göstermişlerdir.¹¹² Dolayısıyla karada ve denizde yaşayan her çeşit hayvanın Türk milletinin hayatında daima önemli bir yeri olmuştur. Türk'ün hayatında hayvanın maddî ve manevî yönleri, hayvanlardan faydalanma yolları (beslenme, kullanma, avlanma vb.) gibi konular dil bilimini ilgilendirdiği kadar bu konu halk bilimi alanını da ilgilendirmektedir.

Hayvanlara ad takmanın en önemli amacı, ismin ayırıcı ve belirleyici özelliğinden faydalanmaktır. İnsanoğlu, kendisine ait olan birçok hayvan içerisinde bir tanesini ayırmak, bu hayvandan başkalarına söz etmek, onu tanıtmak için mutlaka ona bir isim verme ihtiyacı duymuştur. Bir başka amaç

¹¹² Bk. DLT. I. s.346-347.

da hayvanlara karşı duyulan sevgidir. Hayvanlara takılan isimlerin çoğu sevgi sözcüklerinden oluşur. Geçmişte ve günümüzde insanlarla yakın ilişkisi bulunan evcil hayvan sahiplerince bu hayvanlara özel isimler verildiği bilinmektedir. Kedi, köpek, manda, tavuk, at, hindi, keklik, tavşan, kumru, muhabbet kuşu, güvercin, ördek, koyun, keçi, katır, deve gibi birçok hayvana sahibince sevgi sözcüklerinden oluşan isimler verilmiştir. İnsanlara konulan adların da hayvanlara verilmesi bu düşüncüyü pekiştirmektedir. Bu durumun tam tersi de müşahade edilmektedir. Hayvan isimlerinin insanlara verildiğine de rastlanılmaktadır. Dolayısıyla bazı isimlerin hem şahıs hem de hayvan ismi olarak kullanıldıklarını görmekteyiz. Çocuklara güçlü olmaları temennisiyle çeşitli isimler verilmiştir: aslan, doğan, kaplan, şahin gibi. Bununla birlikte güzel olan kız çocuklarına da çeşitli hayvan isimlerinin (ceylan, keklik, maral vs.) verildiği gibi kötü ruhlardan çocukları korumak amacıyla da doğan çocuğa isimler verildiğini görmekteyiz. Ayrıca bazı isimler hem hayvan ismi olarak hem de yer ismi olarak kullanılmışlardır. Türk milleti, doğada bulunan vahşî ya da evcil, faydalı yahut zararlı olan bütün hayvanlara renginden, çıkardıkları seslerden, çeşitli uzuvlarından veya hareketlerinden yola çıkarak, beslenme özelliklerini ve yaşadıkları çevreyi ve zamanı da dikkate alarak kendi düşünce dünyasına ve hayat tarzına göre, aynı zamanda kendi dil kuralları içerisinde çeşitli isimler vermiştir. Türk dilindeki hayvan isimleri, şüphesiz Türk hayat felsefesini ve kültürünü yansıtan yönleriyle önemli bir yere sahiptir.

Coğrafya, asırlar boyunca insanların beslenme ve giyinme gibi alt kültürlerinden sanat ve din gibi üst kültürlerine kadar belirleyici olmuştur. Coğrafya şartları, insanoğlunun hayat tarzını belirleyici en önemli unsurdur. İnsanoğlunun beslenme ve giyinme gibi alt kültürlerinden dinî ve sanatsal üst kültürlerine varıncaya kadar en çok etki eden elbette ki yaşadığı çevredir. Yaşanılan çevrenin şartları, ister istemez o bölgede yaşayan topluluğun farklı özellikler kazanmasına sebep olmuştur. Bir bölgede yaşayan insan topluluğu ya o çevrenin şartlarına uymak zorundadır ya da yaşayabileceği başka bölgelere gitmek zorundadır. Dolayısıyla coğrafya her dönemde olduğu gibi

bugün de alt ve üst kültürlerin oluşmasında ve gelişmesinde belirleyici unsurdur. Coğrafya şartlarına göre Türkiye (Anadolu), kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna farklı hayat tarzlarını sunmaktadır. Ülkenin batısında, güneyinde ve kuzeyinde ormanlık arazilerle denizin olması; doğusunda, güneydoğusunda ve kuzeydoğusunda dağlık arazilerin olması insanların beslenmelerini ve giyinmelerini belirleyen en önemli etkinin coğrafya şartları olduğunun göstergesidir. Ülkenin güneybatısında ve güneyinde konar-göçer bir hayat tarzının devam etmesi bunun önemli bir kanıtıdır. Coğrafya şartları ülkemiz insanını da kendi bölgesel şartlarında yaşamaya zorlamış, milletimizin beslenmesini ve giyinmesini etkilemiştir. Doğal olarak bitkisel ve hayvansal ürünlerle beslenme tarzının yaygınlaştığı görülmüştür. Coğrafya şartlarına göre yetişen bitki türlerinin bazılarında yemek, bazılarında ilaç yapmışlar; yine bu şartlara göre yetişen hayvanların etinden, sütünden faydalanmışlardır. Anadolu'da dericiliğin yaygın olması, yünden ve pamuk hammaddesine dayalı giyecek üretilmesi bunun bir diğer göstergesidir. Türk milleti de yaşama ve varlığı idame ettirme sebebi olan bu ürünlere ad verirken çok hassas olmuştur. Tarım ve tahıla dayalı yiyecek, bir yandan da pamuk ve beze dayalı giyecek adlarını verirken çok özel adlandırmalar yapmıştır.

Türkiye Türkleri, Anadolu'da hem geçimini sağlamak hem de yiyeceğini temin etmek için hayvan ve bitki yetiştiriciliği ile her dönemden meşgul olmuştur. Hayvanların hem etinden hem sütünden faydalanmak için hayvan beslemişler, hayvan alım satım işleriyle uğraşmışlar, hayvanlarla iç içe yaşamışlardır. Anadolu köylerindeki eski yapı binalarda ahırların alt katta ya da yan odada olması bunun en önemli göstergesidir. Türkiye Türkleri, yine doğanın imkânlarından faydalanarak bulundukları çevredeki bitkileri tanımışlar; bu bitkileri kimi zaman yiyecek olarak kimi zaman da ilaç olarak kullanmışlardır. Bununla kalmayıp bitki yetiştiriciliğine soyunarak bunu geçim kapısı hâline getirmişlerdir. Bugünkü aktarlar da bunun en önemli kanıtı olduğu gibi şehirleşme ile devamı olduğu kadar çağdaş hayata yansımalarıdır. Büyük bir tarım ülkesi olan Türkiye,

günümüze kadar kendi kendine yetebilen bir ülke konumundayken bugün gelinen süreç içerisinde yanlış şehirleşme politikaları sonucu köy ve köylü tükenme noktasına gelmiştir. Dolayısıyla bu durum bitki ve hayvan yetiştiriciliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Şehir ve cemiyet hayatıyla birlikte insanımızın hayat tarzı değişmiş, eski tarz hayattan günümüze geçişte kültürel devamlılık da sağlanamamıştır. Ülkemizdeki hayvan ve bitki nesillerinden birçoğu da bu sebeple yok olmuştur ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Biz de bu çalışmamızla hiç değilse yok olan/olacak bu türlerin isimlerini tarihe not etmek gayesindeyiz. Bu kadar olumsuz neticeler gözükse de kırsal kesimlerde bitki ve hayvan yetiştiriciliği devam etmektedir. Hatta günümüz beslenme düzeninin bozulması, doğal yiyeceklerin azalması köy sebze ve meyvesine olduğu kadar doğada her türlü olumsuz etkiden uzak yetişen, insan sağlığı için faydası bilinen çok sayıda bitkiye hak ettiği değeri yeniden kazandırmıştır. Bunun yanında temiz ve iyi yetiştirilmiş hayvanların ve doğal hayvansal ürünlerin de aynı durumda değeri artmıştır.

Doğan Aksan, yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarındaki kimi sözlerin, deyimlerin, hatta kimi bitki adlarının, yıllar yılı okunup belenmiş nice şiirlerden daha güçlü olduğunu, Türk insanının anlatım gücünü, buluş ve nüktelerini nasıl kısa yoldan ve içtenlikle ortaya döküverdiği eskiden beri ilgisini çektiğini belirtirken¹¹³ Sabiha Tansug da Anadolu'daki Türkçe çiçek adlarının dikkatini çektiğini ve bunları derlediğini ifade etmiştir.¹¹⁴Doğan Aksan'ın ve

¹¹³ Doğan Aksan, **Türkçenin Gücü**, Ank., Ekim 1986, s.3.

¹¹⁴ “Türkçe çiçek adları ciddi ve ilginç bir konudur. Çünkü bazı yabancı dil uzmanlarına ve Türkologlara göre literatürlerde Türkçe çiçek adlarına pek rastlanmıyormuş. Bizim kullandığımız çiçek adları daha çok Arapça ve Farsçaymış. Oysa bu toprakların ovasında, yaylasında bin bir çiçek açarve halk yüzyıllardır bu çiçeklerin içinde doğar büyür. Dolayısıyla çiçeklere, kendi öz dilinde ad vermemiş olması imkânsızdır; mantık dışıdır. İşte böylesi bir düşünceyle bazı yörelerimizin Türkmen ve Yörük köylerine gittim. Oralarda çiçeklere çok değişik adlar verdiklerini gördüm. Bahçe, saksı ve özellikle kır çiçeklerine verilen adların birçoğunu, o güne kadar hiç duymamıştım. Bunların bazıları bir hayli açık saçıktı. Ama çoğunluğu, doğayla ve insan yaşamıyla bağlantılıydı. Daha çok benzetmeye, yakıştırmaya dayanıyordu köylünün kendine özgü esprili, doğal düşünme yeteneğini kanıtlıyordu. Halk dilinde böyle yakıştırmalı, benzetmeli daha yüzlerce çiçek adı vardır. Ayrıca böylesi çiçek adları oyalara, nakış örneklerine, dokumalara, çorap motiflerine, halı kilim desenlerine de geçmiştir ve bazı törenlerde adını verdiğimiz çiçekler, büyük bir sevgiyle kullanılır. Örneğin Ege Türkmen köylerinde yere kurulan “muhabbet sofrası”nın dört köşesine, mevsim çiçeklerinden hazırlanmış demetler özenle yerleştirilir. Ege köylerinin Türkmen kızları, meyve, çerez tabaklarını çiçeklerle süslerler, sevdikleri delikanlının önüne bırakırlar. Böylece sevgilerini çiçeklerle topluma belirtmiş olurlar. İşte böyle kurulmuş “muhabbet sofrası”nda Pir Sultan Abdal’dan. Yunus’tan,

Sabiha Tansug'un ilgisini çeken bitki isimleri yanında hayvan isimleri de ilgimizi çektiği gibi bunları bir araya getirmenin önemini kavrayıp Türkiye Türkçesi ağızlarını temel alan lisans, yüksek lisans ve doktora tezlerinden yayımlanan eserlerle ağız derlemelerini ve sözlüklerini temel alan çalışmalarla internet ortamındaki il, ilçe, köy, kasaba siteleri¹¹⁵ üzerine

Karacaoğlan'dan (çiçekleri dile getiren) şiirler okunur. Türkmen evinde ölüm olunca herkes elinde bir tutam çiçekle gelir ve çiçeği ölünün üzerine bırakır. Onunla vedalaşır. Hıdırellez'de, bayramlarda mezarlar yine çiçeklerle donatılır. Çünkü doğayla iç içe yaşayan bu köylüler, çiçeklerin önemini eskiden beri çok iyi bilirler. Köylü kızları baharda, gelincik tomurcuklarını, tülücükleritoplarlar. Önce bunları bir bir açıp içindeki kırmızı, pembe yapraklara şekil verirler. Böylece, pembe duvaklı, siyah saçlı, başı tuğlu bir büst oluşturup içi kırmızı elbiseli, üzeri yeşil cübbeli bir alt yaparlar. Bu iki beden parçası, süpürge çöpüyle birleştirilir. Sonunda minyatür bir bebek çıkar. Bu bebeğe, bir de damat yapılır. Damadın başı siyah saçlıdır ve tuğludur. Doğayla iç içe yaşayan bu insanların, bu tür fantezilere erişmiş olmaları düşündürücüdür. Toplumda iz bırakan kişiler, ülkeler, doğa olayları, her türlü hayvan, sevilen ya da sevilmeyen olaylar da etkilemiştir çiçek adlarını. İşte, tüm Anadolu düzeyinde gezip araştırsak halkın kullandığı böylesi (yakıştırmalı, benzetmeli) çiçek adlarını toplasak ne kadar anlamlı ve zengin bir Türk dili ortaya çıkarmış oluruz ve bunun yanında halkın zengin geleneğini de aydınlığa kavuşturmuş oluruz.”[Sabiha Tansug, **Anadolu Halk Dilinde Türkçe Çiçek Adları**, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araş.veGeliş.Genel Müd.Yay.,Feryal Matbaası. Ank., 1992].

¹¹⁵ “Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimler, sosyo-kültürel yaşamı ve dolayısıyla da ilgili bilim dallarını farklılaştırmakta ya da en azından onları değişime zorlamaktadır. Son dönemde internet, bu değişimin temel dinamiklerinin başında gelmektedir. Bu nedenle kent ya da kırsalı esas alan kültür araştırmacılarının da bu dinamikten hareketle özgün araştırmalar ve yorumlar ortaya koymaları beklenir. Kültür-teknoloji ilişkisi, etkileşimi Türkiye’deki kültür, özellikle de halk bilimi alanındaki araştırmacıların henüz fark etmedikleri bir konu olsa da yakın dönemde oldukça irdelenecektir. Kendi başına bir kültür, kültürel bir alan olduğu sık sık dile getirilen internetin yaygınlaşma sürecinde, var olan kültürel yapı ve belleklerden de etkin bir şekilde yararlanılmış ve yararlanılmaktadır. Her şeyin kültür olarak tanımlandığı bu dönemde, internet farklı türden kültürel ürünlerin yer aldığı sanal bir dünya durumundadır. Hele de internet adlı bu sistemin esas durumuna gelen çekicilik rekabetinde farklılık yaratmak daha da önemli hale gelmektedir. Bu farklılığın yaratılmasında ise özellikle yerel ve ulusal sosyo-kültürel zenginliklerin, özgünlüklerin kullanıldığı görülmektedir. Belki de ulusal ve milli kültürü oluşturan yöresel zenginliklerin sahipleri, keşfedilmeyi beklemek yerine, internetle kendilerini tanıtmak ve geliştirme yolunu seçmektedirler. Son yıllarda, bu tür çalışmalar kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte, internette sanal köy-kasaba-kent siteleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel, küresele sanal ağlarla bağlanmakta ya da küreselde yerel, sanal sitelerle yer almaktadır. Pek çok açıdan köy-kasaba-kent monografileriyle bu siteler arasında içerik ve biçim açısından benzerlikler bulunmaktadır. Hatta sanal köy-kasaba-kent siteleri, etkileşime ve bilişime olanak tanıyan özellikleriyle klasik yerleşim monografilerinden daha avantajlı konumdadır. Bu tür olguların ortaya çıkması, öncelikle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle bağlantılı olsa da sosyo-kültürel yaşamda meydan gelen gelişmelerdir. Bu tür köy sitelerinde “dil yapısı, bizim sözlük vb.” başlıklar altında, mutlaka yörenin ağız özelliklerini ortaya koyan dizin, sözlükçe ve metinlere (şiir, ileti, sohbet, anı vb.) rastlanmaktadır. “Şiir, türkü, destan, bilmece, mani, öykü, hikâye, atasözü, deyim, dua” gibi anonim ve ferdi nitelik taşıyan çok sayıda edebî ürün, internet sayesinde ulusal ve küresel tüketicilere sunulmaktadır. Bir taraftan sözlü edebiyat geleneğine ait ya da bu gelenekten beslenilerek, esinlenilerek, yararlanılarak yaratılan ürünler sergilenmekte, diğer taraftan da yazılı edebiyat geleneğinin önemli edebî ürünleri (şiir, öykü vb.) paylaşılmaktadır. Eski dönemin kısıtlamalarının aksine, internetin kolaylaştırdığı yeni dönemde sözlü ya da yazılı kültür kökenli yeni ya da henüz ünlenmemiş şairlerin, öykücülerin, denemecilerin sayısı birden bire artmıştır. Bu tür sitelerin “Şiir Bahçesi Top 10, Şiirler, Sizden Gelenler, Edebiyat ve Şiir” adlı bölümlerinde pek çok gizli yetenek kendini ifade etme imkânını bulmaktadır. Kısacası sanal kültür ortamında, bir taraftan kültür yaşatılmakta diğer taraftan da gelenekler ekonomik bir değere dönüştürülmektedir.” [Doç. Dr. Nebi

hazırlanmış çalışmalardan tarama yaptıktan sonra uzun ve yorucu bir uğraş sonrası ortaya çıkan “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri*” adlı çalışma, tıpkı “*Tarihî Türk Şivelerinde Hayvan İsimleri*” adlı yüksek lisans çalışmamız gibi hem ad bilimine katkı sağlayacak hem de bitkibilim, hayvanbilim gibi bilim dallarında ve dil biliminde genel bir başvuru kaynağı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI VE BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİNİNDE KAVRAMLAŞTIRMA

2.1. BİTKİ İSİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Bitkilerin kullanılış ve özelliklerine göre genel sınıflandırma on dört başlık altında toplanmaktadır:

1. Gıda olarak kullanılan bitkiler

Türkiye’de yabani bitkilerden gıda olarak yararlanma oldukça yaygındır. Gıda bitkileri, tahıllar (*buğday, arpa, darı, pirinç vb.*) baklagiller (*nohut vb.*), yağ bitkileri (*susam, keten vb.*), sebze veya meyveler (*böğürtlən, dikenucu, ebe gümece, ıhlamur, ısırgan, kanlıca (mantar), kara mantar, kestane, kızılıcık, kuşburnu, poy otu, şalba, hindiba vb.*). Yabani bitkiler veya bunlardan elde edilen meyveler aşağıdaki şekillerde kullanılmaktadır:

a. Çiğ olarak yenenler

ışgın, kuzukulağı, tekesakalı, yemlik vb.

b. Pişirilerek yenenler

ebe gümece, ısırgan, kazayağı, madımak, silcan, tel pancarı vb.

c. Kurutulduktan sonra kullanılan bitkiler

kekik, nane, pisik otu, taş nanesi vb.

2. Zehirli bitkiler

mantarlar, kar çiçeği, ban otu, baldıran vb.

3. Boyar madde olarak kullanılan bitkiler

ada çayı, andız otu, aspir, beyaz papatya, boya çiçeği, boyacı katırtırnağı vb.

4. Baharat bitkileri

biberiye, boy otu vb.

5. Hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler

alaf, arpa, bibodca, burçak, burgaç, yonca vb.

6. Eşya yapımında kullanılan bitkiler

bambu, kamış vb.

7. Tıbbî (ilaç olarak kullanılan) bitkiler

akyavşan, bağ yaprağıbosça otu, mührüsüleyman, şahtere otu vb.

8. Parfümeri ve temizlik maddelerinde kullanılan bitkiler

ballıbaba, bergamot vb.

9. Pekmez, reçel yapımında kullanılanlar

andız, bergamot, beyaz gül, ahududu, beyaz gül, çıçırgan, çoban üzümü, dağ çileği, keçiboynuzu, melek otu, yabanî gül vb.

10. Tekstil bitkileri

bohça çiçeği, çadır çiçeği, çadıruşağı, çulluoğlu, diri örtü, kese çiçeği, kilim ucu, paşaçadırı, pamuk, tavukyastığı vb.

11. Ağaçlar

abilan, acı ağaç, anzarot, barut ağacı, beşbıyık, burgaç, çitirik, defne, döngel,erguvan,karagöz, mahlep, menengeç vb.

12. Kır bitkileri

aynısefa, bilka, buzaalık, abutarak, aslandışi, atkuyruğu, beşparmak otu, çuha çiçeği, parlak mantar vb.

13. Süs bitkileri ve çiçekler

adî şebboy, akasya, ağlayangelin, antep gülü, aylandız, beyaz gül, çingirak otu, çuha çiçeği, düğün çiçeği, gök süsen, kahkaha çiçeği, kardelen, mum çiçeği, sümbül, yanardöner, yılanbıçağı vb.

14. Yabanî bitkiler

acık, ahlat, ağ yonca, aslanpençesi, bayamca, bıtırak, deli tütün, devecibardağı, gövemerigi, küçük yaban sümbülü, yabanî kişniş vb.

2.2. BİTKİ İSİMLERİNDE KAVRAMLAŞTIRMA

Bitkileri isimlerinin kuruluşunda ya da bitki isimlerini kavramlaştırmada ise şu şekilde adlandırmaların yapıldığı belirlenmiştir:

2.2.1. İnsana Ait Özelliklere Göre Adlandırma

2.2.1.1. Cinsiyete Göre Adlandırma

Akçakızı, ak kadın parmağı, akkız, Aloğlu, avrat otu, ayşekadın, balkadın, bozoğlan, dövülmüs avr at otu, dulavrat otu, dulkarigömleği, erkek ağaç, erkek üzüm, gülhatun, kadınparmak, kadınbudu, güzelavrat otu, güzelhatun çiçeği, güzeloğlan, hanımağzı, hanımeli, hanımkirpiği, hanımyaması, hatunmemesi, hatunparmağı, hatuntuzluğu, içlikız, kadıngöbeği, kadınparmağı, kadıntuzluğu, araoğlan, karıgezdiren, kariyası, kızhanım, kızlargöbeği, kızlar yağlığı, kızlar yemişi, kızmemesi, kızyanağı, oğlanelması, oğlan otu, oğul otu, süslühanım çiçeği, titrekızım, uluavrat otu vb.

2.2.1.2. Boy ve Millet İsimlerine Göre Adlandırma

Alman papatyası, Amerikan armudu, Amerikan biber ağacı, Arapdede, Arap elması, Arap mantarı, Arap otu, arapsacı, arapsiki, Arap sümbülü, Arap şalgamı, araptaşağı, Arap topalağı, Arap yasemini, Arnavut biberi, Arnavut darısı, Avşar otu, Boşnak eriği, Ermeni kimyonu, Frenk asması, Frenk biberi, Frenk çileği, Frenk elması, Frenk inciri, Frenk kimyonu, Frenk lahanası, Frenk maydanozu, Frenk menekşesi, Frenk patlıcanı, Frenk üzümü, Frenk yemişi, Japon armudu, Japon ayvası, Japon elması, Japon gülü, Japon hurması, Japon kaktüsü, Japon sarmaşığı, Japon şemsiyesi, Japon üzümü, Latin çiçeği, Macar biberi, Macar üzümü, Osmanlı lâlesi, Türk biberi, Türk mesesi, Türk otu vb.

2.2.1.3. İnanca Göre Adlandırma

abdestbozan otu, Bektaşî üzümü, evliya otu, gavur baklası, gavur haşhaşı, gâvur hıyarı, gâvur pancarı, gâvur soğanı, gâvur tilkişeni, hacıbalbal, hacılar otu, hocalar yemişi, kesiş otu, kesişyemez armudu, namazbozan, papazkühahı, papaztakkesi, peygamber ağacı, peygamber buğdayı, peygamber çiçeği, peygamber dikenî, peygamber üzümü, türbe eriği, Yahudi baklası, Yahudi hurması vb.; Buhurumeryem, Davut yaprağı, Ebucehil karpuzu, Havvaanaeli, İsa dikenî, Meryemana asması, Meryemana dikenî, Meryemanaeldiveni, Meryem otu, Mührüsüleyman, Sarıhızır elması vb.

2.2.1.4. Aile ve Akrabalık Göre Adlandırma

Alidede, anababa kekiği, anababa kokuşu, analıkızlı, aydede, baba inciri, ballıbaba, dedebört, dededeğneği, dede gülü, dedemsakalı, dedesakalı, dedesakalı mantarı, dönababa, gökdedem, güzdede, kardeskanı ağacı, kaynanacık, kaynanadili, kaynanayumruğu, ninemelması, öksüzali, öksüz çiğdemi, öksüzdoğan, öksüzdoğan çiğdemi, piçgül, piçkiren, tüylübaba, yabanbacı, yegenası vb.

2.2.1.5. İnsanın Dış Görünüşüne Göre Adlandırma

cücekız, kelbaş, kelçiçeği, kelçiçek, kelkız çiçeği, köse buğday, köse buğdayı, kösehalil, köse otu, kösefer, köse tahılı, sağırkulak vb.

2.2.1.6. İnsan Özelliklerine Göre Adlandırma

ağlayan çam, ağlayangelin, cefa çiçeği, hasret çiçeği, kahkaha çiçeği, muhabbet çiçeği, yalancı akasya, yalancı biber, yalancı çiriş, yalancı eğir,

yalancı havacıva, yalancı ısırgan, yalancıkeçi, yalancı kenevir, yalancı lavanta çiçeği, yalancı öd ağacı, yalancı porsuk bitkisi, yalancı portakal ağacı, yalancı safran, yalancı sümbül, yalancı tespih ağacı, yoksul buğday vb.

2.2.1.7. Evlilik Durumuna Göre Adlandırma

dulaptal otu, dulavrat otu, dulkarigömleği, evlenme çiçeği, gelinarmudu, gelinboğan, gelin çiçeği, gelindili, gelindüğmesi, gelineli, gelinelması, gelinfeneri, gelingüldüren, gelin gülü, gelin güveyi elması, gelinkadın, gelin mantarı, gelinmumu, gelin otu, gelinparmağı, gelinsaçı, gelinteli mantarı, gelintırnağı, gelinyanağı, gelinyemisi, güveyfeneri, güvey kekiği, güvey otu vb.

2.2.1.8. Meslek ve Çalışmaya Göre Adlandırma

al pehlivan, asker borusu, asker gülü, avcı üzümü, çalgıcı otu, çobançantası, çobançırası, çobançökerten, çobandeğneği, çobandüdüğü, çobanekmeği, çoban elması, çobankaşığı, çobaniğnesi, çobankaldıran, çoban kösteği, çobanpüskülü, çobanpüskülügiller, çobansüzgeci, çobantakkesi, çobantarağı, çobantuzluğu, çoban üzümü, değirmenci üzümü, sepetçi kavağı, sepetçi söğüdü, sihirbaz otu, şerbetçi otu, üzümcü eriği vb.

2.2.1.9. Kişi İsimleri ve Unvana Göre Adlandırma

Alibey buğdayı, Alidede, Aliöksüz, ayşekadın, bey armudu, beybeğendi, beyböreği, beyzambağı, bodurmahmut, buhurumeryem, emirali, emirsultan, fatmasaçı, karafatma, hafızali, hüsnüyusuf, İdris ağacı, İdris otu, imparator lâlesi, imparator mantarı, imparator otu, kadıbaş diken, kadıbaşı, kadı otu, Kısacamahmut, kısamahmut otu, kralkandili, Nebi dede, paşa ağacı, paşabeğendi, paşaçadırı, paşakılıcı, sultanküpesi, sultan otu,

Süleyman otu, şahtugu, şehduran, şehmelik otu, vezir salkımı, Yusufefendi vb.

2.2.2. Hayvan İsimlerinden Yararlanarak Adlandırma

2.2.2.1. Hayvan İsmi ve Bitki İsmi ile Yapılan Adlandırmalar

arı çiçeği, arı gülü, arı otu, at baklası, at diken, at elması, at keşanesi, at yoncası, ayı ardıcı, ayı asması, ayı baldıranı, ayı çiğdemi, ayı çileği, ayı elması, ayı eriği, ayı fındığı, ayı fıstığı, ayı gülü, ayı mantarı, ayı otu, ayı soğanı, ayı salgamı, ayı üzümü, ayı yemişi, balık otu, balık sütleğeni, boga diken, buzagı otu, camus baklası, ceylan çiçeği, çakal armudu, çakal çiğdemi, çakal eriği, çakal otu, danabaklası, danakıran otu, deve diken, deve elması, devegülü, develik otu, deve mercimeği, deveturpu, domuz ayrığı, domuz ayık otu, domuz baklası, domuzbıtırağı, domuz diken, domuz elması, domuz eriği, domuz lahanası, domuz marulu, domuz otu, domuz pancarı, domuz soğanı, domuz turpu, domuz üzümü, eşek baklası, eşek baldıranı, eşek çıtlığı, eşek diken, eşek elması, eşek eriği, eşek gülü, eşek hıyarı, eşek inciri, eşek kengeri, eşek kömürdegi, eşek lalesi, eşek madımağı, eşek marulu, eşek maydanozu, eşek otu, eşek papatyası, eşek turpu, eşek yoncası, fare diken, fare otu, fil elması, filkulağı, geyik diken, geyik elması, geyik mantarı, geyik otu, horozcuk otu, horoz fasulyesi, horoz gülü, horoz mantarı, italcı, iteriği, itgülü, itinciri, ithıyarı, itkabagı, itkişnişi, itnanesi, itsarımsağı, itsoğanı, it üzümü, kanarya çiçeği, kanarya otu, kaplumbaga keleş, karga cevizi, karga düleş, karga keleş, karga kozağı, kargasabunu, karga soğanı, kartal ağacı, kartallı egreli otu, katır çiçeği, katır çiğdemi, keçi kirazı, keçi kömüreni, keçi mantarı, keçi marulu, keçi söğüdü, keçi yemişi, kedi dutu, kedi nanesi, kedi otu, keklik çiğdemi, keklik otu, koç mantarı, koç otu, koyun baklası, koyun çiçeği, koyun mantarı, koyun otu, köpekcevizi, köpek elması, köpekgülü, köpekmantarı, köpek otu, köpek sarımsağı, köpek soğanı, köpek üzümü, kunduz buğday, kurt böğürtleni, kurt

mantarı, kurt otu, kurt soğanı, kuş alıcı, kuş elması, kuş kirazı, kuş mancarı, kuşnarı, kuş otu, kuş üzümü, kuşyemi, kuş yemişi, kuzgun armudu, kuzgun otu, kuzu kestanesi, kuzu mantarı, kuzu otu, kuzu sarmaşığı, pire otu, pisik otu, serçe otu, sıçan diken, sıçanotu, sığır baldıranı, sığırdikeni, sığır otu, sığırsoğanı, solucan otu, tavşancıl otu, tavşan elması, tavşanfasulyesi, tavşan kirazı, tavşan meyvesi, tavuk çiçeği, tavuk mantarı, tavuk otu, tosbağa otu, yılanbaklası, yılanburçağı, yılan çiçeği, yılan diken, yılan gülü, yılan otu, yılanpancarı vb.

2.2.2.2. Hayvan İsmi ve Organ Adıyla Yapılan Adlandırmalar

arığötü, arslanayağı, aslanağzı, aslankulağı, aslankuyruğu, aslanpençesi, atkulağı, atkuyruğu, atmemesi, ayıeli, ayıkulağı, ayıparmağı, ayıpençesi, bildiricınbudu, bogasiki, buzagıburnu, camuskulağı, danaayağı, danaburnu, danadaşak, danadili, danagöbeği, danagöz, danagözü, danakuyruğu, danamemesi, deveboynu, devediş, devegözü, devekulağı, devetabanı, domuzkuyruğu, duduburnu, eşekkulağı, eşek memesi, eşektırnağı, farekulağı, filkulağı, geyikdili, geyik göbeği, geyiksırtı, horozgözü, horoz ibiği, horozkursağı, horozyüreği, inekbicigi, inek emceği, inek memesi, itburnu, itkuyruğu, kaplan postu, karga ibiği, kargayürek, kargayüreği, katırdasağı, katırkulağı, katırkuyruğu, katırtırnağı, kazayağı, kazgagası, keçibiciği, keçiboynuzu, keçi emceği, keçimemesi, keçisakalı, kediayağı, kedibaş, kediçırnağı, kedigözü, kedikulağı, kedikuyruğu, keditırnağı, keklikgözü, koçkuyruğu, koçtasağı, koyungöbeği, koyungözü, köpekayası, köpek dili, köpeklolosu, köpekmemesi, köpektasağı, kurbağa gözü, kurtayağı, kurtbağrı, kurtkulağı, kurtpençesi, kurttırnağı, kuşağzı, kuşayağı, kuşburnu, kuş dili, kuşgözü, kuşyüreği, kuşyürek, kuzubaşı, kuzuböbreği, kuzudili, kuzugöbeği, kuzukulağı, kuzukürkü, leylekayağı, leylekburnu, leylekgagası, pisikcırnağı, pisiktasağı, pisiktırnağı, serçedili, sıçankulağı, sığırdili, sığırgözü, sığırkuyruğu, sığırödü, su kazayağı, tavşanağzı, tavsanbaşı, tavşanbıyığı,

tavşankulağı, tavşanmemesi, tavşantopuğu, tavukbacığı mantarı, tavukpençesi, turnaayağı, turnadili, turnagagası, yilandili, yilankuyruğu vb.

2.2.2.3. Sadece Hayvan İsmiyle Yapılan Adlandırmalar

akbaba(*akbabacca ~ akbabaç ~ akbabaçça ~ akbubacca ~ akbubaç ~ akbubasça ~ akbubatça vb.*); eşek (*ayığülü*); suna; sülük, tavşancıl (*pamukotu*); tırtıl (*ağaç çiçeği*), tilki (*yosun*) vb.

2.2.3. Organ İsimleriyle Kurulan Bitki İsimleri

2.2.3.1. Birinci Kelimesi Organ Adı Olan Bitki İsimleri

(İsim Tamlaması)

diş bademi, diş hilali, diş otu, kulak mantarı, kulak otu vb.

(Sıfat Tamlaması)

boynuzlu gelincik, boynuzlu haşhaş, dişbudak, kelleliot vb.

(Sıfat-Fiil Grubu)

bacakkıran, dilkanatan vb.

(İsnat Grubu)

boynuburuk, boynubükük, diliçıkık, dillidüçük vb.

2.2.3.2. İkinci Kelimesi Organ Adı Olan Bitki İsimleri

(İsim Tamlaması)

ağaç göğsü, akkadın barmağı, arapsiki, araptasağı, arı götü, arslanayağı, aslanağzı, aslankulağı, aslankuyruğu, aslanpençesi, atkulağı, atkuyruğu, atmemesi, ayieli, ayıkulağı, ayıparmağı, ayıpençesibıldırcınbudu, boğasiki, camuskulağı, camusmemesi, cüce bağıracağı, çalığagası, danaayağı, danaburnu, danadili, danagöbeği, danagözü, danakuyruğu, danamemesi, deveboynu, devegözü, devekulağı, diken başı, dilberdudağı, dilberkirpiği, domuzkuyruğu, duduburnu, durnadili, ebekulağı, eşekkulağı, eşek memesi, farekulağı, filkulağı, gazelboynuzu, gelindili, gelineli, gelinparmağı, gelinyanağı, geyikdili, geyiksırtı, gülburnu, hanımağzı, hanımeli, hanımkirpiği, hatunmemesi, hatunparmağı, havvaanaeli, horozgözü, horozibiği, horozkursağı, horozyüreği, inekbiciği, inek emceği, inek memesi, itburnu, itkuyruğu, kadınbudu, kadingöbeği, kadınparmağı, karga ibiği, kargaburnu, kargayüreği, katırdasağı, katırkulağı, katırkuyruğu, kayındili, kaynanadili, kazayağı, kazgagası, keçibiciği, keçiboynuzu, keçi emceği, keçimemesi, kediayağı, kedigözü, kedikulağı, kedikuyruğu, keklikgözü, kızıl cadısı, kızlargöbeği, kızmemesi, kocabaşı, koçkuyruğu, koçtasağı, koyungöbeği, koyungözü, köpek kayası, köpek dili, köpek lolası, köpek memesi, köpektasağı, kurbağa gözü, kurtayağı, kurtbağı, kurtkulağı, kurtpençesi, kuş ağzı, kuşayağı, kuşburnu, kuş dili, kuş gözü, kuş yüreği, kuzubaşı, kuzuböbreği, kuzudili, kuzugöbeği, kuzukulağı, leylekayağı, leylekburnu, leylekgagası, mandadili, mandakulağı, oğlakkulağı, öküz dili, öküz göbeği, öküz götü, öküz gözü, pazı bası, pisiktasağı, serçedili, sıçankulağı, sığırdili, sığırgözü, sığırkuyruğu, su kazayağı, seytankulağı, tatarbaşı, tavşanağzı, tavsanbaşı, tavşankulağı, tavşan memesi, ttavsantopuğu, tavukpençesi, tilkikuyruğu, tosunburnu, turnaayağı, turnadili, turnagagası, yyavruağzı, yergöbeği, yilandili, yilankuyruğu vb.

(Sıfat Tamlaması)

acıkulak, akkanat, akkulak, akkuyruk, akparmak, alabacak, alabaş, alagöbek, alagöz, altınbaş, altıparmak, alyanak, ballı boynuz, beşparmak, bozkulak, danadaşak, danagöz, deliboynuz, dilberdudak, dokuzbaşı, elâgöz, foskulak, gökbaş, karabacak, karabaldır, karabaş, karaboğaz, karagöz, karakulak, karaparmak, kargayürek, kedibaş, kelbaş, kelkaş, kılkuyruk, kınalıparmak, kırmızı bacaklı, kızılacak, kızılburun, kocabaş, kuşyürek, sarıbaş, sarıparmak, tatlıgöbek, teknegöt, terskulak, topbaş, uçkulak, yavrubaş, yongöbek vb.

2.2.4. Nesne İsimlerine Göre Yapılan Adlandırma

2.2.4.1. Araç-Gereç İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

(Sıfat-fiil)

çanakçatlatan, çanakkıran, kayışkıran, sabankıran vb.

(Sıfat tamlaması)

teknegöt, tokmaküzüm

(Belirtisiz isim tamlaması)

asker borusu, boru çiçeği, camgüzeli, cam otu, çan çiçeği, çayır düğmesi, çobandeğneği, çobantuzluğu, dededeğneği, emzik otu, gelindüğmesi, hatuntuzluğu, ipkeseği, kadıntuzluğu, kantorbası, kürdan otu, lastik ağacı, öküzküğü, sırık domatesi, sırık fasulyesi, semsiye mantarı, semsiye otu, tahta yemişi, yayarmudu, yayoku vb.

2.2.4.2. Aydınlatma Araçlarıyla Yapılan Bitki İsimleri

gelifeneri, gelinmumu, güveyfeneri, mum ağacı, mum çiçeği, mum palmyesi vb.

2.2.4.3. Çalgı Aleti İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

borazan mantarı, çobandüdüğü, gramofon çiçeği vb.

2.2.4.4. Doğaya Ait Nesne İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

aktaş, kaya kekiği, kaya kuruğu, kaya sarımsağı, kaya sarmaşığı, kaya üzümü, kaya yarpuzu, kumarmudu, kum çavdarı, kumdarı, kum eriği, kum otu, kum zambağı, taşarmudu, taş bademi, taş kekiği, taş mantarı, taş nanesi, taş sarımsağı vb.

2.2.4.5. Ev Eşyalarıyla Yapılan Bitki İsimleri

gönüldolabı, hasır otu vb.

2.2.4.6. Gıda İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

aksirke, aksekeri, çobanekmeği, ekmek ağacı, ekmek ayvası, eksi hamur, karamama, karasirke, kaymak otu, yeryumurtası, yumurta boyası, yumurta mantarı vb.

2.2.4.7. Giysi İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

çarık diken, çarıkkesen, çobantakkesi, dulkarigömleği, fatmasal, kadife çiçeği, meryemanaeldiveni, papazkühahı, papaztakkesi, yün otu vb.

2.2.4.8. Kap-Kacak İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

akbardak, akçabardak, balbardağı, balbardak, bandırma kabı, bardak eriği, çobankaşığı, çobansüzgeci, çömlekçatlatan, çömlek otu, fıçı otu, karakazancık, kargabardağı, kazandelen, kazankarası, kazankulpu, küp evleği, küpkıran, suibriği, tulukarmudu, tuluk mantarı vb.

2.2.4.9. Yaralayıcı Alet İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

baltabatak, çobaniğnesi, hançer çiçeği, igne yaprak, kılıçarpa, kılıç kekiği, kılıç otu, orakeriği, orakkıran, paşakılıcı, yılanbıçağı vb.

2.2.4.10. KumaşYapım Ürünü İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

bohça çiçeği, çadır çiçeği, çadır uşağı, çulluoğlu, diri örtü, kese çiçeği, kilim ucu, paşaçadırı, tavukyastığı vb.

2.2.4.11. Metal-Maden İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

altın ağacı, altınbaş, altınbaşak, altın çiçeği, altın diken, altın otu, altıntop, altın yumurta mantarı, bakır bağcığı, bor ağacı, demir ağacı, demir bıtrağı, demirbozan, demirdelen, demir diken, demir otu, demiryonca, gümüşdügme, telgömlek, tel pancarı vb.

2.2.4.12. Oyuncak İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

aktopaç, çingirak otu vb.

2.2.4.13. Süs Eşyalarıyla Yapılan Bitki İsimleri

avize ağacı, boncuk fasulye, boncuk otu, çobantarağı, dantel ağacı, fesçitarağı, gözlükotu, hasekiküpesi, inci çiçeği, inci sümbülü, itboncuğu, küpe çiçeği, oltu otu, pipo çiçeği, saat çiçeği, saat otu, sultanküpesi, sürme mantarları, taç yaprağı, tarakdalı, tarakdiken, tarak otu, tespih ağacı, tespih otu, yılanboncuğu, yüksük otu vb.

2.2.4.14. Temizlik Aletleriyle Yapılan Bitki İsimleri

cadısüpürgesi, çalı süpürgesi, morca süpürge, sabun ağacı, sabunçiçeği, sabun otu, süpürge çalısı, süpürge darısı, süpürge kamışı, süpürge otu vb.

2.2.5. Benzetme Yoluyla Yapılan Bitki İsimleri

Doğadaki nesnelere dayanan bitki isimlerindeki kavramlaştırma durumu, doğadan yararlanılarak nesnelere canlılık katma özelliğini Türkçeye kazandırmıştır. Doğaya esinlenerek adlandırma oldukça yaygındır. “*Aslanağzı, çöpü uzun, incesap, yaprâkalın, patdüşen, burnu çukur, davşan elması, domuz eriği, fındı elması, karpuz elması, kuşgözü, kuşelması, hatunbarmâ, limon eriği, saru burunsuz armut, sandı- elması, sıçankulağı*” gibi bitki isimlerinde bu durum kendisini göstermektedir. Deyim aktarmalarının bu tip adlandırmalarda ön planda olduğu gibi doğa ve insana yönelik benzetmeyle oluşturulmuş çiçek isimlerinin genellikle *ad tamlaması* biçimindedir: *boru çiçeği, rüzgâr canı, kral tacı, süvari yıldızı,*

civanperçemigibi. “*Gelincik, beyaz yelken, naz perçemi*” gibi örneklerde de adlandırmaların güzel adlandırma yoluyla yapıldığı görülmüştür.

2.2.5.1. İnsana Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri

adamotu, ağlayangelin, akçakızı, akkız, akköse, Alidede, Aliöksüz, al pehlivan, analı kızlı, Arapdede, asılmışadam, aydede, ayşekadın, balkadın, ballıbaba, beyoğlu, bodurmahmut, bozoğlu, cücekız, çayır melikesi, delikanlı, dövülmüş avrat otu, dulaptal otu, dulavrat otu, emirali, emirsultan, erkek ağaç, erkek üzüm, evliya otu, fatmasaçı, fatmasal, Firavun inciri, gelinkadın, gökdedem, gökkız, gülhatun, güzdede, güzelavrat otu, güzelhatun çiçeği, güzeloğlu, hafızali, içlikız, imparator mantarı, imparator otu, karaoğlu, kaynanacık, kelkız çiçeği, kısacamahmut, kısacıkamahmut, kısamahmut otu, kızhanım, kösehalil, kösesefer, öksüzali, öksüzöğlan, öksüzoglan çiğdemi, süslühanım çiçeği, titre kızım, tüylübaba, ulu avrat otu, yabanbacı, Yusufefendi

2.2.5.2. Hayvana Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri

akbaba, aktavuk, alaoglak, karatavuk vb.

2.2.5.3. Organa Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri

acıgıcı kulağı, acikulak, ağaç göğsü, akbacak, akbaş, ak kadın parmağı, akkulak, akkuyruk, alabacak, alagöz, altınbaş, altıparmak, alyanak, arapsaçı, arslanayağı, aslanağzı, aslankulağı, aslankuyruğu, aslanpençesi, atkulağı, atkuyruğu, atmemesi, ayaklı kekik, aydın göz, ayıayağı, ayieli, ayıkulağı, ayıparmağı, ayıpençesi, ballı boynuz, beşbıyık, beşparmak, besparmak otu, bogasiki, boyacı katırtırnağı, boynuzlu gelincik, boynuzlu haşhaş, bozkulak, buzagıburnu, camusmemesi, cinsaçı, cüce bağırsağı,

dalak otu, danaayağı, danaburnu, danadasak, danadili, danagöbeği, danagöz, danagözü, danakuyruğu, danamemesi, dedemsakalı, dedesakalı, dedesakalı mantarı, deliboyruz, deveboynu, devediş, devegözü, devekulağı, dilberdudağı, dilberdudak, dilberkirpiği, dildamak, dokuzbaşı, domuzkuyruğu, duduburnu, ebekulağı, egriboyun, elagöz, eşekkulağı, eşek memesi, eşektırnağı, farekulağı, fatmasaçı, filkulağı, gelindili, gelineli, gelinparmağı, gelinsaçı, gelintırnağı, gelinyanağı, geyikdili, geyik göbeği, geyiksırtı, gülburnu, hanımağzı, hanımeli, hanımkirpiği, hatunmemesi, hatunparmağı, horozgözü, horozkursağı, horozyüreği, inekbiciği, inek emceği, inek memesi, itburnu, itkuyruğu, kadıbaşı, kadınbudu, kadıngöbeği, kadınparmağı, karabaş, karaboğaz, karakulak, karakulak mantarı, karaparmak, kargaburnu, kargayüreği, katırdasağıkatırkulağı, katırkuyruğu, katırtırnağı, kayındili, kaynanadili, kaynanayumruğu, kazayağı, keçibiciği, keçiboynuzu, keçi emceği, keçimemesi, keçisakalı, kediayağı, kedibaş, kedigözü, kedikulağı, kedikuyruğu, keditırnağı, kelbaş, kelkaş, kelleliot, kılkuyruk, kınalıparmak, kırkbaş otu, kırkkanat, kızılacak, kızılburun, kızlargöbeği, kızmemesi, kızvanağı, kocabaş, kocabası koçkuyruğu, koçtasığı, koyungöbeği, koyungözü, köpek dili, köpeklolosu, köpekmemesi, köpektasığı, kurtayağı, kurtbağı, kurtkulağı, kurtpençesi, kurttırnağı, kuşagağı, kuşburnu, kuş dili, kuşgözü, kuşyüreği, kuşyürek, kuzubaşı, kuzudili, kuzugöbeği, kuzukulağı, leylekayağı, leylekburnu, leylekgagası, mandadili, mandakulağı, oglakkulağı, öküz dili, öküzgöbeği, öküzgötü, öküzgözü, pisikcırnağı, pisiktasığı, pisiktırnağı, sarıayak mantarı, sarıbaş, sarıgöbek elması, serçedili, sıçankulağı, sığır dili, sığır gözü, sığırkuyruğu, şeytankulağı, şeytansaçı, şeytantırnağı, tavşanağı, tavşanbıyığı, tavşankulağı, tavşanmemesi, tavşantopuğu, tavukbacağı mantarı, tekesakalı, teknegöt, terskulak, tilkikuyruğu, toskafa kavunu, tosunburnu, turnaayağı, turnadili, turnagagası, yavruağı, yavrubaş, yergöbeği, yilandili, yilankuyruğu vb.

2.2.5.4. Nesnelere Benzetilerek Yapılan Bitki İsimleri

ağaç küpesi, agtop, akbardak, akçabardak, aktop, aktopaç, altın ağacı, altınbaşak, altın çiçeği, altın diken, altın otu, altıntop, altın yumurta mantarı, asker borusu, bakır bağcığı, balbardağı, balbardak, bardak eriğı, bohça çiçeği, boncuk fasulye, boncuk otu, borazan mantarı, boru çiçeği, bostan borusu, cadısüpürgesi, çadır çiçeği, çanak çömlek otu, çan çiçeği, çanta çiçeği, çarık diken, çarkifelek, çayır düğmesi, çıkırık tekeri, çingirak otu, çobançantası, çobandeğneğı, çobandüdüğü, çobaniğnesi, çoban kaşığı, çobanpüskülü, çobansüzgeci, çobantakkesi, çobantarağı, çobantuzluğu, çömlek otu, çulluoğlu, demir ağacı, demir bıtrağı, demir diken, demiryonca, devecibardağı, dilidüdük, dulkarığömleğı, duvaklı mantar, emzik otu, fesçitarağı, gelindüğmesi, gelinfeneri, gelinmumu, gönüldolabı, gözlükotu, gül brişim, güveyfeneri, hançer çiçeği, hasekiküpesi, hatuntuzluğu, iğne yaprak, itboncuğı, japon şemsiyesi, kâbe süpürgesi, kadıntuzluğu, kafesotu, kantartopu, karakafes, kargabardağı, kaşık otu, kayık çiçeği, kazankulpu, kese çiçeği, ketengömleğı, ketenköynek, kırkkilit otu, kömür dut, kuzgunkılıcı, kuzukürkü, küpe çiçeği, küp evleğı, kütük mantarı, papazkülahlı, papaztakkesi, paşaçadırı, paşakılıcı, pipo çiçeği, sabun ağacı, sabunçiçeği, sabun otu, sarıkılık, suibriğı, sultanküpesi, şemsiye mantarı, şemsiye otu, tarakdalı, tarakdiken, tarak otu, taş kiraz, tavukyastığı, telgömlek, venüşçarığı, yayarmudu, yılanbıçağı, yılanboncuğı, yılanekmeğı, yılanyastığı, yüksük otu vb.

2.2.5.5. Güzelliğe Dayalı Benzetmelerle Yapılan Bitki İsimleri

camgüzeli, çayır güzeli, dünyagüzeli, kızgüzeli vb.

2.2.6. Yer İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

2.2.6.1. Yer Adlarıyla Yapılan Bitki İsimleri

ada çayı, ada soğanı, Anzer çayı, bahçe domatesi, bahçe hezareni, bahçe kekiği, bahçe nanesi, bahçe teresi, bataklık nergisi, bataklık süseni, bayır turpu, çayır düğmesi, çayır güzeli, çayır mantarı, çayır melikesi, çayır otu, çayır otu, çayır papatyası, çayır sedefi, çayır soğanı, çayır teresi, çayır tirfili, çayır yulafı, Karagöl buğdayı, kara yosunları, kara yosunu, kır sakızı, kır soğanı, kır yasemini, köygöçüren, köy mantarı, köy otu, mera bitkileri, mezarlık otu, mezarlık servisi, mezarlık zambağı, sahil çamı, tarla çöveni, tarla gülü, tarla mantarı, tarla sarmaşığı, yayla çayı, yayla çiçeği, yayla gülü, yaylagüzeli, yayla kekiği, yayla kestanesi, yayla otu, yayla sarımsağı, yayla yavşanı vb.

2.2.6.2. Dağ İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

dağ armudu, dağ baklası, dağ çamı, dağ çayı, dağ çileği, dağ çöveni, dağ dalak otu, dağ elması, dağ eriği, dağ erik otu, dağ gülü, dağ karanfili, dağ kavağı, dağ kestanesi, dağ kimyonu, dağ kirazı, dağ lâlesi, dağ marulu, dağ nanesi, dağ nohudu, dağ pırasası, dağ reyhanı, dağsabunu, dağ sakızı, dağ sarmaşığı, dağ servisi, dağ soğanı, dağ sümbülü, dağ üzümü, dağ yemişi, Kazdağı köknarı, Toros sediri, Uludağ köknarı vb.

2.2.6.3. Deniz, Göl ve Dere İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

deniz börölcesi, denizgülü, deniz otu, deniz pırasası, deniz rezenesi, deniz sarmaşığı, deniz soğanı, deniz teresi, deniz üzümü, deniz yosunu, deredaban, dere kabalağı, dereotu, göl kestanesi, göl soğanı

2.2.6.4. Dinsel Mekân İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

cehennem zambağı, cennet biberi, cennet otu, Kâbe süpürgesi vb.

2.2.6.5. Ülke, Şehir, İlçe, Semt İsimleriyle Yapılan Bitki İsimleri

Afrika menekşesi, Amerika bademi, Amerika elması, Amerika üzümü, Anadolu otu, Antep fıstığı, Antep karası, Arabistan defnesi, Arnavutköy çileği, Bagdat hurması, Bandırma kabı, Bandırma üzümü, Besni üzümü, Bombay fasulyesi, Brüksel lahanası, Bursa buğdayı, Cezayir menekşesi, Cincife üzümü, Çin anasonu, Çin gülü, Çin karanfili, Çin lahanası, Çin leylağı, Çin tarçın ağacı, Diyarbakır karpuzu, Fenike ardıcı, Fenike portakalı, Girit kekiği, Girit lâlesi, Girit otu, Girit şakayığı, Halep çamı, Halep şalgamı, Hasankeyf tütünü, Hicaz buğdayı, Hindistan cevizi, Hint armudu, Hint bademi, Hint baklası, Hint bezelyesi, Hint biberi, Hint çiçeği, Hint darısı, Hint fıstığı, Hint fulü, Hint hıyarı, Hint hurması, Hint inciri, Hint kamışı, Hint keneviri, Hint kirazı, Hint leylağı, Hint pamuğu, Hint pirinci, Hint portakalı, Hint safranı, Hint yağı ağacı, Hollanda kavağı, Isparta gülü, İstanbul kekiği, İstanbul lâlesi, İstanbul şalgamı, İstanbul üzümü, Karaman kimyonu, Kemer patlıcanı, Kıbrıs akasyası, Kırkağaç kavunu, Lübnan sediri, Malta eriği, Manisa lâlesi, Mısır fulü, Mısır yasemini, Sam fıstığı, Sam razakısı, Şam üzümü, Trabzon çayı, Trabzon hurması, Yalova misketi vb.

2.3.ELMA, ARMUT VE ERİK MEYVELERİNİN ADLANDIRILMASI

Elma, armut ve erik adlandırmalarında da benzer özelliklere rastlanmıştır: “Eşek elması, türbe eriği, papaz eriği, Müslüman armudu, Yusuf eriği ve Yunus eriği” gibi adlar **inançla ilgili adlandırmalara**; “küpelması, küp armudu” gibi adlar **günlük yasayışla ilgili adlandırmalara**; “damat eriği, gelin elması, gelin güveyi elması, gerdek armudu” gibi adlar **evlilikle ilgili adlandırmalara**; “Arap armudu, Kara Çepni armudu, Çerkez erigi, Laz

armudu, Osman elması, Mahmut elması, Sultan Ahmet armudu, Sultan Mustafa armudu” gibi adlar **etnik unsurlar, belirli şahsiyetler veya tarihi şahsiyetlere göre yapılan adlandırmalara**; “at, ayı, camış, çakal, domuz, karga, kömüş, köpek, kus, keçi, öküz, üveyik” gibi adlar **çeşitli hayvanlara dayandırılan adlandırmalara** birer örnektir. Ayrıca “acı elma = yaban elması, ak elma = beyaz elma, gelin elması = gelin güveyi elması, kızıl elma = kırmızı elma vb.; boz armut = dağ armudu, er armut = erce armut = ilk armut, küp duse = küpdüdü vb.; kuş armudu = karga armudu, köpekbaş armudu = köpekbaşı, saru armut = saruca armut = Sarı Bekir armudu, sulu armut = suluca armut, yaban armudu = yaban aflatı = ahlat = çakal armudu = çördük vb.; can eriği = er erük, dağ eriği = çatal eriği = deli erük = domuz eriği = yaban eriği, emesgen = domaskene = mürdüm eriği, göğ erük = gögem eriği, ot eriği = ilk erük = er erük” gibi örneklerde **eşanlamlı** elma, armut ve erik isimleri ortaya çıkmıştır.

2.3.1. Dış Görünüşüne Göre Adlandırmalar

bodur elma, kirli elma, uzun elma, muz elması, yumurta elması, teker elma, top elma, sivri elma, somun elma; baldırcan, baraklu armut, bardâ armudu (<bardak armudu), benekli armut, bildiricınbudu, bodur armut, boynueğri, burnu çukur, çatal armut, çekme armut, çirkin armut, dibek armudu, dombul armut, eveyikbudu, hatunbarmâ, hatunmemesi, hıyar armudu, kadınbarmâ, kantar armudu, kantartopu, kapaklıca armudu, karınca armudu, kel armut, kemçük armut, kirman armudu, kuşbudu, muz armudu, papaz armudu, pertullu armut, saru burunsuz armut, tulumba armudu, uzunbaca vb.; camışcicî (<camış+ciciği), buynuzlu erük (<boynuzlu erik), çeç eriği “bardak eriğinin küçüğü”, danadaşşak eriği (<dana+taşağı), dombul, ekiz erük, sarı erik, çatal erük, uzun erük, toparlak, yımırta eriği vb.

2.3.2. Büyüklüğe Göre Bağlı Adlandırmalar

kaba- elması (<*kabak elması*), karpuz elması, kavun elması, fındı- elması, beşbıyık, davşanelması, serçe basa- elması (<*serçe başak elması*), dalkıran elma, kuşelması; ayıboğan, azman armut, dalkıran, fındıca (<*fındıkçak*), kadıbaşı, kargaburnu, kocabaş, köpekbaş armudu, kuş armudu, patdüşen, tombaş(<*topbaş*), töngel armut, yavrudedede vb.; camışcicî, danadaşşak eriği, kuşgözü, yımırta eriği, iri erük vb.

2.3.3. Yetiştği Yere ve Zamanına Göre Adlandırmalar

Amasya elması, Ankara elması, Batum elması, Tokat elması, Trabzon elması, Canik elması, İskilip elması, Kavak elması, çay elması, yabanî elma, dağelması, dere elması, yaban elması, yerli elma, çiftlik elması, çeltik elması vb.; Angara armudu, Bursa armudu, Eskişehir armudu, Giresun armudu, İstanbul armudu, Malatya armudu, Samsun armudu, Trabzon armudu vb.; Akkuşeriği, Canik eriği, İskilip eriği, Yabanî erük vb.

2.3.4. Yetişme Zamanına Göre Adlandırmalar

Mayıs elması, kiraz elması, yaz elması, ağustos elması, kışelması, daşelması, kaya elması, kirt elması, çakıl elma, ham elma, harman eriği, geç erük vb.; arpa armudu, çiçek armudu, çiğdem armudu, değirmen armudu, er armut, erce armut, erken armut, geç armut, güz armudu, güz armudu, güzırzası, harman armudu, ilk armut, ilkbahar armudu, ilkbahar armudu, kışarmudu, mayıs armudu, orak armudu, yabanarmudu, yaz armudu, ham azgunu, ham çörtük, ham derme, ham armut vb.; çürük erük, ham erük, hamkara vb.

2.3.5. Sapı ve YaprğınaGöre Adlandırmalar

Çatal armut, çöpbacâ, çöpü uzun, ince sap armudu, kaba yaprâ, kalın sap armudu, koca yaprak, uzun başâ, yaprâkalın vb.

2.3.6. Tadına Bağlı Adlandırmalar

Gevrek elma, kum elması (<kumelması), kumlu (<kumlu elma), kepek elması, kepekli elma, sulu elma, süt elması, sütlü elma, bal elması ve seker elması, acı elma, çıtır elma, datlu elma (<tatlı elma), eksi elma, ko-ulu (<kokulu elma), mayhoş elma vb.; balbardâ, ballica armudu, ballık armudu, cennet armudu, çıtır armut, datlu armut, ekşi armut, ekşi çördük, kavun armudu, küsül armut, limon armudu, sütlüce armut, şeker armudu, turşu armudu, yavan armudu vb.; hırsız çalmaz eriğı, öküz yemez, papaz eriğı, bal eriğı, acı erük, çıtır erük, datlu erük, ekşi erük, yağlu erük, yulaf eriğı vb.

2.3.7. Rengine Göre Bağlı Adlandırmalar

a-elma (<ak elma), a-ça elma (<akça elma), beyaz elma, pamuelma, arab elması, arapkızı, kara elma, al elma, boz elma, kızıl elma, kırmızı elma, pembe elma, góg elma, gógçelielma(<gökçelielma), gów elma (<gög<gök elma), sarı elma, saru elma, yeşil elma; bağrı kara, boz armut, göğce değermi, islice armudu, kara armut, karadalak armudu, kızıl armut, kızıl çördük, sarıbekir armudu, saru armut, saruca armut vb.; a- erük (<ak erik), ag erük, beyaz amesken, al erük, gül eriğı, kan eriğı, kırmızı erük, kızıl erük, kara amesken, kara erük, karaca, karamu-, haskaraca, siyah erük, gögem eriğı, yeşil erük, saraca, saru erük, saruhoban vb.

2.3.8. Sululuk Özelliğinin Temel Alındığı Adlandırmalar

Sa-alçürüten (<*saka*+*çürüten*), göğsül (<*gög*+*sulu*), sulugöynü (<*sulu*+*göynü*), su armudu, sulu armut vb.

2.3.9. Topluluk ve Şahıs İsimlerine Göre Adlandırmalar

Elif elması, Hacı Mahmut elması, Mahmut elması, Gürcü elması vb.; Bey armudu, Mustafa bey armudu, Ali Paşa armudu, Fadime armudu, Lokman armudu, Sultan Mustafa armudu, bekâr armudu, kuyumcu armudu, imamlar armudu, Laz armudu vb.; Çerkez eriği, Yusuf eriği, Yunus eriği vb.¹¹⁶

2.4. HAYVAN İSİMLERİNDE KAVRAMLAŞTIRMA

Hayvanlar da Türk kültüründe geniş bir etki alanı içerisinde yer almışlardır. Bazıları kutsallaştırılıp totem hâline getirilerek çeşitli özellikleriyle düşünce hayatında etkili olurken, bazıları pek önemsenmemiş, bazılarından da sadece giyim kuşam yanında yeme içmede faydalanılmıştır. Kutsal kabul edilen hayvanlar olarak kurt, geyik, at ve kartalın Türk kültür hayatında farklı kültler oluşturduğunu görmekteyiz. Hayvan isimlerinin şahıslara ad olarak verilmesi de en çok uygulanan bir gelenek olarak karşımıza çıkmıştır. Yapılan taramalar sonucu hayvan isimleri konusunda da zengin bir malzeme yığını ile karşılaşmıştır. Bunun sonucunda **hayvan isimlerinin adlandırılması bakımından** şu sınıflandırma (kavramlaştırma) tespit edilmiştir:

¹¹⁶ Gelinelması, gelin güveyi elması, gerdek armudu (*evlilikten*); pazar elması (*alışverişten*); karga armudu (*olgunlaşınca kargalar tarafından hemenyendiğinden*); çıtma bitme armudu (*armut ağaçlarının çite benzemesinden*); panayır armudu (*eğlenceden*); küp armudu (*mutfak kültüründen*); vb.; küp armudu, halköğün, üçgül armut vb. (*verimlilikten*) gibi isimler verildiği de görülmüştür.

1. Alet adlarıyla kurulan isimler

eğri kılıç kuşu, kazan kurbağa, kılıç balığı, püsküllü kılıç vb.

2. Beslenme özelliklerine göre kurulan isimler

arıkurdu, ekin kargası, tahıl biti, tavşancıl vb.

3. Bitki adı, hayvan adı ve iyelik eki ile kurulan isimler

söğütbülbülü, yaprak kuşu vb.

4. Bitki adları ve sıfat fiil eki ile kurulan isimler

hıyar kesen vb.

5. Bulundukları çevre ve zamana göre kurulan isimler

ağaç kurdu, ağustos böceği, bok böceği, deniz kaplumbağası vb.

6. Cinsiyet özelliklerine göre kurulan isimler

erkeç, erkek deve, erkek sıçan, koç, suna, buğra, erkeç, öveç, kömüş
ineği, yabanî dişi geyik vb.

7. Değerli bir nesne adı ile kurulan isimler

inci balığı, gümüş martı, gümüş yağmurcun vb.

8. Evcil olmalarına göre verilen kurulan isimler

iğdiş vb.

9. Hareketlerine göre verilen kurulan isimler

ateş böceği, boyunburan, çobanaldatıcı, kuyruksalan, osurgan böceği vb.

10. Hayvan adı kullanılmadan kurulan isimler

a) Ekli kurulanlar

çoban eli yalayan, yerdegezen, karafatma, sarıhalil vb.

b) Eksiz kurulanlar

ağaç kabartan, su çeken, taş atan, zindan delen vb.

c) İnsan vücudunun parçaları ile kurulanlar

parmak yutan, el öpen, kulak açan vb.

d) İnsanla ilgili adlarla kurulanlar

çoban eli yalayan, karafatma, karahatice, sarıhalil vb.

11. Hayvan adı vesıfat-fiil eki ile kurulanlar

inek emen vb.

12. Hayvan adı, vücut organ adı ve iyelik eki ile kurulanlar

balık kulağı vb.

13. Hayvan türlerini belirleyen genel adlar

balık, kuş, davar vb.

14. Hayvan türlerinin kendi aralarında dönem ve yaş durumlarına göre verilen adlar

çepiş, erkek, enik, tay, oğlak, şişek, düğ, toklu vb.

15. Hayvanların yavrularına dikkat ederek kurulan isimler

tavşan yavrusu vb.

16. İnsan adı ile kurulan isimler

fatmacuğ, fatmecik, uzun olan, karafatma, karahatice, sarıhalil vb.

17. İnsan sıfatı adı, nesne adı ve iyelik eki ile kurulan isimler

çobançantası vb.

18. Kavim adı ile kurulan isimler

arap bilbili, arap tavşanı, arapteli, mısır akbabası, mısır kazı, mısır tavuğu, rus mersini, rum güzeli vb.

19. Nesne adı, hayvan adı ve iyelik eki ile kurulan isimler

incir kuşu, inci balığı, taş balığı vb.

20. Renklerin sıfat olması ile kurulan isimler (renklerine göre verilen adlar)

aktavşan, alakarga, ala at, ala balık, bozyılan, kara karga, karakuş, kara kurt, yeşil kurbağa, ak balık, ala dana, ala kuzu, boz çekirge, gök kurt, sarı balık, sarıca arı vb.

21. Seslerine göre verilen kurulan isimler

gürleğenve pırlak vb.

22. Üretim durumlarına göre kurulan isimler

bal arısı, ipek kurdu vb.

23. Vücut organ adı ile kurulan isimler

akça kanat, arka kurdu, boynuzlu yılan, dil balığı, kanatlı karınca, kılkuyrak, kör sıçan, kuyruğu örü, ten kurdu vb.

24. Yer adları ile kurulan isimle

dağ iti, dam keleri, yayla balığı vb.

25. Yiyecek adı ile kurulan isimler

incir kurdu vb.

26. Yön adı, hayvan adı ve iyelik ekiyle kurulan isimler

doğu kamışçını, doğu cılıbıtı, doğu kiraz kuşu, doğu martısı, doğu alameceği, kuzey çıvgını, kuzey gümüş, martı kuzey kamışçını, kuzey keten kuşu, kuzey sumrusu vb.

27. Zaman adları ile kurulan isimler

gecekuşu, gece balıkçılı vb.

Bunların yanında renk, hız, cins, fizikî ve coğrafî özellikleri ile bozkır, tarla, dağ, çöl, kır, kutup, yaban, yabanî olarak adlandırmalar da yapılmıştır.

2.5. KUŞLARA VERİLEN İSİMLER

Hayvan isimleri içinde en dikkat çekici olarak **kuş isimleri** ön plana çıkmaktadır. Kuş isimleri verilirken geçimlerine (*arıcıl vb.*) renklerine (*yeşil ördek vb.*), yaşadığı yere (*çamurcıl vb.*), yaptığı hareketlere (*telken vb.*), çıkardığı sese (*çıpçuk vb.*), fiziksel bir yapı özelliğine (*burnu kızıl vb.*), iki özelliğine (*karabatak vb.*) göre adlandırmaların yapıldığı görülmüştür. Kuş adlarıyla ilgili en önemli özellik daha çok tek ya da iki kelimeden oluşmalarıdır. Üç kelimeden oluşanlarına da rastlanmıştır.

Kuş isimlerinin genel sınıflandırılmasında “kuş” kelimesinin kullanılması ve sıfatlarla oluşması temel alınmıştır:

1. Kuş kelimesi kullanılarak oluşturulanlar

ak kuş, arı kuşu, arpa kuşu, halı kuşu, çay kuşu vb.

2. Kuş kelimesi kullanılmadan oluşturulanlar

tahtadelen, çobanaldatan, boyunburan, arıkıran, tavukkapan vb.

3. Sıfatlarla oluşturulanlar

belibağlı, akçahacı, kuruali, açıkkara, alakaz, kör serçe, kel karga vb.

Kuş isimlerinin veriliş ya da yapılış şekilleri ayrıntılı incelendiğinde de ilginç yapılar tespit edilmiştir:

1. Bitki adı ve kuş ile kurulanlar

arpa kuşu, darı kuşu, dut kuşu, incir kuşu vb.

2. Böcek / hayvan adı ve beslenme özelliği / sıfat-fiil ile kurulanlar

arı kıran, balık yutan, tavuk kaldıran, dana kaldıran vb.

3. Canlı adı ve kuş ile kurulanlar

arı kuşu, deve kuşu (divik) vb.

4. Çevreye ait adlar ve sıfat-fiil ile kurulanlar

ağaç delen, yel kesen, taş atan vb.

5. Eşya adı ve kuş ile kurulanlar

boru kuşu, halı kuşu, bardak kuşu vb.

6. Eşya adı ve vücut organ adı ile kurulanlar (benzetme yoluyla)

çıraburun, balta baş, deri kanat, kıl kuyruk, yaba kulak vb.

7. İnsan özellikleri/sıfat-fiil ile kurulanlar

boyun buran, çoban aldatan, kuyruksallayan vb.

8. İsnat yoluyla ile kurulanlar

burnu uzun, burnu kızıl, beli bağlı vb.

9. Meyve adı ve vücut organ adı ile kurulanlar

dut ibik, elma baş vb.

10. Millet adı ve kuş adı ile kurulanlar

mısır tavuğu, macar ördeği, arap bülbülü vb.

11. Nitelik / sıfat bildiren kelimeler ve kuş ile kurulanlar

koca kuş, baştan kara kuş vb.

12. Renk / sıfat ve bitki/hayvan adı ile kurulanlar

göğel ördek, gök ördek, sarıasma vb.

13. Sayı adları ve vücut organ adı ile kurulanlar

kırk kanat, tek bağırsak vb.

14. Sıfat / renk adları ve vücut organ adı ile kurulanlar

akbaş, akça kanat, ala kanat, karabaş vb.

15. Sıfat ve eşya adı ile kurulanlar

ala kaşık, altın tas, sarı sandal vb.

16. Sıfat ve insanlarla ilgili adlar ile kurulanlar

akbaba, akça baba, ala çavuş vb.

17. Sıfat ve renk adları ile kurulanlar

açık kara, boz kara vb.

18. Sıfat ve vücut organ adı ile kurulanlar

kel ibik, kokar ibik vb.

19. Tabiat taklidi sesler ve sıfat-fiil ile kurulanlar

tık delen, tak delen, hart kakan vb.

20. Yaşadığı, bulunduğu yer ve kuş ile kurulanlar

camı kuşu, çayır kuşu, köy kuşu vb.

21. Zaman adı ve kuş ile kurulanlar

akşam kuşu, fırtına kuşu, yağmur kuşu vb.

2.6. KEÇİLERE VERİLEN ADLAR

Hayvan isimleri arasında **keçilere verilen adları**nı sınıflandırılması yapıldığında şu sınıflandırmalar ortaya çıkmaktadır¹¹⁷:

2.6.1. Cinsiyete Göre Verilen İsimler

2.6.1.1. Erkeklerle Verilen İsimler

azman, çıkıntı, erkek kol bicik, kart, öveç, öveç teke, seyis, tek taşak, tekelik vb.

¹¹⁷ Yrd. Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN, **Sandal Köyü (Tarsus) ve Çevresinde Keçilere Verilen Adlar ve Davarcılıkla İlgili Bazı Uygulamalar**, Millî Folklor, 2007, Yıl 19, Sayı: 76, s.134-148.

2.6.1.2. Dişilere Verilen İsimler

damızlık, yazmış, koca keçi, kısırna, kısır yazmış, yoz vb.

2.6.2. Fizikî Özelliklerine Göre Verilen İsimler

2.6.2.1. Renklerine Göre Verilen İsimler

ak ger keçi, ak keçi, ala keçi, desteli keçi, ger keçi, gök ger keçi, gök keçi, kara ala keçi, kara davar, kara keçi, kınalı keçi, kula keçi, sarı ala keçi, sarı keçi, sekili keçi vb.

2.6.2.2. Başlarına Göre Keçilere Verilen İsimler

2.6.2.2.1. Alınlarının Rengine Göre Verilen İsimler

akbaş keçi, arbaş keçi, sakar keçi vb.

2.6.2.2.2. Yüz Kısımlarına Göre Verilen İsimler

ger yanal keçi, kara yanal keçi, yañal keçi vb.

2.6.2.2.3. Kulaklarının Rengine Göre Verilen İsimler

kır keçi, kır kulak keçi, kır oğlak, kır teke vb.

2.6.2.2.4. Kulaklarının Şekline Göre Verilen İsimler:

çomak, çomak kulak, çomili, doğ kulak, ger doğ, kabak doğ, kara doğ, kara doğ yazmış, kelpen kulak, kır doğ, kır kabak doğ, kır kelpen kulak, kır sakar kelpen kulak, kır sakar doğ çebiç, kıymaç kulak, yaprak kulak vb.

2.6.2.2.5. Boynuz Durumuna Göre Verilen İsimler

boynuzu kırık (keçi), çamel boynuz (keçi), dik boynuz (keçi), ger kabak, ger kabak doğ, kabak(keçi), kabak çomak, kabili, kara kabak doğ

2.6.2.2.6. Başlarının Durumuna ve Rengine Göre Verilen İsimler

2.6.2.2.6.1. Başlarının Özelliklerine Göre Verilen İsimler

kabak çomak, kabak doğ, kır çomak, kır doğ, kır kabak, kır kabak doğ, kır sakar, kır sakar çamel boynuz, kır sakar dik boynuz, kır sakar doğ, kır sakar çamel boynuz, kır sakar dik boynuz, kır yanal, yaňal doğ, yaňal kabak, yaňal kabak doğ, yaňal sakar, yaňal sakar çamel boynuz, yaňal sakar dik boynuz, yaňal sakar doğ vb.

2.6.2.2.6.2. Renklerine ve Başlarına Göre Verilen İsimler

ak çomak, ak ger, kara çomak, kara kabak, kara kabak doğ, kara sakar, kara sakar çamel boynuz, kara sakar dik boynuz, kara sakar doğ, kara sakar kelpen kulak, ger çomak, ger doğ, ger kabak, ger kabak doğ, ger yanal, ger yaňal çamel boynuz, ger yaňal dik boynuz, gök doğ, gök kabak vb.

2.6.2.2.7. K pelerine Göre Verilen İsimler

küpeli, tek k pe vb.

2.6.2.2. 7. Birkaç  zellik Dikkate Alınarak Verilen İsimler

kır çebiç, kır doğ yazmış, kır kabak keçi, kır oğlak, kır sakar oğlak, kır seyis, kır yazmış vb.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI BAKIMINDAN BİTKİ VE HAYVAN İSİMLERİ

3.1. YAPI BAKIMINDAN BİTKİ İSİMLERİ

Bitki isimlerini incelerken gerek yapım eklerinin kullanımı gerekse kelime gruplarının oluşumu açısından dikkat çekici özellikler karşımıza çıkmıştır. Bitki isimlerinin kök-ek düzenindeki tek yapılarla (isimden türetilenler, fiilden türetilenler), kelime grubu ve cümle biçiminde oluştukları belirlenmiştir.

3.1. BİTKİ İSİMLERİNDE GEÇEN YAPMA EKLERİ

3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+An

gönen, Karacaoğlan mantarı, karaoğlan, oğlanelması, oğlan otu, öksüzoğlan, öksüzoğlan çiğdemi, sazan, topalan, yemişen vb.

+AnAk

bozanak, gözenek vb.

+gan

arpağan, bodurgan, ısılgan vb.

+cA, +çA

acıca, agcaca, akça, akçaağaç, akça armudu, akçabag, akçabardak, akçabudak, akça buğday, akça elma, akçakavak, akça kesme, akçakızı, akçayazlık, alaca, alluca, ballica, biberlice, börülce, cıbarca, çökülce,

çulluca, çullukça, çüklüce, damarlıca, darıca, delice, dişice, dillice, domatça, duvaklıca, egece, eğrilce, eksice, ekşilice, gence, gerce, gollüce, gökçe, izmelece, kanlıca mantarı, kaplıca, karaca, karaca kovuk, karaca ot, kertilce, kısacamahmut, kızılca, kızılca dişi, kirlice, kubatça, kurtluca, kuşça, küllüce otu, morca, morca süpürge, ovaca, öksüzce, örmece, pamuça, pıtırca, sakarca, salmanca, sarıca erik, suluca armut, sulucagümbet, sütlüce, telce, tellice, topaçça, topluca, tüylüce tüylüceyumru, yağlıca, yellice, yumurca vb.

+cAk, +çAk

apırcak, düvülcek, geyicek, gögcek, kangırcak, kapıncak, pamucak, selecek, tomçak, yağlıcak, yumurcak vb.

+cAn

burgacan, darıcan, kekilcen, sütlücen, tekecen vb.

+cI +cU, +çI, +çU

avukçu, ayıcı, bardakçı, boyacı diken, boyacı katırtırnağı, boyacı kökü, boyacı papatyası, böcü, çalgıcı otu, davulcu, değirmenci, değirmenci üzümü, deveci bardağı, helvacı çöveni, helvacı kabağı, helvacı kökü, sepetçi kavağı, sepetçi söğüdü, şerbetçi otu, tortçu, üzümcü eriği, yalancı akasya, yalancı biber, yalancı çiriş, yalancı eğir, yalancı havacıva, yalancı ısırgan, yalancıkeçi, yalancı kenevir, yalancı lavanta çiçeği, yalancı öd ağacı, yalancı porsuk bitkisi, yalancı portakal ağacı, yalancı safran, yalancı sümbül, yalancı tespih ağacı vb.

+cIk, +cUk, +çIk, +çUk

alçacık, altıncık, arpacık soğanı, bardacık, bardacık eriği, bebekçik, bekmezcik, buğdaycık, çıyancık, dağarcık, damarcık, davşancık, demircik, dikencik, durnacık, düğmecik, ebecik otu, ekşimcik, elmacık, gelincik, gercik, gevrecik, göğemcik, hıyarcık, horozcuk otu, içcik, iğnecik, kabarcık, kabarcıkotu, kapçık, kapçık otu, karacık, karakazancık, kayacık, kayganacık, kaymacık, keçemçik, kesercik, kısacık mahmut, kıvırcık, kıvırcık salata,

kızılıcık, kokarcık, koluncuk, kovancık, kulecik, marulcuk, nevbetçik, pancarcık, parlacık, soğancık, süleymencik, takımcık, tatarcık, teknecek, tomdurcuk, varcık, yiğilcik, yoğurtçuk, yüksükçük, zivircik vb.

+(A)ç

akbabaç, aktopaç, anaç tikenî, eneç, gagaç, geneç, soğlaç, topoç vb.

+cıl, +çıl

arakçıl, gırçıl, okcül, tavsancıl otu vb.

+çın

boyacın, dipçin, karçin vb.

+dın, +dün

aydın, aydın buğday, aydın çiçeği, aydın göz, aydın gülü, gökdün vb.

+dırlık, +duruk

çiğindirik, ısıldırık, ogunduruk, sakızdırık vb.

+ıl, +al

kızılağaç, kirtil, topul, yanal, yeşilbiber vb.

+ılak

avurtlak, asılak, bağirtlak, bartlak, beslek kaçırın, cırmılak, cırtlak, cırtlak otu, cırtlak sakızı, coplak, çatlak, çatlak otu, çıtlak, çitlek, göbelek, gödelek, götlek ormanı, kabalak, kamalak, kavuşlak, kozalak, kusulak, ökselek, paflak, patlak, pıslak, sakalak, sakızlak, söbelek, zıplak vb.

+Ak

bardak, başak, benek, çanakçatlatan (*sıfat-fiil grubu*), gölek, ıslak, kabak, kavak, kızılak, saçak darı (*sıfat tamlaması*), saçak mantarı (*belirtisiz isim tamlaması*), sazak, soganak, yangak vb.

+Az

bügrez, alaz vb.

+Ik, +Uk

buğdayık, çirtik, çükündürük, kendirik, kütük, topuk vb.

+AIAk

gögelek, hohalak, kara topalak (*sıfat tamlaması*), sangalak, takalak, topalak, yanalak vb.

+II, +IU

(*İsim, isim tamlaması, sıfat, sıfat tamlaması ile isnat grubu oluşturmuştur.*) akbaşı, alasulu, allıballı, alluca, analı kızlı, atınaklı, atmalı, ayaklı kekik, ballı, ballı boynuz, ballica, ballıdarı, benekliköse, benli belerce, benli üzümü, bıyıklı, biberlice, biberli mantar, boynuzlu dücük, boynuzlu gelincik, boynuzlu haşhaş, burmalı marul, bürgülü, büzgülü, çitili kavun, çöpürlü, çulluca, çulluoğlu, çüklüce, damarlıca, daşlıca armut, demirli, dibi kıllı, dikenli acı ot, dikenli meyan, dikenli mısır, dikenli ot, dillice, dokuzbaşı, dokuzdonlu, dokuztepeli, domaylı, duvaklıca, duvaklı mantar, düğmeli, düzgülü, ebeli, eğrilce, eksilice, gartlı, gollüce, göğdeli, hanaylı, içlikız, izmelece, kanlıca mantarı, kaplıca, karakıllı, kartallı eğrelti otu, katmerli badem, kelleliot, kıllı kozak, kırılı, kokulu çayır otu, kokulu kiraz, kokulu narpis, kokulu yonca, kurtluca, küpeli, meçikli, mislibuğday, özüllük, pamuklu, pıtıraklı otu, pürçüklü, renkli ot, saplı mantar, saplı meşe, saplıtinton, sarı kokulu, sinirli ot, sürmeli, sütlüce, şikirdaklı, tatlı bayram, tatlı elması, tatlıgöbek, tatlı kenger, tatlı kök, tatlı limon, tatlı ravent, tatlı su gelinciği, tellice, tetirli, tokalı dücük, topluca, topuklutiken, tüllü, tüylü, tüylübaba, tüylübarak, tüylü boya, tüylüce, tüylüceyumru, tüylü çay, tüylü dalak otu, tüylü kanak, tüylü meşe, tüylütapan, tüylütombalak, tüylütoparлак, unluca, üvezli, üzümlü, yağlıca, yağlıcak, yağlı dürülü, yağlısırgan, yağlımancar, yağlı ot, yazılı, yellice, yordanlı, zehirli çiğdem, zehirli mantar vb.

+Ilk, +IUk

(İsim, sıfat ve isim tamlaması oluşturmuştur.) akçayazlık, akyazlık, almalık, ballık, ballık otu, bataklık nergisi, bataklık süseni, benlik, bızalık, boyalık, cıcılık, civcivlik, çavdarlık, çibillik, çitlik, çulluk, daralık otu, develik, düdüllük, ebelik, erelik, ekşilik, göğlük, güllük, günlük ağacı, höllük, iğnelik, iğnelik otu, kanlık, karalık, karavlık, kaymaklık, kendilik, kırklık, kızılık, kofurgalık, küllük, mancarlık, mazlı, mezarlık otu, mezarlık servisi, mezarlık zambağı, neferlik, okluk, on bir aylık, oymalık, özüllük, pamukluk, paralık, pirelik, sabırlık, sakızlık, salatalık, sarıklık, sarmalık, semizlik, soğukluk, suluk, suvarmılık, süngüllük, süpürgelik, sarlık, taralık, tespilik, üzerlik, yağlık, yemlik, yeşillik vb.

+mAn

arcıman, ekşimen vb.

+mlk, +mUk

bozamık, çaymık, destimik, karamuk, keçemük vb.

+tırak

yabantırak vb.

+slz, +sUz

Aliöksüz, öksüzali, öksüzce, öksüz çiçeği, öksüz çiğdemi, öksüzoğlan, sapsız meşe, sıırımsız vb.

+(I)z, +(U)z

ballı boynuz, boynuzlu dücük, boynuzlu gelincik, boynuzlu haşhaş, buynuz vb.

3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

3.1.2.1. Sıfat-Fiil Ekleriyle Yapılan Bitki İsimleri

-AcAk

saracak vb.

-An

acı kokan, akçalıbasan, alma erdiren, ayıboğan, azan, bacakkıran, bağboğan, bagbozan, baklakıran, balıkkıran, balık öldüren, belbağlayan, beslek kaçırın, biten, boğaz alan, bostanbozan, böcekkapan, cırtatan, çakalboğan, çalıbasan, çanakçatlata, çanakkıran, çarıkkesen, çobançökerten, çobankaldıran, çökeren, çömelen, çömlekçatlata, demirbozan, demirdelen, demirliyen, destebasan, destebozan, desteçürüten, deveçökerten, diken, dilburan, dilkanatan, dilkiboğan, domalan, eldüren, elkoğan, elkurtaran, eren, erkurtaran, eryeten, evcikkıran, gecebiten, gelinboğan, gelingöldüren, gevreyen, göçkovan, göktenyağan, gübür kaldıran, günebakan, günetapan, hamurkesen, hapkesen, haptutan, hoşkuran, hoşvaran, hoşveren, ısıtan, itboğan, kalegezen, kanburuyan, kankurutan, kaplanboğan, kardelen, kargabüken, kargadelen, karıgezdire, kasan, kayışkıran, kazandelen, kendi biten, kocadepen, komsugezen, kotankıran, koyunkıran, köle doyuran, kurtboğan, kurudan, kuzukıran, küpdüşen, küpkıran, namazbozan, orakkıran, sabankıran, sakalçürüten, sakalıslayan, serpenekıran, sinekkapan, sinekkıran, sinektutan tıkan, tüylütapan, uçkurutan, yaldıran, yandıran, yerebakan, yerebatan, yeregeçen, yerekaçan, yeryaran vb.

-Ar, -Ir

gezer iletir, kesercik, kokar, kokar ağaç, kokar çası, kokar ot, kokarzâde, üzerlik, yumru vb.

-dl, -dU, -tl, -tU

akberdi, beybeğendi, bulgarsıktı, dalasıçtı, dalbastı, gündoğdu, gündöndü, kuzukemirdi, paşabeğendi vb.

-dlk, -tık

bildik, karayandık, sulandık otu, yağmurbastığı vb.

-gAn, -kAn

bağırgan, baldırgan, bıyırgan, bitgen, bozbağırgan, buyurgan, cegirgen, cızlagan, çatlagan, çıçırğan, çığırğan, dadırgan, dalagan, dökülgen, ergen, fısırgan, gidişgen, gömülgen, ısırgan, ilişken, kavlağan, kıvıskan, köpürgen, kurugan, kurulgan, pıtırgan, sergen, soyulgan, sütleğen, yağlıısırgan, yalancı ısırgan, yayılğan vb.

-mAz

çalıbasmaz (*sıfat-fiil grubu*), hөlemez, hөryemez (*sıfat-fiil grubu*), karamaz, kuşkonmaz (*sıfat-fiil grubu*), yabanî kuşkonmaz (*sıfat-fiil grubu*) vb.

-mİş

karayemiş, karamış, kazıkyemiş, kocayemiş, sarı yemiş, yemiş vb.

3.1.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleriyle Yapılan Bitki İsimleri**-lİş, -Uş**

bitiniş, iğdiş, üşüş vb.

-mA

(*İsim ve sıfat tamlamalarında tamlayan ve tamlanan olarak kullanılmıştır.*) acıma, akasma, akbulama, akça kesme, akçöpleme, asma, asılama, atmalı, balaslama, bandırma, bozdurma, can kesme, çekme,

çetme, çıkma, çitime, çöpleme, dağlama, dallama, dikme, dolama otu, dolma biber, dolma otu, dürme, evlenme çiçeği, erekleme, gıcime, göğündürme, haşlama, hıyarlama, ilme, izmelece, kabartlama, kakma, kara asma, kara derme, kertme, kesme, kurutma, oymalık, papurtlama, sıvarma, suvarmılık, sıyırma, sıyırma dikenî, sıyırma pakla, tarma, türeme, turma, ulama, yarma şeftali vb.

-mAk

acımak, ekmek ağacı (*belirtisiz isim tamlaması*), ekmek ayvası (*belirtisiz isim tamlaması*), garmak, ilmek, sımak, sorma, sürtmeg, tokmak üzüm (*sıfat tamlaması*) vb.

-Im, -Um

çildirim, doğum, eğlim, eğrim, ilim, kırkboğum (*sıfat tamlaması*), öğüm, salkım ağacı (*sıfat tamlaması*), sarısalkım, sırim vb.

-em

çekem, düğem vb.

-AgAn

artıgan, buragan, çalagan, küsegen vb.

-cAn

dökülcen, eğilcen, eğrilcen otu (*belirtisiz isim tamlaması*), gidilcen, yapılcan vb.

-Ç, -aÇ

(*Dönüşlü fiil gövdelerinde kullanılmıştır.*) alakakaç (*sıfat tamlaması*), erinç, geliç, tikiç, yığınç vb.

-ecen

eğecen, emecen, ivecen, söğecen vb.

-gA

bitirge, dutulga, gölge bitkileri (*belirtisiz isim tamlaması*), kakalaska, ötürge, süpürge, süpürge çalısı (*belirtisiz isim tamlaması*), süpürge darısı (*belirtisiz isim tamlaması*), süpürge kamışı (*belirtisiz isim tamlaması*), süpürgelik, süpürge otu (*belirtisiz isim tamlaması*) vb.

-gAç

aldangeç, angaç, burgaç, çatlangaç, çobansüzgeci (*belirtisiz isim tamlaması*), patlangaç vb.

-gl, -gU; -kl, -kU

bürgülü, büzgülü, çalgıcı otu (*belirtisiz isim tamlaması*), düzgülü, ısırgı, sergi üzümü (*belirtisiz isim tamlaması*), yalangı vb.

-glç, -gUç

angiç, bizlengiç, cırlangiç, kabargıç, kösgüç, kuyguç, patlangıç, urunguç vb.

-gll, -gUl

ergil, ezgil, karabüzgül (*sıfat tamlaması*) vb.

-gln, -gUn; -kUn

argun, bıçgın, ezgin, kılgın, kırgın otu (*belirtisiz isim tamlaması*), solgun, yaygın vb.

-l, -U

çalı, çırpı, diri örtü, dizi, dolu börölcesi, dürülü, eğri, eğriboyun, eğri kestane, eğrilce, eğri yavşan, geli, koku ağacı, yakı ağacı, yakı otu, yakı sakızı vb.

-k, -(I)k, -(U)k

(*Sıfat tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, isnat grubu ve sıfat-fiil grubu yapmaktadır.*) acı kavruk, akçabudak, akgevrek, ak sarmaşık , asılak, bağlaşık, bakıldak, bengildek, bertik otu , beslek kaçırın (*sıfat-fiil grubu*), boynuburuk (*isnat grubu*), boynubükük (*isnat grubu*), bozuk, bulak otu, bürük, büyük ayrik otu (*sıfat tamlaması/belirtisiz isim tamlaması*), büyük kantaron, büyük sarı, cırık, cırtlak, cırtlak otu , cırtlak sakızı, çakıldak, çalık, çalık kavak, çatlak, çatlak otu, çevik, çımkırık, çıtlak, diliçıkık, dişbudak, dişlek darı, dolaşık otu, emzik otu, fırıldak çiçeği , gavruk, gıcık, gıyık, hartlak, kabartlak, kagsak otu , kanak, kara gevrek, karakavruk, kasık otu , kaşık otu, kayık çiçeği, kazık, kazık yemiş, kılık, kırık, kırtık, kıyık elması, köpük elması, kuduluk, kurutakırdak, kuşbudak, lokurdak, osuruk ağacı , osuruk çiçeği , öksürük otu, paflak, patlak, porsuk, sakızlak, sepik, soğukluk, soyuk, sünük, şakıldak, şaplak, tarak dalı, tarak dikenı, tarak otu , toruk, tükürük otu, tüylütoparлак, yapıldak, yeleşik, yumuk, zartlak, zingırdak otu vb.

-(y)lk

agsayık, fısıldayık, gevreyik vb.

-vuk

cırtlavuk, çırlavuk vb.

-Ak

banak, çalak, çingırak otu, çiçek, dongurak, durak otu, gavşak, gıyşak, kıvrak buğday, kıvrak darı, kıyak, oturak, pıtrak, yaprak, yumak vb.

-mAç

döymeç otu (*belirtisiz isim tamlaması*), gömeç, kazmaç kaz vb.

-mAn

ilmen, tanışman, tolaman, uruşman vb.

-mlk, -mUk

acımık, azmuk, çaylamık, çıtımk, çıtlamık, çitlembik, eklemik, ekşimik, ırmık, ilmik, kekeremik, kızamık, tırmık, yakmuk, yaşmık vb.

-mUr

çakmur buğday, kömür dut, yağmurbastığı vb.

-n

aklan, bağrıbütün, başıbütün, cırtlan, deli tütün, düğün çiçeği, düğün otu, düğün yaprağı, ekin, ekin dudu, gelinarmudu, gelinboğan, gelin çiçeği, gelindili, gelindüğmesi, gelineli, gelinelması, gelinfeneri, gelingüldüren, gelin gülü, gelin güveyi elması, gelinkadın, gelin mantarı, gelinmumu, gelin otu, gelinparmağı, gelinsaçı, gelinteli mantarı, gelintırnağı, gelinyanağı, gelinyemişi, karanfilbas tütün, kızılburun, tütün, yabanî tütün vb.

-Az

karaboğaz (sıfat tamlaması), yandırız vb.

3.1.3. Kelime Grubuyla Kurulan Bitki İsimleri**3.1.3.1. İsim Tamlaması Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri****3.1.3.1.1. Belirtili İsim Tamlaması Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri**

madımanın oynaşı

3.1.3.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri

Angara armudu, Anzer çayı, aptal baklası, asker borusu, asker gülü, aslanağzı, aslankulağı, aslankuyruğu, asma kabağı, baklaçiçeği, bal armudu, Batum armudu, cennet biberi, cennet otu, ceylan çiçeği, Cezayir menekşesi, çalı süpürgesi, çam buğdayı, çemen otu, çengel sakızı, çiçek armudu, Çökellik armudu, dağ sakızı, dağ sarmaşığı, daş armudu, dere armudu, ebegümece, eğreli otu, eşek armudu, evlek mantarı, evlenme çiçeği, evliya otu, evren gülü, fare diken, fare otu, fıstık çamı, fil elması, fos mantarı, gelin elması, gelineli, gelinfeneri, gelin gülü, gerdek armudu, hatun memesi, hatun parmağı, hatun tuzluğu, horoz mantarı, humma otu, hurma eriği, hurma üzümü, ıtır çiçeği, itkuyruğu, itnanesi, it sarımsağı, inek emceği, inek memesi, insan otu, ipek ağacı, ipek mantarı, it üzümü, Japon armudu, Japon elması, kar çiçeği, kardeşkanı ağacı, kar diken, keçi boynuzu, keçi mantarı, keklik otu, kuşburnu, kuzu mantarı, limonnanesi, limon otu, loğusa çiçeği, loğusa otu, mayasıl otu, nar armudu, nazar otu, nevrüz otu, ninemelması, oglakkarası, ogul otu, öksüzoğlan, ölmez otu, ömür çiçeği, palamut mesesi, pancar otu, panzehir otu, papazkühahı, salep otu, porsuk ağacı, salkım ağacı, su baldıranı, susak armudu, şeytan şalgamı, taç yaprağı, tarla çöveni, tarla gülü, tosbağa otu, un mantarı, üzümcü eriği, yayla çayı, yayla kekiği, yılan kökü, yılan kuyruğu, yılan otu, yılanpancarı, yılanyastığı, yıldız anasonu, yıldız çiçeği, yumurta mantarı vb.

3.1.3.2. Sıfat Tamlaması Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri

acı ağaç, acı armut, acı badem, acı bakla, ak armut, bal armut, ballı boynuz, beşbiyık, beyaz divlek, bodurmahmut, bodur ot, boynuzlu haşhaş, boz armut, çakırdiken, çatal armut, çıtır armut, çıtır erik, çil pancar, delibadılcan, deli batbat, delibiber, dolma biber, dövülmüş avrat otu, duvaklı mantar, eğri yavşan, ekşikulak, fındık biber, gara ot, gonca gül, gök ala buğday, gök bakla, gülhatmi, güzlük buğday, hasbaldırcan, hoşkuran, iğne

yaprak, kabaağaç, karaardıç, kara topalak, karaturp, kelçiçek, kılkuyrak, kırkkanat, koca buğday, koca yemiş, kuru fasulye, lop incir, mavi kantaron, mor çiçek, oymalı yaprak, öksüzali, ölmez çiçek, parlak mantar, salkım söğüt, sarı diken, sarı erik, sulu armut, suluca armut, suluzırtlak, tüylü meşe, uzunalma, uzunsap, üçgül, yabanî akdiken, yabanî bezelye, yalancı biber, yavrubaş, yenibahar, yenidünya, yeşilbiber, zehirli mantar vb.

3.1.3.3. Sıfat-Fiil Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri

-An Sıfat-Fiil Eki İle Kurulan Bitki İsimleri

ayıboğan, bacakkıran, bağbozan, bostanbozan, böcekkapan, çanakçatlata, çobançökerten, çobankaldıran, deveçökerten, dil kibogan, erkurtaran, günebakan, hoşvaran, itboğan, kargadelen, koyunkıran, namazbozan, orakgıran, sinekkapan, tüylütapan, uçkurutan, yerebatan vb.

-DI Sıfat-Fiil Eki İle Kurulan Bitki İsimleri

akberdi, beybeğendi, dalasıçtı, dalbastı, gündoğdu, gündöndü, kuzukemirdi, paşabeğendi vb.

-gAn Sıfat-Fiil Eki İle Kurulan Bitki İsimleri

bozbağırgan, sütleğen vb.

-mAz Sıfat-Fiil Eki İle Kurulan Bitki İsimleri

çalıbasmaz, hüryemez, kuşkonmaz, yabanî kuşkonmaz vb.

-miş Sıfat-Fiil Eki İle Kurulan Bitki İsimleri

kazıkyemiş vb.

3.1.3.4. Tekrar Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri

3.1.3.4.1. Aynen Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri

asıası, cırt cırt, çakçak, çıgçıg, çibiçibi, çömçöm, denden, divdiv, fısfıs, gıcığıcı, gili gili, gilgil, güvegüve, hılhıl, hırhır, kılkıl, kırt kırt, kiskis, mirtmirt, nemnem, pıtpıt, pürüpürü, saksak, tömtöm, vıccı vıccı vb.

3.1.3.4.2. Yakın Anlamli Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri

allıballı, analıkızlı, dildamak, dildoku, evrümçevrüm, patküt vb.

3.1.3.4.3. Zıt Anlamli Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri

akşam sabah vb.

3.1.3.4.4. Pekıştirmeli Tekrarlarla Yapılan Bitki İsimleri

cicibici, kabasaba, patpatanak, patpatik, saksakı, talasmalas, tıktıkı vb.

3.1.3.5. İsnat Grubu Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri

adiyaman, asıkara, bagrıbütün, bağrıkara, boynuburuk, boynubükük, burnukızıl, dibikara, dibikıllı, diliçıkık, dillidüçük, elibayır, hamı tatlı, içıkızıl, karnıkara, sapısıarı, sapiuzun, yanıkara, yanıkızıl vb.

3.1.4. Cümle Biçiminde Kurulan Bitki İsimleri

3.1.4.1. İki Kelimesi Emir Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri

alyud, durdabak, durçalak, gezgez, kalkgit, vargit vb.

3.1.4.2. Bir Kelimesi Emir Biçiminde Yapılan Bitki İsimleri

dağdel, demal, dön Baba, kançal, titregızım, unutmabeni vb.

3.1.4.3. İsim + Fiil ile Yapılan Bitki İsimleri

dağdel, demal, eltieltiyeküstü, eysebak (*iyi ise bak*), gödüredi (*gök türedi*) vb.

3.1.4.4. Fiil + Fiil ile Yapılan Bitki İsimleri

alyud, durçalak, durdabak, gezgez, kalkgit, vargit vb.

3.2. YAPI BAKIMINDAN HAYVAN İSİMLERİ

Türkiye Türkçesi ağızlarında hayvan isimleri, genellikle isim ya da fiil köklerine çeşitli yapma eklerinin getirilmesiyle yapıldığı gibi “*isim+isim*” ya da “*sıfat+isim*” şeklinde birleşik bir yapıda oluşmaktadır. Hayvan adlarının yapısı incelendiğinde genel sınıflandırma şu şekilde ortaya çıkmaktadır: 1. *Tek kelimeden oluşan hayvan isimleri*; 2. *Kök-ek düzenindeki tek yapıllı hayvan isimleri (isimden türetilenler, fiilden türetilenler)*; 3. *Kelime grubuyla kurulan hayvan isimleri*.

3.2.1. Tek Kelimededen Oluşan Hayvan İsimleri

aygır, ayı, balık, balıkçın, ceylan, enik, deve, erkek, geyik, katır, keçi, kene, geyik, kulun, kurt, kuzgun, kuzu, sıçan, sungur, teke, inek, yılan, yıldı vb.

3.2.2. Kök-Ek Düzenindeki Tek Yapılı Hayvan İsimleri

(İsimden türetilenler, fiilden türetilenler)

Sadece **kuş isimlerinin yapısı**¹¹⁸ incelendiğinde isim veya fiil kök ve gövdelerine şu ekler getirilerek adlandırma yapıldığı belirlenmiştir:

3.2.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleriyle Oluşanlar

+aç : karlıgaç, kırlangaç vb.

+an : kutan vb.

+cAn : balıkcın, cakcan vb.

+clık : dağarcık, kepçecik vb.

+ÇA : karaca vb.

+Çak : kerkencekvb.

+Çİ : bardakçı, çamurcu çömlekçi kaşıkçı, muştucu, yılançı vb.

+Çık : buğdaycık, sıçancık vb.

+Çİİ : tavşancıl, tarakçıl vb.

¹¹⁸ Bütün hayvan isimlerinde olduğu gibi kuş isimlerinde de aynı yapı özelliklerine rastlanmıştır. Burada da sadece kuş isimlerinden örnekler verilecektir.

+çin : kamışçın, buldurçın, çıkırıkçın vb.

+IAk : avırtlak, bağırtlak, sakırtlak vb.

+LI : bitli, halkalı, takkalı vb.

3.2.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleriyle Oluşanlar

-(A)cAn : delecen, çalağan vb.

-(A)ç : turaç, kakaç vb.

-(A)k : atak, bataak, ötek, yalınsak vb.

-(A)z : kerkenez, kelkenez vb.

-AgAn : dalagan, kaçağan vb.

-AlAk : bağırtlak, bakalak vb.

-An : siğen, sokaan, doğan (duvan), kuran (atmaca) vb.

-Ar : seçer, tongar vb.

-GAç : devlengeç, pırlangaç vb.

-GAn : ötleğen, telken, tünegen, çığırgan vb.

-Glç : devlengiç, kırlangiç vb.

-GIn : baskın, uçkun, çavgın, uçgun vb.

-(I)k : boğuk, kıvrık vb.

-k : cıvlak, çaylak, bakıldak, pırlak, vızlak vb.

-mAn : batman (kuyruk) vb.

3.2.3. Kelime Grubuyla Kurulan Hayvan İsimleri

3.2.3.1. Belirtisiz İsim Tamlaması Şeklinde Hayvan İsimleri

ağaçkurdu, ağustos böceği, arap tavşanı, arıkuşu, balarısı, cırcır böceği, cız sineği çalı bülbülü, çavuş kuşu, dana burnu, darı kuşu, deniz kaplumbağası, engerek yılanı, gavur balığı it balası, kalkan balığı, su sığırı, dağ eşiği, tahta biti, tesbih böceği, yayın balığı, yer bağırsağı, yer eşekçığı, yer solucanı, yeşil balıkçı, yıldız böceği vb.

3.2.3.2. Sıfat Tamlaması Şeklinde Olan Hayvan İsimleri

Basit yapılı (*nitelik bildiren kelimelerle yapılan sıfat tamlamaları*)

ala balık, çomça balık, ince sinek kılıç arı, kazan kurbağa, kıl kurt, bok böcek, yeşil kurbağa vb.

Birleşik yapılı (*+lı ekiyle birlikte yapılı sıfat tamlaması*)

aynalı sazan, gümüşlü böcek, kemikli kurbağa vb.

3.2.3.3. Sıfat-fiil Grubu Şeklinde Olan Hayvan İsimleri

ağaçkakan, kuyruksalan, uşakkapan vb.

3.2.3.4. İsnat Grubu Hâlinde Olan Hayvan İsimleri

bağrıkara vb.

3.2.3.5. Tekrar Grubu Şeklinde Olanlar

çömçöm, dıra dıra vb.

3.2.4. Kuş İsimlerinin Yapı Bakımından Sınıflandırılması

Kuş isimlerinin **kök ve ek durumları** incelendiğinde genel olarak altı bölümlük sınıflandırma ortaya çıkmaktadır:

1. Bitki adı + cık

buğdaycık, darıcık vb.

2. Bulunulan yer, sevilen yer adı + çln

çalıcıl, çamurcıl, bardakçın, bayırçın vb.

3. Eşya adı + çil

bardakçıl, çömllekçil, kepçecil vb.

4. Hayvan adı + cık

balıkçık, sığircık vb.

5. Hayvan adı + çln

balıkçın, sığircın vb.

6. İnsan adı + cık

hatuncuk, yusufçuk vb.

Kuş isimlerinin yapısında *güvel* (*yeşil ördek*), *yaşıl* (*yeşil ördek*), *çil* (*üstü benekli yaban kekliği vb.*) gibi örneklerde sıfatın kuş adı olarak kullanılmasına rastlanıldığı gibi **tekrarlı isimlerin** de oldukça fazla kullanıldığı görülmüştür: *bübübük, cakcağan, cakcak, cackakı, carcar, cekceki, cıcık, cıkcık, cikcik, coco, cocola, cücü, cücük, çıkçık, dakdala, dıradıra, dimdimi, gıragıra, guguçuk, guguk, gugukçuk, hachacık, hophop, huhu, ibibik, kaçkala, kukuç, maç, momoç, saksağan, tura tura, übübük, vızzık vb.*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BİTKİ İSİMLERİ

- A -

ababura: Kavun [Ank.Söz. s.1].

abaçça: Papatya [Ank.Söz. s.1: Çalış-Hay.].

abana armudu: Bir armut çeşidi [SOS s.100: Fatsa-Or.; EDSK s.26: Gazi Mehmet k.].

abanız ~ abanoz: 1. Yaş ağaç; 2. *Abanozgillerin* ağır, sert ve siyah renkli tahtası [TS I 2; SİYA s.547: *abanız*].

abant çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.17].

ābaş [<*akbaş*]: Tane tutmamış buğday başağı [KAYMA s.273].

abdestbozan otu: *Gülgiller* familyasından, 1 m kadar boylanabilen, kökleri şeker hastalığına karşı kullanılan, siyah ve yeşil boya çıkarılan bir bitki [*poterium spinosum*; *pimpinella saxifraga*; Tıb.; TS I 3; BTS 1].

abdülleziz: Akdeniz Bölgesi'nde yetişen çok yıllık ve otsu bir bitki; bu bitkinin yemiş gibi yenilen, tatlı ve yağlı ürünü; kara topalak [TBAS s.17; TS I 3].

abel eriği: Bir tür erik [SOS s.116: *Durağan-Sn.*].

abı kızı: Gelincik çiçeği [DS I 19].

abıkeri: Bir cins üzüm [EYSV s.1].

abılan: *Ahlat* büyüklüğünde, dalları dikenli bir çeşit ağaç ve meyvesi [DS I 21; SİYA s.547].

abızambak ~ abuzambak <Ar.: Yaprığı astımlı hastalar tarafından sigara yapılarak içilen bir çeşit ot [DS I 23 <ebu+baba+zanbak].

ablak: İyice kararmamış, olgunlaşmamış üzüm [DS I 24].

abril¹¹⁹: Nisan ayında açan sarı çiçekli bir ot [DS I 31; Tietze 80].

aburtırah ~ abutırak ~ abuşarak ~ abuşarat ~ abutarak ~ abutarat: Geniş yaprakları olan bodur bir yayla bitkisi; kırlarda, çayırlarda biten pırasaya benzer zehirli bir ot. Tarlalarda yetişen zararlı ve dikenli bir ot [DS I 35, 142; ARDER s.237; Şav.]. *krş. akbıtırak*

acalma: Dağlarda yetişen bir çeşit yabanî elma [SİYA s.548; TBAS s.17].

acamlar alması: Kırmızı renkli bir çeşit elma [DS I 37].

acamuk ~ acımuk: Tadı acı olan, acımsı ham acı meyve [Şav.;TBAS s.17].

acar [I] ~ accor ~ acır ~ acir ~ acor ~ acur ~ acure ~ acuruk ~ ajur ~ ancur ~ eccur <Ar.: 1. Bir hıyar çeşidi buruşuk, kabuklu, üzeri ince çizgili boz renkli bir çeşit hıyar; “*hıta ‘acir*” ve “*tüylü acir*” diye iki çeşidi bulunan hıyara benzer bir meyve *cucumis flexuosus*. 2. Süs için yetiştirilen bir çeşit kelek [Kırş. Köşker k.]; SİYA s.548; ADÜM-I147: Bur.; GA s.27;Tietze 90;Eren 2; TS I 11; DS I 51, 255; DS III 840; DS v, 1659; DS VI 2028; DS XII 4419; ADÜM-I147: Bal. Isp.; KYAS s.3: Kırş.; BT s.111; MKK; AAT 201: Çor.9 ADÜM-I148: İz.: *Ajur*].

acar [II] ~ accor ~ acır ~ acir ~ acor ~ acur [II]: Şal kabağı [TBAS s.17, 20].

acara ~ acergan ~ acılga ~ acırğa: 1. Yabanî turp; 2. Yenilmeyen, ince bir çeşit armut; 3. Hardal otu [DS I 40, 44, 50, 53; TBAS s.20; SİYA s.548].

acem <Ar.: Bir çeşit beyaz buğday [DS I 44].

acem arpası: Dağ arpası [TBAS s.17].

acem borusu: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

¹¹⁹ Tietze s.80: *Erm. abril* <Yun. *aprilis* <Lat. *aprilis*

acem çiçeği <Ar.: Gecesevası çiçeği [DS I 44].

acemdüğünçiçeği: Düğün çiçeği [TBAS s.17].

acemkimyonu: Kimyon [TBAS s.17].

acem lâlesi: *Taşkırangillerden*, turuncu ve sarı renkte çiçekli yıllık ve çok yıllık türleri olan, tohumla saksıda ve tarlada üretilen bir süs bitkisi *güneştopu* [TS I 7].

acemsarısı: Çiçekleri sarı renkli katmerli küremsi ve orta boy. Dikenleri yay gibi eğik olan bir gül çeşididir. Gaziantep bahçelerinde yetiştirilir ve mezarlıklarda bulunur. [*Rosa foetida j. herm. var. persiana rech.*]-[TBAS s.295: Gz.].

acemi <Ar.: İri çekirdeği tatlı kayısı [DS I 44].

acer:(2) Baharda yeşeren ot [AKAY s.483; Ank.Söz. s.2: Çayırılı-Hay.].

acerela: Yabanî bir kiraz [ARDER s.237].

acı ağaç: 1. *Sedefotugillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, kabuğu ve odunu hekimlikte kullanılan küçük bir ağaç, kavasya, *quassia amara*; 2. Zakkum ağacı, dağ kavağı bir çeşit kayın ağacı [TS I 8; DS I 45; TBAS s.17; EYSV s.1; Tıb.]. *krş.kuvasya ağacı*

acı armut: Armut türü [OYA s.136; Akkuş-Or.; SOS s.100].

acıayıt: *Hayıt*, kırlarda ve tarlalarda kendiliğinden biten ve hoş kokulu pembe çiçekleri olan küçük ağaç [DS I 45; TBAS s.17].

acı badem: 1. *Gülgillerden* bir meyve ağacı; 2. Bu ağacın acımtırak, keskin kokulu meyvesi, *amygdalus amara* [TS I 8].

acıbakla: Domuz baklası [TBAS s.17].

acıcehre: Ala cehri [TBAS s.17].

acı ceviz: Güzel görünümlü bir ceviz türü [TS I 8].

acıçiğdem¹²⁰: Ilkbaharda çiçek açan *colhicum* [*liliaceae*] türlerine verilen genel ad. [TBAS S.17; TS I 8; BTS 3; Tıb.Bit.; Zeh.Bit.; Tıb.]. *krş. güzçiğdemi*

acıdarı: Darı [TBAS s.18].

acı düğlek [I] ~ **acı dülek** ~ **acı düvelek** ~ **acidüvlek**: Eşek hıyarı [TBAS s.18].*krş. acı düvel*

acı düğlek [II]: Zeytinyağı ile karıştırılarak ağrı ve sızı olan yerlere sürülen bir tür ot [DS I 45].

acı düvel: Eşek hıyarı [Gelibolu] . *krş. acı düğlek vd.*

acı ekşi: 1. Turunç; 2. Limon [DS I 45].

acı elma [I]: Acı karpuz [TBAS s.18; TS I 8]. *bk. ebucehil karpuzu ~ acı hıyar ~ acı karpuz*

acı elma [II]: Bir tür elma [SOS s.111: Akkuş, Kumru-Or., Çarşamba–Sm., Durağan-Sn.; TBAS s.18].

acı erük: Bir tür erik [SOS s.116: Çarşamba, Tekkeköy, Vezirköprü-Sm.Ayancık,Durağan–Sn.].

acı gara ~ **acı kara**: 1. Sık, yuvarlak ve küçük taneli bir çeşit eksi üzüm; 2. Bir çeşit elma [DS I 48].

acı gerdeme: Su teresi [TBAS s.18].

acı gıcı: Hindiba [TBAS s.18].

acı gıcıkulağı: Hindiba [TBAS s.18].

¹²⁰ “*Zambakgillerden*, 10-30 cm boyunda, beyaz ya da pembe çiçekli tohumları romatizma tedavisinde kullanılan, özellikle ilkbahar ya da sonbaharda çiçek açan zehirli yumrulu ve otsu bir çiğdem türü. Yaprakları çiçek ile birlikte meydana gelir. Çiçekler beyaz veya pembe renklidir. Zehirli bitkilerdir. Yumruları yanlışlıkla çocuklar tarafından çiğdem yumrusu yerine yenilmekte ve bu nedenle de Doğu Anadolu Bölgesi’nde ağır zehirlenmeler görülmektedir. *Colchicum autumnale* bk. *Çiğdem*, *gülfağı göz çiğdemi kardelen*. *Eş anl. çakal çiğdemi*, *kar çiçeği*, *katırazığı* [Kayseri], *katır çiğdemi*, *katır daşağı kuzla*, *zehirli çiğdem*. *Colchicum falcifolium* stapf: *katır çiğdemi* [Arslanköy-Mersin], *kar çiçeği* [Erzurum], *katır çiğdemi* [Kayseri]. **Ankara acı çiğdemi**, Orta Anadolu Bölgesi’nde yaygındır, *merendera trigyna* [steven ex adam] stapf: Erzurum bölgesinde [Dumlu-Tortum] bu türe de “**kar çiçeği**” adı verilmektedir.” [TBAS S.17; TS I, 8; BTS 3; Tıb.Bit.; Zeh.Bit.; Tıb.].

acı güneş ~ acıgüneş ~ acı güneşlik: Yenilebilir ot [MBTS I 1118; DS I 46; TBAS s.18; UBA s.109]. *bk. acıgıcı*

acı hıyar: *bk. ebuçehil karpuzu* [TS I 8].

acıısırgan: Isırgan [TBAS s.18].

acı karpuz: Çok yıllık, sürünücü, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Meyveleri müshil olarak kullanılır, *citrullus colocynthis*. *Eş anl. acı elma, ebuçehil karpuzu, hanzal* [TBAS s.18; Zeh.Bit.].

acı kavak: Dağ kavağı veya titrek kavak *populus tremula* [TS I 8].

acıkavruk ~ acıkavuk: Karahindiba; kırlarda yetişen ve yenen bir ot [DS I 48; TBAS s.18, 19].

acı kavun: *bk. eşek hıyarı* [TS I 8; Gelibolu; TBAS s.19; Zeh.Bit.].

acı kayısı: Zerdali [TBAS s.19].

acı kıç: Hindiba [TBAS s.19].

acı kiraz: Kiraz [TBAS s.19].

acı kokan: Keklik otu [DS I 49]

acı koruk: Üzüm [DS I 49]

acı kök: Loğusa otu [TBAS s.19].

acı mantar: Kanlıca mantarı [TBAS s.19].

acı marul: Marul [TBAS s.19].

acı meyan: *Baklagiller* familyasından, çok yıllık, otsu, parçalı yapraklı süt beyazı renkli çiçekli, ülkemizde iki türü yetişen otsu bitkiler; *ophora* [*leguminosae*] türlerine serilen genel ad. *Eş anl. acı piyan* [Erzincan], *sopaora alopecuromes*: *Acı meyan* [Gemerek-Sivas], *jaubertii spach*: *Acı meyan* [TBAS s.19; BTS 3]. *bk. meyan ~ acı piyan*

acı murt: Şekerciboyası [TBAS s.19].

acı ot: 1. Acı yavşan [TBAS s.20: Antalya, Alanya]; 2. Tilkişen otu; 3. Kuzey Anadolu dağlarının ormanlarında yetişen, toprak altında bilek kalınlığında kökü bulunan çok yıllık ve otsu bir bitki, *tamus communis*, [TS I 10; TBAS s.20, 295].

acı pelin: Pelin otu [TBAS s.20].

acısoğan: Yılanyastığı [TBAS s.20].

acı tere: Maydanoz cinsinden bir ot, *şahtere* [DS I 54; SİYA s.548; TBAS s.20].

acı yavşan: 1. *bk. tüylü dalak otu*; 2. *Teucrium polium [labiatae]*. 10 - 40 cm yükseklikte, çok yıllık, sık tüylü ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Toprak üstü kısımları iştah açıcı ve mide ağrıların kesici olarak kullanılır. *Eş anl. acı ot* [Antakya], *ak sedef otu*, *anababa kekiği*, *anababakokusu*, *basur otu*, *beyaz ot* [Van], *cadı*, *kepir yavşanı*, *mayasıl otu* [Antakya], *meryem otu* [Diyarbakır, Van], *oğlan otu* [Sütçüler-Isparta], *paryavşan*, *periyavşan*, *sancı otu*, *sıraca otu*, *yavşan otu*. *teucrmm cmmaedrys: bk. kısamahmut otu. t.caamaepitys: bk. yer çamı. t. orieniale: Kirve otu* [Erzurum]; *t.scordiumbk. kurtluca* [TBAS s.20; TS I 10; DS I 54]. *bk. kısamahmut otu ~ kortluca ~ yer çamı*

acı yonca: *Kızılkantarongillerden*, bataklık yerlerde yetişen, hayvanlara yem olarak da verilebilen, kökü kokulu ve çok acı yaprakları hekimlikte kullanılan küçük koyu yeşil yapraklı yabanî yonca bir bitki *menyanthes trifoliata* [TS I 10; DS I 54; EYSV s.1].

acıca ~ acice ~ acuce: İlkbaharda su kenarlarında kendiliğinden yetişen ve yenilen baharlı bir ot [DS I 45]

acıcalba: Öksürüğe karşı kaynatılıp içilen bir dağ otu [DS I 45 < *T. acı* + *Lat. salvia*]

acıdülek: *Ecballium elaterium* meyve, meyve usaresi; kök *fructus, radix* [Zeh.Bit.].

acıgıcı ~ acıgici: 1. Labada; 2. Hindiba [DS I 46]. *krş. acıgıcı kulağı ~ acı günek ~ acıkıcı ~ acikulak ~ acımcak*

acıgıcı kulağı: *bk. acıgıcı* [DS I 46].

acıgıdon: Dere kenarlarında ve su kaynaklarında yetişen, acımsı olan ve yenen bitki [TÇDS k s.39].

acıhiyar: *Kabakgillerden* elma iriliğinde meyvesi çok acı ve ishal yapıcı bir bitki [Tıb.]. *krş. ebucehil karpuzu*

acıık [II]: Yaban armudu, ahlat [DS I 48]

acıık ~ acuk [I]: Dağlarda yetişen bir çeşit yabanî elma [SİYA s.548; Ank.Söz. s.2; TBAS s.18].

acıkabalak ~ acıkalabak: İlaç olarak kullanılan, geniş yapraklı bir ot [DS I 48]

acıkak: Ufak elma kurusu [Ank.Söz. s.2: Peçenek-Kız.].

acıkelek: *Ecballium elateriuma. rich.* yazı bostanı meyvesinin suyu buruna damlatılarak sinüzit için kullanılan bir bitki [Yer.Bit.Ar.]. *krş. yazkeleği*

acıkıntıma: Bahar başlangıcında görülen ilk yeşillikler [Ank.Söz. s.2: Pazar-Kız.].

acikulak: Hindiba; *bk. acıgıcı* [DS I 46; TBAS s.19].

acıma ~ acımak: Hindiba [TBAS s.19].

acımiğ ~ acımih ~ acımıh ~ acımık ~ acımık ~ acımık ~ acimik ~ acmuh ~ acmuk ~ acumuk [I]: 1. Tohumlarından yağ elde edilen, lezzeti için tohumunu ekmek ununa karıştırılan bir ot; 2. Çokça buğday tarlasında biten ve delice, “*karamuk*” da denilen ot ve tohumu. *Pelemir*. Bir çeşit yaban otu. *Eş*

anl. belemir, acımıg.Cephalaria syriaca, [BTS 3; DS I 37, 44, 50; DS XII 4405; UBA s.109; Ank.Söz. s.2 Şko.; TBAS s. 19,20; KYAS s.2: Kırş.; SİYA s.548].

acımıķ [II]: Böğürtlen [AAT 201: Çor., Niğ.; ADÜM-II 155: Çor.].

acımık [III]: Peygamber çiçeği [TBAS s.19].

acıķ: 1. Yabanî armut [AAT 201: Ams.]; 2. Yabanî elma [AAT 201: Çan.].

acibicik: Kışın yaylalarda biten bir ot [DS I 54].

acice: Suda yetişen ve elazığ yöresinde sevilerek yenilen ıtırılı bir bitki; sulu yerlerde yetişen bir sebze [EYSV s.1].

acikirez: Yabanî kiraz [ARDER s.237].

acu: Bir tür elma [SOS s.111: Boyabat, Durağan, Dikmen, Erfelek-Sn.; Havza, Vezirköprü-Sm.; Sm.].

acuk: Elma [TBAS s.20].

āçiçā ~ āçiçek [I]: Ayçiçeği [KYA s.460; Bil. s.848].

āçiçek [II]: Bir tür armut [SOS s.100: Havza–Sm.].

açma: Yarılıp güneşte kurutulan erik kayısı kurusu [ARDER s.237].

ada çayı¹²¹: *Salvia [labiatae]* türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, çalimsı veya otsu bitkiler. Çiçekleri beyaz veya morumsu renklidir. Bazı türler çay

¹²¹ “*Salvia officinalissalvia sclarea* L. Çay ballıbabagillerden; özellikle Akdeniz bölgesinde yetişen ıtırılı bir bitkidir. Yaprakları uzun, kenarları tırtıllı, beyazımsı yeşil renktedir. Ülkemiz endemik adaçayı türleri açısından çok zengindir. Birçok ilimizde birden fazla endemik adaçayı türleri bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse; adanada *salvia cilicica* [*Kilikya adaçayı*], Afyon’da *salvia pisdica* [*pisidya adaçayı*], Aydın ve İzmir’de *salvia smyrnaea* [*İzmir adaçayı*], Malatya’da *salvia euphratica* [*Fırat adaçayı*], Yozgat’ta *salvia yosgadensis* [*Yozgatadaçayı*] ilginç isimli adaçaylarıdır.” [End.]; “Doğu ve Orta Anadolu bölgelerinde yaprakları ipliği siyah renge boyamak için kullanılır. Bir dış satım ürünüdür. Yapraklarından elde edilen uçucu yağ “elma yağı” adıyla tedavide kullanılmaktadır. *S. multicaulis vahl*: Kürt reyhanı. Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaprakları, koku verici olarak tütün içine katılır. *S. nemorosa*: kara ot, şalba. *s. sclarea*: ayıkulağı misk ada çayı; tüylü ada çayı. *S. staminea montbret et aueher ex bentham*: Yaprakları Doğu Anadolu Bölgesi’nde sebze olarak kullanılır. *S. tomentosa miller*: büyük çiçekli ada çayı. Yaprakları *s. fr. uticosa* türününki gibi

yerine veya boyar madde olarak kullanılır. *Salvia aethiopis*: Yünlü ada çayı. *S.aucheri bentham*, *canescens boiss et heldr.* Zeytin yapraklı ada çayı, Mut [Mersin] bölgesinde çay hâlinde içilir. *S. cryptantha montbret ei aucher ex benthara*: Kara ot [Van]-[TBAS s.20; TS I 20; BTS 4; Yer.Bit.Kar.; Tıb.]. *bk. çalba ~ dağ çayı ~ şalba*

ada soğanı: *Urginea maritima baker* [*Scilla maritima* L.; *liliaceae*]. *Zambakgillerden*, çok yıllık, büyük soğanlı beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Soğanları tedavide kullanılır. Soğanı ve yaprakları zehirli dir. *Eş anl. ak soğan, ayı soğanı beyaz soğan, deniz soğanı, loteşir soğanı, nuteşir soğanı, ölü soğanı. şalgaba, şalkaba* [Silifke, Mersin; TBAS s.21; Zeh.Bit.; TS I 23; BTS 4; DS I 64].

âda: Nazarı çektiğine inanılan bir tür ağaç, karaağaç [KYAS s.3: Özbağ].

adal: Haşlanarak yenen yabanî bir bitki [EŞF. s.314].

adam çiçeği: Evlerin toprak damında açan papatya [TÇA s.83].

adamkökü: *bk. adamotu* [TS I 23].

adamotu ~ adem otu ~ âdem otu: Boş tarlalarda ve taşlık sırtlarda yetişen, kök ve tohumları hekimlikte kullanılan bir ot. Patlıcangillerden, çok yıllık, geniş yapraklı mavi çiçekli erik büyüklüğündeki meyveleri sarı renkli hoş kokulu ve zehirli bir bitki. Kökü, insan şeklini andırır. Bilhassa Antalya çevresinde yetişir. [*Mandragora Autumnalis*; Or.-Zir.; TS I 23; 22; BTS 4; DS I 64; Tıb.; TBAS s.22]. *krş. köpekotu*

adana çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.21].

adana köknarı: Köknar [TBAS s.21].

adanaokaliptüs: Sıtma ağacı [TBAS s.21].

kullanılır. *s. verbemca*: **yabanî ada çayı**. *s. verticillata*: **dadırak** [Erzurum], **kara ot** [İkizdere-Rize]. *s. virgata jacq*: **yılancık** [Yakacık-İstanbul]. *s. viridis*: **ada çayı**.” [TBAS s.20].

adasoğanı: *Zambakgillerden*, bir çeşit bitkidir. Yaprakları uzun şerit şeklindedir. çiçekleri; yeşil ve beyaz damarlıdır [Tıb.].

adiyaman: 1. Şeftali; 2. Badem; 3. İncir; 4. Havuç [DS I 67; DS v, 1666; DS XII 4406; AAT 201: *Kas.:şeftalî*]-[KYAS s.3 Kırş.:*şeftalî*].

adi adaçayı: Ada çayının farklı bir türü [*Salvia tchihatcheffii* (f. et mey.) boiss.]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

adî ardıç: *Servigiller* familyasından, kısın yapraklarını dökmeyen, ülkemizde Artvin ve Erzincan civarında yetişen, genelde yaygın olan çalı ve ağaççık, *juniperus communis* [BTS 6; TBAS s.22].

adi çakırdiken: Bir tür diken [*Eryngium campestrel.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

adi ipar yavşanı: Bir tür ot [*Teucrium Chamaedrys Boiss.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

adi kum otu: Bir tür ot [*Arenaria Ledebouriana Fenzi*; Ank.Ahlat. s.35-40].

adipapatya: Papatya [TBAS s.22].

adî servi: *Servigiller* familyasından, 30 m kadar boylanabilen, pulsu yapraklı tohumları kozalaklar içerisinde olan, Anadolu'da mezarlıklarda yetiştirilen bir ağaç türü, mezarlık servisi, *cupressus sempervirens*, [BTS 6].

adi sığır kuyruğu: Bir tür ot [*Verbascum Lasianthum Boiss. Ex Benth*; Ank.Ahlat. s.35-40].

adi sorguç otu: Bir tür ot [*Stipa Lagascae Roem et sch.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

adî şebboy <Ar.+Far.: *Turpgiller* familyasından, 50 cm kadar boylanabilen, çok yıllık, otsu, çiçekleri sarıdan turuncuya kadar değişen, kültürü de yapılabilen süs bitkileri *cheiranthus*, [sarı şebboy; BTS 6: 'adi + far. seb-buy'].

adi turnagagası: Bir tür ot [*Erodium Cicutarium* [L.] her.; Ank.Ahlat. s.35-40].

Adile <Ar.: Bir tür ot yemeği yapılan bir bitki [DS I 67].

adol: Fındık büyüklüğünde, patatese benzeyen, toprak altında yetişen, tatlıca bir bitki, incilop [EAFSöz. s.16; TBAS s.22].

adu <Ar.: Mısır, darı [DS I 68].

Aferin <Far.: Yer elması [DS I 71].

afyon: Afyon, haşhaş [İsce.s.292; Din.Ev. s.493].

afku: Kızıl ağaç [TBAS s.22].

afrika menekşesi: *İkiçeneklilerden*, tüylü yapraklı ana vatanı afrika olan, evlerde saksıda yetiştirilen; mor, pembe ve beyaz çiçekli çok yıllık bir süs bitkisi *saintpaulia ionantha*, [TS I 30; BTS 10].

afşarotu: Çok yıllık, rizomlu, otsu bir bitkidir. Çiçeklerin iç kısmı esmer kırmızı renklidir. Gölge orman altlarında yetişir. Toprak altı kısmı kusturucu ve balgam söktürücü olarak tanınmıştır. kökleri koku vermek için çeyiz sandığına konur [Bursa]. Ağızdaki içki kokusunu gizlemek için çiğnenir. *Eş anl. avşar otu, çetük otu, çobandüdüğü, meyhaneci otu. Asarum Europaeum L. (Aristolochiaceae)* [TBAS s.22; Zeh.Bit.].

afyon ğobā: Haşhaş (*afyon*) bitkisinin kellesi [KEPİYA s.393].

afyonhaşhaşı: Haşhaş [TBAS s.22].

afyon: Haşhaş [TBAS s.22].

agasiya ~ ağısga ~ akasga ~ akısga ~ akasya <Lat.acacia: *Baklagillerden*; bir çeşit süs ve gölge ağacıdır. Salkım çiçekli ve küçük yapraklıdır. Vatanı Kuzey Amerika olmakla beraber Türkiye’de özellikle yol kenarlarında yetiştirilir. 25 ve kadar yükselebilen, beyaz çiçekli bir ağaç. Çiçekleri kabız, yatıştırıcı ve safra artırıcı etkilere sahiptir. *Eş anl. beyaz salkım, salkım ağacı Robinia Pseudoacacia (Leguminosae)* [Tıb.; EİA s.18; Tıb.Bit.;Tietze 124; Ank.Söz. s.6: Hasanoğlan-Elm.; TBAS s.24]. *krş. salkımağacı*

agbanki: Bir tür beyaz üzüm [SİMA s.279].

agcabeg ~ agcebek ~ ağcabek: Börölce [DS I 86]

ağdarı: Susuz tarlada yetişen bir çeşit beyaz mısır [GA s.31].

agi ~ agu ~ avı ~ avu [II]: *Yabanî zakkum*. Ormanların taşlık yerlerinde yetişen zehirli bir bitki Karadeniz Bölgesi'nde orman içindeki güzel çiçekli kısa orman altı zehirli bitki. Diğer bir türü zakkum [DS I 382,394; TBAS s.36,37]. *krş. avu çiçeği*

agi: Zakkum [Gazi. s.207].

agılı: Bir tür pamuk, *akala* [DS I 76; MBTS I 65].

aglat ~ ahlat ~ ahlet ~ aḡlat ~ aklap ~ alad ~ ālat ~ alfat ~ alhat ~ hahlat¹²²
<Yun.<Rum.: *Gülgillerden*, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşıl原因 ağaç; yaban armudu, dağ armudu; beyaz çiçekli meyveleri olgunlaştıktan sonra yenen yabanî armut. [SİYA s.551;Eren 6; Tietze 118; TS I 48; BTS 14; DS I 101, 132, 158; DS VII 2252; DS XII 4410; OYA s.136; SOS s.100: Havza, Ladik, Samsun, Vezirköprü-Sm., Boyabat, Dikmen, Durağan, Gerze-Sn.; KYAS s.6: Kırş.; Kas.s.436; Pınar. s.286; Tıb.; Yer.Bit.; OYA 333; Tok.-Ay.; Big. s.109; TBAS s.23,24,28,29; KEPİYA s.392]. *krş. yaban armudu*

aglövlez ~ akleyvaz: 1. *bk. akbakla*; 2. Ayşekadın fasulyesi [DS I 85, 158].

agsadın ~ agsagadun ~ agsa kadın ~ aysagadın ~ aysakadın ~ ayşekadın: Kılçıksız, lezzetli bir tür fasulye [TS I181; DS I 113, DS I 431; DS XII 4426].

agu düğü ~ aḡı düğü: Karın ağrısına ilaç olarak kullanılan sarı bir ot [DS I 89] MBTS I 773].

aḡ baldır: Ak baldır [TBAS s.22].

¹²² “Memleketimizde iki alt türünün yetiştiği bilinmektedir. *Subspelaegnifolia*: dalları dikenli. *subsp kotschyanus* [boiss] *broveicz*: dalları dikensiz. *p.amygdaliformis*: çöğür adıyla tanınır ve *p.communis subsp communis* türleri de *ahlat* olarak tanınmaktadır. Olgun meyveleri taze hâlde veya kurutulduktan sonra yenir. Kurutulup dibekte dövülmüş ahlat meyvesine “*kükür*” adı verilir[Bozkır-Konya]. *Eş anl. ahlat armudu, ahlet, akjap, allat, alhat, argun, banda banta, çakal armudu, çördük, çötür, çövür, dıḡdıḡI dıḡdıḡI halfat, haliç, kerte, kertme, kialmas, kokoz, fanta* [Şavşat-Artvin], *ongülüz, yaban armudu, zingit Pyrus Elaeagnifolia Pallas (Rosaceae).*” [TBAS s.23,24,28,29].

ağ dalak: Isırgan [TBAS s.22].

ağ erik ~ ağ erük: Ak erik, bir erik türü [EMİYA s.463; SOS s.116: Korgan-Or., Vezirköprü-Sm.].

ağ ganak: Hindiba [TBAS s.23].

ağmantar: İnsan ve hayvanlarda hastalığa yol açan ve birçok türü içine alan ilkel bitkiler [TS I 44].

ağ pahla ~ ağpakla: Beyaz kuru fasulye [KYAS s.5: Mucur ve köyleri; Dar.]

ağ pancar: Otsu yabanî bir sebze [Siv. 2].

ağyemşen: Yabancı bir ağacın beyaz renkli yuvarlak, tatlı ve kuşburnuna benzeyen meyvesi [DS I 116].

ağyonca: 1. Yer yoncası, toprak üstüne yayılan kısa boylu bir çeşit yonca; 2. Açık yeşil yaprakları olan, küçük beyaz çiçekli bir çeşit yabani ot [DS I 116; Siv. 2].

ağa armudu: Bir tür armut [SOS s.100: Gölköy-Or.].

ağaç çileği: Ahududu [TS I 32].

ağaç ebegümeci: *Ebegümecigillerden*, boyu yüksek bir ot [*Fr. lavatere*; TS I 32]

ağaç göğsü: Köknar ağacında biten ve yemeği yapılan bir çeşit mantar [DS I 80].

ağaç kavunu: 1. *Turunçgillerden*, akdeniz ülkelerinde yetişen, taç yaprakları mavimsi pembe, küçük bir ağaç; 2. Bu ağacın iri bir limon görünüşündeki buruşuk kabuklu yemişi *citrus medica*, [TS I 32; Tıb.].

ağaç küpesi: Hatmi çiçeği [TS I 32].

ağaç mantarı: 1. Yaşlı ağaç kütükleri üzerinde gruplar hâlinde sonbahar ve kışın meydana gelir. Yenen bir mantardır. *Eş anl. cücül, kış mantarı; collybia*

vevelutipes [*fr. ex curtis*] *quelet* [*agaricaceae*]; 2. Kav mantarı; kütük mantarı. Yaşlı ağaç kütükleri üzerinde gruplar hâlinde, sonbahar ve kışın meydana gelen bazitli mantarlardır, *collybia velutipes*, [TS I 33; TBAS s.22].

ağaç minesı: *Mineçiçeği gillerden*, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, kırmızı, mor çiçekli bir ağaççık; “*yedi eltiler*” denilen ağaç [*lantana camara*; Ege Bölgesi; Ağ.; TS I 33].

ağaçşakayığı: Ayı gülü [TBAS s.22].

ağaç üzümü: Dut [DS I 81].

ağaç: Gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yasayabilen çok yıllık bitkiler [TS I 32; BTS 11; DS I 55, 85; ADDA s.161; UKA s.182; UİA 370 I-78, 2: Ağaç; GA s.28: ‘āç, s.31: ‘āç - ağaç; AİAD s.217: Um.: Ağaç; Ger. s.324: Ağas; SİTİAT s.217: Siv.,Ter.,Tok.: Ağaç; EİA s.18: Ağaç; AMA s.295/17.20: Ağaç; GİAT 261: Kil.,Mal.: Ağaç; KBAYA 183/VI-31: Ağaç; Baba. s.365: Ağaç; ETAS: Aāç, āç, ağaç, āc; KEPİYA s.391: āğaç; KİAT305; SİTİAT s.217: Siv.: Ağıç/ağış; Bil. s.844: Ağıç; EMİYA s.463: Ağıç, s.464: Aış; AEİA s.314: Aac; EMİYA s.457,458: Aac,aāç, āc; KYA s.460: Aac; Çay s.272: āaç; AA115-11/7: Aaç; Seben s.218: āas; KYAS s.1: Aaş; SİTİAT s.217: Tok.,Siv.: āc; Pınar. s.286: āc; OAAD221: Um.: āc; ZBK 181:29-63: āç; AAT 201: Kas.: āç; GİAT 261: Mar.: āç; EMİYA s.458.: āç; TYA s.5: āç; ADÜM-II 155: İsp.: āç; DTYA49:XIX-9: āç; Ank.Söz. s.2: Hasanoğlan-Elm.: āç; KİAT305: Gir.: Ağaç, Um.: āç; DİAT 231: Tm.; Çöm.113: Ayeş; Bil. s.846: Avac; NDSK s.46: Avac; Bil. s.846: Avaç; GBA 104: Avāç; AİAD220: Bar.: Avaç, Baba.s.368: Avaş, āş; OYA33412/6: āş; KYAS s.16 Kırş.: āş; OAAD 223: Kay.: āş; DTYA51: XXVIII-4: āş].

ağaççileği: *Gülgillerden*; böğürtlen gibi çalı halinde, dikenli bir bitkidir. Kümeler halindedir. Kendiliğinden yetişir. Meyvesi duta benzer. Sarımtırak kırmızı portakal renginde, sulu ve güzel kokuludur [Tıb.]. *krş. ahududu*

ağanağacı: Zakkum [TBAS s.22].

ağartı: Sütten yapılan yiyecekler, yoğurt [EYAD 231]

ağbakla ~ ağ pakla: Beyaz kuru fasulye [SİYA s.549].

ağbıkeri: Bir çeşit üzüm [DS I 86]

ağca armut: Armut türü [OYA s.136; Akkuş-Or.; SOS s.100].

ağcaağac ~ ağcaağaç ~ ağca ~ ağaç ~ ağcağaç: Beyaz gövdeli, parlak ve dayanıklı, kerestesi olan bir ağaç; *akcaağaç* [Tok.-Ay.; AnYuk.; SİYA s.549; EİA s.20].

ağcabeya: Bir çeşit bitki [Dört. s.355].

ağcaca: Baharda tarlalarda biten ve yemeği yapılan bir ot [DS I 86; SİYA s.549].

ağda çiçeği <Ar.akide: Akideçiçeği; çuha çiçeği [DS I 87; TBAS s.22].

ağdalak: Yol kenarlarında çalılar arasında biten, bir çeşit ısırgan otu [DS I 87].

ağdirmit: Çok tatlı, kokulu, iri salkımlı bir çeşit üzüm [DS I 88 (*Yun. dirmit/tirmit*)].

ağı ağacı: Zakkum [TS I 34].

ağı çalısı: Zakkum [TBAS s.23].

ağı çiçeği: Zakkum [TBAS s.23; TS I 34]. *bk. ağı ağacı*

ağı dalı: Zakkum [TBAS s.23].

ağı otu: Baldıran [TBAS s.23; TS I 34].

ağıcık: Zakkum [TBAS s.23].

ağın: Bir üzüm türü [EYAD 231; EYSV s.2].

ağınar: Bir cins üzüm [KBAYA 183; EYSV s.2].

ağırşah ~ agışah ~ agışak: Bir çeşit elma [DS I 92]. *krş. ağırşah*

ağırşah ~ ağırşak: Bir armut çeşidi [KYAS s.4 Kırş]. *krş. ağırşah*

ağız otu: Deli tütün [TBAS s.23].

ağlarağaç: Söğüt [TBAS s.23].

ağlayançam: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı 50 m kadar boylanabilen, himalayaların ılıman bölgelerinde tabii olarak yetişen, ülkemizde kültürü yapılan bir tür, *pinus griffithii* [BTS 14].

ağlayangelin¹²³: 50-100 cm yükseklikte, turuncu çiçekli otsu ve soğanlı bir bitkidir. Doğu Anadolu dağlarında yabanî olarak yetişir. Önemli bir süs bitkisidir. [TBAS s.23; BTS 14].

ağmağeni: Çam ağacı na benzeyen bir çeşit ağaç [DS I 102].

ağmarı: Bir çeşit üzüm [EYSV s.2].

ağörüm: Kırılarda küme şeklinde yetişen, bir yabanî ot [AKAY s.483].

ağremilo: Yaban elması [Trab.-2].

ağsüntere: Bir cins buğday [DS I 113]

ağşamsevâsı: Akşamüstleri beyaz, sarı kırmızı çiçekli hoş kokulu bir süs bitkisi [ADOSA s.454].

ağsayık: Kırda yetişen bir çeşit ot [DS I 113]

ağtop: Bir çeşit buğday [DS I 113]

¹²³ “Trakya bölgesinde [*Silivri köyleri*] süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *Eş anl. gelin çiçeği şantuğu*. Aşağıdaki türler süs bitkisi olarak bir öneme sahiptirler. *Fritillaria aureaschott*: Terslale [Pınarbaşı-Kayseri; Gürün, Sivas]. *F. Crassifolia boiss. et huet*: Doğu Anadolu Bölgesi [Erzurum] dağlarında yetişir. Çiçek sapının bükük olması nedeniyle Van bölgesinde “*boynubükük*” adı verilir. *F. Erzurumica kasaphgil*: Erzurum çevresinde yetişir. *F. Persical*: Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde [Antakya: Şenkey] yetişen, 50-100 cm kadar bir yüksekliğe erişebilen, mor renkli çiçekli ve çok gösterişli bir türdür. *F. Sibthorpiana baker*: Güneybatı Anadolu Bölgesi’nde [Bozburun-Muğla] yetişen sarı çiçekli bir türdür *Fritillaria Imperialis*. (*Liliaceae*).” [TBAS s.23; BTS 14].

ağu ~ avu: Hayvanlar tarafından yenilmeyen zehirli bir bitkidir (*nerium oleander-apocynaceae*) [TBAS s.225].

ağu ağacı: *Zakkumgiller* familyasından; Akdeniz sahilleri boyunca hemen hemen her yerde yetişen; yurdumuzda Batı ve Güney Anadolu'da dere yataklarında bulunan bir bitkidir. Boyu 5 metre kadar uzar. Kış aylarında yapraklarını dökmez. Sık dallıdır. Çiçekleri pembedir. Meyveleri kapsül şeklinde, zehirli bir bitki [Tıb.; TBAS s.23]. *krş.zakkum*

ağu otu: *Maydanozgillerden*, nemli yerlerde yetişen 1-2 metre boyunda zehirli bir bitki [Tıb.; TBAS s.23]. *krş.baldıran*

ağukunduzu: *bk. ak çöpleme* [TBAS s.23].

ağure: *Hıyar*, salatalık [DS I 115].

ağustos alması / elması: Yumuşak ve mayhoş bir çeşit elma [DS I 115; SOS s.112: Vezirköprü-Sm., Dikmen, Durağan, Gerze-Sn.,].

ağustos armudu: Armut türü [OYA s.136].

ağustos eriği: Bir tür erik [vezirköprü-Sm.; SOS s.116].

ağustoskarayemişi: Kara yemiş [TBAS s.23].

ağuş <Far.: Asma filizi [DS I 115].

ağut ~ ağot: Bir tür bitki, beyaz bir ot [MKK].

ahça elma: Bir tür elma [SOS s.112: Dikmen-Sn.,].

ahdam: Beyaz mısır [DS I 127].

ahgabak: Turşusu yapılan, beyaz renkli bir cins kabak [DS I 129].

ahırotu: Çiçekleri papatyaya benzeyen, kabukları soyulunca sapı yenebilen, güzel kokulu, bozumsu yeşil renkli bir ot [DS I 130; DS I 135]

ahku: *Kızılağaç* [TBAS s.23].

ahlac: Pamuk [NDSk s.46].

ahlat armudu: Yabanî armut ağacı [TBAS s.24; Ank.Söz. s.6 Kız. Bal.]. *bk. ahlat*

ahnıt: Otlaklarda yetişen ve çeşitli renklerde çiçekleri olan acı kabuklu bir ağaç [DS I 133].

ahpahla ~ akpakla ~ akbaklaş ~ ak bakla: Kuru fasulye ve beyaz fasulye için kullanılır. Renginden dolayı bu adla adlandırılmaktadır [Kon.Dağ.s.4; TS I 53; DS I 85, 141; DS XII 4410; Ams.-Gmş.; TYA s.10].

ahret: Bir tür armut [SOS s.100: Akkuş-Or.].

ahu dudu ~ ahududu¹²⁴: *Gülgillerden*; böğürtlen gibi çalı halinde, 100 cm kadar bir yüksekliğe erişebilen dikenli, beyaz çiçekli ve çok yıllık bir bitkidir. Kendiliğinden yetişir. Meyvesi duta benzer. Sarımtırak kırmızı portakal renginde, sulu ve güzel kokuludur. *Fiubus idaeus (Rosaceae)* [Tıb.; TS I 50; TBAS s.24]. *krş. ağaççileği*

ahu: Zakkuma verilen ad [TÇA s.84].

ak alıç: *bk. alıç*

ak armut: Armut türü [OYA s.136; SOS s.100: Or.].

ak arpa: Bir çeşit beyaz arpa [DS I 140; DS XII 4410].

ak asma: *Clematis (ranunculaceae)* türlerine verilen genel ad. Odunsu, tırmanıcı, bileşik veya basit yapraklı bitkiler. Çiçekler beyaz veya sarımsı renktedir. Memleketimizde beş tür yabanî olarak yetişmektedir. Bazı kültür çeşitleri bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Eş anl. filbahar, filbahri [fulbahri, ilkbahar fuliu anlamına gelir.], yaban sarmaşığı. clematis orientalis*

¹²⁴ “Meyveleri kırmızı renkli ve tüylü olup taze hâlde yenir veya reçel yapılır. *Rubus idaeus*. *Eş anl. moruh, totuk* [Kars]. *r. discolor feihe et nees: bük üzümü, kuş üzümü* [İskilip-Çorum]. *R. saxatilis: Horozgözü*. 10-20 cm boyda çok yıllık, sürünücü, dikenli ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Meyveleri yenir. Çıldır [Kars] bölgesinde “horozgözü” adıyla tanınır.” [TBAS 24].

/: Köpektutağı [Erzincan], *c. vitalba*: Peçek [Erzincan], *c. viticella*: Yakmuk [Gaziköy-Tekirdağ; TBAS s.24].

ak baldır ~ ak baldıran ~ ak pandur: *Zambakgiller* familyasından, 80 cm kadar bir boya erişebilen, çok yıllık, soğanlı, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir, *ornithogalum narbonense*. *Eş anl. ag baldır, ak pandur. Ornithogalum Narbonense [Lilicaeae]*. Genç yaprakları, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde [Diyarbakır, Siverek] pazarlarda satılır ve sebze olarak kullanılır.[TBAS s.25, 27; BTS 18; DS I 85; DS I 141]. *bk. ak yıldız*.

ak bardak: Çan çiçeği, kardelen [TBAS s.25].

ak burçak: Müdürmük [TBAS s.25].

ak çiçek: 1. "Pelin" çiçeği ne verilen bir başka çiçek adı; 2. Bir tür papatya [TÇA s. 83,85].

ak çöpleme: Yüz cm kadar bir yüksekliğe erişebilen, kazık köklü, yeşilimsi beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitki. Rizomları hayvanlarda vücut parazitlerinin öldürülmesinde kullanılır. Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. ağukunduzu, beyaz çöpleme, beyaz harbak, cumah* [Sürmene-Trabzon], *çomağ* [Uzundere-Rize], *çomah, çomak* [Hamsiköy-Trabzon], *dokuzbaşı, dokuztepel, kökenfiye, kunduzağı, sumaç* [Maçka-Trabzon], *zumağı. Veratrum Album L. (Liliaceae)* [TBAS s.26]. *bk. karacaot*

ak darı: Darı [TBAS s.25; gün.]

ak diken: *Rhamnus catharticus L. [rhamnaceae]*. 2-6 ve yükseklikte bir çalı veya küçük bir ağaççıktır. Dallar dikenli meyve olgunlukta siyah renklidir. Meyveleri müshil olarak kullanılır. *Eş anl. acı cehre [Van], cumurd, geyik diken, gövem eriği, it cumurdu, mürdeşe*[TBAS s.25]. *bk. ala cehre ~ cehri*

ak dut: Dut [TBAS s.25].

ak elma: Bir çeşit yuvarlak elma [DS I 137].

ak geven: Geven [TBAS s.25].

ak gök: 1. İyi kötü, yarı olmuş yarı olmamış sebze veya meyve; 2. Bir çeşit incir; 3. Çeşitli sebze [DS I 149].

ak gül: Gül [TBAS s.25; DS I 150].

ak güneş ~ ak güneyik: *bk. Hindiba* [TBAS 25,26; MBTS I 1118].

ak gürgen: Gürgen [TBAS s.25].

ak hindiba: *bk. hindiba* [TBAS s.25,26].

ak huş: Huş ağacı [TBAS s.25].

ak kadın parmağı: Büyük salkımlı, uzun taneli bir çeşit beyaz üzüm [DS I 155].

ak kanak: Hindiba [TBAS s.25].

ak kantar: Evlek mantarı [TBAS s.27].

ak kavak: Kavak [TBAS s.25].

ak pandur: Ak baldır [TBAS s.27].

ak pas: Lahana, turp, şalgam, karnabahar gibi bitkilerin kök dışındaki bütün bölgelerine yerleşebilen, özellikle semiz otugillerde karşılaşılan yosunumsu mantar, *albugo candida* [TS I 63].

ak pelin: Pelin otu [TBAS s.27].

ak saz: Hasır otu [TBAS s.27].

ak sedef otu: Acı yavşan [TBAS s.27].

ak soğan: Ada soğanı [TBAS s.27].

ak söğüt: Söğüt [TBAS s.27].

ak süsen: Süsen [TBAS s.27].

ak üzüm: Sık taneli, büyük salkımlı bir çeşit beyaz üzüm [DS I 164].

ak yavşan: Civanperçemi [TBAS s.27].

ak yıldız: *Ornithogalum (liliaceae)* türlerine verilen genel ad. Yumrulu, beyaz çiçekli ve otsu bitkiler. *Eş anl. köpek soğanı* [Alanya-Antalya], *kurt soğanı*, *tükrük otu*. *Ornithogalum arcuatum* stev.: Kurtkirişi [Kemah-Erzincan]. *O. Narbonense* l.: Kurt soğanı. Yaprakları Doğu Anadolu Bölgesi'nde sebze olarak kullanılır. *O. Nutans* l.: Soğanları süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır. *O. Montanum* cyr.: Karga soğanı [Dinar-Afyon]. *O. Oligophyllum* d. Clarke: Kurt soğanı. Yaprakları Doğu Anadolu Bölgesi'nde sebze olarak kullanılır [TBAS s.27]. *bk. ak baldır*

ak zambak: Zambak [TBAS s.27].

aka çiçeği: Bir çiçek adı [ADOSA s.454].

akağaç: *Gürgengillerden*, 30-35 m yükseklikte, kışın yapraklarını döken, kerestesinden yararlanılan beyaz kabuklu bir ağaçtır. Doğu Anadolu'nun meşe ormanlarında nadiren görülür, *betula alba*, [TS I 52; TBAS s.24; BTS 17].

akarista <Far.: Bir çeşit yumuşak buğday [DS I 140; MBTS I 158: *areste'süslü*].

akasma: *Düğünçiçeğigillerden*; odunsu, tırmanıcı bileşik veya basit yapılı, beyaz çiçek. Bahçelerde süs çiçeği olarak yetiştirilen, sarılgıcı bir bitki, *clematis vitalba*, *clematis* sp. *yaprak folia* [Zeh.Bit.; TS I 53; TBAS s.24; BTS 17].

akbaba ~ akbabacca ~ akbabaç ~ akbabaçça ~ akbabaçya ~ akbubacca ~ akbubaç ~ akbubaçya ~ akbubasça ~ akbubatça: Papatya [TÇA s.83; DS I 140; Ank.Söz. s.6 Çanılı-Ayş.; TBAS24,25].

akbacak: Çiğ olarak yenilen bir ot [DS I 141].

akbadılcan: Yeşil domates [DS I 141].

akbardak ~ akça bardak: Çan çiçeği, kardelen [TBAS s.25]. *bk. kardelen*

akbaş ~ akbaşlı ~ akbaşak ~ akbuldey ~ akbuydey ~ akça buğday ~ akbuğday: Kurak iklime dayanıklı, sonbaharda ekilen, yassı, beyaz kabuklu, yumuşak bir çeşit ekmeklik buğday [TS I 53; DS I 32, 143, 145; SİYA s.552].

akbaş ~ akbaşlı ~ akbaşlık: Papatya [TÇA s.83; DS I 140; Ank.Söz. s.6: Çanıllı-Ayş.; TBAS25].

akbaşotu: Boyar madde olarak kullanılan, bir yıllık ve otsu bir bitki[UBA s.109].

akbaş: Kabuğu beyaz, yumuşak bir buğday çeşidli tane tutmamış ekin başağı. Bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Boyar madde olarak kullanılır.*Chrozophora Tinctoria* [L.] *Rafin* (*Euphorbiaceae*) [TBAS s.25; Ank.Söz. s.6: Yaraşlı-Hay.,Emirler-Bâl.,Hisarlı-Pol.; KYAS s.7: Mucur].

akbaşak: 1. *bk. akbuğday*; 2. *bk. akbaşlı* [I; DS I 142].

akbaşlı: 1. İnce ve sık yapraklı, beyaz çiçekli, bir yabanî ot, *ayvadana*; 2. *bk. akbaba*; 3. Civanperçemi [DS I 142; TBAS s.25].

akberdi: Bataklıklarda yetişen ve hasır dokumaya yarayan bir çeşit ot [DS I 142].

akbıtırak: Tarlalarda yetişen zararlı ve dikenli bir ot [DS I 35, 142].
krş.aburtırah ~ abutırak vd.

akboğan: Muşmula çekirdeği [TYA s.10].

akbörülce ~ akbögrülce ~ akbörül: 1. *bk. akbakla*; 2. Karnıkara, börülce [DS I 142].

akbubaç ~ akbubaşce ~ akbubecci ~ akbubecik ~ akbubesce ~ akbubetçe ~ akbulesce: Papatya [DS I 140; TBAS s.25].

akbulama: Beyaz kabuklu, büyük kışlık kavun, beyaz divlek [DS I 143].

akbulgar: Büyük salkımlı, iri yuvarlak taneli beyaz üzüm [DS I 143].

akburçak: *Baklagillerden*, burçağa yakın bir bitki cinsi *lathyrus sativus*, [TS I 53].

akbülgül: *bk. çavuş üzümü* [DS I 143; Ank.Söz. s.6: Şabanözü-Pol.].

akca ağaç ~ akçaağaç: 1. *Akçaağaçgillerden*, kışın yaprak döken, ülkemizde on kadar türü bulunan, süs ağacı olarak da dikilen, tahtası hafif ve sağlam bir ağaç, *aceraceae*, [İsfendan]. *Acer* türlerine (*aceraceae*) verilen genel ad. Kışın yaprak döken ağaç veya ağaççıklardır. Türkiye’de on kadar türü bulunur. 2. Beyaz gövdeli ve dayanıklı kerestesi olan kayın ağacı. *Eş anl. akça ağaç, akçe ağaç. İsfendan. a. Talaricum:* Keleve adıyla tanınır ve dallarından ağızlık yapılır [TBAS s.25; SİYA s.552; TS I 54; BTS 19; DS I 86, 144; DS XII 4411].

akcabağ: Ağaçlara sarılan, küçük yapraklı bir çeşit sarmaşık [DS I145].

akcakızı: Altın dikenli [TBAS s.25].

akcılığarabalı: Erken olgunlaşan bir çeşit kiraz [DS XII 4411].

akça armudu: Erken olgunlaşan, ince kabuklu, sarı etli ve sulu bir tür armut [TS I 54; DS I 144; DS XII 4411].

akça buğday: Beyaz, kılçıksız bir çeşit buğday [DS I 145].

akça elma: Bir çeşit elma [DS I 145].

akça kavak: Kavak [TBAS s.25].

akça kesme ~ akça kısmı: Dağlarda yetişen ve keçiler tarafından yenilen çalı [TBAS s.25; DS I 146]

akça mercimek: İri taneli bir çeşit mercimek [DS I 146].

akça: Derelerin içinde yetişen, basit yapraklı, kırmızı çiçekli, güzel kokulu, iki metre kadar boyu olan bir çalı [DS I 36].

akçaağaçgiller: *İkiçeneklilerden*, örneği akçaağaç olan, yaprakları karşılıklı dizilişli, çiçekleri er dişi ya da tek eşeyli, çanak ve taç yaprakları 4-5 adet serbest ya da birleşik, ovaryum üst durumlu, sizokarp tipi meyvesi olan, ülkemizde bir cins ve on bir türle temsil edilen, ağaç ya da çalı formundaki bitkiler [TS I 54; BTS 19].

akçababas: Papatya [DS I 140]. *bk. akbubaç*

akçabudak: Kerestesi sert ve sağlam olan bir ağaç, karaağaç [DS I 145].

akçaç: Nohut büyüklüğünde, sarı meyveli bir çeşit ağaç Ank.Söz. s.6: Güd.].

akçakavak: Akkavak [TS I 54].

akçakızı: *bk. altın dikenî*[TBAS 30].

akçalı: 1. Dalları yassı olan bir çeşit çalı; 2. Çit yapılan bir çeşit diken, çalı [DS I 146; Ank.Söz. s.6: Hasanoğlu-Elm.].

akçalıbasan: Bir çeşit buğday [DS I 146].

akçarados: Bir çeşit beyaz buğday [DS I 146].

akçavdar: Bir çeşit çavdar [DS I 146].

akçayazlık: Martta ekilen yazlık buğday [DS I 146].

akçibaba ~ akmubatça ~ akpopatça: Papatya [DS I 140].

akçiçek: Akasya ağacı [DS I 146].

akçöpleme: Ormanlık alanlarda ve çalılıklarda yetişen, kurutulmuş kökleri suyla kaynatılmak suretiyle haricen kullanılan bir bitki. Zambakgillerden, 100 cm kadar bir yüksekliğe erişebilen, yaprakları uzun, kazık köklü, yeşilimsi, beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitki *veratrum album* [*helleborus orientalis*]-[Or.-Zir.; TS I 54; TBAS26; Tıb.bit.].*krş. danabağırtan ~ karacaot ~ patlak çiçeği*

akdarı: 1. *Buğdaygillerden*, tohumları besin olarak kullanılan, kuraklığa dayanıklı bir bitki; 2. Beyaz mısır [TBAS s.26; SİYA s.552].

akdene: 1. Bir çeşit fasulye; 2. Çorba için iri öğütülen arpa [DS I 147].

akdeniz çemeni: Bir tür ot (*Trigonella monspeliacal.*) [Ank.Ahlat. s.35-40].

akdeniz karabaş: Bir tür ot (*Stachys İberica bieb.*) [Ank.Ahlat. s.35-40].

akdiken: 1. *Hünnapgillerden*, 2-6 m yükseklikte, dalları dikenli hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan bir bitki cinsi [*Rhamni Cathartica*]; 2. *Cehrigiller* familyasından; 3-5 metre boyunda bir bitkidir. Meyveleri; siyah ve etkilidir. Hekimlikte kullanılır. [Tıb.; Tıb.Bit.; TS I 54; TBAS26; DS XII 4411; Or.-Zir.].
krş.geyikdiken

akdirmit¹²⁵: Beyaz, küçük taneli bir çeşit üzüm [DS I 148; Tietze 125, 628].

akdut: Beyaz renkte olan dut [TS I 54]

akfiğ ~ akfiy: Bezelye [DS I 149; KYAS s.7: *Mucur* ve köyleri].

akganak: Kökü kesildiği zaman çıkan sütünden sakız yapılan, yaprakları tüylü bir çeşit ot [DS I 149].

akgavak ~ akkavak: *Söğütgillerden*, yapraklarının altı beyaz olan, geniş dallı, kalın gövdeli, boyu çok uzayan bir çeşit kavak, *populus alba*, [*akçakavak*, *Hollanda kavağı*; TS I 61; DS XII 4411].

akgernaz ~ akgernez ~ akkermaz ~ ak yarnaz ~ akyannaz: Bir çeşit beyaz ve yumuşak buğday [DS I 149, 164; DS XII 4411].

akgevrek: Beyaz, sert kabuklu, gevrek bir çeşit üzüm [DS I 149; DS XII 4411].

akglik: Küçük, sarı meyveli, boz renkli bir çeşit ağaç [DS I 149].

¹²⁵ Tietze s.125, 628: < ak + Yun. *dirmit/tirmit* 'bir cins mantar'

akgut: İri taneli, güzel kokulu, bir çeşit beyaz üzüm [DS I 150; Ank.Söz. s.6: Şko. ve köyleri].

akguyrak: İyi cins çay [DS I 150; DS XII 4411].

akgürgen: *Kayingiller* familyasından; kış aylarında yapraklarını döken güzel görünümlü bir orman ağacı [Tıb.].krş. *kayınağacı*

akhuşağacı: *Kayingillerden*; nemli topraklarda yetişen bir ağaçtır. Meyveleri küçüktür. [Tıb.].krş. *kayınağacı*

akın: Ekin, harmandan alınan buğday [SİYA s.552].

akkadina: Papatyaya benzer sarı çiçekli bir ot [DS I 155].

akkanat: Ürün vermeyen mısır bitkisi [DS I 155].

akkaysak: Bir çeşit mantar [DS I 155].

akkız: 1. Killi ve nemli toprakta yetişen, uzun yapraklı tüylü mor çiçekli bir çeşit diken olup sapları soyularak yenir; 2. Genger otunun tazesl *şevketibostan*; 3. Yaylalarda yetişen ve kuruyunca içi bos kamış hâline gelen ot [DS I 156; TBAS s.25].

akkozak: Beyaz renkli afyon çiçeği [DS I 156].

akköse: Sonbaharda ekilen, soğuğa dayanıklı bir çeşit buğday [DS I 156]

akkulağı ~ atkulağı: Kuzukulağına benzeyen, biraz geniş yapraklı eksimşi bir bitki; *camuşkulağı*, *camuskulağı* [DS I 368; TBAS s.25, 26,36].

akkulak: 1. Beyaz mantar; 2. Sütü kurutularak güzel kokulu sakız yapılan bir çeşit ot [DS I 156].

akkulut: Yeşil renkli iri taneli bir çeşit üzüm [DS I 157].

akkura: Sütü kurutularak güzel güzel kokulu sakız yapılan bir çeşit ot [SİYA s.552].

akkuş eriği: Bir tür erik [SOS s.116: Akkuş-Or.].

aklahana üzümü: İri yuvarlak taneli, kalın kabuklu, dayanıklı bir çeşit beyaz üzüm [DS I 157].

aklan: Yeşil kabuğu kolay soyulan iyi cins ceviz [DS I 157].

aklap: Ahlat [TBAS s.25].

aklar ot: 1-2 m yükseklikte, çok yıllık, pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Yaprakları kabız ve kan dindirici olarak kullanılır. *Lythrum Salicaria* L. [Lythraceae]. Eş anl. *hevbulma*. [TBAS s.27].

akmandır: Sütünden sakız yapılan ot, sakızlık [DS I 159< *Yun. mantra*].

akmantar: Tadı güzel ve besleyici bir tür mantar, keçi mantarı; *agaricus campestris*, *Yun. manitari* [TS I 62].

ağme: Elma [Baba. s.366].

akmeri: Bir çeşit beyaz üzüm [DS I 159].

akova: Bir çeşit yumuşak buğday [DS I 159].

akpancar: Ispanak gibi yenilen lezzetli, yabani bir ot (<*Erm. banjar*)-[DS I 160].

akparmak: bk. *dökülgen* [DS IV 1574].

akpelin < *Yun. pelinos*: bk. *pelin* [TS II 1786].

akpusa: Bir çeşit beyaz buğday [DS I 160; MBTS III 2534: *pus* < *Yun. pissa*].

akrepkuyruğu: Bir bitkinin topraküstü kısmı, *herba, coronilla* sp. [Zeh.Bit.].

akri ~ ağri ~ arki: Kışın yaprağını dökmeyen, kırmızı ve dayanıklı kerestesi olan bir çeşit orman ağacı; *Taxus Baccata* L. [Artvin; TBAS s.295; ARDER s.239; Şav.; DS I 161].

aksarhan ~ aksavran ~ akzahran: Bir çeşit tohumluk buğday [DS I 161,165].

akser: Başakları koyu sarı renkte olan bir çeşit sert buğday [DS I 161].

aksışam <Far.: Beyaz ve iri taneli bir çeşit buğday [DS I 161].

aksirke: Bir çeşit üzüm [TYA s.10; DS I 161].

aksoğan: Ada soğanı [TS I 66].

aksöğüt: *Söğütgillerden*, kabukları eczacılıkta kullanılan bir söğüt türü, *salix alba*, [TS I 69].

aksulu: Bir çeşit armut [DS I 162].

aksünter: Sonbaharda ekilen, kısa dayanıklı yumuşak bir çeşit buğday [DS I 162].

akşam sabah güzeli: *bk. akşam sabah* [DS I 162].

akşam sabah sefası: Akşam vakti açan bir çiçek [TÇA s.85].

akşam sabah: Bir çeşit çiçek [DS I 162].

akşamsefası: Akşam vakti açan bir çiçek [TÇA s.85].

akşekeri: Sarı renkli, tatlı, bir çeşit armut [DS I 162].

akşi hamur: Ekinlerin içinde yetişen ve yemeği yapılan bir çeşit ot [SİYA s.552].

aktahal: Buğday [DS I 162].

aktaş: *bk. kardelen* [TBAS 27].

aktavuk: Çiğdeme benzeyen ve ilkbaharda açan bir çeşit beyaz çiçek [DS I 163].

aktop ~ aktopaç: Bir çeşit buğday [SİYA s.552; DS I 163].

akunduz: Yaylalarda yetişen, otsu gövdeli, geniş yapraklı, dalsız bitki [DS I 164].

akyavşan: Karın ağrılarında ilaç olarak kullanılan bir çeşit kokulu ot, *acı yavşan* [DS I 165].

akyazlık: Kellesi dört sıra olarak olgunlaşan sarı buğday [DS I 165].

akzambak: *Zambakgillerden*, süs bitkisi olarak yetiştirilen, çiçeği diş ve yüz sislerinin tedavisinde kullanılan bir bitki, *lilium candidum*, [TS I 69].

al elma: Bir tür elma [SOS s.112: Durağan-Sn.].

al erük: Bir tür erik [SOS s.116: Vezirköprü-Sm., Durağan-Sn.].

al güneyik: Hindiba [TBAS s.25].

al pehlivan: Bir çeşit kırmızı üzüm [DS I 229].

al yonca: Hayvanların severek yedikleri kırmızı çiçekli bir ot [DS I 235].

alaayaş: Siyahlı beyazlı, iri taneli, bir çeşit üzüm [DS I 171; Ank.Söz. s.7: Hasanoğlan-Elm.].

ala börülce: Siyah benekli, bir çeşit fasulye [DS I 174].

ala ceher ~ ala cehir ~ ala cehri ~ ala ciğir ~ ala ciyir: *Rhamnus* (*rhamnaceae*) türlerine verilen genel ad. Dikenli veya dikensiz, kışın yaprak döken ağaç veya ağaççıklardır. *Eş anl.* kara diken. *rhamnus alaternus* l.: Meyve ve kabukları müshil etkilidir. *r. catharticus* l.: bk. *ak diken*. *r. frangula* l.: bk. *barut ağacı*. *r. oleoides* l.: Kör diken. *r. orbiculatus* bornm.: bk. *cehri*. *r. pallasii fisch. et mey.*: Çoban çırası [Gümüşkaya-Torul]. *r. petiolaris boiss.*: bk. *cehri* [TBAS s.27,28; DS I 178]. *krş. cehri*

ala cüer: Katran yoncası [TBAS s.28].

ala guru: Yarı kurumuş [meyve; GA s.36].

ala haşhaş: Haşhaş [TBAS s.28].

ala kangal: Gengel [TBAS s.28].

ala kangalı: Yaprakları geniş ve benekli, kenarları dikenli, yenebilen bir çeşit ot [DS I 189].

ala kenger: Gengel [TBAS s.28].

ala pakla: *bk. alaoglak* [DS I 197].

ala pancar: Baharda görülen ve yemeği yapılan bir çeşit bitki yabancı pancar [TBAS s.28; DS I 197 < *ala* + *Erm. banjar*].

ala: Olgunlaşmamış ham kavun, karpuz, meyve [*alaca gök*, alafasulye: barbunya [TYA s.11; MBTS I 86].

alabacak: 1. Şeftali; 2. Biber [DS I 171].

alabada: Sulak yerlerde yetişen, salatalarda da kullanılan, yeşil bir bitki; *labada* [Big. s.109]. *krş. labada*

alabaş: *Turpgillerden*, yaprakları lahanaya benzeyen, kökü şalgamdan daha büyük olan ve yemeği yapılan bir çeşit bitki [TS I 70; DS I 173].

alaca bakla: 1. Beyaz börülce; 2. *bk. akbakla* [DS I 176].

alaca gök: *bk. ala* [DS I 169].

alaca ıspanyol korungası: Korunganın farklı bir çeşidi [*hedysarum vanium willd.*]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

alaca kır: *bk. ala* [DS I 169].

alaca menekşe: Hercaî menekşe [TS I 71].

alaca ot: Susuz yerlerde yetişen geniş yapraklı dikenli bir çeşit ot [DS I 178].

alaca taç otu: Bir tür ot [*coronilla yana l.*]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

alaca tene: Bulgurlu mercimek [BAN s.161].

alaca üzüm: Bazı taneleri olgunlaşmış, bazıları yeşil olan bir çeşit üzüm [DS I 178].

alaca: Koruk salkımının olgunlaşmaya başlayan taneleri; yarı olgun üzüm [DS I 175; KYA s.461; KYAS s.8: Kortulu k.; Fel. s.6; KPKSin.].

alaçam: Yapraklarının yeşili boz bulanık bir renk tonuna sahip bir çam çeşidi; rengi kızıla yakın bir çam türü [TS I 71; UKA s.185].

alaf ~ alef (~ *elaf ~ halaf*) <Ar.: 1. Her türlü hayvan yemi; ot, saman, arpa vb.; 2. Kurutulmuş mısır sapı ve yaprakları [EİA s.22; TYA s.11; Ord.Fat.; Gör.; EYSV s.4; AA116: 12/22; Tir.; ARDER s.239; MKK; SİYA s.553; Bül.; Boz.; OYA333:48/24; KİAT 305: Gir.,Or.; DİAT, 231: Kar.; Erz.Mer. s.163; Tıb.].

alafık: Mısır sapının alaf olabilecek kısmı [TYA s.11].

alafluk: *bk.alaflık* [TYA s.11].

alaganta: Domates [DS I 187].

alagöbek: Karaağaçlarda çıkan ve yemeği yapılan bir çeşit büyük mantar [DS I 187].

alagöz [I]: Küçük taneli, eksice bir çeşit üzüm [DS I 187].

alagöz [II]: Kırılarda biten ince, kılçıklı bir çeşit yaban otu [DS XII 4413; Ank.Söz. s.8: Güd.]

alahana: Lahana [GKÖ s.149: Kelkit, Şiran].

alahta: Büyük yapraklı bir çeşit bitki [DS I 189; Trab.-2].

alakakaç: Gelincik çiçeği [DS I 189].

alakavun otu: Ezildiği zaman kavun gibi kokan bir çeşit ot [DS I 190]

alakoruk: Yarı olmuş üzüm [DS I 191].

alamangumpili: İri, sarı ve sert, iyi bir çeşit patates [DS XII 4414].

alamelek ~ alamelik ~ alamerik: Bir yanı kırmızı, bir yanı sarı, iri taneli kiraz [ARDER s.239; DS I 193; UKA s.185].

ālamır: İhlamur [Pınar. s.286].

alantın: Gürgenlerin dibinde veya alan yerlerde biten sütlü, beyaz renkli ve yemeği yapılan bir çeşit mantar [DS I 197].

alaoğlak: Beyaz ve kahve renkli bir çeşit fasulye, [*ala pakla*; DS I197]

alapo: Akasya ağacına benzer bir çeşit ağaç [DS I 197].

alasit üzümü: İnce kabuklu, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm [DS I 199].

alasulu: Yeni olmaya başlamış meyve [AKAY s.483; KYAS s.8: *Kırş.*; DS I 199; Ank.Söz. s.9: *Yaraşlı-Hay., Ays.*].

alata: Çam ağacı [Trab.-2].

alatavşan üzümü: Sarı renkli ve çilli bir çeşit üzüm [DS I 201].

alatura: Bir çeşit kırmızı üzüm [DS I 202].

alatvut ~ alavirt ~ alavur ~ alavurt: Su kabağı [TBAS s.28; DS I 203].

alaverdi ~ alavert ~ alaverti: Tarlalarda biten, çok sağlam kökleri olan bir ot; kılarti [ARDER s.240].

alay çiçeği <Yun. *allágion*: bk. *ölmez çiçek* [TBAS 220].

alaycık çiçeği: Ölmez çiçek [TBAS s.28].

alaz [I]: Seyrek bitmiş ekin, ot, ağaç [KYAS s.9: *Kırş.*; EYSV s.4; Ank.Söz. s.9: *Ahırlı-Ank.*]

alaz ~ alız [II]: Yabanî armut, ahlát [MBTS 3354; DS I 205, 221].

alaz armudu: bk. *alaz* [DS I 205].

alaz armut: *bk. alaz* [DS I 205].

albadılcan: Domates [DS I 207].

albalı: Vişne [DS I 207].

albur: Bir tür lale [TÇA s.83].

albustan: Kırmızı ve ufak taneli bir çeşit buğday [DS I 208].

alça: *bk. erik ~ kara erik* [TBAS 28,101; AİAD 218: V.].

alçacık: Tarlada ekin arasında biten, beyaz çiçekli bir ot [DS I 209].

alçacu armut: Bir tür armut [SOS s.100: Gölköy–Or.].

aldangeç: İlkbaharda kırlarda yetişen ve patatesin küçüğüne benzeyen yenilebilir bir çeşit bitki [DS I 209].

aldimnit < *Yun. diminitis*: Pembe renkli bir çeşit üzüm [DS I 210].

ale gümece: Ebe gümece [TBAS s.28].

alevlet: Alıçtan büyük, bir yabanî meyve [DS I 211].

aleyçin: Çiçeği dökülmemiş çiğdem [SİYA s.554; TBAS s.28].

alg: Su yosunu [TS I 80].

algemre: Koyu kırmızı renkte, dayanıklı bir çeşit üzüm [DS I 212].

algus < *Yun. afkos*: Bir çeşit iri bezelye [DS I 214; Tietze 151].

alican: Alaçam [BAN s.161].

alıç ~ aliç ~ alış ~ aloş ~ aluç: *Crataegus (rosaceae)* türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken ağaç veya ağaççıklardır. Dallar genellikle dikenli çiçekler beyaz veya pembe renkli meyveler sarıkırmızı, kop kırmızı veya siyah renklidir. Ekseri türlerin meyveleri yenir ve sonbaharda iplere dizilerek pazarlarda satılır. *Eş anl. alış, aloş, aluç, eloç, geyik dikenî, haliç, hahıç,*

kızlar yemişi, kuş yemişi yemişen, yemişken, yemşen. Crataegus aronia [l.] Bosc.: Sarı alıç [Yeşilkent-Gaziantep]. Meyveleri sarı renkli 18-18 mm çapında yenir. C. Monogyna jacq.: Enişen [Yeşilkent-Gaziantep]; geyik diken, gırgat [Şavşat]; keçi alıcı [Zara-Sivas], kırmızı alıç, kocakarı yemişi [Kocaeli]; ökfizgöbeği, öküzgötü, sörsülök [Divriği-Sivas]; yemişen, yemişgen, yemişken, yemşen [Çepni, Gemerek-Sivas]. Meyveleri kırmızı veya esmer kırmızı renkli 8-20 mm çapında ve yenmez. Dallarından baston yapılır. Çiçekleri tedavide kullanılır. C. Orientalis palas ex bieb.: İt alıcı [Zara-Sivas]; kırmızı alıç [Çepni, Gemerek-Sivas]; meyveleri kırmızımtırak turuncu renkli 18-20 mm çapında yenir. C. Pseudoheterophylla pojark: Aluç [Tunceli]. Meyveleri kırmızı renkli 10-12 mm çapında yenir. C. Szovitsii pojark.: Koyun alıcı [Zara-Sivas]. Meyveleri sarı turuncu renkli 15-25 mm çapında yenir. C. Tanacetifolia [lam.] Pers.: Ayva alıcı, çakır alıcı [Zara-Sivas], godon alıcı [Zara-Sivas], göden alıcı [Zara-Sivas], kotan alıcı [Zara-Sivas]. Meyveleri 18-20 mm çapında sarı renkli ve kırmızı lekeli. Kuzey ve Orta Anadolu'da yaygındır. Meyveleri sonbaharda pazarlarda satılır ve yenir [TBAS s.29,30; DS I 137; Tıb.; KPKSİN.; Siv. 2; GA s.39; AMA s.295:30,104; Kas.s.435; KYAS s.9: Kırş.; Yer.Bit. Kar.; Dar.; SİYA s.555; MKK; Erz. m.; EYA409; AAT 202: Kas.; GİAT 262: El.; Mersin; Ağ.; Fel. s.6; ADÜM-I148; Bal.;AAT 202: Niğ.].krş. ekşimuşmula

alın kakan: Tahıl tarlalarında yetişen sarı çiçekli sivri ve küçük yapraklı bir diken [Sı. Tatarlar k.].

alısın: Tarlada ekine zarar veren yabancı otlar [DS I 220].

ali paşa armudu: Bir tür armut [SOS s.100: Aybastı-Or.].

ali yonca: Küçük yapraklı ve yoncaya benzer bir ot [DS I 222].

alibey buğdayı: Bir çeşit buğday [DS I 221].

aliçehre: Yuvarlak, küçük ve siyah renkli üzüme benzer meyvesi olan ve dericilikte kullanılan bir ağaç [DS I 221].

alidede: Güz armudu, küçük ve bir tarafı kırmızı armut [DS I 222].

alim erik: Asılı ve tatlı bir çeşit erik [DS I 222].

alim üzümü: Küçük ve sık taneli siyah üzüm [DS I 222].

aliökrüz ~ aliöksüz: Güz çiğdemi [TBAS s.29].

alkakuca: Gelincik çiçeği [DS I 222].

allahekmegi: Yağmurbastığı ilkbaharda, çokça yağmur sonu, taş ve kayalık yerlerde görülen mantar cinsinden, köksüz ve çocuklar tarafından yenen bir çeşit bitki [DS I 223; TBAS s.29].

allıballı: Üzümden daha iri taneli mayhoş bir çeşit meyve [DS I 225].

allik taması: Küçük ve tatlı bir çeşit erik [DS I 225].

alluca ~ alluce: Yemeklere konulan yeşil erik [DS I 225].

alma ~ álma ~ elma: Elma [Gerze-Sn.; SOS s.112; KBAYA 183 XVI-147; Bozkır; SİTİAT s.218, Sit.,Tok.,Ter.,Div.; AAT 202: Kas., Çan.; BT s.85; KYAS s.10: Çopraşık k.; GİAT 262: Um.; MKK; OYA 334; Dört. s.356; EAFSöz. s.18; Erz.Mer. s.163; ETAS; EYSV s.5; GA s.41; Ger. s.324; KYA s.461; Muş s.248; UA s.92; UKA s.185; SİYA s.555; AİAD 218: Ter.,Bar.; OAAD 222: Um.; Ank.Söz. s.10: Şko., Sobran-Nal., Çanıllı-Ayş., Çalış, Yarışhan-Hay., Hasanoğlu-Elm; Göl.].

alma erdiren: Dikenli beyaz bir ot [DS I 227; KYA 243:23/142].

alma yaprağı: Enli yapraklı, bir çeşit bitki [DS I 228].

almacık otu: Geniş yapraklı bir çeşit ot [DS I 227].

almacık: Yaprığı hıyar yaprağından daha küçük, kara köklü, hayvanların istekle yediği bir çeşit ot [Ank.Söz. s.10: Yeşilöz-Güd.].

almalı almalık: Büyük yapraklı bir çeşit ot [DS I 227].

alman papatyası: Bir papatya türü, beyaz papatya *anfhemis mobilis*, [TBAS s.29; TS I 90].

almuğarı: Bir çeşit erik [DS I 228].

almut ~ amit ~ amit ~ amut ~ armıd ~ armit ~ armud ~ armut ~ harmut ¹²⁶

<Far.: Armut. *Gülgillerden*; çiçekleri beyaz bir ağacın meyvesidir. Armut suluca yumuşak tatlı ve küçük çekirdeklidir. Rengi sarı ile yeşil arasında değişir. *Ankara, mustabey, çengel, kumla, bey* olmak üzere birçok çeşidi vardır. [*Pirus communis*] [DA 148; EMİYA s.482; TYA s.17; Bozkır; KYAS s. 13; Kurancılı; SİTİAT s.218; Siv.; KYA s.461; DİAT 232: Ter.; BAN s.161; AnYuk.; MKK; EİA s.27; GA s.51; KARYA s.304; MTA s.188; OAAD,222: Ank.; Siv. 2; TS I 135; BTS 55; DS I 228,239,328; DTYA,51: XXIX-5; Tıb.; UKA s.185].

almümmük: Gelincik [DS I 228].

alo <Far.: 1. *bk. can eriği*; 2. Kara erik [DS I 228, XII 4416; Tietze 157].

aloğlu: Şarap yapmakta kullanılan kokulu, kehribar renginde bir çeşit üzüm [Ank.Söz. s.10: Yeşilöz-Güd., Yoğunpelit-Bey., Keşanuz- Ank.; DS I 228; Gün.]

aloruğ: Otların üzerinde görülen, yeşil, vişneye benzer bir çeşit bitki [DS I 229].

alpāt gurusu: Elma, dut, kayısı gibi pestili yapılan meyvelerin çerez olarak yenilmek üzere kurutulmuş ezmeleri [SAK. s.271].

alsa: Erik [TBAS s.29].

¹²⁶ “Ülkemizin endemik armut çeşitleri açısından da zengin olduğu görülmektedir. *Örneğin*; Antalya’da *pyrus boissieriana*. *Crenulata*, Bingöl’de *pyrus yaltirikii*, Bitlis, Diyarbakır, Samsun ve Elazığ’da *pyrus syriaca*, Hakkari’de *pyrus hakkairica* ve *p. Solicifolia* (Hakkari üç adet armut çeşidi ile en zengin ilimiz), Uşak’ta *pyrus anatolica* örnekleri verilebilir.” [End.].

altı gıran arpa ~ altı kıran ~ altı kıran arpa ~ altı kenar ~ altı köse arpa ~ altıran: Sulu toprakta yetişen ve başağı altı sıralı olan arpa [DS I 230; MBTS 1677].

altı gıran: Taneleri başakta altı kenar teşkil eden, yani altı sıra üzerine dizilmiş olan, nişastasız “*ikigıran*” denilen cinsinkinden daha çok sulu toprakta yetişir bir cins arpa [GA s.42].

altı kenar: *bk. altı kıran arpa* [DS I 230].

altı köse arpa: *bk. altı kıran arpa* [DS I 230].

altı parmak: Kısa saplı iri taneli bir çeşit kiraz [DS I 232].

altımbaşkekik: Yapraklı ve çiçekli dalları sıcak suda taşlanarak çay yerine kullanılan bir bitki. *Sideritis libanotica labill* (Silifke köyleri-Kırobası-Sarıaydın) [TBAS s.295].

altın ağacı: Cehri [TBAS s.29].

altın çiçeği: *bk. ölmez çiçek* [TÇA s.85; TBAS30; DS I 231].

altın diken: 70-80 cm yükseklikte, tüylü dikenli sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısmı gençken sebze [Balıkesir, İzmir], kökü ise idrar artırıcı olarak kullanılmaktadır. *Eş anl. akçakızı* [Bigadiç-Balıkesir], *çetmi diken* [Balıkesir], *kızılgöz diken*, *sarı diken*. *Scolymus Hispanicus L.* [Compositae] [TBAS s.30].

altın geveni: Geven [TBAS s.30].

altın kökü: Güney Amerika’da yetişen, kusturucu niteliği olan bir kök, ipeka, *cephaelis ipecacuanha*, *uragoga* [Zeh.Bit.; TS I 94].

altın otu: 1. 5-20 cm yükseklikte, çiçeksiz, çok yıllık ve otsu bir bitkidir, idrar söktürücü ve kabız olarak kullanılır. *Eş anl. dalak otu, mayasıl otu.Ceterach officinarum dc* [aspleniaceae; Akseki-Antalya]; 2. Ölmez çiçek [TBAS s.30; BTS 32; DS I 232; Gün.; Gelibolu].

altın yumurta mantarı: İstanbul civarında [Belgrad ormanı] yetişir. Yenen bir mantardır. Bazı *amanita* türleri ölümle sonuçlanan zehirlenmelere neden olmaktadır. *Eş anl. imparator mantarı. amanita rubescens* [fr. ex persoon] *quelet*: İnci mantarı. istanbul civarında [Belgrad ormanı] yetişir. Pişirildikten sonra yenebilir. *a. vaginata* [fr. ex bull] *quelet*: Kılıçkını mantarı. istanbul civarında [Belgrad ormanı] yetişmektedir. yenen bir mantardır. *Amanita Caesarea* (Fr. ex scop. pers. *Amanitaceae*) [TBAS s.30]. bk. zehirli mantar

altınbaş [I]: Daha çok ege bölgesinde yetişen, yuvarlak, kabuğu sarı benekli çok tatlı bir kavun türü;2. Sarı kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm; 3. süpürge yapılan, mavi çiçekli bir ot [TS I 93; DS I 231].

altınbaş [II] ~ **altınbaşçayı:** Dağ çayı (*sidetitis bilgerana p.h. davis*)[TBAS s.29, 295: Konya].

altınbaşak: bk. ölmez çiçek[TBAS 29].

altınbaşakotu: İdrar tutukluğu, albümin, nefrit, üremi ve sistit tedavisinde kullanılan bir çeşit bitki (*solidago officinalis*)[Tıb.].

altıncık: Latin çiçeği [SİYA s.555; DS I 231]. krş. *altun çiçeği*

altıncık: Nergis [TBAS s.30].

altıntop [I]: 1. *Turunçgillerden*, sıcak bölgelerde yetişen bir meyve ağacı greyfrut, *citrus decumana*; 2. Bu ağacın kanarya sarısı renginde, tadı acımsı meyvesi, *kızmemesi* [Tıb.; TS I 94]. krş. *greyfurt*

altıntop [II]: *İkiçeneklilerden*, uzun, dikenli ve kürecikler hâlinde sapları olan bir kaktüs türü, *trollius ranunculoides*, [TS I 94]

altun çiçeği: Latin çiçeği [SİYA s.555; DS I 231].krş. *altıncık*

alu: Kara eriğin büyüğü. [AİAD 218: V].

alucu ~ alucuğ: Armut türü [OYA s.136; SOS s.100: Akkuş, Aybastı-Or.].

aluç [II] ~ **aluça**: Yeşil erik. Sert çekirdekli ekşi erik cinsi taze meyve. Olgunlaşmış yeşil can eriği [EYA 409: Erz. M; AİAD,218: Ah.; Har.; KBAYA 183; EYSV s.5; GİAT 262: El.; Erz.Mer. s.163].

aluçar: Can eriği [SİYA s.555].

alüsman: Bir tür elma [SOS s.112: Akkuş-Or.].

alvala ~ **alvele**: Gelincik, tarla gülü [DS I 234; TBAS30;Tietze 160].

alvar eriği: Yaş ve kuru olarak yenen, kırmızı, yuvarlak erik [DS I 234].

alvele: Çiğdem [TBAS s.30].

alyanak: 1. İnce kabuklu, tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit kiraz; 2. *Ayşekadın fasulyesi*; 3. Bir çeşit zerdali; 4. Kırmızı kabuklu bir çeşit üzüm, deniz üzümü; 5. Bir yanı kırmızı renkli elma (*Ephedra sp.topraküstü kısmı herba*)[DS I 235; Zeh.Bit.; TBAS s.30].

alyud: Hindistan cevizi [EİA III 24].

amahta: Dağ çileği [TBAS s.30].

amariken: Bir çeşit buğday [DS I 237].

amasgeneriği: Sarı renkli yabanî erik; taş eriği [EMİYA s.475].

amasiya ~ **amasya** [I]: Uzun zaman taze kalan bir çeşit üzüm [DS I 237; EYSV s.5].

amaskila eriği: Bir tür erik [SOS s.116: Vezirköprü-Sm.].

amasya [II]: Bir elma çeşidi [KYAS s.10 Kırş.].

amasya elması: Bir tür elma [SOS s.112: Çarşamba, Havza, Ladik, Tekkeköy, Vezirköprü–Sm.; Ayancık, Durağan, Gerze-Sn.].

amasyalalesi: Lale [TBAS s.30].

amatlılar: Zeytin ağacı dibinde açan bir çiçek [TÇA s.84].

ambeliza: Çiçek veren bir asma [Trab.-2].

amber çiçeği: *İkiçenekliler* sınıfından; 50-100 cm boyunda, sarımtırak renkli güzel kokulu bir bitkidir. Amber ağacı nın toparlak, fındık büyüklüğünde, altın sarısı renginde güzel kokulu çiçeği [Tıb.; TS I 98]. *krş.miskotu*

amberbaris: Karamuk [TBAS s.30].

amberbu: Hindistan'da, İran'da yetişen, pişince güzel bir koku vEren iri ve uzun taneli bir tür pirinç [TS I 98; Tietze 173].

amerkabuğu: "Sığla ağacı"denilen ağacın kabuğu [*liquidamber;croton elutheria*; [Tıb.].

amelotu: Çayır düğmesi [TBAS s.30].

amerika elması: 1. *Antepfıstığıgillerden*, Amerika'da yetişen bir ağaç ve bu ağacın badem biçiminde, çekirdekli armuda benzer yemişi; *anacardium occidentale*, [*bilader ağacı* ; TS I 99].

amerika üzümü: *bk. şekerçi boyası* [TS II 2083].

amerikan biber ağacı: Yalancı biber ağacı [TBAS 279].

amesken ~ amaskene ~ ameskene: Bir çeşit küçük siyah erik [Ank.Söz. s.11: Ank. Bey., Nal.; DS I 238;Tietze 165].

amez: Bir çeşit güz armudu [DS I 238].

āmıd ~ āmıt <*Far.*: Armut [NDSk s.46; Baba. s.366]. *bk. armut*

amme <*Ar.*: Bağdat hurması veya Trabzon hurması denilen elma büyüklüğünde, turuncu renkli bir çeşit meyve kara hurma [DS I 239; TBAS s.31].

amofti homarta ~ amofti hamofta <*Yun. xamofta*: Yabani yer çileği [Trabzon; Ağ.; Trb. Vak; TBAS s.31; DS I 239;Tietze 168].

ana baba kokuşu: 1. Kır menekşesi;2. Yaprığı kekik otuna benzeyen, *mercangus* da denilen bir çeşit çiçek hoş kokulu, yeşil ve çiçeksiz bir bitki[DS I 244; Big. s.109].

ana kokusu: Şebboy çiçeği ne verilen bir başka isim; bir tür bahçe ve saksı çiçeği [TÇA s.84]. *krş. mantı*

ana: Patlıcan fidesi [Ank.Söz. s.11: Ays.].

anababa kekiği: *bk. acı yavşan*[TBAS 20].

anaç tiken: Bir iki metre yüksekliğinde dikenli bir bitki [DS I 248].

anadolualev otu: Bir tür ot [*Phlomis armeniaca willd.*] [Ank.Ahlat. s.35-40].

anadolucanavarotu: Canavar otu [TBAS s.31].

anadolukoru otu: Bir tür ot [*Minuartia anatolica boiss.*] [Ank.Ahlat. s.35-40].

anadolukorungası: Bir tür ot [*Onobrychis armena boiss. et huet.*] [Ank.Ahlat. s.35-40].

anadoluotu: Çay üzümü [TBAS s.31].

anadoluravendi: Labada [TBAS s.31].

anadolusalep otu: Salep [TBAS s.31].

anadoluteke diken: Teke diken [TBAS s.31].

anadut <Yun.: Yaşlı dut ağacı [DS I 248;Tietze 171].

analıkızlı: Salkımında irili ufaklı taneleri bulunan bir çeşit üzüm [DS I 251].

ananababakokusu: Acı yavşan [TBAS s.31].

ananas¹²⁷ <Fr.: Ananas [TS I 106; BTS 41].

¹²⁷ BTS 41 <Fr. <İsp. <Brezilya kıvılderililerinden olan guarani'lerin dilinde *ananas sativus*.

anapa ~ anapa pahasu ~ anapa paḥlisi: Bir çeşit fasulye; Sürmene’de bir fasulye türü [Trab.-2; DS I 252; SİYA s.556;Tietze 172].

anason: *Maydanozgillerden*, kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan, yurdumuzda ekimi yapılan, bir yıllık, otsu, beyaz çiçekli bir bitki. Bir yıllık, otsu, beyaz çiçekli bir tür. Meyveleri koku verici ve gaz giderici olarak kullanılır. *Eş anl. enisen, ezanteri* [Gümüşhane]; *ezeltere* [Sivas], *ezentere* [Eğridir-Isparta], *ezertere* [Pınarbaşı-Kayseri], *ezertere* [Sivas], *mesir otu* [Karamanlı-Burdur]. *pimpinella anisetum boiss. et Bal.:* İki yıllık anason. *p. aromatica bieb.:* Geyzi [Doğu Anadolu]. Dallarından süpürge yapılır. *p. saxifraga l.:* Taş anasonu. *p. tragium vill.:* Geyzi [Doğu Anadolu] dallarından süpürge yapılır. (*Pimpinella Anisum l.)(Umbelliferae)* [TBAS s.31; TS I 107;BTS 42; DS XII 4418;Tietze 173].

anbak: Yeşil kabuklu taze ceviz [DS I 254].

ancap: Bir çeşit yaban armudu [DS I 255; SİYA s.556].

ancur: Şal kabağı [TBAS s.31].

anda: Fındık, bir fındık türü [OYA334].

andatıka: Eflatun renkte meyvesi olan *karayemiş* [DS I 258].

andırhana: Koca yemiş, sarı bir meyve [Trab.-2].

andız giliği: Andız [TBAS s.31].

andız katranı: Andız [TBAS s.31].

andız otu ~ anduz otu: *Bileşikgillerden*; nemli yerlerde yetişen, 1 metre kadar sapı olan, bir çeşit ottur. 1-2 m yükseklikte, kazık köklü, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Memleketimizde dört alt türü bilinmektedir. Düzce bölgesinden toplanan alt türün [*subsp. orgyalis [boiss.] grierson.* kökleri istanbul aktarlarında “*andız kökü*” adı altında satılmaktadır. Safra söktürücü. İdrar artırıcı ve öksürük kesici olarak, kullanılmaktadır. *Eş anl. anduz otu. inula heterolepis boiss.:* Kaya andız otu. iştah açıcı olarak kullanılır. *l. oculus-*

christi l.: Sümenit [Akseki-Antalya], bk. *şekerli ot. l. viscosa* [l.] *aiton*: Zimbit, zimerit, zinebit [Gazipaşa-Antalya]. Çiçeklerinden sarı renkli bir boyar madde hazırlanır. *telekia speciosa* [schreber] *Baumg.*: Genel görünüşü andız otuna benzer. Çiçek durumları, Kuzey Anadolu bölgesinde [Maçka-Trabzon], boyar madde olarak kullanılır. *Inula Helenium L. [Compositae]* [TBAS s.31,32; TS I 109; Tıb.]. *krş. atgözü*

andız: 1. Yaprakları dikenli olan bir çeşit ardıç; 2. Servi ağacı; 3. Kırlarda yetişen yabanî bir otun kökü; 4. Belli bir yükseklikten sonra yetişen, yaprağını dökmeyen bir ağaç *cupressaceae*, [*anduz ağacı*]. Kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaç. Meyvelerinden [*andız giliği*] hazırlanan pekmez [*andız pekmezi*] kuvvet vericidir. Odunundan yapılan katran [*andız katranı*], antiseptik olarak kullanılır. Kozalaklarından yapılan tespihler özellikle Adana'da satılmaktadır. *Eş anl. anduz, indız Juniperus Drupacea Lab. (Cupressaceae)* [TBAS s.31; TS I 109; BTS 42; DS I 261; DS VII 2477; DS XII 4419; Tietze 176; ADÜM-I148: Ant.; And.Ağıt]. *Bk. ardıç*.

andirgan ağacı: Kiraza benzer bir yemişin ağacı [KİAT 306: Vak.].

andirğan: Kiraza benzer bir yemiştir. Fakat çekirdeği yoktur [KİAT 306: Vak.].

anemon <Fr.: Dağ lâlesi [TS I 109]

angara armudu ~ anğaraarmudu: Armut türü [OYA s.136; SOS s.100: Havza, Vezirköprü-Sm.; Korgan-Or.].

anğara elması: Bir tür elma [SOS s.112: Akkuş-Or., Durağan-Sn.].

anger: Bir çeşit armut [DS I 264].

angiç: Zakkum ağacı [DS I 265].

angız ~ anız: 1. İğde ve kara çalının dikenli; 2. Tarla kenarlarındaki otlar biçilmiş buğday tarlası buğdayın toprakta kalan kökü [DS I 271; MBTS I 141; SİYA s.556].

añgur: Hıyar [TYA s.14: Of].

angut ~ anğut: Renkli meyvesi olan bir dut çeşidi dut kurusu [Erz.Mer. s.163; EİA s.25; Şav.].

anı ~ anıh ~ anıh ~ anık ~ anık ~ annuh ~ annuk ~ anu ~ anuh ~ anuh ~ anuk ~ anuk ~ anük <Erm.: Yemeklere koku vermek için kullanılan dağ reyhanı [*ziziphora*], kekik [*thymus*], mercanköşk [*origanum*] ve nane [*mentha*] / dağ nanesi gibi kokulu bitki türlerine verilen genel ad. *sâter, ziziphora*, Trabzon, Akçaabat [TBAS s.32,295; Trab.-2; Al.; SİYA s.556; Bül.; Tir.; TYA s.15; GİAT 262: El.; HA s.127; OYA 3345/7; GKÖ s.163: Merkez İlçe, Kelkit, Torul; BTS 43; DS I 268; DS XII 4420; EYSV s.6; MİLA s.387:57/30; KBAYA 183; Tietze 178; Siv.2; KİAT 306: Gir., Or.; EYA409; Erz.Mer. s.163]. *krş. dağ reyhanı, kekik, mercanköşk, nane*

anis: Yüksek kesimlerde yetişen bodur bir ağaç türü. Yaprğından ve meyvesinden yem olarak faydalanılan bir çeşit ağaç [DS I 273; Trb. Vak.].

ankara acı çiğdemi: Acı çiğdem [TBAS s.32].

ankara çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.32].

ankara üzümü: Şarapçılıkta kullanılan iri taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm [DS I 249].

ankri: Yaprğı çama, gövdesi ardıca benzer bir çeşit orman ağacı [DS I 274].

annebi: Erken olgunlaşan bir üzüm çeşidi [Göl.].

ansıl ~ ansılı ~ ansli ~ antsli <Gür.: Yapraklarında ipliksi damarlar bulunan kısa boylu kokulu bir ot; siyah tanecikli meyvesi olan yabani bir bitki türü fena kokulu bir çeşit ot [Şav.; DS I 280; ARDER s.241]. *krş. yeditamar otu*

antalya çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.32].

antepfıstığı: 1. *Antepfıstığıgillerin* örnek bitkisi yurdumuzda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (*Gaziantep ve Siirt bölgelerinde*) yetişen/yetiştirilen 10 m kadar bir boya erişebilen ve kışın yaprak döken bir ağaç; 2. Bu ağacın ince ve sert kabuklu, yağlı yemişi, *pistacia vera*, genellikle *p. atlantica* *desf.*

türünün özerine aşıl原因arak çoğaltılır. eş anl. şam fıstığı. *Pistacia Vera* (*Anacardiaceae*) [TBAS s.32; TS I 116; TBAS32: Gaziantep; BTS 45; Ağ.; Tıb.]. bk. *buttum* ~ *menengiç* ~ *sakız*; krş. şam fıstığı

antepgülü: Çiçekler sarı renkli yalınkat ve kokulu. Gaziantep bölgesinde çit olarak bahçe kenarlarında ve süs bitkisi olarak parklar ve yollarda yetiştirilir. Orta Anadolu Bölgesi'nde yabanî olarak bulunmaktadır. (*Rosa foetida j. hermm.*)-[TBAS s.295: Gaziantep, Sarıgüllük semti].

antep karası: Bir çeşit kırmızı üzüm [DS I 280]

antepnanesi: Nane [TBAS s.32].

anzarot <Ar.: Sıcak ülkelerde yetişen bodur bir ağaç, *sarcocolla*, [TS I 119;Tietze 185].

anzer çayı: 10-25 cm yükseklikte, çok yıllık, kuvvetli kokulu ve pembe çiçekli bir bitkidir. Gövdenin dört köşeli ve köşeler boyunca tüylü olması ile diğer *thymus* türlerinden kolaylıkla ayrılır. Doğu Karadeniz Bölgesi [Giresun-Rize arası] dağlarında yetişmektedir. Çevresinde ünlü anzer balının bu türünün çiçeklerinden elde edildiği söylenmekte ve çay hâlinde hazırlanarak içilmektedir. Aşağıdaki türlerin çiçekli dalları da Rize bölgesinde “anzer çayı” adı altında çay yerine kullanılmaktadır. *Origanum vulgare l. subsp. gracile letswaart. thymus praecox opiz subsp. skorpilii(velen.) jalas.Thymus pseudopulegioides klokov et des. shost (labiatae)* [TBAS s.32,33; BTS 48]. bk. *mercanköşk* ~ *kekik*

ağhalak: Bir çeşit kara üzüm [DS I 124].

ağarmut: Küçük, erken olgunlaşan bir armut türü [KAYMA s.274].

ağbun otu: Gübreliklerde yetişen, sarı çiçekli bir ot [DS I124].

ağçaarmıt: Bir armut çeşidi [KYAS s.6: Kırş.].

aḥsıl ~ aḥsil: Yaprakları kızılıcık yaprağını andıran, dişbudağa benzer meyvesiz bir ağaç [DS I 134].

apalak: 1. Çiğdem çiçeği; 2. Kuvvetli gür fidan; 3. Biraz yükselmiş ekin [DS I 283; MBTS I 148; TBAS s.33].

apartu: Baharda erken biten beyaz çiçekli bir ot [DS I 285].

apı: Arpa [Ala.s.289].

apırcak: Yeşil kabuklu ceviz [DS I 287].

apotı: Patates [DS I 289].

appa: Dağlarda biten bir çeşit yabanî ot [DS I 289].

aptal baklası: Bir çeşit bakla [DS I 291].

aptal otu: *bk. kenevir* [TBAS s.33].

aptesbozan otu: 75 cm kadar yükselebilen, dikenli bir çalı. Kökleri şeker hastalığına karşı kullanılır. *Sarcopoterium Spinosum* [L.] *Spach* [Syn. *Poterium Spinosum* L.; *rosaceae*] [TBAS s.33]. *bk. demir dikenî. eş anl. çakır dikenî, geren dikenî*

ar namus çiçeği¹²⁸: Uzun saplı beyaz renkli orta göbeğinde siyah bir leke bulunan bir çiçek [TÇA s.84].

arabamcı: Salyangoz [Kös.].

aragogik: Tarlalarda biten ve kestaneye benzeyen bir ot kökü [DS I 293; SİYA s.557].

araka <Yun.: İri taneli bezelye [TS I 124; Tietze 191].

¹²⁸ “Eskiden siyah leke çok daha büyükmüş, zamanla küçülmeye başlamış. Köylü küçülme olayını toplumda ar ve namusun kaybolmasına bağlamaktadır. Siyah leke tamamen kaybolduğunda ise kıyametin kopacağına inanılmaktadır. Bu çiçeğe, Karaburun yöresinde *şemsiye çiçeği* de deniliyor. Bir diğer adı da “*edep çiçeği*”dir.” [TÇA s.84].

arakçıl: “*Sebuzekdiken*” de denilen ve köylülerce süt süzgeci olarak kullanılan yumruk büyüklüğünde bir çeşit diken [DS I 294].

arani: Kavak ağacı [DS I 298].

arap armudu: Bir tür armut [SOS s.100: *Durağan, Erfelek-Sn.*].

arap buturağı: Yüksek, kısa dallı, dikenli bir yaz bitkisi [DS I 298].

arap daşağı ~ araptaşağı: 1. Koni şeklinde, üzeri çizgili, çok acı ve siyah renkli bir otun meyvesi; 2. Yeşil çiçekli yumru köklü bir çeşit ot; 3. İnce, uzun yapraklı, salkım şeklinde, mor çiçekli bir kır çiçeği; 4. Tam olgunlaşmamış siyah incir [*arapsiki*]; 4. Dağ sümbülü [TBAS s.33; DS I 298; SİYA s.557].

arap elması: İrice, koyu kırmızı, mayhoş, kiraz mevsiminde yetişen bir çeşit elma [DS I 292; SOS s.112: *Durağan, Gerze-Sn.*].

arap otu: Dağ sümbülü [TBAS s.33].

arap salgamı: 1. Siyah turp; 2. Kara kabuklu yer elması [DS I 299].

arap sümbülü: Dağ sümbülü [TBAS s.33].

arap topalağı: Kara topalak [TBAS s.33].

arap yasemini: Yasemin [TBAS s.33].

arapcan: Su kenarında yetişen, dikenli ince uzun bir çeşit bitki [DS I 298].

arapdede: *Centiyane* [TBAS s.33].

arapğızı: Bir tür elma [SOS s.112: *Vezirköprü-Sm.*].

arapsacı: Küçük, yuvarlak ve çok sık yeşil yaprakları olan, uzadıkça aşağı doğru sarkan bir tür süs bitkisi dereotuna, eğrelti otuna benzeyen kendine has kokusu has olan ve yenilebilen bir çeşit ot rezene [TBAS s.33; TS I 127; Gelibolu; SİYA s.557].

arapsiki: *bk. araptaşağı* [DS I 299].

arapta: Bir tür kır çiçeği [TÇA s.83].

arasit <Fr.: Yer fıstığı [TS I 127].

araz <Ar.: Bir çeşit ot [DS I 301;MBTS I 159].

arba: bk. arpa [TYA s.16].

arcı ağaç: Kırlarda bulunan bodur bir çeşit ağaç olup, yaprakları oğlaklara yedirilir [DS I 302].

arcıman: Karaçalı [DS I 302].

ardıç ~ arduc ~ arduç ~ arduñç ~ ardus: *Juniperus* [cupressaceae] türlerine verilen genel ad. *Servigillerden*, güzel kokulu bu türler kışın yapraklarını dökmeyen ağaççık veya ağaçlardır. Bazı türlerin meyveleri tedavi alanında kullanılır. Bazı türlerden de katran elde edilir. *Eş anl. arduç, arduñç.juniperus communis l.:* Adî ardıç, kozalakları kullanılır. *j. drupacea l.:* bk. andız.*j. excelsa bieb.:* Boylu ardıç, boz ardıç. çerkem [Erzincan]. *j. foetidissima willd.:* Kokar ardıç. yağ ardıcı. *j. nana willd.:* bodur ardıç, cüce ardıç, yapışak ardıç [Eldivan-Çankırı]. *j. oxycedrusl.:* Katran ardıcı. meyveleri kullanılır. *j. phoeniceal.:* Finike ardıcı. *j. sabina l.:* Kara ardıç[TS I 128; TBAS s.33,34; BTS 52; DS I 302,307; DS XII 4423 Tıb.Bit.; SMY s.411:55/44; Yer.Bit.; Tıb.;RİA 310:45/55; SİYA s.557; TYA s.16; Ank.Söz. s.15: Güd.; Seben s.218]. bk. andız

ardıç ağacı: Ardıç ağacı [Siv. 2].

ardıç burcu: 5-20 cm yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, yarı parazit bir bitkidir. *juniperus oxycedrus* ve *j. drupacea* türleri üzerinde yaşar. *Arceuthobium oxycedri [dc.] bieb. [loranthaceae]*-[TBAS s.34; DS I 304]. bk. burç, meşe burcu

ardıçkatranıağacı: 1 metre kadar yükseklikte; yuvarlak kırmızı meyveleri olan bir ağaçtır. Meyveleri ardıç meyvelerinden daha büyük bir ağaç [Tıb.]. krş. katran ardıcı

ardıç kılığı: *bk. ardıç burcu* [DS I 304].

ardıç otu: Ardıç ağacının küçük bitkisi [TS I 128].

ardıç yellimkarası: Bir tür ardıç [Gelibolu].

ardık [I]: Dağda yetişen, kılıç şeklindeki yaprakları hayvanlara yem olarak verilen bir çeşit bitki [DS I 304].

ardık[II]: Sert ağaç [AAT 203: Kas.].

areb kozu <Ar.: Kabuklu taze ceviz [DS I 308].

argun: Ahlat [TBAS s.34].

arı armudu: Bir tür armut [Korgan-Or.; SOS s.100].

arı çiçeği: Kırılarda biten, gonca hâlinde çiçekleri bulunan, koyunların severek yediği, arıların da bal topladığı bir çeşit bitki [TBAS s.34; SİYA s.558; DS I 314]. *krş. ölmez çiçek ~ sığırdili*

arı götü: Ekinlerin içinde çok bulunan, bir çeşit dikenli ot [DS I 315],

arı gülü: Gelincik [DS I 315; TBAS s.34].

arı otu: 1.50-80 cm yükseklikte, çok yıllık, yumuşak tüylü, beyaz veya pembe çiçekli bir bitki; 2. Sığırdili [*Nepeta Caesarea boiss. (Labiatae)*]-[TBAS s.34; Zeh.Bit.].

arı pürü: Arı çiçeği [DS I 322].

arı saman: Beyaz buğday [DS I 322].

arıburnu: Bir tür armut [SOS s.100: Çarşamba-Sm.].

arıkkesen: Danaburnu [Kös.].

arıkovanı: Yüksük otu [TBAS s.34].

arıs: 1. Asma; 2. Gelincik [DS I 322; MBTS I 162].

arko lahanası: Yılanyastığı [TBAS s.34].

armut kabağı: Ürünü armut biçiminde olan bir süs kabağı [TS I 135].

armut otu: Burç [TBAS s.34].

armut yellimkarası [Gelibolu].

arnaç: *bk. annaç* [GA s.51].

arnad: Yuvarlak, sulu, koyu mor renkli iri taneli bir çeşit üzüm [DS I 329].

arnavut biberi: Acı kırmızıbiber [TS I 136].

arnavut darısı: *bk. darı* [TBAS 34].

arnavutköy çileği: *bk. çilek* [TS I 486].

arpa ~ arpay (~ *harpa*): *Buğdaygillerden*, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen, ülkemizde geniş bir alanda kültürü yapılan, bir yıllık otsu bitki *hordeum vulgare*, [TYA s.17; ÇYA 237; DA148; ETAS; UKA s.187; Tıb.; TS I 136; BTS 55; DS I 330; KIAT 306: *Mes.*; Tietze 200].

arpa armudu ~ arparmıdı ~ arpaarmudi: Arpa zamanı yetişen, sulu, yeşil renkli bir çeşit armut [DS I 330; SOS s.100: Havzakavak-Sm; ARDER s.241].

arpa çiçeği: Beyaz, uzun çiçekleri olan bir süs bitkisi [ADOSA s.456].

arpa elması: Yazın yetişen bir çeşit elma [DS I 330].

arpa fiği: Burçak [TBAS s.34].

arpacık ~ arpacık ~ arpaçık: Tohumluk soğan taze yeşil soğan toprağa dikilen küçük soğan; 2. Taze, ufak hıyar [Dar.; ADÜM-I150: *Bal.*; SİYA s.558].

arpacık salebi: Basur otu [TBAS s.34].

arpacık soğanı ~ arpacuk soğanı: Tohumdan yetiştirilen ve tohumluk olarak kullanılan küçük soğan [TS I 136].

arpağan: Yabanî arpa [ADÜM-I150: *Bal.*; TS I 136; DS I 330].

arsa: Bir tür armut [SOS s.100: *Dikmen-Sn.*].

arsın üzüm <Ar.: Beyaz, uzun, bir çeşit üzüm [DS I 333]

arсланayağı: 1. Arslanpençesi; 2. Kırkbaş otu [TBAS s.34].

arslanış: *Karahindiba* [TBAS s.34].

arslankulağı: Kırkbaş otu [TBAS s.34].

arсланpeçesi: *Alchemilla* (*rosaceae*) türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, rizomlu ve parçalı yapraklı bitkiler. *Eş anl. arslanayağı, fındık otu* [Trabzon bölgesi], sahten, şehduran. *alcaemilla arvenis* [l.] scop. [syn: *Aphanes arvensis* l.]: Fındık otu, yıldıznişanı. Kök ve yaprakları idrar artırıcı ve kabız olarak kullanılır. *A. barbatiflora* juz.: Dokuztepe [hamsiköy, maçka-trabzon]. Yapraklarının genellikle dokuz parçalı olmasından dolayı da isim verilmektedir. Fındık otu[Sürmene-Trabzon]. *a. orthotricha rothm.*: Fındık otu [Sürmene-Trabzon]. *a. pseudocartalinica* juz.: Fındık otu, kabız ve idrar artırıcı olarak kullanılır [TBAS s.34,35].

arşah: Bir armut cinsi [KYAS s.13: *Kırş.*].

artıga ~ artıgan: Yaprakları dövülerek ele kına gibi yakılan bir çeşit bitki [DS I 334].

artlı: Bol meyveli ağaç, bitki [DS I 336].

aruda: Toprak damlarda toprak altına konulan ağaç, kabuk ve yapraklar [SİYA s.558].

aruk[I]: Olmamış, ham meyve [Ank.Söz. s.16: *Güd.*].

aruk [II] (~ *erük*): Bir tür erik [SOS s.116: *Havza, Ladik-Sm.; Durağan-Sn.*].

aruro: Gezengevi [TBAS s.35].

aruslu: Bir tür armut [SOS s.100: Akkuş-Or.].

arusta: Bir tür armut [SOS s.100: Akkuş-Or.].

asa otu: Çakşır otu [TBAS s.35].

asfur <Ar.: Bahçelerde yetiştirilen, sarı çiçekli yemeklerde kullanılan bir bitki;
aspir [DS I 341; TBAS s.35;Tietze 208].

asgar: Bir çeşit üzüm [Erz.Mer. s.164].

asılmışadam: *Salepgillerden*, çiçekleri asılmış bir insana benzeyen ve köklerinden salep çıkarılan bir bitki [TS I 143].

asıra: Ağaç kökünden yeşeren fidan [Suçatı].

asker borusu: “Çobandüdüğü” de denilen bir çiçek [DS I 344].

asker gülü: Dağlarda yetişen bir çeşit yaban gülü [DS I 344; TBAS s.35].

askı düleği: Sarı renkli, üzerinde kara çizgiler bulunan bir çeşit kavun [DS I 344].

askil [I]: Yaban gülü ağacı ve meyvesi [ARDER s.241; TBAS s.35]. *bk. askil tikani*

askil [II] <Gür.: Kuşburnu meyvesi [ARDER s.241; DS I 345].

askil tikani: Yaban gülü ağacıve meyvesi, kuşburnu [ARDER s.241]. *krş. askil*

aslanağzı: *Aslanağzıgiller* familyasından; türlü renkte, güzel bir bitkidir. Kokusuzdur. Daha ziyade süs bitkisi olarak kullanılır. [Tıb.; TS I 146; DS I 345]. *krş.kurtağzı*

aslandışı: *Bileşikgiller* familyasından; yol kenarında, çayır ve hendeklerde yetişen, yaprakları rozet şeklinde, çiçekleri sarı bir çeşit bitki[Tıb.].krş. *karahindiba*

aslankulağı: Bir sap üzerinde dizili, sarı veya kırmızı çiçekli otsu bir bitki [TS I 146].

aslankuyruğu: *Ballıbabagillerden*, eskiden hekimlikte terletici olarak kullanılan bir bitki*leonurus* [TS I 146; Tıb.].krş. *yerpirasası*

aslanpençesi: *Gülgillerden*, çok yıllık, otsu, sarı ve beyaz çiçekli, bir yabanî bitki*alchemilla*, [TS I 146; TBAS s.34; BTS 55].

aslanyağı: *Bileşikgiller* familyasından; alp dağlarının yüksek tepelerindeki kireçli topraklarda yetişen bir bitkidir. Çiçekleri yıldız şeklindedir. (*Leontopidium alpinum*)-[Tıb.].

aslım: Bir çeşit ot [DS I 345].

aslik: Bir elma cinsi. [AlAD,220: V.].

aslu erük: Bir tür erik [SOS s.116: Erfelek Tekkeköy-Sm.].

asma gaba ~ asma gabak ~ asma kabağı: 1. *Kabakgillerden*, sürüngen veya sarılgan, mevsimlik bir kabak türü, *lageneria vulgaris*; 2. Bu türün ince uzun, sebze olarak kullanılan ürünü [DGİHF s.338; DS XII 4425; TS I 146].

asma üzümü: 1. Kışın yenmek üzere hevenk seklinde asılıp saklanan büyük taneli ve kalın kabuklu bir çeşit üzüm; 2. Çardaklara, ağaç dallarına kadar uzayan üzüm [DS I 346].

asma: 1. *Asmagillerden*, dalları çardak üzerine yayılan bitkilere genel olarak verilen ad; 2. Belirli bir tür üzüm veren bitki,*vitis*, [TS I 146; DS I 345; Tıb.; Seben s.218; ÇYA 238; Fel. s.6].

asmagiller: *İkiçeneklilerden*, belli baslı türü asma olan bitki familyası [TS I 146].

aspidistra <Fr.: *Zambakgillerden*, genellikle saksıda yetiştirilen, yaprakları doğrudan doğruya topraktan çıkan bir süs bitkisi [TS I 147].

aspir ~ aspur (~ *hasbir ~ haspir*): Dikenli bir yağ bitkisi. 25-50 cm yükseklikte, bir yıllık, turuncu çiçekli ve otsu bir bitkidir. Orta Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilir. Tohumlarından sabit yağ elde edilir. Çiçekleri ise safran yerine boyar madde olarak kullanılır. *Eş anl. asfur, aspir, boyacı asperi, hasbir, haspir, kurtum, yalancı safran. Cartamus Tinctorius L. (Compositae)*-[TBAS s.35; KEPIYA s.392; MBTS I 187].

aster: Beyaz renkte açan bir yaban çiçeği [DS I 347].

asus elması: Bir tür elma [SOS s.112: *Fatsa-Or.*].

aşeriği: Bir çeşit iri erik [DS I 352].

aşotu [I]: Gelincik [TBAS s.35].

aş otu [II]: *Kışniş*. Maydanoz ve nane gibi yemeklere koku termek için konulan ot. özellikle Doğu Anadolu'da kullanılır.[TBAS s.35; SİYA s.560].

aşama: Çayır biçildikten sonra ikinci kez gelen çimen [RİA 310: *Rize*].

aşaş: Haşhaş [UİA 370 II-91,1; UBA s.109].

aşbak: Aşısız fidan [DS I 351]

aşendos <Yun.: Bir çeşit armut [DS I 352; Tietze 215].

aşenpilunç: Eğrelti otuna benzeyen bir çeşit ot [DS I 352].

aşgın: Işgın [TBAS s.35].

aşı karaköy: Bir çeşit kara üzüm [DS I 354]. *krş. aşıkara*

aşı: Armut [DS I 353] MBTS I 191].

aşıaşı: Tohum kapakları sert, büyükçe bir ot [DS I 353].

aşıkara: *bk. aş karaköy* [DS I 354].

aşıl: Işgın [TBAS s.35].

aşılak ~ aşlak ~ aşlak (~ *haşlak*): Aşılanmış bitki aşı zamanına gelmiş fidan [DS I 354,359; DS VII 2304; AAT 203: Kas.; TYA s.19].

aşılama: Büyük ve sulu armut [DS I 354].

aşılızeytin: Zeytin [TBAS s.35].

aşkar <Ar.: İri taneli, sert kabuklu, çok tatlı bir çeşit üzüm [DS I 358; MBTS I 196].

aşlama: Fidan [Rize].

aşlamalık ~ aşlamaluk: Aşılacak kadar büyümüş fidan [TYA s.19].

aşlık [I]: Dövüldükten sonra kurutulan buğday yemeklik buğday [Dur.; TYA s.19].

aşlık [II]: Aşılı kaysı, aşılı fidan [SİYA s.560]. *krş. aşılak vd.*

aşma: Kayısı, zerdali kurusu [EİA s.29; EAFSöz. s.20].

aşoti ~ aşotu: Nane, maydanoz gibi kurutularak çorbaya konulan maydanoza benzeyen bir bitki [EAFSöz. s.20; KAYMA s.277].

aşur <Ar.: Bir çeşit bitki [DS I 363; MBTS I 197].

aşura buğday: Aşure buğdayı. Rengi kırmızıya çalan bir çeşit buğday [DS I 363]

aşuti: Kişniş; yabanî ot [TBAS s.35].

at badıncı: Baklaya benzeyen yabanî bir ot [TÇDSK s.39].

at diken: 1. *bk. boğa diken*; 2. Eşek diken [TBAS s.35,36].

at elması: 1. Adam otu; 2. Yonca; 3. 5-6 m yükseklikte bir ağaççıktır. Meyveleri 3 cm kadar çapında, sarı renkli ve eksidir. Meyveleri yenir.

Gaziantep ve Kahramanmaraş bölgelerinde tursu yapılır, *eriolobus trilobatus*, [TBAS 36; Akkuş-Or.; SOS s.112].

at geveni: Pişik geveni [TBAS s.36].

at kestanesi: *Atkestanesisigillerden, iki çeneklilerden*, 15 ile 30 m yükseklikte, geniş yapraklı çiçekleri dik duruşlu ve salkım şeklinde, pembe ve beyaz noktalı, park ve caddelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir tür ağaç, *aesculus hippocastanum*, [TS I 159; BTS 61].

at keveni: İri dikenli bir keven türü [Siv. 2].

at kişnek otu: Kişkiş [TBAS s.36].

at kulağı: Geniş yapraklı yenilebilen bir ot [TÇDSK s.42].

at kuyruğu: Dağlarda, nisan ve mayıs aylarında taşlar arasında açan bir tür çiçek [TÇA s.84]. *krş. katır kuyruğu*

at paklası: Siyah, büyük bakla [DS I 373].

at yemliği: Yemlik ot [TBAS s.36].

at yoncası: Tarlalarda, yaylalarda kendiliğinden yetişen ince yapraklı bir bitki [DS I 373].

atan armudu ~ atana armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Fatsa, Kumru-Or.,Korgan-Or.; OYA s.136].

atatürk çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

atdili: Tavşan kirazı [TBAS s.36].

ates buğdayı <Far.: Kırmızıya çalar renkte bir çeşit buğday [DS I 367]

ateşçiçeği <Far.: *Ballıbabagillerden*, ateş kırmızısı renginde çiçekler açan bir süs bitkisi, *salvia splendens* [TS I 157; TÇA s.85].

ateşdiken: Tavşan elması [TBAS s.36].

ateş yaprağı: bağa [TBAS s.36].

atgözü: *Bileşikgillerden*; nemli yerlerde yetişen, bir metre kadar sapı olan, bir çeşit ot[Tıb.]. *krş. andızotu*

atınaklı: Nergis çiçeği [DS I 369].

atiçi: Küçük hıyar; henüz çiçek açan salatalık [Rize; DS I 370].

atina armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Çarşamba-Sm.].

atitfel: Yaprakları farekulağına benzeyen bir çeşit bitki [DS I 370].

atkestanesi: *Atkestanegiller* familyasından; süs olarak yetiştirilen iri bir gölge ağacı [Tıb.]. *krş. hintkestanesi*

atkuyruğu: *Equisetum [equisetaceae]* türlerine verilen genel ad. Rutubetli ve kumlu yerlerde, sulak çayırlar ve su kenarlarında yetişen, rizomlu, çok yıllık ve otsu bitkilerdir, genç sürgünleri özellikle at ve sığırlarda tehlikeli zehirlenmelere neden olmaktadır. *Eş anl. çam otu* [Bozdağ-Ödemiş], *çığçığ*, *ekli ot* [Muğla], *katırkuyruğu*, *kırkboğum*, *kırkboğum otu*, *kırkkilit otu*, *tilkikuyruğu*, *zemberek otu*. *Equisetum arvensel.*: Zehirli olarak tanınmış bir türdür. *E. ramosissimum desf.*: Kırkboğum, ulama, ulama otu, yayılğan otu [Gelendost-Isparta; TBAS s.36; Or.-Zir.; Tıb.; TS I 159; TBAS 36; BTS 62]. *krş. zemberekotu*

atlangaç: Teke dikenini [TBAS s.36].

atlas çiçeği: Uzun ve sarkık yapraklı parlak kırmızı çiçekler açan kaktüs [TÇA s.84; TS I 160].

atmaca armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Gököy-Or.].

atmaca doğan armudu: Armut türü [OYAA s.136].

atmalı: Kar altında bile varlığını koruyan, beyaz, ince kabuklu, yuvarlak bir kış üzümü [DS I 372].

atmemegi atmemesi: İri, uzun taneli, beyaz bir çeşit üzüm [DS I 372; MBTS II 1996].

atmen: Ekim ayında yenen bir çeşit armut [DS I 372].

atol ~ attol ~ atul (~ *hatol*) <Fr.: Sürülmüş tarlalarda kendiliğinden biten, tatlı yumruları çiğ ve pişmiş olarak yenilebilen, yeşil yapraklarından tursu yapılabilen bir bitki yer elması [DS I 372; Şav.; MBTS I 210; ARDER s.242].

aķ būzgöl: Bir çeşit beyaz üzüm [Bey.295].

av buğday: Beyaz buğday [DS I 378].

avadik: Melezleşmiş buğday [DS I 374].

avak: Kavak [ŞYA s.130].

avar: Hıyar, salatalık sebze [AAT 204: Ams.; KARYA s. 304; DS I 375; AAT 204].

avat <Yun.: 1. Böğürtlen [DS I 378; TBAS36; Tietze 228]; 2. Geniş yapraklı bir tür diken [TYA s.20; Trb. Vak].

avcar: 1. Hıyar, karpuz gibi şeylerin tohumu [SİYA s.560]; 2. *bk.* kimyon [TBAS 36].

avce: Çekirdek [BT s.110].

avceyil ~ avciyel: Funda gibi kısa, sert, sık dallı bir ağaççık [DS I 379].

avcı otu: Dügün çiçeği gillerden, kokusuz, parlak zehirli bir bitki *adonis*, [TS I 164].

avcı üzümü: *bk.* çay üzümü [TBAS 36].

avelik: Labada [TBAS s.36].

avgiç ~ avguç ~ avgıs: Bezelye, börölce gibi taneleri yenen bir ot [DS I 381].

avize ağacı <Far.: *Zambakgillerden*, Amerika'dan dünyanın her yanına yayılmış olan, avize biçiminde sarkık, iri ve beyaz çiçekli bir süs ağacı; Anadolu ağızlarında “*yuka ağacı*” - *yucca glosiosa* [TS I 165; BTS 63].

avlu ağacı <Yun.: *bk. ayı elması* [TBAS 37].

avokado <İsp.: *Defnegiller* familyasından, 20 m kadar boylanabilen, mor renkli ve armut şeklinde, eriksi meyveleri olan bir tür, *persea mericana*, (*amerikan armudu*) [TS I 165; BTS 63].

avrat otu: *bk. güzelavrat otu* [TBAS 37].

avrizi: Deniz yosunu [DS I 391].

avrupaçayı: *Sıracagiller* familyasından; çiçekleri mavi veya beyaz renkte olan bir bitkidir. Yuvarlak saplıdır. Duvar çatlaklarında yetişir. Taze iken kokusuzdur. kuruduktan sonra güzel kokar. [Tıb.].*krş.yavşanotu*

avrus: Bir patates türü, beyaz patates [AA 117].

avşak: 1. Ardıç çalısı gibi bir dağ çalısı; 2. İlkbaharda çiğdemle birlikte açan, kokusuz, menekşeye benzer bir çiçek [DS I 393].

avşam: Beyaz çiçekli, kısa bir ağaç [DS I 394].

avşar otu: Afşar otu [TBAS s.37].

avu çiçeği: *bk. avu* [DS I 394]

avu: Çalı çiçeği, otu [KİAT 307: Or.].

avukçu: İri taneli, kalın kabuklu bir çeşit beyaz üzüm [DS I 395].

avurtlak: 1. Başak tutmak üzere olan ekin; 2. Akdeniz Bölgesi'nde üzüm mevsiminde sarı çiçek açan geniş yapraklı bir ot [DS I 384].

ay ağacı: Zakkum [MUYAT s. 435].

ay alması: Kırmızı, uzun saplı acı meyveli, gürgene benzer bir eşit ağaç [DS I 405].

ay çiçeği [II]: Zakkuma verilen ad [TÇA s.84: Karaburun].

ay elması: Bir tür elma [SOS s.112: Korgan-Or].

ay gülü: İri ve kırmızı çiçekli bir süs bitkisi [ADOSA s.456].

ayakcag ~ ayakçak: Ekin biçerken ayağa bağlanan ot demeti [AKAY s.484; Ank.Söz. s.20: Ank. Hzk I Çanılı Ayş.].

ayaklı kekik: Kara kekik [TBAS s.37].

ayan <Ar.: Zakkum [DS I 407; TBAS s.37].

ayan kurusu: Dikili kuru ağaç [Kös.].

ayanga: Kaçak tütün [Ank.Söz. s.20 Solakuşağı-Şko.].

ayaş: Kimi siyah, kimi beyaz iri taneli üzüm [DS I 408; Ank.Söz. s.20: Hasanoğlan-Elm.].

aybalı: Bir tür armut [SOS s.101: Havza-Sm.].

aybastı elması: Bir tür elma [SOS s.112: Gölköy-Or.].

ayçiçeği: *Birleşikgillerden*, sarı renkli çiçeği çok iri olan, meyveleri kuruyemiş olarak yenen ya da yağ elde etmede kullanılan, yurdumuzda çok yetiştirilen, bir yıllık, otsu bir bitki türü, *helianthus annuus* [TS I 173; BTS 65; Tıb.; DS I 412; KEPİYA s.393: *Ayçiçii*; ETAS: *Ayçiçē*; Bil. s.846: *Ayçek ~ ayçeyi*]. *krş. aydede ~ aydın ~ aydın çiçeği ~ aydın gülü ~ aygün ~ aygün âşığı ~ aygün çiçeği ~ çekirdek ~ gūnaşık ~ gün çiçeği ~ gūndoğdu ~ gündöndü ~ günebakan*

aydeçi: Ayrik otu [DS I 411]

aydede: *bk. ayçiçeği* [DS I 411].

aydın buğday: Yassı ve beyaz bir çeşit buğday [DS I 412].

aydın çiçeği: *bk. ayçiçeği* [DS I 412].

aydın göz: Siyah, iri taneli, erken olan bir çeşit üzüm [DS I 412].

aydın gülü: *bk. ayçiçeği* [DS I 412].

aydın işi: İncir [AAT- Kal., 191: Muğ.].

aydın: *bk. ayçiçeği* [SİYA s.562; DS I 412]. *krş. aydın çiçeği ~ aydın gülü ~ aygün ~ aygün aşığı ~ aygün çiçeği*

ayeriği: Dağ eriği yaban eriği [SİYA s.562; Siv. Ala.].

ayfan: Afyon bitkisi haşhaş [KEPİYA s.393; Big. s.110].

aygamber: Ayçekirdeği [AKAY s.484].

aygınçiçeği ~ aygün çiçeği: *bk. ayçiçeği* [DS I 412] Ank.Söz. s.21 Hay.

aygır incir: Erkek incir [DS I 414].

aygun ~ aygül ~ aygün: Ayçiçeği [Siv.Ala.; Şerefiye; Siv. 2; DS I 412].

aygün âşığı: *bk. ayçiçeği* [DS I 412].

ayı ardıcı: Kış mevsiminde olgunlaşan meyveleri ayılar tarafından besin olarak tüketilen bir ardıç türü. Meyvelerini ayıların yemesinden dolayı bu ismi almıştır [*Juniperus Drupacea- Cupressaceae*][TBAS s.228].

ayı asması: *Hanımeli çiçeği* [DS I 416].

ayı ayağı: Bitkinin parçalı yaprakları, ayı ayağına benzemesinden dolayı bu ismi almıştır [*ptilostemon chamaepeuce-compositae*]-[TBAS s.227].

ayı baldıranı: Yumru köklü, zehirli bir ot, *baldıran otu*, *eşek baldıranı* [TBAS s.37; DS I 416].

ayı çiğdemi: Çokça ormanlarda biten, seyrek dokulu, acı bir çiğdem çeşidi [DS I 416; TBAS s.37].

ayı çileği: *Güzel avrat otu* [TBAS s.37].

ayı döşeği: Eğrelti otu [Gün.]

ayı elması: Dikenli ve dimdik bir ağaçtır. Meyveleri 10-15 cm çapında portakal biçiminde, önce açık yeşil ve sonra sarı renkli ve reçinensi kokuludur. Vatanı Amerika'dır. Memleketimizde "*çit bitkisi*" olarak bahçe kenarlarında yetiştirilir, özellikle İstanbul bölgesinde bulunur. *Maclura Pomifera* [Rafin.] Schneider [Moraceae]. *Eş anl. avlu ağacı* [Kilyos-İstanbul], *Hint portakalı, yalancı portakal ağacı* [TBAS s.37; BTS 65; DS I 416].

ayı eriği: Yenmeye elverişli olmayan çok ekşi ya da çok acı bir erik çeşidi [DS I 416].

ayı fındığı: *Sytrax officinalis* L. [styracaceae]. 2-5 m yükseklikte, beyaz çiçekli bir ağaççıktır. Meyve 1-2 tohumludur. Tohumlarından yağ elde edilir ve tespih yapılır. *Eş anl. çakıldak, tesbi, tespih ağacı tespihlik, tespi, yaban ayvası, zamzalak, zanzalak* [Gaziantep, Mersin; TBAS37; BTS 65; DS I 416]. *bk. yalancı tespih ağacı*

ayı fıstığı: Gürgen meyvesi [DS I 416].

ayı gülü: Kırılarda açan yabani 'gül'e verilen isim. İki çenekliler sınıfının düğün çiçeği giller familyasından, çiçekleri büyük ve kırmızı renkli çok yıllık, otsu ve rizomlu bir şakayık türü, *peconia corollina*, [TS I 174; TBAS37; DS I 416,432; TÇA s.84]. *krş. bozamık ~ pamlıkla ~ kuşburnu ~ yaban ~ yavru ağzı*

ayı köşk: Bir çeşit zehirli mantar [DS I 417].

ayıliforu: *Güzel avrat otu* [TBAS s.38].

ayı ligarbası: *bk. güzelavrat otu* [TBAS 38 <Yun. ligarba].

ayı mantarı [I]: *Boletus* [*boletaceae*] türlerine verilen genel ad. Yenen büyük mantarlardır. Aşağıdaki türleri toplanır ve pazarlarda satılır. *boletus aereus bulliard*: baston mantarı. *b. edulis fr. ex bulliard*: Ayıköşk mantarı ayıköşkü mantar, et mantarı göbek mantarı. *b. luridus fr. ex schaeffer*: Ayı mantarı. *b. luteus l.* [syn.: *Suillus tateus s. p. gray*]: Ayı mantarı ayıca mantarı [bolu], kaypak mantar. *b. rufus fr. ex schaeffer*: Taş mantarı. *b. satanas lenz*: Çörek mantarı. Yenmez. Zehirli olduğu sanılmaktadır. [TBAS s.38; BTS 65]. *bk. zehirli mantar*

ayı mantarı [II]: İçi boş, yenilmez bir çeşit mantar [SİYA s.562].

ayı otu: Geniş ve parlak yapraklı bir çeşit yaban ot;*mürver*[TBAS s.38; DS I 420].

ayı soğanı: Ada soğanı [TBAS s.39].

ayı şalgamı: “Dağ soğanı” da denilen, ince, yeşil yapraklı yumru köklü bir ot [DS I 420].

ayı üzümü: *Fundagillerden*, 25 cm kadar boyda, küçük taneli yemişler. Karadeniz Bölgesi'nde yüksek kesimlerde orman altlarında yaygın olarak bulunan ve yaprak döken tüylü bir bitki *arbutus uva ursi*. [*yaban mersini*]-[TS I 176; BTS 65; Tıb.]. *krş. itüzümü ~ yabanmersini*

ayıboğan: Yenmesi zor, boğaz tıkayan bir çeşit armut [DS I 416].

ayıca mantarı: Ayı mantarı [TBAS s.37].

ayıcı: Bir çeşit sarı mantar [DS I 416] Ank.Söz. s.21: *Peçenek-Kız.*].

ayıld ~ ayıt (~ hayıt) <Ar.: 1. *Mineçiçeğigiller* familyasından; Batı ve Güney Anadolu'da [*Akdeniz çevresinde*] yetişen, küçük, ince yapraklı kokulu, mavi beyaz veya menekşe renginde çiçekler açan, halk indinde kutsal sayılan, 1-2 m boyunda bir yetişen bir ağaç; 2. Dere ve çay kenarlarında yetişen ve çiçekleri mor renginde olan bir nevi çiçektir. Tohumları ile köylüler damlarının

üzerini kapatır. *Vitex agnuscastus*, [Tıb.; Bal.; TS I 176, 968; DS I 421; TBAS s. 37,38;Tietze 237; ADÜM-I151]

ayıdanası: Civanperçemi [TBAS s.37].

ayıeli: Peynir otu [TBAS s.37].

ayıgülü: *Düğünçiçeğigiller* familyasından; *paeonia* [*paeoniaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu ve rizomlu bitkiler. Çiçekleri büyük ve kırmızı renkli. Bazı çeşitleri bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Eş anl. bocur, eşek gülü, şakayık, yer şakayığı. Paeonia arborea donn.: Ağaç şakayığı.* Toprak üstü kısımları kışın kuramaz. Vatanı çin olup istanbul bölgelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *p. mascula* [L.] miller. Savul [Pülümür-Tunceli]. Kökleri yatıştırıcı ve kabız gibi etkilere sahiptir. genç yaprakları Doğu Anadolu Bölgesi'nde sebze olarak kullanılır. *p. peregrina miller:* bocur [Gümüşpınar-Istanbul] [TBAS s.37,38].38[Tıb.]. *krş.şakayık*

ayıköşk mantarı ~ ayıköşkü mantarı: Ayı mantarı [TBAS s.38].

ayıkulağı: 1. Ada çayı; 2. Çalba; 3. Çuha çiçeği; 4. Salep; 5. Çok yıllık, sarı çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitki; 6. Ayı kulağı şeklinde, pembe renkli çiçekleri olan yabancı çiçek. *Eş anl. Karağan.Phlois GrandifloraH. S. Thomson* [Labiatae]. *Primula auricula*, [Akseki-Antalya]-[TBAS s.38; TS I 174; DS I 416;UBA s.109; EDSK-II s.251: Enz. Çeribaşı k.;Gelibolu]. *bk. çalba*

ayımısırı: Bir tür mısır (*Digitalis ferruginea* L. subsp *schischkinii* [ivan.] Werner)-[TBAS s.295: Trabzon, Hamsiköy].

ayinga ~ ayınka <Erm.: Kaçak tütün [Ank.Söz. s.21: Çağa-Ayş.Karaşar-Bey., Sobran-Nal., Ank. Erd., Ank. Hzk I Bey. Şen; TS I 175].

ayingeç: Zakkum ağacı [NDSK s.53].

ayıp otu: Bir tür ot [Gelibolu].

ayıparmağı: 10-20 cm yükseklikte, otsu, parazit ve kırmızı çiçekli bir bitki. Bu ad tahir geçidi [Ağrı] civarındaki köylerde kullanılmaktadır. *P. coccinea* [bieb.] *poiret*: Kardaşkanı, kardeşkanı. Kuzeydoğu Anadolu dağlarında yetişir. *Phelypaea Tournefortii* Desf. (Orobanchaceae) [TBAS s.38].

ayıpençesi: Çok yıllık, dikenli ve otsu bitkilerdir. Çiçeğin korollası taze hâlde yenir ve kurutulduktan sonra, koku vermesi için çaya katılır. *Acanthus Dioscoridis* L. *A. Hirtitus* Boiss. (Acanthaceae) [TBAS s.39; BTS 66].

ayısarımsağı: Ayısarımsağı, ilkbahar müjdecilerinin en başta gelenlerinden biri olan, “orman sarımsağı” ve “cadısoğanı” isimleriyle de bilinen bir tür bitki [*allium ursinum*]-[Tıb.].

ayıssa: Tütün [Bey.296].

ayıyemişi: *Koca yemiş*. Kırlarda yetişen, üvezden daha küçük meyve veren bir çeşit ağaç, kocayemiş [Ank.Söz. s.21: Meyvebükü-Güd.; DS I 421; TBAS s.39].

aylandız: *Sedefotugillerden*; bir çeşit süs ağacıdır. Çiçekleri uzun salkım şeklindedir. Kokar ağacı *ailanthus glandulosa*, [TS I 177; Tıb.; TBAS s.39]. *krş. kokarağaç*

aylık ~ ayırık ~ ayırık ~ ayruk: Bahçelerde yetişen bir ot; ayırık otu [Bil. s.847; EYSV s.11; Big. s.110; Ank.Söz. s.22: Güd.].

aylık otu ~ ayluhoti ~ ayırık otu ~ ayırıkotu: *Buğdaygillerden* yabanî bir bitkidir. Çok yıllık, rizomlu ve otsu bir bitkidir. Toprak altı kısmı idrar söktürücü olarak kullanılır. “*Mekkeayrığı*” denilen çeşidi de ayırıkotunun özelliklerini taşır. “*Domuz ayrığı*” ise zararlıdır. *Eş anl. aylık otu, demir otu. Elymus repens* [l.] *gould subsp. repena* [syn: *Agropyron repens* [l.] *p. beauv.*; *gramineae*; TBAS s.39; AnYuk.; Gelibolu; Tıb.; TS I 179; TBAS39; BTS 66; DS I 425; AVA, 246; ARDER s.242: *Ayluhoti*]. *bk. domuz ayrığı; krş. ayluhoti ~ ayırıkkökü*

aynısefa <Far.: *Birleşikgillerden*, çiçekleri sarı renkli bir kır bitkisi *calendula arvensis*, [TS I 178; Tıb.]. *krş. gecese fası*

ayraç: Ağaç [ADÜM-I 151: Bal.].

ayrelli: Kuşkonmaz çiçeği [DS I 430].

ayrık kökü: *Buğdaygillerden* yabanî bir bitkidir. “*Mekkeayrığı*” denilen çeşidi de ayrıkotunun özelliklerini taşır. “*Domuz ayrığı*” ise zararlıdır. [Tıb.]. *krş. ayrıkotu*

ayu mamuğu: Yabanî can eriği [DS I 432].

ayuboan ~ **ayuboğan**: Armut türü [OYA s.136: Ders.; SOS s.101: Akkuş-Or.].

ayva ~ **eyva** (~ *hayva* ~ *heyva*) <Far.: *Gülgillerden*, çiçekleri iri ve pembe, yapraklarının altı tüylü, orta yükseklikte bir ağaç ve bu ağacı n büyük, sarı renkte, tüylü, mayhoş, dokusu sertçe, ufak çekirdekli meyvesi, *cydonia vulgaris*, [TS I 181; BTS 66; DS VII 2355; DS XII 4516; Tıb.; AMA s.297: 16,47; AnYuk.; TYA s.23; Eren 29, Tietze 244].

ayva alıcı: Alıç [TBAS s.39].

ayvadana ~ **ayvadene** ~ **ayvidana** <Yun.: 1. Civanperçemi; 2. Yavşan. Yüksekliği 15-70 cm, yaban nanesi yaprağına benzer yapraklı sarı acı çiçekli bir yabani ot. Mide rahatsızlığında ve şekerde kaynatılarak suyu içilir. *Archillea Nobilis*. *Eş anl. yavşanotu, civanperçemi*. [UBA s.109; TBAS s.38,39; TS I 181; Tietze 244].

ayvaganı <Far.: Beyaz çiçek açan, dere kenarlarında yetişen bir çeşit ağaç [DS I 433].

azak eğiri: Eğir otu [TBAS s.39]. *bk. eğir kökü*

azak: Domates [DS I 435].

azakeyeri: *Yılanyastığıgiller* familyasından; akarsu kıyıları ve bataklıklarda yetişen 60-70 cm. boyunda bir otsu bitki [Tıb.]*krş. eğirotu*

azan ~ azgan ~ azzan: Dikenli bol ve ufak sarı çiçekli bir çeşit çalı [DS I 435, 438, 443].

azat <Far.: 1. Kırlarda yetişen tek ve büyük ağaç; 2. Yabanî armut; 3. Ormanda, tarlada budanmadan kendi hâline, büyümeye bırakılmış büyük ağaç; 4. İri ağaç, 5. Palamut ağacı; 6. Budanmış büyük meşe, ardıç ağacı [MBTS I 240; DS I 435; UBA s.109; BAN s.161].

azazi ~ azezi <Ar.: Taneleri sivri uçlu bir çeşit üzüm; sarıya çalan beyazlıktan çok tatlı yerli üzüm türü [MİLA s.388; DS I 437].

azı otu: Mürver [TBAS s.39].

azırgan: Yol kenarlarında birbirine sarılarak büyüyen, boyu iki-üç metre kadar yükselebilen bir çeşit dikenli bitki [DS I 440].

azman armut: Bir tür armut [SOS s.101: Akkuş-Or.].

azmaşan: Çok geçen olgunlaşan yaban armudu [EDSK s.26: Gazi Mehmet k.].

azmuh ~ azmuk: Bahçe ve bostanlarda biten yabanî otlar [DS I 443].

azor: Söğüde benzer bit ağaç [DS I 443].

azraz ~ azraz ~ ezrez: Ormanlarda kendiliğinden yetişen bir meyve ağacı ve bu ağacın küçük kahverengi meyvesi [Şav.; DS I 443].

azvay ~ azvéy: *Zambakgiller* familyasından 180 kadar türü bulunan ve tropikal bölgelerde yetişen bir acı bir bitki [DS I 443; Tietze 251; Eren 30; Tıb.]. *krş. sarısabır*.

bā <Far.: Bağ, meyve [TYA s.24].

ba yapra: Bağ yaprağı [Din.Ev. s.494].

ba-al: Bir tür armut [SOS s.101: Erfelek-Sn.].

baba armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Tekkeköy-Sm.].

baba elması: Bir tür elma [SOS s.112: Durağan-Sn.].

baba incir ~ **baba inciri**: Olgunlaşmadan düşen erkek incir [DS II 450; TBAS s.40].

baba: Zakkum [EYSV s.13].

babaçça ~ **babatça** <Sirp.-Hır.: 1. Papatya [AnYuk.; KYAS s.21: Kaman; Ank.Söz. s.23: Ayş.; TBAS s.40]; 2. Pire öldüren bir çeşit ot [DS II 448; TBAS 40; Tietze 253].krş. *bobaçça* ~ *bubahcavd*.

babak: Çocuk dilinde kabak, kavun, karpuzaya verilen ad [DS II 450].

babar: Tütün [AAT- Kal., 191: Muğ.].

babır ~ **babıra** ~ **babrik** ~ **barba** <Yun. *pápiri*: Göl kenarlarında biten bir çeşit saz [DS II 453; TBAS 40;Tietze 254].

babrik: Bodur otu[TBAS s.40].

babunç: Papatya [TBAS s.40].

babut ~ **bacud**: Taze fasulye [SİYA s.564; DS II 455].

babutsa: Mısır inciri [DS II 455].

bacakkıran: Nemli bölgelerde yetişen, yeşilimsi sarı çiçekli bir bitki, *narthecium* [TS I 189].

baccan <Ar.: Patlıcan [ÇYA 238]. bk. *batlıcan*

bada: Saman [F; Trab.-2].

badal: Ağacın Dalı[Dur.].

bādam ~ badem ~ bayam ~ bayan ~ biyam ~ biyam ~ boyam (~ *paya ~ payam ~ payem ~ piyam*)¹²⁹ <Far.: *Gülgillerden*, 6-8 m yükseklikte, dikensiz, pembe veya beyaz çiçekli bir ağaçtır. Tohumları ve meyveleri yenir ve tohumlarından yağ elde edilir. *Amygdalus lycioides spach*: *Çalı bademi, keçi çağlası*. Çok dallı ve dikenli bir türdür. *A. Orientalis miller*: 1-3 m yükseklikte, yaprakları beyazımtırak tüylü ve çiçekleri pembe renklidir. *Eş anl. bayam, bayan, biyam, boçça, paya, favam, payem, piyam*. (*Amygdalus Communis L*; *Rosaceae*) [TBAS s.40; DA 149; Yer.Bit.; Tıb.; TS I 190; BTS 68; DS II 578; DS XII 4640,4449;Tietze 256; Gün.; Köş.; TBAS s.45; Kon.Dağ.s.4; Ank.Söz. s.30: Yeşilöz-Güd., Bey., Keşanuz-Ank., Bey. ŞEN.;Al.; KYAS s.34: Çayağzı; Güd.; Ank.Söz. s.42].

badat¹³⁰ <Fr.: *Birleşikgillerden*, şekeri çok, bir tür yer elması [TS I 190].

badbad: Diş ağırlarında kullanılan siyah tohumlu bir ot [Erz.Mer. s.165].

baddem: Kaynatıldığında al renk veren bir çeşit ot [DS XII 4439; Güd.; Ank.Söz. s.24].

badenos ~ badinos ~ bahdeniz ~ baḥdeniz ~ bahteniz ~ beḡteniz ~ behteniz¹³¹: Maydanoz [EYSV s.13; HA s.128; GA s.67; EYAD 231; Ağ.; BT s.85; GIAT 264: Gaz.; UMA 256; UA s.96].*krş. maydanoz*

bad-ı saba: Bir tür saksı çiçeği. Gramofona benzeyen karanlıkta kapanan ışıktan açan bir çiçek. *Eş anl.akşamsefası* [UBA s.109].

badıç <Erm. *patic*: Bir çeşit ot [DS XII 4439;Tietze 257].

badılcan ~ badırcan ~ badincan ~ badılcan ~ balcan ~ baldıcan ~ balıcan batılcan ~ batılcan ~ batlıcan: Patlıcan [ADÜM-I152Bal.; Gün.; Bozkır;

¹²⁹ “Ülkemizde endemik badem ağaçları bulunmakta olup bunlar Elazığ, Hakkâri, Mersin, Maraş ve Van’da yetişmektedirler.” [End.].

¹³⁰ “Eski zamanda Orta Amerika’da yaşayan Taino Kızılderililerinin dilindeki batata [patates] kelimesinden”; [Tietze, 256].

¹³¹ Özellikle Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman, Urfa’da bu şekillerde telaffuz edilmektedir.

AMA s.297:3,110; UİA 371: -I 7; Bar. s.271; AnYuk.; Kar.Eflani; KYAS s.22: Kırş.; KPKSİN.; Bil. s.848; Çay s.273; Emir.s.388; Erz.Mer. s. 165; Kas.s.438; NDSK s.53; Sebens.220; UBA s.109; MA s.293-I/38-26; Ank.Söz. s.24: Gūd.; ADÜM-I152:*badırcan*; ADÜM-I152Uş.; AİAD 221: *Esk.*; Bül; Har.; Baba. s.369; BT s.85; GİAT 264: Mal., El.; MKK; UMA256; KBAYA 184; Ad. 308; Ad. 308; ADOSA s.457; Bil. s.848; DGİHF s.339; EYSV s.14; GA s.69; GBA 104; Ger. s.325; HA s.128; TYHK s.422; UA s.94; OYA335; Urfa; Ağ.; KİAT 307: Gir.,Or.;ÇYA 238; Çand. s.143; Dört. s.356; UBA s.109; AMA s.2989,45; EİAs.38; KİAT 308: *Tr.,Maç.; Göl.*].

badıma ~ badımak ~ badımalak ~ badıma ~ badımah ~ badımak: Madımak; yol kenarlarında biten, ufak yapraklı, yemeği yapılan bir ot[Ank.Söz. s.24: Gürcü-Kız.; TBAS s.40].

badınc: Nohut, fasulye gibi baklagillerin taze tohumunun genel adı [TÇDSK s.42].

badıramba <Far.: Arıların çok sevdiği güzel kokulu bir ot [DS II 467; Tietze 258:*badranbuya*].

badırgan: Baldırgan [TBAS s.40].

badırık: Çaltı ağaçları ve çalı kenarlarında çıkan uzun, kalın yapraklı, suyunun insan elini kabarttığı bir bitki [UBA s.109].

badış ~ baduç ~ baduş ~ badut: 1. Fasulyenin çiçekten önceki hali; 2. Yeşil fasulyetanesi; bezelye, bakla, fasulye gibi sebzelerin salkımları [SİTİAT s.219: *Div.*; Güm.Gök.; Erz. M; Eya,410; Erz.Mer. s. 165; TYA s.25].

badı: Ufak mısır, cin mısırı [DS II 470].

badık: Kuru fasulye [DS II 470].

bagala ~ bahla ~ bakla¹³²~ **bala ~ bekle ~ boklo** (~ *paala ~ pagla ~ pahla ~ paila ~ pakla ~ palaa ~ patla*) <Ar.: *Fasulye.Baklagillerden*, yurdumuzun her

¹³² “Bir çeşidi olan “acıbakla” ise acı ve otsu bir bitkidir.” [Tıb.].

yerinde yetiştirilen, beyaz çiçekli, taneleri badiç içinde bulunan tek yıllık, otsu bir bitki ve bu bitkinin yeşil ürünü veya kuru tanesi, *vicia faba* [TS I 205; BTS 71; DS II 473, 494, 496; DS IX 3379, 3381; DS XII 4632MBTS I 267; TYA s.26; SİYA s.565; KYAS s.24: Kırş.; Trb.Vak; Kon.Dağ.s.4; TBAS s.41: *Bakla: burçak; fink baklası*; AAT 205: Çor.].

bagrıgale ~ bagrıgara: Bir tür armut [SOS s.100: Vezirköprü-Sm.s.101: Dikmen-Sn.].

bağ armudu: Bir tür armut [SOS s.100: Korgan, Kumru-Or; OYA s.136].

bağ söğüdü: Söğüt [TBAS s.41].

bağ yaprağı: Su kenarlarında biten geniş yapraklı bir bitki; bağa; sinir otu. Yara açmada ilaç olarak kullanılır [TBAS s.41; EAFSöz. s.23; TÇDSK s.42].*krş. bağa ~ bağa yağrağı*

bağa yaprağı: *bk. bağa* [TBAS 41]. *krş. bağ yaprağı ~ bağa yağrağı*

bağa: *Plantago* [*Plantaginaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık otsu bitkilerdir. Bazı türler gövde yapar. Bazı türlerde ise gövde bulunmaz. Yapraklar yara iyi edici veya et dolması sarmakta sebze olarak kullanılır. *Eş. anl. ateş yaprağı, bağa yaprağı, beşdamar otu, boğa yaprağı, damar otu, damar yaprağı, kırksinir otu, pağa yaprağı, siğil otu, sinsek*[Zonguldak]; *sinirli ot, sinir otu, yedi damar otu, yilandili, yılan otu*[Van].*Plantago Intermedia* L.: Yaprakları sebze olarak kullanılır [Van].*P. Lanceola* L.: Yilandili, yılan otu[Doğu Anadolu].*P. Major* L.: Bağa yaprağı. Beş damar otu. Yaprakları et dolması sarmakta kullanılır [Pasinler-Erzurum].*R. Psyllium* L.: Tohumları “*karnıyarık tohumu*” adı altında müshil olarak kullanılır [TBAS s.40,41;DS II 473;MBTS I 254].

bağala: Yaprakları et dolması sarmakta kullanılır. *Eş. anl.bağa, beşdamar otu, yedi damar otu, yilandili, siğil otu* [UBA s.109].

bağboğan: Asalak bitkilerdendir. Küsküt, şeytansaçı. “*Canavar otu*”, *bağboğan* olarak da bilinir. *Eş anl. baklakıran* [UBA s.110;TS I 192].*krş. canavar otu*

bağbozan: *bk. bostanbozan* [TBAS 41].

bağdat hurması: *bk. amme* [DS I 239].

bağırgan ~ bagurganı: Tarla sarmaşığı [DS II 479].

bağırsak otu: Bitkinin uzun dallanmış gövdesi toprak üstünde sürünerek yayılmaktadır. Bu özelliği ile bağırsağa benzetilerek bu isim verilmiştir. *Farekulağı (Polygornım Arenastrum - Polygonaceae)*-[TBAS s.225;TS I 195].

bağırtlak ~ bogartlak ~ bogurtlak: 1. Yoncaya benzeyen bir ot; 2. Yeni çıkan başak [DS II 480, 723, 731].

bağlam: Mısır heveni; sebze bağı [EİA s.36].

bağlaşık: Sarmaşık [DS II 484].

bağmen: Bir çeşit armut [DS II 472].

bağnaz: Kayın ağacı [TBAS s.41].

bağrıbütün: Top çekirdekli bir çeşit kavun [DS II 484].

bağrı kara: *bk. baldırıkara* [TBAS s.41].

bahar otu: Çuha Çiçeği [TBAS s.41].

bahar¹³³: 1. Zeytin çekirdeği ve ceviz büyüklüğündeki kavun; 2. Yeşillik, yenilebilen otlar; 3. Sigara tütünü [DS II 487; DSKK1747].

¹³³ “Sigara tütünü. [DS-II: B-487: Genek - Muğla] - [DSKK,1747]“bahar” sözü Muğla’da Kalaycı dilinin sözlerinden birisidir. Muğla’nın Kavaklıdere ve Yatağan ilçelerine bağlı köy ve nahiyelede yaşayan ve eskiden beri kalaycılık zanaatıyla uğraşan bakırcı esnafının konuştuğu “Pallacı dili”nde ‘bahar’ “tütün, tütün kesesi” anlamlarındadır [Caf.]. Bu sözle ilgili olan ‘mutaf bahar’ da ‘tütün kesesi’ demektir.” [DSKK1747].

baharçiçeği: *Çuhaçiçeğigillerden*; sık çiçek açan bir süs bitkisidir [Tıb.]*krş. çuhaçiçeği*

bahçe domatesi: Tarla ve bahçelerde sun'i gübre kullanmadan, doğal olarak yetiştirilen domates türü [TS I 200].

bahçe hezaren: Hezaren [TBAS s.41].

bahçe iğdesi: İğde [TBAS s.41].

bahçe kekiği: Bahçelerde özel yöntemlerle yetiştirilen kekik [TS I 200].

bahçe nanesi: Bahçelerde yetiştirilen bir nane türü [TS I 200; TBAS s.41].

bahçe şebboyu: Şebboy [TBAS s.41].

bahçe teresi ~ bahçe tiresi: *bk. tere* [TBAS s.41].

bahçetacı: Bitkilerin toprak üstü kısmı, *Coronilla Sp. Herba* [Zeh.Bit.].

baimi: Dikenli bamya [NDSK s.46].

bak <Far.: Esrar otu, kenevir otu, afyon [DS II 489; MTS I 264; TBAS s.41].

bakam <Ar.: *Baklagillerden*, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç, *bakkam*, *Haematoxylon campechianum*, [TS I 202].

bakan: Patlıcan [KEO114; KBAYA 145].

bakıldak [I]: Taze fasulye [DS II 492].

bakıldak [II]: Boş meyve kabuğu [Ank.Söz. s.25: Güd.].

bakıldak [III]: Fasulye, nohut, bakla, bezelye, mercimek, yulaf, pirinç, susam gibi bitkilerin başakları [Ank.Söz. s.25: Çanılı-Ayş., Çalış-Hay., Kışlacık-Ank.].

bakıldak otu: Susam [DS II 492].

bakır bağcığı: Dere kenarlarında yetişen bir çeşit sarmaşık [DS II 494].

bakla çiçeği: Sarımtırak eflatuna çalan beyaz renkte olan bitki [TS I 205].

bakla soğan: Bakla zamanı çıkan bir çeşit soğan [DS II 495].

baklaçalısı: Ekin tarlalarında yetişen, yeşil meyveli, baklagillerden bir bitki [DS II 495].

baklagiller: Bakla, fasulye, akasya, keçiboynuzu gibi badıçlı pek çok sebze ve ağaçları içine alan, yaprakları parçalı, çiçekleri er dişi, çanak yaprakları 5'li ve birleşik, 10 adet *stamenli*, *legümen* ya da *lomentum* tipi meyveleri olan, ülkemizde 68 cins ve 100 kadar türle temsil edilen, bir, iki ya da çok yıllık, otsu, çalimsı ya da ağaçsı bitkiler [TS I 205; BTS 71].

baklakıran: *bk. canavar otu* [TBAS s.41].

bal armudi ~ bal armudu: Erken olgunlaşan yeşil renkli, sulu ve tatlı bir tür armut [EYSV s.14; DS II 500; TYA s.27]. *bk. balbardağı ~ bal armut*

bal armut: Armut türü [OYAA s.136; SOS s.101: Havza–Sm.; Erfelek –Sn.; Akkuş,Fatsa, Korgan-Or.]. *bk. balbardağı ~ bal armudi vd.*

bal çiçe [I]: “*Hanımeli*” denilen çiçek [bal çiçeği]. Almaşık yapraklı, kırmızı veya kırmızıya çalar sarı renkli çiçekli ağaççık [TS I 208; DS II 501; GA s.69; TBAS s.42].

balçiçeği [II]: Çingirak otu [TBAS s.42].

bal çiçeği [III]: Hastane çiçeği [TBAS s.295].

bal çiçeği¹³⁴: Taş aralarında, ağaç altlarında açan bir çiçek [TÇA s.84].*krş. ballı ~ balcık*

bal diken: Dulavrat otu [TBAS s.43].

bal elma: Bir tür elma [SOS s.112: Ayancık-Sn.].

¹³⁴ “Yunt dağı bölgesinin genç erkekleri bal çiçeğinin yapayını hazırlayıp ömürleribal gibi tatlı geçsin diye başlarına takarlar ve bu bölgenin köylüleri de şöyle derler: 'Ye balcığı, iç suyu, ağzın dönsün bala!’ [TÇA s.84].

bal eriği: Bir tür erik [SOS s.116: Gölköy, Korgan, Kumru-Or.].

bal kabağı: İçi turuncu, iri ve tatlı bir kabak çeşidi, *Cucurbita Moschata*, [TS I 211].

bal mahmut çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.84].

bal mantarı: İstanbul [*Belgrad ormanı*] civarındayetiştir. Yenen bir türdür. *Armillariella Mellea* [Fr. Ex Vahl.]Karsten[*Agarieaceae*; TBAS s.43]. *bk. kanlıca mantarı*

bal üzümü: Kokulu ve yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm [DS II 512; GIAT 264: Kil.].

balaban mantarı: Gençken yenen bir mantar. [*Hydnum İmbricatum* L.; *Hydnaceae*].*Hydnum Repandum* Fr. Ex L.: Dil Mantarı. Geyik mantarı [Saççılar-Bolu], sığır dili mantarı. [TBAS s.41,42]. *bk. cincile ~ geyik mantarı ~ zehirli mantar*

balaband <Far.: Kaynatılarak içilen bir ot [DS II 497;Tietze 269].

baladız ~ balardız ~ balarıs ~ balarız ~ balaz ~ baldız: 1. Ağaç, asma filizi, fışkın, piç; 2. Çalılar arasında yetişen, yakacak olarak kullanılan bir bitki [DS II 497].

balambirt ~ balamıt ~ balamut: Palamut, meşe ağacının meyvesi. Yurdumuzun batı bölgesinde yetişen, 5-10 metre yüksekliğinde, kışın yapraklarını döken bir meşe türü[UBA s.109; Ban s.161; MA s.293-I/15-3; Sak. s.271; SİYA s.565; TBAS s.42; AAT 205: Niğ.].

balamıt hılı: Palamut çekirdeği [Din.Ev. s.494].

balanur: İncir [DS XII 4441].

balaşlama: *bk. balbardağı* [DS II 500].

balbal: Beyaz ve yuvarlak taneli bir çeşit üzüm [DS II 500].

balbarda: Bir tür armut [SOS s.101: Vezirköprü-Sm., Akkuş-Or.].

balbardağı ~ balbardah ~ balbardak: 1. Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu ve tatlı bir çeşit armut; 2. Küçük yapraklı, kırmızı çiçekli, kırıldığı zaman tatlı bir su salıveren zehirsiz bir ot, [DS II 500; OYAA s.136].

balbaşı: Dağ çayı [TBAS s.42].

balcan: *bk. badlıcan*

balcık: Taş aralarında, ağaç altlarında açan bir çiçek [TÇA s.84]. *krş. bal çiçeği, ballı*

balcu: Azman, yaramaz ot [MİLA s.388:93/8].

balçık hurması: Mısır ve Irak'ta yetişen bir çeşit hurma [DS II 501; SİYA s.565].

baldıran [I]: *Conium Maculatum L; Umbelliferae*. Maydanozgillerden nemli yerlerde yetişen 1-2 metre boyunda zehirli bir bitkidir. Bir veya iki yıllık, beyaz çiçekli, parçalı yapraklı, kuvvetli kokulu ve otsu bir bitkidir. Yabani bir bitki zehirli bir ot türü. Özellikle meyveleri zehirlidir. Erzurum bölgesinde gövdesi kabuğu soyulduktan sonra, kimi yerine yenmekte ve bu nedenle de özellikle çocuklarda ağır zehirlenmeler görülmektedir. Kurutulmuş dalları, demet yapıldıktan sonra süpürge olarak kullanılır [Pınarhisar-Kırklareli]. *Eş anl. ağ otu, ağu otu, baldıran otu, hırhındılık*[Erzurum]; *körek, şemsiye otu, yılan otu*[MBTS I 271; TS I 208; TBAS 42; BTS 73; DS II 501, XII 4442; Tıb.; Zeh.Bit.; KYAS s.24: Kırş.; OYA 335:5/1]*bk. kimi; krş. ağuotu*

baldıran [II] ~ **paldıran:** Yazın tarlalarda yetişen, gövdesi toprak olan ve yenilebilen bir bitki. Saplarından yemek yapılan bir ot. 80-150 cm yükseklikte, kalın köklü, çok yıllık, çıplak, yaprakları tüysü ve çiçekleri yeşilimtırak beyaz renkli olan bir bitkidir. Nadir bir türdür. Kahramanmaraş [Ahır dağı] ve Dört Yol etrafındaki dağlarda [Mığırtepe] yetişmektedir. *Zehirli değildir*. Kökü Dört Yol'un dağ köylerinde yenir ve bölgedeki halk hekimleri tarafından yatıştırıcı olarak kullanılır. *Laserpitum Hispidum Bieb.*: Kasnı. Kuzey Anadolu

Bölgesi'nde yetişir. Gövdesi, kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir [Tirebolu, Şebinkarahisar]. *Laserpitium Glaucum PostUmbelliferae* [TBAS s.42; AA 118; TYA s.27; Gelibolu]. *bk. kasnı*

baldıran [III]: Yabanî kereviz [TBAS s.42].

baldıran otu: *bk. baldıran* [*Conium Maculatum*; TBAS 42; Tıb.Bit.].

baldırcan [I]: Patlıcan, bazen de domates anlamında kullanılır [SİYA s.565].
bk. badlıcan

baldırcan [II]: Bir tür armut [SOS s.101: Gerze-Sn.; AA118; Eya,410:6.11.71; AAT 205: Çan.; And.Ağıt; KYAS s.24: Kaman; ADOSA s.457; AKAY s.485; Dört. s.356; Fel. s.11; Gazi. s.208; KAYMA s.293; KYAs.463; Dar.].

baldırgan ~ baldırğan ~ baldırkan: 1-1.5 m yükseklikte, çok yıllık, özel kokulu, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum ve Kars bölgelerinde gövdesi, kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. *Eş anl. soy*[Erzurum], *baldırgan*[Kars]; *balgırdan, baldırkan, Heracleum Trachyloma Fisch. Et Mey.*[*Umbelliferae*; TBAS s.41,42,43; TÇDSK s.42]. *bk. tavşancıl otu*

baldırıkara: *Eğreltiotugillerden*; nemli yerlerde yetişen otsu bir bitkidir. 10-25 cm boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Yaprak sapı dip kısımda siyah renklidir. Toprak üstü kısmı balgam söktürücü ve öksürük kesici olarak kullanılır. *Eş anl. bağırikara, kara baldır.* *Asplenium Ruta-Muraria L.*: Duvar baldırıkarası. *Polystichum Setiferum* [Forsk.] *Woyna*[*Aspidiaceae*]: Dere Gülü [Giresun]- *Asplenium Adianum-Nigrum L*; *Aspieniaceae*; TBAS s.43; Tıb.].

baldırıkız: Semizotu [DS II 502].

balduz: Yabanî kimyon [TBAS s.43].

balemit: Palamut [TBAS s.43].

balgam elması: Sarı renkli, iri ve tatlı bir çeşit elma [DS II 503].

balgırdan: Baldırgan [TBAS s.43].

balı balcı: Bir tür papatya [TÇA s.83].

balıgağzı: El şeklinde yaprakları, küçük çiçekleri olan zehirli bir süs bitkisi [ADOSA s.457].

balık āzı: *Aslanağzı* denilen çiçek [GA s.70].

balık otu: *Hablülhılal*. Zehirli meyvesiyle balıkları sersemleterek avlamaya yarayan bir bitki, *Anamirta Cocculus* [TS I 210; Zeh.Bit.; Tıb.].

balık sütleğeni: *bk. balıkkıran* [DS II 505].

balıkkıran: Tohumu suya atıldığı zaman balıkları sersemletirerek suyun yüzüne çıkmalarını temin eden sarı çiçekli ve sapları sütlü bir bitki [DS II 505].

balımışık: Baharda yetişen ve yaprağından börek yapılan bir bitki [DS II 505].

balkabağı: Bir çeşit uzun kabak [SİYA s.565].

balkadın: Yenilebilen bir çeşit mantar [DS II 507].

balkık: Kavun, karpuz, kabak gibi meyve ve bitkilerin çürüğü [Ank.Söz. s.26: Çanılı-Ayş.].

balkıza: Yarı kırmızı, yarı beyaz veya karışık olarak meyve veren dut ağacı [DS II 508].

ballı [I]: Koyu pembe renkli, ince kabuklu, çekirdeği orta büyüklükte, kısa saplı ve çok tatlı bir çeşit kiraz [DS II 506,509].

ballı [II]: Taş aralarında, ağaç altlarında açan bir çiçek [TÇA s.84]. *krş. bal çiçeği, balcık, ballı*

ballı boynuz: Bakla şeklinde ve kahve renkli, yenilebilen tatlı bir çeşit meyve [DS II 509]

ballı loby: Soya fasulyesi [Gün.].

ballıbaba [I] ¹³⁵: *Lamium*[*labiatae*] türlerine verilen genel ad. Bu türler bir veya çok yıllık otsu bitkilerdir. Çiçekleri beyaz, kırmızı veya mor renklidir. Kars bölgesinde *Anchusa Azurea* Miller var. *Azurea* [*Boraginaceae*]türüne de “*ballıbaba*”vey “*tatlıbaba*” adı verilmektedir. “*Benekli ballıbaba*” ve arıların çok sevdiği “*ak ballıbaba*” gibi türleri vardır. *Eş anl. ballık otu. Lamiom Album* L., *L. Maculalum* L. ve *L. Purpureum* L. türlerinin toprak üstü kısımları kabız ve kuvvet verici olarak kullanılır [TBAS s.43; Or.-Zir.; UBA s.109; Tıb.; TS I 212; BTS 375; DS II 509].

ballıbaba [II]: Keçiboynuzu [TBAS s.43].

ballıbabagiller: Gövdeleri dört köseli, yaprakları basit ya da parçalı, güzel kokan, aromatik yağ içermelerinden dolayı farmakoloji ve parfümeri sanayiinde kullanılan, ülkemizde 750 kadar türle temsil edilen, nane, lavanta çiçeği, kekik gibi kokulu bitkileri içine alan, bir ya da çok yıllık, otsu ya da çalimsı bitkiler [TS I 212; BTS 75].

ballıboynuz: Keçiboynuzu [TBAS s.43].

ballica [I]: Bir çeşit armut [DS II 509].

Ballica [II]: Gıcığıcı otu [TBAS s.43].

ballica armudu: Bir tür armut [SOS s.101: *Boyabat-Sn.*].

ballıdarı: İncir [TS I 212; SİYA s.565].

ballıg armudu ~ ballıyg armudu: Armut türü [OYAA s.136; SOS s.101: Akkuş Aybastı-Or.].

ballık ~ bollik: *Baklagillerden*, çiçeği emildiğinde tatlımsı bir madde çıkaran bitki; 2. Katran yoncası [DS II 510, 735; TBAS s.43].

¹³⁵ “*Ballıbabagillerden*, boynuz gibi meyvesi olan ve tanelerinden tespih yapılan, beyaz çiçekli, bir ya da çok yıllık otsu bir bitki. Çiçekleri beyaz, kırmızı veya mor renklidir. Toprak üstü kısımları kabızlıkta ve kuvvet verici olarak kullanılır. Nemli yerlerde, yol, orman ve çit kenarlarında rastlanan, çiçekleri yaz mevsimi başında ilk açılmaya başladığı zaman toplanıp kurutulan, hekimlikte kullanılan bir bitki.”[Or.-Zir.].

ballıkotu: Çalba otu [TBAS s.43]. *bk. ballıbaba*

ballıka: Soya fasulyesi [DS II 510].

ballıkara: Bir çeşit kara incir [DS II 510].

balli lobiya: Soya fasulyesi [Rize].

balma üzüm: Taneleri iri ve koni şeklinde olan kurutulmaya elverişli üzüm [SİYA s.565; DS II 510].

balma: Çekirdekli kuru üzüm [UA s.95]. *krş. balma üzüm*

baltabatak: Kır sarmaşığı [DS II 511; MBTS I 275].

bam otu ~ ban otu: Boş alanlarda, yol kenarlarında ve tarla kenarlarında yetişen, yapraklarından elde edilen yağın romatizmal ağrılarda haricen kullanılan bir bitki. 20-100 cm yükseklikte, yumuşak tüylü, iki yıllık ve otsu bir bitkidir. Çiçekler sarı, mor renklidir. Yaprakları ağrı kesici olarak kullanılır. Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. batbast, batbast otu, bengildek, bengilik otu, çanakçömlek otu, çömlek otu* [Antalya], *dağdağan, deli bardağın, deli batbast, diş otu* [Şiran-Gümüşhane], *gavur haşhaşı. Hyoscyamus Reticulatus L.:* Göz otu [Silifke-İçel], *Mak otu* [Horozköy-Ulukışla]-*Hyoscyamus Niger L.;* *Solanaceae;* TBAS s.44; Tıb.Bit.; Gelibolu; TS I 216; BTS 75; Or.-Zir.; Zeh.Bit.; Tıb.]. *krş. konca ~ deli bat bat*

bambal ~ pampal: Karaağacın meyve veya çiçekleri; 2. Gelincik Çiçeği [DS II 513; DS IX 3388].

bambil otu ~ bambilotu ~ bambul otu ~ mambalotu: *İt üzümü.* Sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen otsu veya çalı türü bir bitki, [Antakya, Şenköy]. *Helleborus vesicarius Auch* [TS I 214; DS IX 3115; TBAS s.43,295; Zeh.Bit.].

bambu <Fr.: *Buğdaygillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, boyu 25 m kadar olabilen, mobilya, merdiven, baston gibi birçok eşyanın yapımında kullanılan bir tür kamış, *Bambusa vulgaris*, [TS I 214; BTS 75].

bambugap: Bir armut çeşidi [TYA s.28].

bambul: Zambak [DS II 514;Tietze 275].

bamiya ~ bamile ~ bamiya ~ bamle ~ bamiye ~ bāmiye ~ bamiya ~ banya (~ *mamiya ~ mamiye ~ manya*): Bamiya; *ebegümecigiller* familyasından, ülkemizde kültürü yapılan, müsilaj bakımından zengin meyveleri hem taze olarak, hem de kurutularak yenilen bir bitki, *Hibiscus esculentus*, [TS I 214; BTS 75; DS II 514, IX3116; KYAS s.24: Ç.Çiftliği; GA s.71; KYAs.463; EİAs.37; Baba. s.369; Ala.s.289; Bil. s.848;Ank.Söz. s.27: Hasanoğlu-Elm.; Tıb.; Emir.s.388].

ban ağacı¹³⁶: Söğüt [TBAS s.44].

banadura ~ bamador ~ banada ~ banadara ~ banader ~ banadora ~ banadore ~ banadur ~ banatura ~ bandura ~ bonadura (~ *mamador ~ manadura ~ manator ~ panadora ~ panadura*) <İt. Domates [DS II 515, IX 3116,3389, XII 4443;Tietze 274; EYSV s.14; ADOSA s.457; MİLA s.388; TYHK s.422].

banak: Marul [DS II 516;Tietze 275]

bancar: Pancar [ETAS]. *bk. badılcan*

banda ~ banga ~ banta ~ panta <Yun.-İt.: 1. Yabanî armut, ahlat; 2. Elmadan küçük, ekşimtırak bir meyve, elmanın ufağı (Erz., Ağ.) [DS II 517, 519;Tietze 276; TBAS s.44,244; EAFSöz. s.23].

bandık: Genişçe yapraklı yabanî, şifalı bir ot [DS II 517; Tir.].

bandırma ~ bandurma ~ bondırma: İri taneli beyaz üzüm, razakı [DS II 518].

bandırma eriği: Bir tür erik [SOS s.117: Havza–Sm.].

¹³⁶ “1. Asya’nın tropik bölgelerinde ve Afrika’nın Kuzeyinde yetişen, yaprakları telek damarlı, çiçekleri salkım durumunda, meyvesinden Kokusuz bir yağ elde edilen ağaç, *Moringa oleifera*;2. Sepetçi söğüdü, sorkun.”[TS I, 214].

bandırma kabı: *bk. bandırma* [DS II 518].

bandırma üzümü: *bk. bandırma* [DS II 518].

bann üzümü <*parmak üzümü*: Uzun, oval biçimli, daha çok kumsal toprakta yetişen üzüm çeşidi [KAYMA s.293].

banraz: Kayın ağacı [DS II 522].

banta: Yabani armut [KİA 372].

bara barmak: Bir çeşit ot [DS II 524].

barağluarmut: Bir tür armut [SOS s.101: Erfelek Dikmen-Sn.; OYAA s.136: Sn].

baran: Üzüm, meyve ağaçlarıve bitkilerin dizisi [SİYA s.566].

baravız: Ağaç diplerinden çıkan taze sürgün, *filiz* [Aks.II-308].

barba: Süsen [TBAS s.44].

barbi: Kışa saklanan üzümlerin asıldığı dikenli ağaç dalı [ARDER s.243].

barbun <*Yun.*: Barbunya, fasulye [TS I 218; DS II 527].

barçaş: Pekmez yapmaya elverişli, sulu, beyaz üzüm çeşidi [DS II 527].

bard ērī <*bardak eriği*: İri, uzunca, mor renkli bir erik türü [KAYMA s.294].

barda armudu ~ **bardak armudu**: Bir tür armut, *bardak armudu* [SOS s.101: Ayancık, Erfelek, Gerze-Sn.; OYAA s.136: Sn.].

bardacık [I]: Taze incir [DS II 527; UBA s.109; UİA 371I-I 8; Ank.Söz. s.27: Ank.].

bardacık eriği: *bk. bardacık* [DS II 527].

bardacuk [II]: Tatlı, sulu, mor renkli bir çeşit erik. Uzun, kokulu, sarı veya mor renkte bir çeşit erik [Ank.Söz. s.27: Gūd.; DS II 527].

bardak eriği: İri ve tatlı bir tür erik [TS I 219].

bardak: *bk. bardacık*[DS II 527].

bardakçı inciri: *bk. bardacık*[DS II 529].

bardakçı: *bk. bardacık*[DS II 527].

barlambıd: Palamut (ağacı) [DGİHF s.339].

barnak: Havuç [DS II 535].

barsamaotu: Civanperçemi [TBAS s.44].

bartınya otu: Mısır tarlalarında yetişen, 30-35 cm yüksekliğinde bir bitki [DS II 535].

bartlak ~ bartlek: İlkbaharda tarlalarda kendiliğinden yetişen ve sarı çiçek açan yabanî bir ot [DS II 535].

bartun: Yiyen hayvanları öldürebilen zehirli bir ot [DS II 535].

baruşduran: Armut türü [OYA s.136].

barut ağacı: *Cehrigiller* familyasından, 2-3 m yükseklikte dikensiz bir ağaççıktır. Gövde ve dal kabukları müshil olarak kullanılır. *Eş. anl.ciğar* [Sürmene-Trabzon], *ciğarı* [Çayeli-Rize]-*Frangula Alnus Miller*[*Syn: Rhamnus Frangula L.; Rhamnaceae* [TBAS s.44;BTS 77]. *bk. ala cehri ~ cehri*

basbase ~ basbası: Tohumluk büyük buğday [Ank.Söz. s.28: Ank.; HZK II; DS II 538].

basır otu ~ basur otu [I]: İlkbaharda çalılıklar arasında yetişen küçük bir bitkidir. *Düğünçiçeğigiller* familyasından; 10-20 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, yumru köklü ve parlak sarı çiçekli bir bitkidir. Andırın köylerinde [Kahramanmaraş] toplanan yumru kökleri kurutulduktan sonra *arpacık salebi*, *çöp malı*, *çöp salebiveya şehriye salebi* adı altında salep yerine satılır. *Eş anl.*

yağlı çiçek Ranunculus Ficaria L; Ranunculaceae; TBAS s.44; Siv.2; TS I 228; Tıb.]krş. küçükkırlangıçotu; bk. düğün çiçeği ~ salep

basilikum: Birçok yemekte kullanılan, yemeklere çok lezzet katan, özellikle makarna ve pizzada kurutulmuş hâli kullanılan bir ot [Niz.].

basmaca ~ basmaça: 1.Kayısı ve erik kurusu; 2. İçine ceviz konularak ipe dizilmiş üzüm kurusu [Erz.Mer. s.165].

bastırığ: Kışın yem yerine kullanılan yeşil yapraklı kurutulmuş meşe dalı [AKAY s.485].

baston mantarı: Ayı mantarı [TBAS s.44].

basur otu [II]: Acı yavşan [TBAS s.44].

basya <Lat.: *Sapotugillerden*, tohumlarından sabunculukta kullanılan bir yağ elde edilen bir ağaç [TS I 228]

başah ~ **başak** ~ **başşah** ~ **başşak** ~ **başşak**: Başak; tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan taneler, döküntüler. Arpa, buğday, yulaf gibi ekinlerin taneleri taşıyan kılçıklı başı, *spika* [TS I 235; BTS 77; DS II 565; KYA s.463; KYAS s.26: Kızılcaköy; DTYA 53: XVI-2; EYSV s.16;KYAS s.27: Mucur; KEO114: DBA.34II EYSV. 24; Dört. s.356].

başibütün: Kırmızı pancar [DS II 559].

başlahana: Yaprakları sıkı, yuvarlak başlı lahana, *Brassica Oleracea*, [TS I 239].

başlı ot: Ekinler arasında biten yabanî ot [DS II 564].

başlıklı zembil otu: Bir tür ot [*Briza İpicata Sm.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

bataklık nergisi: Güneşli su kıyılarında yetişen çok yıllık bir bitki, *Caltha palustris*, Lilpar [TBAS s.44; TS I 244; Zeh.Bit.].

bataklık süseni: Rizomlu, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir, dere ve bataklık kenarlarında yetişir. *Eş anl. kılıç otu, sarı süsen, yalancı eğir İris Pseudacorus L;* İridaceae [TBAS s.44]. *bk. eğir otu ~ sülsen*

batbast (otu): Ban otu [TBAS s.44].

batbitotu: Ban otu [TBAS s.44].

batgı: Kuru üzüm [FHKA 327].

batı mazısı: *Servigiller* familyasından, yaprakları salgılı, sarımsı ya da mavimsi yeşil, kozalakları olgunlaştığında dikdörtgenimsi olan, ülkemizde park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen ağaç ya da çalimsı bitkiler, *Thuja occidentalis* [BTS 80].

batırgan: Yapağı maydanoza benzeyen ve sapı soyularak yenen bir bitki [DS II 468].

batısabak: Taç yaprakları bitişik bir çiçek [DS II 571].

Batum armudu: Armut türü [OYAA s.136; SOS s.101: *Fatsa-Or.*].

Batum elması: Bir tür elma [SOS s.112: *Erfelek-Sn.*].

bavala: Sarı renkli zehirli bir çiçek [DS II 573].

bavut: *Baklagillerinkabuğu* [*fasulyevb.*; OYA 336].

bay: Boy otu [TBAS s.45].

bayamca: Bademe benzer meyveleri olan bir tür yabanî çalısı [AKAY s.485].

bayır çayı: Mercanköşk [TBAS s.45].

bayır pelini: Civanperçemi [TBAS s.45].

bayır turpu: İri bir turp türü, *Cochlearia armoracia*, [TS I 248].

baytaran ~ baytiran ~ baytıram ~ paytar ~ paytaran: 1. İnce yapraklı, güzel kokulu, “*kâbe süpürgesi*” de denilen bir bitki; 2. Civanperçemi [DS II 585, IX 3416, 3417; KYAS s.28; TBAS s.45].

bazgir: Dikenli kısa boylu bir ağaç [ARDER s.244].

bazik: Yaban armudu, *ahlat* [DS II 587].

bazin: *Evlenme çiçeği* de denilen bir çiçek [DS II 587].

bazitli mantar: Sporları bazitlerin içinde bulunan mantar [TS I 251].

bazmacuh: Kurutulmuş meyve [Har.;EYAD].

bebecük: Lale [TBAS s.45].

bebekçik: Gelincik çiçeği [DS II 590].

beber ~ bebev ~ bibê ~ biber ~ bibar ~ bibe ~ biber ~ böbel ~ böber ~ biber ~ bübe ~ bübä ~ bübär ~ büber ~ büver ~ piber <Yun.: *Patlıcangillerden*, yurdumuzda çok yetişen bir bitki ve bu bitkinin, tazeyken sebze olarak yenilen veya kurutulup baharat olarak yararlanılan ürünü, *Capsicum annuum*, [TS I 288; BTS 89; DS II 811;Tietze 335;ETAS; Seben s.220; Tıb.; Bey.296; OYA 336: 136/4; MA s.294: //25-50; AlAD 222: Er.; Pınar. s.287; Ala.s.290; TYA s.36; Koc.; Ala.s.290; Bil. s.854; AMA s.29930,123]; UİA 372I-63, 18; ADÜM-I157; Af.;Naz.; Ada. s.144; KYA 245:8/44,48/17; Baba. s.372; Din.Ev. s.496; Kas.s.440; KEPİYA s.396; Pınar. s.287; TYA s.44; UBA s.110; ADÜM-II 156: İsp.; AlAD 226: Er.]

bebik ~ pepik: Melengiç ağacı veya aynı ağacın dövülerek kahve gibi içilen meyvesi [EYA 410].

bebişçe: Papatya [TBAS s.45].

bebpê: Dikenli, gül gibi açan bir bitkinin yenebilir tohumları [NDSK s.46].

becik kula: Ekşimsi tadı olan bir ot [AVA 308].

beçğı: Bir çeşit ağaç [DS II 593].

bedeliza elması: Bir elma türü [Trab.-2].

bedene ~ bereme ~ bezele ~ bezelne ~ bezerne ~ bezelya ~ bezelye ~ bezene ~ bezerna (baklası) <Yun.: Bezelye. *Baklagillerden*, beyaz, leylâk ve kırmızımsı çiçekleri olan, yurdumuzun her yanında yetiştirilen, tırmanıcı bir bitki ve bu bitkinin yuvarlak tanesi, *Pisum sativum*, [TS I 283; BTS 88; DS II 63II 651; Tir.; AİAD 224: Düz.; Dört. s.359; Tıb.; OYA 336].

bediren ~ bedren: 1. Çitlembik ağacının çiçeği; 2. Sakız ağacının meyvesi [DS II 595, 596].

bedürüs: Aşılanmamış bitki; ağaca vurulan aşı çubuğu [EYSV s.16].

begonvil: Akdeniz Bölgesi'nde yaygın bir çiçek [TS I 255].

begonya: *Begonyagillerden*, dekoratif yaprakları ve renkli çiçekleri olan, pek çok çeşitleri bulunan sıcak ülke bitkisi [TS I 255].

begonyagiller: *İkiçeneklilerden*, örneği begonya olan bir bitki familyası [TS I 255].

beğbörkü: *Bostangüzeli*, kadife, *horozibiği* de denilen çiçek [MBTS I 414].

behten: Turpa benzer, otsu bir bitkidir [Tıb.].

bekâr armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Akkuş Korgan-Or.; OYAA s.136].

bekmezcik: Tarlalarda yetişen bir çeşit ot [DS II 604;MBTS III 2480].

bektaşî üzümü: 1.*Taşkırangillerden* bir çalı; 2.Bu çalının mayhoş, nohut büyüklüğünde, ak veya kara yemişi.*Ribes grossularia*; 3.Frenk üzümü [TBAS s.45; TS I 258].

beladan (~ *meleden ~ piladan*) <Yun. 1. Bir çeşit çınar; 2. Meşe köklerine sarılan güzel kokulu, sarmaşık gibi bir bitki [TBAS 45; DS IX 3154, XII 4648].

belbağlıyan: Beyaz renkli bir çeşit üzüm [DS II 606].

belber ölu (<*berberoğlu*): Bir armut türü [KAYMA s.295].

belçika armudu: Bir tür armut [SOS s.101: *Merkez–Sm.*].

beledan: Çınar [TBAS s.45].

belemir ~ belemür (~ *melemir*): Orta Anadolu'da tarlalarda yetişen, çiçekleri mavimsi renkte bir yıllık bir bitki. *Peygamber Çiçeği*, mavi kantaron, *peygamber çiçeği tohumu*, *Cephalaria syriaca*, [TS I 260; DS IX 3155; TBAS s.45; KAYMA s.295].

belen ~ belem: Kokulu, iri beyaz taneli bir çeşit üzüm, çavuş üzümü [DS II 610, 612; MBTS I 323].

belerce: Rengi sarımtırak beyaz olan, küçük çekirdekli, ince kabuklu üzüm [DS II 613]

belerçe üzümü: *bk. belerce* [DS II 613].

belestik: Ele sürünce sabun gibi köpüren bir çeşit bitki [DS II 615].

beleşir: Mürver ağacı [UA s.96].

belimbebek ~ bellimbebek ~ bellinebenek ~ bellümbebek ~ büllümbebek: Papatya [DS II 820; SİYA s.574].

belladonna <*İt.*: Güzelavrat otu [TS I 264].

bellan: Bir tür armut [SOS s.101: *Korgan-Or.*].

belleñgiç aacı ~ bellengiç aâcı: Melengiç ağacı [UBA s.109; UİA 371: I-56, 27].

bellut <*Ar.*: Pelit ağacı, meşe palamudu [DA 150].

bembenlik: Hasır sandalye ve hasır örmeye yarayan bir çeşit ot [DS II 624].

ben: Antep fıstığı; taze olgun mevyeye için kullanılır [Gaziantep; Ağ.].

bendik: Kereviz [TBAS s.45].

benefşe ~ benevşe ~ benöyşe: Menekşe [SİTİAT s.220; Ter.; AİAD 223: V.; TBAS s.45].

benek: Bir çeşit ot [DS II 627].

benekli armut: Bir tür armut [SOS s.101: Çarşamba–Sm.].

benekliköse: Tanelerinin karın kısmında benekler bulunan bir çeşit fasulye [DS II 627].

bengildek: *bk. ban otu* [TBAS 45; MBTS I 355].

bengilik otu (~ *mengilik otu*): Bir çeşit ağılı ot [TBAS 45; DS IX 3163; MBTS I 330].

bengilik: Küçük meyveli bir çeşit ot [SİYA s.569].

beniş: Yakı otu [TBAS s.45].

benli belerce: Beyaz renkte, kırmızı benekli bir çeşit üzüm [DS II 629].

benli üzümü: Tanelerinin üzerinde benler bulunan bir çeşit üzüm [DS II 629].

benlik: Kırılarda yetişen, dikenli ve sarı çiçekli bir ot [DS II 629].

berdi: Suda yetişen, kamışa benzer bir çeşit ot [DS XII 4454].

bere otu: *bk. yapışkan otu* [TBAS 45].

bergamot <İt. *Turunçgiller* familyasından, kabuklarından reçel yapılan, taze meyvelerinden bergamut esansı elde edilen ve parfümeri sanayiinde kullanılan ağaçsı bitkiler, *Citrus bergamia*, [TS I 271; BTS 84; Tıb.].

berge ~ berşe ~ berke: 1. Kayısı, zerdali; 2. Şeftali [DS II 633; SİTİAT 220: Div.; SİYA s.570].

berge çiri: Kayısı kurusu [SİYA s.570].

berikemberi: Kebere [TBAS s.45].

bertik otu: Yaraların tedavisinde kullanılan bir çeşit ot, *Asparagus Officinalis*, [DS II 637].

beslek kaçıran: Çok küçük, kuru soğan [DS II 640; MBTS I 341].

besni ~ bésni: Bir cins üzüm [EYSV s.18; EYAD 231].

bèsni üzümü: En iyisi Besni'de yetişen, çekirdeksiz, çok tatlı, yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. "Dımışğı"ya benzer bir beyaz üzüm; kurusu da dımışğının kurusu olan kırmızı üzüme benzer. Fakat ondan daha makbuldür. Çünkü daha etli ve daha tatlı olmakla beraber çekirdekleri daha az, daha küçük ve daha yumuşaktır [GA s.94; DS II 640].

beşbiyi: Bir tür elma [SOS s.112: Havza–Sm.].

beşbiyik: İri muşmula. Döngel ağacının meyvesi, yabanî muşmula.*Gülgiller* familyasından; kış aylarında yaprak döken, eğri büğrü övdeli, dallı budaklı küçük bir ağaçtır. *Mespilus Germanica* L. [TYA s.34; Tıb.; TBAS s.45; TS I 276; (Trabzon; Ağ.); Köş.].*krş.muşmula*

beşdamar otu: *bk. bağa* [TBAS 45].

beşkir: Bir tür armut [TYA s.34].

beşparmak otu: Hayıt; *gülgillerden*, yol kıyılarında ve çayırlarda yetişen, 40-70 santimetre boyunda, sürgüne karşı kullanılan yabanî bir bitki, kurt pençesi, *Potentilla reptans*, [TS I 277; Tıb.; TBAS s.46].*krş. kazotu*

beşparmak: Ayıt adı verilen küçük bir ağaç [DS II 645].

betirek ~ bıtırak: Kırlarda yetişen yabanî dikenli ot [MİLA s.389: 110/124].

bey armudu: İri, kokulu ve tatlı bir armut türü [TS I 279; OYAA s.136; SOS s.101: Gölköy–Or.; Durağan–Sn.].

bey zambağı: Zambak [TBAS s.47].

bey: Bir çeşit mısır [DS XII 4455].

beyaz amesken: Bir tür erik [SOS s.117: Gölköy–Or.].

beyaz buğda: Buğdayın bir cinsi; AİAD 223: V.].

beyaz civanperçemi: Civanperçemi [TBAS s.46].

beyaz çiriş: Çiriş otu [TBAS s.46].

beyaz çöpleme: Akçöpleme. Yaylalarda ve orman açıklıklarında yetişen, toprak altı kısımları sonbaharda sökülen, suyla yıkanan, temizlenen ve gölgede kurutularak daha sonra toz haline getirilen, hekimlikte kullanılan bir bitki; *veratrum albüm*; [Or.-Zir.; TBAS s.46].

beyaz dağ salebi: Salep [TBAS s.46].

beyazdikencik üzümü: İnce kabuklu, küçük çekirdekli, sivri taneli ve geç olan üzüm [DS II 647].

beyaz divlek: *bk. akbulama* [DS I 143].

beyaz elma: Bir tür elma [SOS s.112: Akkuş,Korgan-Or.;Çarşamba, Tekkeköy–Sm.].

beyaz gül: Çiçekler beyaz renkli, katmerli ve kuvvetli kokulu bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir ve çiçeklerinden gül reçeli hazırlanır.(Gaziantep) *Rosa Alba L.*[TBAS s.46,295].

beyaz harbak: *bk. akçöpleme* [TBAS 46].

beyaz kamış: Kamış [TBAS s.46].

beyaz kekik: 50 cm kadar yükseklikte, mor çiçekli, kekik kokulu, çok yıllık ve çalimsı bir bitkidir. Batı ve Güney Anadolu'da kekik yerine kullanılır, *Coridothymus capitatus*, *Coridothymus Capitatus*[L.]Reichb. Fil[Labiatae; TBAS s.46].DS II 647]. *bk. kekik*

beyaz kızılıcık: Kızılıcık [TBAS s.46].

beyaz lahana: Top pancar [Giresun; Ağ.].

beyaz mantar: Un mantarı [TBAS s.46].

beyaz ot: Acı yavşan [TBAS s.46].

beyaz papatya: *Anthemis Chia* [Compositae]. 10-35 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve parçalı yapraklı bir tür. Çiçekleri sarı renkli boyar madde elde etmek için kullanılır ve kökünden sökülmüş bitkiler, İstanbul pazarlarında süs bitkisi olarak satılır. *Anthemis* türlerine genellikle *papatyaveya kelkız çiçeği* adı yerilmektedir. *Eş. anl. eşek papatyası, margarita, margarit çiçeği* [İstanbul], *Anthemis Altissima L.:* Kel papatya [Balıkesir]. *A. Cotula L.:* Köpek papatyası. *A. Hyalina DC.:* Yoğurt çiçeği [Gaziantep]. *A. Nobilis L.:* Alman papatyası. *A. Pauciloba Boiss.:* Dağ papatyası [Gaziantep; TBAS s.46; BTS 87]. *bk. papatya ~ sarı papatya*

beyaz puf mantarı: Pos mantarı [TBAS s.46].

beyaz püren: Biberiye [TBAS s.46].

beyaz salkım: Akasya [TBAS s.47].

beyaz soğan: Ada soğan [TBAS s.47].

beyaz zambak: Zambak [TBAS s.47].

beybeğendi ~ beybeyendi: Kokusuz, türlü renklerde olan bir çiçek [DS II 647].

beyböreği: Bir çiçek türü [DS II 647].

beydug: Bir çeşit ot [DS II 647].

beyidce: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.852].

beylerce: Büyük, beyaz, yuvarlak taneli ve kokulu bir çeşit üzüm [DS II 648; Bil. s.852; UİA 371I-35, 1; UBA s.109].

beyolu: Bir çeşit üzüm [DS II 648].

beyro: Palamut, meşe ağacının meyvesi [Erz.Mer. s. 166].

beyzambağı: Güney ve Batı Anadolu'da 10-1300 metrede kireç tasları ve kum tasları üzerinde yapraklarını döken ağaçlardan oluşmuş orman ve çayırliklar arasında yetişen ve mayıs ayında çiçek açan bir bitki, *Lilium Candidum*, [DS II 649]

bez: Islah olmamış çayır, yabanî çayır [Siv.2].

bezi yağı: Keten [TBAS s.47].

bezi: Ketesi [TBAS s.47].

bezik: Pezik, pancar bitkisi[SİYA s.570: 100/15].

bezir hātun: Haşlanıp yaraların üzerine sarılan iyileştirici ot [KAYMA s.297].

bezir: Acı, tohumluk patlıcan [DS II 653].

bezov dişi: Danaburnu [SİYA s.570].

bezük: Bezmiş duruma gelmiş buruşuk randımansız fındık [OYA 336:60/4].

bıcık: Ceviz içi [MİLA s.389].

bıcırğan otu: *Nanegillerden*, kokulu ve ilaç olarak kullanılan zehirli bir ot [DS II 655; MBTS I 354].

bıçgın: Bir yabanıl ot [DS II 655].

bıdā ~ bıyda ~ bıydar ~ bıydéy ~ bıydiy ~ bıydéy ~ boğda ~ boyday ~ boydey ~ buğda ~ buğday ~ bu:da ~ buda ~ būda ~ būdā ~ buday ~ būday ~ būdāy ~ budey ~ būdey ~ būdey ~ buğdey ~ būğdey ~ buğdiy ~ buıdē ~ bulday ~ buldey ~ buyda ~ buydā ~ buydal ~ buydar ~ buyday ~ buydāy ~ búyday ~ búydāy ~ buyde ~ buydē ~ buydey ~ buydēy ~ búydey ~ buydiy ~ buday ~ budey ~ bugda ~ bugdā ~ buğda ~ bugdāy ~ buğday ~ buğdē ~ būğdey ~ buğdā ~ búğday ~ bugde ~ bugdey ~ buide ~ bulday ~ buldey ~ buydar ~ buyde ~ buydey ~ būdey (~ *pogday ~ pugda ~ pugday*): Buğday. *Buğdaygiller* familyasından, çiçeklenmesi başak şeklinde, tohumları kullanılan, ülkemizde geniş bir alanda kültürü yapılan, bir

yıllık otsu bitki, *Triticum*, [TS I 350; BTS 109; DS XII 4466; KIAT 309: Or., Vak., Gir., Mes., R.; OYA 336: 103/22; ADÜM-I155: Bol.; KEPIYA s.395; AİAD 224: Bar.; DTYA 56: XVII-9; Pınar. s.287; MKK; ARDER s.247; GKÖ s.150: Şiran; EMİYA s.522; Seben s.22; ÇYA 239; UMA256; AİAD 225: Ter., V.; DA 151; Emir.s.388; Demirli K.; KYAS s.39; EA115; Dört. s.360; ADDA s.162; EYSV s.24; KYA s.465; Muş s.248; SİYA s.573; UA s.98; UKA s.199; KMA s.141; GIAT 267: Mar., Ml.; AEİA s.315; BİA s.314; GA s.114; GKÖ s.151: Torul, Şiran, Kürtün; KYAs.465; TYA s.42; SİYA s.573; AA 121; UİA 372; Çay s.274; Ada. s.144; Baba. s.371; Baba. s.371; Din.Ev. s.496; Dört. s.360; Ger. s.326; ADÜM-I156; Den., Bal., Af.; AA12117/17; Çay s.274; UİA 372I-II 92; Baba. s.371; EMİYA s.522; ETAS; UBA s.110; AMA s.299; Ber.s.196; Emir.s.388; İsce.s.294; GBA 106; ADÜM-I156Den.; UİA 372; ADÜM-I156Uş.; Bil. s.855; OYA 337; Bey.297; KAYMA s.301; OYA 337; And.Ağıt; Dört. s.360; UBA s.110; KEPIYA s.396; 1-169; ZBK, 182; ŞYA s.126; Çand. s.144; KYAS s.38: Çayağzı, s.40: Boztepe; Baba. s.372; Bil. s.855; KARYA s. 305; KYAs.466; I/1-27; MA s.294; Dört. s.360; 14/31; SMY s.413; Ala.s.290; NDSK s.53; DTYA 57: II-20; AİAD 226: Er., Esk., Mud., Bol.; SİYA s.574; Bil. s.855; KYAs.466; Big. s.111; Ber.s.196; Kızılcaköy; KYAS s.40; Baba. s.372; Pınar. s.287; Din.Ev. s.496; AİAD 226: Akç., Çayc., Esk.].

bıdım ~ bıtım ~ bittim ~ buddum ~ butım ~ butum ~ buttum: Gaziantep çevresinde çok yetişen, 6-7 m yükseklikte yabani, aşısız fıstık ağaç yani bir çeşit sakız ağacı ve bunun meyvesidir. Butum meyvesi melengiştan iri, fıstıktan ufak ve daha yuvarlaktır. İkinci kabuğu olan beyaz kabuğu, fıstığinkinden daha kalın ve serttir. Fıstık meyvesi tarlaya ekilince çıkan ağaç fıstık değil, butumdur. Butum meyvesi veren butum ağacı ancak aşılandıktan sonra fıstık ağacı olur ve fıstık meyvesi verir. Tohumlarından çıkarılan yağdan yapılan satana “bıdım sabunu” denir. *Eş anl. bıdım, bıtım, bittim, buddum, butum, gizven*[Mardin]. *Psitaica Eurycarpa*: Yaltırık-Çeten [Ovacık-Tunceli]. Tohumları yukarıdakiler gibi kullanılır. *Psitaica Khinjuk Stocks* (*Anacardiaceae*)-[GA s.118; TBAS s.55; DS II 806; UA s.98]. *bk. menengiç ~ sakız ağacı*

biğılık: Üzüm tanesi [EYAD 231].

bılçarık: Yenilen bir tür yabani ot [MKK].

bıldık ~ bıldik ~ biddik ~ bildik ~ bıldıķ ~ bımdık ~ boldik: 1.Ufak ceviz; 2. Yeşil domates vb.; 3. Palamut [DS II 690; SİYA s.570,571; EYSV s.19;KBAYA 185; EYAD 231].

bıldıran: Bir tür armut [SOS s.101: Merkez-Sm.].

bıldırcın armudu: Bir tür armut [OYAA s.136; SOS s.101: Gölköy-Or.,Sm.].

bıldırcınbudu: Bir armut çeşidi [DS II 664; SOS s.101: Havza, Tekkeköy-Sm.].

bılım: İyi olmuş meyve [Bül.].

bilk: Çürük meyve [MİLA s.389].

bılka: İri ve çizgili yapraklı bir kır bitkisi [DS II 665].

bılkaz: Yuvarlak taneli, yeşil üzüm [DS II 665].

bımbılık ~ bimlilik: Çiçek tomurcuğu [MİLA s.390].

bıñdal: Bir tür çiçek [OAAD 225: Yoz.].

bırah: Dikenli bir ot cinsi [SİTİAT s.221; Siv.].

bıraşotu: Dokumada kullanılan bir ot [DS II 669].

bırcalık ~ bırcalak ~ bırcalık ~ bırcalak ~ bırcılak ~ burçalak ~ burçalar ~ burçalık ~ bürçelek (~ mircalık ~ murçalıh ~ murçalık ~ pırçalık ~ porçalık ~ purçalak ~ purçalık): Yumru köklü, yaprakları ince bir bitki. Çok yıllık, rizomlu, yumru köklü, yaprakları ince, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Rizomunun iç kısmı yenir. Ağrı [Doğubayazıt] Bölgesinde s. *Suberosa* C. Koch türüne “yabanî havuç” denir ve toprak altı kısımları yenir. Eş anl. *bırcalık, bırcalak, bırcılak, burçalak, burçalık, goftigoda* [Gümüşhane], *murçalıh, murçalık, pırçalık* [Kayseri], *porçalık, purçalak, purçalık* *Scorzonera Mollis* Bieb;

Compositae [TBAS s.47,55, 47; DS II 669, 795, 825, IX 320; SİYA s.570]. *bk. yemlik*

bırçaḥ ~ bırçak ~ bırçaḳ ~ burçah ~ burçak ~ burçaḳ: Burçak. *Baklagillerden*; taneleri hayvan yemi olarak kullanılan, taneleri mercimeğe bir benzeyen bitkidir. *Vicia* [*Leguminosae*] türlerine verilen genel ad. Bu türler bir veya çok yıllık otsu bitkilerdir. Memleketimizde 80 kadar tür yabanî olarak yetişmektedir. Bazı türler hayvan yemi olarak yetiştirilir. Bazı *latayrus* türlerine de *burçak* adı verilmektedir. *Eş anl. burçak, burcalah, burcalak, bırçalık, burçah, burçalıh, efek, efek otu, efelek otu, etek, furçak* [Silifke-İçel]. *Vicia Dasycarpa* Ten.: Efek [Isparta]. *V. Ervillia* [L.] Willd.: Kara Burçak, Köşne, Küşne, Küşne. *V. Faba* L.: Bakla. *Bk. Fink baklası. V. Peregrina* L.: Efek otu [Sandıklı-Afyon]. *V. Sativa* L.: Arpa Fiği, Buğday Fiği, Ekin Fiği [Daday-Kastamonu], Fiğ, Fik. Yem bitkisi olarak yetiştirilir. Tohumları kaynatıldıktan sonra yenir [TBAS s.54; KYA s.464; KYA 244:40/37; UİA 371: I-9, 19; UBA s.110; Bey.297; SİTİAT s.222: Tok.; TBAS 54; DS II 795, IX 3487; Tıb.; ETAS; ADÜM-I156Bur.]. *bk. bırçalık ~ fink baklası ~ müdürmük*

bırıç: Burç [TBAS s.47].

bıtarak: Pıtrak [TBAS s.47].

bıtım ~ bıttım: Fıstık cinsinden meyve [DS II 671; TBAS s.47].

bıtırah ~ bıtıraḥ ~ bıtırak ~ bıtıraḳ ~ bıtrak ~ bıtraḳ: Dikenli ot; kırlarda yetişen yabanî bir otun dışı dikenli tohumu [EYSV s.20; Erz.Mer. s. 167; Kırş.; KYAS s.32; SİYA s.571; Mal.-Ak.; AKAY s.485; Çanılı-Ayş., Solakuşağı-Şko.; TBAS s.47; Ank.Söz. s.37: Güd., Bey. ŞEN.; Kas.s.439; TYA s.36; Siv.2; AİAD 22,24: Bol.].

bıyam [I]: Badem [TBAS s.47; KYAS s.32: Çayağzı; KYAs.464].

bıyam [II] ~ bıyan ~ bilān ~ biyam ~ biyan ~ boyam ~ boyan ~ buyan: Meyan kökü. Kokulu ve sert gövdeli bir tür yaban bitkisi [AKAY s.485; TBAS s.47,48,51; EYSV s.2122; SİYA s.571; GA s.120].

bıydım: Sarımsı, kırmızı bir dağ çiçeği [DS II 673].

bıyık: Asma filizi [DS II 673; Ank.Söz. s.37: Çayırılı-Hay.].

bıyıklı: Çalı fasulyesi [DS II 673].

bıyırğan: Yaprığı söğüt yaprağına, çiçeği, yemişi mürverinkine benzeyen bir metre boyunda acı bir ot [DS II 673].

bızalık: Yerde, yapışık küçük yapraklı bir ot [DS II 674].

bızdık: Romatizma hastalığında kullanılan ve suyu insan derisine değdiği zaman su kabarcığı meydana getiren sarı çiçekli bir ot [Erz.Mer. s.167].

bızırğan: Isırğan otu [EAFSöz. s.28].

biber otu: Bir tür ot(Trabzon, Akçaabat),(*Beyaz: Pofygonmn Bydropiper L.; Kırmızı: P. Persicaria L.*) [TBAS s.295; Uzk.; EDSK s.26].

biberiye <Yun.: *Ballıbabagiller* familyasından, 100 cm kadar yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, mor çiçekli ve çalı görünümünde bir bitkidir. Yaprakları uçucu yağ elde etmekle ve baharat olarak kullanılır. *Eş anl. beyaz püren*[Adana], *kuşdili*[*Rosmarinus Officinalis L; Labiatae* [TBAS s.48; BTS 89;Tietze 335; Tıb.]. *krş. kuşdili*

biberiza <Yun. *piperitza*: Yaprığı bibere benzeyen, dere kıyılarında yetişen, balık avlamakta kullanılan bir çeşit bitki [DS XII 4458;Tietze 335].

biberka: Biber [SİYA s.571].

biberli mantar: *bk. biberlice*[TBAS 48].

biberlice: Acı lezzetli olan bazı *Lactarius*[*Russulaceae*] türlerine verilen genel ad. şapka huni biçiminde, beyaz veya kirli yeşil renklidir. Yenilir. *Eş anl. acı mantar, biberli mantar, dırbalan, dilburan*. Aşağıdaki türler Bolu bölgesinde “biberlice mantar” adı ile tanınmaktadır: *Lactarius Blennius Fr.:* Şapka kirli yeşil renklidir. *R. Piperatus Fr. Ex Scopoli:* Şapka beyaz renklidir.

L. Piperatus Fr.: Şapka beyaz renklidir [TBAS s.48]. *bk.kanlıca ~ koçlama mantarı*

bibernane otu: Bir tür ot [Gelibolu].

bibil: Fasulye filizi, filiz [Trab.-2].

bibodca: Kışın hayvan yemi olarak kullanılan bir ot [DS II 678].

bicibici: 1. Küçük, koyu yeşil yapraklı, sık yetişen bir çeşit ot; 2. Kırmızı benekli fasulye, barbunya [DS II 680]; 2.Madımak [UBA s.110].

bicice ~ bicico ~ bijijo ~ bijijo: Kozalak [Şav.].

biçenek ~ biçenek ~ biçeneyh: Dağda ya da yaylada otu biçilen çayır; biçilmek üzere korunan otlak [Şav.; OYA336; EİAs.44].

biçinçizılıkı: Mart ayında göğeren bir çeşit ufacık bitki [DS II 683]

biçinti: Biçilmiş ot [TYA s.3b6].

biddik ~ bidek (ağacı) <Yun.: 1. Yabanıl ağaçların yenmeyen meyvesi; 2. Ardiç ağacının meyve ve tohumu [DS II 684]; 3. Bir çeşit ufak üzüm;4. Fasulye [TYA s.37]; Çalı cinsinden bir ağacın ufak yemişi [DS II 684;KYAs.464: Çayağzı; KYAS s.33: Çayağzı; OYA 336].

bider ~ bideri: Sebzeler için tohum [BT s.78; And.Ağıt; SİYA s.571; ADOSA s.459; Dört. s.359].

bijiyo: Çam ve köknar ağaçlarının meyvesi [DS II 689].

bikri: Hozan dikenini [Şav.].

biladan¹³⁷: Ülkemizde **çınar** adıyla bilinmektedir. Bitkinin Latince cins adı “*platanus*”tur. (*Platanus Orientalis-Platanaceae*) [TBAS s.225; Gün.].

bilader ağacı: Amerika elması [TS I 291].

¹³⁷“Biladan” adının eskiden yörede yaşamış Latin kökenli medeniyetlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.” [TBAS s.225].

bilbıl: Defne, diken, sarmaşık gibi ağaçların yemişlerine verilen adı [KİAT 309: Vak.].

bilbik: Açılmamış gonca, çiçek tomurcuğu [GA s.99].

bileşik meyve: İncir ve dut gibi, sık çiçek durumundan meydana gelen meyveler; meyve toplulukları [BTS 90].

bilgıllik: Üzüm tanesi [EYSV s.21].

bilic: Piliç [ETAS].

bilisura <Ar.: Bazı yaraları iyileştirmede kullanılan geniş yapraklı sarıçiçekli bir bitki [ARDER s.245; DS II 693].

bilon otu: İştah açmak için kaynatılarak içilen bir çeşit ot [DS II 695; Ank.Söz. s.38: Ank. HZK I].

bilyalı kekik: Mercanköşk [TBAS s.48].

bimbal ~ binbal: Koyu kırmızı tatlı bir kiraz türü [ARDER s.245; DS II 695].

binbirdelikotu: 1. Kantaron; 2. Çalılık ve fundalıklar arasında yetişen uzun ömürlü bir otsu bitkidir; *Hypericum Calycinum* [Tıb.; BTS 90; TBAS s.48].

binbiryaprakotu: bk. *civanperçemi* [TBAS s.48].

bingildek: Ban otu [TBAS s.45].

bingözotu: *Çitsarmaşığigiller* familyasından; Anadolu'da ve Suriye'de yetişen, sarılarak tırmanan, sürünücü ve sütlü, çok yıllık bir bitki [Tıb.]*krş.mahmude*

binkulaç: Şeytan şalgamı; zehirli bir tür ot, *Bryonia Alba* [Zeh.Bit.; TBAS s.48].

bira Çiçeği: Şerbetçi otu [TBAS s.48].

birbamba: Yapağı yuvarlak, yumuşak ve alt tarafı tüylü bir bitki [DS II 697].

birbirim: Semizotu [MİLA s.390: 110/112].

birçekli: Havuç [Mal.-Ak.].

bire: *bk. bira, bura* [ÇYA 239].

birgi ~ birki: 1. Ufak taneli siyah üzüm; 2. Tarlalarda yetişen ve taze iken turşusu yapılan dikenli bir ot [DS II 701, 702; ARDER s.245].

birincivasıf: *Birleşikgillerden*, hekimlikte kullanılan bir bitki [TS I 310].

birkım: Dağ armudu [DS II 702].

biryedim ~ piredin ~ piretin ~ piretün ~ pireytin: 1. Alıç; 2. Kocayemiş [DS IX 3458].

bisamcık: Tarlalarda yetişen ve hayvan yemi olarak kurutulan bir çeşit ot [DS II 703].

bitēn (<*biteğen*) Bol ürün veren ağaç [KAYMA s.298].

biten ~ bitgen: 1. Nebat, bitki; 2. Bir çeşit dikenli ot [DS II 710].

biter: Tohum [SİYA s.571].

bitiniş: “Kazayağı” da denilen bir ot [DS II 711].

bitirge: Kayısı [DS II 711].

bitne: Bir ot çeşidi [DS II 712].

bitotu: 1. *Düğünçiçeğigiller* familyasından [*Sıracagillerden*] birçok çeşidi bulunan ve Kuzey Yarımküre’de yetişen bir bitkidir; 2. Mevzek otu; 3. Su karanfili *Schoenocaulon Officinale*, *Delphinium Staphisagria* [Tıb.Bit.; TBAS s.48; Tıb.; TS I 316; Zeh.Bit.]. *krş. mezevek*

bivok: Çiğdem [TBAS s.48].

biyaprak: Yaprakları halka dizilişli, daha çok akvaryumlarda bulundurulan su bitkisi [TS I 316].

biyaz dirmit: Dirmit üzümünün beyaz türü [KAYMA s.298].

biyaz ğaralıh: Kurutmalık beyaz kabuklu üzüm türü [KAYMA s.298].

biyaz gemri: Beyaz kabuklu, kışa dayanıklı üzüm türü [KAYMA s.298].

biyaz heveklik: Beyaz, kalın kabuklu, dayanıklı üzüm türü [KAYMA s.298].

bizlengiç: Bir armut çeşidi [DS II 715].

bobaçça ~ bubaçça ~ bubeççe: Papatya [TBAS s.48,53]. *krş. bubahca*

bobo: Fasulye [DS II 715].

bobotinca: Bir ot çeşidi [DS II 715].

bobruk: Kırmızı ve sütlü bir mantar [DS II 715].

bocak: Felahiye kırsalında, genellikle Aladaylı mevkiinde yetişen, engür ve kangal gibi kabuğu soyularak yeneyen bir bitki [Fel. s.13].

boce: Gelincik [DS II 716].

bocur <Bulg.- Sırp.-Hırv.: Ayı gülü; şakayık, kırmızı renkli bir çiçek [DS II 716;Tietze 363; TBAS s.48].

boçça <Yun.: Yabanî badem [DS II 717;Tietze 363; TBAS s.48].

boduç: 1. Yabanî bezelye; 2. Bamya çiçeği; 3. Fiğlerin çiçekleri dökülünce görülen meyveleri; 3. Bakla, taze bakla [DS II 720].

bodukmuhi: İlkbaharda, çayırda küme küme yetişen bir mantar çeşidi [DS II 722].

bodurardıç: Ardiç [TBAS s.48].

bodur armut: Bir tür armut [SOS s.101: Sm.].

bodur buğday otu: Bir tür buğday otu (*Aegilops Avata* L.)-[Ank.Ahlat. s.35-40].

bodur elma: Bir tür elma [SOS s.112: Çarşamba, Vezirköprü-Sm.].

bodur lale: Lale [TBAS s.48].

bodur oğlan: Ufak papatya [TÇA s.83].

bodur ot: 1.Kurak yerlerde yetişen ve fazla büyümeyen bir ot; 2. Yer çamı.*Ajuga Chamaeptytis labiatae*, [DS II 722; TBAS s.49].

bodur otu: Çok yıllık, beyaz çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Hayvanlarda zehirlenme yapar. *Eş. anl. babrik, dağ sarmaşığı. Cionura Erecta* [L.]Griseb; *Syn: Marsdenia Erecta* [L.]E. Br.; *Asclepiadaceae*; TBAS s.49].

bodurgan: Tatlı, siyah renkli bir yemiş [DS II 722].

bodurmahmut otu: Kısamahmut otu. İştah açıcı karın ağrısı, mide bulantısını gidericidir. Grip hastalıklarında çayı içilerek kullanılır. Güve için tütsü yapılır.*Teucrium labiatae*, [UBA s.109; TBAS s.49; DS II 722].

boduroğlu: İri taneli üzüm [DS II 722].

bógren armudu: Bir tür armut [SOS s.101: Havza–Sm.].

bogülce ~ bödek ~ böğülce ~ böğürce ~ böğce ~ böğrülce ~ böhrüce ~ bölcä~ bölce ~ bölce ~ bölcen ~ börçe ~ börgüce ~ börüce ~ börücek ~ börügüç ~ börülce ~ börülce ~ bövülce ~ böyrülçe: 1. Fasulyeye benzer bir bitki ve bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü; 2.Fink baklası;3. Böğrülce, ince, uzun fasulye,*Vigna sinensis*, [TS I 346; DS II 765; DS XII 4464; UBA s.110; EYSV s.24; TBAS s.53; Şerefiye; Tıb.; Bed; GKÖ s.164: Şiran; ADÜM-I156;Man.; Ala.s.290; Fet.]. *krş. karnıkara*

boğa diken: *Eryngium* [*Umbelliferae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu ve dikenli bitkilerdir. *Eş anl. deve diken, deve elması, eşek diken, guga diken, hölemez, tüşü*[Van], *yılan diken*[Silifke-Mersin].*Eryngium Billiardieri Delar.*: Doğu Anadolu Bölgesi'nde gövdesi, kabuğu soyulduktan sonra yenir. Reçinemsiz bir tadı vardır. *E. Campestre* L.: Şeker diken [Balıkesir], Tengel

dikenî. *E. Creticum* Lam.: Göz dikenî. Nazara karşı evlerin kapısına asılır. *E. Giganteum* Bieb.: At dikenî [Hamsiköy-Trabzon]. Gövdesi çiğ olarak yenir. *E. Maritimum* L.: Çakır dikenî. Göz dikenî. Dalları nazara kapılanın üstüne asılır [TBAS s.49; BTS 99; DS II 779]. *bk. eşek dikenî*

boğa yaprağı: Bağa [TBAS s.49].

boğan otu: 1. Kurtboğan otu; 2. *Düğünçiçeğigillerden*, özellikle kökünde akonitin adında bir zehir bulunan bitki, *kurtboğan otu*, *Acunitum napellus*, [TS I 320; TBAS s.49].

boğaz alan: 1. Sulu olmayan bir çeşit ayva, ham ayva; 2. Bir çeşit armut [DS II 727].

boğaz çiçeği: *bk. papatya* [TBAS 49].

boğazkere: İri taneli, siyah şaraplık üzüm [EYSV s.22; EYAD 51,231].

boğumlu çay: Taş nanesi [TBAS s.49].

boğumlu: Tatlı hardal (*Erysimum Torulosum* Hub.-Mor.) [Ank.Ahlat. s.35-40].

boğumluca otu: *bk. mührüsüleyman* [TBAS 49].

bohça çiçeği: Bir çeşit çiçek [DS II 731].

bohça otu: Karaca ot [TBAS s.49].

boklukotu: Rezene [TBAS s.49].

bólce <*börölce*: Börölce, fasulye [AA 120].

bolgur: Bulgur [GKÖ s.151: Şiran].

boli: Palamut [TBAS s.49].

bombay fasulyesi: *Baklagiller* familyasından, kırmızı çiçekli, meyveleri legümen tipte, Denizli, Burdur ve Isparta dolaylarında kültürü yapılan, çok yıllık, otsu, tırmanıcı bir bitki, *Phaseolus coccineus*, [BTS 100].

boncuğotu: Ekin tarlalarında yetişen sarıçiçekli siyah boncuk taneli tohumları olan bitki [AKAY s.486].

boncuk çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

boncuk fasulye: Bir tür iri taneli fasulye [TS I 326]

boncuk otu: *Myosotis* [*Boraginaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu ve mavi çiçekli bitki. *Eş. anl. Kuşgözü. Myosotis Arvensis* [L.] *Miller. Unutmabeni* [Trabzon, Hamsiköy] *Digitalis Ferruginea* L. *Subsp Schischkinii* [İvan.] *Werner* [TBAS s.49,295;DS II 736; Zeh.Bit.].

bor ağacı: Nohut yaprağı gibi yuvarlak yapraklı, sarı çiçek açan ve meyvesi çocuklar tarafından patlatılarak oynanan bir ağaç [DS II 737;MBTS I 398].

borana ~ boranı: Isırgan [TBAS s.49,50].

boranı elması <*Erm.boran*: Yeşil renkli yaz elması [DS II 739].

borazanmantarı: Huni biçiminde, siyah renkli ve yenen bir mantardır. *Eş anl. siyah tirmir. Craterellus Comucopioides*[Fr. Ex L.]*Persoon*[*Cantharellaceae*; TBAS s.50; BTS 101].

borcabahar: Müshil olarak kullanılan ince köklü bir ot [DS II 740].

borcak ~ borçak ~ borçoh: 1. Dalları iplik gibi olan Akdeniz Bölgesi'ne has bir bitki [Kös.]; 2. Üzerinde incir kuruyan dallar[TYHK s.423]; 3. Sarı çiçekli, süpürgeye benzer, yakılabilen bir ot [DS II 740]; 4.Katırtırnağı [TBAS s.50].

borda <*İt.*: Yuvarlak taneli bir üzüm [DS II 740;MBTS I 400].

bórtlen: Böğürtlen [AA 120].

bortum üzümü: İri taneli, siyah üzüm [DS II 741].

boru çiçeği [I]: Kahkaha çiçeği.*Datura Stramonium*[*Soianaceae*]. 50-200 cm boyunda bir yıllık. Beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri, sigara hâlinde, astıma karşı içilir. Zehirli bir bitkidir. Uyuşturucu madde olarak bora çiçeği

tohumunu, tütün içine koyarak sigara hâlinde içen kişiye “tatalacı” denir [Ayvalık-Çanakkale].*Eş anl. abızambak, abuzambak*[Gaziantep], *bostan karanfili* [Gaziantep], *büyü otu, cin otu, kokar ot*[Isparta, Denizli, Antalya, Trabzon], *kokar otu*[Mudurnu-Bolu], *sihirbaz otu, şeytan elması, şeytan otu, tatala, tatula, tatüle, yeleşik* [Ordu].*Datura Hamla Miller*. Tüylü boru çiçeği. Batı ve Güney Anadolu’da yabanî olarak yetişir. Zehirli bir bitkidir. *D. Metel*: Boru Çiçeği. Çiçekleri nefes darlığına karşı kullanılır. Türkiye’de yabanî olarak bulunmaz, yetiştirilir [TBAS s.50; Tıb.]*krş. tatula*

boru çiçeği [II]: Nergis [TBAS s.50].

boruçiçeği [III]: *Çançiçekgillerden*; çiçekleri boru biçiminde olan bir bitkidir. Çiçekleri turuncu renktedir [Tıb.; TS I 330]. *krş. çançiğegi*

borug ~ boruh ~ boruḡ ~ boruk: Dağlarda yetişen süpürge veya yakacak olarak kullanılan kokulu bir bitki [AKAY s.486; AEİA s.315; SİYA s.572; OAAD 225: Yoz.; DS II 741; Ank.Söz. s.41: Üçem-Bâl.,Ayş., Güd.; KAYMA s.299].

boruk [II]: Katırtırnağı, yasemin [TBAS s.50].

borul elması: Bir tür elma [SOS s.112: Dikmen-Sn.].

borumuk: Yasemin [TBAS s.50].

bôrülce: Fasulyeye benzer bir bitki [Çay s.274].

bosça otu: *Karacaot*. Dağlarda yetişen ve hayvanlara ilaç yapmakta kullanılan beyaz çiçekli bir ot [DS II 742; TBAS s.50].

bosdan ~ bostan ~ bostana¹³⁸: Hıyar, salatalık [And.Ağıt; TYA s.40; Gün.; OYA 336; Trb.Vak; Gazi. s.208; UMA 256; UA s.97; DS II 742, XII 4463; Kon.Dağ.s.4; Big. s.111; Şab.; ŞYA s.126; GİAT 267: Mal.; Din.Ev. s.495; SMY s.413; ADÜM-I 155; KYAS s.36: Kırş.; Fel. s.13; AAT 207: Ams.; Dar.].

¹³⁸ *Karpuz, kavun, ay çiçeği, vb. bitkilerin topluca bulunduğu ekim alanının genel adıdır. Özel olarak da salatalık anlamında kullanılmaktadır.*

bostan borusu <Far.: bk. *bostan* [DS II 742].

bostan hüyö: Bostan (*hüyüğü*) [GA s.108].

bostan karanfili: Boru çiçeği [TBAS s.51].

bostan otu: 1. Bahçelerde, pırasa aralarında yetişen bir çeşit ot; 2. Semizotu;3. Şevketibostan [DS II 742; TBAS s.51].

bostan yemişi: Salatalık [Kar.Eflani].

bostanbozan: *Cuscuta* [*Cuscutaceae*] türlerine verilen genel ad. Bu türler bir veya çok yıllık, klorofilsiz ve asalak bitkilerdir. *Eş anl. bağbozan, cinsaçı, eftimon, gelinsaçı, kızıl sarmaşık, küşüt*[Diyarbakır], *şeytansaçı, baklakıran. Cuscuta Europaea L.*: İdrar artırıcı ve müshil olarak kullanılır. *C. Mosogyua Vahl*: Kızılkurt [Kemaliye-Erzincan]-[TBAS s.50; UBA s.110].*krş. canavar otu*

bostangüzeli [I]: Ayçiçeği [Ank.Söz. s.41: Ank.].

bostangüzeli [II]: Kırılarda biten, yemeği yapılan bir bitki. *Portulaca Oleracea L.*; Bâlâ, Ank. HZK II; Ank.Söz. s.41; Yer.Bit.Ak.; TBAS s.50].

bostangüzeli [III]: Küçük, yuvarlak, kokulu bir çeşit kavun, *şamama* [Din.; DS II 742].

bostangüzeli [IV]: Tarlalarda yetişen, hardala benzer kırmızı çiçekli bir ot [DS II 742].

bostanhindibası: Hindiba [TBAS s.50].

boşapla: Kaynatılarak içilen bir bitki, ada çayı [KEPİYA s.396].

boşhavlaotu: Nefes darlığı için çayı yapılan bir tür ot [UBA s.110].

boşnak eriği: Elle kolayca bölünebilen ve çekirdeği arılan, oval, morumsu bir erik çeşidi [DS II 743].

botçaotu: Koyunları tedavide kullanılan bir tür ot [Ank.Söz. s.42: Kız. BAL.]

boy çiçeği: Bir tür uzun çiçek [TÇA s.85].

boy otu: *Trigonella Foeniculum L.; Leguminosae*. 10-15 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu, özel ve kuvvetli kokulu ve sarımsı beyaz çiçekli bir bitkidir. Tohumları için yetiştirilir, otsu kısmı kurutulup toz edildikten sonra baharat olarak kullanılır. Tohumları pastırmanın üzerine sürülen çemenin terkibine girer. *Eş anl. bay, buy otu, çemen otu, pıltan, poy, poy otu*[TBAS s.52;TS I 338].

boy: Yem olarak kullanılan, çemen yapılan burçağa benzer bir tahıl çeşidi [Ank.Söz. s.42: Solakuşağı-Şko.; EYAD 232; EYSV s.23].

boya çam: Kök boya [TBAS s.51].

boya çiçeği: İki veya çok yıllık, mor çiçekli ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri Sivas bölgesinde boyar madde olarak kullanılır, *Tchiahatchewia İsatidea Boiss; Cruciferae*. *Tchihatchewia isatidea*, [TBAS s.51].

boya kökü: *bk. kök boyası* [TBAS 51]

boya otu [I]: Kökünden boya yapılan bir çeşit ot [DS II 744].

boya otu [II]: Sumak [DS II 744;TBAS s.51]. *bk. boyacı*

boyapürçü ~ boya pürü: Kök boya kökünden boya elde edilen bir ot [KYAS s.36: Krş.; TBAS s.51].

boya: Bir çeşit ağaç [DS II 744].

boyacı aspi: Aspir [TBAS s.51].

boyacı diken: Cehri [TBAS s.51].

boyacı katırtırnağı: Sarı çiçekli, çok yıllık ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Çiçekleri sarı renkli boyar madde olarak kullanılır. *Genista Tinctoria L; Leguminosae*. [TBAS s.51].

boyacı kökü: Kök boya bitkisi [TBAS s.51].

boyacı papatyası: Sarı papatya [TBAS s.51].

boyacı sumağı: Sumak [TBAS s.51].

boyacın ~ boyaçili: Kökünden boya yapılan bir çeşit ot [DS II 744].

boyalık: Kökünden boya yapılan bir çeşit ot [DS II 744; Ank.Söz. s.42: Hasanoğlan-Elm.]. *bk. boyacın*

boyapürü: *bk. boyacın* [DS II 744].

boyapürü: Kökünden boya yapılan bir çeşit ot [DS II 744].

boyatansarmaşık: Çit sarmaşığı [TBAS s.51].

boybos çiçeği: Bir tür uzun çiçek [TÇA s.85].

boyluardıç: Ardiç [TBAS s.51].

boynuburuk: 1. Dalında olmuş, sapı bükülmüş incir; 2. Menekşe [DS II 746]. *bk. boynubükük*

boynubükük: “Ağlayangelin” bitkisi [DS II 746; TBAS s.51]. *bk. boynuburuk*

boynueğri: Bir tür armut [SOS s.101: Havza-Sm.].

boynuz otu: Karaca ot [TBAS s.52].

boynuzlu çemeni: Bir tür bitki (*Trigonella Corniculata* L.) [Ank.Ahlat. s.35-40].

boynuzlu dücük: Bitkinin olgunlaşan meyveleri kıvrılarak boynuz şeklini aldığından ve meyvelerinin kıvrılmasından dolayı bu isimle adlandırılan bir bitki (*Coronitla Grandifora-Leguminosae*) [TBAS s.227].

boynuzlu erük: Bir tür erik [Boyabat-Sn.].

boynuzlu gelincik: *Clauicum* [*Papaveraceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, çiçekleri turuncu, kırmızı veya mor renkli, meyvesi boynuz biçiminde otsu bitkilerdir. *Eş anl. boynuzlu haşhaş, çanakkıran,*

çömlekçatlatan, eşek lalesi, gülfatma, gülgülü, gülgülüm, gülhatun. Glaucium Corniculatum [L.] Rud.: Yatıştırıcı olarak ve öksürük kesici olarak kullanılır. *G. Grandiflorum Boiss. Et Huet:* Göğündürme, göğündürme lalesi, göğüşdürme, kel lale, öğündüre lalesi [konya], övündüre lalesi [Konya]. Meyveleri, Konya bölgesinde, kan temizleyici [*kan çıbanı ve akhastalığına karşı*] ve göz hastalıklarında kullanılır. *G. Leiocarpum Boiss:* Güllügöndürme [Kırobası, Silifke-Mersin]; Gülfatma [Sandıklı-Afyon; TBAS s.51,52].

boynuzlu geven: Bir tür kıvrımlı bitki (*Astragalus Hamosus L.*) [Ank.Ahlat. s.35-40].

boynuzlu haşhaş: Boynuzlu gelincik [TBAS s.52].

boynuzlu yonca: Kokulu yonca [TBAS s.52].

boynuzotu: *Düğünçiçeğigillerden* bir çeşit bitkidir. “Akçöpleme” denilen bitkiknin bir çeşidi olan, uzun yapraklı, geniş ve güzel çiçekli zehirli bir bitkidir. Boyu 1-15 metre kadardır [Tıb.]. *krş. çöpleme*

boz ağaç: Çınar [TBAS s.52].

boz armut: Dağ armudu [DS II 749; SOS s.101: Havza, Vezirköprü-Sm.].

boz bodur ot: Yer çamı [TBAS s.52].

bozdarı: Darı [TBAS s.52].

boz elma: Kış elması [DS II 750; SOS s.112: Fatsa Gölköy-Or.].

bozgeven: Geven [TBAS s.52].

boz ot [I]: 60 cm kadar yükseklikte, çok yıllık, sık tüylü ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Baharat olarak kullanılır. *Eş anl. it sineği, kara derme, köpek otu, kukas otu, mayasıl otu Marrubium Vulgare L; Labiatae;* TBAS s.51,53 BTS 104; DS II 751]. *bk. yalancı ısırgan*

boz ot [II]: Siğil otu [TBAS s.53; Zeh.Bit.].

boz pırnal: Meşe [TBAS s.53].

boz söğüt: Söğüt [TBAS s.53].

boz şalba ~ boz şapla: Adaçayı [TBAS s.53].

boz yavşan çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

bozadarısı: Darı [TBAS s.52].

bozalkat: Ahlat, bir çeşit ufak armut [DS II 749].

bozamık[I]: Ufak, boz renkli, yakılan bir ot [DS II 749]. *krş. bozanak*

bozamık [II]: Kırılarda açan yabancı 'gül'e verilen isim [TÇA s.84].*krş. pamlıkla ~ kuşburnu ~ ayı gülü ~ yaban ~ yavru ağzı*

bozanak: *bk. bozamık*[DS II 749].

bozanak: Ufak, boz renkli, yakılan bir ot [DS II 749]. *krş. bozamak*

bozarmut: Ahlat [Kös.].

bozbagırgan: Sarmaşık gibi yaprakları tüylü bir ot [DS II 750].

bozboruk otu: Dağlarda biten ve yem olarak kullanılan bir yabancı ot [DS II 750].

bozca ot: Yer çamı [TBAS s.52].

bozdoğan ~ bozdıgan ~ bozdurgan(armudu): Yazın olan, iri, sarı ve iyi cins bir armut [DS II 750]

bozdurma: Bir çeşit üzüm [DS II 750].

bozge: Tahıl çimlendirmeye yarayan bir ot [DS II 751].

bozik kenger: Dere boylarında, çok gübreli yerlerde yetişen ve geniş yapraklı, kalın gövdeli, uzun bir çeşit ot [DS II 751].

bozilik: Bir çeşit fındık [OYA337].

bozkulak: Sığırkuyruğu [TBAS s.52].

bozoğlan: Ölmez çiçek [TBAS s.52].

bozuk: Armut [DS II 751].

bozuntu: Bağbozumu sırasında toplanılan üzüm [MİLA s.390].

böbd: Biber [Bil. s.854].*krş. biber*

böbük < *Yun. bubúki*: Bir tür çiçek [DS II 754; Tietze 387].

böce: Fasulye çeşidi [OYA 337; Tir.; KIAT 309: Or.].

böcekkapan: Örnek bitkisi drosera olan ve bazı organları böcek yakalamaya, sindirmeye elverişli olan bitkilerin ortak adı [TS I 343; BTS 106].

böci ~ **böcü:** Yüksek yerlerde yetişen, karaağaca benzer bir ağaç [DS II 755].

bödük: Havuç [DS II 757].

bögelek ~ **bügelek:** Sarmaşık seklinde yabanî bir ot [DS II 761, 813].

böğürtlen ~ **bortlen** ~ **bögörtlen** ~ **böğürtlen** ~ **böğürtlen** ~ **böğürtlen** ~ **böğürtlegen** ~ **bögürtlem** ~ **bögürtlegen** ~ **bögürtlemen** ~ **bö'lên** ~ **börtlegen** ~ **börtleğen** ~ **börtlen** ~ **börtlenge** ~ **börtliem** ~ **börtliyen** ~ **börtlüyen** ~ **bövürtlen** ~ **bubumka** ~ **bugurtlen** ~ **bügürtlen** ~ **büldürgen** ~ **büyürlen**: *Rubus* [*Rosaeae*] türlerine verilen genel ad. Böğürtlen çalısı ve meyvesi. *Gülgillerden*, 1-2 m yükseklikte, beyaz veya pembe çiçekli ve kuvvetli dikenli bitkilerdir. Bahçe çitlerinde ve yol kenarlarında kendiliğinden yetişen, dikenli, çok yıllık bir çalı ve bu bitkinin önce kırmızı iken, olgunlaşınca kararan mayhoş yemişi. Yemişi ahududuya benzer, fakat ondan küçüktür. Meyveleri taze hâlde yenir. Ezmesi ve şurubu yapılır. Yaprakları kabız için kullanılır. *Rubus Canescens* DC.: Kapina [Gaziköy-Tekirdağ]. Kökleri şeker hastalığına karşı kullanılır [Konya]. *R. Sanctus* Schreber. *Bk. ahu dudu*. *Eş anl. avat* [Maçka-Trabzon], *böğürtlen*, *bortlen*, *bögörtlen*,

bögürtlen, böğürtlen, böğürtleğen, böğürtlem, böğürtleğen, böğürtlemen, böğürtlem, börtleğen, börtlen, börtlenge, börtliem, börtliyen, börtlüyen, bövürtlen, bubumka, buğürtlen, büğürtlen, büldürgen, büyürken, diken çileği, diken dutu, fık otu, fiske, fisko, fukuku, fuska, gürüzüm [Bozdağ-Ödemiş]; Hamdakuka, Karamama, Karamanca, Kara Mancar, Karantı, Kara Diken, Karantı Dikeni, Kedi Dutu, Kür, Kürmez, Mihra, Moloş, Moloşa, Mor Menik, Pisko, Yabanî Üzüm[TBAS s.53; TS I 343; BTS 107; DS II 819;AA 120; GBAA 105; KIAT 79; TIYA 326; GBA 105; Yer.Bit.; Tıb; SİYA s.573].*krş. tilkiüzümü*

böğürtme: Yarı kurumuş kayısı [KYAS s.37: Kırş.].

börek mantarı: Yufka arasına konularak yemek yapılan tatlı mantar [DS II 769; MBTS I 413].

börek otu[I]: Dereotu, maydanoz cinsinden bir ot [TBAS s.53;DS II 769].

börek otu[II]: Gelincik [TBAS s.53].

böremit: Haşlanmış meyve [OYA 337].

börtlek: Bir ot [SİYA s.573].

börtliyen diken: Böğürtlen çalısı, diken [DS II 772].

Brüksel lahanası: Ceviz büyüklüğünde bir lahana türü, *Brassica oleracea gemmifera* [TS I 348].*krş. Frenk lahanası*

bubahca: Sarı çiğdeme benzeyen, taç yaprakları yenilebilen bir çeşit dağ çiçeği[DS XII 4465]. *krş.babaçça ~ bobaçça vd.*

bubik: Taze tomurcuk,açılmamış gül, gonca [KBAYA 186; EYSV s.24; HA s.130].

bubu: Dut [DS II 775].

bubumka: Böğürtlen, dut üzümü [DS II 775]TBAS s.53].

budak [*pudamak*]: Ağaç dalı, dal [TYA s.42].

buflak: Yumru şeklinde olup kuruduğunda içi siyah toz haline gelen yabancı mantar [EDSK-II s.251: İps. Paşaköy].

bugazalû: Bir tür armut [SOS s.102: Vezirköprü-Sm.].

buğasiki: Ormanda, dağda yetişen, 20-100 cm boyunda bir ot [DS II 779].

buğazalan: Bir tür armut [SOS s.101: Vezirköprü-Sm.].

buğday çiçeği: 50-75 cm yükseklikte, seyrek “tüylü, bir yıllık, morumsu kırmızı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Özellikle buğday tarlaları içinde görülür. *Eş anl. buğday karamuğu, karamuk, katır çiçeği Agrostemma Githago L; Caryophyllaceae*; TBAS s.53; DS II 780].

buğdayfiği: Burçak [TBAS s.54].

buğdaykaramuğu: Buğday çiçeği [TBAS s.54].

buğday: *bk. bıda, bıday vb.*

buğdaycık otu: Eşek kengeri [DS II 780].

buğdaycık: Buğdaya benzeyen bir çeşit ot, yabancı buğday [TÇDSK s.43; DS II 780]. *krş. buğdayık, buğdaylık otu*

buğdayık: *bk. buğdaycık* [DS II 780].

buğdaylık otu: *bk. buğdaycık* [DS II 780].

buğdaysı meyve: Üst durumlu bir ovaryumdan gelişen ve tohum kabuğunun meyve kabuğundan ayrılmayacak bir şekilde birleştiği tek tohumlu, Açılmayan kuru bir meyve. *Karyopsis* [BTS 109].

buhur otu: Bir çeşit ot. *Domuzağırşığı* [TBAS s.54; DS II 783].

buhur yağı: Günlük [TBAS s.54].

buhurumeryem <Far.: *bk. domuzağırşığı* [TBAS s.54].

buladan: Çınar [TBAS s.54].

bulak otu: Su gözlerinde biten, hoş kokulu ve yemeklerde kullanılan bir ot [DS II 785]

bulgarsıktı: Yer elması [DS II 788].

bulgurluk: Bulgur yapımı için ayrılan buğday [Siv.2].

buli: Kiraz [SİYA s.573].

bullumbıççık ~ bullumbuç ~ bulumbuç ~ bulumbussuk: Yaylalarda yetişen ve börege konulan, soğan çeşidinden bir sebze [DS II 789]

bulodun: Çınar ağacı [MDK.s.406].

buludi ~ buludu ~ bulut ~ bulutu ~ buluti(üzüm): 1. Bulut renginde hevenklik üzüm; 2. Felahiye bağlarında yetişen üzüm çeşitleri; 3.Özel bir rengi olan iri taneli üzüm [DS II 791; Fel. s.49; KAYMA s.301].

bumu çuqur: Armut türü [OYA s.136].

bunbul alması: Kırmızılı yeşilli tatlı elma [DS II 792].

burağan: Buruk tatlı armut [DS II 794].

burc ~ burç: 1. Dallardaki taze yapraklar ve filiz; 2. Kışın hayvanlara yem olarak verilen söğüt, kavakgibi ağaçların yeşil kabuğu filizi. Kışın yapraklarını dökmeyen, yarı asalak bir bitkidir. Meyve bir cm çapında beyaz veya sarı renkli, iç kısmı yapışkan. Yaprak ve dalları tedavide kullanılır. Meyveleriyle ökse yapılır. Kurutulmuş meyvelere “*çelem tohumu*” denir ve karasakız ile birlikte dövülerek yakı yapılır. *Bk. ardıç burcu, meşe burcu. Eş anl. bırıç, buruç, çarşı çekem*[Diyarbakır, Mardin], *çekem, çeken*[Diyarbakır. Mardin]; *çekim, çekkem, çeküm, çetin, çiğirdik, fitri*[Şavşat-Artvin], *gebele*[Konya], *gelimkara* [Eceabat], *gevele, goyce, göbelek*[Senirkent-Isparta], *göğçe, göğelek, gökce, gökçe, göveldek, gövelek, göylek, güveldek, öğse, ökselek, ökse otu, purc, purç, parçak*. Karadeniz Bölgesi'nde [Sürmene-Trabzon] bu

türe, üzerinde yaşadığı bitkiye uyularak aşağıdaki adlar verilmektedir: *Viscum Album L. Subsp Album*: Armut otu. Armut [*Pyrus Communis L.*] üzerinde yaşar. *Viscum Album L. Subsp Austriacum [Wiesb.] Vollman*: Çam otu. Çam [*Pinus*] türleri üzerinde yaşar. *Viscum Album L.; Loranthaceae; Eş anl.ökse otu.* [TBAS s.54; Zeh.Bit.; TS I 359; Şav.; EYSV s.25; Siv.2; SİYA s.574; UBA s.110; GA s.117].

burcu: Bir üzüm türü [KAYMA s.301].

burçalak [I]: Bırçalık [TBAS s.55]. *bk. burcalık*

burçalak [II]: Söğüt yaprağına benzer yapraklı bir çeşit bitki [Ank.Söz. s.45: Güd.].

burçalak [III]: Yer elması biçiminde yumru gövdeli, kara kabuklu bir çeşit yaban bitkisi [Ank.Söz. s.45: Güd.].

burçalak [IV]: Zehirli kökü yenilebilir bir ot [Ank.Söz. s.45: Keşanuz-Ank.].

burçalar: Fıçı otu [TBAS s.55].

burgacan: Dış kabuğu soyularak içi yenebilen ve havuç tadını andıran bir bitki tür dikenli ot [AKAY s.486; DS II 796; Ank.Söz. s.45: Ravlı-Çub.,Hasanoğlan-Elm.].

burgaç [I]: Balta ile yarılamayan sert budaklı ağaç; budaklı ve ters damarlı ağaç [EAFSöz. s.29; SİYA s.574].

burgaç [II]: Mercimeğe benzeyen, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit bitki [Ank.Söz. s.45: Güd.; DS XII 4466].

burmalı marıl: Göbekli marul [DS II 801].

burnotu ~ burnot ~ burnut: Deli tütün [TBAS s.55].

burnugızıl ~ burnukızıl: 1. Bir çeşit erik; 2. Kızılıcık [DS II 801].

bursa armudu: Bir tür armut [SOS s.102: Sm.].

bursa buğdayı: İri, açık sarı taneli buğday [DS II 801].

bursaçayı: Çay üzümü [TBAS s.55].

burt: Yörüklerin *mersin* ağacına verdikleri isim [SMY s.413: B(59/31)].

buruk elma: Bir tür elma [SOS s.112: Vezirköprü-Sm.].

buruk: Dalında olgunlaşmış incir [Gün.].

burunotu: Deli tütün [TBAS s.55].

burunç: Burç [TBAS s.55].

buruḫ: Yakmak için kullanılan bir ot türü [OAAD 226: Yoz.].

buruş: Meyve kurusu [EAFSöz. s.29].

burut dimnidi: Bir çeşit üzüm [DS II 805].

butak: Budak, ağaç dalı [TYA s.43].

butum ~ buttum: *bk. bıdım vd.*

buḫur: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş, Korgan-Or.].

buvur sakızı: Tütsü olarak kullanılan, günlük de denilen bir bitki [DS II 807].

buyotu: Boy otu [TBAS s.55].

buynuz [I]: Güzel çiçekli ağaç [DS II 808]

buynuz [II]: Harnup [Gazi. s.209].

buynuz gurusu: Keçiboynuzu kurusu [Bar. s.271].

buyucan: Civanperçemi [TBAS s.55].

buyurgan: *Sultanotu* da denilen bir ot [DS II 809].

buz çiçeği: Mum çiçeğine verilen bir başka çiçek adı [TÇA s.85]. *krş. mum çiçeği ~ çarkıfelek çiçeği*

buz karpuzu: Beyaz çekirdekli, açılıp güneşe konulduğunda buz gibi soğuyan karpuz [DS II 810].

buzaalık: Küme şeklinde yetişen ve daha çok çimene benzeyen bir tür kır bitkisi [AKAY s.487].

buzağıçiçeği: Erguvan [EDSK s.26: *Hvs.* Osmanlı K.].

buzağıotu: Yıllanyastığı [TBAS s.55].

buzağlık: Dağda, taşların arasında biten, çayıra benzeyen ot [KYAS s.41: *Kırş.*].

buzalabut: Baharda kırlarda açan mor bir çiçek [DS II 809].

buzlu: Bir tür armut [SOS s.102: *Vezirköprü-Sm.*].

bübd: Biber [Bil. s.856].

büday ~ büdey: Buğday [SİTİAT s.222: *Siv.*; UBA s.110; AMA s.299:3-111].

büdürgen: Böğürtlen [TBAS s.55].

büğrez: Eğri büyüyen ağaç [DS II 814; KYAS s.41: *Kırş.*].

bük tudu: *bk. bük* [DS II 814].

bük üzümü: Böğürtlenin meyvesi ki ufacık dut veya çilek şeklinde ve lezzetli mayhoş olur [GA s.122; TBAS s.55; DS II 814; *Gün.*; GA s.121]. *krş. bük*

bük: Bodur ağaç. Sulak yerlerde ve dere kenarlarında yabanî olarak yetişen böğürtlen ağacı [DİAT 236: *Er.*; AKAY s.487]; 2. Sık çalılık, dere kenarındaki sazlık [106/15; MİLA s.391]; 3. Böğürtlen. Bük üzümü. *Böğürtlen meyvesi* [GA s.121; TS I 366; DS II 814]. *krş. bük üzümü*

bülbülyuvası: Büyük kırmızı gül [DS II 819].

bülbüze: Yabanî menekşe [DS II 819].

bülce: Kuru fasulye (*İst.-Çatalca-Çanakça*)-[ARADSK s.671].

bülçük: Yeşil soğanın yapraklarına verilen isim [Gün.].

bülçüklü sovan: Yeşil soğan [DS II 819].

büldürgen: Böğürtlen [TBAS s.55].

bülücek ~ bülücük ~ bülücüyh ~ bülürücüyh: Fasulye [DS II 821].

bülüç: Piliç [MUYAT s. 435; Gazi. s.209].

bümbülük: Gonca; gül goncası [SİYA s.574].

bürçekli: Kırlarda yetişen, havuca benzeyen ve yenilebilen bir bitki [SİYA s.574].

bürçelek: *bk. bürçekli* [TBAS s.55].

bürgülü: Büyük taneli bir çeşit üzüm [DS II 827].*krş. büzgülü vd.*

bürük: Çit sarmaşığı; ağaçları bürüyen yabani diken [DS II 814; TBAS s.55; OYA 337].

bürüncükotu: Bir ot çeşidi [Bil. s.856].

büvē ~ büver: Biber [Bil. s.856; KEPİYA s.396].

büyü otu: *bk. boru çiçeği* [TBAS 50].

büyük ayırık otu: *bk. domuz ayırık otu* [TBAS 56].

büyük cincile: Cincile [TBAS s.56].

büyük dulavratotu: *Bileşikgillerden* bir çeşit bitkidir. Yaprakları enli ve yeşildir. Kökü kalındır. Çiçeklerinde ince, uzun dikenleri vardır. [Tıb.]*krş. devekulağı*

büyük ebe gümecı: Ebegümecı [TBAS s.56].

büyük ısırgan otu: Isırgan [TBAS s.56].

büyük kantaron < *Yun. kentauron*: *bk. centiyane* [TBAS 58].

büyük pıtrak: Pıtrak [TBAS s.56].

büyük sarı: Sert, büyük ve ırmik yapmakta kullanılan buğday [DS II 833].

büyük yapraklı ıhlamur: Ihlamur [TBAS s.56].

büzgüle ~ büzgülü ~ büzgüllü: Kalın kabuklu, uzun taneli, dayanıklı siyah üzüm [DS II 834].*krş. bürgülü*

- C -

cā'z: Ceviz [AİAD 227: Bol.]. *bk. ceviz vd.*

cabana ~ çabala: Böreğe konulan bir çeşit ot [DS III 837].

cabcıl: Beyaz çiçekli bir ot [DS III 838].

cablamaağacı: *bk. çaplama ağacı* [TYA s.45].

cac ~ cec ~ ceç ~ cèç: Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını [Ank.Söz. s.48: Şav; Karanidere-Şok.; Emir. s.389; Dört. s.360; Siv.2; KYAS s.44: Deveci K; SİYA s.576; GA s.128; Ank.Söz. s.49: Kız. BAL., Pol.].

čaca <Gür.: Şırası alınmış dut; dut posası [ARDER s.252].

cacih ~ cacih ~ cacık ~ cacık: 1. İlkbaharda tarlalarda biten ve yenilebilen otlar; 2. Semiz otu; 3. Yabanî mantar. *Polygonum Cognatum Meissn.* [DS III 839; Ank.Söz. s.48: Çayırılı-Hay., Solakuşağı-Şko., Gürcü-Kız.; SİYA s.575; Ort.; Çand. s.144; KYAS s.42: Kırş., Kaman; Yer.Bit.Yam.].*krş. madımak*

cadı ~ cadi <Far.: 1. Acı yavşan otu [TBAS s.57]; 2. Normal suda bekletilerek özü suya karıştıktan sonar karın ve mide ağrısına sancıya iyi geldiği gibi bağırsakları temizlemek için ve iştah açıcı olarak kullanılan bir bitki [Niz.].

cadı şımşiri: Yaprakları daima yeşil, ufak, sivri dikenli bir bitki [DS III 840].

cadısüpürgesi: Emeçleri özellikle dal uçlarındaki kabuk altında sıkı bir ağ örerek çekirdekli yemiş ağaçlarının çiçeklenmesine, dolayısıyla meyve verimine engel olan asklı mantar, *Taphrina cerasi* [TS I 376]

cafa çiçeği <Ar.: Sarmaşık [DS III 840].

cagala: Olmamışkayısı için kullanılır. İstanbul'da olmamış badem [çağla] için kullanılır [Esbağ.].

cakcak: Ağaçkakan [TYA s.45].

calak: Olgunlaşmamış Kavun, Karpuz [MUYAT s.435].

calaz: Mısır koçanı, mısır sapı mısırın kökü ve yaprakları [TYA s.45: Vak.; AAT 208: Mer.].

calba: Boz ve kıraç yerlerde yetişen, kalın iri ve uzun yaprakları bulunan bir bitkidir. Yaprak ve sapı kurutularak odun gibi yakılır; sarması yapılarak yenilen bir ot. *Sığırkuyruğ* bitkisi; *yılanyaprağı* [GA s.125; TBAS s.57; Ank.Söz. s.48: Üçem-Bâlâ, Ank. HZK I; Ank.Söz. s.49: Solkauşağı-Şko.; SİYA s.575].

calhala ~ carhala ~ çargala ~ çarhala ~ çoriala: 1. Pancar; 2. Pazı [DS III 861, 1271].

calkur: Çam ağacının, kesildikten sonra geride kalan çürümüş kökü [TYA s.45: Maçka].

calpiga: İnce uzun zayıf yassı bitkiler [TYA s.45: Beşikdüzü].

cam orospusu: *Camgüzeli çiçeği* [*Impatiens*]-[Eskişehir; Ağ.].

cam otu: Kuş otu [TBAS s.57].

cambirt: *Güz çiğdemi* [TBAS s.57].

cambıt: Bağ bozulduktan sonra yetişen küçük taneli, *döküntü üzüm* [DS III 853].

camburt: Yaylalarda yetişen ve kökünden hayvan bitini öldürmeye yarayan ilaç yapılan bir ot [DS III 853]

camgüzeli: Evlerde süs olarak yetiştirilen, pembe, kırmızı çiçekler açan bir tür kına çiçeği, *Impatiens sultanı* [TS I 378; TÇA s.85].

camıs cicî: Bir tür erik [SOS s.117: Perşembe Fatsa-Or.].

camışmemesi ~ camızmemesi: Dağ sümbülü [TBAS s.57].

camız baklası: Domuz Baklası [TBAS s.57].

Camızkulağı: *Camuskulağı* [TBAS s.57].

camuskulağı: 30-40 cm boyunda elli yapraklı, yeşilimsi beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Kars bölgesinde çiğ olarak yenir. *Eş anl. akkulağı, atkulağı, camızkulağı, comuş, kulak otu, mandakulağı. Sedum Spurium Bieb.:* Genellikle pembe çiçeklidir. Yaprakları, yukarıdaki tür gibi çiğ olarak yenir. *Sedum Telephium L. Subsp Maximum Krocke* [Crassulaceae; Zigana Dağı-Trabzon]-[TBAS s.57]. *bk. kaya kuruğu ~ ömür otu*

camuz baklası: *bk. domuz baklası* [TBAS s.57].

can eriği: 1. Genellikle yeşilken yenen sert sulu bir tür erik; 2. Kayısı [TS I 384; DS III 855; MBTS I 455; SOS s.117: Akkuş, Gököy, Korgan, Kumru-Or.; Çarşamba Havza, Tekkeköy, Vezirköprü-Sm.; Ayancık, Boyabat, Durağan, Erfelek, Gerze-Sn.].

can kesme: Sonbaharda yetişen bir çeşit buğday [DS III 857].

can otu: 1. Ispanak; 2. Madımalak [DS III 857; TBAS s.57].

canavar otu: *Canavarotugiller* familyasının örnek türlerinden olan, değişik türlerin kökleri üzerinde yaşayan ve klorofil taşımayan çiçekli bir bitki, *Orobancha ramosa. Orobancha* [orobanchaceae] türlerine verilen genel ad. Değişik türlerin kökleri üzerinde yaşayan ve klorofil taşımayan asalak bitkiler. Türkiye'de 40 kadar tür bulunmaktadır. *Eş anl. baklakıran, davun otu*

[Samsun], *duman otu*, *öğür otu*[Şiran-Gümüşhane], *taun otu*[Arapça tam veba], *yergöbeği verem otu*. *Orobancha anatolica boiss. Et reuter*: anadolu canavar otu. Ada çayı [*salvia*] türleri üzerinde yaşar ve anadolu'da yaygın bir türdür. O. *Minör sm.*: göge otu, göve otu, göye otu, 10-50 cm yükseklikte, sarımsı beyaz çiçekli ve genellikle *leguminosae* türleri üzerinde yarı asalak olarak yaşayan bir tür. Daday [Kastamonu] ve Gümüşhane köylerinde *göge getirmek*[*kızıştırmak*] için ineklere yedirilir [TS I 383; BTS 118; Ank.Ahlat. s.35-40; UBA s.110; TBAS s.57]. *bk. bostanbozan*

canc ~ **canç**: Bol meyve yüklü ağaç [Şav.].

cancur ~ **čançur** ~ **çañçur** <Erm.: Kırmızı siyah erik [DS III 855; ARDER s.253].

candak ~ **çantak** ~ **çangal**: Dallı budaklı eğri ağaç [MİLA s.391:37/29].

čandil: Kaynatılmış mısır, hedik [ARDER s.253].

caneriği: Kayısı [SİYA s.575]. *krş. canerik ~ canik eriği*

canerik: Sarı veya koyu kırmızı olunca yenilen bir nevi erik [UA s.98]. *krş. caneriği ~ canik eriği*

canik elması: Bir tür elma [SOS s.112: Vezirköprü-Sm.].

canik eriği: Bir tür erik [SOS s.117: Ayancık-Sn.]. *krş. caneriği ~ can erik*

canka (<*Bulg.djanka*): Küçük, sarı bir çeşit erik [DS III 857;Tietze 417].

cantır: Mercanköşk [TBAS s.58].

caplama: Ağaç türü [Dur.].

caran ~ **ceran** < *İt. geranio* < *Lat. Geranium*: Kırmızı renkli iyi kokan bir çeşit çiçek [DS III 859, 884;Tietze 430].

caşır: İlbaharda kırlarda yetişen, kısa boylu bir bitki. Salamurası ve kavurması yapılarak yenilir. [EAFSöz. s.35].

catır: Kekik [TBAS s.58].

catıra: Yakacak olarak kullanılan bir dağ bitkisi [DS III 864].

cavra: Küçük ekşi yaprakları yenen orta boylu bir ağaç [ARDER s.248].

cavurbaşı: Müşkölüm [TBAS s.58].

cävüz ~ cćvüz ~ cevez ~ cevuz ~ cevüz ~ cooz ~ cövüz ~ cöyüz: Ceviz. *Cevizgiller* familyasından, meyvesi için yetiştirilen, 30 m kadar yükselebilen, uzun ömürlü, gövdesi kalın, kerestesi değerli, yurdumuzda çok yetişen bir ağaç, *Juglans regia* [TS I 400; TBAS s.58; BTS 121; ADÜM-I 157: *Bur.*; Seben s.222].

cayrak: Ağustosta yetişen bir çeşit sulu, iri armut [DS III 870].

cazu gülü: Yaban gülü [DS III 871].

cef: Mercimek büyüklüğünde meyve veren yabanî bir cins ağaç [DS III 874].

cegirgen: Isırgan otu [DS III 875].

cehennem zambağı: Süsen çiçeği [DS III 875; TBAS s.252].

ceheri: Yeşillik, bir cins bitki [Ank.Söz. s.49: Ank.]. *krş. cehri*

cehil ~ cehni: Cehri [TBAS s.58].

cehre: Cehri [TBAS s.58]. *krş. cehri*

cehri <Far.: *Kökboyasıgillerden*, 3 m kadar yükselebilen dikenli bir ağaççıktır. Meyveleri küremsi 6-7 mm çapında iç kısmı sarı renkli. Meyveleri sarı iplik boyası olarak kullanılır. *Eş anl. altın ağacı boyacı dikenî, cehni, cehil, cehri, çihri*. Çok dikenli olan ve yabanî olarak yetişen türlere “kara diken” denir [Kırobası-Silifke]. *Rhamnus orbiculatus bornm:* çeyil [Kırobası-Silifke]. Meyveleri sarı boya elde etmek için kullanılır. *Rhamnus petiolaris boiss.* [Rhamnaceae]-[KYAS s.46: Mucur; TS I 392; TBAS s.58; BTS 119; DS III 876; OAAD 226: *Kay.*] *bk. kuzu otu ~ ak diken ~ ala cehri*

cehri çiçeği: *Kuzu otu* [TBAS s.58].

cele: Fasulye [Suçatı].

celep [I] <Ar.: Aşılanmamış meyve [DS III 878]MBTS I 466].

celep [II]: Tohumluk olmayacak zayıf ekin [TYA s.46:Maçka].

celkek: Koparıldığında süt çıkaran bir cins kır bitkisi [DS III 878].

celülük: Çalılık[KİAT 310: Vak.].

cem güzeli: Pembe Çiçekli Saksı Çiçeği [Siv.2].

cemeyh: Yosun [SİYA s.577].

cemiç ~ cemiş: Dut Kurusu; yemiş, meyve [Esbağ.; TYA s.46].

ceneği: Yüksek yerlerde yetişip yaprakları hayvanlara yedirilen bir cins ağaç [DS III 881]

cengel: Kenger [TBAS s.58].

cenih armudu: Bir tür armut [SOS s.102: *Fatsa-Or.*; *Or.*; OYAAs.136; Dur.].

cenik elması: Bir tür elma [SOS s.112: *Havza-Sm.*].

cenik sovanı: Tatlımsı mor renkli genişçe biçimli bir cins soğan [DS III 882]

cenik: Bir cins armut [SİYA s.577].

cennet ağacı: Kavlan, pis ağaç [*Ailanthus Altissima*]-[Ordu; Ağ.].

cennet armudu: Bir tür armut [SOS s.102: *Dikmen-Sn.*].

cennet biberi <Ar.: *Zencefilgillerden* “karabiber” adında bir bitki [TS I 395]

cennet otu <Ar.: Yuvarlak ve ince yapraklı, marul tadında bir cins ot [DS III 883]

cennetzambağı: Süsen [TBAS s.58].

centiyan ~ centiyani ~ centiyane: *Genüana Lutea L.*[*Geatianaceae*]. Çok yıllık, rizomlu ve sarı çiçekli bir dağ bitkisidir. kökü iştah açıcı ve kuvvet verici olarak kullanılır. Doğu Karadeniz Bölgesi ve Uludağ'da yetişen, 1 metre kadar yükseklikte, geniş yapraklı kalın köklü bir bitkidir. *Eş anl. arapdede*[Aydoğdu-Kütahya]; *büyük kantaron, centiyan, cintiyan*[Domaniç-Kütahya], *güşad otu, sarı centiyan, pancar otu*[Aydoğdu-Kütahya], *sivri kökü*[Bozdağ-Ödemiş]-[TBAS s.58; Tıb.]*bk. afat; krş. yılanotu*

cer cıngıl <*Türk.+Rum.*: Üzerinde taneleri az küçük üzüm salkım [EYSV s.29].

cer: Ağacın meyveli dalı salkım [SİYA s.577].

cerbuçuk: Mısır bitkisinin ucundaki çiçek [RİA 313].

cerbuçuk: Mısır bitkisinin üzerindeki çiçek [Rize].

cerek: Kesilip dalları budanmış, ince uzun orman ağacı; uzun ağaç dalı, sırık [ARDER s.248; KAYMA s.317].

cerik: Üzüm salkımı; salkımının en küçük parçası [MİLA s.391; Mal.-Ak.].

cerk ~ cerik (ağacı): Su kenarında yetişen, yedi sekiz metre yükselen ve kömüründen barut yapılan bir cins ağaç [DS III 886]

çeşmezen: Kara çalı [TBAS s.69].

cetlemük: *Çitlembik*; bir çeşit armut [DS III 887]

cevez ~ ceviz ~ cöüz ~ cövüz ~ cöz ~ cöğüz ~ civiz ~ covuz ~ cevüz ~ cevuz ~ cevüz ~ cêvüz ~ cewuz ~ cewüz ~ cus <*Ar.*: Ceviz. *Juglans Regia L.*[*Juglandaceae*]. 25-30 m kadar yükselebilen ve kışın yapraklarını döken mor ağaçtır. Anadolu'da yabanî olarak bulunduğu gibi park ve bahçelerde de yetiştirilir. Tohumları yenir. Ceviz iğinin iplere dizildikten sonra dut pekmezine bastırılıp kurutulması ile “*ceviz sucuğu*” şeker ile kaplanması sonucu ise “*orcik şeker*” elde edilmektedir. Ünlü *ahlat bastonları*, Van Bölgesinde yetişen ceviz ağaçlarından elde edilen keresteden yapılmaktadır. *Eş anl. koz,*

yandak [Elazığ]-[TBAS s.8; EİA s.56; DA 151; EMİYA s.527; ETAS; EİA s.56; UKA s.202; AA 122; SİYA s.577; SİTİAT s.223; GİAT 268: Mal.; OYA 338,339; AİAD 227: Ah.; KİAT311: Tr.; Bey.297; OYA 339; AAT 209: Kas.; Kas.s.441; AİAD 227: Bol.; Kar.Eflani; Bil. s.858; UKA s.202; AİAD 227: Er.; Kas.s.441].

ceviz otu: Sarı çiçekli ve geniş yapraklı yabancı ot [EDSK-II s.251: Lp. Küçüknlü K.].

cevizağacı: Uzun ömürlü; gövdesi kalın, kerestesi ve meyvesi değerli ulu bir ağaçtır. [Tıb.]Krş. Koz

cevüzan: Bir üzüm çeşidi [EYSV s.29].

cevzeni: Bir üzüm türü [EYAD 232]

ceyil: Cehri [TBAS s.58].

ceylan ~ ceyran <Moğ.: Bir tür çiçek [TÇA s.85; AİAD 227: M.].

ceylan çiçeği: Yaprığı beş köşeli olup, pembe çiçek açan bir bitki [DS III 888]MBTS I 482; TS 363

cezayir menekşesi: *Zakkumgillerden, Vinca* [Apocynaceae] türlerine verilen genel ad. çok yıllık çalimsı veya otsu bitkiler. Bazı türler memleketimizde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *Vinca Majör L.:* Kışın yaprak dökmez. Çiçekler menekşe renklidir. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. *V. Rosea L.*[Syn: *Catharanthus Roseus* [L.]G. Don *Rozet:* Pembe veya beyaz çiçekli bir bitkidir [İzmir]. Batı ve Güney Anadolu'nun sahil bölgelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir [TS I 402; TBAS s.59; BTS 121; Zeh.Bit.].

cezir: Havuç [Gün.].

cıbarca: Bir cins eğrelti otu [DS III 889;MBTS I 485].

cıcığ: Yenilen bir nebattır [ADÜM-I 158: Af.-Az.].

cıcılık: bk. *çıçırgan* [TBAS s.59].

cıdır: Kurumuş çalı [FHKA 327].

cıga ~ cıgan <Far.: Beyaz ve sarı renkte, ince uzun yapraklı, çok türlü bir cins ot [DS III 899, 900; MBTS I 485].

cıgılda-: Bir tür elma [SOS s.112: Havza–Sm.].

cığ: Genç, küçük ağaç dalları; meyveli dal [SİYA s.577].

cığa: Olgunlaşmış başak tanesi [Ank.Söz. s.50: Çanılı-Ayş.]

cıgan: Derelerde biten, uzun yaprakları olan bir bitki [Ank.Söz. s.50: Karanidere-Şko.]

cığı: Meyvesiyle koparılan dal [SİYA s.577].

cıgla: Bir yıllık soğan [SİYA s.578].

cıgra: Bir cins dikenli ot [DS III 905].

cılban ~ cilban <Ar.: 1. Yabanî bezelye; 2. Burçak [DS III 908; Tietze 437].

cılık¹³⁹: İncir [DS III 912; Tietze 437]

cımağ: Toprak altında kalan bitki kökleri [TYA s.47].

cımbır: Şimşir ağacı [Maçka; TYA s.48].

cımbıt: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.857].

cımcar: Isırgan [TBAS s.59].

cımcır: Şimşir [TBAS s.59].

cımışga: Ayçiçeği çekirdeği [DSİ s.179: Karaman/Koraş Köyü].

cıncar: Isırgan [TBAS s.59].

cıncıla ~ cincile: Bazı *Tricholoma* [*Tricholomataceae*] türlerine verilen genel ad. Genellikle yenebilen mantarlardır. Batı ve Kuzey Anadolu ormanlarından

¹³⁹<*cılık* “ses taklidi”.

toplanan türler pazarlarda satılır. Aşağıdaki türlere özel adlar verildiği saptanmıştır. *Tricholoma Albobrunneum*[*Pers.Ex Fr.*]Kummer. Sığır Mantarı. Bota ve Kuzey Anadolu ormanlarında yetişir. Lezzeti çok acı olduğundan, yenmez. *T. Eguesire*[*Fr.Ex L.*]Quelet: Hakikî Cincile. Yenen bir mantardır. *T. Georgii*Quelet: Sarı kız mantarı. Yenen bir türdür. *T. Nudum* Quelet[*Syn: LepistaNuda* [*Bull.Ex Fr.*]Cooke, *Rhodopaxillus Nudus*[*Fr.Ex Bull*]R. Maire]: *Mavi Cincile*. Büyük *Cincile*. Bolu bölgesi [Mudurnu] ormanlarında yetişir. Yenen bir mantardır. *T. Sulphureum*[*Fr.Ex Bull*]Quelet: Kükürt Mantarı. Zehirli Bir Türdür. *Bk. ZehirliMantar*. *T. Terreum* Kummer. Görece [Bolu], kara kız mantarı. İstanbul civarı [Belgrad Ormanı]. Bolu ve kuzey anadolu bölgesi ormanlarında yetişir. Yenen bir mantardır. *T. Tigrinum Barla* [*Syn: T. Pardinum* Quelet]: Cincile. Yenen Bir Mantardır [TBAS s.60; DS III 919; DS III 975]. *bk. zehirli mantar*

cıngıl ~ cıngıl ~ cıngıl ~ cımbıl: Küçük üzüm salkımı [KEO113; SİYA s.578; KYAS s.47: Mucur; EYSV s.30; HAs.131; Fel. s.16; Dar.; KAYMA s.318]. *Bkz. Nefer*

cıngıravu elması: Sallanınca içinde çekirdekleri ses çıkaran Bir çeşit elma [DS III 923]

cıngılbudak: Hafifseme kastıyla daha fazla ikram beklerken yenmek üzere getirilen üzüm [KAYMA s.318].

cıratan: Eşek hıyarı [TBAS s.59].

cırba: Ezilip suyu çıkmış, örselenmiş, sebze, meyve [Aks.II-309].

cırcır: Su teresi [TBAS s.59].

cırdatan düleği

cırt cırt cırt: *bk. cırtatan ~ çırlangış vd.* [DS III 937, 1187, VII 2487].

cırdatan düleği: *bk. cırtatan* [DS III 937]

cırgan: Isırgan otu. [Ank.Söz. s.52: Yeşilöz-Güd.]

cırık: *Turunçgillerden*, kavuna benzeyen, güzel kokulu, Yenilmeyen, yabanî bir meyve [DS III 929;Tietze 438]

cırmılak: Yemeği yapılan küçük mantar [DS III 935]

cırnak ~ cıynak ~ çıynak: *Çobançantası* denilen ot [DS III 936, 945] MBTS I 576

cırnakotu: Kuş otu [TBAS s.59].

cırnak: *Kedi tırnağı*denilen ot [Fel. s.16].

cırt cırt: *bk. cırtatan* [DS III 937]

cırt domata: Küçük domates [Şab.].

cırt¹⁴⁰: *Kabakgillerden* hıyar ve kavuna benzer meyve tadı ekşi olan bir bitki [DS III 937; Köş.]. *bk. cırtatan*

cırtalangıç: Eşek hıyarı [TBAS s.59].

cırtatan: 1. Yenmeyen, güzel kokulu, portakal büyüklüğünde kavun cinsinden bir meyve; 2. Gelincik otuna benzer, basaklarından olgunlaşınca sıkıldığı zaman tohum ve su fışkıran bir bitki; 3. Mayhoş tadı olan, yaprakları sarılarak yemek yapılan geniş yapraklı bir bitki;4. Ebucehil karpuzu denilen bir bitki [GA s.132; Bar. s.272; DS III 937; Zeh.Bit.].

cırtangaz ~ cırtıgaz: Ekilmeyen tarlalarda yetişen geniş yapraklı, hatmi çiçeğine benzeyen çiçekler açan bir bitki [DS III 938]

cırtgana: Ekşi bir bitki [SİYA s.579].

cırtlak ~ cırtlık ~ cırtlık ~ cırtlık: Eşek hıyarı; ot [KYAS s.48: *Mucur*; KYA s.467: *Mucur*; DS III 937; TBAS s.59]. *bk. cırtatan*

cırtlak otu: Nohuda benzer acı bir ot pat pat otu [DS III 939]

¹⁴⁰ <ırt “yansıma ses”.

cırtlak sakızı ~ cırtlıksakızı ~ cıtlıksakızı: Sakız çıkarılan bir cins ot [DS III 939; Ank.Söz. s.52: Ank.; Ank.Söz. s.52: Ank. HZK I].

cırtlan: *bk. cırtatan* [DS III 937].

cırtlangaç~ cırtlangıç: Özellikle sinüzitte patlatılarak çekirdekleri çıkarılıp sıvısı buruna damlatılan bitki. *Eş anl. eşek hıyarı* [UBA s.110].

cırtlavak ~ cırtlavuk: *bk. cırtatan*[DS III 937].

cıslağan: Isırgan [TBAS s.59].

cıtgana: Karaçalının ekşi meyvesi [SİYA s.579].

cıtlık: Develerin yediği sütlü, mavi çiçek açan bir bitki [Siv.2].

cıvak: *Şeytantırnağı* [DS III 942].

cıvgın: Ağaçların yeni verdikleri sürgün, filiz [UBA s.110].

cıvil elma: Bir tür elma [SOS s.112: Gölköy-Or.].

cıvisdak: Bir tür elma [SOS s.112: Akkuş-Or.].

cıvrıncık: *bk. gıvısgan otu* [TBAS s.59].

ciyakala ~ ciyaqelä¹⁴¹: Solucan [Şav.].

cız: Tohumları oraya buraya yapışan, tarlalarda görülen bir çeşit ot [DS III 946].

cızcız diken: *bk. cız* [DS III 946].

cızgan: Isırgan [TBAS s.59].

¹⁴¹ “JTS’DE: ciyakala özdeş kelime Göle, Ardahan ve Posof ağzlarında ciya şekliyle kullanılır. ciya Gürcücede kurt demektir. ciyakala özel Gürcüce kelime ciaqela ‘nın Türkçeleşmiş formasıdır. ciaqela ve ciya kelimelerin ikisi de Gürcücede “solucan” anlamını taşımaktadırlar. Gürcü dilinin c ve q abruptivlerini Türkçede uygun olan homogen ve homorgan damak-diş “c” ve arka damak “k” seslere dönmüşler, “y” ise “i” ile “a” vokallerinin yan yana düşmesinden aralarında türemiş sestir.” [Şav.].

cızılān ~ cızlağan ~ cızgan: Isırgan otu [DS III 950; TBAS s.59; KAYMA s.319]. *bkz. cıslān, dızlān*

cızlayık: Bir çeşit bitki [DS III 951].

cibar: Yakı otu [TBAS s.59].

cibcik sakızı: Çengel sakızı [TBAS s.59].

cibe: Çiçek bozuğu [Ank.Söz. s.53: Şabanözü-Pol.].

cibik: Cin mısırı [DS III 955].

cibille: Semiz otu [DS III 955; TBAS s.59].

cibre cübre: Üzüm posası [SİYA s.580].

cicamık: Ardiç ağacı ve meyvesi [DS III 957].

cici don: Bir tür papatya [TÇA s.83].

cicibici: Yemeği yapılan bir çeşit ot [DS III 958; Tietze 443; MBTS I 489].

cicik üzümü: Parmak gibi uzun olan bir çeşit üzüm [DS III 959].

cicik: Soğanın yeşil yaprağı [Ank.Söz. s.53: Güd., Çanılı -Ayš.].

cifin: *Zifin* [TBAS s.59].

ciğar ~ ciğarı: Barut ağacı [TBAS s.59,60].

ciğarı: Kırmızı tohumları olan, böğürtlene benzeyen bir çeşit ağaç [DS III 962].

ciğer otu: *Düğünçiçeğigillerden*, çok yıllık otsu bir bitki, *Marchantia polymorpha* [TS I 407; BTS 122].

ciğerli: İç kahverengi olmuş, yumuşak, sulu meyve [ARDER s.248].

ciğerotu: *Nodangiller* familyasından; 10-15 santimetre boyunda çok yıllık, otsu bir bitkidir. *Pulmonaria Officinalis*; [Tıb.].

cil ~ ĉil: 1. Ekilen tohumun yeni çıkan kökleri, buğday çimeni; 2. Soğan, patates gibi yumrulu bitkilerin toprak dışındayken yetişen filizleri; 4. Ağacın kök dalları; 5. Hasır örtülen ot; 6. Sazlık bitkisi; 7. Topraktan yeni çıkmış yaprak [OYA 338; SİYA s.579; ARDER s.248; Erz.Mer. s. 170; Güm.Gök.; Şav.; ARDER s.254; Erz.Mer. s.170].

cilek [I]: Çilek [AİAD 227: Er.].

cilek [II]: Soğan, soğan filizi, soğanın toprak üstündeki ince yaprağı [EAFSöz. s.33].

cimağ: Ağaç kökü [OYA 338]

cimbi: Üzüm salkımı [Tok.-Ay.].

cimbiz <Yun.*tsimbidi*: Kurutulduktan sonra gövdesi kürdan gibi kullanılan bitki [DS III 968; MBTS I 486].

cimcik diken <Moğ.: Böğürtlen [DS III 970; Tietze 447].

cimcime <Ar.: Cin mısırı [Tietze 447; DS III 971].

cimek: Tohumdan yetiştirilen çim [Ank.Söz. s.54: Ank.].

cimit: Keten [TBAS s.60].

cimla <Yun.*tzímbla*: Başlı şemsiye şeklinde olmayan mantar [DS III 973; Tietze 447].

cin darısı <Ar.: bk. cin mısırı [TS I 410]

cin elması: *Adamotu* [TBAS s.60].

cin haşhaşı: Bir tür haşhaş. *Moemeria Refmcis* DC. [*Papaveraceae*; Alaköy-Van]-[TBAS s.60].

cin lalesi: *Keklikgözü* [TBAS s.60].

cin mısırı: Bir tür ufak taneli mısır, cin darısı [TS I 410]

cin otu: *bk. boru çiçeği* [TBAS s.60]

cinar: Akasya [OYA 338]

cinbiberi: Süs biberi [DS III 975]

cincanaotu: Bir ot ismi [Bil. s.857].

çincar ~ cincar ~ cinçal <Gür.: Isırgan otu [ARDER s.254; TBAS s.60; UKA s.202].

cincife üzümü: Kırmızı, küçük taneli, şarap yapmakta kullanılan bir çeşit üzüm [DS III 976]

cindarı: Bir çeşit bitki [Dört. s.360].

cin ek otu: *bk. cin ek* [DS III 978]

cin ek: Mısır tarlalarında biten, yaprakları buğday yaprağına benzeyen bir çeşit ot [DS III 978; TYA s.49; OYA 338]

cingen cabıt: Üzüm toplandıktan sonra kalan bozuk, düzensiz olanı, kalanı döküntüsü [DDK. s.763: Çal/Denizler].

cingen diken: Dikenli bir çeşit ağaç [DS III 979 <Yun. *tsingános* “çingene”]

cingil kadife <Yun. *cingil* + Ar. *kaife*: Bir çeşit kadife çiçeği [DS III 979].

cingil: Küçük üzüm salkımı [Ank.Söz. s.55: Ank. ERD., Güd.].

cingiş: Deve dikenini [DS III 980]

çingo: Cevizin üzerindeki yeşil kabuk [ARDER s.254].

cinibiz: Ufak, yeşil, küçük bir cins fasulye [DS III 980]

cinik: Küçük hıyar [DS III 980]

cinit: Keten [TBAS s.60].

cinsaçı: *bk. bostanbozan* [TBAS s.60]

cintıyan: Centiyane [TBAS s.60].

cipil: Gelişigüzel yetişen fidan [DS III 983; SİYA s.580].

cir: İçti açılmadan kurutulmuş kayısı [Suçatı].

cirasun: Bir nevi uzun ağaç [SİYA s.580].

ciril otu: Bir ot çeşidi [İsce.s.294].

cirmit: Üzüm salkımından koparılan birkaç taneli parça [AKAY s.488].

cirtim: Küçük üzüm salkımı [Aks.II-300].

çiski ~ cisvi <Gür.: İğne yapraklı ağaçların yaprakları [ARDER s.254].

ciril: Meyve fidanı [Suçatı].

citteli keçi: Gelincik çiçeği [DS III 987]

civanperçemi: *Achillea* [Compositae] türlerine verilen genel ad. 100 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu, tüylü, beyaz veya sarı çiçekli ve kuvvetli kokulu bitkilerdir. Eş anl. *akbaşlı*, *ak yavşan*, *barsama otu*, *baytaran*, *baytıran*, *binbiryaprak otu*, *buyucan* [Doğu Anadolu], *kâbe süpürgesi*, *kandil çiçeği*, *marsama otu*, *marsıma marsımana*, *merseme*, *paytaran*. Bu adlar *Tanacetum*[Compositae] türleri için de kullanılmaktadır. *Bk.pire otu.Achillea Aleppica*DC.: Yılan çiçeği. Yılan otu[Gaziantep]. *A. Armenorum*Boiss.*Et Hausskn.*: Baytaran. *A. Biebersteinii* Afan.: Pire otu. Sarı civanperçemi. *A. Millefolium*: Beyaz Civanperçemi,binbiryaprak. İştah açıcı ve idrar söktürücü olarak kullanılır. *A Multifida* [DC.]Boiss.: Ebülmülük [Uludağ-Bursa]. *A. Nobilis* L.: *Ayıdanası*,*ayvadana*, *ayvadene*, *ayvıdana*, *bayır pelin*[Balıkesir], *kart otu*. *A Setacea* Waldst. Et Kit.: Tilkikuyruğu. Yilandili. *A. Wilhelmsii* C.Koch: Erzurum bölgesinde böcek öldürücü olarak kullanılır.[TBAS s.60,61; TS I 412; BTS 123; Tıb.]. *krş. yaraotu*

civcilik <*civciv* “ses taklidi”: Yemeği yapılan beyaz çiçekli kır otu [DS III 988].

civcin: Çam fidesi [Gün.].

civcivayağı: *Telli çiçek*, *tellice* adıyla da anılan bir bitki [UBA s.115].

civcivayağı mantarı: Saçak mantarı [TBAS s.60].

civden: Çiğdem [TBAS s.61].

civek ~ cüvek ~ çivek: Küçük taneli, siyah yabanî üzüm [DS III 988].

civek üzümü: Yabanî üzüm [AİAD 227: Düz.]

civek: Küçük taneli siyah yabani üzüm [Ank.Söz. s.55 Bey.; SİYA s.580].

civelek: 1. Bir çeşit elma; 2. Gelincik otu [DS III 988]

civil: Yabanî gül [TBAS s.61;Tietze 451].

civildek: Küçük olmamış meyve [OYA 338; TYA s.49].

civir: Söğüt [TBAS s.61].

ciynao: Bir ot adı [Kas.s.441].

ciyner: Dişbudak ağacı [DS III 991]

cizgit börülce ~ cizvit börülce: Bir çeşit beyaz fasulye [DS III 992]

çoc <*Gür.*: Kısa boylu otların bulunduğu, çok sulak, yarı bataklık çayır [ARDER s.254].

col ~ cola: Yabanî çilek;dağ çileği [DS III 995; TBAS s.61].

cola [I]: Bir diken türü ve onun siyah meyvesi [Şav.].

comuş: *Camuskulağı*[TBAS s.61].

coplak <*Far.*: Geniş yapraklı bir bitki [DS III 999].

corlak: Bağırtlak denilen bir bitki [EYSV s.32].

coruk: Fidan [DS III 1002].

cöcce ~ cöccem: Çörek otu [TBAS s.61].

cöğür: Yünleri beyazlatmakta kullanılan kalın köklü bir çeşit ot [SİYA s.581].

cöğürdük: Yaprakları ve içeklerin dalları tursulara koku ve lezzet vermek için kullanılır. Kökleri **çöven** adıyla tanınır ve helvaya koku ve gevreklik vermek için kullanılır. *Eş anl. çördük, çögür, çögürdük, çövürdük* [UBA s.110].

cömen: Mısır öbeği [OYA 339]

cubuş: Meyve koçanı [Trab.-2].

cugula: Küçük taneli fasulye [EDSK-II s.251: Mrç. Saatağacı K.].

cuğri: Armut koçanı [Trab.-2].

cuğul: Mısır yığını [TYA s.50].

cuha çiçeği: Bir tür çiçek [Niz.].

culban ~ çulhat: Yabanî bezelye, burçak [SİYA s.581].

culban ~ culbant ~ culbat ~ culvan ~ cülbant ~ cülbent ~ çulbant ~ çulhat <Ar.: Yabanî bezelye, burçak [DS III 1012] [Dur.].

culur: Piç asmanın taneli üzümü [TÇDSK s.39].

cumah: Ak çöpleme [TBAS s.61].

cumbul: Küçük üzüm salkımı veya salkımın küçük dallarının her biri [KYA s.467; KYAS s.50: Mucur].

cumbur ~ cumburt ~ çumbul <Far.: Küçük taneli yabanî üzüm [DS III 1015;Tietze 539].

cumbut~ cümbüt ~ cunbut: Gonca [DS III 1016]

cumurd: bk. *akdiken* [TBAS s.61].

cunbar: Meşe, Çal çırpı [Kırş.-KYAS s.50].

curta: Yabanî kiraz [DS III 1019; TBAS s.61].

čuruz: Taneleri olgunlaşmamış, büyümemiş tahıl, meyve [ARDER s.254].

cuşka: Bir cins yuvarlak biber [DS III 1020]

cuul: Mısır öbeği [OYA 339].

cüccam ~ cüccem ~ cütcam: Çörek otu [TBAS s.61,62].

cüce ~ cücüg ~ cücük ~ cücık ~ cülle: 1. Soğanın içi; 2. Dağ çileği; 3. Baş soğanın en iç parçası; 4. Meyve ve sebzelerin en küçüğü [GA s.139; DS III 1024; MBTS 3 504; MKK; SİYA s.581; KYAS s.51:Çayağzı; Şav.].

cüce ardıç: Ardiç [TBAS s.61].

cüce bağıracağı: İnce, kıvrık yapraklı, yemeği yapılan bir çeşit ot [DS III 1021]

cüce kız mantarı: *Tavukbacağı* mantarı [TBAS s.61].

cüce mürver: Mürver [TBAS s.61].

cüce: Piliç [AİAD 227: Ah.,V.].

cücekız: *bk. Tavukbacağı* mantarı [TBAS s.61]

cücül <Ar.: *bk. ağaç mantarı* [TBAS s.62; Tietze 457].

cücül darı: İnce, ufak darı [DS III 1024].

cül üzümü <Ar.: Şarap yapımında kullanılan ince kabuklu, açık renkli bir cins üzüm [DS III 1026].

cülcül darı: İnce ufak darı [SİYA s.581].

cülük: Yabanî bezelye [DS III 1026; SİYA s.581].

cümbez <Ar.: Tropik bölgelerde yetişen, incire benzer meyveleri olan bir ağaç [DS III 1027; Tietze 458]

cümele <Ar.: Pancara benzer, yemeği yapılan bir ot [DS III 1027; MBTS I 506]

cümen: Çimen [KİAT312: Vak.].

cüncül: Meyvelerin çok olduğu dal [SİYA s.581].

cünül: *bk. cül üzümü* [DS III 1026].

cürgül: Bir çeşit mısır [DS III 1028].

cürük: Yer elması [DS III 1028].

cüvek: *bk. cül üzümü* [DS III 1026].

cüvür: Eylül ayı sonunda yetişen iri, kırmızı kabuklu bir çeşit şeftali [DS III 1029].

- Ç -

ça-al eriği: Bir tür erik [SOS s.117: Fatsa, Kumru, Korgan-Or., Çarşamba, Tekkeköy-Sm., Ayancık-Sn.].

çactı: Funda cinsinden dikenli, sert bir çeşit ağaç [DS III 1031]

çaç: Hayvanların altına serilen gürgen kestane yaprakları sonradan gübre olarak kullanılmak üzere hayvanların altına serilen gürgen, kestane yaprakları [RİA 313; Rize].

çaço: 1. Şırası alınmış üzüm posası; 2. Meyvenin yenmeyen kısmı; 3. Fasulye sebzесinin, tanesi kuru kabuğu [ARDER s.249].

çadır çiçeği: Mahmude otu. *Nilüfergillerden*, çadır şeklinde açan, büyük yapraklı, pembe ve beyaz çiçekli bir bitki, *euryaleferox*, [*paşaçadırı*], [TS I 420; TBAS s.63].

çadır: Buğday [KYAS s.52: Çiçekdağı; KYAs.467: Çiçekdağı].

çadirete: Beyaz çiçekli ot [Ank.Söz. s.58: Hasanoğlan-Elm.].

çaduruşağı ~ çadırkuşağı: *Maydanozgillerden*; öz suyu hekimlikte kullanılan bir bitkidir [Tıb.].

çaduruşağı: *Maydanozgillerden*, öz suyu hekimlikte kullanılan bir bitki, *dorema ammoniacum*, [TS I 420].

çağıldak ~ çakıldak ~ çakıldak: 1. *bk. çagala*; 2. Sakız kabağı; 3. İlaç yapmakta kullanılan, zar içinde tohumları olan, baklagillerden bir bitki; 3. Börülce; 4. Kırlarda yetişen, köklü, çiçekli ve yağlı bir çeşit ot; 5. Patlıcan kurusu; 6. Fasulye ve nohut gibi çekirdeğinin kabuğu olan bitkilerin çekirdeği alınmamış kabuklu hali [UBA s.110; DS III 1036,1043; DSİ s.180: Karaman/Kızıllarağini, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak; OYA 339; Tietze 466; TYA s.52; SİYA s.582].

çağ: Çakşır otu [TBAS s.63].

çağ: Yaprakları hayvanlara yedirilen bir bitki [DS III 1032]

çağaboğan: İri bir çekirge [TÇDSK s.42]. *gecekuşu*

çağal garpızı: Yabani karpuz [ADOSA s.460].

çağan: Tavşancıl otu [TBAS s.63].

çağıldak: Bir çeşit yabanî ot [SİYA s.581].

çağır ~ çâşır ~ çağşır: 1. Kırlarda yetişen, susuzluğa dayanabilen bir çeşit ot; 2. Dereotuna benzeyen yemeği yapılan bir ot [SİYA s.582].

çağla ~ çağala ~ çala <Far. 1. Olmamış, ham yemiş; 2. Badem, kayısı, erik gibi tek çekirdekli yemişlerin körpe iken yenilebilen ham şekli. *Amygdalus Orientalis* Miller. [Yer.Bit.; TS I 422; Tietze 462; SİYA s.581; EYA 412; SİTİAT s.223: Div.; Erz.Mer. s.171; HA s.132; EYSV s.35; KEO115; TBAS s.63; Ank.Söz. s.58: Ank. HZK I Bey. ŞEN., Ank.; AAT 210: Ams.; MİLA s.392; SİYA s.582]. *krş. badem*

çağman otu: Suyu, zehirlenen hayvanlara içirilen bir çeşit ot [DS III 1037].

çağşur: Çakşır otu [TBAS s.63].

çağumi: Salkım [Rize].

çahır ~ çahır ~ çahor: *Köygöçüren*; kırlarda yetişen bir cins dikenli bitki [EİAs.60; TBAS s.63].

çahır tiken: Top top, sarı çiçekleri olan büyük dikeli bir bitki [SİYA s.582].

çahşır: Kırlarda biten, kurutulduktan sonra kışın hayvanlara yedirilen sarımtrak, kokulu bir ot [SİYA s.582].

ça-ır eriği: Bir tür erik [SOS s.117Tekkeköy–Sm.].

çakal armudu (<Far. + Far.): Yabanî armut, ahlat [TS I 423; TBAS s.63].

çakalçiğdemi: Acı çiğdem [TBAS s.63].

çakaleriği: Bir çeşit eriktir. Ağacı bodurdur. Çiçekleri beyazdır ve yapraklarından önce çıkar. Meyvesi yuvarlak ve yeşildir. Tadı buruktur. *Prunus Spinosa*; [Tıb.; TBAS s.63; TS I 423].

çakal nergisi: Bir tür nergis [Muğla, Fethiye]. *Stembergia Candida Mathew Et T. Baytop* [TBAS s.295].

çakalotu: Bir yıllık, 60 cm kadar yükselebilen, tüylü ve otsu bir bitkidir. Dış hastalıklarına karşı ağızda çiğnenir ve tükürülür. *Conyza Bonariensis* [L.]CronquistCompositae [Hatay]-[TBAS s.63].

çakalboğan <Far.: Kırlarda rastlanan bir bitki [TS I 423].

çakandura: Su teresi [TBAS s.63].

çakçak: bk. *hindiba* [TBAS s.63].

çakıl diken: bk. *çakırca diken* [DS III 1044].

çakıl elması: Bir tür elma [SOS s.112: Korgan-Or.].

çakıl: bk. *çağla* vd. [OYA 339].

çakıl¹⁴²: Taze fasulye [DS III 1043; MBTS I 515]

çakılda- erük: Bir tür erik [SOS s.117: Çarşamba-Sm.].

çakır [I] <Ar.: Isırgan otu [DS III 1044; Ala.s.290].

çakır alıcı: Alıç [TBAS s.63].

çakırdiken: 1. Aptesbozan otu; 2. Boğa diken [TBAS s.63].

çakırca diken <Ar.: Sarı çiçek açan, uzun ve sert sapı olan diken [*çakıl diken*], [DS III 1044].

çakırdiken <Ar.: *Maydanozgillerden*, hekimlikte kullanılan bir bitki, *Arctium tomentosum*, [TS I 424].

çakırlı: İçinde renkli taneler bulunan mısır kaşanı [TYA s.52: Vakfıkebir].

çakkala ~ çakala: Kayısının olmamış meyvesi [MKK].

çakmur buğday: İri, ağır bir çeşit buğday [DS III 1046].

çakmuz: *Geranium Tuberosum* L. Subsp. *Tuberosum* [Geraniaceae], 10-30 cm yükseklikte, yumrulu, mor çiçekli, otsu ve çok yıllık bir bitkidir. Erzurum bölgesinde yumruları çiğ olarak yenir. Yumruları süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır. *Eş anl. devetabanı, devetopalağı* [TBAS s.64]. *bk. iğnelik ~ incirop*

çakşır (otu): *Ferula* [Umbelliferae] türlerine verilen genel ad. Bu türler çok yıllık, otsu, parçalı yapraklı ve genellikle sarı çiçeklidir. Bazı türlerin yaprakları haşlandıktan sonra yağda yumurtayla kavrularak yenir. Bazı türler otlu peynir içine konur [van]. Kurutulmuş yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır [Hakkâri, Van]. Türkiye’de yirmi kadar *ferula* türü bulunur. Özellikle aşağıdaki türler kullanılmaktadır. *Eş anl. çağ, çağşır, çakşur, çanşır, çarşır, çaşur, çaveşir, çavşır, hiltik, hitik* [Van]. *Ferula Comminis* L.: Asa otu [Silifke]. Batı Anadolu Bölgesi’nde yetişir. Kuru gövdesi baston olarak kullanılır. *F. Eleocahytris Korovin* [Syn: *F. Meifolia* [Fenzl] Boiss.]: Çakşır otu. 100-200 cm

¹⁴² *Çakıl* “ses taklidi kelime”.

yükseklikte, çok yıllık, parçalı yapraklı, kalın köklü ve sarı çiçekli bir bitkidir. Antakya bölgesinde, kurutulmuş kökü toz edilip balla karıştırıldıktan sonra, cinsel gücü artırmak için kullanılır. *F. Rigidula* DC.: Heliz.Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetişen bir türdür. Van bölgesinde yaprakları, koku ve lezzet sermesi için peynire konur ve ayrıca yağ ile pişirilerek yenir. Erzurum bölgesinde pazarlarda satılmaktadır. *Eş anl. heliğe, helis, helizan, kerkur, siyabo, siyabu*. Orta ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde *Prangos* [Umbelliferae] türlerine de *çaşur, deli çaşur, heliz* veya *kerkur* adları verilmektedir. *Prangos Pabularia* Lindl.: Orta ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde yetişir. Meyveleri uyarıcı ve gaz söktürücü etkilerinden dolayı *anason meyvesi* yerine kullanılmaktadır. *P. Platychlanea* Boiss. *Ex Tchihat.*: Çakşur [İmranlı-Sivas]. Çaşur. Taze sürgünler sebze olarak yenir. Kökte meydana gelen *gummi resina* kurt düşürücü olarak dâhilen kullanılır. Hayvanların yaralarında oluşan kurtları öldürmek için de toz hâlinde yaralar üzerine konur [Kızılmezza, İmranlı-Sivas]-[TBAS s.64; BTS 129; DS III 1038, 1084]. *bk. kasrı*

çal çayı: Kekik [TBAS s.65].

çal kirazı: Beyaz kiraz [DS III 1058; TS 385]

çala [I]: Mısır bitkisinin sapı [Şav.].

çālā ~ çala [II]: Çağla; kayısı badem vs. meyvelerin olmamışı [DGİHF s.342; KEO115; KYAS s.52: *Mucur*; Ank.Söz. s.58: Çayırılı-Hay.].

çalağan: Isırgan otu [DS III 1048].

çalak: 1. Küçük karpuz; 2. Olmamış karpuz [DS III 1048]. *bk.calak*

çalangı: Yakılmakta kullanılan, çalı çırpı [SİYA s.582].

çalaz: Ağaca sarılmış asmaların üzümü [Ank.Söz. s.59].

çalba ~ çapla <Lat.: 1. *Ballıbabagiller* familyasından, *phlomis* [labiatae] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, çalı görünüşünde, çiçekleri mor, pembe veya sarı renkli, yaprakları tam ve sık tüylü bitkiler. Türkiye'de 40 kadar türü

yetişmektedir. Yaprakları çay hâlinde kullanılır ve petalleri yenir. *Eş anl. ballık otu, calba, çatbas, şalba. Phlomis bruguieri desf.*: Doğu Anadolu'da petalleri yenir. *P. Grandiflora h.s.thompson: bk. Ayıkulağı* [Akseki-Antalya], *ballık otu* [Beyşehir-Konya]. *P. Lunariifolia sibth.et sm.*: yaprakları Antalya bölgesinde çay olarak kullanılır. *P. Lycia d.don*: deli şalba [Marmaris-Muğla]. Yaprakları aydın ve Muğla bölgelerinde çay olarak kullanılır. 2. Adaçayı; 3. Bir çeşit zehirli ot [TBAS s.64,65; BTS 129; DS III 1050; DS X, 3732, 3739; DS XII 4475; Gaz. III 125; Big. s.111; Ank.Söz. s.59: Ank.; SİYA s.582]. *bk. dağ çayı ~ şalba*

çalgam: Şalgam [GBA 106].

çalgıcı otu: *Turpgillerden*, kurak yerlerde yetişen bir bitki cinsi, *Sisymbrium*, [TS I 427].

çalgın: 1. Sıcak veya soğuktan gelişemeyerek cılız kalan ekin; 2. Donmuş veya Hastalıklı Meyve [SİYA s.582; Ank.Söz. s.59: Solakuşağı-Şko.].

çalı ~ çali ~ çalu: 1. Ağaçların küçük dalları; 2. Boyları 1-3 m kadar olan; böğürtlen, ahu dudu gibi ağaççıktan küçük, dalları çok çatallı ve sapları odunsu, çok yıllık bitkiler; 3. Meşe Odunu [Fel. s.18; MBTS 518; TS I 427; BTS 129; AA 75, 122; ADYA 338; DA 67; TYA s.53; MİYA s.531; Din.Ev. s.497; EİAs.61; Rize; TYA s.52].

çalı bademi: Badem [TBAS s.65].

çalı çileği: 1. Çoban üzümü [TBAS s.65]; 2. Mersin [TBAS s.65]; 3. Böğürtlen [Tir.].

çalı diken: *bk. karaçalı* [TS I 428; TBAS s.65].

çalı fasulyesi: Kılçıklı bir çeşit fasulye [TS I 428]

çalı gaga: İğde [TBAS s.65].

çalı gagası: *Cıcırgan* [TBAS s.65].

çalı gülecî: Çalılıkların içinde, pınarların yanında yetişen bir mantar çeşidi [Big. s.111].

çalı kızılçığı: Kızılçık [TBAS s.65].

çalı meşesi: Meşe [TBAS s.65].

çalı navruzu: 15-40 cm yükseklikte, rizomlu, çok yıllık, mavi veya morumsu çiçekli bir bitki. Rizomu, keçi sütüne katılarak teleme yapılmasında kullanılır. [Belen-İskenderun]. İris *Unguicularis Poiret* [Iridaceae; TBAS s.65]. *bk. navruz ~ süsen*

çalı otu: Çalı [KİA 373]

çalı süpürgesi: Kırmızı çiçekleri olan ve süpürge yapımında kullanılan bir bitki [TS I 429]

çalıbasan: İri ve sert taneli, uzun saplı ve kılçıklı bir cins buğday [DS III 1054; SİYA s.582; Ank.Söz. s.59Bâl., Çanıllı-Ayş.].

çalıbasmaz: Kara kılçıklı buğday [DS III 1054]

çalıdibi: Çalılıklarda biten, yemeği yapılan bit ot [DS III 1054]

çalıdikenî: Kara çalı [TBAS s.65].

çalıgaga: İğde [DS III 1054; TBAS s.65]

çalıgagası: *bk. çıçırgan* [TBAS s.65]

çalıh ~ çalıh ~ çalık ~ çalık [I]: Çayırılık alanlarda biten ve kıvrımlı, yumru kökü yenen ve kırmızı çiçek açan bir bitki. Tazeyken yaprakları yenen ve yeraltındaki yumrusu soyularak yenen bir bitki. *Scorzonera Mollis Bieb. Subsp.Szowitzii*[D.C.]Chamberlain. [KYAS s.53: Mucur; Ank.Söz. s.59: Karanidere-Şko.; DS III 1054; Ank.Söz. s.59: Solakuşağı-Şko.; SİYA s.582; Yer.Bit. Kar.; Siv.2]. *krş. pırçalık*

çalık [II] ~ **çalgın:** Cılız kalan bitki ve meyve [TYA s.52].

çalık kavak: Dalları sepetçilikte kullanılan bir kavak türü, [*sepetçi kavağı*], [TS I 428]

çalık: Kırlarda biten, yumru kökü yenilen kırmızı çiçek açan bir bitki [SİYA s.582].

çalkı: Patlamamış mısır [Maçka; TYA s.52].

çalkur: Kurumamış ağaç kökü parçası [TYA s.52: *Maçka*].

çalman: Bir tür armut [SOS s.102: Vezirköprü-Sm.].

çalpo: Çalı çırpı [AİAD228: *Ter.*]

çaltı [I]: Akasya ağacı [OYA339]

çaltı [II]: 1. Akdeniz Bölgesi'ne has çit yapmakta kullanılan, katarak hastalığı veya göz ağrılarında tohumu kaynatılarak göze damlatılan, dikenli bir bitki; 2. 3 - 4 metre yüksekliğinde sarı çiçekli bir çalı türü, kara çalı; diken, çalı [Tietze 471; TS I 431; Köş.; UBA s.110; ADOSA s.462].

çaltı diken: *bk. çaltı* [DS III 1062]

çaluk: İçi boş fındık [OYA 339]

çam ~ çom: *Pinus* [*Pinaceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yaprak dökmeyen, kozalaklı ağaçlardır. Reçine, fıstık ve kereste elde edilir. Türkiye'de yetişen türlere aşağıdaki adlar verilmektedir: *Pinus Brutia* Ten.: Kızıl çam, pür çam, gövdesinden reçine elde edilir. *P. Halepensis* Miller: Halep Çamı. *P. Nigra* Arn.: Kara Çam. *P. Pinaster* Aiton [*Syn: P. Maritima* Lam.]: Sahil Çamı, Terkos Gölü [İstanbul] çevresinde yetiştirilir. *P. Pinea* L.: Fıstık Çamı. Küna, Künar, Küner, Püste. Çam fıstığı elde edilir. *Bk. Fıstık çamı*. *P. Sylvestris* L.: Sarı Çam [TBAS s.65; AnYuk.; TS I 431; TBAS, 65; BTS 130; DS III 1264; DS XII 4522; DS XII 4719; AAT 7, 53; EYAD 107; GBAA 90; KİA 189; KMYA 315; KYA 201; OAAD 45, 87; SA 138; TİYA 312; UKA s.203]. *bk. soymuk*

çam buğdayı: Açık kırmızı renkli, ufak taneli buğday [DS III 1064]

çam çiçeği: Taban suyu olan çayırlar, akarsu kenarları ve ormanlık alanlarında yetişen, kurutulmuş yumruları toz haline getirildikten sonra süt ile pişirilerek gıda olarak kullanılan hekimlikte kullanılan bir bitki. [*Orchis Ssp.*; Or.-Zir.]. *krş. çam çiçeği, çayır otu*

çam dorusu: Çam ağacının uzun ve doğru dalı [SMY s.414].

çam kekiği: Nefes darlığı ve iç hastalıklarında kaynatılarak içilir [UBA s.110].

çam kökü: Salep [TBAS s.65].

çam mantarı: Kanlıca mantarı [TBAS s.66].

çam otu: 1. Atkuyruğu; 2. Burç; 3. Kibrit otu [TBAS s.66].

çam üzümü: Kırmızı renkli, küçük taneli, sıra için kullanılan üzüm [DS III 1066]

çamağacı: Birçok çeşidi olan bir ağaç [*Pinus*; Tıb.].

çamakması: Çam türlerinin gövdelerinin dış kabuğu soyulduktan sonra elde edilen kısım. Kuvvet verici olarak emilir ve çiğnenir. Mide ülserine iyi gelir. *Eş anl. soymuk, yalama, yalamık, sıyırmuk* [UBA s.110].

çamfıstığı: Çam kozalaklarının içinden çıkarılan bir ürün. *Pinus Pinea* [Tıb.; TS I 432].

çamiç ~ çemiç: Dalında başlamış sararmış meyve [ARDER s.249].

çan çiçeği: Bitkisi olarak ekilen, soğanlı, beyaz çiçekli, çiçekleri çan biçiminde olan, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Taze yumrusu kusturucu etkiye sahiptir. *Eş anl. akça bardak* [Çatalca-İstanbul], *akçe bardak* [Terkos Köyü-İstanbul]; *göl soğanı, kar çiçeği. Leucojum Aestivum L.* [*Amaryllidaceae*; TS I 434; TBAS s.66]. *bk. kardelen*

çanacık: Bir tür nergis çiçeği [TÇA s.83].

çanağgıran ~ çanakkıran: Gelinciğe benzeyen fakat gelinciğinkinden çok daha küçük çiçekler açan bir kır bitkisi [EİAs.61].

çanakçömleketu: *bk. ban otu* [TBAS s.66].

çanakçatlattan ~ çankatlattan: Gelincik çiçeği; boynuzlu gelincik [TBAS s.66; SİYA s.583; MBTS I 524; DS III 1067]

çanakkalekekiği: Mercanköşk [TBAS s.66].

çanakkıran: Boynuzlu gelincik [TBAS s.66].

çançiçeği: *Çançiçekgillerden*; çiçekleri boru biçiminde olan bir bitkidir. Çiçekleri turuncu renktedir. [Tıb.]. *krş. boruçiçeği*

çang: Dikenli dal [DGİHF s.342].

çangal fasilesi (<Far.+ Yun.): Fasulye sıırığı [DS III 1070]

çangal: 1.Dallı budaklı, eğri ağaç; 2.Fasulye sıırığı [SİYA s.583; Ordu-Ay.; Trb.Vak; Dur.; TYA s.53].

çanşu: *bk. çakşır otu* [TBAS s.66].

çanta çiçeği: *İkiçeneklilerden*, beyaz, erguvanî veya sarı renkli bir süs bitkisi [TS I 435]

çanğal: Dallı budaklı ağaç [Seben s.222].

çapıl: Göl ve çay kenarlarında yetişen ot [AEİA s.315].

çaplama: İnce kesilmiş ağaç dalları [Tir.].

çaplançanak: *bk. gelincik* [TBAS s.66].

çapul ~ çaput: Göl veya çay kenarlarında yetişen ot [DS III 1078; Tietze 476; KYAS s.55: Ömerhacılı K.].

çardek: Çekirdek [KPKSİN].

çardımçanak: Baklagillerden bir bitki [DS III 1081]

çarğala ~ çarhala: Pazı; şeker pancarı [Şav.; Artvin-Ağ.].

çarıkdişeni: *bk. demir dişeni* [TBAS s.66].

çarıkkesen: *Köygöçüren* [TBAS s.66].

çarkıfelek <Far.: *Çarkıfelekgillerden*; çiçekleri tekerlek biçiminde, sarmaştığı için duvar kenarlarına ve kameriyelere ekilen bir çeşit süs bitkisidir. [TS I 439; Tıb.]. *krş. fırıldakçiçeği*

çarkıfelek çiçeği: Mum çiçeğine verilen bir başka çiçek adı [TÇA s.85]. *krş. mum çiçeği ~ buz çiçeği*

çarliston <İng.: Acı, sivri biber [EYSV s.35].

çarliston biber (<İng. *Charleston* + Yun.): Çarliston adı verilen bir biber türü [TS I 439]

çarpi: Uzun ağaç [OYA 339; TYA s.54].

çarşıçekemi: Burç [TBAS s.66].

çarşur ~ çarşır ~ çaşkur ~ çaşur: Kayalıklarda yetişen ve hayvan yemi olarak kullanılan ot dağlarda yetişen hayvanların yediği bir nevî ot; dere otuna benzeyen, yemeği yapılan bir çeşit ot. Çakşır otu. Küçükbaş Hayvan yemi olarak kullanılan bitki. Yaylalarda, kayalarda arasında yetişen koyu yeşil renkli bir bitki; haşlanarak yenilir. Ekşimtırak bir tadı vardır, biçildikten sonra kurutularak hayvanlara da verilebilir. [Mal.-Ak.; Erz.Mer. s.171; Ank.Söz. s.62; TBAS s.66; TÇDSK s.39; EYA 412; TBAS s.66; Ank.Söz. s.62: *Başköy-Ank.*; SİYA s.584; ARDER s.249].

çaşırmantarı: Kayın mantarı [TBAS s.66].

çaşıran <Ar.: Geniş, yuvarlak yapraklarından dolma yapılan bir çeşit ot [DS III 840, 1085; Ank.Söz. s.62: *Pazar-Kız.*] *bk. cacıran*

çaşıt: Üzüm [DS III 1085; Tietze 480]

çatal armut: Bir tür armut [SOS s.102; Tekkeköy-Sm.; OYA s.136].

çatal eriği: Bir tür erik [SOS s.117:Gölköy–Or.].

çatallı yapışkan otu: Bir tür ot. *Silene Dichotoma Ehrh.* [Ank.Ahlat. s.35-40].

çätelik: Şeftali [KİAT314: Or.]

çatlaan ~ çatlağan: *Çamgillerfamilyasından* dikenli bir ağaç türü. Bu bitki odunlarının yakılması esnasında patlayarak çatırtılı sesler çıkarmaktadır. *Cotinus coggyria*, [AKAY s.488; TBAVS s.228].

çatlağğara ~ çatlaggara: Bir kiraz çeşidi, siyah kiraz [AA 123].

çatlak otu: 1. *Bmgardia Chrysogonum [L.] Spach [Berberidaceae]*. 30-50 cm yükseklikte, çok yıllık, yumrulu. Sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Yumrusu idrar yolları hastalıklarına ve basura karşı kullanılır. *Eş anl. patpat*; 2. Karaca ot [TBAS s.67; DS III 1091].

çatlak: 1. Ardiç ağacı [TYA s.55; DS III 1091]; 2. Küçük karanfile verilen bir başka ad [TÇA s.84]. *krş. çatlak otu*

çatlangaç: Hindiba [TBAS s.67].

çatlangoz: Hindiba otu [EİAs.62].

çatlanguç: Menengiç [TBAS s.67].

çatlankavuk: Kavrulmuş mısır [Trab.-2].

çatlankoz ~ çatlankuş: Hindiba [TBAS s.67].

çatlavuk: Fındık [TYA s.55].

çatma: Taneleri alınmış çavdar bitkisi [EDSK-II s.257: Akardere K.].

çattımçanaḥ ~ çattımçanak: Bir tür gelincik çiçeği [TÇA s.83; OAAD 228: Kay.; DS III 1092].

çatuğ ~ çatuk: Çatal biçiminde olan ağaç [AAT 210: Kas.; AAT 210: Kas.].

çağal eriyi: Yabanî erik [AİAD 228: Düz.]

çakır [II]: Küçük siyah renkli bir tür nohut [ÇYA 239].

çakır tiken: Bir diken çeşidi [Bil. s.858].

çavdar ~ çawdar <Far.: *Buğdaygillerden*, unlu tane veren bir bitki. Ülkemizde bir tane endemik çavdar bitkisi vardır [*secale cereal ancestrale*]. Bu bitkimiz Ağrı, Bingöl, Gümüşhane, Kars, Kayseri, Mardin, Muş; Nevşehir, Tunceli ve Van illerinde doğal olarak yetişmektedir. *Secale cereale*, [TS I 447; MBTS I 539; Tietze 485; End.; TYA s.55; DİAT 239: Ter.; EİAs.62].

çavdarlık <Far.: Çavdar bitkisi kadar büyüyen, başak verdiği hâlde Tanesi olmayan, çalı içlerinde yetişen bir çeşit bitki [DS III 1093].

çavdarmahmuzu <Far.: *Buğdaygillerden* ve en çok çavdarın basağı üzerinde türeyip koyu mor renkte bir horoz mahmuzunu andıran, 1-4 cm uzunlukta, 2-7 mm genişlikte, az çok kıvrık, kolayca kırılabilen, özel kokulu, silindir Yapılı çubuklar hâlinde olan ve hekimlikte kullanılan mantarlardan biri, *Claviceps Purpurea*, [TS I 447].

çaveşir: Çakşır otu [TBAS s.67].

çaviş: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.858].

çavşır: Çakşır otu [TBAS s.67].

çavuşüzümü: Kabuğu ince, çekirdeği ufak, iri taneli bir tür beyaz üzüm [TS I 447]

çavürlük: Çayırılık [XLVI-77; KBAYA 187]

çay <Çin.: *Çaygiller* familyasından, Çiçekleri er dişi, nadiren tek eşeyli, kapsül tipi meyveleri olan, genç yaprakları toplanıp Özel metotlarla kurutularak içecek olarak kullanılan, ülkemizin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kültürü yapılan, asıl vatanı Çin ve Japonya olan, her dem yeşil, ağaççık ya da

çalı formundaki bitkiler, *Thea chinensis*, *Transtraemiaceae*; Tıb.; TS I 447; BTS 132; Tietze 485; DA 152; UKA s.204; DTYA58: XII-2 ; TYA s.56].

çay elması: Bir tür elma [SOS s.112: Ayancık, Erfelek, Boyabat, Gerze–Sn.].

çay otu: Kokulu ve çalı görünüşünde bitkilerdir. Çay gibi hazırlanır ve içilir. *Eş anl. ot çayı, yayla çayı. ada çayı, dağ çayı.* [UBA s.110; UİA 373; TBAS s.68].

çay söğüdü: Çay kenarlarına yetişen söğüt cinsi ağaç [Siv.2].

çay üzümü: *Vaccinium Arctosiaphylos* L. [*Ericaceae*]. 1-6 m yükseklikte, kışın yaprak döken, beyaz çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Meyve küremsi şekilli ve parlak siyah renkli. Kuzey Anadolu Bölgesi ormanlarında yetişir. Kurutulmuş yaprakları bursa çayı, sapanca çayı veya Trabzon çayı adları ile çay yerine kullanılır. Olgun meyveleri yenir ve kurutulduktan sonra dış ülkelere satılır [Sürmene-Trabzon]. *Eş anl. Anadolu otu, avcı üzümü* [İzmit Dağ Köyleri], *Libade*, *Lifar* [İkizdere-Rize], *Lifor* [Rize], *Ligarba* [Sürmene-Trabzon], *Likaba* [Doğu Karadeniz Bölgesi], *Likapa* [Rize], *Likarba* [Sürmene-Trabzon], *Orman Liforu* [Sürmene-Trabzon], *Orman Ligarbası* [Sürmene-Trabzon], *Orman Likarbası* [İkizdere-Rize], *Peygamber üzümü* [Adapazarı, Kocaeli], *Trabzon Çayı* [Trabzon]. *Vaccinium Myrtillus* L.: *Bk. Çoban Üzüümü* [TBAS s.68].

çaybâçe otu: Bir ot ismi [Bil. s.858].

çayır armudu: Bir tür armut [SOS s.102: Havza-Sm., Durağan-Sn.].

çayır arpası: Arpanın bir çeşidi. *Hordeum Bulbosum* L. [Ank.Ahlat. s.35-40].

çayır çiçeği: Bir tür nergis çiçeği [TÇA s.83].

çayırçiğdemi: Çiğdem [TBAS s.67].

çayırçömezi: İncirop [TBAS s.67].

çayır dutu: Yonca [TBAS s.67].

çayır düğmesi: *Sanguisorba* [*Rosaceae*] türlerine verilen genel ad. Otsu, çok yıllık ve pennat yapraklı bitkilerdir. *Sanguisorba Minör Scop.:* Amel otu [Gelendost-Isparta], Kelek otu [Elmalı-Antalya]. *S. Officinalis L.:* İdrar artırıcı ve kabız olarak kullanılır [TBAS s.67]. *bk. kara göndürme*

çayır mantarı: *Evlek mantarı*. Şapkasının alt yüzü ince dilimli, yenilebilen ve zehirli de olabilen mantar türlerinin ortak adı [TS I 448; TBAS s.67].

çayır otu: 1. Çayır oluşturan çeşitli bitkilerin genel adı; 2. *Buğdaygillerden* kuru ve kireçli yerlerde yetişen küçük bir çayır otu, fleol, *Phleum Pratense*; 3.Taban suyu olan çayırlar, akarsu kenarları ve ormanlık alanlarında yetişen, kurutulmuş yumruları toz haline getirildikten sonra süt ile pişirilerek gıda olarak kullanılan bir bitki [*Orchis Ssp.*; Or.-Zir.; TS I 448]*krş. çam çiçeği, salep*

çayır papatyası: *Koyungözü* [TBAS s.67].

çayır salebi: Salep [TBAS s.67].

çayır sedefi: *Thalcitrum* [*Ranunculaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, genellikle rizomlu, otsu bitkiler. Zehirli bileşikler taşırlar. *T.F lavum l.* türünün idrar artırıcı ve müshil etkileri varılır. *Eş anl. delialan maydanozu* [Kazdağı-Balıkesir; TS I 448; TBAS s.67].

çayır soğanı: Soğan [TBAS s.67].

çayır sümbülü: Bir tür sümbül [Edirne, Keşan, Sarpdere Köyü] *Leuojum Aestivum L.* [TBAS s.296].

çayır teresi: *Turpgillerden*, beyaz çiçekli, yabanî bir bitki, *Cardemina pratensis*, [TS I 449]

çayır tilkikuyruğu: Bir tür bitki. *Phleum Pratense L.* [Ank.Ahlat. s.35-40].

çayır tırfili: *Baklagillerden*, hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki, *Trifolium pratense*, [TS I 449].

çayır yemliği: Çayırda yetişen yemlik çeşidi [SİYA s.584; TBAS s.68].

çayır yulafı: *Buğdaygillerden*, yulafa benzeyen bir kır bitkisi, *avenastrum*, [TS I 449]

çayırcık: Küçük çayır [TYA s.56].

çayırgüzeli: *Buğdaygillerden* bir bitki, *Eragrostis major*, [TS I 448]

çayırmelikesi: *Gülügillerden* dalları sağlam ve sert kırmızımtırak bir bitkidir. [TS I 448; Tıb.]. *krş. ergeç sakalı*

çaylamık ~ çaylambuk: Kökleri sağlam bir ot, ayrik otu [DS III 1097]

çaymığ: Çınar [TBAS s.68].

çaynug ~ çaymık: Çınar [DS III 1098; TBAS s.68].

çayterüzüsü: Bir çeşit hıyar [DS XII 4476]

çebiç: (4) Köklenmiş bağ çubuğu [SİYA s.584].

çebilebi: Çay kenarlarında kendi kendine yetişen ağaç, çalı, *söğüt* [DS III 1101]

çec ~ çeç ~ çêç: Tahıl yığını [KARYA s. 305; SİYA s.584; Fel. s.19; Bed.; Tok.-Ay.; AAT 211: Kas.; Kas.s.442; KYAS s.55: *Mucur*].

çêç [II]: Kapsülünden ayrılmış fındık [OYA 339].

çeçek ~ çicek ~ çiçeg ~ çiçek ~ çifek ~ çitçeg: 1. Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü; 2. Çiçek açan kır veya bahçe bitkisi [TS I 481; BTS 138; DS III 1105; DS III 1205; UKA s.205; EMİYA s.542; Ank.Söz. s.69: *Hay. ve köyleri*].

çeçem: Frenk üzümü [TBAS s.68].

çeçi eriği: Bir tür erik [SOS s.117: *Durağan-Sn.*].

çeçik kulağı: Semizotuna benzer bir cins ot [DS III 1105]

çedeme: Kendir tohumu [ÇYA 240]

çedene [I] ~ **çetene** <Far.: 1. Kendir, kenevir tohumu; 2. Keten tohumu; 3. Sakız ağacı meyvesi; 4. Çam kozalağı [DS III 1105, 1106; EİAs.62; TYA s.56; Ank.Söz. s.63: Karanidere-Şko.; Siv.2; SİYA s.584; Dar.; TBAS s.68,69; KYAS s.55: Kırş.; AlAD228: V.; OAAD 228: Kay.; Çand. s.144; Fel. s.20; KEO113]. *bk. cedene*

çedene [II]: Dövülerek kahvesi yapılan sakız ağacı meyvesi [HA s.132; Al.; Erz.Mer. s.171; EYSV s.38].

çedenekahvesi: Kahve [TBAS s.68].

çedi ~ **çeti:** Hızlı gelişip etrafa çabuk yayılan, çalısından süpürge yapılan bir bitki türü. 30-100 cm yükseklikte, dikenli ve sarıçiçekli bir çalıdır. Meyveleri, taşa sürtülerek dış kabuğundan kurtarıldıktan sonra çiğ olarak yenir ve hayvan yemi olarak kullanılır. *Eş anl. cedi* [Silifke-İçel]. *Prosopis Farcta* [Banks Et Sol.] *Macbride* [Leguminosae]-[TBAS,69; Tietze 500; DS III 1150; ADOSA s.463; TBAS s.68,69].

çefdeli: Şeftali [Ad. 309; GİAT 270: Mal.]. *bk. şefdali vd.*

çeft: Palamut; meşe palamudunun kabuğu [GA s.152; Mal.-Ak.; TBAS s.68; KİAT312: Or.]

çehri: Cehri [TBAS s.68].

çekçekü: Çekirge [EYAD 232]

çeke: Ay çekirdeği [SİYA s.584].

çekem ~ **çekkem:** Yeşil yapraklı, dikensi, ateşe atıldığında çatırdayarak yanan bir bitki [TS I 450; DS III 1114; Tietze 489; EİAs.63; Zeh.Bit.].

çekem: Ardıcın bir cinsi [Erz.Mer. s.172].

çeken: Burç [TBAS s.68].

çekim ~ çekkem ~ çeküm: Burç [TBAS s.68].

çekirdeğü çı-u-: Bir tür erik [SOS s.117: Erfelek-Sn.].

çekirdek: *bk. ayçiçeği* [BTS 65; Tietze 491; DA 152; ETAS].

çekire: Ayıların severek yediği bir bitki [ElAs.63].

çekirken ~ çekire ~ çikirkenotu: Ilkbaharda tarlalarda çıkan bir ot [DS III 1212, 1114; Erz.İ.A., III 63]

çekiste: Zeytin [Gazi. s.210].

çekme armut: Bir tür armut [SOS s.102: Korgan-Or.].

çekme: Ateş tutuşturmakta kullanılan bir çeşit geven bitkisi otu [Kös.; TBAS s.68; SİYA s.585; DS III 1115]

çekmer: Ardiç cinsinden bir ağaç [DS III 1116]

çeküm çileği: Siyah renkli bir tür çilek [DS III 1117]

çeküm: Ökse otu [Tir.; Al.]

çeküntü: 1. Mısır kırmısı; 2. Çekilen ağaç [TYA s.56; OYA339]

cele: Taze fasulye [SİYA s.585; EYSV s.38; DS III 1118]

celebi lalesi: Lale [TBAS s.69].

celem <Far.: 1. Şalgam; 2. Pancar; 3. Kırmızı turp [DS III 1119; EYAD 232; GİAT 270: El.; MKK].

celepeten: Kırklarda yetişen yabanî bir ot türü [DS III 1120]

celhi: Savrulmuş harmandan arta kalan, yarı dövülmüş başak ve kaba saman [ARDER s.250].

çeli: Kurumuş mısır sapları [Rize; Trab.-2].

çelih ~ çeliyh: Dikilecek ağaç dalı [EA115; ElAs.63].

çelik [I]: Kavak ve söğüt ağacının dalından kesilmiş parmak iriliğindeki köksüz fidan [AKAY s.489].

çelik [II] <Far.: İğde ağacı [DS III 1122].

çeltik <Far.: Kabuğu ayıklanmamış pirinç çeltik, pirinç [EMİYA s.535; ETAS; TS I 458; Bey.297].

çeltik elması: Bir tür elma [SOS s.112Havza–Sm.].

çeltük [II]: İri saman, çeltik [Al.]

çelük: Kavak fidanı [SİYA s.585].

çem salebi: Salep [TBAS s.69].

çem: Çayır, çimen [Ank.Söz. s.64: Solakuşağı-Şko.]

çemen ~ **çimen**¹⁴³ <Erm.: 1. *Baklagiller* familyasından sarımsı, beyaz çiçekli 20-40 santimetre boyunda, bir yıllık, otsu bir bitki; 2. *Maydanozgillerden* bir bitki ve bunun kokulu tohumu, *Cuminum cyminum*; 3. Frenk Kimyonu [TBAS s.69; TS I 459; MBTS I 553; Tıb.].

çemen otu: Boy otu [TBAS s.69].

çemiç: Kiraz kurusu; dut kurusu [Şerefiye; OYA 339; EYA 412; SİTİAT s.224: Div.; Al.; Erz.Mer. S. 172; SİYA s.585].

çemiş: 1.Ballanmış armut; 2. Kavun [DS III 1129; Tietze 497]

çendük: Sert bir ağaç nevi [AAT 211: Kas.]

çene: Ceviz [AAT- Kal., 191: Muğ.]

çenet: Ceviz içinin bir parçası [MİLA s.393].

çengel armudu: Bir tür armut [SOS s.102Çarşamba–Sm.].

¹⁴³“Çemenin zengin endemik türleri Anadolu’da bulunmaktadır. Örneğin Ankara, Bilecik, Muğla ve Urfa’da *Trigonella Cretica*, Antalya’da *Trigonella Lycica* [Likya Çemeni], Mersin’de *Trigonella Cilicica* [Kilikya Çemeni], Muğla ve Bursa’da *T. sirjaevii* örnek gösterilebilir.” [End.]

çengel otu: Kenger [TBAS s.69].

çengel sakızı: *Chondrilla Juncea* L.[*Compositae*]. 40-100 cm yükseklikte, iki veya çok yıllık, otsu, beyaz sütlü ve sarı çiçekli bir tür. Kökünden sakız elde edilmektedir. Sakız elde etmek için bitki, kökü ile birlikte sökülür, kökün etrafında meydana gelen süt sertleşince toplanır [Ladik-Konya]. Bu sakıza cibcık, çıtlık, çingene sakızı veya dip sakızı adları verilmektedir. Taze yaprakları çiğ olarak yenir [Isparta Köyleri], *Eş anl. çıtlık* [Sivas], *çöpkanak* [Kirobası,Silifke], *ezzezze*, *garagavık*, *gara gavlık*, *gara gavuk*, *kara kavak*, *karavruk*, *kara kavruk*, *kara kavut*, *kara kavık*, *karagöz*, *karaca kovuk*, *karavlık*, *karavluk*, *karavruk*, *sakızlık* [Isparta, Konya], *sakız otu* [TBAS s.69].
bk. hindiba

çenger: Kenger [TBAS s.69].

çepel ~ çeper: Çalı çırpı, çör çöp, [Ank.Söz. s.65: *Bey. ŞEN.*, Büyükaşar-Bâlâ; Erz.Mer. s.172].

çerem: Bir çeşit turp [ADDA s.162].

çeremük ~ çerenük: Erik [DS III 1145]

çerez: Kiraz [KİAT313: *R.*]

çerkem: Ardiç [TBAS s.69].

çerkez eriği: Bir tür erik [SOS s.117: *Boyabat-Sn.*].

çermayı: Yazın olgunlaşan yeşil renkli bir armut çeşidi [DS III 1147].

çertik ~ çertük ~ çortuk ~ çortük ~ çördik ~ çördüğü ~ çördük ~ çörtüh ~ çörtük ~ çötür ~ çövür ~ çöyür ~ çürdük: 1. Armudun ufağı. Armudun küçüğü ve yabanî olanı ahlat, yabani armut; 2. Muşmula [DS III 1291, 1292, 1295; TBAS s.77; Tietze 536; Al.; Ank.Söz. s.75: Hasanoğlu-Elm.; KYAS s.63: Ömerhacılı K., Kaman, Mucur; Dur.; AAT 212: Ams.; Ank.Söz. s.75; SOS s.102: Vezirköprü-Sm.; Boyabat, Durağan-Sn.; Şab.; Tok.-Ay.].

çertük ~ çördük ~ çörtlük: Yabanî armut, ahlat [SİYA s.590].

çertük: Bir tür armut [SOS s.102Ladik, Samsun-Sm.]. *bk. cördük vd.*

çesmezen <Far.: *bk. karaçalı* [TBAS s.69; Tietze 500]

çeş: Kabuklu fındık [DS XII 4477]

çeşir: Keçibiciği (otu) [TBAS s.69].

çeşni: Yetişirken suya fazla ihtiyaç duymayan bitki [Big. s.112].

çet: Ormanlarda büyük ağaçlar arasında yetişen gövdesi ve dalları elastiki bir cins küçük ağaç [DS III 1149; Tietze 500]

çete: Çatlı ağacının dikenini [TYHK s.424].

çetele: Kendir tohumu [Ank.Söz. s.65: Ank. HZK I]

çeten: *Buttum* [TBAS s.69].

çetil: Ağaç fidanı [Dört. s.360].

çetin: Burç ökse otu [DS III 1151; TBAS s.69; MBTS I 561]

çetine: Kenevir otu [TBAS s.69].

çetir: 1.Dikenli yer; 2. Büyümeyen ağaç [TYA s.58].

çetirtlek: Çekirdek [OYA339]

çetme: Olmamış karpuz [DS III 1151; Tietze 500]

çetmelik: Çitlenbik ağacı [KEPİYA s.397].

çetmi dikenini: Altın dikenini [TBAS s.69]. *bk. çeti*

çetrez: Geven cinsinden dikenli bir ot [DS III 1152]

çetük otu: Afşar otu [TBAS s.70].

çevgen: Çöven [TBAS s.70].

çevik: Palamut [DS III 1152; Tietze 501]

çevirdik: Kısa boylu gürgen ağacı [DS III 1152]

çeviz: Ceviz [KİAT313: Akç.]. *bk. ceviz vd.*

Çevk: Palamut [TBAS s.70].

çevrince: *Medicago* [*Leguminosae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, genellikle sarı çiçekli ve otsu bitkiler. Bu ad meyvelerin sarmal biçimde olması nedeniyle verilmiş olmalıdır. *M. Sativa L.*: Çiçekleri açık mor renkli bir tür olup hayvan yemi olarak yetiştirilir. *Bk. Teknecik* [TBAS s.70].

çevşen <*Far.*: Yaprığı sarma yapmak için elverişli bir çeşit üzüm [DS III 1155; MBTS I 481]

çevt ~ çevüt: Palamut [TBAS s.70].

çeyem: Yaprakları çama benzeyen, nohut büyüklüğünde kırmızı meyveleri olan, bir metre boyunda bir çeşit ağaç [DS III 1155; SİYA s.586].

çeyil: Cehri [TBAS s.70].

çıbanotu: Ormanlarda, ağaçların kesilmiş olduğu yerlerde, çitlerin diplerinde, hendeklerde, yol ve orman kıyılarında yetişen şifalı bir bitkidir. [*veronica Officinalis*; Tıb.]. *krş. yavşanotu*

çıbı işi ~ çibığ işi: Üzüm [DS III 1157; AAT- Kal., 191: Muğ.]

çibıh ~ çibık: Çubuk; körpe dal, asma üzümü ağaçların küçüğü bağ çubuğu [Gazi. s.210].. [OAAD229: Yoz., Kay.; Fel. s.20; DĞİHF s.342].

çıçığ: Atkuyruğu [TBAS s.70].

çıçırgan ~ çışkan: Kışın yapraklarını döken, çok dikenli bir çalı veya ağaççık, Meyveleri 6-9 mm uzunlukta, sarı veya turuncu renkli. Olgun meyveleri çiğ olarak reçel veya ezme hâlinde yenir. C vitamini bakımından çok zengindir. *Eş anl. cıçıhk, çahgagası, çışkan, sincan* [Sivas], *Yer İğdesi,*

Sincan [Sivas], *Hippophae rhamnoides*, *Hippophae Rhamiodes* L. [*Elaeagnaceae*]-[TBAS, 70, 74; DS III 1158]. *bk. kara çalı*

çıdar: Çam ağacı [DS III 1158; SİYA s.586].

çıdik: Yabanî asma üzümü [DS III 1158; EYSV s.40].

çıfın: Fundalıklarda olan, sarı çiçekli bodur ağaç [DS III 1158].

çıfıtotu: *Sedefotugillerden*, çayırlarda ve hendek kenarlarında yetişen zehirli bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. kokarsedefotu*

çıg: Bir ağaç türü [Gazi. s.210].

çığçığ: Atkuyruğu bitkisi [DS III 1159; TBAS s.70]

çığı: Meyvesi ile beraber ağaçtan koparılan, küçük dal [SİTİAT s.224 Div.].

çığırgan: Yabanî menekşe [DS III 1161]

çığıştak: *Gıvışkan otu* [TBAS s.70].

çığnak: Rozet yapraklarıdır. Ekmek içine konarak, çiğ olarak yenir. *Plantago Coronopus* L. [İstanbul]-[TBAS s.296].

çıkart: Yer elması [DS III 1165, 905]

çıkıntı: Afyonun fena bir cinsi [DS III 1167]

çıkma: Çavuş üzümü [DS III 1170]

Çıkırık tekeri: Taş aralarında yetişen, meyvesi yuvarlak ve dikenli Olan bir ot [DS III 1170]

çılak: Üzerinde morumsu top top dikenler olan ve boyu bazen 1,5 metreyi geçen Bir bitki ki kuruyunca çocuklar mızrak gibi kullanırlar [DS III 1170]

çılan <Far.: İri bir çeşit çiğdem [TS I 474]

çıldır: Ağacın ince olan her bir dalı [SİYA s.586].

çıldırım: Su kenarında yetişen ot [Ad. 309].

çılğa: Filiz, taze dal [KBAYA 186].

çılış: Çalı çırpı [Ank.Söz. s.67: Ortabereket-Ank.].

çılıpı: Küçük dal parçaları [KİA 374; Ank.Söz. s.67]

çımak <Erm.: Bit öldüren zehirli bir ot [DS III 1175; Tietze 493]

çımçıtlık: Sakız çıkarılan bir bitki çeşidi [DS III 1176]

çımkıruk: 1. Küçük erik; 2. Küçük domates [DS III 1177; Tietze 509].

çın: Salkım [OYA 340].

çınar <Far.: *İkiçeneklilerden*, 30 m'ye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı, süs ağacı olarak Yetiştirilen büyük ve gösterisli bir ağaçtır. *Eş anl. beladan, biladan, buladan, çaymığ, çaynuğ, çilbirtir, gavlağan, gavlan, kavlağan, kavlağın, kavlan. Platanus Orientalis L. [Platanaceae]-[Ağ.]. Kavlan [Adapazarı, Düzce]-[Ağ.; TS I 475; TBAS s.70; BTS 137; DS III 1179; DS III 1251; Tietze 509; AnYuk.]*

çınar mantarı (<Far.+ Yun.): Sarımtırak veya deve tüyü renkli, huni biçiminde, üzeri esmer lekeli, ince saplı ve yumuşak etli bir mantardır. Birkaç tanesi birlikte, ormanlarda ve sonbaharda görülür. Bazı türler [*Örneğin C. Muhsa [Fr.Ex Pers.] Quem*] şehirlidir. Adana bölgesinde [Kozan] bu türe "çınar mantarı" adı verilir ve zehirli olarak bilinir. *Clitocybe Sguamulosa, [Fr.Ex Pers.] Quelet [Agaricaceae]-[TBAS s.70].*

çınarağacı: *Çınargiller* familyasından; 30 metreye kadar boy salan, gövdesi kalın, uzun ömürlü, koyu gövdeli bir ağaçtır. [*Platanus*; Tıb.; TS I 475; BTS 137].

çınarlıq armudu: Armut türü [OYAA s.136: Sn.; SOS s.102: Sn.].

çınçar ~ çincar ~ çinçar: Isırgan otu [Artvin]-[Ağ.; TBAS s.73; Şav.].

çingil: Üzümün salkımlarından her biri [TYHK s.425].

çingirakotu: *Çançiçeğigiller* familyasından, *campanula* [*campanulaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir yıllık veya çok yıllık, otsu ve genellikle rizomlu bitkilerdir. Çiçekler beyaz, mavi, mor veya erguvan renklidir. bazı türler süs bitkisi olarak kullanılır. Türkiye’de yüz kadar türün yabanî olarak yetiştiği bilinmektedir. *Eş anl. çan çiçeği. Campanula Glomerata* L.: Gençken Doğu Anadolu Bölgesi’nde sebze olarak kullanılır. *C. Lactiflora* Bieb.: Bal Çiçeği [Anzer, İkizdere-Rize]. Çiçekler beyaz veya mor renklidir. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi dağlarında yetişir. *C. Rapunculus* L.: Kök ve yaprakları eskiden mide için ve süt artmasıyla taş düşürücü olarak kullanılmıştır. *C. Trachelium* L.: Kökleri ve genç sürgünleri yenir. TBAS s.70,71; Tietze 509; BTS 138].

çintar: Yenilen bir çeşit yöresel mantar [MA s.295; DS III 1183].

çipki: Odun parçaları [Ank.Söz. s.67: Samköyü-Bey.]

çır şalgamı: *Bunias Orientafisv* [*Cruciferae*]. Çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir tür [TBAS s.71].

çıra üzümü: Taneleri beyaz ve üstü kırmızı olan, şıra yapmakta kullanılan bir çeşit üzüm [DS III 1186].

çırlangıç: Ufak, elvan renkli ve aynı zamanda benekli küçücük kavun [ADÜM-I161: Den.].

çırlavuk: Yaprakları yarım metreye uzayan, sarı renkli bir ot [DS III 1187].

çırpı: Çalı çırpı. Yaprak [ADÜM-I161 Man.; DS III 1189; Tietze 511; Erz.Mer. s.172; Ank.Söz. s.68: Bey. ŞEN.]

çırpıntı: Çalı çırpı [UMA257; Gün.].

çırpız: 1. Sonbaharda ekilip sulanarak erken yeşillenen, filizlenen buğday. Buğday filizi; 2. Çavdar; 3. Ağaç filizi [DS III 1190; KBAYA 187; EYSV s.40].

çirtlık: Taban yaprakları tazeyken uç kısımları yenilen bir bitki. *Chondrilla Juncea L. Var.Juncea*. [Yer.Bit.].

çıt: Andız ağacının odunu [DSİ s.181: Silifke/İçel, Örenköy].

çıtanak: Meyve salkımı [TYA s.59].

çıtçıt: İncir ağacının yaprak vermeden önce verdiği ilk meyve [DS III 1192]

çıtçıtan ağacı: Çitlenbik ağacı [DS III 1192]

çıtılgı ~ çıtırırh: Söğüt ve kavak ağaçlarının ince dalları [SİYA s.587].

çıtıman: Mısır sapı yığını [Ordu-Ay.].

çıtımık ~ çıtımık: Sakız ağacının meyvesi. Menengiç, kahve yapılan bir meyve çeşidi [And.Ağıt; DS III 1193; TBAS s.71; Dört. s.360].

çıtın: 1. İnce dal, dalın ucu [OAAD 229: Kay.]; 2. Meyve Salkımı [TYA s.59; OYA 340].

çıtır armut: Bir tür armut [SOS s.102: Sn.; OYAA s.136: Sn.]

çıtır elma: Bir tür elma [SOS s.113: Gölköy-Or.;Çarşamba, Havza, Vezirköprü-Sm.].

çıtır erik: Çarşamba'da yetişen bir çeşit erik [DS III 1194]

çıtır erük: Bir tür erik [SOS s.117: Çarşamba-Sm.].

çıtır: İnce çalı [TYA s.59; Tietze 512; DS XII 4478].

çıtırgı: 1. Silcan [TBAS s.71]; 2. Yakılan ince dal [OAAD229: Kay.]

çıtırık gül: Aşınlanmamış gül [ADOSA s.463].

çıtırık: 5 - 6 metre boyunda kış yapraklarını döken bir ağaç ve bu ağacın meyvesi kuru dal uçları [MİLA s.393; ADOSA s.463; Ank.Söz. s.68: Bey. ŞEN.]; 2. Menengiç [TBAS s.71].

çıtıрман: Mısır öbeği [OYA 340].

çıtırmık: Susam otu [MA s.295: //2-33].

çıtlak ~ çetlek: 1. Çitlembik. Sakız ağacının meyvesi; 2. Meyvelerin topluca bulunduğu dal ucu [TYA s.59; DS III 1151; TBAS s.71].

çıtlak sakızı: *Karakavak* otundan çıkarılan sakız [Ank.Söz. s.68: Gürcü-Kız.].

çıtlamak: Alıca benzeyen bir yemiş. Bir tür mürver ağacı [Ank.Söz. s.68: Gürcü-Kız.; Ank.Söz. s.68: Keşanuz-Ank.; DS III 1196].

çıtlamık: Bir çeşit mürver ağacı [DS III 1196].

çıtlıg: Çiğ veya salata olarak tüketilebilen yabanî bir ot türü taze yaprakları salata olarak tüketilen bir bitki [Yer.Bit. Kar.; AKAY s.489].

çıtlıh ~ çıtlıh ~ çıtlık: 1.Çengel sakızı. Sakız, süpürge yapılan, yapraksız, yeşil, boyu 50-75 santimetreyi geçmeyen bir cins türü otlarının süpürge olarak kullanıldığı bir yabanî ot türü kökünden sakız yapılan “*karakavakotu*” ve bu ottan çıkarılan sakız; 2. Çitlembik; 3. Hindiba;4.Çıtlılık. Menengiç. Bazı yörelerde *melengiç meyvelerine* de çitlembik adı verilmektedir. Ağaçları pek küçük orman; melengiç. *Cichorium İntybus* L. [Tok.-Ay.; Ank.Söz. s.68: Bâl., Solakuşağı-Şko., Çalış, Çayırılı-Hay.; OAAD 229: Yoz.; Fel. s.20; KYAS s.59: Kırş.; Ank.Söz. s.68Çub., Hasanoğlan-Elm.; EYSV s.42; UBA s.111; TBAS s.71; Bar. s.273; Köş.; OYA 340; TS I 480; DS III 914].*krş. cıtlık ~ çıtlık*

çıtma bitme armut: Bir tür armut [SOS s.102Akkuş-Or.].

çıtnak kara: Ufak taneli bir çeşit siyah üzüm [DS III 1198]

çıvga: Yarı helezona benzer ve uçları yukarıya doğru çıkmış sivri boynuzlu öküz [ADÜM-I161: Bal.].

çıvgı ~ çıvgın 1. Ağaçlardaki yeni sürgün; 2. Kırılmayan esnek ağaç dalı [Karaman]-[DSİ s.181]. *bk. fışgın*

çıyanotu: *Kurtpençesi* [TBAS s.71].

çıyancık ~ çıyangıç: *bk. kurtpençesi* [TBAS s.71].

çibarça: Eğrelti otu [Tir.].

çibiçiibi: Bir çeşit ot [DS III 1202]

çibil: Su içinde yetişen bir çeşit ot [DS III 1202]. *bk. çibillik*

çibillik: *bk. çibil* [DS III 1202]

çibindirik: Söğüt ağacının çiçeği [DS III 1203; Tietze 442].

çibriska: Zater [TBAS s.71].

çiçek [II]: Lahana [UİA 373; UBA s.111].

çiçek [III]: Kabak gülü [KYAS s.59: Boztepe].

çiçek armudu: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş-Or.; OYAA s.136].

çiçek çörtüğü: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş-Or.].

çiçek lahanası: Karnabahar [DS III 1203].

çiçek otu: Karnabahar [DS XII 4479].

çiçek soğanı: Lâle gibi çiçeklerin ekim zamanı köklerinde oluşan soğan biçimindeki

çiçek yaprağı: Çiçek sapı üzerinde ve çiçeğe yakın, özel biçimler gösteren yaprak [TS I 482]

çiçekli hasır otu: Hasır otu [TBAS s.71].

çiçikulağı: Taze yaprakları salata olarak tüketilen bir bitki. *Rumex Acetosella* L. [Yer.Bit.Bel.].

çidem ~ çidem ~ çidem: Çiğdem [Çand. s.144; ETAS; TBAS s.71].

çifek: Kırılarda, ormanlarda yetişen bir çeşit yaban üzümü [DS III 1205].

çifin: Fundalıklarda, ormanlarda yetişen, zehirli bir çiçek [DS III 1205; TBAS s.71].

çiftan: Çiğdem [TBAS s.74].

çiftlik elması: Bir tür elma [SOS s.112Fatsa-Or.].

çigirdik: Çiçek tomurcuğu [Ank.Söz. s.69: Ayş].

çigirt ~ çiğirt ~ çigit ~ çiğit~ çilit ~ çivit ~ çiyit: 1. Meyve ve sebze çekirdeği, tohum; 2. Çekirdek; 3. Pamuk tohumu, pamuk çekirdeği; 4.Kuru fasulye [GA s.163; EİAs.65; EAFSöz. s.37; TYA s.60; ARDER s.251; EYSV s.42; And.Ağıt; HA s.133; UKA s.205; Erz.Mer. s.173; UA s.102; EŞF s.314; Şav.; KİA 374; Al.; KBAYA 187; SİYA s.587; DS III 1210].

çiğ: 1. *Fesçitarağı*; 2. Köylerde süt süzmeye yarayan, bir iki metre uzunlukta, yaprakları dikenli ve üst tarafında haşhaş bası gibi yuvarlak bir başı olan ot türü [DS III 1206; Tietze 515; TBAS s.71].

çiğde: Ayrı *çanakyapraklı,ikiçeneklilerden* bir ağaç ve bu ağacın verdiği kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, iri zeytin biçim ve büyüklüğünde bir yemiştir. [Tietze 516; TBAS s.71; Tıb.]. *krş. hünnap*

çiğdem armudu: Bir tür armut [SOS s.102: Havza-Sm.].

çiğdem çivtan: *Zambakgiller* familyasından türlü renklerde çiçekler açan zehirli bir kır bitkisidir. *Crocus* [*Iridaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, yumrulu, sarı veya mavi çiçekli otsu bitkilerdir. Sarı renkli olup kardan hemen sonra açan bir tür soğanlı çiçek; soğan kısmı yenilir. Yumrusu yenilen bir bitki. Çiçekler, türe bağlı olarak ilkbahar veya sonbaharda meydana gelir. Otuz kadar türün Türkiye'de bulunduğu bilinmektedir. Yumruları çiğ veya pişirildikten sonra yenir. Külde pişirilir veya yemeği yapılır. Çiğdem aşısı, çiğdem pilavı ve çiğdem sütlü, tanınmış çiğdem yemekleridir, özellikle aşağıdaki türler yumruları için toplanmaktadır: *Eş anl. alvele, apalak, çivtan, çiydam, çiydem, çiyelem, yayla keşanesi* [İkizdere-Rize]. Aşağıdaki türler, gıda ve süs bitkisi olarak bir öneme sahiptirler. *Crocus Abantensis* T. Baytop

Et B. Mathew: Abani Çiğdemi. Abant Gölü [Bolu] Çevresinde Yetişir ve İlkbaharda Mavi Renkli Çiçekler Açar. *C. Adanensis T. Baytop Et B. Mathew*: Adana çiğdemi. Haruniye [Adana] Çevresinde Yetişir ve İlkbaharda Çiçek Açar. *C. Ancyrensis [Herbert] Maw*: Ankara çiğdemi, Özellikle Orta Anadolu Bölgesi'nde yetişir, ilkbaharda parlak sarı renkli çiçekler açar. Yumruları ile çiğdem pilavı yapılır. *C. Antalyensis B. Mathew*: Antalya çiğdemi. Batı Anadolu ve Antalya [Korkuteli] bölgesinde yetişir. İlkbaharda morumsu renkli çiçekler açar. *C. Asumaniae B. Mathew Et T. Baytop*: Mor çiğdem. Akseki [Antalya] bölgesinde yetişir. Sonbaharda mor renkli çiçek açar. *C. Baytopiorum B. Mathew*: Mavi çiğdem. Honaz dağı [Denizli] bölgesinde yetişir ve ilkbaharda mavi renkli çiçek açar. *C. Cancellatus Herbert*: Gözenek [Gemerek-Sivas]. Yumruları demetler hâlinde ilkbaharda güneydoğu illeri pazarlarında [Gaziantep] Satılır. Yumruları yenir. *C. Chrysanthus Herbert*: Sarı Çiğdem. Sarı çiçeklidir. İlkbaharda açar. Yumrularından çiğdem pilavı hazırlanır. *C. Hititicus T. Baytop Et B. Mathew*: Hitit çiğdemi. Silifke [İçel] bölgesinde yetişir. İlkbaharda mor renkli çiçekler açar. *C. Kotschyanus C. Koch*: Yayla kestanesi [İkizdere-Rize]. Çiçekler mor renkli, sonbaharda açar. Yumruları yenir. *C. Lazicus Boiss. Et Bal.*: Civden [Anzer, İkizdere-Rize], Laz çiğdemi. Yaz sonunda [Ağustos] turuncu renkli çiçekler açan tek tür. Trabzon [Zigana Dağları] ve Rize [Anzer, Cimil] dağlarında yetişir. *C. Pallasii Goldb.*: Bivok [Doğu Anadolu]. Sonbaharda mor renkli çiçekler açar. *C. Sativus L.*: Safran çiğdemi. Safranbolu bölgesinde yetiştirilir. *Bk. Safran. C. Speciosus Bieb.*: Çayır çiğdemi [Saccılar-Bolu]. Anadolu'da Yaygın Bir türdür. Sonbaharda mor renkli çiçekler açar. Sarı çiçekli türlere **çökülce**, **sakarca**, **sarıklık** [Çarşamba-Samsun], **sarı zağar** [Saimbeyli-Adana], mavi çiçekli olanlara ise **gökdedem**, **gökgöz** [Dinar-Afyon] veya **keseşik** adı verilmektedir. Çiğdem yumrusunu topraktan çıkarmaya yarayan, sivri uçla değneğe "kiskiç" [Balâ-Ankara] veya kiskis [Yerköy-Yozgat] denir. Halen safranbolu köylerinden bazılarında az miktarda yetiştirilen *c. sativus L.* türünün çiçeklerinden safran elde edilmektedir. Çiçeği dökülmüş çiğdeme **aleyçin** [Şarkışla-Sivas], çiğdem yumrusuna ise **topacık** [Çorum] adı verilmektedir. *Crocus Ancyrensis [Herbert] Maw.* [*Colchicum Autumnale*]-[Tıb.Bit.; TBAS

s.72; Yer.Bit.Göç.; Gelibolu; TS I 485; TBAS s.72, 74; BTS 139; DS III 1249; Tok.-Ay.; Tıb.]. *krş. mahmurçiçeği; bk. acı çiğdem ~ safran*

çiğdeme: Lale şeklinde küçük bir çiçek [Tir.].

çiğelek ~ çiğelek: *bk. çilek* [DS III 1206; ARDER s.251; DİAT 240: Er.].

çiğelek: Dağ çileği [TBAS s.73].

çiğelem: Dağ çileği [TBAS s.73].

çiğil: Kuşburnu [Suçatı].

çiğindirik: Filiz, taze yaprak [DS III 1208; Tietze 486].

çiğindirik: Kışın hayvanlara yem olarak verilen söğüdün dalları [Ank.Söz. s.69: Kız. BAL.].

çiğirdek: Olmamış kavun [DS III 1208]

çiğirdik: 1. Burç; 2. Ökse otu; 3. Filiz, taze yaprak; 4. Budama yapılan ağaçların ince dalları [Şab.; Ank.Söz. s.69: Kayaş-Ank.; TBAS s.73; DS III 1209].

çiğit: Pamuk tohumu [ADOSA s.463].

çihri: *Cehri* [TBAS s.73].

çil <Erm.: 1. Topraktan yeni çıkan bitki, ekin; 2. Yaprakları sebze olarak kullanılan labadanın çok tazesı; 3. Tazeyken yenilen dikenli bir çeşit ot 4. Ağacın Kökleri. [OAAAD 229: Kay.; DS III 1213; Tietze 517]. *bk. cil*

çil pancar: Labadaya benzeyen bir bitki [DS III 1220]

çil soğan: Taze soğan [DS III 1220]

çilbaş <Erm.: Yavşan [TBAS s.73, 282].

çilbir otu: Semiz otu [DS III 1214; TBAS s.73].

çilbirtir: *bk. çınar* [DS III 1214; TBAS s.73].

çildirim: Çay kıyılarında yetişen bir ot [DS XII 4479].

çile: Çilek, dağ çileği, yaban çileği [RİA314; TBAS s.73].

çilek üzümü: Bir tür üzüm [TS I 487]

çilek: 1. *Gülgillerden*, sapları sürünge, çiçekleri beyaz bir bitki; 2. Bu bitkinin güzel kokulu, pembe, kırmızı renkli meyvesi, *Fragaria Xananassa*, [TS I 486; BTS 139; DS III 965; DS III 1206; Tıb.]. *krş. kocayemiş*

çilgi: Siyah üzüm [DS III 1217]

çilinti: Çalı çırpı [Ank.Söz. s.69: Çayırılı-Hay.,Karahoca-Hay.]

çilkim: Küçük salkım [Gazi. s.210].

çilli kız: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

çillo: *Çillo*, meşe ağacının dalı [DA 152]

çiltim: Üzüm salkımı [KYAS s.60Kaman].

çim: 1. Çayır otu [DİAT 240: Er.]; 2. Domates, biber fidesi [EMİYA s.543; Ank.Söz. s.70: Kız. BAL.]; 3.*Buğdaygillerden*, bahçelerin yeşillendirilmesinde yararlanılan çok yıllık bitki, *Lolium*, [TS I 487].

çimit: 1. Siyah susam [DS III 1224];2.Keten [TBAS s.73].

çimitsüz üzüm: Çekirdeksiz üzüm [Kas.s.442].

çin gülü: *bk. kamelya* [TS II 1179].

çin karanfili: *bk. hüsnüyusuf* [TBAS s.73].

çin lahanası: Çin'de yetiştirilen bir tür lahana [TS I 489].

çin leylağı: Tespih ağacı [TS I 489].

çin tarçın ağacı: *Defnegiller* familyasından, parlak yapraklı, çiçekleri yaprak koltuklarında ya da dal uçlarında bulunan, gövde ve dal Kabukları baharat olarak kullanılan bir tür, *Cinnamonum cassia*, [BTS 140].

çinar: Çınar [SMY s.414].

çinek: Çilek [AİAD229: Er.].

çingene sakızı: Yakı otu [TBAS s.73].

çingil: Salkım, üzüm salkımı [Bar. s.273].

çingiş: Arapsaçı da denen ota benzeyen ve bazen çiğ, bazen de haşlanıp salata yapılarak yenen bir ot [DS III 1228]

çini çıtlık: Kökünden sakız yapılan ot [DS III 1228]

çiñit: Pamuk tohumu [Bil. s.858].

çintar: Kanlıca mantarı [TBAS s.73].

çipil: 1. Ağacın dalları, ince ağaç dalı; 2. Irmak kenarındaki söğüt, kavak gibi ağaçların filizleri; 3. Bataklık yerlerde veya pınar kenarlarında meydana gelen ot, yosun gibi bitkiler bataklık yerlerde veya pınar kenarlarında meydana gelen ot, yosun gibi bitkiler. Bataklık Çayırı. [OAAD 229: Kay.; Çanılı-Ayş., Çayırılı-Hay., Pazar-Kız.; Ank.Söz. s.71; SİYA s.588].

çipriska: Zater [TBAS s.73].

çir [II]: Meyve kurusu zerdali kurusu kayısı ya da erik kurusu [Ank.Söz. s.71; Ad. 309; EYAD 232; AKAY s.489; GA s.166; MİLA s.393; Tok.-Ay.; EYSV s.43; KBAYA 187; AEİA s.315; KYAS s.60: Kırş.].

çiraz: Kiraz [KİAT 313: Tr.].

çireş: 100-150 cm yükseklikte, sarımsı çiçekli ve otsu bir bitkidir, genç yaprakları sebze olarak kullanılır. Toprak altı kısımları kurutulup toz edildikten sonra çiriş veya çirişne adı altında yapıştırıcı madde olarak ciltçilik ve

ayakkabıcılıkta kullanılan önemli bir madde idi. Hâlen Erzurum bölgesinde ehram kumaşına sertlik ve parlaklık vermek için kullanılmaktadır. *Eş anl. çireş, dağ pırasası, gülük* [Tahir-Erzurum]; *kiriş* [Divriği-Sivas], *sarı çiriş, sarı zambak, yabanî pırasa. Eremurus Spectabilis Bieb.Liliaceae* [TBAS s.73]. *bk. çiriş otu*

çirim: Meyve kurusu [SİTİAT s.225: Div.].

Çirişotu <Far.: Zambakgillerden, 100–150 cm yükseklikte, sarımsı çiçekli ve otsu bir, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Bitkinin kökünden elde edilen toz drog “çiriş” [*bitkisel ham ilaç*] olarak kullanılır. Bu özelliği, bitkiye ismini vermiştir. Genç yaprakları sebze olarak kullanılır. Güney Anadolu Bölgesi’nde *aspaodeline* türlerine de *çiriş otu* adı verilmektedir. *Eş anl. beyaz çiriş, yalancı çiriş. Eremurus spectabilis, [Asphodelus Aestivus-Liliaceae]-Asphodelus Aestvus Brot.Liliaceae* [TS I 489; BTS 140; DS III 1236; TBAS s.73,74,225; DS III 1235; AVA 313]. *bk. çiriş ~ dededeğneği*

çiriş: Yaprakları sebze olarak kullanılan, aşağı yukarı bir metre yüksekliğinde, ilkbaharda kırlarda biten bir ot [EAFSöz. s.37; Dört. s.360].

çirişne: Çiriş [TBAS s.73].

çirişotu: Zambakgillerden, beyaz çiçekli bir bitki [Tıb.]. *krş. sarı zambak*

çirkin armut: Bir tür armut [SOS s.102: Fatsa-Or.].

çirpi: Çalı çırpı; üzüm bağı ya da asmanın ince dalları [ADÜM-I160: /sp.; SİYA s.588; BT s.108].

çirti: Dikenli ardıç ağacı [DS III 1238]

çirtik: Kuş üzümü [DS III 1238; SİYA s.588; UA s.103; GA s.168]. *bk. cingil*

çirtim: Küçük üzüm salkımı, salkımcık [SİYA s.588].

çiruru: Kayısı [Siv.2].

çisan ~ çisan <Yun.: Sarmaşık [Tietze 522; DS III 1239]

çişkan: Cıdırğan [TBAS s.74].

çişon: Sarmaşık [Gün.].

çit ~ çit: Meyve çekirdeği [OYA 340; SİTİAT s.225: Ter.].

çit sarmaşığı: *Calystegia Sepium* [L.] R. Br. [Convolvulaceae]. Otsu, tırmanıcı, beyaz çiçekli ve sütlü bir tür. *Cailsiegia Süvatica* [Kil] Griseb.: Boyatan sarmaşık [Amasra], Bürük [Giresun]. Orman kenarlarında yetişen beyaz çiçekli bir tür. *C.Sodanella* [L.] R. Br.: Kum sarmaşığı. Deniz sahili kumluklarında yetişen pembe çiçekli bir tür [TS I 491; TBAS s.74]. *bk. mahmude otu*

çitemek ~ çitemik ~ çithıbık: Çitlembik [TBAS s.74].

çitemek ~ çitemik ~ çitlembik ~ çitemik ~ çitlenbek: *Karaağaçgiller* familyasından; 70 kadar türü olan bir çeşit sakız ağacının meyvesidir. *Celtis* [Ulmaceae] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken ağaççıklar. Aşağıdaki türlerin meyvesi yenir. *Celtis Australis* L.: Çitlembik. Meyve siyahımtırak esmer renkli. *Eş anl. çitlak, çitlık, çitemek, çitemik, çitlenbek, ılıç* [Tekirdağ]. Aşağıdaki türlerin meyveleri pazarlarda, çitlembik satılır ve kavut olarak yenir: *C. Glabrata* Steven Ex Planchon: Dargun [Divriği-Sivas]. Meyve Sarımsı Turuncu Renkli. *C. Tournefortii* Lam.: Dağdağan [Gaziantep], Dağum [Erzincan, Tokat]. *Eş anl. dadağan, dardağan, dardahan, davılga, davin, davum, doğdoğan, doğun.* Bazı yörelerde “menengiç” [*Pistacia*] Meyvelerine de “çitlembik” adı verilmektedir [TS I 491; Tietze 523; BTS 141; DS III 1246; TBAS s.74; Tıb.; DGİHF s.342].

çitil: 1. Dal, yaprak [Kurancılı]; 2. Sebze fidesi [KYAS s.61Kırş.; DS III 1243; DS X, 3788; DS XII 4479; DS XII 4698; Ad. 309; EYAD 232; KBAYA 187; EYSV s.44; ADOSA s.463; Tok.-Ay.; Siv.2; Mal.-Ak.; SİYA s.588; SİA s.233]. *sitil*

çitili kavun: Bir çeşit kokulu kavun [DS III 1244]

çitime: Gri renkli, kabuğunun üzerinde sık ve birbirini kesen küçük yarıklar bulunan tatlı bir kavun cinsi [Tietze 523; DS III 1244]

çitirik: Bir Tür Ağaç. [Ank.Söz. s.72: Bey. ŞEN.; Ank.Söz. s.72: Çayırılı-Hay., Bey. ŞEN.; AKAY s.490; KYAS s.61: Kırş.]. *krş. şemşâmer*

çitlevik ~ çörlövük ~ çörtleük: Fındık [DS III 1246, 1293, 1294]

çitsarmaşığı: *Çitsarmaşığıgiller* familyasından, uçları mavi çizgili beyaz çiçekler açan bir çeşit sarmaşıktır. [Tıb.]. *krş. kahkahaçiçeği*

çitsarmaşığı: Uzun ömürlü, 1-5 metre boyunda sarılcı bir süs bitkisidir. *Convolvulus Sepium* [Tıb.].

çitsiz armut: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş-Or.].

çivicik: Çiviye benzeyen ve ormanlık bölgede yetişen mantar [Big. s.112].

çivindirik: Ağaçların küçük taze dalı [Ank.Söz. s.72: Çanılı-Ayş.].

çivit otu: *Isatis Tincioria L.* [*Cruciferae*]. 40-90 cm yükseklikte, iki veya çok yıllık, parlak sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısımlarından mavi renkli bir boyar madde elde edilir. Bitkinin toprak üstü kısımlarını küp içinde mayalandırılması sonuca elde edilen lacivert renkli boyar maddeye küp mavisi denir [Bor-Niğde]. *Eş anl. deve mercimeği, guvşak, kızlargöbeği* [TBAS s.74; TS I 492; BTS 141].

çivit: Çekirdek meyve çekirdeği [Trab.-2; RİA314; DSİ s.181Tirebolu/Giresun, Avcılı Köyü; Trb.Vak].

çiydam ~ çiydem ~ çiyelem: Çiğdem [Kas.s.442; TBAS s.75].

çiye: Hünnap [TBAS s.75].

çiyirdek: Söğüdün yaprağı dökümünden sonra getirdiği tomurcuk [Ank.Söz. s.72]

çiyirdik: Ağaçların küçük taze dalı [Ank.Söz. s.72: Koyunbaba-Kal.]

çiyit: 1. Pamuk tohumu, çekirdeği; 2. Meyve sebzelerin çekirdeği, tohumu [SİYA s.588; SİTİAT s.225: Tok.; GİAT 271: Tun.; AAT 211: Çor.; DİAT 240: Ter.].

çizgili sarmaşık: Bir tür sarmaşık. *Convolvulus Lineatus L.* [Ank.Ahlat. s.35-40].

çobançırası: 1. Ala cehri; 2. Çuha çiçeği [TBAS s.75].

çoban çoluk: Dağlarda, taş aralarında açan bir tür “menekşe” [TÇA s.83].

çoban çökerden ~ çobançökerten: 1.Karpuz teveği gibi yarım metre kadar uzunlukta, dalları dikenli ve dokunduğu yeri kızartan bir ot; 2. Demir diken; 3.Pıtrak diken [TBAS s.75; DS III 1254; Ank.Söz. s.72].

çoban diken: Peygamber çiçeği [TBAS s.75].

çoban döşeği: 1. Yetiştigi yeri yatak gibi örten, tüylü, gri, yeşil renkli geniş bir ot [EYSV s.44]; 2. Pembe çiçekli kadifemsi bir bitki [Siv.2]; 3. *Mahmude otu* [TBAS s.75].

çoban elması: 1. Yayla bitkisi [Gün.]; 2. Ufak boylu ağacın mısır büyüklüğündeki kırmızı meyvesi [DS III 1254; SİYA s.588].

çoban gülü: Bir tür gelincik çiçeği [TÇA s.83].

çoban kalgıdan ~ çobankaldıran: Toprağa yapışık şekilde filiz salıp büyüyen, nohut büyüklüğünde ve şeklinde dikenleri olan yabancı bir bitki. *Centaurea Calcitrapa L.* [Compositae]. Bir veya çok yıllık, dikenli, soluk pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. *Eş anl. timur diken.* [EDSK-II s.252: Lp. Hamzabeyli K.; TBAS s.75; DS III 1255]. *bk. Peygamber çiçeği*

çoban kaşığı: Yabanî asma. Tahta kaşığa benzer tohumu olan bir bitki [TÇDSK s.43; DS III 1254]

çoban kösteği (<Far.+ Far.): *Karamama* denilen bir bitki [DS III 1255].

çobanlalesi: Lale [TBAS s.75].

çoban püskülü: Bir tür püskül [*İlex Aquifolium*]-[Tıb.Bit.].

çobanüzümü: *Vaccinium Myrtilus* L. [Ericaceae]. Kışın yapraklarını döken, 30 cm kadar yükseklikte, çalı görünüşünde ve soluk yeşilimsi pembe çiçekli bir bitkidir. Meyveler olgunlukta siyahımtırak kırmızı renkli olur. Meyveleri çiğ olarak yenir veya reçel yapılır. *Eş anl. çalı çileği* [Giresun], *gara gilik* [Erzurum], *kuş üzümü* [Uludağ-Bursa], *lilora* [Maçka-Trabzon], *yaban mersini*, *yayla liforu* [Sürmene-Trabzon], *yayla likapası* [Rize], *yer ligarbası* [Sürmene-Trabzon], *yer liforu* [İkizdere-Rize]-[TBAS s.75; Or.-Zir.].

çobançantası (<Far.+Yun.): *Turpgillerden*, yemişleri torbayı andıran bir yaban bitkisi, *Capsella bursa pastoris*, [TS I 494; Tıb.]. *krş. çobankesesi*

çobançırası: Kuşkonmaz denilen bitki. bir çeşit yabanî ot, kurusu güzel yanar [Tok.-Ay.; DS III 1254]

çobandağarcığı: *Turpgiller* familyasından; beyaz veya mor çiçekli otsu bir bitkidir. birçok türü vardır. [Tıb.]. *krş. kuşekmeği*

çobandeğneği (<Far.+Yun.): *Kuşekmeği*. *Karabuğdaygillerden*, beyaz veya pembe çiçekli, yürek biçimi yapraklı, otsu bir kır bitkisi, *Polygonum aviculare*, [TS I 494; TBAS s.75].

çobandüdüğü: *Lohusagillerden*, nemli yerlerde yetişen, uzun ve yeşil yapraklı bir bitkidir. İkiçeneklilerden, sap ve yapraklarında keskin bir koku ve acı bir tat olan, nemli yerlerde yetişen bir bitki, meyhaneci otu, *Afşar otu*. *Asarum europaeum*, [TBAS s.75; TS I 494; Tıb.]. *krş. meyhaneciotu*

çobanekmeği: Dağlarda yetişen, ekşimsi, katmerli içi çok sulu bir bitki; *madımak* [TBAS s.75; DS III 1254; SİYA s.588].

çobaniğnesi: *Sardunyagillerden*, yaprakları güzel kokulu, çiçekleri türlü renklerde bir süs bitkisidir. iğnelik ıtır çiçeği cinsinden kokulu bir bitki, *Geranium*, [TS I 494; TBAS s.75; Tıb.]. *krş. ıtır*

çobankavurgası: *Kayakoruğu* [TBAS s.75].

çobankesesi: *Turpgillerden*, bir çeşit yaban bitki [Tıb.]. *krş. çobançantası*

çobanpüskülü (<*Far.+İt.*): *Çobanpüskülügillerden*; hekimlikte yaprakları kullanılan bir bitki; *ışığan*. [*Ilex Auifolium*; Tıb.; TS I 494; TBAS s.75].

çobansüzgeci: Yoğurt otu [TS I 495].

çobantakkesi: Dağlarda ve kırlarda yetişen, toprak mantarına benzeyen huni şeklindeki ağzı yukarı olan bir çeşit ot [DS III 1255].

çobantarağı: *Maydanozgillerden*, tarlalarda çok rastlanan, beyaz çiçekli bir bitki, *Scandix*, *Fesçitarağı* [TBAS s.75; TS I 495].

çobantuzluğu: Sarı çalı [TS I 495].

çobanyastığı: Bir çeşit yabanî ot. Yumuşak olduğu için yastık gibi kullanılır. Pisik Geveni. Çok yıllık dağ bitkisi *Thymelea Tartonraira* [L.] *All.* [*Thymelaeaceae*]-[TBAS s.75,76; UBA s.111; Tok.-Ay.].

Çocuk nefesi: İnce, ufak yapraklı, ilkbaharda minik, kokusuz, beyaz çiçek açan bitki [DS III 1255]

çocukboğan: Bir tür armut [SOS s.102: Vezirköprü-Sm.].

çoğan ~ çoğen: Kökü ve dalları sabun gibi köpüren hem helvacılıkta hem de temizlik işlerinde kullanılan bir bitki, *çöven* [SİYA s.589].

çoğan: Çöven [TBAS s.76].

çok başlı geven: Geven otunun bir başka türü. *Astragalus Erlocephalus* *Willd.*; [Ank.Ahlat. s.35-40].

çokak: Meşe kökü [UBA s.111; UİA 373].

çokal: Kızılıcık [DS III 1259; Tietze 527].

çoklum: Üzüm salkımı [Gazi. s.210].

çolaka: Ebegümeci [DS III 1262].

çolar ~ çoral: 1. Yabanî zeytin ağacı; 2. Bodur ağaç; 3. Ahlat dikenini [DS III 1270; EYA 179]

Çolar: Büyük diken [EYADSK s.96].

çolpama oti: Hayvanlardaki çoplama hastalığını tedavi etmekte kullanılan, pis kokulu, sarı çiçekli bir ot [ARDER s.252].

çomag~ çomak: 1. Zehirli bir bitki; 2. Kılçıksız, taneleri içli bir çeşit buğday; 3.Ak çöpleme [DS III 1265; MBTS I 596; Tietze 529; TBAS s.76].

çomağ ~ çomah: Ak çöpleme [TBAS s.76].

çomra: Bodur, büyümeyen bir tür ağaç [Ank.Söz. s.73: Büyükalın-Ank.]

çonça: Sarımsak [DS III 1268]

çool: Kalın çalı dikenini [SİYA s.589; Siv.2].

çora-düzü: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş, Kumru-Or.].

çorağ armudu: Bir tür armut [SOS s.102: Kumru-Or.; Or.; OYAA s.136].

çordik: Çorbalara konan güzel kokulu bir ot [EYA 412; TBAS s.76; Erz.Mer. S. 173].

çormuğ: Ağacın kesilmiş, ucu sivri kalmış ince dalı; büyük diken [HA s.134].

çort: Dikenli yer dikenli bitki [OYA 340].

çortal: Bakımsız ağaç [EDSK s.27Edr. genel].

çortu <Erm.: Yabanî ardıç ağacı [DS III 1273; Tietze 531].

çorum: Soya fasulyesi [DS III 1273]

çot: Hayvanlara yem olarak doğranan meyve, meyve artığı [UKA s.208].

çotanak ~ çotanağ: Çoklu fındık [Giresun/Görele]-[Ağ.; KIAT 313: Gir.; TYA s.62].

çotug: Üzüm omçasının kalın olan kök kısmı [AKAY s.490].

çotuk: Kısa, bodur üzüm asması [Edr. Genel; EDSK s.27].

çoturum: Patlamamış veya yanmış mısır taneleri [AKAY s.490].

çovan: Köklerin su ile kaynatılması ile elde edilen hülâsa köpük helvanın yapımında kullanılır. Pancara benzer bitki. *Eş Anl. Çöven, Çogan, Çögen, Çögür.* [UBA s.111; UİA 373].

çöbek: Kökünden sakız çıkarılan bir çeşit ot [DS III 1276].

çögül ~ çögür: 1. *Maydanozgillerden*, bir çeşit dikenli yaban bitkisi; 2. Tohumdan yetişmiş küçük fidan, dut çögürü; 3. Çöven [TS I 500; DS III 1280; TBAS s.76].

çögür: 1. Çalı dikenini, bir tür diken [EYSV s.45; HA s.134]; 2. Çördük [TBAS s.76].

çöğcu: Çöven [TBAS s.76].

çöğen: Çöven [TBAS s.76; KYAS s.62: Kırış.]

çöğör: Mısırın kesildikten sonra toprakta kalan bölümü [Ordu-Ay.].

çöğre: *Menengiç* [TBAS s.76].

çögür: *Çördük.* Helva yapımında kullanılır. Yaprakları ve çiçekli dalları turşulara Koku ve lezzet için kullanılır. *Eş anl. çöyür otu, çordik. kuvvetli, kokulu bitki.* [UBA s.111; UİA 373; EYAD 232; SİYA s.589].

çöğürdük: Çördük [TBAS s.76].

çökellik armudu: Bir tür armut [SOS s.102Akkuş, Fatsa- Or.; OYAA s.136].

çökeren: Kırlarda, dağlarda biten bir çeşit diken [DS III 1281]

çöktük: Çördük [TBAS s.77].

çökülce: Çiğdem [DS III 1282; TBAS s.76].

çökülce: Genellikle fındık bahçelerinde, yol kenarlarında, çayırılık alanlarda yetişen bir bitki. “*Sakarca mıhlaması*” olarak adlandırılan yemeği yöre halkı tarafından sevilerek yenir. Taze olarak aşırı miktarda tüketildiğinde zehirlenmelere yol açabilir. *Ornithogalum Umbellatum* [Or.-Zir.]. *krş. sakarca*

çökürce: Çiğdem otu [OYA 340]. *bk. eşelek*

çöl turpu: *bk. yabanî turp* [DS III 1284].

çöl: Çalı çırpı, odun [Bey.297].

çömçöm: Süpürge yerine kullanılan bir cins ot [DS III 1285].

çömelen: Kılıcsız bir çeşit fasulye [DS III 1286; Ank.Söz. s.75: Çanılı-Ayş.].

çömen: 1. Çimen [KİAT314: R.]; 2.Mısır öbeği [OYA340]

çömlek otu: Ban otu [TBAS s.76].

çömlekçatlata: *bk. boynuzlu gelincik* [TBAS s.76].

çöp bacak: Armut türü [OYAA s.136].

çöp bitkisi: Genellikle çöplüklerde ve terk edilmiş yerlerde yetişen, Yapıları nitrat anyonunca zengin olan bitkiler [*ruderal bitki*], [BTS 146]

çöp boya: Kök boya (otu) [TBAS s.76].

çöp içi: Kocakarı ilacı yapmakta kullanılan bir çeşit bitki [DS III 1289]

çöp salebi: Basur otu [TBAS s.77].

çöpbaca-: Bir tür armut [SOS s.102: Vezirköprü-Sm.].

çöpkanak: Çengel sakızı [TBAS s.76].

çöpleme: *Düğünçiçeğigillerden* bir çeşit bitkidir. Birçok çeşidi vardır. “*Akçöpleme*” denilen çeşidi; uzun yapraklı, geniş ve güzel çiçekli zehirli bir bitkidir. Boyu 1-1,5 Metre Kadardır. [TS I 503; BTS 146; Tıb.; Zeh.Bit.]. *krş. boynuzotu*

çöplemecik: Karaca ot [TBAS s.76].

çöplöv: Ayçiçeği [DS III 1290]

çöpmalı: Basur otu [TBAS s.77].

çöpü uzun: Bir tür armut [SOS s.102: Akkuş-Or.].

çöpür: 1. Kırlarda yetişen meyvesiz bir çeşit ağaç; 2. Sebze ve meyvelerin suyu alındıktan sonra arta kalan posalı kısmı [AKAY s.490; DS III 1291; Tietze 535].

çöpürlü: Çöplü, topraklı fasulye [DS III 1291]

çördek: Diken [Dur.].

çördekotu ~ çürdükotu: Dallı, budaklı, yaprakları sivri ve ayva biçiminde bir çeşit bitki [Tıb.]

çördik ~ çördük: 1. Ahlat; 2. *Echinophora Tenuifolia* L. Subsp. *Sibtborpiana* [Guss.] Tutin [Umbelliferae]. 20-50 cm yükseklikle, iki veya çok yıllık, sarı çiçekli ve kuvvetli kokulu bir bitkidir. Yaprakları ve çiçekli dalları, turşulara koku ve lezzet vermek için kullanılır. *Eş anl. çordik, çorduk, çöğür, çöğürdük, çörtlük, çötlük, çövdük, çöyür otu.* *Echinophora Orientalis* Hedge et Lamond: Kökleri Van bölgesinde “çöven” adıyla tanınır ve helvaya koku ve gevreklik vermek için kullanılır [TBAS s.77; EYSV s.45].

çördüg: Tadı ve şekli armuda benzeyen bir tür meyve [AKAY s.490].

çördük [II]: Bir tür ot [GA s.173]. *krş. çördik*

çördük otu: Hoş kokulu, dürümlerin içerisine konulan bir tür ot [Niz.].

çöre otu ~ çörek otu [I] ~ çöro:tu ~ çörotu: *Düğünçiçeğigillerden*, 20-50 cm yükseklikte, bir yıllık, mavi çiçekli ve otsu bir bitkidir. Anadolu’da yabanî olarak bulunduğu gibi orta Anadolu’da [Karamanlı-Burdur] ekimi de yapılmaktadır. Ekmek, pide ve çöreklerin üzerine koku vermek için konur. Tohumların sıkılması ile çörek otu yağı elde edilir. Nohut ile karıştırılarak

çörek otu kahvesi yapılır. *Eş anl. cöcce, cöccem, cüceam, cüccem, cücenin, cütcan* [Konya], *çöre otu, karaca, karaca occanı* [Ermenek-Konya], *karaca otu, kara çörek, otçam, siyah kimyon. Nigella Sativa* L. [*Ranunculaceae*; TBAS s.77]-[KMA s.141; KEPİYA s.398; KYAS s.63: Hamit; TS I 504; TBAS s.77; Tıb.]. *krş. siyahsusam*

çörek mantarı: Ayı mantarı, zehirli mantar [TBAS s.77; TS I 503; Tietze 536]

çörek otu [II]: Kahve [TBAS s.77].

çörlü alhat: Dikenli ahlat [KEPİYA s.398].

çört: Meşe ağacına benzeyen bir çeşit ağaç [DS III 1293]

çörtlük: Çördük [TBAS s.77].

çörtük [I]: 1. Bir tür armut dağ armudu; 2. Ham armut ağacı [KİAT 314: Or.; SOS s.102: Havza–Sm.; Gerze–Sn.; Kumru–Or.]-[OAAAD 229: Yoz.; OYAA s.136; TBAS s.77].

çörtük [II]: Havuç [DDK.s.763Acıpayam/Dodurga].

çörüş: (2) Kurumaya yüz tutmuş pörsümüş yaş meyve [SİYA s.590].

çöti tiken: Kırmızı renkli, meyvesi yenilmeyen bir çeşit çalı [DS III 1297]

çötür: Orman İçinde Diken ve Çalı Topluluğu [OYA340]

çötüre: Yeşil domates [DS III 1297]

çöür <çöğür: Mısır sapı [TYA s.63].

çöven: Çok yıllık ve kazık köklü *gypsophila* [*caryophyllaceae*] türlerine verilen genel ad. pembe veya beyaz çiçekli ve otsu bitkilerdir. Aşağıdaki türlerin kökleri çöven kökü adı altında ticarete çıkartılmaktadır. *Eş anl. çevgen, çoğan, çöğcu, çöğen, çöğür, dişi çöven, helvacı çöveni, helvacı kökü, şark çöveni, şekerçi çöveni, tarla çöveni. Gypsophila Arrostii* Guss.: Orta Anadolu. *G. Bicolor* [Freyn Et Sint.] Grossh.: Doğu Anadolu [Van]. *G.*

Eriocalyx Boiss.: Orta Anadolu. *G. Perfotiala* L.: Orta Anadolu. *G. venusta* Fenzl: Orta ve Doğu Anadolu. Köklerin Su ile kapatılması ile elde edilen helva yapımında kullanılır, çöven kökü ile kaynatılmış üzüm sapından yapılmış olan küp pekmeze telbis adı verilir [Kilis-Gaziantep]. Bazı *acantholimon* [pişik geveni], *ankyropetalum* [helva kökü], *astragalus* [deli çöven]. *Echinophora* [çördük] ve *scorzonera* [dağ çöveni] türlerinin kökleri de çöven yerine kullanılmaktadır. *Saponaria officinalis*, [SİYA s.590; TS I 504; TBAS s.70,77,78; DGİHF s.343; Tıb.; DS III 1256]. *bk. çördük ~ dağ çöveni ~ geven ~ helva kökü ~ pişik geveni; krş.sabunotu*

çövre: Çitlembik [DS XII 4481]

çövür ~ çöyür: Ahlat. Yabani armut ağacı [ADÜM-I162: Muğ.; TBAS s.78].

çövürdük: Çördük [TBAS s.78].

çöyürotu: Çördük [TBAS s.78].

çuban mantarı: Tarlalarda çıkan bir çeşit mantar [Big. s.112].

çubriza: Zater [TBAS s.78].

çubuk ağacı: *Sütlegengillerden*, içi delik olan dalları çubuk gibi kullanılan bir ağaççık, *Mabea*, [TS I 505]

çubuk işi: Üzüm [AAT- Kal., 191: Muğ., Tar]

çubukboya: Kökboya otu [TBAS s.78].

çubuklu peygamber çiçeği: Peygamber çiçeği *Centaurea Virgata* Lam. [Ank.Ahlat. s.35-40].

çuçka: 1. Bir çeşit kırmızıbiber; 2. İnce uzun, acı, yeşil biber [DS III 1300]

çúfan: Filiz [RİA 314].

çuhaçiçeği: *Primula* [*Prioulaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, rozet yapraklı, beyaz, sarı, pembe veya mor renkli çiçekli bitkiler. Sulak

çayırılar ve dere kenarlarında bulunur. Bazı türleri bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *Eş Anl. ağda çiçeği, ayıkulağı, bahar otu, gelin gülü, su çiçeği, tutça* [Kütahya], *tutya* [Tortum-Erzurum, Van]. *PrimulaAlgida Adams*: Sosun [Doğu Anadolu], *Tutya* [Doğu Anadolu]. Çiçekleri sis çiçeği olarak pazarlarda satılır. Göz hastalıklarına karşı iyi geldiği söylenmektedir [Kağızman-Erzurum, Van]. *P. veriş L.*: çoban çiçeği, sarı çiçek [Sürmene-Trabzon], *tutya* [Oltu-Erzurum]. Çiçekler altın sarısı renkli. Kökleri balgam söktürücü olarak kullanılır. *P. Vulgaris Huds.*: Mart çiçeği [Durusu-İstanbul]. Çiçekleri pazarlarda ve çiçekçilerde [İstanbul] satılmaktadır [TBAS s.78; TS I 506; BTS 147; Tıb.]. *krş. baharçiçeği*

çuhur ~ çukur: Yeşil ve taze iken yenen, salatası yapılan ot, *hindiba* [DS III 1302]

çul: Soğanın içi anlamında da kullanılır [MKK].

çulluca ~ çullukça: *bk. saçak mantarı* [TBAS s.78]

çulluk: Meyvesi müshil yerine kullanılan bir çeşit ağaç [DS III 1303]

çulluoğlu: Bir çeşit üzüm [DS III 1303]

çum: Kızılçık [TBAS s.78].

çumra: Rezene [TBAS s.78].

çuran: Diken [Trab.-2].

çuraniye: Akasya ağacı [Trab.-2].

çüçerka: Küçük, yuvarlak acı biber [DS III 1306].

çüklüce: *bk. çükündür* [DS III 1307].

çülül: Kuş üzümü [DS III 1308; EYSV s.46].

çümen: Çimen [AlAD230: Er.]

çünk: Su teresi çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. sulak yerlerde yetişir. Van bölgesinde köklerinden boyar madde elde edilmektedir. Van bölgesinde *ranunculus polyanthemos* L. [*ranunculaceae*] türüne de aynı ad verilmektedir. *Trollius Ranunculinus* [Smith] Stearn *Ranunculaceae* [TBAS s.79]. bk. *düğün çiçeği* ~ *su teresi*

çürügen armut: Bir tür armut [SOS s.102: Or.; OYAA s.136].

çürük erük: Bir tür erik [SOS s.117: Gölköy–Or.].

çürük kirmidi: Sarı renkte bir mantar [Dur.].

çüşka: Küçük, yuvarlak acı biber [DS III 1309]

çüşük [I]: Pamuk kabuğu yapışık meyve [EYSV s.46; EYAD 232]

çüşük [II]: Marulun yaprakları arasında bazen görülen, gökten çıkmış küçük köklü ve küçük yapraklı marul yavrusu, marulun küçüğü [GA s.176].

çüttöyu: Peygamber çiçeğine benzer bir çeşit ot [DS III 1310].

çükündür ~ çükündür ~ çükündürük <Far.: 1. Pancar, beyaz ve kırmızı iri pancar. şeker pancarı değildir; 2. Havuç; 3. Lahana [TS I 508; DS III 1307; DS XII 4481; AAT 212; AlAD 230: Bol., Düz.; KYAS s.62: Kırş.; AAT 212: Kas.; Ank.Söz. s.75Ayş., Bâl., Bey., Kayaş-Ank., Bey. ŞEN., Kız. BAL.; GA s.176; Kar.Eflani; DS III 1307; GA s.176; Ank.Söz. s.75Kız. BAL.; AlAD230: Saf.]

çükündür: Pancar [Kas. s.443].

çüven: Kökü ezilerek yapılan çamaşır yıkamada kullanılan bir bitki türü [SİYA s.590].

çüdem: Çiğdem çiçeği [AAT 211: Çor.].

- D -

dabah: Yumruları yenebilen tatlımsı bir bitki [SİYA s.590].

dabal: Kabak [Muş s.252].

daban_ağacı: *bk. taban_ağacı* [TYA s.65].

dadağan ağacı: Nazarlık ağacı da denilen, çalıya benzeyen ama dikenli olmayan, kuş üzümüne benzer bir ağaç türü [KYAS s.64: Çayağazı].

dadah: Yumruları yenilebilen tatlımsı bir bitki [DS IV 1317]

dādān: (<*dağdağan*) Kahverengi nohut büyüklüğünde meyveleri olan çok sert odunlu, sert ve kurak iklime dayanıklı bir ağaç [KAYMA s.337].

dadel: *Dişbudak ağacı* [DS IV 1319]

dadırak: Ada çayı [TBAS s.80].

dadırğan: Tarlalarda kendiliğinden yetişen ve yenilebilen büyük yapraklı bir çeşit ot [DS IV 1320]

dafne <Yun.: *Daphne* [*Thymelaeaceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yaprak döken veya dökmeyen, yeşilimsi beyaz, sarı veya pembe çiçekli ve çalı görünüşünde bitkilerdir. Zehirli bileşikler taşırlar. *Eş anl. dulaptal otu. Daphne gnidioides jaub.et spach: Develik, havaza* [Alanya-Antalya]. *D. Mezereum l.: Kırkat* [Artvin], *mezeryon. D. Oleodites schreher: Develik* [Ermenek-Konya, Mut-İçel], *göğçe* [Tekir Yaylası-Kayseri], *gökçe* [Sivas], *yaygıç* [Sivas], *yaygıç gökçesi* [Sivas], *yazkış gökçek* [Sivas]. *D. Pontica l.: Kurtbasğı, sırimagu, sırimbağı. D. Sericea vahl: Tavuk çiçeği.* Basura karşı kullanılır [Belen-İskenderun]-[TBAS s.80; BTS 149; Zeh.Bit.]. *bk.defne ~ tavşan elması*

dag~ dank: Pancar cinsi [EYA412; Erz.Mer. s.174; SİYA s.592].

dagdığan: Gilaburu [TBAS s.81].

dağın: Dağlarda ağaçlarda yetişen küçük kahverengi nohut büyüklüğünde yemiş [Ad. 310].

dağ armıdı ~ dağarmudu: Yabanî armut, ahlatolgunlaşmış meyveleri yenir. Olgun meyveler kurutularak hoşaf yapılan bir bitki. *Pyrus Elaeagnifolia* Pallas. *subsp. Elaeagnifolia*. [Siv.2; TS I 511; DS IV 1323; Yer.Bit.; KYAS s.64: Kırş.].krş. *dağ armudu*

dağ cehrisi: *Kuzu otu*[TBAS s.80].

dağçamı: Dağda yetişen çam türü [TS I 511].

dağ çayı: 1. *Sideritis* ve *Stachys* [*labiatae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, kuvvetli kokulu ve çalı görünüşünde bitkilerdir. Bazı türlerden elde edilen yapraklı ve çiçekli dallar, sıcak su ile çay gibi hazırlanmakta ve elde edilen sulu kısım, şekerle tatlandırıldıktan sonra içilmektedir. Özellikle aşağıdaki türlerin kullanıldığı saptanmıştır. *Eş anl. ot çayı, siderya* [yalnız *sideritis* türleri için kullanılır], *yayla çayı*. *Sideritis Arguta* Boiss. et Heldr.: Antalya Bölgesi. *S. Argyrea* P.H.Davis: Eşek Çayı [Antalya Bölgesi]. *S. Bilgerana* P.H.Davis: Konya Bölgesi. *S. Condensata* Beiss. Et Heldr.: Kozalı Kekik. Antalya Ve Burdur Bölgesi. *S. Congesta* P.H.Davis: Antalya Bölgesi. *S. Hispida* P.H.Davis: Konya Bölgesi. *S. Leptoclada* O.Schwarz Et P.H.Davis: Kızlan Çayı, Muğla Bölgesi. *S. Libanaotica* Labill: Acem Arpası, Altınbaş. Çay otu, Yara otu. Antalya, Burdur ve Mersin Bölgeleri. *S. Perfoliata* L.: Güney Anadolu Bölgesi. *S. Pisidica* Boiss. Et Heldr.: Eldiven Çayı [Akseki-Antalya], Antalya ve Muğla Bölgeleri. *S. Stricia* Boiss. Et Heldr.: Antalya Bölgesi. *S. Syriaca* L.: Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Güney Bölgeleri. *S. Tmolea* P.H.Davis: Balbaşı, sivri çayı, İzmir Bölgesi. *S. Trojana* Bornm.: Kazdağı çayı. Çanakkale Bölgesi. *Stachys Erecta* L.: Antalya Bölgesi. *S. Lavandulifolia* Vahl: Eşek otu[Van]. Tokalı çay, tüylü Çay Akseki-Antalya, Kahramanmaraş, Konya ve Van bölgeleri. *Morina Persica* L. [*Morinaceae*] türünün çiçekleri, koku verici olarak çaya katılır [Gümüşhane]-[TBAS s.80,81; BTS 149; DS IV 1324; AVA 260]; 2. 40-100 cm yükseklikte, basit yapraklı, kuvvetli kokulu, tüylü, beyaz çiçekli ve odunsu bir çalıdır.

Antalya bölgesinde yaprakları çay yerine kullanılır. *Dorystoechashastata boiss. et heldr ex bentham*[*labiatae*]-[TBAS s.81]; 3.Taş Nanesi [TBAS s.81].

dağ çileği: Çok yıllık, sürünücü, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Olgun meyveleri çiğ olarak veya reçel hâlinde yenir. Bolu ve Düzce pazarlarında satılmaktadır. *Eş anl. amahta, amofta, col*[Yusufeli-Artvin], *çiğelek, çiğdem, çile*[Trabzon], *hamofta* [Trabzon], *hamuçara, hamukara, hamukera, hanıfta* [Trabzon], *yabanî çilek, yer çileği**Fragaria Vesca L.*[*Rosaceae*]-[TBAS s.81; TS I 511].

dağ çöveni: 10-30 cm yükseklikte, tüylü, kalın köklü, sarı çiçekli ve çek yıllık bir dağ bitkisidir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu dağlarında yetişir. Kökleri bazen çöven yerine satılmaktadır. *Scorzonera Rigida Aucher*[*Compositae*]-[TBAS s.81]. *bk. çöven ~ yemlik*

dağdalak otu: 5-10 cm yükseklikte, yer yatık ve çiçekleri soluk sarı renkli bir dalak otu türü, *Teucrium montana*, [TS I 511].

dağ eriği[I]: Yabanî erik [TÇDSK s.39; TS I 511; SOS s.117: Akkuş-Or.; Havza-Sm.; TBAS s.81].

dağ eriği[II]: Ekşisinden “arabaşı”yemeği yapılan bir bitki.*Prunus Spinosa L. Subsp.Dasyphylla* [Schur] *Domin.* [Yer.Bit.].

dağ erik otu: *Ballıbabagiller* familyasından, yaprakları basit ya da hafif parçalı, dairesel dizilişli, fındıksı tipte meyveleri olan, çok yıllık, otsu bitki, *Prunella vulgaris*, [BTS 149]

dağ erişi: Dağ eriği, yabanî erik [EMİYA s.550]. *bk. dağ eriği*

dağ karanfili: Toprak üstü kısımları Doğu Anadolu Bölgesi'nde süpürge olarak kullanılır. *Xeranthemum Annuum*L. [*Compositae*]-[TBAS s.81].

dağ katırtırnağı: Bir tür ot [Genista Jaubretii Spanch; Ank.Ahlat. s.35-40].

dağ kavağı: *bk. acıavak* [TBAS s.81].

dağ kekiği: Çiçekli ve yapraklı dalları Antalya bölgesinde çay olarak kullanılan bir bitki. *Origamm Onites L.* (Ant.-Kımluca) [TBAS s.296]; 2. Kaya kekiği [TBAS s.81]; 3. Mercanköşk [TBAS s.82].

dağkestanesi: *Bileşikgiller* familyasından; çayır ve ormanlarda yetişen, papatyayı andıran, çok yıllık bir bitkidir. Sert yapılı ağaç ve bu ağacın meyvesi, *Sloane berteriana*, [TS I 513; Tıb.]. *krş. öküzgözü*

dağ kimyonu: *bk. kefe kimyonu* [TBAS s.82].

dağkirazı: *bk. kiraz* [TBAS s.82].

dağlâlesi: Manisa lalesi. *Düğünçiçeğigillerden*, mor renkli, çan biçimi tüylü çiçekleri olan otsu bir bitki, anemon, *Anemone vulgaris*, [TS I 513; TBAS s.82].

dağmarulu: 10-25 cm yükseklikte, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Ege Bölgesi'nde, haşlandıktan sonra salata olarak yenir. *Eş Anl. Keçi Marulu* [İzmir] *Hyoseris Radata* [Compositae] [TBAS s.82].

dağmisgisi: *bk. müşkülüm* [TBAS s.82].

dağmuşmulası: Tavşan elması [TBAS s.82].

dağ nanesi: *Cyclotrhium Niveum* [Boiss.]Manden. Et Scheng. [Labiatae]. 20-50 cm yükseklikte, beyaz tüylü, pembe çiçekli, çok yıllık ve çalı görünüşünde bir bitki. Yaprakları Doğu Anadolu [Erzincan, Malatya Ve Sivas Köyleri] bölgesinde çorba ve yemeklere koku vermek için kullanılır. *Eş anl. kül otu* [Kemaliye-Erzincan]. *Cyclotrhium Origanfolium* [Labil]Manden Et Scheng: Nane Ruhu [Antalya, Ulukışla] aynı maksat için kullanılır [TS I 514; TBAS s.82]. *bk. dağ reyhanı*

dağnohodu: *bk. nohut* [TBAS s.82].

dağ pancarı: Yabanî pancar [TBAS s.82].

dağ papatyası: Beyaz papatya [TBAS s.82].

dağ pazısı: Labada [TBAS s.82].

dağ pırasası: *bk. çiriş* [TBAS s.82].

dağ reyhanı: *Ziziphora* [*Labiatae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar kuvvetli kokulu, çiçekler morumsu kırmızı renklidir. Toprak üstü kısımları bitkisel çay olarak kullanılır. Anadolu'da beş tür bulunmaktadır. *Ziziphora Clinopodioides* Lam.: Keklik otu, Kır Nanesi, Nane Ruhı. *L. Taurica* Bieb.: Nane Ruhı. *Z. Tenuior* L.: Arguvan-Malatya], fare otu[Balıkesir], karınağrısı otu, morkız çayı, nane ruhu. Gaz söktürücü olarak kullanılır [TBAS s.82]. *bk. dağ nanesi*

dağ sakızı: 1. Hindiba [TBAS s.83]; 2.Kannık [TBAS s.83,152]; 3. Marul [TBAS s.83]; 4. Yemlik [TBAS s.83]. *bk. kanlık*

dağsalebi: Salep [TBAS s.83].

dağ sarmaşığı: Bodur otu [TBAS s.83].

dağservisi: *bk. sedir*[TS II 1930].

dağ soğanı: 100 cm kadar yükseklikte, büyük soğanlı, mavimsi, mor çiçekli ve otsu bir bitki. Soğanları haricen romatizma ağrılarına karşı, Bitlis bölgesinde kullanılır.*Scilla Hyacinthoides* [*Liliaceae*]-[TBAS s.83].

dağ sümbülü: *Zambakgiller* familyasından, *Arap otu vebellevalia ve muscari* [*Liliaceae*] türlerine verilen genel ad. *Eş anl. Arap otu, Arap Sümbülü, Arap Taşağı, camış memesi* [Erzurum], *camız memesi, gavur soğanı*[Elmalı-Antalya], morbaş, yalancı sümbül. *Muscari Comosum*[L.]Miller: Dağ sümbülü. Anadolu'da yaygın bir türdür. *M. Neglectum* Guss.: Dağ Sümbülü. Anadolu'da yaygın bir türdür. *M. Tenuiflorum* Tausch: Dağ sümbülü. Orta Anadolu'da yaygındır.*Mucari Muscarimi Medicus*.(Denizli, Tavas)[TBAS s.83,296; BTS 150]. *bk. müşkülüm ~ sümbül*

dağüzümü: Pekmezi yapılan siyah bir çeşit üzüm [DS IV 1326].

dağ yemişi: *bk. kocayemiş* [TBAS s.83].

dağalması ~ dağelması: Yabanî elma,ceviz büyüklüğünde dağlarda yetişen ekşi, yabanî elma. [TS I 511; DS IV 1321; SOS s.113: Vezirköprü-Sm.].

dağan: Bir çeşit dağ yemişi [Göl.]

dağarcık: Dağlarda yetişen yabanî bir yemiş[DS IV 1323;MBTS I 611].

dağbaklası: Ekin tarlalarında biten, fasulyeye benzer taneleri olan yabanî bir bitki [DS IV 1323].

dağdağan <Far.: 1. Ban otu [TBAS s.81]; 2. Çitlembik [UA s.104; Tietze 545; DS IV 1324; SİYA s.591; EYSV s.50; TBAS s.80,81,119]; 3. Gilaburu [OAAD230: Kay.; TBAS s.81]. *bk. gilaburu*

dağdel: Yaban cevizi [DS IV 1325].

dağgülü: Gelincik [DS IV 1325]

dağım ~ dağın ~ davum: Çitlembik [SİYA s.591]. *krş. dağdağan*

dağlama: Bazı *chrysantaemum* [*compositae*] türlerine verilen genel ad, 20-70 cm yükseklikte, bir yıllık, sarı çiçekli ve otsu bitkilerdir. Çiçek açmadan önce toplanır, suda haşlanır ve salata olarak yenir. Aşağıdaki türler Batı Anadolu Bölgesi'nde kullanılmaktadır. *Chrysantaemum Coronarium* L. *C. Segetum* L.: *bk. horozibiği* [TBAS s.82].

dağsabunu: Bir çeşit ot [DS IV 1326]

dağun: Çitlembik [TBAS s.83].

dahat: Lahana [DS IV 1328; Ank.Söz. s.76: Ank.]

dahlı: İncir [DS IV 1329]

dakırdalak: *bk. ısırgan* [TBAS s.83]

dakka otu: *bk. iğnelik* [TBAS s.83]

dal (~*şal*): Ağaç dalı; lahana ya da yaprağı; meyve ağacı [Şav.; UİA 373; ADÜM-I 163: /sp., Eğ., Man., Af.; KBAYA 188; EYSV s.50; KİAT 314: Tr.; AAT 213: Çan.; DTYA59: XXVII-30, XXIX-5; SİYA s.591; Ank.Söz. s.77: Kız. BAL.].

dal limonu: Dalından düşüp yerden toplandığı için pek makbul tutulmayan limon [DS IV 1346]

dala diken: Isırgan [TBAS s.83].

dalağan: *bk. ısırgan* [TBAS s.83].

dalak otu: 1. *Altın otu* [TBAS s.83]; 2. *Kısamahmut* [TBAS s.84]; 3. *Eğrelti otugillerden, ballı babagillerden*, Akdeniz çevresinde kuru yerlerde yetiştirilen, yüz kadar türü bulunan, güçlendirici, uyarıcı ve yara sağaltıcı olarak kullanılan otsu veya odunsu bitki, duvar sedefi, *Teucrium chamaedrys*. Haziran - eylül ayları arasında pembe ve seyrek olarak da beyaz renkli çiçekler açan, otsu bir bitkidir. [Tıb.; TS I 517]. *krş. altın otu ~ kısamahmut ~ kurtluca*

dalasıçtı: Çok çabuk olgunlaşıp kendiliğinden düşen ve dallara çarpıp patlayan bir cins sarı erik [DS IV 1338]

dalayan diken: Isırgan [TBAS s.84].

dalbastı: Bir çeşit iri, asılı kiraz [DS IV 1340].

dalcın: Bir tür armut [SOS s.103: Havza–Sm.].

dalçörtüğü: Bir tür armut [SOS s.100: Vezirköprü–Sm.].

dalfidan: Taze ve yeni fidan [TS I 517]

dalgan ~ dalhan ~ dalagan ~ dalıgan ~ dalıgan ~ dalan: Isırgan [MA s.296; TBAS s.84; Baba. s.374; MA s.296].

dalgara: Dalları ince, gövdesi uzun bir ağaç [ADOSA s.463].

dalgıran elma: Bir tür elma [SOS s.113Gölköy–Or.].

dalgıran: Armut türü [OYA s.136; SOS s.103: Vezirköprü ,Çarşamba-Sm., Durağan-Sn.].

dalık [I]: Nohut, Mercimek gibi bitkilerin her bir adedine verilen isim [Mal.-Ak.].

dalık [II]: Ham kavun [DS IV 1345]. *krş. diblek vd.*

dallama: Papatya [DS IV 1345]

dallı unutma benı: Bir tür çiçek (*Myosotis Ramosissima Rochel & Schultes*) [Ank.Ahlat. s.35-40].

dalya <*Fr.dahlia*: Yıldız çiçeği [DS IV 1347;Tietze 553].

dam koruğu: *Kaya koruğu. Damkoruğugillerden*, eski yapıların üzerinde yetişen ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan, bir veya çok yıllık türleri olan, ılık iklimlerde yetişen otsu bir bitki, *Sedum*, [TS I 525; DS IV 1353; Ank.Ahlat. s.35-40; TBAS s.84].

damakuyruğu: Sığırkuyruğu [TBAS s.84].

damar otu: Sulak yerlerde biten, ince damarlı, geniş yapraklı, İltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir ot [DS IV 1350] Bitkinin yaprak damarları çok belirgindir. Bitki bu özelliğine bağlı olarak isimlendirilmiştir.[*Plarnago Lanceolata-Plantaginaceae*; TBAS s.84,226].*krş. bağa*

damar yaprağı: *bk. bağa* [TBAS s.84]. *krş. bağa*

damarca (~ tamarca): Yemeği yapılabilen bir ot [TYA s.66].

damarcık: *bk. damar otu* [DS IV 1350;Tietze 554].

damarlıca: *bk. damar otu* [DS IV 1350]

damartartık: Salep [TBAS s.84].

damasğan: Bir tür armut [SOS s.103: Aybastı-Or.].*krş. damaskene ~ damasğan*

damaskene ~ damasğan <Yun.*damáskino*: Bir çeşit erik [DS IV 1350;Tietze 555; SOS s.117: Aybastı-Or.]. *krş. damaskene ~ damasğan*

damat eriği: Bir tür erik [Havza –Sm.]-[SOS s.117].

damates ~ damatis~ domat ~ domata ~ domates ~ domatez ~ domatis ~ domatiz <Fr.: Domates; *patlıcangillerden* bir çeşit bitkidir. [*Solanum Lycopersium*; Tıb.; Ger. s.328; Pınar. s.290; ÇYA 241; EMİYA s.573; 8,29; AMA s.300; Ada. s.145; Çay s.276; Dört. s.355; Dört. s.360; SİMA s.282; Baba. s.376; UİA 375; ÇYA 240; Ad. 310; UİA 375; UBA s.111; KYA246; Ber.s.199; Bil. s.848; SİYA s.598; Şab.].

damkoruğu: *Damkoruğugillerden* ılık iklimlerde Yetişen Bir Bitkidir. Çiçekleri Kırmızıdır. [Tıb.].*Krş. Kulakotu,Kayakoruğu*

dana ayağı: *Yılinyastığıgillerden*, yaprakları lekeli bir bitki. Bu bitki, “*yılan yastığı*”, “*eşek kulağı*” olarak da bilinir. Bu bitkinin büyük ve kırmızı yaprakları vardır. Arum türleri genellikle 30-50 cm yükseklikte, çok yıllık, yumrulu ve otsu bitkilerdir. Yapraklar ok biçiminde, uzun saplı ve koyu yeşil renkli. Çiçekler özel bir çiçek durumu meydana getirirler. *Nivik Arum Italicum*; [Gir.].

dana daşşak eriği: Bir tür erik [SOS s.117: Akkuş,Korgan-Or.].

danaayağı: *Yılinyastığıgiller* familyasından; yaprakları büyük ve koyu kırmızı olan mide bulandırıcı bir koku salan, büyük yumrulu bir bitkidir. İstanbul çevresinde, ege ve akdeniz bölgesinde yetişir. Çalılıklar arasında, kuvvetli topraklarda 2000 m yüksekliklere kadar yetişen, gölgeli ve serin yerleri seven, bitkilerin taze yaprakları ve kökleri haşlandıktan sora sebze olarak tüketilen, hekimlikte kullanılan bir bitki. [*Arum Italicum*]-[Tıb.; Or.-Zir.; TS I 526; TBAS s.84].*krş.yılinyastığı ~ nivik*

danabağırtan: Ormanlık alanlarda ve çalılıklarda yetişen, kurutulmuş kökleri suyla kaynatılmak suretiyle haricen ve hayvanların tedavisinde kullanılan bir

bitki; *karaca ot. Helleborus Orientalis* [Or.-Zir.; TBAS s.84]. *krş. akçöpleme, karacaot, patlak çiçeği*

danabaklası: Koca bakla, iç bakla, tane bakla [DS IV 1355]

danaburnu: Aslanağzı çiçeği [TS I 526]

danadaşak [I]: Tohumu tespih taneleri gibi olan bir çeşit bitki [DS IV 1355]

danadaşak [II]: Erik türü [Dur.].

danadili: *bk. geyikdili* [TBAS s.84]

danagöbeği: *bk. domuzağırşığı* [TBAS s.84].

danagöz ~ danagözü: Bir çeşit eksi, kara, sulu üzüm [*danagözü*], [DS IV 1356]

danakıran ~ danāran (<*dana+kıran*): Karaca ot. İlkbaharda biten sarı çiçekli bir bitki [AA124; TBAS s.84].

danakıran otu: *Salepgillerden*, bataklık yerlerde yetişen bir bitki, *Epipactis*, [TS I 526]

danakuyruğu: *bk. sığırkuyruğu* [TBAS s.84]

danamemesi: 1. Bir çeşit kara üzüm, 2. Çiğdem gibi bir bitki [DS IV 1356]

dancak otu: *bk. Isırgan* [TBAS s.139]

dangalak <*Erm.*: Ispanağa benzeyen bir bitki [DS IV 1359; Tietze 558].

dantara: Bir cins beyaz erik [DS IV 1363]

dantel ağacı <*Fr.dantela: Dulaptalotugillerden*, sünger gibi kullanılan, kabuk lifleri dantele benzeyen bir ağaç, *Lagetta*, [TS I 527]

danulga ~ davişga ~ davulga ~ davulğı ~ davulgo ~ davulgu: Kocayemiş ağacı ve meyvesi [Tietze 569 SİYA s.593; TBAS s.85; DS IV 1379, 1382]

dar ~ darı (~ *tarı* ~ *akdarı*): Mısır. Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı bir bitkidir. tohumları besin olarak kullanılır. Meyveleri [*halk arasında tane denir*] için yetiştirilen veya yabanî olarak bulunan *graminae* familyasınabağlı bir yıllık ve otsu bitkilere verilen genel ad. Aşağıdaki türler Anadolu'da yetiştirilmektedir: *Bk. Darıcanotu. Panicum Miliaceum L.*: Arnavut darısı, boz darı, boza darısı, kum darısı, saçak Darı. *Setaria Italica [L.]P. Beauv.*: Aç darı, salkım darı, tilkikuyruğu. *Sorghum Bicolor[L.]Moench.*: *Bk. kanyaş.* *Cernuum*: Ak darı, gigil darısı [Elazığ, Malatya]. *Dochna*: Süpürge Darısı. *Durra*: Ak darı [TBAS s.85; ADDA s.163; BT s.108; Çöm.114; Dört. s.360; Gazi. s.212; Trb.Vak; UA s.104; OYA 341; Dur.; GA s.192; KİAT 314: Or.; Tıb.; ÇYA 240; Bül.; Gün.; TYA s.66; TS I 530; BTS 152; DS IV 1370].

dar yapraklı geven: Bir tür ot [*Astragalus Angustifolius Tam.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

dar yapraklı güneşgülü: Bir tür ot [*Helianthenium Salicifolium [L.]Miller.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

darağ otu ~ darah otu ~ darak otu: *Dereotu* [TBAS s.84].

darağoti: Yemeklere katılan kokulu bir bitki [EİAs.71].

daraklık otu: *Anasongillerden* bir bitki; *diş otu* [TBAS s.84; DS IV 1367]

darağdalı: Tarhana yapımında kullanılan bir ot çeşidi [Kas.s.443].

darcan: Darıcan otu[TBAS s.84].

dardağan ~ dardahan: 1. Palmiye cinsinden bir ağaç; 2. Bu ağacın çitlembik büyüklüğünde, sert çekirdekli tatlı yemişi, *Milium Effusum*, [TS I 529]MBTS I 633 [EİAs.71; TBAS s.84].

darende ~ derende: 1. Kendisi ve çekirdeği uzun ve tatlı, çok kokulu iyi cins bir kayısı çeşidi; 2. Koyu kırmızı renkli, az sulu bir üzüm çeşidi [DS IV 1369, 1433]

dargun: Çitlembiğe benzeyen sert çekirdekli, tatlımsı bir sonbahar yemişi [SİYA s.592; TBAS s.84].

darı mısırı: Cin mısırı, ufak taneli, sivri uçlu mısır [DS IV 1371]

darıca otu ~ darıcan otu: 1.5 ve kadar yükselebilen, bir yıllık ve otsu türler. Sulak yerler ve pirinç tarlaları içinde yetişir. Meyvelerine, iyi temizlenmemiş pirinç içinde rastlanır. *Eş anl. darıca* [Alpullu-Kırklareli], *Darıcan, Darıcan Echinochloa Crus- Galli* [L.] *P. Beauv.* veya *E.Oryzoides* [Ard.] *Fritsch Gramineae*; Gelibolu; [TBAS s.85; DS IV 1370; SİYA s.592].

darıca: Darıca otu [TBAS s.85].

darıcan ~ darıcan: Bir çeşit bitki [Dört. s.360; AKAY s.490; TBAS s.85]*bk. darıca otu*

darılcan: Zararlı bir çeşit bitki [Ada. s.145].

dari: Buğdaygillerden kuraklığa dayanıklı bir bitki [Muş s.235; DA 153]

daru: Darı [AA125; Din.Ev. s.498].

daşgara armudu: Bir tür armut [SOS s.103Gölköy–Or.].

daşgıran: Bir tür armut [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.103].

dastar: Kilim türü [Dur.].

daşarmıdı ~ daş armudu [*taş armudu*]: Sert kabuklu bir kış armudu türü [KAYMA s.339; OYA s.136; SOS s.103: Çarşamba–Sm.; Gerze, Durağan – Sn.; Akkuş, Gölköy–Or.].

daş elması: Bir tür elma [SOS s.113Akkuş–Or.].

daşkiraz: Bir çeşit kiraz [DS IV 1377].

daşahır: İçinde ekili yer bulunmayan otlak [EYSV s.51].

daşlıca armut: Yabanî armut, ahlát [DS IV 1377].

daşlu armut: Bir tür armut [SOS s.103Havza, Vezirköprü-Sm.].

daşrik: Meşe ağacının, yaprağı sıyrılmış ince dalı, çalı [ARDER s.255].

datlı ~ dirfil: Pembe renk çiçeğin dibi emildiğinde ağza hoş bir tat veren bir tür yonca [TÇA s.84]. *krş. emzik çiçeği*

datlı kenger: Lenger [TBAS s.85].

datlıbilem: Kırlarda, ırmak kıyılarında kendiliğinden biten tatlı meyveli bir bitki [DS IV 1378]

datlu armut: Bir tür armut [SOS s.103: Çarşamba,-Sm.; OYA s.136].

datlu elma: Bir tür elma [SOS s.117: Akkuş, Kumru, Korgan–Or.; Havza Vezirköprü-Sm.; Durağan].

datlu erük: Bir tür erik [SOS s.117: Çarşamba–Sm.].

daut yaprağı: İri yapraklı bir ot [ARDER s.255].

dav ılfarı: Ülfar, bodur süsen, sarı süsen. Sarı dağ gülü [UBA s.111].

däväk: Üzüm salkımı [ADÜM-I164:Bal.].

davıl: Davul [BİA s.316].

davılga: Çitlembik [TBAS s.85].

davin: Çitlembik [TBAS s.85].

davşan elması: Tavşanların yediği küçük elma [Ank.Söz. s.79: Hasanoğlan-Elm.; SOS s.113: Boyabat Durağan–Sn.]. *krş.davşan yimişi*

davşankulağı: “*Eyelamen*” adlı ot [Ank.Söz. s.80Ank. HZK I]

davşan otu: Bir tür ot [Denizli, Pamukkale]*Cistus Laurifolius* L. [TBAS s.296].

davşan topuğu: Erik çeşidi [Gün.].

davşan yimişi: Tavşanların yediği küçük elma [Ank.Söz. s.79: Hasanoğlu-Elm.; SOS s.113 Boyabat Durağan –Sn.]. *krş.davşan elması*

davşanak ~ davşımak: 1. Yaprığı yapışkan bir ot; 2. Funda; 3. Pırnal ağacı, *Cistaceae* [DS IV 1382]

davşanbaşı: İri bir elma türü [KAYMA s.339].

davşancık: Kolay yanabilen, kuş yumurtası gibi meyvesi olan kokulu bir bitki [DS IV 1382]

davşankulağı: *Domuzağırşağı* [TBAS s.85].

davulcu <Ar.: *Bögürtlen* [DS IV 1382].

davun otu ~ dovun otu: Mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilerin köküne yapışarak büyüyen, mavi çiçekli, asalak bir ot [DS IV 1383; DS XII 4487; TBAS s.85]. *bk. canavar otu*

davun: Çitlembik [TBAS s.85].

davut yaprağı: Sulak yerlerde yetişen, büyük yaprakları bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan bir ot [DS IV 1383]

davuz çiçeği: Bir çiçek türü [Dur.].

dede gülü: *Jurinella Moschus* [Habl.] *Bobrov* [Compositae]. Bodur, çok yıllık, otsu ve pembe çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri kuvvetli kokuludur. Bu ad Anamas dağlarında [Beyşehir] kullanılmaktadır. *Eş anl. müşgül* [TBAS s.86]. *bk. müşkülüm*

dedesalih: Papatya [EDSK s.27 Uzk. Gazi Mehmet K.].

dedebört ~ dedebörtü: *Lepiota Procera* [Fr.Ex Scopoli] *Quelet* [Agarieaceae]. Şapka sütlü kahverengi veya beyaz. Üzerinde koyu renkli parçacıklar bulunur. Ortasında mememsi bir çıkıntı vardır. Sapta bulunan halka serbest olup sap üzerinde kolayca hareket eder. Sapın dibinde çanak

bulunmaz. Bolu çevresinde toplanır ve pazarlarda satılır. Yenen bir mantardır. Kuzukulağı [TBAS s.86]. *bk. şemsiye mantarı*

dededeğneği: Çok yıllık, yumrulu, beyaz çiçekli ve otsu bir tür. Köklerinden çiriş elde edilir [Tunceli]. *Asphodeline Globifera J. Gay Ex Baker*: Gelinsaçı [Çepni, Gemerek-Sivas]. *Aspaodeline Tenuior [Fisch.] Ledeb. [Liliaceae]*- [TBAS s.86]. *bk. çiriş*

dedekuleti: Tekesakalı [TBAS s.86].

dedemene: *bk. hint yağı ağacı* [TBAS s.86]

dedemsakalı: Tekesakalı [TBAS s.86; DS IV 1398]. *bk. dedesakalı*

dedesakalı mantarı: *Heridium Corallodites [Fr.] Pers. [Hericiaceae]*. Çok dallanmış, dalları üzerinde dikensi çıkıntılar bulunan, kar beyazı veya soluk sarı renkli bir mantardır. Çürümeye başlamış kayın gövdeleri üzerinde yetişir. Bolu bölgesinde bulunur. Sonbaharda pazarlarda satılır ve yenir. *Eş Anl. Gelinteli Mantarı, Tellice* [TBAS s.86]. *bk. saçak mantarı*

dedesakalı: Kırlarda yetişen, havuca benzeyen, yenilebilen bir ot. Düz, ince, uzun, yeşil yapraklı yenilebilir bir bitkidir. Kendiliğinden yetişen ince uzun yapraklı madımak türü [Dar.; UBA s.111; DS IV 1398; ETA II 594; SİYA s.593; TBAS s.86].

dedşiye salebi: Salep [TBAS s.89].

deermi: Bir armut adı [Sulu Deermi; AA125]

defne yaprağı: Çeşitli yiyeceklere güzel koku versin diye katılan yaprak [TS I 537]

defne <Yun.: *Defnegillerden*, 2-5 m yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, dimdik, sarı çiçekli bir çalı veya ağaççıktır. Yaprakları baharat olarak meyveleri ise yağ elde etmek için kullanılır. Türkiye'nin önemli bir dış satım ürünüdür. *Eş anl. har*[Kadirli-Adana], *nehtel, tahnal tefrün, tehnel, tenel,*

tenhel, teynel laurus nobilis L. [*Liliaceae* [TBAS s.86; TS I 537; BTS 153; Tıb.; Tıb.Bit.; Tietze 575]. *bk. dafne*

değirmannuğ: Öğütölmek üzere hazırlanan buğday, arpa, mısır vb. [ARDER s.255].

değirmen armudu: Yazın olgunlaşan ve yeşil renkli olan bir armut çeşidi [DS IV 1401; SOS s.103:Tekkeköy–Sm.].

değirmen çiçeğı: Aynı aylarda kırlarda açan pembe bir çiçek vardır ki buna dikkatle bakıldığında, hakikaten değirmeni anımsattığı görülür [TÇA s.83].

değirmenci üzümü: *bk. değirmenci* [DS IV 1401].

değirmenci: Siyah bir üzüm çeşidi [DS IV 1401].

dehreşiran: Dikenli, sert, orta boy bir ağaç [ARDER s.255].

dek: Şeker pancarına benzeyen, yumru köklü, tatlı ve yenilebilen bir bitki [DS IV 1406].

dekavun: Servi, kavak ağacı [DS IV 1406].

deli alan maydanozu: Çayır sedefi [TBAS s.86].

deli bardağan: *Ban otu* [TBAS s.86].

deli batbast: *Ban otu* [TBAS s.86].

deli boynuz: Erguvan [TBAS s.87].

deli çaşur: Çakşır otu [TBAS s.87].

deli çiçek: Ağustosta Ege'de, toprağın en kuru olduğu bir zamanda açan bir çiçek [TÇA s.84].

deli çöven: Çeken [TBAS s.87].

deli erik: Erik [TBAS s.87].

deli göz diken: Peygamber çiçeği [TBAS s.87].

deli kavak: Çınar ağacı [Kös.].

deli lale: *Lale* [TBAS s.87].

deli mantar: Şapkası kırmızı veya turuncu renkli, zehirli olmakla beraber öldürücü olmayan bir mantar [TBAS s.87; BTS 155]

deli maydanoz <Yun. *makedonesi*: 30-60 cm yükseklikte, yumru köklü, Beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Rozet yaprakları sebze olarak kullanılır, *Oenanthe Pimpinellodies*, *Eş anl. kazayağı. Bk. Falcaria Vulgaris L.*; [TBAS s.87].

deli nane: Nane [TBAS s.87].

deli otu: *Güzelavrat otu. Turpgillerden*, bahçelere süs olarak dikilen, at ve eşeklerin az yediklerinde ağızlarını köpürten, çok yedikleri zaman da onları patlatan, koyu yeşil Renkli, sivri yapraklı bir dağ otu, kuduz otu, *Alyssum*, [TS I 547; DS IV 1413; TBAS s.87].

deli salep: *ColchicumCilicicum*[Boiss.] Dammer [*Liliaceae*]. “İt sarımsağı” türünün kurutulmuş yumrularıdır. Göksun [Kahramanmaraş] bölgesinde elde edilir ve salep yerine satılır. *Eş anl. sarımsak salebi* [TBAS s.87]. *bk. basur otu ~ güz çiğdemi ~ salep*

deli şalba: Çalba [TBAS s.87].

deli tütün: *Domatesgiller* familyasından, 150 cm kadar yükselebilen, büyük yapraklı ve yeşilimsi sarı çiçekli bir tütün türüdür. Gaziantep, Kâhta ve Kahramanmaraş bölgelerinde yetiştirilir..*Eş anl. Hasankeyf tütünü, tömbeki tütünü*. Bu türün kurutulmuş yaprakları toz edilip meşe oduna kült, mazı, nane veya tarçın ile karıştırıldıktan sonra enfiye gibi burna çekilmekte veya ön dişlerle dudak arasına konularak içilmektedir. Bu şekildeki kullanılış özellikle Gaziantep ve Kahramanmaraş bölgelerinde yaygındır. Kullanılan bu karışıma ağız otu, bura ot, burnotu, burnut, buran otu ve Maraş otu gibi adlar

verilmektedir. Bu karışımın konduğu kaba “ot çanağı” denir [Elbistan-Maraş]. Van bölgesinde *conringiaorientalis*[l.]Andrz. [*cruciferae*] türünün yaprakları tütün yerine kullanılmaktadır. Tütünün fermentasyonu ve kokulandırılması ile elde edilen “enfiye”ye de halk arasında “*burun otu*” denilmektedir. *Nicotiana tabacum* l.: tütün. Sigara tütünü elde etmek için yetiştirilir. *Nicotianarustica* l.[*solanaceae*]-[TBAS S.87,88; BTS 155; DS IV 1413]. *bk. yabanî tütün*

deli yulaf: *bk. ibran* [DS VII 2503]

delialan maydanozu: *bk. çayırsedefi* [TBAS s.86]

delibadılcan: Domates [DS IV 1410]

delibardağan: *bk. ban otu* [TBAS s.86]

delibatbat: Baldıran otu. Yaprakları zehirli bir bitkidir, tıpta ilaç olarak kullanılır. Boş alanlarda, yol kenarlarında ve tarla kenarlarında yetişen, yapraklarından elde edilen yağ romatizmal ağrılara haricen ve hekimlikte kullanılan bir bitki. *Hyoscyamus Niger*; [Or.-Zir.; EAFSöz. s.41]. *krş. ban otu*

delibiber: Kırmızı, acı biber [DS IV 1411]

deliboyunuz: *bk. erguvan* [TBAS s.87]

delibuğday: “*Kunduru*” denilen buğday çeşidi, kırmızı buğday [DS IV 1411]

delice ~ delicä: Buğday tarlalarında biten ve çok acı olan bir bitki. 50-100 cm yükseklikte, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Zehirlenmelere neden olduğu bilinmektedir, *Eş anl. eres, erez* [Silifke], *Zivan Lolium Temulentum* L. [*Gramineae*]-[Şav.; TBAS s.87; DS IV 1411].

delice bakla: Domuz baklası [TBAS s.88].

delice: Zeytin [TBAS s.87].

delierik: Çakal eriği [DS IV 1411]

delikanlı: Kına çiçeği, kadife çiçeği [DS IV 1412]

delikara: Bir çeşit siyah üzüm [DS IV 1412]

delikiraz: Bir çeşit kiraz [DS IV 1412]

deliot: *bk. deli otu* [DS IV 1413]

Delüce bakla: *bk. domuz baklası* [TBAS s.94]

demal: Küçük yaban eriği [KİA 218, 375]

demir ağacı: *Casuarina* [*Casuarinaceae*] türlerine verilen genel ad. 30 m kadar yükselebilen ve kışın yapraklarını dökmeyen ağaçlar, vatanı Kuzey Avustralya'dır. Memleketimizde Batı ve Güney Anadolu'nun sahil bölgelerinde yetiştirilmektedir. Odunu çok serttir. Aşağıdaki tür memleketimizde yetiştirilmektedir. *Casuarina Equisetifolia Forst*[TBAS s.88; TS I 550]

demir ağacı: Dişbudak [TBAS s.88].

demir bıtırağı: Meyveleri boynuz biçiminde dikenli bir bitki. *Eş anl. çarık diken, demir diken, çoban çökerten, deve çökerten, demirleyen* [UBA s.111; TBAS s.88]

demir diken: 15-80 cm boyunda çok yıllık, otsu, sürünücü ve sarı çiçekli bir bitki. Meyveleri boynuz biçiminde dikenlidir. *Eş anl. çarık diken, çobançökerten, demir bıtırağı, demirliyen, deveçökerten. Tribulus Terrestris L. [Zygophyllaceae]-[TS I 551; TBAS s.88; BTS 155]bk. aptesbozan otu*

demir elma: Koyu kırmızı elma çeşidi [RİA315]

demir otu: Ayrik otu [DS IV 1418; TBAS s.88]

demir pıtrak: Pıtrak şeklindeki meyvelerin çok dayanıklı olmasından dolayı bitkiye bu isim verilmiştir. *Turgenia Latifolia-Umbelliferae*; [TBAVS s.226].

demirbozan: Tirfil, yabanî yonca [DS IV 1417]

demircik: 1. Dişbudak; 2. Kızılıcık [TBAS s.88].

demircük: Elma ağacına benzeyen ve küçük meyvesi olan bir ağaç [TÇDSK s.39].

demirçik: 30 - 40 metre yüksekliğinde, dalları ince, kerestesi sert bir ağaç türü [ADOSA s.465].

demirdelen: *bk. kayışkıran* [TBAS s.88]

demirdiken: Bir tür dikenli ot [*Tribulus Terrestris*]-[Tıb.Bit.].

demirelma: Bir tür elma [SOS s.113:Tekkeköy–Sm.; Ayancık Erfelek –Sn.].

demirhindi <*Far.temr-i hindi*: 1. *Baklagillerden*, sıcak iklimlerde yetişen,boyu 25 metre kadar bir ağaç;2. Hint hurması ve bu ağacın meyvesi, *Tamarindus indica*, [TS I 551; Tıb.]

Demirkara: Siyah incir [Gün.]

demirli: Büyük dut ağacı [DS IV 1418]

demirliyen: *bk. demir diken* [DS IV 1418; TBAS s.88]

demiryonca: Yoncaya benzeyen bir ot [DS IV 1418]

demür elma: Bir tür elma [SOS s.113: Akkuş Fatsa Korgan–Or.; Vezirköprü-Sm.].

den <*Far.*: 1.Tane, fasulye; 2.Tane, tohum mısır, fasulye, üzüm, nar gibi taneli yiyeceklerin tanelerinin her biri [ARDER s.255; Erz.Mer. s.175; UKA s.210; EYSV s.53].

Denden: Bir çeşit kır meyvesi [SİYA s.594; DS IV 1420]

dene fasile ~ dene fasille: Kuru fasulye [KYAs.470; KYAS s.69Şatıroğlu M.-Mucur].

dene: Buğdayın tanesi [KYAS s.69: Kortulu K.; AKAY s.491; Dar.; Çayırılı-Hay.; Şab.].

deniz börölcesi: 40 cm kadar yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir bitkidir, *Salicornia europaea*, [TBAS s.88].

deniz imihsi: *Salicornia Europaea* L. [*Chenopodiaceae*]. 40 cm kadar yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Deniz kenarlarında ve tuzlu topraklarda yetişir. Haşlandıktan sonra salata olarak yenir. İzmir pazarlarında satılmaktadır. *Eş anl. geren otu, karakoruğu, kurşun otu* [TBAS s.88].

deniz otu: *Deniz teresi*. Deniz kenarındaki bataklık yerlerde yetişen ve tursusu Yapılan sivri yapraklı bir ot [DS IV 1424; TBAS s.88].

deniz pelini: Yavşan [TBAS s.89].

deniz pırasası: Denizlerde yetişen bir tür yosun [TS I 558]

deniz rezenesi: *Maydanozgillerden*, deniz kumsallarında bol olarak yetişen, ıtırılı bir bitki, *Crithmum maritimum*, [TS I 558]

deniz sarmaşığı: Çok yıllık, sürünücü, beyaz sütlü ve otsu bir bitki, *Convolvulus soldanella*, [TS I 558]

deniz soğanı: *bk. ada soğanı* [TBAS s.89]

deniz teresi: 50 cm kadar yükseklikte, sarımsı çiçekli, çok yıllık ve otsu bitkidir. Deniz kenarlarındaki kayalar üzerinde yetişir. Taze yapraklarından turşu yapılmaktadır [Kıbrıs, Erdemli-Mersin]. *Eş anl. deniz otu* [Fethiye-Muğla]. *Cakile Maritima Scop.* [*Cruciferae*] türüne de aynı ad verilmektedir. *Crithmum Maritimum* L. [*Umbelliferae*]-[TBAS s.89].

deniz üzümü: Yurdumuzun hemen hemen her yerinde yetişen her zaman yeşil, uzun ömürlü, çalı görünümünde bir bitkidir. *Ephedra* [*Ephedraceae*] türlerine verilen genel ad. *Denizüzümügiller* familyasından, 1-2 m yükseklikte, dik dallı, dalları yeşil renklidir. Kozalakları sarı veya kırmızı renkli ve etlidir. *R. Distachya* l. türünün dalları terleticidir; romatizma ve nıkris ağrılarını hafifletici olarak kullanılır. *Eş anl. alyanak. Ephedra campylopoda c.a.meyer:*

Dallarısarkık, tırmanıcı bir türdür. Batı ve Güney Anadolu'da bulunur. *E.Major Host*: Hum [Erzincan]-[TS I 558; TBAS s.89; BTS 158; Zeh.Bit.; Tıb.]

deniz yavşanı: Yavşan [TBAS s.89].

deniz yosunu: Denizlerde biten ve genellikle kıyılarda ve kayalıklarda yoğun olarak görülen bir bitki türü [TS I 559]

denizgülü: *Sölenterlerden knidliler* filumunun, mercanlar sınıfından dokunaçları oldukça kısa, kırmızı, mavi, yeşil renkli, yalnız yaşayan türleri içine alan bir cins, *Actinia*, [BTS 158]

denizkadayıfı: Esmer su yosunlarından bir çeşit deniz bitkisidir. [*Carrageen*; Tıb.]

denizsaçı: Deniz kayalarında bulunur. Kuru iken saç gibi ince, esmer, birbirine girmiş liflerdir. Deniz bitkileri gibi kokar. *Mousse de Corse*; [Tıb.]

densuz: Taneleri küçücük olan bitki [ARDER s.255].

deper otu: Havuç [DS IV 1428]

derdik: Bir çeşit şalgam [DS IV 1432]

dere armudu: Armut türü [SOS s.103Or.; OYA s.136].

dere çayı: Kaya kekiği [TBAS s.89].

dere elması: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.113].

dere gülü: Baldırıkara [TBAS s.89].

dere kabalağı: Su kenarlarında yetişen, yaprakları kabak Yaprığına benzeyen yabanî bir bitki [DS IV 1432].

dere kirazı: Tavşan kirazı [TBAS s.89].

dere nanesi: Nane [TBAS s.89; Gelibolu]

dere otu: *Maydanozgillerden* iplik biçiminde yaprakları olan güzel kokulu bir bitkidir. 80 cm kadar yükseklikte, sarı çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Yapraklı dalları salata ve yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır. Meyveleri gaz söktürücü olarak çocuklara verilir [Van].*Eş anl. börek otu*[Karaman-Burdur], *darağ otu, darah otu, darakdalı, darak otu, donak otu, dorag otu, dorak, dorağ otu, dorog otu, dor otu, doru otu, durak, hadimala, hezertere, hukar* [Van], *sakal otu, samit, samuk, somit, tarak otu*[kars], *tarakdalı* [Daday-Kastamonu], *tara otu, tarhana otu. Anethum graveolens* L.[*Umbelliferae*]-[Tib.; Gir.; TS I 562; TBAS s.89; BTS 162; BÜYA 114; TİYA 237; Or.-Zir.; Yer.Bit.Göç.]. *krş. durak otu ~ tereotu ~ tere*

deredaban: Kaya aralıklarında yetişen ve kök kısmı yenilen bir çeşit çiçek [Tietze 593; DS IV 1432; MBTS I 672]

deregüllü: Yabani bir bitki [OYA 341]

derende: Koyu kırmızı renkli, az sulu bir üzüm çeşidi [EYSV s.54].

derici sumağı: Sumak [TBAS s.89].

derme armut: Bir tür armut [SOS s.103Gölköy–Or.; OYAA s.136].

desde ~ deste <Far.: Biçilmiş buğday, arpa veya ot yığını [EYA413; KYAs.470; KYAS s.70Savcılı Büyükoba K.; OAAD231: Yoz.; SİYA s.595; Köş.; Dar.]

destebasan <Far.: Erken olgunlaşan bir armut çeşidi [DS IV 1436; AKAY s.491; Ank.Söz. s.82Güd., Kız. BAL.]

destebozan: *Hindiba* [DS IV 1436]

desteçürüten <Far.: Ekin tarlalarında yetişen yabanî bir bitki [DS IV 1437]

destimik <Far.: Yuvarlak, küçük, güzel kokulu bir çeşit tatlı kavun [DS IV 1437]

deve dikeni ~ **deve tiken**i: 1. Boğa diken; 2. Eşek diken; 3. Gengel. *Bileşikgillerden*; 30-100 cm yükseklikte, dikenli, pembe çiçekli ve çok yıllık bir bitkidir. Acem kudret helvası denilen drog elde edilir. *Eş anl. kara yandık, kara yantak. Carduus Hamulosus Ehrh.*: Deve kangalı [İspir-Erzurum]. Genç gövdesi yenir. *C. Nutans L.*: Deve diken [Orta Anadolu], Kuşkonmaz [Doğubayazıt-Ağrı]-*Alhagi Pseudalhagi [Bieb.] Desv. [Leguminosae]*-[TBAS s.90; TS I 571; Tıb.; Bil. s.863]. *bk. boğa diken ~ eşek diken ~ gengel ~ kazankulpu*

deve elması: *Boğadiken; çakırdiken*[TBAS s.90; TS I 571]

deve gengeli: Gengel [TBAS s.90].

devegülü: Tüylü, beyazhatmi, sarı veya kırmızı çiçekli bitkidir. *Eş anl. hatmi* [UBA s.111; TBAS s.90]. *bk. hatmi*

deve kangalı: Deve diken [TBAS s.90].

deve mercimeği: Çivit otu [TBAS s.90].

deveboynu: Süsen cinsinden, sarı çiçek açan, uzun sapı deve boynuna benzeyen, fena kokulu bir ilkbahar çiçeği [DS IV 1440]

deveci armudu: Bir tür armut [SOS s.104Sm.].

devecibardağı: Armut şeklinde meyvesi olan yabanî bir bitki [DS IV 1440; Ank.Söz. s.82Güd.]

deveçökerten: *Demir Diken*. Kurak ve sert topraklı yerlerde yetişen, sarı çiçekli ve çok dikenli yabanî bir ot [DS IV 1440; TBAS s.89].

devedabanı [I]: İlkbaharda kırlarda, tarlalarda kendiliğinden yetişen, pembe çiçekli, çiğdeme benzeyen yumru kökleri yenilebilen yabancı bir bitki. [Ank.Söz. s.82: Güd., Bey. ŞEN.; Tok.-Ay.].

devedabanı [II]: İri, yassı bir çeşit üzüm [Ank.Söz. s.82: Hasanoğlu-Elm.]

devedişi: 1. Sarı, iri taneli bir buğday çeşidi; 2. İri taneli mısır [DS IV 1441]

devegözü: 1. İri, yuvarlak taneli, kabuğu kalın ve sert siyah üzüm; 2. Kalın kabuklu, büyük taneli, sulu, beyaz üzüm [DS IV 1441]

devegülü: Hatmi denilen bitki [DS IV 1441]

devek: 1. Üzüm asması [AAT 214: Çor.]; 2. Nebat dalları [AAT 214: Kas.]

devekulağı: *Bileşikgillerden* bir çeşit bitkidir. Yaprakları enli ve yeşildir. Kökü kalındır. Çiçeklerinde ince, uzun dikenleri vardır. 40-90 cm yükseklikte, çok yıllık, mavimsi mor çiçekli ve otsu bir bitkidir. Kökü iplik boyamakta kullanılır. [Kars]- *Limonum Meyeri* [Boiss.] Kuntze [*Plumbaginaceae*]-[Tıb.; TBAS s.90]. *krş. büyük dulavratotu*

develangır: 1. Ebe Gümecı; 2. Labada; 3. Gengel [TBAS s.90]

develik 1. Dafne; 2. Ebe gümecı; 3. Labada; 4.Çeşit zehirli ot; 5. Su kenarında yetişen pancar yaprağına benzeyen sarı renkli yaprağı uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan bir ot [SİYA s.595; TBAS s.90]

develik otu: *bk. yılan otu* [TBAS s.90, 286; Zeh.Bit.].

deveşaplağı: Kabalak [TBAS s.90].

devetabanı: 1. *Ebegümecı*; 2. Çakmuz; 3. *Domuzağırşığı*; 4. *Birleşikgillerden*, geniş yapraklı bir süs bitkisi, *Phlodentron*; 5. Nilüfer; 6. Kabalak [TS I 572; Tıb.; UBA s.111; TBAS s.90,91].

devetopalağı: *Çakmuz*. Kırlarda yetişen, yer elması gibi yumru kökleri olan yabanî bir bitki [DS IV 1442; TBAS s.91].

deveturpu: İlkbaharda kırlarda yetişen, tere gibi baharlı olan yaprakları yenilebilen bir ot [DS IV 1442]

devor: Köknar ağacı [Tr.Gül.]

devramel ~ devramber ~ devriamber ~ devrianber <Far.: Ayçiçeği [KYAS s.71Kırş.; KARYA s. 306; DS IV 1444,XII 4484; KYAs.470]. *krş. çitlek*

devrinti: Leylak ağacı [DS IV 1445; TBAS s.91].

dey: Pancar [GKÖ s.165: Köse].

deydikli¹⁴⁴: Ahlat, yaban armudu [DS IV 1446, 1451, 1452, 1475; TBAS s.91;MBTS I 694]. *krş. dığdığı ~ dığdak ~ dıydıklı ~ dızdığı*

dığdak¹⁴⁵: Ahlat, yaban armudu [DS IV 1446, 1451, 1452, 1475; TBAS s.91;MBTS I 694]. *krş. deydikli ~ dığdığı ~ dıydıklı ~ dızdığı*

dığdak: 1. Bir çeşit yabanî ağaç meyvesi ; 2. Elma veya çördük armudu kurusu [SİYA s.595].

dığdığı ~ dızdığı¹⁴⁶: Ahlat, yaban armudu [DS IV 1446, 1451, 1452, 1475; TBAS s.91;MBTS I 694]. *krş. deydikli ~ dığdak ~ dıydıklı*

dığdığı: Ahlat [TBAS s.91].

dığıl: Kurumuş çördük [SİYA s.596].

dığrak: Erken olgunlaşan, sarı renkli, kısa saplı bir çeşit buğday [DS IV 1453]

dılgır: Bir tür armut [Dikmen–Sn.]-[SOS s.104].

dılıpik: Ağaçların ince dalları [EYSV s.27].

dımışkı [I]: Dal, ağaç parçası[Ank.Söz. s.83: Ank. ERD.]

dımışkı [II]: İri taneli, beyaz, tatlı ve uzunca bir üzüm [DS IV 1461; Tietze 607]

dıngıl (<ses taklidi): Kuşkonmaz çiçeği [DS IV 1463;Tietze 623]

dıngıra: Zambak [DS IV 1465]

dırağan <Yun.: Geç olgunlaşan, pembe renkli, uzun saplı, sert bir kiraz çeşidi [DS IV 1466;Tietze 608]

¹⁴⁴ <Ses taklidi kelime.

¹⁴⁵ <Ses taklidi kelime.

¹⁴⁶ <Ses taklidi kelime.

dıranı üzüm: Erken olgunlaşan, siyah renkli, sert bir çeşit üzüm [DS IV 1467; KYAs.471].

dırbalan: *bk. kanlıca mantarı* [TBAS s.91]

dırı: Gül fidanına benzeyen dikenli bir çalı [GİAT 273: Mal.; DS IV 1469; SİYA s.596].

dırık ~ dirik: Yapışkanlı bir tür ot, böğürtlen [EYSV s.55; EYAD 232]

dırrı: Böğürtlen çalısı [MKK].

dış hilali: Dış otu [TBAS s.92].

dıydıklı¹⁴⁷: Ahlat, yaban armudu [DS IV 1446, 1451, 1452, 1475; TBAS s.91; MBTS I 694]. *krş. deydikli ~ dığdığı ~ dıgdak ~ dızdığı*

dızdığı: Ahlat [TBAS s.91].

dızlağan: Isırgan [TBAS s.91; Ank.Söz. s.84: Çanılı-Ayş.]

dibdip div: 1. Havuç; 2. Lahana; 3. Pancar ve kökü şekerpancarı 4. Şalgam, 5. Yer elması, [SİYA s.597; DS IV 1509; MİLA s.397; EYSV s.56; KBAYA 188; GİAT 273: El.; SİYA s.596; EYAD 232]

dibada: Dere kenarlarında yetişen bir ot. Diğer adı “gıcığıcı”dır [UBA s.112].

dibcük: Ağaç kökü [Bey.297].

dibek armudu: Bir tür armut [SOS s.104Ayancık-Sn.]

dibikara: Kalın kabuklu, ufak ve sık taneli bir çeşit üzüm [DS IV 1479]

dibikıllı: Domates [DS IV 1479]

dibiz: Kuru soğan [DS IV 1480]

diblanti ~ diblanti ~ diplenti: 1.Tütün bitkisinin işe yaramayan alt yaprakları;2. Ağacın dibinden toplanan meyve [ARDER s.256; Şav.]

¹⁴⁷ <Ses taklidi kelime.

diblek ~ diğlek ~ divelek ~ divle ~ divlek ~ divlik ~ döğelek ~ dölek ~ dövelek duvdak ~ düglek ~ dügelek ~ düglek ~ düğlek ~ dügülek ~ düklek ~ dülek ~ düvālāk ~ düvelek ~ düvlek ~ düylek ~ düyüleg ~ düyülek ~ düzlek: 1. Kalın kabuklu, olgun kavun, 2. Olgun, ufak kavun [DS IV 1527, 1615; KYAS s.75Kırş.; OAAD 232: Kır.; KYAs.471; Ank.Söz. s.89Çayırılı-Hay., Ank. ve Çevresi; Kös.; SİYA s.601; Ank.Söz. s.92: Çanılı-Ayş.; ADÜM-I166: Bal.- Köyl.; Erz.Mer. S. 177; Ban s.163; UİA 375; UBA s.111; Baba. s.376; Ank.Söz. s.92Çub.; Har.; EYAD 233; EYA 414]

dida: Tuzla yenilen bir çeşit ot [DS IV 1481]

didemsakalı: Tekesakalı [TBAS s.91].

didgül: Yuvarlak kırmızı meyveleri olan geniş yapraklı bir ağaç [ARDER s.256].

diga: Yalnız ilkbaharda ekilen bir buğday çeşidi kıraç yerlerde biten esmer renkli ufak taneli buğday [DS IV 1482; ARDER s.256].

diğnik: Ferdeme [TBAS s.91].

dihil: Bir tür yemeklik ot [MA s.297].

dihme: Fidan ya da genç ağaç [Dur.].

dik çibık: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.865].

diken ağacı: Akasya [DS IV 1486]

diken çiçeği: Böğürtlen [Tir.; Rize-Pazar-Ağ.; TBAS s.91]

diken çileği: Böğürtlen [TBAS s.91].

diken dutu: Böğürtlen [TBAS s.91; TS I 582]

diken otu: *Silcan* [TBAS s.91].

diken özü: *Silcan* [TBAS s.91].

diken ucu: İlbahar aylarında yol kenarlarında, çalılıklarda ve orman kenarlarında yetişen, esasta dikenli olan, hekimlikte kullanılan bir bitki. *Smilax Excelsa* [TBAS s.91; Or.-Zir.]. *krş. melocan ~ silcan*

diken üzümü: Karamuk [TBAS s.91].

diken: 1. Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu gibi bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri; 2. Diken çok olan bitki [TS I 582; DS X 3930; DS XII 4762; ETAS; EMİYA s.567].

dikenbaşı: Topuz [TBAS s.91].

dikencik ~ dikencük: Ufak taneleri olan, ardıca benzeyen bir çeşit ağaç [DS IV 1486]

dikenli acı ot: Tilkişen [TBAS s.91].

dikenli fiç yoncası: Bir tür yonca [*Medicago Turbinata* [L.] Ali.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

dikenli incir: Dikenli incir [Mersin]-[Ağ.].

dikenli meyan: Bir iki metre yükseklikte, beyazımsı mor çiçekli, tüysü yapraklı çok yıllık bir bitki, *Glycyrrhiza echinata*, [TS I 583; TBAS s.91].

dikenli mısır: Arpa seklinde küçük taneli bir çeşit mısır [DS IV 1486; Ank.Söz. s.84Güd.]

dikenli ot: Dikenli bir tür ot. *Cynara cardunculus, compositae* [DS IV 1486]

dikenli sıracı otu: Pıtırak [TBAS s.91].

dikenucu: Meyvelerinden sakıza öz, yeni sürgünlerinden de turşu, yemek yapılan bir çeşit bitki [DS IV 1486]

dikine: Yeni dikilmiş fidan [OYA341]

dikmal: Bir tür erik [SOS s.117: Or.].

dikme: 1. Fidan, yeni dikilmiş fidan; 2. Fidanlıktan çıkmış ağaç; 3. Çelikleme yoluyla dikilen kavak ve söğüt fidanı, 4. Budanmış palamut ve meşe ağacı [DS IV 1488; SİYA s.597; DSİ s.183: Karaman; Şab.; Kırş.-KYAS s.73; Fel. s.25; Dar.; Suçatı; EYSV s.56; TYA s.75]. *tikme*

dil damak çiçeği: Bazı yörelerde 'aslanağzı'na verilen çiçek adı [TÇA s.85].

dil mantarı: Balaban mantarı [TBAS s.92].

dilberdudağı <Far.: Sarmaşık çiçeği [DS IV 1491]

dilberdudak <Far.: Nergis çiçeği [DS IV 1491]

dilberkirpiği <Far.: Nergis çiçeği [DS IV 1491]

dilburan: 1. Çok tatlı, dili yakan bir çeşit kavun, 2. Yerken İnsanın dilini yakan, mavimsi renkli bir çeşit mantar [DS IV 1491; TBAS s.92]. *bk. Kanlıca mantarı*

dildamak: 1. *bk. diliçıkık*; 2. Kına çiçeği; 3. Burçak çiçeği; 4. Salep [TBAS s.92; DS IV 1492]

dildoku: Salep çiçeği [DS IV 1492]

dil-i huna: Özeği yenilen bir tür bitki [Şav.].

diliçıkık: 1. *Aslanağzı* çiçeği; 2. Salep [TBAS s.92; DS IV 1494]. *Bk. dildamak ~ dillidüçük*

dilidüçük: *bk. diliçıkık* [DS IV 1494]

dilit: Taneleri irili ufaklı olan bir çeşit üzüm [DS IV 1495]

dilkanadan ~ dilkanatan: Sarmaşık gibi büyüyen, üstü dikenli bir ot [DS IV 1495]

dilkiboğan: Kırmızı renkli, susuz ve kekremsi tadı olan bir üzüm çeşidi [DS IV 1495; EYSV s.56].

dilkimen: Ormanlarda yetişen, sarmaşık gibi ağaçlara sarılarak uzayan, Uçlarından salata, yemek yapılan yabanî bir bitki [DS IV 1495]

dilkimen: Silcan [TBAS s.92].

dilküyru (<*tilki kuyruğu*): Beyaz ve uzun bir cins üzüm [KAYMA s.343].

dillice: Yenilebilen bir çeşit mantar [DS X 3932].

dilmit ~ dimlit ~ dimnid ~ dimnit ~ dimrit ~ dirmit ~ dirnit <Yun.: 1. Erken olgunlaşan bir çeşit siyah üzüm, *dimnit*; 2. Siyah ve uzun olan bir çeşit üzüm; 3. Taneleri ufak olan bir çeşit zeytin [DS IV 1498, IV 1519, X 3938; SİYA s.597; OAAD232: Kay.; KYAS s.75: Kırş.; KAYMA s.343].

dilve: Kavun [DS IV 1498]

dimari: Ham meyve [Gün.].

dimenit <Yun.: En iyi cins buğday [DS IV 1499; Tietze 620]

din burcu: Ağacın ucu [GİAT 273: Mal.]

dinek: Dalları kurumuş ağaç gövdesi [SİYA s.597].

dinep: Buğday tarlalarında yetişen ve arpaya benzeyen, yenilirse insanı sersem Eden bir bitki, delice [DS IV 1502]

dingdingkara (<*ses taklidi*): Kök tarafında tüylü yaprakları olan, kırmızı açan çiçekleri yavas yavas mavi ve mor renk alan, kökü iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir bitki [DS IV 1503]

dingedingi: Fidan [DS IV 1503]

dinlice: Buğday [AAT- Kal., 192: Muğ., Tar.]

dip ışkını: Ağaçların, üzüm kütüklerinin dibinden çıkan sürgün, piç [Kırş.- KYAS s.74].

dip sakızı: Çengel sakızı [TBAS s.92].

dipçig~ dipçik: 1. Dalları kopartılmış ağaç kökü [AKAY s.491]; 2. Kamış bitkisinin kökü [EDSK-II s.257: *Hvs. Osmanlı K.*].

dipçin: Filiz [DS IV 1510]

diplitura: *Çobançantası* bitkisi [DS IV 1511]

dirşok: Kuzukulağı [TBAS s.92].

dişbademi: Kabuğu ince olduğu için dişle kırılabilen bir badem türü [TS I 602]

diş hilali: *bk. diş otu* [TBAS s.92]

diş otu: 1. Ban otu; 2. Kurşun otu. *Dişotugiller* familyasından, koyu yeşil renkli, çok yıllık otsu bir bitkidir. Çakıllı, çorak arazide yetişir. 20-100 cm yükseklikte, bir veya iki yıllık, beyaz çiçekli otsu bir bitkidir. Meyveleri kurt düşürücü, çiçek durumu sapları ise kürdan olarak kullanılır. *Ammi Visnaga* [L.] Lam. [Umbelliferae]. *Plumbago europea*, [TS I 603; TBAS s.92; BTS 175; Tıb.Bit.; Tıb.]. *krş. kuduzotu*

dişbudakağacı: *Zeytingillerden* sert keresteli bir ağaçtır. Boyu 30 metre kadardır. [*Fraxinus Excelsior*; Tıb.]

dişbudak: *Fraxinus Excelsior* L. [Oleaceae] ve diğer *Fraxinus* türlerine verilen ad. *Zeytingillerden*, 40 m kadar yükselebilen, gösterişli kerestesi sert ve değerli bir ağaç. Özellikle Kuzey Anadolu ormanlarında bulunur. *Eş anl. demir ağacı, demircik, suvarmılık* [Konya]-[TS I 602; Tietze 629; TBAS s.92; BTS 176].

dişi çöven: Çöven [TBAS s.92].

dişi kızılıcık: Kızılıcık [TBAS s.92].

dişice: Otundan faydalanmak için ekilen *darı*, *akdarı* gibi bitkiler sarı çiçekli bir bitki [EYSV s.57; DS IV 1523; Siv.2].

dişlek darı: İri taneli mısır [DS IV 1525]

divdiv: Dikenli bir bitki [DS IV 1526]

diyarbakır karpuzu ~ diyarbakır karpuzu: Diyarbakır karpuzu [DA 132]

Dizi: İncir [DS IV 1531].

dizine armudu: Armut türü [OYA s.136; SOS s.104Or.].

dobalan ~ domalan: Toprak altında olan ve toprağı hafif kabartan yenilebilir bir tür mantar [DSİ s.185: Kırşehir/Kaman-Sarıömerli köyü, Karaman; SİYA s.598].*krş. dolaman vd.*

dogrukara: İnce kabuklu, siyah küçük taneli ve tatlı, dayanıksız bir üzüm çeşidi [DS IV 1535]

doğan ağort armudu: Bir tür armut [SOS s.104: Gölköy-Or.].

doğan armudu: Bir tür armut [SOS s.104: Gölköy-Or.].

doğandili: Lale [TBAS s.92].

doğdoğan: Çitlembik [TBAS s.92].

doğu demir omçası: Bir tür bitki. *Globularia Orientalis* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

doğu gök darısı: Bir tür bitki. *Pennisetum Orientale* L.C.M. Richard; [Ank.Ahlat. s.35-40].

doğuhaşhaşı: Haşhaş [TBAS s.92].

doğu ipar yavşanı: Bir tür yavşan otu. *Teucrium Orientale* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

doğu kalkancığı: Bir tür kalkancık otu. *Scutellaria Orientalis* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

doğu kayını: Doğu bölgelerinde yetişen bir tür kayın ağacı [TS I 613]

doğu lâdini: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne Yapraklı, 35 m kadar boylanabilen, yaprakları uzun sürgünler üzerinde almaşık olarak Dizili, kozalakları aşağı sarkan, ülkemizde Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen bir ağaç Türü, *Picea orientalis*, [BTS 181]

doğu mazısı: *Servigiller* familyasından, yaprakları tamamen yeşil, kozalakları 6-8 pullu, park ve bahçelerde yetiştirilen çalımsı bitkiler, *Thuja orientalis*, [BTS 181]

doğu süseni: Süsen [TBAS s.92].

doğum ~ dugum: Frenk üzümü [DS IV 1539]

doğun: Çitlembik [TBAS s.93].

dokkuk: Lâle [DS IV 1540]

dokuz tepe: Sarı çiçekli bir ot [Tir.].

dokuzbaşı: *Akçöpleme* [TBAS s.93].

dokuzdon: *bk. hanımeli* [TBAS s.93]

dokuzdonlu: *bk. hanımeli* [TBAS s.93].

dokuztepe: *Arslanpençesi* [TBAS s.93].

dokuztepeli: *bk. akçöpleme* [TBAS s.93].

dolak: Su kabağı [EYAD 233]

dolamaotu: *Karanfilgiller* familyasından yeşil ve beyaz renkte küçük çiçekleri bulunan bir çeşit bitkidir. [*Paronychia Serpilifolia*; Tıb.; TS I 617]

dolaman ~ domalan: Askı mantarlardan, toprak içinde yumru biçiminde yetişen, yağmurdan sonra çıkan ve yenilebilen bir bitki, yer mantarı, keme.(1. Patatese benzeyen ve yenilebilen bir çeşit mantar; 2. Lâle, *Tuber melanosporum*, [TS I 622; DS IV 1533,1543,1549,X 3952;TYA s.79; Tietze

643; Ank.Söz. s.88: Bey. ŞEN., Üçem-Bâl., Kal., Ayş.; SİYA s.598; TBAS s.93,268]. *bk. keme ~ tolaman ~ tomalan*

dolaşık ot: Kır sarmaşığı [DS IV 1545]

dolma biber: Dolma yapmaya uygun, büyük biber türü [TS I 621]

dolma otu: *Dolmaotugillerden*, çiçekleri küçük, yeşil veya beyaz bir bitki, *Paronychia serpilifolia*, [TS I 621]

dolma yaprağı: Şafta [TBAS s.93].

dolu börülcesi: Beyaz, yuvarlak bir fasulye çeşidi [DS IV 1547]

domaki¹⁴⁸ <Rum.: Domates [DDK. s.763: Çameli].

domaskila: Bir tür erik [SOS s.117: Havza Ladik –Sm.].

domatan: 1. Yumru köklü bir çeşit bitki; 2. Salep [DS XII 4487]

domatça <Yun.: Patates [DS IV 1550]

domates¹⁴⁹ <Yun.: 1. *Patlıcangillerden*, yaprakları tüylü, sarı çiçekleri salkım durumunda, Vitamince zengin, kırmızı ürünü için yetiştirilen bir bitki 2. Bu bitkinin yenilen ürünü, *Lycopersion esculentum*, [TS I 622; BTS 183; DS IV 1550, X 3875, XII 4482,4736,4767;Tietze 643].

domaylı <Gür.: Süs kavunu [DS IV 1550]

dombak: Kestane [Tir.].

dombay <Gür.: Küçük ve yuvarlak bir çeşit hıyar [DS IV 1552; Tietze 643]

dombay eriği: Kabuğu mor, içi sarı renkli, güzel kokulu, iri bir çeşit erik [DS IV 1552]

¹⁴⁸Domates > Domate > Domati > Domatı > Domağı

¹⁴⁹(And. Ağz.: domadız, Domas, domat, domata, domate, domatis, tamata, tamates, tamatis, temetos, tomatas, Tomatis, tomatiz)

dombul armut: Bir tür armut [SOS s.104: Durağan–Sn.; Aybastı–Or.; OYA s.136].

dombul: Bir tür erik [SOS s.117: AybastıGölköy-Or.].

domruk ~ domuruk: Tomruk [Al.; KEPIYA s.401].

domurcah ~ domurcuḡ: Tomurcuk [UA s.106; AA126; EİAs.81].

domuz ayırıcı: *Cynodon Dactylon* [L.]Pers. [Gramineae]. Rizomlu, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Rizomları ayırık yerine kullanılır. *Eş anl. büyük ayırık otu*[TBAS s.93]. *bk. ayırık*

domuz ayırığı: *bk. domuz ayırık otu* [Dactylis Giomerata L.; Ank.Ahlat. s.35-40; TBAS s.93].

domuz ayırık otu: *Buğdaygillerden*, tarıma zararlı, rizomlu, çok yıllık ve otsu bir bitki, *Cynodon dactylon*, [TS I 623; TBAS s.93]

Domuz baklası: *Lupinus* [Leguminosae] türlerine verilen genel ad. *Baklagiller* familyasından, bir yıllık, tüylü, beyaz veya mavi çiçekli ve otsu bitkilerdir. Tohumları zehirlidir. *Eş anl. acı bakla, camuz baklası*[Isparta], *delüce bakla, gavur baklası. koyun baklası, kurt baklası, mısır baklası, yaban baklası, yahudi baklası.Lupinus varius*l.: acı bakla. Güney Anadolu Bölgesi'nde yetişir [TBAS s.93; BTS 183]*bk. termiye*

domuz dikenî: *Pişik geveni*. Yaprakları sapsız ve dikenli, çiçekleri etli otsu bir bitki [TS I 623; DS IV 1556; TBAS s.94].

domuz elması: 1. *Domuzağırşığı*; 2. Keme [TBAS s.94].

domuz eriğ / eriği: Yabanî erik [DS IV 1562; TBAS s.94; SOS s.117: Fatsa – Or.; Havza Vezirköprü-Sm.; Boyabat, Durağan, Gerze-Sn.].

domuz lahanası: *Yılanyastığı* denilen bitki [DS IV 1556; TBAS s.94].

domuz marulu: *bk. yılanyastığı* [TBAS s.287].

domuz otu: Kumsallarda ve kayalıklarda yetişen sarı çiçekli ot [TS I 623].

domuz pancarı: *bk. yılanıyastığı* [TBAS s.287].

domuz pıtırañı ~ domuz pıtrağı: Pıtrak şeklindeki meyvelerinin çıkıntıları çok sert, belirgin ve dayanıklıdır. batıcı meyvelerinin seilmeyen bu özelliğinden dolayı “*domuz pıtrağı*” denilmiştir. *Tribulus Terrestris-Zygophyllaceae*; [TBAS s.226; Bil. s.848; Gelibolu; TBAS s.94].

domuz soğanı: *Kardelen*. Çevredeki yaban hayatının bir parçası olan domuzlar bu bitkinin soğanlarını toprak altından çıkararak yemektedir. Domuzların bu bitki soğanlarını çok yemesinden dolayı bu isim verilmiştir [*Muscarı Annernacum-Liliaceae*; TBAS s.94,225].

domuz turpu: *bk. domuzağırşığı* [TBAS s.94]

domuz Üzüümü: Çok yıllık, otsu, rizomla ve beyaz çiçekli bir bitki. Meyveler 10 mm kadar çapta ve parlak siyah renkli. Zehirli bir bitki. *Actaea Spicata L. Ranunculaceae* [TBAS s.94].

domuzağırşığı: *Cyclamen [Primulaceae]* türlerine verilen genel ad. Yumrulu, pembe veya beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bitkilerdir, yumruları zehirli bileşikler taşır. *Eş anl. buhur otu, buhurumeryem, danagöbeği, davşankulağı, devetabanı, domuz arşığı, domuz elması, domuz turpu, kır menekşesi, köstüköpeği, kuskusa, menekşe kökü, tavşankulağı, tavşanpaçası, topalak, yer somunu.* *Cyclamen Ciliciucum Boiss. Et Heldr.:* Yumruları, süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır. *C. Coum Miller. Domuzağırşığı* [Sürmene-Trabzon]. Çiçekleri ilkbaharda istanbul çiçekçilerinde satılır. *C. Graecum Unk:* Elmacık [Alanya-Antalya]. *C. Hederifolium Aiton:* Tavşankulağı. Sonbaharda çiçek açar ve Batı Anadolu’da yetişir. *C. Persicum Miller:* Ala Yaprak. Muğla [Marmaris] bölgesinde yapraklarından et dolması sarılır [TBAS s.92,93; DS IV 1555].

domuzbıtırağı ~ domuzpıtrağı ~ donuzbıtırağı: Uçları iğne gibi dikenli bir çeşit bitki, *Xanthium strumarium compositae*, [DS IV 1555].

domuzkuyruğu: Beyaz tüylü, büyük yabanî bir ot [DS IV 1556].

domuzpotulagı: Yumru kökü yenilebilen yabanî bir bitki [DS IV 1557].

donak otu ~ dorak otu: *bk. durak otu ~ dereotu*

donak otu: *Dereotu* [TBAS s.94].

dondurma: Kışa doğru ekilen tohum [SİYA s.599].

dongurak ~ donğurak: Domates; domatesin hamı [DS IV 1560; Ban s.163].

dor otu: *Dereotu* [TBAS s.94].

dorağ otu: *Dereotu* [TBAS s.94].

dorak otu: *Dereotu* [TBAS s.94].

doran: Mısır çiçeği [DS IV 1563; OYA 342]

dorani: Söğüt ağacına benzeyen, yaprakları söğüt yaprağından daha kalın olan meyvesiz bir ağaç [DS IV 1564]

dorak: Bir nevi kokulu ot olup turşuların üzerine konulur [AAT 216: Mer.]

dōru ot: Bilinen bir ot [ETAS].

doru otu: *Dereotu* [TBAS s.94].

doru: Çam ağacının küçüğü [MUYAT s. 435]

doruğotu: *Dereotu* [AKAY s.492].

doruh ~ doruk: 1. Tomruk; 2. Büyümemiş ağaç; 3. Çam, ardıç, katran köknar fidanı; 4. Ladin [SİYA s.599; Tir.].

doruk ağacı: Ladin ağacı [Ordu-Ay.].

doruk çamı: Doğu ladini; ladin ağaçlarına halk arasında yaygın olarak çam denilmektedir. Piramit şeklinde, 2400 m'lere kadar rastlanılan *doğu ladinleri*. [*Pinaceae-Picea Orientalis*]-[Trabzon]-[Ağ.]. *bk. dorukağacı ~ dorukağaç*

dorukağacı ~ dorukağaç: Doğu ladinini; ladin ağaçlarına halk arasında yaygın olarak çam denilmektedir. Piramit şeklinde, 2400m'lere kadar rastlanılan *doğu ladinleri*. [*Pinaceae-Picea Orientalis*]-[Trabzon]-[Ağ.]. *bk. doruk çamı*

doğuz bacaklı ğanneş: Bir ot ismi [Bil. s.848].

döbürcek: Taze fasulye tanesinin içi [Erz.Mer. S. 177].

dögme: Dövülerek kabuğu çıkarılan buğday [ÇYA 241].

dögün otu: Yara iyileştirmekte kullanılan yapraksız, dut gibi taneleri olan bitki. Dövülerek ayak ve bacaklardaki hastalıklı bölgeye sarılan, kabarcık halinde iltihabı toplayan ve dağıtan bir ot [UBA s.111; DS IV 1572]. *bk. düğün otu*

dögmeç: Ceviz ve dut kurusunun havanda dövülmesi ile oluşan bir çeşit yemiş [Erz.Mer. S. 177].

dökmece: Bir üzüm cinsi [KAYMA s.344].

dökülcen: Bir çeşit kış elması [DS IV 1574]

dökülgen ~ dökürgen: Bir çeşit beyaz üzüm; *akparmak* da denilen bir çeşit üzüm. “*Dımışgi*”dan ufak olur, mevsim sonunda yetişir. Kabuğu ince, suyu bol ve şekeri şok olduğundan yaşı sofralık makbul bir üzümdür. “Şire” denilen bastık, sucuk, tarhana dilme, pekmez en çok bu üzümden yapılır. Kurusuna “*helvacı üzümü*” denir ki yemek için “*dımışgi*”nın kurusu gibi güzel olmaz fena bir kuru üzümdür. Yalnız kışın helvacılar bu üzümlü şeker yerine kullanarak tahin helvası yaparlar [GA s.222; TS I 630; DS IV 1541,1574].

döl: Kavun, karpuz ve hıyar gibi bitkilerin çiçeği dökülmemiş meyvesi [Ank.Söz. s.89: Çanılı-Ayş., Çayırılı-Hay.; EYA 414].

dömbel: Toprağa atılan çekirdeğin yeni sürmüş filizi[Ank.Söz. s.90:Kız.].

döme: Keşkeklik buğday [OYA 342].

dönbaba [I]: İğnelik otu [TBAS s.94].

dönbaba [II]: *Turnagagası* bitkisi [DS IV 1581; KYAS s.78Kırş.].

döngal ~ döngel ~ döngel ~ döngel: 2-3 m yükseklikte, çalı görünüşünde, dikenli ve beyaz çiçekli bir ağaççıktır. Kuzey Anadolu ormanlarında yabanî olarak yetişir. Olgun meyveleri yenir. Aşılı döngelin meyvelerine “*muşmula*”, büyük meyveli bir kültür çeşidinin meyvesine ise “*beşbıyık*” adı verilir. *Eş anl. döngal, ezgil, gelinboğan, tongel, tönge. Mespilus Germanica L. [Rosaceae]*- [TBAS s.94; TYA s.81; KYA 246; Tietze 653; MBTS I 753; TS I 633; DS X 3982; UBA s.111; Ank.Söz. s.90: Gürcü-Kız., Ank. HZK I; AAT 216: Ams.; Seben s.225].

dövdes: Taze fasulye [DS IV 1592]

döven otu: Kurşun otu; yakı otu [TBAS s.95; DS IV 1592]

Döven: Dövülerek ayak ve bacaklardaki hastalıklı bölgeye sarılan, kabarcık halinde iltihabı toplayan ve dağıtan bir ot [UBA s.111].

dövülmüş avrat otu: *bk. sarmaşık* [TBAS s.95]

döymeç otu: Yakı gibi kullanılan, küçük yapraklı, sarı çiçekli bir çeşit ot [DS IV 1594]

dözdömbek: Dikenli bir bitkinin kırmızı renkli ve yenilebilen meyvesi [DS IV 1594]

drosera <Fr. ~ Yun.: *Droseragillerden*, topuz biçimindeki yapraklarının üst yüzeyi böcekleri yakalayan yapışkan tüyler ile örtülü otsu bir bitki, *Drosera Rotundifolia*, [TS I 639]

dub ağacı: Tuba ağacı [AİAD,234: Ter.]

dud: Dut [NDSK s.48].

dudacı: Dut ağacı [OAAD,233: Yoz.]

dudakpatlatan: *Koyunekmeğiotu* [TBAS s.95].

dudiye ~ duduya <Far.: Yaylalarda, akarsu kenarlarında yetişen, *karanfilgillerden*, ele alındığında çiçeği titreyen bir kır çiçeği [DS IV 1595]

duduburnu <Far.: *Zeynibostan* çiçeği [DS IV 1595]

duduli <Yun.: İlbaharda tarlalarda yetişen ve yemeği yapılan bir ot [DS IV 1595; Tietze 635]

dulaptal otu: *Dulaptalotugillerin* örnek bitkisi olan, Kuzeydoğu Anadolu dağlarında yetişen, çiçekleri güzel kokan, çalı görünüşünde, çok yıllık bir bitki, *Daphne mezereum*, [TS I 641; TBAS s.95; Tıb.]

dulavrat otu: *ArctiumTomentosum* Miller [*Compositae*]. *Bileşikgillerden*; 30-60 cm yükseklikte, iki yıllık, otsu ve kırmızı çiçekli bir bitki. Yol kenarlarında ve seyrek koruluklarda yetişen bir bitkidir. 1-1,5 metre boyundadır. Kökü ve yaprakları kullanılır. *Arctium tomentosum*, *Eş anl. dulkarigömleği. hanımyaması, ula avrat otu. Arctium Minus* [Hill] Bernh.: *Bk. Galabak. A. Platylepis* [Boiss. Et Bal.] *Sosn Ex Grossh.*: Bal Diken [Anzer, İkizdere-Rize]-[TS I 641; TBAS s.95; BTS 187; Tıb.]. *krş.pıtrak*

dülek (<*düğlek*): Büyümemiş kavun, *kelek* [KAYMA s.346]. *krş. diblek vd.*

dulkarigömleği: *Dulavrat otu*. Büyük yapraklı, dikenli, az çiçekli bir çeşit ot [TBAS s.95; DS IV 1598].

dumadili: Taneleri uzun ve parlak olan bir tür buğday [Ank.Söz. s.91: Çimşit-Bâl.].

duman asması: Bir tür asma [Trabzon, Akçaabat] *Clematis Vitalba* L. [TBAS s.296].

duman eriği: Bir tür erik [SOS s.117: Çarşamba–Sm.].

duman otu: *Canavar otu. Baklagiller* içinde çok çıkıp fideleri kurutan asalak bir ot [DS IV 1602; TBAS s.95].

duman: Tütün [GKÖ s.165: Tüm ilçelerde].

dumanlı mantar: Koç mantarı [TBAS s.95].

dumbak ~ dunbak: Kestane meyvesi [DS IV 1602]

dume <*döğme*: Dövülmüş buğday [Baba. s.376].

durak otu: Yerlerde, bahçelerde yetişen, yaprakları ve dalları salata ve yemeklerde koku ve lezzet vermek için kullanılan, çayı yapılarak içilen bunun yanında hekimlikte de kullanılan bir bitki.2000 m yüksekliklere kadar yetişebilir. Gölgeci, serin,rutubetli ve sulak yerleri sever. Çalılıklar arasında, kuvvetli topraklarda yetişir. Bitkilerin taze yaprakları ve kökleri haşlandıktan sora sebze olarak tüketilmektedir. [Anethum Graveolens]-[DS IV 1563; TBAS s.94, 95; Gir.; Or.-Zir.]. *krş. dere otu ~ tereotu*

durak: Dere otu [TBAS s.95].

durçalak: Devetabanına benzeyen, halk arasında sıtma tedavisinde Kullanılan bir bitki [DS IV 1605]

durdabak: Fesleğen çeşidinden bir çiçek [DS IV 1605]

durnacık: Parmak uzunluğunda yaprakları olan ve beyaz çiçek açan bir ot [DS IV 1606]

dut ağacı: *Morus* [*Moraceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken büyük ağaçlar. Yaprak ve meyvesi için bütün Türkiye’de yetiştirilmektedir. Türkiye’de aşağıdaki türler bulunur. *Morus Alba L.*[Syn: *M. Constantinopolitana Hort.Ex Poiret*] Ak Dut. İstanbul Dutu. Meyveleri beyaz renklidir. *M. Nigra L.*: Kara Dut. Meyveleri siyah veya morumsu siyah renklidir. *M Rubra L.*: Mor Dut. Meyveleri kırmızımtırak, mor renklidir [TBAS s.95; UİA 375]

dut çöğürü <*Far.:* *bk. çöğür* [TS I 500]

dut <*Far.:* *Dutgillerden*, Kuzey Yarımkürenin genellikle ılıman bölgelerinde yetişen, yapraklarıyla ipek böceği beslenen, yaprak ve meyvesi için bütün

Türkiye’de yetiştirilen, kışın yapraklarını döken büyük ağaçlar, *Morus*, [TS I 646; TBAS s.95; BTS 188; DS X 3997,4015;Tietze 665; Tıb.; AnYuk.]

duta elma: Dalından elle koparılarak toplanan elma [DS IV 1611]

dutulga: Buğday tarlalarında yetişen, tohumu zehirli yabanî bir Bitki [DS IV 1613]

duu: Bulgurdan ince, yemeklik buğday [Tok.-Ay.].

duvaklı mantar: *bk. evlek mantarı* [TBAS s.95]

duvaklıca: Yenilebilen, lezzetli bir çeşit mantar [DS IV 1614]*evlek mantarı*

duvar baldırıkarası: Baldırıkara [TBAS s.95].

duvar fesleğeni <Far.+ Yun.: *bk. yapışkan otu* [TBAS 281]

duvar sarmaşığı: *Sarmaşıkgiller* familyasından; yaprak dökmeyen, gövde yaprakları saplı, üst yüzü koyu, alt yüzü açık yeşil renkli, sert ve derimsi, küçük çiçekli, meyvesi bezelye tanesi büyüklüğünde etli, sarı veya morumsu siyah renkli, çok yıllık, tırmanıcı ve zehirli bir bitki. *Eş anl.kara yaprak* [Akseki-Antalya]. *Hedera Helix L.* [Araliaceae]-[TS I 647; TBAS s.95; BTS 188; Tıb.; Or.-Zir.; Tıb.Bit.].

duvar sedefi: *bk. dalak otu* [TS I 647]

duvarfesleğeni: *Isırgangiller* familyasından; ılıman bölgelerde yetişen, çok yıllık bir bitkidir. Genellikle duvarların üzerlerinde ve diplerinde bulunur. Yaprakları almaşık ve tam kenarlıdır. Çiçekleri küçük kümeler halindedir. [Tıb.]*krş.yapışkanotu*

duzsuz armut: Bir tür armut [SOS s.104: Ladik, Vezirköprü-Sm.].

dübe: Bir çeşit üzüm [DS IV 1615]

dübeşçe: Mide ve boğaz ağrısı yanında idrar söktürür, antiseptik özelliği vardır. *Eş anl. papatya* [UBA s.111].

düdek: 1. Ağaçların, çiçeklerini döktükten sonra meydana çıkan küçük meyveleri, ham meyve; 2. Ham incir; 3. Kızıl ağaç meyvesi; 4. Meşe ve çam palamudu [DS IV 1616; Tir.; DSİ s.185: Giresun/Tirebolu, Avcılı Köyü; Al.].

düdük çiçeği: Sapları ve çiçeği uzun ve ince olan bir tür çiçek [TÇA s.84].

düdüklük: Bir ağaç [Dur.; DS IV 1618].

dügi: Pirinç [AlAD235: Erc.].

düğem: *Çamgillerden* meyveli bir çeşit ağaç [DS IV 1620].

düğleg: Patlıcan [AKAY s.492].

düğmecik: 1. Ekinlerin içinde biten, yaprakları oval biçimde olan ve mavi renkli çiçek açan bir ot, 2. Leylak renginde ve Kokusuz çiçekleri olan bir bitki, 3. Kara nohut kadar yuvarlak tohumu olan bir çeşit Çayır otu [DS IV 1621; EYSV s.60].

Düğmeli ot: *bk. gelincik* [DS IV 1622; TBAS s.96].

düğmeli: Yapraklarının üzeri benekli olan ve çoğunlukla su kıyılarında Bulunan, hayvanlara yedirilen bir çeşit ot [DS IV 1622]

düğü: Bulgurdan ince yemeklik buğday [Tok.-Ay.].

düğün çiçeği: *Centiyanigiller* familyasından, *düğünçiçeğigillerden*; 30-60 cm boyunda, uzun ömürlü bir bitkidir. *Ranunculus* türlerine [*Ranunculaceae*] verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu ve genellikle parlak sarı çiçekli bitkiler. Gök yeşili renginde bir bitkidir. Nemli kumsallarda yetişir. Sapı ince, yaprakları dipten çiftler çiftler bitişiktir. Bazı çeşitleri süs bitkisi olarak yetiştirilir. Karadeniz Bölgesi'nde bulunur. *Eş anl. gelebek otu, kelebek otu* [Köyceğiz], *Yaraağan otu* [Borçka-Artvin]. *Ranunculus Asiaticus* L.: Acem düğün çiçeği. Kırmızı çiçekli, otsu ve çok yıllık bir tür. Güney Anadolu Bölgesi'nde ekin tarlaları içinde yetişir. Katı sert bir çeşidi İstanbul'da sis bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *R. Cuneatus* Boiss.: Körük otu[Kemaliye-Erzincan].*R.*

Ficaria L.: Bk. Basur otu.R. Polyauthemos L.: Bk. çünk, saf [Tıb.; TS I 652; TBAS s.96]. *krş. Girit lalesi ~ sarıot; bk. basur otu.*

düğün otu: Yara iyileştirmekte kullanılan yapraksız, dut gibi taneleri olan bitki [DS IV 1572]. *bk. döğün otu*

düğün yaprağı: Dere kenarlarında biten geniş yapraklı bir ot [DS IV 1625; SİYA s.601].

dülbendi: Bir armut cinsi [KAYMA s.347].

dülek [II]: Armut Gibi Zehirli Meyvesi Olan Yabani Bir Bitki[Ank.Söz. s.92: Hasanoğlu-Elm.]

dülekkazı: Bir çeşit küçük incir [DS IV 1627]

dünyagüzeli: *bk. şekerci boyası* [TBAS s.96].

dürme: Beyaz lahana [OYA 342; TYA s.83; DS IV 1634]

dürülü: Marul [DS IV 1637]

dürüm: Kabak çiçeği; yaprak sarması [KYAs.472].

dütmece: Kurutmak veya reçel yapmak için bir tarafından çöple dürtülerek çekirdeği çıkarılmış kayısı ve vişne [KAYMA s.347].

düve: Küçük karpuz [DS IV 1640;Tietze 669].

düvelek otu: Eşek hıyarı [UBA s.111].

düvelik: Labada [TBAS s.95].

düvülcek: Nar ağacının çiçeği [DS IV 1642]

düyü: Pirinç [AİAD235: Ter.; DİAT 244: Kar., Ur.].

düzgülü: Beyaz taneli bir çeşit üzüm [DS IV 1646].

düzük: Huş ağacı [TBAS s.95].

-E-

ebe: 1. Ham eriklerin arasından daha önce olgunlaşıp yenebilen ekşi erik; 2. Bir çeşit mantar [DS V1650]

ebece ~ **ebeçe**: Küçük kavun ve karpuz [SİYA s.603; KYAS s.83: *Mucur*].
krş. ebicahal

ebecik otu: Bir çeşit tarla otu [DS V 1652]

ebegömece ~ **ebegümeci** ~ **ebegümeç** ~ **ebekömci** ~ **ebekömece** ~ **ebekömece** ~ **ebemgümeci** ~ **ebemkömece** ~ **ebemkömece** ~ **ebemkömesi** ~ **ebomeç** ~ **ebuğmeci** ~ **eligümeç** ~ **emenkömece (otu)**: 2000 m yüksekliğe kadar yetişen, haziran ve eylül aylarında yol kenarlarında, tarlalarda, ekilmemiş topraklarda, viranelerde yaygın olarak bulunan, yaprakları ve genç sürgünleri sebze olarak tüketilen, hekimlikte de kullanılan bir bitki. *Malva* [*Malvaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, mor çiçekli ve otsu bitkiler. Gözleme yapımında da kullanılan, yemeği yapılan, yapraklı dalları ıspanak gibi pişirilerek yenen ve semt pazarlarında satılan bir ot. *Eş anl. ale gömeci, develangır, develik, devetabanı, ebe gömeci, ebe gümeç, ebe kömece, ebe kömeç, ebem gümeci, ebem kömece, ebomeç, ebumeci, eli gümeç, emen kömece, evem kömece, gaba, gaba gümeç, gomeç, gömeç, hamaylık, ilmik, kazankarası, kömeç, paçık, pencer, saracak, tebük, toluk* [Van]. Aşağıdaki türleri sebze olarak kullanılmaktadır: *Malva Neglecta Wallr.*: Küçük ebe gömeci. *M. Sylvestris L.*: Büyük ebe gümeci [TBAS s.97; Niz.; AnYuk.; ETAS; TS I 668; BTS 191; DS V 1652, 1654; SİYA s.603; Or.-Zir.; KYAS s.83: *Kırş; Siv.2; Yer.Bit.Bel.; TS I 668; BTS 191; Tıb.]. krş. hubbaz*

ebekulağı: Kuzuların yediği küçük yapraklı bir ot [DS V 1653]

ebelek ~ **ebelik**: 1. Yabanî pancar; 2. Uzunca yassı yapraklı, sapının dip tarafı kırmızı ve ekşi tatta, yenilebilen bir kır bitkisi; 3. Tütüne benzeyen bir bitki; 4. Ebegümeci; 5. Yaralara sarılan ve yarayı yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bitki; 6. Labada [DS V 1654; TBAS s.97; Dört. s.360].

ebeli: Yer elması [DS V 1654].

ebem aflatı ~ ebem ahlatı: Bir tür armut [OYA s.136: Sn.;SOS s.104: Gerze-Sn.].

ebem armudu: Armut türü [OYAA s.136: Sn.; Dur.; SOS s.104: Gerze-Sn.].

ebem bükü: Tavşan elması [TBAS s.97].

ebem ekmeği: *Ebegümecine* benzeyen bir bitki [DS V 1654; Ank.Söz. s.94: Çanılı-Ayş., Keşanuz-Ank.]

ebem ekşisi: Kuzukulağı [TBAS s.97].

ebem eriği: Bir tür erik [SOS s.117:Vezirköprü-Sm.].

ebembulguru: Bük üzümü [DS V 1654]

ebembükü: *bk. tavşan elması* [TBAS, 97]

ebembülük: Yaprakları hindibaya benzeyen, sarı çiçek açan sütlü bir bitki [DS V 1654].

ebemek: Yemeklik olarak kullanılan bir çeşit ot [MA s.297].

ebemekşisi: *Kuzukulağı* [DS V 1654].

ebenik ~ efek ~ efelek ~ efelik ~ efeng ~ evelik (otu) <Yun. *afáki*: 1. Burçak; 2. Yabanî yonca, fiğ; 3. Labada; yaprakları yenilebilen tohumlardan da çay yapılan ıspanağa benzeyen bir çeşit ot; 4. Yemek yapılan bir bitki; ıspanak türü yeşillik [DS V 1667, 1805, XII 4499; SİYA s.603; TBAS s.97,98; Yer.Bit.Ar.; Ank.Söz. s.95: Çayırılı-Hay.; SİYA s.603; Dar.; Yer.Bit.Kar.; DS V 1655, 1667, 1668].

ebesülük : İçi geçmiş karpuz [MUYAT s. 437]

ebil ğāsım ~ ebıl ğasım ~ ebiġāsım: Bir üzüm cinsi [KYA s.473; AEİA s.316; KYAS s.83: Boztepe].

ebişek: Bir çeşit mantar [DS V 1657]

ebucehil karpuzu: *Kabakgillerden*, elma büyüklüğündeki meyvesi çok acı ve iç sürdürücü, ishal yapıcı bir bitki, *Citrullus Colocynthis*, [Tıb.Bit.; Zeh.Bit.; TS I 668; DS V 1651; TBAS s.97; Tıb.]. *krş. acıhıyar*

ebülmülük: Civanperçemi [TBAS s.97].

ebzeköget: Yemişi olan bir ağaç [DS V 1659]

ecibücü: Kırdaki kendi kendine yetişen ve yenebilen bir ot. *Gımişkan otu* [TBAS s.97; DS V 1661]

edep çiçeği¹⁵⁰: Uzun saplı, beyaz renkli orta göbeğinde siyah bir leke bulunan bir çiçek [TÇA s.84].

edep hayatotu: Bir tür ot [Gelibolu]

ediviran: İri bir çeşit üzüm [Ank.Söz. s.95Taşpınar-Ank.]

efe bıyığı: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

efiye ~ enfiye <Ar.: Güzel kokusu olan bir çiçek, ev otu [DS V 1670; MBTS I 857]

eginç: Isırgan [TBAS s.98].

egşi elma ~ ekşi elma: Sert, sulu ve seker oranı düşük bir elma. *Gülgillerden*; ormanlarda yetişen bir ağacın meyvesidir. [SOS s.113: Korgan Kumru–Or.; Gerze–Sn.; TS I 686; SOS s.113: Ladik Tekkeköy–Sm.; Boyabat Dikmen, Durağan–Sn.; TBAS s.98; Tok.-Ay.; Tıb.]. *krş. yabanî elma*

egşimlü erük: Bir tür erik [SOS s.117Ayancık–Or.].

¹⁵⁰ “Eskiden siyah leke çok daha büyükmüş, zamanla küçülmeye başlamış. Köylü küçülme olayını toplumda ar ve namusun kaybolmasına bağlamaktadır. Siyah leke tamamen kaybolduğunda ise kıyametin kopacağına inanılmaktadır. Bu çiçeğe, Karaburun yöresinde *şemsiye çiçeği* de deniliyor. Bir diğer adı da “*ar namus çiçeği*”dir.” [TÇA s.84].

egzamaotu: *Ballıbabagillerden*; yurdumuzun hemen hemen her bölgesinde yetişen, beyaz tüylerle kaplı alçak bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. mayasilotu*

eğece: *Buğdaygiller* familyasından bir çeşit kılıçlıklı bitki [DS V 1675].

eğecen ~ eyecen (igecen): Büyüyüp kuruyunca tohumları iğne gibi insanın üstüne sıvışan bir çeşit çayır otu [DS V 1675, 1819; DS VII 2509].

eğef: Kağrı ya da sabah oklarını boyunduruğa bağlayan halka biçiminde bükülmüş ince ağaç [Ank.Söz. s.95 Bâl., Kürtü, Yusufuşağı-Şko.].

eğenç: Isırgan otu [Rize-Pazar]-[Ağ.].

eğercemayana: Loğusa kadınlara, sancılarını dindirmek için kaynatılıp suyuna şeker koyularak içirilen kokulu bir otun tohumu [SİYA s.603].

eğil: Eğir otu [TBAS s.98].

eğilce: Arpa başağına benzeyen bir ot [DS VII 2510]

eğilcen: Çayır cinsinden bir ot [DS V 1672]

eğinç <Erm.: Isırgan otu [DS V 1678; Tietze 695].

eğir (otu): *Yılanyastıgiller* familyasından; akarsu kıyıları ve bataklıklarda yetişen 60-70 cm. boyunda bir otsu bitkidir. “Azakeğeri”, ve “hazambel” olarak da bilinen bu su bitkisi; genellikle göllerin, su birikintilerinin ve durgun suların kıyılarında yetişir. Çok yıllık, otsu ve rizomlu bir kır bitkisi. Rizomlu, göz söktürücü, terletici ve yatıştırıcı olarak kullanılır. Kıyı çamurunda yatay olarak gelişen kökten çıkan kılıç biçimindeki yapraklar 1 m’ ye kadar yükselir. Yassı bir yapıya sahip olan sapın ortasında, konik biçiminde yeşilden kahverengi- sarıya kadar değişebilen bir koçan vardır. Çok yıllık, otsu bir bitkidir. Anadolu’da Sapanca, Yeniçağa ve Beyşehir göllerinin kenarlarında yetişmektedir. [Acorus Calamus] *Eş anl. azak eğiri eğil, hazambel, hazanbel, yel otu. Acorus Calamus L. [Araceae; TBAS s.98; Tıb.] bk. bataklık süsenikrş. azakyeri*

eğir kökü <Yun. *ákoron*: Dere ve durgun su kenarlarında yetişen, karın ağrısını iyi etmek için kullanılan, 50-125 cm yüksekliğinde, çok yıllık, otsu ve rizomlu bir su bitkisi, *Acorus calamus*, [TS I 676; TBAS s.98; Tietze 695].

eğlik ~ eğnik: *bk. havacıva* [TBAS s.98].

eğlim: Domates [DS XII 4491].

eğnik: *Havacıva* [TBAS s.98].

eğreli ~ eylentü ~ eyraltu (otu): *Eğreliotugillerden*, kumlu yerlerde yetişen, 150 cm kadar yükselebilen, tıpta bağırsak kurtlarını düşürmek için kullanılan, çok yıllık, çiçeksiz ve otsu bir bitki. Nemli ve gölgeli alanlarda, ormanlıklarda, dere kenarlarında sıkça rastlanan, hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi hayvan altlığı ve kavun, karpuz sergilerinde yatak olarak kullanılan bir bitki. Doğu Karadeniz Bölgesinde hayvan yemi olarak kullanılır. *Eş anl. evratı, eylentü, eyraltu, güllük* [Ordu Ve Trabzon Köyleri], *ifteri* [Karadeniz Bölgesi], *kartal eğreli*, *kızıl ot* [Amasya, Sinop, Tokat], *kuzgun otu, papra*. *Dryopleris filix-mas* L.: Erkek eğreli otu. Toprak altı kısımları şerit düşürücü olarak tanınmıştır. *Eş anl. solucan eğreli* [Akseki-Antalya; *Nepkrodium Filixmas*] *Pteridium Aqulinum* [L.] Kuhn [*Hypolepidaceae*]-[TBAS s.98,104; Tıb.; TS I 678; DS V 1825; Or.-Zir.]. *krş. güllük, ifteri*

eğren: Kızılçık [TBAS s.98].

eğreti: Eğreli otu [Rize; RİA 315]. *krş. eğreli (otu)*

eğri yavşan: Lavanta çiçeği [DS V 1686]

eğri zipçuç (~zipçuk) armudu: Armut türü [OYA s.136; SOS s.104: Çarşamba-Sm.].

eğri: Sarı çiçek açan kısa boylu bir ağaç [DS V 1683]

eğriboyun: Bitkinin gelişme dönemindeki taze uç sürgünleri eğilmektedir. Boynu bükük bir görünüm arz etmesinden dolayı “eğri boyun” adı verilmiştir [*Isatis Tinctoria-Cruciferae*; TBAS s.228].

eğrice ~ egrică: Yarım daire şeklinde kıvrılmış ağaç [Şav.].

eğrilce: Kuruduğunda insanları kaşındırarak rahatsız eden, saçak köklü bir çeşit ot [DS V 1684].

eğrilcen otu: İğneli tohumlu, bir çeşit kır bitkisi [DS XII 4491].

eğrim kafeter: Domates [Bar. S.276].

eğrim: Domates [Bar. s.276; DS V 1685].

eğşikolak: *Kuzukulağı* [TBAS s.98].

eğşimene: *Kuzukulağı* [TBAS s.98].

ehlamur: Ihlamur [Dört. s.360]. *krş. ihlamur*

ejderkanı: *Birçenekgiller* sınıfının, *zambakgiller* familyasından, kanarya adalarında yetişen bir ağaç veya ağaç [Tib.]. *krş. kardeşkanı*

ek kök: Sapın yanlarından çıkan ince kök [TS I 681]

ekecek: Tohum [SİYA s.604].

ekır: Çam ağacına benzeyen zehirli bir çeşit ağaç [DS V 1694]

ekin armudu: Bir tür armut [SOS s.104: Gölköy-Or.].

ekin dudu: Çalışma alanında bu bitki meyvelerinin olgunlaşması ile ekinlerin biçilmesi aynı döneme rastlamaktadır. Ekinlerin biçilme dönemine rastladığından “*ekin dudu*” denilmiştir. *Morus Nigra-Moraceae*; [TBAVS s.227].

ekin fiği: Burçak [TBAS s.98].

ekin nohudu: Nohut [TBAS s.98].

ekin otu: Kanarya otu [TBAS s.98].

ekin: Buğday [Ada. s.146; Çand. s.147; KEPİYA s.402; Tok.-Ay.; UKA s.216].

ekiz erük: Bir tür erik [SOS s.117Perşembe-Or.].

ekki: Çam ağacı kabuğu [Gazi. s.213].

ekli ot: Atkuyruğu [TBAS s.98].

ekmek ağacı: *Dutgillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, meyvesi Beyaz etli ve biraz unlu, besleyici bir bitki, *Artocarpus incisa*, [TS I 683; Tıb.]

ekmek ayvası: Gevrek ve sulu bir tür ayva [TS I 683]

ekşi armut: Bir tür armut [SOS s.104: Çarşamba-Sm.].

ekşi çörtük: Bir tür armut [SOS s.104: Gerze-Sn.].

ekşi erük: Bir tür erik [SOS s.117: Çarşamba-Sm.].

ekşi hamur: Ekinlerin içinde yetişen ve yemeği yapılan bir çeşit ot [DS I 162]

ekşi kiraz: Vişne. *Gülgiller* familyasından; nisan-mayıs aylarında beyaz renkli çiçekler açan, 2-9 metre boyunda bir ağaç ve meyvesidir. [TS I 687; Tıb.].
krş.vişne

ekşi kulak: *Eş anl. ekşice, kuzukulağı, ekşilik, ekşimik, ekşimcik, eksi ot, ekşincik* [UBA s.111].

ekşi limon: Ekşiliği fazla olan ham limon [TS I 687]

ekşi ot: Çiğ olarak yenilen bir çeşit ot. Taze yaprakları salata olarak tüketilir. *Rumex Pulcher* L. [DS V 1700; TBAS s.99; Yer.Bit. Kar.].*krş. kuzukulağı*

ekşi yonca: *Ekşiyoncagillerden*, çok yıllık otsu ve beyaz çiçekli bir bitki. Orman kenarlarında yetişen, yeşil halde salata olarak tüketildiği gibi kurutularak çay olarak da tüketilen, bunun yanında hekimlikte de faydalanan bir bitki [Antalya]. *Oxalis Acetosella* L. [*Oxalidaceae*]-[TBAS s.99; Tıb.; TS I 687; Or.-Zir.]

ekşi: Limon [DS V 1698]

ekşice: İlkbaharda kurak yerlerde biten ekşi bir ot [DS V 1698; EYSV s.64; TBAS s.98]. *krş. kuzukulağı*

ekşikara: 1. Büyük, siyah, sulu ve iri taneli bir çeşit üzüm; 2. Siyah, sulu, iri ve ekşi *karadut* [DS V 1698]

ekşikulak: *Kuzukulağı* [TS I 687; TBAS s.98].

ekşilice: Sarı renkli, huni biçiminde, soğan köklü bir bitki [DS V 1699]

ekşilik: *Kuzukulağı*. Yeşil köklü ve yuvarlak yapraklı mayhoş bir bitki [DS V 1689; TBAS s.99].

ekşimcik: *Kuzukulağı* [TBAS s.99,192].

ekşimelek: *Kuzukulağı* [TBAS s.99].

ekşimen: *Karamuk*. Yeşil köklü ve yuvarlak yapraklı mayhoş bir bitki [DS V 1699; TBAS s.99].

ekşimenek: *Kuzukulağı* [TBAS s.99].

ekşimik: *Kuzukulağı* [TBAS s.99,192].

ekşimuşmula: *Gülgillerden*; kırlarda yabanî olarak yetişen bir ağaçtır. Meyveleri; küçük muşmulaya benzer, kırmızı renklidir. Tadı mayhoştur. [Tıb.]. *krş. alıç*

ekşincik: *Kuzukulağı* [TBAS s.99].

ekşioğlak: *bk. ekşilik* [DS V 1689]

ekşiza: Ekşi, yenmeyen bir çeşit ot [DS XII 4492]

elâgöz: *Çiğdemgillerden*, yumrusu yenen bir çeşit çiçek [DS V 1702]

elbiz: Zararlı bir çeşit ot [SİYA s.604].

elçik: Salep [TBAS s.99].

eldaşüzümü: *bk. eldaş* [DS V 1707]

eldaş: Yuvarlak, beyaz, kalın kabuklu üzüm [KAYMA s.361; DS V 1707; SİYA s.604].

eldirek: Taneleri küçük, yumuşak, rengi esmer bir çeşit buğday [DS V 1708]

eldiven çayı: Dağ çayı [TBAS s.99].

elduran: 1. Mersin; 2. Dağlarda yetişen ve çayı pişirilen bir çeşit ot; 3. Bayramlarda kabir taşlarına bağlanması gelenek olan bir çiçek [DS V 1708; TBAS s.99]. *krş. eldüren*

eldüren: 1. Mersin; 2. Kaynatılıp ağrıyan yerlere sıcak sıcak sarılmak suretiyle, halk arasında ilaç olarak kullanılan bir çeşit bitki [DS V 1709; TBAS s.99]. *krş. elduran*

elgeren: Yabani bir ot [Aks.II-300].

elgimes: *bk. ebeğümeci* [NDSK s.48].

elguvan: Erguvan [TBAS s.99].

elibayır: Bir çeşit buğday [DS V 1715]

elif elması: Bir tür elma [SOS s.113: Kumru-Or.].

elik yoncası: Ormanlarda yetişen, yoncaya benzer bir ot [DS V 1717]

elim: Domates [Kös.].

elinparmağı: Beyaz, kırmızı pembe ve sarımtırak renkte çatallı mantar [TYA s.101].

elite: Bizlengiç de denilen bir çiçek [DS V 1718]

elkoğan: Leylak [DS V 1719]

elkurtaran: Kökü çövene benzeyen, eflatun çiçekli, lapa yapılarak Çıbanları oldurmakta kullanılan bir çeşit bitki [DS V 1719]

elleme: Bir tutam ekin demeti [Kös.].

elma ~ èlma ~ ėlma ~ elmā ~ elme (*alma*) [yabanî]: *Gülgillerden* çiçekleri pembe, oldukça yüksek bir ağacın meyvesidir. 10 m kadar yükselebilen, beyaz veya pembe çiçekli ve dikensiz bir ağaçtır. *Amasya, Gümüşhane, Niğde ve ferik* gibi birçok çeşidi vardır. Olgun meyveleri yenir. Yabanî elma veya armut kurusuna *taşot* veya *taşut* adı verilir [Çankırı,Tokat]. *Eş anl. acalma. acamuk, acı elma, acuk, ekşi elma, kivil* [Şavşat-Artvin], *kratuna* [Şavşat-Artvin], *sengeç, senkeç, yaban elması. Malus Sylvestris Miller Subsp. Orientalis* [A.Uglitzkich] *Browicz* [Rosaceae]. *Pirus Malus*, [TS I 703; BTS 199; DS I 226; ETAS; UİA 376; EMİYA s.595; AİAD 237: Esk.; KİAT 318: Um.; OAAD 234: Ank.; Tıb.; AMA s.302; AnYuk.; TBAS s.99; Ank.Söz. s.98: Hasanoğlu-Elm.; Kas.s.446].

elma çalbası: *Ada çayı* [TBAS s.99]. *krş. elma çalısı*

elma çalısı: İri fındık kadar meyveleri olan, lezzetli *ada çayı* da denilen bir bitki [DS V 1725; TBAS s.99].

elma eriği: Bir tür erik [SOS s.118: *Fatsa-Or., Çarşamba-Sm.*].

elma yağı: *Ada çayı* [TBAS s.99].

elmacık otu: Yumruları zehirli bileşikler taşır. *Eş anl. domuz elması, domuz ağırşığı, domuz turpu* [UBA s.111].

elmacık: Bir çeşit bitki [DS V 1725; Ank.Söz. s.98: Güd., Ayş.; TBAS s.99]. *bk.domuzağırşığı*

elmahi: Ufak elma kurusu [SİYA s.605].

elmelik (*ilemelik*): 1. *Semizotu*; 2. Yaban çitlembiği [DS V 1726, VII 2519; TBAS s.100].

eloç: Alıç [TBAS s.100]. *bk. alıç*

eltaşı: Felahiye bağlarında yetişen üzüm çeşitleri [Fel. s.49].

eltieltiyeküstü: Bir tür bitki [TS I 703].

emcek: Emzik otu [TBAS s.100].

emecen: Ballıbaba denilen bir çeşit bitki [DS V 1731]

emen <Yun.: 1. Dişbudak ağacı; 2. Meşe ağacı; 3. Palamut meyvesi, pelit [DS V 1733; Tietze 715, 722; TBAS s.100].

emesgen ~ emesken ~ emeskene: Bir çeşit siyah küçük erik, mürdüm eriği [DS V 1734; SOS s.118: Gölköy-Or.; Ank.Söz. S.98Bey. ŞEN.]

emicek: “*Ballıbaba*” denilen bir çeşit bitki; baharda çayırılarda yetişen bir bitki türü [Ank.Söz. s.98: Büyükaşar-Bâl., Çayırılı-Hay.; SİYA s.605; Siv.2].

emir <Ar.: *bk. tavşan kirazı* [TBAS s.262]

emirali: Kısa kadar saklanabilen, sarı renkli bir çeşit üzüm [DS V 1736]

emircik armudu: Bir tür armut [SOS s.104Vezirköprü-Sm.].

emirsultan: Yeşil soğan [DS V 1736]

emit: Küçük ağaç dalı [AAT s.219: Niğ.]

emlik: Yemlik [TBAS s.100].

emriz <Ar.: Çayır otları arasında bulunan dikenli bir ot [DS V 1741]

emzik çiçeği: Pembe renk çiçeğin dibi emildiğinde ağza hoş bir tat veren bir tür Yonca [TÇA s.84]. *krş. datlı dirfil*

emzik otu: *Onosma* [*Boraginaceae*] türlerine verilen genel ad. *Eş anl. yalancı Havacıva*. *Onosma Albo-Roseum Fisch. Et Mey.*: Emzik [Kemah-Erzincan]. *O. Aucheranum DC.*: Emcek [Kemaliye-Erzincan]. *O. Sericeum Willd.*:

Yaprakları yara tedavisinde kullanılır [Doğu Anadolu]. *O. Tauricum Pallas Ex Willd.*: Emzik otu [Eskişehir]-[TBAS s.100; DS V 1742; Tir.].

en aacı: Binalarda boydan boya uzayan ağaç [TYA s.88]. *krş. enotu*

endirek ağacı: Kabuğu ve meyvesi kırmızı olan, yaprağı ayva yaprağına benzeyip, yaz kış dökülmeyen bir çeşit ağaç [DS V 1747]

endirez ~ endiriz ~ endürüz: 1. Yabanî kiraz; 2. Akasya ağacı; 3. Mahlep [TBAS s.100; DS V 1747; DS XII 4496]

endülüs: Bir tür ot. *Cerasus Mahaleb Miller* [Tokat, Zile; TBAS s.296].

endürüz: Mahlep [TBAS s.100].

eneç: Sarmaşık seklinde, yenilebilen bir çeşit ot [DS V 1747]

enek memesi: Uzun yapraklı, yumru kökü meyve gibi yenilen bir çeşit bitki [DS V 1749]

enek: 1.Çekirdek; 2. Ceviz (Kırşehir); 3.Kuru fasulye [DS XII 4496; ARADSK s.676; Tietze 723; MBTS I 836]

enfiye: Deli Tütün [TBAS s.100]. *krş. efiye*

enger: Kenger [TBAS s.100].

engerek otu: *Hodangillerden*, türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, yaprakları sert tüylü bir ot, *Echium vulgare*, *Echium Sp.* tüm bitki kök *radix*, *herba pirolizidin* alkaloidleri taşır [TS I 713; Zeh.Bit.].

engil: Üzüm çubuklarının ince ve uzun dalları. Bağdaki üzüm çubuklarının yaprak zamanı, uç kesiminden soyularak yenebilen bölümü [Dar.; KYAS s.89: *Mucur*; SİYA s.606].

engili buğday: *Ak buğday* [DS V 1754]

enginar: *Bileşikgillerden*; kökü yıllarca yaşayıp, her ilkbaharda yeniden süren dikenli bir bitki ve bunun sebze olarak yenen iri topuz biçimindeki yeşil çiçeğidir. *Cynara scolymus*, [TS I 713; BTS 204; Tıb.]

engir ~ enğir: Yeşil çubukların yenen uçlarıyla üzüm çubuğu kökünden fışkıran filizler. Üzüm çubuklarının dibinden çıkan taze sürgünler [OAAD 235: Kay.; KAYMA s.362].

enir: 1. Bir tür yaban mersini, *Ruscus aculeatus*; 2. Tavşan kirazı [TS I 714; MBTS I 859; TBAS s.100].

enison: Anason [TBAS s.100].

enişen: Alıç [TBAS s.100].

enlik: 1. Boyacılıkta kullanılan bir çeşit ot; 2. Yağ ya da balmumu ile karıştırarak merhem yapılan bir çeşit ot [SİYA s.606; TBAS s.100]. *krş. havacıva*

enneme ~ ennimene ~ ennemene: Bir çeşit mantar [DS V 1760; Fet.]

ēnōtu (<*eğnik otu*): Yapraklarının içi kadife gibi tüylü, ortası oluklu, iki parmak eninde, 15 cm boyunda yapraklı bir bitki [KAYMA s.363].

ensin: Bir çeşit bitki [DS V 1761]

enúk armudu ~ enük armudu: Bir tür armut [SOS s.104: Sn.; OYAA s.136: Sn.].

epele: Sapları tüylü, çok küçük, mor çiçekli yabanî ot [Uzk. Yenice Görece K.; EDSK-II s.252].

epsemye: Şeker pancarı [DS V 1764]

epsit <*Yun. apsída*: Mantar [DS V 1764; Tietze 730]

er armut: Bir tür armut [SOS s.104: Vezirköprü-Sm.; Akkuş-Or.; OYA s.136].

er elma: Bir tür elma [SOS s.113: Perşembe-Or.].

er erük: Bir tür erik [SOS s.118: Vezirköprü-Sm.].

er üzümü (<*erik üzümü*) İri siyah, kalın kabuklu üzüm [KAYMA s.363].

erce: Bir tür armut [SOS s.104: Havza-Sm.].

ereğil otu: Havuç [DS V 1765]

erekleme: Yabanî semiz otu [DS V 1765; TBAS s.100].

erekmek ~ eremek: Kendi kendine biten bir çeşit bitki [DS V 1766, XII 4497]

erelik: Yaprakları şeker pancarı yaprağına benzeyen, seyrek ve top top biten, istendiği zaman yaprakları sarılarak yenen bir çeşit ot [DS V 1765; SİYA s.607].

eren: *bk. ergen* [DS V 1767]

erenler çiçeği: Kekik gibi kokan bir çiçek [DS V 1766]

eres~ erez <*Yun. ires: bk. delice* [TBAS s.100; Tietze 733],

ereti: Eğrelti otu [Rize].

erez: Delice [TBAS s.100].

erfelek: Bir Tür Elma [SOS s.113: Gerze-Sn.].

ergan üzümü: Küçük siyah taneli, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm [DS V 1767]

ergeçsakalı: *Gülgillerden* dalları sağlam ve sert kırmızımtırak bir bitki [Tıb.].
krş. çayırmelikesi

ergen perçemi: Reyhan çiçeği [DS V 1768]

ergen: Kızılçık [DS V 1767]

ergenet ~ erkenet: Kırmızı saplı, beyaz taneli bir çeşit üzüm [DS V 1768; 1774]

ergenkirez: *bk.* Ergen [DS V 1768]

ergil: Muşmula, döngel [DS V 1768]

erguvan <Far.: *Cercis Siliquastrum* L. [Leguminosae]. 2-10 ve yükseklikte, kışın yapraklarını döken, pembe çiçekli bir ağaç veya ağaççıktır. Çiçekleri çiğ veya yağda kavruarak yenir [Batı Anadolu, Güney Anadolu]. *Eş anl. deli boynuz, elguvan, selecek, zazalak* [Çorum; TS I 719; TBAS s.100; BTS 209; DS V 1714; Tietze 733; MBTS I 865; TBAS s.100].

erguvanî söğüt: Söğüt [TBAS s.101].

erig ~ erik ~ èrik ~ eriyh ~ eruk ~ eruğ ~ erúk ~ erük (~örük)-(yabanî): *Gülgillerden* beyaz çiçekli bir ağacın yemişidir. *Prunus* [Rosaceae] türlerine verilen genel ad. Dikenli veya dikensiz, kışın yaprağını döken, beyaz çiçekli ağaç veya ağaççıklardır. Aşağıdaki türlerin olgun meyveleri yenir. *Prunus Divaricata* Ledeb.: Yonus eriği, Yunus eriği. Meyveler olgunlukta 15-30 mm çapında; sarı kırmızı veya mor renkli. *Eş anl. alca, alsa* [Kars, Van]. *P. Spinosa* L.: Çakal eriği, göğem, deli erik. Olgun meyveler taze hâlde yenir, pekmez veya ezme hazırlanır. Çekirdeklerinden tespih yapılır. *Eş anl. ayı eriği, dağ eriği, domuz eriği, göğ erik, göğem, gövem, güvem, lam eriği, silar, yaban eriği. P. Spinosa* L. Subsp. *Dasyphylla* [Schur] Domin: Kuş eriği [İskilip-Çorum]. *Grunus domestica*, [TBAS s.101; AnYuk.; TS I 719; BTS 210; DS V 1778, IX 3352; ETAS; Tıb.; EMİYA s.597; Tıb.Bit.; Pınar. s.290; TYA s.89; UKA s.218; KIAT 318: Sür.; AA 128; SİYA s.607].SİTİAT s.231: Div.; KYAS s.90: Mucur; TYA s.89; AİAD 236: Düz.]

erihan: Reyhan [AİAD 238: Erc.].

erika: Süpürge otu [TS I 720]

erimik: Kaynatıldıktan sonra erime durumuna gelmiş sebze veya meyve [TYA s.89].

erinç: *bk. ısırgan* [TBAS, 139]

erişte <Far.: Rizomlu ve çok yıllık bir deniz bitkisidir. Yaprakları şerit şeklinde, bir cm kadar genişlikte ve 50 cm kadar uzunluktadır. Yaprak ve rizom parçalarına deniz kenarlarında rastlanır. Türkiye’de Ege ve Akdeniz sahillerinde bulunmaktadır. *Posidonia oceanica* [l.] *Delile* [posidoniaceae; TBAS s.101; DS V 1773].

erişte mantarı: Saçak mantarı [TBAS s.101].

eriştecik: İnce dallı yenilebilen bir bitki [SİYA s.607].

erkeçsakalı: bk. *çayır melikesi* [TS I 448].

erkek eğrelti (otu): Eğrelti otu. *Dryopteris Filix-Mas* Rizom Rhisoma [Zeh.Bit.; TBAS s.101].

erkek incir: Lacir [TBAS s.101].

erkek kızılıcık: Kızılıcık [TBAS s.101].

erkek pelin: Yavşan [TBAS s.101].

erkek üzüm: Şırası az çıkan, kalın kabuklu üzüm [DS V 1774; Ank.Söz. s.101: Koyunbaba-Kal.]

erkek zeytin: Zeytin [TBAS s.101].

erken armut: Bir tür armut [SOS s.104: Dikmen-Sn.].

erkurtaran: bk. *kısamahmut otu* [TBAS s.101].

ermenî kimyonu: bk. *Frenk kimyonu* [TBAS s.101].

ersin: Bir çeşit güzel kokulu bitki [DS V 1777]

erüncük elması: Bir tür elma [SOS s.113: Ladik-Sm.].

eryeten: Beyaz incirden daha büyük ve sivrice, yeşil renkli bir cins İncir [DS V 1778]

esbalı: Bir çeşit üzüm [DS V 1778]

eskin: Işkın, filiz [RİA 316; TBAS s.101].

eskişehir: Bir tür armut [SOS s.104: Tekkeköy-Sm.].

esrar otu: *Hint keneviri*. *Kendirgiller* familyasından, , sıcak ülkelerde ve yurdumuzda da kültürü yapılan, bir yıllık bir bitki türüdür. [TS I 731; TBAS s.101; Tıb.]. *krş. kenevir*

eşbabiye: Kayısı kurusu [KBAYA 190; Har.]

eşek [I]: *bk. Ayı gülü* [TBAS s.102]

eşek armudu: Bir tür armut [SOS s.104: Ayancık-Sn.; OYA s.136].

eşek baklası: Bakladan küçük, koyu ve alaca renkli büyük bir çeşit fasulye [DS V 1789]

eşek baldıranı: Çok yıllık, kalın rizomlu, otsu, beyaz çiçekli ve tüysü yapraklı bir bitki. İskenderun [Belen] ve Tarsus [Çamlıyayla] bölgelerinde zehirli olarak bilinir. *Eş anl. ayı baldıranı* [Çamlıyayla-Tarsus]. *Lecokia Cretica* [Lam.] DC. [Umbelliferae]-[TBAS s.101].

eşek çayı: 1. Bağ çayı; 2. Pişik otu [TBAS s.101].

eşek çıtlığı: Düzgün kamış gibi yetişen bir çeşit ot [DS V 1789; KYAS s.91: Ömerhacılı K.].

eşek diken [I]: 60-100 cm yükseklikte, iki yıllık, dikenli ve *pembe çiçekli* otsu bir bitkidir. Meyveleri deve diken tohumu adı altında aktarlarda satılır ve karaciğer hastalıklarına karşı kullanılır. *Bk. boğa diken, deve diken, gengel*. *Eş anl. at diken* [Daday-Kastamonu], *eşek helvası, eşek kömürdeği, eşek közlemesi*. Aşağıdaki türler “*kangal, sıyırma, sıyırma diken, sıyırtma*” adlarını alır ve gövdeleri kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. *Onopordum Acanthium* L.: Galagan, Kalagan [Erciş-Van]. *O. Bractetum* Boiss.Et Heldr.: Kalagan [Kızılcahamam-Ankara], *kangal, kangal diken* [Sivas]. Gövdesi Sivas ve Konya bölgesinde yenir. *O. Carduchorum* Born. Et

Beauverd: Eşek Dikeni. *O. Illyricum L.*: Eşek Dikeni. *Onopordum Tauricum Willd.* [*Compositae*]-[TBAS s.101; TS I 734; DS V 1789; TYA s.90].

eşek dikeni [II]: Boğa dikeni [TBAS s.101].

eşek dikeni [III]: Gengel [TBAS s.101].

eşek dikeni [IV]: Çiçekli ve çiçeksiz türleri olan bir bitki [Siv.2].

eşek elması: Yazın yetişen, lezzetsiz bir çeşit elma [DS V 1789; SOS s.113: Durağan-Sn.].

eşek eriği: Uçları sivri ve uzun bir çeşit yeşil erik [DS V 1789; SiYA s.608].

eşek gevreği: *bk. eşek marulu* [TBAS s.101].

eşek golü(gülü): *Ayı gülü* [TBAS s.101].

eşek gömeci: *Hatmi* [TBAS s.101].

eşek helvası: Eşek dikeni. Enginara benzer bir çeşit bitki [DS V 1789; TBAS s.101].

eşek hıyarı: Çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Meyvelerinin usaresi müşhil olarak kullanılır. *Eş anl. acı düğlek, acı dülek, acı düvelek, acı düvlek, acı kavun, cırlatan, cırtlak, cırlangıç, hıyarcık, it hıyarı karga düğeleği, karga döleği, karga düveleği, karga ibiği, karga keleş, karga kozağı, karga bostanı, karga cevizi, şeytan keleş. Ecballium Elaterium A. Richard* [*Cucurbitaceae*]-[TS I 734; TBAS s.101; Zeh.Bit.].

eşek inciri: Meyvesi yenmeyen yabanî incir [DS V 1789]

eşek kalkanı: *bk. eşek helvası* [DS V 1789]

eşek kangalı: *Köygöçüren* [TBAS s.101; DS V 1789]. *bk. eşek kengeri*

eşek kekiği: *Mercanköşk. Thymbra Spicata L.* [Aydın]-[TBAS s.101,296].

eşek kengeri: Kökü tatlı, dalları dikenli bir bitki [DS V 1789; EYSV s.68].

eşek kömüdeği: *Eşek dikenî*. Eşeklerin çok yediği bir çeşit ot [TBAS s.103; DS V 1789]

eşek közlemesi: *Eşek dikenî* [DS V 1789; TBAS s.103]. *bk. eşek kömürdeği*

eşek lâlesi: *bk. süsen* [TBAS s.103].

eşek madımağı: *bk. kuşekmeği* [TBAS s.103].

eşek marulu ~ eşek marılı: 1. 10-150 cm yükseklikte, bir veya iki yıllık, soluk sarı çiçekli, sütlü ve otsu bir bitkidir. Yaprakları haşlandıktan sonra salata hâlinde yenir veya lezzet vermek için et yemeklerine konur. Rozet yaprakları ilkbaharda İstanbul pazarlarında “*kuzu gevreği*” adı altında satılmaktadır. *Eş anl. eşek gevreği, eşek marulu, kundrul, kuzu gevreği, kuzukürkü, süt otu. Sonchus Asper* [L.] Hill Subsp: *Glaucescens* [Jordan] Ball.: Eşek gevreği [Armutlu-Bursa] sebze olarak kullanılır. *Sonchus Oleraceus* L. [Compositae]; 2. Marul [UBA s.112; KAYMA s.364; TS I 734; TBAS s.103]. *bk. marul*

eşek maydanozu: Frenk maydanozu. *Maydanozgillerden*, iki yıllık otsu bir bitki, *Anthriscus silvestris*, [TS I 734; TBAS s.103].

eşek memesi: İri taneli oval bir çeşit siyah üzüm [DS V 1789]

eşek navruzu: *bk. navruz* [TBAS s.103].

eşek otu: 1. *Baklagiller* familyasından; boş arazilerde ve kurak yerlerde yetişen 30-60 cm yüksekliğinde çok yıllık dikenli bir bitki; 2. Dağ çayı; 3. Korunga; 4. Köygöçüren; 5. Evliya otu [TS I 734; TBAS s.103; Tıb.]. *krş. kayışkıran*

eşek papatyası: Beyaz papatya [TBAS s.103].

eşek turpu [*işet turpu*]: Hardal otu. *Hardal* denilen, başı yeşil, kendi uzun olur. [Ank.Söz. s.102; Ank. HZK I; DS V 1790; TBAS s.103].

eşek yağı: Meşe ağaçlarının kabuklu ceviz büyüklüğünde, siyaha yakın renkte olan meyvesi [DS V 1790]

eşek yoncası: Ekin tarlalarında yetişen, çiçekleri boyar madde olarak kullanılan, 40-250 cm yükseklikte, bir veya iki yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitki. *Melilotus Officinalis* [L.] Desr. [Leguminosae]-[Erzurum]. *Eş anl. kokulu yonca* [TBAS s.103; DS V 1790].

eşekcuğa: Mantarın bir türü [DS V 1789].

eşekkulağı: 1. *İkiçenekliler* sınıfının, *dipsacaceae* familyasından güzel kokulu bir bitki; 2. *Karakafes otu*; 3. Fesleğenin irisine verilen ad [TS I 734; TÇA s.84; TBAS s.103; Tıb.]. *krş.miskçiçeği*

eşektırnağı: Kesildiğinde süt gibi sıvı çıkaran bir çeşit ot [DS V 1790]

eşelek: 1. Ceviz iğinin ortasında bulunan ve içi ikiye ayrılan sert madde; 2. Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı; 3. Meyve çürüğü; 4. Mısır koçanı [SİYA s.608; Ank.Söz. s.102: Çayırılı-Hay., Bey.-ŞEN., Kal.; OYA 343].

eşemene: Yabanıl kavun [DS XII 4498].

eşgin ~ eşgin ~ eşgun ~ eşğın ~ eşkın ~ eşkin: *İşgin*. İlkbaharda dağlarda yetişen geniş yapraklı ekşimsi bir çeşit ot. Yeni sürgün. Kabukları soyulduktan sonra çiğ olarak yenilen boru gibi ekşimsi bir bitki [EAFSöz. S.47; SİYA s.608; TBAS s.103,104; TYA s.90; GA s.260; EA118; SİYA s.608; Rize].

eşgi gara: Lezzeti ekşice olan bir çeşit yuvarlak siyah üzüm [GA s.261].

eşgümük: Bir çeşit ot [SİYA s.608].

eşi badılcın: Domates [UBA s.112].

éşi kına: Ekşi kına; sulak yerlerde yetişen ekşi tadı olan ve yeşil yenen bir bitki [Big. S.113].

eşi: Nemli yerlerde biten bir çeşit ot [DS V 1792]

eşki melek: Tadı ekşi olan, yenen bir ot [KYAS s.91: Sıdıklı Büyükbaba K.].

eşki: *Kuzukulağı* [TBAS s.104].

eşkin: Filiz, fındık fidanı [Trab.-2]. *krş. eşgîn vd.*

Eşşek [II]: 1. Elma, armut gibi meyvelerin çekirdekli kısmı [KAYMA s.364; KYAS s.91: *Kırş.*].

eşşek ketesi: Felahiye meralarında, kıraçta yetişen, eşekler çok sevdiği bir ot çeşidi [Fel. s.29; KAYMA s.364].

eşşekganağı: Bir çeşit bitki [DS XII 4499]

eşşemene: Sarı renkli hafif ekşimsi küçük kavun [Kös.].

et elması: Yazın yetişen, yeşil renkli bir çeşit elma [DS V 1797]

et mantarı: *Ayı mantarı, tavukbacağı mantarı* [TBAS s.38,104].

et şeftalisi: Eti çekirdeğinden ayrılmayan bir şeftali Türü, *Prunus persica duracina*, [TS I 742]

et üzümü: Dolgun, sulu üzüm [DS V 1800; Ank.Söz. s.102]

etek: Burçak [TBAS s.104].

eterik: Çok tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit erik [DS V 1798]

etli bitki: Kurak ortamda yaşayan ve dokuları içinde bol su depo eden, yaprakları ve sapları kalın bitki [TS I 741]

etli meyve: Ortası etli ve sulu olan yemiş [TS I 741]

etoti: Et yemeklerine katılan bir bitki [EİA s.101].

etteni eriği: Pembe ve yeşil renkli, hafif buruk lezzetli bir erik çeşidi [DS V 1800]

evcikıran: Çok zehirli, beyaz renkli bir çeşit mantar [DS V 1801; TBAS s.104].

evelek ~ evelih ~ evelik (efelek): 1. Yaprakları yenebilen, tohumlarından da çay yapılan ıspanağa benzer bir ot, labada; 2. Kuruyunca yaprakları kızaran lor dolması yapılan bir bitki [EİA s.103; Siv.2; SİYA s.608; Al.; SİYA s.608; TBAS s.104; Ank.Söz. s.103: Solakuşağı-Şko.; EA 118; TBAS s.104; Erz.Mer. s.179; KYAS s.92: Kırş.; EAFSöz. S.48]. *krş efelek*

eveyik budu: Bir tür armut [SOS s.105: Gerze-Sn.].

eveyik: Sarı renkte çok özlü bir çeşit buğday [SİYA s.608].

evin: Tohum. Buğday, arpa, susam, haşhaş gibi bitkilerin tanesi [KEPİYA s.403; UBA s.112].

evlek¹⁵¹ mantarı: Yumru şeklinde olup, yenilebilen bir mantar. Agaricus [Agaricaceae] türlerine verilen genel ad. Çayır ile otlaklarda gruplar hâlinde yetişen ve yenen türlerdir. *Eş anl. ak mantar, çayır mantarı duvaklıca, duvaklı mantar, guguvak, içikızıl, keçi mantarı kirkin, koyun mantarı, koyungöbeği, köy mantarı küp evleği, mıkbaşı, şagrak mantarı, tarla mantarı, yazı mantarı.* Agaricus Arvensis Fr. Ex Schaeffer. İçikızıl. Yenen bir türdür. A Bitorquis [Quel.] Sacc.: Koyungöbeği [Sivas], A. Campestris Fr. Ex L. [Psalliota] Çayır mantarı. İçikızıl. Yenen bir türdür. A. Hortensis Cooke Var. Bispora Lange [Syn.Bisporus [Lange] Imbah]: Özel şekilde yetiştirilip yemeklik olarak satılır. beyaz renklidir [TBAS s.104; EDSK s.27: Hvs.].

evlenme çiçeği: bk. bazin [DS II 587]

evliya otu: Baklagillerden, hayvanlara yedirilmek için ekilen bir bitki. Korunga, Onobrychis, [TS I 747; TBAS s.104]. *krş. eşek otu*

evratı: Eğrelti [TBAS s.104; DS V 1813]

evrümçevrüm: Papatya [DS V 1814]

¹⁵¹<Yun. avlâki

eyilcan otu: Sulak yerlerde yetişen bir çeşit ot [DS V 1821]

eyir: *Kızılılık* [TBAS s.104].

eylentü ~ eyraltu: *Eğrelti* [TBAS s.104]. *bk. eğrelti*

eysebak¹⁵²: İri taneli bir çeşit üzüm [DS V 1827]

eysi gece: Bir çeşit eksi ot [DS V 1827; Ank.Söz. s.104: Çanılı-Ayş.]

éyva: Ayva [KİAT,319: Vak.].

eyvaz: Üvez otu [TBAS s.104].

ezan çiçeği: *Tirfil* otuna benzeyen, çiçekleri karanlık bastığında açıp gün doğumuna kapanan bir süs bitkisi Akşam ezanı okunurken açan, sarı renk, zarif çiçek [TÇA s.85; EDSK-II s.252: St. Tararlar K.].

ezanteri: Anason [TBAS s.104]. *krş. ezeltere vd.*

ezeltere ~ ezentele ~ ezentere ~ ezertene ~ ezertere: 1. Anason; 2. Turşusu yapıp yenilen yabanî bir bitki; 3. Yenilebilen yabani bir bitki; 4. Boz renkli küçük tohumlu, 20-25 cm boyunda bir cins bitki [SİYA s.609; OYA 343; TBAS s.104,105; TYA s.92; DS V 1828]

ezezi: Bir üzüm çeşidi [Göl.].

ezgil: 1. Döngel; 2. Muşmula [TBAS s.105; DS V 1829].

ezgin: *bk. keten* [TBAS s.172].

ezi: Şeytan tırnağı [UBA s.112].

ezine: Bezelye [DS V 1830].

ezzeze: Çayırarda olan karahindiba bitkisi; *çengel sakızı* [DS V 1830; TBAS s.105].

¹⁵² <iyi + ise + bak (cümle şeklinde adlandırma)

-F-

fadime armudu: Bir tür armut [SOS s.105: Or.].

fadine: Kışlık kavun [DS V 1831].

fakfakı: İri ve sulu zerdali [DS V 1831].

falemin: Buğday [DS V 1841].

fambur: İhlamur [TBAS s.106; Rize; RİA 316].

faraz: Horoz [Bil. s.873].

fare diken: Tavşan kirazı [TBAS s.106].

fare otu [I]: *Sütlegengillerden*, mavi çiçekli, tohumları fare zehiri olarak kullanılan bir bitki [TS I 761].

fare otu[II]: Dağ reyhanı [TBAS s.106].

farekulağı: Bir yıllık, otsu ve çıplak bitkilerdir. *Çuhaçiçeğigillerden*, tohumu kuşyemi olarak kullanılan, çiçekleri mavi veya kırmızı renkli, bir yıllık, otsu ve çıplak bitkiler. Yapraklar sapsız, çiçekler mavi veya kırmızı renkli. *Eş anl. sıçankulağı, sıçan otu. Anagallis Arvensis L. [Primulaceae; TS I 761; TBAS s.106]. krş. güveyotu*

farfara otu: Rutubetli yerlerde, ormanlık alanlarda, dere kenarlarında yetişen, yaprakları et dolması veya sarmasında ve sapları da turşu olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanan bir bitki. [*Tussilago Farfara*] [Or.-Zir.] TBAS s.106]. *krş. farfara otu ~ öksürük otu*

farşak: Kalın kabuklu üzüm [DS V 1837].

fartana: Bir tür armut [SOS s.105: Akkuş-Or.].

fasıl: Fiğ. Burçağın bir çeşidi. Yem bitkisi olarak yetiştirilir [UBA s.112].

fasille ~ **fasılne** ~ **fasılya** ~ **fasılyá** ~ **fasılye** ~ **fasilä** ~ **fasile** ~ **fasîle** ~ **fasilla** ~ **fasille** ~ **fasílle** ~ **fasille** ~ **fasilli** ~ **fasilya** ~ **fasilye** ~ **fasula** ~ **fasule** ~ **fasuliya** ~ **fasulla** ~ **fasulya** ~ **fasulya** ~ **fasulye** ~ **fasüle** ~ **fasülle** ~ **fasülya** ~ **fasülye** ~ **fosüla** <Yun. ~ Rum. *phasiolos*: Fasulye. Baklagillerden; “barbunya”, “çalı”, “ayşekadın”, “horoz” gibi birçok çeşidi olan bir bitki ve bunun sebze olarak kullanılan yeşil ürünü ve kuru tohumlarıdır [*Phaseouls Vulgaris*] [Tib; TS I 764; BTS 222; DS V 1838; DS XII 4505; UMA 259; AİAD 238: Esk.; Dört. s.360; Pınar. s.290; Çay s.278; AİAD 238: Düz. Er.; SİYA s.610; ÇYA 242; AAT 220: Kas.; AEİA s.316; Kas.s.448; AMA s.304; ADÜM-I 170; Ada. s.146; OYA 344; SMY s.417; KİAT 319: Gir.,Or.; EMİYA s.609; İsce.s.296; Ala.s.290; UİA 376; KYAS s.95: Savcılı Büyükoba K.; Baba. s.378; Bil. s.873; Din.Ev. s.502; Emir.s.390; KYA s.474; Seben s.227; UBA s.112; NDSK s.53; EMİYA s.609; SİYA s.610; EMİYA s.609; Çand. s.148; KYA 247; SİYA s.610; ÇYA 242; Ger. s.329; EİA s.109; BİA s.318; AMA s.304; EMİYA s.609; Ber.s.201; Dört. s.360].

faska ~ **fiska** ~ **fuska** <Yun.*phouska*: Kabarkık, şişlik, bir çeşit dağ yemişi; diken çileği; böğürtlen [TBAS s.109; Trab.-2; Rize; RİA 317; Gün.]. *krş. fisto*

fasulyegiller: Kapalı tohumlu, iki çenekli, ayrı taç yapraklı çiçekli bitkiler familyası [TS I 764].

fatmagül: Öksürükte çayı içilen bir bitki [UBA s.112; TÇA s.85].

fatmasaçı: *bk. venüssaçı*

fatmaşal: Uzun bir sap üzerinde sıra ile gittikçe küçülerek çiçek açan bir çiçek [DS V 1840].

fattak: Zakkum ağacı [TBAS s.106; DS V 1840].

fava: Fink baklası [TBAS s.106].

favlak: Yeşil kabuklu ceviz [DS V 1840].

favli: Bir çeşit üzüm [DS V 1840].

felembur: İhlamur [TBAS s.106].

feli: Kabak dilimi [Gün.].

felika: Çiçeksiz lahana [DS XII 4502].

feliks <Lat.felix: Palmiye yaprağına benzeyen, park ve bahçelerde süs için kullanılan iri gövdeli bir bitki, *Phoenix canariensis*, [TS I 769].

felis: Filiz [KİAT 320: R.].

feluka: Lahana filizi [Rize].

fenirit üzümü: Kırmızı renkli, ince kabuklu, şaraplık bir çeşit üzüm [DS V 1843].

fenike portakalı: Fenike ve yöresinde yetiştirilen sulu ve kokulu bir tür portakal [TS I 771].

feren: Lahana [DS V 1845].

ferik ~ firik <Ar.: 1. Taze fasulye [DA 156; MBTS I 939; DS V 1846]; 2. Taze mısır [FHKA 329]; 3. Buğday başaklarının olgunlaşmamış hali [MİLA s.400]; 4. Sararmış başağın ateşle kavrulmuşu; taze meyve [UA s.110]; 5. Tam olgunlaşmadan, kabukları içinde oldukları halde ateşte, alevde ütülen buğday, nohut, mısır [GA s.277; And.Ağıt].

fesçitarağı: 2 m kadar bir boya erişebilen, iki yıllık, otsu, dikenli, beyaz veya soluk pembe çiçekli bir bitkidir. Kurutulmuş çiçek durumu tarak olarak kullanılır. *Eş anl. çiğ, çobantarağı, karağan* [Tarsus-İçel], *pukiç* [Doğu Anadolu], *tarak otu* *Dipsacus Lacinatus* L. [*Dipsacaceae*; TBAS s.106; BTS 223].

fesgan ~ fesihan ~ feslan ~ fesleğen ~ fesliğen ~ feslihan ~ feslikan ~ fesliken ~ fesliyen <Yun.vasilikon: *Ballıbabagillerden*, Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları güzel kokan bir çeşit süs bitkisidir. 10-40 cm yükseklikte, beyaz veya pembe çiçekli, bahçelerde ve akarsu kenarlarında yetişen, toprak

üstü aksamı pazarlarda demet halinde satılan, yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanıldığı gibi bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir yıllık ve otsu bir bitki. “*Reyhanotu*”adıyla da bilinen fesleğenin“*akfesleğen*”, “*hindfesleğeni*”, “*yabanîfesleğen*”, “*yerfesleğeni*” gibi çeşitleri vardır. *Eş anl. fesliyen, ırıhan, peslan, rahan, reyhan. Ocimum basilicum L. (Labiatae)* [TBAS s.106,107; Ada. s.146; AİAD 239: *Esk.*; MDK.s.406; SMY s.417; TS I 775; Or.-Zir.; DS V 1848; Ank.Söz. s.106: *Bey. ŞEN.*; Tıb.; TYHK s.427; UBA s.112; AnYuk; Gün.; MA s.298]. *krş. reyhanotu ~ bk. dağ reyhanı*

fesleğen üzümü ~ fesliğen üzümü ~ fesliken üzümü: Fesleğen gibi kokan bir çeşit üzüm [DS V 1848; Ank.Söz. s.106: Hasanoğlu-Elm.,Keşanuz-Ank.].

fesleğen: *bk. fesgan vd.*

fıçı otu <Yun.*vutsí*: Diken çileği, böğürtlen. 30 cm kadar yükseklikte, yumrulu, beyaz sütlü, otsu ve zehirli bir bitkidir. Yumruları eskiden müşil olarak kullanılırdı. *Bk. Sütleğen. Eş anl. burçalar* [Yenice-Antalya]- *Euphorbia apios L. [euphorbiaceae; DS V 1851; TBAS s.107].*

fılambur: İhlamur [TBAS s.107].

fılık: Yumuşak tüylü keçi [DS; TYA s.93].

findi- elmas: Bir tür elma [SOS s.113: Akkuş-Or.].

findica-: Bir tür armut [SOS s.105: Gölköy-Or.].

findih ~ findık ~ findık ~ finduk ~ finduk ~ funduh ~ funduk ~ funduk <Ar.: Fındık. “*Karadeniz cevizi*”; *palamutgillerden ve kayıngillerden*, Kuzey Yarımküre’nin ılık yerlerinde ve yurdumuzun daha çok Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yetişen bir ağaççık ve bu ağaççığın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü, *Corylus avellana* [TS I 778; TBAS s.107; BTS 223; DS VII 2364; TYA s.93; SİYA s.610; SİMA s.284; ETAS; Tıb.; EMİYA s.610; KİAT 320: Sür.,Akç.; RİA 317; Rize; ARDER s.260].

fındık ağacı: *Corylus* [*corylaceae*] türlerine verilen genel ad. Bazı türler Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yabanî olarak yetişir ve yetiştirilir. *Corylus avellana* L.: Yaban fındığı. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yabanî olarak yetişir. *C. Maxima miller*: Meyvesi için Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilir [TBAS s.107].

fındık armudu: Armut türü [OYAA s.136; SOS s.105: Or.].

fındık biber: Küçük, fakat çok acı olan bir çeşit biber [DS V 1853].

fındık gülü: Gül [TBAS s.107].

fındık otu: Kök yumruları çiğ olarak yenir (Trab.-Akçaabat) *Cyperus aureus* Ten. [TBAS s.107,296]. bk. *aslanpençesi*

fındık tirmiti: Tavukbacağı mantarı [TBAS s.107].

fındıklı: Bir alaca cinsi [Bar. s.277].

fırat kavağı: Kavak [TBAS s.107].

fıreng: Domates [UMA 259].

fırğıl: Haşlanmış yumurta veya meyve [OYA 344].

fırıç: Fırında kurutulmuş armut ya da diğer meyveler [Güm.Gök.; TYA s.94].

fırıldak çiçeği: *Çarkıfelekgillerden*; çiçekleri tekerlek biçiminde, sarmaştığı için duvar kenarlarına ve kameriyelere ekilen bir çeşit süs bitkisidir. [Tıb.; TS I 780; TÇA s.85]. krş. *çarkıfelek*

fırınju-: Bir tür armut [SOS s.105: Ayancık-Sn.].

fıs ~ fısık ~ fissik: İçi boş ya da çürük ceviz, badem, fındık vs. kof; çürük ya da içi boş meyve [HA s.139; Şav.].

fısdık ~ fıstık ~ fıstık ~ fıstık ~ fıstık <Ar.: Antepfıstığı, çam fıstığı veya yer fıstığı denilen yemişlerin genel adı [GA s.276; UMA 259; SİMA s.284; TS I

782; AAT 76; ADYA 279,280; AVA 231; BÜYA 104; Gaz.A. III 276; KİAT 60; DS IX 3503].

fısırgan: Güzün yetişen patates [DS V 1858].

fıska: Olmamış incir [DS V 1859; TYA s.94: Beşikdüzü].

fıstık çalı: 20-25 ve yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, kozalaklı bir ağaççıktır. Tohumları yenir. *Eş anl. günar, küner* [Denizli], *küna, künar, küner, püste. Pinus pinea L. [Pinaceae]*-[TBAS s.107]. *bk. çanı*

fıstık çamı: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı, 25 m kadar boylanabilen, deniz seviyesinden 350 m kadar olan yüksekliklerde yetişen, ülkemizde Doğu Karadeniz, Marmara Ege ve Akdeniz bölgelerinde bulunan bir ağaç türü, *Pinus pinea* [TS I 783; TBAS s.107; BTS 224].

fışfış: Zerdali [TBAS s.107; DS V 1859].

fışgın: 1. Ağaçlardaki yeni sürgün; 2. Esneyen fakat kırılmayan ince ağaç dalı [DSİ s.187: Karaman; Ank.Söz. s.106Bey.ŞEN.]. *krş. çıvgın ~ şıvgın*

fışıldayık: Bir çeşit büyük boylu ot [DS V 1860].

fışna: Vişne [KBAYA 191].

fıtık otu <Ar.: *Karanfilgiller* familyasından; yurdumuzda yetişen, toprak yüzeyinde yatık olarak gelişen bir veya çok yıllık bitkilerdir. [TBAS s.107; Tıb.] *bk. koyun otu ~ krş. kasıkotu*

fıyı: Öküzlere verilen bir cins mercimek [KİAT 320: Mes.].

fi ~ fî~ fi ~ fî~ fiğ~ fik ~ fil <Yun.: (Fiy) 1. Hayvanlar için kışlık ot; 2. Tarlalarda kendi kendine yetişen yabani bezelye; 3. Burçak; 4. *Baklagillerden*, hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki *Vicia sativa* [Big. s.113; Ada. s.146; Din.Ev. s.502; KAYMA s.374; TS I 785; DS V 1864; Şab.; TBAS s.107; MKK; Çay s.278].

ficik: 1. Ağacın filizi; 2. Ekinler arasında yetişen fiğe benzeyen bir çeşit ot [DS V 1863; SİYA s.610].

fiçiko: Su kabağı [Rize].

fida ~ fide <Yun. *phitia* ~ *phideia*: Fide [Güney s.663].

fidan <Yun. *fiton*: 1. Ağaç ve ağaççıkların yeni yetişeni; 2. Başka bir yere dikilmek için bulunduğu yerden çıkarılan taze ağaç, dikme [TS I 784].

fidil <Ar.: Fide; lahana domates fidanı [TYA s.94; Tir.].

fikoko: Böğürtlen [Trab.-2].

filanbur: İhlamur [Rize-Pazar; Ağ.].

filbahar ~ filbahri <Far.: *Taşkırangillerden*, ilkbaharda beyaz ve güzel kokulu çiçekler açan, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen ağaççık, “*akasma*” filbahri, *Philadelphus*, *Clematis* sp. *Folia* [Zeh.Bit.; TS I 786; MBTS I 961; TBAS s.107].

filburnu: Gilaburu [TBAS s.107].

filcik: Sürgün, filiz [Ank.Söz. s.107: Çanılı-Ayş.].

filfil <Ar.<Yun.: 1. Biber, 2. Yonca otu [DS XII 4504, V 1865; MBTS I 966].

filık: Arpanın olgun hali [Dört. s.360].

filis ~ filiz <Yun.: Filiz [TYA s.94; TS I 787].

filiskin: Akdeniz Bölgesi'nde yetişen, tüylü 10-50 santimetre boyunda kuvvetli kokusu olan bir bitki, *nane* [Tıb.; TBAS s.108]. *krş. yarpuz*

filkulağı: *Yilanyastığıgillerden*, kökü yumrulu bir süs bitkisi, *Caladium* [TS I 787; TBAS s.108].

fiye: Sardunya çiçeği [DS V 1866].

fin: Yaban bezelyesi [DS V 1866].

finike ardıcı: Ardıç [TBAS s.108].

finike ardıcı: *Servigiller* familyasından, yaprakları pulsu ve kışın kalıcı, deniz seviyesinden 400 m kadar olan yüksekliklerde, ülkemizde Muğla civarında yetişen çalimsı ya da ağaçsı bitki, *Juniperus phoenicia* [BTS 227].

fink baklası: 30-300 cm toyunda tırmanıcı, beyaz, pembe veya kırmızı çiçekli, bir yıllık otsu bir bitkidir. Batı ve Güney Anadolu'da yetiştirilir. Tohumlarının suda kaynatılıp ezilmesi, limon ve zeytinyağı ile karıştırılması sonucu elde edilen yemeğe *fava* denir. Fink baklasının bulunmadığı hâllerde bu yemek *adî bakla* [*vicia faba* L.] ile hazırlanmaktadır. *Eş anl. Börülce. Vigna unguilata* [L.] Walp. *Leguminosae*. [TBAS s.108].

fink: 1. Böğrülce; 2. *Baklagillerden* hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki [DS V 1867].

finto: Soğanın küçüğü [Ban s.168].

firavun inciri: Frenk inciri [TBAS s.108].

fireg ~ firek ~ firenk: 1. Domates fidesi; 2. Yeşil domates [AEİA s.316; KYAS s.97,474: Çayağzı; Ank.Söz. s.107: Şko.; UA s.110].

firenk balcanı: Domates [UA s.110].

firenk inciri ~ frenk inciri: Çok yıllık, dikenli ve sarı çiçekli bir bitkidir. Güney ve Güneybatı Anadolu'da yetişir. Olgun meyveleri yenir. Meyveleri *Frenk yemişi* adı altında Antalya'da satılmaktadır. *Opuntia ficus indica* [L.] Miller [cactaceae]. *Eş anl. Firavun inciri, frenk yemişi, hint inciri, kayındili, kapadili, kaynanadili, kaynanayumruğu, mandadili, mart yemişi, tahta yemişi* [Mersin]-[TS I 803; TBAS s.108].

firenk kimyonu ~ frenk kimyonu: *Carum carvi* L. [Umbelliferae]. 20-80 cm yükseklikte, çok yıllık, beyaz veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Meyveleri baharat olarak kullanılır. Kars bölgesinde [Çıldır] genç dalları koku vermek için çorbaya ve yemeklere konur. *Bk. kimyon, nanahan, yabanî kimyon. Eş*

anl. çemen [Çıldır-Kars], *Ermeni kimyonu*, *firenk kimyonu*, *Karaman kimyonu*, *keraviye*, *nemse kimyonu* [TBAS s.108,109].

firenk maydanozu ~ frenk maydanozu: *Maydanozgillerden*, Salata ve salçalarda kullanılan, bir yıllık, otsu, tüylü ve beyaz çiçekli bir bitki. *Eş anl. Firenk maydanozu. Anthriscus sylvestris* [L.] Hoffm.: Eşek maydanozu. *Anthriscus cerefolium* [L.] Hoffm. [*Umbelliferae*]-[TS I 803; TBAS s.108,109; Tıb.]. *bk. hırhındilik*

firenk üzümü ~ frenk üzümü: 1. Taşkırangillerden, bahçelerde Yetiştirilen, yaprak döken, nadiren dökmeyen, ülkemizde altı türü bulunan, dikensiz, Parçalı yapraklı ve kırmızı meyveli bir çalı bir çalı, *Fibes nigrum*, [TS I 803; BTS 233; TBAS s.108].

firez: 1. Buğday anızı; 2. Yeni biten ekin filizi; 3. Harman süpürgesi için yetiştirilen ot; 4. Ocakta odunları tutuşturmak için kullanılan kuru ot ve ince dallar [KYAS s.97: Kırş.; Ank.Söz. s.107: Üçem-Bâl.; Ada. s.146; Dört. s.360; KYA s.474; KAYMA s.375; And.Ağıt; Siv.2; GA s.277; UA s.110].

firfil ağacı: Kavak ağacı [DS V 1869; MBTS I 966].

firfirim: Bir çeşit çiçek [DS V 1869].

firt: Tam olgunlaşmamış meyve vs. taneler [Bar. s.278].

fisil: Küçük soğan, arpacık soğanı [DS V 1871; OYA 344; TYA s.94; Tok.-Ay.; SİYA s.610; Trb.Vak].

fiske ~ fisko ~ fuska: Diken çileği, böğürtlen [DS V 1880; TBAS s.108].

fiskilen: Erik [DS V 1872].

fisko karayemişi: *Karayemiş* [TBAS s.108].

fisko: Böğürtlen [TBAS s.108].

fisto < *Yun.phouska*: Bir çeşit dağ yemişi; diken çileği; böğürtlen [Trab.-2]. *krş. faska vd.*

fişine: Ağaçların dibinde, kökünden yetişen taze filizler [EDSK-II s.252: Mrk. Büyük İsmailçe K.].

fişne ~ fişnä <Far.: Vişne [Çay s.278; ADÜM-I 170: Af.; Din.Ev. s.502; NDSK s.53; Seben s.227; ÇYA 242; EİA s.113; EYSV s.74; KYA 247; UA s.110; AMA s.305; KYAS s.97: Kırş.; AKAY s.494; Bil. s.873; GKÖ s.152; UBA s.112; EİAD 239: Ah.,V.,Esk.; Ank.Söz. s.109: Ank. ERD.; DİAT 247: Kag.; KİAT 320: Or.,Gir.].

fişnop: Bir vişne türü [AKAY s.494].

fitire: Yeni filizlenen bitki [Gazi. s.213].

fitra: Mısır fidesi [Gün.; RİA 317; Rize].

fitri <Ar.: Ökse otu [DS V 1874; MBTS I 957].

fitruka: Kestane ve ceviz ağaçlarının altında kendiliğinden biten fidanlar [RİA 317; TBAS s.108; Rize].

fleol <Fr. *fleole* ~ *phleole*: Buğdaygillerden, küçük bir çayır otu [TS I 795].

flora <Lat.*flora*: Bir bölgede yetişen bitkilerin hepsi, bitki örtüsü [TS I 795].

foddak: Zakkum[MUYAT s.438].

forazlak: Kozalak [FHKA 329].

fortakal ~ fortukal: Portakal [UBA s.112; Ban s.168]. *bk. portakal*

fos mantarı: *bk. pos mantarı* [TBAS s.108].

foskulak: *Mantargillerden*, çamlar arasında yetişen, içinde siyah toz bulunan bir çeşit mantar; pos mantarı [DS V 1877; MBTS I 976; SİYA s.612; TBAS s.108].

fosul: Pişmiş armut [AA 130].

foşğiran: Pişirilip yenilebilen bir ot [TYA s.95].

fotanak: Karalahanaya benzeyen, değirmi yapraklı ve yalnız çorbası yapılan bir bitki [DS V 1878].

föü: Beyaz taneli çok ürün veren bir çeşit üzüm asması [DS V 1879].

fransola: Güzel kokulu, beyaz renkli ve boru gibi çiçek açan bir bitki [DS V 1879].

frenk asması: *Asmagillerden*, sonbaharda yaprakları güzel bir renk alan süs sarmaşığı, *Ampelopsis* [TS I 802].

frenk biberi: Küçük, kırmızı, yuvarlak ve çok acı Bir çeşit biber [DS V 1869].

frenk çileği: Kokusuz, kırmızı iri meyve veren çilek türü [TS I 803].

frenk elması: Domates [DS V 1868; Ank.Söz. s.109: Ank.].

frenk lahanası: Brüksel lahanası [TS I 803].

frenk menekşesi: *Turpgillerden*, çiçekleri güzel kokulu bir süs bitkisi, *Hesperis*, [TS I 803]

frenk patlıcanı: *bk. Frenk* [DS V 1868].

frenk teresi: *Latinçiçeğigiller* familyasından bir çeşit bitkidir. Çiçekleri kırmızı veya turuncudur. [Tıb.]. *krş. latinçiçeği*

frenk üzümü: *Taşkırangillerden*; bir çalının çileği. Dikensiz, parçalı yapraklı ve kırmızı meyveli bir çalı. Bahçelerde yetiştirilir ve olgun meyveleri yenir. *M nigrum* L. Türüne de aynı ad verilmektedir. *Eş anl. Firenk üzümü. Ribes orientale desf.:* Çeçem [Erzurum], it üzümü. Dikensiz bir çalı. Meyveler olgunlukta turuncu renk alır. Meyveleri Erzurum bölgesinde yenmektedir. *R. Uva- crisa. L. [syn: R. Grossularia L.]:* Bektaşi üzümü, dikenli bir çalı. Meyveler yeşil, sarı veya kırmızı renkli. Bahçelerde yetiştirilir ve meyveleri yenir. *Ribes rubrum* L. [*grossulariaceae*]-[Giresun;Ağ.; TBAS s.109; Tıb.].

frenk yemişi: Bir tür yemiş [Antalya-Ağ.; TBAS s.109].

frenk: Domates [DS V 1868, XII 4504; UA 110].

fuça: Mısır koçanının yaprakları [Trab.-2].

fujer < *Fr. fougero*: Eğrelti otu [TS I 804].

fukuku: *bk. böğürtlen* [TBAS s.109].

ful <Ar.: 1. *Taşkırangillerden*, birçok türü bulunan ağaççık ve bunun güzel kokulu beyaz çiçeği, yasemin; 2. Küçük taneli bir bakla türü, *Casmin sambac*, [TS I 804; TBAS s.109].

fulya¹⁵³: Nergis. *Nergisgillerden*, soğan köklü bir bitki ve bu bitkinin zerrin ve nergis adlarıyla da anılan güzel kokulu çiçekleri, *Narcissus jonquilla* [TS I 804; TBAS s.109].

funda <İt. *fondo*: Süpürge otu; filiz [TS I 805; TBAS s.109]. TÇDSK s.42].

furçak: Burçak [TBAS s.109].

furma: Hurma [UBA s.112; AİAD 239: *Bol.*; UİA 377; Ala.s.290].

furuncu-: Bir tür armut [SOS s.105: *Efelek-Sn.*].

furuncuh armudu: Armut türü [OYAA s.136].

furunç: Fırında pişirilip kurutulmuş kışa saklanan armut, ahlat vb. [ARDER s.260; Şav.].

furunkurusu: Fırında kurutulmuş mısır [Trb.Vak].

furuş: Çok olgunlaştığı için üzeri buruşuk olan incir [DS V 1880].

fusan <Yun.*ptisani* ~ Rum.*futzanin*: Kepek, mısır yarmasının kabukları [Trab.-2].

¹⁵³ *Puglia* 'Güney İtalya'da bir bölge adı'. Otranto [*Pulia*] fatihi Gedik Ahmet Paşa tarafından 1481 yılında İstanbul'a getirilmiştir. [TS I 804; TBAS s.109].

-G-

gō~ göğ: Olgunlaşmamış meyve [TYA s.107].

gaal ~ geel ~ gınga: Yeşil kabuğundan çıkarılmış ceviz [SİYA s.612].

ğaba armut: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.102].

gaba çam: Yaşlı çam; dalları aşağıya inmiş çam [AAT, 221: Kas.]

ğaba elma: Bir tür elma [SOS s.113:Erfelek–Sn.].

ğaba- elması: Bir tür elma [SOS s.113:Akkuş, Gölköy, Korgan–Or.;Çarşamba, Havza, Tekkeköy-Sm.; Gerze–Sn.].

gaba gömeç: Ebe gümecı [TBAS s.110].

ğaba yapra: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.102].

ğabā [<kabağı]: pek sulu olmayan, lezzetli bir armut türü [KAYMA s.377].

gaba: Ebe gümecı [TBAS s.110].

gaba ağaç ~ ğabāc ~ ğabaç: Kaba ağaç, kalın meşe ağacı [Ban s.168; MTA s.194; UBA s.112].

gaba ağaç ~ ğabağaç: Yaşlı, büyük ağaç, ağaç [Karaman]-[DSİ s.187; KARYA s. 308].

ğabak çiçē: Kabak çiçeği [ETAS].

ğabak felisi: Kabak dilimi [Trab.-2].

ğabak gaban: Meşe kozalağı [SİYA s.612].

gabalah ~ ğabalaḥ: 1. Kabalak; 2. Su kenarında yetişen geniş (iri) yapraklı bir ot; 3. Yabani kabak bitkisi; 4. Soğanın erkeği, tohum veren pürçeği [Uluborlu-Isparta]-[TBAS s.110; OYA 344; Erz.Mer. s.182; AA130; SİYA s.612].

gabangaç: Yaşlı, büyük ağaç [DSİ s.187].

gabağ ~ gabak: Kabak [EİAs.115; KYAs.474; KYAS s.98: *Boztepe*; GA s.279; UİA 377; KİAT,320: *Or.,gir.*; GİAT 279: *El.*; AA130; AAT 221: *Kas.*]

gabaq armudu: Armut türü [OYAA s.136].

gabaragan: Bir ot [Gazi. s.215].

gabarcık: Gaziantep çevresinde yetişen bir çeşit yuvarlak beyaz üzüm ki çok sulu ve kabuğu biraz kalıncadır; kurutmaya elverişli değildir [GA s.281].

ğabağ armudu: Bir tür armut [-Or.]-[SOS s.105].

gaber: Gürgen ağacı [DS VI 1885]

gabık: Kabuk [I-32, 80; UİA 377]

ğabık Patlıcan kurusu [DDK.s.763].

gabide: Kaba igde [DS VI 1885]

gabiye: Birecik'te Fırat kıyısında yetişen ve içi koyu sarı renkte olan bir çeşit kavun [GA s.281].

gabram: Soymuk (otu) [TBAS s.110].

ğabu-lu elma: Bir tür elma [Gölköy–Or.]-[SOS s.113].

ğācoğöz: Küçük dikenli, yabani bir bitki [Aks.II-300].

ğadıbaşı: Bir tür armut [Akkuş–Or.]-[SOS s.102].

ğadın ayşa pahlı: Ayşekadın fasulyesi [Kortulu k.]-[KYAS s.98].

gadın barmak ~ gadın barmañı ~ gadınbarma-: Güzel kokulu parmak üzümü [DS VI 1890; Bil. s. 886; Gerze-Sn.]-[SOS s.103].

gadın budu: Biçimi uzun olan karpuz türü [DS VI 1890; EYSV s.77].

gadime <Ar.: Tere [DS VI 1890]

ğadun barmağ[II]: Armut türü [OYAA s.136: Sn.; SOS s.105Sn.].

gafete ~ galete ~ gavete: Domates [DS VI 1900,XII 4506]

gaful: Dikenli ve küçük ağaçlardan müteşekkil meşçere [Trab.-2].

gaga: Meyve ve kuru yemiş [SİYA s.612; Erz.Mer. s. 182].

gagaç: Gelincik [TBAS s.110].

gaggoç: Tarlada yetişen, 300-500 tanesi bir arada olan bir ot kökü [DS VI 1893]

gaggoç: *Koşkoz*. Tarlada yetişen 300-500 tanesi bir arada olan bir ot kökü [SİYA s.612; TBAS s.110].

gah ~ ğah ~ gağ ~ gak: Elma, armut kurusu [SİYA s.612; Har.; eya,415; EYSV s.77; Erz.Mer. s. 182; EİAs.117; Tok.-Ay.; Ank.Söz. s.109Bey. ŞEN.; Esbağ.]

ğahala: Kurutulmuş meyve. [AKD, 391]

gak: Yabanî armut, ahlat [DS VI 1895]

ğal: Kızılıcık [TNH].

gal: Sırık ya da asıllı ip üzerine yapılan soğan, sarımsak, mısır dizisi [ARDER s.261].

galabah ~ galabak: *Arctium minus* [hill] bernh. *Subsp pubens* [Babington.] *Arenes* [Compositae]. 1 m kadar yükseklikte. İki yıllık, mor çiçekli ve otsu, mor bitkidir. Erzurum bölgesinde genç gövdeleri çiğ olarak yenir ve yapraklarından et dolması sarılır. *Eş anl. galabah, galagan, şoropok* [TBAS s.110]. *bk. dul avrat otu*

galafil ~ galefir ~ galemfir ~ galenfil ~ ğalenfil ~ ğalenfir ~ ganefil ~ garafil <Ar.: Karanfil [MİLA s.401; SİTİAT s.234: Tok.; Mucur-KYAS s.100; GA s.285; KAYMA s.378; AAT 222: Ams.; DİAT, 248: Er.; AAT 222: Çor.;ADÜM-I

172: Bal., Man.;SİTİAT s.235: Siv.; EİAs.119; KİAT 322: Or.,gir.; OAAD 238: Yoz.,Ank.]

galagan[I]: *Eşek diken*i [TBAS s.110].

galagan ~ **galağan**[II]: Galabak. Geniş yapraklı bir bitki [TBAS s.110; EİAs.117].

galaz: Kuru yaprak yığını [SİYA s.612].

galdırık ~ **galdirik** ~ **ğaldirik** ~ **galdirek** ~ **galdireyik** ~ **galdurayak** ~ **galduruk** ~ **galdürük** ~ **ğaldürük**: İspit.Tüylü ve geniş yapraklı, kırmızı ve yeşil saplı, yenen bir bitki.Turşusu ve kavurması yapılan yabanî bir bitki. Yaprak ve dallarından yemek yapılan bir bitki [TYA s.97; OYA344; DS VI 1899; TBAS s.110; Tir.; AA131]

gale armudu ~ **ğale armudu**: Armut türü [OYAA s.136; Gököy –Or.]-[SOS s.105].

galeden: Güz çiğdemi [TBAS s.111].

ğaleli: Yuvarlak, beyaz bir üzüm türü [KAYMA s.378].

ğalem <Ar.: Meyve aşılama da kullanılan filiz [AA131]

galgan ~ **galkan**: *Deve diken*i. Yenilen dikenleri olan ve kabuğu soyulan, kökü yenen yabanî bir ot[Ank.Söz. s.110: Çanılı -Ayş; Erz.Mer. s. 182; SİYA s.612; TBAS s.111; AKAY s.494; Ank.Söz. s.110: Hasanoğlu-Elm.]

ğalın ğabu- [Akkuş-Or.]-[SOS s.103].

galın sap armudu ~ **ğalın sap armudu**: Armut türü [OYAA s.136; Akkuş, Korgan–Or.]-[SOS s.105].

galle: 1.Kopıska; 2.Çavdarla karışık buğday [OAAD 237: Kay.].

galo: Seker pancarı [DS VI 1904]

ğalyen: Tütün çeşidi [Dört. s.371].

gamaz eriği: Bir tür erik [Sm.]-[SOS s.118].

gamga ~ ğamġa: Ağaç kabuğu; ağaç yongası [AKAY s.495; Mal.-Ak.; EYSV s.79; Kırş.-KYAS s.100; OAAD,238: Kay.]

gamiş: Kamış. [KİAT,321: Gir.,Or.]

ġan erü: Bir tür erik [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.118].

ganak: Kanak [TBAS s.111].

ġanapi: Armut çeşidi [RİA318; Rize].

gandgu: Yabani çilek [Rize-Pazar]-[Ağ.].

gane: Havuç [DS VI 1910]

ganevez: Domates [Bozkır]

gangal ~ ġanġal ~ gañġal: 1. Yaprakları haşlanarak yenebilen, mor çiçekli bir bitki; 2. *Deve diken*i [SİYA s.614; ADÜM-I 171: Af.-Az.; Siv.2; TBAS s.111; KYAS s.100A. Homurlu k.; KYAs.475; AKD 391; ADOSA s.470].

gangaldikeni: *Gengel* [TBAS s.111].

gangılız: Bir tür gelincik çiçeği [TÇA s.83].

ġâniyaru: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.103].

ganibey: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.105].

ganiyo-us: Bir tür armut [Ladik–Sm.]-[SOS s.105].

gankal: Gengel [TBAS s.111].

ġanluca: Çam ağaçlarının diplerinde yetişen mantar çeşidi [Kas.s.451].

ġannes: Bir ot ismi [Bil. s. 888].

gantar armudu ~ ġantar armudu: Armut türü [OYAA s.136Sn.; SOS s.103: Çarşamba, Tekkeköy–Sm.; Sn.]-[SOS s.105].

ğantardaşâ: Bir tür armut [Gerze–Sn.]-[SOS s.103].

ğantartopu: Bir tür armut [Fatsa,Gölköy –Or.]-[SOS s.103].

ganyaş: Kanyaş [TBAS s.111].

ganyaşı ~ ganyeş ~ ganyeşi ~ ganyeşil: *Kanyaş*[TBAS s.111;DGİHF s.347].

ganzi: Fındık içi, sarımsak dişi [Trab.-2].

ganruğ: Yıkılmış ağaç [AAT, 222: Kas.]

ğapcuğ[I]: Tahıl kabuğu [AA132]

gapcuk ~ ğapçuğ [I]: Fırınlanmış fasulye [OYA344]

ğapcuğ fasile: Kabuklu fasulye [AA132]

gapçıg ~ gapçık[II]: Buğday ve arpa gibi hububatın üzerindeki kabuk [GA s.289; MA s.299; AKAY s.495].

gapga: Ağaç kabuğu [Suçatı].

ğāpız: Karpuz [Baba. s.380].

ğapsul: Fındık kabuğunun dışındaki kabuk [OYA344]

ğara ağaç: Bir tür armut [Boyabat –Sn.]-[SOS s.103].

ğara amesken: Bir tür erik [Gölköy–Or.]-[SOS s.118].

gara armut ~ ğara armut: Armut türü [OYAA s.136; Akkuş-Or.;Durağan – Sn.]-[SOS s.103; Or.]-[SOS s.105].

ğara burcu: Bir siyah üzüm cinsi [Boztepe]-[KYAS s.100; KYAs.475].

ğara elma: Bir tür elma [Dikmen, Durağan Gerze–Sn.; Havza –Sm.]-[SOS s.113].

ğara erük: Bir tür erik [Gölköy–Or.; Çarşamba, Havza Ladik –Sm.; Ayancık, Durağan, Erfelek–Sn.]-[SOS s.118].

gara fatma: Kökü yenen bir ot [DS VI 1918]

gara gavık: Çengel sakızı [TBAS s.111].

gara gılçio: Buğdayın bir cinsi. [AİAD,241: V.]

gara gilik: Çoban üzümü [TBAS s.111].

ğara ğulecik: Bir çeşit mantar [Big. s.113].

gara kavık: Çengel sakızı [TBAS s.111].

ğara kığıt: Keklik avında avcının gizlendiği yerin [meteris] altına serdiği ot [El.Av. s.91].

gara ot: Siddetli ağrılara ilaç için kullanılan bir çeşit ot [DS VI 1921]

ğara pāmıl: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 888].

gara pancar: Karalahana. [KİAT,322: Or.]

gara üzüm ~ ga'rüzüm: Siyah üzüm ki bir adı da “ **sergi karası**”dır. Şekli söbe ve lezzeti biraz buruşturucudur. Kurutulan siyah üzüm budur [GA s.294].

ğara üzüm: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 888].

ğara_lahana: *bk. kara_lahana* [TYA s.98].

ğara_lamba: *bk.kara_lamba* [TYA s.98].

ğara_yemiş: *bk. kara_yemiş* [TYA s.98].

ğaraağaç eriği: Bir tür erik [Havza –Sm.]-[SOS s.118].

ğarabaş otu: Kaynatılarak içilen bir bitki [KEPİYA s.404].

ğarabiber ~ ğarabübd: Karabiber [Dört. s.371; Bil. s. 888].

ğaraburcu [<*kara burcu*]: Beyaz, uzunca taneli sık salkım bir üzüm türü [KAYMA s.380].

ğaraca erük: Bir tür erik [Çarşamba, Havza Vezirköprü –Sm.; Boyabat, Dikmen, Durağan, Erfelek, Gerze–Sn.]-[SOS s.118; Tekkeköy–Sm.; [Ayancık,Dikmen–Sn.]-[SOS s.103].

ğaraca: Soğan tohumu; *kıska* [EYSV s.80; EYAD 233]

garaca ağaç: Bir tür ağaç [AnYuk.]

garaçepni armudu ~ ğaraçepni armudu: Armut türü [OYAA s.136; -Or.]-[SOS s.105].

garadalakarmudu: Armut türü [Akkuş, Gölköy–Or.]-[SOS s.105;OYAA s.137].

ğaradas armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.103].

garadut: Karadut [DGİHF s.347].

garafatma: Kökü yenen bir ot. [Ank.Söz. s.111Bey. ŞEN., Hasanoğlu-Elm.]

ğarafil [II]: Fındık çiçeği [OYA 344]

garafil [III]: Karadut [DGİHF s.347].

ğarağavuh ~ garagavık ~ garagavlık ~ garagavuk: Beyaz kökü olan ve yenilebilen bir tür ot [EYSV s.80; DS VI 1918; Ank.Söz. s.111:Çanılı-Ayş.]

garagı geregi: Ağaçtan meyve toplanmakta ve yığın halindeki sapları dağıtmakta kullanılan çatallı ağaç [TYA s.98].

ğarağıs armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.103].

garagol: Bir senelikten fazla olan bağ çubuğu [GA s.292].

garahülü: Karadut [DS VI 1919]

garalâle: Karalale [DS VI 1919]

ğaralı [*<karalık*]: İri siyah taneli, kurutulabilen, kurusundan hoşaf yapılan üzüm cinsi [KAYMA s.380].

garambı: Böğürtlen [MİLA s.401].

garamı: Sert ve uzun dikenli bir çalı türü [AKAY s.495; Ank.Söz. s.111:Çanılı-Ayş.]

ğaramık: Karamık, böğürtlen meyvesi [KEPİYA s.404; TBAS s.111].

garamsa: Maydanoz [DS VI 1920]

ğaramu:- Bir tür erik [Havza –Sm.]-[SOS s.118].

garamuh: Bir çeşit dikenli bitki meyveleri yenir, siyah renkli olur [Tok.-Ay.].

garamuk: Böğürtlen türü bir yemiş [Kar.Eflani]

ğaramürsel armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.103].

garan kulpu: Bahçelerde yetişen bir ot [DS VI 1920]

garan: Maki cinsinden bir bitki [DS VI 1920]

ğărănfil ~ğaranfil ~ garanfil ~ ğarañfil: Karanfil [ADÜM-I,174Tir.; Bil. s. 888;AİAD,241: *Esk.*; Seben s.227].

ğarantı: Böğürtlen bitkisi [KEPİYA s.405].

ğarañidere [*<kararı dere*]: Bir üzüm türü [KAYMA s.381].

ğarasalvar armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.105].

ğaratöm [*<kara tohum*] Soğan tohumu [KAYMA s.381].

garağan: Küçük fundalıklarda ağaçların üzerinde olan salkım seklinde bir bitki [DS VI 1919]

ğaravlık: Yaprakları yenen bir bitki [Aks.II-300].

garavuk: Çengel sakızı [TBAS s.111].

garayağı: Sulak yerlerde ve ark kenarlarında yetişen bir bitki [DS VI 1921]

garayonca: Yabanî yonca [SİYA s.614].

garazak: Ala karga. [DİAT, 248: Ter.].

garazirge: Yerken kütür kütür ses çıkaran siyah üzüm [Hasanoğlu-Elm.] Ank.Söz. s.111].

ğarbız: Karpuz [Bil. s. 889].

garçiçeği: Kar çiçeği [TBAS s.111].

gardaş ganı: Bir tür lale [TÇA s.83].

garde: Yılanyastığı [TBAS s.111].

gardelen: Kardelen [TBAS s.111].

gardenya [<Fr. *gardenia*]: 1. *Kökboyasığillerden*, sıcak bölgelerde yetişen bir ağaç veya ağaççık cinsi ve bu ağaççığın güzel kokulu çiçeği, *gardenia*, [TS I 814]

gardığalı: Mısır [DİAT, 248: Kar.]

gardof: Papates [GKÖ s.166: Şiran].

ğarefil ~ garefil ~ ğarenfil <Ar.: [ETAS; GİAT, 281: El.]

garellik: Gövdesi köseli ve yaprakları tüylü bir çeşit ot [DS VI 1922]

garga armudu: Bir tür armut [SOS s.105: Kumru-Or.,Efelek–Sn.; OYAA s.136].

gargakülülü: *Baklagillere* benzeyen ve çayırarda yetişen bir çeşit bitki [DS VI 1923; MBTS II 1578].

gargan: Karabaş otu [TBAS s.111].

garguç: Ucu sivrilmiş ağaç [SİYA s.614].

garğa kavunu: Zehirli bir ot [DS VI 1925]

garğaburnu ~ ğargaburnu: Meyveleri karga gagasına benzeyen bir ot [DS VI 1925; Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.103].

garık: Baharda erken yetismesi için dikilen soğan [DS VI 1926]

ğarınca armudu: Bir tür armut [Fatsa –Or.]-[SOS s.103].

ğariören armudu: Bir tür armut [Or.]-[SOS s.105].

ğarılçık [<kara kılçık]: Soğuğa dayanıklı bir buğday türü [KAYMA s.381].

garip <Ar.: Krizantem çiçeği [DS VI 1927]

garipşe: Armut türü bir çeşit meyve [Ank.Söz. s.112:Bey. ŞEN.].

ğarîqāna: Kara lahana [Baba. s.380].

garişga: Karınca [AİAD,241: V.].

garmak: Kara dut [DS XII 4507].

garnebit: Karnabahar [GA s.299Ar.].

ğarnı ğara: Börülce [DDK.s.763].

garören armudu: Armut türü [OYAA s.136].

garpus ~ ğarpus ~ ğarpız ~ garpız ~ ğarpız ~ garpuz ~ ğarpuz <Far.: [ETAS; EİAs.121; Baba. s.380; BİA s.319; Bil. s. 889;DGİHF s.347; Dört. s.371;GA s.300; KARYA s. 308; Kıran k]-[KYAS s.102;KYAs.475; AMA s.306; KYAS s.102: Kırş.;Tok.] [SİTİAT s.235; AMA s.306; Bil. s. 889;EİAs.121; EYSV s.81; GİAT, 281: Mal.; GKÖ s.152; ADÜM-II, 158: Kay.; AİAD,241: Saf.; KİAT,322: Gir.,Or.].

ğarput: Patates [OYA 345].

garpuz armudu ~ ğarpuz armut: Armut türü [OYAA s.136; Ayancık, Erfelek –Sn.; Çarşamba–Sm.]-[SOS s.103].

ğarpuz elması: Bir tür elma [Fatsa–Or.]-[SOS s.113].

gartlı [<*kartlı*] Süs için kullanılan, kabaga benzer yuvarlak bir bitki [DS VI 1931].

ğartubu [gartobu]: Patates [TYA s.99; OYA345]

gartuf: Papates [GKÖ s.166: Şiran].

garuk: Olgunlaşmamış üzüm [SİYA s.614].

garüzüm: *bk. gara üzüm* [GA s.300].

ğarzi: Bir arada sıkça bulunan böğürtlen, sarmaşık dikilen vb.nin oluşturduğu sık çalılık [ARDER s.264].

gasıl gasil: Olgunlaşmamış ekin, diz boyunca yetişen yeşil ot.Hayvan yemi olarak kullanılan ve basakları olgunlaşmadan biçilen arpa [DS VI 1932; And.Ağıt].

gaşal: Yaş veya kurumuş mısır sapı, fidanı.

gaşga: Alın beyaz lekeli hayvan. [DİAT, 249: Ter.]

gaşşak: Kamış cinsinden bir bitki [DS VI 1934]

gav: Ağaçlarda oluşan mantar; kav. [Ank.Söz. s.112Çanılı-Ayş.; EAFSöz. s.52; EYSV s.82; SİYA s.614].

gavag ~ gavağ ~ gavağ ~ gavak ~ gavağ: Kavak [EYSV s.82; Seben s.227; ETAS; Karahıdır]-[KYAS s.103; KYAs.476; EMİYA s.627; GA s.300; GKÖ s.152; Şab.; KİAT,322: Gir., Or.; AnYuk; GİAT, 281: Mal.;ADÜM-I 173:Af.; Dört. s.371].

ğavak elması: Bir tür elma [Akkuş, Çarşamba–Sm.]-[SOS s.114].

ğavağ yaprağı: Kavak yaprağı [Bil. s. 890].

gavcar: 1. Ardiç ağacının kabuğu, 2. Ağacından soyulmuş ve kurumuş ağaç kabuğu [Karaman/Kızıllarağini]-[DSİ s.188, DS VI 1938; Köş.].

gavin ~ ğavin: Kavun [Baba. s.381; ETAS; Bil. s. 890;GA s.306].. [DİAT, 249: Kar.]

ğavız: Kabuklu buğday.Buğdayın kabuğu [KEPİYA s.405; Bil. s. 881].

gavlagan: Çınar ağacı [TBAS s.111].

gavlak ~ gıvlak: Yeşil kabuğundan soyulmuş ceviz [Karaman]-[DSİ s.189].

gavlan: Çınar ağacı [TBAS s.112; AİAD,242: Düz.; OYA345]

gavruk ~ğavruk: 1. Büyük köknar ağacı; 2. Çürüyüp oyulmuş ağaç [OYA345; DS VI 1940; SİYA s.616].

gavsal: Mısırın kabuğu [MUYAT s. 438]

gavşak [I]: Buğday tarlalarında bulunan pembe ve sarı çiçekli bir çeşit ot [DS VI 1941]

gavşak [I]: Kestane [TBAS s.112].

gavşak [II] ~ ğavşuk: Fındığın dış kabuğu [Bül.; OYA345]

gavşak [II]: Tohumunu kabarcıklı bir zar içinde saklayan, üzeri gri çizgili bir ağaç [DS VI 1941]

gavşak [III]: Kestane [DS VI 1941]

ğavşak armudu ~ gavşak armudu: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş-Or.; SOS s.105].

gavun armudu ~ ğavun armudu: Kavun armudu [AA 134; OYAA s.137; Çarşamba, Havza, Ladik, Vezirköprü , Tekkeköy–Sm.; Akkuş-Or.]-[SOS s.103].

ğavun elması: Bir tür elma [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.114].

gavun ğavun: Kavun [Bil. s.890;ADÜM-II, 158: Kay.; AİAD,242: *Esk.*; KİAT,322: Gir.,Or.]

gavur baklası: Domuz baklası [TBAS s.112].

gavur haşhaşı: Ban otu [TBAS s.112].

Gâvur hıyarı: Eşek hıyarı [DS III, 866]

gavur pancarı: Yılanyastığı [TBAS s.112].

gavur soğanı: Dağ sümbülü [TBAS s.112].

gavur tilkişeni: Sarmaşık [TBAS s.112].

gavurbaşı: Müşkülüm [TBAS s.112].

ğavut ~ gavut: 1. Mısır veya buğdayın kavrulmuş biçimi; 2. Fırında kurutulmuş meyve veya sebze;3. Öğütülmüş armut veya ahlat kurusu [AKAY s.495;TYA s.100].

ğaya armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.103].

ğaya çalı: Karın ağrısı, vücut kırıngınlığına iyi gelen kurutulup daha sonra da içilen bir bitki [Big. s.113].

ğaya elması: Bir tür elma [Erfelek-Sn.]-[SOS s.114].

ğayar armudu: Bir tür armut [Gölköy-Or.]-[SOS s.105].

gayganacuh: Sarı çiçekleri olan dikenli bir ot [EYSV s.82].

ğayır armut: Bir tür armut [Gölköy-Or.]-[SOS s.105].

ğayış armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.103].

ğayış elması: Bir tür elma [Gölköy-Or.]-[SOS s.114].

ğaymıcık: Bir ot türü [KEPİYA s.405].

gaynanacui: Sarı çiçekleri olan dikenli bir ot [DS VI 1945]

ğaynanakustüren: Pembe çiçekli, dikenli bir süs bitkisi [ADOSA s.471].

ğayniolu armudu: Bir tür armut [Or.]-[SOS s.105; OYAA s.137].

ğaysı ~ gaysi: Kayısı [Dört. s.374; SİYA s.616; ADÜM-II, 158: Kay.]

ğaysı eriği: Bir tür erik [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.118].

gazak gozak: Ham meyve [SİYA s.616].

gazal ~ ğazal:: Kurumuş yaprak [TYA s.100; OYA345; Bül.; eya,416]

gazandelen: Kazankulpu beyaz çiçekleri olan, sert dikenli bir ot [EYSV s.82; TBAS s.112].

ğazayā~ gazayağı ~ gazayak ~ gazeyağı ~ gazyak: *Kazayağı*. Yeşil olarak yenen ya da yemeği yapılabilen bir bitki [Big. s.113; TBAS s.112].

gazayā: Dere kenarlarında yetişir, yuvarlağımsı yapraklı, biçimi, büyüklüğü ve damarlarının şekli bakımından kazayağına benzetilmiş olan, yenilir bir bitki [GA s.311; Gün.]

gazel ~ ğazel: Kuru yaprak [Fel. s.35; OAAD,239: Kay.; SİYA s.616; Trab.-2;Dört. s.355;Ada. s.147; Şab.; Erz.Mer. s. 182; Dar.]

gazel boynuzu: Sepik [TBAS s.112].

gazel otu: *Dictamnus albus* L.[*Rutaceae*]. Çok yıllık, beyaz veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Kuzey Anadolu bölgesinde yetişir. *Eş anl. geyik otu, girit otu* [TBAS s.112].

gazelboynuzu: *bk. sepik* [TBAS, 112]

gazık: Bodur, ucu sivri ağaç [UBA s.112].

gazibey armudu: Armut türü [OYAA s.137;Erfelek–Sn.]-[SOS s.105].

gazotu: Baldıran otu [DS VI 1955]

gebelek: Burç [TBAS s.112].

gebere ~ **gebre**¹⁵⁴: Kebere [TBAS s.112].

gebreetu: Kayalık yerlerde yetişen, ilaç yapımında kullanılan Ve sürekli yeşil kalan çalı görünümünde bir bitki [TBAS s.112; TS I 823; DS VI 1956; DS VI 1957]

gece gündüz çiçeği: *Gece menekşesi*. İlbaharda açılan ve gece güzel koku yayan bir çeşit çiçek [DS VI 1958; TBAS s.112].

gece menekşesi: *Hesperis matronalis* L. [Cruciferae]. 100 cm kadar yükselebilen iki yıllık, pembe veya beyaz çiçekli, otsu bir bitkidir. Çiçeklerinin gece açması nedeniyle bu ad verilmiştir. *Eş anl. gecegündüz çiçeği* [TBAS s.113].

gece sefa gündüz cefa: Gündüzleri kapanan, geceleri açan pembe renkte bir çeşit çiçek [DS VI 1959]

gecebiten: *bk. kara topalak* [TBAS, 159]

gecem: Bir çeşit küçük elma [DS VI 1959]

gecesefası: *Bileşikgillerden* çiçekleri güzel, sarı renkli bir bitkidir. Bahçe ve parklarda yetiştirilir. Çiçekler beyaz, sarı, kırmızı veya alacalı renklidir. Çiçekleri akşamüstü açar. *Mirabilis jalapa* L.[*nyctaginaceae*]-[TBAS s.113; EDSK-II s.252St. Süleyman Danişmend K.; Tıb.; TS I 824; DS VI 1959] *bk. aynısefa ~ gündüzsefası ~ uyku çiçeği*

gecin: Fasulye, bezelye vb. sapı [OYA345]

geç armut: Bir tür armut [Fatsa–Or.]-[SOS s.105].

geç erük: Bir tür erik [Gerze–Sn.]-[SOS s.118].

geçi erik: Keçi eriği diye bilinen bir erik türü [EMİYA s.651].

geçirik: Keçi eriği [EMİYA s.652].

¹⁵⁴ <kebere <Yun. kapari

geçisakalı: Tekesakalı [TBAS s.112].

gedigen: Kebere [TBAS s.113].

gedimgedime: Kerdeme [TBAS s.113].

geğel fındık: Fındığın kozalaktan ayrılmış hali[Dur.].

geharenk <Far.: bk. renk otu [TBAS s.230]

gehte: Bir çeşit üzüm [DS VI 1971]

gelebek otu: Düğün çiçeği [TBAS s.113].

geleboru: Gilaburu [TBAS s.113].

gelee: Gelincik çiçeği [SİYA s.616]. *krş. gelineli*

gelegemri: Kalın kabuklu bir çeşit üzüm [DS VI 1974].

gelegemri: Kalın bir çeşit üzüm [SİYA s.616].

gelek: Bitki yaprağı; lahana yaprağı [KİAT,326: Or.; TYA s.101; Tir.; OYA345]

gelemfil: Karanfil [GİAT 283: Mar.].

gelemir buğdayı: Küçük sarı buğday [DS VI 1975].

gelenfür: Karanfil[AlAD,243: Erc.].

gelevir: Asma budandıktan sonra atılan filiz [Ank.Söz. s.114:Bey.]

gelez: İyi yetişmemiş, cılız kalmış ekin [SİYA s.616].

geli: Ardiç ağacının meyvesi [DS VI 1977]

geliç: Ayrık otu cinsinden zehirli, kökü derinlere kadar giden boğumlu bir çeşit ot [DS VI 1977; Köş.].

gelimkara: Burç [TBAS s.113].

gelin güvê donu: Gece sefası denilen çiçek [GA s.313].

gelin ali: Bir tür papatya [TÇA s.83].

gelin armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.105].

gelin bohçası: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

gelin çiçeği: *Ağlayangelin. Zambakgillerden* bir bitki. *Fritillaria imperialis*, [TBAS s.113; TÇA s.83; TS I 832].

gelin duvağı: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

gelin elması: Elma türü [Trab.-2].

gelin gülü [I]: Çuha çiçeği [TBAS s.114].

gelin gülü [II]: Gelincik [TBAS s.114].

gelin gülü [III]: Lale [TBAS s.114].

gelin güveyi elması: Tatlı, kırmızı elma [DS VI 1980]

gelin küpesi: Tavşan kirazı [TBAS s.114].

gelin mantarı: Zehirli mantar [TBAS s.114].

gelin otu [I]: Gelincik [TBAS s.114].

gelin otu [II]: *Güveyfeneri* [TBAS s.114; TS I 833]

gelin saçı [I]: *Bostanbozan* [TBAS s.114].

gelin saçı [II]: *Dededeğneği* [TBAS s.114].

gelin serpmesi: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

gelin tacı: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

gelin teli mantarı: Tellice [TBAS s.114].

gelin yanağı: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

gelin yemişi: Bu bitkinin kırmızı renkli çiçekleri, yapraklanmasından önce açar. Çiçeklenen bitki gelinlik giymiş gibi al bir renge bürünür. Çiçekleri hem tatlı olan de yenebilen bu bitkiye “*gelin yemişi*” adı verilmiştir [*Cercis siliquastrum-Leguminosae*; TBAVS s.228].

gelinali: Sarıçiçekli, yenebilen bir ot [ADOSA s.471].

gelinarmudu: Allı ve küçük bir çeşit Armut [DS VI 1979]

gelinbarma ~ gelinparmağı [II]: İlkbaharda *ıspanakgillerden* bir çeşit ot *Sempervium armanum Boiss. Et huet*[*crassulaceae*]. Rozet yapraklı, yaprakları etli, sarı çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Ankara, Erzurum ve Kars bölgelerinde yaprakları çiğ olarak yenir. Ankara'nın değişik semtlerinde kurulan, köylü pazarı denen pazarlarda civar köylerden getirilerek satılmaktadır. *Eş anl. gelinbarmağı, gelindüğmesi*[Kars], *kadınparmağı, koluncuk*[Polatlı-Ankara]-[TBAS s.114;DS VI 1979; DS VI 1981; SİYA s.616TS I 833;SİYA s.616]

gelinbarmağı [II]~ **gelinbarnağı:** Parmak ucu biçiminde üzüm [SİYA s.616; TBAS s.113,114;TS I 833;SİYA s.616].

gelinboğan: 1.Bir ahlat türü [TS I 832]; 2.Döngel [TBAS s.113].

gelincik [I]: Yazın kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen *papaver* [*papaveraccae*] türlerine verilen genel ad. 80 cm kadar yükselebilen, kırmızı çiçekli, bir yıllık ve otsu bitkilerdir. Çiçekleri öksürük kesici, yaprakları ise seke olarak kullanılır. Batı Anadolu pazarlarında satılır. Çiğ olarak salata hâlinde veya yağ ve yumurta ile kavrularak yenir. *Eş anl. alvala, arıgülü, aş otu*[gaziantep], *börek otu, çaplançanak, düğmeli ot, gagaç, gelincik mancarı, gelineli* [Düziçi-Adana], *gelin gülü, gelinkadın, gelin otu, gündüz gülü, gülgülü, hüddüdü* [Dört Yol], *ibiççe, ibibitce, ibificce, kahma, kahmacık, kakma, kangılız, kapçık, kapçık otu, kapıncak, kapırcak, kapurcak, karagöz, karakazancık, köpeklolosı, malaşa, mümülü, titregızım, tultuk, vıccı vıccı, yordanlı*. Özellikle aşağıdaki türler kullanılır: *Papaver dubium* L.: Kapsülü silindirik biçiminde. *P. Lacerum popov*: Kara gelincik [Kemah-Erzincan]. *P.*

Rhoeas L.: Kapsül az çok küre biçiminde [*poppy*; Tıb.; UBA s.112; TS I 832; TBAS, 113; BTS 241; DS VI 1978; gelibolu; TBAS s.113; ETAS]. *bk. haşhaş*

gelincik [II]: Salep [TBAS s.113].

gelincik [III]: Bir çeşit mantar [Ank.Söz. s.114Peçenek-Kız.]

gelincik mancarı: Yenilir bir çeşit ot [DS VI 1980]

gelindili: Yaprığı mısır yaprağına benzeyen, kırmızı ve kokusuz Çiçekleri olan bir çeşit saksı çiçeği [DS VI 1980]

gelindüğmesi: *bk. gelinparmağı* [TBAS, 114]

gelineli: Gelincik çiçeği [SİYA s.616; DS VI 1980; TBAS s.114].

gelinelması: Kırmızı, büyük bir çeşit elma [DS VI 1980; Fatsa Gerze–Sn.]–[SOS s.113].

gelinfeneri: Kuş kirazı.*güveyfeneri*[TBAS s.114; TS I 832]

gelingöbeği: Kara hindiba [TBAS s.114].

gelingüldüren: *Portakalgillerden* güzel kokulu bir ağaç [DS VI 1980]

gelinkadın: *bk. gelincik* [TBAS s.113].

gelinmumu: Kırmızı renkte bir çeşit çiçek [DS VI 1981].

gelinsaçı: *bk. bostanbozan* [TBAS s.114].

gelinteli mantarı: *bk. tellice* [TBAS s.114].

gelintırnağı [*gelinsaçı*]: Baharda kırlarda açan çiçeklerin ucu mor, dipleri beyaz bir çeşit çiçek [SİYA s.616; DS VI 1982].

gelinyanağı: Portakal renginde, yenilir bir çeşit mantar [DS VI 1982].

gelinyemişi: 1. Sarı papatya; 2. Ayva ağacına benzeyen, çiçekleri Mor renkli, fasulyeye benzer meyve veren bir çeşit ağaç [DS VI 1982].

geliy[i]r armudu: Armut türü [OYAA s.137; -Or.]-[SOS s.105].

geme ~ gemere: Yarısı beyaz yarısı siyah üzüm [SİYA s.616].

ğemi ~ gimi <Gür. *gomi*: Taze yapraklarından turşu yapılan, *atol* denen alt yumruları yenilen bir bitki [ARDER s.264].

gemre ~ gemri: Son turfanda yetişen sert kabuklu, siyah bir çeşit Üzüm [DS VI 1987]

gence: Cengel [TBAS s.114;MBTS I 1028] *bk. renk otu*

gendime ~ gendüme <Far.: Yıkandıktan sonra haşlatılmış buğday [EA119; AA134].

genec ~ geneç: Renk otu [TBAS s.114].

genefil ~ genefül: Karanfil. [AİAD,244: Erc.; GİAT, 283: Gaz.]

genegerçek ~ generçek (otu): 1. Beziryağı çıkarılan bir çeşit bitki; 2. *Sütleğengillerden* bir ağaç; *Hint yağı tohumu / ağacı*[TBAS s.114; DS VI 1990; Tıb.]. *krş. genegereş ~ hintyağı ağacı*

genegereş: Hintyağı çıkarılan baklagillerden bir bitki [EYAD 233]. *krş. genegerçek vd.*

genepakla: Üzeri benekli bir çeşit ufak fasulye, börülce [DS VI 1990]

gengel: *Silybum marianum* [L.] *gaertner* [Compositae]. 30-100 cm yükseklikte, iki yıllık, mor çiçekli ve otsu bir bitkidir, genç sürgünleri, suda haşlandıktan sonra salata hâlinde veya et yemekleri içine sebze olarak konularak yenir. gövdenin dış kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenmektedir [Edirne, Kırklareli]. Anadolu'da "*gangal, gengel, kangal, kenger*" gibi adlar, soyularak gövdesi yenen, dikenli bitkiler için kullanılmakta ve bölgelere göre değişik türlere göre verilmektedir. *Bk. Eşek dikenî, kenger. Eş anl. Akkız, ala kangal, ala kenger, deve dikenî, deve gengeli, eşek dikenî,*

gangal, gangal diken, gankal, genge, genger, kıbbun, kocabaş, kocabaşı, meryem ana diken, sütlü kengel, uslu kengel [TBAS s.115].

genger: Bir tür çiçek [TÇA s.84].

genger: *Gengel otu* [TBAS s.115].

gênüvalı: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.105].

ger: Mısır, kabak vb. bitkilerin saydamsı görünüşlü olan gövde ve dallarına verilen isim [UKA s.231].

gerce: Sarmaşık türünden bir çeşit bitki [DS VI 1994]

gercik: Bögürtlen [DS VI 1995]

gerçekçi tort: Ceviz yaprağından daha dar ve uzun yaprakları olan tüylü ve yenebilen bir ot [TÇDSK s.40].

gerçemek: *Keçibiciği*. İlkbaharda yetişen, yaprakları dikenli ve uzun kökü havuca benzer, Çok sulu bir çeşit bitki [DS VI 1995; TBAS s.115].

gerdanlık: Kuzu otu [TBAS s.115].

gerdek armudu: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş, Korgan–Or.]-[SOS s.105].

gerdeme ~ gerdime ~ gerdüme (otu): Kerdeme, su teresi. Acımsı ama lezzetli bir tadı olan, maydanoza benzeyen, bir çeşit ot. Yemeği yapılırlı şifalı olduğuna inanılır [UBA s.112; Big. s.113; TBAS s.115; gelibolu]

gerdenge: Çalılık yerlerde bulunan bir çeşit diken [DS VI 1996]

gerofil ~ geremfil: Karanfil [EİAs.131].

geren diken: *Aptesbozan otu* [TBAS s.115; MBTS I 1035]

geren otu: *Deniz börölcesi* [TBAS s.115].

gerenfil: Karanfil [EŞF s.314; Muş s.252].

gerensi: Acı badem [DS VI 1999]

geren ~ **gesger:** Damların üzerine konulan su geçirmez killi toprak [SİYA s.618].

gergendi: Kiraza benzer bir çeşit meyve [DS VI 2000]

germaşa [I]: Söğüde benzer bir bitki türü [Şav.].

germeşa [II] ~ **germişe** ~ **germeşik** ~ **germeşük** ~ **germişek:** Gilaburu [TBAS s.115].

germeşe: Bir çeşit meşe ağacı [TBAS s.115; DS VI 2005]

germeşoy: Bir cins ağaç. [AKD, 393]

gernik: Başak taneleri siyez gibi kabuklu olup, fakat ondan iri ve parlak olan, Bulgur yapmaya yarayan bir çeşit buğday [DS VI 2006]

gero: Fındık ya da meyve dallarını çekmek için kullanılır [Ordu-Ay.].

getet~ geşeş: Bitki sapı [Şav.].

gevele: Burç [TBAS s.115].

geven ~ **gevenur:** Anadolu'ya has dikenli yere yakın çok yıllık bir bitki. *Astragalus* [*Leguminosae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, dikenli ve yastık biçiminde dağ bitkileri, bazı türlerin gövdelerinden *kitre zamkı*[*geven tacı*, *geven püsü*, *geven püzü*, *kitire*, *kitre*, *piz*, *püs*] elde edilir, dikenleri yakıldıktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır. Bazı *astragalus*[*geven*] türlerinin kökleri, Konya bölgesinde, *deli çöven* adı altında *çöven* yerine satılmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde çiçekleri çiğ olarak yenir. *Bk. Çöven*, *pişik geveni*. *Eş anl.* Çekme, gön, kavan, ketire, ketre, keven. *Astragalus acmophyllus bunge:* Sarı geven[Erciyes dağı-Kayseri]. *A. Aggustifolius Lam.:* Keçi geveni [Erciyes dağı-Kayseri]. *A. Aureas Willd.:* Altın geveni. *A. gummifer lab.:* Ak geven [Develi-Kayseri], püs geveni, zamk geveni. *A. Microcephalus Willd.:* Boz geven [Erciyes dağı-Kayseri], kara

geven [Çepni, gemerek-Sivas]. Kayseri [Develi] bölgesinde *kitre zamkı* bu türden elde edilmektedir. *A. Pisidicus bois.et heldr.*: Yılcık otu [Isparta]. *A. Subrobustus boriss.*: *bk. koçkuyruğu*. [And. Ağz., *kavan, keven*]-[TBAS s.115,116; TS I 847; TBAS, 116; DS VI 2009; DS VIII, 2687, 2775; AİAD,244: V.; TÇA s.84]. [Ank.Söz. s.117 Kız. BAL.; MKK; KYAs.477; Fet.; Şav.; EŞF s.314; Erz.Mer. s. 184; EYSV s.84; Tok.-Ay.]. *krş. deve diken*

geven hıcı: Geven [TBAS s.116].

geven püsü: Geven [TBAS s.116].

geven püzü: Geven [TBAS s.116].

geveş: Kiraza benzeyen, meyve veren bir çeşit dikenli çalı [DS VI 2010]

gevgille: Çürük ceviz [SİYA s.618].

gevil: Kökünden yağ çıkarılan bir bitki [MDK.s.407].

geviz ~ gevíz: Ceviz [EYSV s.85; KBAYA 191; EYAD 233]

gevecik: Kayalık yerlerde yetişen kokulu bir çeşit bitki [DS VI 2013]

gevrek elma: Bir tür elma [Havza –Sm.]-[SOS s.113].

gevrek mantarı: Yenilebilen ve yumru şeklinde olan bir mantar. [Hvs. Osmanlı K.; EDSK s.27].

gevrek söğüt: Söğüt [TBAS s.116].

gevrek: Pelemir [TBAS s.116].

gevreyik gevreyük: Hayvanların yediği sütlü bir çeşit ot [DS VI 2014]

gevriyen Bir buçuk metre boyunda, kestane yaprağına benzer bir çeşit Ot [DS VI 2014]

gevselek: Hayvanların çiğneyip ağzından geri attığı ot [TYA s.103].

gevük: Mısır sapının artığı [OYA345]

geyicek: Yabanî elma [DS VI 2015; SİYA s.618]. *bk. geyik elması*

geyik dikenî [I]: *Cehrigiller* familyasından; 3-5 metre boyunda bir bitkidir. Meyveleri; siyah ve etkilidir. Hekimlikte kullanılır. Ormanlık alanlarda yetişen, meyvelerinden elde edilen usare şeker ile karıştırılarak şurup yapılan, meyveleri kumaş ve yün boyacılığında da kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. [*Rhamnus catharticus*; Or.-zir.; TBAS s.116; Tıb.; TS I 848]. *krş. akdiken*

geyik dikenî [II]: Alıç [TBAS s.116].

geyik elması: Ceviz büyüklüğünde dağlarda yetişen yabanî elma. Ekşi bir elmadır. Bu bitki araştırma alanının [Akseki] özellikle kayalık yerlerinde yetişmektedir. Evcil hayvanların ulaşamadığı bitki yaban hayatının bir parçası olan geyiklerin besin kaynağını oluşturur. Elma ile aynı familyada [aile] bulunan bitkinin, yörede geyikler tarafından yenmesinden dolayı “*geyik elması*” adı verilmiştir [*Sorbus umbellata-Rosaceae*; TBAS s.226; DS VI 2015]

geyikgöbâ ~ geyik göbeği: Dağlarda biten boz renkli, ortası mor bir çeşit çiçek [DS VI 2015; AVA 323; ADOSA s.471].

geyik kirmidi: Mantar türü [Dur.].

geyik körmene: Soğan [TBAS s.116].

geyik lalesi: Lale [TBAS s.116].

geyik mantarı: *Chroogomphus rutilus* O. K. Miller[gomphidiaceae]. Batı Anadolu ve Bolu bölgelerinde yetişir ve bölge halkı tarafından yenir. [TBAS s.116]. *bk. balaban mantarı*

geyik otu: 1. *Sedefotugillerden*, bahçelerde süs olarak yetiştirilen ıtırılı bir bitki, *Dictamnus fraxinella*; 2. Sâter; 3. Gazel otu [TS I 848; TBAS s.116,117].

geyik tuzu: Yetiştirilen nohut bitkisine çok benzemektedir. Meyvelerinin dışı tuz tadındadır. Yörede geyiklerin besin kaynakları arasında bulunan bu bitkiye “*geyik tuzu*” denilir [*Cicer isauricum-Leguminosae*; TBAVS s.227].

geyik: Mavi çiçekli bir çeşit çiğdem [DS VI 2015; DS VIII, 2778]

geyikdili: *Scolopendrium officinale* [L.] Lam. [*aspleniaceae*]. *Eğreltiotugillerden*, Kuzey ve Batı Anadolu’nun kıyı kesimlerinde yetişen, rizomlu, çok yıllık, otsu ve çiçeksiz bitkiler. Kökleri idrar söktürücü ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. *Eş anl.Danadili*[giresun]-[TS I 848; TBAS s.116]

geyiksırtı: Geyik tüyü renginde, yenilen bir çeşit mantar [DS VI 2016]

geysi: Kaysı [AİAD244].

geyzi: Anason [TBAS s.117].

gezağacı: Ege ve Akdeniz’in sahil kısımlarında yetişen, kudret helvası ve sarı boya elde edilen bir çeşit *dişbudak* ağacıdır. [*fraxinus ornus*; Tıb.; MBTS I 1044]

gezengevi: Bazı *Quercus* [*fagaceae*] türlerinin yaprakları üzerinde meydana gelen tatlı lezzetli usare. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi’nde [Diyarbakır, Erzurum, Mardin ve Siirt] elde edilir. Tat verici olarak şeker yerine kullanılır. *Bk. Meşe.Eş anl. Aruro*[Mardin: Süryanice], *gezengi*[Elazığ], *gezo*[Diyarbakır]. Kudret helvası, men [Mardin-Arapça]. Türk kudret helvası. Yağcı pelidi [Amasya], *gezengevi* özellikle aşağıdaki türlerden elde edilmektedir:*Quercus brantii* Lindley: Güney ve güneydoğu Anadolu. *Q. Libani olivier*: Güney Anadolu [TBAS s.117].

gezer: Havuç [DS VI 2022]

gezgez: Isırgan [TBAS s.117].

gezik: Ilgın [TBAS s.117].

geznik: Isırgan [TBAS s.117].

gezo: Gezengevi [TBAS s.117].

gıbışkan: Bir tür ot [Gün.]

gıcan ~ gıcan ~ gidişgen (otu): *Isırgan otu*. Kaynatılmışının içilmesiyle kabızlık, seker, basur, bağırsak enfeksiyonları, cilt problemleri, eklem ağrıları ve saç bakımında etkilidir. Kansere de iyi geldiğine inanılır [UBA s.112; TBAS s.118; DS VI 2074; SİYA s.620]. *krş. ısırgan ~ ıstırgan*

gıcı(~ **kıcı**): 1. Ekin tarlalarında yetişen ve yenilebilen, tereye benzer sarı çiçekli bir ot; 2. Çam kozalağı [SİYA s.618; Kar.Eflani; TBAS s.117; DS VIII, 2782]

gıcıgıcı: Dere kenarlarında yetişen, 30-80 cm yükseklikte, bir veya çok yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum ve Kars bölgesinde pişirilerek yenir. *Eş anl.ballica* [Konya], *gıcı*, *gıcık*, *gıcime*. Diğer adı “*dibada*”dır. *Silene alba* [Miller] Krause subsp. *Divaricata* [Reichb.] Walters [Caryophyllaceae]-[UBA s.112; TBAS s.117,DS VI 2025]. *bk. gıvışgan ot ~ salkım çiçeği*

gıcık hardalı: İri yapraklı ve dikenli bir çeşit ot [DS VI 2026]

gıcık otu: Uyuz otu [TBAS s.117].

gıcık: Çam kozalağı [SİYA s.618].

gıcık: *Gıcıgıcı* [TBAS s.117; MBTS I 1046].

gıcıkdan otu ~ gıcıktan otu: *Isırgan* [TBAS s.117; Ank.Söz. s.118: Mühye-Ank.].

gıcıktan: *Isırgan* bitkisi [EAFSöz. s.53].

gıcır diken: Silcan [TBAS s.117].

gıcır: Silcan [TBAS s.117].

gıcime: *Gıcıgıcı* [TBAS s.117; MBTS I 1046].

gıdı: Çam ağaçlarının dibine dökülen kurumuş kozalaklar. [Ank.Söz. s.118: Kız. BAL.]

ğıgılda- elma: Bir tür elma [Havza-Sm.]-[SOS s.114].

gıgış: Labada [TBAS s.118].

ğığşayık: Yabani bir ot [Aks.II-300].

gıjık ~ gıjjık: Bir meyve; yabani armut [MKK].

ğıla <Far.: Taze üzüm salkımı üzerindeki birkaç üzümlük her bir dal [EYA 416]

gılabala: Üzüme benzer, ufak taneli, kırmızı renkli yabanî bir ot [TÇDSK s.40].

gılal: Üzüm tanesi [Mal.-Ak.].

gılamık: Yabani bir ot [Aks.II-300].

gıldır: Domates [TÇDSK s.40].

gıldikli yonca: Yuvarlak tohumlu bir çeşit ot [DS VI 2041]

gılgıl ~ gılgır: Darı, mısır [Muş s.253;EYAD 233;Ger. s.329; MKK; SİYA s.618].

gılıf ceviz: Yeşil kabuğundan kolay ayrılan, olgunlaşmış ceviz [DS VI 2042]

gılımboz: Pancar [DS VI 2043]

gılı gılı: 1. Ardıç ağacının meyvesi, 2. Bk. Glik [2], [DS VI 2043]

gılla: Ceviz [DS VI 2043]

ğıllan armudu: Bir tür armut [Korgan–Or.]-[SOS s.104].

gımıgımı: Yaprakları maydanoza benzeyen, sapı oyularak yenilen bir çeşit turşusu kurulan bir ot [DS VI 2045;EİAs.136].

gıncırop: *İncirop*. Kökü yenen, fındık büyüklüğünde, ilkbaharda yetişen bir çeşit yabanî ot. Toprak altında çıkan, fındık büyüklüğünde bir yumru bitki [EAFSöz. s.54; DS VI 2048; TBAS s.118].

gındık: Kurutulup yakacak olarak kullanılan bir çeşit dikenli keven bitkisi [DS VI 2049]

gındıra ~ ğındıra: Sulak alanlarda yetişenince uzun ucu sivri ve kuyu renkli bir çeşit çayır otu. Dikenli bir çeşit ot. *Hasır otu* [EAFSöz. s.54; DİAT, 251: Er.; SİYA s.620; Çay s.279; AKAY s.496].

ğınıl: Kımıl, buğdaylara arız olan zararlı bir böcek [KBAYA 193]

gınseng: Sadece su kenarlarında yetişen, özellikle Hancağz barajı kenarlarında görülen, insana çok faydası dokunan bir bitki [Niz.].

gıntıma: İlkbaharda kırlarda yetişen yeşil otlar [AKAY s.496].

gıraba ~ gıranbuh: *Karamuk*. Ekşimsi yaprakları olan bir çeşit yabanî ağaç [SİYA s.620; TBAS s.118].

gırabolu: Ufak tatlı meyvesi olan bir dağ bitkisi [Erz.Mer. s.185].

gırabuh: *Karamuk* [TBAS s.118].

gıral ağacı: Akasya ağacı [DS VI 2052].

ğırambuh: Dağlarda yetişen yapraklarında yemek yapılan yabani ağaç ve yaprakları [EYA 417].

gırcot: Kabuğunda zor ayıklanan ceviz [SİYA s.620].

gırçıl: Dağda taşlık yerlerde yetişen Buğdaygillerden bir bitki [DS VI 2055; MBTS II 1678].

gırgat: Alıç [TBAS s.118].

ğırgıl: El değirmeninde kalın öğütülmüş mısır [ARDER s.264].

gırigünnüyh: Kahverenkli bir çeşit fasulye [DS VI 2057; MBTS II 1681]

gırlangeç: Küçük ve güzel kokulu süs kavunu [DS VI 2059]

gırmızı ~ ğırmızı: Domates [Kırş.-KYAS s.112; KYAs.477; OAAD,240: Yoz.]

ğırmızıbaldırcan: Domates [AA136]

ğırmızıelma: Bir tür elma [Akkuş Gölköy–Or.;Çarşamba,Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.114].

ğırmızı erük: Bir tür erik [Gölköy–Or.; Havza Vezirköprü–Sm.; Durağan –Sn.]-[SOS s.118].

ğırmik: Ağaç kabuğu [EYSV s.89].

gırmıt¹⁵⁵: Bir çeşit meyve [DS VI 2060; SİYA s.620].

gırnık: Tohumları dışarıda ve dikenli olan bir ot [DS VI 2061; EYAD 233]

ğırşık: Çırpı, kurumuş ağaç dalları [KBAYA 193; EYSV s.89].

gırtıl: Suyu olmayan dağlarda yetişen, kamış cinsinden ince saplı bir çeşit ot [DS VI 2061]

gısğa ~ ğısğa ~ gıska [<*kıska*] Arpacık soğanı [KAYMA s.387; GA s.334; Suçatı].

ğış armudu: Bir tür armut [Çarşamba, Havza, Ladik, Vezirköprü , Tekkeköy–Sm.; Fatsa, Korgan, Kumru–Or.; Ayancık, Boyabat, Dikmen, Durağan, Erfelek, Gerze –Sn.]-[SOS s.104; OYAA s.137].

ğış elması: Bir tür elma [Gölköy–Or.;Çarşamba–Sm.; Durağan Gerze–Sn.]-[SOS s.114].

ğışlı- armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.104].

gıvırma: Kökü yenilebilen sütlü ve gevrek bir tür kır bitkisi [AKAY s.497].

¹⁵⁵<*dilmit* <Yun. *diminitis*

gıvırşık: Gıvırşgan otu [TBAS s.118].

gıvırşgan otu: *Silene vulrisg* [Moench] *garke* [Caryophyllaceae]. 80 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, beyaz veya kırmızı çiçekli, otsu bir bitkidir. Çiçek açmadan toplanan yaprak ve dalları, güney ve Batı Anadolu'da sebze olarak kullanılır. Bk. *gıcıcıcı*, *salkım çiçeği*. Eş anl. *Cıvrıncık*, *çığıştak*, *gıvırşık*, *gıvırşgan*, *ecibücü*, *ibişgıbış*, *kıvırşık* [Daday-Kastamonu], *kıvırşgan*, *kıvırşık*, *kıvırşkan*, *kıvrışık*, *kıvrışık* [Ermenek-Konya], *tavukyastığı* [Tekirdağ]. Aşağıdaki türler de sebze olarak kullanılmaktadır. *Silene alba* L.: Bk. *gıcıcıcı*. s. *İnflata* Sm.: Serçe otu [Muğla]-[TBAS s.118; DS VIII, 2781]

gıvrıcıh: Marul [kpksin.].

gıvşak: Çivil otu [TBAS s.118].

gıyan: Alçak yerlerde yetişen bir çeşit saz [DS VI 2065]

gıyık: Hasır dokunurken ip olarak kullanılan bir çeşit ot [DS VI 2067]

gıynah ~ gıynağ ~ ğıynah: Ceviz içi, badem ve kaysı çekirdeği içi [HA s.142; KBAYA 193; Har.; GİAT, 283: El.]

gıyşak: Yapraklarından yemek yapılan, baharda tarlalarda yetişen bir Çeşit ot [DS VI 2069]

gızambah: Karamuk [TBAS s.118].

gızamık: Karamuk [TBAS s.118].

gızıl armut~ğızıl armut: Armut türü [OYAA s.137; Havza, Ladik, Vezirköprü-Sm.; Korgan-Or.; Durağan -Sn.]-[SOS s.104].

ğızıl çörtük: Bir tür armut [Korgan-Or.]-[SOS s.104].

ğızıl elma: Bir tür elma [Havza-Sm.; Durağan -Sn.]-[SOS s.114].

ğızıl erük: Bir tür erik [Durağan Erfelek -Sn.]-[SOS s.118].

ğızıl ot: Havuç [Acıpayam]-[DDK.s.763].

ğızıl ot: Yabani bir ot [AA136]

gızıl: Kızıl meşe ağacı [UBA s.112; UİA 379]

ğızıl_âç: *bk. kızıl_aç* [TYA s.104].

gızılca: Kızılca, yağda yumurta ile kavrulmuş yemeği yapılan, mayhoş bir bitki [EAFSöz. s.54; EİAs.139; SİYA s.620]

gızılçılğ ~ gızılçık: Kızılçık, kızılçık ağacı [EİAs.139; And.Ağıt; Bil. s. 884; EİAs.139].

ğızilot: Yabani bir ot [OYA346]

ğızılüzüm: Pembe, kokulu bir üzüm cinsi [KAYMA s.388].

gızlar yağlığı: Geniş ve etli yapraklı, ince dikenli, kalın gövdesi Soyulup yenilen bir çeşit bitki [DS VI 2071]

ğï: Yeşil soğan [KYAs.478].

gicirgen: Yaprak kenarları kasıntı yapan, yeşil ve böreklerde kullanılabilen bir çeşit bitki [Big. s.115].

gidilcen ~ gedilgen ~ gedirgen: Yaprakları çalıya benzeyen, dağlarda yetişen yaban baklası [DS VI 1967]

gijo [*gijot'tan*] Kekliğe beslenmesi için verilen ot [El.Av. s.88].

gilabada: Gilaburu [TBAS s.118].

gilaboru ~ gilaburu ~ geleboru ~ gilabada ~ gilebolu: *Vişnegillerden* yassı çekirdekli bir sonbahar meyvesi. Olgun meyvelerin sıkılmasıyla elde edilen usare içecek olarak kullanılır. Suyunun böbrek taşı düşürmeye yardımcı olduğu bilinir. Kuzey ve Orta Anadolu'da orman kenarlarında yetişen, 2-4 m yükseklikte, yapraklar genellikle 3 parçalı, çiçekler Beyaz renkli, meyve olgunlukta kırmızı renkli bir ağaççık. Meyvelerinden turşu yapılır [Bünyan, Pınarbaşı-Kayseri, Sille-Konya]. *Bk. kokar ağ. Eş anl. dağdağan ağ,*

dağdığan, geleboru. gilabada, gildar[Tunceli], *gilgil*[Sille-Konya], *giraboğlu, girabolu, gireboğlu, gireboli. Viburnum lantana*: Germişek [Sivas]. Yaprakları tam, dişli kenarlı, alt yüz tüylü. Meyveler olgunlukta siyah renkli. Sivas bölgesinin ünlü ağzlıkları bu türün dallarından yapılmaktadır. Ağzlık yapımında kullanılan *germişek ağacı* Tokat ve Niksar bölgesindeki ormanlardan elde edilir. *Eş anl. germeşik, germeşa, germeşe, germeşük*[Tokat], *özübüyük*[Sivas]. *V. Opulus L. Var. SterilisDC.*: Kartopu. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *V. Tinus L.*: Filburnu. Yabanî defne. Kışın yaprak dökmeyen bir ağaççık. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Viburnum opulus L.[caprifoliaceae]*-[TS I 854; DS VI 1973, 2075, 2076; KAYMA s.388; Fel. s.36; TBAS s.118,119]. *bk. ak asma*

gilamaç ~ gilemaç: Bağlarda üzüm çubuklarına sarılarak onları Kurutan bir çeşit sarmasık [DS VI 2076]

gilamada: Bağların budanması ile elde edilen kurumuş üzüm çubukları [Fel. s.37].

gilappa: Frenk üzümü [DS VI 2076]

gilaz: Kiraz [AİAD,250: V.]

gildar: *Gilabura* [TBAS s.119].

gile: Meyve tanesi, tohumu. [AİAD,250: V.]

gilebala: *İnci çiçeği. Viburnum caprifoliaceae*; [EYSV s.90].

gilebolu: Kırmızı meyveli bir ağaç türü [SİYA s.620].

gilgil ~ ğilgil: Darı, mısır [EYSV s.90; KBAYA 191; GİAT, 286: Mal., GDİAT, 286; KBAYA 191; UA 111]

gilgil darısı: Darı [TBAS s.119].

gilig: Meşe ağacının ürünü B[69/9; SMY s.418].

giligili: Gilaburu [TBAS s.119].

gilik: 1. Çekirdek; 2. Kuru fasulye tanesi;3. Çam meşe ardıc vb. ağaçların meyveleri [SİYA s.620; TYHK s.428; gazi. s.215].

gilikşeker: Çitlembik [TBAS s.119].

gillan: Yuvarlak ve tatlı bir çeşit armut [DS VI 2078]

gille: Domates [DS VI 2078]

gimi: *Eğrelti otuna* benzer gövdesi yenen bir bitki [DS VI 2078; TBAS s.119].

gin: Maydanoz [DS VI 2079]

gineş: Siyah ve sulu bir çeşit üzüm [DS VI 2079]

ginişanap: Bir armut türü [Trab.-2].

ginseng <Lat. Uzakdoğu ülkelerinde [*Çin, Japonya, Kore vb.*]yetisen, geleneksel tedavilerde kullanılan, kazık köklü, otsu ve çok yıllık bir bitki, *Panax ginseng*, [TS I 854]

giraboğlu ~ girabolu ~ gireboğlu ~ gireboli: Gilaburu [TBAS s.119].

gircik: Küçük ağaç parçaları [SİYA s.620].

girek: Seyrek salkımlı, ufak taneli siyah bir çeşit üzüm [DS VI 2081]

giresun armudu: Bir tür armut [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.105].

girit kekiği: Girit adasında yetişen, beyaz tüylü, pembe çiçekli ve çok yıllık bir bitki, *Origanum dictamnus*, [TS I 856]

girit lalesi: *Düğünçiçeğigillerden*; 30-60 cm. Boyunda, uzun ömürlü bir bitki[TBAS s.119; Tıb.]krş. *düğün çiçeği* ~ bk. *Manisa lâlesi*

girit otu [I]: Gazel otu [TBAS s.119].

girit otu [II]: İt üzümü [TBAS s.119].

girit papatyası: Girit'te yetişen bir papatya türü [Anthemis cretica L.; Ank.Ahlat. s.35-40].

girit sateri: Kaya kekiği [TBAS s.119].

girit şakayığı: Manisa lalesi [TBAS s.119].

gita: Şal kabağı [TBAS s.118].

gi'n: Kavun [AİAD 246: Alap.,Er.,Çayc.].

giya giye <Far.: 1. Ot, 2. Çamgillerden bir çeşit ağaç [DS VI 2086; MBTS I 1059]

gi'kyoncası [<geyik yoncası]: Yoncaya benzer, pembe çiçekli bir ot [KAYMA s.388]

gizven: Buttum [TBAS s.119].

go comer: Arı kovanı kurmaya elverişli ağacın en alt dalı [Rize].

go ç'ğover: Arı kovanını kurmaya elverişli olan ağaç [IV.; RİA318]

go çğiç: Yer elması [UKA s.231].

ğö dağarı [<gök dakarı]: Geç olgunlaşan bir armut türü [KAYMA s.389].

go li: Deniz yosunu [Trab.-2].

go liva: Suda haşlanmış mısır [Trab.-2].

ğö pağla / pağ/ğla: Taze fasulye [Kırş.-KYAS s.116].

go pakla: Yeşil fasulye [Dar.]

ğö sovan [<gök soğan]: Yeşil soğan [KAYMA s.391].

gobak [II]: Taneli mısır koçanı [EDSK s.31: Uzk. Gazi Mehmet K.].

gobak ~ ğobak [I]: Kozalak;meşe kozası [KEPİYA s.406; İsce.s.299].

ğobalak: Kozalak [KEPİYA s.406].

gobar: Ufak yapraklı ve odun kısmı sert olan bir çeşit meşe [DS VI 2088]

góbecoglu: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.113].

gobelek ~ ğöbelek: Mantar [Siv.2; SİYA s.620; Suçatı; Kırş.-KYAS s.114].

gobelek ~ göbek ~ göbelek: Yenilen bir çeşit mantar [SİYA s.622; Erz.Mer. s. 187; Mal.-Ak.;Ad. 314; HA s.142; EYSV s.92; GİAT, 286: Mal.; EYAD 234; KBAYA 191; Siv.2; Ank.Söz. s.124: Üçem-Bâl.; KYAS s.118: Köşker k., Ç.Çiftliği; göl.]

goca armut~ ğoca armut: Armut türü [OYAA s.137;-Or.]-[SOS s.105].

ğoca elma: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.114].

goca yaprak ~ğoca yaprak: Bir tür armut [Akkuş, Gölköy –Or.]-[SOS s.105;OYAA s.137].

ğoca yemiş: Dere kenarlarında yetişen kestane ağacına benzer düz iri yapraklı ağaç ve bu isimde anılan meyvesi [eya,417]

ğocabaş [II] Bir tür armut [Çarşamba, Samsun, Vezirköprü–Sm.; Korgan–Or.]-[SOS s.104].

gocabaş: Pancar [SİTİAT s.237:Tok.].

gocadarı: Büyük taneli beyaz mısır [DS VI 2089]

gocas: Bir çeşit ahlat [DS VI 2089]

ğöcek ~ ğöcek: Henüz olgunlaşmış tahıl [KAYMA s.389].

gocuk <Bulg.: Nohut bitkisi [DS VI 2089; MBTS I 1062]

goçgoç: Yer elmasının bir çeşidi [Erz.Mer. s.186].

godalak: Taneleri alınmış mısır koçanı [RİA318]

ğodaş: Mısır [TYA s.106].

godıl elması: Yazın ve güzün yetişen yeşil renkli bir çeşit elma [DS VI 2092]

godon alıcı: Alıç [TBAS s.120].

godoş: Mısır koçanı [EAFSöz. s.55; Ank.Söz. s.122Mühye-Ank.]

godri: Bir çeşit yabanî armut [DS VI 2093]

gofalık: Hasır otu [TBAS s.120].

gofrak: İçi çürümüş yaşlı ağaç [Trab.-2].

goftigoda: Birçalık, iskorçina, yemlik [TBAS s.120].

góg armut: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.; Durağan –Sn.]-[SOS s.106].

góg elma: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.; Ayancık Dikmen, Durağan, Gerze–Sn.]-[SOS s.113].

góg erük: Bir tür erik [Akkuş, Fatsa, Korgan-Or.; Durağan-Sn.]-[SOS s.118].

gogcek ~ göğcek: İnce kabuklu ve sık taneli beyaz üzüm [DS VI 2127; 2095; SİYA s.624; Aks.I-s. 240].

gógçeli elma: Bir tür elma [Fatsa–Or.]-[SOS s.113].

gógem eriği: Bir tür erik [Korgan–Or.]-[SOS s.118].

ğogğud: Bir üzüm türü [AEİA s.317].

goginap: Kırmızı armut [R; Trab.-2].

gogof: Ceviz kabuğu [SİYA s.622].

gogof: Yeni ürün badem ve cevizin yeşil kabuğundan ayrılmış hâli [EYSV s.90].

gogoş: Mısır koçanı [EAFSöz. s.55].

ğogovak: Bir mantar türü [TYA s.106].

gógsulu: Bir tür armut [Ladik,Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.106].

gógsül: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.106].

ğoğum: Tomurcuk [EA120]

gogurca: Kavrulmuş buğday [SİTİAT s.238:Div.].

gogúz: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.106].

gôgüç: Ardiçların kırmızı yuvarlak meyvesi [Tok.-Ay.].

goğbiber: Yeşil biber [kpksin.].

goğ pahla: Yeşil fasulye [kpksin.].

goğcek: İnce kabuklu ve sık taneli beyaz üzüm [SİYA s.622].

goğer: Tohum, tohumluk soğan [SİYA s.622].

goh armut ~ ğoh armut: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş, Gölköy- Or.]-[SOS s.106].

goinuk [*komuk*]: Soğan ve sarımsağın tohuma kalmış hali. [Hvs. Osmanlı K.; EDSK s.32].

gokçe: *Burç*. Çiçeğinden ökse yapılan, ağaçlarda asalak olarak yaşayan ve kışın yaprağını dökmeyen bir bitki [SİYA s.622; TBAS s.120].

gokko: Çiçek [DS VI 2096]

gól <Far.: Gül, güzel kokulu çiçek [SİYA s.622].

gol: Dal. [Ank.Söz. s.122Hasanoğlan-Elm.]

ğola: Uzun saplı, iri yapraklı, yemeklik bir ot [ARDER s.264].

golağaz: Patatese benzeyen yumru kökü birkaç kilo gelen ve yenilen, yaprakları Filkulağı bitkisinin yaprakları gibi olan bir çeşit bitki [DS VI 2097]

golanca: Üzerinde ot ve benzeri şeylerin doğrandığı ağaç [Mal.-Ak.].

ğolanya çiçeği: Akşamları pembe veya mor çiçek açan hoş kokulu bir süs bitkisi [ADOSA s.472].

golden: Bir tür armut [Sm.]-[SOS s.106].

golden: Bir tür elma [Fatsa–Or.; Çarşamba, Havza-Sm.]-[SOS s.113].

göllüce ~ gollüce: Bir armut çeşidi [AA137]

golo: Bir çeşit ot [DS VI 2098]

golpezüğü: Yaprakları uzunca bir pancar çeşidi [DS VI 2098]

gomar: On metreye kadar yükselebilen kışın yaprağını dökmeyen, mavimsi pembe çiçekli bir ağaç; *kara avu, komar, kuman çiçeği, orman gülü* [TYA s.106].

gomeç: *Ebegümeçi* [TBAS s.120].

gompil ~ gompül ~ gompir: Patates [Kös.; Ank.Söz. s.123: Çiydemli-Bâl; AKAY s.497].

gona: Çayırdaki çimlik bitki [Siv.2].

gonca ~ goncalo ~ goncuk <Far.: Henüz açılmamış veya açılmak üzere olan çiçek, tomurcuk [TS I 861; TS 2, 1351; DS VI 2100].

goner: Küçük soğan [DS VI 2101; SİYA s.622].

gongalak: Büyük yumurta biçiminde ceviz [DS VI 2101; SİYA s.622].

gonur: Siyah, kalın kabuklu, bol sulu bir çeşit üzüm [DS VI 2102]

gonyası: Yaprakları mısır yaprağı, tohumları darı gibi olan bir çeşit ot [DS VI 2102]

gooluk: Tarlada biten meyvesi yeşil incire benzeyen bir ot [SİYA s.622].

gooz: Ceviz [ADÜM-I176Bur.]

ğopsil: Patates [OYA346]

ğorenge: Korunga genellikle hayvan yemi olarak kullanılan yeşil bitki [SİYA s.622].

gortul: Patates [SİYA s.626].

gorug ~ ğoruĥ ~ ğoruk [I]: Olgunlaşmamış meyve; henüz olmamış üzüm [AKAY s.497; KAYMA s.390; EYSV s.91; TYHK s.428; And.Ağıt; Dar.; Bil. s. 895].

ğoruĥ ~ goruk ~ ğoruk [II]: İçi boş fındık, ceviz Boş Fındık [Bül.; AA138; OYA346; KİAT,324: Gir.]

ğosdil ~ gostil: Patates [AA138; Ordu-Ay.; OYA 346]

gosgoz: Kökü yenilen yabani bir bitki [EŞF s.314].

gosguç: Toprak altında yetişen yumru ceviz büyüklüğünde yenen bir bitki. Yumrulu yer altı bitkisi [SİYA s.622; Siv.2].

gostil: Patates [SİYA s.626].

goşgoz: Koşkoz [TBAS s.120].

got otu: Mercanköşk [TBAS s.122].

ġo-ulu: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.114].

ġoĥulu çavıs: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 894].

ġoĥulu ġara: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 895].

go^y aq: Kavak ağacı [ADÜM-I,176: Tır.]

govelma: Bir tür elma [Havza –Sm.]-[SOS s.113].

gova: Hasır otu [TBAS s.120].

govag: Kavak ağacı I/48-46 [MA s.300].

govan armudu ~ ğovan armudu: Armut türü [OYAA s.137; Korgan–Or.]-[SOS s.106].

govan sakızı: Kökünden sakız yapılan bir bitki [DS VI 2109]

govan: Top top ve uzun boylu boyu olan çayırılıkta yetişen bir çeşit ot [SİYA s.622].

góvenderúk: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.106].

govoksila: Kamış, sazlık, içi boş bitki [R, kifoksilo; Trab.-2].

ğovrak: Mısır [Big. s.115].

govun: Kavun. [AlAD,246: Alap.]

ğöya ğaranfili: Her dalında birkaç tane pembe, sarı veya karışık renkli çiçek bulunan bir süs bitkisi [ADOSA s.472].

goyce: Burç [TBAS s.120].

goyun [I]: *Süprüge otu* [TBAS s.120].

goyun [II]: Kavun yemiş [SİTİAT s.238: Ter.]

goyun gözü: Papatya [EYSV s.92; HA s.142].

goz: Ceviz [Erz.Mer. s.186; gün.; GA s.353; Gaziantep]-[Ağ.; SİYA s.622; DİAT, 253: Kar.]

goza: Pamuk [Dört. s.375].

gozah: *Kozalak* [Tok.-Ay.].

gozak ~ gozalak: Meşe kozası [SİYA s.622].

gozak: Haşhaş basağı, çam meyvesi [UBA s.112].

gozalak: Çama ağacı, kozalağı [TYHK s.428; GA s.354].

gozan eriği: Bir tür erik [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.118].

gozgoçu: *Koşkoz*. İlkbaharda topraktan çıkarılarak yenen bir çeşit Yer elması [DS VI 2113; SİYA s.622; TBAS s.120].

ğozorik [*hozik*]: 1-Bazı bitkilerde bulunan dikenli, yapraklarını yapışkan tohum 2- olgunlaşmamış dut [ARDER s.264].

göbcük: 1.Çiçekli sap arasındaki yeşil kısım [GA s.354].

göbeayu: Armut türü [OYAA s.137; Korgan—Or.]-[SOS s.106].

göbek ~ gövek ~ gövelek: Mantar [MKK].

göbek elması: Bir çeşit elma [DS VI 2114]

göbek mantarı: *Ayı mantarı. Kuzugöbeği* [TBAS s.120].

göbek otu: Yaprakları etli; otsu bir bitki, *Umbilicus pendulinus*, [TS I 863]

göbek: Göbelek [DS VI 2115; MBTS I 1063]

göbelek [1]: *Burç* [TBAS s.120].

göbelek [2]: *Kuzugöbeği* [TBAS s.120].

göbeleyh ~ gömelek ~ gövelek: Yenilen bir çeşit mantar [TS I 863; DS VI 2115; DS VI 2205; DS VIII, 2946; DS XII, 4570]. *krş. köbelek ~ köpelek ~ kövelek*

göce ~ göcè: Kabuğu çıkarılmış buğday [FHKA 329; UBA s.112; EYSV s.92; DĞİHF s.351; Çay s.279].

göcek: Bir karış boyunda büyümüş ekin [SİYA s.622; GA s.354; MİLA s.402].

göcöz: Peygamber çiçeği [DS VI 2120]

göçkovan: *Güz çiğdemi* [TBAS s.120].

göde balığı: Yassı ve iri tatlı cu balığı [SİYA s.622].

gödelek: Yaprakları ve yumrusu pancara benzeyen ve yumrusu çiğ Olarak yenen bir çeşit bitki [DS VI 2124]

göden alıcı: Alıç [TBAS s.120].

gödüredi: Beyaz renkli dolgun çavdar [DS VI 2126]

gög armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.106].

gög ekin: Açık yeşil renk almış ekin 6.15.13 [eya,417]

gögce değermi: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.106].

gögceli armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.106].

göger: Soğan [gazi. s.215].

gögerti ~ göğeri: Yeşillik. Ekilmiş sebze [HA s.142; SİYA s.624; Kırş.-KYAS s.119].

göğbaldırcan: Yeşil, ham domates [DS VI 2126]

göğ erik: *bk. gögem* [DS VI 2128]

göğ: Bataklık yerlerde yetişen sivri bir ot [Erz.Mer. s.187].

göğce ~ gökçe: Ağaçlarda görülen ve asalak olarak yaşayan bir bitki ökseotu [SİYA s.624].

göğce değermi: Armut türü [OYAA s.137].

göğce ~ gökce ~ gökçe: Ağaçlarda görülen ve asalak olarak yaşayan bir bitki [DS VI 2126].

göğceli armudu: Armut türü [OYAA s.137].

göğçe [1]: *Burç* [TBAS s.120].

göğçe [2]: *Defne* [TBAS s.120].

gögdeli: Bir çeşit zerdali [DS VI 2127].

göğə otu: Canavar otu [TBAS s.121].

göğelek ~ gövelek ~ göveldek: *bk. göğce*[DS VI 2126, 2167]

göğelek: *Burç* [TBAS s.120].

göğelen: Armut, kayısı, erik, vb. Ağaçlarda çıkan [biten, büyüyen] açık yeşil renkli otsu bitkiye verilen ad [Kon.Dağ.s.6].

göğem ~ güven: Bir çeşit yabanî, ekşi erik [DS VI 2128, 2240; MBTS I 1065; SİYA s.624; TBAS s.120].

göğem eriği: *bk. göğem* [DS VI 2128]

göğemcik: *Böğürtlen* [DS VI 2128]

göğen ~ göyen: 1. Bir çeşit mantar; 2. Böğürtlen [DS VI 2128, 2171; MBTS I 1065]

göğər ~ göver: Tohumluk küçük soğan, arpacık soğanı [SİYA s.626].

göğər: Darı, bostan, fasulye soğanı [UBA s.112].

göğlemez: Tere gibi yenen, baharlı bir çeşit bitki [DS VI 2131]

göğlük: Yeşil soğan [DS VI 2095; SİYA s.622].

göğnü: İyice olmuş meyve [Al.; SİYA s.624].

göğsulu: Asılı armut [DS VI 2133]

göğündürme (küündürme): Göz hastalığının tedavisinde Kullanılan bir çeşit bitki [DS VI 2133; DS VIII, 3037]

göğündürme lâlesi: *bk. göğündürme*[DS VI 2133]

göğüş [I]: Palamut [TBAS s.121].

göğüş [II]: Zehirli ve yeşil bir bitki [EYSV s.92].

göğüşdürme: Boynuzlu gelincik [TBAS s.121].

gök ~ gömgök: Olgunlaşmamış meyve; ham meyve [SİYA s.624; TYA s.108].

gök ala buğday: Kırmızı ve iri olan buğday [DS VI 2135]

gök bakla: Taze, yeşil fasulye [*gök börülce*], [DS VI 2135; Kon.Dağ.s.6].

gök baş: Peygamber çiçeği [TBAS s.121].

gök boya: *Kök boya* [TBAS s.121].

gök börülce: *bk. gök bakla* [DS VI 2135]

gök dedem: Çiğdem [TBAS s.121].

gök diken: *Topuz* [TBAS s.121].

gök erik: Erik [TBAS s.121].

gök süsen: Süsen [TBAS s.121].

gökbaş: Tarlalarda yetişen, mavi çiçekli bir çeşit bitki, peygamber Çiçeği [DS VI 2135; Ank.Söz. s.125Ank HZK I]

gökbirik: Bir çeşit sulu üzüm [SİYA s.624; DS VI 2135]

gökçe [I]: *Burç* [TBAS s.120].

gökçe [II]: *Defne* [TBAS s.120].

gökçe ağaç: 1. Gürgen ağacı; 2. Kayın ağacı [DS VI 2136]

gökçe: *Ökseotugiller* familyasından; genç sürgünleri yeşil, ufak çalı halinde bir bitkidir. Taşlık alanda yetişen, yaprakları küçük ve dikenli bir çeşit ağaç “*Adi ökseotu*” ve “*zeytin ökseotu*” yurdumuzda doğal olarak yetişir. [Zeh.Bit.; DS VI 2135; Tıb.]*krş.öксеotu*

gökdedem: Mavi çiçekli çiğdem [Ank.Söz. s.125gürcü-Kız.; DS VI 2137].

gökdün: *Keten*. Beziryağı çıkarılan bir çeşit bitki. [Yozgat, Bektaşlı]*Linum usitatisumum* L. [DS VI 2137; TBAS s.121,296].

gökgöz: *Çiğdem* [DS VI 2137; TBAS s.121]. *bk. gökdedem*

gökincir: İncir türü [Gün.]

gökkabık: Cevizin yeşil hali [Kös.].

gökmar: Kökmar [TBAS s.121].

gökot: Taze yeşil ot [Ank.Söz. s.125:Kız.BAL.]

göksovan: Yeşil soğan. [Ank.Söz. s.125:Bey. ŞEN.]

göksulu: 1. Sulu ve yeşil renkli bir çeşit armut, 2. Yeşil renkli, tatlı ve sulu bir çeşit zerdali [Bil. s. 873;Kırş.-KYAS s.119; SİYA s.624; DS VI 2139; Ank.Söz. s.125: Keşanuz-Ank.]

göktenyağan: Parazit olan bu bitkinin kökleri bulunmaz. Üzerinde yaşadığı bitkiden emeçleriyle besin ihtiyacını giderir. Toprakla direkt bağlantısı olmayan bitki sanki gökten gelerek yerleşmiş izlenimi vermektedir Bundan dolayı bitkiye “*gökten yağan*” adı verilmiştir. [*Cuscuta planiflora-Cuscutaceae*]-[TBAVS s.224].

göl keşanesi: Bir yıllık, otsu ve yaprakları ile su yüzünde yüzen bir bitki. Meyve 2-3 cm çapında sert ve 2-4 boynuz biçiminde dikenli. Tohumu yenir. Özellikle Trakya bölgesi göllerinde bulunmaktadır. *Eş anl. Su keşanesi. Trapa natans* L. [Trapaceae;TS I 869; TBAS, 121; DS VI 2144; TBAS s.121].

göl soğanı: Çan çiçeği [TBAS s.121].

gölcür: Ekinler içinde bulunan yabanî ot [DS VI 2141; MBTS I 1068]

göle ~ gölle: Suda kaynatılmış buğday, mısır, fasulye, nohut vb. tahıl[Ank.Söz. s.125Yoğunpelit-Bey., Başköy-Ank.; SİYA s.624; Ank.Söz. s.126Bey. ŞEN., Yoğunpelit-Bey.]

göleğez ~ göleğiz ~ gölevez <Yun.: Yumrulu büyük yapraklı ve otsu bir bitki. güney Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilir ve yumruları yenir. *Eş anl. göleğiz*[gazipaşa-Antalya], *gölevez, kokokaz Colocasia esculenta* [L.]Schott[Araceae]-[TBAS s.121; DS VI 2141; DS IX, 3268, 3328]

gölek: Mantar [DS VI 2142;MBTS I 1068].

gölendir: Nane [DS VI 2143].

gölezeriği: Küçük, kara renkli bir çeşit tatlı erik [DS VI 2144].

göllüce kūsülü: Armut türü [OYAA s.137].

göllüce: Bir tür armut [Gölköy, Akkuş-Or.]-[SOS s.106].

gölücür: Gövdesi ve yaprakları yapışkan bir ot [DS VI 2145]

gömecek: Bir nebat köküdür. *Sığırkuyruğu* otu diye bilinir. [AİAD,250: Esk.]

gömeç: 1. *Ebegümeci*, 2. Bir çeşit papatya, 3. Bir çeşit erik [DS VI 2148; MBTS I 1069; TBAS s.121].

gömeçeriği: Sonbaharda olgunlaşan büyükçe bir erik [DS VI 2148]

gömülgen: bk. soğan [TBAS s.246]

gömürgen elması: Bir tür elma [Dikmeni Durağan–Sn.]-[SOS s.113].

gömürgen: Yabanî sarımsak [DS VI 2151]

gön: Geven. Develerin yedigi ve kitre denilen bir çeşit zamk yapılan Dikenli bir bitki [DS VI 2152; MBTS I 1071; TBAS s.122].

göndürme: Boynuzlu gelincik [TBAS s.122].

gönen: Çam ağaçlarının üst dallarında yetişen ve ot bulunmadığı zamanlar Keçilere yedirilen asalak bir bitki [DS VI 2154]

göngür: Buğdaylar içinde bir siyah tohumlu bitki [DS VI 2155]

gönü kavun: Çabuk olgunlaşan kavun [DS VI 2155]

gönüldolabı: Bir çeşit çiçek [DS VI 2155]

göre: Tarlalarda yetişen kuzukulağından büyük, suyu ve gölgeliği seven bir tür ot [Ank.Söz. s.127: Çanılı-Ayş.; DS VI 2158]

görece: *Cincile* [TBAS s.122].

görüngen: Hayvanlara yedirilen pembe çiçekli bir ot [SİYA s.624].

göt gidiştiren: Yaban gülünün dökülen çiçeklerinin yerine oluşan yabanî meyve [EDSK-II s.253:Lp. Küçünlü K.].

götlek ormanı: *Böğürtlen* [DS VI 2165]

göv böğce: Taze fasulye [Dur.].

göv sovan: Taze soğan [gaz.A., III, 361; GA s.360].

göv: Olgunlaşmamış, ham meyve [TYA s.109].

göve otu: Canavar otu [TBAS s.122].

göveldek ~ gövelek: *Burç* [TBAS s.122; MKK].

gövem [I]: Küçük ve acımtırak bir erik cinsi. [AİAD,250: Düz.; TBAS s.122].
bk. güyem

gövem [II]: Sonbaharda yetişen bir çeşit siyah üzüm [SİYA s.624].

gövem eriği: Ak dilen [TBAS s.122; Ank.Söz. s.127: Çanılı-Ayş.]

gövense: Sarı, uzun ve yumuşak bir çeşit kavun [DS VI 2168]

gövercin göksü: *bk. Govercin topuğu* [DS VI 2169]

gövercin topuğu: Yemek yapılan bir çeşit ot [DS VI 2169]

göveri [I]: Bostan [Big. s.115].

göveri [II]: Fide, filiz. Sebze [Ank.Söz. s.128Ank. ERD; GA s.360].

göverik: Can eriği [SİYA s.626].

gövlleme: Olgunlaşmamış, kartlaşıp sararmış olup taze ve yeşil hâlde bulunan sebzeler ve bazı bitkiler [GA s.360].

gövlez: Tamamıyla sararmayıp yeşilce olan ekin [GA s.360].

gövrek: 1. Bir çeşit dikenli ot; 2. Baldıran otu; 3. Sığırdili [TBAS s.122; DS VI 2170; MBTS I 1042].

göyări: Sebze bostanı [ADÜM-I,179Af. Az.]

göybiber: Yeşil biber [DS VI 2171]

göye otu: Canavar otu [TBAS s.122].

göyemin: Yeşil renkli, yuvarlak taneli, tursusu yapılan bir çeşit üzüm [DS VI 2171]

göylek: Burç [TBAS s.122].

göynük: Bir çeşit çalı [DS VI 2111; MBTS I 1083]

göz dikeni: *Boğa diken*i [TBAS s.122].

göz otu: *Ban otu* [TBAS s.122].

göz tohumu: Bir tür tohum [Trabzon]*Hoscyamus niger* L.[TBAS s.296].

göz: Bağ çubuklarında yaprak ve filiz çıkan yer, tomurcuk [SİYA s.626].

göze: Suların kenarında olan küçük çayırılık [SİYA s.626].

gözenek: Soğan yenilen çiğdeme benzer bir çeşit bitki [SİYA s.626; TBAS s.122].

gözenek: Soğanı yenilen, çiğdeme benzer bir çeşit bitki [DS VI 2179].

gözlük: Lahana, pancar, turp gibi sebzelerin tohumu [SİYA s.626].

gözlükotu: Kırlarda kendiliğinden yetişen bir çeşit bitki. *Lunaria biennis, ruaferae* [DS VI 2183; Tıb.]krş. *gözotu*

gözotu: krş. *gözlükotu* [Tıb.]

gözüm: *Nane otu* [DS VI 2184]

gözyaşı çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

grabolu ~ granbuh: Dağlarda yetişen bir meyve ağacı [Erz.Mer. s. 187].

greyfurt: *Turunçgiller* familyasından; bahçelerde yetiştirilen bir ağaç ve meyvesi [Tıb.; TS I 896; BTS 259]. krş. *altıntop*

gúb düşen: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.; Gerze –Sn.]-[SOS s.105].

gubaşça: Karın ağrısına iyi gelen bir ot [UBA s.112; UİA 380]

gucur: Patates [DS VI 2187]

guddeme çiçeği: Ölmez çiçek [TBAS s.122].

gudime: Bir tür bitki [Rize] *Nastartium officinae R. Br.* [TBAS s.296].

guduş: Mısırı saran koçan [Trab.-2].

guga¹⁵⁶ diken: *Böğürtlen*[TBAS s.122; MBTS II 1779]

ğugan armudu: Bir tür armut [Korgan–Or.]-[SOS s.104].

ğugava: Bir mantar türü [TYA s.110].

gugu çiçeği: bk. *hüsnüyusuf* [TS I 897]

guguk lâlesi: Bir çeşit lale [DS VI 2190; DS VIII, 2992; MBTS I 1097]

guguk: Baharda çıkan, otsu, yayvan yapraklı, çiçek kısmının içi sarı, soğanlı bir bitkidir [UBA s.112].

gugus (*kukus ~ kukuç*): Tomurcuk, olgunlaşmamış meyve [Trab.-2].

¹⁵⁶<Yun. *Kuka*

guguvak¹⁵⁷: *Evlek mantarı*. Yaylalarda kuytu yerlerde kendi yetişen yenilebilir mantar [Trab.-2; TBAS s.122].

gul ~ gül <Far.: *Gülgiller* familyasından, *Rosa* [*Rosaceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken, dikenli, beyaz, sarı, pembe veya kırmızı çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Türkiye’de 25 kadar yabanî gül türü yetişmektedir. En çok görülen çeşitleri, “sarı gül”, “Van gülü”, “yediveren gülü”, “yabanî gül” ve “Şam gülü”dür. Birçok kültür çeşidi bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Bk. Yabanî gül. Petalleriden* gülbeşeker veya gül reçeli yapılan, çiçekleri katmerli ve büyük olan çeşitlere *hokka gülü* veya *okka gülü* adı verilir. *Rosa alba* L.: Beyaz gül; eskiden Bursa ve Isparta bölgesinde gül yağı elde etmek için yetiştirilirdi. Bugün terk edilmiştir. Süs bitkisi olarak ekilir. *R. Banksiana* Aiton: Sakız gülü. Tırmanıcı, az dikenli, küçük, sarı veya beyaz çiçekli. Eskiden İstanbul bahçelerinde çok yetiştirilirdi. *R. Canina* L.: Asker gülü, it gülü, köpek gülü. *Bk. Yabanî gül. R. Centifolia* L.: Has gül, hokka gülü, kalkalı gülü, okka gülü, sadberk gülü, fan gülü. *R. Damascena* Miller: Isparta gülü, Şam gülü, yağ gülü. Burdur ve Isparta bölgelerinde, gül yağı elde etmek için yetiştirilir. Aynı tür, gül yağı elde etmek için İnegöl köylerinde *fındık gülü* adı altında yetiştirilmektedir. *M. Foetida* J. Herrm: Osurgan gülü, sarı gül. Çiçekler sarı renkli ve fena kokulu. *R. gallica* L.: Kırmızı gül. Kuzey Anadolu Bölgesi’nde yabanî olarak bulunur. Bunların çiçekleri yalın kat. Koyu pembe renkli ve kuvvetli kokuludur. *R. Hemisphaerica* L. Herrm.: Kadingöbeği [Çepni, gemerek-Sivas]. Çiçekler sarı renklidir. *R. Moschata* L.: Misk gülü. Osmanlı döneminde Bursa’da yetiştirilir ve çiçeklerinden gül yağı elde edilirdi. *R. Multiflora* Thunb.: Çiçekler küçük ve çok adettir. Asıl vatanı Çin veya Japonya olup bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir [Eskişehir]. Türkiye’de 25 kadar gül türü yabanî olarak bulunmaktadır. Buna karşılık yüzlerce kültür çeşidi süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Türkiye’de yetiştirilen yerli ve yabancı kökenli kültür çeşitlerinde olanlarına özel adlar verilmektedir. Aşağıdaki adlar bazı bölgelerde kullanılmakta ise de bunlara ait örnekler sağlanmadığı için bilimsel

¹⁵⁷ <gugu + vak “ses taklidi”

adları saptanamamıştır. *Hafız gülü*: Dikensiz, çiçekler çok adette, kaçük ve kırmızı. Osmanlı döneminde Bursa bölgesinde yetiştirilir ve çiçeklerinden gül yağı elde edilirdi. *Neşterin gülü [ağustos gülü]*: Beyaz, katmerli ve küçük çiçekli bir türdür. *Tevrizî gülü*. Elazığ'da yetiştirilen bir gül türü [TBAS s.124;EMİYA s.675; ADÜM-I,177Af., Az.] [AAT, 228: Ksa.,Çor.,Ams.,Çan.; ADÜM-II, 159: Çor., Kay.; OAAD,242: Um.]

ğülâbi [<gülabi:] Kokulu bir elma cinsi [KAYMA s.392].

ğülârmıdı [<gül armudu]: Olgunlaşınca kızaran bir armut türü [KAYMA s.392].

ğulatma: Gülhatmi [KAYMA s.392].

gulbaz: Mısırın kuru yaprakları [gazi. s.216].

gulduk: Küçük ve sulu kavun [EYSV s.95].

ğülerî [<gül eriği]: Gül renkli, tatlı bir erik cinsi [KAYMA s.392].

ğúlġen: Gürgen ağacı [RİA318]

guli bacagı: Büyük lahana [DS VI 2192; TÇDSK s.40].

gulik: Pırasaya benzeyen yabanî bir ot [TÇDSK s.40].

ğuluecik: Kuleyi andıran bir mantar [Big. s.115].

gulumcak: Madımak [Şab.].

ğuluncağ: Bir Ot [AA138]

Ğülüzümü [<gül üzümü]: Pembe renkli, çok tatlı üzüm cinsi [KAYMA s.392].

ğum elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.114].

gumbuldu: Kuşburnu [MİLA s.403].

gumeti: Bir tür sebze [Rize].

gumlu armut ~ ğumlu armut: Armut türü [OYAA s.137;Or.]-[SOS s.106].

ğumlu: Bir tür elma [Or.]-[SOS s.114].

gumpir ~ ğumpir ~ ğumpúri ~ gumpür ~ ğumpürü: Patates [SİYA s.626; Kırş.-KYAS s.122; Bil. s. 896; KARYA s. 309; KYAs.479; Ank.Söz. s.129;Çanılı-Ayş., Bey. ŞEN; Çay s.279; Kas.s.453].

ğundağ [<*kundak*]: Büyük üzüm salkımı [KAYMA s.393].

gundak: Mısır koçanına verilen ad [Kon.Dağ.s.6].

ğüneşir: Bağın dibinde çıkan sürgün [Aks.II-300].

gunzi: Mısır sapının içi [Trab.-2].

gupür: Patates. [OAAD,242: Yoz.]

gurante: Dağlarda yetişen yabanî soğan [DS VI 2197; TBAS s.122].

ğurbācık: Kurbağacık [ETAS].

gúrgen: Bir tür armut [Ayancık–Sn.]-[SOS s.106].

gürgen: Gürgen ağacı [MTA s.198].

gurgum: Böğürtlen [DS VI 2198]

gurmut¹⁵⁸ [I]: Bir çeşit ağaç, meyve[Tok.-Ay.].

gurmut [II]: Yaprakları sarı renkli üzüm [SİYA s.626].

gursalık: Bir çeşit ot [DS VI 2200]

gurseyik: İlkbaharda bağ ve bahçelerde biten, kavruarak yemeği yapılan bir bitki [DS VI 2200]

ğurtgulağı: *Kurtkulağı*. Kulak biçiminde meyveleri olan bir tür bitki [EYSV s.96; TBAS s.122].

¹⁵⁸ “Aydoğdu köyüne has bir çeşit ağaç, meyve. Küçük meyveli olup köyde tek bir ağaç vardır. Koruluk mevkiindedir.”[Tok.-Ay.].

guru fasulye ~ ğuru fasile ~ ğuru fasülle: Kuru fasulye, fasulye bitkisinin kuru tohumları [SİYA s.626; ETAS; ETAS].

guruk: Kılçıksız buğday [SİYA s.626].

guruluk: 1. Kış için kurutulacak olan [*fasulye, bamya, patlıcan, kabak vb.*] 2. Kış için kurutulmuş saklanan fasulye, bamya, patlıcan, kabak gibi sebzeler [GA s.369].

gurundisi: Bir bitki adı [AVA 327]

gurya ~ gulya ~ guya: 1. Yer elması, 2. Bodur ardıç ağacı [DS VI 2194, 2202, 2203]

ğusa- armudu: Bir tür armut [Korgan–Or.]-[SOS s.106].

ğuş armudu: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.; Or.]-[SOS s.106; OYAA s.137].

ğuş elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.; Durağan–Sn.]-[SOS s.114].

guş epmegi: Yemeği yapılan bir bitki [EİAs.149].

guş üzümü: Çekirdeksiz ufak üzüm [GA s.372].

ğuş yüreñi: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 897].

ğuş_burni: *bk.kuş_burnu* [TYA s.111].

guşal armudu: Limon armudu [-Sn.] : Armut türü [OYAA s.137].

ğuşbudu: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.104].

guşburnu guşburnu: Kuşburnu, çalılık ve ormanlık alanlarda yetişen, soluk pembe renkte çiçekler açan bir ağacın meyvesi [SİYA s.626; eya,418; ETAS; UİA 380; Siv.2; Ank.Söz. s.130Çanılı-Ayş.]

ğuşgonmaz: Bir çeşit dikenli bitki [EYSV s.97].

ğuşgözü: Bir tür erik [Gerze–Sn.]-[SOS s.118].

guşguşu dalı: Ağacın en yüksek dalı [SİYA s.628].

guşguş: *Kusgus otu*. Yenen yabanî bir ot çeşidi. Yere yapışık hâlde yetişen yenen yeşil yapraklı bitki [Tok.-Ay.; TBAS s.122; SİYA s.626].

ğuşkirazı: Küçük kiraz gibi meyveleri olan gülgillerden bir çeşit çalı; kuşkirazı [EYSV s.97].

gut: Erken olgunlaşan sık taneli üzüm [DS VI 2203]

ğüührazğı [*<gül ırazgı*]: Pembe razakı cins üzüm [KAYMA s.392].

guyemin: Gök renkli, yuvarlak taneli, turşusu yapılan bir çeşit üzüm [SİYA s.628]

guylus elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.113].

guyumcu armudu ~ ğuyumcu armudu: Armut türü [OYAA s.137;Or.]-[SOS s.106].

gúz armudu: Bir tür armut [Tekkeköy, Çarşamba–Sm.; Or.]-[SOS s.106].

guzgoçu: *Koşkoz* [TBAS s.120].

guzolah: Kuzukulağı; ekşimsi, yenen bir tür yabanî ot [Tok.-Ay.].

ğuzotu [*<kuzu otu*]: Leylak renkli çiçekleri olan bodur kıraç otu [KAYMA s.418].

ğuzu dili: Bir ot ismi [Bil. s. 897].

guzu göbe: Bir çeşit mantar [SİYA s.628].

guzugula ~ guzugulağı ~ ğuzugulağı: 5 cm kadar boyunda, ince yapraklı bir bitki türüdür. Hafif ekşimsi bir tadı vardır. Yemeği yapılır [UBA s.112; TBAS s.123; Ank.Söz. s.130Bey. ŞEN; EYSV s.98].

ğuzumele armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.106].

gübelek: Mantar [SİYA s.628].

gübre mantarı: *bk. söbelen mantarı* [TBAS s.123].

gübür kaldıran: Ormanlarda çam gübrelerinin altında çıkan bir çeşit mantar [DS VI 2207].

güde: Koçan [Tir.].

güdek: Pelit ağacının meyvesi [DS VI 2212]

güdük: Meşe ağacı kökü [SİYA s.628].

güdül: Su kabağı [EYSV s.98].

güdün: *Keten* [TBAS s.123].

güdüne: *Koça n*[Tir.; TYA s.112].

güeşeyik: Hindiba [TBAS s.123].

güeyk: Hindiba [TBAS s.123].

gügek güvek: Cevizin yeşil kabuğu [SİYA s.628].

gügeyik: Hindiba [TBAS s.123].

gügük: Lale [TBAS s.123].

güğündürme lalesi: Boynuzlu gelincik [TBAS s.121].

güğündürme: Boynuzlu gelincik [TBAS s.121].

gül armudu: Kırmızı renkli bir çeşit armut [DS VI 2217]

gül elması: Yabanî gül [TBAS s.124].

gül eriği: Bir tür erik [Çarşamba–Sm.];-[SOS s.118].

gül hatmi: Bir tür çiçek; *hatmi çiçeği* [TBAS s.124; TÇA s.85].

gül lale: Manisa lalesi [TBAS s.124].

gül üzüm: Gül renkli üzüm [DS VI 2221]

göl yapraa: Göl yaprağı [And.Ağıt].

gölâbi <Far.: Bir çeşit armut. Nigde'de *gölabi armudu* olarak geçer [Eren, 165]

gölben: Bir tür çiçek. *Paeonia kesrounenis Thieb. Ve P. Mascula Miller* [Antalya, Şenköy]-[TBAS s.296].

gölbeşeker: Koyu kırmızı renkte gül [DS VI 2217; MBTS I 1108]

gölbeşer: Salatalık, hıyar [DS VI 2217]

gölburcu tikenî: Yabanî gül fidanı [DS VI 2217]

gölburnu: Yabanî gül meyvesi [EYSV s.98; DS VI 2217;TBAS s.124].

göldibi: Tarlalarda biten *pancargillerden* bir bitki [DS VI 2217]

gölâkî: *Merendera kurdica Bornm. [Liliaceae]*. 20 cm kadar yükseklikte, soğanlı ve pembe çiçekli bir bitki. Van ve Hakkâri dağlarında yetişir. Yumruları Hakkâri bölgesinde romatizmaya karşı kullanılır. *Bk. acı çiğdem* [TBAS s.124; MBTS I 915].

gölâfma [I]: Boynuzlu gelincik [TBAS s.124].

gölâfma [II]: Hatmi [TBAS s.124].

gölâgen: Gürgen ağacı. [KİAT,326: Sür.]

gölgez: Bir çiçek adı [Muş s.235].

gölgölü: *Boynuzlu gelincik* [TBAS s.124; DS VI 2219]

gölgölüm: *Boynuzlu gelincik* [TBAS s.124; DS VI 2219]

gölhatmi: *Ebegümecigillerden*, yaprakları geniş ve yuvarlak, çiçekleri büyük ve türlü renklerde Olan, çok yıllık otsu bir bitki, *Althaea rosea*, [TS I 903; DS VI 2219;MBTS I 1109]. *bk. gölfatma*

gölhatum ~ gölhatun: Boynuzlu gelincik [TBAS s.124].

gülibrişim: *Albizia julibrissin* Durazz [Leguminosae]. 10 m kadar yükselebilen tüysü yapraklı, çiçek örtüsü yeşilimtırak, stamenler soluk pembe renkli. Kuzeybatı Anadolu'da süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççıktır. *Eş anl. ipek ağacı, ipek gülü* [TBAS s.124].

gülleyik: Soyulup gövdesi yenen bir yabanî ot çeşidi [Tok.-Ay.].

güllügöndürme: Boynuzlu gelincik [TBAS s.124].

güllük: *Eğrelti otu. Kızıl ot.* Nemli ve gölgeli alanlarda, ormanlıklarda, dere kenarlarında sıkça rastlanan, hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi hayvan altlığı ve kavun, karpuz sergilerinde yatak olarak kullanılan bir bitki. [*Pteridium aquilinum*; Or.-zir.]Krş. *Eğrelti otu, ifteri*[DS VI 2219; TBAS s.124; Tir.; TYA s.112; OYA347; KIAT,326: Or.,Gir.]

gülnar <Far. Kiraz [DS XII, 4513]

gülnasir ~ gülyasır: Yabanî gül [DS VI 2220; 2221; MBTS II 2306],

gülnazik: Menekşe [DS VI 2220]

gülpüntü: Kuşburnu [Aks.II-300].

gülüç: Bir tür alıç [Mal.-Ak.].

gülük üzüm: Kırmızı renkli bir çeşit üzüm [DS VI 2220]

gülük: bk. *çiriş* [TBAS s.124].

gülüküzüm: Kırmızı renkli bir çeşit üzüm [SİYA s.628].

gülül ~ gülür: 1. Bezelye, 2. Mürdümük [DS VI 2221; TBAS s.193]

gülyağı: İtır çiçeği [DS VI 2221]

gümeç: Ot çeşidi, ebegümeci [Ala.s.293].

gümpür ~ gümbür: Patates [SİYA s.628; AEİA s.317].

gümrah: Verimli bitki ya da ağaç [Mucur-KYAS s.125].

gümül: Saplı vaziyette yolunmuş ekinin daire seklinde biriktirilmiş hali [Din.Ev. s.509].

gümülgen ~ gümürgen ~ gümürsen: Soğan [TBAS s.124].

gümürze: Doğranarak samana karıştırılmış ot [SİYA s.628].

gümüşdüğme: *Tanacetum parthenium* [L.] *Schultz bip.* [Compositae]. 20-80 cm yükseklikte, çok yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Çiçekli dalları, ateş düşürücü ve uyarıcı olarak tanınmaktadır. [TBAS s.125]. *BK. PİRE OTU*

gümüşt ihlamur: Ihlamur [TBAS s.125].

gün çiçeği: *bk. ayçiçeği* [TS I 173]

gün gülü: Gelincik [DS VI 2229]

günar: Fıstık çamı [TBAS s.125].

günâşığı: Ayçiçeği [SİYA s.628].

günaşık: Ayçiçeği [Bozkır; TS I909; Kon.Dağ.s.6; EYSV s.99].

günburnu: Ayçiçeği [SİYA s.628].

gündem: Döveni boyunduruğa bağlayan eğri ağaç [SİYA s.628].

gündödu ~ gündoğdu: Ayçiçeği [TYA s.112; BTS 65]

gündöndü: Ayçiçeği. *Bileşikgillerden*; büyük çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri tabak şeklindedir. Rengi sarıdır. Tohumlarından yağ çıkarılır. [SİYA s.628; TS I 910; Ada. s.147; Bil. s. 878;EYSV s.99; UBA s.112; güney s.664; Tıb.]*krş. ayçiçeği ~ günabakan*

gündüz gülü: *Gelincik* [TBAS s.125].

gündüzsefası: *Kahkaha çiçeği* [TBAS s.125].

günebağan ~ günebakan: Ayçiçeği. *Bileşikgillerden*; büyük çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri tabak şeklindedir. Rengi sarıdır. Tohumlarından yağ çıkarılır.[SİYA

s.628; TÇA s.85; EYAD 234; TS I 910; Big. s.115; EİAs.151; EYSV s.99; Tıb.]krş. *ayçiçeği* ~ *gündöndü*

güneşik: *Hindiba* [TBAS s.125; TÇA s.84; Tıb.]. krş. *hindiba*

güneş: *Hindiba* [TBAS s.125].

güneş çiçeği: 1. Ölmez çiçek; 2.Ayçiçeği;3. *Helichrysum plicatum* dc. Subsp. *Plicatum*. Çayı yapılan bir bitki [Yer.Bit. Kar.;EİAs.151; TBAS s.125].

güneşik: Ayçiçeği. [Ank.Söz. s.132Bey. ŞEN.].

güneştopu: bk. *Acem lâlesi* [TS I 911].

günetapan: Ayçiçeği [DS VI 2196].

günevrik: *Hindiba* [TBAS s.125].

güney armudu: Bir tür armut [Dikmen–Sn.]-[SOS s.106].

güneyik otu: *Hindiba*, *birleşikgillerden* yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen birkaç yıllık otsu bir bitki [İsce.s.300].; MBTS I 1118; DS VI 2229; TBAS s.125].

güneylik: *Hindiba* [TBAS s.125].

güngülü: *Gelincik* [TBAS s.125].

güngülüz: Bir tür *gelincik* çiçeği [TÇA s.83].

günlük: *Liquidambar orientalis* Miller[*hamamelidaceae*]. 20 m kadar yükselen, kışın yapraklarını döken, çınar görünüşünde bir ağaçtır.gövdenle yaralanması ile elde edilen belseme buhur yağı, günnük sakızı, kara günlük yağı veya sığala yağı, geri kalan kabaklara ise buhur veya yaprak buhur denir. Bu ürünler tedavide ve tütsü olarak kullanılır. Eş anl. günnük ağ, kara günlük ağ, sığala ağ, sığla ağacı [TBAS s.125].

günnük sakızı: Günlük otu [TBAS s.125].

günnük: Günlük otu [TBAS s.125].

günsü: İri, yuvarlak, sulu, siyah üzüm [DS VI 2230; MBTS I 1118].

güp düşen armudu ~ güpdüşen armıdı: Yaz sonu olgunlaşan, sapı zayıf, düştüğü zaman dağılan bir armut türü [KAYMA s.393].

gür üzüm: *Böğürtlen* [TBAS s.126].

gür: Yabani gül; böğürtlen [Ank.Söz. s.132:Ayş.].

gürcü elması: Bir tür elma [Korgan–Or.]-[SOS s.113].

güren ~ gürgan ~ gürgen ~ gülgan ~ gülgen: *Carpinus* [corylaceae] türlerine verilen genel ad. Kışın yaprak döken ağaçlar. *Carpinus betulus* L.: Kara gürgen [Tekirdağ], orsit. *C. Orientalis* Miller: Ak gürgen [Tekirdağ] gürgen [*kürgen*]: 1. *Kızılcık*, 2. *gürgenağacı*, Karadeniz kıyılarındaki ormanlarda çok yetişen, kerestesi beğenilen bir ağaç; 3. Kayın ağacı *Carpinus betulus*, [Ordu-Ay.; TYA s.113; TBAS s.125; UBA s.112]. TS I 913; Ordu]-[Ağ.].

güriz ~ güürüz: *Siğirdili*. Yabani gül; böğürtlen; sulak yerlerde yetişen, sonbaharda siyah meyveleri olan dikenli bir bitki; *ahududu*. [Ank.Söz. s.133 Şabanözü-Pol., Bey. ŞEN.; Köş.; TBAS s.126; Zeh.Bit.].

gürük: Kılçıksız buğday [SİYA s.628].

gürz <Far.: Yaraları iyileştirmekte kullanılan iri yapraklı bir ot [DS VI 2238; MBTS I 1121]

güşad otu: Centiyane [TBAS s.126].

güve otu: *Ölmez çiçek*. Meyve kurularının kurtlanmaması için kaynatılarak suyu onları ilaçlamada kullanılan bir ot [Big. s.115; gelibolu; TBAS s.126].

güvegüve: *Tosbağa otu* [TBAS s.126].

güveldek: *Burç* [TBAS s.126].

güvelek: *Burç* [TBAS s.126].

güvem ~ güyem: Bir çeşit yabanî erik [SİYA s.628; TBAS s.126; AİAD,251: Düz.]*bk. gövem*

güvem eriği: *bk. akdiken* [TS I 915; MBTS I 1065]

güven: Yabani vişne [Ank.Söz. s.133:Şabanözü-Pol.]

güvengez: Dağda yetişen ot [Muş s.235].

güvercin otu: Bir tür ot. *Verbana officinalis* L. [Trabzon]-[TBAS s.296].

güvercina: Bir inek adı [Trab.-2].

güverenti: Sebzelerin genel adı [Kırş.-KYAS s.126].

güverleme: Sohbaharda ekilen ekin [Al.]

güvey otu: Mercanköşk [TBAS s.126].

güveyfeneri: *Çuhaçiçeğigillerden*; tohumları kuşyemi olarak kullanılan bitkilerin cins ismidir.30-60 cm yüksek, çok yıllık, rizomlu, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Meyve 10-11 mm çapında küremsi şekilli ve parlak turuncu kırmızı renklidir. Meyveleri idrar artırıcı, ateş düşürücü ve yatıştırıcı olarak kullanılır. *Eş anl. gelinfeneri, gelin otu, kembel otu, kambil otu, kandil otu, kızıl kaytarma, teleme otu, yabanî biber* [Sürmene-Trabzon]. *Withania somnifera* [L.]*Dunal.*: Meyve 5-8 mm çapında ve parlak kırmızı renkli. güney Anadolu [Alanya, Mersin] bölgesinde yetişir. Zehirli bir bitkidir.*Physalis alkekengi* L. [solanaceae]-[TBAS s.126; Tıb.]*krş. farekulağı*

güvüç [I]: Palamut [TBAS s.126].

güvüç [II]: Pelit meyvesi [SİYA s.628].

güyär : Yeşillik, sebze [ADÜM-I,179:Den.].

güylek cevizi: İri taneli ceviz [DS VI 2242].

güz acı çiğdemi: Güz çiğdemi [TBAS s.126].

güz armudu: bk. *Alidede* [DS I 222; OYAA s.137].

güz çiğdemi: Sonbaharda çiçek açan *colchicum* [*Liliaceae*] türlerine fenlen genel ad. Zehirli bitkilerdir. Bu türler sonbaharda jaluz çiçek meydana getirirler, yapraklar ve meyve ancak gelecek ilkbaharda görülür. Bu nedenle bu türlere bazı bölgelerde *aliöksüz*, *aliökrüz* [Yozgat], *öksüzali* veya *öksüzoğlan* [Ankara, Sivas] adları verilmektedir. *Göçkovan*, *kalkgit* [kalk git] ve *vargit* [*var git*] adları bu türlerin sonbaharda çiçek açmaları ile ilgilidir. Bu türlerin çiçek açması yayladan inme zamanının geldiğinin bir işareti olarak kabul edilir. Bk. *acı çiğdem*, *çiğdem*. Eş anl. *aliöksüz*, *göçkovan* [İkizdere-Rize], *gül acı çiğdemi*, *öğsüzçiçeği*, *öksüz çiçeği* [Göynücek-Amasya], *öksüzoğlan* [Şarkışla-Sivas], *kalkgit*, *morca*, *öksüzali*, *vargit*. Aşağıdaki türler zehirli bitki ve süs bitkisi olarak bir öneme sahiptirler. *Colchicum autumnale*: Elitboğan, sürincan [Osmanlı dönemi yayınlarında görülen bir addır]. Bu tür Anadolu'da bulunmaz. Bir Avrupa bitkisidir. *C. Baytopiorum* C.D.Brickell: Güz çiğdemi. Antalya bölgesinde [Termessos harabeleri] yetişen endemik bir tür. *C. Boisseri orph.*: Morca [Muğla], bu ad bitkinin çiçek rengi ile ilgilidir. Bölgede morca, kekliği vurma zorca deyimi kullanılır. Bu tür sonbaharda çiçek açar ve bu mevsimden sonra keklik avı zorlaşır. *C. Cilicicum* [Boiss.] *Dammer*: İt sarımsağı [Kahramanmaraş]. güney Anadolu Bölgesi'nde yaygın bir türdür. Bir melez olarak bahçelerde yetiştirilen *C. Byzantinum* Ker-gawler çeşidinin elde edilmesinde kullanıldığı sanılmaktadır. Zehirli bir bitkidir. Kurutulmuş yumruları Kahramanmaraş bölgesinde *deli salep* veya *sarımsaksalebi* adı altında salep yerine kullanılmaktadır. Bk. *Deli salep*, *salep*. Eş anl. *ayı çiğdemi*. *C. Macrophyllum* B. L. Burt: Güz çiğdemi. Çok geniş yapraklı olup güneybatı Anadolu Bölgesi'nde [Marmaris-Muğla] yetişir. *C. Speciosum* Steven: Cambirt [Bulancak], galeden [Yusufeli], likofor [Doğu Karadeniz bölgesi], ligoser [Çaykara], zumak [Sürmene]. Tohumları dış ülkelere satılır. *C. Trapezumtinum* Boiss. [syn: *C. Umbrosum* stev.]: Trabzon güz çiğdemi. Kuzey Anadolu Bölgesi dağlarında yetişen küçük çiçekli bir türdür. *C. Turcicum janka*: Tarhana çiçeği [Terkos köyü-İstanbul], Türk güz

çiğdemi. *C. Variegatum* L.: Yumruları Romalılar döneminde *hermodactylus* adı altında tanınır ve müshil olarak kullanılırdı.[*Colchicum speciosum*; Or.-zir.; TS I 917; TBAS s.126;gir.].

güz eriği: Bir tür erik [Perşembe –Or.]-[SOS s.118].

güz nergisi: Nergis [TBAS s.127].

güzçiğdemi [*acıçiğdem*]: *Zambakgillerden*; sonbahar aylarında çiçek açan, mor renkli, zehirli bir bitkidir. Rutubetli yerlerde yetişir. Hekimlikte haricen kullanılır. [Tıb.]. *krş. acıçiğdem*

güzdede: Hindiba [DS VI 2243; Ank.Söz. s.133].

güzel avrat otu: *Atropa belladonna* L.[*solanaceae*]. 50-200 cm yükseklikte, çok yıllık, mor çiçekli bir bitkidir. Meyve 1-2 cm çapında parlak siyah renkli. Zehirli bir bitkidir. *Bk. Mürver. Eş anl. avrat otu, ayı çileği* [Trabzon], *ayı litoru* [Trabzon], *ayılıgarbası* [Trabzon], *deli otu, ipkeseği* [Beşikdüzü-Trabzon], *kurt böğürtleni* [Azdavay-Kastamonu], *yidin* [Tirebolu-giresun], *yiğdin otu* [Azdavay-Kastamonu]. Bu adın, *yiğdin* [kötü koku] veya *yiğde* [zarar veren] kelimeleri ile ilgili olduğunu düşünüyoruz [T.Baytop]-[Tıb.Bit.; TBAS s.127;BTS 263; DS VI 2243; Zeh.Bit.].

güzelhatun çiçeği: *bk. Nergis zambağı* [TS I 917]

güzeloğlan: Yuvarlak kalın kabuklu, sarı renkli bir çeşit üzüm [DS VI 2243]

güzer: Yemlik [TBAS s.122].

güzgülü: Kış mevsimine kadar dayanan, geç olgunlaşan bir Cins üzüm [DS VI 2243]

güzleggüzlek: Sonbahar yağmuruyla yeniden yeşeren otlar [Emir. s.392; AKAY s.498; SİYA s.628; Ank.Söz. s.133].

güzlük buğday: Sonbaharda ekilen sert ve koyu renkli bir çeşit buğday [DS VI 2244].

güzlük: Sonbaharda ekilen tahıl [EYSV s.99; Ank.Söz. s.133Bey. ŞEN., Kal., Çanılı-Ayş; EAFSöz. s.57].

güzrızası: Bir tür armut [Erfelek-Sn.]-[SOS s.106].

- H -

habalbilik: Yenince bağırsakları bozan bir çeşit ot [SİYA s.628; DS VII 2245].

habbimhiyar: Körpe, burnunda çiçeği olan hıyar [SİTİAT s.242: Div.].

habeş: Kuşburnu [TBAS s.128].

habilis armudu: Bir tür armut çeşidi. [Akkuş Aybastı–Or.]-[SOS s.106; OYAA s.137].

hacatam: İpek böceğinin bir türü [Bil. S. 898].

hacı mahmut elması: Bir tür elma [Korgan–Or.]-[SOS s.114].

hacıbalbal: Bir çeşit tatlı üzüm [DS VII 2248; Bil. S. 898].

hacıbey: Bir tür armut çeşidi [Ank.Söz. s.134: Kız. BAL.]

hacılar otu: Adamotu [TBAS s.128].

hacılı armudu: Armut türü [OYAA s.137].

hacıyavşan: Çayı yapılarak sancı, tiksinti ve üşütmede kullanılan bir bitki. *Artemisia absinthium* L.[Yer.Bit.Ar.].

hacisā [<Hacı İsa]: Geç olgunla armut türü [KAYMA s.418].

hadimala [<Fadime hala]: *Dereotu* [DS VII 2250;TBAS s.128].

hafız gülü: Gül [TBAS s.128].

hafızali: Seyrek taneli, kalın kabuklu, etli ve parlak altın sarısı Renginde büyük taneli bir tür üzüm [TS I 924].

hağ: Değmemiş, ham, olgunlaşmamış meyve [KBAYA 195]

hah dokuyan çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

hah: Armut ve elma kurusu [SİYA s.628].

hahlat: Yabanî armut [SİYA s.630].

hak: Dilimlenerek kurutulmuş meyve [SİYA s.630].

hakına: Dişi keçinin yavrulamamış olanına verilen ad [And.Ağıt].

hakiki cincile: Cincile [TBAS s.128].

halayık <Ar.: Bir çeşit ot [DS VII 2257; MBTS II 1154]

halaza ~ halazada: Ekin biçilirken tarlalara dökülen tahıldan ertesi yıl kendiliğinden yetişen seyrek ekin [SİYA s.630; Köş.; Kırş.-KYAS s.128].

halep çamı: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı, 25 m kadar boylanabilen, deniz seviyesinden 100-150 m kadar Yükseklerde yetişen, ülkemizde Kozan civarında görülen bir ağaç türü, *Pinus Halepensis*, [BTS 265; TBAS s.128].

halep lalesi: Lale [TBAS s.128].

halep: Patlıcan kurusu. [Ank.Söz. S.134Ank.]

halevi: Bir çeşit ot [DS VII 2259]

halfa <Ar.: *Buğdaygillerden*, lifleri ip, çuval ve kâğıt yapımında kullanılan bir bitki, *Sitipa tenacissima* [TS I 932]

halfat <Ar.: Yabanî armut, *ahlat* [DS VII 2259; TBAS s.128].

halgon: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.[SOS s.105].

halısaçağı: *Telli çiçek*, *tellice* adıyla da anılan bir bitki [UBA s.115].

halıç ~ haliç ~ haluç: Alıç [TBAS s.128].

halıdokuyan çiçeği: Bir çeşit çiçek [DS VII 2260; MBTS II 1155]

halısaçağı ~ halsaçağı: *Saçak mantarı*. Büyük, beyaz, şapka gibi kısmı saçaklı olan bir çeşit mantar [TBAS s.128; DS VII 2261]

halicük: Haşlanarak yenen kökleri saplı, ıtır yaprağına benzer bir ot [TÇDSK s.40].

halıç[II]: 1. Yabanî armut; 2. Yer elması [DS VII 2260; MBTS II 1156].

halik: Domuz otu [DS VII 2261].

halköğün: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.; [SOS s.114].

halofit <Yun.: Tuzlu topraklarda deniz kıyılarında yetişen bitkiler [BTS 266].

halus otu: Bir çeşit ot [DS VII 2262]

halvan: Çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Boyu dört metreye kadar erişebilir. Kuzey ve Doğu Anadolu bölgelerinin dağ çayırlarında yetişir. Bu ad Trabzon Hamsiköy'de kullanılmaktadır. *Xanthogalum purpurascens* [Umbelliferae]-[TBAS s.128; DS VII 2262]

ham armut: Armut türü [OYAA s.137; Çarşamba-Sm.; Or.; SOS s.106].

ham azgunu: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş-Or.]-[SOS s.106].

ham derme: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş-Or.]-[SOS s.106].

ham elma: Bir tür elma [Kumru-Or.; Çarşamba-Sm.]-[SOS s.106].

ham erük: Bir tür erik [Kumru-Or.; Tekkeköy, Vezirköprü-Sm.; Durağan-Sn.]-[SOS s.118].

hamalak: Sedir [TBAS s.128].

hamaylık ~ hanaylı <Yun.: 1. Ufak buğday; 2. Ebegümece [DS VII 2264, 2271; MBTS II 1170; TBAS s.128].

hamaylık: Ebe gömeci [TBAS s.128].

hambeles: Mersin [TBAS s.128].

hamçört: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.106].

hamdakuka: Böğürtlen [TBAS s.128].

hamdospara: Böğürtlen [Rize].

hamğara: Bir tür erik [Akkuş-Or.; Ayancık Durağan-Sn.]-[SOS s.118].

hamhesek: Olgunlaşmamış meyve [Ad. 314].

hamı tatlı ~ hamtatlı: Yeşili çok, hafif pembe renkli, toparlak bir çeşit erik [DS VII 2267; DS VII 2269].

hamilkavı: Sigara yapılan dağda yetişen bir bitki [MKK].

hamıtaç: Hamut ağacı [1,39; AMA s.310].

hamıza <Ar.: *Mahmude otu*. Kökünden çıkarılan sütü, karın ağrısı ve sıtmaya iyi gelen, Karpuz yaprağına benzer yaprakları olan bir çeşit bitki [DS VII 2267; TBAS s.129].

hamlahus: Mısır [Gün.; Rize].

hamofta: Yaban çileği; dağ çileği [DS VII 2268; Trab.-2; TBAS s.129].

hamuçara ~ hamukara ~ hamukera: Dağ çileği [TBAS s.129; Rize; Trab.-2].

hamurkesen: *Köygöçüren*. Dikenli yabanî bir çeşit bitki [DS VII 2270; TBAS s.129].

hamzan kökü: Yağı ilaç olarak kullanılan, sarmaşığa benzeyen bir çeşit bitki [DS VII 2270]

hançer çiçeği: Çiçekleri hançer sapını andırdığı için Latin çiçeğine verilen bir ad [TS I 940].

handoşera: Kirpi [Trab.-2].

hanıfta: Dağ çileği [TBAS s.129].

hanımağzı: *Aslanağzı* çiçeği [DS VII 2274]

hanımeli: *Lonicera* [*caprifoliaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, kışın yaprak döken, beyaz, sarı veya kırmızı çiçekli ağaççık veya tırmanıcı bitkilerdir. *Lonicera japonica* thunb: Hanımeli. Türoz otu. Bahçelerde yetiştirilir. *L.nummulariifolia* jaub.et spach: Tavşançili [Erzincan] *Hanımeligillerden*, ülkemizde 7 doğal türle temsil edilen, tırmanıcı, çok yıllık, kışın yaprak döken, korularda çalılıklarda yetişen, beyaz, sarı veya kırmızı çiçekli güzel kokulu bir bitki, *Lonicera caprifolium*, [TS I 941; TBAS s.129; BTS 267; Tıb.Bit.; TÇA s.84; Tıb.].

hanımkirpiği: Kasımpatı [DS VII 2274].

hanımyaması: Dulavrat otu [DS VII 2274; TBAS s.129].

hannıp: *Keçiboynuzu* [TBAS s.129].

hanzal <Ar.: *Ebûcehilkarpuzu* veya *acı hıyar* denen bitki [MBTS II 1175; TBAS s.129].

hapkesen: Sancı geçirmek için kullanılan acı bir ot [DS VII 2280].

haptutan: Yaprakları kaynatılarak içilen ve bağırsak bozukluğu hastalığına iyi gelen bir çeşit bitki [DS VII 2281; OAAD 244].

har <Far.: 1.Diken [KİA 211]; *Defne ağacı*[TBAS s.129].

haraç: *Keçiboynuzu* [TBAS s.129].

harçi: Fasulye çalısı [Trab.-2].

hardal <Ar.: *Turpgillerden*, 100-150 cm yükseklikte, sarı - beyaz çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan ve tohumu hekimlikte kullanılan, taze yapraklarından yemek ve salata yapılan, tadı acı ve bir yıllık bir bitki. Vatanı Akdeniz bölgesidir. *Sinapis arvensis* L. [TS I 946; Gaz. 390; Yer.Bit.Ak.-Bel.; Tıb.; Siv.2].

hardal otu: 20-80 cm yükseklikte, bir yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Genç dalları salata hâlinde veya pişirilerek yenir. (1.*Su teresi*; 2.*Turp otu*). *Eş anl. acırğa* [Gemerek-Sivas], *eşek turpu*[Küre-Kastamonu], *manamih*, *manamuh*, *mananık* [Ilıca, Pasinler-Erzurum], *mananık*, *tüppek*[Çıldır-Kars], *yabanî hardal*. *Sinapis arvensis* L.[*cruciferae*]-[TBAS s.129; Gelibolu]. *bk. turp otu*

harenfil: Bir çiçek [Din.Ev. S.504].

harep: Keçi boynuzu [Trab.-2].

harım: Bodur, dikenli yaprakları olan palamut ağacı [DS VII 2289]

harıp ~ harnıp ~ harnup ~ harrib ~ harrup: Keçi boynuzu. *Baklagiller* familyasından; Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz havzasında yetişen 6-10 metre boyunda kışın yaprak dökmeyen bir ağaç ve onun meyvesidir. [*Ceratonia Silifua*]-[MA s.300; MUYAT s. 435; Dört. S.378; ADOSA s.473; MDK.s.407; SMY s.420; TBAS s.129,130; TS I 950; SİYA s.630; Tıb.]*krş. keçi boynuzu*

harıs: 1. Ekiilmemiş tarlada biten ot; 2. Ekin biçildikten sonra toprakta kalan köklü sap [SİYA s.630].

harman armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.; Dikmen-Sn.]-[SOS s.107; OYAA s.137].

harman eriği: Bir tür erik [Korgan-Or.; Çarşamba-Sm.]-[SOS s.118].

harman horozu otu: Bir tür ot [Gelibolu]

harman süpürgesi: Sığır kuyruğu otu; balık otu [Ank.Söz. s.135:Ank.]

harmut: *Keçi boynuzu* [SİYA s.630]. *krş. harıp ~ harnıp vd.*

harpız: Nane [TBAS s.130].

harput soğanı: Soğan [TBAS s.130].

harsı: *Çalı fasulyesi* [DS VII 2295].

hart: Havuç [DS VII 2295].

hartana armudu: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş-Or.]-[SOS s.107].

hartlak: Ceviz ağacına benzeyen kırmızı renkte, kırmızı meyvesi olan bir çeşit ağaç [DS VII 2296]

has~ ħas <Ar.: Marul [DA 87, 97, 119, 158; UA s.113; UMA 261].

has fiğ: Bezelye [Fel. S.40].

has gül: Gül [TBAS s.130].

hasanı ~ ħasani: Bir çeşit üzüm [EYAD 51, 234]

hasankeyf tütünü: Deli tütün [TBAS s.130].

hasbaldırcan: <Ar. + <Far.: Patlıcan [DS VII 2298]

hasbir ~ ħasbir: 1. *Aspir*. Safran çiçeği ki bazı yemeklere koku ve kırmızı-sarı renk vermek için konulan bitki; 2. Tıraş fırçası görünümünde, pirinç büyüklüğünde, buğday ve çedene ile birlikte kavrularak yenilen, ayçiçeği tohumundan küçük, yağlı bir çeşit tohum [GA s.391; TBAS s.130; SİYA s.632; KAYMA s.420]. *bk. ğavurğa*

hasek ~ haseki ~ ħasek: Hastalıktan yere düşen meyve Ham meyve özürlü, zayıf meyve tanesi [eyA 419; EYSV s.104].: [Erz.Mer. s.190].

hasekiküpesi <Ar. + T.: *Düğünçiçeğigillerden* bir süs bitkisi. *Aquilegia türleri*[*ranunculaceae*] ne verilen genel ad. Çok yıllık, otsu ve gösterişli çiçeklere sahip bitkiler. Bazı türler bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Eş anl. sultanküpesi. Aquilegia olympica Boiss.:* 30-80 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve mavi beyaz çiçekli bir türdür. Kuzey ve Doğu Anadolu dağlarında bulunur [TBAS s.130; TS I 951; MBTS II 1193].

hasıl <Ar.: 1. Kavun, karpuz salatalık gibi bitkilerin kökleri [EYSV s.104]; 2. Yeşilken hayvanlara yedirmek için erken ekilen ekin [SİYA s.630].

hasırotu <Ar. + T.: *Typha* [typhaceae] türlerine verilen genel ad. *Hasırgiller* familyasından; düz ince uzun, dayanıklı olan yaprakları; minder ve yastık gibi şeyleri doldurmaya hasır örmeye yarayan bir sazdır. Çok yıllık, otsu bitkiler. Durgun su ve bataklıklarda yetişir. *Eş anl. ak saz, gofalık, gova, kiliz, kofa, kofalık, koğa, kova, kovalık, puf sazi, semerci sazi, semer otu, su kamışı, zembil otu.* *Typha domingensis pers.:* Hasır, zembil ve semer yapmakta kullanılan yaygın bir türdür. *T. Latifolia L.:* Batı ve Orta Anadolu'da yaygındır. *Butomus umbellatus L.:* Çiçekli hasır otu [TBAS s.130; TS I 952; TS I 952; SİYA s.630; Tıb.]krş. saz

haskaraca: Bir tür erik [Erfelek –Sn.]-[SOS s.118].

hasmıhan <Far.: Dağlarda yetişen, fındıktan küçük, kırmızı meyvesi olan bir çeşit ağaç [DS VII 2300; SİYA s.632].

hasret çiçeği: Dam kuruğu bitkisi, *Senpervivum, Crassulaceae*, [DS VII 2300]

hassek ~ ħassek: Olgunlaşmadan yere düşen ham meyve [SİYA s.632].

hastane çiçeği: *Rudbeckia lacinata L.* 2-3 m kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir türdür, ilk defa Antep Amerikan Hastanesi bahçesinde yetiştirilmiştir. Muhtemelen 1882-1915 yılları arasında Amerikan Hastanesinde hekim ve Tıbbî Botanik öğretim üyesi olarak çalışmış olan bayandır. Fanny Andrews Shepard tarafından ve sonradan hastane çiçeği adıyla hâlen de Gaziantep'te diğer bahçelerine yayılmıştır. Gaziantep Amerikan Hastanesi bahçesinde yetiştirilmektedir. Vatanı Kuzey Amerika'dır. Çiçeklerinin kokusundan dolayı "*bal çiçeği*" adı da verilmektedir, bu türün dışında *rhirtal* türü de İstanbul bahçelerinde sis bitkisi olarak yetiştirilmektedir [Gaziantep Amerikan Hastanesi bahçesi]-[TBAS s.296].

haşelek: 1.Çürük meyve; 2.Meyvenin yenmeyen çekirdekli kısmı [SİYA s.632].

haşeş ~ haşgeş ~ haşhaş ~ haşheş ~ haşikeş ~ haşkeş ~ haşşaş ~ ħaşhaş <Ar.: Haşhaş. *Gelincikgillerden*, 1-1,5 m boyunda bir veya çok yıllık, büyük ve kırmızı çiçekli kapsüllerinden afyon, tohumlarından yağ çıkarılan otsu bir kültür bitki. Bazı *papaver*[*papaveraceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, büyük ve kırmızı çiçekli otsu bitkilerdir. Çiçek tomurcukları veya genç kapsülleri yenir [Erzurum]. Özellikle aşağıdaki türler kullanılmaktadır. *Bk. Gelincik. Papaver macrostomum Boiss.et huet*: Adam haşhaşı [Alaköy-Van]. Bir yıllık. *P. Orientale L.*: Doğu haşhaşı. Çok yıllık. *P. Pseudo Orientale*[*fedde*]*Medw.*: Ala haşhaş, yabanî haşhaş. Çok yıllık. *P. Somniferum L.*: Afyon haşhaşı. Bir yıllık bir tarım bitkisidir. Taze yaprakları salata hâlinde yenir ve buna cacık denir [Akşehir, Burdur]. Kapsüllerinin çizilmesi ile *afyon* elde edilir. Tohumlarına haşhaş darısı adı verilir.[TS I 954; BTS 268[Tıb.; Zeh.Bit.; UİA 381; TBAS s.130,131; UİA 381; UBA s.113; Din.Ev. S.510; Din.Ev. s.510; KBAYA 195].

haşhaş darısı: Haşhaş [TBAS s.131].

haşil: Dağda yetişen bir bitki [MKK].

haşlak: Sıcak rüzgârın etkisiyle kuruyup cılız kalan tahıl, meyve vb. şeyler [SİYA s.632; Al.].

haşlama: 1. Tütün fidesi; 2. Taze börülce [DS VII 2304].

haşofila: Kurumuş yaprak [Trab.-2].

hathul: Bir çeşit üzüm [DS VII 2305].

hatınb'arm'â ~ hatunparmağı: Uzun, beyaz bir çeşit üzüm [EYSV s.105; DS VII 2307; GA s.394].

hatil <Ar.: İnşaat yapımında kullanılan ince, uzun ağaç [EYSV s.105].

hatlap ~ hartlap ~ ħartlap ~ hortlap: 1. Ak gürgene benzer meşe ağacı; 2. Kocayemiş ağacı ve meyvesi; 3. Sandal adında bir bitki [DS VII 2296, 2306, 2414; UA s.113; Dört. s.379; TBAS s.130; GA s.391; Mersin-Ağ.].

hatmi <Ar.: *Ebegümecigillerden*, *althaea* ve *akea* [*malvaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, tüylü, genellikle büyük, beyaz, sarı veya kırmızı çiçekli ve otsu bitkilerdir. Aşağıdaki türlerin çiçek ve yaprakları yumuşatıcı olarak kullanılır. *Eş anl. deve gülü, hıra* [Erzurum, Mardin, Urfa], *hire* [Malatya], *hırı* [Van], *hitmiye, silindir çiçeği*. *Althaea cannabina* L.: Eşek gömecl hırta gömecl yabanî gömeç. *A. Officinalis* L.: Tıbbî hatmi. Beyaz veya pembe çiçekli. *Alcea calvertii* [Boiss.]: Hıra çiçeği [Doğu Anadolu]. *A. Flavovirens* [Boiss.et Buhse]: İlgin, hıra çiçeği [Van]. Sarı çiçekli bir türdür. Tohumları diş ağrılarına karşı, yaprakları ise kalp kuvvetlendirici ve idrar artırıcı olarak kullanılır [Van]. *A. Pallida* Waldst et kit.: Kurutulmuş çiçekleri Bursa aktarlarında hatmi çiçeği olarak satılır. *A. Rosea* L.: Gül hatml gülfatma. Çiçekler pembe, kırmızı veya mor renkli. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir [İstanbul]. *A. Seiosa* [Boiss.] Alef: Çiçekler pembe renkli. İstanbul civarında yaygın olup kökleri ve tomurcukları tıbbî hatmi yerine kullanılır [TBAS s.131; TS I 957; DS VII 2389; TÇA s.85; Tıb.].

hatol: İncirop [TBAS s.131].

hatun armudu: Bir tür armut [Gölköy-Or.]-[SOS s.107].

hatunmemesi: Uzun, beyaz bir çeşit üzüm [DS VII 2307; EYSV s.105]. *bk. hatunparmağı*

hatuntuzluğu: Karamuk [TBAS s.131].

havaciva ~ hevecive: *Sığırdiligillerden, hodangiller* familyasından; 10-30 cm yükseklikte, çok yıllık, tüylü, mavi çiçekli, Akdeniz bölgesinde yetişen ve köklerinden kırmızı boya elde edilen, çok yıllık, otsu bir bitki. *Eş anl. eğlik, eĝnik, enlik, hevecive, kızıl enik, tüylü boya, yerineği*. *Arnebiadensisflora* [nordm.]. *Ledeb.*: Eğnik [Sivas], kırmızı kök. Sık tüylü, sarı çiçekli ve çok yıllık bir bitkidir. Kökleri boyar madde olarak kullanılır [Gürün-Sivas]. *Alkanna tinctoria* [L.] *Tausch* [*boraginaceae*]-[TBAS s.131,133]."; MBTS II 1211; TS I 959; BTS 268; DS VII 2350; Tıb.]. *bk. tosbağa otu*

havadana: Gövde kabuğu. *Daphne sp. cortex* [Zeh.Bit.].

havaotu: Vücudun fazla ateşini almaya yarayan sabun köpüğü Biçiminde bir çeşit bitki sabun çiçeği [DS VII 2309]

havar: Sebze [Gazi. S.217; Bar. S.280; SMY s.420].

havaza ~ havazla: *Dafne*. Zeytin yaprağı gibi yaprakları olan, aralık ayında beyaz çiçek açan bir çeşit Akdeniz Bölgesi bitkisi [DS VII 2310; TBAS s.131; Gün.].

havek: Uzun bir değneğe bağlanmış üzüm elma armut vb. meyve dizisi [SİYA s.634].

haviç ~ havuç ~ heviç ~ hoşuç <Far.: *Maydanozgillerden*, taç yaprakları beyaz, pembemsi ya da sarı renkli, koni biçimindeki etli kökü için sebze olarak yetiştirilen iki yıllık otsu bir kültür bitkisi, *Daucus carota* [Tıb.; TS I 963; BTS 269; DS VII 2351; DGİHF s.353; SİYA s.634]. *krş. pürçüklü ~ yeregeçen*

havıt (otu) <Far.: Sazlık ve bataklıklarda yetişen, semer ve hasır yapılan ot [DS VII 2311; KMYA 238].

havlacı üzümü: Dökülgen üzümün kurusu ki helvacılar kışın bunu ezip tatlısını ayırarak tahin helvası yaparken şeker yerine kullanılır [GA s.396].

havlıcan <Far.: *Zencefilgillerden*, aynı adla anılan kök sapları baharat olarak kullanılan ıtırli bir bitki, *galanga officinalis*, [TS I 962; Tıb.]

havliç: Bir meyve adı [Bil. S. 899].

havra: Hayvanlara verilmek için kırılmış öğütülmüş arpa, buğday, çavdar gibi bitkiler [Siv.2].

havs ~ havs: Yosun [Şav.; ARDER s.269].

havsak: Kestane [DS VII 2312]

havşan: Yavşan [TBAS s.132].

havut: Havanda dövülmüş dut kurusu [MİLA s.405].

havvaanaeli: Küçük beyaz çiçekli bir yıllık bitki, *Anastatica hierochuntia* [TS I 963]

havya ~ hayve ~ havya ~ heyva ~ hëyva ~ hayva: Ayva [ARDER s.265; AA 140; SİTİAT s.243: Siv.,Tok.; UA s.112; ADOSA s.474; EİA s.160; GİAT, 286: Tun., El.; KEO113: KMİA. 209; OYA 348; SİYA s.632; UKA s.232; AİAD252: Düz.,Ter.,V.; DİAT 257: Kar., Ter.; KİAT 328: Gir.,Or.; EİA s.160; OAAD 245: Yoz.,Kır.; DA 159; AAT 233: Ams.; GA s.397; KAYMA s.421; EYSV s.108; GİAT 288: El.; KEO113: HA. 76 EYAD. 162, HHB. 44, HA. 80; GİAT 289: Gaz.]

havzal: 1. Su yosunu, 2. Mısır yaprağı [DS VII 2314]

hayır ~ hayir ~ hayyır: İncir [DS VII 2317; BT s.85; Gaziantep-Ağ.].

hayıt: 1-3 ve yükseklikte, çalı görünüşünde, soluk pembe veya mavimsi çiçekli bir bitkidir. Kökleri iplik boyamakla kullanılır. *Eş anl. Acı ayıt, ayıd, hayıd, beşparmak otu. Potenilla reptans L.* [Rosaceae] türlerine de beşparmak otu adı verilmektedir. *Vitex agnusCastus L.* [verbenaceae]-[TBAS s.132; AnYuk.]

haylan kabağı: Asma kabağı [DS VII 2319]

hayma: Genelde damın üstünde ve kış hazırlanan ot yığını [SİYA s.632; Siv.2].

hayratan: Bir tür armut [Gerze-Sn.]-[SOS s.107].

hazambel ~ hazanbel: Eğir otu [TBAS s.132].

hazara: Aşılınmış dut ağacı [SİTİAT s.245: Div.; SİYA s.632].

hazel ~ hazel: Hazan yaprağı. Kuruyup dökülen ağaç yaprağı [FHKA 330; OAAD 246: Niğ.].

hazık <Ar.: Ham dut [DS VII 2322; Al.].

hazmur ~ hormuz ~ hozmur ~ hözmür: Patates [DS VII 2440; DS VIII 2946; DS XII 4520].

hebil: 1. Genellikle uçurumlarda bulunan, kayaların üstüne yapışan bir çeşit sarmasık, 2. Bir çeşit armut [DS VII 2324; MBTS II 1130]

hececulap: Bir armut türü [Trab.-2].

hedih ~ hedik ~ hedük ~ hegit: 1. Haşlanmış buğday; 2. Pişmiş mısır tanesi; 3. Aşılammamış buğday, bulgur, mısır, nohut vb. şeyler; 2. Taze fasulye [EA 121; Şav; eyA 419; HA s.145; MİLA s.405; OAAD,244: Um.; SİYA s.632].

Hefizan: Çakşır otu [TBAS s.132].

hekimana: Mürver [TBAS s.132].

helep salgamı: Yer elması [DS VII 2331]

helepi: Kabak çekirdeği [Gün.; Rize].

helgog ~ helgoğ: Yabanî bir dağ yemişi [KBAYA 194; EYSV s.106].

helice: Çakşır otu [TBAS s.132].

helis ~ heliz: *Çakşır otu*. Sütü bir çeşit ot [DS VII 2334; TBAS s.132].

hmel: Yabanî kimyon [TBAS s.132].

helva kökü: Çok yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitki. Kökleri Siirt helvası denilen helvanın hazırlanmasında kullanılır. *Ankyropetalum gypsopmloides Fenzi*, [Caryophyllaceae]-[TBAS s.132]. Bk. *Çöven*

helvacı çöveni: *Çöven* [TBAS s.132].

helvacı kabağı: *Kabakgillerden*, tatlısı yapılan dışı boz, içi sarı renklil sürünücü, tırmanıcı, tek yıllık, iri bir kabak türü, *Cucurbita maxima* [kestane kabağı], [TS I 977; BTS 271]

helvacı kökü: *Çöven* [TBAS s.132; TS I 977]

helvacıkabağı: *Kabakgillerden* tatlısı yapılan bir çeşit kabaktır. Yaprakları uzun ve büyüktür. [Tıb.]. *krş. kestanekabağı*

hencacelik: Çiğdem [Hemşin]-[Rize-Pazar]-[Ağ.]. *krş. hozmancuk*

henger: Kenger [TBAS s.132].

hepli: Siyah üzümün kabuğu [Gün.].

hercaimenekşe: Sarı, mor, mavi çiçekleri olan bir çeşit menekşedir. Boyu 20 cm kadardır. [*viola tricolor*; Tıb.; TBAS s.132; TS I 980]

herdemtaze: 1. İt üzümü; 2. Ölmez çiçek; 3. Tavşan kirazı [TBAS s.132].

herdidik: Uçlarında yeşil yaprakları olan uzun saplı bir çeşit ot [DS VII 2342]

hergolik: Açık mavi çiçekli, kökündeki yumruları yenilen bir çeşit ot [DS VII 2344]

herim <Ar.: Domates [DS VII 2345; MBTS II 1247]

hernük: Dikenler arasında bulunan, yumuşak kabuklu, fındığa benzer bir çeşit yemiş [DS VII 2347]

hesdan <Far. Yenilen bir çeşit ot [DS VII 2349]

heseni: Bir çeşit bitki. [AKD, 393]

heses[I]: Mercimek [DS VII 2348]

heses[II]: Haşhaş [Bil. S. 900].*krş. haşhaş vd.*

hetten: Keçiboynuzu [TBAS s.132].

hevdik: Kılçıklı buğday [AİAD,253: V.]

hevek ~ hevenk ~ hevg ~ hevk <Far.: Bir değneğe, bir kulaç ipe veya hasır çöpüne boylu boyunca bağlanıp kış için asılarak saklanan üzüm, armut, nar gibi meyve dizisi[GA s.400; AAT 234: Kas.; Kırş.-KYAS s.134; DS VII 2350: 1. *Kara üzüm*, 2. *Fasulye*] [Bar. s.280: *Duvara sarılan of*].

hev hulma: *Aklar ot* [TBAS s.133].

hevlek [<evlek]: Ağaç köklerinde yetişen bir çeşit mantar [DS VII 2351; Tir.].

heyar: Hıyar, salatalık [16,47; AMA s.311].

heyirlik: İncir [Göl.]

heylül: *Kuşkonmaz otu* [DS VII 2354]

hezan: Büyük kolonluk ağaç [Siv.2].

hezar an ~ hezaren <Far.: *Delphinium* [*Ranunculaceae*] türlerine verilen genel ad. Otsu, bir veya çok yıllık, mor, beyaz veya sarı çiçekli bitkiler. Yapraklar parçalı. Zehirli bileşikler taşır ve bazen hayvanlarda zehirlenmelere neden olur. Bk. *Mevzek otu*. Mor çiçek. *Delphinium ajacis* L. [syn: *consolida orientalis* [gay] schröd]: Bir yıllık, otsu ve koyu mor çiçekli bir bitkidir. Anadolu'da çok yaygındır. Bahçelerde süs bitkisi olarak da yetiştirilir. Eş anl. *Bahçe hezarenî*. [*Delphinium* Sp.]-[Tıb.Bit.; TBAS s.133; Zeh.Bit.; MBTS II 1255]bk. mor çiçek

hezel: Solmuş ve sararmış yere dökülen hazan yaprakları [SİTİAT s.245: Ter.].

hezen: Ahşap ve kerpiç evlerde damların üzerine konulan büyük ağaç [MİLA s.405].

hezertere <Far.: *Dereotu* [DS VII 2356]

hidrellez çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

hidrellez otu: Sarı çiçekli, geniş yapraklı, hayvanlara yedirilen yabanî ot [Lp. Vaysal K.; EDSK-II s.253].

hıl c ~ hıl can: Kenger [TBAS s.133].

hıl ca: Taze mısır [DS VII 2358]

hılhlı¹⁵⁹: Tohumunda *santonin* maddesi bulunan bir ot [DS VII 2358].

hılтан: *Diş otu*. Top durumundaki çiçekleri kuruduktan sonra sapları kürdan olarak kullanılan yabanî bir bitki [TS I 986; TBAS s.133]. *krş. hırhır*

hım: Hatmi [TBAS s.133].

hındıĝ ~ hındık: Fındık [MDK.s.407; MA s.301].

hint: Arpa [DS VII 2366].

hıra ~ ħıra ~ ħıraħıra: Hatmi çiçeği [HA s.145].

hıra çiçeği: Çayırda biten mor bir çiçek [Siv.2; TBAS s.133; SİYA s.634].

hırçan: Ham kavun [DS VII 2368]

hırdalaħ ~ hırdalaķ: Kavunun tüylü, olmamış hâli; kelek [Ulupınar]-[KYAS s.134]. *krş. şalaħ ~ şalaķ*

hırgıl ~ ħırgıl: Elma ve armudun fırında kurutulmuşu; haşlanmış yumurta veya meyve [Dur.; OYA 348].

hırhıdırik ~ hırhındilik ~ hırhnıdihk ~ ħırħındılıh ~ ħırħındılık: *Baldıran*. Dağlarda, tarlalarda yetişen, yenilir bir çeşit ot. Yaprakları maydanoza benzeyen, maydanozdan daha uzun gövdeli bir bitki. Çiğ olarak yenilir 80-90 cm yükseklikte, iki yıllık, seyrek tüylü, parçalı yapraklı, yumru köklü, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum bölgesinde, kabuğu soyulduktan sonra gövdesi çiğ olarak yenir. *Eş anl. hırhındirik. Cmerophylumbyzantinum Boiss.:* Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yaprakları koku ve tat vermek için çorba ve yemeklere konur. *C. Libanoticum Boiss. et kotschy*: Mentik, Dört Yol bölgesindeki dağ köylerinde övdesi çiğ olarak yenir. *Anthriscus nemorosa [bieb.] Sprengel*: Erzurum bölgesinde bu türe de *hırhındilik* adı verilir ve gövdesi çiğ olarak yenir. *Chaerophyllum bulbosum L. [Umbelliferae]*-[TBAS s.133; EAFSöz. S.62; DS VII 2369]. *bk. baldıran ~ kimi ~ peçek*

¹⁵⁹ <hıl + hıl

hırhır: *Diş otu*. Kürdan olarak kullanılan bir çeşit ot [DS VII 2369; TBAS s.133]. *krş. hıltan*

hırı: Hatmi [TBAS s.134].

hırladız: Sarımsak [DS VII 2371]

hırnık ~ hırniyh: *Kara hurma* [DS VII 2371; TBAS s.134].

hırra gömeci: Hatmi [TBAS s.134].

hırsız çalmaz eriği: Bir tür erik [Gerze–Sn.]-[SOS s.118].

hırt ~ hırtı¹⁶⁰: Küçük kavun, karpuz [DS VII 2373]

hırtanış¹⁶¹: Siyah, ekşi, uzun bir çeşit üzüm [DS VII 2372]

hırtıklı: Havuç [Aks.II-300].

hırva: Hint yağı ağacı [TBAS s.134].

hırsdenep: Yazın yetişen, sulu bir çeşit elma [DS VII 2376]

hırsdık: Fıstık [MA s.301].

hışır: Düğelek. Olgunlaşmamış *kavun, kelek* [UBA s.113; DDK.s.763; DDK.s.763: Acıpayam/Yatağan; DS XII 4518; Ban s.171].

hıta <Ar.: 1. Şal kabağı; 2. İnce, uzun ve üzerinde uzunlamasına çizgiler olan Açık yeşil renkte bir çeşit hıyar [DS VII 2380; MBTS II 1263; TBAS s.134].

hıtır¹⁶²: 1. Çam ağacı; 2. Koyu yeşil renkte yaprakları olan kokulu bir çeşit çiçek [DS VII 2380; MBTS II 1263]

hıttık ~ hıtti ~ hıtti: *Şal kabağı*. İnce, uzun ve üzerinde uzunlamasına çizgiler olan açık yeşil renkte bir çeşit hıyar, acur [EYSV s.111; TBAS s.134].

Hıyā: Salatalık [Bil. S. 901].

¹⁶⁰ <hırt “ses taklidi”

¹⁶¹ <hırt “ses taklidi”

¹⁶² <hıtır “ses taklidi”

hıyar armut: Armut türü [OYAA s.137; Perşembe-Or.]-[SOS s.107].

hıyar: *Şal kabağı* [TBAS s.134; BTS 275; DA 159; EMİYA s.689; Tıb.]. *krş. salatalık*

hıyarcık: *Eşek hıyarı* [TBAS s.134].

hıyarlama: Ham kavun, kelek [DS VII 2381]

hıyarşembe <Far.: Baklagillerden, siyah renkte olan meyvelerinin İçinde çekirdeklerden başka hekimlikte kullanılan bir öz bulunan bitki *Cassia fistula*, [Hint hıyarı]-[TS I 990]

hicaz buğdayı: Beyaz ve büyük taneli bir çeşit buğday [DS VII 2383].

hiç: patlamış mısır [KAYMA s.422].

hidan: Fidan [MA s.301]. *bk. fidan*

hilal otu: Diş otu [DS VII 2384; TBAS s.134].

hilaliye: *Gelincikgiller* familyasından, nisan - mayıs ayları arasında sarı renkli çiçekler açan, 30 - 70 cm yüksekliğinde çok yıllık otsu bir bitkidir. Kuzey Anadolu bölgesinde yetişir. [Tıb.]. *krş. kırlangıç otu*

hilça ~ hiliça: Taneli taze mısır [Rize; DS VII 2384]

hilik: *İncir ağacı* [DS VII 2384]

hiltik ~ hiltit ~ hitik <Ar.: Fena kokulu bir çeşit zamk, şeytan teresi [TBAS s.134,135]

hiltik: *Çakşır otu* [TBAS s.134].

hindiba ~ hindibağ <Ar.: *Cichorium* [*Compositae*] türlerine verilen genel ad. 20-100 cm kazık köklü, rozet yapraklı, mavi çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Rozet yaprakları çiğ olarak salata hâlinde veya pişirilerek sebze olarak yenir. İlbaharda İstanbul'un semt pazarlarında satılmaktadır.Doğu Anadolu Bölgesi'nde kökündeki süttten dağ sakızı denen bir sakız hazırlanır.

Eş anl. acıgıcı, acıgıcı kulağı, acı güneş, acıkıcı, acikulak, acımak, acıma, ak güneş, ak güneş, ak hindiba, çakçak[Doğu Anadolu], *çatlangaç, çatlankoz, çatlanguç, çıtlık* [Kırşehir], *güneşeyik, gügeyik, güneşik, güneş, güneşlik, güneş, günervik, hindibağ, hindibahar* [Balıkesir], *könik, radika, yabanî hindiba*. *Cichorium endivia* L.: Bostan hindibası. Bahçe ve bostanlarda yetiştirilir ve salata hâlinde kullanılır. *C. Glandulosum* Boiss et. Huet: Yara iyi edici olarak kullanılır [Doğu Anadolu]. *C. Intybus* L.: Hindiba yabanî hindiba. Anadolu'da en yaygın olan türdür. Rozet yaprakları salata olarak kullanılır. *C. Pumilum* Jacq.: Ağ ganak, ak kanak [Kırobası-Silifke]-[TBAS s.134; Gir.; Or.-zir.; Tıb.; Ank.Ahlat. s.35-40; MBTS II 1274]. *bk. çengel sakızı ~ kara hindiba;krş. hoşkiran ~ güneşik ~ kırlangıç otu*

hindibahar <Ar. Hindiba [TBAS s.135].

hindistancevizi: Tropikal bölgelerde yetişen, hurma cinsinden bir çeşit ağacın yemişidir. [*cocos nucifera*; Tıb.; TS I 996]

hindiye: *Kene otu, Ricinus communis Euphorbiaceae*, [DS VII 2386]

hingic: Kestane [DS VII 2387]

hintarmudu: *Mersingillerden*, sıcak bölgelerde yetişen, meyvesi yenen, tahtası sert bir ağaç, *Psidium*, [TS I 996]

hintbademi: Kakao [TS I 996]

hintbademi: Kakao. *İkiçenekliler* sınıfının *sterculiaceae* familyasından, vatani tropik Amerika olan bir ağacın meyvesi[Tıb.]

hintbaklası: *Hint yağı ağacı, kene otu*[TS I 996; TBAS s.134].

hintbaklası: *Ricinus communis* meyve, sabit yağ fructus, oleum [Zeh.Bit.].

hintbezelyesi: *Baklagillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, tohumları fasulyeye benzeyen bir bitki [TS I 996].

hintbiberi: Kırmızı biber [TS I 996].

hintçiçeği: Hindistan'a özgü bir tür çiçek [TS I 996]

hintdarısı: *Buğdaygillerden*, dogu ülkelerinde ekilen, taneleri yenilen, darıya benzeyen bir bitki *Sorghum vulgare*, [TS I 996]

hintfıstığı: Kürkas [TS I 997]

hintfulü: Beyaz renkli bir nilüfer türü, *Nelubrium*, [*Mısır fulü*], [TS I 997]

hinthıyarı: *Baklagillerdenleguminoseae* denilen büyük ağaçların meyvesidir. Doğu Hind, Antil ve Brezilya'da yetişir.[TS I 997; Tıb.]*krş. hiyarşembe*

hinthurması: *Palmiyegillerden*, taze filizleri Hindistan'da sebze gibi yenen, meyvesinden reçel yapılan çok sert bir ağaç, *Borrassus*, [TS I 997].

hintinciri: Frenk inciri [TBAS s.135; TS I 997; Adana-Ağ.].

hintkamışı: Bambu [TS I 997].

hintkeneviri: Yapraklarından esrar elde edilen bir tür kenevir, *Cannabis sativa* [TS I 997].

hintkestanesi: At kestanesi [TS I 997].

hintkestanesi: *Atkestanegiller* familyasından; süs olarak yetiştirilen iri bir gölge ağacı [Tıb.]. *krş. atkestanesi*

hintkirazı: *Gülgiller* ve *sumak* familyasından, sıcak ülkelerde ve Karadeniz'in doğu kıyılarında da yetişen, zeytin büyüklüğünde yenilir bir meyvesi olan büyük bir ağaç, bir çalı veya 6 metre kadar boy atan, kış aylarında yapraklarını dökmeyen bir bitki; *mango*, *Mangifera domestica* [TS I 997; Tıb.]*krş.taflan*

hintleylâğı: *bk. yalancı tespih ağacı* [TBAS s.135].

hintpamuğu: Hindistan'a özgü bir pamuk türü [TS I 997]

hintpirinci: *Buğdaygillerden*, taneleri pirinç yerine kullanılan bir bitki [TS I 997]

hintportakalı: *Ayı elması* [TBAS s.135].

hinsafranı: *Zerdeçal* [TS I 997]

hintyağı ağacı: 5 ve kadar bir boya erişebilen, bir veya çok yıllık, parçalı yapraklı tohumları kene görünüşünde bir bitki. Batı ve Güney Anadolu bölgelerinde yetişir. Tohumları zehirlidir ve yağ elde etmekte kullanılır. *Eş anl. dedemene, genegerçek otu, generçek, hırva, hint baklası hindiye, hinttaş* [Adana], *Japonika Japon şemsiyesi* [Antalya], *kene ağacı, kenek, kene otu* *Ricinus communis* L. [eupborbiaceae]-[TBAS s.135; TS I 997; BTS 279; Tıb.Bit.].

hintyağı bitkisi: *Ricinus communis* Meyve, Sabit Yağ Fructus, Oleum [Zeh.Bit.].

hinttaş: Hint yağı ağacı [TBAS s.135].

hintyağı ağacı: *Sütleğengillerden* bir ağaçtır. [Tıb.]Krş. *Genegerçekotu*

hire: Hatmi [TBAS s.133].

hiren: İnce, uzun yapraklı kökü pancara benzer ve hardal yerine kullanılan bir Çeşit ot [DS VII 2388]

hitik: Çakşır otu [TBAS s.135].

hitiri: Bir çeşit erik [DS VII 2389]

hitit çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.135].

hitmiye: Hatmi [TBAS s.135].

hiyar dücük: Bitki taze döneminde hiyar [salatalık] gibi kokmaktadır. Bu sebeple bölge söyleyişiyle “hiyar” adını almıştır [*Trifolium resupinatum-Leguminosae*; TBAVS s.226].

hiyarşembe: *Baklagillerdenleguminosae* denilen büyük ağaçların meyvesidir. [Tıb.]. krş. *hinhıyarı*

hobban: Bir çeşit dikenli ot [DS VII 2390]

hobu: Kışlık askı kavunu [Ban s.171; UBA s.113].

hocalar yemişi: Taşlık yerde yetişen, kırmızı kiraza Benzer meyveleri olan bir çeşit küçük ağaç [DS VII 2390]

hodan: *Hodangillerden*, çiçekleri hekimlikte kullanılan ve kökü kavrulularak yenilen, 30-60 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu, batıcı, tüylü ve açık mavi çiçekli bir bitkidir. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetişir. İdrar artırıcı olarak kullanılır. *Eş anl. zembil çiçeği. Borago officinalis L. [boraginaceae]*-[Tıb.; TS I 1001; BTS 282; DS VII 2392; TBAS s.135]. *bk. ıspit*

hodayı armudu: Yazın yetişen sulu armut [DS VII 2392]

hoduk: Yeşil kabuklu fındık [DS VII 2393]

hohalak: Açmamış gonca [DS VII 2394]

hokka gülü: Gül [TBAS s.135].

holbor: İneklere yal yapılan bir ot [Trab.-2].

holis otu: Ekin tarlalarında biten, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit ot [DS VII 2396].

hollanda kavağı: *bk. akkavak* [TS I 61].

holluk ~ höllek ~ höllük: 1. Küçük kavun, karpuz; 2. Pancar [DS VII 2397, 2430].

holos: Kökü derine inen, tarlalarda yetişen bir çeşit yonca [DS VII 2397; SİYA s.636; EYSV s.112].

holoz: Mor, beyaz ve sarı çiçek açan, bir metre boyunda ağaç [DS VII 2398; SİYA s.636].

holusu: Kestane [DS VII 2398].

hopan: Bir çeşit erik, bardacık eriği [DS VII 2405]

hoppak ~ hupbak: Portakal [DS VII 2444]

horbol: Yemeği yapılan bir ot cinsi [Trab.-2].

horizüré ~ horozyüreği ~ horuzyüreği: Keklik yumurtası büyüklüğünde bir çeşit üzüm [DS VII 2411]

horoz fasulyesi: Bir tür fasulye [TS I 1004]

horoz gülü: *Keklikgözü* [TBAS s.135].

horozibiği: *Horozibiğigillerden*, kırmızı çiçekleri horoz ibiğini andıran, bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir süs bitkisi, *Amaranthus*, [TS I 1004; TBAS, 135; BTS 286; TÇA s.84; EDSK s.28Edr.].

horoz karası ~ horuz karası: Bir çeşit üzüm [TS I 1004; GDİAT 291].

horoz kuyruğu: Bahardataş aralarında açan bir kır çiçeği [TÇA s.83].

horoz mantarı: Yenilebilen bir cins mantar, *tavukbacağı mantarı*, *Cantherellus cibarius*, [TS I 1004; TBAS s.135].

horozbudağı: Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir çeşit üzüm [DS VII 2412]

horozcuk otu: *Turpgillerden*, eskiden kuduzun ilacı Sanılan ıtırılı bir dağ bitkisi *Lepidium campestre*, [*yaban teresi*], [TS I 1004]

horozgözü: *Ahu dudu*. *Maydanozgillerden*, baharda açan, beyaz veya pembe çiçekli bir bitki, *Seseli tortuosum*, [TS I 1004; DS VII 2412; TBAS s.135].

horozibiği: Bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. Gövdesi taze olarak yenir [Köyceğiz-Muğla]. *Chrysanthemum segetum* L. [*Compositae*]-[TBAS s.135].
bk. dağlama

horozkursağı: Bir çeşit ot [DS VII 2412]

hortut ~ **hortut**: Budanmış bağın çırpısı, asmadan budanmış dallar [EYSV s.113; HA s.146].

horum ~ **horom** ~ **horum**: 1. Biçilmiş ot demeti. Ot veya alaf destesi ot veya alaf demetinin her biri; 2. Mısır sapı yığını [TYA s.121; EYA 420; EA 122; EİAs.174; SİYA s.636; KYAS s.136: Kırş.; EAFSöz. s.63; ARDER s.270; UKA s.235].

hosrofi: Bir çiçek [Trab.-2].

hossuk: İçi boş çekirdek [Aks.II-302].

hostu: Taze mısır [DS VII 2416]

hoş: Tatlı limon [DS VII 2416; MBTS II 1287]

hoşeti: Kuru mısır yaprağı [Gün.].

hoşgıran ~ **hoşgıran** ~ **hoşkiran** ~ **hoşkuran** ~ **hoşuran** ~ **hoşvaran** ~ **hoşveren** ~ **huşkuran**: *Hoşkuran*. İspanağa benzer bir çeşit ot *Amaranthus lividus* L. [*chenopodiaceae*] ve büyük yapraklı diğer *amaranthus*türleri. Bir yıllık otsu bir bitkidir. Nemli yerlerde, mısır tarlalarında yetişen, yapraklarından yemek yapılan bir tür ot, yabani bir bitki. Bitkinin yaprakları sebze olarak tüketilmektedir. Yaprakları haşlanarak yemeği yapılabildiği gibi kavurması da yapılmaktadır. Çiçekli dalları İstanbul pazarlarında satılır, ıspanak gibi pişirilerek sebze olarak kullanılır. *Eş anl. hoşmerik, hoşkiran, hoşmelik, hoşuran, hoşvaran, hoşveren, ohraşan*. [*Chenopodium album*; Gir.; OYA 348; AA 141; TBAS s.135,136; DS VII 2417; TBAS s.136; TS I 1006; DS VII 2304; 2416; 2417; DS VII 2446; AA 141; Or.-zir.]*krş. tilkikuyruğu ~ hindiba ~ kırlangıç otu*

hoşulga¹⁶³: Lahana [DS VII 2417]

hoşur: Çiçek bozuğu [Kırş.-KYAS s.137].

hoşuran: Mısır tarlasında yetişen ot [Tir.].

¹⁶³ <hoşurga <hoşur “ses taklidi”

hozak: Bazı ağaçlarda yetişen bir tür meyve [And.Ağıt].

hozan <Erm.: 1. Tarlada kendi kendine biten uzun bir çeşit ot;2. Tarla biçildikten sonra geriye kalan otlar [DS XII 4519; MBTS II 1290; SİYA s.636].

hozmancuk: Çiğdem [Hemşin]-[Rize-Pazar]-[Ağ.]. *krş.hencacelik*

hozmur: Patates [Kas.s.456].

hozzuk: Ahlat, yabani armut [Mal.-Ak.].

höbelek ~ höbelen: *Kuzugöbeği.Şemsiye mantarı.Şapkası aşağı doğru sarkan uzun bir mantar türü* [SİYA s.636; TBAS s.136].

höbül armudu: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.107].

högül: Patates [AA 141]

hölemez: *Boğa dikenî.* Mavi çiçekleri ve sedefe benzeyen yaprakları olan, beyaz Renkli deve dikenî bitkisi [DS VII 2430; TBAS s.136].

hömbeles: Mersin bitkisi ve meyvesi [DS VII 2432]

hömçek: Kurutulup yakacak olarak kullanılan bir kır bitkisi [Fel. S.43].

höngül: 1. Patates; 2. Yer elması; 3. Pancar; 4. Şalgam [DS VII 2433; Dur.; OYA 348; Tir.].

hönüsü üzüm: Üzümün bir türü [GİAT, 289: Gaz.]

höreke: Dikili kuru ağaç [Kös.].

höslü: Köstebek türü [KYAS s.138: *Ulupınar*].

höşmerim: Hoşkuran [TBAS s.136].

hubbaz: *Ebegümecigillerden;* çiçekleri ilaç, yaprakları da sebze olarak kullanılan ve genellikle tarla kenarlarında kendi kendine yetişen bir ottur. [Tıb.]*krş. ebegümeci*

hukar: Tohumu dövölüp toz hâline getirilerek çocuklara uyku vermesi için Yedirilen tarakotu [DS VII 2441]

hulul: Turşu haline gelmiş lahana [Şav.]

hulusi: Siyah bir üzüm çeşidi [Göl.]

hum: Deniz üzümü [TBAS s.136].

humi: Maçka'da mısır koçanının yaprağı [Trab.-2].

humma ~ hurma ~ hurma ~ hurma (~ horma) <Far.: *Palmiyegillerden*, 30 m kadar yükselebilen ve kışın yaprak dökmeyen, eski çağlardan beri meyvesi için Kuzey Afrika'da kültürü yapılan bir bitki. *Şeker ağacı, Phoenix Dactylifera* [TS I 1010;; DS V, 1857; DS V, 1880; KBAYA 195; Tıb.; TBAS s.136; DİAT 260: Af.; ADÜM-II 161: Kay.]

humma otu: *Sedef otu* [DS VII 2443]

humpir: Patates [Din.Ev. S.508].

hunili mantar: Koç mantarı [TBAS s.136].

hunk: Günlük ağacı [DS VII 2443]

hurik: Küçük taneli pirinç [SİMA s.286].

hurma ağacı: *Phoenix dactylifera L.* [*palmae*]. 30 m kadar yükselebilen ve kışın yaprak dökmeyen bir ağaç. Meyvesi için kuzey Afrika bölgesinde bol miktarda yetiştirilir. Batı ve Güney Anadolu bölgelerinde süs bitkisi olarak dikilir. Uzun bir sıcak döneme ihtiyaç olduğundan Türkiye'deki bitkilerin meyveleri tam olarak olgunlaşmamaktadır. *Bk. Kara hurma şeker ağacı. Phoenix canariensis hort. Ex Chabaut:* Yalancı hurma. Batı ve Güney Anadolu Bölgelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *P. Theophrasti Greuter:* Yalancı hurma. Datça bölgesi ve ege adalarında yabanî olarak yetişmektedir [TBAS s.136].

hurma eriği: *Kara hurma* [TBAS s.136].

hurma üzümü: İri taneli, iri çekirdekli, ince kabuklu, beyaz bir çeşit üzüm [DS VII 2445]

huş: *Gürgengillerden*, kışın yapraklarını döken, kerestelik bir ağaç cinsi. *Betula* [*betulaceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken ağaç veya ağaççıklar. *Betula litwinowii* Doluch.: Düzük [Tunceli]. *B. Pendula* Roth.: Ak huş, salkım huşu. [TBAS s.136; TS I 1010; BTS 287]

huttı: Lahana meyvesinin sapı [Şav.].

hutup: Mısır koçanını çeviren yapraklar [Rize].

hutuş: Mısır koçanı üzerindeki yaprak [Trab.-2].

hüddüdü: *Gelincik* [TBAS s.136].

hülek: Domates [DS VII 2449]

hülü: Bir çeşit şeftali [DS VII 2449]

hülübü: Taze fasulye [DS VII 2449]

hüngül: Tarlada çayırdı ot, ekin yığını [EİA s.177].

hünnap: *Hünnapgillerden*, *zizyphus jujuba* Miller [*Rhamnaceae*], 5-10 m yükseklikte, dikenli ve kışın yapraklarını döken bir ağaççıktır. Meyve iki cm kadar uzunlukta ve olgunlukta kırmızı veya siyahımtırak renklidir. Meyvesi çiğ olarak yenir. *Eş anl. Çiğde, çiye, ünnap. Zizyphus lotus*[L.]Lam.: Adana bölgesinde yetişir ve meyveleri yenir. [Tıb.; TS I 1014; BTS 290; DS VI 2050; TBAS s.137]. *krş. çiğde ~ gınnap*

hünük: *Gelincik çiçeği* [DS VII 2450]

hürle: Bir cins burçak [TS I 1014]

hürmiye: Sarı erik [DS VII 2451]

hüryemez ~ hüryenez(elması): Bir tür elma [Boyabat –Sn.]-[SOS s.114; TS I 1014]

hüsnüyusuf <Ar.: 60-70 cm yükseklikte. Çok yıllık, pembe çiçekli ve otsu bitkidir. Süs bitkisi olarak yetiştirilir [İzmir]. *Eş anl. Çin karanfili ~ kızhanım* [Gaziantep]. *Dianthus barbatus* L. [Caryophyllaceae]-[TBAS s.137; TS I 1015]

hüvellez: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.107].

hüzmün: Patates [DS VII 2453]

- Ĥ -

ħacýlu armudu: Bir tür armut [Or.]-[SOS s.106].

ħāg: Değmemiş, ham, olgunlaşmamış meyve [EYSV s.101; HA s.144].

ħalata: Köylüler arasında *bostan güzeli* diye tanınan bir nebatın adıdır. [AİAD254: Esk.]

ħalazıra oti: Kökü kurutulup dövülerek *halazıra* hastalığı olan hayvanlara içirilen bir ot [ARDER s.268].

ħamşor: Tam olgunlaşmamış meyve [EYSV s.102].

ħamza armudu: Trabzon'da yetişen bir armut türü [TYA s.114].

ħardel: marul [UMA 261]

ħarmut: *bk.armut* [TYA s.115].

ħasgar: Olgunlaşmaya yüz tutmuş meyve [Erz.Mer. S.190; EYA 419]

ħatunbarmâ [II]: Bir tür armut [SOS s.106: Erfelek-Sn.]

ħavuz: Buğday kabuğu; buğday elenirken kalburun üstünde toplanan saman ve çer çöp. Olgunlaşmadan kurumuş meyve [HA s.144].

ħaydut: is. Ürünlere zarar veren yabancı bitkiler [Sak. S.275].

ħaz <Far.: 1. Marul [DA 159]; 2. Ağaç kertmesi [OYA 348]

ħbalı armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.109].

ħeĉeĉur: Sulu bir armut cinsi [ARDER s.269].

ħeĉ <Far.: Kurumuş yaprak vb. [UKA s.235].

ħezel: Hazan yaprağı [AİAD,255: Ter.]

ħıra: Hatmi, hindiba; kaynatılarak içildiğinde öksürüğe iyi gelen bir çiçek [EİA s.170].

ħırçık: Çok ince kök [EYSV s.110].

ħırtışıl ~ ħırtışık: Tazeliğini, diriliğini kaybetmiş sebze [KAYMA s.422]. *bkz. pö[ü]rsük ~ pö[ü]rüşük*

ħışık: Kurumuş yaprak, çer çöp; pamuğu alınmış kuru koza [EYSV s.111].

ħışva: Açılmış ve pamuğu alınmış pamuk kozası [EYSV s.111; HA s.146; GA s.408].

ħıyar: Hıyar [Ger. S.332].

ħommusuüzüm: Üzümün bir cinsi [GİAT, 289: Kil.]

ħon: Tırpanın bir vuruşta biçtiği ekin [EİA s.174].

ħoraman: Ot yığını [TYA s.121].

ħosul: Haşlanmış meyve veya sebze [TYA s.123; OYA 348]

ħotar: Zehirli bir ot [UKA s.236].

ħozalaħ ~ ħozalağ: Henüz olmamış dut meyvesi [EİA s.175].

ħozirik: Yetişmemiş ham dut [EAFSöz. S.64].

ħudayi <Far.: Yabanî, kırlarda karşılaşılan; aşısız ağaçların meyvesi [EİA s.174].

ħulam: Kurumuş mısır kökü [TYA s.124].

humar: Kumar [Bitki; UKA s.236].

huruk: Susuz kalmaktan ötürü olgunlaşmamış kurumuş [*kızılılık erik*; ARDER s.271].

-I-

ıbrı-: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.107].

ıçgın ~ ıçkın ~ ışgın ~ ışgın ~ ışgún ~ ışkın ~ ışkın [I]: 1. Bir yıllık ağaç sürgünü, bitkilerin taze filizi. Taze filiz, bahar aylarında sarp kayalıklarda yetişen ekşimsi bir yiyecek, kökü tıpta kullanılan bir çeşit bitki; 2. *Karabuğdaygiller* familyasından; 1-2 m yükseklikte, ırmak kenarında yetişen, büyük yapraklı bir bitki cinsidir. 40 cm kadar yükseklikte, kalın köklü, sarımsı beyaz çiçekli, kayalık yerlerde ve dağlarda yetişen, yenilebilir, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Çiçek durumunun sapları, Doğu Anadolu Bölgesi şehirlerinde [*özellikle Elazığ, Gaziantep, Hakkâri ve Van*] demetler hâlinde satılır ve kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Kökleri kabız etkilidir. Sebze veya süs bitkisi olarak da yetiştirilen türleri vardır. Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki yüksek yerlerde *ışgın* denilen türü yetişir. Boyu 150 cm kadardır. *Eş anl. aşgın, aşkın* [Oltu-Erzurum], *eskin, eşgın, eşgin, eşkın, eşkin, ıçgın, ıçkın, ışkın, revam* [Gevaş-Van], *rimbez* [Mutki-Bitlis], *tatlı ravent, uçgun, uçkun* [Mutki-Bitlis], *uskun* [Van], *uşgun, uşkun. Rheum ribes L. [Polygonaceae]*-[TBAS s.138,139,140; Tok.-Ay.; AA 142; SİYA s. 638,642; OYA 349; KBAYA 196; EYSV s.117; TNH; KYAS s.141Güllühöyük k.; Fel. s.45; BTS 294; DS V 1792, 1794, VII 2494, XI 4045; Tıb.; GA s.424; Bül.; FHKA 330; Erz.Mer. s.194].

ıçkın diken: *Eryngium campestre* L. *Var. virens* link. Yemeği yapılan, bazı hastalıklara iyi gelen bir bitki [Yer.Bit. Kar.].

ıhlamur <Yun. *flamuri*: *Tilia* [*tiliaceae*] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken, sarımsı veya beyazımsı çiçekli ağaçlardır. Çiçek

durumları göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. Aşağıdaki türlerin çiçek durumları kullanılmaktadır. *Tiliaargentea desf.ex DC.*: Gümüşî ıhlamur. *T. Platyphyllos scop.*: Büyük yapraklı ıhlamur, yaz ıhlamuru. *T. Rubra DC. SubspCaucasica [rupr.] V. Engler*: Kafkas ıhlamuru. Kırmızı ıhlamur. Bu türün inebolu bölgesinden toplanmış olan çiçek durumları taze hâlde yazın [haziran sonları] İstanbul pazarlarında satılmaktadır. *Eş anl.* *Fambur* [Güneyce-Rize], *felenbur* [Çayeli-Rize], *filanbur*, *ilamur*, *illamur*, *süğnük*, *sügüllük*, *süğünük*, *süngüllük*, *süülük*, *süynük*. And. ağızlarında “*ambur ~ felembur ~ filambur ~ ıhlambur ~ ihlamır ~ lamur*” telaffuzları vardır. [TBAS s.138; Tıb.; AA 141; TS I 1017; BTS 292; Rize]-[Ağ.]. *krş. ilamur vd.*

ıhlığ: Bir çeşit saz [DS VII 2460]

ıhnaz: Ekin tarlalarında biten, *karanfilgillerden*, çiçeği pembe mor renkli zararlı Bir bitki [DS VII 2461]

ılahana ~ ilana: Lahana [Dört. s.379; MUYAT s. 438]. *krş. lahana*

ılamık: Ayrık cinsinden bir çeşit ot [DS VII 2464]

ıldırangiç: Dağlarda yetişen, yenilebilir bir çeşit bitki [DS VII 2465]

ılgın: *Tamarix* [*Tamaricaceae*] türlerine verilen genel ad. *İlgıngillerden*, Akdeniz Bölgesi'nde yetişen, beyaz veya pembe çiçekli bir ağaç veya ağaççık cinsi. Çalı görünüşünde küçük ağaçlar. Çiçekler beyaz veya pembe renkli. Dere ve deniz kenarlarındaki kumluk ve sulak topraklarda yetişir. Dere çay kıyılarında biten sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı. *Tamarix smjrnensis bunge*: Anadolu'da yaygın bir türdür. *T. Tetrandra pallas.*: Gezik [Erzincan] *Tamarix*. [TS I 1018; DS XI 4269; And.Ağıt; SİYA s.642,638; TBAS s.138].*krş. yılgım ~ yılgın ~ yılğun*

ılgıncar: Kuş kirazı [TS I 1018]

ılıbada ~ ılıbıda ~ ılıbıdı: Labada [TBAS s.138].

ılıç: Çitlembik [TBAS s.138].

ımık acı: Bir çeşit ot [DS VII 2474]

ınar: Nar [Gün.]

incak: Kara erik [DS VII 2477]

incalız: Turşusu yapılan bir tür küçük yaban soğanı [TS I 1019]

incık: Ceviz [DS VII 2477]

ındız: Andız ağacı [TBAS s.138].

ingıldana: Hasta diş etlerini kanatarak tedavi etmeye yarayan bir çeşit ot [DS VII 2478].

irahan: Reyhan [Tok.-Ay.].

irasada: Daha olmamış domates [KAYMA s.434].

irazda: Bir tür üzüm [UİA 381; UBA s.113].

irazdaki: Bir üzüm çeşidi [*razaki*; Bil. s.903].

irazgı: [*razaki*] bir üzüm türü [KAYMA s.434].

İrbam: Yulaf [DS XII 4522]

ırbı-: Bir tür armut [SOS s.107:Durağan-Sn.].

ırhah ~ ırhak: Leylak ağacı [DS VII 2485]

ırıpla: Buğday ölçü aleti [Dört. s.381].

irihan: Fesleğen [TBAS s.138].

ırkı: Yonca [DS VII 2487].

ırma <*Far.*: Hurma [Güney s.674].

ırmık: Olgun meyve [DS VII 2488].

ırnık gordos: Bir çeşit patates [DS VII 2488].

ırzıya: Bir tür armut [SOS s.107Ayancık–Sn.].

ıspanak ~ ısmalak ~ ismanak ~ ısmınak ~ ıspanag ~ ıspanak <Yun.: *Ispanakgillerden*, yapraklarından sebze olarak yararlanılan, iki evcikli, otsu, kış sebzesi olarak yetiştirilen bir yıllık bitki, *Spinacia oleracea*, [TS I 1024; BTS 293; DS VII 2492; Tıb.]

ısbıt ~ ıspıt ~ ıspit ~ ıspıt: 30-40 cm yükseklikte, rizomlu, tüylü, mavi kırmızı çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetişir. Çiçekli dalları İstanbul pazarlarında satılmakta ve sebze olarak kullanılmaktadır. *Eş anl. galdırık, galdirik, galdireyik, galdurak, galdurayak, galduruk, ıspıt, ıspıt, ıspit, kaldırak, kaldırık, kalduruk* [Bolu], *sığırdili. Trachystemon orientale* [L.] G. Don [syn:*borago constantinopolitana* Hillî; *boraginaceae*]-[TBAS s.138,139; DS VII 2489, 2493, 2559; DS VII 2493; Kar.Eflani]. *bk. hodan*

ısdar ağacı: Dokumacılıkta kullanılan bir ağaç [MA s.302].

ıspınak: Ispanak [MA s.302].

ısırgan ~ ısırgan (otu): Deri ile temasında kaşıntı veren yeşil faydalı bir bitki. *Isırgangillerden*, ilkbaharda yetişen, 50-150 cm yükseklikte, her tarafı sert tüylerle kaplı, tüyleri kırılınca karınca asidi denilen çok kaşıntıverici bir madde çıkartan, bir veya çok yıllık otsu bitki.Kaynatılmışının içilmesiyle kabızlık, seker, basur, bağırsak enfeksiyonları, cilt problemleri, eklem ağrıları ve saç bakımında etkilidir. Kansere de iyi geldiğine inanılır. *Urtica* [*urticaeae*] türlerine verilen genel ad. Genç dalları pazarlarda satılır ve ıspanak gibi pişirilerek sebze olarak yenir. Tek başına veya yumurta ile birlikte yağda kavrulduktan sonra üzerine yoğurt dökülerek hazırlanan yemeğe *borana* [*boranı*] denir [Alanlı, Kuyucak-Aydın]. Türkiye'de beş *urtica* türü bulunmakta ve bunların genç dalları bir ayırım yapılmadan sebze olarak kullanılmaktadır. *Eş anl. Ağdalak, cımcı, cıncı, cızlagan, cızgan, cızlağan, cıncı, çıncı* [Şavşat-Artvin], *dakırdalak, dala diken, dalagan, dalayan diken, dalgan, dalıgan, erinç, gezgez, geznik* [Doğu Anadolu], *gıcıkdan otu, gidişgen,*

gidişgen otu , *ısırgı*, *dancak otu*, *sırgan*, *sırgan otu*, *yığınç*. *Urtica dioica* L.: Acı ısırgan, büyük ısırgan otu. 30-150 cm yükseklikte ve çok yıllık bir türdür. *U. Pulifera* L.: Isırgan otu. 30-100 cm yükseklikte ve bir yıllık bir türdür. Tohumları aktarlarda ısırgan tohumu veya kara ısırgan tohumu adı altında satılmakta ve tedavide kullanılmaktadır. *U. Urens* L.: Küçük ısırgan otu. Tatlı ısırgan. 10-60 cm yükseklikte ve bir yıllık bir türdür. Ordu'da yılın her mevsiminde bulunan, nemli yerlerde, harabelerde, duvar diplerinde ve yol kenarlarında yoğun olarak yetişen, genç dalları özellikle sürgün uçları pişirilerek sebze olarak tüketilen, bunun yanında hekimlikte de [özellikle kanserde] faydalanılan bir bitki. Tek başına veya yumurta ile birlikte haşlanıp yağda kavrulduktan sonra üzerine yoğurt dökülerek yenildiği söylenmektedir. [*Urtica dioica*; Or.-zir; AnYuk.; TBAS s.139; MBTS 2 1322; TS I 1021; BTS 293; DS II 670; DS VII 2491; DS X, 3615; SİYA s.638,642; TYA s.126; Yer.Bit.Bel.; Tıb.; UBA s.113]. *krş. gidişgenç, ısırgan*

ısırgı: *Isırgan* [TBAS s.139].

ısrin: Sert yapılı bir tür orman ağacı [Tok.-Ay.].

ıska: Soğan tohumu, arpacık [KYAS s.141 Çayağzı].

ıspanak ~ ısmınā ~ ısmınak: Ispanak [SMY s.422; UİA 382; UBA s.113].*krş. ıspanak vd.*

ısot: Biber [GİAT, 291: Mal.]

ısparta gülü: Isparta yöresinde yetişen, kendine Özgü kokusu ve değişik renkleri ile tanınan bir tür gül [TS I 1025; TBAS s.139].

ıspata: Yaprakları ayçiçeğinininki gibi olan, sarı ya da beyaz çiçekli bir çeşit bitki [DS VII 2493]

ıspatan ~ ıstapan ~ ıspatan ~ ıstapan ~ ıstepan <Far.: Yabanî tere. Taze yaprakları salata amacıyla tüketilen bir bitki *Nasturtium officinale* r. [DS VII 2493,2494,2554; Yer.Bit.Ar.; TBAS s.139; AA 142].

ispit: *bk. ısbıt vd.*

ıstat: Karabiber [DS VII 2494]

ıstır <*Bulg.:* *Ispanakgillerden*, sapları etli, yemeği yapılan bir ot, *Blitum Capitatum*, [*yaban pazısı*], [TS I 1029; TBAS s.140; DS VII 2497]

ıstırgan: *Isırgan otu*. Kaynatılmışının içilmesiyle kabızlık, seker, basur, bağırsak enfeksiyonları, cilt problemleri, eklem ağrıları ve saç bakımında etkilidir. Kansere de iyi geldiğine inanılır [UBA s.112]. *krş. gidişgenç ~ ısırgan*

ışam Çam [Gün.]

ışgın [I]: *bk. eşgın ~ ıçkın ~ ışgın ~ labada ~ ravend*

ışgın [II]: Fındık filizi; fındığın ince dalları [Giresun-Görece]-[Ağ.; Dur.].

ışhan: Filiz [Şav.].

ışgan: 1-3 m boyda kışın yapraklarını dökmeyen, yapraklarının kenarı dikenli dişli ve meyvesi parlak kırmızı renkli, çalı görünüşünde bir bitkidir. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetişir. *Eş anl. Işılğan, kazmaç* [Maçka-Trabzon]. *Ilex aquifolium* L.: Çoban püskülü. *Ilex colchica* poj. [*aquifoliaceae*]-[TBAS s.140].

ışğan: 1-3 m boyda, kışın yapraklarını dökmeyen, yaprakların kenarı Dikenli dişli ve meyvesi parlak kırmızı renkli, çalı görünüşünde bir bitkidir, *Ilex Colchica*, [TBAS, 140; DS VII 2495]

ışılmemet: Bir yanı kırmızı, diğer yanı sulu yeşil, sulu bir armut [ARDER s.271].

ışıklı: Üzüm çeşidi [UBA s.113; UİA 382]

ışılak: Geniş ve oval yapraklarının bir yüzü parlak olan bir çeşit ot [DS VII 2496]

ışıldırık: Sazlık yerlerde biten, geniş yapraklı, yeşil bir bitki [DS VII 2496]

ışılğan: *bk. ısıgan* [TBAS, 140]

ışılğan: Işığan [TBAS s.140].

ıştır: 30-70 cm yükseklikte, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Trakya [Edirne] ve Batı Anadolu'da yapraklı dalları pişirilerek yenir. *Bk. Sirken, tel pancarı. Eş anl. ıştır. Chenopodium urbicum L. [chenopodiaceae]*-[TBAS s.140].

ıtır çiçeği: Sardunyagillerden, yaprakları güzel kokulu, çiçekleri Türlü renklerde bir süs bitkisi, *Pelargonium radicola*, [TS I 1029]

ıtır: *Sardunyagillerden*, yaprakları güzel kokulu, çiçekleri türlü renklerde bir süs bitkisidir. [Tıb.]. *krş. çobaniğnesi*

ızâ: Kabuklu buğday [Seben s.236].

zgın: 10-50 cm yükseklikte, rozet yapraklı, sarımsı renkli çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Tohumlarından yağ çıkartılır. Bezir yağı çıkarılan bir bitki *Eruca cappadocica reut. [cruciferae]*-[TBAS s.140; DS VII 2499; AAT 238; SİYA s.638,642]. *bk. roka*

ızza: Bir tahıl türü [Bil. s. 904].

- i -

ibi bohça: Bir tür papatya [TÇA s.83].

ibibik (ebibük): 1. Sapının içi boş olan bir çeşit ot, 2. Gelincik çiçeği [DS V 1656; DS VII 2501; MBTS II 1334].

ibideri: Tohum [Dört. s.381].

ibini: *Fesleğen çiçeği* [DS VII 2502].

ibişgıbiş: *Gıvışganotu* [TBAS s.141; MBTS II 1334].

ibran <Ar.: Buğday tarlasında biten ve yenilince bas döndüren bir çeşit yulaf, deli yulaf [DS VII 2503]

ibrük armudu ~ ibrük armudu: Bir tür armut [Or.]-[SOS s.107; OYAA s.137].

İçi göynü: Armut türü [OYAA s.137; Gölköy Or.; Terme –Sm.]-[SOS s.107].

İçi kızıl: Bir mantar çeşidi. *Evlek mantarı* [Şab.; DS VII 2505; TBAS s.141].

ide ~ îde: bk. *iğde* [UİA 382; Ban s.172; UBA s.113; AİAD,256: V.; AAT 235: Çan.]

idiş~ iğdiş: Armut [DS VII 2507, 2509]

idris ağacı: *Mahlep ağacı*. Meyvesi hoş kokulu, kerestesi güzel bir kiraz Türü, kokulu kiraz, mahlep, *Prunus mahaleb*, [TS I 1047; TBAS s.141].

idris otu: Bu tür özellikle Hindistan'da yetiştirilir ve toprak üstü kısımlarından, su buharı damıtması yoluyla idris yağı elde edilir. Bu yağ koku verici olarak ve gül yağının karıştırılmasında kullanılır. *Cymbopogon martinii* [roxb.] *F ats.* [Gramineae]-[TS I 1047; TBAS s.141]. bk. *gül*

ifdoğum: Sonbaharda ekilen buğday [DS VII 2507]

ifteri: 1. Nemli ve gölgeli alanlarda, ormanlıklarda, dere kenarlarında sıkça rastlanan, hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi hayvan altlığı ve kavun, karpuz sergilerinde yatak olarak kullanılan bir bitki. Kökü yirmi santimetre yüksekliğinde yeşil ot kümeleri;2. *Eğrelti otu*; [*Pteridium aquilinum*]-[DS VII 2508; TBAS s.141; Maçka; TYA s.128; Trab.-2; Trb.Vak; Or.-zir.] *krş. eğrelti otu ~ güllük*

iğ ağacı: Dağlık bölgelerde yaprakları kışın dökülen, odunu tornacılık ve kaplamacılıkta kullanılan, kömürü ile kara resim yapılan 5-8 m kadar yükselebilen bir ağaççıktır. Kışın yapraklarını döker. *Eş anl. içcik, papazkülâhı, papaztakkesi.Euonymus europaeus* L. [celastraceae]-[TBAS s.141; DS VII 2509].

iğcik: *İğ ağacı*.Yaprakları söğüt yaprağına benzeyen, güzel kokulu çiçekleri olan bir çeşit ağaç [DS VII 2509; TBAS s.141].

iğde ~ iyde: *İğdegiller* familyasından, 10 m kadar boylanabilen, zeytin biçiminde, kabuğu kırmızıya çalan sarı renkte, beyaz unlu ve tadı mayhoş yemişi olan, dikenli ya da dikensiz, ve kuvvetli kokulu çiçekli çalı ya da ağaç formundaki bitki. *Elaeagnus* [*elaepaceae*] türlerine verilen genel ad. Memleketimizde yabanî olarak yetiştiği gibi bağ ve bahçelerde de yetiştirilir. Bahçe iğdesinin meyveleri yenir. *Elaeagnus angustifolia*L.: Çalıgaga, kaş iğdesi, pışat, pusat, yabanî iğde. *E. Angustifolia* var. *Orientalis* [L.] Kuntze: Bahçe iğdesi [TBAS s.141; TS I 1050; BTS 297]

iğdin: Bir tür ot [Aydın, Kuşadası] *Cistus laurifolius* L. [TBAS s.296].

iğcen: Yabanî bir ot türü [AKAY s.501].

iğlek ilek: Baba incir, erkek incir [DS VII 2510]

iğne yaprak: Çam türlerinde görülen, ince uzun, sivri uçlu yaprak [TS I 1051]

iğnecik ~ iğnecük ~ iknecik: Olgunlaşınca dikenlenen bir kır otu [TÇDSK s.40; DS VII 2517]

iğnelik (otu): *Erodium* ve *geranium* [*geraniaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu bitkiler. Meyvenin uzun gagalı olması ile tanınır. Bazı *geranium* türlerinin yapraklı dalları Ege bölgesinde sebze olarak kullanılmaktadır. Dallar haşlandıktan sonra peynir ile karıştırılarak börek harcı olarak değerlendirilir. Bk. Çakmaz.Eş anl. çobaniğnesi, dakka otu, dön Baba, iğnelik otu, inelik otu, innelik, leylekayağı, leylekburnı, leylekgagası, saat otu, turnagagası, yelkovan otu.*Erodium acaule* [L.] Becherer et Thell: Tarak otu [Kemah-Erzincan]. *E. Cicutarium* [L.] L.herit.: Toprak üstü kısımları kabız etkilidir [MA s.302; TBAS s.141,142; DS VII 2512; DS VII 2541; DS VII 2544; Göl.]

iğnesil: Bir çeşit armut [DS VII 2512].

iğse: Fidan [DS VII 2513]

ikbal çiçeği: Ömür otu [TBAS s.142].

ikbal otu: Ömür otu [TBAS s.142].

ikiz erük: Bir tür erik [Gölköy, Fatsa-Or.; Çarşamba–Sm.]-[SOS s.118].

ilaana ~ ilahana ~ ilāhāna ~ ilahane ~ ilahna ~ ilāna ~ ilana ~ ilāne ~ ilehene ~ ilihana: Lahana [ZBK 187; KARYA s. 310; KYAS s.143: Kırş.;Dört. s.381; OAAD 247: Yoz.; Dört. s.381; ADÜM-I 183: Af.; Çay s.281; UBA s.113; KAYMA s.437; Dört. s.381; UİA 382; UBA s.113].

ilabada ~ ilebadı ~ ilibada ~ ilibade ~ ilibadı: *Labada*. Yaprakları pazarda satılır ve sebze olarak kullanılır. Yaprakları ile yapılan et dolmasına “efelek dolması” denir. *Eş anl. labada, efelek, evelek* [UBA s.113; TBAS s.142; AnYuk.; MA s.302].

iladin: Ladin ağacı [MDK.s.408; SMY s.423].

ilağaç: Portakal büyüklüğünde güzel kokulu bir çeşit kavun [DS VII 2517]

ilamur ~ ilamur ~ ilhamur ~ ilhamur: İhlamur <Yun.: İhlamur, ihlamur ağacı. *Ihlamurgillerden*, kışın yapraklarını döken, kerestesi beğenilen, Sarımsı veya beyazımsı çiçekli, büyük bir gölge ağacı, *Tilia*, [RİA 321; TYA s.129; Rize; TS I 1017; TBAS s.106,107,138,142; BTS 291; DS V, 1833; DS VII 2517, DS XI 4031; DS XII 4503]. *krş. ihlamur*

ilandili: *Yılanyastığı* [TBAS s.142].

ilanpurçalağı: *Yılanyastığı* [TBAS s.142].

ildan <Far.: *Ladengillerden*, İç Anadolu ve sahil bölgelerinde yetişen tüylü ve genellikle yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, reçinesi hekimlikte kullanılan kış aylarında yaprak dökmeyen, yeşil bodur bir çalı, *Cistus creticus*, [TS II 1446; DS VII 2519; Tib.]. *krş. laden*

ildan ~ ildon: *Pamuk otu* [TBAS s.142].

iledanaz: Köknar [TBAS s.142].

iledin: *Göknar. Köknar. Ladin ağacı* [Toroslar, Mersin]-[Ağ.; Gün.; TBAS s.142].

ilek: incir [TBAS s.142].

ilekke: Mısır [DS VII 2519]

ilémon: Limon [AlAD,256: Am.]

ilemünköyü elması: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.114].

ilerük: Bir tür erik [Fatsa Or.]-[SOS s.119].

iletir sakızı: Kökünden sakız çıkarılan bir çeşit yabanî ot [DS VII 2521]

iletir: *Sahlep otu* [DS VII 2521]

ilezik: Özerlik [TBAS s.142].

ilhah <Ar.: Leylak [DS VII 2522; MBTS II 1385]

ilibiççe ~ ilibitce ~ ilibitçe ~ ilificce: Gelincik çiçeği [DS VII 2523; TBAS s.142].

ilificce [II]: *Yabanî afyon* [DS VII 2523]

ilim: Tanelerinden çorba ve as yapılan, kedi kuyruğuna benzeyen, basaklar içindeki küçük bir çeşit darı [DS VII 2525]

ilimaç: Asma kütüğüne sarılarak zarar veren, kurutan bir çeşit ot [DS VII 2525]

iliman ~ ilimon ~ ilmon: Limon [ADÜM-I183: Af.-Az., Bal.; Bil. s. 905; AnYuk.; Yer.]

ilimon armudu: Bir tür armut [Akkuş, Korgan-Or.]-[SOS s.107].

iliske: İncirleri dölleyen erkek incir [Gün.]

ilişe: Domates, biber patlıcan gibi sebzelerin fidesi [Kös.].

ilişken: Küçük dikenli tohumları olan bir çeşit ot [DS VII 2527]

ilk armut: Bir tür armut [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.107].

ilkbahar mantarı: Zehirli mantar [TBAS s.142].

ilkbahar: Bir tür armut [SOS s.107: Vezirköprü-Sm.].

ilki: Küçük çalılık, yeni sürülen çalı ya da ağaç filizleri [SİYA s.640].

ilme: Diken [DS VII 2532]

ilmek: İlbaharda yetişen, yenilebilir bir çeşit ot [DS VII 2532]

ilmen: 1. Bağ ve tarlalardaki çalı, böğürtlen; 2. Bir çeşit dikenli ağaç [DS VII 2533].

ilmik: *Ebegümeci* [DS VII 2533; TBAS s.142].

imamlar armudu: Armut türü [OYAA s.137: Sn.]-[SOS s.107].

imammeselek ~ imamselek: Kırlarda yetişen havuca benzer bir çeşit bitki [SİYA s.640; DS VII 2533].

imhırı: Eğreli otu [ARDER s.272].

imirdik: Mürdümük [TBAS s.143].

imis eriği ~ imiz eriği: Bir tür erik [Korgan-Or.]-[SOS s.118; Korgan-Or.]-[SOS s.118].

imparator lâlesi <Lat. + Far.: bk. *Ağlayangelin* [BTS 14].

imparator mantarı <Lat. + Yun.: bk. *Altın yumurta mantarı* [TBAS s.143].

imparator otu: *Maydanozgillerden*, baharlı ve yakıcı olan Kökü hekimlikte kullanılan bir ot, *Peucedalum imperatoria*, [TS I 1077]

inabut çalısı: Akasya ağacına benzer dikenli bir ağaç [DS VII 2537; EYSV s.120].

inahlı: Lahana [Ala.s.293]. *krş. ilahana ~ lahana vd.*

inar: Nar; yemiş [ADÜM-I183: Den., Öde., Tir.].

incaz: Kabuğu soyulmuş erik kurusu; kırmızı can eriği [EYSV s.121; SİYA s.640; DA 87,160; EYAD 235]

ince yapraklı öküzdili: Bir tür ot [*Anchusa leptophylla* Roemer & Schultes; Ank.Ahlat. s.35-40].

inceniyar: Papatyaya benzer ince yapraklı bir çeşit çiçek [DS VII 2538]

incesap: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.107].

inci çiçeği: *Zambakgillerden*, ok biçimindeki yaprakları arasında ince bir sap üzerinde küçük çan biçiminde beyaz çiçekler açan bir süs bitkisidir. Boyu 20 cm kadardır. Çiçekleri beyazdır ve üzüm salkımı şeklindedir. Yemişleri küçük ve kırmızıdır. Kokusu çok güzeldir. Çok yıllık, rizomlu ve otsu bir bitki. Çiçekler beyaz renkli ve kuvvetli kokulu. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Convallariatranscaucaskautkinex grosh.*: Kars bölgesinde yetişir. *Convallariamajalis*L. [*Liliaceae*]-[TBAS s.143; Tıb.]. *krş. mayısçanı*

inci mantarı: Altın yumurta mantarı [TS I 1082; TBAS s.143].

inci sümbülü: *bk. sümbül* [TBAS s.143].

incil: İncir [ZBK 187].

İncilob ~ incirop: *Buniummicrocarpum* [Boiss.] Freyn [*Umbelliferae*]. 10-35 cm yükseklikte, beyaz çiçekli, çok yıllık, yumrulu ve otsu bir bitkidir. ilkbaharda çift sürerken açığa çıkan yumruları toplanır, çiğ veya pişirildikten sonra yenir [Ardahan, Erzurum, Kars]. *Bk. Çakmuz, kimi. Eş anl. Adol, atol, attol, çayır çömezi, hatol, gmcırop. Bunium ferulaceum sm.*: Topalak. Silifke bölgesinde [Saraydın köyü] yumruları çiğ olarak yenir. *B. Paucifolium DC.*:

Yumruları tazeyken yenir. Kurutulmuş yumruların öğütülmesiyle elde edilen un, ekmek yapımında kullanılır [Doğu Anadolu; TBAS s.143; DS VII 2539; Erz.İ.A., III 182].

inciotu: *Lithospermium officinale* Tüm Bitki, Kök Radix, Herba Pirolizidin alkaloidleri taşır [Zeh.Bit.].

incir <Far.: *Dutgillerden* asıl vatanı Akdeniz kıyıları olan yaprakları geniş ve dilimli bir ağacın meyvesidir. Süt taşıyan ve kışın yaprağını döken ağaç veya ağaççık, Türkiye’de yabanî olarak yetiştiği gibi, meyvesi için özel olarak da yetiştirilmektedir. incir sütü, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde [Gaziantep, Urfa], sütü pıhtılaştırarak çökelek yapmak için kullanılır. Çobanlar incir sütü dirilmiş bir bez parçasını yanlarında taşırlar. Sütten çökelek yapmak istediklerinde incir sütü dirilmiş olan bez parçasını süt içine koyarlar. Kısa bir surede süt pıhtılaşarak çökelek oluşur. Bu olay incir sütü içinde bulunan bazı enzimlerin etkisi ile meydana gelmektedir. *Ficus carica* subsp *caricavar. Domestica* Tsch. Et Rav.: Çiçek durumunda yalnız dişi çiçek durumları bulunur. Meyvesi için yetiştirilir. *F. Carica* L. Subsp *caricavar. Caprificus* Tsch. Et rav.: Baba incir, erkek incir, çilek, top, yoz incir. Çiçek durumunda erkek ve dişi çiçekler bulunur ve *var.domestica*’nın döllenmesinde kullanılır. *F. Carica* L. Subsp *rupestris* [Hauskn.] Browicz: İt inciri, köpek inciri *Ficus carica* L. [moraceae]-[TBAS s.143; Tıb.; TS I 1083; BTS 303; DS V 1745.]. krş. yemiş ~ bk. kauçuk ağacı

incir aacı: İncir ağacı [ETAS].

inek emceği: bk. *inek memesi* [DS VII 2541].

inek memesi: İri taneli, siyah bir çeşit üzüm [DS VII 2541; UBA s.113].

inekbiciği: İnek memesi şeklinde etli yaprakları olan bir ot [DS VII 2541].

inelik ~ innelik (otu): iğnelik [TBAS s.143].

insan otu: *Adam otu* [TBAS s.143].

inyas baklası: *Strychnos sp.*Tohum Semen [Zeh.Bit.].

ipburması: Yabanî gül [TBAS s.144].

ipburnu ~ itburnu: Yabanî gül. Yaban gülünün meyvesi [TS I 1122; DS VII 2545; GA III 436; TBAS s.144].

ipek ağacı: *Gülibrişim*. Sıcak bölgelerde yetişen, kerestesi ipek görünüşünde, sarı parlıtlı, değerli bir mobilya ağacı [TBAS s.144; TS I 1093]

ipek çiçeği: *Semizotugillerden*, güzel çiçek açan bir bitki cinsi, *Portulaca grandiflora*, [TS I 1094]

ipek fidanı: *Periploca graeca L. [asclepiadaceae]*. Sarılıcı, odunsu, kışın yaprağını döken, süt taşıyan bir bitki. Çiçekleri kırmızımsı mor renkli. Tohumların ucunda ipek görünüşünde bir demet tüy bulunur. Zehirli bir bitkidir [TBAS s.144].

ipek gülü: *Gülibrişim* [TBAS s.144].

ipek mantarı: Kayın mantarı [TBAS s.144].

ipeka <Fr. *ipéca*: Altın kökü [TS I 1093; Zeh.Bit.].

ipkeseği ~ ipkesiği: *bk. güzelavrat otu* [TBAS s.127,144].

ipni¹⁶⁴: *Dişbudak ağacı* [DS VII 2546; ARDER s.272].

iprom: Ekinlerin arasında biten, yulafa benzer bitki [DS VII 2546]

irahan ~ irehen ~ iréyhan ~ irihan ~ iriyhan ~ iryan: Yemeklere konulan, mor renkli, kokulu bir çeşit ot, reyhan [EYSV s.121; Ad. 314; DiAT, 260: Ay.; AİAD,257: V.; KARYA s. 310; KAYMA s.448].

irek: Yuvarlak, seyrek salkımlı, mor ve kalın kabuklu, hevenklik üzüm türü [KAYMA s.437].

iri erük: Bir tür erik [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.118].

¹⁶⁴ <Gür.*ipani*

irikara: İri taneli siyah bir çeşit üzüm [DS VII 2549]

irim: *Böğürtlen* [DS VII 2550]

irülü ız armudu: İrili kız armudu, bir armut çeşidi [AA 143]

isa diken: *Karaçalı* [TBAS s.144].

isam: Çam ağacı [Gazi. s.217].

isan <Far.: Çam ağacı [DS VII 2561]

isat~ issat: *bk. isot vd.*

isdavrit ~ istavrit: İstavrit [TYA s.131].

isfendan <Far.: Akçaağaç [TS I 1098; TBAS s.144].

ishal otu: *Venüssaçı* [TBAS s.144].

isian: Sonbaharda yetişen bir cins erik [DS VII 2563]

isir: İneklerin yediği, yaprağı geniş ve sert bir ot [Rize].

isirge: ince yapraklı, kalın kabuklu, sarı renkli, uzun bir çeşit üzüm [DS VII 2555]

isirğan: *bk. ısırgan* [EİA s.185].

isirik: Kayın ağacı [DS VII 2555]

isirin ~ isrin: 1. *Gürgen ağacı*; 2. Bir çeşit meşe ağacı [DS VII 2555, 2559]

iskilip elması: Bir tür elma [Dikmen, Durağan Erfelek –Sn.]-[SOS s.114].

iskilip eriği: Bir tür erik [Gerze–Sn.]-[SOS s.118].

iskorçina <İt. *scorzona*: *Birleşikgillerden*, lezzetli kökleri sebze olarak kullanılan, 30-50 cm yükseklikte, Akdeniz Bölgesi'nde çok yetiştirilen, rizomlu, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Toprak altı kısımları için

yetiştirilir. Çiğ olarak salata hâlinde yenir. *Eş anl. iskorçine, kara iskorçina* *Scorzonera hispanica* L. [*Compositae*]- [TS I 1101; TBAS s.144]. *bk. yemlik*

islice armut: Armut türü [OYAA s.137; -Or.]-[SOS s.107].

isot ~ isdotu ~ ishot ~ isiot ~ isoduni ~ isotu ~ issiot ~ issot~ istot ~ isut ~ isüt~ izot¹⁶⁵: 1. Sivri biber; 2.Yeşil biber; 3. Kırmızı biber [SİYA s.640; DS VII 2558; DS VII 2493; DS XII 4525; UMA 262; EYAD 235; GİAT, 292: El.; Mal.-Ak.; EİA s.185; Har.; MKK; Ad. 314; Ger. s.333; HA s.147; EYSV s.121; UA s.116; EİA s.186; TNH; MİLA s.407; eya,420; DİAT, 261: Ter.; AAT, 237: Niğ.]

ispatan: Su teresi [TBAS s.144].

ispirik elması: Bir tür elma [Durağan –Sn.]-[SOS s.114].

ispit: İspit [TBAS s.144].

ispitiren: 1. Beyaz ya da siyah renkli, kokulu, ince kabuklu bir çeşit üzüm, 2. Sarıya yakın renkte beyaz, uzun bir çeşit üzüm [DS VII 2559]

isriç: Bir ağaç türü [Trb.Vak].

istambul armudu: Bir tür armut [Erfelek, Gerze –Sn.]-[SOS s.107; OYAA s.137].

istambul eriği: Bir tür erik [Akkuş-Or.; Dikmen, Erfelek –Sn.]-[SOS s.119].

istanbul dutu: Dut [TBAS s.144].

istanbul kekiği: *Mercanköşk*. Trakya, Batı ve Güney Anadolu'da yetişen sık tüylü, beyaz ve pembe çiçekli, kuvvetli kokulu, çok yıllık bir bitki, *Origanum heradeoticum*, [TS I 1103; TBAS s.144].

istanbul lalesi: *Osmanlı lalesi* [TBAS s.144].

istanbul şalgamı: *bk. kagmut* [DS VIII 2595]

¹⁶⁵ <ISSI ot

istanbul üzümü: *Böğürtlen* [DS VII 2560]

istanbulzambağı: Zambak [TBAS s.144].

istapan ~ istepan: Su teresi [TBAS s.144].

istavrap: Ekim ayında olan armut türü [Trab.-2].

istavrit kam yemişi: Kara yemiş [TBAS s.144].

isteriç: *Ak gürgen* ağacı [Trab.-2].

istiriç: Bir çeşit meşe [DS VII 2561]

işam: Çam ağacı [Kös.].

işhan: Sonbaharda yetişen koyu renkli lezzetli bir erik türü [ARDER s.272].

iştir: Iştır [TBAS s.145].

it alıcı ~ it alici: Yabanî bir meyve [AAT 237; TBAS s.145; AAT, 237: Niğ.]

it eriği: Bir tür erik [Gölköy–Or.; Ladik –Sm.]-[SOS s.119].

it gülü: Gül [TBAS s.145].

it hıyarı: Eşek hıyarı [TBAS s.145].

it inciri: İncir [TBAS s.145].

it kabağı: Şeytan şalgamı [TBAS s.145].

it kişmişi: 100 cm kadar yükselebilen bir yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitki.
Aethusa cynapium L. [*Umbelliferae*]-[TBAS s.145].

it nanesi: Yabanî su nanesi [AAT, 237: Niğ.; TBAS s.145].

it sarımsağı: Deli salep, güz çiğdemi [TBAS s.145].

it soğanı: Soğan [TBAS s.145].

it üzümü [I]: *Patlıcangillerden*, bazı ilaçların yapımında kullanılan, 25-70 cm yüksekliğinde, meyveleri bezelye büyüklüğünde ve olgunlukta, bir yıllık otsu ve beyaz çiçekli bir bitki. Yapraklı dalları Erzurum ve Kars köylerinde sebze olarak kullanılır. *Chenopodium foliosum* [moench] aschers. [syn: *Blitum virgatum* L.; *chenopodiaceae*]-[TS I 1125; TBAS, 145; DS VII 2570; TBAS s.145].

it üzümü [II]: *Solanum nigrum* L. [solaaaceae]. Bir yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Meyveleri bezelye büyüklüğünde ve olgunlukta siyah renklidir. Meyvelerinin zehirlenmelere neden olduğu yayınlarda kayıtlıdır. Yapraklı dalları Bodrum ve çevresinde pazarlarda satılır ve haşlandıktan sonra salata olarak yenir. *Bk. yaban yasemini. Eş anl. bambıl otu, bambıl otu, bambul otu, Girit otu, itboncuğu, köpekmemesi, köpek üzümü, kuş üzümü, stifno* [Ayvalık], *yaldıran. Solanum pseudocapsicum* L.: Herdemtaze. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir [İstanbul; TBAS s.145; Yer.Bit.Göç.; Tıb.Bit.; AAT, 237: Niğ.]

it üzümü [III]: *Frenk üzümü* [TBAS s.146].

itağarşağı: Sarımsağa benzer küçük yumrulu bir bitki; *itoti* [ARDER s.272].

itboğan: *Kaplanboğan, güz çiğdemi, kurtboğan* [TS I 1122; TBAS s.145].

itboncuğu: İt üzümü [TBAS s.145].

itboruğu: Bir çeşit ot [DS VII 2567]

itburnu ~ itburunu: Küçük bir yemiş ve ağacı; bir böğürtlen çeşidi. Yabani gül ağacı ve gülünün tohumu [EYAD 235; EYSV s.122; Dur.; TBAS s.145; GA s.436].

itcumurdu: Ak diken [TBAS s.145].

İtdirseği: Göz kenarında çıkan bir kabarcık [Dur.].

İteriği: Yabanî erik [DS VII 2568]

İtgülü: Yabanî gül [DS VII 2568]

ithıyari: Acı elma, acı hıyar, ebucehil karpuzu [TS I 1122]

itinciri: Yabanî incir [DS VII 2569]

itişâğı: Kısa boylu kahverengi bir mantar [Köpeklerin işediği yerde bittiği söylenir.; ARDER s.272].

itizümü ~ itüzümü: 1. Böğürtlen; 2. Bahçe kenarlarında biten tırtıllı, baharat şeklinde meyve veren bir bitki [SİYA s.642; GA s.437; Tıb; Zeh.Bit.; EİA s.188; Tıb.]. *krş. ayiüzümü ~ it üzüümü vd. ~ köpeküzümü*

itkabağı: *bk. şeytan şalgamı* [TBAS s.145]

itkişnişi: 100 cm kadar yükselebilen, bir yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitki, *Aethusa cynapium*, [TBAS s.145]

itkuyruğu: Kenarları düz şerit gibi yapraklı ve saplarının ucu koçanı andıran, basak çiçekli, otsu bir bitki, *Phleum*, [TS I 1125]

itnanesi: Yabanî nane [DS VII 2570; AAT, 237]

itoti: Sarımsağa benzer küçük yumrulu bir bitki, *itagarşi* [ARDER s.272].

itsarımsağı: *Soğanak* da denilen keskin, fena kokulu bir çeşit ot [DS VII 2570]

itsineği: Boz ot [TBAS s.145].

itsoğanı: *bk. itsarımsağı* [DS VII 2570]

ittatan ~ ittutan: İnsana yapışan bir bitki [SİYA s.642].

itüzümü: Böğürtlen [TNH].

ivaz ~ ivez: Üvez otu [TBAS s.146].

İvecen: Diken gibi olan tohumları vücudu yakan bir çeşit yabanî ot [DS VII 2571]

iyel: Sarı çiçekli zehirli bir ot [ARDER s.272].

izalü armut: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.107].

izimlan ~ izimlang: Taze sürgünleri yenilebilen bir tür dikenli bitki [Trb.Vak].

izlandalikenî: : Dağlarda ve ormanlardaki kayalar üzerinde bulunan bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. izlandayosunu*

izlandayosunu: Dağlarda ve ormanlardaki kayalar üzerinde bulunan bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. izlandalikenî*

izlemece: Dikenlerinden yemek yapılabilen bir çeşit bitki [TYA s.133; DS VII 2576]

izmilanka: *Yabani kuşkonmaz*, kaygana yapılıdır [Trab.-2].

izmir kekiği: *Mercanköşk* [TBAS s.146].

izmir mercanköşkü: *Mercanköşk* [TBAS s.146].

izölu armudu ~ İzolu armudu: Bir armut çeşidi [AA 143]

- J -

japon ayvası: *Gülgiller* familyasından, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, yapraklanmadan önce kırmızı renkli ve iri Çiçekler açan, yaprakları oval ve kenarları testere dişli bir bitki türü, *Chaenomeles Speciosa*, [BTS 315]

japon elması: Kara hurma [TBAS s.147].

japon gülü: *Kamelya* [TS I 1133; TÇA s.85].

japon hurması: Trabzon hurması [TS I 1134]

japon kaktüsü: Sütleğen [TS I 1134]

japon sarmasığı: *Asmagillerden*, ana yurdu Çin ve Japonya olan, sülüklerinin ucu duvarlara tutunmak için genellikle daire biçiminde genişlemiş olan sarılıcı bir süs bitkisi, *Ampelopsis japonica*, [TS I 1134]

japon şemsiyesi: *bk. Hint yağı ağacı* [TBAS s.147]

japon üzümü: Şeker ağacı [TBAS s.147].

japonika: Hint yağı ağacı [TBAS s.147].

jawuz: Ceviz [EİA s.190].

jol ~ jola: Siyah tanecikli meyvesi olan diken ağacı ve meyvesi [Şav.

-K-

kaba lale: Lale [TBAS s.148].

kabaaç ~ kabaç ~ kabağaç ~ kabaağaç: kalın gövdeli meşe ağacı [DS VIII 2577]

kabaeldaş: Bir çeşit üzüm [DS VIII 2577]

kabak elma: Hafif mayhoş yaz elması [Şab.].

kabakotu: Kökleri “andız kökü” adı altında tedavi alanında kullanılan bir ot. *İnala helenium L. Subsp turcoremosa Grierson.* [Trabzon, Akçaabat]-[TBAS s.296].

kabak: *Kabakgillerden*, çiçekleri huni şeklinde ve sarı renkli, ovaryum alt durumlu, etli ve olgunlukta açılmayan bakla tipi meyvesi olan, sürünücü ya da tırmanıcı tek yıllık, otsu bir bitki, *cucurbita*, *kabakgiller* familyasından, meyvesi sebze olarak kullanılan, otsu bir bitki cinsidir. [TS II 1138; BTS 317; DS VI 1882, VIII 2614(*gabah, gabal gabak, gaval kabal kambuk*)](*cucurbita*; Tıb.].

kabakarmudu: Bir çeşit armut [DS VIII 2578]

kabakulak mantarı: Kayın mantarı [TBAS s.148].

kabakulakotu: Loğusa otu. *İkiçeneklilerden*; 70-80 cm boyunda ince saplı tırmanıcı bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.148; TS II 1139]. *krş. venüs çiçeği*

kabalah ~ kabalak: *Tussilago farfara L. [Compositae]*. Çok yıllık, rizomlu, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Yapraklarının alt yüzü, yünlü gibl beyaz tüylüdür. Çiçekler erken ilkbaharda ve yapraklardan önce meydana çıkar. Yaprakları göğüs yumuşatıcı olarak ve et olması sarılmasında [Azdavay, İnebolu bölgeleri] kullanılır. *Eş anl. Deveşaplağı, devetabanı, gabalab, gabalak, kavalak, kusut* [Sürmene-Trabzon], *öksürük otu, sulandık otu* [Tekirdağ], *şabla* [TBAS s.148; DS VIII 2579; Or.-zir.; ARDER s.278; SİYA s.642]. *bk. lapaza çiçeği ~ şabla; krş. kabalak ~ öksürük otu*

kabaldızdiken: Ekinler kaldırılırken dikenleri Yuvarlanarak uçan bir çeşit bitki [DS XII 4527]

kabaleşka: Haşlanıp süzildükten sonra tuzla ve soğanla tekrar haşlanan fasulye [Trab.-2].

kabarcık [I]: İnce kabuklu, yuvarlak, beyaz, çekirdekli bir çeşit üzüm [DS VIII 2581]

kabarcık [II]: Soğan köklü, parlak yeşil yapraklı, beyaz çiçek açan bir bitki [DS VIII 2581]

kabarcıkotu: Yele karşı kullanılan zehirli bir ot [DS VIII 2581]

kabargıç: *bk. kabartlak* [DS VIII 2582]

kabartlak: Olmamış incir [DS VIII 2582]

kabartlama: *bk. kabartlak* [DS VIII 2582]

kabasaba: İlkbaharda yetişen bir çeşit Yabanî ot [DS VI 1884]. *krş. gabasaba*

kabatepek: Kalın kabuklu, kara üzüm [DS VIII 2582]

kabbar: Kebere. Meyvesinden turşu yapılan dikenli bir bitki [DS VIII 2582; TBAS s.148].

kabcık: Meyve kabuğu [KPKSİN.].

kâbe çiçeği: Altın otu [Hemşin]-[Rize-Pazar]-[Ağ.].

kâbe süpürgesi [I]: Civanperçemi [TBAS s.148].

kâbe süpürgesi [II]: Yavşan [TBAS s.148].

kabek: Mantar [DS VIII 2582]

kabesu: Yaprakları açık sarı, ince, kokulu bir çiçek [DS VIII 2582]

kabga: Yonga [SİYA s.642].

kabırcık: 1. Mısır yaprağı; 2. Gelincik yaprağı [DS VIII 2583]

kabiye: Büyük kavun [DS VIII 2583]

kaçkırt: Bir çeşit ot [DS VIII 2587]

kadıbaştiken: Küre biçiminde, uçlarına doğru gittikçe morumsu renkte olan dikenli bir bitki [DS VIII 2590]

kadıbaşı: Lâle [DS VIII 2590]

kadıbaştiken: Küre biçiminde, uçlarına doğru gittikçe morumsu renkte olan dikenli bir bitki [SİYA s.642].

kadım ağacı: Porsuk ağacı [TBAS s.148].

kadımalak: Kuşekmeği; kırdan yetişen, pişmeden de yenebilen bir ot [DS VIII 2590; TBAS s.148].

kadıngöbeği: 1. Kızılçık büyüklüğünde içi kılçıklı bir meyve, yabangülü meyvesi; 2. Bir cins mantar [DS VIII 2590; TBAS s.148].

kadınparmağı: 1. Beyaz ya da siyah, uzun, ince kabuklu bir çeşit üzüm; 2. İnce, uzun, sulu, yumuşak bir cins armut; 3. Üç kulaklı ekşimsi bir ot [DS VIII 2590; TBAS s.148: 1. *Gelinparmağı*; 2. *Saçak mantarı*].

kadıntuzluğu Yabanî, çalı şeklinde, sarı çiçekli bir ağaçtır. kökü acıdır. *Karamuk. Amberbaris*; [Tıb.; TBAS s.148].

kadife çiçeği: *Birleşikgillerden*, çiçekleri genellikle parlak sarı renkte ve kadife görünümünde bir süs bitkisi, *Tagetes*, [TS II 1150; TÇA s.84].

kado: Kabak [DS VIII 2591; DİAT, 262: kak.]

kafesotu: 1. Emzik otu; 2. Karakafes otu; 3. *Yalancı havacıva otu, onosma borraginaceae*, [DS VIII 2592; TBAS s.148].

kafete: Domates [DS VIII 2592]

kafgal ~ karkal <Yun.: Fındık kozalağı [Trab.-2].

kafil: Komar [TBAS s.149].

kafkas ihlamuru: Ihlamur [TBAS s.149].

kaful <Ar.: Dikenlik, küme hâlinde ağaçlar, fundalık [KİAT 331: Tr.; Gün.; TBAS s.149].

kağaver: Yaban otu [DS VIII 2593]

kağmut: Devetabanı ya da İstanbul şalgamı denilen, *turpgiller* familyasından bir bitki ve meyvesi [DS VIII 2595]

kağsak otu: Tarlalarda görülen bir çeşit ot [DS VIII 2596; TBAS s.74; MBTS II 1514]

kah ~ kaḥ ~ kah: Elma ve meyve kurusu [Şav.; EYSV s.123; Al.]krş. *gah vd.*

Kāḥan: Tarladaki zararlı otlar [EYSV s.123].

kahkaha çiçeği: *Çitsarmaşığigiller* familyasından, uçları mavi çizgili beyaz çiçekler açan bir çeşit sarmaşıktır. *Ipomoea* [*convolvulaceae*] türlerine verilen genel ad. Bazı türler Türkiye’de süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Bk. Çit sarmaşığı mahmude otu, yalı otu. Eş anl. Boru çiçeği, gündüzsefası.* Aşağıdaki türler, süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir: *Ipomoea acuminata* [*vahl*] *roemeret schultes*: Çiçekler beyaz, mavi veya pembe renklidir, özellikle Güney Anadolu’da yetiştirilir. *I. Purpurea* [*L.*] *Roth*: Çiçekler pembe. Mor veya mavi renklidir. Türkiye’de en aygın olan türüdür [TS II 1158; TBAS s.149; BTS 319; Tıb.]. *krş. çitsarmaşığı*

kahma ~ kahmacık: Gelincik [TBAS s.149].

kâhmud ~ kahmut: Baharda çıkan, çiğ yenilen bir bitki. Yabani bir yiyecek [Güm.Gök.; EŞF s.314].

kahmuği: Yapraklarının alt yüzü beyaz tüylü bir cins kavak [DS VIII 2598]

kahnuç: Yenilen yabanî bir bitki [Erz.Mer. s. 195].

kahu <Far. Marul [DS XII 4529]

kahve <Ar.: Bazı bitkilerin tohum ve meyveleri kavrulup toz edildikten sonra kahve yerine kullanılmaktadır. Bu şekilde kullanılan başlıca türler aşağıda gösterilmiştir. *Cannabis sativa* L.: Çetene kahvesi. Meyvelerin öğütülmesiyle elde edilir. Yağlı bir sıvı hâlinedir. Elazığ bölgesinde kullanılır. *Gundelia touraefortii* L.: kenger kahvesi. Meyvelerin kavrulup toz edilmesiyle elde edilir. Güney Anadolu’nun bazı bölgelerinde [Gölnar, Karaman, Mut, Silifke] kullanılır. *Pistacia terebinthus* L.: Menengiç kahvesi. Olgun meyvelerin kavrulup öğütülmesiyle elde edilir. Bal kıvamında bir karışımdır. Özellikle Gaziantep bölgesinde kullanılır [TBAS s.149; MBTS II 1517; TS II 1159; BTS 319].

kak ~ kaka: Yemiş; elma ve kaysı gibi meyvelerin kurusu [DS VIII 2598; MBTS II 1520; Bar. s.282; Bozkır; SİYA s.642].

kaka [II]: Orman ağaçlarının meyvesi; kozalak [ARDER s.283].

kakaç: Mısır ve benzeri bitkileri kestikten sonra arta kalan kurumuş köklü kısım [Şav.].

kakalaşka: Bir çeşit acı biber [DS VIII 2601] *kaka* “ses taklidi”

kakali ~ kakıl ~ kakkil: Ceviz [DS VIII 2601; DS VIII 2602]

kakao <Fr.: *İkiçeneklilerden*, kakao, *Theobroma cacao*, [*Hint bademi*], [TS II 1160; BTS 320]

kakırdak: *kara çalı* [TBAS s.149].

kakma: Gelincik otu [DS VIII 2605; TBAS s.149].

kaktüs <Fr.: *Atlasçiçeğigiller* familyasından; *kaktüsgillerden*, yaprakları yayvan ve dikenli, güzel, parlak renkte çiçekler açan bir bitki, *Cactus*, [*atlas çiçeği*], [TS II 1162; BTS 320; Tıb.]. *krş. kaynanadili*

kakuk: kekik otu [TBAS s.149].

kakule <Ar.: *Zencefilgillerden*, sıcak iklimlerde yetişen ıtırılı bir bitki, *Elettaria cardamomum*, [TS II 1162]

kal: (2) Olmamış, yetişmemiş meyve. [DİAT 262: Ter.]

kalabak (*galabak*): *Nilüfer*. 1 m kadar yükselebilen, iki yıllık, mor çiçekli ve otsu bir bitki, *Arctium minus*, [TBAS s.110,149].

kalabak otu: Geniş yapraklı, kabak bitkisine benzeyen yabani ot [EDSK-II s.253: Sl. Süleyman Danişmend K.].

kalabar baklası: *Physostigma venenosum* tohum Semen [Zeh.Bit.].

kalağan: Fil kulağına benzeyen, geniş yapraklı ve dikenli bir bitki. Sapı soyulur, çiğ olarak yenilir [EAFSöz. s.68].

kalak: İri soğan [DS XII 4530]

käläk: Kavun [ADÜM-I185: Den]

kālām: Lahana, kelem [ADÜM-I185: Af.].

kalamak: Sedir ağacı [FT – 4/1 – 4-5, FM – 14; FHKA 330]

kalayık: Küçük yapraklı, kırmızı çiçekli bir süs bitkisi [EDSK-II s.253: Si. Tararlar K.].

kaldırak ~ kaldırık ~ kaldirik ~ kalduruk: *İspit*. Yenilebilen yapraklı bir bitki. Daha çok kuzeye bakan yamaçlarda, dere kenarlarında, çalılıklar ve sulak yerlerde yetişen, ilkbaharda mayıs-haziran aylarında genç sürgünler veren, yörede kavurması ve turşusu yapılan bir bitkidir. “*kaldirik kavurması*” adı ile bilinen yemeği sevilerek tüketilmektedir. [*Trachystemon orientalis*; Or.-zir.; TBAS s.149,150; Dur.].

kalegezen ~ kallegezen <Ar.: Havuç [DS VIII 2610]

kaleme <Ar.: Kavak ağacı [DS VIII 2609; MBTS II 1526]

kalık: 1. Tezek yığını; 2. Burun ucu; 3. kesilen meşe ağacının kökü [SİYA s.642].

kalkgit: Güz çiğdemi [TBAS s.150].

kallekabak: Bir çeşit kıs kabağı [DS VIII 2610]

kalleli: Karışık buğday [SİYA s.642].

kalmi: Domates [DS VIII 2610]

kalpak: Baharda duvarlarda çıkan, etli yaprağı şapka gibi olan yumru köklü bir bitki [DS VIII 2610]

kaluga: Kenger [TBAS s.150].

kaluğan: Eşek dikenini [TBAS s.150].

kaluş: Keçiboynuzu [TBAS s.150].

kam kavuk: Çengel sakızı [TBAS s.156].

kam meşe: Meşe. [TBAS s.157].

kama manca: Böğürtlen [TBAS s.157].

kamah ~ kemah: Bir cins dut. [ARDER s.273].

kamala: *Mallotus philipinensis* [Syn.*Rottlera tinctoria*] Meyve ve üzerindeki salgı tüyleri Fructus, Glandulae [Zeh.Bit.].

kamalak [I]: 1.Sedir ağacı; 2.Soymuk; 3.Sarı katran çıkarılan bir çeşit çam ağacı [TBAS s.150; DS VI 1905; DS VIII 2612; Gaz. 287]. *gamalal ~ gamalak ~ g'am'al'ak*

kamaşi: kestane kabuğunun dikenli kısmı [Trab.-2].

kambak buğday: Bir çeşit kılçıksız buğday [DS VIII 2614]

kambaz: Armut [DS VIII 2614]

kambel otu: Güveyfeneri [TBAS s.150].

kamberiz: *Karamuk* [TBAS s.150].

kambı ~ kamga ~ kamğa ~ kımga: Ağaç kırıntısı, ağaç kabuğu, yonga [MİLA s.407; SİYA s.644; MİLA s.407].

kambi [II]: Taze çay filizi [Gün.; Rize].

kambil otu: Güveyfeneri [TBAS s.150].

kambokiraz: Çilek [Trab.-2].

kamelya <Fr. *Çaygillerden*, 10 m kadar boylanabilen, büyük, beyaz, pembe Veya kırmızı renkte çiçekler açan, dayanıklı yapraklı bir bitki, *Camellia japonica*, [Japon gülü. Çin gülü], [TS II 1179; BTS 324]

kamış~ kamiş: *Buğdaygillerden*, 3 m kadar yükselebilen, otsu, çok yıllık, göl, dere ve bataklık kenarlarında yetişen bir bitkidir. Çay bitkisinin sürgünü. *Eş anl. beyaz kamış, kamış otu* [Terkos köyü-İstanbul], *süpürge kamışı*.

Phragmites australis [cav.] Trin. [Gramineae]-[TBAS s.150; TS II 1180; MBTS II 1542; RİA 322]. *gamiş*

kamşan: Tavşancıl otu [TBAS s.150].

kan ağacı: Zakkum ağacı [DS VIII 2617; TBAS s.150].

kan diken: bk. *kenger* [TBAS s.170]

kan portakalı: İçi kırmızı bir portakal türü [TS II 1189]

kanak: *Kenger*. Kökünden sakız elde edilen sütlü bitkilere verilen genel ad, sakız otu. Elde edilen sakıza *kanak sakızı* veya *kannık sakızı* denir. *Eş anl. ganak* [DS VIII 2617; TBAS s.150]. Bk. *ak kanak*, *çöp kanak*, *tüylü kanak*, *kanlık*, *kenger*, *sakız otu*

Kānar: köknar ağacı [AlAD,261: Bol.]

kanarya çiçeği <İsp. *Çançiçeğigillerden*, sarı renkli bir çiçek, *Tropaeolum peregrinum*, [TS II 1184]

kanarya otu <İsp. *Bileşikgiller* familyasından, *Çuhaçiçeğigillerden*, tohumları kafes kuşlarına yem olarak verilen, bir veya çok yıllık, sarı veya turuncu çiçekli ve otsu bir bitki. *Senecio* [Compositae] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, sarı veya turuncu çiçekli ve otsu bitkilerdir. Özellikle hayvanlarda zehirlenmelere neden oturlar. *Eş anl. küllüce otu. Senecio jacobaea* L.: Yakup otu. s. *Vernalis Waldst.et kit*: Ekin otu [Kemah-Erzincan]. s. *Vulgaris* L.: Toprak üstü kısımları âdet söktürücü olarak kullanılır. “Adikanaryaotu” denilen çeşidi, bütün yıl boyunca çiçek açan 10-40 santimetre boyunda bir veya iki yıllık otsu bir bitki. [Tıb.; TBAS s.150; TS II 1184]

kanatma: Kenger [TBAS s.151].

kanavcı otu: *Keklikgözü* [DS VIII 2617; TBAS s.151].

kanburuyan: Tosbağa otu [TBAS s.151].

kanca: :kamaşa benzeyen, toprakta sürüngeş şeklinde çoğalan bir bitki [UBA s.114]. *krş. köygöçüren*

kancalı yumaklı ot: Bir tür yumak şeklinde ot [*Scleranthus uncinatus* Schur; Ank.Ahlat. s.35-40].

kançal: Bir çeşit diken [DS VIII 2619]

kandamlası: Asya ve Avrupa'da ılıman bölgelerde yetişen, kırmızı veya sarı çiçekli, otsu bir bitki, *Adonis*, [TS II 1186; DS VIII 2620]

kandıra ~ kindıra ~ kindırka: Sulu yerlerde biten ince uzun yapraklarının kenarları keskin, ucu diken gibi, koyu renkli bir çeşit çayır otu [DS VI 2049; DS VIII 2808; DS VIII 2809; MBTS II 1675; SİYA s.652].

kandıra ağacı <Lat. *kandıra*: *Mineçiçeğigillerden*, ıtırılı bir süs bitkisi *Lipia citriodora* [TS II 1186; MBTS II 1550]

kandil çiçeğı: *Civanperçemi* [TS II 1186; MBTS II 1550; TBAS s.151].

kandil otu: *Güveyfeneri*. *Ballıbabagillerden* bir bitki, *ballo ta acetabulosa Labiatae*, [DS VIII 2621; TBAS s.151].

kandil sakızı: Yakı otu [TBAS s.151].

kangal ~ kanğal ~ kongol: [SİYA s.644].

kangal diken: Eşek diken [TBAS s.151].

kangal¹⁶⁶: 1. Gövdesi yenen dikenli bitki, dikenli bir çeşit ot; 2. Deve diken; 3. Yabanî enginar, [*kangal diken*]; 4. Baharda bazı yörelerde *Hidrellez* sıraları açan, sert ve uzun saplı bir çiçek [TÇA s.84; TS II 1187; DS VI 1911; DS VIII 2621; DS VIII 2917; Erz.İ.A., III 117; ETA II 598; Krs.Y.A., 299, 475; Tok.-Ay.; Yer.Bit.].

¹⁶⁶ "Hidrellez sabahı köylü gün doğmadan kalkıp bu çiçeğı koparır. Eline, koluna dizine sırtına "Bedenime kuvvet ver." diyerek bununla vururlar. Aynı geleneğı bugün Batı Trakya Türkleri de sürdürmektedir." [TÇA s.84]. *krş kireçli*

kangala: 1. Gelincik çiçeği [DS VIII 2622]; 2. Lale [TBAS s.151].

kanger: Kenger [TBAS s.151].

kangılız: Gelincik, lale [TBAS s.151].

kanğıran: Bir tür armut [SOS s.107Ladik-Sm.].

kangırcak: Tazeyken yenen, bir karış boyunda bir çeşit ot [DS VIII 2622]

kankurutan: *Adamotu* [TS II 1188; TBAS s.151].

kanlı kadife: Bahçe çiçeği, kalın, koyu yeşil yapraklı, kalın vişneçürüğü renginde çiçekleri var. Horoz ibiği de denir [UBA s.113].

kanlıca mantarı: Kırmızı renkli, yenilen bir çeşit mantar. *Lactarius* [*Russulaceae*] türlerine verilen genel ad. Aşağıdaki türler kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetişmekte ve yenilecek mantar olarak pazarlarda [Bolu, İstanbul] satılmaktadır. *Eş anl. Çam mantarı çintar, melki merki. Lactarius blennius* Fr.: Acı mantar, biberli mantar, dırbalan, diiburan. *Bk. Biberlice. Deliciosus* [*L.exFr.*] s.F.Gray. [*syn: L. Salmonicolor heim et lacl.*]: Çintar, kabilca, melki merki sütlü mastar. Çok tanınmış yenen bir türdür. Pazarlarda satılır. *İ. Mitissimus* Fr.: Sütlü mantar. Yenen bir türdür. *A.Piperatus* Fr. *Ex scopoll:* *Bk. Biberlice. L.volemus* Fr.: kirit, koç mantarı tirit, tirit. Karadeniz Bölgesi'nde fındık bahçeleri altında yetişmektedir. Bu ad bazen "tavukbacağı mantarı" için de kullanılmaktadır [TBAS s.151; DS VIII 2626]. *bk. biberlice ~ tavukbacağı mantarı*

kanlık: *Scorzonera sublanata Lipschitz* [*Compositae*]. 10-25 cm yükseklikte, çok yıllık, kalın köklü, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Isparta bölgesinde [Çallı köyü- Gelendost] kökünden sakız çıkartılır. Van bölgesinde ise sakız elde etmek için s. *Cinerea Boiss.* türü kullanılmaktadır. *Eş anl. Dağ sakızlı kannık sakızlı kır sakızı* [TBAS s.151]. *bk. tekesakalı ~ yemlik ~ yer sakızı*

kanlıpınar: Kısa saplı kırmızı renkli bir çeşit kiraz [DS VIII 2626]

kannık sakızı: *Kannık* [TBAS s.152].

kanotu: *Kantaron*. *Gelincikgiller* familyasından kan kırmızı renkte, çok yıllık, zehirli bir bitki. Rutubetli yerlerde, çayırarda ve ormanlarda yetişen, çiçekleri boya maddesi olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. *Mineçiçeğigiller* familyasından; gövdesi dört köşeli, sapsız yaprakları tüylerle örtülü, otsu bitki veya ağaççıktır. Çiçekleri başak durumundadır. Renkleri eflatun veya bazen de alacalıdır. Yurdumuzda yetişen *verbana officinalis* denilen türü 30-80 cm boyunda, bir veya birçok yıllık otsu bir bitkidir. Otsu kısmı ve kökü glikozit, tanen ve acı bir madde ihtiva eder. [*Hypericum perforatum*]-[Or.-zir.; TS II 1189; TBAS s.152; Tıb.]. *krş. kantaron ~ kuzukıran ~ mineçiçeği ~ yara otu*

kantar aşlama <Lat.: Bir çeşit armut [DS VIII 2627; MBTS II 1553].

kantar kabağı: Su kabağı [TS II 1190]

kantar sapı: İnce ve ucu püsküllü, kamışa benzeyen yabanî ot [Ips. Hıdırköy; EDSK-II s.253].

kantara: Bir tür armut [SOS s.107: Gölköy-Or.].

kantaran ~ kantaron (otu): <Yun.: *Hypericum* [*Guttiferae*] türlerine verilen genel ad. 1. *kızılkantarongillerden*, hekimlikte kullanılan, sarı çiçekli acı köklü, küçük bir bitki. Otsu veya çalı görünüşünde ve genellikle parlak sarı çiçekli bitkilerdir. Türkiye’de 70 kadar türü bulunduğu bilinmektedir. Çiçekli dalların zeytinyağında bırakılmasıyla elde edilen hülâsa kantaron yağı adı altında yara iyi edici olarak kullanılır. Hayvanlar için zehirlidir. 2. *İkiçenekliler* sınıfının, *bileşikgiller* familyasından, bütün dünyada, özellikle ılıman bölgelerde yaygın olan çok yıllık veya bir yıllık bitki. *Birleşikgillerden*, sarı mavi kırmızı çiçekli türleri bulunan otsu bir bitki, *Eş anl. binbirdelik otu, kan otu, kılıç otu, koyunkıran, kuzukıran, mayasıl otu, püren* [Adana], *sarı kantaron, yara otu*. Bazı türlere özel adlar verilir. *Hypericum calycmum* L.: koyunkıran. kuzukıran. *H. Empetrifolium* Willd.: Sarı püren. Çiçekleri boyar madde olarak kullanılır. *H. Perforatum* L.: Binbirdelik otu. *H. Scabrum* L.: kepir otu, kızılçık otu, mayasıl otu. *H. Triguetrifolium turra*: Pırpır otu [Avsa

adası-Balıkesir]-[Tib.; TS II 1190; Gelibolu; BTS 328; Or.-zir.; TBAS s.152].

bk. ~ krş. kanotu ~ kırmızı kantaron ~ kuzukıran ~ yara otu

kantartopu: Küçük, tatlı kavun [DS VIII 2627].

kantaryon: Kırmızı kantaron [TBAS s.152].

kantel: Ağızda kekremesi tat bırakan olgunlaşmış hurma [ARDER s.284].

kantepen: Peterair [TBAS s.152].

kantiyane <Lat.gentiana: Kızılkantarongillerden, hekimlikte iştah açıcı olarak kullanılan bir tür bitki [TS II 1191].

kantorbası: kırmızı turp [DS VIII 2628; MBTS III 3186]

kanyaş~ kanyaşı ~ kanyaşı otu: *Sorghum halepense* [L.] Pers. [Gramineae], 30-150 cm yükseklikte, sulu yerde yetişen, çok yıllık, rizomlu ve otsu bir bitkidir. Hayvanlarda zehirlenmelere neden olur. *Eş anl. ganyaş, ganyaşl ganyeş, ganyeşi, ganyeşil, kanyaşı* [TBAS s.152; DS VI 1915; DS VIII 2628; UBA s.113; Gelibolu] *bk. darı*

kapaklıca armudu: Bir tür armut [SOS s.107: Gerze –Sn.].

kapama: Yeşil fasulye [EŞF s.314].

kapari: Kebere [TBAS s.152].

kapcık ~ kapcuk ~ kapcuh ~ kıpçak: 1. Tahıl tanelerinin kabuğu; 2. Meyve kabuğu [SİYA s.644].

kapçık otu: *bk. gelincik* [TBAS s.152].

kapçık: Ceviz, fındık, fıstık gibi sert kabuklu meyvelerin kabuğu; soyulmuş buğday kabuğu [DSİ s.195: karaman/kızıllarağini; Fel. s.49].

kapıncak ~ kapırcak ~ kapurcak: *bk. gelincik* [TBAS s.152, 153].

kapina: 1.Böğürtlen; 2.Yasemin [TBAS s.152].

kaplama otu: İri yapraklı, dalak kıyma hastalığında dövülüp iyice ezilerek ağırlı bölgeye serilen bir bitki [UBA s.113].

kaplan postu: Koyu turuncu, üzerinde siyah benekleri Olan bir çeşit susam çiçeği [DS VIII 2634].

kaplanboğan: *Kurtboğan*. Bir çeşit bitki [*Aconitum L.*]-[Tıb.Bit.; Zeh.Bit.; DS VIII 2634; MBTS II 1562; TBAS s.153].

kaplıca: Taneleri ufak, bulgurluk bir çeşit buğday, *Triticum Monococcum*, [TS II 1200; DS VIII 2634]

kaplıngaba keleş: Ekin tarlalarında yetişen afyon büyüklüğünde meyvesi olan bir bitki [DS VIII 2635]

kaplumbağa otu: *Mahmude otu*. Çiçekli yabanî ot [EDSK s.28: *Hvs.* Osmanlı K.; TBAS s.153].

kapraç: Kabuğunda sarı boya elde edilen bir ağaç [ARDER s.284].

kapuçin <*Fr. capucine*: Latin çiçeği [TS II 1201].

kapurcak: Gelincik [TBAS s.153].

kar ardıcı: Araştırma alanında orman sınırının üzerinde hemen göze çarpan ağaç formundaki bitki türüdür. Kar yağışının çok olduğu yüksekliklerde bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir [*Juniperus foetidissima-Cupressaceae*; TBAS s.228].

kar çiçeği: 1. Kardelen; ilkbaharda karın altından çıkan, soğana benzeyen beyaz ve tatlımsı bir bitki; 2. Çan çiçeği; 3. Acı çiğdem; 4. Manisa lalesi; 5. Sarı kokulu [TBAS s.159,160; TS II 1214; EAFSöz. s.68].

kar diken: *Pişik* geveni; *dişotugillerden*, pembe çiçekli bir tür çalı, *Acantholimon echinus*, [TS II 1215; TBAS s.160,161].

kar topu: Dağlarda, taş aralarında açan "menekşe"nin beyaz olanı [TÇA s.83].

kara ağaç: *Ulmus* [*ulmaceae*] türlerine verilen genel ad. 30-40 m kadar yükselebilen ağaçlar. Çiçek durumları yapraklardan önce meydana gelir. Türkiye’de aşağıdaki üç tür yetişmektedir. *Ulmus glabra* Hudson: Orta ve Güneydoğu Anadolu. *U. Laevis pallas*: Trakya ve Kuzeybatı Anadolu. *U. Minör miller*: kuzey Anadolu [TBAS s.153].

kara ağ: *Komar* [TBAS s.153].

kara ardıç: Ardıç [TBAS s.153; Zeh.Bit.].

kara asma: *bk. sarmaşık* [TBAS s.153].

kara aş: Karamuk [TBAS s.153].

kara bit otu: Mevzek otu [TBAS s.153].

kara burçak: Burçak [TBAS s.153].

kara çalı: *Paliurus spina christi* Miller [*rhamnaceae*]. 2-4 m yükseklikte, kışın yaprağını döken, kuvvetli dikenli ve sarı çiçekli bir çalıdır. Meyveleri [kakırdak] idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. Çalı dikenl çaltı dikenl çeşmezen* [Farsça], *İsa dikenl kara çaltl kara diken, kışla dikenl* [Trabzon], *kunar, sincan dikenl sincan dikenl* [TBAS s.154]. *bk. çıçırğan*

kara çaltı: *Karaçalı* [TBAS s.154].

kara çöpleme: Karaca ot [TBAS s.154].

kara çörek: Çörek otu [TBAS s.154].

kara derme: Boz ot [TBAS s.154].

kara diken: Böğürtlen; 2. Ala cehri; 3. *karaçalı* [TBAS s.154; DS VIII 2642]

kara erik: *bk. temas* [DS X 3817].

kara fatma: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

kara gelincik: Gelincik [TBAS s.155].

kara geven: Geven [TBAS s.155].

kara gevrek: Felahiye bağlarında yetişen üzüm çeşitleri [Fel. s.49].

kara göbek: Kırlarda açan soğanlı bir çiçek [TÇA s.84].

kara göndürme: 10-75 cm yükseklikte, Silifke bölgesinde bu adlatanının, çok yıllık ve otsu bir bitki, *Sanguisorba minör scop. Subsp. Muricata* [spach] briq. [Rosaceae]-[TBAS s.155]. bk. çayır düğmesi

kara günlük: Günlük ağacı [TBAS s.155].

kara hindiba: *Taraxacum* [Compositae] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, rozet yapraklı ve sarı çiçekli bitkilerdir. Rozet yaprakları pazarlarda satılmakta [Antalya], salata hâlinde veya pişirilerek yenmektedir. Bk. Hindiba. Eş anl. Arslanışi, gelingöbeği [Aksaray, Niğde], keklik otu, radika [Antalya-İzmir], şeytanarabası. *Taraxacum turcicum van soest*: Türk kara hindibas. İstanbul civarında yaygındır [TBAS s.155].

kara hurma: *Diospyros lotus L.* [Ebenaceae]. 15 ve kadar yükselebilen, kışın yapraklarını döken sarımsı beyaz çiçekli bir ağaçtır. Meyve 15-20 mm çapında, sarımsı renkli ve küremsi şekillidir. Meyvesi yenir. kurutulmuş hâlde satılır. kuru meyve özellikle Yusufeli [Artvin] bölgesinde elde edilir ve Doğu Anadolu [Ağrı Erzurum ve kars] da kullanılır. Eş anl. Hırnik [Arpaçay-kars], hırniyh [İğdır-kars], hurma eriğlkara yemiş [kemaliye-Edirne], Yahudi hurması. *Diospyros kaki L.*: Trabzon hurması. Meyveleri turuncu renkli ve portakal büyüklüğündedir. Meyvesi için özellikle Karadeniz bölgesinde yetiştirilir. Eş anl. Amme, Japon hurması [Artvin]-[TBAS s.155].

kara ısırgan: Isırgan [TBAS s.156].

kara iskorçina¹⁶⁷: bk. iskorçina [TBAS s.144].

kara kavıt ~ kara kavlak ~ kara kavluk ~ kara kavruk: Çengel sakızı [TBAS s.156]. krş. karakavak

¹⁶⁷ <İt. scorzone

kara kazancık: Gelincik [TBAS s.156].

kara kekik: *Kaya kekiği*. 10-40 cm yükseklikte, çok yıllık, mor veya pembe çiçekli ve kuvvetli kokulu bir bitkidir. Gaziantep, Diyarbakır, İskenderun ve Mardin bölgelerinde *zater* adı altında *kekik* gibi. Yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır. İstanbul aktarlarında da satılmaktadır. *Eş anl. Ayaklı kekik, karabaş kekik, zater. Thymbra spicata L. [Labiatae; TBAS s.156]. bk. kekik ~ kaya kekiği*

kara keme: Yer mantarı [TS II 1206; MBTS II 1639].

kara koruğu: *bk. deniz börülcesi* [TBAS s.157].

kara kök: Yemlik [TBAS s.157].

kara lahana: Bölgede geniş bir yetiştirme alanına sahiptir. Toprak yönünden fazla seçici değildir. Rutubetli olan yerleri tercih eden bitki, her mevsim taze olarak bulunmaktadır. [*Brassica oleracea var. Acephala subvar. Laciniata [jarmuż; Gir.; Giresun-Ağ.]*].

kara mama: Böğürtlen [TBAS s.157].

kara mancar¹⁶⁸: Böğürtlen [TBAS s.157; DS VIII 2650]. *bk. karamanca*

kara mantar: Kayın mantarı. Yelpaze veya yassı huni biçiminde, alt kısmında ince delikler bulunan, üstü kirli sarı ve uçları kömür karası renkli bir mantardır. Karadeniz Bölgesi ormanlarında devrilmiş ağaç gövdeleri üzerinde gruplar hâlinde yetişir. Pazarlarda satılır. Gençken yenir. *Polyporus squamosus [huds.ex Fr.] Fr. [Polyporaceae]* [TBAS s.157].

kara mürver: *bk. mürver* [TBAS s.158].

kara nane: Nane [TBAS s.158].

kara ot [I]: 1. Ada çayı; 2. Mercanköşk; 3. Sarılık hastalığının iyileşmesinde kullanılan ot [TBAS s.158; DS VIII 2652].

¹⁶⁸<Erm. banjar

kara pelin: Yavşan [TBAS s.158].

kara sakız: Yakı otu [TBAS s.158].

kara sapla ~ kara şabla ~ kara şalva ~ kara şapla: 1. Yaprğından siyah boya elde edilen kötü kokulu, ısırgan otuna benzer bir ot; 2. Ada çayı [DS VIII 2653; TBAS s.158].

kara silcan: Silcan [TBAS s.158].

kara söğüt: Söğüt [TBAS s.158].

kara süpürge: Yavşan [TBAS s.158].

kara topalak: Çok yıllık, yumrulu ve otsu bir bitkidir. Yumruları tazeyken yenir. *Bk. İncirop. Eş anl. Arap topalağl gecebiten, topalak. Cyperus esculentus L.: Abdülleziz. Topalak. Yumruları yenir. Cyperus rotundus L. [cyperaceae]-[TBAS s.159].*

kara üzüm:kara üzüm [EYA 177].

kara yandırık: Dikenli yabanî ot. [Hvs. Osmanlı K.; EDSK s.28].

kara yaprak: 1. Bir çeşit elma [DS VIII 2654];2. Yapraklarının koyu yeşil olması uzaktan siyah gibi görünmesinden dolayı bitkiye “kara yaprak” denilmiştir [*Hedera helix-Araliaceae*; TBAS s.224].

kara yavşan: Yavşan [TBAS s.159].

kara yonca: *Yaban yoncası*. Yaprakları siyahımsı olan yabanî yonca. İç hastalıkları iltihaplanmalarında çayı içilen bir bitki [DS VIII 2655; UBA s.113; Siv.2].

kara yosunu: Çayır ve ormanlarda yumuşak bir bitki oluşturan çiçeksiz bitki [TS II 1213; BTS 334]

kara_lahana [gara_lahana]: Yaprakları koyu olan bir tür lahana [TYA s.140].

karaağaç ~ karaç ~ karageç: *İkiçenekliler* sınıfının, *karaağaçgiller* familyasından, kışın yaprak döken, bir çeşit orman ağacıdır. [Tıb.; TS II 1203; BTS 334]

karaağır: Yapraklarını dökmeyen, mor çiçek Açan bir çeşit ağaç [DS VIII 2637].

karaardıç: *Servigiller* familyasından, yerde yatık, pulsu yapraklı, dünyada Güney Avrupa'da, ülkemizde ise Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri ile kısmen İç Anadolu Bölgesi'nde yetişen, çalı şeklinde bir bitki türü, *Juniperus sabina* [TS II 1203; BTS 334; TİYA 233].

karababa: Çiçekli dalları kalp hastalıklarına karşı kullanılan bir bitki [Antalya-kumluca] *Lavandula stoechas* L. [TBAS s.296].

karabacak: 1. *Zatülcemp* hastalığında kaynatılarak içilen, *Maydanozgillerden* bir bitki; 2. Bir cins lahana; 3. Baldırıkara denilen, *eğreltiotugillerden* bir ot; 4. Venüssaçı [DS VIII 2637; SİYA s.644; TBAS s.153].

karabadacık: Mürdüm eriği [DS VIII 2637].

karabahni: Bir çeşit üzüm [DS VIII 2637]

karabaldır: *bk. baldırıkara* [TBAS s.153].

karabaldırcan: Patlıcan [DS VIII 2637].

karabaşkekik: *bk. kara kekik* [TBAS s.153].

karabaş otu: 50 cm kadar yükselebilen, mor çiçekli ve çalimsı bir bitkidir. Baş ağrısı ve bağırsakların temizlenmesi gayesiyle kaynatılarak içilen bir bitki. Yaprak ve çiçeklerinden uçucu yağ elde edilir. *Eş anl. gargan* [Muğla], *keşiş otu, yalancı lavanta çiçeği. Lavandula angustifolia miller:* Lavanta çiçeği. Batı Akdeniz kökenli bir türdür. Süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilir. Çiçekleri koku verici olarak İstanbul'da satılmaktadır *Lavandua stoechas* L. [*Labiatae*; UBA s.113; TBAS s.153; Tıb.]

karabaşotu: Yaprak ve çiçeklerinden uçucu yağ elde edilen, 50 cm kadar yükselebilen, mor çiçekli ve çalimsı bitki, *Lavandula stoechas*, [TBAS s.153].

karabaş: 1. Karabaşak; 2. Pancar; 3. Bir cins ot; 4. Mısırlarda olan bir mantar [DS VIII 2638].

karabaşak: 1. Kısa dayanıklı sert buğday [*karabaş*]; 2. Bir cins Pirinç [DS VIII 2638].

karabiber [*dar-i fülful*]: *İkiçenekliler* sınıfının, *karabibergiller* familyasından, vatanı Doğu Hindistan olan, yaprak dökmeyen tırmanıcı bir bitkidir. [Tıb.; TS II 1204; BTS 335].

karaboğaz: Bir çeşit soğan [DS XII 4533].

karabuğday: *Karabuğdaygillerden*, tohumları için yetiştirilen, bir Yıllık bitki, *Fagopyrum*, [TS II 1204].

karabulgar: Küçük salkımlı bir cins üzüm [DS VIII 2638].

karaburcu: Küçük taneli kokulu, pekmez yapmaya elverişli bir cins üzüm [DS VIII 2638].

karabüzgül: *bk. karaburcu* [DS VIII 2638].

karaca darısı: *Buğdaygillerden*, hayvanlara yedirilmek için ekilen bir bitki, *Panicum milliaceum*, [TS II 1204]

karaca kovuk: *bk. çengel sakızı* [TBAS s.153]

karaca ot: *Helleborus orientalis lam.* [*Ranunculaceae*]. 60 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, yeşilimsi beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. kökü hayvan hastalıklarında kullanılır. *Eş anl. Bohça otu, boşça otu, boynuz otu, çatlak otu* [Daday-kastamonu], *çöplemecik, danabağırtan, danakıran* [Hamsiköy-Trabzon], *keklik otu* [Balıkesir], *kara çöpleme, patlak çiçeği* [Azdavay-kastamonu], *siyah harbak. Helleborus vesicarius Aucher.*

Patlakçiçeği, patlak otu. Güney Anadolu Bölgesi'nde [Adana, Gaziantep, kahramanmaraş] yetişir. Zehirli bir türdür [TBAS s.154; TS II 1204; Or.-zir.; TBAS s.154]. *bk. ak çöpleme ~ çörek otu ~ danabağırtan ~ patlak çiçeği*

karaca otu: Çörek otu [TBAS s.154].

karaca üzüm: Kurutulmuş üzüm [EDSK-II s.253: *Hvs.* Osmanlı K.].

karaca: 1. Çörek otu; 2. karamuk [TBAS s.153].

karaca: *bk. karaburcu* [DS VIII 2638].

karacaâç: Karaca ağaç. [DTYA 70: VII-5].

karacakovuk: Çengel sakızı [TBAS s.153].

karacaoccanı: *bk. çörekotu* [TBAS s.154].

karacaoğlan mantarı: Kayın mantarı [TBAS s.154].

karacık: Buğday tarlalarında biten yuvarlak, kara tohumlu bir çeşit bitki, [*karagülle*]-[DS XII 4533]

karacuh: Ot tohumu [SİYA s.644].

karacuk saçı: Yonca ve fiğe benzeyen yabanî bir ot [TÇDSK s.40].

karaçalı: *Hünnapgillerden*, 2-4 m yükseklikte, kışın yaprağını döken, kurak yerlerde yetişen, çiçekleri altın sarısı renginde, dikenli bir bitki, *Paliurus spinosa* [TS II 1204; TBAS s.154; DS VIII 2640; DS XII 4533; MUYAT s.441].

karaçam [I]: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı 30 m kadar boylanabilen, deniz seviyesinden 1500 m kadar olan yüksekliklerde yetişen, ülkemizde Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz ve yer yer Orta Anadolu'da ormanlar oluşturan bir ağaç türü, *Pinus nigra* [TS II 1204; BTS 332]

karaçam ~ karaçan [II]: Sarı çiçekli baklagillerden bir bitki [DS VIII 2640]

karaçam: Çam [TBAS s.154].

karaçavuş: Bir tür üzüm [TS II 1204].

karaçayır: *Buğdaygillerden*, çimen biçiminde veya geniş çayır olarak yetiştirilen bir park bitkisi, *Lolium*, [TS II 1205]

karaçayır: Hayvanların otunu yemeyi pek sevmediği çayır [Siv.2].

karaçön: Amasya elmasına benzeyen bir çeşit kış elması [DS VIII 2641]

Karadeniz lahanası: Bölgede geniş bir yetiştirme alanına sahip olan, nemli olan yerleri tercih eden bitki, her mevsim taze olarak bulunmaktadır. karalahana yörede en çok kullanılan bitkilerin başında gelir. Yöre halkı tarafından hemen hemen her türlü yemeği olan lahananın sarması, döşemesi ve çorbası önemli yemek çeşitleridir. Bunun yanında bu bitkiden hekimlikte de faydalanılmaktadır. [*Brassica oleracea var. Acephala*; Or.-zir.] *krş. karalahana*

karadut: Dut [TBAS s.154].

karadut: Siyah renkte olan dut [TS II 1205]

karageven otu: Bir tür ot [Gelibolu]

karagevrek: Bir çeşit üzüm [TS II 1205; DS VIII 2643]

karagöl buğdayı: Karamsı, sert bir çeşit buğday [DS VIII 2643]

karagöz çiçeği: *bk. karagöz* [DS VIII 2643]

karagöz fasulye: *bk. karagöz* [DS VIII 2643]

karagöz mancarı: *bk. karagöz* [DS VIII 2643]

karagöz: 1. Çengel sakızı; 2. Gelincik; 3. Ebegümeci; 4. Börülce; 5.Fasulye; 6. Başı kara bir çeşit buğday; 7. Bir çeşit çiçek; 8. Nohuttan büyük meyveleri yenen, odunu çok sağlam olan bir cins ağaç. 2 m kadar yükselebilen, kışın yaprak döken, dikensiz, küçük ve beyaz çiçekleri olan bir ağaççıktır. Meyve

küçücük bir elma görünüşünde, önce kırmızı ve sonra siyah renkli ve tatlı lezzetlidir. Batı ve Orta Anadolu dağlarında yetişir ve meyvesi yenir *Amelanchier parviflora* Boiss [*Rosaceae*]-[Çepni, Gemerek-Sivas]-[TBAS s.155; DS VIII 2643; SİYA s.644].

karagülle: bk. *karacık* [DS XII 4533]

karagürgen: Gürgen [TBAS s.155].

karağan: 1. Fırça gibi kullanılan, sert tüylü bir bitki; 2. Yapışkan ve kokulu yaprağı olan, bodur funda boyunda dikensiz bir bitki [DS VIII 2644]

karağan: 1. Pamuk otu; 2. Ayıkulağı; 3. Fesçitarağı; 4. Meşe [TBAS s.155].

karağı: Pamuk otu [TBAS s.155].

karahan: Pamuk otu [TBAS s.155].

karahindiba: Yol kenarlarında ve boş alanlarda yetişen, yaprakları ve dilimlenerek kurutulmuş kökleri su ile kaynatılarak içilmek suretiyle kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanan bir bitki [*Taraxacum officinale*; Or.-zir.; TS II 1205; Tıb.; TBAS s.155]. *krş. aslandışi*

karahurma: 15 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını Döken, sarımsı beyaz çiçekli bir ağaçtır, *Diospyros lotus* [TBAS s.155]

karahülün: Karadut [DS VIII 2645; MTS II 1310]

karaişgildi: Yaban mersini [DS VIII 2645]

karakabuk: 1. Kestane; 2. Tarçın [DS VIII 2645; SİYA s.644; TBAS s.156].

karakafes (otu): *Symphytum* [*boraginaceae*] türlerine verilen genel ad. *Sığırdilgillerden*, çiçekleri beyaz ve menekşeye çalar kırmızı renkte, eczacılıkta kullanılan, çok yıllık, otsu ve tüylü bir bitki. Çok yıllık, otsu ve tüylü bitkiler. Çiçek beyaz, pembe veya mavimsi renkli. s. *Officinale* türü tedavi maksadıyla kullanılır. *Eş anl. eşekkulağı, kafes otu* [TS II 1206; TBAS s.156]

karakat: Kestane [DS VIII 2645; TBAS s.156]. *bk. karakabuk*

karakavak: 1. Kavak; 2. Çengel sakızı [TBAS s.156; TS II 1206; Siv.2].

karakavruk: *bk. çengel sakızı* [TBAS s.156]

karakavuk: 1. Hindiba; 2. Kuzukulağı; 3. Çörekotu; 4. Sakızotu [DS VIII 2646]

karakavza: Yaban havucu [TS II 1206]

karakayın: Yemişli ağaç [DS VIII 2646]

karakazancık: Gelincik çiçeği ve bitkisi [DS VIII 2646; TBAS s.156; MBTS II 1623]

karakılçık: Kılçıkları siyah olan, kırmızı veya beyaz, soğuğa dayanıklı sert taneli buğday [TS II 1206; DS VIII 2646; DS XII 4534; SİYA s.644].

karakıllı: Kestane [DS VIII 2645; TBAS s.157]. *bk. karakabuk*

karakız mantarı: Cincile [TBAS s.157].

karakovuk: Su kıyılarında yetişen, *maydanozgillerden*, böbrek taşı düşürmek için suyu içilen bir bitki. kumlu toprakta yetişen, kökünden sakız elde edilen bir bitkidir. Bu sakıza *çıtılık*, *cırtlık*, *çingene sakızı* veya *dip sakızı* adı verilmektedir. *Eş anl. Çengel sakızı, karakovruk* [UBA s.113; DS VIII 2647; MBTS II 1755]

karakulak [I]: Zambak cinsinden bir çeşit çiçek [DS VIII 2647].

karakulak [II]: Kayın mantarı [TBAS s.157].

karakulak mantarı: *bk. kayın mantarı* [TBAS s.164]

karakurut: Karaardıç ağacı [DS VIII 2648; MBTS II 1803].

kakaruş mantarı: Koçlama mantarı [TBAS s.157].

karalahana: Bölgede geniş bir yetiştirme alanına sahip olan, nemli olan yerleri tercih eden bitki, her mevsim taze olarak bulunmaktadır. karalahana yörede en çok kullanılan bitkilerin başında gelir. Yöre halkı tarafından hemen hemen her türlü yemeği olan lahananın sarması döşemesi diblesi ve çorbası önemli yemek çeşitleridir. Bunun yanında bu bitkiden hekimlikte de faydalanılmaktadır. [*Brassica oleracea* var. *Acephala* [Or.-Zir.; TS II 1207]. *krş. Karadeniz lahanası*

karalık: Bir cins üzüm [DS VIII 2649].

karalüle: Bir tür bitki [Gelibolu].

karamama: Böğürtlen çalısı [DS VIII 2650; TBAS s.157].

karaman kimyonu: *Maydanozgiller* familyasından Doğu Anadolu bölgesinde yetişen 2 yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.157]. *bk. Frenk kimyonu*

karamanca: *Karalahana* [DS VIII 2650].

karamanı: Çekirdeksiz kuru kayısı [EYSV s.124].

karamarı: Bir cins siyah üzüm [DS VIII 2650].

karamaz: Damlara örülen bir çeşit yabancı bitki [DS VIII 2650].

karamih ~ karamuh ~ karamık ~ karanbı ~ karanbuk: *Karanfilgillerden*, ekin tarlalarında biten, Saçma büyüklüğünde meyveleri olan dikenli bir bitki, çalı. 2 m kadar yükselebilen, yaprakları karşılıklı çiçeği pembe mor renkte, çok yıllık, çok dikenli ve zararlı bir bitki. Meyveleri taze veya kurutulmuş hâlde yenir. Sivas bölgesinde meyvelerinden yapılan tatlıya *garaş* [*kara aş*] adı verilir. Genç sürgünleri sebze olarak kullanılır. Bazı yayınlarda *agrastemma githago* [*Caryophyllaceae*] türüne de "karamuk" adı verildiği görülmektedir. *Eş anl. Amberbaris, diken üzümü, ekşimen* [kayseri], *garamık, giraba, girabuh, gızanbah, hatuntuzluğu, kadıntuzluğu, kamberiz, karaca, karamih, karamık, karamuk diken, karanbuk, kızambuk, kızamık, sarı çalı. Berberis vulgaris* L.: Zibike [Gümüshane]- *Agrostemmagithago. Berberis crataegina* DC.

berberidaceae; [SİYA s.644; TBAS s.157,158; Siv.2; TS II 1209; DS VI 1920, 2053; DS VIII 2650; DS VIII 2663; MBTS II 1572; Tıb.; MİLA s.407; TÇDSK s.43]. *bk. buğday çiçeği*

karamış ~ karamış: Kocayemiş, karayemiş [DS XII 4534; TBAS s.157; Rize; Rize-Pazar]-[Ağ.].

karamlık: Ağaç çileği [SİYA s.644].

karamoru: Bir çeşit armut [DS VIII 2651].

karamuk [II]: Böğürtlen meyvesi [EDSK s.28: *Uzk.* Gazi Mehmet K.; SİYA s.644].

karamuk [III]: Buğday çiçeği [TBAS s.158].

karamuk diken: *bk. karamuk* [TBAS s.158].

karan: Yaban nanesine benzeyen bir bitki [DS VIII 2651].

karan: Pamuk otu [TBAS s.158].

karanfil ~ karamfil ~ karefil <Far.: 1. *Karanfilgillerden*, ülkemizde doğal olarak yetişen 67 türü bulunan, bazılarının kültürü Yapılan, güzel renkli çiçekler açan, bir ya da çok yıllık bir süs bitkisi, *Dianthus Caryophyllus*; 2. *Mersingillerden*, Molük adalarında, Filipinlerde ve Hindistan'da yetişen bir ağaç, *Caryophyllus aromaticus*, [TS II 1209; BTS 336; DS VI 1900; MBTS II 1572].

karanfil elması: Yazın yetişen, yeşil renkli, kokulu bir cins elma [DS VIII 2651].

karanfil kökü: Kök karanfil. Kurutulmuş kökleri karanfil kokulu olup çaya koku vermek için kullanılır [UBA s.113; TBAS s.158].

karanfilbaştütün: Yaprakları ince bir cins tütün [DS VIII 2651].

karanfilçiçeği: *İkiçenekliler* sınıfının, *karanfilgiller* familyasından; karşılıklı ensiz sivri yapraklı, düğüm düğüm ince saplı, 300 kadar çeşidi bulunan, otsu bir süs bitkisidir. *Dianthus caryophyllus* [Tıb.].

karanıt: Geniş yapraklı, uzun boylu bir ağaç [DS VIII 2651].

karantı diken: Böğürtlen [TBAS s.158].

karantı: *bk. böğürtlen* [TBAS s.158].

karaoglan [I]: Patlıcan [DS VIII 2652].

karaoglan [II]: Zeytin [DS VIII 2652]. *krş. karatavuk ~ karatombalak*

karaparmak: *bk. karasergi* [DS VIII 2652].

karasergi ~ karasirke: Siyah, yuvarlak, eksi bir çeşit üzüm [DS VIII 2652].

karasuluk: Beyaz, sulu bir cins üzüm [DS VIII 2653]

karatamas: Mürdüm eriği [DS VIII 2653]

karatavuk: *bk. karaoglan* [DS VIII 2652].

karatıkız: Az tatlı ekşimsi bir çeşit armut [DS VIII 2653; MBTS III 3161]

karatohum: Soğanın tohumu [Kös.].

karatombalak: *bk. karaoğlan* [DS VIII 2652; MBTS III 3179]

karaturp: *Turpgillerden*, etli, iri, beyaz köklü çok yıllık bir bitki. *Raphanus sativus* var *niger*, [TS II 1212]

karavlık ~ karavluk ~ karavruk ~ karavrut: Çengel sakızı [TBAS s.159].

karavlık ~ karavluk: Kökünden sakız elde edilen bir ot [DS VIII 2654]

karayandık karayantak: Deve diken [TS II 1212; DS VIII 2654; TBAS s.159].

karayanuh: (2.) Susuzluktan cılız kalmış bitki [SİYA s.644].

karayemiş¹⁶⁹: Karadeniz bölgemizde yaygın olarak bulunan ve yapraklarını dökmeyen bir bitkidir. 5-6 ve kadar yükselebilen, kışın yaprağını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaççıktır. Meyveler önce kırmızı sonra siyahımsı renklidir. Olgun meyveleri yenir. Taze veya kurutulmuş hâlde, kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde pazarlarda satılır. Fırında kurutulmuş olan meyveye **sira** adı verilir [Of-Trabzon], *Eş anl. karamış, karamış, kattak, laz kirazı, laz üzümü, taflan*. Trabzon bölgesinde, meyve biçimine ve meyvenin olgunlaşma mevsimine göre, *karayemiş* çeşidi ayrılmaktadır: 1. *kiraz karayemişi* [*su karayemişi*]: Meyveler erken olgunlaşır. 2. *Vavul karayemişi*: Meyve salkımı az taneli ve taneler çok etlidir. 3. *Fisko karayemişi*: Meyvelerin uç kısmı sivridir ve kolaylıkla kurutulabilir. 4. *Ağustos karayemişi* [*istavrit karayemişi*]: Meyveler geç olgunlaşır ve olgun meyveler kırmızı renkte kalır. 5. kara hurma [TBAS s.159].

karcık üzümü: Beyaz, yuvarlak taneli, kısa dayanıklı bir çeşit üzüm [DS VIII 2655].

karçiçeği: Kar kalkmasından hemen sonra çıkan çiğdeme benzer bir çiçek; *akçabardak* [SİYA s.644].

karçin: Yaban armudu, ahlat [DS VIII 2656]

kardaşkanı ~ kardeşkanı: Ayıparmağı. *Birçenekgiller* sınıfının, *zambakgiller* familyasından bir ağaç veya ağaççıktır. [TBAS s.160; TS II 1214; Tıb.]. *krş. ejderkanı*

kardelen: *Nergisgillerden*, eczacılıkta kullanılan, erken ilkbaharda kardan hemen sonra ya da karın üzerinde çiçek açan, yumrulu, otsu, beyaz çiçekli ve soğanlı bir bitki. *Galanthus* [*Amaryllidaceae*] türlerine verilen genel ad. Yumrulu, otsu ve beyaz çiçekli bitkilerdir. Erken ilkbaharda çiçek açarlar. Aşağıdaki türlerin soğanları süs bitkisi olarak, büyük miktarlarda dış ülkelere satılmaktadır. *Eş anl. Aktaş, ak bardak, akça bardak, akçe bardak, nergis* [Akseki-Antalya], *öksüz oğlan* [çiçek sapının bükük olmasından], *soğancık*

¹⁶⁹Ülkemizde “*Taflan, Karamış, Kattak, Laz Üzüümü, Laz-Gürcü kirazı, Tçko, Tana*” kısaca **karayemiş** olarak isimlendirildiğine rastlanmıştır.

[Akseki-Antalya]. *Galanthusbyzantinus baker*: İstanbul civarı. *G. Elwesii hooker*: Soğancık. Batı ve Güneybatı Anadolu dağları. *G. İkariae baker*: Domuz soğanı. karga soğanı [Sürmene-Trabzon]. Doğa Karadeniz dağları. *G. Nivalis* L.: kar çiçeği [kalfaköy, Çatalca-İstanbul]. *G. Rizehensis stern*: Trabzon ve Rize bölgesi dağları. [TS II 1214; TBAS s.160; BTS 337]. *bk. çan çiçeği*.

kardihal ~ kargıdalı: Mısır [DS VIII 2657, 2659]

kardof ~ kardog ~ kardü ~ kartal ~ kartel ~ kartof ~ kartol ~ karton ~ kartop ~ kartobi ~ kartopi ~ kartopu ~ kartul ~ kartuli ~ kastil ~ kastul ~ katut ~ kerto ~ kertol ~ kortal ~ kortol ~ kostil <Rus: Patates [DS VI 2085; DS VIII 2671; DS XII 4536; Rize-Pazar]-[Ağ.; SİYA s.646; Şav.;GKÖ s.170:kelkit; Güm.Gök.; TYA s.142; EYSV s.125; Tir.; GKÖ s.170: Torul, kürtün; Rize; Trb.Vak; Trab.-2; Erz.Mer. s.195; Şav.;GKÖ s.170:köse; EAFSöz. s.68].

kardof: Patates [Tr.gül.].

kardomot: Su teresi [TBAS s.160].

kardos: Domates [DS VIII 2657].

karga bostanı: *bk. eşek hıyarı* [TBAS s.160].

karga cevizi: *bk. eşek hıyarı* [TBAS s.160].

karga çiçeği: Bir tür papatya [TÇA s.83].

karga düleği ~ karga düvleği: Eşek hıyarı. Acı hıyar [TBAS s.160; TS II 1216; UBA s.111].

karga ibiği: *bk. eşek hıyarı* [TBAS s.160].

karga keleş: *bk. eşek hıyarı* [TBAS s.160].

karga kozağı: *bk. eşek hıyarı* [TBAS s.160; MBTS II 1759].

karga sabunu: Sabun otu [TBAS s.160].

karga soğanı [I]: Baharda çayırlarda biten pırasaya benzer küçük yumrulu bitki; *tükürük otu*. *Giadulus [iridaceae]* türlerine verilen genel ad. Yumrulu, çok yıllık ve otsu bitkiler. Çiçekler *zigomorf*, pembe veya koyu mor renkli. Türkiye’de on kadar türü yetişmektedir. *Eş anl. keklik çiğdemli kılıç otu, kuzgunkılıcı*. Aşağıdaki türlerin çiçekli dalları pazarlarda kesme çiçek olarak satılmaktadır. *G. Atroriolaceus Boiss.*: kıraç silseni. Ankara bölgesinde satılır. *G. İtalicus miller*: Marmaris bölgesinde, demetler hâlinde, süs bitkisi olarak pazarlarda satılır. *G. kotschyanus Boiss.*: Doğu Anadolu.[TBAS s.160; DS VI 1923; ARDER s.279]. *bk. akyıldız*

karga soğanı [II]: Ak yıldız, kardelen [TBAS s.161].

kargabardağı: Tarlalarda biten, pis kokulu, üzerinde meyveleri olan bir yaban otu [DS VIII 2657; MBTS II 1578].

kargabüken: Bitişik taç yapraklı iki çeneeklilerden, yaprakları karşılıklı çiçekleri talkım durumunda olan, meyvesi zehirli bir ağaç, *Strychnos nuxvomice*, [TS II 1216; DS VIII 2658]

kargabüken: Zehirli bir bitki. *Strychnos sp.* tohum semen [Zeh.Bit.].

kargadelen: Kabuğunun çok gevrek olması dolayısıyla kolay kırılan bir tür badem [TS II 1216]

kargaibiği: Eşek hıyarı [TBAS s.160].

kargakülülü: Buğday tarlalarında biten yaban bezelyesi [DS VIII 2660]

kargasabunu: Su kenarlarında çıkan, iri yaprakları su ile ele sürülünce köpüren bir ot [DS VIII 2659]

kargayamsağı: Toprak yüzüne yayılan bir çeşit sarmaşık [DS VIII 2661]

kargayüreği kargayürek: Kara ve uzunca bir çeşit üzüm [DS VIII 2659]

kargı kamışı: *bk. kargı* [TBAS s.161].

kargı: *Arundo donax* L. [Gramineae]. 5 ve kadar yükselebilen, rizomlu, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Gövdesinden kaval ve ney yapılır. *Eş anl. kargı kamışı, masura kamışı* [TS II 1216; TBAS s.161; BTS 338; Gazi. s.218].

karıgezdiren: Bir çeşit börülce [DS VIII 2661]

karın ağrısı otu: Dağ reyhanı [TBAS s.161].

karın keveni: 1. Sık dikenli insan göbeği şeklindeki keven türü; 2. karın ağrısında kullanılan, dağlarda biten bir bitki [Siv.2; DS VIII 2663]

kariyası: Sığırlara gaz sancısı veren, toprak altında kök salan bir yaban bitkisi [DS VIII 2664].

kari: *Yıllanyastığı* [TBAS s.161].

karide: Ceviz [DS VIII 2664].

karkalak: Fundalıkta yetişen, gövdesinin içi yumuşak, ceviz büyüklüğünde Meyvesi olan bir çeşit bodur ağaç [DS VIII 2664; TYA s.141: Maçka].

karkavut: Çengel sakızı [TBAS s.161].

karnabahar: *Turpgillerden*; vatani Doğu Akdeniz bölgesi olan 2 yıllık otsu bir bitkidir. Yaprakları koyu yeşil, çiçekleri beyaz veya sarımtıraktır. kış sebzelerindendir. Lahanaya benzer. Yurdumuzda; günlük “*turfandakarnabahar*”, “*kışlık karnabahar*” ve “*martkarnabahar*” olmak üzere üç çeşidi vardır. *Brassica oleracea botrytis*, [TS II 1222; DS VI 1929; MBTS II 1586; Tıb.]. *krş. karnabit*

karnabit: *Turpgillerden*; vatani Doğu Akdeniz bölgesi olan 2 yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. karnabahar*

karnıkara: *Börülce*. Göbeği koyu renkli bir çeşit ufak fasulye [TS II 1223; DS VIII 2666; MBTS II 1587; Tıb.]. *krş. börülce*

karnıyarık tohumu: *Bağa* [TBAS s.161].

karo keroz: Maydanoz [DS VIII 2667, 2756]

karpız ~ karpuz [I]: Karpuz. *kabakgiller* familyasından; sürüngen gövdeli, parçalı sert yapraklı, sarı çiçekli, iri meyveli, bir yıllık bir bitkidir. [Tıb.; TS II 1223; BTS 341; DS VI 1929; DS VII 2295; Emir.s.392].

karpuz [II]: *Citrullus lanatus* [thunb.] Matsum. Pekmezi yapılan bir bitki [Yer.Bit.kum.].

karpuz armudu: Büyük, sarı ve sulu, temmuzda olgunlaşan bir çeşit armut [DS VIII 2667].

karpuzcuk: Dügün çiçeği [DS VIII 2667]

kars: Dişbudak ağacı [DS VIII 2667]

karsamba: Büyük yapraklı nane [DS VIII 2668]

karsbağ: Kılçıklı siyah buğday [DS VIII 2668]

kartal eğreltisi: Eğrelti [TBAS s.161].

kartallı eğrelti otu: Yurdumuzun kıyı bölgelerinde sık rastlanan, yaprak sapının enine kesiti mikroskop altında iki baslı bir kartalı andıran, büyük yapraklı bir eğrelti türü, *Pteridium aquilinum*, [TS II 1226]

kartopu [II]: kasımpatı çiçeği [DS VIII 2671]

kartopu [III]: Gilaburu [TBAS s.161].

karulaotu: Ağrı giderici olarak kullanılan bir çeşit ot [DS VIII 2672]

karus: Maydanoz [DS VIII 2672]

karut: Ot, çimen [SİYA s.646].

kasâl: Gazel, yaprak [Güney s.677].

kasan: İnce samanlı, cılız buğday [DS VIII 2673]

Käsdine [käsдини]: Kestane [NDSK s.52].

kasgur: Yenilebilen yaban pancarı [DS VIII 2674]

kasık otu: *Koyun otu. Karanfilgillerden*, saz biçiminde ince sapları olan, güzel çiçekler açan, kasık yaralarına yararlı sayılan bir bitki, *Herniaria hirsuta* [TS II 1229; MBTS II 1594; TBAS s.161; Tıb.]. *krş. fitikotu*

kasımpatı: *Birleşikgillerden*, çiçekleri iri, katmerli ve türlü renkte, sonbahardan kısa degin açan, park ve bahçelerde süs bitkisi Olarak kullanılan, tek yıllık, otsu bitkiler, *Chrysanthemum*, [*krizantem*], [TS II 1229; BTS 343; MBTS II 1594; Tıb.]. *krş. krizantem*

kasnak meşesi: *Kayingiller* familyasından, 25-30 m kadar boylanabilen, yaprak döken ve Yapraklarının alt yüzeyinde yıldız seklinde tüyler bulunan, ülkemizde konya, kütahya, Isparta ve Afyon'da doğal olarak yetişen endemik bir tür, *Quercus vulcanica*, [BTS 343; MBTS II 1596; TBAS s.161].

kasnı: *Ferula szowitsiana*DC. [*Umbelliferae*] türünün gövdesine Sivas bölgesinde verilen ad. Bu tür 30-70 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, özel kokulu, parçalı yapraklı ve sarı çiçekli bir bitkidir. Özellikle Orta Anadolu dağlarında yetişmektedir. Gövdesi haziran ayı sonlarında Sivas pazarlarında satılır ve kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Pazarlarda satılan gövde parçaları Divriği ve Zara dağlarında yetişen bitkilerden elde edilmektedir. [SİYA s.646; TBAS s.161; DS VIII 2676; MBTS II 1596]. *bk. baldıran, çakşır otu, heliz*

kastani: kabak [Rize-Pazar]-[Ağ.].

kastanitza <Rum.: Bazı türlerinin yumrusu çiğ olarak yenen bir bitki [Trabzon, Hamsiköy] Crous türleri. [TBAS s.296].

kaşan: Birbirine bağlanarak yamaçlardan yuvarlanan ya da sürüklenen ağaç [ARDER s.273].

kaşık otu: *Turpgillerden*, iskobüte karşı kullanılan, yaprakları kaşığı andıran, güzel çiçekler açan bir bitki, *Cochlearia Officinalis*, [TS II 1233; Tıb.].

kaşıklık otu: Uçları çatallı, ince, uzun, yapraksız ot [EDSK-II s.253: Mrk. kemalköy].

käşir: Havuç [ADÜM-I186: Bur.]

kat armut: Bir tür armut [SOS s.107: Akkuş-Or.].

kat: Bir çeşit çiçek [DS VIII 2681]

kataça: Beyaz kabak [Rize].

katağaç: Meşe ağacı [DS VIII 2681]

katıkara: Kalın kabuklu, iri, yuvarlak ve kara renkli bir kış üzümü [DS VIII 2682; DS XII 4507]

katır çiçeği: Buğday çiçeği [TBAS s.161].

katır çiğdemi: Acı çiğdem [TBAS s.162].

katır kuyruğu: Dağlarda, nisan ve mayıs ayları taşlar arasında açan bir tür çiçek [TÇA s.84; Gelibolu]. *krş. at kuyruğu*

katır süpürgesi otu: Bir tür süpürge otu [Gelibolu]

katırazığı: *bk. acı çiğdem* [TBAS s.161; MBTS I 242]

katırbaş: İri bir armut türü [ARDER s.280].

katırdaşağı: *bk. acı çiğdem* [TBAS s.162]

katırkulağı: Yapraklarından dolma yapılan bir bitki [DS VIII 2683]

katirkuyruğu: 1. *Baklagillerden*, çiçekleri sarı ve şemsiye durumunda olan acı bir bitki, *Anagyris foetida*, [TS II 1237]; 2. Atkuyruğu [TBAS s.162]; 3. Zivircik [TBAS s.162].

katırtırnağı [I]: *Baklagillerden*, 1-3 m kadar boyda, yaprak döken, dalları çok ince, çiçekleri sarı, tohumları zehirli, bazı türleri hekimlikte idrar söktürücü olarak kullanılan, çok yıllık, çalı görünüşünde bir bitki. kurutulduktan sonra yakacak olarak da kullanılır. *Eş anl. Borcak* [Akseki-Antalya], *borçoh*, *boruk*, *kuş çubuğu* [İnebolu]-[TBAS s.162]. *Genişta scoparia*. *Spartium junceum* L. [Leguminosae; TS II 1237; TBAS s.162; BTS 345; DS VIII 2683; DS XII 4537; Tıb.; SİYA s.646]. *bk. yasemin*

katırtırnağı [II]: Mor renkte açan bir tür çiçek [TÇA s.84]. *krş. kedi tırnağı*

katkatı gül: Gül [TBAS s.162].

katkatı nergis: Nergis [TBAS s.162].

katmerli badem: Çiçekleri güzel bir tür süs çalısı [TS II 1239; MBTS II 1607]

katran ağacı: Lübnan ve Toroslarda yetişen bir sedir türü, *Cedrus libani*, [TS II 1240; TBAS s.162].

katran ardıcı: 1 metre kadar yükseklikte; yuvarlak kırmızı meyveleri olan bir ağaçtır. Meyveleri ardıç meyvelerinden daha büyüktür. *Juniperus Oxycedrus*, [BTS 345; TBAS s.162; Tıb.]. *krş. ardıçkatranı*

katran çamı: Gemilerde kullanılan katranın çıkarıldığı çam türü, *Pinus rigida*, [TS II 1240]

katran otu: *bk. katran yoncası* [TBAS s.162].

katran yoncası: Çok yıllık, kuvvetli katran kokulu, morumsu mavi çiçekli ve üç parçalı yapraklı bir bitkidir. *Eş anl. Alacüer* [Alanya-Antalya], *ballık*, *katran otu*. *Psoralea bituminosa* L. [Leguminosae]-[TBAS s.162].

katranköpüğü: Çayır mantarlarından, şapkasının alt yüzü dilim dilim ve bir halka ile çevrili bulunan bir cins mantar, *Polyporus igniarius*, [TS II 1240; Tıb.]

kattak: 1. Taflan ağacı [DS VIII 2685]; 2. karayemiş [TBAS s.162].

kauçuk ağacı: *Ficus elastica roxb.* [moraceae]. kışın yaprağını dökmeyen büyük bir ağaçtır. Vatanı Doğu Hindistan olmakla beraber Güney Anadolu sahillerinde de yetiştirilir. Bir süs bitkisidir. [TS II 1240; TBAS s.162; BTS 345]. *bk. incir*

kav mantarı: Bazitli mantarlardan, ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen ve kuru kav olarak kullanılan, at ayağı biçiminde bir mantardır. *Eş anl. ağaç mantarı. Fomes fomentarius, Polyporus fomentarius Fr.* [Polyporaceae]-[TS II 1243; TBAS s.163; MBTS II 1608]. *bk. koyun mantarı*

kav: Eskiden taşlı çakmıklarda kullanılan, kolay yanan, ormanlık yerlerde biten bir çeşit mantar [DS XII 4538]

kavak elması: Orta sertlikte, ekşimsi ya da tatlı bir çeşit elma [DS VIII 2686]

kavak inciri: Açık mor renkli bir tür incir [TS II 1241]

kavak: *Söğütgillerden*, kışın yaprağını döken, sulak bölgelerde yetişen, boyu bazı türlerinde otuz veya kırk metreye değin çıkan, kerestesinden yararlanılan bir ağaç. *Populus* [salicaceae] türlerine verilen genel ad. kışın yaprağını döken büyük ağaçlar. Bazı türlere özel adlar verilir. *Akkavak, titrekkavak, tellikavak, servikavağı, karakavak, Hollandakavağı* gibi çeşitleri vardır. *Populus alba L.:* Ak kavak, akça kavak. *P. Euphratica oliv.:* Fırat kavağı, tuzcul kavak. *P. Nigra L.:* kara kavak. *P. Tremula L.:* Dağ kavağı [Yıldızeli-Sivas]. Titrek kavak.[Tib.; TS II 1241; TBAS s.162; BTS 345; DS VI 1937; MBTS II 1608].

kavalak: Kabalak [TBAS s.162].

kavan: Geven [TBAS s.162].

kavanez: Domates [DS VIII 2687]

kavasya <Fr.: Acı ağaç [TS II 1242]

kavdan: Gövdesi uzun bir çeşit ot [DS VIII 2688]

kavgenger: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

kavlağan ~ kavlağın ~ kavlan: Çınar ağacı [TS II 1243; TBAS s.163; TYA s.144].

kavlak [I] ~ kavrah: Ayakta kurumuş ağaç [Şav.; UKA s.250].

kavlak [II]: Kestane [TBAS s.163].

kavrama: Orakla biçilen bir tutam ekin [SİYA s.646].

kavun: *Kabakgillerden*, genellikle güzel kokulu, sulu ve etli meyvesi olan, ülkemizde kültürü yapılan, sürüngen gövdell tek yıllık bir bitki, *Cucum*, [TS II 1244; BTS 345; DS VI 1941; DS VI 2099; DS VI 2108; DS VII 2313; Tıb.; TBAS s.163].

kavurt otu: Uyuz otu [TBAS s.163].

kavuşlak: Mor renkli yaban menekşesi [DS VIII 2694].

kavut: (2) kavrulmuş buğday [ARDER s.280].

kavzakökü: Turpa benzer, otsu bir bitkidir. [Tıb.]

kaya diz otu: Andız otu [TBAS s.163].

kaya kekiği: 20-40 cm yükseklikte, çok yıllık, kuvvetli kokulu, mor çiçekli ve otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısımları Anadolu'da kekik gibi baharat olarak kullanılır. Yaş dal uçları ilkbaharda İskenderun pazarında "kekik" veya "zâter" adı altında satılmaktadır. *Bk. Sâter. Eş anl. Girit saterl kara kekik* [Mersin], *kılıç kekiği* *sivri kekik*, *taş kekiği*. Aşağıdaki *salureja* türleri de özel adlar altında baharat olarak kullanılmaktadır. *Salureja cuneifolia* Ten.: Dağ kekiği [Akseki-Antalya]. *s. Hortensis* L. *Bk. Sâter. s. Parnassica heldr.et sart.ex Boiss*: Dere çayı [Edremit]. *s. Spicigera* Boiss.: Trabzon kekiği. Toprak üstü kısımları. kuzey Anadolu Bölgesi'nde baharat olarak kullanılır. *Salureja thymbra* L. [*Labiatae*]-[TBAS s.163].

kaya koruğu: *Damkoruğugiller* familyasından; tam ve etli yapraklı odunsu veya otsu bir bitkidir. *Sedum* [*crassulaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu, etli yapraklı bitkilerdir. Bazı türlerin yaprakları çiğ olarak yenir. *Bk. Camuskulağı. Eş anl. Dam koruğu. Sedum Albüm L.: Çoban kavurgası* [Çepni Gemerek-Sivas]. s. *Sempervivoides bieb.: Bk. Ömür otu. s. Telephium L.: Bk. Camuskulağı* [TBAS s.163; Tıb.]. *krş. damkoruğu ~ kulakotu*

kaya sarımsağı: Genç yaprakları sarımsak yerine kullanılan bir tür yaban sarımsağı, *Allium ampeloprasum*, [TS II 1246; TBAS s.163].

kaya sarmaşığı: Kayalıklarda biten sarımsak [TS II 1246]

kaya sümbülü: Sümbül [TBAS s.164].

kaya üzümü: Kırlarda biten, meyvesi dövülerek yaralara sarılan bir çeşit bitki, [DS VIII 2698].

kaya yarpuzu: *bk. taş nanesi* [TBAS s.260]

kayacık: 20 m kadar yükselebilen ve kışın yaprak döken bir ağaç. Odunu hatıra eşya yapımında kullanılır. *Ostrya carpinifolia scop. [betulaceae]-[Amasra]-[TBAS s.163].*

kayayağı: *bk. kaya üzümü* [DS VIII 2698]

kaygana çiçeği: Salep bitkisi. Geniş, yuvarlak yapraklarının içinden çıkan filizlerin ucunda sarı çiçek açan, özsuğu beyaz bir yaban bitkisi [DS VIII 2699; SİYA s.646].

kayganacık ~ kayganacık <*Far.*: Geniş, yuvarlak yapraklarının içinden çıkan filizlerin ucunda, sarı çiçek açan özsuğu beyaz bir yaban bitkisi [DS VIII 2699; SİYA s.646]. *bk. kaygana çiçeği*

kayı soğan: Yeşil soğan [DS VIII 2701; MBTS II 1616]

kayık çiçeği: Kayışkıran [TBAS s.164].

kayın ağacı: *Kayıngiller* familyasından; kış aylarında yapraklarını döken, nemli topraklarda yetişen, güzel görünüşlü bir orman ağacıdır. *Fagus* [fagaceae] türlerine verilen genel ad. 30-40 m kadar bir boya erişebilen ve kışın yaprak döken ağaçlar. Türkiye’de aşağıdaki türler bulunmaktadır: *Fagus orientajis lipsky*: Doğu kayını. Bağnaz [Güney Anadolu]. *F. Sylvatica L*: Avrupa kayını [TBAS s.164; Tıb.Bit.; Tıb.]. *krş. akgürgen ~ akhuşağacı*

kayın mantarı: *Pleurotus* [pleurotaceae] türlerine verilen genel ad. Aşağıdaki türler memleketimizde bulunur ve yenilir: *Bk. Zehirli mantar.Pleurotus cornucopiae [pers.ex paulet] gillet.*: Bolu bölgesinde kayın mantarı olarak tanınır ve yenir. *P. Eryngii [Fr.ex DC.]Quelet varFerulae Lanzi*: Doğu Anadolu Bölgesi’nde *çaşır [ferula]* türlerinin dibinde yetişir. Yenen bir türdür. *Eş anl.koyun mantarı.P. Ostreatus[jacq.ex Fr.]*: kummer. Karadeniz Bölgesi’nde yetişir. İstanbul pazarlarında satıldığına rastlanmıştır. *Eş anl. İpek mantarl kabakulak mantarl karacaoğlan mantarl karakulak mantarı* [Bolu çevresinde *panus rudis Fr. [pleurotaceae]* türüne de aynı ad verilir], *kara mantar, kayın mantarl kulak mantarl yaprak mantarı* [TBAS s.164].

kayın: *Gürgen. Kayıngillerin* örnek bitkisi olan, 30-40 m kadar bir boya erişebilen, kışın yaprak döken, kerestesi beyaz bir orman ağacı. [*Türkiye'nin tamamında, özellikle de Karadeniz’de*]- [*Fagus orientalis*]-[Ağ.; TS II 1248; TBAS s.164; BTS 347]

kayındili [I]: Bir çeşit kaktüs [DS VIII 2700].

kayındili [II]: Frenk inciri [TBAS s.164].

kayır: *İncir* [DS VIII 2701; MBTS II 1617].

kayısı ~ kaysi <*Far.*: Zerdali. *Gülgillerden* 4-6 metre boyunda bir çeşit meyve ağacıdır. [Tıb.; TS II 1249; BTS 347; TBAS s.164].

kayışkıran mantarı: Koçlama mantarı [TBAS s.164].

kayışkıran: *Baklagiller* familyasından; boş arazilerde ve kurak yerlerde yetişen 30-60 cm yüksekliğinde çok yıllık dikenli bir bitkidir. Çok yıllık, dikenli

ve pembe çiçekli bir bitkidir. kökleri idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak tanınmıştır. *Eş anl. demirdelen, kayık çiçeği, sabankıran, yandak, yandukta, yantak. Ononis spinosa L. [Leguminosae]-[TBAS s.164; Tıb.]. krş. eşekotu*

kayışkıran: *Baklagillerden*, kökleri toprağa derince girerek tarlalar sürülürken sabanı tutan, idrar arttırıcı ve taş düşürücü olarak bilinen, çiçekleri kırmızı, çok yıllık ve dikenli bir bitki. *Onosis spinosa* [TS II 1249; TBAS s.164; DS VIII 2701]

kayisi üzüm: Yerli bir üzüm cinsi [GDİAT s.302].

kaymacık: *Kaymak otu*. Yaprakları enginar yaprağına benzer, ortası marul gibi sarı göbekli kavrularak yenen bir ot [DS VIII 2703; TBAS s.164].

kaymak otu: *Opopanax hispidus [Friv.] Gris. [Umbelliferae]*. 1-3 m yükseklikte, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Yaprakları Batı Anadolu Bölgesi'nde pazarlarda satılır, yumurta ve yağ ile pişirilerek yenir. *Eş anl.kaymacık* [Tire], *kaymaklık* [kemalpaşa-İzmir], *sarı ot* [Fethiye, Marmaris, Milas]-[TBAS s.164].

kaymakam çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

kaymaklık: kaymak otu [TBAS s.164].

kaynadili ~ kaynana dili: 1. *Atlasçiçeğigiller* familyasından bir çeşit bitkidir. Dil biçiminde yassı ve dikenli dalları olan bir *kaktüs* türüne halkın verdiği ad; 2.Frenk inciri [TS II 1252; TBAS s.164,165; TÇA s.85; Tıb.]. *krş. kaktüs*

kaynana çiçeği: Salep bitkisi [SİYA s.646].

kaynana yumrulu: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

kaynanayumruğu: *bk. Frenk inciri* [TBAS s.165]

kaypak mantar: Ayı mantarı [TBAS s.165].

kayşak: Sarı ot [TBAS s.165].

kayşalak: Beyaz mantar [DS VIII 2708]

kaz dağı çayı: Dağ çayı [TBAS s.165].

kaz otu: Kazayağına benzeyen ot [EDSK s.28: Edr.genel].

kazal (<*gazel*): Sonbaharda dökülen kurumuş yaprak [MİLA s.408].

kazandelen: *Kazankulpu* [TBAS s.165].

kazankarası: 1. Ebe gümecı. İlkbaharda kırlarda biten, yemeği yapılan bir bitki; 2. Salep [TBAS s.165; DS VIII 2710; SİYA s.646].

kazankulpu: *Cirsium ciliatum* [murr.] Moench subsp. *Szvitisii* petrak [Compositae]. 90-120 cm yükseklikte, iki yıllık, dikenli kırmızı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum ve kars bölgesinde yenir. Bk. köygöçüren. Eş anl. *Gazandelen*, *kazandelen*, *kuşkonmaz* [TBAS s.165].

kazayağı [I] ~ **kazayak** ~ **kazıyak**: 25-100 cm yükseklikte, iki veya çok yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir, genç sürgünleri Doğu Anadolu Bölgesi'nde [Erzurum], ıspanak gibi pişirilerek veya turşu yapılarak yenir. Yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitkidir. Ege bölgesinde bu türe “yer kazayağı”, *sium sisarum* L. Türüne ise “su kazayağı” adı verilmektedir. Eski kitaplarda “kazayağı” adı *chenopodium* [chenopodiaceae] türleri için kullanılmıştır. Eş anl. *deli maydanoz*, *gazayağı*, *gazayak*, *gazeyağı*, *gazyak*, *kazağ*, *kazayak*, *kazıyak*. *Falcaria vulgaris* berah. [Umbelliferae]-[TS II 1256; TBAS s.165; DS VI 1953; BTS 348; EAFSöz. s.69; TÇDSK s.43; UBA s.113; Zeh.Bit.; Tıb.]. bk. *sirken* ~ *su kazayağı*

kazayağı [II]: Deli maydanoz [TBAS s.165].

kazayağı [III]: Sirken [TBAS s.165].

kazdağı köknarı: *Çamgiller* familyasından, iğne yapraklı, yapraklarını dökmeyen, sadece kaz Dağı'nda (Balıkesir) yetişen, ülkemize özgü bir orman ağacı, *Abies nordmanniana* subsp. *Equitrojani* [BTS 348].

kazgagası: *Corydalis* [*papaferaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, yumrulu ve tüysüz bitkiler. *Corydalisrutifolia* [*sibth. Et sm.*] DC.: Horozibiği [Kemah-Erzincan]. Doğu Anadolu Bölgesi'nde çay hâlinde keyif verici olarak kullanılır. *C. Solida* [L.] Swartz: Yumruları eskiden tedavide kullanılırdı [TBAS s.165].

kazık yemiş: bk. *kazık* [DS VIII 2712].

kazık: Havuç [DS VIII 2712].

kazmaç: *Işığan*. Yaz kış yapraklarını dökmeyen, dağlarda yetişen bodur ağaç [DS VIII 2713; TBAS s.165; TYA s.146: *Maçka*].

kazotu: *Gülgillerden*; yol kenarında ve çayırarda yetişen 40-70 santimetre boyunda Yabanî bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. beşparmakotu*

kazrek: Çiğ olarak yenilen bir çeşit ot [DS VIII 2713]

kebat: Ağaç kavunu [Trab.-2].

keber ~ kebere: İlaç endüstrisine satılan, dikenli dallarda yetişen bir bitki. Çok yıllık, dikenli, beyaz ve büyük çiçekli çalılardır. Çiçek tomurcukları turşu hâlinde yenir ve dış ülkelere satılır. *Eş anl.berikemberi* [Diyarbakır], *gebele* [Denizli], *geber*, *gebre*, *gebre otu*, *gedigen*, *kabbar*, *kaparı*, *keber*, *keber diken*, *kedicırnağı*, *keditırnağı*, *tırmık*. *Capparis spinosa* L. Veyac. *Orata desf.* [*capparaceae*]-[Niz.; TBAS s.166; BTS 348].

keber diken: *Kebere* [TBAS s.166].

kebereotu: Bir çeşit çalıdır. Fransa'da ve ülkemizin Akdeniz Bölgesi'nde yetişir. [Tıb.]. *krş. kedi tırnağı*

kec: Samanı ayrılmış tahıl [SİYA s.648].

keçap elması: Bir tür elma [SOS s.114: *Fatsa-Or.*].

keçe elması: Bir tür elma [SOS s.114: *Ayancık-Sn.*].

keçemçik ~ keçemik ~ keçemük: Taş aralarında biten ve kökü yenilen bir tür bitki bir cins ot [SİYA s.648; DS VIII 2715,2716; SİYA s.648].

keçi alıcı: Alıç [TBAS s.166].

keçi biciği: *Michauxia campanuloides l'herit ex Aiton* [campanulaceae]. 100-150 cm yükseklikte, iki yıllık, beyaz çiçekli, tüylü ve otsu bir bitkidir. Tarsus ve Silifke bölgelerinin dağ köylerinde gençken gövdesi ve kökü pişirildikten sonra yenir. *Eş anl. Çeşir, gerçemek, gerçimek* [kırobası Silifke-Mersin]. *Michauxia tchihztchewii et mey.:* Gülnar [Mersin] bölgesinde sebze olarak kullanılır. Süt salgısı bakımından zengin olan bitkinin kırılan ya da kesilen yerlerinden süt akmaktadır. Süt salgısının fazla olmasından dolayı “keçi biciği [memesi]” denilmiştir [*Michauxia campcmuloides-Campanulaceae*]- [TBAS s.166; DS VIII 2716].

keçi boynuzu: *Ceretiona siliqua L.* [Leguminosae], 3-10 m yükseklikte, bileşik yapraklı, küçük yeşil çiçekli bir ağaç veya ağaççıktır. Meyve olgunlukta kahve renkli, 10-20 cm uzunlukta ve çok tohumludur. Meyveleri yenir. Meyvelerinden hazırlanan reçele *keleş* [Gazipaşa-Antalya], tohumlarına **hetten** [Isparta] ve yabanî [aşısız] ağaca ise **haraç** [Adana, Mersin] adı verilmektedir. *Eş anl. Ballıbaba* [Denizli], *ballıboynuz* [Denizli], *hannıp, harnıp, harnup, harrup, kaluş, melük* [TS II 1259; TBAS s.166; Tıb.]. *krş. harnup*

keçi çağlası: Badem [TBAS s.166].

keçi elma: Bir tür elma [SOS s.114: Ayancık–Sn.].

keçi emceği: Siyah renkli bir çeşit incir [DS VIII 2716]

keçi geveni: Geven [TBAS s.166].

keçi kirazı: Kiraza benzer küçük meyveleri olan bir Ağaç [DS VIII 2716]

keçi kömüreni ~ keçi körmene: 1. Soğan; 2. Yaprakları soğan yerine kullanılan bir tür yaban sarımsağı [TS II 1259; TBAS s.166].

keçi mantarı: 1. Pos mantarı; 2. Evlek mantarı [TBAS s.166; TS II 1259]. *bk. ak mantar*

keçi marulu: *bk. dağ marulu* [TBAS s.166]

keçi memesi [I]: *Polygonum alpinum All.. [Polygonaceae];* 30-100 cm yükseklikte, çok yıllık, beyaz veya yeşilimsi çiçekli ve oba bir bitkidir. kars bölgesinde çiğ olarak yenir. *Eş anl. madımak* [TBAS s.167]. *bk. kuşekmeği, madımak, söğüt otu*

keçi memesi [II]: Sert kabuklu, iri taneli uzunca, beyaz ya da kırmızımsı olan bir çeşit üzüm. *Felahiye* bağlarında yetişen üzüm çeşitleri [Fel. s.49; TS II 1259; TYA s.147].

keçi sakalı: 1. *Lâdengillerden*, çayırlarda, nemli yerlerde yetişen, toprakları mızraksı ve çizgili çiçekleri mavimtırak veya mor renkte lâden bitkisinin bir türü, *Cistus ciretius*; 2. *Gülgillerden*, beyaz veya pembe çiçekli bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççık, erkeksakallı çayirmelikesi *Spiraea aruncus*, [TS II 1259; TBAS s.167: *tekesakalı*].

keçi sedefi: *Baklagiller* familyasından; haziran - ağustos ayları arasında açık mor renkli çiçekler açan 50 - 100 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. [TS II 1259; Tıb.]. *krş. keçi sedefotu*

keçi sedefotu: *Baklagiller* familyasından; haziran - ağustos ayları arasında açık mor renkli çiçekler açan 50 - 100 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. keçisedefi*

keçi söğüdü: Söğüt [TBAS s.167; TS II 1259]

keçi taşığı: Soğan [TBAS s.167].

keçi yemişi: Yaban mersini [TS II 1259]

keçirmemesi: Bir cins üzüm [EYSV s.126].

kedene: Dökülen tahıldan kendi kendine biten ekin [DS VIII 2717]

kedene: *Kenevir otu* [TBAS s.167].

kedi ayağı: *Bileşikgiller* familyasından; Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde yetişen, beyazımsı ve yumuşak sık tüylü bir bitkidir. Çim ve çalılar arasında bulunur. [*antennaria dioica*; Tıb.; TS II 1260; MBTS II 1629]

kedi cırnağı: 1. Yoncaya benzeyen, güzel kokulu çiçekleri olan bir çeşit yaban otu; 2. Pancar [AAT 238: kas.; TBAS s.167:*kebere*; DS VIII 2717]. *bk. kedigözü ~ keditırnağı*

kedi cibiği: Havuç [DS VIII 2717]

kedi dutu: Böğürtlen [DS VIII 2718; TBAS s.167]

kedi gözü: Salep [TBAS s.167; DS VIII 2718]. *bk. kediçırnağı*

kedi gülü: Yaban gülü [EDSK-II s.253: Enz. Işıklı K.].

kedi kınası: Dövülüp ezilince kına gibi boyalı suyu çıkan bir cins ot [DS VIII 2718]

kedi kulağı: 1. Bir tür çiçek [TÇA s.84]; 2.Madımak [UBA s.114]; 3. 60-70 cm uzunluğunda, yaprağı el büyüklüğünde bir ot [DS VIII 2718] *bk. kedikuyruğu*

kedi kuyruğu: *Sideritis pisidica* Bisss. *Et Heldr.* Çiçekli dalları çay olarak kullanılır [Antalya-kanlıca; TBAS s.296; DS VIII 2718]

kedi nanesi: [*Yabanî sümbül*] *Ballıbabagiller* familyasından; kırlarda yetişen beyaz ve pembemsi çiçekli bir bitkidir. İstanbul ve İç Anadolu Bölgeleri'nde görülür. kediler çok sevdiği için bu isim verilmiştir. [TS II 1260; Tıb.; TBAS s.167:*pisik otu*]. *krş. yabanî sümbül*

kedi otu: 150 cm kadar bir boya erişebilen, çok yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Boylarına göre iki gruba ayrılır. Bir kısmının boyu 5-50 santimetre kadardır. Diğerleri ise iki metreyi bulabilirler. kökleri yatıştırıcı olarak kullanılır. kurutulmuş çiçekli dalları Bursa aktarlarında *kedi otu* adı altında satılmakta ve yatıştırıcı olarak tavsiye edilmektedir. *İkiçenekliler* sınıfının, *kediotugiller*

familyasından; kökü az etli çok yıllık bir otsu bitkidir. En yaygın türü tıbbi kediotudur. Yurdumuzda “büyük yapraklı kediotu”, “küçük kediotu” ve “dağ kediotu” gibi türleri vardır. *Cardaria draba* L. Desv. [cruciferae] ve *Valeriana offiinalis* [valerianaceae; Tıb.; TS II 1260; TBAS s.167; BTS 349]

kedi tırnağımantarı: Saçak mantarı [TBAS s.167].

kedi tırnağı: 1. Kebere; 2. Salep; 3. Mor renkte açan bir tür çiçek; 4. Fransa’da ve ülkemizin Akdeniz bölgesinde yetişen bir çeşit çalı; 5. *Telli çiçek*, *tellice* adıyla da anılan bir bitki [UBA s.115; TBAS s.167; DS VIII 2718; Tıb.; TÇA s.84]. *bk. kebereotu ~ kediçırnağı, krş. katırtırnağı*

kedibaş elması: Bir tür elma [SOS s.114: Gerze-Sn.].

kedibaş: Bir tür elma [DS VIII 2717]

kef eriği: Bir tür erik [SOS s.119: Havza-Sm.].

kefe kimyonu: 50-120 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, tüysüz ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Özellikle çam ormanlarının altında yetişir. Olgun meyveleri baharat olarak kullanılır. Adana Toroslari’nda [Çamlıyayla, Fındıkpınar] yetişen bitkilerden elde edilen meyveler sıra adıyla tanınır. Adana, Tarsus ve Mersin bölgelerinde baharat olarak kullanılır ve baharatçılarda satılır. *Eş anl. dağ kimyonu. Laser trilobum* [L.] *Borkh.* [Umbelliferae]-[TBAS s.167]. *bk. kimyon*

kefe lalesi: Kırım’ın güneyinde bir şehir olan kefe’de [şimdiki adı *Feodosiya*’da] yetiştirilen ve 17. Yüzyılda İstanbul’da satılan bir lale çeşidi. *Tulipa schrenkii regel* türünün bir çeşidi olmalıdır. Bu türden yararlanılarak İstanbul lalesi [Osmanlı lalesi lale-i rumî] çeşitlerinin İstanbul’da elde edildiği düşünülmektedir. *Bk. Lale, Osmanlı lalesi* [TBAS s.168].

kek otu: Kekik [TBAS s.168].

kekeremik: Kokulu bir cins ot [DS VIII 2722]

kekiği: Yavşan [TBAS s.148].

kekik: *İkiçenekliler* sınıfının, *ballıbabagiller* familyasından, ülkemizde 38 türle temsil edilen, dağlarda, kaya açıklarında, yol kenarlarında yetişen, eskiden kurutulmuş olarak evde yakılarak evin havası temizlenir ve veba hastalığından koruduğuna inanılan, günümüzde baharat olarak kurutulup toz haline getirilerek ızgara ve et yemeklerinde kullanılan, son zamanlarda da çayı da önem kazanan, bunun yanında hekimlikte de faydalanan bir bitki. Yurdumuzda “*yabanî kekik*” ve “*başlı kekik*” çok miktarda yetişir. Ancak “*mercanköşk*” türlerinin çoğu da kekik yerine kullanılmaktadır. *Thymus* [*Labiatae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, beyaz veya mor çiçekli ve kuvvetli kokulu bitkiler. Bazı türler baharat veya çay olarak kullanılmaktadır. Baharatçılarda *kekik* adı altında genellikle *origanum* [*mercanköşk*] türleri satılmaktadır. Osmanlı dönemi kitaplarında kekik için *sater-i berri* [kara sateri] adı kullanılmaktadır. *Bk. Anzer çayı mercanköşk, sater. Eş anl. Çatır, kakuk, keklik otu, kek otu* [kars]. Aşağıdaki türler baharat veya çay olarak kullanılmaktadır: *Thymus bornmuelleri Velen.*: Baharat olarak kullanılır [Bursa]. *T. Longicaulus c.presl*: Baharat olarak kullanılır. *T. Praecox opiz*: Baharat olarak kullanılır. *Bk. Anzer çayı. T. Pseudopulegioides klokov et des.*: Shost. *Bk. Anzer çayı. T. Sipyleus Boiss.*: Çal çayı [Fethiye-Muğla], sinekkanadı. Mersin bölgesinde dağ çayı olarak kullanılır. Endemik kekik türleri açısından da ülkemiz çok zengindir. Örnek olarak; Adana’da *Origanum amanum* [Amanos kekiği], Afyon’da *Origanum Sipyleum* [Spil kekiği], Tunceli’de *Origanum munzurensis* [Munzur kekiği] sayılabilir. *Thymus vulgaris*, [End.; TS II 1262; TBAS s.168; BTS 349; MBTS II 1633; EMİYA s.713; SİYA s.648; Or.-zir.; Tıb.; Siv.2; TBAS s.168; Yer.Bit.-kar.]. *bk. mercanköşk*

kekilcen: *Tekesakalı* denilen, çiğ yenen bir kır bitkisi [DS VIII 2723; TBAS s.168].

kekire: *Melek otu*. kırlarda yetişen bir sebze [TBAS s.168; EİA s.194].

keklik çiğdemi: *Karga soğanı* [TBAS s.168].

keklik geveni: Bir tür ot [Gelibolu]

keklik küpesi: Ağaç altlarında açan bir çiçek [TÇA s.84].

keklik otu: 1. Dağ reyhanı (yaprakları koku olarak kullanılan bir bitki). Yaylalarda, kurak tepelerde, taşlık sırtlar ve orman açıklıklarında rastlanan, baharat olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki; 2. karacaot; 3. karahindiba; 4. Mercanköşk. (*Ziziphora tenuior* L.)-(*Origanum vulgare*)-[TBAS s.168; Yer.Bit.kum.; Or.-zir.; DS VIII 2724]. *bk. kekre ~ mercanköşk*

keklikganağı: Bir çeşit bitki [DS XII 4542]

keklikgözü: *Adonis* türlerine [*Ranunculaceae*] verilen genel ad. Otsu, bir veya çok yıllık ve kırmızı çiçekli bitkilerdir. Bazı türlere özel adlar verilir. *Eş anl. Horoz gülü, kanavcı otu. Adonisaestivalis* L.: kuş lalesi. *A. Annua* L.: kanavcı otu. *A. Flammea jacq.*: Cin lalesi. Taç çiçeği [Sandıklı-Afyon]-[TBAS s.168; Zeh.Bit.].

kekotu: Keklik otu [DİAT, 262: Ter.].

kekre [I]: *Birleşikgillerden*, yaprakları acı olan, dikensiz, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Çiçekler pembe, kırmızı ve nadiren beyaz renklidir. Özellikle Orta ve Doğu Anadolu'da yetişir. Tarım bitkilerine zarar veren bir yabancı ottur. Acı lezzetlidir. Yiyen hayvanlarda kekre tutması denen bir çeşit zehirlenme görülür. *Acroptilon repens* [L.] DC. [*Compositae*]-[TBAS s.168, 169; DS VIII 2724; Erz.İ.A. III 194; MBTS II 1634].

kekre [II]: Dut meyvesinin olgunlaşmamış hâli [TYHK s.431].

kel <Far.: 1. Gelişmemiş sebze ve meyve [TYA s.147]; 2. Kurtlu kavun ve karpuz [HA s.148; EYSV s.126].

kel armut: Bir tür armut [SOS s.107: Ladik-Sm.; kumru-Or.].

kel lale: Boynuzlu gelincik [TBAS s.169].

kel papatya: Beyaz papatya [TBAS s.169].

kelbaş: 1.Sarı zambak; 2. Süsen [DS XII 4543; TBAS s.169].

kelberi: Fındık [Trab.-2].

kelce ülüyü: Böğrölce [Gün.]

kelçiçeği ~ kelçiçek: Papatya [DS VIII 2725]

kelçik ~ kelçük: kabak ve meyvelerin yenilmeyen çekirdekli iç kısmı [TYA s.147; Ordu-Ay.; OYA 349]

kelebek otu: Düğün çiçeği. Bir cins yaban yoncası [TS II 1263; TBAS s.169].

kelefe: Hemen kullanım için öğütülen tahıl [Al.].

kelek otu: *Çayır düğmesi*. *Baklagiller* familyasından; bir bitki cinsidir. Birçok türü vardır. kokulu yonca yurdumuzda yetişen 30-100 cm boyunda, iki yıllık otsu bir bitkidir. Gövdesi silindir biçiminde, tüysüz açık yeşil renkli, boyuna çizgili ve çok dallıdır. Yaprakları saplıdır. [Tıb.; TBAS s.169]. *krş.yonca*

kelek: Olgunlaşmamış karpuz, kavun [AAT 238: Ams.,kas.; EDSK-II s.258: *Hvs.* genel; Gazi. s.218; EYAD 235].

kelem ~ keleme: Lahana [Muş s.235; TS II 1264; DS VIII 2727; DS XII 4543; SİTİAT s.248: *Ter.*; Çay s.281; AMA s.312; AKAY s.501; Bey.302; Bil. s. 905; Eskişehir]-[Ağ.; GKÖ s.170: köse, kelkit; KEPİYA s.412; KYAS s.154: kırş.; Muş s.254; Seben s.236; SİYA s.648; Tok.-Ay.; AİAD 258: *Ter.*, Ah., Bol., Saf.; DİAT 262: *Ter.*; OAAD 249: *Yoz.*; Çorc.; Bar. s.282].

kelemekesir ~ kelemenkeşir ~ kelemenkeşür ~ kelemkeşir: Kırlarda biten, çorbalara konulan, Erzurum ve kars bölgelerinde sebze olarak kullanılan bazı bitkilere verilen genel ad. Bu isim özellikle aşağıdaki türler için kullanılmaktadır. *Pastinaca armena* P. *Pimpinellifolia* bieb. *P. Sativa* L. *Seseli libanotis* [L.] *F.koch.Eş anl. kelemkeşir*. [EİA s.195; TBAS s.169; DS VIII 2728; EİA III 195]. *bk. koyunekmeği*

kelemli otu: Tarlalarda biten, mor çiçekler açan bir bitki [DS VIII 2728]

kelemli: Kalın yapraklı, katlı, lahana biçimli ot çeşidi [Ala.s.293].

kelemne: Papatya [DS VIII 2728].

keler kuyruğu: Yapağı küçük, gövdesi büyük bir çeşit ot [DS VIII 2729].

keleş: Keçiboynuzu [TBAS s.169].

kelete: Hemen kullanılmak için öğütülen az ölçüde buğday, tahıl [SİYA s.648].

keleve: Akça ağacı [TBAS s.169].

keleyh: Ham kavun, karpuz [EİA s.195].

kelibar: Kehribar [KBAYA 197].

kelkaş: Karnabahar [DS VIII 2734].

kelkız çiçeği: Papatya [DS VIII 2734].

kelkız çiçeği: 1. Beyaz papatya; 2.Papatya [TBAS s.169].

kelle <Far.: (2.) Buğday başağı; mısır koçanı [TYA s.148; Şav.; Şerefiye].

kelleliot: Bir çeşit arpa [DS VIII 2734].

kelotu: Irmak, dere ve orman kıyılarında yetişir. Şapka büyüklüğündeki yaprakları hafif dişlidir ve alt tarafları gri tüylerle kaplıdır. [*Petasites officinalis*; Tıb.]. *krş. vebaotu*

kelpeşir armudu: Bir tür armut [OYA s.137; SOS s.107: Akkuş, Gölköy-Or.].

keltat: Bir çeşit ot [DS VIII 2735]

kemcik ~ kemçik: 1. Dalsız, budaksız, yapraksız ağaç; 2. Bayırlarda biten yenen bir çeşit bitki [SİYA s.648; KYAS s.155:kırş.; DS VIII 2737].

kemçük armut: Bir tür armut [SOS s.107: Korgan–Or.].

keme ~ kemi <Ar.: *Terfesia [tuberaceae]* türlerine verilen genel ad. 1. İç ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan asalak bir mantar olup bazı bitkilerin [*artemisia türleri*] kökleri üzerinde yaşar. Toprak altında yetişen ve patatese benzeyen, pişirilerek yenen bir cins mantar; 2. Yer elması, Anadolu'nun başka yerlerinde '*domalan*' denilen patates nev'inden bir yabani sebze; 3. İlkbaharda yetişen bir çeşit ot. (*Eş anl. Arap mantarı, dolaman, domalan, domuz elması, kemi, tomalan*)-[KYAS s.155:kırş.; TBAS s.169; DS VIII 2736, 2738; UA s.116; KYA s.486; Yer.Bit.Ar.; TS I 622; DS IV 1533,1543,1549, X 3952; TYA s.79; Tietze 643; SİYA s.598; Ank.Söz. s.88: *Bey. ŞEN., Üçem-Bâl., kal., Ayş.*; TBAS s.93,268]. *bk. dolaman ~ domalan ~ tolaman ~ tomalan*

kemer işi: Soğan [AAT- Kal., 192: Muğ., Tar.].

kemer patlıcanı: Bir çeşit İnce uzun patlıcan [TS II 1267].

kemerli kavın: Üstü pötür pötür olan bir cins kavun [Fırat kıyısında yetişir], [UA s.117].

kemezen: Sarımtırak bir erik cinsi [KİAT 331].

kemezen: Sarımtırak bir erik cinsi [KİAT,331: Or.].

kendi biten: 1. Yaban armudu; 2. Beyaz ve iri taneli bir cins üzüm [DS VIII 2741]

kendî tömu: Kendir tohumu [ZBK 188].

kendillik: Kenevir [DS VIII 2741; TBAS s.169]

kendir armudu: Armut türü [OYAA s.137; SOS s.107: *Fatsa-Or.*].

kendir eriği: Bir tür erik [SOS s.119: *Perşembe-Or.*].

kendir otu: Kenevir otu [TBAS s.170].

kendir palmyesi: *bk. palmye* [BTS 506].

kendir: Çedene. kenevir [TS II 1273; Zeh.Bit.; SİYA s.648; OYA 350; Dar.; TS II 1273]

kendirik: 1. Kenevir otu. keten tohumu; 2. Börülce [DS VIII 2742; SİYA s.648; TBAS s.170].

kene ağacı: 1. Kene otu; 2. *Sütleğengillerden* Hint yağı çıkarılan bitki [TS II 1273; DS VIII 2742; TBAS s.170].

kene otu: *Cannabis sativa* L. [*cannabaceae*]. 50-350 cm yükseklikte, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Lif veya tohum elde etmek için yetiştirilir. Yaprakları ve çiçek durumlarından esrar denilen uyuşturucu madde hazırlanmaktadır. Tohumlarına *çedene*, *çetene*, *çetine* veya *türcan* [Silifke-Mersin] denir ve kavrulduktan sonra yenir. *Eş anl. Aptal otu, esrar otu, kedene, kendillik, kendirik* [konya], *kendir otu, kınnap otu* [TBAS s.170; TS II 1273; DS VIII 2742]

kenebörülcesi: Bir çeşit fasulye [DS VIII 2742]

kenek: Hint yağı ağacı [TBAS s.170].

kenevir <Yun.: *kendirgillerden*, 50-350 cm yükseklikte, sapındaki liflerden halat, çuval gibi kaba Örgüler yapılan, taze sürgünleri, tohumları erkek ve dişi çiçekleri esrar yapımında kullanılan, iki evcikli bir yıllık ve otsu bir bitkidir, *Cannabis sativa* [TS II 1273; TBAS s.170; BTS 354; Zeh.Bit.; Tıb.]. *krş. esrarotu*

kengel [*kengi otu*]: *Bileşikgiller* familyasından; 2 metre kadar boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Yapraklarının ucu sivri diken şeklindedir. *Eşek diken*i denilen, kırlarda biten, kökünden süt çıkan dikenli bir ot. Taze yapraklar salata ve kökleri kavrularak yemek yapılan ve kengel sakızı elde edilen bir bitki. [*Gundelia tournefortii* L.]-[SİYA s.648; Yer.Bit. kar.; TBAS s.170; EYA 421; Tıb.]. *krş. kenger ~ kurtkulağı ~ yabanî enginar*

kenger ~ kenker: 20-100 cm yükseklikte, dikenli çok yıllık, sütlü ve otsu bir bitkidir. Genç sürgünleri pişirilerek yenir ve kökünden sakız elde edilir.

Yemeğine *borani* veya *boranı* adı verilir. kökten elde edilen sakıza ise *kenger sakızı* veya *kanak sakızı* denir. Bu sakız Tunceli bölgesinde bol olarak elde edilir ve Doğu illerinde satılır. Meyvelerin kavrulup toz edilmesiyle de *kenger kahvesi* elde edilir. *kenger sürgünlerini* çıkartmakta kullanılan demire *kengerhan* [Van] veya *hılcan*, *hılc* [Diyarbakır] adı verilmektedir. *kenger sürgünleri* Diyarbakır ve Siverek bölgesinde ilkbaharda [nisan] bol miktarda sökülmeekte, yol kenarlarında ve pazarlarda satılmakta ve civar illere gönderilmektedir *Eş anl.*, *cenger*, *çakır dikenl çengel otu*, *çenger*, *datlı kenger*, *enger*, *henger*, *kalagan*, *kaluga*, *kanak*, *kanaak*, *kanatma*, *kan dikenl kanger*, *kengel*, *kengi otu*, *kengir*, *kenker*, *kepre*, *kingar*, *kongol*, *sakız otu*, *tatlı kenger*. *Gundelia tournefortii* L. [*Compositae*]-[TBAS s.170; EAFSöz. s.70; Mucur-KYAS s.155; UA s.116; Erz.Mer. s. 196; Ger. s.335; FHKA 331; Siv.2; TS II 1273; TBAS s.170,171; DS III 1138; DS VI 1991; DS VIII 2743; DS XII 4545; EYSV s.128; And.Ağıt; MKK]. *bk. eşek dikenl ~ gengel ~ kengel*

kenger kahvesi: Kahve, kenger [TBAS s.170].

kenger sakızı ~ kengel sağızı (<*kengel sakızı*): kenger. Tabiatla yabani olarak yetişen, söküldüğü zaman beyaz süt çıkaran ve bu süttten lezzetli sakız elde edilen kengel otu [KAYMA s.449; TBAS s.170].

kengerhan: Kenger [TBAS s.170].

kengi otu: *bk. kenger* [TBAS s.170]

kengir: Kenger [TBAS s.170].

keniro: Mahlep [TBAS s.171].

kenzi: Yabani bir ot [OYA 350]

kep: Kuru soğan [DS VIII 2744]

kepek armudu: Bir tür armut [SOS s.107: Dikmen-Sn.].

kepek elması: Bir tür elma [SOS s.114: Ladik-Sm.].

kepekli elma: Bir tür elma [SOS s.114: Çarşamba-Sm.].

kepir otu: Kantaron [TBAS s.171].

kepir yavşanı: *bk. acı yavşan* [TBAS s.171]

kepir: Bodur ağaç [DS VIII 2749; MBTS III 1648]

kepre yavşanı: Acı yavşan [TBAS s.171].

kepre: kenger [TBAS s.171].

kera: Bir çeşit turfanda armut [DS VIII 2751]

keraviye <Far.: *Maydanozgiller* familyasından Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetişen 2 yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.171; MBTS II 1649]. *bk. Frenk kimyonu ~ krş. karaman kimyonu*

kerde: Yazın erken yetişen domates [SİYA s.648].

kerdeme ~ kerdime <Yun.: *Lepmium sativum* L. [*cruciferae*]. 20-50 cm yükseklikte. Beyaz veya pembe çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Yapraklı dalları salata hâlinde yenir. *Lepidium latifolium* L.: Yaprakları yara iyi edici olarak kullanılır. *L. Sativum* L. *Subsp Sativum*: Tere, tere otu. Bahçe ve bostanlarda yetiştirilir. Yaprakları baharlı lezzetinden dolayı salata hâlinde kullanılır. *İ. Sativum* L. *Subsp Spinescens* [DC] Thell: Diğnik, koramik, rişvat [Diyarbakır]. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yetişen yabanî bir bitkidir. Çiçek durumunun uç kısmının diken biçiminde olması ile yukarıdaki alt türden kolaylıkla ayrılır. Taban yaprakları ilkbaharda [nisan] Diyarbakır ve Siverek pazarlarında satılır ve salata hâlinde yenir. *Bk. Dere otu, su teresi. Eş anl. Bahçe teresi gedim, gedime, gerdeme, gerdime, gördüme, kerdime* [TBAS s.171; DS VI 1996, 2005; DS VIII 2752].

kerdik: Arpa buğday karışımı ekin [Şav.].

kere yoncası: Yabanî fiğ [Siv.2].

kereviz ~ kereöz ~ kireviz [*yabanî*]: *Maydanozgiller* familyasından, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan kokulu, iki yıllık bir bitkidir. 30-100 cm yükseklikte. Parçalı yapraklı, beyaz çiçekli iki yıllık ve otsu bir bitkidir. Yumru kökü olan bir formu Türkiye’de yetiştirilir ve sebze olarak kullanılır. *Apium nodiflorum* [L.] Lag.: Çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Genç yaprakları Diyarbakır ve Siverek [Urfa] pazarlarında “bendik” adı altında satılır ve sebze olarak kullanılır. Batı Anadolu [Marmaris-Muğla] bölgesinde bu bitkiye “tatlı gerdeme” adı verilmektedir. *Apiumgraveolens* L. [*Umbelliferae*]-[TS II 1276; TBAS s.171; DS VI 1991; DS VIII 2753; Tıb.]. *bk. yabanî kereviz*

kereya lalesi: Lale [TBAS s.171].

kerez: Kiraz [RİA 325; KIAT 331: *R.*]

kergaş: Bir çeşit bitki [DS VIII 2754]

kerik: Bir çeşit sert, ufak incir, baba incir [DS VIII 2754]

kerkur: Çakşır otu [TBAS s.171].

kermah: Atlara yedirilen besleyici bir ot [DS VIII 2755]

kermes meşesi: Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde geniş bir yayılış gösteren bir tür meşe [TBAS s.171; BTS 354]

kerpize: Dağlarda yetişen kekiğe benzer kokulu, küçük yapraklı bir çeşit ot [DS VIII 2756]

kersak: Tahıl [SMY s.423].

kersen: Sarmaşık [Bül.].

kersin: Yemeklere konulan bir çeşit bitki [DS VIII 2757].

kertil: Patates [OYA 350]. *krş. kartal ~ kartol vd.*

kertilce < *Yun.*: Labada [DS VIII 2757; MBTS II 1714].

kertme ~ kertne: *bk. ahlal* [TBAS s.171,172; MBTS II 1652].

kes armut: Bir tür armut [SOS s.107: Fatsa-Or.].

kes: 1. İri saman; 2. Dövülerek saman yapılan ot; 3. Yonca samanı; 4. Toplanan diken yığını [SİYA s.649; Dar.; Şab.; Mal.-Ak.; Tok.-Ay.].

kesdane ~ kestane ~ kesdene ~ kestene <Yun.: *Castanea sativa miller* [fagaceae]. 30 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını döken ve özellikle kuzey Anadolu ormanlarında yetişen bir ağaçtır. Tohumu yenir ve tohumu için bazı kültür formları yetiştirilir. Fırınlanarak pişirilmiş kestane tohumlarına “kavlak” veya “gavşak”, ipe dizilmiş hâline “kurukayış” denir. Yabanî ağaçlardan elde edilen küçük kestane tohumlarına “kuzu kestanesi” adı verilmektedir. Arıların kestane ağacı çiçeklerinde yaptıkları bala Rize bölgesinde *kestane balı* adı verilir. Bu bal esmer rengi, acı lezzeti ve içinde “kestane polenleri” [*meşe palamudu biçiminde*] bulunması ile tanınır. *Fitruka*, *çimlenmiş kestane tohumu* [Trabzon]. *Eş anl. hingiş* [Çerkeş-Çankırı], *kara kabuk*, *karakat*, *karakıllı* [TYA s.151; TS II 1283; TBAS s.172; BTS 357; DS VIII 2768; Tıb.; UA s.117].

kesden ~ kesdence ~ kesdene: Kestane. [KİAT 331: Gir.; AİAD 259: Saf.; AAT 238: kas.; Ban s.173; DĞİHF s.356].

kesercik: Karçiçeği, çiğdem [DS VIII 2762; TBAS s.172].

kesir ~ kessir ~ kesür ~ kisir <Far.: Havuç [DS VIII 2771].

kesme: Kışın yaprağını dökmeyen, boyu 4-5 metre olan bir ağaç. Akdeniz Bölgesi’nde yaygındır. *Eş anl. akça kesme, akçe kesme. Phillyrea latifolia L.* [Oleaceae; ADOSA s.479; TBAS s.172; DS VIII 2766]

kesmik ~ kesmük: 1. Kalın, iri saman; 2. Mısırın tanelerinden ayrılmış kısmı [Bül.; Ordu-Ay.; Mal.-Ak.; EŞF s.314; DS 2767; EYSV 183; OYA 350; KEO1139; KMİA. 450].

kesne: Kestane [Baba. s.390].

kestane [II]: Tarlalarda biten bir ot kökü [SİYA s.649].

kestane kabağı: *Helvacı kabağı* [TS II 1283].

kestanekabağı: *Kabakgillerden* tatlısı yapılan bir çeşit kabaktır. Yaprakları uzun ve büyüktür. [Tıb.]. *krş. helvacıkabağı*

kestirne: Kestane [MA s.303].

keşbir: Üzüm türü [EYAD 51, 235; MBTS II 1600]

keşir: Havuç [Bozkır; TYHK s.431].

keşirlik otu: Hoş kokulu, kökü yenilen bir çeşit yaban bitkisi [DS VIII 2772]

keşiş otu: *bk. karabaş otu* [TBAS s.172]

keşiş otu: Karabaş otu [TBAS s.172].

keşişbaşı: Müşkölüm [TBAS s.172].

keşişyemez armudu: Yeşil renkli, bir çeşit yaz armudu [DS VIII 2772]

keşkeş çiçeği: Salep [TBAS s.172].

keşkut: Baharda dere kenarlarında biten, tohumu kaynatılarak hastalara içirilen Bir çeşit bitki [DS VIII 2772].

keşkül <*Far.*: Su kabağı [DS VIII 2772; MBTS II 1662]

Kêşnîş: *Kişniş*; bir tür bitki [SİMA s.288]. *krş. kişniş*

ket: (2) Biçilmiş ya da ekin demeti [ARDER s.285].

keten armudu: Armut türü [OYAA s.137; SOS s.107: Ayancık,Efelek-Sn.].

keten köynek: Bir tür ince kabuklu incir [UA s.117].

keten tohumu: Keten denilen kireçli topraklarda yetişen otsu bir bitkinin tohumudur. [*Graine de lin*; Tıb.].

keten¹⁷⁰: 10-100 cm yükseklikte, bir veya iki yıllık, mavi çiçekli ve otsu bir bitkidir. Özellikle tohumu için yetiştirilir. Tohumlarına *bezir*, *bızıktan* [Diyarbakır], *sârek*, *zârek*, *zegerek*, *zerel*, *zerpik*, *zeyerek*, *zeylek* denir. Tohumlarının sıkılması ile elde edilen yağa *bezir yağı* geri kalan küspeye ise *kopdun*, *kodun* veya *köttün* adı verilmektedir. *Linum austriacum* L.: Zeyrek [konya bölgesi]. koyunlarda zehirlenmelere neden olur. *Eş anl. Cimit, cinit, çimit, ezgin, gökdün, güdün, seğelek, segerek, segrel, seyetek, seyrik, siyele, siyelek, siyrek, zârek, zegerek, zeğrek, zeyrek*. Bu adların çoğunluğu *keten tohumu* için kullanılmaktadır *Linum usitatissimum* L. [Linaceae]-[TBAS s.172; TS II 1285; BTS 357].

ketengömleği: İnce kabuklu, tatlı bir çeşit incir [DS VIII 2773; UA 117].

ketenköynek: Bir çeşit armut [DS VIII 2773].

ketiğen: Bir çeşit dikenli ot [DS VIII 2774].

ketire ~ ketre: Geven [TBAS s.172].

kevahır: Dikenli bir bitki [SİYA s.649].

kevek: Ağır olmayan, hafif kavun karpuz [KAYMA s.450].

keven: 1. *Geven otu*. Dağda yetişen hayvanlara verildiği gibi yakacak olarak da kullanılan bir tür ot; 2. Dikenli bir bitki [AEİA s.318; Siv.2; MKK; TBAS s.172; KAYMA s.450; SİYA s.649; Dar.; Ger. s.335].

keveşe: Dam örtmekte ve *hayme* yapmakta kullanılan, kesilmiş, yapraklı söğüt ve kavağın ince dalları [HA s.148].

kevik: Buğday, arpa ve çavdar saplarının saman olmayan kısımları [Kös.].

¹⁷⁰ “Dokumacılık ve yemek sektöründe yararlanılan keten bitkisinin endemik çeşitleri açısından ülkemiz oldukça zengindir. Birçok ilimizde bu bitkinin birkaç tane endemik olanı görülmektedir. Örneğin Adanada *Linum Pseudanatolicum*, Amasya’da [4 adet endemik] *Linum ..anatolicum* [Anadolu keteni], Ankara’da [3 tane], Antalya’da [3 tane] *Linum Pamphlyicum* [Pamfilya keteni], Denizli [3 adet] örnekleri verilebilir.” [End.].

kevke: 80 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu ve sarı  i ekli bir bitki. Batı Anadolu Bölgesi'nde yaygındır. *Alyssum corcicum Duby [cruciferae]*-[TBAS s.173].

kevki: Bir tarafı açılmış ma rapa olarak kullanılan su kabağı [K s.].

kevren: Yer elması [DS VIII 2777]

kev k: Mısır kabuğı [Dur.].

keyen: Pi ik geveni [TBAS s.172].

keyf eriğı: Bir tür erik [SOS s.119: Havza Vezirköprü-Sm.].

k yraz: Kiraz [A AD 259: Ah.].

kezalan armudu: Bir tür armut [SOS s.108: Gölköy-Or.].

kıbrıs akasyası: 3-5 m yükseklikte, çalı görünüşünde bir ağaççıktır. Yaprakları  ıplak, çiçekleri sarı renkli,  i ek durumu küremsi şekilli ve 10-15 mm çapında. Vatanı Güneybatı Avustralya olmakla beraber Akdeniz bölgesi sahil kumullarında yetişir. kumulların hareketini önleyen önemli bir bitkidir. Memleketimizde Adana Antalya ve Alanya sahilllerinde bol olarak bulunur. *Acacia dealbata link:* Sürgünleri ve genç yaprakları tüylüdür. Süs bitkisi olarak İstanbul adalarında yetiştirilir ve  i ekli dalları *mimoza* adı altında satılır. *Acacia cyanophylla tindi [Leguminosae]*-[TBAS s.173].

kıcı: Tarlada biten ve yenilebilen bir cins bitki [S YA s.650].

kıdıman: Çiğdem [DS VIII 2787].

kı ı ak (otu): Sinir hastalığının iyileştirilmesinde kullanılan, kaynatılarak suyu içilen bir bitki.  i ek açmadan toplanan yaprak ve dalları sebze olarak kullanılan bir bitkidir. *E  anl. kıvrı ık, kıvı ık, gıvı gan otu* [UBA s.114; DS VIII 2790; MBTS II 1669].

kıl otu: Dağılık  ayırılarda yetişen ince ve sert yapraklı bir bitki, *nardus*, [TS II 1292].

kılamık ~ kılamuk: Kurak yerlerde yetişen bir çeşit ot, ayrik otu [DS VIII 2792; DS XII 4551].

kılartı: Tarlalarda biten çok sağlam kökleri olan bir ot [ARDER s.285]. *krş. alavert*

kılçık: Çiğdem [Bozkır].

kılçıklı otlak arpası: Bir tür otlak arpası [*Taeniatherum caput medusa* [L.] Nevski; Ank.Ahlat. s.35-40].

kıldır: 1. Domates; 2. Yeşil domates; 3. Küçük domates [DS VIII 2795].

kılgın: Serviye benzer, kendine özgü kokusu ve tozu olan, dere kıyılarında yetişen ince yapraklı bir ağaç [DS VIII 2796].

kılıç kekiği: *Kaya kekiği* [TBAS s.173].

kılıç otu: 1. Bataklik süseni; yaprakları kamışa benzeyen, kenarları keskin ve kısa bir ot; 2. kantaron; 3. karga soğanı; 4. Arapsaçı otu; 5. *kılıçotugiller* familyasından; mayıs - eylül ayları arasında sarı renkli çiçekler açan, 30 - 100 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Yaraları iyileştirmekte kullanılan, söğüt yaprağı gibi yaprakları ve sarı çiçekleri olan bir ot. [TBAS s.173; DS VIII 2798; Tıb.]. *krş. sarıkantaron*

kılıçarpa: Hayvanlara yedirilen sivri, uzunca bir çeşit arpa [DS XII 4552; MBTS II 1672].

kılıçkını mantarı: Altın yumurta mantarı [TBAS s.173].

kılıf <Ar.: Taze fasulye [DS VIII 2798; MBTS II 1673]

kılık: 1. Palamut; 2. kuru fasulye; 3. Bir çeşit küçük mantar; 4. Fındık büyüklüğünde, tursusu ve reçeli yapılan bir yaban meyvesi; 5. Çam, meşe, ardıç vb. ağaçların meyveleri [DS VI 2043; DS VI 2077; DS VI 2077; DS VIII 2798; MBTS II 1673].

kılımboz ~ kılmbaz ~ kılınboz: Pancar [DS VIII 2798]

kılır: Diş otu. *Maydanozgillerden*, bir yıllık ve özel kokulu otsu bir bitki, *Ammi visnaga* [TS II 1291; TBAS s.173].

kılıtır: İncir, incir dizisi [DS VIII 2799].

kılıkıl: Mısır [DS VIII 2800; Erz.İ.A. III 198].

kılıkirişi: Yaban soğanı [DS VIII 2800]

kilkuyruk: Tohumluk olarak kullanılmaya elverişli olmayan buğday [DS VIII 2800]

kıllı kozak: Kestane [DS VIII 2801]

kımçırık: Mürver ağacı [DS VIII 2802; TBAS s.173].

kımı: Turşusu da yapılan bir tür ot [Şav.].

kımıska: Ayçiçeği çekirdeği [EŞF s.314].

kımı: 80-90 cm yükseklikte, iki yıllık, yamru köklü, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum bölgesinde, gövdesi kabuğu soyulduktan sonra yenmekte ve turşusu yapılmaktadır. Aynı bölgede *anthriscus nemorosa* [bieb.] Sprengel türünün gövdeleri de aynı şekilde kullanılmaktadır. *Chaerophyllum byzantinum boiss* türünün genç dalları ve yaprakları baharat olarak kullanılmaktadır. Eş anl. *gimi*, *kemi*, *kimi*. *Chaerophyllum bulbosum* L. [Umbelliferae]-[TBAS s.173]. bk. *baldıran* ~ *Frenk maydanozu* ~ *hırhındilik* ~ *incirop* ~ *mendi*

kına ağacı: Beyaz çiçekli, basit yapraklı ve dikenli bir ağaççıktır. Güney Anadolu'nun bazı bölgelerinde [Alanya, Silifke] süs bitkisi olarak yetiştirilir. İnce toz edilmiş yaprakları el, ayak, saç ve sakal boyamasında [kına] kullanılır.kayalar üzerinde yetişen, kırmızı renkli bazı "*liken*" türlerine "taş kınası" denilmektedir. Toz hâline getirildikten sonra boyar madde ve yara iyi edici olarak kullanılır [Doğu Anadolu]. *Lawsonia alba lam.* [Lythraceae]-[TS II 1292; TBAS s.173; Tıb.]

kına çiçeği: *Kınaçiçeğigillerden*, çiçekleri türlü renkte olan, bir veya çok yıllık otsu bitki, *Balsamina hortensis*, [TS II 1292; EDSK-II s.254: İps. Vaysal K.].

kına otu: Bir tür ot [Trabzon, Hamsiköy] *Chelidonium majus* L. [TBAS s.297].

kınalıparmak: Havuç [DS XII 4552]

kınatura: Islah edilmemiş yabani elma [Şav.].

kındıl ~ kındır ~ kıntır ~ kundur: 1. Kevene benzer dikenli bir çeşit ot; 2. Pancar [DS VIII 2808, 2812, 3001; MBTS II 1675].

kındıl: Kevene benzer bir çeşit ot [SİYA s.652].

kingıra otu: Baş ağrısını iyileştirmekte kullanılan bir çeşit ot [DS VIII 2810]

kınnap otu: Kenevir otu [TBAS s.174; MBTS II 1676].

kır çemeni: Kırdan yetişen çemen [*Trigoriella crassipes* Boiss; Ank.Ahlat. s.35-40].

kır gülü: Çorak bölgelerde biten ve gün gülüne benzeyen bir tür çiçek, *Fumana* [TS II 1296].

kır kekiği: Kırdan yetişen kekik [*Thymus squartosus* Fisch. Et Hey.; Ank.Ahlat. s.35-40].

kır lalesi: Manisa lalesi [TBAS s.174].

kır menekşesi: *Domuzağırzağı* [TBAS s.174].

kır nanesi: Dağ reyhanı [TBAS s.175].

kır pazısı: Yabanî pancar [TBAS s.175].

kır sakızı: *Kannık* [TBAS s.175].

kır soğanı: Soğan [TBAS s.175].

kır sumağı: Kırdan yetişen bir tür sumak [*Corioria Mytifolia*]-[Tıb.Bit.].

kır topuz otu: Kırdan yetişen bir tür yabancı ot. *Echinaria capitata* [L.] Desf. [Ank.Ahlat. s.35-40].

kır yasemini: Yabancı yasemini [Zeh.Bit.; TBAS s.175].

kır yavşanı: Kırdan yetişen bir tür yavşan otu. *Artemisia santonicum* L. [Ank.Ahlat. s.35-40].

kıra asma: Sarmaşık [TBAS s.153].

kıra: Fasulye [DS VIII 2814]

kıraç çileği: Yaylaların güney yamaçlarında yetişen meyve [SİYA s.652].

kıraç süseni: Karga soğanı [TBAS s.174].

kıraça: İstavrit balığının incesi [Trab.-2].

kıral <Sırp.: Akasya ağacı [DS VIII 2814; MBTS II 1771]

kıral eğreltisi: *Osmunda regalis* L. [osmundaceae]. Çok yıllık, rizomlu, çiçeksiz ve otsu bir bitkidir. kökleri kabız olarak kullanılır [TBAS s.174].

kıramık: Hamken yeşil, olgunlaşınca siyah, küçük meyveleri olan bir çeşit funda [DS VIII 2815]

kırbıdak: Yenilen bir çeşit ot [DS VIII 2817]

kırcalı: Güvercin büyüklüğünde ve sekerek yürüyen siyah yabancı kuş [EDSK-II s.254: Enz. Yatır K.].

kırçkırç otu: İlkbaharda yetişen, ince uzun yaprakları kırmızı çiçekleri olan ve davarlara yedirilen kır otu [DS VIII 2819]

kırgan: Silcan [TBAS s.174].

kırgı: Gövdeden ayrılmış ve yaprağı dökülmüş ince ağaç dalı [SİYA s.652].

kırgın otu: Tilkişen [TBAS s.174].

kırık kırık: Bir çeşit kılçıksız başaklı buğday [DS VIII 2824; SİYA s.652].

kırk budak: Fesleğen çiçeği [DS VIII 2829]

kırk günlük: Mayıs ayında çıkan ve kırk günde yetişen bir çeşit Bakla [DS VIII 2829]

kırkağaç kavunu: Kabuğu alacalı sarı renkte olan bir tür kavun [TS II 1299]

kırkat~ kirkat: Kırmızı ya da kestane rengi meyveleri olan, Musmulaya benzer küçük dikenli ağaç [DS VI 2056; DS VIII 2828; Şav.;TBAS s.262].

kırkbaş otu: 10-80 cm yükseklikte, yumrulu, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. *Eş anl. arslanayağı, arslankulağı, patlangaç Leontice leontopetalum L. [berberidaceae]-[TBAS s.174]. bk. çatlak otu*

kırkboğum (otu): Atkuyruğu ya da *tilkikuyruğu* da denilen, su kenarlarında, çayırlarda biten, boğum boğum olan dalları süpürge çöpüne benzeyen ve yiyen hayvanları ishale uğratan bir ot [DS VIII 2828; TBAS s.174; SİYA s.652]. *bk. atkuyruğu*

kırkdamarotu: Damarlı çiçeksiz bitkilerdendir. 100 kadar çeşidi vardır. kibritotlar atkuyrukları ve eğreltiotları bu familyadandır. Yol kenarlarında ve kumlu topraklarda yetişirler. *Cryptogamae [Tıb.]*

kırkilit otu: *Atkuyruğu* [TBAS s.174; Gelibolu]

kırkkanat: Yaraları iyileştirmek için kullanılan, yaprakları damarlı bir ot [DS VIII 2830; SİYA s.652]. *krş. kırksinir*

kırklık: Kırk günde yetişen bir çeşit kırmızı buğday [DS VIII 2830]

kırkma kamış: Sulak yerlerde yetişen, boğumlu Gövdesinden kaval yapılan bir çeşit kamış [DS XII 4555]

kırkor: Dağda yetişen *pırık* denilen bitkinin içi boş odunumsu sürgünü [MKK]. *bk. pırık*

kırksinir otu: Bağa. Yaraları iyileştirmek için kullanılan yaprakları damarlı bir ot [TBAS s.174; SİYA s.652]. *krş. kırkkanat*

kırlangiç otu: *Chelidonium majus* L. [papaveraceae]. Çok yıllık, sarı sütlü ve sarı çiçekli bir bitkidir. Zehirli bir türdür. Sütü siğillere karşı kullanılır. *Eş anl. Temre otu* [Bolu]-*Chelidonium majus* [Gir.; TS II 1300; TBAS s.174; Tıb.; Or.-zir.] *krş. hindiba ~ hilaliye ~ hoşkiran*

kırlangiç: Süs kavunu [UBA s.114].

kırlı: Sebze fidesi [DS VIII 2832].

kırmıt: Dağlarda yetişen kabuğu kırmızımsı renkli, silindir gibi küçük yumuşak meyve veren bir ağaç [SİYA s.652].

kırmızı alıç: Alıç [TBAS s.174].

kırmızı bacaklı: Yaban çilegi gibi toprak üstünde Uzanan, dalları ezilerek yaralara sarılan kırmızı renkli bir ot [DS VIII 2834]

kırmızı badılcın: Domates [*isp.-Yalvaç-Sücüllü*]-[ARADSK s.672].

kırmızı gevrek: Kırmızı ile siyah arası saraplık üzüm [DS VIII 2834]

kırmızı guddeme çiçeği: Ölmez çiçek [TBAS s.174].

kırmızı gül: Gül [TBAS s.174].

kırmızı ihlamur: Ihlamur [TBAS s.174].

kırmızı kantaron: *Centaurium erythraea* Rafn [gentianaceae]. 50-80 cm kadar yükselebilen, iki yıllık, kırmızı çiçekli ve otsu bir bitkidir. İştah açıcı olarak kullanılır. *Eş anl. kantariyen, kızılkantaron, küçük kantaron, sıtma otu, tukul otu* [Antakya]-[TBAS s.174]. *bk. kantaron*

kırmızı kedi otu: *Centranthus ruber* [L.] DC. [valerianaceae]. 50-80 cm yükseklikte, çok yıllık, rizomlu, kırmızı veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Yatıştırıcı ve uyutucu olarak kullanılır. *Centranthus longiflorus*: Anadolu'da

yaygın bir türdür. Yukarıdaki tür gibi kullanılır [İnebolu-kastamonu]-[TBAS s.175]. *bk. kedi otu ~ kırmızı kantaron*

kırmızı kök: *Kök boya otu* [TBAS s.175].

kırmızı lahana: Rengi kırmızı olan bir tür lahana [TS II 1302]

kırmızı pancar: Yabanî pancar [TBAS s.175].

kırmızı turp: *Turpgillerden*, kökü kırmızı olan bir turp türü, *Raphanus sativus varradicula*, [TS II 1302]

kırmızı: Domates [DS XII 4509; SİYA s.652; Dar.]

kırmızibiber: Patlıcangillerden bir biber türü [TS II 1301; Tıb.]

kırna: Yaban zambağı. Süsen [DS VIII 2834; TBAS s.175].

kırot (<*kır* + *otu*) : Geniş yapraklı yenebilen bir kır otu [TÇDSK s.40].

kırt kırt: Havuç [DS VIII 2838]

kırtıç: Yakmak için toplanan ot kökü [Mal.-Ak.].

kırtık: Yapraksız çalı [DS XII 4556]

kırtıl ~ kırtıl: Küme küme yaylalarda yetişen dikenli tohumu olan çimene benzer sert ve parlak ot. Bu türlerin kurutulmuş toprak üstü kısımları, Sürmene, Araklı ve Pazarcık yaylalarında yaylacılar tarafından yorgan ve döşek doldurmak için yün yerine kullanılır. [Trabzon yaylaları] *Festuca airoides* Lam. *Ve nardus stricata* L. [TBAS s.297; TYA s.153; Trab.-2].

kısacamahmut ~ kısacıkamahmut~ kısamahmut ~ kısamahmut otu: Tütüne karıştırılıp içilen, sarılık hastalığında kullanılan yaban otu. *Teucrium chamaedris* L. [Labiatae]. Çok yıllık, otsu, 50 cm kadar yükselebilen, kırmızımtırak mor çiçekli bir bitkidir. İştah açıcı ve mide ağrılarını giderici olarak kullanılır. *Eş anl. bodurmahmut otu, dalak otu, erkurtaran* [Alanya-Antalya], *kısacıkamahmut, kumacı otu, sıcak otu* [Sütçüler-Isparta], *yer meşesi*

yer palamudu. [DS VIII 2839; Tıb.; Zeh.Bit.; TBAS s.175]. *krş. dalakotu ~ acı yavşan ~ kurtluca ~ yer çamı*

kıska ~ kışga: Arpacık soğanı, tohumluk küçük soğan [SİYA s.652; DS V, 1858; DS VI 2062; DS XII 4556; Fel. s.53; Dar.]

kısmet ağacı: Bütün sıcak ülkelerde sık rastlanan tırmanıcı ve İri gövdeli ağaç, *Clerodendron*, [TS II 1307]

kıstik: Pıtrak [TBAS s.175].

kış mantarı: Ağaç mantarı [TBAS s.175].

kışmantarı: *bk. ağaç mantarı* [TBAS s.175].

kışgana: Karadut [DS VIII 2845]

kışgözü: Sonbahar ve kış aylarında bahçelerde kendiliğinden yetişen ve kavru olarak yaprakları yenilen bir ot [DS VIII 2845]

kışka: Kışa kadar saklanabilen bir tür kavun [SİYA s.652].

kışla diken: *bk. karaçalı* [TBAS s.175]

kıtış: Küçük, kara bir çeşit mantar [DS VIII 2848]

kitleyük: Kiraz [DS VIII 2848]

kıtmıç: Kayısı kurusu [SİYA s.654].

kıvırcık nane: Nane [TBAS s.175].

kıvırcık: Yeşil salata, yaprakları kıvırcık bir tür marul, kıvırcık [TS II 1311]

kıvrışık ~ kıvışık ~ kıvrışık ~ kıvşıyık ~ kıvşıkyık: Gıvışgan otu [TBAS s.175,176].

kıvışgan ~ kıvışkan: Gıvışgan otu [TBAS s.175,176].

kıvrak buğday: İlkbaharda ekilip, sonbahar ekimi ile beraber yetişen buğday [DS VIII 2852].

kıvrak darı: İnce taneli, çok patlayan bir çeşit mısır [DS VIII 2852]

kıvrım: *Scorzonera semicana* [Compositae]. 15-45 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, kalın köklü, sütlü ve sarı çiçekli bir bitki. kökleri kızgın külde pişirildikten sonra Belen [İskenderun] köylerinde yenir. [TBAS s.176; Yer.Bit.Göç.]. *bk. tekesakalı ~ yemlik*

kıvrışık ~ kıvrışık: 1. Pazı bitkisi; 2. Pancar yaprağı [DS VIII 2850]

kıyak: Sazlık yerlerde biten, hayvanların çok aç kalmadıkça yemediği kalın ve kurudugu zaman yanları keskinlesen bir çayır otu [DS VIII 2854; MBTS II 1695]

kıyık elması: Yaban elması [DS VIII 2856]

kıyışak: *Ebegümeçigillerden* bir çeşit ot [DS VIII 2857]

kız düğmesi: Bir tür çiçek [TÇA s.84].

kız otu: İp gibi ince uzun yapraksız sert ot [Muğla-Fethiye] *Cyclotrichum organifolium* [Labill] *Manden et Scheng.* [İps. Balabancık K.; EDSK-II s.254; TBAS s.297].

kızambık: *Karamuk* [TBAS s.176; DS VIII 2860].

kızhanım: Hüsnüyusuf, Çin karanfili [DS VIII 2862; TBAS s.176].

kızıl ağaç: *Gürgengillerden, alnus* [betulaceae] türlerine verilen genel ad. kışın yapraklarını döken ve 20 m kadar yükselebilen ağaçlardır. *A. Glutinosa* [L.] *Gaertner* [kızıl söğüt] türünün gövde ve dal kabukları kırmızı boya olarak kullanılır [Malatya]. kabukların tuzlu suda kaynatılmasıyla elde edilen boyar madde, çarık derisi ve iplik boyamakta kullanılır. Bu boyaya *afku* veya *ahku* denilmektedir. [TS II 1318; TBAS s.176; BTS 366].

kızıl boya: Kök boya [TBAS s.176].

kızıl çam: Çam [TBAS s.177].

kızıl eğrim: Domates [Bar. s.283].

kızıl enik: Havacıva [TBAS s.177].

kızıl göz diken: Altın diken [TBAS s.177].

kızıl işgildi: Kırmızı yaban mersini [DS VIII 2865]

kızıl kantaron: Kırmızı kantaron [TBAS s.177].

kızıl kaytarma: Güveyfeneri [TBAS s.177].

kızıl kök: *bk. kök boyası* [TBAS s.177]

kızıl kurt: Bostanbozan [TBAS s.177].

kızıl mantar: Zehirli mantar [TBAS s.177].

kızıl meşe: Meşe [TBAS s.177].

kızıl ot [I]: Havuç [DS VIII 2866]

kızıl ot [II]: 1. Bir çeşit ot; 2. Eğrelti otu; 3. Bağlarda teveklere sarılan *sarmaşıkgillerden* bir ot [DS VIII 2866; TBAS s.177].

kızıl sarmaşık: Bostanbozan [TBAS s.177].

kızıl söğüt: Kızıl ağacı [TBAS s.177].

kızıl yaprak: Koyun otu [TBAS s.177].

kızılak: 1. *Gülgillerden* alıç ağacı ve meyvesi, *Rosaceae crataegus*; 2. kızılalık ağacı ve meyvesi [DS VIII 2863]

kızılacak [I]: Yapıncak üzümü [DS VIII 2863]

kızılacak [II]: Yemegi yapılan, kökle gövde arası turuncu olan bir çeşit yaban otu, kır pancarı [DS VIII 2863; TBAS s.176].

kızılburun: Pembemsi yeşil renkli, güzel kokulu bir çeşit erik [DS VIII 2863]

kızılca: 1. kıvıla çalan bir çeşit buğday; 2. koçlama mantarı; 3. Pazı bitkisi. Paziya benzeyen, dibi beyaz üstü yeşil bir cins bitki; 4. Yabanî pancar; yaprakları geniş ve tohumları şeker pancarına benzeyen bir ot; 5. Yenilen bir kır/çayır bitkisi [Siv.2; DS VIII 2864; TBAS s.176; TS II 1318; DS VIII 2864; EAFSöz. s.73].

kızılcadisi: 4-5 m yükseklikte, beyaz çiçekli bir ağaççık [*Cornus Sanguinea*], [TS II 1318].

kızılçık ~ kızılçık (otu): *Cornus* [*cornaceae*] türlerine verilen genel ad. kışın yaprağını döken. Beyaz çiçekli ağaç veya ağaççıklardır. Memleketimizde iki tür yetişmektedir. Olgun meyveleri yenir. Meyvelerinden hazırlanan ezmeye *kiren ekşisi* zırla veya *zirte* denir. *Cornus mas* L.: Erkek kızılçık. Meyve uzunca, kırmızı. *C. Sanguinea* L.: Dişi kızılçık. Meyve küremsi kırmızımtırak siyah. *C. Sanguinea* L. *Subsp Cilicica* [fangerin] chamberlain: Demircik [Çamlıyayla-Tarsus]. *Eş anl.* Beyaz kızılçık, çalı kızılçığı çum, eğren, ergen, eyir, güren, kevren, kıran, kiren, kiren, şefit, zağal, zanğal, zaval, zavrak, zoğai zongal, zoval, zuğal, zuhal, zuval [TBAS s.176; TS II 1318; DS VIII 2864; TBAS s.177; Gelibolu; Tıb.; BTS 366]

kızılçırık: Tarlalarda biten, lahana büyüklüğünde, diken yapraklı, kırmızı renkli, zararlı bir çeşit ot [DS VIII 2864]

kızılçam: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı, 25 m kadar boyolanabilen, deniz seviyesinden 1200 m kadar olan yüksekliklerde yetişen, Ülkemizde kısmen Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde ormanlar oluşturan bir ağaç türü, *Pinus brutia* [TS II 1318; BTS 364; Gir.].

kızıldip [kızılca]: Pancar [SİYA s.654; DS VIII 2864].

kızıleğlim: Domates [DS VIII 2864].

kızilenik: Kökünden kırmızı boya çıkarılan bir ot [DS VIII 2864].

kızılgöz diken: Sarı diken, altın diken, *Scolymus Compositae*, [DS VIII 2865; UBA s.114].

kızılgücük: Havuç [DS XII 4559]

kızılkantaron: *Kızılkantarongillerin* örnek bitkisi olan, 10-50 cm yükseklikte, kırmızı çiçekli karşılıklı yapraklı, sap ve yaprakları hekimlikte kullanılan, iki yıllık otsu bir bitki, *Erythraea centaurium*, [TS II 1318]

kızılık: Üzerinde kızılca benzer meyvesi biten bir çalı [DS VIII 2866]

kızılyaprak: *Gülgillerden*, yol kenarlarında biten, sarı çiçek açan Bir bitki, *Agrimonia eupatorium*, [TS II 1319]

kızlar çayı: Dağ çayı [TBAS s.177].

kızlar devesi: Peygamberdevesi [Siv.2].

kızlar yemişi: Alıç [TBAS s.177].

kızlargöbeği: Çivit otu [TBAS s.177].

kızmemesi: 1. Altıntop, greyfrut; 2. Bir tür şeftali [TS II 1320; Alanya-Ağ.].

kızıyanağı: Pembe renkli, yuvarlak taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm [DS VIII 2869]

kialan: İğde yaprağı gibi yaprakları, beyaz çiçeği olan, haziran ayında dağlarda Görülen bir bitki [DS VIII 2869]

kialmal: Ahlat [TBAS s.177].

kialmas: bk. Ahlat [DS VIII 2869]

kibre: Bir çeşit ot [DS VIII 2869]

kibrit otu: *Lycopodium clavatum* L. [*lycopodiaceae*]. Otsu ve çiçeksiz bir bitkidir. Gövdenin ikiye dallanarak uzaması kolayca tanınmasını sağlar. kuzeydoğu Anadolu dağlarının ormanlarında bulunur. Sporları tedavi

atarımda kullanılmaktadır. *Eş anl. Çam otu* [Sürmene-Trabzon], *kurtayağı* [TBAS s.177].

kilim ucu: İtir çiçeği [DS VIII 2871]

kiliz: Hasır otu [TBAS s.177].

kimyaprak: Duvar sarmaşığı [TBAS s.159].

kimi: Kımi [TBAS s.178].

kimya otu: [Trabzon] *Silene armeria* L. [TBAS s.297].

kimyon <Ar.: *Cuminum cyminum* L. [Umbelliferae]. Bir yıllık otsu bir bitkidir. Meyveleri için yetiştirilir. Meyveleri baharat olarak kullanılır. *Bk. Frenk kimyonu, kefe kimyonu. Eş anl. Acem kimyonu, avcar, zıra, zira* [TS II 1325; BTS 368; TBAS s.178; Tıb.]

kinkar: Kenger. Devediken, diken [DS VIII 2873; TBAS s.178].

kinsi: Elma, armut çöpü [Trab.-2].

kinzi: *Kışniş*. Bir çeşit kokulu, çorbalara katılan bitki [Şav.; TBAS s.178].

kiran ~ kiren <Yun.: Kızılcık [DS VI 2235; DS VIII 2876; AAT 239: Ams., kas.; Kar.Eflani; TBAS s.178; Trab.-2; AİAD 259: Bar.; OAAD,249: Yoz.; Çorc.]

kiran: Kızılcık [TBAS s.178].

kiraz [yabanî]: *Cerasus microcarpa* [C.A.Meyer] Boiss. [Rosaceae]. 3 m kadar yükselebilen, dikenli veya dikensiz, beyaz veya pembe çiçekli bir bitkidir. Meyveleri yenir. Memleketimizde iki alt türü bilinmektedir. *Cerasus angustifolia* [spach] bronriez: kuş üzümü [Kemah-Erzincan]. *Bk. Mahlep. Eş anl. acı kiraz, curta, çobançırası, dağ kirazı* [Gaziantep]-[TBAS s.178].

kiraz¹⁷¹ ~ **kirez** <Yun.: *Gülgiller* familyasından, düz kabuklu bir çeşit ağaç veya ağaççıktır. Genellikle yapraklanmadan önce çiçek açar. Meyvesi etli ve tek çekirdekli. Ev ilaçlarında sapları meyvesi kabuğu ve çiçekleri kullanılır. [*prunus avlum*; Tıb.; UKA s.242; AA 144; And.Ağıt; Din.Ev. s.514; kas.s.458; MTA s.200; KIAT 332: Or.,Gir.].

kiraz armudu ~ **kirez armudu**: Kiraz zamanı yetişen bir çeşit armut [Çarşamba, Tekkeköy–Sm.; Akkuş, Fatsa, Korgan–Or.]-[SOS s.108; DS VIII 2877; OYAA s.137: Ders.].

kiraz elması: Kırmızı, küçük ve sert bir elma türü [TS II 1327; Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.114].

kiraz eriği: Bir tür erik [Gölköy, Korgan–Or.; Vezirköprü–Sm.; Boyabat Durağan –Sn.]-[SOS s.119].

kiraz karayemişi ~ **kirez karayemişi**: Öteki karayemişlerden daha erken olgunlaşan, rengi daha kırmızı karayemiş türü [TBAS s.178; Trab.-2].

kirç: 1.Ardıç yaprağı; 2.Ardıç ağacı dalı [SİYA s.654].

kireçli¹⁷²: Baharda bazı yörelerde Hıdrellez sıraları açan, sert ve uzun saplı bir çiçek [TÇA s.84].

kiresep: Bir armut çeşidi [AA 144; OYAA s.137; Akkuş–Or.]-[SOS s.108].

kirgit~ **kirkıt**: Badem şekeri biçiminde, tatlı ve gevrek bir çeşit üzüm [DS VIII 2879; DS VIII 2877].

kirik: 1. Kısa kılçıklı, başağı dört köşeli buğday; 2. Kılçıksız, toparlak buğday [SİYA s.654; EAFSöz. s.72; AİAD,260: V.]

¹⁷¹ “Ülkemiz kiraz çeşitleri açısından da endemik bitkilere sahiptir. *Örneğin* Amasya, Erzurum, Kayseri Niğde ve Tokat illerinde *Cerasus Incana* Erzincan’da *Cerasus Erzincanica* [Erzincan kirazı], Sivas’ta *Cerasus hippophaeoides* türleri ülkemizin endemik kirazlarını oluşturmaktadırlar.” [End.]

¹⁷² “Hıdrellez sabahı köylü gün doğmadan kalkıp bu çiçeği koparır. Eline, koluna dizine sırtına ‘Bedenime kuvvet ver.’ diyerek bununla vururlar. Aynı geleneği bugün Batı Trakya Türkleri de sürdürmektedir.” [TÇA s.84]. *krş. kangal*

kiriş: 1. Pırasa; 2. Taşlar arasında biten bir çeşit ot; 3. Havuç [SİYA s.654; MBTS II 1713; TBAS s.178; DS VIII 2754, 2878]

kirkat: Alıç ağacı ve bu ağacın meyvesi. [Artvin, Ormanlı] *Crataegus monogyna* Jacq. [TBAS s. 178,297; ARDER s.285; TBAS s.].

kirkin: Evlek mantarı [TBAS s.178].

kirli elma: Bir tür elma [Çarşamba-Sm.]-[SOS s.114].

kirli gülsüm: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

kirlice: Şarap ve sirke yapmaya yarayan, üzeri benekli, yapıncak denilen bir çeşit üzüm [DS VIII 2879]

kirman ~ kirmen: Güzün biçilen ot; ikinci kez biçilen ot [Şav.; ARDER s.275].

kirman armudu: Bir tür armut [Fatsa –Or.]-[SOS s.108].

kirmit: Ağaçların arasında biten, yenilen bir çeşit mantar [Bül.; DS VIII 2881; TBAS s.178; Dur.; OYA 350]

kirno: Zambak [TBAS s.178].

kirpi otu: Pişik geveni [TBAS s.178].

kirpit: Söğüt [TBAS s.178].

kirse çiçeği: Köyün yakınındaki bir kilise yıkıntısında açan çiçeğe verilen ad. Edremit'in Tahta kuşlar köylüleri tarafından kullanılan bir çiçek adı [TÇA s.85].

kirt elma: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.114].

kirtik kiraz: Geç olgunlaşan sert bir çeşit kiraz [DS VIII 2883]

kirtil: Havuç [DS VII 2373; DS XII 4561]

kirve otu: Acı yavşan [TBAS s.178].

kise: Saksağan [Trab.-2].

kiskiç ~ kiskis: Çiğdem [TBAS s.178].

kişgincik: Bir tür ot [MA s.303].

kişkiş: *Scandix pecten veneris* L. [Umbelliferae]. 30 cm kadar yükselebilen, beyaz çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Muğla bölgesinde [Bodrum, köyceğiz]. Toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır. Taze hâlde salata olarak yenir, börek harcı olarak da tanınmıştır. *Eş anl. Zühretarağı. Scandix iberica bieb.:* Atkişnek otu [Elmalı-Antalya]. s. *Macrorhyncha C.A.Meyer:* Leylek otu [Sandıklı-Afyonkarahisar]-[TBAS s.179].

kişmiş <Far.: Çekirdeksiz kuru üzüm [EİA s.202; EA 123; TS II 1332; SİTİAT s.249; EAFSöz. s.73; Erz.Mer. s. 197; DİAT, 263: Ay., kar.; EYSV s.133]. *bk. kişniş üzüm*

kişniç ~ kişniş [I]: *Maydanozgiller* familyasından; haziran - ağustos ayları arasında pembe beyaz renkli çiçekler açan, 30 - 50 cm boyunda, oldukça fena kokulu bir yıllık otsu bir bitkidir. Nemli çayır ve sırtlarda yetişir. [Tıb.; TBAS s.179].

kişniş [II] (*yabanî*) <Far.: 20-50 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu, beyaz veya pembe çiçekli bir bitkidir. Meyveleri baharat olarak kullanılır ve özeri şeker ile kaplanarak kişniş şekeri yapılır. Yaprakları Doğu Anadolu'da [Erzurum, kars, Doğubayazıt ve Van bölgelerinde] yemeklere koku yermek için kullanılmaktadır. *Eş anl. aş otu, aşutı, kinzi, kişniç, kişnit, kuzbere, küçük kişniş otu.* [Mersin], *yumurca veya yumurcak* [karamanlı-Burdur]. *Coriandrum saikam* L. [Umbelliferae]-*Bifora radians bieb.* [Umbelliferae]-[TBAS s.179; DS VIII 2886; Or.-zir.]. *bk. kuzu kişnişi ~ yabanî kişniş*

kişniş üzüm: Çivitsiz, çekirdeksiz bir tür üzüm. kuş üzümü [KAYMA s.451; GİAT 294: Tun.]. *krş. kişmiş*

kişnit: Kişniş. Yaban maydanozu [KYAS s.162:köşker k.; TBAS s.179].

kitir: Salatalık [AAT, 239: kas.]

kitire ~ kitre: Geven [TBAS s.179].

kivi <İng.: Ana vatanı Çin olup ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde de yetiştirilen, kahverengi tüylü kabuğu soyularak yenen, çok yıllık, yeşil renkli, sulu, C vitamini bakımından zengin meyve, *Actinidia chinensis*, [TS II 1333; BTS 371].

kivil: Elma [TBAS s.179].

kizir <Far.:kökü ve yaprağı yenilen küçük bir ot [DS VIII 2888; MBTS II 1718; SİYA s.654].

Klibada: Labada [TBAS s.179].

kobalak: Etli meyve [SİYA s.654].

kobar: Meşe ağacı [DS VIII 2890]

kobuh ~ kobuk: *Medik.* Çayırılarda biten, yaprakları dikenli ve yassı, patatese benzeyen bir bitki [DS VIII 2890; MBTS II 1498; TBAS s.179].

koca ağaç: Dallarının yanlanmış ağaçlar gibi çok zikzaklı olması ve kolaylıkla kırılabilmesinden dolayı bu isim verilmiştir [*Arbutus anfrachne- Ericaceae*; TBAS s.228].

koca bakla: Bir çeşit bakla [DS VIII 2891].

koca buğday: İri taneli, yumuşak ve sarımsı bir çeşit buğday [DS VIII 2891].

kocabaş: 1. Pancar; 2. Turp; 3. Lahana; 4. Gengel, deve gengeli, eşek diken. Genç sürgünleri suda haşlandıktan sonra salata halinde veya et yemekleri içine sebze olarak konularak yenilen bir bitki. *Eş anl. gankol, kocabaşı, sütlü kengel* [DS VIII 2891; STİAT 171, 237; Şab.; TBAS s.179; UBA s.114; SİYA s.654; Ams-Gmş; Çorc.].

kocabaşı: 1. Kırmızı renkli şeker pancarı; 2. Mavi renkli çiçeği ve nohut büyüklüğünde tohumu olan bir buçuk metre boyundaki dikenli bir ot; 3. Gengel [DS VIII 2891; TBAS s.179; EŞF s.314; EAFSöz. s.74].

kocadepen: Sulu, kabukları ince ve küçük bir çeşit armut [DS VIII 2891]

kocakarı yemişi: Alıç [TBAS s.179].

kocayemiş: *Gülgillerden* sapları sürünge, çiçekleri beyaz bir bitkidir. *Arbutus unedo* L. [Ericaceae]. *Fundagillerden*, 4 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaççıktır. Meyveleri küremsi şekilli ve olgunlukta kırmızı turuncu renklidir. Meyveler çiğ olarak yenir, ezmesi yapılır. *Eş anl. ayı yemişi, dağ yemişi, davulga, davulgl davulgo, davulgu, yağma. Arbutus andrachne* L.: Hartlap [Adana], sandal ağacı. Odunundan yararlanılır [TS II 1337; TBAS s.180; Tıb.]. *krş. çilek*

koç mantarı: 1. Bazı *clitocybe* türlerine [Agaricaceae] verilen genel ad. Bazı türler yenebilir, bazıları da zehirlidir. *Clitocybe geotropa* [fr.ex Bull] *Quelet:* koç mantarı. Yenen bir mantardır. *C. Infundibuliformis* [fr.ex Schaffer] *quelet:* küçük koç mantarı. İstanbul civarında [Belgrad Ormanı] yetişir. Yenen bir mantardır. *C. Nebularis*[fr.ex Batsch] *Quelet:* Dumanlı mantar, hunili mantar. Yenen bir türdür; 2. kanlıca mantarı [TBAS s.180]. *bk. zehirli mantar*

koç otu: Koçkuyruğu [DS XII 4510; TBAS s.180]

koçaç <Sırp.: Armut [DS VIII 2893; MBTS II 1722]

koçan <Slav: Yer Elması [DS VIII 2894; MBTS II 1722]

koçan otu: Ayçiçeği bitkilerinin kökünde yetişen, yumru şeklinde kökleri olan zararlı bir bitki [Edr. Genel; EDSK s.29].

koçboynuzu: Kokulu yonca [TBAS s.180].

koçinbela <Laz.-Rum.: Erik [Trab.-2].

koçkuyruğu: *Astragalus subrobustus boriss.* [Leguminosae]. Çok yıllık, pembe veya mor çiçekli bir bitkidir. Olgunlaşmamış meyveleri Erzurum ve Kars bölgelerinde çiğ olarak yenir. *Eş anl.koç otu* [kars], *koçtaşağı* [Erzurum; TBAS s.180].

koçkuz ~ koçkuzu: Koşkoz [TBAS s.180].

koçlama mantarı: *Russula* [russulaceae] türlerine verilen genel ad. Aşağıdaki türler yenmekte ve pazarlarda satılmaktadır. *Bk. Biberlice. Russula caloroides Krombholz:* kayışkıran mantarı. Bolu bölgesinde yetişir ve yenir. *Eş anl. kızılca. R. Cyanoxantha Fr. Ex Schaeffer:* kara kuş mantarı. *R lepida Fr.:* Sütsüz mantar, yaz mantarı yaz tiriti. *Bk. kanlıca mantarı. R. Lutea Fr.:* koçlama mantarı. *R. Virescens Fr. Ex Schaeffer:* kara koçlama mantarı. *Fr. Xerampelina Fr.:* Üstükızıl mantarı. Bolu bölgesinde yetişir ve yenir [TBAS s.180].

koçtaşağı: Koçkuyruğu [TBAS s.180].

kodi: Lahananın sapı [Trab.-2].

kodofla: Mısır koçanı yaprağı [Trb.Vak].

kodoş: Mısır sapı [Trab.-2].

koduk: Meşe pelidinin içinde bulunduğu odunsu kısım [Mal.-Ak.].

kofa kofalık: Hasır otu [TBAS s.180,181; TS II 1338].

kofik: Kış yiyeceği olarak, içerisi oyulmuş kurutulmuş, dolmalık için hazırlanmış biber ve patlıcan [HA s.149; Har.].

koful: Bodur ağaç [DS XII 4563; MBTS II 1723].

kofurgalık: Dağlarda yetişen, ilkbaharda sarı çiçek açan ve harman süpürgesi yapılan bir çeşit bitki [DS VIII 2900; MBTS II 1723].

koğa: Hasır otu [TBAS s.181].

koğtür: Taneleri iri ve mavimsi bir üzüm cinsi [KYAS s.162:kırş.].

koğus ağacı: Dağ yamaçlarında yetişen, dallarından ok ve yay yapılan bir çeşit ağaç, kayın ağacı [DS VIII 2903; MBTS II 1723]

koğa: Bir armut türü [ARDER s.286].

kokar ardıç: Ardıç [TBAS s.181].

kokar çaşır: Yaprakları *çaşır* yaprağına benzeyen bitkinin hoş olmayan bir kokusu vardır Bu özelliğinden dolayı “*kokar çaşır*” denilmiştir [*Scrophulana myriophylla-Scrophulariaceae*; TBAS s.226].

kokar ot / otu: 1. Boru çiçeği; 2. kereviz; 3. kokulu bir yaban otu; 4. Mevzek; 5. Tüylü kanak [TBAS s.181; Gelibolu; DS VIII 2905; Zeh.Bit.].

kokar: Domates [DS VIII 2904].

kokarağaç [II]: Gilaburu [TBAS s.181].

kokarağaç: *Sedefotugillerden*; bir çeşit süs ağacıdır. Çiçekleri uzun salkım şeklindedir. *Ailanthus altissima* [Miller] *swingle* [Simarubaceae]. 20 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını döken ve yaprakları kuvvetli kokulu olan bir ağaçtır. Vatanı Çin olmakla beraber Anadolu’da yabanîleşmiş olarak bulunur. Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. aylandız, osuruk ağacı, yabanî ceviz* [Enez-Edirne], *yalangoz, yalankoz*. Konya bölgesinde [Doğanhisar köyleri] *viburnum lantana* L. [*caprifoliaceae*] türüne de kokar ağaç adı verilmektedir. *Bk. Gilaburu* [TBAS s.181; TS II 1339; DS VIII 2904; Tıb.]. *krş. aylandız*

kokarcık: Arpacık soğanı, küçük soğan [DS VIII 2904; SİYA s.654].

kokarganak: Kötü kokulu bir çeşit ot [DS XII 4563]. *bk. kokarzade*

kokarsedefotu: *Sedefotugillerden*, çayırlarda ve hendek kenarlarında yetişen zehirli bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. çıfıtotu*

kokarzade: *bk. kokarganak* [DS XII 4563].

kokaz: Yaban pırasası [DS VIII 2905]

kokceviz: Kabuklu ceviz [DS VIII 2905]

kokina: Tavşan kirazı [TBAS s.181].

kokoc: Yabanî gül [TBAS s.181].

kokone¹⁷³ **buğday:** Çok tane veren bir çeşit buğday [DS VIII 2906; MBTS II 1725]

kokoz: Ahlat [TBAS s.181].

kokoz: *bk. ahlat* [TBAS s.181]

kokulu çayır otu: *Buğdaygillerden*, çayırlarda yetişen, hayvanlar için iyi bir yem olan ıtırılı bitki, *Anthoxanthum odoratum*, [TS II 1340]

kokulu kiraz ağacı: *bk. idris ağacı* [TS II 1341; TBAS s.181].

kokulu menekşe: Menekşe [TBAS s.181].

kokulu narpis: Nane [DS VIII 2906]

kokulu yavşan: Yavşan [TBAS s.181].

kokulu yonca: *Baklagiller* familyasından, Avrupa'da ve yurdumuzda yetişen, 30 - 100 cm boyunda, iki yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.181] *bk. eşek yoncası*

kol: Funda [DİAT, 263: Dün., kar.]

kolak: Ekşi ve iri bir çeşit kış elması [DS VIII 2907]

kolakas [*kokguç*]: Patates ve yerelmasına benzeyen etli yemeği yapılan bir çeşit sebze [SİYA s.654].

Koledoyuran: (<*köle doyuran*) İri salkım üzüm [KAYMA s.452].

¹⁷³ <Yun.

kolidi: Kendir [Trab.-2].

kolik: Kerestelik ağaç [Trb.Vak].

koliva: Haşlanmış mısır [Trab.-2; Gün.; Rize].

kolokaz: Gölegez [TBAS s.181].

koloz: Bir çeşit sarı buğday [DS VIII 2911]

koluncuk: *Gelinparmağı* ya da *kadınparmağı* denilen ot [DS VI 2193; DS VIII 2912; TBAS s.182].

kolza <Fr.: *Turpgillerden*, yağlı tohumlu mevsimlik bitki, *Brassica napus*, [TS II 1348]

komallug: Bir ağaç nevi [KİAT 177,342]

komar: *Defnegillerden* iri çiçekli bir bitki. *Rhododendron ponticum* L. [Ericaceae]. 10 m kadar yükselebilen, kışın yaprağını dökmeyen, mavimsi pembe çiçekli bir ağaççıktır. Zehirli bir bitkidir. Arılar çiçeklerinden deli bal yaparlar. Bk. *Zifin. Eş anl.kafil, kafil* [Vakfıkebir-Trabzon], *kara ağuş* [Giresun], *orman gülü* [Giresun], *zelenika* [Demirköy-kırklareli; TBAS s.182]. , [TS II 1348; DS VIII 2913; MBTS II 1734; RİA 324; Rize].

komatula <Lat.: Deniz lâleleri sınıfından, genç evrede saplı, ergin hâlde Serbest hareketli türleri olan bir derisi dikenli cinsl *Comatula*, [BTS 379]

kombos: Tomurcuk [Trab.-2].

kompi ~ kompir ~ kompül: Patates [Rize; SİYA s.654; Fel. s.54].

komşugezen: Evde küçük alanlarda yetişen ve her tarafa kol atarak uzayan bir süs bitkisi [DS VIII 2914]

konburdaklı: Bir tür çiçek [TÇA s.84].

konca: *Patlıcangiller* familyasından; yol kenarlarında, gölgelik yerlerde yetişen, 80 santimetre kadar boyunda uyuşturucu ve zehirli bir bitkidir. [Tıb.]. *krş. banotu*

konci: Susam [Ger. s.337].

kongol: Kenger. Tarlada yetişen ve hayvanlara yem olarak verilen ot [SİYA s.656; TBAS s.182].

konkul: Mısır bitkisinde yeni çıkan koçan [RİA 324]

konsol çiçeği: Palak [TBAS s.182].

kopdun: Kelen [TBAS s.182].

Kópek eriği: Bir tür erik [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.119].

koper: Olgunlaşmamış ham meyve [ARDER s.286].

Kör: <*kör* 1. Budandıktan sonra soğuk alıp yeşermeyen üzüm çubuğu; 2. Serpilen tohumların çukurlarından çıkmamış, yeşermemiş olması; 3. Sürme hastalığından dolar taneleri çürümüş buğday, çavdar vs. başağı [KAYMA s.452].

koraman: *Sirim* de denilen ve yenilen bir ot, bir tür yabanî bitki [EYSV s.134].

korangal ~ koringön ~ korunga ~ körigen <*Erm.*: Yabanî yonca, *tirfil*. 30-70 cm boyunda çok yıllık, otsu ve pembe çiçekli bir bitkidir. Hayvan yemi olarak yetiştirilir. *Eş anl. Eşek otu, evliya otu. Onobrychis viciifolia Scop. [Leguminosae]-[TS II 1367; DS VIII 2924, 2925; TBAS s.182,185; Ank.Ahlat. s.35-40]. bk. pisiktaşığı*

korangal: Korunga [ARDER s.281].

korik ~ korrik ~ koruk: koruk; üzümün henüz olmamış meyvesi [MKK; TS II 1366; DS VI 2106; DS VIII 2672; Tıb.; Dar.]

korman ~ kormen: 1. Yaban pırasası, bir çeşit sarımsak; 2. Soğan [DS VIII 2926; TBAS s.182; EYSV s.135; SİYA s.656; Siv.2].

kormik: Kerdeme [TBAS s.182].

kornar: Bir ağaç cinsi [KİAT 343]

kornison <Fr.: Kabuğunun üzeri pürtüklü, lezzetli bir tür turşuluk hıyar [TS II 1365]

kortli: Pamuk otu [TBAS s.182].

koska: Böğürtlen [Trab.-2].

kostel: 1. Kozalak; 2. Mısır yapraklarının yapraksız ve meyvesiz tarlada biçilmiş kalan yukardaki kısmı [Trab.-2; GKÖ s.171: Şiran].

koşama: Havuç [Tir.].

koşkez ~ koşkoz [koşkuş]: 1. *Lathyrus tuberosus* L. [Leguminosae]. 30-80 cm yükseklikte, kökünde yumrular bulunan, parlak pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde [Erzurum, kars] kök yumruları çiğ olarak yenir. *Eş anl. Gaggoç, goşgoz, gozgocu, gozkocu, koşkuz, koşkuzu, koşkez, koşkuş, kösgüç* [Daday-kastamonu]; 2. Yeraltından çıkarılan ve yenilebilen bir çeşit bitki kökü [SİYA s.656; TBAS s.182; DS VIII 2933] *bk. müdürmük*

koşni: Diş hilali otu, *Ammi visnaga* [Umbelliferae], [DS VIII 2934]

koşni: Diş otu [TBAS s.182].

kotan alıcı: Alıç [TBAS s.182].

kotankıran: *Centaurea glasufolia* L. [Compositae]. 100 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. Erzurum bölgesinde gövdesi kabuğu soyulduktan sonra yenir [TBAS s.182; MBTS II 1754]

koti: 1. Lahana gövdesi; 2. Lahana sapı [Gün.; RİA 324]

kotoni: Taneleri çıkarılmış mısır koçanı [Trab.-2].

kotor: Taneleri ayıklanmış mısır koçanı [Şav.; ARDER s.287].

kotoş: Mısır koçanı [Trb.Vak].

koubuk: Medik [TBAS s.183].

kova ~ kovalık: Hasır otu. Bataklıklarda yetişen bir çeşit saz [TS II 1370; DS VI 2094; DS VIII 2901; DS VIII 2938; DS XII 4563; DS XII 4567; TBAS s.183; Dar.; TBAS s.183].

kovancık: Sarı kokulu [TBAS s.183; MBTS II 1755].

kovanotu: “*Limon nanesi, ölmez çiçekmelisaotu, oğulotu, temre otu*” olarak da bilinen bu ot *ballıbabagiller* familyasındandır. Beyaz sarımsı ya da kırmızımsı çiçekli dört köşe saplı, 20-150 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. kurutulmuş yapraklarından infüzyon yolu ile faydalanılır. Tüylü yaprakları oval, saplı ve kenarları dişlidir. Haziran-ağustos döneminde açan çiçekler, iki dudaklı, pembe-beyaz renklidir. Öz yurdu Doğu Akdeniz Bölgesi'dir. *Melissa officinalis* [Gir.; TBAS s.183].

koyun baklası: Domuz baklası [TBAS s.183; MBTS II 1757].

koyun çiçeği: Koyungözü [DS VIII 2943; TBAS s.183].

koyun ipar yavşanı: Bit tür yabancı ot [*Teucrium polium* L.]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

koyun mantarı: 1. Çam ormanları altında yetişen çok lezzetli bir tür; 2. Evlek mantarı. *Polyporus ovinus* Fr. Ex Schaeffer [*Polyporaceae*]-[TBAS s.183; DS VIII 2944] *bk. kav mantarı*

koyun yumağı: Yumak otu. *Festuca oyma* L. [TBAS s.183; Ank.Ahlat. s.35-40]. *bk. yumak otu*

koyundibi: Bir çeşit ot [DS VIII 2943]

koyunekmeği: *Malabaila secacul* Banks et sol. [*Umbelliferae*]. 15-75 cm yükseklikte, tüylü, parçalı yapraklı, kalın köklü, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu

bir bitkidir. Silifke bölgesinde [Saraydın köyü] kökü yenir. *Bk. kelemkeşir.M. Dasyantha [C. koch] Grossh.:* Dudakpatlatan [Hamur-Ağrı]. Meyveleri ve kökü yenir [TBAS s.183].

koyungöbeği: Evlek mantarı [TBAS s.183].

koyungözü [I]: 1. *Bellis perennis L. [Compositae]*. Çok yıllık, rozet yapraklı ve beyaz çiçekli otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısımları Antakya bölgesinde sebze olarak kullanılır. *Eş anl. çayır papatyası, koyun çiçeği.* [TBAS s.183]; 2. *Convolvulus arvensis L.* Çayı yapılarak nefes darlığı ve romatizmada kullanılan bir bitki [Yer.Bit.Ar.]; 3. Firez tarlada ve ekinlerin arasında yetişen, mor ve lacivert renkli çiçeklerinden taç yapılan bir bitki [Fel. s.55].

koyungözü [II]: 1. Papatya; 2. Mor çiğdem; 3. Mahmude otu [TÇA s.84; TBAS s.183; SİYA s.656; Şerefiye; TS II 1373; TBAS s.183; DS VI 2111; DS VIII 2944]

koyungözü [III]: Beyaz, parlak, iri ve yassı taneli bir çeşit kara üzüm [UBA s.114; DS VIII 2944]

koyunkıran: İlaç yapmakta kullanılan bir çeşit bitki, sarı kantaron [DS VIII 2944; TBAS s.183].

koyunotu: Sulak yaylalarda, çayır alanlarda, dere boylarında sık rastlanan, çayı sindirim kolaylaştırıcı etkiye sahip olan, ayrıca hekimlikte de (*sindirim, karaciğer, safra kesesi ve mide rahatsızlıklarında*) faydalanılan bir bitki. 20-120 cm yükseklikte, rizomlu. Çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. *Eş anl. Fıtık otu, kasık otu, kızıl yaprak, kuzu pıtrağı.* Yöresel olarak “kızılyaprak”, “kasıkotu”, “fıtıkotu”, “kuzu pıtrağı” ve “eğerotu” olarak da bilinir. Güneşli kuru yerlerde, yol ve orman kıyılarında, çimenliklerde, tepelerde ve bayırlarda, ormanların açıklık bölgelerinde ve harabeliklerde yetişir. *Arslanpençesi* ailesinden olan bitkinin boyu 80 cm kadar uzar. *Agrimonia eupatoria L. [Rosaceae]-[Or.-zir.; Gir.; TBAS s.183; TÇA s.84; Tıb.]*

koz <Far.: Ceviz [TS II 1373; FHKA 330; MBTS II 1758; SİYA s.656; TBAS s.184; Tıb.]

kozak[I] <Far.: Çam, meşe, haşhaş vb. ağaçların bitkilerin meyvesi, kozası [SİYA s.656; Al.]

kozak [II]: Olgunlaşmamış meyve [Tir.].

kozak üzümü:kalın kabuklu, iri taneli, çekirdekli, siyah ya da beyaz bir çeşit üzüm [DS VIII 2945; MBTS II 1759]

kozalak <Far.: Selvi ve çam gibi ağaçların meyvesi. kozalaklıların, dibi yuvarlak, tepsi koni biçiminde ve odunsu dokulu meyvesi [TS II 1374; DS VI 1952, 2113; Trab.-2].

kozalı kekik: Dağ çayı [TBAS s.184].

köbelek ~ **köpelek** ~ **kövelek** Yenilen bir çeşit mantar [TS I 863; DS VI, 2115; DS VI, 2205; DS VIII, 2946; DS XII, 4570]. *krş. göbeleyh ~ gömelek ~ gövelek*

köbelek: Kuzugöbeği [TBAS s.184].

köbür: Karadut [DS VIII 2946]

köçet elması: Sonbaharda yetişen, çabuk çürümeyen, sert ve sulu bir çeşit elma [DS VIII 2947]

ködün: Keten [TBAS s.184].

köfrek: Kurumuş kendir sapı [TYA s.161; OYA 350]

köftün: Keten [TBAS s.184].

köğrek: İlkbaharda dağlarda biten, 1-2 metre uzunluğunda, göbeği kuruyunca dik ve mantar gibi olan bir çeşit bitki [DS VIII 2950]

köhnar: Susam [DS VIII 2950]

köhnü: Bir cins kara üzüm [EYSV s.136; EYAD 51, 235]

kök boya: *Rubia tinctorum* L. [Rubiaceae]. 1-2 m yükseklikte, rizomlu, çok yıllık, soluk sarı çiçekli bir bitkidir. Eskiden Anadolu'da geniş miktarda yetiştirilirdi. kökleri kırmızı renkli boyar madde olarak kullanılır. *Eş anl. Bostan otu* [Şarkışla], *boyacı kökü*, *boya çill boya kökü*, *boya pürçü*, *çubuk boya*, *gök boya*, *kırmızı kök*, *kızıl boya*, *kızıl kök*, *yumurta boyası* [TS II 1376; TBAS s.184; Yer.Bit.kum.; SİYA s.656].

kök enfiye: Ak çöpleme [TBAS s.184].

kök karanfil: *Orthurus heterocarpus* [Boiss.] Juz. [Rosaceae]. 15-45 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. kurutulmuş kökleri karanfil kokulu olup çaya koku vermek için kullanılır. *Eş anl. karanfil kökü*, *yellice* [Elazığ], *zencefil kökü* [Gaziantep]-[TBAS s.184].

kök: 1. Şeker pancarı; 2. Salep kökü [DS VIII 2951; UİA 383; GKÖ s.170: Şiran; Tok.-Ay.].

kökçe: Ağaçların üstünde sürekli yeşil duran asalak bir bitki [SİYA s.656].

kökçiçeği: Salep çiçeği [DS VIII 2951]

kökelma: İri ve yeşil renkli bir çeşit elma [DS VIII 2951]

köken işi: Üzüm, kavun, karpuz. [AAT- kal., 192: Bur.]

köken: 1. Bostan fidanı [Acıpayam/Seller/Yumrutaş]-[DDK.s.763]; 2. Ağaç fidanı [TYA s.161]; 3.Domates, patates, biber, fasulye, vb. bitkilerin yolunmuş köklerine verilen ad [kon.Dağ.s.7; Baba. s.390].

kökençeli: Karpuz [AAT- kal., 192: Muğ.]

kökenli: 1. Fidanı bol olan ağaç veya fındık kökü; 2. İyice kök salmış ağaç [TYA s.161].

kök nar <Yun.: *Çamgillerden, abies* [pinaceae] türlerine verilen genel ad. 30-35 m yükseklikte, kışın yaprağını dökmeyen, gösterişli onaaa ağaçları. *Eş*

anl. Boz ağaç, küknar, verdinar [Bolu]. *Abies cilicica* [Ant. Et kotschy] Carr.: Adana köknarı. Güney ve Güneydoğu Anadolu dağlarında bulunur. Reçinesi sakız olarak kullanılır. *Eş anl. İledin, mezda, mezla* [Akseki-Antalya], *mezdeği, mezekki, Toros köknarı. A. Nordmanniana* [Stev.] Spach: Kafkas köknarı. Kuzey Anadolu dağlarında bulunur. *Eş anl. İledenaz* [Devrekâni-kastamonu], *küner* [Bolu]-[TS II 1377; TBAS s.124, 184; BTS 387; DS VIII 3026]. *bk. çam*

kökten çiçekli: Çiçekleri kök saptan veya kök yanından süren bitki çeşitleri [TS II 1377].

köle doyuran: İri ve yuvarlak taneli, koyu renkli bir çeşit üzüm [DS VIII 2953].

kölebek: Bir çeşit mantar [SİYA s.656].

kömçek: Ot kökü [SİYA s.656].

kömeç: Ebe gümecı [TBAS s.184; Tok.-Ay.].

kömeçli uyuz otu: Uyuza iyi gelen bir tür şifalı ot[*Scabiosa rotata* Bieb.]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

kömür tut: Kara renkli dut [DS VIII 2957]

kömürcü sıkığı: İnce saplı, ince yapraklı, ilkbaharda açan kırmızı renkli bir çeşit kır çiçeği, bir çeşit gelincik [DS VIII 2957]

kömüren: Çiğ olarak yenilen, rengi hafif yeşil olan, sarımsağa benzer bir yaban otu, *Allium rotuntum*, [TS II 1378; DS VIII 2967; DS XII 4511; DS XII 4569; TBAS s.184].

kömürgen: Yabanî sarımsak [Hvs. Osmanlı K.; EDSK s.29].

kömürsen: Soğan [TBAS s.184].

kömüş eriği: Bir tür erik [Gölköy, Fatsa-Or.]-[SOS s.119].

kömüşciciği <Far.: Uzun taneli bir çeşit kara üzüm [DS VIII 2958].

köncü: Susam tanesi [Al.]

köndar: Kayalıklarda biten güzel kokulu bir ot [DS VIII 2958]

köner: Çamfıstığı ağacı ve meyvesi [DS VIII 2959]

könik: Hindiba [DS VIII 2959; TBAS s.184].

könmen: Yabani soğan [EİA s.205; TBAS s.184].

köpek baş armudu: Armut türü [OYAA s.137].

köpek elması: *Adamotu* [TBAS s.185].

köpek gülü: 1. Gül; 2. Yabanî gül [TBAS s.185].

köpek inciri: İncir [TBAS s.185].

köpek nanesi: [Isparta, Sütçüler] *Cydotrichumoriganifolium* [Labill] *Manden et Scheng* [TBAS s.297].

köpek otu: 1. Boz ot; 2. Yalancı ısırgan; 3. Tatarcık [TBAS s.185].

köpek papatyası: Beyaz papatya [TBAS s.185].

köpek sarımsağı: 1. Sarımsak; 2. Soğan [DS VIII 2960; TBAS s.185]. *bk. kömüren*

köpek soğanı: 1. Akyıldız; 2. Soğan; 3. Yaban sarımsağı [TS II 1380; TBAS s.185].

köpek üzümü: İt üzümü [TS II 1380; TBAS s.185].

köpekayası: *Ballıbabagillerden*, çiçekleri sap çevresinde demet durumunda toplanmış, ıtırılı birçok türü olan bir bitki, *Marrubium Vulgare*, [TS II 1379; MBTS II 1763].

köpekbaş armudu: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.108].

köpekbaşı: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.108].

köpekcevizi: Tohumu baş ağrısı için koklanan bir çeşit bitki [DS VIII 2960]

köpekdili: *bk. pisiktetigi* [TBAS s.227; Zeh.Bit.].

köpekgülü: Yaban gülü. *Gülgiller* familyasından; 2-3 metre boyunda bir ağaççıktır. Yaprakları 5-7 parçalıdır. Çiçekleri pembe veya beyazdır. Olgun meyvelerine “*kuşburnu*” denir. İçeriğinde şekerler, organik asitler ve C vitamini vardır. [Tıb.; DS VIII 2960]*krş.yabanî gül*

köpeklolosi: Gelincik [DS VIII 2960; MBTS II 1876; TBAS s.185].

köpekmantarı: Bir çeşit zehirli mantar [DS VIII 2960]

köpekmemesi: Kimi ilaçların yapılmasında kullanılan patlıcangillerden bir bitki, itüzümü, *Solanum nigrum*, [DS VIII 2960; Zeh.Bit.; TBAS s.185].

köpekotu: *Patlıcangillerden*; geniş yapraklı, fena kokulu bir bitkidir. kökü, insan şeklini andırır. Bilhassa Antalya çevresinde yetişir. [Tıb.]. *krş. adamotu*

köpektaşığı: *Adamotu* [TBAS s.185].

köpektutağı: Ak asma [TBAS s.185].

köpeküzümü: *Patlıcangillerden*; ormanlarda yetişen bir bitki. Yaprakları söğüt yaprağı biçiminde, meyveleri siyah ya da kırmızı olan bir çeşit ot [SİYA s.656 [Tıb.]. *krş. itüzümü*

köpelek: Mantar [KYAS s.167: A. Homurlu k.; KYA s.487].

köpük elma: Bir tür elma. Sonbaharda yetişen kırmızı renkli, ekşimsi, dayanıklı bir çeşit elma [DS VIII 2961; Korgan-Or.]-[SOS s.114].

köpürcek: Sabun gibi suda köpüren bir çeşit ot [DS VIII 2962]

köpürgen: Sabun otu [TBAS s.185].

kör çiçeği: Salep [TBAS s.184].

kör diken: Ala cehri [TBAS s.185].

kör dili: Bir ot [MA s.303].

kör kenger: köygöçüren [TBAS s.185].

körek: Baldıran otu [DS VIII 2963; TBAS s.185]

körigen: *Coronilla varia* L. [Leguminosae]. Hayvan yemi olarak kullanılır. Genç sürgünleri yenir [Hakkâri]-[TBAS s.185].

körme: Sarımsak tadında bitki [Ad. 320; Ad. 320].

körmen: 1. Kokusu naneye benzeyen, yemeklere konulan bir çeşit ot, dağ nanesi; 2. Soğan [TBAS s.186; SİYA s.656].

körtiken <Far.:kaba yapılı, gayet sık, bozumsu yeşil renkte ve çalı gibi dikenli bir çeşit bitki [DS VIII 2968].

körük otu: Dügün çiçeği [TBAS s.186].

köse <Far.: Köse buğday [DS VIII 2971; MBTS II 1767]

köse buğday: Başağı kılçıksız bit çeşit buğday [TS II 1385; DS VIII 2971]

köse otu:kuraklık nedeniyle büyüyemeyen ot [DS VIII 2972]

köse tahılı: bk. *köse buğday* [DS VIII 2971]

köse üzümü: Bir tür üzüm [Gün.]

kösehalil <Far.: Çok tatlı, yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm [DS VIII 2972]

kösemen: Köygöçüren [TBAS s.186].

kösesefer: Dolmalık bir çeşit kabak [DS VIII 2972]

köseyayılımı: Küre çiçeği [TBAS s.186].

kösgüç: Koşkoz. Tarlalarda kendiliğinden yetişen, toprak altındaki güzel kokulu, yumru kökü yenilebilen bir çeşit bitki [DS VIII 2972; TBAS s.186].

köstere eriği: Bir tür erik [Tekkeköy-Sm.]-[SOS s.119].

köstüköpeği: Domuzağırşağı [TBAS s.186].

kösüm: Siyah kayaların üstünde biten, yün boyamaya yarayan bir çeşit sarı yosun [DS VIII 2978]

köşne: Burçak [TBAS s.186].

köşni: Diş otu [TBAS s.186].

kötürüm: Peygamber çiçeği [TBAS s.186].

kötüyh [g]: Lahana [EİA s.206].

kövelek: Mantar. [DİAT 264: Ter.]

köven: Bir çeşit dikenli dağ bitkisi [MİLA s.410].

köy mantarı: 1. Duvaklı mantar; 2.Evlek mantarı [TBAS s.186].

köy otu: Kuşekmeği [TBAS s.186].

köy söğüdü: Söğüt [TBAS s.186].

köyağı: Yuvarlak, taneleri birbirinin üstüne sıkışmış, sulu ve tatlı bir çeşit pekmezlik üzüm [DS VIII 2983]

köygöçüren: 1. Kamışa benzeyen, "kanca" da denilen, toprakta sürüngeş şeklinde çoğalan bir bitki *Cirsium arvense* [L.] Scop. [Compositae]. 20-100 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu, sık dikenli ve pembe çiçekli bir bitkidir. *Eş anl. Çahır, çahor* [kangal-Sivas], *çarıkkesen, eşek kangall eşek otu, kösemen* [Pınarhisar-kırklareli]. *Cirsium arvense* [L.] Scop.: Hamurkesen [Çaycuma-Zonguldak], köygöçüren. *C. Baytopae Davis et Parris*: Trakya bölgesinde [Saray-Tekirdağ] yetişen bir türdür. *C. Ciliatum* [murr.] Moench: Bk. *kazaokulpu*. *C. Rhizocephalum* C.A.Meyer: Bk. *Medik. C. Simplex* C.A.Meyer: kör kenger [Pülümür-Tunceli]. *C. Vulgare* [savi] ten.: Su dikenli [Daday-kastamonu]. Gövdesi yenir; 2. Zehirli mantar. [TBAS s.186; DS VIII 2983; SİYA s.656; UBA s.114; Gelibolu]

köylük: Meyve [Gazi. s.218].

köyrek: İnsanı kaşıdıran, sert bir bitki [SİYA s.656].

kralkandili <Sırp.: *bk. yün otu* [DS XI 4331]

Kralotu: Dantela gibi güzel yeşil yapraklı bir bitkidir. *Peucedanum Ostruthium* [Tıb.]

Kratuna: Elma [TBAS s.186].

Kraviye: Frenk kimyonu [TBAS s.171].

Krizantem: *Bileşikgiller* familyasından; sonbahar aylarında çiçek açan bir süs bitkisidir. [Tıb.]. *krş. kasımpatı*

kubar: Meşe ağacı [DS VIII 2987]

kubatça: Papatya [DS VIII 2988]

kud fasulye: Kılçıksız fasulye [DS VIII 2990]

kudama: Ölmez çiçek [TBAS s.186].

kudap: Bir armut türü [Trab.-2].

kudoru: Fasulye [DS VIII 2990]

kudret helvası: Gezengevi [TBAS s.187].

kudret narı: *Momordica charantia* L. [*Cucurbitaceae*]. Sarı çiçekli, otsu, tırmanıcı ve bir yıllık bir bitkidir. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. Memeleri yara iyi edici olarak kullanılır [TS II 1396; TBAS s.187].

kudretnarı: *Kabakgiller* familyasından, tırmanıcı, ince gövdeli, bir yıllık bir bitkidir. [*momordica*; Tıb.]

kuduluk: Sazlıkta biten iki metre yükseklikte otlar [DS VIII 2991]

kuduz ağı: *Akçöpleme* [TBAS s.187].

kuduzotu: Kurşun otu. *Dişotugiller* familyasından, koyu yeşil renkli, çok yıllık otsu bir bitkidir. Boyu 30-120 cm arasındadır. Çorak arazide yetişir. [TS II 1397; TBAS s.187; Tıb.] *bk. deli otu, krş. dişotu*

kuguvak: Yenilebilen bir tür mantar [Trb.Vak].

kukarca: Soğan tohumu [SİYA s.656].

kukas otu: Boz ot [TBAS s.187].

kuku: Lale [TBAS s.187].

kukuk: Mor renkli bir çeşit kır çiçeği [DS VIII 2992]

kukul ~ kukum: Tomurcuk. Çiçek topluluğu, çiçek tomurcuğu [ARDER s.287; Şav.].

kukulaçi: Bir armut türü [Rize].

kukuruz: Mısır buğdayı [DS VIII 2993]

kukus: 1. Çam kozalağı; 2. Tomurcuk; 3. Çay tohumu [Trab.-2; Rize; Gün.].

kukuvaak: Çömeler oturmak, bir yayla çiçeği [Trab.-2].

kukuvak: Bir çeşit mantar [TYA s.164; Trb.Vak].

kulak mantarı: Kayın mantarı [TBAS s.187].

kulak otu: Camuskulağı. *Damkoruğugillerden* ılık iklimlerde yetişen bir bitkidir. Çiçekleri kırmızıdır. [TBAS s.187; Tıb.] *krş. damkoruğu ~ kayakorluğu*

kulak: 1. Bir çeşit mantar [Kös.]; 2. Çamlıklarda biten, yemeği yapılan bir çeşit ilkbahar bitkisi [DS XII 4571].

kulecik: Kırdan yetişen bir çeşit mantar [DS VIII 2995; MBTS II 1784]

kulfal ~ kulfar: Mor zambak [DS VIII 2995]

kulumcak: Yenilen bir çeşit yaban bitkisi [DS VIII 2997]

kulun armudu: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.108]

kulur: Bezelye tanesi [Trab.-2].

kum çavdarı: *Leymus racemosus* Lam *Tzvelev* subsp. *Sabulosus* [eb] *Tzvelev* [*Gramineae*]. Deniz kenarındaki kumluklarda yetişir [TBAS s.187].

kum darı: Darı [TBAS s.187].

kum eriği: Yaban eriği [DS VIII 2999; TBAS s.187].

kum otu: Uyuz otu [TBAS s.187; TS II 1405]

kum sarmaşığı: Çit sarmaşığı [TBAS s.187].

kum zambağı: *Pancratium maritimum* L. [*Amaryllidaceae*]. Soğanlı çok yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri kokuludur. kumluk sahillerde yetişir. Süs bitkisi olarak kullanılır. Soğanları kusturucudur [TBAS s.187].

kumacı otu: Kısamahmut otu [TBAS s.187].

kuman elması: Ekşimsi bir çeşit elma [TYA s.164: *Maçka*].

kumar: Orman gülü [Trab.-2].

kumara: Dağ çileğine benzer meyveleri olan bir bitki [DS VIII 2999]

kumarmudu: Sarı renkli bir yaz armudu [DS VIII 2999]

kumda: Sulak yerlerde yetişen, ince gövdeli, uzun ve yumuşak sarmaşık ağaççığı [DS VIII 2999]

kumdarı: Tanelerinin uçları sivri ve küçük mısır [DS VIII 2999]

kumlu armut: Armut türü [OYAA s.137; -Or.]-[SOS s.108].

kumpir ~ kumpür: Patates [Güney s.677; Gün.; DS VI 2195; Ada. s.149; Ban s.173; Eskişehir]-[Ağ.; UİA 383; UBA s.114; Dar.]

kumpir üzümü: Çavuş üzümü [DS VIII 3000]

kumri: Tomurcuk [Rize].

kumsi: Lifleri alınmış kendir [Trab.-2].

kumul: Ot yığını [Trab.-2].

kumuş: Dikenli kestane kozası [Trab.-2].

kumuşi: Kestanenin dikenli dış kabuğu [Gün.; Rize].

kunar: *Karaçalı* [TBAS s.187].

kunci ~ kuncü: 1. keten bitkisi kuru gövdesi [Rize]; 2. Susam [MKK; SMY s.423].

kunçi: Kendir sapı [TYA s.164].

kundak: Büyük üzüm salkımı [KPKSİN.].

kundrul: Eşek marulu [TBAS s.187].

kunduru: Başağı dört sıralı bir çeşit sert, sarı buğday [DS VI 2196; DS VIII 3001; SİYA s.656; AKAY s.502].

kunduz ağı: *bk. akçöpleme* [TBAS s.187]

kunduz buğday: Kalın, kısa ve yuvarlak taneli bir çeşit buğday [DS VIII 3001]

kunt <Far.: Beyaz, sık taneli bir çeşit üzüm [DS VIII 3003; MBTS II 1790]

Kúpelü: Bir tür armut [Ladik–Sm.]-[SOS s.108].

Kúpen elması: Bir tür elma [Ayancık –Sn.]-[SOS s.114].

kupsi: Taze fasulyenin uçları [Gün.; Rize].

kurbağa zehiri: *Kurbağazehirigillerden*, tatlı sulara yasayan, beyaz çiçekli, yürek biçimi yapraklı, çok yıllık ve otsu bir süs bitkisi, *Hydrocharis morsus-ranae* L. [*Hydrocharitaceae*]-[TS II 1409; TBAS s.188]

kurbağa gözü: Küçük beyaz taneli bir çeşit üzüm [DS VIII 3005]

kurbağa kaşığı: Geniş yapraklı ve alçak boylu ot [İps. Balabancık K.; EDSK-II s.254].

kurbağa otu: *Dügünçiçeğigillerden* bir bitki, *bufonia* [TS II 1409]

kurbağa otu: Tosbağa otu [TBAS s.187].

kurbağapisliğı: Su teresi [TBAS s.187].

kurç: Meyvenin sapı [Şav.; ARDER s.288].

kureys: Geç olgunlaşan, yuvarlak taneli bir çeşit üzüm [DS VIII 3007; MBTS II 1794]

kurga: Çekirdek [SİYA s.656].

kurkulağı: *Gundelia tournefortii* L. Taze yapraklar salata ve kökleri kavrularak yemek yapılan ve kengel sakızı elde edilen bir bitki [Yer.Bit. kar.]. *krş. kengel*

kurmut: 1. Yaban armudu; 2. kırmızı, küçük, çekirdekli meyveleri olan bir yaban ağacı [DS VIII 3008; SİYA s.656].

kursalık: Tel pancarı [TBAS s.188].

kurseli: Mısır fidanı, gövdesi [Rize].

kurşun otu: 1. Deniz börülcesi; 2. *Plumbago europaea* L. [*Plumbaginaceae*]. 100 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu ve morumsu pembe çiçekli bir bitkidir. Boyar madde olarak kullanılır. *Eş anl. dış otu, döven otu, kuduz otu, seçiler otu, sıtma otu* [TBAS s.188; TS II 1413]. *bk. dış otu*

kurt baklası: Domuz baklası [TBAS s.188; TS II 1414]

kurt böğürtleni: Güzel avrat otu [TBAS s.188].

kurt küpesi: Kötü kokulu küpeye benzer bir bitki [Siv.2].

kurt mantarı: Tazeyken yenebilen, olgunlaştığında basılınca sporlar saçan, beyaz renkli, yuvarlak biçimli bazitli bir mantar, *Lycoperdon*, [TS II 1415]

kurt otu: 1. Civanperçemi; 2. Kurtboğan [TBAS s.189].

kurt soğanı: Ak yıldız [TBAS s.189].

kurt yatağı: *Damarlıçiçeksizlerden*, küçük yapraklarla örtülü ince bir sap görünüşünde olan bitki, *Lycopodium clavatum*, [TS II 1414]

kurtağzı: *Aslanağzıgiller* familyasından; türlü renkte, güzel bir bitkidir. kokusuzdur. Daha ziyade süs bitkisi olarak kullanılır. [Tıb.]. *krş.aslanağzı*

kurtayağı: *Damarlıçiçeksizlerden*, küçük yapraklarla örtülü, ince bir sap görünüşünde olan bir bitki kibrit otu *Lycopodium clavatum*, [TS II 1414; TBAS s.188; MBTS II 1797; Tıb.]

kurtbağı: *bk. sırımağu* [TBAS s.188; Zeh.Bit.].

kurtbağrı: *Zeytingiller* familyasından kış aylarında yaprağını döken veya her zaman yeşil olan odunsu bir bitkidir. Yurdumuzda “adi kurtbağrı” yetişir. 4-5 m boyunda bir çalıdır. *Ligustrum vulgare*, [TS II 1414; Tıb.]. *krş.kurtbaharı*

kurtbaharı: *Zeytingiller* familyasından kış aylarında yaprağını döken veya her zaman yeşil olan odunsu bir bitkidir. kuzey ve Orta Anadolu bölgelerinde orman açıklıklarında yetisir. Yurdumuzda “adi kurtbağrı” yetişir. 4-5 m boyunda bir çalıdır. [Tıb.; TBAS s.188]. *krş.kurtbağrı*

kurtbasğı: 1.Dafne; 2. Sırımağu [TBAS s.188].

kurtbasharı: *Ligustrum vulgare* L. [*Oleaceae*]. 3 m kadar bir boya erişebilen, çalı görünüşünde ve beyaz çiçekli bir ağaççıktır. kuzey ve Orta Anadolu bölgelerinde orman açıklıklarında yetişir. *Eş anl. kurtbasğı* [TBAS s.188].

kurtboğan: *Aconitum* [*Ranunculaceae*] türlerine verilen genel ad. 50-100 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, sarı morumsu veya koyu mavi çiçekli türler. Zehirli bileşikler taşırlar, *Eş anl. Boğan otu, itboğan, kaplanboğan, kurt otu.*

kaplanboğan veya *kurtboğan* adları Türkçe botanik kitaplarında *aconitum napellus* L. Türü için kullanılmaktadır. Bu tür Türkiye’de bulunmamaktadır. *Türkiye’de yetişen türler* [A. *Anthora* L.A.Cochleare Woroschin, A. *Nasutum* Fisch. Ex Reichb. Ve A. *Orientalis* Miller] için Türkçe adlar saptanamamıştır [T.Baytop]-[TS II 1414; TBAS s.188; Zeh.Bit.].

kurtkirişi: Ak yıldız [TBAS s.188].

kurtkulağı: 1. *Oncocyclus* seksiyonuna bağlı *iris* türlerine verilen genel ad. Rizomlu, dalsız gövdeli ve tek çiçekli bitkiler. *Eş anl. Eşek navruzu, tavşankulağı*. *Iris elegantissima* sosn. [syn: *İ. Iberica* Hoffm. Subsp *Elegantissima* [sosn.] Takht. Et Fedorov]: kurtkulağı [Oltu-Erzurum]. *I. Lycotis* Woronov: kurtkulağı [Şemdinli-Hakkâri]. *I. Paradoxa* Steven: kurtkulağı [Hoşap-Van]. *Sari Schott ex baker* [syn: *İ. Lupina* Foster]: kurtkulağı [Harput-Elazığ]. *I.Susidana* L.: İstanbul süseni. Çiçekleri büyük, beyaz renkli, siyah damarlı ve noktalı. Osmanlı döneminde İstanbul bahçelerinde, bugünse Avrupa’da yetiştirilmektedir. Genel görünüşü, Diyarbakır ve Mardin dağlarında yetişen, *gatesii* Foster türüne benzer. Belki de bu türün seçilerek kültüre alınmış bir formudur; 2. kuzu kışnişi; 3. Navruz; 4. Sığırkuyruğu [TBAS s.188,189; DS VI 2201; DS VIII 3010; EYAD 236] *bk. navruz ~ süsen*

kurtluca: 1. *Eğreltiotugillerden*; sıcak bölgelere yetişen bir bitkidir. Güzel kokulu, pembe çiçekleri vardır. *Teucrium scordium* L. [Labiatae]. 5-75 cm yükseklikte, çok yıllık, pembe veya mor çiçekli bir bitkidir. kuvvet verici ve uyarıcı olarak kullanılır. *Eş anl. Su sarımsağı*. 2. Loğusa otu, zeravent;3. *Ballıbabagillerden*, tırmanıcı sarı çiçekleri olan, kokusu sarımsağı andıran, göl ve akarsu kıyıları gibi nemli yerlerde yetişen bir bitki, meşecik, *yer meşesi, yer palamudu, su sarımsağı* [TS II 1415; TBAS s.189; Tıb.]. *krş. dalakotu, bk. acı yavşan ~ kısamahmut otu ~ yer çamı*

kurtmeç: Menengiç [TBAS s.189].

kurtpençesi: 1. *Polygonum bistorta* L. [Polygonaceae]. 20-50 cm yükseklikte, çok yıllık, rizomlu ve otsu bir bitkidir. kökü kabız ve kan dindirici

olarak kullanılır. *Eş anl. çiyancık, çıyan otu, kurttırnağı, yılan kökü.* 2. *Gülgiller* familyasından beşparmakotu adlı bitkinin salkım çiçekli, sapı ve kökü bol taneli, çok yıllık bir türüdür. [Tıb.; TS II 1415; TBAS s.189]. *krş.kurttırnağı, bk. kuşekmeği ~ madımak*

kurttırnağı: *Gülgiller* familyasından beşparmakotu adlı bitkinin salkım çiçekli sapı ve kökü bol taneli çok yıllık bir türüdür. [TS II 1415; TBAS s.189; Tıb.]. *krş.kurtpençesi*

kurtum: Aspir [TBAS s.189].

Kúrtün armudu: Bir tür armut [Korgan–Or.]-[SOS s.108].

kurugan ~ kurulgan: Ekin içlerinde biten, yemeği yapılan bir bitki [DS VIII 3011, 3012]

kurukayış: Kestane [TBAS s.189].

kurumut: Armut kurusu [SİYA s.656].

kurunur: Bir üzüm çeşidi [Göl.]

kurusaksak: Ceviz [DS VIII 3012] *bk. kurutakırdak*

kurutakırdak: Ceviz [DS VIII 3013]

kurutma: Bir üzüm türü [EYAD 51, 236]

kuşça: Küçük hıyar [DS VIII 3015]

kuşçırılığı: Yenilir bir cins mantar [DS VIII 3015]

kuskusa: 1. Siklamen çiçeği, *Cyclamen Primulaceae*, [DS VIII 3014]; 2. Domuzağırşığı [TBAS s.189].

kuskut: Kabağın sapı [Rize].

kusut: *bk. kabalak* [TBAS s.148]

kúsülü barusduran: Bir tür armut [Bafra –Sm.; Sm.]-[SOS s.108].

kuşalıcı: *bk. tavşan elması* [TBAS s.190]

kuş alıcı: Tavşan elması [TBAS s.190].

kuşböyreği: Mor renkli, iri taneli, gevrek bir çeşit üzüm [DS VIII 3014]

kuşçubuğu: *bk. katırtırnağı* [TBAS s.190]

kuş darısı: [*Setaria Italica*]-[Tıb.Bit.].

kuşelması: 10-35 cm yükseklikte, çok yıllık, beyaz veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir, *Trifolium ambiguum*, [TBAS s.190]

kuş elması: *Trifolium ambiguum bieb.* [Leguminosae]. 10-35 cm yükseklikte, çok yıllık, beyaz veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum bölgesinde çiçek durumları çiğ olarak yenir. [TBAS s.190]. *bk. yonca*

kuş eriği: Erik [TBAS s.190].

kuş iğdesi: İğde [TBAS s.190].

kuş kerdemesi: Kuskus otu [TBAS s.190].

kuşkirazı: *Gülgillerden*, yaprak açmadan önce beyaz çiçek veren, meyvesinden reçel ve likör yapılan, kaplamacılıkta kullanılan yabanî ağaç, *Cerasus padus*, [TS II 1422; DS VI 2202; DS VIII 3015]

kuş kirazı: *Padus avium miller* [Eosaceae]-[TBAS s.190]. *bk. kiraz ~ mahlep*

kuş lalesi: Keklikgözü [TBAS s.191].

kuş mancasi¹⁷⁴: *bk. kuskus otu* [TBAS s.191]

kuş mangası: Kuskus otu [TBAS s.191].

kuş otu: *Stellaria media* [L.] Vill [Caryophyllaceae]. Bir yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitki. İzmir ve İstanbul pazarlarında satılır. Çiğ hâlde salata hâlinde

¹⁷⁴ <Erm.

yenir. Börek harcına girer ve sebze olarak pişirilerek kullanılır. *Eş anl. Cam otu, kuşmak* [Eğin], *kuşulak, serçedillserçe otu, tavuk otu* [TBAS s.191].

kuşotu: Yol kenarları, duvar dipleri ve bahçelerde yetişen, beyaz çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitki, *Stellaria media*, [TS II 1423; TBAS s.191; DS VIII 3017]

kuş üvezi: Üvez otu [TBAS s.191].

kuş üzümü: 1. *Ahududu*. kırmızı meyveli üzüme benzer bir bitki; 2. Çoban üzümü; 3. İt üzümü [TBAS s.191; Siv.2].

kuşüzümü: Siyah, çok ufak taneli çekirdeksiz bir üzüm çeşidi [TS II 1424]

kuş yemişi: Alıç [TBAS s.192].

kuşağzı: *Aslanağzı çiçeği* [DS VIII 3014]

kuşayağı: Börege konulan bir çeşit ot [DS VIII 3014]

kuşbidesi: Yenebilen otlardandır. Halk arasında “*yinecek otu*” olarak isimlendirilir [UBA s.114].

kuşbudak: keresteye elverişli uzun koyu yeşil yapraklı çok sert bir Ağaç [DS VIII 3014]

kuşburan: Kuşburnu [Kar.Eflani]

kuşburni: Yabanî gül. Yabani güllerin renkli yaprakları altındaki tohum tomurcuğu [EAFSöz. s.77; TBAS s.190].

kuşburnu giliği: Yabanî gül [TBAS s.190].

kuşburnu kokocu: Yabanî gül [TBAS s.190].

kuşburnu: *Gülgiller* familyasından, ülkemizde yaygın olarak bulunan, yapraklarını döken, beyaz ya da pembe çiçekli, dikenli, çalı şeklinde bir yaban gülü ağacı ve meyvesi, *Rosa canina* [TS II 1422; BTS 398; DS VI 2062; DS VI 2202; Tıb.; TBAS s.190; Yer.Bit.-Kar.; TÇA s.84]. *krş. bozamık ~ pamlıkla ~ ayı gülü ~ yaban ~ yavru ağzı*

kuşçubuğu: katırtırnağı [TBAS s.190].

kuşdili: *Ballıbabagillerden*; Akdeniz çevresinde çok yetişen; küçük, kalınca, ensiz ve kokulu yaprakları ile çiçeklerinden faydalanılan bir bitkidir. [TBAS s.190; Tıb.]. *krş. biberiye*

kuşdili: Bir tür dişbudak [TS II 1422]

kuşekmeği ~ kuşepmeği: Laleciğe benzeyen yabanî bir ot. 1. kuşkuş otu; 2. Madımak; 3. *Turpgillerden*, çorak yerlerde yetişen, boyar madde elde edilen, Toprak üstüne yatık, bir yıllık, beyaz veya pembe çiçekli ve otsu bir bitkidir. Boyar madde elde edilir. *Eş anl. çobandeğneği, eşek madımağı, kadımalak, keçimemesi, köy otu* [Mersin], *kurtpençesi, madımağın oynası. Polygonum aviculare L. [Polygonaceae]-[Sivas]*;4. Ebegümeci; 5. Bodur bir çeşit ağacın kırmızı, küçük meyvesi [SİYA s.660; TS II 1422; TBAS s.190; DS VIII 3015; DS XII 4574; Tıb.; TÇDSK s.41; EAFSöz. s.78]. *bk. madımak ~ söğüt otu, krş.çobandağarcığı*

kuşfesleği: Yaban bezelyesi [DS VIII 3015]

kuşgözü: 1. İlkbaharda çıkan, yemeği yapılan bir ot; 2. kuş üzümü [DS VIII 3015]

kuşgözü: Boncuk otu [TBAS s.190; Zeh.Bit.].

kuşguşi <*kuşkuşu*: Ispanak türü bitki, yenilir bir çeşit yaban bitkisi [MİLA s.410].

kuşkerdimesi: *bk. kuskus otu* [DS VIII 3015; TBAS s.190]

kuşkondurmaz: Dalları ve yaprakları dikenli olan bir bitki [EDSK-II s.254: Mkr. karakasım K.].

kuşkonmaz¹⁷⁵: 1. *Zambakgiller* familyasından; 75-100 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve sarımsı yeşil çiçekli bir bitkidir. Bazı kültür formlarının genç

¹⁷⁵ “Önemli bir besin maddesi olan kuşkonmaz sebzesinin ise 3 ilimizde endemik olarak bulunduğu bilinmektedir. Antalya’da *Asparagus Lycicus* [Likya kuşkonmazı], konya ve Mersin’de *Asparagus*

sürgünleri sebze olarak kullanılır. *Asparagus palaestinus baker*: Doğu Anadolu'da dalları süs bitkisi olarak pazarlarda satılır. 2. Kazankulpu. *Asparagus officinalis*L. [Liliaceae]-[Tıb.Bit.; TBAS s.190,191; Tıb.]. bk. *tilkişen*

kuşkonmaz: 1. *Zambakgillerden*, uç dalları yapraksı görünüşte, toprak altı kök saplarından çıkan taze sürgünleri yenen bir bitki, *Asparagus officinalis*; 2. Aynı familyadan, saksılarda yetiştirilen, uzun saplı, ince ve küçük yapraklı bir süs bitkisi, *Asparagus plumosus*, [TS II 1422]

kuşkuş otu [*kuşkuşu*]: *Capsella bursa pastoris* [L.] Medik. [Cruciferae]. 50 cm kadar yükselebilen bir veya iki yıllık, rozet yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli otsu bir bitkidir. Ankara pazarlarında satılır. Çiğ olarak veya ıspnak gibi pişirilerek yenir. *Capsella rubella reut*: Yukarıdaki tür gibi kullanılır [TBAS s.191; SİYA s.660].

kuşkuşotu: 50 cm kadar yükselebilen, bir veya iki yıllık, rozet yapraklı beyaz veya pembe çiçekli otsu bir bitkidir, *Capsella bursa-pastoris*, [TBAS s.191; DS VIII 3016; SİYA s.656].

kuşkuşekmeği: Madımak [TBAS s.191].

kuşmak: Kuş otu [TBAS s.191].

kuşnarı: Çekirdeksiz tatlı nar [DS VIII 3016]

kuşne: Burçak [TBAS s.191].

kuşulak: Böreğe konan bir çeşit ot [DS VIII 3017; TBAS s.191].

kuşübüğü: Aslanağzı çiçeği [DS VIII 3017]

kuşyemi: 1. *Phalaris minor retz*. [Gramineae]. 20-80 cm yükseklikte, otsu ve bir yıllık bir bitki. Yabanî olarak bulunduğu gibi meyveleri [taneleri] için

CoodeI yine Konya'da Konya'nın antik dönemdeki ismiyle adlandırılan *Asparagus Lycaonicus* [*Likonya* veya *konya kuşkonmazı*].” [End.]

yetiştirilir. Meyveleri *kuşyemi* adı altında satılmaktadır. 2. Madımak; 3. Yabanî gül [TBAS s.190,191].

kuşyemi: *Buğdaygillerden*, 20-80 cm yükseklikte, durgun sularda Yetisen, otsu ve bir yıllık bir bitki, *Phalaris canariensis*, [TS II 1424; TBAS s.191]

kuşyüreği: Bir yıllık, otsu ve basit yapraklı bir bitki. Muğla bölgesinde [Köyceğiz] sebze olarak kullanılır. *Theligonum cynocrambe* L. [*Cynocrambaceae*]-[TBAS s.192].

kuşyürek: Tavukların sevdiği, açık yeşil yapraklı bir çeşit ot [DS VIII 3017]

kutini: Mısır koçanı [RİA 325]

kutkutik: Papatya [TÇDSK s.40].

kutnu: Adaçayı [TBAS s.192].

kutun ~ kutur: Mısır koçanı [Trab.-2].

kuvari: Ham incir [RİA 325]

kuvasya ağacı: *Sedefotugillerden*; 2-3 metre boyunda küçük bir bitkidir. İnce kabuklarının üzerinde sarı benekler vardır. Çiçekleri kırmızıdır. Sıcak bölgelerde yetişir. [Tib.]. *krş.acıağaç*

kuyguç: İnce saplı, küçük yapraklı, baharda çıkan beyaz çiçekli bir kır otu [DS VIII 3019]

kuyu fındığı: Yeşilken toprağa gömülerek ayrı bir çeşni verilen fındık [TS II 1428]

kuzgun armudu: Sert, yumurta biçiminde, sarı Renkli bir çeşit armut [DS VIII 3021]

kuzgun otu: Eğrelti otu [DS VIII 3021; TBAS s.192].

kuzgunkılıcı: Karga soğanı. *Süsengillerden*, uzun, ensiz ve sivri yapraklı bir süs bitkisi, *Gladiolus illyricus*, [TS II 1429; TBAS s.192].

kuzınık: Börek yapılan dağda yetişen bir tür bitki [MKK].

kuzla: 1. Kar çiçeği [DS VIII 3022]; 2. Acı çiğdem [TBAS s.192].

kuzu gevreği: Eşek marulu [TBAS s.192].

kuzu keşanesi: Yabanî ağaçlardan elde edilen, küçük, lezzetli bir keşane türü [TS II 1429]

kuzu kişnişi: *Ferulago trachycarpa* Boiss. [Umbelliferae]. Çok yıllık, kazık köklü, sarı çiçekli özel kokulu ve otsu bir bitkidir. Büyük kayaların çatlakları arasında yetişir. Taban yaprakları ilkbaharda Bozkır [konya] pazarında **kışniş** adıyla satılır ve salata olarak yenir. *Bk. kişniş. Eş anl. kişniş, kurtkulağı, kuzubaşı, kuzukemirdi, kuzukulağı* [TBAS s.192].

kuzu mantarı: *Kuzugöbeği*. Bazitli mantarlardan, çayırlarda, Sulak yerlerde yetişen, sapkası etli kalın, koni biçiminde, pürüzlü, yenilir bir mantar, *Boletus edulis*, [TS II 1430; TBAS s.193].

kuzu otu: *Reseda* türlerine [Resedaceae] verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli türler. *Bk. Aspir, cehri safran. Eş anl. Muhabbet çiçeği. Reseda lutea* L.: Gerdanlık [Ulukışla]. *R. Luteola* L.: Cehri çiçeği, dağ cebrisi yemek safranı. Çiçekleri boyar madde olarak kullanılır [TBAS s.193].

kuzu pıtrağı: Koyun otu [TBAS s.193].

kuzu sarmaşığı: *Mahmude otu*. Boyu 3 m kadar olabilen, tırmanıcı, beyaz sütlü, çok yıllık ve otsu bir bitki, *Canvolvulus arvensis*, [TS II 1430; TBAS s.193].

kuzu: Oğlak bitkisi, *kuzukulağı* bitkisi, ekşi bir tadı olan bitki [Siv.2].

kuzuağlağı: Bir tür ot [SİYA s.660].

kuzubaşı: Kuzu kişnişi [TBAS s.192; MBTS II 1816; DS VIII 3022].

kuzuböpreği: Sert taneli, siyah, yuvarlak bir çeşit üzüm [DS VIII 3022].

kuzudili: Bir cins bitki [DS VIII 3022]

kuzugöbeği: Sulak çayırlarda yetişen, sapkası kalın ve etli, Türkiye’de dört tür ile temsil edilen, bütün türleri lezzetli olan, halk tarafından pazarlanan ve yenen bir mantar çeşidi. *Morchella* [*Morchellaceae*] türlerine verilen genel ad. Yenilen ve dış satımı yapılan mantarlardır. *Eş anl. dedebörtü, göbek mantarı, göbelek, köbelek, kuzu mantarı. Agaricus compestris, [kuzu mantarı],* [TS II 1429; TBAS s.192; BTS 401; DS VIII 3022]. *bk. duvaklı mantar*

kuzukemirdi: Kuzu kişnişi [DS VIII 3022; TBAS s.192; MBTS II 1641].

kuzukıran: *Kantaron.* Rutubetli yerlerde, çayırlarda ve ormanlarda yetişen, çiçekleri boya maddesi olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. *Hypericum perforatum;* [Or.-zir.; TBAS s.192].*krş. kantaron ~ kanotu ~ yara otu*

kuzukulağı: 1. *Karabuğdaygiller* familyasından; nemli kırlarda yetişen, 15-40 cm yükseklikte, çok yıllık ve ekşi yapraklı bir bitkidir. Yaprakları hafifçe kabarık ve geniştir, çiğ olarak yenir veya pişirilerek sebze olarak kullanılır. Meyveleri üç köşeli veya yassıdır. Yurdumuzda yetişen türleri; “*labada*”, “*büyük kuzukulağı*”, “*küçük kuzukulağı*” gibi çeşitleridir. Aşağıdaki türler de aynı maksat için kullanılmaktadır. *Eş anl. Ebenekşisi* [Gaziantep], *eğşikulak. Eğşimene, ekşice, ekşikulak* [Muğla], *ekşilik, ekşimcik, ekşimelek, ekşimen, ekşimenek, ekşimik, guzugulağı guzukulağı oğlakkulağı, şeytankulağı, turşu otu. Rumex chalepensis* Miller: Ekşi ot, dirşok [Van]. Van bölgesinde yaprakları çiğ olarak yenir ve kökünden siyah renkli bir boyar madde elde edilir. *R. scutatus* L.: Ekşikulak, kuzukulağı, trişoğ, trişok [Doğu Anadolu]. *M. Tuberosus* L.: kuzukulağı [Milas-Muğla], *trişoğ, trişok* [Doğu Anadolu]-*Rumex acetosella* L. [*Polygonaceae*]; 2. kuzu kişnişi; 3. Soğan. [TBAS s.192,193; TÇDSK s.43; Şav.; Gelibolu; TS II 1429; DS VI 2205; EAFSöz. s.79; Or.-zir.; Yer.Bit. kar.; Tıb.] *bk. labada*

kuzukürkü: *bk. eşek marulu* [TBAS s.103]

kuzuoğlak: Tadı ekşi yenen yapraklı yeşil bitki [SİYA s.660].

kübelek: Mantar [Ala.s.293].

kübül ~ kümbül ~ kümpil ~ kümpür: Patates [Bozkır; KYA s.487:kaman; KYAS s.170: Çayağzı,Kaman,Kırş.].

küçük çayır düğmesi: Bir tür çayır otu [Sanguisorba minor Scop.; Ank.Ahlat. s.35-40].

küçük çiçekli adaçayı: Bir tür adaçayı [Salvia cryptantha Mont. Br.et Auch; Ank.Ahlat. s.35-40].

küçük hindistan cevizi: 1. *İkiçeneklilerden*, sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç; 2. Bu ağacın baharat olarak da kullanılan ceviz biçimindeki yemişi, *Myristica fragrans*, [TS II 1431]

küçük ısırgan otu: Isırgan [TBAS s.193].

küçük kantaron: Kırmızı kantaron [TBAS s.193].

küçük kırlangıç otu: *Düğünçiçeğigiller* familyasından; ilkbaharda çalılıklar arasında yetişen küçük bir bitki [Tıb.]. *krş. basurotu*

küçük kişniş otu: Kişniş, yabanî; [TBAS s.193].

küçük koç mantarı: Koç mantarı [TBAS s.193].

küçük kuduz otu: Bir tür ot [*Alyssum lepidatum* Boiss.; Ank.Ahlat. s.35-40].

küçük orospu: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

küçük sümbül: Sümbül [TBAS s.193].

küçük yaban sümbülü: Bir tür dağ sümbülü [Muscari botryoides [L.] Miller; Ank.Ahlat. s.35-40].

küknar: Köknar [TBAS s.193].

kükürt mantarı: Cincile, zehirli mantar [TBAS s.193].

kükürt: Ahlat [TBAS s.193].

kül otu: Dağ nanesi [TBAS s.193].

küle ~ külä: Pişince dağılan ve yörede pek makbul olan bir patates türü [Şav.].

küleş: Buğday yığını [KİA 380: Az.]

küllüce otu: kanarya otu [TBAS s.193].

küllük çörtüğü: Bir tür armut [Gerze–Sn.]-[SOS s.108].

küllük: Eğrelti otu [DS VIII 3030]

küllükara: Bir çeşit kara üzüm [DS VIII 3031]

külül ~ külür: 1. Siyah bezelye. Bezelyeye benzer taneleri olan bir bitki; tazeyken yemeği yapılır; kurutulup hayvan yemi olarak da kullanılır. [KİAT,333: Gir.,Vak.; Trab.-2; EİA s.208; EAFSöz. s.78; Şav.; EA 123]; 2. Tarlalarda biten siyah tohumlu bir ot [ARDER s.278]; 3.Soyulmuş mısır. Mısırın (darının) çekirdeklerini sardığı kısım [MUYAT s. 441; Fet.]; 4. Mürdümük [TBAS s.193].

külüngür: İnce tüyleri olan ve kaşıntı yapan bir ot [KYAS s.170: Özbağ].

küna ~ künar ~ küner: Çam, köknar [TBAS s.194].

künci ~ küncü ~ küncüt ~ kürcü <Far.: Susam, susam tohumu [ÇYA 244; TS II 1438; DS VI 2152; DS VI 2225; DS VIII 3036; DS XII 4577; KAYMA s.453; Ada. s.149; ADOSA s.480; Bar. s.283; Dört. s.381; EYSV s.141; GA s.469; Köş.; KPKSİN.; TYHK s.432; AİAD 261: Ter.]

küp armudu: Bir tür armut [Or.; Havza–Sm.; Durağan, Boyabat–Sn.]-[SOS s.108; OYAA s.137].

küp düşen ~ küp düşen: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş,Korgan; Havza–Sm.]-[SOS s.108].

küp evleği: Evlek mantarı [TBAS s.194].

küpdüşdu: Bir tür armut [OYAA s.137; Akkuş-Or.]-[SOS s.108].

küpdüşen: İri, sulu bir armut türü kaz yumurtası büyüklüğünde tatlı bir çeşit kış armudu [DS VI 2197, 2233; DS VIII 3003, 3040; SİYA s.660].

küpe çiçeği: 1. *Küpeçiçeğigillerin* örneği olan süs bitkisi; 2. Bu bitkinin kırmızı, pembe, mor veya beyaz renkli çiçeği, *Fuchsia* [TS II 1439; MBTS II 1827; TÇA s.85].

küpelı: 1.İki renkli bir çeşit çiçek [DS VIII 3041]; 2. Bir sapta üç dört başak çıkaran buğday [SİYA s.660].

küpelması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.114].

küpkıran: Gelincik çiçeği [DS VIII 3041; TBAS s.194; SİYA s.660].

küpmavısı: Çivit otu [TBAS s.194].

kür: Böğürtlen [TBAS s.194].

kürdan otu: Diş otu [TBAS s.194].

küre çiçeği: *Globularia* türleri [*Globulariaceae*] ne yerilen genel ad. *Globulariatrichosantha fisch.et mey.:* köseyayılımı [kemaliye-Erzincan]-[TBAS s.194].

küren: Kızılıık meyvesi. [Uzk. Gazi mehmet K.; EDSK s.32; Big. s.118].

kürkas <Lat.: *Sütlegengillerden*, meyve çekirdekleri zehirli bir bitki, *Jatropha curcas*, [*Hint fıstığı*], [TS II 1441; MBTS II 1830]

kürmez : Böğürtlen [TBAS s.194].

kürt: Dağlık ve kayalık yerlerde yetişen, siyah üzüm gibi meyveleri olan sağlam kerestelik bir ağaç [DS VIII 3046]

kürtün armudu: Armut türü [OYA s.137].

kürüç: Bir çeşit sert ağaç [DS VIII 3047]

küröl: 1. Nohuta benzer bir bitki [Bül.]; 2. Ham bezelye [Tir.].

küseğen: *bk. küstüm otu* [TS II 1442; MBTS II 1831].

küsküt <Fr.: Bir çeşit yapışkan ot. *Çitsarmaşığigillerden*, ince uzun ipliksi saplarıyla, asma baklagiller ve bazı meyve ağaçlarına sarılarak onları sömüren, klorofilsiz bir asalak bitki, *Cuscuta*, [şeytansaçı], [TS II 1442; DS VIII 3051; SİYA s.660].

küstüm (otu): Eflatun renkli bir çeşit boru çiçeği. *Baklagillerden*, dokunulduğunda yaprakları pörsüyen bir bitki, *Mimosa pudica*, [TS II 1442; DS VIII 3051]

küsül armudu: Bir tür armut [SOS s.108 Akkuş-Or.].

küşne <Ar.: Burçak [TS II 1443; DS VIII 2980; Erz.Mer. s.199; EYA 422; EİA s.209; EYSV s.142; KYAS s.172:kırş.; TBAS s.194; Siv.2].

küşüt: Bostanbozan [TBAS s.194].

küte: Bir çeşit salatalık, yaban hıyarı [DS VIII 3053; DS XII 4579; EYSV s.142; KBAYA 198]

kütkütü kiraz: Bir çeşit sert kiraz [DS VIII 3054]

kütner <Yun.: Siyah çam, köknar [DS VIII 3054]

kütük mantarı: *Pholia mutabillis* [Fr. Ex Schaeffer] Quelet [Agaricaceae] ağaç kütükleri üzerinde ve gruplar hâlinde yetişir. Yenen bir türdür. *Eş anl. Ağaç mantarı* [TBAS s.194].

kütük: 1.Lahana [DS VIII 2982, 3055]; 2. Ağacın toprak altındaki kökü [Fel. s.57].

kütür: Olmuş karpuz [DS VIII 3055]

küvrüç: Dayanıklı ve uzun boylu bir çeşit ağaç [DS VIII 3056]

küzbere: Kişniş [TBAS s.194].

-K-

kıska ~ kisga: Arpacıksoğanı [SİYA s.652].

kabarnat: Şaraplık bir siyah üzüm türü [Güney s.667].

kabatdıç (<*kaba+ardıç*): Bir ağaç türü [Karakuyu k.]-[KYAS s.147].

kabak [*gabağ*]: Kabak [TYA s.134].

kabran armudu: Bir tür armut [Akkuş,Aybastı- Or.]-[SOS s.107].

kadın barmağı: Bir tür üzüm [GIAT, 302: Kil.]

kaful: Fundalık. [KIAT,342: Akç.]

kağ: Meyve kurusu [Kırş.-KYAS s.148].

kalabak: 1. Su kenarlarında yetişen geniş yapraklı bir yabanî bitki; 2. Bir süs çiçeği [TYA s.134].

kalâcıkarası: Kalecik karası. Şaraplık bir siyah üzüm türü [Güney s.667].

kâldirik: Yaprığı ve dalı haşlanarak yenen, turşusu, kavurması yapılan bir tür bitki [Sak. S.276].

kamış: *Buğdaygillerden*, sulak yerlerde yetişen bir türü [EYSV s.124].

kamka: Yonga [UA s.119].

kamuğ: Kekik otu [OYA 349].

kapçuğ: Tahıl tanelerinin kabuğu; kabuk [TYA s.139].

kapulca: Arpaya benzeyen tahıl ürünü [Sak. s.276].

kara çalı: *bk. kışla diken*i [TYA s.140].

kara gıcı: Ekinlerin çil hâlindeyken ekin tarlalarında biten, yoğurtla karıştırılarak yenen bir ot [Mucur-KYAS s.150].

kara pamuk: Eskiden ekilen, uzun bir pamuk türü [Güney s.668].

kara üzüm: Kara üzüm [UKA s.248].

kara_diken: *bk. kışladiken* [TYA s.140].

kara_yemiş: Kestane [TYA s.141]. *krş. karayemiş*

karaca: Soğan tohumu [EYSV s.124; KBAYA 197].

karafil ~ karanfil: Karanfil. [KİAT 342: Vak.; DA 160].

karakılçık: Kılçıkları siyah olan kırmızı ya da beyaz sert taneli buğday [TYA s.140].

karamiş: *Karayemiş* [KİAT342: R.].

karasakız: Çam sakızı [AAT, 249: Kas.]

karayemiş ~ karênmiş: *Karayemiş*; taflan ağacının yemişidir. Eski yerli Rumcadaki adı *zorafina*'dır. [KİAT 342: Tr.,Sür.].

karpız: Karpuz [UA s.121; UMA 262]

kartol: Patates [EYAD 235]

kasap armudu: Trabzon yöresinde yetişen bir tür armut [TYA s.142].

kasgır: Çoban köpeği [EİA s.192].

kaşperüzüm: Kara üzüm [EYAD 235]

kav: Ağaçların gövdesinde oluşan kuru mantar [TYA s.143; UKA s.244].

kavlağan: Çınar ağacı [Vakıkebir; TYA s.144].

kavsağ: Sebze ve meyve artığı [TYA s.144].

kavurğa: Ateşte kavrulmuş buğday veya mısır [TYA s.144].

kavut: Kavrulmuş ve dövülmüş mısır [AAT 249: Kas.]

ķayın: Gűrgen aēacı, kerestesi beyaz ve dayanıklı bir orman aēacı [TYA s.145].

ķayisi űzűm: Yerli bir űzűm cinsidir [GIAT, 302: Kil.]

ķaysi: Kayısı [DA 162]

ķazalaķ: Mısır sapı [AAT 249: Kas.]

ķazayaēı: Su kıyılarında biten ve yenilen bir ķeēit ot [EYSV s.126].

ķazāz: Mısır ķiķeēı [TYA s.146].

ķekķlik: Keklik [AAT 249: Ams.]

ķıcı: Āam aēacının meyvesi [AAT 249: Kas.]

ķıgırık: Kınalı keklik [AAT 249: Niē.]

ķılaķ: İnce ve beyaz tűyleri olan yulafa benzer bir ot [Ŗmerhacılı k.-KYAS s.158].

ķılınboz: Ŗeker pancarı [Muē s.254].

ķılķıl: Mısır [EİA s.198].

ķındik: KűĀűk űzűm salkımı [EYSV s.131].

ķınfır ~ ķinifir: Karanfil [UMA 263;UA s.123]. *bk. kırnıfıl*

ķırık: Kılķıksız buēday [EYSV s.131].

ķırķķik: Domates [Muē s.254].

ķırmızı: Domates [Mucur-KYAS s.159].

ķısēaķ: *bk.kıskaķ* [TYA s.154].

ķısıķ: Yabanî meyve [EYSV s.132].

ķıstıē: Dikenli yabani ot [EYA 421]

kıskıka: Arpacık soğanı; ufak kuru soğan [EYA 421; TYA s.154 ;EYSV s.132].

kışla diken: Beş metreye kadar yükselebilen, kışın yaprağını döken sarı çiçekli orman bitkisi [TYA s.154]. *bk. karaçalı ~ kara diken*

kıttı: Acur [DA 162]

kıtkıttı: Bir cins üzüm [EYSV s.132].

kıvrım: Kökü yenen bir bitki [Sıdıklı Büyükoba k.-KYAS s.160].

kızıl_aaç: Kızılağaç, kerestesi kırmızımsı renkte olan ve kolay işlenebilen bir ağaç [TYA s.155].

kızılalık: Bir mantar türü [TYA s.155].

kızilot: Eğrelti otu [TYA s.155].

kızımık: Arpa, buğday [Kırş.-KYAS s.160].

kırilcoh ~ kızilcoh: Kızılalık [UKA s.252].

kobuh: Çayırda yetişen, dikenli çiçekleri olan bir bitkinin meyvesi [EİA s.202].

koca_karı: Bir fındık türü [TYA s.156].

koğtür: Taneleri iri ve mavimsi bir üzüm cinsi [KYA s.486].

komallug: Bir ağaç nevi. [KİAT342: Vak.].

komar: On metreye kadar yükselebilen, kışın yaprağını dökmeyen mavimsi pembe çiçekli bir ağaç; *gomar, kara avu, kuman çiçeği, orman gülü* [TYA s.158].

kompur ~ kumpir ~ kumpür: Patates [AAT 249: Ams.; KYA s.487: Çayağzı;]-[KYAS s.169: Çayağzı]. *krş. kübül ~ kümbül ~ kümpür*

kore: üzüm tür [EYAD 235].

ķornar: Bir ağaç cinsi. [KİAT342: Tr.]

ķoru: Meşelik [EYAD 235; KBAYA 197].

ķorkoç: Salkım üzümü; yol kenarındaki sarı çiçekler açan çalılar [EİA s.203].

ķoruķ: Fındık kurdunun deldiği fındık [TYA s.160].

ķostil: Patates [KİAT343: Or.]

ķoşa: Patlak mısırı [TYA s.160].

ķokur otu: Tedavi amaçlı olarak da kullanılan bir çeşit bitki [Big. s.117].

ķoyunğozü: Ortası sarı renk bulunan beyaz çiçekli bir bitki [KYAS s.165: Sıdıklı Büyükoğa k.].

ķoz <Far.: Ceviz [TYA s.160; UKA s.245].

ķozak ~ kozalak: 1. Çam meşe vb. ağaçların meyvesi kozası; 2. Tanesi alınmış mısır koçanı, sapı; 3. Olgunlaşmamış meyve [TYA s.161; AAT 250: Kas.]

ķúllúķ armudu: Bir armut çeşidi [AA 145].

ķulüngür: Çok ince tüyleri olan ve kaşıntı yapan bir ot [Kırş.-KYAS s.169].
krş. külüngür

ķumdar [l]: Mısır, süpürge gibi olan, boyu küçük ve eskiden hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki [Big. s.117].

ķumuş: Kestanenin dikenli kabuğu [TYA s.164].

ķunar: Çam fıstığı [EİA s.207].

ķupdüşdü: Bir armut çeşidi [AA 145]

ķurtķulađı: Bir mantar türü [EYSV s.140;EYAD 236].

ķurutma: Bir üzüm türü [EYSV s.140;EYAD 236].

kuş kundu: Kuşburnu [Big. s.118].

kuş_burnu: Kuşburnu, yaban gülü ağacı ve meyvesi [TYA s.166].

kuşkuşekmeği: Bir ilkbahar bitkisi [Kırş.-KYAS s.170].

kutlik: Sütü bir ot [TYA s.166].

kuzı kulağı ~ kuzikulağı ~ kuzu kulā: Sulak yerlerde yetişir, iştah açıcı ekşimiş yabani sebze [UA s.124; EYAD 236; KYAS s.170: Sıdıklı Büyükoğlu k.].

-L-

labada <Yun.lapato: *Karabuğdaygiller* familyasından; dere kenarlarında ve sulak çayırlarda kendiliğinden yetişen bir bitkidir. *Rumex* alt cinsine bağlı bazı *Rumex* [*Polygonaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu bitkiler olup yaprakları ok veya mızrak biçiminde değildir. Yaprakları pazarlarda satılır ve sebze olarak kullanılır. Erzurum bölgesinde yaprakları saç örgüsü şeklinde örüldükten sonra kurutulur ve kışın kullanmak için saklanır. Meyveleri [gıgış] çay gibi hazırlanarak çay yerine içilir[Tokat]. Yaprakları ile yapılan et dolmasına *efelek dolması* denir. Bk. *Kuzukulağı*. Eş anl. *alabada*, *alapata*, *avelik*, *develik*, *düvelik*, *ebelik*, *efelek*, *efelek otu*, *evelek*, *evelik*, *everek*, *geğüş*, *ılibada*, *ılibıda*, *ılibıdı*, *ilabada*, *ilebada*, *ilibada*, *ilibadabi*, *ilibade*, *klibade*. Aşağıdaki türlerin yaprakları kullanılmaktadır. *Rumex alpinus* L.: *Dağ pazısı* [Anzer-Rize]. Emirdağ [Afyon] yayla köylerinde *ışgın* adıyla tanınır. Yaprak sapı çiğ olarak yenir. Yapraklarından dolma yapılır veya ıspanak gibi pişirilerek yoğurtla yenir. Osmanlı döneminde bu türün Uludağ'dan toplanan kökleri *papaz ravendi* veya *ravend-i rûmî* [*Anadolu ravendi*] adı altında İstanbul aktarlarında satılır ve ravent kökü yerine kullanılırdı. *R.conglomeratus murray*: Labada. *R. Crispus* L.: Evelik. Sığırkuyruğu [Azdavay-Kastamonu]. Doğu Anadolu Bölgesi'nde [Erzurum] sebze olarak kullanılır. *R. Obtusifolius* L.: Evelik. Yabanî pazı [Van]. *R. Olympicus* Boiss.:

Ebelek, ilabada. Uludağ [Bursa]'da yetişir. Yapraklarından et dolması sarılır. *R. Patientia* L.: Evelik, develik [Ilıca-Erzurum]. *R. Pulcher* L.: Van bölgesinde *fırşo* adıyla tanınır ve kökü yara iyi edici olarak kullanılır [TBAS s.195; TS II 1445; DS I 172, 197; DS VII 2517, 2522; Or.-zir.; Tıb.]. *krş. alabada ~ ıışgın ~ kuzukulağı*

labaza ~ lapaza <Lat. *lapaza*: Geniş yapraklı, yabani bir ot; yaprakları uzun ve enli bir bitki [DS IX 3065; Trb.Vak.; Trab.-2]. *krş. labada, bk. kabalak*

labunka: Alıç ağacının meyvesi [SİYA s.660].

lâden ~ lâdin ~ lâdin ~ ledin <Far.: 1. *Ladengillerden*, İç Anadolu ve sahil bölgelerinde yetişen tüylü ve genellikle yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, reçinesi hekimlikte kullanılan kış aylarında yaprak dökmeyen, yeşil bodur bir çalı, *Cistus creticus*, 2. *Çamgillerden*, 50-60 m kadar yükseklikte olan, kışın yapraklarını dökmeyen, Doğu Karadeniz Bölgesi dağlarında yetişen, düz gövdeli, kozalağı aşağıya doğru sarkık, kerestesi ve reçinesi çok begenilen, çam türüne çok yakın bir orman ağacı. *Eş anl. soç* [Şavşat-Artvin], *Picea orientalis* [L.] *Link [Pinaceae]*-[TBAS s.195; TS II 1446; DS VII 2519; Tıb.; DS IX 3070, XII 4523]. *krş. ildan*

lâdengiller: *İkiçeneklilerden*, Akdeniz ülkelerinde yetişen, ülkemizde doğal olarak 5 cins ve 28 türle temsil edilen, bir ya da çok yıllık, otsu ya da çalimsı bitkiler [TS II 1446; BTS 408].

lağız <Yun.*lakoz*: Mısır [TYA s.169].

laksin: Bir mantar ismi [Trab.-2].

lala ~ làla ~ la'la ~ la'le ~ lâle ~ lele <Far.: Lale. *Zambakgillerden*, *tulipa [liliaceae]* türlerine verilen genel ad. Soğanlı, otsu, çok yıllık, kırmızı, sarı veya beyaz çiçekli bitkiler. Türkiye'de 18 kadar yabanî lale türü yetişmektedir. Bazı türlere özel adlar verilir. *Eş anl. Lala*. Yabanî lale türlerine, tür ayranı yapılmadan, aşağıdaki adlar verilmektedir: *deli lale* [Tavas-Denizli], *gelin gülü*, *kangala* [Bandırma-Balıkesir], *kangılız* [Aliköy-Muğla], *kuka*

[Malatya,Kemaliye-Erzincan], *tolaman* [Bodrum-Muğla], *yorduma* [Bodrum-Muğla]. Lale tomurcuğuna *bebecük* veya *gügük* denir. Aşağıdaki türler süs bitkisi olarak bir öneme sahiptir. Bazı türlerin soğanları dış ülkelere satılır. *Tulipa agenensis* DC.: Kaba lale. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. *T. Aleppensis* Boiss.ex regel: Halep lalesi [Karacadağ-Urfa]. *T. Biflorapallas*: Başkale [Van] bölgesinde yetişir. *T. Clusiana* DC.: Çelebi lalesi, sivri lale. Süs bitkisi olarak yetiştirilir [İzmir]. *T. Humilis* Herbert: Bodur lale. Doğu Anadolu [Van] bölgesinde yetişir. *Kaghyzmanica fomin*: Kağızman lalesi. *Mucromanata fomin*: Oltu lalesi. *T. Praecox* ten.: Kaba lale. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. *T. Pulchella* [fenzel ex regel] baker: Çoban lalesi [Muğla]. Mor lale [Bürücek-Adana]. Güney Anadolu [Toros Dağları] bölgesinde yetişir ve soğanları dış ülkelere satılır. *T. Saxatilis sieber ex Sprengel*: Kereya lalesi. Bu ad “sarp kayalık” anlamında olan *kerey* kelimesinden gelir. Bu tür Söğüt ve Taşlıca köyleri [Marmaris-Muğla] civarında kayalıklarda yetişmektedir. *T. Schrenkii* regel: Bk. Kefe lalesi. *T. Sistensisii* baker: Ağrı, Muş ve Van bölgelerinde yetişir. *T. Sprengeri* baker: Amasya lalesi. Avrupa’da süs bitkisi olarak yetiştirilir. *T. Sylvestris* L.: Yavruağzı [Gürlek köyü, Murat dağı-Kütahya]. *T. Thracica* Davidov: Trakya lalesi. Trakya bölgesinde yetişir. *T. Turcarum* Gesner: Türk lalesi. İstanbul’dan Avrupa’ya götürülen ve 1559 ilkbaharında Augsburg’da [Almanya] bir bahçede çiçek açan lale türüne *Conrad Gesner* tarafından verilen ad. Avrupa’da lale yetiştiriciliği bu tarihten sonra başlamıştır. *T. Turcica* Griseb.[syn: *T. Bithynica* Griseb., *T. Orphanidea* Boiss ex heldr.]: Geyik Lalesi [Susurluk-Balıkesir]. Türk lalesi. 1844 yılında A.H. R. Grisebach tarafından adlandırılmış olan bu tür, Batı Anadolu Bölgesi’nde çok yaygındır. Çiçekler sarı, turuncu, parlak veya esmer kırmızı renklidir, Manisa dağı Sultan yaylası bölgesinde [Manisa], yukarıda belirtilen renklerde çiçekleri olan bitkiler bir arada yetişmektedir. *T. Undulatifolia* Boiss.: Batı ve Orta Anadolu’da yetişir. Çiçekleri İzmir bölgesinde [Nohutalan-Urfa] kesme çiçek olarak kullanılır [TBAS s.195,196; AİAD 261: Ter.; DİAT 265: Kar.; ADÜM-I 188: Ant.; OAAD 249: Yoz.; TS II 1451; DS IX 3061; DA 164, OAAD250: Kay., Karakoyunlu; EMİYA s.723]. bk. *kefe lalesi* ~ *Osmanlı lalesi*

lalavuç: Çekirdekli kayısı kurusu [Erz.Mer. s.199].

lâle ağacı: *Manolyagillerden*, çiçekleri lâleye benzeyen bir süs ağacı *Liriodendron tulipifera*, [TS II 1451].

lale-i rûmî: Osmanlı lalesi [TBAS s.196].

lalik ~ lolik ~ lollik ~ lülük: Domates [DS IX 3061, 3085, 3095; MBTS II 1880].

lambır: Ihlamur [Big. S.118].

lamsan: Ekin tarlalarında kendiliğinden yetişen ve sığırlara yedirilen, havuca Benzer yabancı bir bitki [DS IX 3062] .

lana ~ lâna ~ lahan ~ lahana ~ lehana <Yun. *lahano* <*laxano* <*lakhanon*: Lahana. *Turpgillerden*, güz ve kış sebzesi olarak yetiştirilen ve birçok türü olan otsu bir bitki, *kelem*, *Brassica Oleracea*. (And. Ağz.: *ilaane*, *ilahana*, *ilahna*, *ilana*, *nahana*, *nahma*, *nahna*)[TS II 1449; BTS 409; DS VII 2517, IX 3234, XII 4602; Çand. s.151; Tıb.; Trab.-2; Ada. s.149; Pınar. s.294; TYA s.169; DİAT 265: Çr.].

lanat: Kenevirin işe yaramayan ince sapları [Maçka; TYA s.169].

langır ~ longur: Patates [MBTS II 1848; DS IX 3086].

lap inciri: Dikenli incir de denen kaktüs meyvesi [ADOSA s.480].

lap: Taze incir [DS IX 3064; MBTS II 1849].

lapa: Denizin dibinde yetişen ve beyaz çiçek açan bir bitki [DS IX 3064].

lapaza çiçeği: *Petasites albus* [L.] *Gaertner* [*Composiate*]. Çok yıllık, rizomlu, otsu ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Yaprakları uzun saplı ve alt kısmı beyazımtırak tüylü. Kuzeydoğu Anadolu [Trabzon, Rize] dağlarının rutubetli, gölgeli ve kayalık yerlerinde yetişir. [TBAS s.196;TYA s.169]. *krş. labada, bk. kabalak*

lappillale: Gelincik çiçeği [Gün.].

lapra: Kara, sulu ve tatlı bir çeşit üzüm [DS IX 3066].

larkeş: Süpürge bitkisine benzer bir ot [ARDER s.288].

las [I]: Bağ hâline getirilmeden önce biçildikleri yerde, soldurulmak üzere sıralar hâlinde bekletilen ve zaman aktarılan yem bitkileri, ot [EİA s.211].

las [II]: Marul [Ad. 314].

Lastik ağacı: Kauçuk [TS II 1454].

lâtanya <Fr.: Bazı türleri evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, bazı türlerinden de dokumalık iplik elde edilen bir tür palmye, *Latania Rubra*, [TS II 1455].

latdik: Yabanî gül [TBAS s.197].

latır ~ latir ~ latur: 1. Yonca; 2. Bezelye; 3. Hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki [DS IX 3067; TYA s.169; Trab.-2].

latinçiçeği: *Latinçiçeğigiller* familyasından bir çeşit bitkidir. Çiçekleri kırmızı veya turuncudur. *Tropeolum* [TS II 1456; Tıb.]. *krş.frenkteresi*

laus ~ lavus ~ laust~ lazıt ~ lazot ~ lazud~ lazudi ~ lazut ~ lauz: <Laz otu) Mısır; mısır buğdayı [EAFSöz. s.80; Trb.Vak.; DİAT 265: Kar.; EŞF s.314; Şav.; Güm.Gök.; EYA 422; Trab.-2: Sürmene; TS II 1458; DS IX 3069; EYAD 236; KBAYA 198; EİAs.211; ARDER s.288; EYAD 236; Gün.; RİA326; Rize-Pazar,Ağ.; Rize; KBAYA 198; Erz.Mer. s.199; EYSV s.142; GKÖ s.171; HA s.151; TYA s.170]. *krş. laus ~ lavus*

lavanta çiçeği <İt. *lavantin ~ lavandula*: *Ballıbabagillerden*; mavi veya mor çiçekleri koku sanayiinde kullanılan, çalı görünüşünde, dip kısmı odunsu, tabanda çalımsı, siyahımsı mor renkli çiçekleri olan, Akdeniz kökenli bir bitki. “karabaş otu” ya da “karabaş lavantaçiçeği” denilen türü yurdumuzda vardır. [Trabzon] *Mentha piperita* L. *CitrataBriq. Lavandula angustifolia*, [TBAS s.197,297; TS II 1456; BTS 412; Tıb.].

lavanta nanesi <İt. *lavantin* ~ *lavandula*: Nane [TBAS s.197].

lavantin <İt. *lavantin* ~ *lavandula*: Lavanta çiçeğinin bir başka türü [TS II 1457].

lavlaz ~ lehaz ~ levaz ~ levlaz ~ levles ~ levlez ~ leylaz ~ leyvaz ~ loglas ~ loğlaz ~ lolaz ~ loloz ~ lovlaz ~ loylaz ~ löles ~ lölez ~ lövlez ~ löylez ~ luvaz ~ lüles ~ lülezi: 1. Taze ya da kuru fasulye, börölce, 2. Bezelye [DS IX 3083; DS X 3684; DS XII 4580].

laz armudu: Armut türü [OYA s.137; SOS s.108: Or.].

laz çiğdemi: Çiğdem [TBAS s.197].

laz kirazı: Karayemiş; Karadeniz bölgemizde yaygın olarak bulunan ve yapraklarını dökmeyen bir bitkidir. [*Prunus-Laurocerasus officinalis*]-[TBAS s.197].

laz süseni: Süsen [TBAS s.197].

laz üzümü: *Karayemiş* [TBAS s.197].

lazotu: *bk. lazıt vd.* [DS IX 3069].

leblebi çiçeği: *bk. ölmezçiçek* [TBAS s.197].

lek ~ lekg ~ leki: Küçük meyvesiz bir ağaç [Şav.; ARDER s.289].

lel: Hasır dokumada kullanılan uzun boylu yumuşak bir ot [ARDER s.289].

lémun ~ leymun ~ léymun ~ léymun ~ limın ~ lumun (<Yun. *lemoni* <Far. *limun* / Ar. *leymun*: Limon. Limon ağacının açık sarı renkli, yumurta biçiminde, kabuğu güzel kokulu, suyu ekşi olan meyvesidir. *Turunçgillerden*, ülkemizin Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetişen, C vitamini bakımından oldukça zengin meyveleri olan, 3-5 m yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağacı olan meyve. *Eş. anl. iliman. Citrus limonum*, [TS II 1466; BTS 417; DS VII 2525; DS IX 3093; Tıb.; DA 164; BT s.85; GA s.477; GİAT 294: El.; SİMA s.289; Dört. s.381; UMA 264].

leri: Sarımsak [Rize-Pazar; Ağ.].

levlek <Yun.*levrki*: Bir çeşit mantar [TYA s.170].

levlez: Böğrölce, taze fasulye [GA s.480].

levor: Etkileyici kokusu olan yabani bir ot [Trabzon, Rize] *Sambucus ebulus* L. [TBAS s.297; Trb.Vak].

levyas ~ **leyvaz:** Taze ya da kuru fasulye [Mal.-Ak.; EYSV s.144; EYAD 236].

leylâk <Ar.: Kışın yaprak döken küçük bir ağaçtır. Çiçekleri mor veya beyaz renkli ve kuvvetli kokuludur. Süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilir. *Sringa vulgaris* L. [Oleaceae]. *Eş anl. devrinti.* (And. Ağz.: *leyla, leylah, leyleyh, seylak*)[TBAS s.197; TS II 1462; BTS 415; DS IX 3075, X 3598].

leylek gagası: *İğnelik otu* [TBAS s.197].

leylek gagası: Leylek gagasına benzer bir tür bitki [Gelibolu].

leylek otu: *Kışniş otu* [TBAS s.197].

leylekayağı: Kuruyunca incecik sapları kendi üzerinde kıvrılan “*saat çiçeği*” bitkisi; *İğnelik* [DS IX 3075; TBAS s.197].

leylekburnu: Uzun yapraklarının uçları kuruduktan sonra Kıvrılarak leylek gagasına benzeyen yabanıl bir ot; *İğnelik*[DS IX 3075; TBAS s.197].

leylim otu <Ar.*leylim*: bk. *yalancı ısırgan* [TBAS s.197].

leylim yaprağı <Ar.*leylim*: bk. *yalancı ısırgan* [TBAS s.197].

leylingiç: Bir çeşit dut [DS IX 3075].

lıp ~ **lıpısdık:** Yumuşak, ezik sulanmış et ya da meyve ve sebze. Ezilmiş, erimiş ve çok yumuşamış meyve ve sebze [HA s.151].

libade: Çay üzümü [TBAS s.197].

libyel ~ labiye ~ lobbak ~ lobelya ~ lobik ~ lobiye ~ lobya ~ lobiya ~ lübye <Lat. *lobelia*: Salkım durumunda mavi çiçekleri bulunan bir veya çok yıllık Kuzey Amerika bitkisi, *Lobelia*, [TS II 1469; MBTS II 1873; DS IX 3057, 3081, IX 3078, XII 4580].

lif kabağı <Ar. *Lif*: *Kabakgiller* familyasından, dişi çiçekleri tek, meyveleri çok lifli olan, olgunlaştıktan sonra banyo süngerı gibi kullanılan bir bitki, *Luffa cylindrica*, [BTS 416].

lifar ~ lifer ~ lifor: 1. Çay üzümü; 2. Yabani bir yemiş türü; 3. Dağda yetişen, saçma büyüklüğündeki meyveleri yenilebilen küçük bir ağaç; 4. Menekşe; 5. Zambak (And. Ağz.: *ilfar, ilifar*) [DS VII 2521, IX 3078; Trab.-2; TBAS s.197].

lifora: Çoban üzümü [TBAS s.197]. *krş. lifora*

lifoz: Dağ çileği [Trb.Vak].

ligirte: Maral [TBAS s.198].

ligorisa. Bir kabuklu yemiş türü [Trab.-2].

ligoser ~ ligosera ~ likoser: Güz çiğdemi. [Trabzon, Çaykara] *Coichicum speciosum* Steven [TBAS s.198,297].

likaba ~ ligarba ~ likarbe ~ likapa: Çay üzümü; ormanda yetişen nohut büyüklüğünde siyah mayhoş bir meyve [TBAS s.197,198; Trab.-2]. *krş. ligarba*

likans: Bir ot türü [Trab.-2].

likapi: Bir cins armut [Rize].

liken <Fr. *lichen*: *Kına ağacı*. Bir mantarla bir su yosununun ortak yaşamasıyla ortaya çıkan bitkilerin genel adı [TS II 1464; TBAS s.198].

likofor: Güz çiğdemi [TBAS s.198].

likseya. Bir ot türü [Trab.-2].

lil: Su yosunu [DS IX 3079].

lilpar: Çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. Sulak yerlerde yetişir. Yaprakları sebze olarak pişirildikten sonra yenir [Bayburt, Sarıkamış]. *Eş anl. bataklık nergisi, su nergisi.Caltha potypetala Hoschst [Ranunculaceae]* [TBAS s.198].

limon armudu: Bir tür armut [SOS s.108: Fatsa-Or.,Sn.,Çarşamba-Sm.].

limon eriği: Bir tür erik [SOS s.119: Çarşamba-Sm.].

limon nanesi: “*Melisaotu, kovanotu, oğulotu, temre otu*” olarak da bilinen bu ot *ballıbabagiller* familyasındandır. Beyaz sarımsı ya da kırmızımsı çiçekli, dört köşe saplı, 20-150 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Kurutulmuş yapraklarından infüzyon yolu ile faydalanılır. Tüylü yaprakları oval, saplı ve kenarları dişlidir. Haziran-ağustos döneminde açan çiçekler, iki dudaklı, pembe-beyaz renklidir. Öz yurdu Doğu Akdeniz bölgesidir. [*Melissa officinalis*; Gir.]-[TBAS s.198].

limon otu: Kışın yapraklarını döken, salkım çiçekli bir ağaççık, *Lippia citriodora*, [TS II 1466; TBAS s.198].

limonelması: Bir çeşit elma [DS IX 3079].

limonnanesi: *bk. oğul otu, Melissa officinalis* [DS IX 3079].

linlingara: Küçük, kara bir çeşit üzüm [DS IX 3080].

liptahergi: Peynir otu [TBAS s.197].

livera: Mezarlıkta yetişen bitki [Trab.-2].

livik: 1. Yıllanyastığı; 2. Mısır yaprağına benzeyen yapraklarının tadı ekşi ve buruk olan, yemeği yapılan bir çeşit ot. *Arum ve eminium* türlerineSivas bölgesinde verilen genel ad. Taze veya kurumuş yaprakları sebze olarak kullanılır [TBAS s.198,297; DS IX 3080, 3253, 3257; AA 147]. *krş. nevik ~ nivik ~ nunuk ~ nünük ~ nünük*

livikeriği: Büyük ve eksi bir çeşit erik [DS IX 3081].

livingç : Yaban pancarı, pazı; yaprakları geniş ve acı bir tür pancar [ÇYA 245; DS IX 3081].

livon: Mezarlık otu [DS IX 3081].

livor: Mürver otu. Dere kenarlarında yaşayan yaprakları oğuşturulunca kötü keskin bir koku yayan bitki; yabanî yemiş veren bir bitki [Rize-Pazar; Ağ.; Gün.; TBAS s.198; Rize].

lobiya ~ lobiye ~ löbiyâ~ lobya ~ loby <Gür.*lobio*: Fasulye; fasulyeye benzer küçük taneli bitki; barbunya [[ARDER s.289]. Trab.-2]. Rize Gün.; Rize-Pazar; Ağ.;EİAs.212; EAFSöz. s.81; MUYAT s.441; EŞF s.314; Şav.;ÇYA 245; KEADSK s.546: Art.].

loda ~ loda ~ lodi: Büyük ot yığını; saman yığını [Şav.; EİA s.212; AİAD 261: Ah.; ARDER s.289].

logman: Bir tür armut [SOS s.108: Havza–Sm.].

loğ: Çürümeye yüz tutmuş meyve [Şav.].

loğlaz: *Fasulyegillerden* bir tür [Niz.].

loğusa çiçeği <Yun.*lohúsa*: *Aristolochia* türlerine [*Aristolochiaceae*] verilen genel ad. Çok yıllık otsu bitkiler. Yaprakları genellikle kalp biçiminde, çiçekler pipo görünüşünde. Bazı türlerin kökleri tedavide kullanılır. *Eş anl. Kabakulak otu, kurtluca* [Kütahya], *pipo çiçeği, zeravent. Aristolochia clematitis* L.: Kara asma. *A. Hirta* L.: *Bk. Yılan otu* [Muğla]-[TBAS s.198].

loğusa otu <Yun.*lohúsa*: İki çeneklilerden, çiçekleri koyu kahverengi ve pis Kokulu, tırmanıcı bir bitki, *Aristolochia*, [TS II 1470, TBAS s.198; BTS 421].

lokko: Ham incir [DS IX 3084 <lokko <lok “ses taklidi”)].

lokurdak: Beyaz renkli bir çeşit üzüm [DS IX 3084].

lolaz ~ lölaz ~ levlez: Böğrölce; taze fasulye; fasulyeye benzer bitki. *Eş. anl. bevlez, dövdes.* [UMA 264; GA s.480].

lolik: Domates [Erz.Mer. s.200].

lop incir: İri ve yumuşak bir tür incir [TS II 1472].

loparmudu: Yazın yetişen, sarı renkli ve sulu bir armut çeşidi [DS IX 3087].

loteşir soğanı: Ada sofam [TBAS s.198].

lotus <Lat.*lotus* <Yun.*lotos*: Nilüfer cinsinden birçok bitkiye verilen genel ad [TS II 1472].

lover: Bir metre uzunluğunda, yeşil ve büyük yapraklı, kokulu, tazeyken hayvanların yemediği bir bitki [DS IX 3088].

lozi: Zerdalinin tatlı ve güzel kokulu bir çeşidi [DS IX 3088].

löblebi otu: Bir ot ismi [Bil. s.910]. *krş. lebbebi çiçeği*

löggiye: Sardunya denilen çiçek [GA s.481].

lökiye: Fesleğen [BT s.84].

lölez ~ löylez ~ lövlez: Fasulye [GKÖ s.171: Kelkit, Köse; EYA 422; Erz.Mer. s.200].

lörotu <Far.*lor*: Su kıyılarında biten güzel görünümlü bir ot [DS IX 3093].

lu: Kara lahana [Rize-Pazar; Ağ.].

luden: Pamuk otu [TBAS s.195].

lüzi: Karaağaç [DS IX 3096].

- M -

ma:danız ~ maadenüs ~ madanos ~ madenis ~ mādenis ~ mademiş~ mağdanos <Rum.: Maydanoz [KMA s.146; SİYA s.660; SİMA s.289; KPKSİN.; Yer.; KAYMA s.461; OAAD 250: Yoz.; Dar.; EİA s.214; EA123; 24.185; SİMA s.289].

macar [I]: Küçük taneli kırmızı buğday [DS IX 3098]

macar [II]: Koyu sarı renkli üstünde kırmızı benekler olan fasulye [DS IX 3098]

macar biberi: Hafif acı kırmızı biber [TS II 1478]

maççez: Çok olgunlaşmış, ekşimiş üzüm [DS IX 3100]

maçır: Ekin tarlalarında kendiliğinden yetişen dikenli bir ot [DS IX 3100; TYA s.171: Maçka].

madamak¹⁷⁶ ~ **madık** ~ **madımak** ~ **madımalak**: Madımak. *Polygonum cognatum* Meissn. [*Polygonaceae*]. Çok yıllık, sürünücü, otsu ve pembe çiçekli bir bitkidir. Anadolu'da sebze olarak kullanılışı yaygındır. Pirinç veya pastırma ile pişirilir veya pilava katılır. *Eş anl. badıma, badımak, badımalak, badima, badimah, can otu* [Çorum], *çobanekmeği* [Van], *kuşekmeği, kuşepmeği, kuşeymeyi, kuşkuş, kuşkuşekmeği, kuş yemi, madamak, madık, madımalığı, madımalah, madımalak, madınak, madimak, madmalak, madumah, mardımalak*. Aşağıdaki *polygonum* türlerine özel adlar verilmekte ve değişik amaçlar için kullanılmaktadır. *Polygonum alpinum* L.: Bk. *keçimemesi*. *P. Aviculare* L.: Bk. *kuşekmeği*. *P. Bellardii* ah.: Bk. *Potuk*. *P. Bistorta* L.: Bk. *kurtpençesi*. *P. Cognatum* Meissn.: Bk. *Madımak*. *P. Hydropiper* L.: Su biberi. *P. lappathifolium* L.: Bk. *Söğüt otu*. *P. Persicaria* L.:

¹⁷⁶ “Kırsal kesim insanlarımızda önemli bir yiyecek maddesi olan, hatta türkülerde bile adı geçen *madımak* bitkisinin ülkemizde zengin endemik türleri olduğu görülmektedir. Örneğin Afyon'da *Polygonum Afyonicum* [Afyon madımağı], Antalya'da *P. Salebrosum*, Kayseri'de *Polygonum cappadocicum* [Kapadokya madımağı], Muğla'da *P. Karacae*, Samsun'da *Polygonum Samsunicum*, [Samsun madımağı], Sivasda *Polygonum Sivasicum* [Sivas Madımağı] verilebilecek örneklerdir.” [End.]

Bk. Söğüt otu [TBAS s.199; SİYA s.660; Yer.Bit.Yam.; Or.-zir.; Tok.-Ay.; Siv.2]. *bk. keçimemesi ~ kuşekmeği ~ madılaḥ vd. ~ söğüt otu*

madığağın oynası: Kuşekmeği [TBAS s.199].

madılaḥ ~ madılaḥ ~ madımalağı ~ madımalah ~ madımalak ~ madımalamaḥ ~ madımanaḥ ~ madınak ~ madmalah ~ madmalak ~ madumah: Madımak, cacık yapılan bir ot [TBAS s.199; SİYA s.660; AAT 240: Çor.; Sıdıklı Büyükoba k.-KYAS s.175; KAYMA s.461; Sıdıklı Büyükoba k.-KYAS s.175; Siv.Ala.]. *krş. madamak vd.*

madik <Erm.: Kara üzüm [DS IX 3102; MBTS II 1890].

madrap: İncir [DS IX 3102].

maglaç ~ maglıç ~ mahlaç ~ mahluç ~ malıç <Ar.: 1. Arpaya benzeyen bir çeşit kabuklu buğday; 2. Pamuk [DS IX 3105, 3113; DS XII 4583; MBTS II 1904].

mağara <Ar.: Tarlalarda kendiliğinden biten, kırmızılı beyazlı çiçekler açan, kökleri çok yayılan yabanıl bir bitki [DS IX 3103; MBTS II 1893].

mağaza armudu: Armut türü [OYAA s.137; Fatsa–Or.;-Or.-SOS s.108].

mağzinelması <Far. *mağzin*: Orta büyüklükte ve oval biçimli, temmuz ortalarında olgunlaşan bir çeşit elma [MBTS II 1895; DS IX 3104]

mahlep: *Cerasus mahaleb* [L.] Miller [*Rosaceae*]. 10 m kadar yükselebilen, beyaz çiçekli, meyve ve dalları özel kokulu. Meyveleri olgunlukta koyu kırmızı renkli olan bir ağaçtır. Tohumları çöreklerle koku vermek için kullanılır. Dalları güzel kokulu olduğu için eskiden tütün çubuğu yapımında kullanılırdı. *Eş anl. endirez, endörüz, idris ağacı, keniro* [Diyarbakır], *kokulu kirazağacı, melem* [Ovacık-Tunceli]-[TBAS s.200; TS II 1486; DS IX 3169].

mahmude otu: *Convolvulus scammonia* L. [*Convolvulaceae*]. Çok yıllık, kalın köklü ve otsu bir bitki. Çiçekler süt rengi veya soluk sarı. Kökü ve kökünden elde edilen süt [mahmude] müshil olarak kullanılır. *Convolvulus*

arvensis L.: Mamıza [Konya, Mersin]. Çok yıllık, beyaz sütlü, beyaz çiçekli ve otsu bir bitki. Taze sütü Konya ve Mersin bölgesinde müshil olarak kullanılır. Yapraklarından Sivas bölgesinde çorba yapılmaktadır. *Eş anl. çadır çiçeği, hamıza* [Balâ-Ankara], *kaplumbağa otu, kuzu sarmaşığı tarla sarmaşığı. C. Assyricus Griseb.: Çobandöşeği* [Çepni, Gemerek-Sivas]. *C. Betonicifolius Miller subsp. Betonicifolius: Koyungözü* [Göynücek-Amasya; TBAS s.200]. *bk. çit sarmaşığı ~ kahkaha çiçeği*

mahmude: *Çitsarmaşığıgiller* familyasından; Anadolu'da ve Suriye'de yetişen, sarı olarak tırmanan, sürünücü ve sütlü, çok yıllık bir bitkidir. [Tıb.; TS II 1486; Zeh.Bit.]. *krş. bingözotu*

mahmur çiçeği: *Acı çiğdem. Zambakgiller* familyasından türlü renklerde çiçekler açan zehirli bir kır bitkisidir. [Tıb.; TBAS s.200]. *krş. çiğdem*

mahmut elması: Bir tür elma [Kumru-Or.-SOS s.114].

mahmuz çiçeği: *İkiçenekliler* familyasından Akdeniz Bölgesi'nde yetişen kırmızı, pembe veya beyaz çiçekler açan iki yıllık otsu bir bitki, *Centranthus*, [TS II 1487].

mahrabası: Mor renkli bir çeşit üzüm [DS IX 3106; 3129; MBTS II 1907].

mahunya <Fr.: *İkiçeneklilerden*, çiçekleri sarı renkte, kokulu ve salkım durumunda olan, köklerinden sarı boya çıkarılan bir süs bitkisi, *mahonia*, [TS II 1488].

mak otu: Ban otu [TBAS s.200].

makallâ: Bir pamuk türü [Güney s.681].

mağas ağacı: *bk. çatı ağacı* [TYA s.171].

maki <İt.: Kuraklığa dayanıklı çalimsı bitki topluluklarının oluşturduğu Akdeniz Bölgesi'ne özgü bitki toplulukları [TS II 1492; BTS 425; TS II 1492].

maktohumu: Bir tür tohum [Dar.].

makval: Bir tür bitki. *Rabus discolor Weihe et Nees* [Artvin]-[TBAS s.297].

mala <Far.: Mısır [DS IX 3107; MBTS II 1923].

malac: Bir çeşit mantar [Big. s.118].

malacca: Bir tür armut [Havza–Sm.-SOS s.108].

malağma ~ malağma ~ malama: Taneleri ayrılmamış, samanla karışık tahıl [Kırş.-KYAS s.175; Şav.; Dar.].

malama: Samanla karışık tahıl yığını [Siv.Ala.].

malaşa: Gelincik. Ebegümeci [TBAS s.200; DS IX 3111]

malatora ~ malatura <İt. *rezene*. Biçimi dereotuna çok benzeyen, tadı değişik bir bitki [DS IX 3111; TBAS s.200].

malatya armudu: Bir tür armut [Vezirköprü, Havza–Sm.]-[SOS s.108: Gölköy-Or.].

malboğan armudu: Bir tür armut [Vezirköprü, Havza–Sm.]-[SOS s.108; Gölköy-Or.-SOS s.108].

maler: Bir çeşit yaban pancarı [DS XII 4584]

malhamı: Şubatta ekilen buğday [DS IX 3113]

malkadın: Üstü saman renginde, içi beyaz, kalın köklü, Yenilebilir bir çeşit mantar [DS IX 3113]

malkoççık: Yer altından çıkarılan bir tür yumru kök/yer elması [MKK].

malta eriği: 1. *Gülgillerden* bir ağaç, *yenidünya*, *Eriobotrya Japonia*; 2. Bu ağacın erik büyüklüğündeki iri çekirdekli, sarı renkli, sulu ve mayhoş yemişi [TS II 1496]

maltepe <Ar.: Yenilen bir çeşit mantar [DS IX 3114]

malto <Fr.: Çok büyük bir çeşit patates [DS IX 3114; MBTS II 1936; SİYA s.660].

malyama ~ malyağma: Taneleri ayrılmamış, samanla karışık tahıl yığını [HA s.152; TÇDSK s.43].

malyar ~ malyer: Yaylalarda yetişen bir çeşit meşe [DS IX 3114]

mamak: 1. Yenilen yumru köklü bir bitki; 2. Kabak [DS IX 3115]

mamık ~ mamuk ~ mamul~ memik: 1. Yaban eriği, dağ eriği; 2. Bir çeşit kara üzüm [DS IX 3115, 3159; Mal.-Ak.].

mamıza <Ar.: 1.Beyaz çiçekli, küçük yapraklı, kökü kesilince süt gibi suyu çıkan yabanıl sarmaşık; 2. *Mahmude otu* [TBAS s.200; DS IX 3115; MBTS II 1927]

mamula ~ mamuli <Rum.: Kırmızı meyveleri bulunan bir diken ağacı; *Rumcasıizmila'dır*. [KİAT 152,334: Sür.; Trab.-2; TBAS s.200; Gün.; Rize].

mana: Salatalık, patlıcan gibi sebzelerin tohumluk olarak bırakılmışlarına verilen isim [Kös.; Bar. s.284].

mänäfşä ~ melekşe ~ menefşe ~ menekişe ~ menekşe ~ menelşe ~ menemşe ~ menevse ~ menevşe ~ menoşe <Far.: Menekşe. *Menekşegiller* familyasından; çiçekleri tek renkli, bir veya çok yıllık otsu bir bitkidir. *Viola* [violaceae] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık otsu bitkilerdir. Çiçekler beyaz, sarı ve mor renklidir. Bazı kültür formları süs bitkisi olarak kullanılır. *Eş anl. benevşe, menevşe. Viola odorata L.*: Kokulu menekşe. *V. Tricolor L.*: Hercaî menekşe [TBAS s.204; Muş s.257; Tıb.; KİAT 335: Tr.; SİTİAT s.252: Siv.; TS II 1532; AİAD 263: Esk.; TYA s.174; DA 165; EİA s.223; DS II 628; DS IX 3158; DS IX 3162; SİTİAT s.252: Tok.; KYAS s.179: Güllühöyük k.; TBAS s.205; Tok.-Ay.; AİAD,263: Ah.; SİYA s.668; MİLA s.412; SİTİAT s.252: Div.; GA s.493; AİAD 263: Ter.; Din.Ev. s.516; Erz.Mer. s.202; ARDER s.291; ADÜM-I190: Af.]. *krş. menevş*

manamık ~ mananık ~ mananuh: Hardal otu [TBAS s.200].

manca ~ mancā ~ mancâ: Pancar [UİA 384; Ban s.173; UBA s.114].

mancar <Erm.: Lahana, karalahana [SİYA s.660; MA s.304; ZBK 188; UİA 384; Baba. s.391; Çay s.282; DĞİHF s.357; Din.Ev. s.515; UBA s.114; AİAD 262]

mancarlık <Erm.: İnce yapraklı ince köklü bir çeşit labada [DS IX 3118]

mancıl ~ mancır: Olmamış incir ve yabani incir [Gazi. s.220; Bar. s.284; Köş.].

mandadili: 1. *Frenk inciri*; 2. Bir çeşit kaktüs, kaynanadili [TBAS s.200; DS IX 3119; MBTS II 1929].

mandaeriği: İri, mor renkli, içi sarı, güzel kokulu ve yumuşak bir çeşit erik [DS IX 3119].

mandagözü: Papatyaya benzeyen bir kır çiçeği [EDSK s.29: Edr. genel].

mandakulağı: *Camuškulağı* [TBAS s.200].

mandalak: 1. Yer elması; 2. Yabanıl havuç [DS IX 3120].

mandalin ~ mandalina <Fr.: *Turunçgiller* familyasından; 5-6 m yüksekliğinde mandalina ağacının meyvesidir. [TS II 1499; AnYuk.; Kas.s.461; Tıb.].

mandana: Su kabağı [DS IX 3120].

mandurus: Maydanoz [DS IX 3121]. *krş. maydanoz*

maneftera: Eğrelti otu türü [Trab.-2].

manela ~ manelä: Küçük ağaç küskü [Şav.].

mango <Port.: Hint kirazı [TS II 1501].

mani: Küçük fındık [DS IX 3123].

manisa lalesi: *Düğünçiçeğigillerden*, *anemone* türlerine [*Ranunculaceae*] verilen genel ad. Çok yıllık, parçalı yapraklı, büyük çiçekli ve otsu bitkilerdir. *Eş anl. Girit lalesi, Girit şakayığı, kır lalesi, kar çiçeği, yoğurt çiçeği, yoğurtçuk* [Akseki-Antalya]. *Anemone blanda Schott et Kotsehy:* Çiçekleri morumsu mavi renklidir. Yumruları ihraç edilir. *A. Coronaria. L.:-10-30 cm* yükseklikte, rizomlu ve otsu bir bitkidir. Çiçekler kırmızı, pembe, mor veya beyaz renklidir. Çiçekli dalları, İstanbul çiçekçilerinde, süs bitkisi olarak satılır. *Eş anl. gül lale* [Antalya]-[TS II 1502; TBAS s.201].

mannik: Hem çiğ hem de pişmiş olarak yenilen bir bitki [EAFSöz. s.83].

manolya <Fr.: *Manolyagillerden*, iri ve parlak yeşil renkte bir süs ağacı; 2. Bu ağacın çok iri beyaz ve limon kokusunda, güzel çiçeği, *Magnolia grandiflora*, [TS II 1502; BTS 428]

mantā~ mantar <Yun.: Boy, biçim ve bölge bakımından büyük değişiklikler gösteren, yüz bin kadar çeşidi bulunan bir çeşit bitkidir. *Klorofil* taşımayan ilkel bir bitki grubuna verilen genel ad. Şapkalı mantarlardan bir bölümü gıda olarak kullanılır. Bunlara, bölgelere göre değişen, özel adlar verilmektedir. Bir bölümü ise hayvan ve insanlarda ağır zehirlenmelere neden olmaktadır. [TBAS s.200; TS II 1502; DS IX 3125; Tıb.; Bil. s.914]. *bk.zehirli mantar*

mantar ağacı: *Turunçgillerden*, kerestesi çok gözenekli, süngerimsi açık sarı renkli bir ağaç, *phelloderidron amurerise*, [TS II 1503]

mantar meşesi: Batı Akdeniz Bölgesi'nde yetişen bir tür meşe, *Quercus suber*, [TS II 1503]

mantı çiçeği: *bk. ölmez çiçek* [TBAS s.220]

mantı diken: Bir tür çiçek [TÇA s.84].

mantı: 1. Kasımpatı; 2. Şebboy [DS IX 3125; MBTS II 1935; TÇA s.84]. *krş. ana kokusu*

mantırıç: Mart inciri [DS IX 3126]

mantik: *Medik otu.* Hayvana yedirilen dikenli bir çeşit ot [DS XII 4586; SİYA s.660; TBAS s.201].

mantuvar ~ mantıvar ~ mantüvar (çiçeği): *Ölmez çiçek.* Kulak ağrısını geçirmek için kullanılan, çiçekleri güzel kokulu ve sarı renkli bir kır bitkisi [DS IX 3126; FHKA 331; TBAS s.201].

manuk: Maydanoz [DS IX 3126].

mara: 1. Sararmış hıyar; 2. Kalın, sert köklü, ekilmiş, tarlalara zarar veren bir ot, ayrik otu; 3. Mera [DS IX 3126; RİA 326; KBAYA 199; AİAD 262: Ter.,M.,V.].

maralotu <Moğ.: Kayalıklarda, dere kıyılarında biten, yenilen bir çeşit ot [DS IX 3127; MBTS II 1938]

maranda ~ maranta <Fr.: *Zencefilgiller* familyasından, güzel yapraklarından dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen, Amerika Yerlilerinin ok yaralarını iyileştirmede kullandıkları, *Maranta arundinacea* denen cinsinin kök yumrularından ararot isimli nişasta elde edilen bir tropikal iklim bitkisi [MBTS II 1938; KİAT 249,334: Akç.]

maranfe: Hoşaf yapıma için kurutulmuş meyve [Trab.-2].

maraş otu: Deli tütün [TBAS s.201].

marcimag~ mecimek ~ mercimeg ~ mercimek ~ mercümek ~ merdümek [II]: *Baklagiller* familyasından; beyaz çiçekli, bir yıllık bir tarım bitkisi ve bunun besin olarak kullanılan yuvarlak, yassı tohumudur. Mart - nisan aylarında ekilir. İlkçağlardan beri Akdeniz bölgesinde yetiştirilmektedir. [Tıb.; EMİYA s.728; TS II 1537; BTS 437].

marcimag: Mercimek [KBAYA 199]

mardağıl ~ mardavıl: Küçük yabani üzüm [Gün.; DS XII 4586; Bar. s.284].

mardımalak ~ mardımanak: Madımak [TBAS s.201; Fel. s.60].

mare: Böğürtlen [DS IX 3128]

margarit çiçeği: Beyaz papatya [TBAS s.201].

margarita <Fr.: Beyaz papatya [TBAS s.201; MBTS II 1939]

margul: Havuç [DS IX 3129]

marıl ~ maril: Marul [GA s.487; AİAD 262: *Esk.*; MA s.304].

marko sakızı: Yakı otu [TBAS s.201].

marol: Marul [SİMA s.289; UMA 264]. *bk. marul*

marşa ~ masıra ~ masura: Hıyarın küçüğü [SİYA s.660].

marsama otu: Civanperçemi [TBAS s.201].

marseme: Civanperçemi [TBAS s.201].

marseni: Kuşburnu ağacı [DS IX 3130; EYSV s.148].

marsıma ~ marsımana: Civanperçemi [TBAS s.201].

marsili: Patates [DS IX 3130]

marşıvan (otu) <Far.:35-80 cm yükseklikte, rizomlu, çok yıllık ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Çiçekli dalları idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. marsıma, marsuvan otu, merseme. Tanacetum balsamita L. [Compositae]-* [TS II 1508; DS IX 3125, 3170; TBAS s.202]. *bk. civanperçemi ~ solucan otu*

mart çiçeği: Çuha çiçeği [TBAS s.202].

mart yemişi: Frenk inciri [TBAS s.202].

marul <Yun.: *Lactuca [compositae]* türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, beyaz sütlü ve sarı çiçekli otsu bitkiler. Bazı türlerin köklerinden dağ sakızı denen bir sakız elde edilir. Özellikle aşağıdaki türler kullanılmaktadır. *Lactuca aculeata Boiss. Et kotschy ex Boiss.:* Liğirte [Beyşehir-Konya],

mikirge [Ladik-Konya], milkide [Damlapınar-Konya]. Taze yaprakları baharda toplanıp çiğ olarak yenir. *L. Serriola* L.: Acı marul, eşek marulu, tahliç [Doğu Anadolu]. *A viminea* [L.] FW.Schmidt [TBAS s.202; DA 164; TS II 1509; BTS 430; Tıb.]

marulcuk: bk. *çöpleme* [TS I 503]

marzivat: Beyaz, oval taneli, sert bir çeşit üzüm [DS IX 3131]

masıra ~ masra: Çiçeği burnunda olan genç hıyar [SİTİAT s.252: Siv.; Köşker k.-KYAS s.176].

mastaki: *Antepfıstığıgiller* familyasından; Akdeniz kıyılarında yetişen, 4 m kadar boyunda, sık dallı, çalı görünümünde, kış aylarında yaprak dökmeyen bir ağaçtır. [Tıb.]*krş.sakızağacı*

mastı çiçeği <Yun.: *Öküzgözü* [TS II 1513]

masura <Yun.: Küçük hıyar, kabak [DS XII 4587; STİAT 252; MBTS II 1950]

masura kamışı: Kargı otu [TBAS s.202].

masusaelması: Kışın yetişen, kırmızı renkli, dayanıklı ekşi bir çeşit elma [DS IX 3097, 3133]

maş <Ar.: *Baklagillerden*, yenilebilen bir bitki, *Phaseolus aureus*, [TS II 1513; MBTS II 1950; DS IX 3130, 3133; DS XII 4587; EYAD 236]

maş: Küçük kar fasulye [ÇYA 245; EYAD 236; Bar. s.284; MKK].

matlı ~ matlı: Yiyecek maddelerinde türeyen kurtçuk [Şav.].

mavi cincile: *Laccaria amethystina* Bulliard [*Agaricaceae*]. Gençken koyu mor renklidir. Yaşlanınca bu renk solar. Yenen bir türdür. [TBAS s.202]. bk. *cincile*

mavi çiğdem: Çiğdem [TBAS s.202].

mavi kantoron: *Bileşikgiller* familyasından; özellikle ılık bölgelerdeki tahıl tarlalarında yetişen bir bitkidir. Çiçekleri mavi veya menekşe rengindedir. [Tıb.]. *krş.peygamberçiçeği*

mavi lâdin <Ar.: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, yaprakları mavimsi yeşil, 30 m kadar boylanabilen, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir tür, *Picea pungens*, [BTS 431]

mavru: Sumak [TBAS s.202].

maya çiçeği: *Şerbetçi otu*. Peynir mayası yapılan çiçek [DS IX 3139; TBAS s.202].

maya otu: 1. *Şerbetçi otu*; 2. Uyuz otu [TBAS s.202; DS IX 3139; MBTS II 1959]

mayan ~ mayana: Meyan. *Rezene*. *Anason* [DS IX 3140; TBAS s.202].

mayasıl otu: 1. Acı yavşan; 2. Altın otu; 3. Boz ot; 4. Kantaron; 5. Yer çamı; 6. Yüksük otu [TBAS s.203; BTS 431; Big. s.118; Tıb.] [Or.-zir.]. *krş. parmak otu ~ yüksük otu*

mayasur eriği: Bir tür erik [Boyabat –Sn.-SOS s.119].

maydanoz ~ maydunuz [<*midenuvaz*]: *Maydanozgiller* familyasından; yaprakları güzel kokulu ve parçalı, kazık köklü, 30 - 100 cm boyunda, iki yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.; DA 165; TS II 1518; BTS 431; DS II 467; DS II 489; DS IX 3100; DS XII 4582; TS II 1518; BTS 431; ÇYA 245; Bil. s.848; Çay s.282; KARYA s. 312; Seben s.238].

maye <Far.: Domates [DS IX 3140]

mayhoş elma: Bir tür elma [Ladik Tekkeköy-Vezirköprü-Sm.; Durağan–Sn.-SOS s.115].

mayıs armudu: Bir tür armut [SOS s.115: Tekkeköy, Çarşamba–Sm.].

mayıs çiçeği <Lat.: Çayırılarda biten, sarı çiçekli, yaraların iyileştirilmesi için yakı gibi kullanılan bir bitki [DS IX 3141]

mayıs dikenî: Kırlarda kendiliğinden biten, gülgillerden, çiçeğinin tomurcukları tespih tanesine benzeyen, gövdesinin içi yumuşak öz ile dolu bir Bitki [DS IX 3141; Trab.-2; TYA s.174].

mayıs elması: Bir tür elma [Çarşamba, Vezirköprü–Sm.-SOS s.115].

mayıs papatyası: *bk. papatya* [TBAS s.222]

mayısçanı: *Zambakgillerden*, ok biçimindeki yaprakları arasında ince bir sap üzerinde küçük çan biçiminde beyaz çiçekler açan bir süs bitkisidir. Boyu 20 cm kadardır. Çiçekleri beyazdır ve üzüm salkımı şeklindedir. Yemişleri küçük ve kırmızıdır. Kokusu çok güzeldir. [Tıb.]. *krş. inciçiçeği*

maylan armudu: Bir tür armut [Gölköy–Or.-SOS s.108].

Māza armudu: Bir armut çeşidi [AA 145]

mazak: Çamın kozalağı [Kös.].

mazı <Far.: *Servigiller* familyasından, yaprakları karşılıklı ya da çarpraz pulsu ve kiremit dizilişli, sürgünleri siskin, kozalakları dikdörtgenimsi veya Konik, pulları ince ve bükülebilen, her pulda bes kadar tohum olan, yaprak dökmeyen Çalı ya da ağaççıklar, *Thuya*, [TS II 1520; BTS 432; DS IX 3145; Dört. s.381; And.Ağıt; MKK; ADÜM-II 161: Çor.; OAAD,251: Kay.; Şab.; AlAD 262: Düz.; Tıb.; İsce.s.303; EYSV s.149].

mazı meşesi: *Kayngiller* familyasından bir tür meşe [TBAS s.203; BTS 432]

mazı otu: Erkek incir çiçeklerinin dişi incirin çiçeklerini döllemesi için dişi incirin dallarına asılır adı verilen erkek çiçeklerin dişi incire asılmasında bu bitkinin gövdesi ip gibi kullanılmaktadır Bundan dolayı “*mazı otu*” denilmiştir [*Juncus gerardi-Juncaceae*; TBAVS s.225].

mazlık: Bir çeşit çiçek [DS IX 3145]

mazzak ~ mazzaḳ: İncir meyvesinin olgunlaşmamış hâli [TYHK s.432; Köşker k.-KYAS s.178].

mecimek ~ mēcimek: Mercimek [GİAT,296: Gaz.; GA s.491].

mecit armudu: Bir tür armut [Gerze –Sn.-SOS s.108].

meçikli: Tütünlerin dibinde biterek onları kurutan asalak bir ot [DS IX 3148]

medes: Salkımı büyük, taneleri dağınık bir çeşit üzüm [DS IX 3149]

medik: *Cirsium rhizocephalum* C.A.Meyer subsp. *Rhizocephalum* [syn: *C. Esculentum* [Sievers] C.A.Meyer var. *Caucasieum* C.A.Meyer [Compositae]. Çok yıllık, yaprakları dikenli ve çiçekleri morumsu kırmızı renkli olan bir bitki. Gövdesi 15 cm kadar uzunlukta, 3-10 çiçek durumlu. Ağrı, Erzurum, Kars ve Sivas bölgelerinde ilkbaharda kökü yenir. Bitkinin bu kısmına **medik** denir. Yazın gövdesi soyularak yenir. Buna da **kobuk** adı yerilir. Bk. *Köygöçüren. Eş anl. Kobuk, koubuk, mantik* [Kangal-Sivas], *metük* [TBAS s.203; DS IX 3149]

medik: İlkbaharda kırlarda biten, yaprakları yeşil ve dikenli kökü havuca benzeyen yabanî ot [SİYA s.660].

medine: Kına çiçeği [DS IX 3149]

mediyg ~ mediyh: Bir bitkinin havuca benzer küçük ve beyaz yenilir kökü [EİA s.220]. bk. *medik*

mēdonoz: Maydanoz [Kas.s.461].

meğur: Dağ çileği. Trabzon'da *likapa* denen bitki [Trabzon, Rize-Pazar]-[Ağ.].

mehrocan: Silcan [TBAS s.203].

meke ~ mekge ~ meki ~ mekke: Mısır bitkisi ve tanesi [DS IX 3152; DS XII 4590]

meke: Mısır [And.Ağrı].

mekrikarmudu: Sarı renkli, küçük yaz armudu [DS IX 3153]

melangeç¹⁷⁷ ~ melengeç ~ melengiş ~ melenkiş ~ melenkuş ~ menengiç ~ mellengeç ~ melengiç ~ menengeç ~ menengiş ~ menengüç:

Menengiç. Uzun boylu, kışın yapraklarını: Menengiç [TBAS s.205].döken bir ağaç. Dal ve yaprakları boyar madde olarak da kullanılır. *Pistacia terebinthus* L. [Anacardiaceae]. 8 m kadar yükselebilen ve kışın yapraklarını döken bir ağaç veya ağaççıktır. Genç sürgünleri pazarlarda satılır. *Kurtmeç* [Fethiye-Muğla] veyasakız *murcu* [Antakya] adı verilir. Çiğ olarak salata hâlinde veya pişirilerek yenir. Bu tür üzerinde bir böceğin [*pemphigus* türü] etkisiyle bir mazi [*gallaepistaciae*] otuşmaktadır. Eskiden Trakya ve Makedonya bölgesinde bu mazi gençken toplanır ve ticarete çıkartılırdı. Bu mazi ünlü Bursa ipliklerinin hazırlanmasında kullanılan ipeğin boyanmasında kullanılmıştır. Mazi yaşlandıkça keçiboynuzu şekil ve rengini alır. *Bk. Buttum, çitlembik, sakız ağacı. Eş anl. Çatlaguç, çitlık, çitlembik, melangeç, melengiç, melengiş, melenkiş, melenküş, mellengeç, mellençiç, menegüç, menekiş, menengeç, menengiş, menengüç, meneş, meneviş, menevş, meniç, merengiç, merlengiç, merlengiç, mineç, sakızdırık, sakızlak, sakızlık. Pistacia atantica Desf.: Batı Anadolu Bölgesi'nde mineç adıyla tanınmakta ve genç sürgünleri sebze olarak kullanılmaktadır. P. Terebinthus L. Subsp palaestina [Boiss.] Engler. Çetemük. Yabanî fıstık ağacı [İskilip]. Bu türün meyveleri 5-6 mm çapında basık küre biçiminde, yeşil veya mavimsi yeşil renklidir. Eskiden yeşil tane [grenum viride] adı altında tanınır ve ticareti yapıları. Hâlen menengiç kahvesi hazırlanmasında [Gaziantep] kullanılmaktadır. Bitkinin dal ve yaprakları boyar madde olarak da kullanılır. Eş anl. Çıtırık, çöğre [Akseki-Antalya]-[UBA s.114; TBAS s.203; GA s.491; TBAS s.203,204; MBTS II 1993; Dar.; TS II 1528; DS IX 3155, 3161; Fel. s.60].*

¹⁷⁷ “Gaziantep çevresinde çok yetişen dişi sakız ağacı ve bunun meyvesidir. Melengiş meyvesi yarım veya dörtte bir nohut büyüklüğünde ve yuvarlaktır. Dışı zeytuni bir kabukla örtülüdür. Bunun içinde beyaz ve sertçe ikinci bir kabuk vardır. Fıstık içi yerinde olan iç yağlı bir maddedir. Melengişi, iç ve dış kabukları ile birlikte leblebiciler tuzla kavurtup satarlar. Kabuklarıyla birlikte leblebi gibi yenir. Tuzsuz kavrulur ve havanda dövüldükten sonra su içinde kaynatılırsa kahve gibi içilebilen melengiş kahvesi yapılmış olur. Melengiş ağacı, melengiş meyvesini ekmekle elde edilir. Melengiş ağacı aşılanırsa fıstık ağacı olur ve Gaziantep fıstığı verir.” [GA s.491].

melek otu: *Angelica sylvestris* L. [Umbelliferae]. Maydanozgiller familyasından; dere kenarlarında, çayırlarda ve ormanlardaki ağaçsız alanlarda yetişen, 70-200 cm yükseklikte, çok yıllık, kalın köklü, pembemsi beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. İstanbul, Marmara Bölgesi, Doğu Karadeniz ve Beyşehir dolaylarında yetişir. Boyu 1- 15 m kadardır. 2 veya çok yıllık bir bitkidir. Erzurum ve Kars bölgesinde, kabuğu soyulduktan sonra, gövdesi çiğ olarak yenir. Bursa bölgesinde gövde ve dallarından reçel yapılmaktadır. *Eş anl. Kekire* [Erzurum , Kars]-[TS II 1528; TBAS s.203].

meleküzümü: Olgun meyveleri yenen bir tür meyve. [Çorum] *Rubus discolor Weihe et Noes.* [TBAS s.297].

melem: Mahlep [TBAS s.203].

meleme: Bir tür bitki [EYSV s.150].

melemet: Palamut [Trab.-2].

melemir: *Pelemir*. Buğday tarlasında yetişen kara ve acı tanelerinden bezir yağı çıkarılan bir bitki [SİYA s.660; Dar.; TBAS s.203].

melendere ayvası: Bir okka ağırlığında bir çeşit Ayva [DS IX 3155]

melesir: Mürver ağacı [DS IX 3156; TBAS s.203].

meleşme: Menekşe [RİA 326]

meletüre: 1.Rezene; 2. Dereotuna benzeyen ve yenilen bir bitki [DS IX 3156, 3158; TBAS s.204].

melevcan ~ melevcen ~ meleviçen ~ melocan ~ melövcan ~ melvocan ~ melucan ~ melücan: *Silcan*. İlkbahar aylarında yol kenarlarında, çalılıklarda ve orman kenarlarında yetişen, esasta dikenli olan, hekimlikte kullanılan bir bitki. Eflatun renginde küçük çiçekler açan, tespih tanesi büyüklüğündeki meyveleri kırmızı, yapraklarından dolma, İnce dallarından yumurta ile kavrularak yemek yapılan dikenli bir ot [DS IX 3156; TBAS s.204; Dur.]. *Smilax excelsa* [Or.-zir.; TBAS s.204; OYA 351]. *krş. diken ucu ~ silcan*

melhem: *Melhem otu* [Merzifon, Çorum, Erzincan, Kemaliye]: *Cerasus mahaleb* [L.] Miller [TBAS s.297].

melicogga: Akdeniz Bölgesi'ne mahsus küçük kahverengi meyveleri olan bir bitki [Kös.].

melike ~ meliki [I] <Ar.: Kırmızı renkli, güzel kokulu bir çeşit üzüm [DS IX 3157; MBTS II 1994]

meliki [II] ~ **melki** <Ar.: *Kanlıca mantarı*. Çalı diplerinde biten, kırmızı renkli, yenilen bir çeşit mantar [DS IX 3157; Big. s.118; TBAS s.204].

melisa¹⁷⁸ (otu) <Yun.: Oğul otu. *Ballıbabagiller* familyasından; çok dallı, beyaz çiçekli otsu bir bitkidir. En önemli türü tıbbi melissadır. İstanbul, Bursa, Ege ve Akdeniz Bölgesi'nde yetişir. Boyu 30 - 80 cm kadardır. Limon kokuludur. Çok yıllık bir bitkidir. [TBAS s.204; Tıb.]. *krş.oğulotu*

melles: Sulu ve ekşimsi yaz elması [DS IX 3158; MBTS II 1993]

melük: Keçiboynuzu [TBAS s.204].

men: Gezengevi [TBAS s.204].

mencekibuğday: İri taneli ve basağı kırmızı bir çeşit buğday [DS IX 3159]

mende: Mendi [TBAS s.204].

mendeyh ~ mendek: 1. Baldıran otu; 2. İlkbaharda kırlarda kendiliğinden biten, ısırgana benzer, çorbası yapılan bir ot [DS IX 3160; Tir.; EİA s.223].

mendi: *Chaerophyllum macropodum* Boiss [Umbelliferae]. 40-120 cm yükseklikte iki yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Yaprakları otlu peynire konur [Van] ve gövdesi, kabuğu soyulduktan sonra yenir [Van]. *Eş anl.*

¹⁷⁸ “*Limon nanesi*, “*kovanotu*”, “*oğulotu*”, “*temre otu*” olarak da bilinen bu ot Ballıbabagiller familyasındandır. Beyaz sarımsı ya da kırmızımsı çiçekli, dört köşe saplı, 20-150 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Kurutulmuş yapraklarından infüzyon yolu ile faydalanılır. Tüylü yaprakları oval, saplı ve kenarları dişlidir. Haziran-ağustos döneminde açan çiçekler, iki dudaklı, pembe-beyaz renklidir. Öz yurdu Doğu Akdeniz Bölgesi'dir. *Melissa officinalis*.” [Gir.].

mende, mendo, medik, mede [TBAS s.204; DS IX 3160]. *bk. Frenk maydanozu ~ kimi*

mendiarmudu <Far.: Yazın yetişen yeşil renkli, olgunlaştıkça sararan bir çeşit armut [DS IX 3161]

mendik: Maydanoza benzeyen yabanî bir ot [TÇDSK s.43].

mendilimelek: Birkaç renkli yaprakları çiçek gibi duran bir bitki [DS IX 3160]

mendo: Mendi [TBAS s.204].

mendurus: Maydanoz [OYA,351]

menekiş ~ meneviş: Menengiç [TBAS s.204,205]. *krş. melangiç vd.*

menekşe gülü: Tırmanıcı, küçük çiçekli bir gül, *Rosa Chinensis*, [TS II 1532]

menekşe kökü: *bk. domuzağırsağı* [TBAS s.204]

menengiç kahvesi: Kahve [TBAS s.205].

menevit: Kestane [DS IX 3162]

menevrek ~ menevrik ~ mendevelek: Hıyar [DS IX 3072,3162]

menevş: Menengiç [TBAS s.205].

mengen: 1. Sonbaharda ekilen buğday; 2. Çavdar [DS IX 3162]

mengüz: Kırmızı çiçekleri olan bir süs bitkisi [EDSK-II s.255: Tatarlar K.].

meni: Bir çiçek cinsi [SİTİAT s.252: Tok.].

meniç: Menengiç [TBAS s.205]. *krş. melangiç vd.*

menize: Domates [DS IX 3164]

menter: Mantar [FHKA 331]

mentik: Hırhındilik [TBAS s.205].

mentir ~ mentur: Şebboy denilen çiçek [GA s.493; TBAS s.205; DS IX 3165]

mepā: Bir ot ismi [Bil. s. 915].

mera ~ mere <Ar.: Mera, otlak [SİYA s.668].

meragülü: *Küpeçiçeğigiller* familyasından; nemli yerlerde yetişen, çoğunlukla çok yıllık, ender olarak 1-2 yıllık bir bitkidir. Çiçekleri pembe veya kırmızı renklidir. Meyvesi uzun bir kapsül şeklindedir. Yurdumuzda 21 türü vardır. [Tıb.]. *krş.yakıotu*

mercan [I] <Ar.: Bir çeşit fasulye [DS IX 3166; MBTS II 2011]

mercan [II]: Bir tür armut [Havza-Sm.-SOS s.108].

mercan <Ar.: Bir çeşit fasulye [TYA s.174].

mercan ağacı: *Fasulyegillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, çiçekleri parlak kırmızı, tırmanıcı bir süs bitkisi, *Erythrina*, [TS II 1536]

mercan çiçeği: Güzel kokulu pembe çiçekli bir süs bitkisi [ADOSA s.482].

mercan gülü: Bir çeşit gül [Trabzon, Sürmene] *Clerodendron foetidum bunge* [TBAS s.297].

mercan otu: *Karanfilgillerden*, nemli yerlerde yetişen, yaprakları karşılıklı, çiçekleri beyaz, çok yıllık otsu bir bitki, *Sagyna procumbens*, [TS II 1536]

mercanköşk: *Origanum* [*Labiatae*] türlerine verilen genel ad. Çalimsı veya otsu, çok yıllık, pembe veya beyaz çiçekli ve kuvvetli kokulu bitkilerdir. Bazı türleri aktarlarda “kekik” adı altında satılmaktadır. *Bk. Anık, anzer çayl kekik. Eş anl. Cantır* [Van]. Aşağıdaki türler baharat olarak kullanılmaktadır. *Origanum acutidens* [Hand.-Mazz.] *Letswaart*: Anuk. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yemeklere koku vermek için kullanılır. *O. Majorana L.*: Guy otu [Mersin], mercanköşk, merzengüş. Baharat olarak kullanılır. Muğla bölgesinde kahveye katılır ve bölge için özel olan mercanköşklü kahve hazırlanır. *O. Micranthum vogel*: Sinekkanadı [Tarsus]. Tarsus bölgesinde

çay olarak kullanılır. *Bk. Kekik.O. Minuflorum O.Schwarz et. P.H.Davis:* Eşek kekiği [Sütçüler-Isparta], toga kekiği, yayla kekiği [Antalya]. *O. Onties* [syn: *O. Smyrnaeum L.*]: Bilyalı kekik, İzmir kekiği İzmir mercanköşkü, taş kekiği [Elmalı-Antalya]. Kekik olarak satılır. *O. Sipyleum L.*: Bayır çayı [Balıkesir], güvey otu [Ankara], tahtacı otu. Çay olarak kullanılır. *O. Syriacum L.*: Dağ kekiği. Yaban kekiği. Antakya bölgesinde baharat olarak kullanılır. *O. Vulgare L.*: Çanakkale kekiği, güvey otu, İstanbul kekiği, kara ot, keklik otu. Baharatçılarda kekik olarak satılmaktadır [TBAS s.206; TS II 1536; Or.-zir.]. *krş. keklikotu; bk. anık*

mercanüzümü: Tanesi ve çekirdeği küçük, beyaz Üzüm [DS IX 3166]

mercimenek: *Polygonum cognatum Meissn.* Kayseri [Develi] bölgesinde, çiğ veya pişirilmiş hâlde sebze olarak kullanılır. *Eş.anl. madımak.* [TBAS s.297].

merdenoz ~ merdinoz: Maydanoz. [AİAD 263: Saf.,Bar.].

merevcen ~ merevucen: Silcan [TBAS s.206].

meri: 1. Beyaz, iri taneli, çekirdekli üzüm; 2. Asılı, iri taneli kiraz [DS IX 3169; STİAT 252]

merki: *Kanlıca mantarı.* Yenilen, zehirsiz bir çeşit mantar [DS IX 3170; TBAS s.206].

merlengeç ~ merlengiç: *Menengiç* [TBAS s.206]. *krş. melangeç vd.*

merseme: Civanperçemi [TBAS s.206].

mersin <Yun.: *Mersingiller* familyasından; daima yeşil çalı veya 2-5 metre boyunda bir ağaççık olan bir bitkidir. Yaprakları deri gibi serttir. Çiçekleri beyazdır. Yüz kadar türü vardır. Yabanî mersin Akdeniz çevresinde yetişir. Meyveleri olgunlukta mavimsiyah siyah veya süt beyazı renklidir. Meyveleri **murt** adı altında sonbaharda Adana pazarlarında satılır. Meyveleri yenir. Yaprakları baharat olarak kullanılır. Bu türe aşı yapılarak elde edilen kültür formunun meyveleri Adana bölgesinde Hambeles [Arapça *hambalas*'tan]

adıyla tanınır, pazarlarda satılır ve yenir. İshal kesici bir etkisi vardır. *Eş anl. elduran, eldüren, mord, mort, murt, sazak ağacı, zazak. Myrtus communis L. [Myrtaceae]*-[TBAS s.206; Tıb.; TS II 1540; AnYuk.]

mersin sütleğeni: Sütleğen [*Euphorbia myrsinites L.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

meryem otu: *Acı yavşan. Gülgiller* familyasından; Doğu, Güney ve Karadeniz bölgeleri ile İstanbul çevresinde yetişen bir bitki türüdür. [Tıb.; TBAS s.207]. *krş.mübarekotu*

meryemana asması: *bk. ak asma* [TS II 1541]

meryemana diken: *Gengel* [TBAS s.207; TS II 1541]

meryemanaeldiveni: Çan çiçeğinin bir türü, *Companula medium*, [TS II 1541]

merze <*Far.*: Köfteye konulan, hoş kokulu, ince uzun yapraklı bir çeşit bitki [DS XII 4592; MBTS II 2020]

merzengüş: Mercanköşk [TBAS s.207].

meshal: Küçük kırmızı meyvesi olan bir ağaç türü ve onun meyvesi [Şav.].

mesin: Mersin bitkisi MA s.304]. *bk. mersin*

mesir otu <*Ar.*: Anason [DS IX 3172; TBAS s.207].

meskenye: Mercimek [DS IX 3172]

mestan <*Far.*: Çok küçük kavun [DS XII 4593]

mesur: Kuşburnu [Rize-Pazar]-[Ağ.].

meşe ~ mēşe ~ meşi (ağacı): 1. Orman; 2. Kerestesi dayanıklı bir orman ağacı. *Kayingillerden*, üç yüz kadar türü arasında, kış yaz yapraklarını dökmeyenleri de bulunan, kerestesi dayanıklı bir orman ağacı. *Quercus* [*Fagaceae*] türlerine verilen genel ad. Ekserisi kışın yapraklarını döken ağaçlar. Bazı türlere özel adlar verilmektedir. *Bk. gezengevi, palamut.*

Quercus aucheri Jaub. Et Spach: Boz pırnal. Ç. *Brantii* Lindl: Kara meşe. Meyvesi külde pişirilerek yenir [Kâhta-Adıyaman]. *Q. Cerris* L.: Saçlı meşe, Türk meşesi. *Q. Coccifera* L.: Kermes meşesi, kızıl meşe. *Q. Ilex* L.: Çalı meşesi, karagan, pırnal meşesi, pırnar. Ç. *Incfectoria* Olivier: Mazı meşesi. *Q. Ithaburensis* Decne: Palamut meşesi. *Q. Libani* Olivier: Kara meşe. *Q. Petraea* L.: Sapsız meşe. *Ip. Robur* L.: Saplı meşe.[TS II 1544; TBAS s.207; ADÜM-I190: Af.; UKA s.258; DİAT 266: Er.; Tıb.Bit.; EİA s.226; TYA s.175; AnYuk.; ARDER s.291; Tıb.; OAAD,251: Kır.,Afş.; AİAD 264; DİAT 266: Çr.; KİAT 335: Of; EMİYA s.729].

meşe burcu <Far.: 50 cm kadar Yüксеlebilen, kışın yapraklarını döken, özellikle Meşe ve kestane türlerinin üzerinde Yasayan yarı asalak bir bitkidir, *Loranthus europaeus*, [TBAS s.207]

meşe burçu: *Loranthus europaeus* Jacq. [Loranthaceae]. 50 cm kadar yüксеlebilen, kışın yapraklarını döken, yarı asalak bir bitkidir. Özellikle meşe ve kestane türlerinin dalları üzerinde yaşar. [TBAS s.207]. *bk. ardıç burcu ~ burç*

meşe çiçeği: Kasımpatı [DS IX 3172]

meşe güzeli: Sarı renkli çiçekleri olan yabani bitki Q.p. Vaysal K.; EDSK-II s.255].

meşe mantarı: *bk. tavukbacağı mantarı* [TBAS s.207]

meşe navruzu: Navruz [TBAS s.207].

meşecik: Kısamahmut [TBAS s.207].

metük: Hedik [TBAS s.207].

mevele: Yemiş, meyve [AAT, 241: Çor.].

meviç~ mevinç ~ meviş (üzüm): Bir tür üzüm [Kırşehir, Hacıbektaş, Kaman, Keskin]-[Andırın] - [Teb.1332; Kır.Abd. s.262; Tietze, 1982; Teb.1332].

mevlücan: Silcan [TBAS s.207].

mevzek otu: *Delphinium staphisagria* [Ranunculaceae]. 30-100 cm yükseklikte, iki yıllık, yumuşak tüylü, kirli mavi çiçekli ve otsu bir bitkidir. Tohumları bit öldürücü olarak kullanılır. Zehirli bir türdür. *Bk. Hezaren, mor çiçek. Eş anl. Bit otu, kokar ot, kokar otu, mezevek, mevzek, mözvenk, müzüdek. Schoenocaulon officinale* A. Gray [Liliaceae]: Vatanı Meksika olan bir bitkidir. Tohumları İstanbul aklarlarında *bit otu* adı altında satılmaktadır. *Eş anl. kara bit otu, papas otu, papaz otu* [TBAS s.207; Zeh.Bit.].

meyan: *Glycyrrhiza* [Leguminosae] türlerine verilen genel ad. 30-60 cm yükseklikte, çok yıllık, rizumlu ve mavimsi mor çiçekli bitkilerdir. Tatlı lezzeti olan kökleri tedavide ve meyan şerbeti hazırlamakta kullanılır. Bu şerbet özellikle Diyarbakır ve Urfa bölgelerinde kullanılmaktadır. Kökler özellikle şu iki türden elde edilmektedir: *Glycyrrhiza echinata* L.: Dikenli meyan, şirin meyan. *G. Glabra* L.: Tatlı meyan. *Bk. Acı meyan. Eş anl. Bıyam, bıyan, biyam, boyam, boyan, mayan, miyan, payan, piyam, piyan, tatlı bayram, tatlı bıyan, tatlı kök, tatlı miyan* [TBAS s.208].

meyankökü: *Baklagillerden, fasulyegillerden* kalın rizumlu bir ağaççıktır. Yaprakları tüysü, yaprakçıkları pek çoktur. Çiçekleri beyaz, morumsu veya mavimsidir. Başak biçimindedirler. Yurdumuzda Batı ve Güney Doğu Anadolu'da yetişir. Boyu 50 cm ile 2 m arasındadır. Çok yıllık otsu bir bitkidir. Çiçekleri mavi mor renklidir. Meyankökü adı verilen kökleri tatlıdır. [TBAS s.208; TS II 1551; DS II 672; DS IX 3205; Tıb.]. *krş.meyankökü ~ piyan*

meydanî <Ar.: Bir tür çiçek [TS II 1552; MBTS II 2054]

méydanös: Maydanoz [SMY s.424]. *bk. maydonos vd.*

meyhaneci otu: 1. *Çobandüdüğü. Lohusagillerden*, nemli yerlerde yetişen, uzun ve yeşil yapraklı bir bitkidir. [TS II 1553; Tıb.]; 2. Afşar otu [TBAS s.208]. *krş. çobandüdüğü*

meylem: Mahlep ağacı [MKK].

meyma ~ meyva <Far.: Meyve. Bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları taşıyan organ, yemiş [TS II 1553; BTS 441 [DA 165; EMİYA s.729; İsce.s.304; DA 165]

meyma: Meyve [SİTİAT s.253: Tok.].

meyremhurt: Nane [DS XII 4593; MBTS II 1299]

meyve ağacı: Meyve veren ağaç [TS II 1554]

mezarlık otu: *Telephium imperati* L. [Caryophyllaceae]. Çok yıllık, otsu, çıplak ve beyaz çiçekli bir bitki. Bu ad Doğu Anadolu Bölgesi'nde kullanılmaktadır [TBAS s.208].

mezarlık servisi: bk. *adî servi* [BTS 6].

mezarlık zambağı: Süsen [TBAS s.208].

mezda: Köknar [TBAS s.208].

mezdeği ~ mezdeki: Köknar [TBAS s.208].

mezdek: Sakız çıkarılan bir cins bitki [EAFSöz. s.84].

mezeryon: Dafne [TBAS s.208; Zeh.Bit.].

mezevek ~ mezvek: *Mevzek otu*. *Düğünçiçeğigiller* familyasından; birçok çeşidi bulunan bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.208]. *krş. bitotu*

mezla: Dağlarda yetişen, uzun, kerestesinden yapılarda yararlanılan bir çeşit ağaç [DS IX 3177]

mezla: Çam ağacı. [FHKA, 331]

mezla: Mezdeği [TBAS s.208].

mezlee: Kışın yaprağını dökmeyen bir ağaç türü [And.Ağıt].

mezmeze: Sert kabuklu, üzerinde dilim biçiminde çizgiler olan bir çeşit kavun [DS IX 3177].

mıcık: Küçük sinek [Mal.-Ak.].

mığal: Sebze ve meyve ürünü [GA s.496].

mıgırıkarmudu: Bir yanı açık sarı, bir yanı kırmızı, karanfil gibi kokan, içi kumlu bir çeşit armut [DS IX 3180]

mıhaser: Kırılmış nohut [Erz.Mer. s. 202].

mıhlı: Bir tarafı çökmüş karpuz [Dört. s.381].

mıhtepesi mantarı: *Marasmius oreades* Fr. Ex Bolton [Collybiaceae]. Şapka kıvrımsı sarı renkli. İçi beyaz. Çayırarda birçoğu bir arada yetişir, yenir. *Eş anl. Saplı mantar* [TBAS s.208; DS IX 3182].

mıhtepesi: bk. *mıhtepesi mantarı* [DS IX 3182]

mıkbaşı: Evlek mantarı [TBAS s.208].

mıncırıl: Ezik meyve [Koca.].

mırçalık: Kökü yer altında bulunan, kökünün soğanı yenilen bir bitkidir [UBA s.114].

mırgıl: Patates [DS IX 3186]

mırığ: Kurumuş ot ve saman tozu [Erz.Mer. s.203].

mırık: 1. Domates; 2. Marul [DS IX 3187]

mısır ~ misir <Ar.: Mısır. *Buğdaygiller* familyasından; 180 - 200 cm boyunda, dik ve yüksek gövdeli, geniş şerit yapraklı, bir yıllık bir bitkidir. [Tıb.; TS II 1557; BTS 442; DS IX 3203; TYA s.175; EMİYA s.730; ÇYA 245; ADÜM-I190; AA146; ZBK 189; SMY s.425; AAT 242: Çan.; Ada. s.149; AKAY s.504; Bil. s.916; KARYA s.312; Pınar. s.295; OYA 351; AİAD,265: Er.,Bar.,Ter.; DİAT 268: Ter.; KİAT 336: Gir., Or., Vak.]

mısır anasonu: Diş otu [TBAS s.208].

mısır baklası: Domuz baklası [TBAS s.208].

mısır darısı: Mısır, mısır buğdayı [GA s.496].

mısır fulü: *bk. hint fulü* [TS I 997]

mısırotu: Mısır otu [Trabzon, Çaykara] *Digitalis ferruginea L. Subsp schischkinii* [Ivan.] Werner. Zigana dağları [Hamsiköy] bölgesinde bol bulunur [TBAS s.297].

mısır yasemini: Yasemin [TBAS s.209].

mısmıl ağacı: Mürver ağacı [TBAS s.209; DS IX 3191]

mışka: Yaz armudu [DS IX 3192]

mışkat: Ebegümeci çiçeği [DS IX 3192]

mışkı armudu: Bir tür armut [Çarşamba-Sm.-SOS s.108].

mışmış <Ar.: Kayısı veya zerdali [TS II 1559; DS XII 4597].

mideğar yarpağı: Nilüfer yaprağı [Göl.]

midik: Taze ve diri fasulye [TYA s.176].

mihra: Böğürtlen [DS IX 3197; TBAS s.209].

mikirge: Marul [TBAS s.209].

mikoz <Fr. *mycose*: Mantar [TS II 1561]

mila [II]: Sigara, esrar, ot [Kır.Abd. s.262].

mila ~ mile [I] <Rum.: 1. Elma [Trab.-2; KIAT 335: Of]

milhide: Salatası yapılan bir çeşit ot [DS IX 3199; TBAS s.209].

mimoza <Fr.: Kıbrıs akasyası [TBAS s.209; TS II 1566; BTS 448]

minber: Yabani bir ot [Kas.s.462].

mindiraç: Mürver ağacı [DS IX 3200; TBAS s.209].

mineç: Menengiç [TBAS s.209].

mineçiçeği: *Mineçiçeğigiller* familyasından; gövdesi dört köşeli, sapsız yaprakları tüylerle örtülü, otsu bitki veya ağaççıktır. Çiçekleri başak durumundadır. Renkleri eflatun veya bazen de alacalıdır. Yurdumuzda yetişen *verbana officinalis* denilen türü 30-80 cm boyunda, bir veya birçok yıllık otsu bir bitkidir. Otsu kısmı ve kökü glikozit, tanen ve acı bir madde ihtiva eder. [Tıb.]. *krş.kanotu*[TS II 1567; TÇA s.85].

mineş: Melengeç ağacı [Çöm.116].

mini <Fr.: Çamların iğde büyüklüğündeki meyvesi [DS IX 3201; MBTS II 2078]

minimeç: Çitlembik [DS IX 3201]

minkiriç: Bir çeşit bitki [DS IX 3201]

minzi: Yaprakları yenilebilen bir ot [TYA s.176].

miravulcan: Baharda süren filizleri yenilen bir çeşit diken [DS IX 3202]

mircilik: Devetabanı bitkisi [DS IX 3202]

mirtmirt ~ mırmit ~ murmut: 1. Hayvanların çok sevdiği küçük bir ot; 2. Armudun küçüğü; 3. Diken [DS IX 3188, 3203; DS XII 4600]

misget elma: Bir tür elma [Gölköy Kumru–Or.;Çarşamba–Sm.-SOS s.115].

misir [II]: Domates [Gün.]

misir gırmasi: Değirmende ikiye bölünüp çorba yapmak için hazırlanan mısır [TYA s.176].

misk ada çayı: Ada çayı [TBAS s.209].

misk gülü: Gül [TBAS s.209].

misk otu: Yavşan [TBAS s.209].

misk soğanı: Müşkölüm [TBAS s.209].

misk zambağı: Zambak [TBAS s.209].

miskçiçeği: *İkiçenekliler* sınıfının, *Dipsacaceae* familyasından güzel kokulu bir bitkidir. [Tıb.]. *krş.eşekkulağı*

misket elma: Bir tür elma [Boyabat Durağan –Sn.; Ladik Vezirköprü-Sm.;Sm.-SOS s.115].

miski <Ar.: Pembe renkli, güzel kokulu bir çeşit üzüm, 2. Eksi limon [DS IX 3203; MBTS II 2084]

miskicearmut: Yumurta biçiminde ve büyüklüğünde, güzel kokulu bir çeşit armut [DS IX 3203]

miskiçelması: Küçük, tatlı, güzel kokulu, sarı bir çeşit elma [DS IX 3203]

miskotu: *İkiçenekliler* sınıfından; 50-100 cm boyunda, sarımtırak renkli, güzel kokulu bir bitkidir. [Tıb.]. *krş.amberçiçeği*

mislibuğday: Kırmızı buğday [DS IX 3203]

misvak <Ar.: Dikensiz küçük bir ağaç, *Salvadora persica*, [TS II 1571]

misvak otu: Bir tüe misvak otu [Gelibolu]

mişkat <Ar.: Sardunya çiçeği [DS IX 3204 MBTS II 2086]

mişmiş: Kayısı [BT s.85; ADDA s.167; Gaziantep]-[Ağ.; MKK].

mişüzümü: Kokulu üzüm [TS II 1571]

mitik: Yıldızçiçeği ve bitkisi [DS IX 3204; SİYA s.668].

miyan köök: Meyan kökü [GA s.499].

miyan: Meyan [TBAS s.209].

miyasıl: Bir çeşit üzüm [DS IX 3206]

mizmilak: Diken [Trab.-2].

mol: Ağaç sürgünü. Bitki topluluğu [SİYA s.668; Trb.Vak].

molah ~ molak: 1. Ağaçların yeni süren filiz ya da yaprakları [SİYA s.668];
2. Mavi çiçekli bir bitki türü [Şav.].

moloş~ moloşa: 1. Böğürtlen; 2. Ebe gümeci [TBAS s.209; DS IX 3208; Trab.-2].

momoli: Diken başı [Trab.-2].

momolika: Bir tür kır meyvesi [Rize].

mor <Erm.: Patlıcan [DS IX 3209]

mor çiçek: *Consolida orientalis* [Gray.] Schröd. [Ranunculaceae]. 20-75 yükseklikte, bir yıllık, otsu ve koyu mor renkli çiçekli bir bitkidir. Sivas bölgesinde, çiçekleri yoğurt çorbalarına renk vermek için kullanılır. *Bk. Hezaren, mevzek otu. Eş anl. Nane çiçeği* [Sivas]-[TBAS s.209].

mor çiçek: Menekşe, Dağ Çiçeği [UKA s.259].

mor çiğdem: Çiğdem [TBAS s.210].

mor dut: Dut [TBAS s.210].

mor emeşgen: Bir tür erik [Gölköy–Or.-SOS s.119].

mor kız çayı: Dağ reyhanı [TBAS s.210].

mor lale: Lale [TBAS s.210].

mor menik: Böğürtlen [TBAS s.210].

mor salkım: *Baklagillerden*, salkım durumunda mavi, mor, beyaz, pembe renkli çiçekler açan, 20 metreye kadar uzayabilen çok yıllık bir sarmasık, *Wisteria sinensis*, [TS II 1577; Tıb.Bit.].

mor süsen: Süsen [TBAS s.210].

mora <Erm.: 1. Böğürtlen; 2. Yaban çileği [DS IX 3209; Trab.-2; Trb.Vak].

moradikeni: Bir tür diken [Trabzon, Maçka] *Rubus sanctus Schrabber* [TBAS s.297].

moramık <Erm.: Bahçe çevresinde çit yerine kullanılan, mor renkli meyveleri olan çalılar [DS IX 3210]

morbaş: Dağ sümbülü. Müşkülüm [TBAS s.209].

morca süpürge: Pembe çiçek açan, boz renkli, süpürge yapılan bir çeşit ot [DS IX 3210; TBAS s.209].

morca: *Güz çiğdemi*. Zehirlidir. Sonbaharda çiçek açar. Vücudun belirli noktalarında göz göz olan sulu kabarcık. Kara üzüm dövülüp sarılarak tedavi edilir. *Eş anl. Göçkovan, kalkgit, vargit, öksüz çiçeği* [UBA s.114; TBAS s.209].

morç: Ağaç filizi [MİLA, s.413].

mord: Mersin [TBAS s.210].

morkan: Kabuğu şal boyamada kullanılan bir ağaç türü [Şav.].

mormani: Böğürtlen [EYSV s.152].

mormenekşe: Rengi mora çalan bir tür menekşe [TS II 1577; DS IX 3210; DS IX 3210; TBAS s.210]. *krş. mormeni vd.*

mormeni ~ mor menik ~ morminik: Rengi mora çalan bir tür menekşe [TS II 1577; DS IX 3210; DS IX 3210; TBAS s.210]. *krş. mormenekşe*

mormorik: Böğürtlenin meyvesi [KBAYA 199; EYSV s.153].

morşabla <Erm.+Lat.: Kırdan yetişen, suyu mayasılı iyilestirmekte kullanılan, adaçayına benzer bir çeşit ot [DS IX 3210].

mort: Mersin [TBAS s.210].

moruh: *Ahududu* [TBAS s.210].

moruk [I] <Erm.: Leylak [DS IX 3210; MBTS II 2095]

moruk [II] <Erm.: 1. Bir çeşit diken; 2. Sazlık yerlerde yetişen, mavi çiçekli bir çeşit ot; 3. Ağaç çiçeği [DS IX 3210; DİAT 268: Tr.]

mozalağ gibil (<*kozalak gibi*): İrileşmemiş meyve, sebze [KAYMA s.463].

mozalak: Kozalak, çam ağacının meyvesi [Bil. s. 916; KAYMA s.463].

mozzik: Yaban armudu [MİLA, s.413].

möve ~ möyve: Meyve [AİAD 265: V.]. *bk. meyva*

Mözvenk: Mevzek otu [TBAS s.210].

muhabbet çiçeği: *Kuzu otu*. Muhabbet çiçeğigillerden, ekleri Yeşilimtırak beyaz, güzel kokulu bir süs bitkisi *Reseda odorata*, [TS II 1583; TBAS s.210; BTS 457].

muhalis dirmidi: Beyaz, kokulu bir üzüm türü [KAYMA s.463].

mum çiçeği: *Cerinth minor* [Boraginaceae]. İki veya çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. Doğu Anadolu Bölgesi'nde toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır. Evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilen *Hoya carnosa* R.Br.[Asclepiadaceae] türüne de **mum çiçeği** adı verilmektedir [TBAS s.210; TÇA s.85]. *krş. buz çiçeği ~ çarkıfelek çiçeği*

mum palmyesi: Ilıman bölgelerde yetişen, gövdesi boyunca 1 cm kalınlığında bir mum katmanı bulunan, yaprakları hurma yaprağına Benzeyen bir ağaç, *Cerexylon andicola*, [TS II 1591].

mumuç: Meşe ağacının meyvesi palamut [SİYA s.668; Al.].

mumuzak: Kırdan biten dikenli bir bitkinin böğürtlene benzeyen kırmızı meyvesi [DS IX 3219].

murç: Ağaç sürgünü [Mal.-Ak.; SİTİAT s.254; Koca.].

murçalih ~ murçalık: *Bırçalık*. Kökü yenen bir bitki [TBAS s.210; TBAS s.210; SİYA s.668].

murmurik: Böğürtlen [DS IX 3221].

mursal: Armut türü [OYAA s.137; Havza–Sm.-SOS s.108].

murt <Yun.: Mersin ağacı ve meyvesi. Kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaççık, *mersin*, *myurtus communis*, [TS II 1593; Gün.; Ağ.; Dört. s.381; ADOSA, s.482; TBAS s.210; Fet.] [Gazi. s.221; Köş.].

murzu: Üzüm [asma] çubuğu [Mal.-Ak.].

muska armudu: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.-SOS s.108].

muskari: Müşkürüm [Sütçüler yöresi]-[Ağ.].¹⁷⁹

muşmula <Yun.: 1. *Gülgiller* familyasından; kış aylarında yaprak döken, eğri büğrö gövdeli, dallı budaklı küçük bir ağaçtır; 2. Dikenli ve beyaz çiçekli döngel ağacı; 3. Malta eriği, yenedünya meyvesi. [*Mespilus germanica*]-[TYA s.176; TS II 1595; BTS 459; DS XII 4600; AnYuk.; Bar. s.284; TBAS s.210; Trab.-2; Gazi. s.221; Tıb.]. *krş.beşbıyık*

mut üzümü: Çekirdeği kolay ezilen siyah ve gevrek bir çeşit üzüm [DS IX 3226]

mutrum: Bir çeşit armut [DS IX 3226]

muz armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.; Durağan –Sn.-SOS s.108].

muz elması: Bir tür elma [[Durağan –Sn.; Vezirköprü-Sm.-SOS s.115].

¹⁷⁹ www.sutculer.bel.tr

muz: *Muzgiller* familyasından; sıcak bölgelerde yetişen, çok yıllık ve çok büyük bir otsu bitki cinsidir. Yurdumuzda Antalya ve Anamur çevresinde yetiştirilir. *Musa sapientum*, [TS II 1599; BTS 459; Tıb.]

muzkurt: Palamut [DS IX 3226]

mübarek diken: *Şefketibostan* [TBAS s.210].

mübarek otu: *Gülgiller* familyasından; Doğu, Güney ve Karadeniz bölgeleri ile İstanbul çevresinde yetişen bir bitki türüdür. *Cnicus benedictus*, [TS II 1600; Tıb.]. *krş.meryemotu*

müdürmük: Mürdümük [TBAS s.210].

müğe <Fr.: İnci çiçeği [TS II 1603]

mühliye <Yun.: Adana bölgesinde yetiştirilen ve yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki, *Corchorus olitorius*, [TS II 1604; MBTS II 2193]

mührüsüleyman <Far.: *Polygonatum* [*Liliaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu ve rizumlu bitkiler. Çiçekler sarımsı veya yeşilimsi renklidir. *Eş anl. Boğumluca otu. Polygonatumhirtum* [Boscex Poiret] Pursch: İstanbul ve Trakya bölgelerinde yetişir. *P. Multiflorum* [L.] All: Kuzey Anadolu bölgesinde yetişir ve rizomları tedavide kullanılır. *P. Orientale*: Orta ve Kuzey Anadolu'da yetişir. Rizomları ilaç hazırlamak için Eskişehir ve Kütahya bölgelerinde toplanmaktadır [TS II 1604; TBAS s.210].

mültüme <Ar.: Bir çeşit ot [DS IX 3228; MBTS II 2204]

mülye: Domates [DS IX 3228]

mümülü: Gelincik çiçeği [DS IX 3228; TBAS s.211].

mürdeşe: Akdiken [TBAS s.211].

mürdük: Otsu kısmı hayvan yemi olarak da kullanılır. *Eş anl. mürdümük, mürdüme* [UBA s.114; TBAS s.211].

mürdüm eriği ~ mürdüme eriği ~ mürdün eriği: Reçeli veya hoşafı yapılan bir cins küçük ve kara erik [TS II 1610; MBTS II 2222; Havza –Sm.-SOS s.119; Çarşamba–Sm.-SOS s.119].

mürdüme ~ mürdümek: Mürdümük [TBAS s.211].

mürdümek ~ mürdümük: *Lathyrussativus* L. [Leguminosae]. Bir yıllık, otsu, beyaz, açık mavi veya mor çiçekli bir bitkidir. Tohumları latirizm denen bir hastalığa sebep olur. Otsu kısmı hayvan yemi olarak kullanılır. *Eş anl. ak burçak, imirdik* [Beypazarı-Ankara], *külür, mürdümük, müdürmük, mürdük, mürdüme, mürdümek* Otsu kısmı hayvan yemi olarak da kullanılır. *Eş anl. mürdüme* [UBA s.114; AKAY s.504; TBAS s.210,211; TS II 1610; DS IX 3210, 322I 3229; DS XI 4068; MBTS II 2222] *bk. burçak ~ koşkoz*

mürver: *Sambucus nigra* L. [Caprifoliaceae]. 4-10 m yükseklikte, birleşik yapraklı ve süt beyazı çiçekli bir ağaç. Olgun meyveleri yenir ve dallarından masura yapılır. *Eş anl. Kara mürver, melesir, mindar ağacı, mindıraç, patlak, patlangaç, patlangıç, patlangoz, patlankuç, patlavuç, patlayak, şişnl yalangoz, yalankoz. Sambucus ebulus* L.: Ayı otu, azı otu, cüce mürver, hekimana [İnebolu], kımçırık, livor [Rize], mürver otu, patpatik, pellempüs [Dört Yol], purlak, sultan otu, [Gaziköy-Tekirdağ], şabmelek otu, şahmelik [Karadeniz Bölgesi], şahmelik otu, telligelin [Gaziantep], yabanî mürver, yer mürveri, yivdim, yivdin [Giresun, Ordu, Samsun]. 1-2 m yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir tür. Meyveleri boyar madde olarak kullanılır. *Bk. Güzel avrat otu* [TBAS s.211]. MBTS II 2227].

müsellim: Şalba [TBAS s.211].

müslüman armudu: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.-SOS s.108].

müşekkire: Kuşkonmaz otu [DS IX 3231].

müşgül <Ar.: *bk. dede gülü* [TBAS s.211; MBTS II 2249].

müşk <Ar.: Güzel kokulu, dikenli bir ot [DS IX 3231].

müşkülüm ~ müşkürüm <Lat.: *Muscari muscarimi* Medikus [syn: *M. Moschatum* Willd.]-[*Liliaceae*]. 10-20 cm yükseklikte, yumrulu ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri kirli menekşe renkli ve kuvvetli kokuludur. Antalya ve debizli bölgelerinde yetişir, süs bitkisi olarak bir değere sahiptir. *Eş anl.* Dağ *misgisi*, *misk soğanı müşkürüm*. *Muscari azureum* Fenzl: Keşişbaşı [Kemaliye-Erzincan]. *M. Comosum* [L.] Miller: Arap sümbülü, morbaş. *M. Neglectum* Guss.: Cavurbaşı Gavurbaşı [Kemah-Erzincan]-[TBAS s.211; DS IX 3231]. *bk. dağ sümbülü ~ dede gülü*

müzdelek ~ müzüdek: Silcan [TBAS s.212].

-N-

naçar ~ naşal: Meşe ağacının yaprağı budanmış ince dalı çalı [ARDER s.293].

näfärğä: Ana üzüm mahsulü toplandıktan sonra ikinci defa toplanan üzüm [ADÜM-I 192].

nagro: Nevruz otu / bitkisi [TBAS s.213]. *bk.navréz*

nahana ~ nahna: Lahana [UA s.126; EYSV s.155; HA s.154; AİAD 266: V.; Ad. 323]. *krş. lahana*

nañil ~ nakil: Kına çiçeği [KAYMA s.469].

nahut ~ nîd ~ nofud ~ nofut ~ nogut ~ noñud ~ noñit ~ nohot ~ nohot ~ noñt ~ no^hud ~ nokut ~ noñut ~ not ~ nôt ~ noud ~ no^ut ~ nout ~ nuhud ~ nuhut ~ nut <Far.: Nohut. *Baklagillerden*, 20-40 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve mor çiçekli bir bitkidir. Taze tohumları çiğ olarak yenir [Erzurum]. Erkilet [Kayseri] bölgesinde ekin tarlaları arasuda yetişen türe *ekin nohudu* adı verilir ve tohumları çiğ olarak yenir. *Eş anl.* dağ *nohudu*. *Cicer arietinum*, [dağnohudu]. *Cicer anatolicum* Alef.[*Leguminosae*]-[TS II 1659; End.: Ant.; BTS 469; TBAS s.215, 216; Tıb; Ger. S.339; AAT 244: Çan; ZBK 189; SİYA

s.670; Baba. s.393; Din.Ev. S.518; Çay s.284; UMA 265; UİA 385; SİMA s.290; Bil. s.919; UBA s.114; EMİYA s.738;ADÜM-1192: Ant.; ETAS; Bil. S. 919; Çay s.284; DTYA75:XXIII-1; Ber.s. 207; Seben s.240;KEPİYA s.415;Dört. s.381; Kas.s.462; Ada. s.150].

nakıl çiçeği: Salkım çiçeği [TBAS s.213].

namazbozan: Eğrelti otu türünden bir bitki [TS II 1629].

namazlu: Bir tür armut [SOS s.108: Korgan-Or.].

namik: Çayırılarda biten, kökü yenilen dikenli bir bitki [SİYA s.670].

namlı: Samanından ayrılmamış arpa buğday yığını [KYAS s.185: Kırş., Mucur].

namzam ~ namzan: Bir çeşit pancar [DS IX 3238].

nana ~ nane <Ar.: *Mentha* [*Labiatae*] türlerine verilen genel ad. *Ballıbabagiller* familyasından; nemli yerlerde yetişen, genellikle tüylü ve çok kokulu otsu bir bitki cinsidir. Başak biçiminde beyaz, pembe veya morumsu çiçekleri vardır. Çok yıllık, tüylü, mor veya morumsu beyaz çiçekli bitkilerdir. Rutubetli yerlerde yetişirler. Aşağıdaki türlerin yaprakları taze veya kurutulmuş hâlde yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır. *Bk. Taş nanesi.* *Mentha aquatica* L.: Dere nanesi su nanesi su yarpuzu. *M. Arvensis* L.: Kır nanesi. Anadolu'da yaygındır. *M. Longifolia* [L.] *Budson*: İt nanesi. Tüylü nane. *M. Pipertia* L.: Bahçe nanesi kara nane. Bahçe ve bostanlarda yetiştirilir. *M. Pipertia* L. *Nm. Citrata* *Ehrh. Briq.*: Lavanta nanesi. Tüysüz ve lavanta kokulu bir türdür. Bahçelerde yetiştirilir. *M. Pulegium* L.: Filiskin, yarpuz. *M. Spicata* L. *Subsp. spicata*: Antep nanesi kıvırcık nane. Gaziantep'de bahçelerde yetiştirilir. *M. Suaveolens* *ehrh.*: Anuk [Bodrum-Muğla]. Yabanî nane türlerine genellikle *yarpız* [*yarpus*, *yarpuz*] adı verilmektedir. *Eşanl. narbız, narbaz, narpız, narpis, narpuç, narpuz, nerpiz, nerpüz, pünk*[Van], *yalpuz, yapraz, yarpız, yarpus, yarpuz*. [*Mentha arvensis*;

Or.-Zir.; Tıb.; ÇYA 246; DĞİHF s.358;AnYuk.; TS II 1631; TBAS s.213; BTS 462;MBTS II 2300].

nanahan: 10-70 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitki. Urfa bölgesinde yetiştirilir ve meyveleri gaz söktürücü ve süt artırıcı olarak kullanılır. *Trachyspermum ammi* [L.] *Sprague ex Turrill* [syn: *carumcopticum* [L.] *C.B.Clarke*; *Umbelliferae*; TBAS s.213]. bk. *Frenk kimyonu*

nane çiçeği: bk. *mor çiçek* [TBAS s.213].

nane ruhu: Dağ nanesi; dağ reyhanı [TBAS s.213].

nanedali: Lahana [DS IX 3239].

nar <Far.: *Nargillerden*, Akdeniz Bölgesi'nde kırmızımtırak sarı sert bir kabukla örtülü, içinde çok sayıda kırmızımtırak, sulu taneler bulunduran yuvarlak yemişi olan, yaprakları karşılıklı çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç, *Punica granatum*, [TS II 1632; BTS 463;MBTS II 2301; UKA s.260; DTYA74:XXVI-8; AnYuk.; Tıb.].

nar armudu: İri kırmızı ve sarı renkli armut [DS IX 3239].

nar gülü: Nar ağacına benzeyen bir ağacın gül gibi olan çiçeği [DS IX 3239].

narat: Çam ağacı [DS IX 3239]

narbis: Zambak [DS IX 3239]

narcil ~ nargil <Far.: Hindistan cevizi ağacının [*cocos nucifera* L. *Palmae*] meyvesi Farsça *nargil* kelimesinden gelir. Tütün içmekte kullanılan *nargile* adı da bu kökene bağlıdır. İlk nargileler Hindistan cevizi meyvesinden yapılmıştır [TBAS s.213].MBTS II 2301].

nardin <Far.: *Maydanozgillerden*, çayırlarda yetişen ve hayvanlara yem olarak verilen, başakçıkları tek çiçekli küçük bir bitki; *Eryngium campestre*, *boğa diken* [TS II 1632;TBAS s.214].

nareciye ~ narenç <Ar.: Narenciye, *turunçgiller* [MA s.305;TS II 1632;TBAS s.214]. *krş.narine ~ narinç*

nargoz ~ nargöz: Nergis [TBAS s.214]. *bk. nergis vd.*

narin yayla çemeni: Bir tür ot. *Trigonella monantha* C.A. Meyer; [Ank.Ahlat. s.35-40].

narine ~ narinç <Ar.: Pembe, yuvarlak tanelitli bir üzüm çeşidi [DS IX 3239;MBTS II 2302]. *krş. nareciye ~ narenç*

narinu: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.109].

narpız ~ narpiz ~ narpüç ~ narpuz ~ nerpiz ~ nerpüz: Yabanî nane. *Mentha longifolia* [l.] Hudson subsp. *Typhoides* var.*typhoides*. [Siv.2;TBAS s.214,215;Siv.Ala.; Tok.-Ay.; AKAY s.505; KYAS s.186: Sıdıklı Büyükbaka k.;Yer.Bit.Bel.]. *krş.yarpız ~ yarpuz*

nartük: Mısır [DS IX 3240]

narven <Far.: Karaağaç [MBTS II 2303; TS II 1633]

nasıf otu: 1. Buğday. 2. Zahir, her yenen şey. [Caf; DSKK,1749]

navçagan <Far.: Çiçekleri katmerli ve mor renkte olan bir tatula türü, *Datura*,[TS II 1635;MBTS II 2309]

navréz ~ navruz <Far.: Nevruz otu; nevruz çiçeği, bir kır bitkisi; çiğdemden sonra çıkan, soğan kısmı yenen, krem renkli bir tür soğanlı çiçek.*Hermodactyloidesspach* ve *ScorpirisSpach* alt cinslerine bağlı alt türlerine verilen genel ad. Yumrulu, çok yıllık, mor veya kirli sarı çiçekli küçük ve otsu bitkiler. Erken ilkbaharda çiçek açar. Çiçek ve yumruları çiğ olarak yenir. Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde *caucasica* ve *persica* türlerinin çiçekleri kitap veya defter sayfaları arasında kurutularak uğur getirdiği inancıyla evlerde saklanır. İris *caucasica Hoffm.*: Navruz. *I.Danfordiae* [baker] Boiss.: Sarı navruz [Kangal-Sivas], *I. Persica* L.: Navruz, nevruz çiçeği nagroz. *I. Reticulaia bieb.*: (genellikle meşelikler altında yetişmesi

nedeniyle)Meşe navruzu. [Tok.-Ay.; EYSV s.155; MKK; MBTS II 2342; TBAS s.214; DS IX 3242]. *bk. kurtkulağı süsen ~ nevrüz otu ~ nevrüz çiçeği*

naz: Çam ağacı [MBTS II 2309; DS IX 3242].

nazarotu: *Sedefotugiller* familyasından; sıcak bölgelerde yetişen, tek tek beyaz çiçekli çok dallı bir bitkidir. 35 cm kadar boyunda çok yıllık, otsu bir step bitkisidir. Çiçekleri yeşilimsi beyaz renktedir. Meyvesi basık küre şeklinde bir kapsüldür. [Tıb.]*krş.üzerlik*

nazik elması: Yazın yetişen kırmızı renkli bir çeşit elma [DS IX 3242].

nazlı kız: Bir tür nergis çiçeği [TÇA s.83].

nebat~ nebatat <Ar.: Bitki, bitkiler [TS II 1639].

nebi ~ nevi: Mısır [DS IX 3242].

nebi dede: *bk. dımışkı* [Gaz.A. III 209].

nedrebol: İnce kabuklu üzüm [DS IX 3243].

neferlik <Ar.: Büyük yapraklı tadı buruk bir ot [DS IX 3243]

nefirne ~ nüfürne <Far.: Ufak salkımlı küçük taneli pek beğenilmeyen üzüm [DS IX 3244, XII 4607].

nego oti: Sarı çiçeklerinin kokusu ve uzun süre kaybolmayan karın ağrısına ilaç olarak kullanılan bir bitki [ARDER s.294].

nehtel: Defne [TBAS s.214].

nelbebi: Leblebi [AKAY s.505].

nemisa <Leh.: Ayşekadın fasulyesi [MBTS II 2328; DS IX 3246].

nemnem <Far.: Büyük yapraklı sarı çiçekli bir çeşit nane [DS IX 3246].

nemnem otu: *Ballota saxatilis* Sieber ex J.et C. Presl [Labiatae], çok yıllık, otsu ve pembe çiçekli bir bitkidir. Bu ad Antakya bölgesinde kullanılmaktadır. Boğaz ağrılarına karşı kullanılır [Hatay]-[TBAS s.214].

nemse kimyonu <Leh.: bk. *Frenk kimyonu* [TBAS s.214 MBTS II 2328].

nenecük: Bir çeşit ot [Ad. 323].

nergis [I] ~ nergiz <Far.: Nergis; sularda yetişen bir bitki ve bunun çiçeği. *Narcissus* [Amaryllidaceae] türlerine verilen genel ad. *Nergisgillerden*, 20-80 cm yükseklikte, yumrulu, çok yıllık, beyaz veya sarı çiçekli ve otsu bitkilerdir. Kültür çeşitleri süs bitkisi olarak yetiştirilir. Bazı türlere özel adlar verilmektedir. *Eş anl. nargoz, nargöz. Narcissus jonquilla* L.: Fulya. Sarı çiçekli. Taç küçük, çanak biçiminde ve sarı renkli *M. Papyraceas* kerGawler: Sim. Çiçekler beyaz renkli. Taç çanak biçiminde, küçük ve beyaz. Karaburun [İzmir] civarında yetiştirilir. *M. Poeticus* L.: Zerrinkadeh [Van]. Çiçekler beyaz renkli. Taç küçük, çanak biçiminde ve sarı renkli. Van ilinde bahçelerde yetiştirilir. *M. Pseudonarcissus* L.: Boru çiçeği zerren, zerrin. Çiçek sarı renkli. Taç boru veya çan biçiminde, boyu çiçek parçalarının boyuna yakın. Karaburun [İzmir] civarında yetiştirilir. Katmerli bir çeşidi. Belgrad Ormanı'nda [İstanbul] bulunmaktadır. *N. Serotinus* L.: Güz nergisi. Genel görünüşü ve *tazetta* türüne benzer. Sonbaharda çiçek açar. Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde [Marmaris-Muğla] yabanî olarak yetişir. *M. Tazetta* L.: Nergis. Beyaz çiçekli. Taç küçük, çanak biçiminde ve turuncu renkli. Antakya civarında yetişen katmerli formuna "*katkatınergis*" denir. [Narcissus ssp; Tıb; Or.-Zir; Giresun; Ağ.; EİAs.240; AİAD 266: Esk; MKK; Tıb.Bit.; TS II 1646; MBTS II 2331; BTS 467; DS IX 3239; TBAS s.214,215]. *krş. navruz*.

nergis [II]: *Calendula arvensis* L. [Compositae]. Bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli. *Eş anl. altıncık, öküzgözü, ölü çiçeği. Calendula officinalis* L.: Bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir [TBAS s.215].

nergis [III]: Kardelen [TBAS s.215].

nergis zambağı: Soganla üretilen, iri ve güzel çiçekli bir süs bitkisi, *Amaryllis*, [güzelhatun çiçeği], [TS II 1646].

nergisgiller: Bir çeneklilerden, nergis, fulya kardelen gibi çoğu küçük ve kokulu çiçekleri içine alan bir bitki familyası [TS II 1646].

nesterin gülü: Gül [TBAS s.215].

nevbetçik <Far.: Papatya [DS IX 3248].

nevi: Mısır [Ger. s.339].

nevik ~ nivik [I] ~ **nunuk ~ nünük ~ nünnük:** 1. Yılcıyastığı; 2.Mısır yaprağına benzeyen yapraklarının tadı ekşi ve buruk olan, yemeği yapılan bir çeşit ot. *Arum* ve *eminiun* türlerineSivas bölgesinde verilen genel ad. Çalılıklar arasında kuvvetli topraklarda 2000 m yüksekliklere kadar yetişen, gölgeli ve serin yerleri seven, bitkilerin taze yaprakları ve kökleri haşlandıktan sonra sebze olarak tüketilen, hekimlikte kullanılan bir bitki. (*Arum italicum*)[TBAS s.198,215,297; DS IX 3080, 3253, 3257; AA 147;Or.-Zir.]. *krş. dana ayağı ~ livik ~ yılan yastığı*

nevrüz çiçeği: Nevruz çiçeği [TBAS s.215].

nevrüzotu: İkiçeneklilerden, *sıracagiller* familyasından; düzensiz çiçekli otsu bir bitkidir. Çok yıllık, 50-80 cm yükseklikte, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. Çiçekleri aslanağzına benzer. En güzel türü mor çiçekli nevrüzotudur. *Linaria vulgaris miller* [*Scrophulariaceae*; *linaria*; Tıb; TS II 1650; TBAS s.215].

nezaket armudu: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.109].

nezle otu: Pişik otu [TBAS s.215;TS II 1651]. *bk. pirekapan*

niça: Bir çeşit ot [Trab.-2].

nilüfer: Beyaz çiçekli bir su bitkisidir. Havuzlarda süs bitkisi olarak kullanılır. *Eş anl. devetabanı kalabak, su gülü, su lalesi su zambağı.Nymphaea lutea L.*

[*Nymphaeaceae*; *syn: Nuphaar lutea* [L.] Sm.: Sarı nilüfer [TS II 1654; TBAS s.215; Tıb.]. *krş.suzambağ*

ninemelması: Temmuzda olgunlaşan, yuvarlak ve kepekli bir çeşit elma [DS IX 3252; MBTS II 2352].

nişan bohçası: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

nişasta buğdayı <*Far.niseste*: Kaplıcayı andıran, ufak taneli, nişastası çok, dağlık yerlerde yetişen bir buğday türü [TS II 1656].

nivik [II]: Bir tür erik [SOS s.119: Gölköy-Or.].

niyde: İğde. [KIAT 336: Of]

nohudak: Tarlalarda bulunan zehirli otsu bir bitkidir [UBA s.114].

nohut: *bk. nahut vd.*

nôman armudu: Bir tür armut [SOS s.109: Vezirköprü-Sm.].

noruz: 1.Nergis; 2.Nevruz [Suçatı]. *krş. navréz vd.*

norzeriği: Sarı ve acı bir çeşit erik [DS IX 3255]

núnúk: Yabani bir bitki [AA147]

nuteşir soğanı: Ada soğanı [TBAS s.198, 216].

nuvar: Turfanda yetişen her bitki [DIAT 270: Kar.].

nuzla: Bayırlarda yetişen, kurutulup suyla kaynatılarak içilen bir bitki [Big. s.119].

nuzlaotu: Kayaların çatlak ve oyuklarında biten, dişeti hastalığında kullanılan bir çeşit ot [DS XII 4606].

nücce: *Gelincik çiçeği* bitkisinin ilkbaharda topraktan yeni yeşermiş hali. Bu şekildeyken bu bitki toplanarak çiğ şekilde tuzlanıp yenebilir veya haşlanarak

yağlanıp böreği yapılır. Ayrıca gelincik çiçeğinin çiçek açmış haline “*taktakı çiçeği*”denir [DSİ s.197: Karaman/Kızıllarağini].

- O -

occam: Çörek otu [Kös.].

of kabağı: Karakabak [Trab.-2].

ofris <Fr.<Yun.: *Salepgillerden*, çiçekleri sinek, örümcek gibi birtakım böcekleri andıran, yumrulu, otsu bir bitki, *Ophrys*, [TS II 1671].

oğlakkarası: Kara üzüm [DS IX 3267; MBTS III 2378].

oğlakkulağı: Uzun yapraklı ekşimsi bitki [SİYA s.670; TBAS s.217] *bk. kuzukulağı*

oğlan göbeği: İri papatya [TÇA s.83].

oğlan otu: *Acı yavşan*. Ağız ve karın ağrılarını geçirmek için kullanılan bir çeşit yabancı ot [TBAS s.217; DS IX 3268]

oğlanelması: Yaban gülünün fındık büyüklüğündeki kırmızı renkli meyvesi [DS IX 3268]

oğul otu: *Ballıbabagillerden*, 20–150 cm yükseklikte, tıpta yapraklarından yararlanılan çok yıllık ve otsu, hoş kokulu, soluk sarı veya beyazımtırak çiçekli bir bitki. “*Limon nanesi, kovanotu, melisaotu, oğulotu, temre otu*” olarak da bilinir. Yaprakları yatıştırıcı, midevî ve gaz söktürücü olarak kullanılır. Arı oğullarının kovana girmesi için sepetlere sürülen kokulu bir ot. *Eş anl. kovanotu, limon nanesi* [Muğla], limon otu, *melisa otu, tatıramba, tatramba, temre otu* [Antakya]. *Melissa officinalis* L. *Subsp inodora* Bornm.: Turunca, turuncubileği [Çamlıyayla-Tarsus], turunc otu [Merzifon]. Bu alt tür kokusuz olmasıyla tanınır ve Merzifon bölgesinde, infözyon hâlinde, kalp yetmezliğine karşı kullanılır. *Lippia triphylla* [L’Her.] O.Kuntze [Verbenaceae]: Limon otu.

Hakikî melisa otu gibi adlar altında yaprakları şeker hastalığına karşı kullanılır. Bahçelerde yetiştirilir. İstanbul, Bursa, Ege ve Akdeniz bölgesinde yetişir. Öz yurdu Doğu Akdeniz bölgesidir. *Melissa officinalis* L. [*Labiatae*; TBAS s.217; Big. s.119; TS II 1672; Gelibolu; Or.-zir.; Gir.; EDSK s.29: Edr.; Tıb.]. *krş.melisa*

oğulbalı: Bir tür armut [SOS s.109: Korgan–Or.; Çarşamba–Sm.].

oğunduruk Taze çam [DS IX 3270; MBTS III 2379]

ohraşan: *Tilkikuyruğu* otu [TBAS s.217].

okalıptüs <Lat.: *Mersingiller* familyasından; Anavatani Avusturalya olan, her zaman yeşil bir ağaç cinsidir. Bazılarının boyu 150 m'ye ulaşır. Ender olarak ağaççık şeklinde bulunur. Yurdumuzda Güneydoğu Anadolu'da yetiştirilir. 160'dan fazla türü vardır. [TS II 1673; Tıb.]. *krş.sıtma ağacı*

okcül Bir ot [AA 148]

okka gülü: Gül [TBAS s.217].

okluk: Bir çeşit saz, kamış [DS IX 3275]

oküz gotü: Yabani bir ot [AA148]

olbar armudu: Bir tür armut [SOS s.109: Çarşamba–Sm.].

olhamur: İhlamur [AİAD 267: Er.]

oltu otu: *bk. pire otu* [TBAS s.217; MBTS III 2388]

olturak ~ oturak [II]: *Çam fidanı* [DS IX 3296; DS XII 4612]

omar: Bir tür armut [SOS s.109: Gölköy –Or.].

omca: Üzüm ağacı, asma [AEİA s.319].

omri: Erik [Rize-Pazar]–[Ağ.].

on bir aylık: *bk. çuha çiçeği* [TS II 1686]

onbiray çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

onca: Yonca [EYSV s.159].

ora- armudu: Bir tür armut [SOS s.109: Havza, Ladik, Samsun, Tekkeköy, Vezirköprü-Sm.; Akkuş, Korgan–Or.].

orak eriği: Bir tür erik; mürdümeriği [SOS s.119: Çarşamba–Sm.; DS IX 3286; MBTS III 2395].

orakgıran: Ekinle birlikte tarlada biten sivri yapraklı, sert köklü bir çeşit ot [DS XII 4614]

oram ~ orım ~ orum: 1. Ekinler arasında yetişen bir çeşit zararlı bitki; 2. Bir buğday çeşidi; 3. Karamuk bitkisi [DS IX 3286, 3288, 3290; SİYA s.670].

orağ armudu: Armut türü [OYAA s.137].

ordu eriği: Bir tür erik [SOS s.119: Gölköy–Or.].

oretezya: Bir tür elma [SOS s.115: Durağan-Sn.].

orkide¹⁸⁰ <Fr. <Yun.: Orkide çiçeği [TS II 1694].

ormam likarbası: Çay üzümü [TBAS s.217].

orman gülü: Rutubetli yerlerde, ormanlık alanlarda yetişen, arıcılık açısından önemli olan bir bitkidir. Arılar tarafından bu bitkilerin nektarlarından elde edilen bal, “*deli bal*” olarak adlandırılmaktadır. *Rhododendron ponticum*; [Or.-zir.; TS II 1694; TBAS s.217].

orman liforu: Çay üzümü [TBAS s.217].

orman ligarbası¹⁸¹: Çay üzümü [TBAS s.217].

¹⁸⁰ “Ülkemizde endemik orkide çeşitleri vardır. Bunlardan sahlep yapılabilmekte, Kahramanmaraş ilinde ise dondurmalara katılmaktadır. Maraş Dondurmasının meşhur olmasının kaynağında orkidelerden elde edilen sahlep önemli rol oynamaktadır. Nitekim bu ilimizde endemik olarak *Cephalantherakotschyana*, *Dactylorhiza Osmanica* [*Osmaniye orkidesi*] orkideleri yetişmektedir.” [End.]

¹⁸¹ <Yun. *ligarba* [TBAS s.217].

orman sarmaşığı: *bk. duvar sarmaşığı* [TBAS s.217]

orman: *Böğürtlen* ağacı [MBTS III 2397; DS IX 3288; DS XII 4615]

ormangüzeli: Kökü lahana köküne benzeyen, özsuğu yakıcı bir ot [DS IX 3288]

orsidi: Yörede yetişen bir tür ağaç [Rize].

Orsit: Gürgen [TBAS s.217].

örşat: Bir ot türü [KEPİYA s.416].

orta boylu kuru ot: Bir tür ot [*Minuartia intermedia* [boiss.] *Hand.Mazz*; Ank.Ahlat. s.35-40].

ortanca <Lat. *hortensia*: *Taşkırangillerden*, kırmızı, pembe veya mor renkli çiçeklerini yaz başında açan, gölgelik yerlerde yetiştirilen bir süs bitkisi, *Hydrangea Hortensia*, [TS II 1700; TÇA s.85].

ortot: Asma ağacının kurumuş dalları [EYSV s.160].

oruka: Taze mısır [DS IX 3290]

orun: Yuvarlak, kalın kabuklu, suyu az bir üzüm çeşidi [DS IX 3290; MBTS III 2403]

osman elması: Bir tür elma [SOS s.115: *Fatsa*, Gölköy-Perşembe-Or.].

osmaniye orkidesi: Osmaniye’de yetişen bir tür orkide [End.]

osmanlı lalesi¹⁸²: *İstanbul lalesi* [TBAS s.217]. *bk. kefe lalesi, lale*

osurgan gülü: Kırılarda yetişen, pis kokulu, sarı çiçekli bir çeşit bitki [DS XII 4615; TBAS s.218].

¹⁸² “XVI-XVIII. yüzyıllar arasında İstanbul’da elde edilmiş olan ve 1500 kadar adlandırılmış çeşidi bulunan *lale formlarına* verilen genel ad. Osmanlı döneminde bu lale çeşidine **lale-i rûmî** adı veriliyordu. Biz bu adı da çeşitlerin Osmanlı döneminde ve yalnız İstanbul’da yetiştirilmesine dayanarak **İstanbul lalesi** olarak çevirmeyi uygun bulduk.” (T.Baytop) [TBAS s.217].

osuruk ağacı: *Kokar ağaç*.Yaprakları pis kokulu bir ağaç, aylandız [DS IX 3291; TBAS s.218].

osuruk çiçeği: İlkbaharda kırlarda yetişen, beyaz çiçekli, pis kokulu bir bitki [DS IX 3291]

osuruk otu: Soğan [TBAS s.218].

ösüren: Kusturucu bir ot [ADOSA s.485].

oşkuri: Elma [Rize-Pazar]-[Ağ.].

ot armudu: Bir tür armut [SOS s.109: *Durağan –Sn.*].

ot çanağı: Deli tütün [TBAS s.218].

ot çayı: *bk. dağ çayı* [TBAS s.218]

ot eriği: Bir tür erik [SOS s.119: *Havza-Sm.*; DS IX 3293]

ot: Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip, bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilere verilen ortak ad [TS II 1702; AA148; İsce.s.304; UİA 385]

Otçam: *Çörek otu* [TBAS s.218].

otçayı: Dağ çayı [TBAS s.218].

otçik: Turşusu yapılan bir ot [TYA s.183].

otkökü: Pancar [DS IX 3293]

otlak ~ ötluh ~ otluğ ~ otluk: 1. Ot yığını; 2. Mısırın ineklere yedirilen kurutulmuş gövdesi ve yaprakları; 3. Mera, otu bol olan yer, hayvanların otladığı yer; 4. Yemeği yapılabilen bir çeşit ot [TYA s.184; Trab.-2; Trb.Vak; UİA 385; EİA s.246; AA148].

otlakayrığı: Bir tür ayrık otu. *Agropyron cristatum* [L.] *Gaertner* [Ankara, Kırıkkale]-[TBAS s.297].

otsu cezayir menekşesi: Bir tür *Cezayir menekşesi*. *Vinca herbacea* Waldst. & Kit [Ank.Ahlat. s.35-40].

oturak [I]: Armutla ahlat arasında, tadı ekşimsi bir armut çeşidi [DS IX 3296; MBTS III 2406].

oturak fasulyesi Bir çeşit fasulye [DS IX 3297].

ova nergisi Ak ya da sarı çiçek açan kır zambağı [DS XII 4617].

ovaca: Bir çeşit kara armut [DS XII 4617; MBTS III 2408].

oya çiçeği: Koyu menekşe veya pembe renkte çiçekler açan süs bitkisi *Lagerstroemia indica*, [TS II 1708; MBTS III 2409].

oymalı yaprak Meşe yaprağı gibi kenarları girintili çıkıntılı olan yaprak [TS II 1709].

oymalık: Dolmalık biber [DS IX 3302].

oyum: Ağaç fide dikmek için açılan çukur ve bu çukura dikilen bitki [GA s.529].

ozan eriği: Bir tür erik [SOS s.119: Vezirköprü-Sm.].

ozım: Üzüm [Ger. S.340].

- Ö -

öbelek: Ot yığını [AİAD268: Düz.].

öd ağacı: *Dulaplotugillerden*, sıcak ülkelerde yetişen, dinî törenlerde yakılan ve yanarken güzel koku veren, tropik Bölgelerde yetişen, odunu ve kabuğu hoş kokulu bir ağaç, *Aquilaria agallocha*. *İkiçenekliler* sınıfının, *thymelaeaceae* familyasından bir ağaçtır. Yaz, kış yapraklarını dökmez. Meyveler, armut biçimindedir. [Tıb.; TS II 1716; MBTS III 2416].

öfelek: Labada bitkisi [AKAY s.506].

öferik: Labada [TBAS s.219].

ögür otu ~ öğür otu: *bk. canavar otu* [TBAS s.219; DS XII 4621; MBTS III 2419].

öğre otu: *Tavşancılotu* [TBAS s.219].

öğrek otu: Ağılı ot [DS IX 3317].

öğse: Burç [TBAS s.219].

öğsüz çiçeği: Güz çiğdemi [TBAS s.219].

öğsüz: Ökse otu [Kös.].

öğüm: İnce dallarından sepet örülen, yapraksız bir çeşit yabanıl ağaç [DS IX 3319].

öğündüre lalesi: Boynuzlu gelincik [TBAS s.219].

öğür otu: Canavar otu [TBAS s.219].

ökaliptüs: Sıtma ağacı [TBAS s.219].

ökse (otu) < *Yun.*: *Ökseotugiller* familyasından; genç sürgünleri yeşil, ufak çalı halinde bir bitkidir. Elma, armut, ıhlamur, kiraz, erik gibi ağaçların dalları üzerinde asalak olarak yaşayan, üzüme benzer yemiş veren, saplarından ökse otu çıkarılan zararlı bitki. “*Adi ökseotu*” ve “*zeytin ökseotu*” yurdumuzda doğal olarak yetişir. *Viscum album*, [TS II 1722; BTS 497; DS IX 3326; Tıb.Bit.; TBAS s.219; Tıb.; Zeh.Bit.]. *krş.gökçe*

ökselek: Elma, armut ağaçlarında görülen ve hastalık yapan bir ot, ökse otu [DS IX 3326; TBAS s.219].

öksürük otu: *Kabalak. Bileşikgiller* familyasından; yurdumuzda gevşek topraklı ve nemli sırtlarda yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. Gövdesi pullarla kaplı, sarı çiçekli, ekin tarlaları için zararlı, çok yıllık ve otsu bir

bitki.Yaprakları et dolması veya sarmasında ve sapları da turşu olarak kullanılan, öksürük kesici ve solunum organlarında yumuşatıcı, balgam sökücü etkiye sahip olan bir bitkidir. *Tussilago farfara*, [TS II 1722;MBTS III 2420; TBAS s.219; Tıb.; Zeh.Bit.; Or.-zir.]krş. *farfara otu* ~ *kabalak*

öksüz çiçeği: *Güz çiğdemi* [TBAS s.219].

öksüz çiğdemi: *bk. öksüzce* [DS IX 3327]

öksüz oğlan çiçeği: Şekilce çiğdeme benzeyen ama rengi mor bir çiçek [KYAS s.193: Sıdıklı Büyükoğa k.].

öksüzali: *bk. öksüzdoğan* ~ *güz çiğdemi* [TBAS s.219; DS IX 3327].

öksüzce: *bk.öksüz çiğdemi* [DS IX 3326].

öksüzdoğan [I]: Çiğdeme benzer, beyaz ya da mor çiçek açan bir kır çiçeği, *kardelen*. Soğanı yenilen bir bitki *Colchicum triphyllum g. Kunze*. [Yer.Bit.Göç.; DS IX 3327; TBAS s.219].

öksüzdoğan [II]: *Güz çiğdemi* [TBAS s.219].

öksüzdoğan çiğdemi: Afyon bitkisi [DS IX 3327]

öküz baklası: Bir çeşit yabanıl bakla [DS XII 4623]

öküz yemez: Bir tür erik [SOS s.119: Gölköy-Or.].

öküzcük götü: Kuşburnu bitkisi, yabanî gül [UİA 385; UBA s.114].

öküzdili: Soyularak çiğ yenilen bir bitki;*sığırdili* [EAFSöz. s.92; TS II 1723]

öküzgöbeği: Kırlarda, dağlarda kendiliğinden biten bir çalı ve bunun kırmızı renkli, küçük yuvarlak meyvesi; alıç [DS IX 3328; DS XII 4623; TBAS s.219].
bk. öküzgötü

öküzgötü ~ öküzkötü: 1. Alıç, *bk. öküzgöbeği*; 2. Kuşburnu benzeri bir bitki, kızılçık; 3.Yabanî gül; 4. Bir tür yabanî çalı formu ağaççık [DS IX 3328; TBAS s.219,220; Tok.-Ay.; Şab.].

öküzgözü [I]: *Bileşikgiller* familyasından; çayır ve ormanlarda yetişen, papatyayı andıran, çok yıllık bir bitkidir. Sarı papatya. *Arnica montana*, [TS II 1723; TBAS s.219; Tıb.]. *krş.dağkestanesi*

öküzgözü [II]: Siyah ve iri taneli bir cins üzüm [EYSV s.163; Güney s.683].

öküzgözü [III]: Nergis [TBAS s.219].

öküzkütüğü: Yaprakları boz renkli ve kozalarının içi bos olan, Yalnız odunundan yararlanılan bir ağaç [DS IX 3328]

öküzöğlan: Çiğdeme benzeyen, beyaz ya da mor çiçek açan bir kır çiçeği, kardelen [SİYA s.674].

öküzpörçüğü: *bk. sığırkuyruğu* [TBASs.220]

ölevez: Bir sebze [Gazi. s.221].

ölmez çiçek: *Helichrysum* [*Compositae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, yünümsü gibi tüylü ve sarı çiçekli bitkiler. Çiçek durumları bozulmadan uzun süre kalır. Çiçekli dalları idrar ve safra artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. Alay çiçeği, altınbaşak, altın çiçeği, altın otu, arı çiçeği, bozoğlan, herdemtaze, kovan otu, kudama* [Antakya], *leblebi çiçeği* [Antakya], *mantı çiçeği* [Osmaniye-Adana], *mantıvar, mantıvar çiçeği, sarı çiçek, sarı savran* [Elmalı-Antalya], *yayla çiçeği, yayla gülü, yayla otu, yılan gülü* [Sütçüler-Isparta]. Türkiye'de özellikle aşağıdaki türler kullanılmaktadır. *Helichrysum arenarium* [L.] Moench: Ölmez çiçek, güneş çiçeği. *H. Graveoleus* [bieb.] Sweet: Güve otu [Bursa]. *H. Orientale* [L.] DC.: Solmaz çiçek, solmaz sarı çiçek. *H. Plicatum* DC.: Arı çiçeği [Domaniç-Kütahya], bozoğlan [Mersin], yayla çiçeği [Erzurum]. *H. Sanguineum* [L.] Kostel: Kırmızı guddeme çiçeği [Antakya]. *H. Stoechas* [L.] Moench: Altın çiçeği, guddeme çiçeği [TBAS s.220; TS II 1726; TBAS, 220; DS IX 3330]

ölmez otu: Beyaz, mor veya firfiri çiçek açan otsu bitki, *Xeranthemum*, [TS II 1726; AAT 246].

ölmez: Bir tür dikenli ot. Çiçekleri bozulmadan uzun süre kalır. Çiçekli dalları idrar ve safra artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. alay çiçeği, altın başak, arı çiçeği, yayla çiçeği, yılan gülü* [UBA s.114; AAT 245: Niğ.]

ölü çiçeği: Nergis [TBAS s.220].

ölü soğanı: *Ada soğanı*. Mezarlara dikilen mor çiçekli bir zambak [DS IX 3334; TBAS s.220].

ömece ~ örmece: Başakları örgü biçiminde, kırmızı ve küçük taneli kılçıklı buğday [DS IX 3334, 3348]

ömer otu: *Şerbetçi otu* [TBAS s.220].

ömür çiçeği: *bk. ömür otu* [TBAS, 220]

ömür otu: 20 cm kadar yükseklikte, tüylü, kırmızı çiçekli, iki yıllık ve otsu bir bitkidir. Dip yaprakları rozet biçiminde bir araya toplanmıştır. Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde yetişir. *Eş anl. ikbal otu, ikbal çiçeği, ömür çiçeği. Sedum sempervivoides bieb. [Crassulaceae; Kütahya]-[TBAS s.220]. bk. camus kulağı ~ kaya kuruğu*

örük ~ örük: Erik [Kas.s.464; ZBK 189]

ötürge: Bir erik cinsi [STİAT 256; SİTİAT s.256Div.].

öveyik budu: Armut türü [OYAA s.137: Sn; SOS s.109Sn.].

öveyikbuğdayı: Üveyik renginde, iri taneli, sert bir çeşit buğday [DS IX 3363, XII 4629; MBTS III 3280].

övezi: Esmer beyaz, söbemsî yuvarlak bir çeşit üzüm [GA s.543; DS IX 3363]

öyündürelalesi: Boynuzlu gelincik [TBAS s.220].

öz dikenî: *Silcan*. Dikenli, tırmanıcı ve kışın yapraklarını dökmeyen bir bitki, diken otu, *Smilax aspara*, [TS II 1744; TBAS s.220].

öz salebi: Salep [TBAS s.220].

öz: 1. Ağaçların iç kısımları; 2. Bitki filizi [TYA s.189].

özlemek: Silcan [TBAS s.220].

özübüyük: Gilaburu [TBAS s.220].

özüllük: İçi özlü bir çeşit ağaç [DS IX 3373].

özüvara: Bir tür armut [SOS s.109: Havza-Sm.].

- P -

pabiçka: Göbeği sarı, çiçekleri beyaz olan yabani papatya [Big. s.120].

paçık: Ebegümece [DS IX 3376; TBAS s.221].

paçkar: Ormanlarda yetişen ve yaprakları hayvanlara yedirilen bir bitki [DS IX 3376]

padedis <Rum: Patates toprak altında yetişen yumru şeklinde sebze [SİYA s.674].

padem: Badem [Big. s.120].

pafit: Asmaya benzer, sepet yapmakta kullanılan bir çeşit bitki [DS IX 3377]

paflak: Akan kanı durdurmak için kullanılan bir çeşit Bitki [DS IX 3378]

pafuli: 1. Patlamamış mısır [Gün.];2. Patlamış mısır [Rize].

pağayaprağı: Bağa [TBAS s.221].

pağla: Fasulye [GKÖ s.172: Kelkit, Şiran].

pahe: Patates [DS IX 3380]

paḥla ~ pahla ~ pakla ~ pālā: Bakla; kuru veya yeşil [taze] fasulye [KYAS s.196: Hamit k.; ZBK 189; Şab.; KPKSİN; OYA352]

paht: Meşe [EA125]

palağ ~ palah: 1. Ot yumağı, kuru ot;keklik avında avcının gizlendiği yerin [meteris] altına serilen kuru ot [El.Av. s.121; EYAD 237; KBAYA 201; Şav.; EŞF s.315; EYSV s.167]; 2. *Stipa hohenackeriana trin.et Rupr.var. Hohenackeriana* [Gramineae]. 30-80 cm yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde [Ağrı, Kars] yetişmektedir. Başakları süs olarak kullanılır. Diğer bazı *stipa* türlerinin başakları da boyandıktan sonra İstanbul çiçekçilerinde *konsol çiçeği* adı altında süs olarak satılmaktadır [TBAS s.221; DS IX 3382; DS IX 3382; Mal.-Ak.; SİYA s.676].

palamırd ~ palamut <Yun.: Palamut. Bir cins meşe ağacı. *Quercus*[Fagaceae; meşe] türlerinin meyvesine verilen genel ad. Çiğ olarak veya külde pişirildikten sonra yenir veya hayvan yemi olarak kullanılır. Kupula kısmına *çevk* veya *çevt* adı verilir. *Eş anl. balamıt, balamut, balemit, boll emen, palut, pelik, pelit, pelut, pölüt, velen* [TS II 1754; TBAS s.221; DS II 499, 735; DS XII 4634; Yer.Bit.; Güney s.685; ÇYA 246]. *bk. meşe*

palamut meşesi <Yun.+Far.: *Kayingiller* familyasından, yurdumuzun Batı bölgesinde yetişen 5–10 m yüksekliğinde, yaprak kenarları dişli olan ve kışın yapraklarını döken bir meşe türü, *Valonea*,[TS II 1755; BTS 505; TBAS s.221; Karadeniz]-[Ağ.].

palan <Far.: Süpürge otu [TBAS s.221; MBTS III 2449; DS IX 3383].

palatır: Asma filizinin adı [Ala.s.296].

palaz fındık: Fındık türü [Dur.].

palaz: Yuvarlak fındık [TYA s.191].

palaza: İnce kabuklu bal kabağı [Şav.].

paldır: Otsu bitkiler [Tir.].

paldıran: *bk. baldıran* [TYA s.191].

palga: Yabani bezelye [ARDER s.298].

palıt ~ palit ~ pälid ~ pälit ~ palut <Far.: Pelit. Palamut. Meşe ağacı [UA s.128; SİTİAT s.257: Ter.; SİYA s.676; AİAD271: Ter.; DİAT 271: Kar.; TBAS s.221; GA s.547; EAFSöz. s.93; TYA s.191; ADÜM-I195; Güney s.685; Erz.Mer. s. 206].

palid acı: Meşe [SİTİAT s.257: Siv.].

Palmiye <Fr.: *Palmiyegiller* familyasından, 10-15 m boyunda, Akdeniz ve Ege sahillerinde park ve caddelerde süs bitkisi olarak Yetiştirilen bir tür ağaç [*kendir palmiyesi*], [MBTS III 2451; TS II 1756; BTS 506]

palut: Meşe ağacı [Şav.]. *bk. pelit vd.*

pambığ ~ pambığ ~ pambuğ ~ pambıl ~ pambuh ~ pambık ~ pambuk <Far.: *Ebegümeçigillerden*, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beşdilimli olan, tohumları üzerindeki beyaz tüyler pamuk olarak kullanılan, tohumlarından yağ elde edilen, sıcak bölgelerde yetişen, ülkemizde bazı türlerinin kültürü yapılan, bir yıllık, otsu ya da yarı çalımsı türleri olan bir cins, *Gossypium*, [TS II 1757; BTS 507; DS IX 3387; Tıb.; SMY s.426; GİAT 301: Mal.; EA 125; KAYMA s.484; UA s.128; MKK; Gazi. s.221; KARYA s. 313; GİAT 301: El.; Ger. s.340; DA 167; EYSV s.168; ARDER s.298; TYA s.191; Al.; Gün.; GKÖ s.156; DİAT 271: Kac.; GİAT 301: Mar.; ETAS; NDSK s.53; Ada. s.150; Ber.s. 208; DİAT 272: Dün.; Bil. s. 922; GA s.547; Pınar. s.297; DA 167; ETAS; DİAT 272: Ter.; GİAT 301: Mal.].

pambılba: Hindiba [DS IX 3388].

pambılpap: [2] Bahçe kenarlarında yetişen, sarımtırak bir kır çiçeği [UBA s.114].

pambıt: Pamuk [Bil. s. 922]. *krş. pambığ vd.*

pambõtu ~ pamuk otu: Kırâç tarlalarda çok güzel kokan beyaz çiçekli, kısa boylu bir ot. *Cistus*[*cistaceae*] türlerine verilen genel ad. Pembe veya beyaz çiçekli ve çalı görünüşünde bitkiler. Eş anl. *Kortl*[Borçka-Artvin], *laden*, *pamukla* [Bergama], *pamukluk*. *Cistus creticus*: Karağan, karağl karahan [Silifke-Antalya], karalı. Pembe çiçekli bir türdür. Girit ve Kıbrıs adalarında bu türün yapraklarından *laden*[*ladanum*] adı verilen kokulu bir madde elde edilir. Bu türün Batı ve Güney Anadolu'da bol olarak yetişmesine karşılık memleketimizde laden elde edilmemektedir. *C. Laurifolius* L.: İldan [Muğla], ilden [Muğla], tavşancıl [Doğanhisar-Konya]. Beyaz çiçekli bir türdür [TBAS s.221; KAYMA s.484].

pamit: İnce kabuklu, erken olgunlaşan kara üzüm [DS IX 3388]

pamlıkla: Kırlarda açan yabani 'gül'e verilen isim [TÇA s.84]. *krş. bozamık ~ kuşburnu, ayı gülü ~ yaban ~ yavru ağzı*

pamo: Pamuk [Ber.s.208]. *krş. pambığ vd.*

Pampara: İlkbaharda yetişen yaprakları tuzlanarak yenen bir bitki [DS IX 3389; ARDER s.299].

pampurpap: Sarı, ince yapraklı olan, baharda ilk çıktığı zaman, tazeyken, bükme adı verilen böreği yapıp yenilen bir bitki. *Eş anl. kaymak çiçeği* [UBA s.115].

pamu- armut: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.109].

pamu- elma: Bir tür elma [Gölköygülyalı korgan–Or.; Durağan–Sn.]-[SOS s.115].

pamucak: Sarı renkli, iri taneli bir çeşit buğday [DS IX 3389]

pamuça: Hayvanlara yedirilen, yoncaya benzer, boz yapraklı ot [DS IX 3389].

pamukla: Pamuk otu [TBAS s.221].

pamuklıyanotu: Pamuk gibi çiçekleri olan bir kır bitkisi [DS IX 3389].

pamuklu dirfil: Beyaz çiçeği pamuğa benzetilen bir tür yonca [TÇA s.84].

pamuklu sumak: Sumak [TBAS s.221].

pamuklu: *Pamuk otu*. Çiçeklerinin çok nazik ve yumuşak olması sebebiyle bu isim verilmiştir [*Cistus creticus*-*Cistaceae*]-[TBAS s.221].

pamukluk: *Fundaların çiçeği*. Ormanlarda yetişen, yaz kış yaprağını dökmeyen, Yaban gülüne benzer bir çeşit küçük ağaç [DS XII 4634; TÇA s.84; Gelibolu]

panayır armudu: Bir tür armut [Gerze –Sn.]-[SOS s.109].

pancā ~ pancar¹⁸³~ **pança ~ pançar ~ pencer** [I] < *Far.* < *Erm.*: 1. Pancar. *Ispanakgiller* familyasından; ince köklü, bir veya iki yıllık otsu bir bitkidir. *Yem pancarı*, *sebzelik pancar* ve *şeker pancarı* gibi çeşitleri vardır. *Kırmızı pancarın* kökleri toparlak bir yumru şeklindedir. [*Beta vulgaris*]; 2. Kara lahana [Bül.; Bil. s.922; ADÜM-I195: Af.; EMİYA s.757; TS II 1758; DS IX 3117, DS IX 3390; DS IX 3391; Tıb.; TYA s.191; TBAS s.222; EİAs.255; Bil. s.922].

pancar [II]: Madımak [Tok.-Ay.].

pancar [III]: Asma yaprağı [UKA s.267].

pancar otu: *Centiyane* [TBAS s.222].

pancarcık: Yaban pancarı [DS IX 3390]

panta: Dağ armudu. Ahlat [TBAS s.222; Şav.].

panzehir otu: Küçük, beyaz çiçekli, kökü zehirli, çok yıllık ve otsu bitki, *Cynanchum acutum*, [TS II 1760]

papas otu ~ papaz otu: Mevzek otu [TBAS s.222].

¹⁸³“Ülkemize endemik olan iki adet pancar bitkisi vardır ve isimleri bulundukları bölgelerle ilgilidir. Adana’da *Beta Adanensis* [Adana pancarı] ve Çanakkale’de *Beta Trojana* [Troya Pancarı].” [End.]

papatya <Yun.: *Bileşikgiller* familyasından; nisan-eylül aylarında çiçek açan, 10-45 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri idrar artırıcı, iştah açıcı ve haricen yara iyi edici olarak kullanılır. *Eş anl. adı papatya, ak baba, ak babaçça, ak babaç, ak bubaç, ak bubeşçe, babuçça, babunç, bebişçe, bobaççe, boğaz çiçeği, bubaçça, bubeççe, bubeşçe, kelkız çiçeği, mayıs papatyası, tıbbî papatya. Matricaria chamomilla L. [Compositae]-[TBAS s.222; Tıb.; BTS 509; TS II 1760; DS IX 3393; Yer.Bit.Ak.; Or.-zir.]. bk. beyaz papatya ~ sarı papatya*

papaya <İng.: Bir tür meyve [TS II 1761]

papa-yaprağı: İltihaplı yaraları temizlemek için üzerlerine konularak sarılan bir bitki [EİAs.250].

papaz armudu: Bir tür armut [-Sm.]-[SOS s.109].

papaz eriği: Bir tür erik [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.119].

papaz ravendi: Labada [TBAS s.222].

papaz sakalı: Sakala benzeyen bir ot[Gelibolu]

papaz takkesi: *İğ ağacı* [*Euonymus Europaeus*]-[Tıb.Bit.; TBAS s.222].

papazkülahı: Her dem yeşil çalılardır.[*Euonymus japonicum*]-[*Euonymus fortune*; TBAS s.222; MBTS III 2455].

papır: Nane [DS IX 3393].

papırğa: Papatya [EDSK-II s.255: *Hvs. Osmanlı k.*].

papirüs <Fr.: *Papirüsgillerden*, Nil kıyılarında yetişen bir bitki, *Cyperus papyrus*, [TS II 1761].

papra: Eğrelti otu [TBAS s.222; MBTS III 2456; DS IX 3394].

paprika <İng.: Acısı az bir çeşit kırmızı biber [TS II 1761].

papurtlama: Kırlarda yetişen, yaprakları ıtır yaprağı biçiminde Ve güzel kokulu bir bitki [DS IX 3394]

par yavşan: *Acı yavşan. Teucrium polium l.* Kaynatılıp suyu içiriliyor, iştah açıcı olarak çocuklara banyo yaptırılıyor [Yer.Bit.Bel.; TBAS s.223].

parakamı ~ parakath: Ocağın kenarında oturan kerevitlere verilen ad [Trab.-2].

paralı dirfil: Tohumu paraya benzetilen bir tür yonca [TÇA s.84].

paralık: Meyveleri yuvarlak metal paralara benzediğinden “*paralık*” denilmiştir [*Medicago orbicularis-Leguminosae*; TBAS s.225].

pardinç: Taze fasulye [DS IX 3396]

parki <Gür.: Fasulye, bezelye, bakla gibi sebzelerin kabuklu meyvesi [ARDER s.303].

parlacık: Sulak yerlerde yetişen, sarı çiçekli, geniş yapraklarından yemek yapılan bir çeşit bitki [DS IX 3397]

parlak mantar: *Hygrophorus* [*hygrophoraceae*] türlerine verilen genel ad. Sonbaharda çayırlarda yetişir. Yenen türlerdir. *Hygrophorusmarzulous* [Fr.] *Bresadola*: Parlak mantar. *H. Pratensis* Fr. *Ex persoon*: Parlak mantar. *H. Puniceus* Fr.: Parlak mantar [TBAS s.222].

parmak otu: Taşlı yamaçlarda, çalılıklar arasında, tarla ve çayırlarda yetişen, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. [*Digitalis purpurea*; Or.-zir.]Krş. *Mayasıl otu, yüksük otu*

parmak üzümü: Uzun taneli bir üzüm türü [TS II 1770]

parmakçık otu: Yüksük otu [TBAS s.222].

parpar: Semiz otu [TBAS s.222; MBTS III 2464].

parsem ~ parsen: Yiyen hayvanları sarhoş eden bir ot türü. [Trabzon, Hamsiköy]*Mercurialis annua* L. [TBAS s.297; Trab.-2].

parşen: Yer fesleğeni [TBAS s.222].

part: Ot yığını, otuz bağık bir araba ot [EAFSöz. s.93].

partakıl: Portakal [KIAT338: Or.]. bk. *portagal* vd.

partal: İri yapraklı, değersiz tütün [DS IX 3402; MBTS III 2465]

partem: Yer fesleğeni [TBAS s.222].

paryavşan ~ paryavşanı: Yavşan otu [DS IX 3403; DS I 285; AKAY s.507].
krş. *apar yavşanı*

pas mantarı: *Pasmantarigillerden*, buğdaygillerde ve baklagillerde pas hastalığına sebep olan mantar, *Uromyces*, [TS II 1774; MBTS III 2466]

pasinton: Bir tür elma [Gerze–Sn.]-[SOS s.115].

päsliğän: Fesliğen çiçeği, *Ocimum Basilicum* [ADÜM-I195: Ay.]

pasmanika: Patlamış mısır [Gün.].

paşa ağacı: Kerestesi açık sarı, yeşilimsi renkte, iri gözenekli, genellikle kaplama olarak kullanılan değerli bir mobilya ağacı [TS II 1775]

paşa düğmesi: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

paşa sırması: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

paşabeğendi: Kasımpatı [DS IX 3405]

paşaçadırı: *Begonyagillerden*, kalp biçimindeki yapraklarının altı kırmızımtırak, üstü koyu yeşil, gövdesi sürünücü ve etli bir süs bitkisi, *Begonia feasti* [TS II 1775]

paşakılıcı: *Zambakgiller* familyasından, yaprakları yeşil, gümüş, gri şeritli, rizumlu bitkiler, *Sansevieria* [BTS 514]

paşaölu [<paşalıoğlu]: Erken olgunlaşan ufak bir armut türü [KAYMA s.484].

pat: *Birleşikgillerden*, kasımpatına benzeyen bir çiçek [TS II 1775; DS IX 3406; MBTS III 2469].

pata: 1. Patates [Mucur-KYAS s.197]; 2. Patlatılmış mısır [ARDER s.299].
krş. patada vd.

patada ~ patadis ~ patadis ~ patasa ~ patata ~ patates ~ patatez ~ patatis ~ patatiz ~ patdes ~ pate ~ patedis ~ patediz ~ paterez ~ patetiz ~ patêz ~ patis ~ patitis ~ patitiz <Rum <İt. *Patata* < Amerika yerlilerinin dilinden <Kız.: Patates, toprak altında yetişen yumru şeklinde sebze.*Patlıcangiller* familyasından; yer altındaki yer altındaki yumruları yenen otsu bir bitkidir. [*solanum tuberosum*; Tıb.; Kas.s.465; Din.Ev. s.520; OYA 352; Bil. s.922; TS II 1776; BTS 514; DS IX 3408; DS XII 4652; EMİYA s.759; AAT 247; Kas.; UİA 386; Ada. s.150; Dört. s.388; EİAs.256; KARYA s. 313; Kas.s.465; UBA s.115; AMA s.317; Çand. s.154; AA149; ÇYA 246; SİMA s.291; SİYA s.676; Kas.s.465].KYAS s.197Mucur; Göl.; EMİYA s.759; Din.Ev. s.520; KPKSİN; Bil. s. 922; KAYMA s.485; SMY s.426; KARYA s. 313; SİYA s.676; KYA251; Yer.; AMA s.317; Din.Ev. s.520; Emir.s.395; Pınar. s.297; Bil. s. 922; ŞYA s.134; EMİYA s.759; Bil. s. 922; ÇYA 246].

patah : Çotanak [fındık; AA149].

patalak: Patates [Bar. s.285].

patamak: Olmamış incir [DS IX 3407].

pataman: İri meyve [KAYMA s.484].

patana: Patates [Kas.s.465].

patanak [I]: İspanağa benzer bir çeşit bitki [DS II 463;DS IX 3408].

patanağ [II]: Fındık demetli kümesi. [KİAT,338: Or.].

patarık otu: *Coluteocarpus vesicaria* [L.] Holmboe [Cruciferae]. Çok yıllık, otsu, beyaz çiçekli ve tüysüz bir tür. Meyveleri balon gibi şişkindir. Bu isim Kemaliye [Erzincan] bölgesinde kullanılır [TBAS s.223].

patdüşen: Bir tür armut [Akkuş-Or.; Çarşamba–Sm.]-[SOS s.109].

patısğa < *Rum.*: Patates [DDK.s.763].

patiçi: Taze fasulye [DS IX 3410; Trab.-2].

patik: Patates [Mal.-Ak.].

patküt: Kasımpatı [DS IX 3411]

patlacan: Patlıcan [Ada. s.150].

patlak [I]: Kasımpatı çiçeğine verilen bir başka ad. *Staphylea pinnata* L. [staphyleaceae]. 8 cm kadar yükselebilen bir ağaç veya çalı. Çiçekler beyaz renkli. Meyvesi şişkin ve balon biçiminde. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yaygındır [TBAS s.223; TÇA s.84].

patlak [II]: Mısırı ateşte kavrularak patlatılan mısır [TYA s.193].

patlak [III]: İncir [Göl.]

patlak ~ patpatı ~ pıtlak: Ateşte kavurarak patlamış mısır [SİYA s.676].

patlak ~ portlak: Yuvarlak, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm [DS IX 3411, 3470]

patlak çiçeği: *Karaca ot.* Ormanlık alanlarda ve çalılıklarda yetişen, kurutulmuş kökleri suyla kaynatılmak suretiyle haricen kullanılan bir bitki. [*Helleborus orientalis*; Or.-zir.; TBAS s.223]. *krş. akçöpleme, danabağırtan, karacaot*

patlal: Olgunlaşmamış incir [Ad. 325].

patlangaç ~ patlangeç ~ patlangıç ~ patlangoz ~ patlankuç: 1. Mürver ağacı [DS II 571; DS IX 3411]; 2. Bir tür gelincik çiçeği ; 3. İçi bos dallarından

mekik yapılan, küçük yapraklı bir ağaç; 4. Çalı, funda; [Trabzon, Akçaabat] *Pysalis alkekengi* L.-[TÇA s.83; DS IX 3412; TBAS s.223,297; SİYA s.676].

Patlavuç: Mürver [TBAS s.223]. *bk. patlangaç*

patlıcan ~ padılcan ~ patlıçan ~ patlıcan <Far.~Ar.: *Patlıcangillerden*, kalın saplı, çiçekleri tekli, uzun, yuvarlaksı mor ya da siyahımsı, meyveleri olan ve kültürü yapılan, tek yıllık, otsu bir bitki, *Solanum Melongena*A[TS II 1778; BTS 514; DS II 466; DS II 502; DS IX 3377; DS XII 4441; Tıb.; DA 167]. *krş. badılcan vd.*

patlıcan inciri ~ patlıcan inciri: İncirin, sap tarafı sivri, ağız tarafı geniş, iri ve mor bir türü [TS II 1778; DS II 501; Trab.-2].

patluk: Yabanî sinameki otu [TBAS s.223].

patpat oti: Diş ağrısında kullanılan bir ot [ARDER s.300].

patpat [I]: *Çatlak otu.* Kökü yumru şekilde şişkin, Doğu Anadolu'da yetişen bir bitki [TS II 1779; DS II 4640; TBAS s.223].

patpat [II]: Patlatılmış mısır; ktır [UA s.128].

patpat otu: Küçük, yuvarlak meyveli, lâlâye benzer ak çiçek açan, uzun yapraklı zehirli bir çeşit bitki [DS XII 4640]. *bk. patpat*

patpatan: Salep [TBAS s.223].

patpatanak: Baharda dağlarda yetişen, katmerli sümbüle benzer, kokusuz bir çiçek. *Salep* [DS IX 3412; TBAS s.223].

patpatik: Mürver ağacı [DS XII 4639; TBAS s.223].

pattez: Patates [DDK.s.763]. *bk. pata vd.*

pattik ~ pattis: Patates [Bil. s.922; Siv.2]. *bk. pata vd.*

patuna: Patlatılmış mısır [Şav.].

pay yavşan: Acı yavşan [TBAS s.223].

paya ~ payam ~ payem ~ piyam <Far.: 1. Badem; 2. Meyan [TBAS s.223; TS II 1780; UİA 386; MUYAT s. 441; EYSV s.169; MBTS III 2473; Çöm.117; EYAD 237; GİAT 301: Mar.; Kahramanmaraş-Adıyaman]-[Ağ.; KBAYA 201; UMA 266; Ad. 325; Bil. s. 922; Gazi. s.221; UA s.128; UBA s.115; Fet.; MKK; Big. s.120].

payamca: Yabanî badem [TÇDSK s.40].

paytaran: Civanperçemi [TBAS s.223].

pazar elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.115].

pazı ~ pezik ~ pezük ~ pezüyh ~ pezzik <Far.: Yabanî pancar. *Ispanakgiller* familyasından; kırlarda kendiliğinden yetişen veya bahçelerde yetiştirilen otsu bir bitkidir. Nemli yerlerde, tarla ve bahçelerde yetişen, toprak üstü aksamı halk tarafından sebze olarak kullanılan, kavurma, dipile, sarma ve çorba gibi yemekleri yapılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. [*Beta vulgaris* var. *Rapa*; Or.-zir.; Giresun]-[Ağ.; TBAS s.223; Şatıroğlu m./Mucur-KYAS s.199; KYAs.493; AAT 247: Çor.; TYA s.191; Gir.; SİYA s.678; Al.; Suçatı; Dar.; EAFSöz. s.94; Erz.Mer. s.207; Giresun-Görele]-[Ağ.; EİAs.258; Ad. 325; Ad. 325; TS II 1782; BTS 515; DS II 587, 650; DS IX 3417, 3439; DS XII 4641; Tıb.].krş.pezik ~ yabanî ispanak

pazı pancarı: Yabanî pancar [TBAS s.224].

pazıbaşı: Pancar yaprağı [DS IX 3417].

pazık ~ pazük: Pancar [SİYA s.676]. krş.pazı vd. ~ pezik ~ yabanî ispanak

pazikoli: Şekerpancarının yaprağı [ARDER s.300].

pebik ~ pepük: Sancı dindirmekte kullanılan, gürgene benzer bir çeşit bitki [DS IX 3418, 3427]

peçek <İt.: Ak asma. *Anthriscus nemorosa* [Bieb.] Sprengel [Umbelliferae]. 40-150 cm yükseklikte, dere kıyılarında yetişen, çok yıllık, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Gövdesi ve kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir [Sivas, Tunceli]. *Bk. Hırhındilik.Eş anl. piçekli* [Tunceli; TBAS s.224; SİYA s.676; DS IX 3418; MBTS III 2477].

peçelması: Yazın yetişen kırmızı renkli bir çeşit elma [DS IX 3419].

pedirik: *Bedirik*, henüz çıkrıkta eğirilmemiş olan pamuk [Big. s.120].

pelemir: *Cephalaria syriaca* [L.] Schrader [Dipsacaceae]. 100 cm kadar yükselebilen, bir yıllık, tüylü ve pembe çiçekli bir bitkidir. Tohumlarından yağ elde edilir ve tohumunu lezzet vermesi için ekmek ununa karıştırılır [Kayseri, Erzincan, Diyarbakır]. Sıkma ile elde edilen yağa belemir yağı denir. *Eş anl. acımığ, acımih, acımık, acımuh, acımuk, acımık, acimik, belemir, belemür, melemir. Cephalaria procera Fisch et Lall*: Gevrek [Erzurum, Sinop]. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır [Erzurum; TBAS s.224].

pelidan: Palamut, pelit meyvesi [Tok.-Ay.].

Pelik: Palamut [TBAS s.224].

pelin ~ **pelinotu**: *Bileşikgiller* familyasından; boş arazilerde kendiliğinden yetişen, çok acı ve keskin kokulu otsu bir bitkidir. Saksılarda da yetiştirilir. *Artemesia absinthium* L. [Compositae]. 100 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, özel kokulu, acı lezzetli ve sarımtırak renkli çiçekli bir bitkidir. Yaprakları iştah açıcı olarak kullanılır. *Eş anl. acı pelin, acı yavşan, ak pelin, yavşan otu*. [Akseki-Antalya]-[TBAS s.224; Tıb.; UBA s.115]. *bk. tarhun* ~ *yavşan*

pelit ~ **pelut** ~ **pellut** <Ar.: 1. Bir ağaç adı; *palamut*; 2. Meşe ağacı ya da tohumu [ADOSA s.485; AnYuk.; Siv.2; Trab.-2; Tok.-Ay.; Bar. s.286; Gazi. s.222; Trb.Vak; Tir.; AİAD,272: Düz.; KIAT,338: Gir.; SİYA s.676; Fel. s.70; MKK; Kırş.-KYAS s.198; TBAS s.224; Yer.Bit.; DA 168; ARDER s.300; TBAS s.224].

pellempüs: Mürver [TBAS s.224].

pelut kakasi: Meşe ağacının meyvesi, palamut [ARDER s.300].

pelver ~ pelverde: Yabanî gül [TBAS s.224].

pembe elma: Bir tür elma [Akkuş-Or.]-[SOS s.115].

pembe göbek: Pirincin cinsi. [AİAD272: Esk.]

pempe çavış: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 922].

pencer: Pancar [UMA 266; UA s.129]. *bk. pancar vd.*

pençer: Ebegümece [DS IX 3425; TBAS s.224].

pepekuş: Hindibaya benzer bir ot [DS IX 3427; MBTS III 2484]

pepir: Kuş üzümü [DS IX 3427]

perçem: Mısır püskülü [RİA 330].

perdeben <Far.: Bir çeşit çiçek [DS IX 3428].

peren <Far.: Gri yeşil renkli ve tüylü, *çobanyastığı* da denilen Bir bitki [DS IX 3429; MBTS III 2487].

perese: Fidan [DS XII 4643; MBTS III 2488].

perper: Semizotu [TBAS s.224].

perpertiken: Semizotu [TBAS s.224].

perpetöyün: Semizotu [TBAS s.224].

perpin ~ perpine: Semiz otu [TBAS s.224].

perpir: 1. Kara ya da beyaz, küçük taneli pekmez üzümü; 2. Kuş üzümü [DS IX 3431; DS IX 3431].

pervaz ~ piyaz: Soğan [DS IX 3437].

peryavşan: Acı yavşan [TBAS s.225].

pesin <Far.: Su yosunu [DS IX 3434; MBTS III 2495].

peslan: Fesleğen [TBAS s.225]. *bk. fesleğen vd.*

peşrev armudu: Armut türü [OYAA s.137; Akkuş-Or.]-[SOS s.109].

petroz: Çay [Rize].

peygamber buğdayı: Yabanıl buğday [DS IX 3437]

peygamber çiçeği: *Centaurea cyanus* L.[*Compositae*]. 15-80 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve mavi çiçekli bir bitkidir. Çiçekli dalları iştah açıcı olarak kullanılır. *Eş anl. Gökbaş. Centaurea behen* L.: *Bk. Zerdali diken*. *C. Calcitrapa* L.: *Bk. Çobankaldıran. C. Cyanus* L.: Peygamber çiçeği. *C. Depressa* Bieb.: Acımık [Şarkî Karaağaç-Isparta]. *C. Diffusa* Lam.: Zerdali diken. *C. Glastifolia* L.: Erzurum ve Ağrı bölgelerinde iştah açıcı olarak kullanılır. *C. Iberica* Trev. *Et Sprengel*: Deligöz diken [Daday-Kastamonu]. *C. Jacea* L.: Peygamber çiçeği. *C. Macrocephala* Muss *Puschk ex Willd.* *Bk. Sanbaş. C. Pichleri* Boiss: Peygamber çiçeği [Eskişehir]. *C. soltistalis* L.: Zerdali diken. *C. Urvillei* DC *subsp armata* Wagenitz: Kötürür [Çepni, Gemerek-Sivas]. *C. Urvillei* DC *subsp stepposa* Wagenitz: Çoban diken [Cankurtaran-Konya]-[TBAS s.225; TS II 1798]

peygamber diken: *bk. deve diken* [TS II 1798]

peygamber süpürgesi: Yavşan [TBAS s.225].

peygamber üzümü: Çay üzümü, tatlı bir üzüm türü [TBAS s.225; TS II 1798; DS IX 3438]

peyindir: Bir ot adı [Kas.s.466].

peynar: Toroslara has bir maki bitkisi [SMY s.426].

peynir ağacı: *Ebegümecigillerden*, tropikal bölgelerde yetişen, kozalarında kısa lifli pamuk bulunan ağaç, *Bombax criodendron*, [TS II 1799]

peynir çiçeği: Salep [TBAS s.225].

peynir otu: *Zosima absinthifolia* [Vent.]Link[Umbelliferae]. 30-100 cm yükseklikte, çok yıllık, kalın köklü, otsu ve sık tüylü bir bitkidir. Çiçekler beyazımtırak renkli. Yaprakları çok parçalı ve sık tüylüdür. Özellikle Orta Anadolu'da yetişir. Dip yaprakları ilkbaharda [nisan] Diyarbakır pazarlarında demetler hâlinde satılmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde sebze olarak kullanılır. *Eş anl. ayıeli, leptahergi* [Doğu Anadolu]-[TBAS s.225].

peynircik: Salep [TBAS s.225].

pezile: Bir tür bitki [Tir.].

pıçık: Ağaçların, bitkilerin kökleri [EYSV s.170].

pıçkı: Çalı çırpı [Şav.].

pıltan: Boyotu [TBAS s.225].

pırasa ~ pıransa ~ pıransı ~ pırısı ~ pırısı ~ purasa <Yun.: Pırasa. *Zambakgiller* familyasından; sebzelik bir bitkidir. Soğanı uzun ve göbeklidir. Yurdumuzda “*kamış pırasası*” ve “*kara pırasa*” denilen çeşidi çok yetiştirilir. [*allium porrum*]-[Tıb.; TS II 1799; BTS 524; DS II 669; DS VII , 2285, 2408; DS IX 3395; DS XII 4654; UBA s.115; UİA 386; DĞİHF s.360; NDSK s.53; Ala.s.296; Bey.304].

pıraz: Soğan [TBAS s.225].

pırçak: Burçak [Ber.s. 208].

pırçalık: *Bırçalık*. Mayısta yetişen, sarı çiçekli, çiğdeme benzeyen bir bitki. Tazeyken yaprakları yenen ve yeraltındaki yumrusu soyularak yenen bir bitki. *Scorzonera mollis bieb. Subsp.szowitzii [d.c.] Chamberlain*. [Yer.Bit. Kar.; Kırş.-KYAS s.199; TBAS s.225; Dar.]. *krş.çalık*

pırçelması [Burçak elması]: Burçak yolum zamanı olgunlaşan, ufak kendine has kokusu olan bir türü [KAYMA s.485].

pırçıklı ~ pırçikli: Havuç [HA s.155; EYAD 237; EYSV s.171]. *bk. pürçekli vd.*

pireş: Pırasa [Man.-Akhisar-Mecidiye]-[ARADSK s.673].

pırık ~ pırrık: Dağda yetişen bir tür bitki [MKK].

pırınç: Pirinç [KBAYA 202; SİMA s.291].

pırnal ~ pıynar <Yun.: 1. *Kayıngiller* familyasından, 10–15 m kadar boylanabilen, Karadeniz Bölgesi'nde doğal olarak yayılış gösteren, kışın yapraklarını dökmeyen bir tür meşe çalısı *Quercus İlex*; 2. Meşe çalısı [Güney s.686; TS II 1800; BTS 524; DS IX 3464; KEPİYA s.417; MA s.306].

pırnal meşesi ~ pırnar meşesi: Meşe [TBAS s.226].

pırpılkavak: Yaprakları küçük, beyaz ve parlak olan kavak Ağacı [DS IX 3443]

pırpır otu: Kantaron [TBAS s.226].

pırpırım: *Semizotu* [TBAS s.226].

pıslak: Mantara benzer bir çeşit bitki [DS IX 3447]

pışat ~ puşat <Erm.: İğde, yabanıl iğde [DS IX 3448]

pışat: İğde [TBAS s.226].

pışpışık: Tazeyken kavru olarak yenilen, yeşil yapraklı, dikenli bir ot [DS IX 3448]

pıt pıt armıt: Bir armut türü [Bil. s. 922].

pıt pıt: İnce bulgur [KAYMA s.486].

pıta: 1. Çam ağacı; 2. Çam fidanı, çam sürgünü; 3. Yabanî bir ot türü [AKAY s.507; DS IX 3448]

pıtır: Çalının narin, boyu kısa ve kırılğan olan türü [UBA s.115].

pıtırak ~ **pıtırak** ~ **pıtrah** [I] ~ **pıtrak**: Dikenli tohumu insanların giysilerine hayvanların tüylerine yapışan bir ot.*Bileşikgillerden*; yol kenarlarında ve seyrek koruluklarda yetişen bir bitkidir. 1-1,5 metre boyundadır. *Xanthium* [*Compositae*] türlerine verilen genel ad. Bir yıllık otsu bitkilerdir. Meyve üzerinde kuvvetli dikenler bulunur. *Eş anl. bıtırak, bıtırık, bıtrak, pıtırak, pıtırak, pıtırkan, pıtıraklı otu. Xanthium spinosum L.*: Küçük pıtrak, dikenli sıraca otu. Gövde dikenli. *L. Strumarium L.*: Büyük pıtrak, domuz pıtrağı kısıtık [Erzincan]. Gövde dikensiz yaprakları idrar artırıcı olarak kullanılır. [SİYA s.678; TBAS s.226; GA s.555; EA125; TYA s.196; Fel. s.70; Al.; Erz.Mer. s. 207; AnYuk.; BTS 524; DS II 806; DS IX 3449; DS IX 3493; TBAS s.226; Tıb.]*krş. dulavratotu*

pıtırca ~ **pıtırca**: Baharda açan, koyu pembe renkli bir çeşit çiçek [DS IX 3449, 3464]

pıtırkan: Pıtrak [TBAS s.226].

pıtpıt: Patates [DS IX 3450]

pıtrah [II]: Fıstık nev'inden çok sık meyveli bir çam cinsi [UA s.129].

pıtraklı otu: Pıtrak [TBAS s.226].

pıtraklı yonca: Bir tür yonca [*Medicago hispida* Gaertn.; Ank.Ahlat. s.35-40].

pıyam ~ **pıyan**: Meyan [TBAS s.228; Ala.s.296].

piber: *bk. biber* [TYA s.196].

picekli ~ **piçekli** ~ **pirçekli** ~ **purçuklu** ~ **pürçek** ~ **pürçekli** ~ **pürçühli** ~ **pürçüklü** ~ **pürçülük** ~ **pürçüyhli**: Havuç [SİYA s.680; TS II 1834; BT s.85; Ç. Çiftliği Köşker]-[KYAS s.201; Big. s.120; Çand. s.154; MİLA s.416; EAFSöz. s.96; Erz.Mer. s.208; GA s.564; GKÖ s.173: Kelkit, Köse; Şerefiye; KAYMA s.487; KYAs.493; Dar.; Göl.; AİAD273: V.; EİA s.262; EA125]

piç erük: Bir tür erik [Akkuş-Or.; Durağan –Sn.]-[SOS s.119].

piç: Ağacın kökünden ve toprak altından çıkan yahut ağacın gövdesinden ve dallara göre daha aşağılardan çıkıp dal gibi büyümeyerek cılız kalan sürgün, filiz [GA s.555; Edr. Genel; EDSK s.32; MİLA s.415].

piçgül <Far.: Yaban gülü [DS IX 3451].

piçkiren: Kızılcığa benzeyen bir çeşit ağaç [DS XII 4648].

pik <İng.: Bezelye [DS IX 3452; MBTS III 2506].

pilit [I]: bk. *pelit*, *meşe* [KAYMA s.486].

pilit [II]: Duttan yapılan bir çeşit kuru yemiş [Mal.-Ak.].

pilonç: Eğrelti otu [Rize-Pazar]-[Ağ.].

pimpiri mantarı: Bir mantar türü [AA 150; MBTS III 2507].

pinar: 1.Nar ağacı ve meyvesi [DS IX 3454];2. Çalılık, bir ağaç türü [Din.Ev. s.520].

pinpakla: Bezelyeye benzeyen bir çeşit bakla [DS IX 3456].

pinüç: Pirinç [OYA 353].

pipirim ~ pirpirim ~ pirpirüm ~ pirpirün <Erm.: 1. Saçak mantarı; 2. Semiz otu [TBAS s.227; Ad. 325; Mal.-Ak.; EYSV s.172; EA125; UA s.129; DS IX 3459; Trab.-2; EİAs.258; MİLA s.415; Al.; EYAD 237; Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman]-[Ağ.; Koca.; UMA 266; Erz.Mer. s. 207; EŞF s.315; GA s.557; SİYA s.678; Göl.; TBAS s.227].

pipo çiçeği: Loğusa otu [TBAS s.226].

pir <Far.: 1.Sebze yaprağı; 2. Havuç yaprağı; 3. Asma yaprağı; 4. Zeytin yaprağı; 5. Çam yaprağı [DS IX 3457; MBTS III 2507; Güm.Gök.].

pirasit: Fidan [DS IX 3457; MBTS III 2508].

pire otu: *Tanacetum coccineum* [Willd.] Grierson [syn. *Pyrethrum roseum* [Adams] Bieb.; *Compositae*]. 25-50 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, soluk veya koyu pembe çiçekli bir bitkidir. Çiçek durumları kurutulup el değirmenlerinde toz edildikten sonra oltu tozu adı altında böcek öldürücü [özellikle pirelere karşı] olarak kullanılır. Bk. Gümüşdügme, solucan otu. Eş.anl. oltu otu. *Tanacetum cinerariifolium* [Trev.] Schultz bip. [syn: *Pyrethrum cinerariifolium* trev.]: Dalmaçya pire otu. Çok yıllık otsu bir bitki. Dil şeklindeki çiçekler beyaz renkli. Vatanı Yugoslavya'dır. Çiçeklerinin böcek öldürücü etkisi nedeniyle birçok ülkede yetiştirilir [TBAS s.226; Zeh.Bit.; Tok.-Ay.; TS II 1805; DS IX 3458]

pirekapan: *İkiçenekliler* sınıfının *birleşikgiller* familyasından, bazı türlerinden böcek öldürücü bir toz elde edilen, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, kasımpatına benzer, beyaz çiçekli, çok yıllık bitki, nezle otu, *Pyrethrum*, [MBTS III 2509].

pirelik: Papatya [DS IX 3458].

pirem ~ piren ~ püren ~ pürene (otu) <Yun.: 1. Süpürge otu; 2. Hanımeline benzeyen beyaz çiçekleri güzel kokulu, kökünden kömür yapılan küçük bir ağaç [TS II 1834; DS IX 3458, 3498; DS II 699; TBAS s.226; Gelibolu].

piren ~ püren: 1.*Kantaron*. Çalı görünüşünde parlak sarı çiçekli bitkilerdir. Çiçekli dalların zeytinyağında bırakılmasıyla elde edilen hülâsa kantaron yağı adı altında yara iyi edici olarak kullanılır.*Süpürge otu*. Çalı görünüşündeki bitkinin yaprakları kabızlıkta ve idrar artırıcı olarak kullanılır. Eş anl. *koyunkıran*, *binbirdelik otu*, *kan otu*, *yara otu*, *mayasıl otu*. [UBA s.115; SİYA s.680; TBAS s.229]; 3.Bir çeşit ardıç, pür [Kon.Dağ.s.8].

pirenyavşağı: Kaynatılarak suyu içilen, güç verdiğiğine inanılan bir çeşit eğreltiotu [DS XII 4649; MBTS III 3388].

pirevuşta: Sarı renkli bir erik çeşidi [EDSK-II s.255: Hvs. Osmanlı K.].

piriç ~ pirinc <Far.: Pirinç. *Buğdaygiller* familyasından; sıcak bölgelerde yetiştirilen bir bitkidir. [*oryza sativa*; Tıb.; EMİYA s.761; SİTİAT s.259: Tok; AAT 247: Çor.; BİA s.326; Bil. s.922; Çand. s.154; Din.Ev. s.520; Kas.s.466; ADÜM-II 162: Çor.; AİAD 272: Saf.; DA 168; EMİYA s.761; UMA 266; TS II 1805; BTS 526; DS IX 3458; Ger. s.340; EMİYA s.761].

pirinç[II <Far.: Çekirdekli ve küçük taneli yabancı dut [EYSV s.172].

pirinç çiçeği: Salep [TBAS s.226].

piris ~ piriş: bk. *piriç* vd. [Bil. s.926; Seben s.242; KYA251; OYA 353; Bey.304; Çay s.285; Emir.s.395; KARYA s. 314].

piriso: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.109].

pirpir ~ pirpiri: Semiz otu [TBAS s.227].

pirpita: Fasulye bitkisinin çiçekten hemen sonraki küçük sebzesi [ARDER s.303].

pisot: Bir tür ot. [Trabzon, Hamsiköy] *Valeriana alliarifolia* Adams [TBAS s.297].

pisar: Asalak bir çeşit ot [DS XII 4649]

psi psi otu: *Buğdaygillerden*, 10-45 cm yükseklikte, tarla ve yol kenarlarında kendi kendine biten Bir tür arpa,*Hordeum murnium*, [TS II 1806; TBAS s.227; MBTS III 2511]

pisik otu: *Nepeta racemosa* lam.[*Labiatae*]. 25-50 cm yükseklikte, çok yıllık, kuvvetli kokulu, koyu mor çiçekli ve otsu bir bitkidir. Kars bölgesinde yaprakları çorba ve yemeklere koku vermek için konur. *Eş anl. Kedi nanesi. Nepeta caesarea* Boiss: Kedi nanesi. *N. Catarica* L.: Kedi nanesi, nezle otu. *N. Italica* L.: Eşek çayı [Gözne-Mersin], çay yerine kullanılır [TBAS s.227].

pisik: Ağaç türü [Dur.].

pisikcırnağı: bk. *pisiktetiği* [TBAS s.227; MBTS III 2510].

pisiktetiği: *Cynoglossum officinale* [Boraginaceae]. 80-100 cm yükseklikte, batıcı tüylü, iki yıllık, koyu kırmızı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Erzurum ve Kars bölgesinde çiğ olarak yenir. *Eş anl. Köpekdiş pisiktırnağı* [Ağrı], *pisiktetiği* [kedi pençesi], *pisiktırnağı* [Kars], *pisikcırnağı* [TBAS s.227].

pisiktırnağı: bk. *pisiktetiği* [TBAS s.227].

pisipisi[II]: Salep [TBAS s.227].

pisko: Böğürtlen [TBAS s.227; DS IX 3461].

pislan: Fesleğen [Ber.s.208].

pişik geveni: *Acantholimon* [Plumbaginaceae] tünerine verilen genel ad. Yastık yapan çok yıllık dağ bitkileri. Yaprak ucu genellikle diken biçimindedir. Kökleri bazen çöven kökü yerine satılmaktadır. *Bk. Çöven, geven. Eş anl. At geven* [Çepnl Gemerek-Sivas], *çobanyastığı* [Erzurum], *domuz dikenl kar dikenl kar gevenl kirpi otu. Acantholimon acerosum* [Willd.] Boiss: Sivas bölgesinde **keven** adıyla tanınır. *A. Caesareum Boiss et Bal.*: Kökleri çöven yerine ticarete çıkartılır [TBAS s.228].

pişiktaşığı: Gövdesi yenen yabani bir bitki. *Onobrychis argyrea Boiss. Subspargyrea* [Leguminosae]. Çok yıllık, 40 cm kadar yükseklikte, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. Meyve küremsi şekilli. 9 cm kadar uzunlukta, üzeri sık tüylü. Tohumları yenir [Çepnl Gemerek-Sivas]. Bitkinin adı meyve biçiminden ileri gelir. *Bk. Korunga. Onobrychis cornuta* [L.]: Çok yıllık, çalimsı, dikenli. Çapı 60 cm kadar olabilen yastıklar yapar. Çiçek beyaz, pembe veya kırmızı renklidir. Doğu Anadolu dağlarında yetişir ve kökü çöven kökünün katıştırılmasında kullanılır. [TBAS s.227; EŞF s.315; DS IX 3461] *bk. çöven*

pişot <Erm.: İğde ağacının meyvesi [EYAD 237; HA s.156; Har.; KBAYA 202; GİAT 302: Tun.; EYSV s.172; KBAYA 202].

pitana: Patates [DS IX 3463].

piyam: Badem [TBAS s.228].

piyan: Tatlı lezzeti olan kökleri tedavide ve meyan şerbeti hazırlamakta kullanılan bir bitki. *Baklagillerden* kalın rizomlu bir ağaççıktır. Yaprakları tüysü, yaprakçıkları pek çoktur. Çiçekleri beyaz, morumsu veya mavimsidir. Başak biçimindedirler. Yurdumuzda Batı ve Güney Doğu Anadolu'da yetişir. Boyu 50 cm ile 2 m arasındadır. Çok yıllık otsu bir bitkidir. Çiçekleri mavi mor renklidir. *Meyankökü* adı verilen kökleri tatlıdır. *Eş anl. biyam, boyam, miyan, piyam, meyan, tatlı biyan.* [UBA s.115; TBAS s.228; Tıb.]. *krş.meyankökü*

piynar ~ pīynār: Yaprakları dikenli bir çeşit meşe [İsce.s.305; Gazi. s.222]. *bk. pınar vd.*

piz: Geven [TBAS s.228].

pladan: Çınar [Gazi. s.222].

pocğı: Yaprakları hayvanlara yedirilen bir orman bitkisi [DS IX 3464].

poçi ~ poço ~ pocoç ~ poçu ~ puçeç~ poçuç: Mısır koçanın üstündeki yapraklar [ARDER s.301; Şav.].

poğol: Mısır [Ordu-Ay.].

pohur: Kabuğu yakıldığında güzel kokan bir bitki, mahlep [DS IX 3467].

polen çiçeği <Lat.pollen: Bal özü oluşturmayan, ancak çok fazla çiçek tozu oluşturarak böcekleri çeken çiçek [BTS 531].

ponçak: 1. Ekin vb. bitkilerinin püskül gibi ince kökleri, saçak kök; 2. Meyveli küçük dalcık, salkım [SİYA s.678; Ömerhacılı k.-KYAS s.200].

ponpaz: Nevruz çiçeği [DS IX 3468].

pool: Mısır [Giresun-Görele]-[Ağ.; Tir.].

popuza: Tohumluk soğanın tepesi [Şav.].

pormo: Erken olgunlaşan sebze ve ekin [Rize].

porsuk [I]: *Taxus baccata* L.[*Taxaceae*]. Kışın yapraklarını dökmeyen, kırmızı ve etli kozalaklı bir ağaçtır. Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. gidirme*[Dereçine-Afyon], *kadım ağacı*, *püren ağacı* [Bolu; TBAS s.228; TS II 1818; BTS 536; Tıb.Bit.].

porsuk¹⁸⁴ [II]: Kırlarda biten içi dolu, kötü mantar [DS IX 3470; MBTS III 2521].

port elma: Bir tür elma [Gölköy–Or.]-[SOS s.115].

poruk: Yasemin [TBAS s.228].

porukluk çalısı: Dikenli bir çeşit ot [DS IX 3471]

poruk: İpek böceğinin koza yapması için dikilen çalı [Bil. s.926].

poruk: Süpürge için veya yakacak olarak kullanılan bitki [Bey.304].

pos mantarı: *Lycoperdon* [*Lycoperdaceae*] türlerine verilen genel ad. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yetişir. Aşağıdaki türler gençken yenir. *Eş anl. foskulak*, *fos mantarı*, *keçi mantarı*, *posalak*, *puf mantarı*. *Lycoperdon coelatum* Bulliard[syn: *L.bovista persoon ex L.*]: Pos mantarı. *L. Molle pers.*: Pos mantarı, puf mantarı. *L perlatum persoon*[syn: *L. Gemmatum Batsch*]: Beyaz puf mantarı [TBAS s.228].

posalak: *Pos mantarı*. Kuruyunca toz gibi ufalanan bir çeşit mantar [TBAS s.228; MBTS III 2522; DS IX 3472]

poskavak: Yenilmeyen ve kurduğunda siyah toz oluşan yumru şeklindeki yabani mantar. [EDSK s.30:Hvs. Osmanlı K.].

posul: 1. Erginleşmemiş meyve ve sebze [OYA 353]; 2. Taze mısır [Trab.-2].

potāl ~ portağal ~ portāl ~ portakal <Fr.: *Turunçgillerden*, Akdeniz ülkelerinde yetişen, her dem yeşil bir ağaç ve bu ağacın kırmızıya çalan sarı,

¹⁸⁴ “Mısır bitkisinin gövdesinde oluşan içi siyah toz dolu olan torbacık.” [Hvs., 51. Ve Lp. Köyleri] [EDSK s.33].

toparлак veya söbe, kabuğu güzel kokulu meyvesi, *Citrus aurantium*, [TS II 1818; BTS 536; DS IX 3475; DS XII 4651; Tıb.; AnYuk.; Dört. s.388].

potlak: Patlamış mısır [Çay.].

potuk: *Polygonum bellardii* All.[*Polygonaceae*]. 20-60 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve tüysüz bir bitkidir. Sarı renkli boyar madde elde etmek için kullanılır. [TBAS s.228]. *bk. madımak*

potuotu: Yapraklarından kara boya elde edilen bir çeşit ot [DS IX 3476].

poy <Far.: Tohumları kırmızı bibere benzeyen, 10-15 cm yükseklikte, karabiberle karıştırılarak pastırma çemeninde kullanılan bir bitki, çemen otu, *Trigonella Joenumgraecum*. *Boy otu* [TBAS s.228; TS II 1822; DS IX 3476].

pölüt: Pelit. Palamut [TBAS s.228; AAT 248: Kas.; KARYA s. 314].

pöstük: Erik [DS IX 3481].

pötürak: *Pıtırak*, dikenli bitki [Muş s.257].

pucda: Fide [DS IX 3482].

puf mantarı: Pos mantarı [TBAS s.228].

puf sazi: Hasır otu [TBAS s.228].

puğda ~ puğday: Buğday [KİAT341: Vak.]. *bk. buda vd.*

pukiç: Fesçitarağı [TBAS s.229].

pulul: Demet yapılmadan bir araya toplanan ot ve ekin yığını [ARDER s.301; Şav.].

pun: Yabanıl nane [DS XII 4654]

pur: Bir tür elma [Fatsa–Or.]-[SOS s.115].

purc ~ purç: 1. Bir ağaç türü. *Burç*;2. Çam ağaçlarının üzerinde yetişen, hayvanların yemesi için toplanan bitki [Bey.304; TBAS s.229; Dört. s.388].

purçak: *Burç* [TBAS s.229].

purçalak ~ purçalık ~ purçalik: *Bırçalık*. Kökü soğan gibi ama tatlı bir kır bitkisi [Fel. s.70; TBAS s.229].

purçimel: Bir tür diken [ARDER s.302].

purş: Kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz ve sarı renkli yaprak ve dalları tedavide kullanılan gövdesinin iç kısmında yapışkan bir sıvı bulunan bir ağaç ve bu ağacın hayvan yemi olarak kullanılan meyvesi [ADOSA s.486; Dört. s.388].

purtlak: Mürver [TBAS s.229].

purtukal: Portakal [UBA s.115]. *bk. portagal vd.*

purtul armut: Armut türü [OYAA s.137].

purtul: Bir tür armut [Or.; Havza–Sm.]-[SOS s.109].

purtullu: Bir tür armut [Samsun–Sm.]-[SOS s.109].

pushi ~ puski: Ağacın en küçük dalı; dalların üzerindeki kısa, küçük filiz [ARDER s.302].

pusuldan: Bir tür armut [Akkuş–Or.]-[SOS s.109].

puşa: Mısır koçanı yaprağı [Trab.-2].

puşat: İğde [TBAS s.229].

puşi: Küçük çam fidesi [Trab.-2].

puştoğlan: Kırmızı çiçekli bir süs bitkisi [ADOSA s.486].

puşut: Tokmakla ezilmiş armut. [KIAT341: Mes.]

puta [I] <Far.: Çam fidanı [DS IX 3492; MBTS III 2535]

puta [II]: Üzüm salkımı [Aks.I-s. 240].

putluñ ärik: Sert, iri ve güzel erik [Güney s.686].

putur armut: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.109].

püllü sovan: Taze, yeşil soğan [KAYMA s.487].

pülü: Süpürge otu, funda [DS IX 3494; TBAS s.229].

pülüskün otu: Bir tür ot [Gelibolu]

pülüskün: Nane [TBAS s.229].

pünk: Nane [TBAS s.229].

pünpürün: Patates [DS IX 3494]

pür <Far.: 1. İğne yapraklılar için yaprak [Gazi. s.222; KARYA s.314; Dar.; Tok.-Ay.; EİAs.260; Köş.]; 2. Taze yeşil soğan [KAYMA s.487; KPKSİN]; 3. Odunsu bir bitki [OYA 353]; 4. Bitkilerin toprağın üstüne yayılan gövde ve dalları [Mucur-KYAS s.201]; 5. Çam dalı [AAT 248: Kas.; EYSV s.175; Erz.Mer. s. 208]; 6. Mısır bitkisinin sap ve yaprakları [EYSV s.175]; 7. Bir çeşit ardıç. Daha çok küçük ağaçlar için kullanılır [Kon.Dağ.s.8; SİYA s.680; MBTS III 2536; TS II 1833; DS IX 3494].

pürç: *bk. purç* [Dört. s.388].

pürçam: Çam [TBAS s.229].

pürçek: Fındık ve mısır çiçeği [TYA s.200; Dört. s.388].

pürçü: Ağaçlardaki tomurcuk [And.Ağıt].

pürçük: Kurumuş çam yaprakları [Bey.304; Dört. s.388; MA s.306].

pürçüklü: *bk. picekli vd.*

pürpürü: Bir çeşit ısırgan otu [DS IX 3499]

pürpürüm ~ pürpürün: Semiz otu [Siv.Ala.; Siv.2; TBAS s.229].

pürpürüm mantarı: İlbaharda ormanlarda yetişen bir çeşit mantar [DS IX 3499]

pürsüklü: Havuç [KPKSİN].

pürt: Çalılardan çiçekleri [Dört. s.388].

pürük: Pancar [ADDA s.168].

pürüm çiçeği: Salep [TBAS s.229].

pürüpürü: Çam fidanı [DS IX 3500]

pürüz: Sırnaşık. [AİAD 273: Er.]

püs geveni: Geven [TBAS s.229].

püsküllü: Salep [TBAS s.229].

püskülteli: Dağlarda biten ve kurusu toplanıp kışın yakılan bir bitki [Çayağzı-KYAS s.201].

püste: Çam [TBAS s.229].

püsür <Yun.: Kendirin çöplü kısmı [TYA s.200].

-R-

rabisa ~ **rabiska:** Tohumlarından yağ elde edilen bir bitki [EDSK s.30: Edr. genel].

radika <Yun.: 1. Hindiba; 2. Kara hindiba [TBAS s.230; MBTS III 2543; TS II 1838].

rahan ~ **rehan** ~ **rehan** ~ **reyhan** <Ar.: 1. *Reyhan*. Yemeklerde kullanılan kokulu bir bitki [EYSV s.177]; 2. Fesleğen [TBAS s.230; DA 168; UMA 266; EİAs.265; TS II 1860; SİTİAT s.259; TBAS s.230; Niz.; GİAT, 303: Mar.]

rambil ~ rambilin <İng.: Bir nevi ottur [AAT 251: Çan.; MBTS III 2553].

rasat <Ar.: Fide [DS IX 3505; MBTS III 2555].

ratanya <Fr.: *Karabuğdaygillerden*, 20-40 cm yükseklikte, basit yapraklı kökü sürgün kesici olarak kullanılan ağaççık, *krameria triandra* [TS II 1847].

ravend~ ravent <Far.: *Karabuğdaygiller* familyasından; büyük yapraklı çok yıllık bir bitki cinsidir. Sebze veya süs bitkisi olarak da yetiştirilen türleri vardır. Doğu Anadolu bölgesindeki yüksek yerlerde ılgın denilen türü yetişir. Boyu 150 cm kadardır. [TS II 1848; Tıb.]. *krş.ılgın*

ravend-i rûmî: Labada [TBAS s.230].

razakı <Ar.: Kalın kabuklu, uzun iri taneli bir üzüm cinsi [MBTS III 2560; AAT 251].

raziyane ~ rezdane ~ rezdene ~ rezede ~ rezeme ~ rezene <Lat.: *Maydanozgiller* familyasından; Ege ve Akdeniz Bölgesi'nde kayalık yerlerde yetiştirilen iki veya çok yıllık otsu bir bitkidir. Boyu 1-1,5 metre kadardır. 1-2 m yükseklikle, çıplak, sarı çiçekli özel kokulu ve otsu bir bitkidir. Anadolu'da yabanî olarak bulunduğu gibi bahçe ve bostanlarda da yetiştirilir. Meyveleri gaz söktürücü ve koku verici olarak kullanılır. Yaprakları Batı Anadolu pazarlarında [İzmir, Antalya] satılmakta ve yemeklere koku ve tat vermek için kullanılmaktadır. *Eş anl. Cumhuri, çumra* [Karamanlı-Burdur], *raziyane, rezdane, rezdene, sincibil, sincilip* [Adana]. *Foeniculum vulgare* Miller subsp. *Piperitum*[*Ucria*]coutinho: Arapsaçı [İzmir], bokluk otu [İnebolu], malatorA malatura, meletüre [Silifke ve Tarsus dağ köyleri], mayana [Diyarbakır, Dört Yol]. Çok yıllık, kazık köklü ve yabanî olarak yetişen bir alt türdür. Yaprakları koku verici ve sebze olarak kullanılır. *Foeniculum vulgare* Miller subsp. *Vulgare*[*Umbelliferae*; TBAS s.230; DS IX 3506; Tıb.; TS II 1860]

renk otu: *Datisca cannabina* L. [*Datiscaceae*]. 1-2 m yükseklikte, çok yıllık, çıplak ve bileşik yapraklı otsu bir bitkidir. Van bölgesinde iplik boyamak için

kullanılır. *Eş anl. geharenk* [Gevaş-Hakkâri], *gence*, *geneç*, *renkli ot*, *yalancı kenevir* [TBAS s.230].

renkli ot: *bk. renk otu* [TBAS s.230]

revam: *ışgın* [TBAS s.230].

reyhalaya: Bir çiçek adıdır [KİAT 249, 343; KİAT 343: Akç.]

reyhan otu: Bahçelerde ve akarsu kenarlarında yetişen, toprak üstü aksamı pazarlarda demet halinde satılan, yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanıldığı gibi bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. *Ballıbabagillerden*; yaprakları güzel kokan bir çeşit süs bitkisidir. “*Akfesleğen*”, “*hindfesleğeni*”, “*Yabanîfesleğen*”, “*yerfesleğeni*” gibi çeşitleri vardır. [Tıb.; *Ocimum basilicum*; Or.-zir.] *krş. fesleğen*

rıza armudu: Bir tür armut [Erfelek –Sn.]-[SOS s.109].

rızahı: Üzümün bir nevidir [AAT 251: Niğ.]

rızı: Kara lahana bitkisinin gövdesinin içindeki yenilebilen kısım [Trb.Vak].

rimbez: *ışgın* [TBAS s.231].

risi: Lahananın içi [Trab.-2].

rişvat: Kerdeme [TBAS s.231].

riyo: *Sphagnum* türleri [*sphagnaceae*] ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde verilen genel ad [TBAS s.231].

roka <Lat.: *Turpgiller* familyasından; 10-50 cm yükseklikte, bir yıllık, parçalı yapraklı beyazımtırak veya sarımtırak çiçekli ve otsu bir bitkidir. Anadolu’da yabanî olarak bulunduğu gibi kültür çeşitleri bahçelerde de yetiştirilir. Yaprakları salata hâlinde çiğ olarak yenir. *Eruca sativa* Miller[*Cruciferae*]. Tıb.; TBAS s.231; TS II 1864; BTS 563; Rize; RİA330] *bk. ızgın*

rokobi: Mısır fidesi [Trab.-2; RİA330]

rozet çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

rozet: Cezayir menekşesi [TBAS s.231].

ruderal bitki <Lat.ruderal: bk. çöp bitkisi[BTS 146].

ruruli: Rus armudu [Rize].

rutik: Buğdayın bir cinsi[AlAD273: V.].

-S-

sa-alçürüden: Bir tür armut [SOS s.109: Samsun, Vezirköprü-Sm.; Or.].

saat çiçeği: Bir tür çiçek [TS II 1874; TÇA s.85].

saat otu: İğnelik [TBAS s.232].

sabahsevası: Pembe, mavi veya mor çiçekleri olan bir süs bitkisi [ADOSA s.486].

sabankıran: Kayışkıran [Trabzon, Akçaabat] *Elymus repens* [L.] Gould [MBTS III 2615; TBAS s.297; TS II 1875].

sabırlık: Sarısabır [TBAS s.232].

sabrılık: Kara incir [OYA 353]

sabun ağacı: Öz suyu köpüren ağaçlara verilen ad, *Sapindaceae*, [TS II 1877]

sabun çiçeği: Sabun otu, çöğenotu, *Saponaria officinalis*, [DS X 3507; TBAS s.232].

sabun otu: 30-70 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, beyaz ve pembe çiçekli bir bitkidir. Terletici ve idrar artırıcı olarak kullanılır. *Eş anl.kargasabunu, köpürge, sabun çiçeği, tahdik otu* [Samsun]-*Saponaria officinalis* L.

[*Caryophylliaceae*]-[TS II 1877; BTS 566; DS X 3507; TÇDSK s.40; TBAS s.232;Tıb.]. *krş. çöven*

saçak darı: Darı [TBAS s.232].

saçak mantarı: *Clavaria* [*Clavariaceae*] ve *Ramaria* [*Gomphaceae*] türlerine verilen genel ad. *Telli çiçek*, *Tellice* adıyla da anılan bir bitki.*Eş anl. Çulluca, çullukça* [Kastamonu]. Aşağıdaki türler gençken yenir. *Clavariaaurea* Fr. Ex Schaeffer. Kadınparmağı [Kastamonu], saçak mantarı. *C. Flava* Fr. Ex Schaeffer. Pirpirim, tellice. *C. Pistillaris* Fr. Ex L.: Halısaçağı. *Ramaria coudensata* [Fr.] Quel.: Cıvcıvayağı mantarı. Erişte mantarı, keditırnağı mantarı [UBA s.115; TBAS s.232]. *bk. dede sakalı mantarı*

saçak: 1. Bir çeşit ot [SİYA s.680]; 2. Mısır çiçeği [TYA s.202].

saçgıl: Bir üzüm türü [AEİA s.320].

saçkıl: İri darı [DS X 3509]

saçkıran otu: Sütleğen [TBAS s.232].

sadberk gülü: Gül [TBAS s.232].

sadede ~ sâdedä: Tohumluk soğanın tepesi [Şav.].

sadır ~ sedir: Biber, patlıcan, domates gibi sebze fideleri [HA s.157;Mal.-Ak.;EYSV s.179; SİYA s.680].

sadır otu: Kendiliğinden yetişen, çöpleri satam ve sert, iğne yapraklı bir ot [KAYMA s.490].

safran çiçeği: Safran [TBAS s.233].

safran çiğdemi: Safran [TBAS s.233].

safran¹⁸⁵: *Süsengiller* familyasından; yurdumuzda da yetiştirilen, 10-15 cm boyunda, çok yıllık otsu bir bitkidir. Safran, lokum ve ilaç yapımında kullanılan bir bitki. *Crocus sativus* L. [*Iridaceae*] türünün kurutulmuş stigmalarıdır. Sonbaharda mor renkli ve büyük çiçekler açan yumrulu bir bitkidir. Safranbolu köylerinde yetiştirilir. Safran kokusu ve rengi için boyar madde olarak kullanılmaktadır. *Eş anl. Safran çiçeği, safran çiğdemi* [MBTS III 2630; TS II 1882; TBAS s.232; Tıb.; ZBK 189]. *krş. aspir ~ cehri ~ çiğdem ~ yemen safranı ~ zaferan*

saggalham: Ayçiçeği [Erz.Mer. s.212].

sağız ~ sahz ~ sahz: (2.) Gaziantep çevresinde çok bulunan erkek veya dişi melengiş çalısı veya ağacı ki meyvesi verir. Bu ağaçlar aşılınırsa Gaziantep fıstığı olur [GA s.571; SMY s.427; TYA s.203]. *bk. sakız ağacı*

sagu meşe: Meşe [TBAS s.232].

sağırkulak: Tarlalarda ekin arasında biten, yaprağı kavak yaprağına benzeyen bir çeşit ot [DS X 3513].

sağlım ~ sahlım ~ sahlım: Salkım üzüm [KYAS s.203: Boztepe; GA s.574; EYSV s.180]. *krş. salhım*

sağarca: Yabani bir bitki [AA 150]

sahr: Bitki yapraklarının etli olmasından [bol besin içermesi] dolayı iki ay gibi uzun bir süre topraktan bağımsız yaşar. Yörede köklerinden ipliklere bağlanarak tavana asılır. Bitki, asılı haliyle çiçeklenerek olgunlaşır ve meyve verir. Olumsuz şartlarda uzun süre yaşamasından dolayı “*sabır*” denilmiştir [*Sedum sempervivoides-Crassulaceae*; TBAVS s.227].

¹⁸⁵ “Literatürdeki ismi *Crocus* [*çiğdem*] olan safran bitkisi Safranbolu'da yetişmektedir. Safran, yöresel bir yemek olan zerde tatlısı ve pilavlarda kullanılmaktadır. Safranbolu ve çevresi de endemik çiğdem çeşitleri açısından zengindir [*Crocus Ancyrensis, Crocus Biflorus, Crocus Danfordae, Crocus Abantensis, Crocus Pastolazae*].” [End.]

sahil çamı: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne Yapraklı, 40 m kadar boylanabilen, sahillerde yetişen, asıl vatanı Güneybatı Avrupa Olan, ülkemizde de kültürü yapılan bir ağaç türü, *Pinus maritima*, [BTS 568]

sahraî lale: Osmanlı döneminde yabanî lale türlerine verilen genel ad. *Bk. Lale, lale-i rûmî* [TBAS s.233].

sahran: Altın sarısı renginde bir çeşit buğday [DS X 3516]

sahtarıza: [Trabzon, Hamsiköy] *Chenopodium album* L. [TBAS s.297].

sakal otu: Dere otu [TBAS s.233].

sakalak: Mantar [DS X 3517;MBTS III 2643]

sakalçürüten: Bir çeşit sulu şeftali [MBTS III 2644; DS X 3517]

sakalıslayan: Çok tatlı bir çeşit sulu armut [DS X 3517]

sakar kanak: *Tüylü kanak otu* [TBAS s.233].

sakar otu: Yuvarlak başlı, pembe veya beyaz çiçekli çalı tipi bir bitki, *Dorycnium*, [TS II 1890]

sakarca: 1. Bahçelerde ve akarsu kenarlarında yetişen, toprak üstü kısmı pazarlarda demet halinde satılan, yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanıldığı gibi bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. [*Ornithogalum umbellatum*]; 2. Çiğdem [TBAS s.233;TYA s.203;MBTS III 2645;OYA 353;DS X 3518; AA 150; Or.-zir.]. *krş. çökülce*

sakava: İlkbaharda çıkan çiçekli bir ot [DS X 3518]

sakavul: Dalları ile büyük süpürgeler yapılan bir ağaç [TÇDSK s.42].

sakça: Alakarga, saksağan [Kırş.-KYAS s.203].

sakgalham ~ sakkalham ~ sakkalhan: Ayçiçeği [DS X 3736]. *krş. şakkalgan*

sakgı: Yöresel elma türü [Erz.Mer. s.209].

sakız ağacı: 1. *Çamgillerden*, 50-60 metre kadar büyüyeabilen, düz gövdeli, kozalağı aşağıya doğru sarkık, kerestesi ve reçinesi kıymetli, çam türüne çok yakın bir orman ağacı; *doruk*, *ladin sagız*, *sakız*; 2. *Antepfıstığıgiller* familyasından; Akdeniz kıyılarında yetişen, 4 m kadar boyunda, sık dallı, çalı görünümünde, kış aylarında yaprak dökmeyen bir ağaçtır. 3. 1-5 m yükseklikte ve kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaççıktır. Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaygın olarak yetişir. Meyveleri “*çıtımık*” adını alır ve çiğ olarak yenir. *Eş anl. çıtlık, mezdeki, sakızlık. P. Lentiscus L. Var. Mimus coss. Veya var. Chia dubam* adı verilen varyete Sakız adası ve Çeşme yarımadasında [İzmir] yetişir ve dallarının yaralanması ile damla sakızı elde edilir. *Pistacia atlantica desf. Bk. Menengiç P. Eurycarpa: Yaltırık. Bk. Buttum. P. Khinjuk stocks: Bk. Buttum. P. Terebintus L.: Bk. Menengiç. P. Vera L.: Bk. Antep fıstığı. Pistacia lentiscus L.[anacardiaceae]*-[TS II 1892;TBAS s.233;TYA s.203;Tıb.]*krş.mastaki, bk. buttum ~ menengiç*

sakız baklası: Uzun ve ince, çok lezzetli turfanda bakla Çesidi [TS II 1892]

sakız diken: Sakız çıkarılan bir tür diken [TS II 1892]

sakız enginarı: Yaprakları sivri, kenarları düzgün, Lezzetli bir enginar türü [TS II 1892]

sakız gülü: Gül [TBAS s.233].

sakız kabağı: Sebze olarak kullanılan kabak, *Cucurbita pepo*, [TS II 1892]

sakız murcu: Menengiç [TBAS s.233].

sakız otu: 1. Büyük ve tüylü yapraklı, kökünden sakız alınan bir bitki; çengel sakızı; 2. Kenger [TBAS s.233;DS X 3520]

sakızcık otu: Kökünden sakız alınan bir bitki [Gelibolu].

sakızdırık: Menengiç [TBAS s.233;DS X 3519]

sakızlak: Menengiç [TBAS s.233;AnYuk.]

sakızlık: 1. Çitlembik de denilen, mercimek büyüklüğünde meyveleri burukça, fıstık tadında bir çeşit sakız ağacı;*çengel sakızı*; 2. Hindiba; 3. Kışın yapraklarını dökmeyen beyaz ve sarı renkli yaprak ve dalları tedavide kullanılan gövdesinin iç kısmında yapışkan bir sıvı bulunan bir ağaç ve bu ağacın hayvan yemi olarak kullanılan mercimek büyüklüğünde meyvesi [ADOSA s.487;DS X 3519;TBAS s.233].

sakızözü: Böğürtlen [DS X 3520].

sakide: Kışa dayanıklı sert bir armut [ARDER s.304].

sakkavel: Çalıdan yapılmış ahır süpürgesi [EŞF s.315].

saklak ~ sakulak ~ sakulek: Olgunlaşmamış, ham [meyve;ARDER s.304].

saksıgüzeli: *Damkoruğugillerden*, yaprakları etli, çiçekleri basak biçiminde bir süs bitkisi, *Cotyledon umbilicus*, [TS II 1893; MBTS III 2650].

sakulak: Meyvelerin olgunlaşmamış hali [Şav.].

salatalık: *Kabakgillerden* bir çeşit bitkidir. [Tıb.;Ger. s.341;TS II 1895]. *krş. hıyar*

salatalık: Şal kabağı [TBAS s.233].

salep [sahlep] (otu): *Salepgiller* familyasından; tel köklü otsu bir bitkidir. Yurdumuzda birçok çeşidi vardır. Bazı *orchis*, *ophrys* ve *dactylorhiza* [*orchidaceae*] türlerine veya bu türlerin haşlandıktan sonra kurutulmuş olan yumrularına verilen genel ad. Kurutulmuş yumrular toz edildikten sonra süt ile pişirilerek gıda akrak kullanılır. *Bk. Basur otu, deli salep. Eş anl. Salep otu. Anacamptis pyramidalis* [L.] *L.C.M.Richard*: Çam salebi, peynircik, peynir çiçeği, yoğurtçuk. *Dactylorhizaiberica* [*Bieb. Ex Willd.*] *Soo*: Salep otu. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yumrularından salep hazırlanır. *D. Osmanica* *Soo*: Çem salebi, öz salebi. *D. Romana* [*seb.*] *Soo*: Çam kökü, elçik [Armutlu-Bursa]. *D. Umbrosa* [*Kar. Et. Kir*] *Nevski*: Salep otu. Doğu Anadolu Bölgesi'nde

yumrularından salep hazırlanır. *Himanthoglossum affine* [Boiss.] Schlechter: Ayıkulağı. Keşkeş çiçeği patpatan, patpatanak. *Ophrys türleri*: Kazankarası, kedigözü, keditırnağı, pisipisi, tütekdokuyan. *O. Attica* [Boiss. Et Orph.] Soo: Salep elde edilir. *O. Fusca* link: Salep elde edilir. *O. Holoserica* [burm. Fil.] Greuter: Deşdiye salebi, şaknalı salep. *O.oestrifera* Boiss: Salep elde edilir. *Orchis anatolica* Boiss: Anadolu salep otu, damartartık, budamak, diliçıkık, diliçıkırık, tespih salebi, yayla salebi. Salep elde edilir. *O. Coriophora*: Cem salebi [Andırın, Kahramanmaraş]. *O. Italica* Poiret: Tavşantopuğu. Topbaş. *O. Laxifora* Lam.: Salep sümbülü. Çiçek durumları çiçekçilerde kesme çiçek olarak satılır. *O. Morio* L.: Gelincik. *O.palustris*: Çayır salebi. Çiçekli dalları İstanbul çiçekçilerinde kesme çiçek olarak satılır. *O. Pinetonim* Boiss et Kotschy: Gelincik. *O. Purpurea* Hudson: Salep elde edilir. *O. Sancta* L.: Piriç çiçeği, pürin çiçeği. *O. Simia* lam: Püsküllü, tavşantopuğu, topbaş. *O. Spitzzeii sauterex* Koch: Dağ salebi. *O. Tridentata* Scop: Tavşantopuğu, beyaz dağ salebi. *Serapias vomeracea* [burm.fil.] Briq: Katırtırnağı, sığırkulağı. Çiçekli dalları İstanbul çiçekçilerinde kesme çiçek olarak satılır. İzmir pazarlarında sebze olarak bulunur ve pişirilerek yenir. [Or.-zir.;Tıb.;TS II 1896;TBAS s.234].krş. *çam çiçeği* ~ *çayır otu*

salep sümbülü: Salep [TBAS s.234].

salḫım ~ salḫum: Salkım üzüm [Boztepe]-[KYAS s.204;EYA 425].

salkım ağacı: *Baklagillerden*; bir çeşit süs ve gölge ağacıdır. Salkım çiçekli ve küçük yapraklıdır. *Akasya ağacı*. [TBAS s.234;TS II 1897;Tıb.]. krş. *akasya*

salkım başak: Tek veya birleşik başakların salkım seklinde oluşturduğu bitki [TS II 1897].

salkım çiçeği: *Silene* türlerine [Caryophyllaceae] verilen genel ad. Gövdesi yapışkan olan ve bu nedenle de üzerine küçük sineklerin yapıştığı türlere “sinekkapan”, “sinekkıran”, “sinektutan” veya “yapışkan otu”adı serilmektedir.

[*silene chorifolia* Sm., s. *Gallica*, s. *Noctiflora* L., s. *Otites* [L.] Wib., s. *Viscosa* [L.] Pers.]. *Eş anl. nakil çiçeği* [TBAS s.235]. bk. *gıcıcı* ~ *gıvışkan otu*

salkım darı: Darı [TBAS s.235].

salkım huşu: Huş otu [TBAS s.235].

salkım söğüt: Söğüt, *Salix babylonica*, [TS II 1897; TBAS s.235].

sallaḥ: Güneşte pismiş meyve [Erz.Mer. s.212].

salman <Ar.: *Selman*. Bir çeşit üzüm [DS XII 4667]

salmanca <Ar.: Söğüt yaprağına benzeyen yapraklarının arkası beyaz bir çeşit bitki [DS X 3529, XII 4667].

salmansarı ~ **salmansara:** Kuruyunca solmayan, kayalar arasında biten, şubat sonlarında çıkan bir çeşit yayla çiçeği [DS X 3529, XII 4667].

salor: Sarı erik [EAFSöz. s.97].

salsifi: Yemlik [TBAS s.235].

salta: Karpuzun dalı [GİAT, 303: Mal.].

saltalık: Salatalık [Baba. s.397].

saltapla: Meyvesi tatlı, aşılانmış bir çeşit armut [DS X 3529].

salur: Kara erik [EAFSöz. s.97].

samala: Karpuz benzer, bostan güzeli de denilen bir bitki ve meyvesi [DS X 3530].

saman armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.109].

samanlık dötü armudu: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.109].

samaḥ: Yabanî bir yemiş [EİA s.269].

samardala: Yaban pırasası [DS X 3531].

samaruk: İçi boşalmış kof, çürük ağaç [SİYA s.682].

samcak otu: Isırgan [TBAS s.235].

samık: Domates [Ger. s.342].

samırs'ak ~ s'ams'ak ~ samırsaḥ ~ samırsaḥ ~ sāmīsā ~ samsaḥ ~

samsaḥ: Sarımsak [GA s.574;KAYMA s.490;KYA s.494].: Sarımsak [AAT, 252: Çan.;Seben s.242;KEPİYA s.417;OYA 353;Bey.306;Bil. s.929; Sak. s.278;EYSV s.181].

samruk: Bir çeşit yaban çiçeği [DS X 3533].

samsun armudu: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.109].

samud~ samit ~ samut~ somit <Ar.: Dere otu [TBAS s.235; DS X 3533; MBTS III 2664;MİLA s.416;SİYA s.682]. *bk. samuk*

samuk <Ar.: Dere otu [TBAS s.235; DS X 3533; MBTS III 2664]. *krş. samit ~ somit*

sancakotu: Isırgan otu [DS X 3535].

sancı çubuğu: Zencefil [DS X 3535].

sancı otu: 1. *Tüylü dalak otu*; 2. *Acı yavşan*; 3. Boz renkli küçük yapraklı 30-40 cm boylu, ağrı ve şişliklere karşı kullanılan bir bitki. *DS'de:* Bir *çeşit bodur çam*. [TBAS s.235;TÇDSK s.42;TS II 1903].

sandal (ağacı) <Ar.: *Kocayemiş.Sandalgillerden*, kerestesi sert ve kokulu bir ağaç, *Santalum Album*, Mersin'de "*hartlap*" olarak adlandırılan bir bitki. [TS II 1903;Ağ.;TBAS s.235; Ağ.].

sandi- elması: Bir tür elma [Gölköy-Or.]-[SOS s.115].

santa mariya: Bir tür armut [Havza-Sm.]-[SOS s.109].

saḥal çürüten: Armut türü [OYAA s.137].

sap: Biçilmiş buğday, arpa; mısırın koçan dışında kalan bölümü [Şab.;KAYMA s.492;Trb.Vak;TYA s.205;SİYA s.682].

sapanca çayı: Çay üzümü [TBAS s.235].

sapankıran otu: Bir çeşit ot [DS X 3539; MBTS III 2615]

saparna: *Zambakgiller* familyasından; tırmanıcı ve dikenli gövdeli, yeşilimsi çiçekli, çok yıllık bir bitkidir. Yurdumuzda “*nemçe saparnası*”, “*Anadolu saparnası*” bulunur. [TS II 1907; Tıb.]

sapığısa: Bir tür armut [Havza-Sm.]-[SOS s.109].

sapısarı: Bir çeşit üzüm [DS X 3541]

sapiuzun: Bir çeşit armut [DS X 3541]

sapiyu: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.109].

saplı mantar: *bk. mıhtepesi mantarı* [TBAS s.235].

saplı meşe: Meşe [TBAS s.235; TS II 1908; BTS 571].

saplıcatinton: 1. Patlıcan, 2. Dağ elması [DS X 3542]

saplıtinton: *bk. saplıcatinton* [DS X 3542]

sapsız meşe: *Kayıngiller* familyasından, 30 m kadar boylanabilen, meyve sapı olmayan, yaprak döken, ülkemizin hemen her tarafında yayılış gösteren bir tür, *Quercus petraea*, [BTS 571;TBAS s.235].

sar: Sahillerde yetişen, kerestesi küçük bir çam [DS X 3542]

saraca erük: Bir tür erik [Gerze–Sn.]-[SOS s.119].

saracak: *Ebegümeci* [DS X 3542; TBAS s.235].

sārah ~ sārak: Yüksek kesimlerde yetişen bir mantar türü [AA 151; OYA 354].

saray bağı: *bk. boyluk ağacı* [TYA s.205].

saray çiçeği: Hezaren [TS II 1910].

saray menekşesi: Gösterişli ve bol çiçekli bir tür menekşe [TS II 1910].

saray otu: Göllerde olan bir bitki [AMA s.319].

saraypatı: Güzel çiçekleri için yetiştirilen bir süs bitkisi, *Callistephus sinensis*, [TS II 1910].

sardalya ~ sârdana: Şaraplık bir kara üzüm türü [Güney s.687].

sardunya <İt.: *Sardunyangillerden*, çoğunlukla pembe çiçekler açan, yaprakları ekşi bölmeli, gövde ve yaprakları üzerinde hoş kokulu salgı tüyleri taşıyan, süs bitkisi olarak yetiştirilen, çok yıllık, otsu bir bitki, *geranium*, [TS II 1910; BTS 571].

sarek: 1. Bir çiçekli çayır bitkisi; 2. Keten [Siv.2; TBAS s.235].

sarı ağı: Zifiri [TBAS s.235].

sarı alıç: Alıç [TBAS s.235].

sarı av: Sarı renkte çiçek açan çalı [Dur.].

sarı beşparmak otu: Bir tür ot [*Potentilla recta* L.; Ank.Ahlat. s.35-40].

sarı boya: Sumak [TBAS s.236].

sarı buda: Sarı buğday [ETAS].

sarı can: Sumak [TBAS s.236].

sarı centiyan: *Centiyane* [TBAS s.236].

sarı civanperçemi: *Civanperçermi* [TBAS s.236].

sarı çalı: Ayrı taç yapraklı *ikiçeneklilerden*, çiçekleri sarı, meyvesi ekşi ve kırmızı renkte, kabuğu ve kökü solucan düşürücü ilaç olarak kullanılan bir bitki, Kadıntuzlugu, amberbaris, *Berberis vulgaris*, [TS II 1911]

sarı çalı: Karamuk [TBAS s.236].

sarı çam: *Çamgiller* familyasından, her dem yeşil, iğne yapraklı, 5-15 m kadar boyda, 100-2700 m yüksekliklerde ve ülkemizin Karadeniz Bölgesi'nde, kısmen de Sivas, Erzincan ve Sarıkamış'ta orman oluşturan bir ağaç türü, *Pinus Sylvestris*, [BTS 572;TBAS s.236].

sarı çiçek: 1. Çuha çiçeği; 2. Ölmez çiçek [TBAS s.236; TS II 1911]

sarı çiğdem: Çiçekleri sarı renkli çiğdem [TS II 1911; TBAS s.236].

sarı çiriş: Çiriş [TBAS s.236].

sarı çubuk: İnce ve çubuk şeklindeki gövdeleri sarı renklidir. Gövde özelliklerine bağlı olarak “sarı çubuk” adı verilmiştir. *Fontanesia philliraeoides-Oleaceae*; [TBAS s.228].

sarı diken: Altın diken. Dikenli, tüylü, iki veya çok yıllık otsu bir bitki, *Scolymus Hispanicus*, [TS II 1911; TBAS s.236].

sarı dirfil: Sarı renkli bir tür yonca [TÇA s.84].

sarı elma: Bir tür elma [Fatsa–Or.;Çarşamba,Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.115].

sarı erik: Zerdali [TBAS s.236; TS II 1912;KYAS s.205: Kırş.].

sarı geven: Geven [TBAS s.236].

sarı gül: Gül [TBAS s.236].

sarı iskorçina: İskorçina [TBAS s.236].

sarı kantaron: Kantaron [TBAS s.236].

sarı kız mantarı: *Cincile* [TBAS s.236].

sarı kokulu: *Erantis hyemalis* [L.] *Salisb* [Ranunculaceae]. 5-15 cm yükseklikte, yumrulu, sarı çiçekli, otsu ve çok yıllık bir bitkidir, özellikle Güney ve Doğu Anadolu dağlarında yetişir. Yumruları süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır. Akseki [Antalya] bölgesinde *sarıkokulu* adıyla tanınmaktadır. *Eş anl.Kar çiçeği* [Akseki-Antalya], *kovancık* [Akseki-Antalya]-[TBAS s.236].

sarı kök: Sumak [TBAS s.237].

sarı mantar: 1. Şapkası soluk sarı, esmer benekli ve zehirli olmayan bir mantar türü, *Amanita citrina*, [BTS 573]; 2.Zehirli mantar [TBAS s.237].

sarı mercimek: Sarı renkli bir tür mercimek [TS II 1912]

sarı nilüfer: Nilüfer [TBAS s.237].

sarı odun: Sumak [TBAS s.237].

sarı ot: 1. 30 cm kadar yükseklikte, bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. Ekin tarlaları içinde yetişir. *Eş anl. kayşak* [Ankara] *Boreava orientalis Jaub et Spach* [Cruciferae]; 2. Kaymak otu; 3.*Centiyanğiller* familyasından; gök yeşili renginde bir bitkidir. Nemli kumsallarda yetişir. Sapı ince, yaprakları dipten çiftler çiftler bitişiktir. Çiçekleri sarıdır. Karadeniz Bölgesi'nde bulunur. [TBAS s.237; DS X 3548;Tıb.]. *krş.düğünçiçeği*

sarı papatya: 20-45 cm yükseklikte, çok yıllık, sık tüylü, otsu ve sarı çiçekli. Çiçekleri sarı renkli boyar madde olarak kullanılır. *Eş anl. Boyacı papatyası, öküzgözü. A. Tinctoria*L. Var. *Tinctoria*: Kurutulmuş çiçekli dalları, Bursa aktarlarında saçları sarı renge boyamak için satılır. *Anthemis tinctoria* [Compositae]-[Ank.Ahlat. s.35-40; TS II 1913; TBAS s.237]. *bk. beyaz papatya*

sarı peygamber çiçeği: Bir tür çiçek [Centaurea solstitialis L.;Ank.Ahlat. s.35-40].

sarı püren: Kantaron [TBAS s.237].

sarı savran: Ölmezçiçek [TBAS s.238].

sarı söğüt: Söğüt [TBAS s.238].

sarı süsen: Batakılık süseni [TBAS s.238].

sarı sütleğen: Dereotuna benzer bir ot [Euphorbia tinctoria Boiss. & Huet ex Boiss.;Ank.Ahlat. s.35-40].

sarı şebboy: 1. *bk. şebboy*; 2. *bk. adî şebboy* [TBAS s.238; BTS 6]

sarı şekeri: Kendisine has kokusu olan bir armut türü [KAYMA s.492].

sarı tekesakalı: Yemlik [TBAS s.238].

sarı yaprak: Sumak [TBAS s.238].

sarı yazma: Sarı, sulu, lezzetli bir armut [KAYMA s.492].

sarı yemiş: Şeftali [DS X 3546].

sarı yonca: Kokulu yonca [TBAS s.238].

sarı zambak: Çiriş [TBAS s.238].

sarıağu: Sarı çiçekli ve yaprakları ağılı, bodur bir çeşit ağaç [DS X 3544]

sarıyak mantarı: *Gomphidius viscidus* Fr. Ex L. [Gomphidiaceae]: Yenen bir mantardır. *Gomphidius glutinosus*Fr. Ex Schaeffer. Sümüklü mantar. Yenen bir tür mantar [TBAS s.235].

sarıballıbaba: *Sarıballıbaba*, nemli ormanlarda ve çukurlarda, çalılıkların arasında, çitlerin ve duvarların dibinde, moloz yığınlarında, gölgeli ve nemli bölgelerde ve ısırgan otunun bulunduğu yerlerde yetişir. [*Lamium Galeobdolon*;Tib.].

sarıbaş ~ sarıbaş: 1 m kadar yükselebilen, çok yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri boyar madde olarak kullanılır. *Centaurea macrocephala* Muss. Puschk. Ex filld [Compositae]; 2. Güzün ekilen bir tür buğday zâtı [EYA 425; TBAS s.236; DS X 3544; EİA III 270]. *bk. peygamber çiçeği*

sarıbursa: Siyah kılçıklı dolgun taneli buğday [SİYA s.682].

sarıbuzgulu: Sert kabuklu, tursusu yapılan bir çeşit sarı üzüm [DS X 3544]

sarıcaerik: Ekşi, çok sulu bir çeşit erik [DS X 3545]

sarıfiğ: Sarı renkli fiğ [TS II 1912]

sarıgöbek elması: Sarımsı yeşil sonbahar elması [DS X 3545]

sarıhızır elması ~ sarıhıdır elması: Bir çeşit elma [DS X 3545]

sarıkantaron: *Kılıçotugiller* familyasından; mayıs - eylül ayları arasında sarı renkli çiçekler açan, 30 - 100 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.].
krş. kılıçotu

sarıkılçık: Bir çeşit pirinç [DS X 3545]

sarıklık: Çiğdem [DS X 3545; TBAS s.236].

sarıkoğuk: Bir çeşit incir [DS X 3545]

sarıkök: *Zencefilgillerden* bir çeşit bitki, zerdeçal [DS XII 4672]

sarımantı: Şebboy çiçeği [DS X 3546]

sarımsak hardalı: *bk. sarımsak otu* [TBAS s.237].

sarımsak otu: *Turpgillerden*, 20-80 cm yükseklikte, iki yıllık, sarımsak kokulu, beyaz çiçekli ve otsu bir bitkidir. Taze yaprakları sarımsak yerine kullanılır. *Eş anl. sarımsak hardalı. Alliaria petolata [Bieb.] Cavara et Grande [Cruiferae]*-[TS II 1913; TBAS s.237;Tıb.]

sarımsak salebi: Deli salep [TBAS s.237].

sarımsak soğanı: Soğan [TBAS s.237].

sarımsağ ~ sarımsak [yabanî]: *Zambakgiller* familyasından; bütün kısımları keskin kokulu, 30-100 cm yüksekliğinde, otsu bir bitkidir. Bazı *allium [liliaceae]* türlerinin soğan veya yaprakları Anadolu'da sarımsak [*sativum*]

yerine kullanılır. Kullanılan başlıca türler şunlardır. *Allium ampeloprasum* L.: Kaya sarımsağı [Adana]. *Allium macrochaetum* Boiss et Hausskn: Kaya sarımsağı [Tunceli]. *Allium scorodoprasum* L.: Taş sarımsağı, köpek sarımsağı.[TBAS s.237;AA 151;TS II 1913; BTS 574; DS X 3533; EMİYA s.769;ETAS]. bk. *sarmısah* vd. ~ *soğan*

sarıoturak fasulye: Sırığa sarılmayan bir çeşit fasulye [DS X 3546]

sarıparmak: Havuç [DS X 3546]

sarıpatlıcan: Domates [DS X 3546]

sarısabır: *Zambakgillerden*, çok yıllık, etli yapraklı ve sarı çiçekli bir bitkidir. Vatanı Kuzeydoğu Afrika olan bu tür çok eski zamanlardan ülkemizde Akdeniz Bölgesi'nde yetiştirilmektedir. Türkiye'de Demre [Antalya] yakınındaki tiyatro harabelerinde bulunmaktadır. Yapraklarından elde edilen usare müşhil olarak kullanılır. *Eş anl. Ağu* [Demre-Antalya], *sabırlık*. *Agave americana* [Amaryllidaceae] türüne de aynı ad verilmektedir [Antalya]. *Aloe arborescens* Miller: Testere [Antalya]. Vatanı Güney Afrika olan, kırmızı çiçekli ve dişli yapraklı bir tür. Ege ve Akdeniz bölgelerinde bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Aloe vera* L. [Liliaceae]-[TBAS s.238;TS II 1913; BTS 574; DS X 3546;EİA s.270;Tıb.]. *krş.azvay*

sarısalkım: *Baklagillerden*, salkım durumunda sarı çiçekleri bulunan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaç, *Laburnum anagyroides*, [TS II 1913;Zeh.Bit.].

sarıtoppaş: Sarı ve kılçıklı buğday [DS X 3546;SİYA s.682].

sarıyap: Bir tür elma [Fatsa—Or.]-[SOS s.115].

sarıyazlık: Az taneli ak buğday [DS X 3546]

sarızağar: Çiğdem [DS X 3546;TBAS s.238].

sarızambak: *Zambakgillerden*, beyaz çiçekli bir bitkidir. [Tıb.;TS II 1913]*krş. çirişotu*

saribaş: Güzlük ekilen bir tür buğday [EİA s.270].

sarioza: *Sarısabır* denilen bitki [EİA III 270]

sarmalık: Yılanyastığı [TBAS s.238].

sarmaşıl ~ sarmaşık ~ sarmasu ~ sarmaşuk: 1. Kahkaha çiçeği; 2.Yerde uzayıp giden mor ve beyaz çiçekleri olan bitki. *Sarmaşıkgillerden*, çok yıllık, tırmanıcı, kalın köklü, sarımsı yeşil ve küçük çiçekli ve otsu bir bitkidir. Taze sürgünleri Batı Anadolu [Fethiye-Muğla, İzmir] pazarlarında satılır. Taze hâlde salata hâlinde yenir veya börek harcına katılır. *Eş anl. acı tilkişen, dövülmüş avrat otu, gavur tilkişeni, kara asma. Tamus communis L. Subsp. Cretica [L.] Kit Tan [Dioscoreaceae]-Hedera helix* [TS II 1915; TBAS, 238; DS X 3547; Siv.2;Tıb.Bit.;Tıb.; TBAS s.238].

sarmısağ ~ sarmısağ ~ sarmisa ~ sarmusağ ~ sarsımak: Sarımsak [ÇYA 246; SİMA s.292;Ger. s.341;EİA s.271;EİA s.271;EYSV s.182].

sarol ~ sarul: Sarı ve kırmızı renkte iki türü olan ekşi bir yaban eriği. Can eriği [Şav.; ARDER s.305;DS X 3548].

saru armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.; Fatsa –Or.; Durağan–Sn.]-[SOS s.109].

saru burunsuz armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.109].

saru elma: Bir tür elma [Akkuş Gölköy–Or.; Durağan –Sn.]-[SOS s.115].

saru erük: Bir tür erik [Gölköy–Or.; Tekkeköy, Vezirköprü–Sm.; Dikmen, Durağan –Sn.]-[SOS s.119].

saru söpü: Bir tür armut [Gölköy, Korgan–Or.]-[SOS s.110; OYAA s.137].

saru-: Bir tür armut [Fatsa –Or.]-[SOS s.109].

saruca: Bir tür armut [Samsun–Sm.]-[SOS s.110].

sarugöbek elması: Bir tür elma [Or.]-[SOS s.115].

saruhoban: Bir tür erik [Boyabat –Sn.]-[SOS s.119].

sarusöp: Bir tür armut [Gölköy-Or.]-[SOS s.110].

sarusöpü: Bir armut çeşidi [MBTS III 2834; AA 151]

Sashu: Bir ağaç türü [Şav.].

sası: Bir çeşit ot [DS X 3549; MBTS III 2684; SİYA s.682]

saşma: Saman irisi. Ahırda hayvanların altına “kumluk” olarak serilir [KAYMA s.492].

sāt: Söğüt ağacı [KYA s.496].

sata: Budanan asmadan kesilen dallar [EYSV s.182].

sâter: *Salureja hortensis* L. [*Labiatae*]. 10-35 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu, basit yapraklı, mor veya beyaz çiçekli bir bitki. Orta ve Güney Anadolu bölgelerinde yabanî olarak yetişmektedir. Bahçelerde de yetiştirilir. İstanbul ve Bursa belgelerinde korutulmuş bitki baharat olarak kullanılmaktadır. *Bk. Anık, kaya kekiği, kekik. Eş anl. Anık* [Erguvan-Malatya], *çibriska* [*Bu ad Yugoslav göçmenlerinin etkisi ile kullanılmaya başlanmıştır.*], *çipriska, çubriz, geyik otu, zâter. Sâter-i berri: Kekik*[TBAS s.238].

sâüd: Söğüt [Seben s.244].

sav: 25-40 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. Van bölgesinde, toprak üstü kısımları peynir ve çökeleğe konur. *Ranunculus polyanthemos* L. [*Ranunculaceae*]-[TBAS s.239]. *bk. çünkü ~ düğün çiçeği*

savalak: Toprağa yapışık şekilde büyüyen yayvan ot [Uzk. Kurduköy;EDSK-II s.259].

savat: Şalgam [DS X 3553; MBTS III 2688]

savdali: Evelek, mantar [OYA 354]

savul: Ayı gülü [TBAS s.239].

sayut: Mısır [DS X 3561]

saz elması: Bir tür elma [Durağan-Sn.]-[SOS s.115].

saz otu: *Schoenoplectus lacustris* [L.] Palla, subsp. *Lacustris* [syn: *Scirpus lacustris* L.;Cyperaceae]. 40-300 cm yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Su kenarlarında yetişir [TBAS s.239].

saz: İnce kamış, hasır otu, kiliz, kofa. *Hasırgiller* familyasından; düz ince uzun, dayanıklı olan yaprakları; minder ve yastık gibi şeyleri doldurmaya, hasır örmeye yarayan bir sazdır. Bataklıklarda yetişir. [TS II 1925; MBTS III 2697;Tıb.]. krş. *hasırotu*

sazak: Mersin [TBAS s.239].

sazan: Saz bitkisi [DS XII 4677; MBTS III 2697]

sazat: Mısır [DS X 3562]

sebo: Sebboy çiçeği [Ad. 326].

sebuzek diken: bk. *arakçıl* [DS I 294]

sebze ~ sepze <Far.: Çürümeye bırakıldıklarında mantar oluşturan, genellikle yeşil renkli, pisirilerek yenilen Bitkiler veya bunların taneleri [TS II 1927; BTS 577; DS XI 4355; DS XII 4675; Dört. s.388].

seçiler otu: Kurşun otu [TBAS s.239;EA 129; UA s.94].

sedef otu <Ar.: *Ruta* [rutaceae] türlerine yerilen genel ad. *Sedefotugillerden*, hekimlikte kullanılan, 50 cm kadar yükselebilen, özel kokulu, sarı çiçekli, çalı görünüşünde, çok yıllık bir ağaççık. Çok yıllık, çalı görünüşünde, sarı çiçekli ve kuvvetli kokulu bitkilerdir. Anadolu'da iki türün yetiştiği bilinmektedir: *Ruta chalepensis* L. *R. Montana* [L.] L.-[TS II 1929; BTS 577;TBAS s.239;Zeh.Bit.].

sedir [I]: *Cedrus libani* A. Rich. [Pinaceae]. Kışın yaprağını dökmeyen, kozalaklı ve büyük bir ağaçtır. Toros ve Antitoros dağlarında bulunur.

Odunundan sarı katran denen bir katran elde edilir. *Eş anl. Hamalak, kamalak, katran ağacı, toros sediri* [TBAS s.239;TS II 1930; BTS 578;Kahramanmaraş]-[Ağ.].

sedir [II]: Domates fidesi [SİYA s.684].

sefit: Kızılçık [TBAS s.239].

seftali ~ **sefteli**: Şeftali [Çay s.287; Ada. s.151].

seftila: Kırmızı renkli seker pancarı [DS X 3564].

seguga: Yaban armudu [Ad. 326].

seğelek ~ **seğerek**: Keten [TBAS s.239].

seğrek: Keten [TBAS s.239].

seher armudu: Bir tür armut [Korgan–Or.]-[SOS s.110].

seher otu: Sütleğen [TBAS s.239].

seke: Yuvarlak, tatlı bir çeşit armut [DS X 3567].

sekül: Ağaç yaprakları [Erz.Mer. s.212].

selam (otu)<Ar.: *Maydanozgillerden*, 1-2 m boyunda, pis kokulu, Hekimlikte kullanılan bir bitki, *Levisticum*, [TS II 1935].

selb: Servi ağacı. [DİAT 275: Ay.].

selecek <Ar.: Erguvan çiçeği [DS X 3575; MBTS III 2720;TBAS s.239].

selemen armudu: Armut türü [OYA s.137;SOS s.110].

sêlfi: Selvi [KİAT 344: Vak.]

selina ~ **selna**: Kereviz [DS X 3576; DS X 3578]

selinti: Selin getirdiği ağaç parçaları [Mal.-Ak.].

sellep: Salep [TBAS s.240].

selmi: Servi ağacı [DİAT 275: Ter.].

selsepet sakızı: Yakı otu [TBAS s.240].

selvi: *Servigiller* familyasından; genellikle kış aylarında yaprak dökmeyen bir ağaçtır. Birçok çeşidi vardır. “Adi servi” 20-30 m kadar boy alabilen, sütun şeklinde bir servi türüdür. [Tıb.; TBAS s.240; AnYuk.]

semelek: Çoban kavunu [AAT 253: Ams.]

sememe <Ar.: Çok küçük ve renkli bir çeşit kavun [KYAS s.208: Kırş. ve çevresi;Erz.Mer. s. 212].

semer otu: Hasır otu [TBAS s.240].

semerci sazi: Hasır otu [TBAS s.240].

semiz kabak: Şeytan şalgamı [TBAS s.240].

semizebe: *Semizotu* [TBAS s.240].

semizebe: *Semizotugiller* familyasından; bir yıllık otsu bir bitkidir. Gövdesi toprak üzerine yatık, yaprakları sapsız ve etlidir. Yenilen kısmı, küçük, yuvarlak yeşil yaprakları ve körpe saplarıdır. [Tıb.]. *krş.semizotu*

semizlik: *Semizotu* [TBAS s.240; DS X 3580].

semizotu: 10-20 cm boyunda bir yıllık, basit ve etli yapraklı ve sarı çiçekli otsu bir bitkidir. Türkiye’de iki alt türü bulunur: *Subsp oleracea*: Yabanî semiz otu, bostangüzeli [Ladik-Konya]. *Subsp sativa* [Haw.] *Celak*: Bahçe semiz otu. Yapraklı dalları çiğ olarak salatayla veya pişirilerek yenir. *Eş anl. Cibille, çilbirotu, elmelik, erekleme, parpar, perper, perpertiken, perpetöyün, perpin, perpine, pırpırım, pırpır, pırpıri, pırpırım, pırpırüm, pırpırün, pürpürüm, pürpürün, semizebe, semizlik, soğukluk* [Adana, Antakya], *soyukluk, tohmegan, tohmegen, tokmagan, tokmakan, töğmeken, töhmekâan, töhmeken, tökmekan, tökmeken, töymekan, töymeken, tühmeken. Portulaca*

oleracea L. [*portulacaceae*]-[TBAS s.240; TS II 1939; DS X 3580; Gelibolu; Yer.Bit.Bel.; Or.-Zir.;Tıb.]. *krş.semizebe*

sengeç: Elma [TBAS s.240].

sengo: Ceviz meyvesinin yeşil kabuğu [Şav.].

senkeç: Elma [TBAS s.240].

sepelek: Bir tür erik [Ayancık –Sn.]-[SOS s.119].

sepet çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

sepetçi söğüdü: *Söğütgillerden*, yaprakları uzun, dalları sepet örmeye elverişli bir söğüt türü, sokrun, *Salix viminalis*, [TS II 1941;TBAS s.240].

sepik ~ serpik: 50 cm kadar yükselebilen, hayvanlarda zehirlenmelere neden olan, çok yıllık ve sarı çiçekli bir bitki, *Lotus corniculatus*, *Lotus corniculatus* L. [*Leguminosae*]. *Eş anl. gazelboynuzu, şerpik* [Doğanhisar-Konya [TBAS s.240, 257].

serçe basa- elması: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.115].

serçe otu: 1. Gıvışgan otu; 2. Kuş otu [TBAS s.240; DS X 3586]

serçedili: Kuş otu [TBAS s.240].

serende armudu: Armut türü [OYA s.137;Gölköy-Or.]-[SOS s.110].

serender bağı: Boyluk ağacı [TYA s.207].

serendi armudu: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.110].

serendü: Armut türü [OYA s.137; SOS s.110: Fatsa-Or.].

sergel otu: Suyu lapası egzamaya iyi gelen bir ot [KAYMA s.494].

sergen: Kırmızı, sırası az bir çeşit üzüm [DS X 3588]

sergi garası: *bk. gara üzüm* [GA s.588].

sergi üzümü: Kalın kabuklu bir çeşit üzüm [DS X 3589]

sergi: Kilimlerin üzerine serilmiş buğday [Güm.Gök.]

serhişing: *Puschikinia scillodes* Adams [*Liliaceae*]. Soğanlı, otsu, çok yıllık ve mavi çiçekli bir bitki. Van ve Hakkâri bölgelerinde yaprakları sebze olarak kullanılır [TBAS s.240].

serkile: Mavi çiçeklerinden kara boya çıkarılan ot [DS X 3590].

serpene: Dala destek verilen ağaç [KBAYA 203].

serpenekıran ~ sepenekıran: İnce kabuklu, yuvarlak taneli bir çeşit ak üzüm [DS X 3583; DS X 3590].

sert armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.110].

sert elma: Bir tür elma [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.115].

servi: *Cupressus sempervirens* L. [*Cupressaceae*]. Kışın yapraklarını dökmeyen yüksek bir ağaç. Kozalakları kabız olarak kullanılır. *Eş anl. Selvi* [TBAS s.241; TS II 1949; DS X 3577; DS XI 4359; DS XII 4680].

sete: Üzüm teveğinin kalın dalı [EYSV s.183;HA s.158].

setenakıran: Bir tür üzüm [18.5;SİMA s.292].

seteş: Topuz otu [TBAS s.240].

setin ~ seytin ~ sēytin: Zeytin [MA s.307;Baba. s.398;Ber.s.208;NDSK s.53].

sévli ~ sevlü: Selvi ağacı [OAAD 257: Yoz.;GİAT, 304: Mal.;DİAT 275: Tm.].

sevsen: Süsen [TBAS s.241]. *krş. süsen*

seyelik: Keten [TBAS s.241].

seyrek: Keten tohumu [EYSV s.185].

seyreksiçe: Uzun taneli, ak bir çeşit üzüm [MBTS III 2764; DS X 3598]

seyrik: Keten [TBAS s.241].

sezü: *bk. mantar meşesi* [TS II 1958]

sıcak otu: 1. Acı yavşan; 2. Kısamahmut otu [TBAS s.241].

sıçan diken: *Tavşan kirazı*. Bir çeşit dikenli bitki, *Cardinis, Acenthoides*, [DS X 3600; MBTS III 2768; TBAS s.241; Siv.2].

sıçan otu: Farekulağı [TBAS s.241; TS II 1960]

sıçankulağı: Farekulağı [TS II 1960; TBAS s.241].

sıdılak: Ağustos ayında yetişen, *çavuş üzümünden* küçük taneli bir çeşit ak üzüm [DS X 3601]

sığ: Fazladan biten mısır [TYA s.209].

sıgala ağacı: Günlük ağacı [TBAS s.241].

sıgala yağı: Günlük ağacı [TBAS s.241].

sığeç: Yaprığı dökülmüş ağaç [SİTİAT s.261: Siv.].

sığır baldıranı: Bir çeşit baldıran otu [DS X 3603]

sığır mantarı: Cincile, zehirli mantar [TBAS s.242].

sığır otu: *bk. sığırkuyruğu* [TBAS s.242].

sığirdili mantarı: Balaban mantarı [TBAS s.241].

sığirdili: *Anchusa [boraginaceae]* türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, batıcı tüylü ve mavi çiçekli bitkiler. *Sığirdiligillerden*, 30-60 cm yükseklikte, çiçekli dalları idrar arttırıcı olarak kullanılan, çok yıllık ve otsu, batıcı tüylü ve mavi çiçekli bir bitki. *Eş anl. arı çiçeği, arı otu, gövrek* [Daday-Kastamonu]. *Anchosa azurea Miller*: Güriz [Doğu Anadolu]. Yaprakları sebze olarak kullanılır. *A. Officinalis L.*: Sığirdili. *A. Strigosa Labill*: Güriz [Doğu Anadolu].

Yaprakları sebze olarak kullanılır. *Anchusa officinalis*, [TS II 1962; Zeh.Bit.;UBA s.115;TBAS s.241]. *bk. ıspit*

sığırközü: *bk. sığırkuyruğu* [DS X 3603; TBAS s.241].

sığırkuyruğu: 1. Labada; 2. *Verbascum* [*scrophulariaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir, iki veya çok yıllık, otsu, genellikle sarı ve nadiren mor çiçekli bitkilerdir. Türkiye’de 250 kadar tür bulunduğu bilinmektedir. Erzurum ve Kars bölgelerinde çiçek durumu sebze olarak kullanılır. Çiçeklerinden ipliği sarı renge boyamak için yararlanılmaktadır. *Eş anl.Bozkulak* [Mersin], *danakuyruğu* [Akseki-Antalya], *kurtkulağı* [Çepni, Gemerek-Sivas], *öküzpürçüğü* [*öküzkuyruğu*], *sığırközü*, *sığır otu*, *sığırsideği*, *yün otu*, *zinemit* [Alanya-Antalya]. *Verbascum asperuloides* Hub. Mor: Yalangı otu. *V. Densiflorum bertol*: Çiçekleri balgam sökücü olarak kullanılır. *V. Glomerulosum* Hub. Mor: Akseki [Antalya] bölgesinde tohumları balık avlamakta zehir olarak kullanılır. *V. Olympicum Boiss*: Uludağ’a [Bursa] özgü bir türdür. *V. Phlomoides L.*: Çiçekleri balgam söktürücü olarak kullanılır. *V. Sinuatum L.*: Tohumları balık avlamakta zehir olarak kullanılır. *V. Speciosum Schrader*: Ayıkulağı [Gaziköy-Tekirdağ], zetve [Pülümür-Tunceli]. *V. Thapsus L.*: Çiçekleri balgam söktürücü olarak kullanılır. *Verbascum lasianthum boiss.*[*Verbascum spp.*;Gir.;TS II 1962; BTS 588; DS X 3603;Yer.Bit.Ar.;EŞF s.315;TBAS s.242;TÇA s.84;Or.-zir.;SİYA s.684;UBA s.115;Şab.; Tıb.;Tok.-Ay.].

sığırödü: Kırlarda görülen bir tür çalı cinsi bitki [TS II 1962].

sığırsideği: *Sığırkuyruğu* [TBAS s.242].

sığırsoğanı: Soğan gibi kokan bir çeşit yaban otu [DS X 3604].

sığirtikenı: Sığırlarda yağ yapan bir çeşit bitki [DS X 3604].

sıgla ağacı: Günlük ağacı [TBAS s.242].

sıgla: Ülkemizde Muğla ilinde yetişen, 20 m yüksekliğe Erişebilen, çınar görünüşünde bir ağaç, *Liquidambar orientalis*, [TS II 1962].

sığran: Isırgan otu [Gün.;Rize].

sıır: Sığır [Bey.306;Seben s.244;OYA 354]

sık kuduz otu: Bir tür ot [Alyssum condensatum Boiss & Hausskn.;Ank.Ahlat. s.35-40].

sık tatlı hardal: Hardal otunun bir çeşidi [Erysimum crassipes Fisch.&Mey.; Ank.Ahlat. s.35-40].

sıkali: Bir tür armut [Gölköy–Or.]-[SOS s.110].

sıkbaşı kangal: Bir tür ot [Carduus pycnocephalus L.;Ank.Ahlat. s.35-40].

sık naz: Sık, yuvarlak, ak taneli bir çeşit üzüm [DS X 3607].

sıksarı: Bir çeşit sarı ve yuvarlak taneli üzüm [DS X 3607].

sılcan ~ suncan ~ sincar ~ suncan (dikenli): *Karaçalı*. Sakızlı bir tür dikenli çalı, *Astragalus*, [OYA 354;TS II 1967; TBAS s.242,243, 244; DS X 3610; MBTS III 2801]. *krş. silcan*

sımak: Bir çeşit bitki [DS X 3608; MBTS III 2777]

sımal: İnce dal [Bil. s.933].

sımbara: Bir tür ot [Trabzon, Akçaabat] *Satureja spicigera* [C. Koch] Boia [TBAS s.298].

sımıska: Ayçiçeği çekirdeği [EŞF s.314].

sınap <Ar.: Küçük yapılı bir çeşit elma [DS XII 4689; MBTS III 2778]

sınap elması: Bir tür elma [Fatsa–Or.]-[SOS s.115].

sıntıraç: Meyve vermeyen kızılıcık [ARDER s.307].

sıra: *Kefe kimyonu*. Kimyon ve buna benzer Kokulu bir ot [DS X 3614; MBTS III 2780; TBAS s.242].

sıraca otu: *Siracagiller* familyasından; pis kokulu, çok yıllık otsu bir bitkidir. “Boğumlu sıracaotu” ve “köpeksıracaotu” en yaygın olan türlerdir. [*scrophuiaria*;Tıb.;TS II 1970].

sıraca: *Silcan* [TBAS s.242; MBTS III 2781; TS II 1970].

sırgan ~ sırğan ~ sırğan: Isırgan [TBAS s.242; TYA s.210; MKK; OYA 354].

sırgan otu: Isırgan [TBAS s.242;Bül.].

sırık domatesi: Dalları sırikla desteklenerek yetiştirilen, iri, düzgün ve etli meyve veren bir tür domates [TS II 1971]

sırık fasulyesi: Dalları sırikla desteklenerek yetiştirilen, ince, uzun, kılçıksız bir tür fasulye [TS II 1972]

sırım: Bataklık kıyılarında biten, sert yapraklı bir çeşit bitki [DS X 3616; MBTS III 2783]

sırımbağı ~ sırımağı: 50-100 cm yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, sarımsı yeşil çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Yaprakları ve meyveleri zehirlidir. *Eş anl. Kurtbağı, sırımbağı. Daphne pontica L. [Thymelaeaceae]-* [TBAS s.242; MBTS III 2783]. *bk. dafne*

sırımsız: *Ayşekadın fasulyesi* [DS X 3616]

sırsıçlu armudu: Armut türü [OYA s.138;Gölköy–Or.]-[SOS s.110].

sırsıdi: Çok kokulu bir çeşit çiçek [DS X 3618]

sıska ~ sıska: Arpacık soğanı; soğan tohumu [TYA s.211;SİYA s.686].

sıtma ağacı: *Eucalypus [Myrtaceae]* türlerine verilen genel ad. Vatani Avustralya olan ve kışın yaprak dökmeyen ağaçlar. Bazı türleri Güney ve Batı Anadolu sahil şeridinde yetiştirilmektedir. *Eş anl. Ökalyptüs, sulfata ağ.* [Adana]. *Eucalypuscamaldulensis Dehnh [syn. E. Rostrata Schlecht.]:* Adana okalyptüsü. Memleketimizde en yaygın olan türdür [TBAS s.243;Tıb.]. *krş. okalyptüs*

sıtma eriği: Bir tür erik [Durağan–Sn; Havza–Sm.]-[SOS s.119].

sıtma otu: 1. Bir m kadar yükselebilen, çalı görünüşünde, otsu, tüylü ve çok yıllık bir bitki. Çiçekleri kırmızı, pembe veya beyaz renklidir; 2. Kırmızı kantaron; 3. Kurşun otu; 4. Yavşan *Eupatorium cannabinum* L. [Compositae]-[TBAS s.243; DS X 3621].

sıvarma: Sulak yerlerde yetişen kavun [DS X 3622]

sıyırma (pakla): 1. Taze fasulye; 2. Taze börülce; 3. Hayvanlara yedirilen bir çeşit dikenli bitki, *eşek diki*ni [DS X 3625, 4693; MBTS III 2788; DS X 3625; TBAS s.243; UBA s.115].

sıyırmadikini: *Deve diki*ni [DS X 3625]

sıyırtma: *Eşek diki*ni [TBAS s.243].

sidikli meşe: Yanarken su çıkaran bir meşe türü [MBTS III 2790; TS II 1979]

sifila: Yaş yapraklı çalı [Rize].

siğil otu [1]: *Heliotropium* [boraginaceae] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, yumuşak tüylü, beyaz veya sarımtırak çiçekli bitkiler. Türkiye’de on beş kadar tür bulunmaktadır. Taze yaprağın ezilmesiyle elde edilen usare siğilleri yok etmek için siğil üzerine sürülür. *H. Europaeum* L. Türü ateş düşürücü, safra söktürücü ve yara iyi edici olarak tanınmıştır. Gaziantep bölgesinde *H. Dolosum* De Not türüne de *siğil otu* adı verilmektedir. *Eş anl. Boz ot* [TBAS s.243; SİYA s.686; SİYA s.686].

silağabağı: Süs kabağı [Aks.II-302].

silar: Yaban eriği [DS X 3632]

silcan: *Böğürtlen diki*ni. *Smilax* [Liliaceae] türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken, dikenli, tırmanıcı ve çalı görünüşünde bitkiler. Genç sürgünleri sebze olarak kullanılır. İstanbul pazarlarında *dikenucu* veya *dikenözü* adı altında satılmaktadır. Meyvenin *arillusu* eskiden gıcır [Rize

bölgesinde mamula veya mamuli] adı altında damla sakızı yumuşatmakta kullanılırdı. Aşağıdaki türler Türkiye’de yetişmektedir. *Eş anl. Çıtırğı, diken otu, dikenözü, dikenucu, gıcır diken, kara silcan, kırçan, mamula* [Rize], *mamuli* [Rize], *mehrocan, melevcan, melevcen, meleviçen, melocan, melövcen, merevcen, merevücen, merülcen, mevlücen, öz diken* [Trabzon], *sıraca*, [Gözse-Mersin], *sircan, yaban saparnası, zilcan, zincan, zırmılak, zincah, zincer*. Meyvelere *müzdelek* denir. *Smilaxaspera* L.: Meyveler kırmızı veya siyah renkli. s. *Excelsa* L.: Öz diken [Trabzon], zimbilaçi, zimilaci, zimilaçi, zimilas [Rize]. Meyveler kırmızı renkli. Meyvelerinden gıcır elde edilir [Trabzon]. *Bk. Tavşan kirazı* [TBAS s.243;Gazi. s.223;Or.-zir.]. *krş. diken ucu ~ melocan*

sile: Bataklıkta çıkan dikenli bir çeşit ot [DS X 3633]

silindirçiçeği: Hatmi çiçeği [DS X 3635]

silk: Pancar [DS X 3635; MBTS III 2796]

silr: Erik [TBAS s.243].

sim: 1. Kara yemiş; 2. Nergis [TBAS s.244].

simişka: Ayçiçeği [DS X 3637]

sinameki: *Baklagiller* familyasından; bütün sıcak bölgelerde yetişen, sarı çiçekli otsu veya ağaçsı bir bitkidir. 400’den fazla türü vardır. Çiçekleri, yapraklarının dibinden çıkar. Uzun salkım şeklindedirler. Meyvesi, baklaya benzer. Basık silindirimsi, odunsu ve sert kabukludur. [*cassia*;Tıb.;TS II 1986; BTS 593].

sincan diken: *Karaçalı* [TBAS s.244].

sincer: Dikenli bir bitki [Dört. s.388].

sincibil ~ sincilip: Rezene [TBAS s.244].

sinek mantarı: Bir mantar türü [TS II 1987;TBAS s.244].

sinekkanağı: 1. Kekik; 2. Mercanköşk [TBAS s.244].

sinekkapan: *Salkım çiçeği. Droseragillerden*, Kuzey Karolina bataklıklarında yetişen, yapraklarına konan sinekleri, böcekleri sıkıp emen bir bitki, *Dionaea muscicapa*, [TS II 1987;TBAS s.244].

sinekkıran: *Salkım çiçeği*. Tarlalarda biten bir çeşit ot [DS X 3639].

sinektutan: *Salkım çiçeği* [TBAS s.244].

singir oti: Yetişmemiş çıban ve apselerin üstüne konulan tek yapraklı bir bitki [EAFSöz. s.101;ARDER s.307;TS II 1989]

sinir otu ~ sinirli ot: Yol kenarlarında, tarlalarda, kuru çayırda sık rastlanılan ve hekimlikte faydalanılan bir bitki. [*Plantago media*;Or.-zir.;TBAS s.244;Tıb.]. *krş. yara otu*

sinirli yaprak otu: *Sinirotugiller* familyasından; bir veya çok yıllık otsu bir bitkidir. [Tıb.; TBAS s.244]. *krş.sinirotu*

sinop elması: Bir tür elma [Ladik–Sm.]-[SOS s.115].

sinsek: Bağa [TBAS s.244].

sipçik: Bir tür ot. *Hyparrheina hirta* [L.] Stapf [*Gramineae*]. Bu ad Alatur [Antalya] civarında kullanılmaktadır [TBAS s.244].

sipela: İhlamur ağacı [Şav.].

siran: İsrırgan otu [TYA s.211].

sircan: *Silcan* [TBAS s.244].

sirgen ~ sirken (otu): Sirken. Su sirkesinden farkı, yapraklarının ortası kırmızı, kenarları yeşildir. *Cheupodium* [*chenopodiaceae*] türlerine verilen genel ad. 10-150 cm yükseklikte, bir yıllık ve otsu bitkilerdir. Toprak üstü kısımları, ıspanak gibi pişirilerek sebze olarak kullanılır. Türkiye’de on kadar *chenopodium* türü bilinmektedir. Bunlardan aşağıdaki türlerin sebze olarak

kullanıldığı saptanmıştır. *Bk. Iştır, it özümü, sirken, tel pancarı. Eş anl. Sirgen, sirkecen, sirkene, sirkene otu, sirkeyen, yabanî ıspanak. Cheuopodium album L.: Bk. Tel pancarı. C. Foliosum [moenefa] aschers.: Bk. İt özümü. C. Polyspermum L.: Sirken. C. Urbicum L.: Iştır [TBAS s.245; UBA s.115; TS II 1992; BTS 599; DS X 3646; DS XII 4698; Gelibolu; SİYA s.687; Bar. s.286; Yer.Bit.Bel.; AAT 253: Kas.].*

sırımbağı: Sınmağu [TBAS s.242].

sirik: Sirmo [TBAS s.245].

sirim: Sirmo [TBAS s.245].

sirkecen: Sirken [TBAS s.245].

sirkenāotu: Bir ot ismi [Bil. s. 932].

sirkene: Sirken [TBAS s.245].

sirkenek: Mısır tarlalarında yetişen bir ot [AA 152]

sirkeyen: Sirken [TBAS s.245].

sirmik: Yaban soğanı [TBAS s.245; DS X 3646; MBTS III 2807]. *krş. sirmo*

sirmo: Doğu Anadolu Bölgesi'nde [özellikle Van bölgesi] bazı *allium* [*Liliaceae*] türlerine verilen genel ad. Bu türlerin yaprak ve gövdeleri koku ve lezzet vermek için otlu peynir içine katılır veya sebze olarak kullanılır. *Bk. Soğan. Eş anl. Sirik* [Van], *sirim* [Van], *sirmik* [Diyarbakır]. Aşağıdaki türlerin yaprakları otla peynir içine konulmaktadır [Van]. *Allium atroviolaceum Boiss. A. Aucheri Boiss.; A. Cardiostemon Ficsh et Mey.; A. Schoenoprasum L.; A. Scorodoprasum L.* [TBAS s.245]. *krş. sirmik*

sisvi: Kurumuş köknar yaprağı [Şav.].

sitalin: Bir tür elma [Çarşamba-Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.115].

siter: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.115].

siterlin elma: Bir tür elma [Gerze–Sn.]-[SOS s.115].

sitil: Ağaç, bitki kökü; bitki fidesi [Yer.;Dar.; SİYA s.687; KYAS s.212: Mucur; KAYMA s.497].

sivil: Küçük soğan [Tir.].

sivri armut: Bir tür armut [Fatsa–Or.]-[SOS s.110].

sivri biber: Uzunca ve ince yeşil biber [MBTS III 2812; TS II 1995]

sivri çayı: Dağ çayı [TBAS s.245].

sivri elma: Bir tür elma [Akkuş–Or.]-[SOS s.115].

sivri kekik: Kaya kekiği [TBAS s.245].

sivri kökü: Centiyane [TBAS s.245].

sivri lale: Lale [TBAS s.246].

sivri: Sivri uçlu bir fındık türü [TYA s.212].

siyabo ~ siyabu: Çakşır otu [TBAS s.246].

siyah erük: Bir tür erik [Çarşamba, Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.119].

siyah kimyon: Çörek otu [TBAS s.246].

siyahot: *Salvia nemorosa* L. [Labiatae]. 30-80 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, kırmızı veya morumsu mavi çiçekli bir bitkidir. Toprak üstü kısımları iplik boyamak için kullanılır [Hakkâri, Van]. *Bk. Ada çayı* [TBAS s.246].

siyahsusam: *Düğünçiçeğigillerden*; susam iriliğinde siyah tohumları olan bir çeşit bitkidir. [Tıb.]. *krş. çörekotu*

siyah tirmit: Borazan mantarı [TBAS s.246].

siyeç: Kara ve ufak taneli erik [DS X 3650]

siyek: Kırmızı ya da sarı çiçek açan bir çeşit bitki [DS X 3650; DS XII 4699]

siyes ~ siyez: Kaplıcaya benzeyen hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit tahıl [SİYA s.687].

soan ~ soān ~ soan ~ soğan ~ soğan ~ sohan ~ sovan ~ sögan ~ sugan ~ suvan: Soğan. *Zambakgillerden*, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan, çok yıllık, soğanlı, özel kokulu, otsu ve ıtırılı bir bitki. *Allium* [*liliaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, soğanlı, özel kokulu ve otsu bitkiler. Bazı yabanî türlerin soğaa veya yaprakları soğan veya sarımsak yerine kullanılmaktadır. *Bk. Sarımsak, sirmo. Eş anl. Çayır soğanı, gömülgen, gömürsen, gurante* [Van], *ıncalız, kır soğanı* [Kars], *korman, kormen, kömren, kömüren, kömürsen, könmen, köpek soğanı, körmən. Allium akaka Gmelin:* İt soğanı, keçitaşağı, kuzukulağı [Van], sarımsak soğanı. Erzurum ve Van bölgelerinde soğanı kullanılır. *A. Flavum L.:* Sarı soğan. Çiçekleri sarı renklidir. *A. Neapolitanum cyr.:* Osuruk otu [Armutlu-Bursa]. *A. Pseudoampeloprasum Miscz ex Grossh:* Pıraz, büyük pıraz. *A. Roseum L.:* Geyik körmeni. *A. Rotundum L.:* Körmən, kömüren. *A. Schoenoprasum L.:* Van bölgesinde kullanılır. *A. Sintenisii Fr. Eyn Corin suryas:* Doğu Anadolu Bölgesi'nde kullanılır. *A. Subhirsutum L.:* Körmən, Marmaris [Muğla] bölgesinde kullanılır. *A. Trifoliatum cyr.:* Keçi kömüreni, keçi körmeni. Batı Anadolu Bölgesi'nde kullanılır. *A. Vineale L.:* *Bk. Sirmo.* Aşağıdaki türler, süs bitkisi olarak, bir öneme sahiptirler. *A. Kharputense Fr. Eyn:* Harput soğanı. *A. Nigrum L.:* Kara soğan [TBAS s.246; Tıb.; TS II 2000; BTS 607; DS XII 4700; DA 170; Ber.s.208; Çay s.286; Dört. s.388; ETAS; UİA 387; TYA s.212; NDSK s.53].

soç: Ladin ağacı [Şav; DS X 3653, XII 4700; ARDER s.307; TBAS s.246].

sodır: Süpürge yapılan bir çeşit ot [SİYA s.687].

sofur: Yaban yasemini [TBAS s.246].

soğan çiçeği: Fulya [TS II 2000].

soğan ufağı: Arpacık soğanı [DS X 3654].

soğan uşağı: Arpacık soğanı [DS X 3654]

soğanak: *bk. itsarımsağı* [DS VII 2570;TBAS s.247;Siv.2].

soğanik: Yabanî sarımsak [Erz.Mer. s.211].

soğaraç ~ sokarıç: Yemek malzemesi olarak ince kıyılmış ve yağda kavrulmuş soğan [HA s.159;EAFSöz. s.102].

soğlaç buğdayı: Soğla yerde yetiştiği için özsüz olan ve beğenilmeyen buğday [DS 3654].

soğukluk: Semizotu [DS X 3655; TBAS s.247; Yer.Bit.Kum.; Sıdıklı Büyükboba k.-KYAS s.213;Şab.; Kahramanmaraş-Ağ.].

soko: Yer mantarı [Şav.;DS X 3658;ARDER s.308].

solgun: Yabanıl söğüt ağacı [DS XII 4702;TBAS s.247].

solik: Domates [DS X 3661]

solmaz çiçek: Ölmez çiçek [TBAS s.247].

solmaz sarıçiçek: Ölmez çiçek [TBAS s.247].

solucan eğreltisi: Eğrelti [TBAS s.247].

solucan otu [I]: 15-35 cm yükseldikte, rizomlu, çok yıllık ve morumsu kırmızı çiçekli bir bitki. Çiçekli dalları taze hâlde bağırsak solucanlarına karşı kullanılır. *Pelargonium endlicherianum Fenzl* [geraniaceae]-[TBAS s.247].

solucan otu [II]: *Tanacetum vulgare L.* [Compositae]. 80-120 cm yükseklikte, çok yıllık ve sarı çiçekli bir bitki. Kuvvet verici, iştah açıcı ve kurt düşürücü olarak kullanılır. *Bk. Pire otu* [TBAS s.247;TS II 2006;Tıb.].

somak ~ sumak: *Antepfıstığıgiller* familyasından; kışın yaprak döken veya her mevsimde yeşil kalan bir ağaççıktır. Meyvesi mercimeğe benzer. 150 kadar türü vardır. Birçoğu zehirlidir. Yurdumuzda “*derici sumağı*” ve “*boyacı sumağı*” doğal olarak yetişir. [Tıb.].

somak ekşisi: Sumak [TBAS s.247].

somak pekmezi: Sumak [TBAS s.247;Din.Ev. s.524; TBAS s.247].

somar: Yeşil renkli, geniş yapraklı bir bitki [Trb.Vak].

somağ [I]: Mısırın taneleri alındıktan sonra geriye kalan kısmı [AAT 254: Mer.].

somağ [II]: Su koymak maksadıyla oyulmuş ve kurutulmuş, maşrapa şeklindeki kabak [Big. s.121].

somit: Dere otu [TBAS s.247].

somoder: Bir çeşit buğday [DS X 3663].

somrukotu: Saçak köklü, ince uzun yapraklı, sarı çiçekli ve içinde tatlımsı su bulunan bir çeşit ot [DS X 3663].

somun elma: Bir tür elma [Çarşamba-Sm.]-[SOS s.115].

soğan: Soğan [Bil. s.932].

sonrun: Buğday [DS X 3664].

sorguçlu gümüş otu: Bir tür ot [Koeleria cristata [L.] Pers.;Ank.Ahlat. s.35-40].

sorgun: Söğüt [TBAS s.247].

sorhun ~ sorhun ~ sorhunnuh ~ sorkun: Irmak kenarlarındaki kumsallıkla yetişen bir nevi ağaç; çalimsı bir çeşit söğüt [Al.;EYSV s.188;SİYA s.688;SİTİAT s.262: Siv.; MBTS III 2830;TS II 2012; DS X 3665; EYAD 132; STİAT 11, 262;TBAS s.247].

sormak ~ sormuk: Beyaz çiçekli, bal gibi tatlı bir çeşit yabani ot; çayırdan yetişen içinde şekerli bir sıvı bulunan bitki [DS X 3665;SİYA s.688;Siv.Ala.; Siv.2].

sosuk ~ sosık: Yabani lale [MKK].

sosum: Çuha çiçeği [TBAS s.247].

söt: Söğüt ağacı [A. Homurlu k.]-[KYAS s.214;Din.Ev. s.524].

sov: Baldırgan [TBAS s.247].

sovan ~ sovvan: Soğan [ETAS;Ala.s.297;BİA s.327;Bil. s. 932;EMİYA s.780;GA s.610;UİA 387;UİA 387;Kas.s.468;KMA s.149;Pınar. s.298]. *bk. soan ~ soğan vd.*

sovan cücû: [<soğan cücüğü] Kuru soğanın hafif sarı, yeşil en iç kısmı [KAYMA s.498].

sovukluk: Semiz otu [TBAS s.247].

soy eriği: Bir tür erik [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.119].

soy: Baldırgan, boru biçiminde soyularak çiğ yenilen bir bitki [EAFSöz. s.102].

soya fasulyesi: *Baklagiller* familyasından; 1 - 1,5 m boyunda, bir yıllık otsu bir tarım bitkisidir. Çiçekleri menekşe sarısı rengindedir. Tohumu küre şeklinde, üzeri pürtüksüzdür. Bir yanında siyah leke vardır. [*soja hispida*;Tıb.;TS II 2016; BTS 612; DS X 3668]

soymuk: *Pinus* [çam] türlerinin gövdelerinin dış kabuğu soyulduktan sonra elde edilen kısım. Kuvvet verici olarak emilir ve çiğnenir. *Bk. Çam. Eş anl. Emlık* [Çorum], *gabram*, *kamalak* [Adana], *saymuk* [Küre-Kastamonu], *yalama*, *yalamak*, *yalamık*, *yalamuk*, *sıyırımıh*, *sıyirmuk* [TBAS s.248].

soyuk: 1. Taze hıyar, 2. Taze dut [DS X 3671]

soyulgan: Tarlada biten bir çeşit ot [DS X 3671]

söbek: Mısır koçanı [GA s.612].

söbelek: Mısır koçanı [GA s.613; MBTS III 2834; TBAS s.248].

söbelen mantarı: *Coprinus comatus* s. *F. Gray* [coprinaceae]. Bolu bölgesinde yetişir ve bölge halkı tarafından yenir. *Eş anl. Gübre mantarı, söbelek, söbüsülek* [TBAS s.248].

söbü: Yumurtaya benzeyen soğan veya patates [EYADSK s.97].

söbüsülek: Sobelen [TBAS s.248].

söğünük ~ sügnük ~ sügüllik ~ sügünük ~ sülük ~ süngüllük ~ süynük: /hlamur ağacı [DS X 3675, 3706, 3715, 3729;TBAS s.251].

söğecen: Menekşeye benzer, pembe ve ak, hoş kokulu bir çeşit dağ çiçeği [DS X 3674].

söğüt ~ sögürd ~ söğüt ~ sögöt ~ sögürt ~ söt ~ söüd ~ sövüt ~ sügüt: *Söğütgillerden*, Türkiye’de 25 kadar türü bulunan, akarsu kenarlarında yetişen, kışın yaprak döken, yaprakları almalı ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç. *Salix* [salicaceae] türlerine verilen genel ad. Kışta yaprak döken ağaçlardır. Özellikle dere kenarlarında yetişir. Bazı türlere özel adlar verilmektedir. Kabukları ağrı dindirici ve ateş düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. Viyale* [Tunceli]. *Salix alba* L.: Ak söğüt, köy söğüdü, sarı söğüt [Kemah-Erzincan]. *s. Babylonica* L.: Ağlar ağaç, kirpit [Akdağmadeni-Yozgat]. Salkım söğüt. *s. Caprea* L.: Keçi söğüdü. *s. Cinerea* L.: Boz söğüt, sorgun [Terkos köyü-İstanbul]. *s. Excelsa* J.F.Gmelin: Yüksek söğüt. *s. Fragilis* L.: Gevrek söğüt. *s. Pseudomedemii* E. Wolf: Kara söğüt. *s. Purpurea* L.: Erguvanî söğüt. *s. Viminalis*: Bağ söğüdü, ban ağacı, civir, sepetçi söğüdü, solgun, sorgun, sorkun, sultanî söğüt. Türkiye’de 25 kadar söğüt türü bulunmaktadır. [TS II 2018; BTS 613; DS X 3675; DS X 3682; DS XI 4399; DS XII 4705;AnYuk.].

söğüt elması: Küçük, yumuşak yaz elması [Şab.].

söğüt otu: Söğüt fidanına benzeyen ot. Yapraklı gövdeleri sebze olarak kullanılır. *Polygonum persicaria* [Polygonaceae]. *Polygonum lapathifolium*

L.[TBAS s.248;EDSK-II s.255: İps. Balabancık K.]. *bk. keçimemesi ~ kuşekmeği ~ madımak*

söhsökü: Çoğunlukla pınar baslarında ve sulak yerlerde biten, kara boya yapımında kullanılan bir çeşit bitki [DS X 3675; MBTS III 2835]

söldane: Uzun kavak [DS X 3677]

sömäk ~ sömek: Mısır koçanının içindeki kısım. Taneleri alınmış mısır kaçanı [SİYA s.688; ADÜM-I 203: Bal.;ZBK 189;Gazi. s.224;Bar. s.287;AİAD,277: Er.;KYAS s.214: Köşker k.].*krş. somak ~ sübek*

söñüt: Söğüt [Kas.s.468].

sööt: Söğüt ağacı [MTA s.204; SİYA s.688; Ada. s.151]. *bk. söğüt*

sösük: Bir çeşit bitki [DS X 3680]

sötacı: Söğüt ağacı [KPKSİN.].

sövdek: Bir çeşit ak üzüm [DS X 3680].

söysek: Bir çeşit söğüt ağacı [DS X 3684].

söyüt elması: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.115].

stargin ~ starking <İng.: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.115;TS II 2030]

stifno: İt üzümü [TBAS s.248].

su armudu: Bir tür armut [Tekkeköy –Sm.]-[SOS s.110;Trab.-2].

su baldıranı: *Maydanozgillerden*, su kıyılarında ve bataklıklarda yetişen, zehirli, otsu bir Bitki, *Cicuta virosa*, [*su rezenesi*], [MBTS III 2846; TS II 2035].

su biberi: Madımak [TBAS s.248].

su bostanı: Salatalığa verilen addır [Kon.Dağ.s.8].

su çiçeği: Çuha çiçeği [TBAS s.248].

su çileği: Sulak yerlerde yetişen yabanî çilek [SİYA s.688].

su diken: Köygöçüren [TBAS s.248].

su gerdemesi: Su teresi [TBAS s.248].

su gülü: Nilüfer [TBAS s.249].

su kabağı: *Lagenaria siceraria* [Mol] Standl. [syn: *L. Vulgaris* ser.;cucurbitaceae]. Bir yıllık, tırmanıcı, otsu ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Batı Anadolu Bölgesi'nde [özellikle Muğla'da] yetiştirilir. Kurutulmuş meyveleri su kabı olarak kullanılır. *Eş anl. alavırt, alavur, alavurt* [TBAS s.249; TS II 2038; BTS 620; DS X 3700; UA s.133].

su kamışı: Hasır otu [TBAS s.249].

su kamışı: *Sukamışgillerden*, suda ve bataklıklarda Yetisen, yaprakları almasık, disi ve erkek çiçekleri ayrı basaklar durumunda toplanmış Küçük bir bitki, *Typha*, [TS II 2038]

su karanfili: *Geum urbanum* L. [Rosaceae]. 20-50 cm yükseklikte, rizomlu, çok yıllık ve sarı çiçekli bir bitkidir. Kökleri kabız ve kuvvet verici olarak kullanılır. *Eş anl. Bit otu* [Kemah-Erzincan]-[TS II 2038; TBAS s.249].

su karayemişi: Karayemiş [TBAS s.249].

su kazayağı: *Sium sisarum* L. Var. *Lancifolium* [Bieb.] Thell [Umbelliferae]. 60-100 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, bileşik yapraklı ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Yaprakları haşlandıktan sonra sebze olarak yenir ve börek harcına girer. [TBAS s.249]. *bk. kazayağı*

su kerdemesi: Su teresi [TBAS s.249].

su kestanesi: Göl kestanesi [TBAS s.249].

su keteni: *Birleşikgillerden*, sulak yerlerde yetişen, boyu 1,5 m kadar olabilen, bir türü pembe çiçekli bitki, *Eupatorium cannabinum*, [yaban Keten], [TS II 2039]

su lalesi: Nilüfer [TBAS s.249].

su mancası: Su teresi [TBAS s.250].

su mercimeği: *Lemna* [*lemnaceae*] türlerine verilen genel ad. Göl ve su birikintileri üzerinde yetişen ve görünüşü mercimeği andıran bitkiler [TBAS s.250; TS II 2041; BTS 621].

su nanası: Su nanesi. Yenmez, suyu içilmez. Güneş çarpmasında başa ya da ağırlı bölgeye dövülmüş bitki sarılır. 20 ile 90 cm yükseklikte, kırmızımtırak renkli, az veya çok tüylü, yaprakları saplı ve kuvvetli kokulu, çok yıllık ve otsu bir bitki, *Mentha aquatica*, [*yarpuz*], [TS II 2041; DS X 3696; UBA s.115; TBAS s.250].

su nergisi: Lilpar [TBAS s.250].

su paprası: Suda yetişen bir tür ot, *Thelypteris palustris* Schott [*Thelypteridaceae*]-[Terkos köyü-İstanbul]-[TBAS s.250].

su rezenesi: bk. *su baldıranı* [TS II 2035]

su sarımsağı: Kurtluca [TBAS s.250; TS II 2044]

su servisi: Yaprakları iğnemsili olup sarmal dizilişli, erkek kozalakları yaprak koltuklarında, dişi kozalak uçlarda bulunan, bir evcikli, genellikle her dem yeşil, bazen yapraklarını döken ağaç ya da nadiren çalimsı bitkiler, *Taxodiaceae*, [BTS 621]

su sirkeni: Su içinde yetişen, yeşil yapraklı, dallı bir bitkidir. Yere paralel olarak dalları sarmaşık gibi uzanır, harman süpürgesi olarak kullanılır, yaprağı parlaktır [UBA s.115].

su şeridi: *Sukamışgillerden*, şeridi andıran, 1 m ye kadar uzayabilen, yaprakları açık yeşil renkte sucul bir bitki, *Sparmanium*, [TS II 2046]

su teresi: *Nasturtium officinale* R. Br. [*Cruciferae*]. 10-90 cm uzunlukta, birleşik yapraklı, beyaz çiçekli, otsu ve çok yıllık bir bitkidir. Su içinde veya

kenarlarında yetişir. Yaprakları çiğ olarak salata hâlinde yenir ve Van bölgesinde otlu peynir içine konur. *Eş anl. Acı gerdeme, circır, çakandura* [Borçka-Artvin], *çünk* [Van], *derdime, gerdeme, hardal otu, ıstapan* [Dört Yol], *ıspatan, ispatan, ıstapan, ıstepan, kardomot* [Doğu Karadeniz Bölgesi], *kerdeme, kurbağapisiği, su gerdemesi, su kerdemesi, su mancası, tizik* [Diyarbakır], *tuzik* [Diyarbakır, Siverek], *yabanî tere* [TBAS s.250; TS II 2046; BTS 622; DS X 3701; Adıyaman-Ağ.; Tıb.]

su yarpuzu: Su nanesi [DS X 3703; UA 133; TBAS s.251].

su yoncası: *Menyanthes trifoliata* L. [Menyanthaceae]. Çok yıllık, otsu bir su bitkisi. Yaprakları üç yaprakçıklı ve çiçekler soluk pembe renklidir. Anadolu'daki bazı göllerin [Abant gölü, Çıldır gölü gibi] kenarlarında yetişir [TS II 2047; TBAS s.251].

su yosunu: Tatlı bitkiler şubesi; genellikle suda yaşayan klorofilli bitkidir. Yeşil, esmer, kırmızı ve mavi su yosunları diye sınıflara ayrılır. [Tıb.; TS II 2047]

su zambağı: *Nilüfergiller* familyasından *nymphaea* ve *nuphar* cinsinden su bitkilerine verilen genel addır. [TBAS s.251; Tıb.] *krş. nilüfer*

suan: Soğan [KYAS s.214; KYA s.496; SİYA s.688; AİAD, 277: Er.]. *krş. soan ~ soğan ~ suvan vd.*

subay düğmesi: Pembe renkli, yuvarlak çiçekleri olan bir süs bitkisi [EDSK-II s.255: Tutarlar K.].

suduran <Ar.: İlkbaharda kırlarda ve Dağlarda yetişen, yenilebilen uzun yapraklı bir ot [DS X 3688; MBTS III 2852]

sugarış: Yağda kavrulmuş soğan [EAFSöz. s.102].

sugerdimesi: Akarsu kıyılarında biten ve yenilebilen, semizotuna benzer bir bitki [DS X 3688].

sugözü otu: Bataklıkta biten bir çeşit bitki [DS X 3688].

sulam: Mısır sapı [TYA s.213].

sulandık otu: Kabalak [TBAS s.249].

sulfata¹⁸⁶ **ağacı:** 1. Sıtma ağacı; 2. Okaliptüs ağacı [TBAS s.249;DS X 3691]

sultan ahmet armudu: Bir tür armut [Durağan–Sn.]-[SOS s.110].

sultan börkü: *Beybörkü* de denilen bir çiçek adı [MBTS I 414]

sultan mustafa armudu: Bir tür armut [Dikmen, Durağan –Sn.]-[SOS s.110].

sultan otu: *Mürver*. Kokulu yabani ot [TBAS s.249;EDSK s.30: *Hvs.* ve köyleri].

sultan zambağı: Zambak [TBAS s.249].

sultandimlik: Kırmızımtırak, yemeklik, tadı güzel bir çeşit üzüm [DS X 3691]

sultani söğüt: Söğüt [TBAS s.249].

sultanküpesi: Bir çeşit saksı çiçeği. *Hasekiküpesi*[DS X 3691;TBAS s.249].

sulu armut: Armut türü [OYA s.138; Çarşamba, Havza–Sm.; Ayancık, Boyabat, Durağan –Sn.; Or.]-[SOS s.110].

sulu deermi ~ sulu değermi: Bir armut çeşidi [AA 152;OYAA s.138;Akkuş, Gölköy –Or.]-[SOS s.110].

sulu elma: Bir tür elma [Durağan–Sn.]-[SOS s.115].

sulu göynü: Armut türü [OYAA s.138].

sulu sirkenäotu: Bir ot çeşidi [Bil. s. 933].

sulu zırtlak: Limon [UBA s.115;Al.]

suluca armut: Bir çeşit armut [DS X 3692]

¹⁸⁶ <İt. *sulfato*

sulucagümbet: Karpuz [DS X 3692]

sulugöynü: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.110].

suluk: Yaban dereotu [DS X 3692]

sulusırtlak ~ suluzırtlak ~ suluzırtlak [I]: Limon, portakal [DS X 3693; DS XII 4708; SİYA s.688].: Limon [Kırş.-KYAS s.215]. *krş. sulusırtlak*

suluyoncası: Sulak yerlerde biten, hayvanları besleyen bir Çeşit ot [DS XII 4708]

suluzartlak [II]: Şeftali [UBA s.115; Ban s.177].

sumaç: Ak çöpleme [TBAS s.249].

sumak <Ar.: *Antepfıstığıgillerden*, sıcak bölgelerde yetişen, 1-3 m yükseklikte, genç dalları kırmızımtırak tüylü, bileşik yapraklı, çalı görünüşünde bir ağaççıktır. Meyve küremsi şekilli, tüylü, olgunlukta kırmızı renkli ve ekşi lezzetlidir. Olgun meyveleri somak ekşisi adı altında baharat, meyvelerin suyla kaynatılmasından elde edilen somak pekmezi ise kabız olarak kullanılır [Gaziantep]. Yaprakları sepi maddesi olarak değerlidir. *Eş anl.derici sumağı, mavru* [Akseki-Antalya], *tadım, tahru* [Kemaliye-Erzincan], *tatari, tahri, tetere, teteni, tetirli, tetre, tetri, tirimli* [Çoruh], *tutum, tutuba* [Borçka-Artvin]. *Cotinus coggyria Scop* [syn: *Rhus cotinus* L.]: Pamuklu sumak. Bu türün kökleri sarı kök veya sarı odun adı altında ipliği sarı renge boyamak için kullanılır. *Eş anl. boyacı sumağı, pamuklu sumak, sarı boya, sarı can, sarı yaprak*. Yerel ağızlarda “samak ~ somak ~ sumaç ~ sümek” şekilleri mevcuttur. *Rhus coriaria* L. [*anacardiaceae*]-[TBAS s.249; TS II 2041; BTS 623; DS X 3530, 3662, 3711; DS XII 4702; GA s.619; Tıb.Bit.].

sumanasması: Bir tür asma [Trabzon, Akçaabat]: Clematis vitalba [TBAS s.298].

sunu: Yaprakları ince, maydanoza benzer bir bitki [DS X 3695; MBTS III 2858]

sungur: Ak, iri taneli, tatlı ve sulu bir çeşit üzüm [DS X 3696; MBTS III 2859]

sunter ~ sünter ~ sümter: Kırmızı renkli, çavdara benzer bir çeşit sert buğday [DS X 3582, 3697, 3716, 3712].

suoku: Çok yıllık, otsu su bitkisi. Yaprakları ok biçimindedir, göl ve dere kenarlarında ve bataklıklarda yetişir. *Sagittaria sagittifolia* L. [Alismataceae][TBAS s.250].

sursal: Süsen [TBAS s.250].

susa-: Bir tür armut [Ayancık.,Dikmen–Sn.; Fatsa –Or.]-[SOS s.110].

susak: Su kabağı [Tir.].

susakkabağı: Su kabağı [DS X 3700].

susam <Ar.: 1. *Susamgiller* familyasından; sıcak bölgelerde yetişen, bir yıllık, yağ veren otsu bir bitkidir. Çiçekleri beyaz veya kırmızı, sarıyla karışık alacalı beyazdır. [*sesanum indicum*;TS II 2044; DS X 3619; Tıb.; BTS 624]; 2. Zambak çiçeğine verilen bir başka ad [TÇA s.84]; 3. Süsen [TBAS s.250; KAYMA s.499].

susaq annudu: Armut türü [OYAA s.138-Sn.].

susak kabak: Kabağın bir cinsi [AlAD 277: Düz.]

suskal: Süsen [TBAS s.250].

suvan: Soğan [KEPİYA s.419; Dört. s.388; Siv.2; TYA s.214; OYA 355; MA s.307; KİAT 345: Gir.; And.Ağıt; KYA s.496; Kırş.-KYAS s.215]. *krş. soan ~ suan ~ soğan vd.*

suvanağ: Kokusu sarımsak kokusuna benzeyen bir bitki [Sıdıklı Büyükoba k.-KYAS s.216].

suvarmılık: Dişbudak ağacı [DS X 3702; MBTS III 2865;TBAS s.251].

süddübiyan ~ sütlübiyan: Yaprak ya da sapı kırılınca sütü çıkan bir çeşit ot, *ballıbaba* [DS X 3727; DS XII 4710]

süddüyen: Sütleğen [TBAS s.251].

süde <Far.: Hayvanların yediği bir çeşit ot [DS X 3705; MBTS III 2852]

süden: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.110].

südlüsarı: Kışa kadar kalan bir çeşit sarı incir [DS X 3705]

südlüvan: Sütleğen [TBAS s.251].

sügnük ~ sügüllük ~ süğlük: İhlamur [TBAS s.251;Dur.].

süğünük: İhlamur [TBAS s.251].

süğüt elması: Söğüt elması da denilen yeşil renkli yaz elması [DS X 3706]

süldürgen: Çalıçırpı [EYSV s.190].

süleğekabağı: Bir yanından oyularak kurutulan ve kap olarak kullanılan su kabağı [Ömerhacılı k.-KYAS s.216].

süleymencik: Kırmızı çiçekli, yumru köklü bir bitki [DS X 3708]

sülügotu: Bir çeşit bitki [DS X 3708]

sülüggöl: Bir tür armut [Gerze –Sn.]-[SOS s.110].

sülük [I]: Fasulyelerin, çiçekten yeni çıkmış en küçük hâllerine verilen addır. [Kon.Dağ.s.8].

sülük [II]: Söğüt, kayak, ceviz gibi ağaçların tırtıl gibi olan erkek organları [KAYMA s.500].

sülük [III]: Üzüm bağı [SİYA s.690].

sümbül ~ sünbül <Far.: *Zambakgillerden*, soğanla üretilen, 15-20 cm yükseklikte, çiçekleri kuvvetli kokulu ve türlü renkli, çok yıllık, otsu bir süs

bitkisi. Soğanları süs bitkisi soğanı olarak dış ülkelere satılır. *Hyacintalla* türlerine küçük sümbül adı verilir [Hekimhan-Malatya]. *Eş anl. İnci sümbülü* [Gaziantep], *sünbül*, *sümbül-ü rûmî*. *Hyacinthus orientalis* L. Subsp. *Chionophilus* Wendelbo: Kaya sümbülü [Sarız-Kayseri]. Yapraklarının geniş olması ile yukarıdaki türlerden ayrılır. Orta Anadolu Bölgesi dağlarında yetişir. *Hyacinthus orientalis* L. [*Liliaceae*]-[TS II 2049; BTS 626; DS XII 4842; TBAS s.251; AİAD,277: Ter.,V.]

sümbül çiçeği: Taş nanesi [TBAS s.251].

sümbülce: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.110].

sümbül-ü rumî <Far.: bk. *sümbül* [TBAS s.251]

sümelit: Andız otu [TBAS s.251].

sümüklü mantar: *Sanayak* mantarı [TBAS s.251].

süncillük: İhlamur [TBAS s.251].

sünk ~ sünük: Mantar [EYAD 238; EYSV s.190; DS X 3716].

süpsöber: Mantar [DS X 3717].

süpürge alması: Çayırdaki biten beyaz çiçekli süpürge otu [EİA s.287].

süpürge bacası: Tarlada biten sarı çiçekli süpürge otu [EİA s.287].

süpürge çalısı: *Osyris alba* L. [*Santalaceae*]. 25-200 cm yükseklikte, çalı görünüşünde ve yeşilimsi beyaz renkli çiçekli bir bitki. Meyveleri 5-8 mm çapında küre biçiminde ve kırmızı renklidir. Dallarından hazırlanan süpürgeler İskenderun pazarında satılmaktadır [TBAS s.252; TS II 2052]. bk. *süpürge otu*

süpürge çiçeği: Süpürge otu [TBAS s.252].

süpürge darısı: *Buğdaygillerden*, sıcak bölgelerde yetişen ve çiçek saplarından süpürge yapılan, darıya benzeyen bir bitki [TS II 2052;TBAS s.252].

süpürge kamışı: Kamış [TBAS s.252].

süpürge otu: *Fundağillerden*, *erica* [*ericaceae*] türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, kışın yaprağını dökmeyen, beyaz veya mor çiçekli ve çalı görünüşünde bitkiler. Yaprakları kabız ve idrar artırıcı olarak kullanılır. *Eş anl.* *Funda goyun*, *morca süpürge*, *palan*, *piren* [Muğla], *pülü*, *püren*, *yağlıca*. *Erica arborea* L.: Süpürge ağ. *Emanipuliflora* Salisb.: Piren [Hamsiköy-Trabzon], süpürge çiçeği [Sürmene-Trabzon;TS II 2052; DS XII 4713; TBAS s.252].

süpürge: Yabanıl mısır [SİYA s.690;DS X 3717]

süpürge_darısı: *Buğdaygillerden*, sıcak bölgelerde yetişen ve çiçek saplarından süpürge yapılan bitki; *zalıt* [TYA s.214].

süpürgelik [I]: *Chamaecytisus austriacus* [L.] Link [*leguminosae*]. 15-70 cm yükseklikte, çalı görünüşünde, sarı çiçekli ve çok yıllık bir bitkidir. Yaprakları kekik tağşışinde kullanılır. *Bk. Kekik* [TBAS s.252].

süpürgelik [II]: *Süpürge otu*.15–70 cm yükseklikte, çalı görünüşünde, sarı çiçekli ve Çok yıllık bir bitkidir, *Chamaecytisus austriacus*, [TBAS s.252]

sürek: Filiz [Kas.s.468].

sürgün: Ağaç filizi [EYSV s.190; HA s.159; SİYA s.690; TYA s.214; SİA s.240].

sürincan: Güz çiğdemi [TBAS s.252].

sürme mantarı: Bitkilerin, özellikle tahılların dokularında yasayan sürme veya rastık denilen hastalığı yapan, bazitli salak mantar [TS II 2056].

sürmeli [I]: Bir çeşit buğday [DS X 3722].

sürmeli [II]: Pembe çiçeklerinin üzerinde koyu gri çizgileri bulunan bir süs bitkisi [ADOSA s.490].

sürsülük: Alıç türü. Kırmızı alıç [DS X 3722; TBAS s.252; Siv.Ala.].

sürtmeg: Mayıs ayının sonlarına doğru çöllerde yetişen, gövdesinin Kabuğu soyularak yenilen bir çeşit bitki [DS XII 4714]

süs biberi: Acı olmayan, yalnız rengi için yemeklerde Kullanılan kırmızı biber [DS X 3725]

süs bitkisi: Yerleşim bölgesinde iç ve dış dekorasyonu sağlayan bitki [TS II 2059]

süsem ~ süsen <Ar./Far.: *Süsen çiçeği*. Yüksek boylu, rizomlu ve genellikle bahçe ve mezarlıklarda yetişen *iris* [*iridaceae*] türlerine verilen ad. Çok yıllık, otsu, genellikle mor veya beyaz çiçekli bitkiler. Bk. *kurtkulağı*, *navruz*, *zambak*. Susam [*sesamum indicum* L. *Pedaliaceae*] ile karıştırılmamalıdır. Bu tür, tohumları için yetiştirilen bir tarım bitkisidir. *Eş anl. cehennem zambağı*, *eşek lalesi*, *kırna* [Karacabey-Bursa], *mezarlık zambağı* [Gaziantep], *sevsen*, *sursal*, *süsen*, *suskal*, *zambak*. Aşağıdaki türler süs bitkisi olarak bir öneme sahiptir. Bazılarının rizom veya yumruları dış ülkelere satılmaktadır. *Iris albicans lange*: Ak süsen; beyaz çiçekli bir türdür. Vatanı Yemen olup Hacılar tarafından getirilerek mezarlıklara dikilmiş ve bu şekilde bütün Anadolu'ya yayılmıştır. *I. Caucasica hoffm*: Navruz. *I. Gatesii foster*: Kurtkulağı. *I. Germanica* L.: Gök süsen. Mor süsen. Çiçekleri mor renklidir. Bahçe ve mezarlıklarda yetiştirilir. *I. Iberica hoiffm*: Kurtkulağı. *I. Iberica Albov*: Laz süseni [Rize]. Mavi çiçekli bir türdür. *I. Musulmanica Fomin*: Yayla süseni [Başkale-Hakkâri]. *I. Orientalis Miller*: Barba [Afyon]. Beyaz çiçekli bir türdür. *I. Paradoxa Steven*: Kurtkulağı. *I. Persica* L.: Navruz. *I. Pseudacorus* L.: Bataklik süseni. Ketbaşş, kılıç otu. Sarı süsen. Sarı çiçekli bir türdür. *I. Reticulata Bieb*: Navruz. *I. Sari schott*: Kurtkulağı. *I. Sisyrinchium* L.: Yumrulu süsen. Anadolu'da çok yaygındır. *I. Suaveolens Boiss. Et Reuter*: Bodur süsen, ülfar [Gürlek köyü, Murat Dağı, Kütahya]. Bodur, mor veya sarı çiçekli

bir türdür. *I. Unguicularis poiret*: Cali navruzı. *I. Xanthospuria B Mathew et T. Baytop* : Sarı süsen [Köyceğiz-Muğla]-[TBAS s.252;AlAD 277: V.;TS II 2059; TBAS, 250, 252; BTS 628;Tıb.Bit.;Tıb.]

süsılık: Bir tür yemiş [MKK].

süslühanım çiçeği: Yaz kış küçük, kırmızı çiçekler açan bir bitki [DS X 3725]

süt datlu armudu: Armut türü [OYAA s.138;-Or.]-[SOS s.110].

süt elması: Bir tür elma [Gölköy-Or.; Tekkeköy-Sm.]-[SOS s.115].

süt otu: *Eşek marulu. Polygala [polygalaceae]* türlerine verilen genel ad. *Sütotugillerden*, kökleri hekimlikte kullanılan, bir veya çok yıllık, odusu veya otsu bir bitkidir. Çiçekleri kırmızı, beyaz veya mavidir. Yurdumuzda “polygala”, “supina” ve “polygala”, “anatolica” denilen türleri vardır. Kökü kullanılır. Kokusu bulantı vericidir. *PolygalaanatolicaBoiss. Et Heldr. Yılan yoncası* [Kemaliye-Erzincan]. *P. Vulgaris L.*: Toprak üstündeki kısımlarının balgam söktürücü etkisi vardır. [Tıb.;TBAS s.254; TS II 2061]

sütgen ~ sütleğen: *Euphorbia [euphorbiaceae]* türlerine verilen genel ad. Bir, iki veya çok yıllık, sütlü, otsu veya çalimsı bitkilerdir. Türkiye’de doksan kadar türünün bulunduğu bilinmektedir. Bir yıllık bazı türler Doğu Anadolu Bölgesi’nde sebze olarak kullanılır. Sütü müşhil etkilidir. *Bk. Fıçı otu. Eş anl. Süddüyen, sütlüvan, süldüğün, sütgen, sütlen, sütlengeç, sütlücen* [Kastamonu], *sütlüyen, sütlügan, sütlügen, sütlü ot, sütlüvan, zerana* [Artvin]. *Euphorbia apios L.*: Fıçı otu. *E. Chamaesyce L.*: Erzurum ve Kars bölgelerinde sebze olarak kullanılır. *E. Helioscopia L.*: Seher otu [Armutlu-Bursa], zehir otu [Armutlu-Bursa]. *E. Lathyrus L.*: Saçkıran otu [Bergama]. *E. Macrolada Boiss*: Sütü müşhil olarak kullanılır [Doğu Anadolu]. *E. Nicaeensis All*: Sütü müşhil olarak kullanılır [Doğu Anadolu]. *E.Rigida Bieb*: Sarı renkli boyar madde elde etmek için kullanılır [TS II 2061; BTS 628; DS X 3726; DS XII 4715; TBAS s.253; Gelibolu; Mucur-KYAS s.217; Yer.Bit.Ak.; Or.-Zir.;Tıb.].

sütlek: Mısırın olgunlaşmamış taneleri [Dur.].

sütlemek: Taze mısır [EYSV s.191].

sütlên: Kırıldığında acı ve beyaz süt çıkaran ot [KAYMA s.500]. *bk. sütlen vd.*

sütlüğan ~ sütlüğan ~ sütliyen: Sütleğan [TBAS s.253]. *bk. sütlen vd.*

sütlü armut: Bir tür armut [Ladik-Sm.]-[SOS s.110].

sütlü elma: Bir tür elma [Korgan–Or.; Erfelek –Sn.]-[SOS s.115].

sütlü kengel: Deve diken. Gengel [TS II 2061;TBAS s.254].

sütlü mantar: Kanlıca mantarı [TBAS s.254].

sütlüot: Sütleğan [Trabzon, Çaykara] *Euphorbia squamosa Willd* [TBAS s.298;TS II 2061].

sütlüce armudu: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.110;OYAA s.138].

sütlüce: *Düğünçiçeği* [TS II 2061; DS X 3727]

sütlücek: Sütü çıkan bitkiler [OYA 355]

sütlücen: Bir çeşit ilkbahar bitkisi [DS X 3727]

sütlüğan ~ sütlüğan ~ sütlüvan: Sütleğan [TBAS s.254;TYA s.215; OYA 355;Siv.2].

sütsüz mantar: Koçlama mantarı [TBAS s.254].

sütüzümü: Bir üzüm türü, *yapıncak* [KAYMA s.500].

süülük ~ süynük: İhlamur [TBAS s.254].

-Ş-

şabah: Badem [TBAS s.255].

şabbalı: Şeftali [DS X 3732]

şabilat: Tarlada biten, iri yapraklı bir çeşit ot [DS X 3732]

şabır ~ şabir: İnce saz otu. Bir bataklık bitkisi [EİA s.288; DS X 3732].

şabla ~ şapla: Şalba. Bir tür çiçek [TÇA s.84; TBAS s.255,256].

şagrak mantarı: *Evlek mantarı* [TBAS s.255].

şahab ~ şahabî <Ar.: İri taneli, büyükçe çekirdekli, sert geç olgunlaşan bir çeşit kırmızı üzüm [DS X 3732; DS XII 4662; DS X 3734; MBTS III 2897]

şahman: Parlak, sert, kırmızı özlü bir çeşit buğday [DS X 3734; AEİA s.320; Kırş.-KYAS s.218].

şahmelek otu ~ şahmelik otu: Mürver. Tarlada çıkan ve ürüne zarar veren bir tür ot [TBAS s.255; Sak. s.278].

şahten: *Arslanpençesi* [TBAS s.255].

şahtere ~ şahterec (otu) <Far.: *Şahteregiller* familyasından; çok parçalı yapraklı, küçük, düzensiz, beyazımtırak veya pembe renkli çiçekleri olan otsu bir bitki cinsidir. *Fumaria* [fumariaceae] türlerine verilen genel ad. Bir yıllık, parçalı yapraklı, pembe veya beyaz çiçekli. Aşağıdaki türler idrar artırıcı ve yatıştırıcı olarak kullanılır. *Eş anl. Tilki kişnişi. Fumaria asepalae Boiss:* Doğu Anadolu Bölgesi'nde ağrı kesici ve mikrop öldürücü olarak kullanılır. *F. Microcarpa Boiss ex Hausskn:* Doğu Anadolu Bölgesi'nde ağrı kesici ve mikrop öldürücü olarak kullanılır. *F. Officinalis L.:* Şahtere. *F. vaillantii Lois:* Acı tere [Konya]. Konya bölgesinde ilaç olarak kullanılır [TBAS s.255; TS II 2067; BTS 630; DS X 3735; Tıb.].

şahtuğu: *Ağlayangelin* [TBAS s.255].

şakatur: Eriğe benzeyen, olgunlaştığında sarı renkli, mayhoş bir meyve [DS X 3735].

şakayık <Ar.: *Ayı gülü. Düğünçiçeğigillerden*, çiçekleri türlü renkte, çok yıllık güzel Bir süs bitkisi, *Paeonia mascula*, [TS II 2069; BTS 630; TBAS s.255; Tıb.]. *krş. ayıgülü*

şakıldak: Kabuğundan sele, sepet örülebilen bir ağaç [DS X 3736].

şakkalgan: Ayçiçeği [EYSV s.193; SiYA s.690; DS X 3736]. *krş.sakgalham vd.*

şakko: Yabani armut [MKK].

şaknalı salep: Salep [TBAS s.255].

şakok: Yabani armut [KBAYA 204].

şakşak: 1. Sarı çiçekli bir bitki; 2. Dağlarda biten, ekşimsi, yenilebilir bir ot [DS X 3737; MBTS III 2904].

şakşakı: Fındık [DS X 3738].

şakuk ~ şakuğa ~ şakuke: Toparлак bir tür armut, yabanî armut [DS X 3738; EYAD 238; KBAYA 204; EYSV s.193].

şal kabağı: *Cucumis trigonus Roxb.* [Cucurbitaceae]. Bir yıllık, otsu, sürünücü ve sarı çiçekli bir tür. Meyveler 2-4 cm çapında acı lezzetli ve küçük bir kavun görünüşünde. Silifke [çel] bölgesinde bulunur, bölgede müşhil olarak kullanılır. *Eş anl. Yabanî kavun.* Aşağıdaki türler memleketimizde meyvesi için yetiştirilir. *Cucumis flexuosus L.:* Acar, accor, acır, acir, acor, acur, ancur, gıta, hıta, hıttık, hıtti [Adana, Gaziantep, Malatya]. *C. Melo L.:* Kavun. *C. Sativrn L.:* Hıyar, salatalık [TBAS s.256].

şalağ ~ şalak [I]: Kabuğu kıllica olan küçücük kavun. Büyümemiş kavun, karpuz [OAAD 258: Yoz.; OAAD 258; DS X 3522; MBTS III 2905; SiYA s.690; KPKSİN.; KYA s.497; Fel. s.73; Kırş.-KYAS s.218].

şalak [II]: Kabuğu kahverengine dönmüş tohumluk hıyar [OYA 355]

şalba: 1. Ada çayı; 2. Çalba; 3. Bazı *salvia* ve *phlomis* [*Labiatae*] türlerine verilen genel ad. Bazı bölgelerde [Afyon, İnebolu-Kastamonu] *tussilago farfara* L. [*Compositae*] türlerine de *şalba* adı verilmektedir. *Eş anl. Çalba, çapla, şabıla, şahla, şapla, şaplak.* *Salvia forsythiae* L. Türünün rozet yaprakları “*şalba yaprağı*” [İnebolu] veya “*dolma yaprağı*” [Azdavay-Kastamonu] adıyla tanınmakta ve et dolması yapımında kullanılmaktadır. Bu türün yaprakları, İnebolu’dan İstanbul’a getirilip İnebolular pazarında şalba yaprağı adı altında satılmaktadır. *Eş anl. müsellim* [Daday, Azdavay-Kastamonu]-[TBAS s.255,256]. *bk. ada çayı ~ kabalak*

şalgaba ~ şalkaba: Ada soğanı [TBAS s.256].

şalgam armudu: Kışın yetişen, yeşil renkli orta büyüklükte bir çeşit armut [DS X 3739; Gerze –Sn.]-[SOS s.110].

şalgam: Dolma ve turşu yapılan bir bahçe bitkisi [TS II 2070; BTS 630; DS X 3733; DS XII 4722; EŞF s.315; EİA s.290; Tıb.]

şalgamı: İri ve gevrek bir elma türü [KAYMA s.511].

şam fıstığı: *Antepfıstığıgiller* familyasındandır; Gaziantep havalisinde yetiştirilen, 5-10 metre yüksekliğinde bir ağaç ve bunun meyvesidir. [Tıb.; TBAS s.256; TS II 2072]*krş. antepfıstığı*

şam gülü: Gül [TBAS s.256].

şam razakısı: *bk. Şam üzümü* [DS X 3742].

şam üzümü: Kalın kabuklu bir çeşit üzüm. *Parmak üzümü*. İnce, beyaz kabuklu, oval şekilli, olgunlaşınca güllenen bir üzüm [KAYMA s.511; DS X 3742].

şam: Çam ağacı [GBA 121; SMY s.428]. *bk. çam*

şamak: Su kıyılarında, bataklıklarda top top büyüyen yuvarlak gövdeli saz [DS X 3740].

şamakı tut: Hafifçe moraran bir çeşit dut [DS X 3740].

şamam ~ şamama ~ şamom ~ şememe ~ şimama <Ar.: Güzel kokulu küçük kavun, küçük süs kavunu [EYSV s.193; HA s.159; TS II 2071; DS XII 4719; KBAYA 204; GA s.639; AAT 256: Mer.].

şamandıra <Yun.: bk. *mantar* [El.Av. s.129].

şamdali: Bir çeşit mantar [OYA 355].

şamdarı <Far.: Mısır [DS X 3741].

şāmer: Ayçiçeği [KYAS s.218: Kızılcaköy; KYA s.497]. *krş. şemşāmer*

şamı tud <Far.: Karadut [DS X 3741].

şamıttutu: Ahududu [BT s.85].

şamik: Domates [DS X 3741].

şampurt: Yer elması [DS X 3742].

şangalak: Yer elması [DS X 3742].

şah <Far.: Pancar çiçeğinin sapı [TYA s.216].

şapalak: Bir tür elma [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.116].

şaplak [I]: *Deveşaplağı* da denilen boz renkli, büyük yapraklı bir ot [SİYA s.690; DS X 3744].

şaplak [II]: Şalba [TBAS s.256].

şaplötu (<*şaplak otu*): Odunumsu gövdesiyle yakacak olarak kullanılan bir ot [KAYMA s.511].

şappak: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

şaptal: Kayısı [DS X 3747].

şark çöveni: Çöven [TBAS s.256].

şarlık <Ar.: Havuç [MBTS III 2910; DS X 3750].

şarmuk: *Ballıbaba* [DS X 3750].

şaşortkovan: *Colhicum umbrosum* Steven [TBAS s.298: Artvin-Ormanlı].

şatır arpa <Ar.: Dayanıklı bir çeşit arpa [DS X 3753].

şakşakalillo: Gelincik çiçeği [UA s.134].

şaybıla: *Şalba* [TBAS s.255].

şebboy <Far.: *Turpgiller* familyasından; güzel kokulu, kırmızı, açık sarı veya mor çiçekleri olan çok yıllık bir bitkidir. 50 cm kadar yükselebilen, çok yıllık, otsu ve turuncu çiçekli bir bitkidir. Bazı kültür formları süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Eş anl. Mentir* [Gaziantep, Şanlıurfa], *mentur* [Kahramanmaraş], *sarı şebboy*. *Matthiola incana* [L.] *R.Br.*: Mor çiçekli bir bitkidir. “*Bahçe şebboyu*” adıyla tanınır. *M. Longipetata* [vent.] *DC.*: Gecegündüz çiçeği [Gaziantep]-[TBAS s.256; Tıb.; BTS 631; Tıb.Bit.]. *bk. gece menekşesi*

şebellah: Kebere [TBAS s.256].

şefdelü: Şeftali [SİTİAT s.263:Tok.].

şefit: Kızılcık [DS X 3756; TBAS s.256].

şefketibostan ~ şevketibostan <Far.: 35 cm kadar yükselebilen bir yıllık, tüylü, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısımları İzmir pazarlarında satılır ve sebze olarak kullanılır. *Eş anl. Akkız, bostan otu, mübarek diken, şevket otu* *Cnicus benedictus* L. [Compositae]-[TBAS s.258].

şéftäle ~ şeftâli ~ şeftali ~ şefteli: *Şeftali*. *Gülgiller* familyasından; ılıman bölgelerde yetişen bir ağaç ve meyvesidir. *Persica vulgaris* [*prunus persica*; Tıb.; TS II 2081; BTS 631; DS III 1106; DS III 1155; DS X 3756; DTYA

80:XXIV-7; ADÜM-I 204: Muğ.; DA 171; AMA s.321; AAT 256: Kas.; BT s.71; GA s.638].

şehduran: Arslanpençesi [TBAS s.257].

şehmelik (otu) <Far.: *Mürver*. Bir metre boyunda söğüt yaprağına benzer yaprakları olan ve hayvan yemi olarak kullanılan kokulu bir ot [DS X 3756; TBAS s.257].

şehriye salebi: Arpacık salebi [TBAS s.257].

şeker ağacı: 8-10 ve yükseklikte, yeşilimsi beyaz çiçekli bir ağaçtır. Vatanı Doğu Asya olmakla beraber Güney Anadolu'da bazı bahçelerde yetiştirilir. Çiçek durumu sapları tatlı lezzetli olup yenir. *Eş anl. Japon üzümü ağacı, hurma*. Muğla; *Hovenia dulcis Thunb.* [*Rhamnaceae*]-[TS II 2082; TBAS s.257]. *bk. kara hurma*

şeker armudu ~ şeker armut: Bir tür armut [Çarşamba, Ladik, Tekkeköy–Sm.; Ayancık, Dikmen, Erfelek–Sn.; Akkuş-Or.]-[SOS s.110; OYAA s.138].

şeker diken: Boğa diken [TBAS s.257].

şeker elma: Bir tür elma [Fatsa Korgan–Or.; Ayancık–Sn.]-[SOS s.116].

şeker fasulyesi: Etli, tohumu yuvarlak beyaz bir tür fasulye [TS II 2083]

şeker kamışı: *Buğdaygillerden*, çiçekleri salkım durumunda başakçıklar oluşturan, 10 m ye kadar uzayabilen, öz suyundan şeker çıkarılan, adana ve civarında kültürü yapılan, çok yıllık bir bitki, *Saccharum Officinarum*, [TS II 2083; BTS 631]

şeker pancarı: Yabanî pancar. *Ispanakgillerden*, etli kökünden şeker elde edilen, iki yıllık, yumrulu, otsu bir bitki, *beta vulgaris var rapa*, [TBAS s.257; Yer.Bit.Ar.; TS II 2083; BTS 631; KMYA 227; TİYA 283]

şeker tekani: *Şekerdikeni*, açık yaraları iyileştirme kullanılan dikenli bir bitki [SİYA s.690].

şekerci boyası: *Phytolacca americana* L. [Phytolaceaceae]. 3 m kadar yükselebilen, çok yıllık, olsa, beyaz veya yeşilimsi renkli çiçekli bir bitkidir. Meyveleri siyahımsı kırmızı renkli olup boyar madde olarak kullanılır. *Eş anl. acumur* [Giresun], *dünyagüzeli* [Rize], *şerbet boyası* [TS II 2083; TBAS s.257].

şekerci çöveni: Çöven [TBAS s.257].

şekeri: Çok tatlı, ufak bir çeşit armut [DS X 3757]

şekerli ot: *Inula oculos christi* L. [Compositae]. 15-50 cm yükseklikte, rizomlu, çok yıllık, tüylü, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir. Kastamonu köylerinde, toprak üstü kısmı su ile kaynatılır ve elde edilen su, tatlandırıcı olarak kullanılır. Inulin taşıdığı saptanmıştır. *Bk. Andız otu* [TBAS s.257].

şekerlik eriği: Bir tür erik [Havza –Sm.]-[SOS s.119].

şeklî: Havuç [DS X 3757].

şemsaver ~ şemşamer ~ şemşamel ~ şemşamer ~ şemşāmer <Ar.: 1. Ayçiçeği; 2. Yer elması [DS X 3760; DS XII 4722; SİYA s.690; Dar.; Yer.] [Fel. s.73]. [KPKSİN.; Sıdıklı Büyükbaba k.-KYAS s.220]. *krş. şāmer*

şemsiye mantarı: *Lepiota procera* [Fr. Et seopol] *Quelet* [syn: *MacrolepiotaProcera* [Scop. Ex Fr.] *Sing.* [Agaricaceae]. Kuzey Anadolu, Bolu ve İstanbul civarı ormanlarında [Belgrad Ormanı] yetişir. Yenlen bir mantardır. *Bk. Dedebört.Eş anl. Höbelen. Lepioia eicomia* [Fr.ex Schaeffer] *Quelet*: Höbelen. Yenlen bir mantardır [TBAS s.257].

şemsiye otu: Baldıran [TBAS s.257].

şenger: Acur [DS X 3760].

şerbet boyası: Şekerci boyası [TBAS s.257].

şerbetçi otu: *Kendirgiller* familyasından; yurdumuzda da yetişen tırmanıcı gövdeli, çok yıllık bir otsu bitkidir. Gövde ince ve serttir. Yaprakları uzun

saplıdır. Çok yıllık, tırmanıcı ve otsu bir bitkidir. Çiçek durumları yatıştırıcı olarak kullanılır. *Eş anl. Bira çiçeği, maya çiçeği, maya otu, ömer otu. Humulus lupulus L. [Cannabinaceae]-[TBAS s.257; Tıb.Bit.]. krş. mayaotu*

şerpik: Sepik [TBAS s.257].

şetil: Sebze fidanı [BT s.78].

şevket otu: *bk. şevketibostan* [TBAS s.258].

şevtali eriği: Bir tür erik [Çarşamba–Sm.; Erfelek –Sn.]-[SOS s.119].

şeytan arabası: Kara hindiba [TBAS s.258].

şeytan elması: *Tatula [Datura Stramonium]-[Tıb.Bit.; TS II 2090].*

şeytan havucu: Bir tür havuç [Torilis sp. Adans.; Ank.Ahlat. s.35-40].

şeytan keleş: 1. Eşek hıyarı; 2. Küçük, acı kelek [TBAS s.258; MUYAT s. 441]

şeytan kınası otu: Bir tür ot [Gelibolu]

şeytan otu: 1. *Boru çiçeği*; 2. *Maydanozgiller* familyasından, nemli yerlerde yetişen, mavi çiçekli çok yıllık bir bitki, *Seabiosa ukrainica*; 3. *Tarakotugiller* familyasından; bir veya çok yıllık bir bitkidir. Yabanîleri, genellikle kumlu yerlerde yetişir. [TS II 2090; TBAS s.258; Tıb.]. *krş. uyuzotu*

şeytan saçı: *Bostanbozan* [TS II 2091; TBAS s.258]. *bk. küsküt*

şeytan şalgamı: *Byronia alba L. [Cucurbitaceae].* Çok yıllık, tırmanıcı, otsu, yeşilimsi sarı çiçekli ve meyveleri olgunlukta siyah renkli olan bir türdür. Kökleri müshil bir etkiye sahiptir. *Eş anl. Binkulaç, it kabağı, semiz kabak, ülüngür, yaban kabağı* [TBAS s.258; TS II 2091; Tıb.Bit.; Zeh.Bit.].

şeytan yağı: Bitkinin gövde ve dallarının çok ince ve dağınık olmasından görülmesi oldukça zordur. Hayalet şeklindeki çok zor görünen bu bitkiye “şeytan yağı” denilmiştir [*Bupleurum subuliflorum-Umbelliferae*; TBAS s.225].

şeytan zeytini: Yalancı tespih ağacı [TBAS s.258].

şeytançamı: Zehirli bir tür ot. *Ephedra sp.* topraküstü kısmı herba [Zeh.Bit.].

şeytankulağı: *Kuzukulağı* da denilen yabancı ot [DS X 3765]

şeytanpatlıcanı: Hatmi çiçeği [DS X 3765]

şeytanteresi: *Maydanozgillerden*, Orta Asya'da ve Akdeniz ülkelerinde yetişen, kalın köklü, sarı çiçekli, pis kokulu bitki, *Ferula assafoetida*, [TS II 2091]

şeytantırnağı <Ar.: *Çançiçeğigillerden*, birçoğu dağlarda yetişen Bir çeşit bitki, *Phyteuma*, [TS 2091].

şıfğa: Işkın [OYA 355].

şıfka: Fındık fidanı [Bül.].

şığva ~ şıva ~ şıvga ~ şıvğa ~ şıvgan ~ şıvgı ~ şıvgın ~ şıvgın: Yeni süren dal, filiz [GA s.642; KAYMA s.512; EYSV s.196; Sıdıklı Büyükoba k.-KYAS s.221; Kızılcaköy-KYAS s.221; SİYA s.690; Dur.]. *bk. şıvgın*

şığva: Genç fidan. Bir ağaçtan çıkan filiz [EAFSöz. s.104].

şihik: Gelincik çiçeği [GA s.641].

şihmanbozarmudu: Armut türü [OYAA s.138; Akkuş, Gölköy–Or.]-[SOS s.110].

şıka <Yun.: İncir [DS X 3766]

şıkık <Ar.: Gelincik [DS X 3766]

şıkşıkı: Bir cins armut [EYSV s.195].

şılar: Ham erik [DS X 3767]

şılın: Sap yığını [Koca.].

şıllan: Kuşburnu [MİLA s.419].

şıpkı: Ağaçların ince ve uzun sürgünü [Mucur-KYAS s.221].

şırlop: İncir [DS X 3773]

şibiji: Kırmızıbiber [DS X 3775]

şif: Şırası alınmış üzüm posası [SİYA s.690].

şifa otu: Demet hâlinde çiçek açan ve küçük bir *saraypatına* benzeyen otsu bir bitki, *Erigeron*, [TS II 2094]

şifan: Yulaf [DS X 3776; DS XII 4724]

Şifi: Fidan [DS X 3776; DS XII 4726]

şıkar <Far.: Yaban gülü [DS X 3776; MBTS III 2953]

şikel: Defne türü bir ot. *Daphne mezereum* L. [TBAS s.298: Artvin-Şavşat].

şikirdaklı: *Çekirdekli*. İçindeki çekirdekleri oynayan uzun bir çeşit elma [DS X 3777]

şılan: Bir ağaç türü [Muş s.258].

şileş: İçinde insanı gizleyebilecek kadar gür olan çalı, çalılık [KYA s.497].

şilfuni: Kırmızıya bakan bir çeşit üzüm [DS X 3777]

şilop: Yulaf [DS X 3778]

şilton: Domates [EYSV s.196].

şimşir¹⁸⁷~ **şümşür** <Far.: Kışın yapraklarını dökmeyen ve genellikle 1-2 m yükseklikte ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Odunu sanayide kullanılır. Yaprakları hayvanlar için zehirlidir. *Eş anl. Cımcır, şümşür. Şimşirgillerden,*

¹⁸⁷ “*Şimşirgiller* familyasından; her zaman yeşil çalı veya ağaç halinde odunsu bir bitki cinsidir. Yurdumuzda yetişen “**adi şimşir**” çoğunlukla sık dallı bir çalı, bazen 10 metreye kadar boy salan bir ağaçtır. Çiçekleri yeşilimsi sarıdır. [*buxus sempervirens*].” [Tıb.]

yaprakları her mevsim yeşil kalan, taşlık, çorak bölgelerde kendiliğinden yetişen veya bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, odunu sarımsı renkli ve çok sert olan, 1-5 m yükseklikte bir ağaççık, *Buxus sempervirens*, *Buxus sempervirens* L. [*Buxaceae*; TS II 2096; TBAS s.258].

şinakiça: Yaprakları ovuşturulduğunda köpüren bir tür bitki [Rize].

şir <Far.: Sarımsak [DS XII 4728; MBTS III 2958]

şireder: Şırası bol çıkan ince kabuklu üzüm türü [KAYMA s.513; DS X 3784]

şirin meyan: Meyan [TBAS s.258].

şirip: Çok ince, taze dal, çubuk; ince söğüt dalı [ARDER s.309].

şirite: İlkbaharda açan ak, küçük çiçekli bir bitki [DS X 3784]

şişarka ~ şişirka: Biber [DS X 3786; DS X 3787]

şişğan: Uzun, sivri dikenli, bodur ağaç [EİA s.295].

şişni: Mürver [TBAS s.258]. *krş. şişti*

şişti: Mürver çiçeği [DS X 3788]. *krş. şişni*

şişvel: Bir üzüm türü [ARDER s.311].

şiti ~ şitil: Fidan, dikilecek olan fide [GİAT 307: Gaz.; Muş s.237; GA s.644; EYSV s.196; AİAD 278: Erc.; EİA s.295].

şokali: 1. Mısır koçanını saran yapraklar; 2. Sertleşmiş, körpeliğini yitirmiş yaprak [RİA 333; Rize].

şomalop armudu: Güz mevsiminde yetişen, tazeyken yeşil, olgunlasınca kararan bir çeşit armut [DS X 3790].

şoniçe: Karda açan beyaz veya pembe çiçek türü [Trab.-2].

şoporok: Gabalak [TBAS s.258].

şortoh: Yine sulak yerlerde yaşayan yaprakları devasa boyutlara ulaşan bir bitki. Bazıları çarşaf boyutlarına kadar ulaşabilmektedir [Rize-Pazar]-[Ağ.].

şuka: Salatalık [Rize, Pazar-Ağ.].

şürül: Taneleri küçük bir tür üzüm [EYSV s.197].

şürüm: Dağlarda yetişen bir cins yabanî üzüm [EYSV s.197].

şüşük: Birbirine yapışık çift ceviz, içi çift çıkan ceviz; olgunlaşmamış cevizin içi [EYSV s.198; HA s.160].

-T-

taban inciri: Yemişleri en son olgunlaşan incir türü [Trab.-2].

tabancakapsülü: Tabanca kapsülüne benzer bir ot [Trabzon] *Hymcyamus niger* L. [TBAS s.298].

taç çiçeği: *Keklikgözü* [TBAS s.259].

taç yaprağı: Taç oluşturan yaprakçıklardan her biri [TS II 2111]

tadım: Sumak [TBAS s.259].

taflan: 1. *Gülgiller* familyasından; Karadeniz'in doğu kıyılarında da yetişen bir çalı veya 6 metre kadar boy atan, kış aylarında yapraklarını dökmeyen bir bitkidir. Çiçekleri küçük ve beyaz renklidir. Salkım halinde toplanmışlardır. Kiraza benzeyen çekirdekli bir meyve. Meyvesi zeytin büyüklüğündedir. *Prunus laurocerasus*. [Euonymus]- Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olarak bulunan ve yapraklarını dökmeyen bir bitkidir.¹⁸⁸ 2. [Euonymus japonicum]-

¹⁸⁸ “Karadeniz Bölgesi'nde hangi türler için *taflan* ve *karayemiş* isimleri kullanıldığına ancak bitkileri gördükten sonra karar verilebilir. Ancak İstanbul'da da yetiştirilen taflanın Türkiye Florasına göre (4. cilt sayfa 6)-(Ağ.). bilimsel adı *Laurocerasus officinalis*'tir (*Prunus laurocerasus* sinonimdir)-(Ağ.). *Euonymus* ise *Celastraceae* familyasından (*Rosaceae* değil)-(Ağ.). ve meyvesi karıştırılmayacak kadar farklı çok hoş bir bitkidir. Bir başka farklılık da *Euonymus* kışın yapraklarını döker. “Taflan” olarak adlandırılan bitki *Euonymus* olabilir. Ancak taflan genellikle *Laurocerasus* için söylenir. İkinci olarak **Flora of Turkey and the East Aegean Island (Türkiye Florası)**-(Ağ.). adlı eser 11 cilt

[*Euonymus fortune*] Her dem yeşil çalılardır [Ağ.]. 3. [*Laurocerasus officinalis*] Karayemiş [Karadeniz]-[Ağ.; Tıb.Bit.; TS II 2111; DS X 3798; DS X 3943; Ordu-Ay.; Tir.; TBAS s.259; Trb.Vak; Tıb.]. *krş.hintkirazı*

tagıl ~ tahıl ~ takıl: Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç gibi ürünlerin genel adı, hububat [TS II 2113; DS X 3807; ARDER s.312; SMY s.428; GA s.650; SİYA s.694].

tagun: Çitlembik [DS X 3800]

tah: Bir yıl kütüğünde ve salkımında gerekse kuruduktan sonra çürüyüp ekşimiş üzüm [GA s.648].

tahannebi ~ tahir nebi: Uzun, sarı, küçük çekirdekli, tatlı bir çeşit üzüm Gaziantep çevresinde ilk önce yetişen bir çeşit beyaz üzüm ki kekremesi olur. Güzel bir üzüm değildir. [DS X 3800; 3860; GA s.649; KBAYA 204]

tahdik otu: Bostanlarda biten, köy hekimliğinde bel fıtığı için kullanılan, yabanî bir bitki. Yemeği yapılan, kırmızı renkli bir çeşit ot, *sabun otu* [DS IX 3234, 3238; DS X 3801; TBAS s.259; Siv.2; SİYA s.694; Siv.Ala.].

tahliç: Marul [TBAS s.259].

tahnal ~ tefrûn ~ tenhel ~ teynel: Defne [DS IX 3244; DS X 3801; 3861; TBAS s.263].

tahnal: Defne [TBAS s.259].

tahru: Sumak [TBAS s.259].

tahta yemişi: Frenk inciri [TBAS s.259].

tahtacı otu: Mercanköşk [TBAS s.259].

olarak yayınlanmaya devam edilmektedir (son cilt ilk defa Türk araştırmacılar tarafından 2000 yılında yayınlanmıştır ve hala yeni türler de değişikliklerle ilgili çalışmalar devam etmektedir)-(Ağ.). ilk cildi 1965 yılında yayınlanmış ve *Rosaceae*'nin bulunduğu cilt 1972 yılında basılmıştır. Ayrıca Yunanistan, İran ve Rusya floralarında da bu adla geçmektedir. 1965 yılında Kalman tarafından *Laurocerasus* cinsi ayrı bir cins olarak kabul edilmiştir. Ama isteyen *Prunus* cinsini kabul edebilir.”[TBAS s.259].

tahtaritza: Bir tür bitki [Trabzon, Hamsiköy]: *Chaerophyllum amem L.* [TBAS s.298].

tailı miyan: Meyan [TBAS s.261].

takalak: Domates [DS X 3806].

takımcık: Çardak genişliğinde, yayılabilen, ak çiçek açan bir çeşit bitki [DS X 3808].

takulen: Güzel, hafif kokulu bir çiçek [DS X 3812].

tal: Ağaç dalı [DİAT 279: Af.].

talasmalaş: Küçük, yabanıl elma [DS X 3814].

tamar_otu: *bk. damar_otu* [TYA s.221].

tamas ~ tamaz: 1. Erik; 2. *Erik kurusu*. Kara eriğin kurutulmuşu, mürdüm eriğinin kurutulmuşu; 3. Bardak eriği [DS X 3817; Erz.Mer. s. 212; SİYA s.695; EİA s.299; EAFSöz. s.106; Şav.; ADÜM-I 205: Uş.]

tamata ~ tāmātes ~ tāmātēs ~ tamatéz ~ tamatéz ~ tamatis ~ tamatos ~ tanatis ~ temetos: domates 48/16 [KYA 252; ZBK 189; İsce.s.306; EYSV s.199; KBAYA 204; Ad. 328; Ad. 328; Kas.s.468; GA s.654; Göl.]. *bk. domata ~ domates ~ tomartis*

tambatın ~ tombatın ~ tombatum ~ tonbatın ~ tonbayan ~ tumbatun: 1. Pancar, 2. Yer elması [DS X 3817, 3955; DS X 3958; MBTS III 3200]

tamli: Fındık ağacı [DS X 3818; MBTS III 3018]

tana kabağı: tam olgunlaşmamış, tatsız kabak [ARDER s.317].

tandıllı: [*<tandırılı*] iri ve beyaz taneli, dayanıklı bir üzüm türü [KAYMA s.516].

tanışman: Salatası yapılan bir çeşit ot [DS X 3821]

tapan: 1. Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü; 2. Duvar örerken aralara konulan ağaç tahlı; 3. Tarlalarda toprak altında yetişen yumru biçiminde, yenilebilen kara bir bitki [SİYA s.695; Fel. s.73; ADOSA s.491].

tapul: Horum etmek için biriktirilmiş ot demeti [Erz.Mer. s.213; ARDER s.312; Şav.].

tarak diken: Saç taramaya yarar bir diken [Al.]

tarak otu: 1. *Dereotu*; 2. Fesçitarağı; 3. İğnelik [TBAS s.259; TS II 2137]

tarakdalı: *Dereotu* [TBAS s.259].

tarakdiken: Ağrı ve sızıları gidermeye yarayan bir çeşit dikenli Bitki [DS X 3831]

taraklık: Acımsı, yenilebilir bir çeşit mantar [DS IV 1367; DS X 3832]

tarari: Sumak [TBAS s.261].

tarbaz: Uzun, kokulu bir çeşit elma [DS X 3833]

tarçın: *Defnegiller* familyasından; anayurdu Güney ve Güneydoğu Asya olan, yaprak dökmeyen kokulu bir ağaçtır. Yaprakları derimsi ve genellikle üç damarlıdır. Kabuğu baharat olarak kullanılır. [*cinnamomum*; TS II 2138; Tıb.]

täreıması: [*<tahir elması*] Ufak meyveli bodur elma [KAYMA s.517].

tarhana çiçeği: Güz çiğdemi [TBAS s.259].

tarhana otu: *Hippomarathrum cristatum* [DC] Boiss. [*Umbelliferae*]. 80-100 cm yükseklikte, parçalı yapraklı, sarı çiçekli ve çok yıllık bir bitkidir. İzmir pazarlarında satılır. Çorba ve yemeklere koku vermek için kullanılır. *Dere otu*. *Eş anl. tarhın, tarın, tarkın*. [TBAS s.259].

tarhın: Tarhana otu [TBAS s.259].

tarhuli: Tarla kenarlarında yetişen bir sebze [Rize].

tarhun ~ tarın ~ tarkın ~ terhun: *Tarhun. Artemisia dracunculus L. [Compositae].* 60-120 cm yükseklikte, kuvvetli kokulu, çok yıllık ve sarımtırak çiçekli bir bitkidir. Ankara ve Gaziantep'te bahçelerde yetiştirilir. Taze veya kurutulmuş hâlde baharat ve iştah açıcı olarak kullanılır. *Yavşan. Eş anl. Tarhın, terhun* [TS II 2139; BTS 638; TBAS s.260,265]. *bk. yavşan*

tarla ayrığı: Bir tür ayrık otu [*Agrapyron repens P. Beauv.*; Ank.Ahlat. s.35-40].

tarla çöveni: Çöven [TBAS s.260].

tarla gülü: *bk. alvala* [DS I 234].

tarla mantarı: Evlek mantarı [TBAS s.260].

tarla orak otu: Bir tür tarla otu. *Falcaria vulgaris Bernh.*; [Ank.Ahlat. s.35-40].

tarla sarmaşığı: Mahmude otu [TBAS s.260].

tarla yemliği: Yemlik [TBAS s.260].

tarma: Asma üzümü [DS XII 4740]

tasilye: Fasulye [UİA 388]. *bk. fasille ~ fasulye vd.*

taşbademi: Kabuğu çok sert bir tür badem [TS II 2147]

taş kekiği: 1. Kaya kekiği; 2. Mercanköşk [TBAS s.260].

taşkekiği: *bk. kaya kekiği* [TBAS s.260].

taş kınası: Kına ağacı [TBAS s.260].

taş mantarı: *Ayı mantarı.* Bir tür mantar [TBAS s.260; TS II 2149]

taşnanesi: 20-80 cm yükseklikte, nane kokulu, çok yıllık ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Erzurum bölgesinde [Oltu, Tortum] taze veya kurutulmuş hâlde, çorba ve yemeklere koku vermek için kullanılır. *Micromeri fruticosa [L.] Druce subsp. Barbata [Boissset Kotschy] Davis:* Viks çiçeği, viks otu [Samandağ-

Antakya]. Hatay bölgesinde nefes açıcı olarak kullanılmaktadır. *M. Myrtifolia Boiss et Hohen*: Boğumlu çay [Mersin], Antakya ve Mersin Bölgelerinde çay yerine kullanılır. *Eş anl.* Dağ çayı, kaya yarpuzu [Gaziantep], sümül çiçeği, topuk çayı, viks çiçeği [Antakya]. *Micromeria Fr. Fruticosa [L.] Druce subsp. Serpyllifolia [Bieb. P.H.Davis]-[Labiatae]-[TBAS s.260; TS II 2150]*

taş piyamı: Bu bitki taşlık alanlar ile kaya çatlaklarında yetişmektedir. Yetiştirme ortamının özelliğine göre bu bitki “taş piyamı [taş bademi]” şeklinde isimlendirilmiştir [*Amygdalus graeca-Rosaceae* [TBAVS s.227].

taşsarımsağı: Genç yaprakları soğan yerine kullanılan bir soğan türü, *Allium scorodoprasum*, [TS II 2150; TBAS s.261].

taşarmudu: Kırlarda yetişen bir çeşit armut. *Ahlut* [Güney-Ağ.; DS XII 4741].

taşkıran çiçeği: *Taşkırangillerden*, 2500 m den yukarı yerlerde sert kayaları yarıp yetişen bir çiçek, *Leontopodium alpinum*, [TS II 2149].

taşkıran otu: *Taşkırangillerden*, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, saplarının parçalanmasıyla üreyen bir bitki, *Saxifraga*, [TS II 2149].

taşlıoğlu buğdayı: Ak ve büyük taneli bir çeşit buğday [DS X 3841].

taşot: Elma [TBAS s.260].

tat: [I] İğne yapraklı ağaçların geniş ve büyük dalı [ARDER s.313; SİYA s.694].

tatala (otu): Yabanî ot. [EDSK s.33: Hvs. ve köyleri; Gelibolu; TBAS s.261].

tatalacı: Boru çiçeği [TBAS s.261].

tatana: Yapraklı büyükçe bir bitki [Big. s.122].

tatarbaşı: Dikenli, geniş yapraklı ve bordo renkli çiçeği olan odunsu bir kır bitkisi [AKAY s. 511; DS X 3842].

tataarcık: *Ixolirion tataricum* [Pallas] Herbert [Amaryllidaceae]. 15-40 cm yükseklikte, yumrulu, çok yıllık, otsu, mavi veya morumsu mavi çiçekli bir bitkidir. Çiçekleri Van bölgesinde çiğ olarak yenir. *Eş anl. Köpek otu* [Pülümür-Tunceli]-[TBAS s.261; BTS 641].

tatıramba ~ tatramba: *Oğul otu*. Isırgan otuna benzer yaprakları olan, küçük ve ak çiçekli, kaynatılarak içilen, kokulu bir bitki [DS IV 1320; DS X 3844; TBAS s.261].

tatlı bayram ~ tatlı biyan: *bk. meyan kökü* [TBAS s.261].

tatlı elma: Bir tür elma [Tekkeköy-Sm.]-[SOS s.116].

tatlı elması: Yeşil renkli, yazın yetişen bir çeşit elma [*tatlıgöbek*], [DS X 3844]

tatlı gerdeme: Kereviz [TBAS s.261].

tatlı ısırgan: Isırgan [TBAS s.261].

tatlı kenger: Kenger [TBAS s.261].

tatlı kök: Meyan [TBAS s.261].

tatlı limon: Suyu tatlı olan bir tür limon [TS II 2153].

tatlı ravent: Işgın [TBAS s.261].

tatlı su gelinciği: Tatlı sulara biten bir tür gelincik [TS II 2153].

tatlı: *İncir* [DS X 3844].

tatlıbaba: Ballıbaba [TBAS s.261].

tatlıgöbek: *bk. tatlı elması* [DS X 3844].

tatlu elma: Bir tür elma [Ayancık-Sn.]-[SOS s.116].

tatula ~ tatala ~ tatüle <Fr.: *Boru çiçeği* Patlıcangillerden, çiçekleri beyaz veya mor renkte, meyveleri dikenli, bir yıllık ve otsu bir bitki, *Datura stramonium*, [TS II 2154; DS X 3842,3845; TBAS s.261; Tıb.]. *krş.boru çiçeği*

taun otu: Canavar otu [TBAS s.261].

tava patlatan: Bir tür gelincik çiçeği [TÇA s.83].

tavşan böregi: Bir bitki [Big. s.122].

tavşan elması: *Pracantha coccina* Roemer [Rosaceae]. 3 m kadar yükselebilen dikenli ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Meyveler 5-7 mm çapında küremsi şekilli, kırmızı veya sarımsı renklidir. Olgun meyveleri yenir. *Bk. Dafne. Eş anl. Ateş dikenî, ebembükü* [Amasya], *kirkat* [Şavşat-Artvin], *kuş alıcı*. Erzurum bölgesinde aşağıdaki türlere de *tavşan elması* adı verilmekte ve meyveleri yenilmektedir. *Cotoneaster intergerimus* Medik: tavşantopuğu. *C. Nummularia* Fisch.et Mey: Dağ muşmulası [Beypazarı, Bolu]-[TBAS s.262; DS IV 1382; DS X 3848].

tavşan kirazı: *Ruscus aculeatus* L. [Liliaceae]. 20-50 cm yükseklikte, kışın yaprak dökmeyen, çok yıllık, yaprak biçimindeki dalları sert ve Batıcı ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Meyveler küre biçiminde ve kırmızı renkli genç sürgünleri, Romalılar döneminden beri sebze olarak kullanılmaktadır. Kök ve yaprakları Antakya bölgesi aktarlarında idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak satılmaktadır. Aralık ayı ortalarından itibaren ucuna *silcan* [*smilax excelsa*] meyveleri bağlanmış olan, dalları İstanbul çiçekçilerinde kokma [Grekçe “kırmızı” anlamına gelir.] Adı altında satılmaya başlanır ve yıl başı günü evlerin süslenmesinde kullanılır. *Bk. Silcan. Eş anl. Emir, fare dikenî, herdemtaze, sıçan dikenî* [Giresun], *tavşanmemesi, tavşantopuğu* [Antakya], *yabanî mersin*. Aşağıdaki türler de Türkiye’de yetişmektedir. *Ruscus cochicus* P.F.Yeo: Zirmek. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi’nde [Giresun, Rize, Borçka] yetişir. Toprak üstü kısımları sebze olarak kullanılır ve süt artırıcı olarak ineklere verilir. *R. Hyypoglossum* L.: Atdili, dere kirazı, gelinküpesi, Yalova mercanı. Kökleri ateş düşürücü ve iştah açıcı olarak kullanılır [TBAS s.262].

tavşan meyvesi: *bk. tavşan elması* [DS X 3849].

tavşan otu: Bir tür ot [Gelibolu].

tavşan yumağı: Bir tür ot *Festuca myuros* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

tavşanağzı: Pembe renkli bir tür çiçek [TS II 2156]

tavşanbaşı: 1. Bir çeşit elma; 2. Bir çeşit büyük armut; 3. Bir çeşit ayva [DS X 3848]

tavşanbıyığı: [*Aegilops biuncialis-Poaceae*] Bir yonca türü. *Buğdaygiller* familyasından olan bu bitkinin başağındaki kılçıklar birbirinden uzaklaşan ışınlar gibidir. Başağın yapısı ile tavşan bıyığının yapısı arasındaki benzerlikten dolayı bitkiye bu ad verilmiştir [TBAS s.224; TS II 2156]

tavşancıl otu: *Heracleum platytaenium* Boiss. [*Umbelliferae*]. *Maydanozgillerden*, 1-2 m yükseklikte, çok yıllık, otsu, beyaz çiçekli ve kuvvetli kokulu bir bitkidir. Yaprak sapları ve gövdesi *melek otu* yerine kullanılır. Yapraklarına *çağan* denir. Gövdesi çiğ olarak yenir ve turşusu yapılır [İkizdere-Rize]. *Eş anl. Kamşam* [Anzer, İkizdere-Rize], *öğrek otu*. *Heracleum pamphlagonicum* Czeczott türüne de aynı ad verilmektedir [Çankırı]-[TS II 2156; TBAS s.262]. *bk. baldırgan*

tavşancıl: Pamuk otu [TBAS s.261].

tavşançakıldağı: Sarı çiçekleri olan küçük bir ağaç [DS X 3848].

tavşançili: Hanımeli [TBAS s.262].

tavşanelması: Al, ufak meyveleri olan çalı süpürgesi yapmaya elverişli, küçük boyda bir çeşit ağaç [SİYA s.696].

tavşanfasulyesi: Taneleri kurutularak yenen ve ağaca sarılmadan yetişen bir çeşit fasulye [DS X 3848].

tavşankulağı: *Çuhaçiçeğigiller* familyasından; toprak altında yassı ve toparlak yumruları olan çok yıllık otsu bir bitkidir. Yaprakları uzun saplı, kalp şeklinde ve açık renkli lekeli. Çiçekleri uzun saplıdır. Rengi pembe, veya morumsu pembedir. [*siklamen*; Tıb.; TBAS s.262: 1. *domuzağırşağı*; 2. *navruz*; TS II 2156]

tavşanmemesi: *Tavşan kirazı*. 30-100 cm yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaççık, yaban mersini, *Ruscus aculeatus*, [TS II 2156; TBAS s.262].

tavşanpaçası: *bk. domuzağırsağı* [TBAS s.263].

tavşantopuğu: 1. Top biçiminde, güzel kokulu, sarı kır çiçeği; 2. Kırlarda biten, 40 cm boyunda kökü soyularak yenilen bir çeşit yabanıl ot [DS X 3849; TBAS s.263: 1. *salep*; 2. *tavşan elması*; 3.*tavşan kirazı*; UBA s.115: 1.Salep; 2. Olgun meyveleri yenen *tavşan elması*; 3.Tavşan kirazı. Kök ve yaprakları taş düşürücü ateş düşürücü ve iştah artırıcı olarak kullanılır. *Eş anl. Yabani mersin, tavşan memesi*].

tavuk çiçeği [I]: *Sternbergia sicula Tineo ex Guss.* [Amaryllidaceae]. Yumrulu, sarı çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Batı Anadolu Bölgesi'nde yetişir. Bu ad İzmir, Torbalı Ahmetli köyü civarında kullanılmaktadır. Aşağıdaki türler süs bitkisi olarak önemlidir. Ayrıca bu süs bitkilerinin soğanları dış ülkelere satılmaktadır. *Sternbergia candida Mathew et T. Baytop:* Beyaz çiçekli, ilkbaharda çiçek açar. s. *Clusina [Ker-Gawl] Ker-Gawl:* Vahvah [Gaziantep, Birecik]. Sarı ve büyük çiçekli. Sonbaharda çiçek açar. s. *Colchiciflora Waldest et Kit.:* Sarı çiçekli, sonbaharda çiçek açar. s. *Fischeriana [Herbert] Rupr.:* Sarı çiçekli, ilkbaharda çiçek açar. s. *Lutea [L.] Ker-Gawl:* Kurbağa çiçeği [Taşlıca Marmaris-Muğla]. Sarı çiçekli, sonbaharda çiçek açar [TBAS s.263].

tavuk çiçeği [II]: Defne [TBAS s.263].

tavuk mantarı: *Tavukbacağımantarı* [TBAS s.263].

tavuk otu: 1. Camotu, serçedili, *kuş otuStellarie media coryophllaceae*, 2. Böreğe konulan bir çeşit ot [DS X 3850; TBAS s.263].

tavuk tiriti: *Tavukbacağı mantarı* [TBAS s.263].

tavukbacağı mantarı: *Cantharellus cibarius Fr.* [Cantharellaceae]. Karadeniz bölgesi. Bolu ve İstanbul bölgelerinde yetişir, pazarlarda satılır ve halk

tarafından yenir. *Bk. kanlıca mantarı. Eş anl. cücekız, horoz mantarı, meşe mantarı, tavuk mantarı, yumurta mantarı. Cantharellus lutescens Fr. Ex Persoon: Et mantarı, tavuk mantarı* [TBAS s.263].

tavukpençesi: Tropikal bölgelerin karakteristik çim bitkisi [TS II 2157].

tavukyastığı: *Gımişkan otu* [TBAS s.263].

taya: Mahsul, ot, çalı çırpı yığını. [DİAT 279: Ur.; AİAD 279: Ah.]

taze fasulye: Fasulye bitkisinin taze ve turfanda olanı [TS II 2159]

teberotu ~ tepelotu ~ teperotu: Havuç [DS X 3883; UİA 388; Ban s.178; UBA s.115].

teberze: Kurutmaya elverişli, çok tatlı kayısı [DS XII 4745; MBTS III 3066]

tebik ~ tebük: 1. İncir; 2. Ebegümece [DS X 3855, 3856; TBAS s.263].

tec ~ teç: Arpa ya da buğdayın harmanda samandan ayrıldıktan sonra kalan yığını [EAFSöz. s.108; SİYA s.696; Erz.Mer. s. 214].

tefarik <Ar.: 60-100 cm yüksekliğinde, büyük yapraklı ve beyaz çiçekli bir Bitki, *Pogostemon patchouly*, [TS II 2166]

tefek: Asma yaprağı [Bar. s.288; MBTS III 3150; Gazi. s.225; DS X 3858]

tegek ~ teğek ~ teyek ~ tevak ~ tevek ~ teyek: 1. Asma, kavun, karpuz kabak vb. bitkilerin dalları; 2. Kavun, karpuz, hıyar vb. bitkilerin yaprakları; 3. Asma yaprağı; 4. Üzüm kütüğü; 5. Asmanın sarıldığı kuru ağaç; 6. Domates, biber gibi bitkilerin dalları [SİYA s.696; FHKA 333; KBAYA 205; Âş.2; EYSV s.204; Kırş.-KYAS s.228; Koca.; AEİA s.320; GİAT 309; KEO113; TYA s.228; SİTİAT s.264: Siv.; Kırş.-KYAS s.228; Gün.; ÇYA 249; ARDER s.313; Erz.Mer. s.214; EİA s.303].

tehennavı: Bir üzüm çeşidi [BT s.63]

tehri: Sumak [TBAS s.263].

tekçekirdek: Az çekirdekli, iri taneli bir çeşit ak üzüm [DS X 3862]

teke diken: *Lycium [solanaceae]* türlerine yerilen genel ad. Çok dikenli, tırmanıcı ve mor çiçekli bitkiler. Tarla ve bahçe kenarlarında çit yapılır. Aşağıdaki türler Anadolu'da yaygındır. *Lycium anatolicum* A.Baytop: Anadolu teke diken. *A. barbarum* L.: Atlangaç [İpsala-Edirne], yemişgen [Havza-Edirne]. Bk. Aliç. L. *Europaeum* L.: Teke diken. [*Lycium Europaeum*]-[Tib.Bit.; TS II 2170; TBAS s.264].

tekecen ~ tekercen ~ tekilcan: Tarlalarda biten ve yenilebilen bir çeşit ot. Çiğ veya pişmiş olarak yenebilen yabanî bir ot türü. *Scorzonera mollis* bieb. Subsp. *szowitzii* [d.c.]Chamberlain [AKAY s. 511; Yer.Bit.Yam.; Kırş. Ve çevresi]-[KYAS s.226; DS X 3863; DS X 3863; DS X 3865; DS XII 4747; MBTS III 3088]

tekediken: Bir tür zehirli bitki. *Lycium sp.*Topraküstü Kısmı, meyve Herba fructus [Zeh.Bit.].

tekel: Kırlarda biten, al saplı ince ve küçük yapraklı bir çeşit ot [DS X 3863]

tekelpancarı: Yaban pancarı [DS XII 4747]

tekeneç: *Tekesakalı* ya da *tekeneç* denilen ve yenilebilen bir tür ot [ETAS].

teker elma ~ tekerelması: Yeşil renkli, yassı bir çeşit elma [DS X 3863; MBTS III 3088; Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.116].

tekersakalı ~ tekesakalı ~ tekesakallı ~ tekkesakalı ~ teksakal: Uzun çubuk şeklinde çimen yapraklı bir bitki. *Bitkinin toplu haldeki çiçeklerinin sakal görünümünde olmasından dolayı bu isim verilmiştir. Birleşikgillerden, Türkiye'de yirmi kadar türü bulunan, kökleri sebze olarak kullanılan, bir veya çok yıllık, mor veya sarı çiçekli, otsu bir bitki, Tragopogon Porrifolius. Scorzonera veya tragopogon [compositae] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, mor veya sarı çiçekli ve otsu bitkiler. Türkiye'de yirmi kadar türü yetişmektedir. Genç kökleri çiğ olarak yenir. Eş anl. Dedekuleti, dedemsakalı, dedesakalı, didemsakalı, geçisakalı, keçisakalı, kekilcan, tekersakalı,*

tekesakalı, tekilcan, tekilcen, tekkesakalı, teksakal [TBAS s.264; TS II 2172; DS IV 1407; DS X 3864; Siv.2; Tok.-Ay.]. *bk. kanlık ~ tekeneç ~ yemlik ~ yer sakızı*

tekilcan ~ tekilcen: *Tekesakalı* [TBAS s.264]. *krş. tekeneç ~ tekesakalı*

tekir armudu ~ tekir armut: Bir tür armut [Kumru-Or.]-[SOS s.110; OYAA s.138; Akkuş-Or.]-[SOS s.116].

tekircen: Yemeği yapılan bir bitki. *Scorzonera mollis bieb. Subsp.szowitzii* [d.c.] *Chamberlain*. [Yer.Bit.Ar.].

tekkeş: Sulak yerlerde yetişen, sulu, küçük bir çeşit armut [DS X 3865]

tekneçik: *Medicago orbicularis* [L.] *Bert. [Leguminosae]*. Bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitkidir. Meyveler basık, dikensiz ve helezon biçiminde. Konya bölgesinde [Ladik] genç meyveler yenir. *Bk. Çevrince* [TBAS s.264; MBTS III 3092].

teknegöt: Yassı, büyük, çok sulu bir çeşit armut [DS X 3866]

tel <Erm.: Kavurması ya da bulgurla karışık çorbası yapılan, yumuşak ve geniş yapraklı bir bitki [Al.; MBTS III 3094; DS X 3867]

tel pancarı: *Chenopodium album* L. [*chenopodiaceae*]. 20-150 cm yükseklikte, bir yıllık, otsu ve yaprakları unlu gibi tüylü bir bitkidir, Ağrı, Erzurum ve Kars bölgelerinde, bulgur veya mercimek ile pişirilerek yenir. Kurutularak saklanmış olan bitkiden kışın çorba yapılır. *Bk. Sirken. Eş anl. Kursalık* [Erkilet-Kayseri], *selmo* [Doğu Anadolu], *telçe, tellice* [Sivas]-[DS XII 4749; TBAS s.264].

tel pancarı: Yenen bir bitki [Al.].

telatelä: 1. Yaprakları lapa yapılarak dövülmüş, berenlenmiş yerlere bağlanan bir bitki [ARDER s.318]; 2. Söğüde benzer bir ağaç türü [Şav.].

telçe <Erm.: Bir çeşit ot. Tel pancarı [DS X 3868; TBAS s.264].

telek: 1. Lahana yaprağı [TYA s.226]; 2. Ot demeti [EYSV s.203].

teleme otu: Güveyfeneri [TBAS s.264].

telenk: Uzayan fasülye vb. bitkilerin teli, gövdesi ve dalları [Şav.].

telgömlek: Büyük bir çeşit armut [DS X 3870]

telgraf çiçeği: Bir çeneklilerden, boğumlu sarkık dallı, yaprakları etli, uçları sivri, bazı türlerinde yaprakların alt ve üst yüzü mor ve gümüşü yollu, beyaz, mavi veya pembe çiçekli bir süs bitkisi, *TradescantiA* [TS II 2180].

telice: Yenilebilen bir bitki [SİYA s.696].

telli çiçek: *Tellice* adıyla da bilinen saçak mantarı, halı saçağı, civciv ayağı, kedi tırnağı adlarıyla da anılır [UBA s.115].

tellice: *Telli çiçek* adıyla da bilinen *saçak mantarı*; “halı saçağı”, “civciv ayağı”, “kedi tırnağı” adlarıyla da anılan bir bitki [UBA s.115; TBAS s.264: 1. *dedesakalı mantarı*; 2. *saçak mantarı*; 3. *tel pancarı*; DS X 3872]. *krş. telli çiçek*

telligelin: Mürver [TBAS s.264].

telot: Tel gibi ince dallı, yapraksız, bir çeşit yabanıl bitki [DS X 3872]

tel-pancari: Kırılarda yetişen bir sebze [EİA s.305].

temetos: *bk. tamatos vd.* [GA s.663].

temli: 1. Fındık dalı [Trab.-2]; 2. Yumrulu bir bitki [Siv.2].

temre otu: Temriye hastalığını iyileştirmek için kullanılan, küçük ve çok yapraklı, sulu bir çeşit ot. “*Limon nanesi*”, “*kovanotu*”, “*melisaotu*”, “*oğulotu*” olarak da bilinen bu ot *ballıbabagiller* familyasındandır. Beyaz sarımsı ya da kırmızımsı çiçekli, dört köşe saplı, 20-150 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Kurutulmuş yapraklarından infüzyon yolu ile faydalanılır. Tüylü yaprakları oval, saplı ve kenarları dişlidir. Haziran-ağustos döneminde açan

çiçekler, iki dudaklı, pembe beyaz renklidir. Öz yurdu Doğu Akdeniz bölgesidir. [Melissa officinalis; Gir.; DS X 3876; MBTS III 3109; TBAS s.265: 1. *kırlangıç otu*; 2. *oğul otu*].

temrekil otu: *bk. temre otu* [DS X 3876].

temsil <Ar.: Mercimek [DS XII 4750; MBTS III 3109].

tenbilik: Patates [DS X 3877].

tene: Buğday tanesi. Tahıl [Fet.; SMY s.429; Ger. s.344].

tenek: Asma kabak ve salatalığın uzamış sürgünleri [SİYA s.696].

tenel: Defne [TBAS s.265].

tengel diken: Boğa diken [TBAS s.265].

tengel: Muşmula [Trab.-2].

tengirşek elma: Bir tür elma [Havza–Sm.]-[SOS s.116].

tengirşek: Bir tür armut [Havza–Sm.; Durağan –Sn.]-[SOS s.110].

tenhel: Defne [TBAS s.265].

tepdevir: Tekme ile sökülen ağaç kökleri [SİYA s.696].

tepenik: Yumuşak toprakta yetişen, pembe çiçekli bir bitki [DS X 3883; SİYA s.696].

tepsi: Dağlarda yetişen, fındık biçimindeki meyvesi su ile köpüren bir çeşit ağaç [DS X 3887; MBTS III 3120]

tercan: Kırmızı buğday [DS X 3888; SİYA s.696].

tere¹⁸⁹ <Far.: *Turpgiller* familyasından; *bahçeteresi*, *çayırteresi*, *kışteresi*, *suteresi*, *yabanteresi*, *yerteresi* gibi çeşitleri olan bir bitkidir. Tadı oldukça acı

¹⁸⁹ “Salatalarda kullanılan terenin ülkemizde birkaç endemik çeşidi olup bu türler ülkemizin Adana, Bitlis, Hakkari, Kastamonu, Konya, Maraş, Niğde ve Van illerinin endemik bitkilerindendir.” [End.]

ve nahoş kokuludur. [*lepidium sativum*; TS II 2197; BTS 649; DS IV 1432; Tıb.; TBAS s.265; ETAS]. *bk. dere ~ tere otu*

tere otu: *Kerdeme*. Rutubetli ve sulak yerlerde, bahçelerde yetişen, yaprakları ve dalları salata ve yemeklerde koku ve lezzet vermek için kullanılan, çayı yapılarak içilen bunun yanında hekimlikte de kullanılan bir bitki. [*Anethum graveolens*]-[TBAS s.265; Or.-zir.]. *krş. dere otu ~ durak otu*

terehorasan: Sulu yerlerde yetişen bir bitki [TÇDSK s.40].

tereyağı mantarı: Ayı mantarı [TBAS s.265].

tergömlük ~ tergömek ~ tergönek ~ tergöynek: 1. İnce Kabuklu, al ya da sarı renkli bir çeşit elma 2. İnce kabuklu, pembe bir çeşit üzüm, 3. İnce kabuklu kabak [DS X 3891; DS X 3891; DS XII 4753; DS XII 4753]

terke: Yıkanmış buğday [Bil. s. 939].

terme: Yabanıl turp [DS X 3893; MBTS III 3129; Erz.Mer. s.215].

termiye: 100 cm kadar yükselebilen, beyaz çiçekli, tüylü, bir yıllık ve otsu bitkidir, Ege ve Akdeniz bölgelerinde [Antalya], tohumlan suda kaynatıldıktan sonra yenir. *Eş anl. acı bakla, tirmis. Lupinus albus L subsp. Albus [syn: L.termis Forssk.; Leguminosae]*- [TBAS s.265; DS XII 4754]. *bk. domuz baklası*

ternebi: Bir üzüm türü[EYAD 238]

ters lale: *Ağlayangelin* [TBAS s.265].

terskulak: Bir çeşit mantar [DS XII 4754; MBTS III 3130]

terün: Defne [TBAS s.263].

terzi armudu: Armut türü [OYAA s.138: Sn.; Erfelek-Sn.]-[SOS s.110].

tesbi <Ar.: 1. Yaylalarda yetişen, bir ya da iki metre boyunda, boz yapraklı, fındıktan büyük meyvesi olan ve çekirdeğinin içindeki Ak madde sabun gibi

kullanılabilen bir çeşit çalı; 2. Ayı fındığı [TBAS s.265; AnYuk.; DS X 3895; MBTS III 3135]

tesçe: Bir çeşit kara üzüm [DS X 3896]

tespih ağacı: 1. Ayı fındığı; 2. Yalana tespih ağacı [TBAS s.265; TS II 2205]

tespih otu: *Coix lacrima-jobi* L. [Gramineae]. Bir yıllık ve otsu bir bitki. Meyvelerinden tespih yapmak için yetiştirilir [TBAS s.265].

tespih salebi: Salep [TBAS s.265].

tespihlik: Ayı fındığı [TBAS s.265].

testere: Sarısabır [TBAS s.266].

teter ~ tetile ~ tetire ~ tetre ~ tetri: Sumak [TBAS s.266; KAYMA s.517].

tetini: Sumak [TBAS s.266].

tetirli: Kayalık yerlerde yetişen ve boyasından yararlanılan bir çeşit bitki [DS X 3900; MBTS III 3147; TBAS s.266].

tevenk: Bir çeşit üzüm [EYAD 165; MBTS III 3150]

tevris <Ar.: Domates [DS X 3903; MBTS III 3153]

tevrizi gülü: Gül [TBAS s.266].

teynel: Defne. Bir tür bitki [Gazi. s.225; TBAS s.266].

tıbbi hatmi: Hatmi [TBAS s.266].

tıbbî papatya: bk. *papatya* [TBAS s.222].

tıbbi taşkesenotu: Zehirli bir ot. *Lithospermium officinale*, radix herba pirolizidin alkaloitleri taşır. [Zeh.Bit.].

tıbılğı: 1. Susuz ve kayalık yerlerde biten ve geç büyüyen kızıl renkli kısa bir ağaç. [DİAT 281: Kar.].

tığ: 1. Üzüm tanesi [FHKA 333]; 2. Saman yığını [Kırş.-KYAS s.229; SİYA s.696].

tihı ~ tihıl: Domates [DS X 3909].

tı-ır armut: Bir tür armut [Fatsa-Or.]-[SOS s.110].

tıkan: Domates [DS X 3909]

tıkanslı: Bir tür bitki [Şav.].

tıkıç: Dolgun, yuvarlak fasulye [DS X 3910]

tıktıkı: Ham incir [DS X 3912]

tınaz: Saman öbeği, yığını [Şab.].

tingıl: Üzerinde birkaç üzüm tanesi bulunan küçük salkım [Hvs.Osmanlı K.; EDSK-II s.259].

tırımlı: Bir tür çalı bitkisi [Şav.].

tırmık: *Kebere*. Bir çeşit dikenli bitki [DS XII 4761; MBTS III 3167; TBAS s.266].

tırmıt~ tırmıt: Yenilen mantar [Ordu-Ay.; OYA 356; DS X 3923].

tırrınç: Yabanî gül [TBAS s.266].

tırşık: Rokaya benzer ekşi bir bitki [Mal.-Ak.].

tırtıl: Ceviz, fındık meşe vb. ağaçların çiçeği [SİYA s.697].

tırtır: Tırtıl [EİA s.311].

tırtıeski: Bir çeşit limon [DS X 3925].

tısğa ~ tıksa: Tohumluk küçük soğan [SİYA s.697; Siv.2; Tok.-Ay.; EAFSöz. s.110].

tışğasoğan: Arpacık soğanı [EİA s.311].

tıta: Bir tür bitki [Şav.].

tifin: Sarı çiçek açan orman gülü [TYA s.229].

tikan: Diken [ARDER s.315; EA 127; ETAS; UİA 388; Ada. s.151; ADOSA s.492; Dört. s.388; EYSV s.206; GA s.672; Ger. s.344; GİAT 309: El., Gaz.; Gün.; Pınar. s.299; Savcılı Büyükoba k.-KYAS s.230; UA s.137; SMY s.429; AİAD 280: Ter.; KİAT 348: R.,Or.,Gir.; OAAD 259: Yoz.].

tilki kişnişi: Şahtere otu [TBAS s.266].

tilki üzümü [I]: *Paris incompleta* Bieb. [Liliaceae]. Çok yıllık otsu bir bitki. Meyveler olgunlukta siyah renkli. Hamsiköy [Trabzon] çevresinde zehirli bir bitki olarak tanınır [TS II 2224; TBAS s.267].

tilki üzümü [II]: Yaban yasemini [TBAS s.267].

tilki: Yosun [DS XII 4762]

tilkikuyruğu: 1. At kuyruğu; 2. Civanperçemi; 3. Darı; 4. *Amaranthus* [chenopodiaceae] türlerine verilen genel ad, 15-100 cm yükseklikte, genellikle bir yıllık ve otsu bitkilerdir. Anadolu'da aşağıdaki türler sebze olarak kullanılmaktadır. Bk. Hoşkuran. *Amaranthus albus* L., *A. Bitioides* s.Wats., *A. Graecizans* L.: Ohraşan. İstanbul pazarlarında sebze olarak satılır. *A. Retroflexus* L., *Alopecurus* [Gramineae] türlerine de aynı ad verilmektedir [TBAS s.266; TS II 2224]

tilkişen: *Asparagus acutifolius* [Liliaceae]. Çok yıllık, dalları yeşil renkli ve dikenli bir bitkidir. Meyve küre biçiminde ve olgunlukla siyah renklidir. Genç sürgünleri Batı Anadolu şehirlerinin [Fethiye, İzmir, Milas] pazarlarında satılır ve sebze olarak salata hâlinde yenir. Bk. Kuşkonmaz. *Eş anl. Acı ot* [Manisa Muğla], *dikenli acı ot*, *kırgın otu* [Akseki-Antalya], *yabanî kuşkonmaz* [TBAS s.267].

tilkiüzümü [I]: *Gülgillerden* bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen, dikenli bir çalıdır. Yemişi ahududuya benzer, fakat ondan küçüktür. [Tıb.]. *krş. böğürtlen*

tilkiüzümü [II]: *Zambakgiller* familyasından; nemli ortamlarda yetişen, 20 - 50 cm boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Yaprakları pürüzsüz, tam, koyu yeşil renkli ve saplıdır. Ezilince fena bir koku çıkarır. Lezzeti acıdır. Çiçekleri küçük, beyaz veya sarımsı renklidir. Meyveleri, leblebi büyüklüğünde, sarıda kırmızıya ve siyaha kadar değişen renktedir. Zehirlidir. Kullanılan kısımları kurutulmuş yapraklarıdır. [*paris incompleta*]

tiltompak¹⁹⁰: Şeftali [Eskişehir'in Erkez köylerinden Muttalıp'te]-[Ağ.].

tilye: İhlamur [DS X 3932]

tım: Tohum [GBA 122; KIAT,349: Gir.]

timun ~ tomun: *Karaerik* [DS X 3933; DS X 3958]

timurdiken: Çobankaldıran [TBAS s.267].

tinton: Ahlata benzer, yuvarlak, eksi, yabanıl bir çeşit meyve [DS X 3936].

tip: 1. Pancar, 2. Turp [DS X 3936].

tir buğda: Buğdayın bir cinsi. [AİAD 280: V.]

tire tommanı: Boy elbisesi [Dur.].

tirfil < *Yun.*: Yabanî yonca, korunga, üçgül [TS II 2226; TBAS s.267].

tirimit: Kanlıca mantarı [TBAS s.267].

tirimli: Sumak [TBAS s.267].

tirişok: Kuzukulağı [TBAS s.267].

¹⁹⁰ “Tüylü tompalak” şeklinden zamanla “tiltompak” şekline dönüştüğünü düşünmekteyiz.

tirişon: Söğüt otu [TBAS s.267].

tirmis: Termiye [TBAS s.267].

tirmit: Karılıca mantarı [TBAS s.267].

tirşe: Fındık ağacının ince kabuğu [SİYA s.697].

tirşik: Yıllanyastığı [TBAS s.267].

tiryaki <Far.: Oval taneli bir çeşit üzüm, razakı üzümü [DS X 3940]

tita: Ormanda yetişen yenilir bir çeşit mantar [DS X 3940]

titregızım: Gelincik [DS X 3941; TBAS s.267].

titrek kavak: Türkiye'nin bütün orman bölgelerinde yetişen, çalı veya ağaççık hâlinde bir kavak türü [TS II 2227; TBAS s.267].

titrekotu: Kurusu süs olarak kullanılan bir çeşit kır çiçeği [DS X 3941]

tiyek: Asma dalı [UBA s.115].

tizik: Su teresi [TBAS s.267].

tobbaş: Kışın ekilen buğday [SİYA s.697].

toççu ~ tortçu: İri ve sert taneli, bol ürün veren kırmızı bir çeşit buğday [DS X 3943, 3969]

toga kekiği: Mercanköşk [TBAS s.267].

toga: Yabanî olarak yetişen ve yenebilir olan otlara verilen genel ad [İpsala-Edirne]-[TBAS s.267].

tohal ölu kaysı: Kırşehir yöresinde yetişen bir kayısı cinsi [KYA s.499; Kırş.-KYAS s.231].

tohmegan ~ tohmegen ~ tokmagan ~ tokmakan: Semiz otu [TBAS s.268; Gün.; Gazi. s.225].

tohum ~ tohum <Far.: Tohum [UKA s.282; UİA 388; Ger. s.344; DS I 347; DS VII 2298; DS XII 4425; Pınar. s.299].

tok buğday: Tam olgunlaşmamış, iri buğday [DS X 3948]

tok: Sabanı oka bağlayan ağaç [SİYA s.697].

tokal: Bir tür dut cinsi [AKAY s.511].

tokalı çay: Dağ çayı [TBAS s.268].

tokaloğlu: Bir çeşit kayısı [DS XII 4765]

tokat elması: Bir tür elma [Gölköy–Or.; Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.116].

tokat: Bir çeşit uzun, iri taneli üzüm [DS XII 4766]

toklu: Üç yapraklı, ispanağa benzer bir çeşit ot [DS X 3948; AAT 259: Kas.; Kas.s.470].

toklubaşı: Yenebilen otlardan olup “*yincek otu*” grubundandır [UBA s.115].

toklum: Salkım [Gazi. s.225].

tokmaküzüm: Kara, sert, iri, eylülde yetişen bir çeşit üzüm [DS X 3949]

tol: Uzun saplı bir çeşit sukabağı [SİYA s.697].

tolaman ~ tomalan: Askı mantarlardan, toprak içinde yumru biçiminde yetişen, yağmurdan sonra çıkan ve yenilebilen bir bitki, yer mantarı, keme. [1. *Patatese benzeyen ve yenilebilen bir çeşit mantar*; 2. *Lâle*] *Tuber melanosporum*, [TS I 622; DS IV 1533,1543,1549, X 3952; TYA s.79; Tietze 643; Ank.Söz. s.88: *Bey. ŞEN., Üçem-Bâl., Kal., Ayş.; SİYA s.598; TBAS s.93,268*. *bk. dolaman ~ domalan ~ keme*

tolik: Ebe gümecı [TBAS s.268].

töm ~ tom: *bk. tohum* [TYA s.232; AAT 259: Çan.; Ban s.179; Çand. s.155; Kırş.-KYAS s.231; OAAD 259: Kır.].

tomak ~ tomaka: Uzun biber [Al.; MBTS III 3178; DS X 3954; Ban s.179; UBA s.115].

tomalan: Keme [TBAS s.268].

tomara <Yun.: Paziya benzer, sapları pişirilerek yenen, kendi kendine yetişen bir çeşit bitki [DS X 3954; MBTS III 3178].

tomadiz ~ tomartis~ tomat ~ tomata ~ tomate ~ tomates ~ tomatès ~ tomatez ~ tomatıs ~ tomatıs~ tomâtis~ tomatiz ~ tomotiz <Rum: Domates, yuvarlak kırmızı renkli sulu sebze [Baba. s.400; Baba. s.400; Gazi. s.225; Kon.Dağ.s.8; MA s.308; EMİYA s.798; İsce.s.306; EİA s.312; UİA 388; UBA s.115; MTA s.207; SİYA s.700; EMİYA s.598; Din.Ev. s.528; ADOSA s.492; AKAY s. 512; Baba. s.400; Dört. s.388; Emir.s.395; UİA 388; KARYA s. 315; KMA s.149; Seben s.246; UBA s.115; Ala.s.297; Baba. s.400; Bil. s. 939; And.Ağıt; Din.Ev. s.528]. *bk. domates vd.*

tomaz: Tombul, çok tüylü sevimli enik [KAYMA s.520].

tombak: Kayısı [DS X 3955; MBTS III 3179]

tombaş armut: Bir tür armut [Akkuş-Or.]-[SOS s.111].

tombul armut: Bir tür armut [Çarşamba–Sm.]-[SOS s.111].

tomburcuk: Tomurcuk [Ala.s.297].

tomburuk: Kalın ağaç parçası [Dur.].

tombuş: Koyu pembe renkli, büyük çekirdekli bir çeşit kiraz [DS X 3956]

tomçak ~ tomsak: Gonca [DS X 3956]

tomdurcuk: Gelincik çiçeği [DS X 3956]

tomoni: 1. Ot yığını [Gün.]; 2. Yemeği yapılan bir tür yabani bitki [Rize].

tomroh [<tomur-uk]: Tomruk [UKA s.287].

tomsuk: Bataklıklarda yetişen, ucu dikenli ve buğday sapına benzer yaprakları Olan bir bitki [DS X 3957].

tongarelması: Bir tanesi yarım kilo gelecek kadar büyük, bir Yanı kırmızı olan bir çeşit elma [DS X 3959].

tonge: Tırpanla ekin biçerken ayağı takılan ot demeti [AKAY s. 512].

tóñgel ~ tongel ~ töngel: 1. Muşmula [AA 155]; 2. Döngel [TBAS s.268; Bül. [TBAS s.269; Tir.; AİAD 281: Bar.; OYA 357].

tongurak: Domates [Ban s.179].

tonya pahlisi: Bir çeşit fasulye [Trab.-2].

toom: bk. *tohum* [TYA s.232].

top elma: Bir tür elma [Tekkeköy-Sm.]-[SOS s.116].

top: 1. İncir [TBAS s.268]; 2. Lahana [GKÖ s.174: Şiran].

topacık: Çiğdem [TBAS s.268].

topaçça ~ tomatça: Papatya [DS X 3954, 3961; DS XII 4580].

topağgaysı [<*topak kaysı*] Çekirdeği ile kurutulan kaysı [KAYMA s.521].

topalağ: Kara topalak [TBAS s.268].

topalak ~ toplalak: 1. Domuzağırşağı; 2. İncirop; 3. Kara topalak; 4. *Hünnapgillerden*, yapraklarından yeşil boya çıkarılan bir bitki, *Rhamnus clorophorus globosus*, [TBAS s.268; TS II 2233; DS X 3964].

topalak otu: Bir tür ot [Gelibolu; AnYuk.].

topalan: Uzun yapraklı bir çayır otu [DS X 3962]

toparlak: Bir tür erik [Havza-Sm.]-[SOS s.119].

topbaş çemen: Bir tür çemen otu [*Trigonella brachycarpa-Fisch.*] Monis; Ank.Ahlat. s.35-40].

topbaşüzümü: İri taneli, sıra yapılan ak üzüm [DS X 3963].

topbaş: 1. Ak, yumuşak, iyi cins buğday; 2. Akasya fidanı [DS X 3963; TBAS s.268].

topbaşı armudu: Armut türü [OYAA s.138; SOS s.111].

topērik: [<topak erik] Siyah renkli yuvarlak erik [KAYMA s.521].

topka: Çekirdeği top gibi çıkan bir tür kavun [SİYA s.700].

topluca: Yemeği yapılan bir çeşit ot [DS X 3964]

topoç: Karpuz [DS X 3964]

toppancar: Lahana [DS X 3964; KIAT 349]

topuk çayı: Taş nanesi [TBAS s.268].

topuk otu: İnce yapraklı bir ot [Tir.].

topuk: Badem ve ceviz büyüklüğünde yumru kökleri olan bir çeşit ot [DS X 3965]

topuklutiken: Sapı sert tüylerle kaplı, yumru köklü, meyvesi Koza biçiminde olan bir çeşit diken [DS X 3965]

topul: Ham domates [DS X 3965]

topus ~ topuz <Ar.: *Echinops [compositae]* türlerine verilen genel ad. 50-100 cm yükseklikte, dikenli, iki yıllık ve otsu bitkiler. Çiçek durumlarının ekseri Erzurum ve Kars bölgelerinde çiğ olarak yenmektedir. *Eş anl. Diken başı* [Erkilet-Kayseri], *gök diken*, *serteş* [Doğu Anadolu], *topus*, *topus diken*. *Echinopsorientalis* Trautv.: Çiçek durumu eksenî yenir. *İ. Pungens* Trautv.: Çiçek durumu ekseri yenir [TBAS s.268; DS X 3965; DS XII 4769].

topus dikenî: Topuz otu [TBAS s.268].

toraman: Yuvarlak mısır [OYA 357]

torasaninciri: Patlıcan incirinden küçük, morumsu renkte, tatlı bir incir [DS X 3968]

toros köknarı: Köknar [TBAS s.269].

toros sediri: Sedir [TBAS s.269].

tort: Kalın yapraklı, dikenli ve süt gibi suyu olan bir ot [DS X 3969]

tortol: Ot yığını [Rize].

toru ~ toruh ~ toruk: 1-Yeni yetişen çam fidanı; 2-Hayvanlara yedirmek için kesilen çam dalı [ARDER s.319; Köş.; Bar. s.288; Fet.; DS X 3970; DS XII 4487; TYA s.233; KİAT 349: *Maç.*]

tosbā otu ~ tosba otu ~ tosbağa otu: [*tosbağa otu*] Tüylü ve yapışkan, saplarının içi boş bir ot. *Hodangiller* familyasından, 30-50 cm yükseklikte, köklerinden kırmızı boya elde edilen, sık tüylü, beyaz veya sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir, *Alkanna orientalis*, [L.] Boiss. [*Boraginaceae*]-[BTS 660; DS X 3972; DS X 3972; DS X 3972; KAYMA s.521; TBAS s.269]. *bk. havacıva*

tosbağacık otu: Tosbağa otu. Sarmaşık türünden olan, köklerinde kırmızı bir boyar madde bulunan bir bitkidir. *Eş anl. Kurbağa otu, güvegüve.* [UBA s.115].

toskafa kavunu: *Adamotu* [TBAS s.269].

tosunburnu: Bir çeşit elma [DS X 3973; MBTS III 3188]

toş: Dallı saçaklı ağaç [Şav.].

totuk: *Ahu dudu* [TBAS s.269].

toum: *bk. tohum* [TYA s.233; UİA 389].

toz mantarı: Un mantarı [TBAS s.269].

tozağacı: Kavak ağacı [DS X 3976; MBTS III 3189]

tozalak: Bir mantar türü [AKAY s. 512].

tozluh: Harman zeminindeki toprakla karışmış buğday [SİYA s.701].

tögmeken: Semiz otu [TBAS s.269].

töhmekan ~ tögmeken ~ töhmeken ~ tökmekan ~ töymekan ~ töymeken

<Far.: Semiz otu [DS X 3978; TBAS s.269].

tömbeki <Far.: Özellikle İran'da yetişen ve nargile ile içilen bir tütün türü, nargile tütünü, *Nicotiana persica* [TS II 2244]

tömbeki tütünü: Deli tütün [TBAS s.269].

tömek: Küçük ardıç ağacı [DS X 3981]

tömentü: Mısır destelerinden oluşan büyük yığın [AA 155]

tömtöm: Papatya [DS X 3981]

töngel armudu: Bir tür armut [Tekkeköy –Sm.]-[SOS s.111].

töş: Turşusu yapılan bir ot [TYA s.234].

töymekan: Semiz otu [TBAS s.269].

trabzon çayı: Çay üzümü [TBAS s.269].

trabzon elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.116].

trabzon güz çiğdemi: Güz çiğdemi [TBAS s.269].

trabzon hurması: Kara hurma [TBAS s.269; TS II 2245]

trabzon kekiği: Kaya kekiği [TBAS s.269].

trabzon yılanıyastığı: : Bir tür ot [*Arum trapezuntinum*] Yılanıyastığı [TBAS s.270].

trabzon zambağı: : Bir tür bitki. Doğu Karadeniz bölgesinde yetişir. [Tıb.].

trakya lalesi: Lale [TBAS s.270].

tuba: Küçük taneli sarı renkte, tatlı bir erik türü [ARDER s.319].

tuğralı dirfil: Tuğraya benzetilen bir tür yonca [TÇA s.84].

tukul otu: Kırmızı kantaron [TBAS s.270].

tulkuk otu: Bir tür ot [Gelibolu].

tulkuk: 1. Gelincik çiçeği; 2. İnce uzun yapraklı, hafif tüylü, sarımsı yeşil renkte, yemeği yapılan bir çeşit ot [DS X 3987; TBAS s.270].

tului mantarı: Bir çeşit mantar [DS XII 4774; MBTS III 3198].

tulukarmudu: Yazın yetişen, sarı renkli bir armut [DS X 3988].

tulumba armudu: Bir tür armut [Durağan –Sn.]-[SOS s.111].

tulup: Pamuk [UBA s.115; Ban s.179].

tum <Ar.: 1. Ham incir, 2. Erkek incir [DS X 3989].

tumeyto: Domates [SİMA s.294]. *bk. tomatitis vd.*

turkyemez: Bir armut çeşidi [AA 155].

turma: Turp [DS X 3995].

turnaayağı: *bk. düğün çiçeği* [TS II 2254].

turnadili: Uzun taneli bir çeşit buğday [DS X 3995; DS IV 1606]

turnagagası: *Sardunyagillerden*, tohumlarının ucunda turna Gagasına benzer ince uzun bir uç bulunan, yaprakları güzel kokulu bir bitki, ıtır çiçeği, *Geranium robertianum*, *İğnelik otu*. TBAS s.270; TS II 2254]

turp lahanası: bk. *şalgam* [BTS 630]

turp otu: *Raphanus raphanistrum* L. [Cruciferae]. 15-50 cm yükseklikte, beyaz, pembe veya sarı çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Ege bölgesinde rozet yaprakları veya çiçek durumları haşlandıktan sonra salata hâlinde veya pişirilerek sebze olarak yenmektedir. Bazı yörelerde *hardal otuna* da aynı ad verilmektedir. Ege bölgesinde *sinapisalba* L. [Hardal] türüne de *turp otu* adı verilmekte ve aynı maksatlar için kullanılmaktadır. Bk. *Hardal otu* [TS II 2254; TBAS s.270].

turp¹⁹¹ <Far.: *Turpgillerden*, 15-50 cm kadar boylanabilen, etli ve yenilen kökü olan, yaprakları tüylü, çiçekleri beyaz, sarı ve mor renkli, tek yıllık, otsu bitkiler, *Raphanus sativus*, Meyvesi acımsı ve etlidir. *Beyazturp*, *kırmızıturp*, *karaturp*, *yabanturpu*, *bayırturpu* gibi türleri vardır. [hilb; Tıb.; TS II 2254; BTS 670; AAT, 43; AVA 252; DA 118]

turşkiraz: Vişne [DS X 3995]

turşu armudu: Bir tür armut [Havza;-Sm.]-[SOS s.111].

turşu otu: Kuzukulağı [TBAS s.270].

turunca: Oğul otu [TBAS s.270].

turuncubileği: Oğul otu [TBAS s.270].

turunç <Far.: *Sedefotugiller* familyasından; *turunçgillerden*, 1-6 m boyunda, kış aylarında yaprak dökmeyen bir ağaçtır. Yaprakları parlak ve almasıık dizilişlidir. Çiçekleri beyaz renkli ve güzel kokuludur. Meyvesi küre şeklinde olup, sarı-turuncu renktedir. [*citrus aurantium*; Tıb.; TS II 2255; BTS 670]

turunç otu: 1. Oğul otu [TBAS s.270; 2. Kokulu bir çeşit ot [DS XII 4775].

turuş: Turunç [SİTİAT s.265: Ter.].

¹⁹¹ “*İcotia carnosula* adlı turpgiller ailesine mensup endemik bir bitki Antalya ve Muğla'da yetişmekte, yöre insanı bu bitkiyi taze veya pişirerek yemektedir.” [End.]

tuşas: Arıcılıkta dere içine bakan ve kovan kurmağa elverişli olan ağaç [RİA 334]

tut: Dut ağacı; dut meyvesi [Bil. s. 941; GA s.685; KAYMA s.522].

tutça ~ tutya: *Çuha çiçeği*. Sulu yerlerde yetişen bir tür çiçek [SİYA s.702; TBAS s.270; MBTS III 3210].

tutuba: Sumak [TBAS s.270].

tutum: Sumak [TBAS s.270].

tutun ~ tūdün ~ tütun ~ tütün: *Deli tütün, yabanî tütün*. Patlıcangiller familyasından, anayurdu Amerika olan bir bitkidir. Gövdesi dik, silindir biçiminde, tüylü ve yapışkandır. Batı Anadolu'da "Yabanî tütün" adlı türü doğal olarak yetişir. [TS II 2269; BTS 672; TBAS s.271; UİA 389; DTYA 82].

tuturu ~ tuturuk: Ateş tutuşturmaya yarayan çalıçırpı [Fel. s.73; MİLA s.421; ADÜM-II 164: Kay.].

tuv: Tütün. [AİAD- Esk.Düz.Abd., 213: Düz.]

tuzak: İnce saplarının uçlarında bir yanı açık kozaları bulunan bir çeşit yabanıl ot [DS X 4003; MBTS III 3211].

tuzcul kavak: Katak [TBAS s.270].

tuzik: Su teresi [TBAS s.270].

tüçça: Bir ot cinsi [SİTİAT s.66,265: Siv.].

tüfez: Yapraklı dal yığınları [SİYA s.702].

tüglesztüylez: Ağacın en yüksek noktasındaki tepe dalları [SİYA s.702].

tühmeken: Semiz otu [TBAS s.270].

tük: Yosun [DS X 4006].

tükrükotu ~ tükürük otu: *Akyıldız. Zambakgillerden*, 20-30 cm yükseklikte, küçük, beyaz veya sarı çiçekli, otsu ve çok yıllık bir bitki, *Ornithogalum umbellatum*, [TS II 2263; TBAS s.270].

tülek: Çam fidanı [AA 259: Kas.]

tülekdokuyan: Salep [TBAS s.270].

tüllü <Fr.: İncir [DS X 4008]

tülü ~ tüylü: Toprak altında yetişen ak, yumru gövdesi yenilen, ince, yeşil yapraklı bir çeşit bitki [DS X 4008, 4017]

tülü tombak: Şeftali [UBA s.115].

tülüp <Yun.: Pamuk [DS X 4009; MBTS III 3199]

tülüş: Bir çeşit buğday [DS X 4009]

tülüşah: Çiçekleri eflatun renkli, kokulu bir bitki [DS X 4009]

tümbü: Bir üzüm çeşidi [Göl.]

tümmüssemek: *Aslanağzı* da denilen bir çiçek [DS X 4011]

tüppek türppek: *Hardal otu* [DS X 4014; TBAS s.270].

türbe erği: *Gülgillerden*, kırmızı, tatlı, küçük çekirdekli, etinden kolay sıyrılabilen bir erik çeşidi [TS II 2266; Fatsa Perşembe–Or.; Çarşamba–Sm.;]-[SOS s.120].

türcan: Kenevir [TBAS s.271].

türeme: Boz renkli bir ot [DS X 4013]

türk biberi: Kırmızı biber [TS II 2267]

türk güz çiğdemi: Güz çiğdemi [TBAS s.271].

türk kara hindibası: *Kara hindiba* [TBAS s.271].

türk kudrethelvası: *Gezengevi* [TBAS s.271].

türk lalesi: Lale [TBAS s.271].

türk meşesi: *Kayingiller* familyasından, 25 m kadar boylanabilen, yapraklarını döken, meyveleri iki yılda olgunlaşan, ülkemizin her tarafında görülebilen bir tür, *Quercus cerris*, [TS II 2267; BTS 672; TBAS s.271].

türkiye melisası: Eski yayınlarda *Calaminthanebata* [L.] *Savi* türüne Türk otu [*Herbe Turque*] veya Türkiyemelisası [*Meliesse de Turquie*] adı verilmektedir. [TBAS s.298].

türkyemez: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.111].

türtü: Çalı cinsinden, yaprakları yenen ve yemişi olan bir bitki [DS X 4014; DS XII 4778]

türüz otu: *Hanımeli*. *Hanımeligillerden*, sarı, kırmızı çiçekli, Güzel kokulu ve tırmanıcı bir süs bitkisi, *Leonicera japonica* [TS II 2268; TBAS s.271; MBTS III 3217].

tüssü: Tütsü [Kas.s.470].

tüsü: Boğa diken [TBAS s.271].

tütiya: Mor renkli bir kır çiçeği [ARDER s.317].

tütün çiçeği: Tütün bitkisinin çiçeklerine benzeyen, kırmızı renkli çiçekleri olan bir süs bitkisi [EDSK-II s.256: Tatarlar K.].

tütümbulkarı ~ tütünübulgarı: 1.Kahverengiye yakın bir çeşit üzüm; 2. Duman rengine üzüm türü [DS X 4016; KAYMA s.522].

tütüya: Mor renkli hoş kokulu sulak yerlerde yetişen bir çiçek [Erz.Mer. s. 217].

tüvelik otu: Labada [TBAS s.271].

tüylü acir: Hıyara benzeyen, fakat üzerinde gayet ince tüyler bulunan meyve [GA s.689].

tüylü ada çayı: Ada çayı [TBAS s.271].

tüylü ayrik: Bir tür ayrik otu. *Agrapyron trichophorum* [Link] K.Rich.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

tüylü beşparmak: Bir tür ot. *Potentilla hirta* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

tüylü boru çiçeği: Boru çiçeği [TBAS s.271].

tüylü boya: bk. *havacıva* [TBAS s.271].

tüylü çay: Dağ çayı. Yörede ada çayı olarak kullanılan bu bitkinin çiçeklenme kısmında uzun ve yumuşak tüyleri vardır. Dikkati çeken uzun tüyleri sebebiyle “tüylü çay” denilmiştir [*Stachys lavanduhfolia*- *Labiatae*; TBAS s.271].

tüylü dalak otu: 10-40 cm yüksekliğinde, yatık veya dik, gri Veya beyaz tüylü, çok yıllık bir dalak otu türü, *Teucrium polium*, [TS II 2270]

tüylü kanak: *Crepis foetida* L. Subsp *rhoeadifolia* [bieb.] Celak. [*Compositae*]. Genellikle bir yıllık, 10-80 cm yükseklikte, sarı çiçekli, beyaz tüylü ve otsu bir bitkidir. Silifke bölgesinde [Kırobası] “sakar kanak” veya “tüylü kanak” adı yerilir. Eş anl. Kokar ot [Ladik-Konya], kokar otu [TBAS s.271].

tüylü karanfil: Bir tür karanfil [*Dianthus crinitus* 5m.; Ank.Ahlat. s.35-40].

tüylü üçgül: Tüyü olan üçgül [*Trifollum hirtum* alı.; Ank.Ahlat. s.35-40].

tüylübaba: 1. Kır çiçeği; 2. Kırmızı lale [DS X 4017]. krş. *tüylübarak*

tüylübarak: 1. Kır çiçeği; 2. Kırmızı lale [DS X 4017; MBTS I]. krş. *tüylübaba*

tüylüce: Yaprığı tüylü, kökü çiğdeme benzeyen bir çeşit ot [DS XII 4777].

tüylüceyumru: bk. *tüylütombak* vd. [DS X 4017].

tüylütapan: *bk. tüylütombak vd.* [DS X 4017].

tüylütombak ~ tüylütombalak ~ tüylütoparlak: Şeftali [DS X 4009,4017].

-U-

uccam: Çörek otu [DS XI 4019]

uçgun ~ uçkun ~ uḡçun: Işgın [TBAS s.272;ÇYA 250].

uçkulaḡ oti ~ üčkullah oti: Yapaḡı, yonca yapaḡına benzeyen kısa boylu bir ot [ARDER s.320].

uçkulak: Çayır arasında biten bir ot [DS XI 4021]

uçkurutan: Turunçgillerden, özellikle limonlarda gelişerek dal uçlarının kurummasına yol açan ve birkaç yıl içinde ağacın ölmesine sebep olan bir tür Mantar [TS II 2273].

uḡur: Ceviz ağacı [MBTS III 3230; DS XI 4030].

uḡut: İyi öğütülmemiş ve bu yüzden yapışkan kalan buğday [AAT 260: *Kas.*].

uhrav ~ uhräv: Sert Bir Ağaç Türü [Şav.].

ukranya uyuz otu: Bir tür yabancı ot (*Scabiosa ucranica L.*) [Ank.Ahlat. S.35-40].

ulaf: Yulaf [Ber.s. 211; Kon.Dağ.s.9].

ulama (otu): Atkuyruḡu; boḡum hâlinde olan bir ot; sulak yerlerde yetişen bir çeşit ot [TBAS s.272; AAT 260: Niğ.; DS XI 4032;MBTS III 3233;KYAS s.235: *Kaman*].*krş. ulamayonca*

ulamayonca: *bk. ulama* [DS XI 4032].

ulfar: Ülfar. Süsen, bodur süsen mor veya sarı çiçekli bahçe ve mezarlıklarda yetişen bir tür [UBA s.115].

uluavrat otu: *bk. Dulavratotu*[TBAS s.272].

uludağköknarı <Yun. *kukunaria*: *Çamgiller* ailesinden, iğne yapraklı, yapraklarını dökmeyen, Marmara, Batı Karadeniz ve Orta Karadeniz Bölgesi'nde yetişen, ülkemize özgü bir orman ağacı, *Abies nordmanniana*, [BTS 675].

uluğ ~ uluk: Çürük meyve, sebze [KAYMA s.529; GA s.696].

ulunkuş ~ urunguç: Bir armut çeşidi [DS XI 4035, 4042].

ulus armudu: Bir tür armut [SOS s.111: Or.].

un mantarı: Yenen bir mantar türüdür. *Eş anl. beyaz mantar, toz mantarı. Cliopitus prunulus*[Fr. Ex Scopoli] *Quelet*[*Tricholomataceae*; TBAS s.272].

unca: Yonca [EİAs.318].

undilli: Çabuk dağılan meyve [ARDER s.320].

unluca ~ unnuca: İki m kadar yükselebilen, bir yıllık ve otsu bir bitkidir. Dal ve yaprakları unlu gibi tüylüdür. Kars bölgesinde, ıspanak gibi pişirilerek sebze olarak kullanılır. *Atriplex nitens Schkuhr*[*Chenopodiaceae*; TBAS s.272; DS XI 4040] MBTS III 3239]

unnuh ~ unnuk: Un yapmak için ayrılan buğday [Siv.2; GA s.698; Dar.].

unutmabeni (çiçeği): 1. *Ballıbaba* ailesinden, küçük yapraklı, çok güzel bir kır bitkisidir. Buna “mercanköşk”, “mercengüş”, “merzengüş”, “aşkotu”, “keklikotu” ve “güveyotu” da denilmektedir. İlkbaharda dallarının ucunda demetler halinde küçük pembe çiçekler açar; 2. İki çeneklilerden, küçük mavi çiçekler açan bir bitki, *Myosotis palustris*; 3. Boncuk otu [TS II 2283; BTS 676] TBAS s.272; Zeh.Bit., Tıb.].

urfa: Mor zambak çiçeği [UİA 389].

urgiyeye çiçeği: Bir çeşit çiçek [DS XI 4041].

urumtut: Karadut [EYAD 238;EYSV s.214].

urumu ~ urumu üzüm: Ak, yuvarlak üzüm [DS XI 4042; Gaz.A. III 699; GDİAT 311; GİAT 310: Kil.].

urusfasülyesi: Bir tür fasulye, *lobia* [Trab.-2].

uruş: Mide rahatsızlıklarına iyi geldiği için kaynatılıp içilen, ağaçlara yapışarak büyüyen asalak bir bitki [Big. S.123].

uruşman: Ekinler arasında biten bir sarı çiçek [DS XI 4042].

uruti: Bir cins söğüt [ARDER s.320].

uskuçi: Taneleri alınmış mısır [Rize].

usküle: Yeşil yapraklardan asılarak saklanan bir çeşit soğan [SİYA s.705].

uslu kız: Bir tür nergis çiçeği [TÇA s.83].

usrat <Ar.: Salatası yapılabilen, güzel kokulu bir kır bitkisi [DS XI 4045].

ustlantı ~ üstlenti: Ağacın üstünden toplanmış meyve [Şav.].

uşgun ~ uşkun [II]: Işgın; salatası, turşusu, yemeği yapılan ve kıraç yerlerde yetişen otuz santim boyunda, ekşi bir bitki [EYSV s.214; TBAS s.272].

uşkun [I]: *Karabuğdaygillerden*, yaprakları yürek biçiminde, kökü dıştan sincabî ve içten sarı renkte olan bir ravent türü, *Rheum Rhaponticum*, [TS II 2288;MBTS III 3247].

utruç: *Turunçgillerden*; yaprakları mavimsi pembe bir ağaçtır. Meyvesi; buruşuk kabuklu iri limona benzer. [Tıb.]. *krş. ağaçkavunu*

uyundur: Bir ot adı [Kas.s.471].

uyutmak: Sütle dut pişirilerek yapılan bir çeşit tahıl [SİYA s.705].

uyuz otu: *Tarakotugiller* familyasından, *Scabiosa* [*dipsacaceae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık otsu bitkilerdir. Çiçekler beyaz, sarı veya

pembe renklidir. Türkiye’de otuz kadar türü bulunmaktadır. *S. Argentea L.* ve *s. Columbaria L.* türleri tedavi alanında kullanılır. *Eş anl. gıcık otu, kavurt otu, kum otu, maya otu* [TBAS s.272;TS II 2297; BTS 678;Tıb.].*krş.şeytanotu*

uzun armut: Armut türü [OYA s.138;SOS s.111: Or.].

uzun elma: Bir tür elma [SOS s.116: Akkuş-Or.].

uzun erük: Bir tür erik [SOS s.120: Tekkeköy-Sm.].

uzunalma: Armut [DS XI 4053].

uzunbaca-: Bir tür armut [SOS s.111: Havza–Sm.].

uzunsap: Çok iri, uzun saplı bir armut çeşidi [DS XI 4054].

-Ü-

üçgül armudu: Bir tür armut [SOS s.111: Tekkeköy-Sm.].

üçgül: Yaban yoncası;yabanî yonca;yoncaya benzeyen bir ot tıfil, *Trifolium*, [TS II 2304].SİYA s.705].TBAS s.273; TÇDSK s.43].

üçgülü: Bir tür ot. [*Trifollum arvense L. Tarla*]-[Ank.Ahlat. s.35-40].

üçkılçıklı buğdayotu: Bir tür buğday otu (*Aegilops triuncalis L. Boiss.*) [Ank.Ahlat. S.35-40].

üfelek: Labada [TBAS s.273].

ügürümerük: Bir tür erik [SOS s.120: Akkuş-Or.].

üğüm: Fındık ağacı [DS XI 4061].

ühgülüz: Ahlat [TBAS s.273].

ülfar ~ ülfer: 1. Süsen; 2. Nilüfer [TBAS s.273].

ülkerçiçeği: Yıldız biçiminde küçük parçaları olan iri bir çiçek [DS XI 4063; MBTS III 3266].

ülker üzümü: Baharda asma dallarının ucu kırılarak ikinci kez alınan üzüm [DS XII 4793].

ülübe ~ ülübü: 1. Patates; 2. Taze fasulye; 3. Yöresel bir sebze [DS XI 4064, XII 4793;Kös.;Bar. s.289; Gazi. s.226].

ülüngür: Kırdan yetişen ve yemeği yapılan, pancara benzer bir bitki; şeytan kabağı [DS XI 4064; TBAS s.273].

ülüyü: Fasulye [Gün.].

ümbürek: Kara üzüm [DS XI 4065].

üngülüz: Bir ahlat çeşidi [DS XI 4066].

ünnap: Hünnap [TBAS s.273].

ünyegênüsü: Bir tür armut [SOS s.111: *Fatsa-Or.*].

üran eriği: Bir tür erik [SOS s.120: *Durağan-Sn.*].

ürdümek: Bir bitki [SİYA s.706].

üresin: Yem olarak buzağılara verilen ot [AAT 262: Kas.].

ürfalı marcimağ: Bir çeşit mercimek [KBAYA 206:XXXVIII-38].

ürge: Bir ağaç çeşidi [DS XI 4069].

ürkegen otu: Mavi çiçekli bir kır bitkisi [DS XI 4069].

ürper yavşanı: Mide ağrısına, kaynatılan suyu mayasıyla iyi gelen, ufak boz yapraklı bir ot [KAYMA s.533].

ürün: Kırdan kendi kendine yetişip koruyan ot, ince ot kurusu [GA s.710].

üsgündür ~ üsküdür: Ufak armut [DS XI 4073].

üskül: Püsküllü, bir çeşit kır otu [SİYA s.706].

üsküle ~ üskülen ~ üskülü [I]: Büyümemiş, taze yeşil arpacık soğan; sapları ile örülerek asılan soğan bağı, demeti [DS XII 4796; KYAS s.239: Kırş.; Dar.].

üskülü [II]: Kökü fazla büyümeyen, tadı güzel bir çeşit marul [DS XI 4074].

üstükızıl mantarı: Koçlama mantarı [TBAS s.273].

üsüm: Üzüm [SİMA s.295]. *bk. üzüm vd.*

üşük: Soğuktan etkilenmiş meyve [Şav.].

üşüş: Papatya [Erz.İ.A. III 323].

ütküy: Üzüm [DS XI 4079].

ütme: Ateşte pişirerek yenilen, yeşil buğday başağı; kurumamış buğday, mısır vb. mahsulün hafif ateşten geçirilmiş hâli [TYHK s.436; KYAs.501; MUYAT s.441].

ütmek: Düdek ağacının meyvesi [SİYA s.706].

ütmelik: Ütme yapılacak olgunluğa erişmiş buğday başağı [Aks.II-300].

üven: Zeytin tanesi iriliğinde kara ve buruk tatta bir çeşit erik [DS XI 4082].

üveyik: Sarı renkli, özlü bir çeşit buğday [DS V 1806, XII 4798; MBTS III 3280]. *krş. eveyik*

üvez: *Gülgiller* familyasından, muşmulaya benzer meyveleri yenen, kışın yapraklarını döken, dikensiz, basit ya da bölmeli yapraklı, beyaz çiçekli ağaç ya da ağaççıklar. *Sorbus[rosaceae]* türlerine verilen genel ad. Kışın yapraklarını döken, dikensiz, basit veya pennat yapraklı ve beyaz çiçekli ağaç veya ağaççıklardır. *Sorbus aucuparia* L.: Kuş üvezi, mercan ağacı, yabanî üvez. *S. Domestica* L.: Bahçe üvezi, Anadolu'da yabanî olarak bulunduğu gibi, meyveleri için de yetiştirilir. Meyvelerine **üvez yumurtu** denir [Niksar-Tokat]. Olgun hâldeyken yenir. *Eş anl. eyvaz, gövez, ivaz, iveau, ogaz,*

övez, *uvaz*, *üwez*[İskilip-Çorum], *ivez*, *övez*.En yaygın türü olan “*kuşüvezi*” yamaçlarda ve çalılık yerlerde yetişir. *Pirus sorbus* [TS II 2321; BTS 685; DS VI 2169, VII 2571, IX 3267,3363, XI 4047;EDSK-II s.259: *Hvs.genel*; Tıb.; TBAS s.273].

üvezâcı: (<*üvez ağacı*) Gri renkli, sert odunlu bir ağaç [KAYMA s.533].

üvezli: Bir çeşit kavak [DS XII 4798].

üzellik ~ üzerlik ~ üzerik ~ üzeriyh: Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir çeşit bitki Kurak tepelerde olan ince uzun nohut tanesi kadar tohumları olan bir bitki. *Sedefotugillerden*, 30-70 cm yükseklikte, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama Benzeyen tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi ettiğine inanılan, meyveleri toplanarak nazarlık yapımında kullanılan, çok yıllık, otsu bir bitki.*Eş anl. ilezik, nazar otu, üyelik, üzerik, üzerrik, üzeriyh, yabanî sedef otu.Peganum harmala* [TS II 2323; BTS 685; DS XI 4085; SİYA s.706; GA s.712; TBAS s.273; Şab.; AAT 262: Niğ.; Tok.-Ay.; Çan. s.155; EAFSöz. s.113; KYA s.501;Tıb.; Yer.Bit.; Niz.; KYAS s.240: Kırş., Çayağzı; ETAS; DİAT 284: Ter.]. *krş.nazarotu*

üzim ~ üzüm ~ üzüm ~ yüzüm: *Asmagiller* familyasından, meyveleri taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan, ülkemizde üç tür ve pek çok kültür çeşidi ile temsil edilen, tırmanıcı gövdeli, çalı formundaki bitkiler [TS II 2324; BTS 685; DS III 1029; ETAS; DA 172; UİA 389; EMİYA s.809; Tıb.].

üzüm alıcı: Alıç [TBAS s.273].

üzüm eriği ~ üzüm erik ~ üzümcü eriği: Kara erik [DS XI 4086,4087].

üzümērī:(<*üzüm eriği*) Üzümlerle birlikte olgunlaşan, siyah ve ufak taneli erik türü [KAYMA s.533].

üzümlü: Ak renkli, ortası sarı bir börülce çeşidi [DS XI 4086].

üzümotu: Güzel çiçekleri olan yabanıl bir bitki [DS XI 4087].

-V-

vado: Kırmızı renkli böğürtlene benzeyen bir meyve [Trab.-2].

vah gülü: Gül [TBAS s.274].

vahvah [I]: Zambağa benzer bir çeşit soğan ki sonbaharda, kısa doğru sarı çiçek açar [Gaz.A., III 714;MBTS III 3286].

vahvah [II]: Tavuk çiçeği [TBAS s.274].

valay armudu: Yumuşak, sarı renkli bir armut çeşidi [DS XI 4089].

valve: En iyi cins kestane [DS XI 4089;SİYA s.706].

vanilya <İt.vanilla ~ İsp. vainilla ~ Lat. vagina: Salepgillerden, hava kökleri olan, meyvelerinde yağ, reçine ve vanilin bulunan, likör, pasta ve dondurmaya lezzet verici olarak katılan, tropiklerde yetişen, çiçekleri beyaz, kokulu, tırmanıcı, küçük bir bitki, *Vanilla planifolia*, [TS II 2330; BTS 687;Tıb.].

varcık: Sulu yerlerde biten, yaprağı kamışa benzeyen bir ot [DS XI 4091].

vardıyan: (<İt. *guardiana* <Lat.): Ayçiçeği [DS XI 4091;MBTS III 3297].

vargit (çiçeği): Pembemsi bir çiçek; güz çiğdemi [Trab.-2;TBAS s.274].

varı: Mısır [DS XI 4091]. *krş. darı*

vasiyle: Fasulye [MA s.308(I/25-31)].

vati: Sığırlara yem olarak verilen böğürtlen çalısı ve yaprağı [TYA s.245].

vavul karayemişi: Karayemiş [TBAS s.274].

vayıyo: İhlamura benzeyen, daha ufak boyda bir ağaç [DS XI 4093].

vebaotu: Irmak, dere ve orman kıyılarında yetişir. Şapka büyüklüğündeki yaprakları hafif dişlidir ve alt tarafları gri tüylerle kaplıdır. “Kelotu” olarak da bilinir. [*Petasites officinalis*; Tıb.]. *krş. kelotu*

veḥveḥ: Sarı bir çiçek [UA s.141].

velvele <Ar.: Kına çiçeği [DS XI 4095; MBTS III 3314].

venki: Yuvarlak taneli bir üzüm çeşidi [DS XI 4095].

venüs çiçeği: *İkiçeneklilerden*; 70-80 cm boyunda ince saplı tırmanıcı bir bitkidir. [Tıb.]krş. *kabakulakotu*

venüşçarığı (<Fr. *vénus*): *Salepgillerden*, esmer kırmızımtırak renkte olan, çiçekleri çarığa benzeyen güzel bir süs bitkisi, *Ceypridium calceolus*, [TS II 2340]

venüssaçı: *Adiantum capillus-veneris* L. [*Adiantaceae*]. Çok yıllık, rizomlu ve çiçeksiz bir bitkidir. Balgam söktürücü ve öksürük kesici olarak kullanılır. *Eş anl. Fatmasaçı*[Doğu Anadolu], *ishal otu*[Borçka-Artvin], *karabacak*[Muğla] - [TBAS s.274; BTS 689].

veraş ~ veşaş: Arıcılıkta, amaçlarda, kovan kurmağa elverişli ağaç [Rize; RİA 335].

verdinar <Far.: bk. *köknar*[TBAS s.274].

verem otu ~ veremāotu: bk. *canavar otu ~ koçan otu* [EDSK-II s.256: Hvs. Osmanlı K.; TBAS s.274; Bil. s.945].

veronika <İt. *veronica*: Yavşan otu [TS II 2344].

vez: Salkım biçiminde, zeytin, zeytin büyüklüğünde, buruk ve tatlı kara renkli bir yemiş [SİYA s.706].

vezirsalkımı: Akasya [DS XI 4098].

vicıvıcı: Gelincik bitkisi [DS XI 4098;TBAS s.274].

vırccik ~ vırçik: Ezilmiş bitki kökü [Ad. 332].

viça: Çalı [Rize].

viks çiçeği: Taş nanesi [TBAS s.274].

viks otu: Taş nanesi [TBAS s.274].

vişne armudu: Bir tür armut [SOS s.111: Gölköy-Or.].

vişne: <Sl. *vişnya*: *Gülgillerden*, yapraklarını döken, nisan-mayıs aylarında beyaz renkli çiçekler açan, ekşimtırak meyvelerinden reçel ve şerbet yapılan, dalları kırmızımtırak, çiçekleri beyaz renkte, kiraza benzer bir ağaç. *Eş anl.fışne, fışna, fışne fişne.Cerasus vulgaris*, [TS II 2349; BTS 691; DS V 1873; Tıb.]. *krş.ekşi kiraz*

-Y-

yaban ağacı: Akasya [DS XI 4112].

yabanarmudu: *Gülgillerden*; kendi kendine yetişen ve üzerine armut aşılanan bir ağaçtır. Dağlarda veya sert toprakta yetişen bir armut türü [TS II 2358; Tıb.;SOS s.111: *Erfelek-Sn.*; Korgan-Or.; TBAS s.275;AA 158]

yaban asması <*Far.*: Akasma [TS II 2358];yaban yasemini [TBAS s.275].

yaban ayvası: Ayı fındığı [TBAS s.275].

yaban baklası. Domuz baklası [TBAS s.275].

yaban defnesi: *İkiçeneklilerden*, çiçekleri beyaz, sarı veya pembe renkli, orman ve çayırlarda yetişen bir süs bitkisi, *Daphne pontica* [*Daphne Mezerium*]-[Tıb.Bit.;TS II 2359].

yaban elması: Elma [TBAS s.275].

yaban enginarı (<*Far.* + *Yun.*): Deve dikeninin bir türü [TS II 2359].

yaban eriği: Sert çekirdekli ve sert kabuklu bir tür erik, çakal eriği[TS II 2359; SOS s.120: Korgan–Or.;TBAS s.275].

yaban fesleğeni (<Far. + Yun.): Yer fesleğeni [TS II 2359]

yaban fındığı: Fındık ağacı [TBAS s.275].

yaban gülü (<Far. + Far.): *Gülgillerden*, çiçekleri soluk pembe, beyaz, yemişi parlak kırmızı renkte bir bitki, *Rosa canina*, [TS II 2359]

yaban havucu (<Far. + Far.): *Maydanozgillerden*, kökleri yenilebilen, hayvan yemi olarak da kullanılan, yıllık veya çok yıllık otsu bitki, *Pastinaca sativa* [*karakavza*], [TS II 2359]

yaban inciri (<Far.+Far.): 1. *Dutgillerden*, Mısır'da yetişen ve kerestesi eski Mısırlılarca mumyalara sanduka yapmakta kullanılmış olan bir ağaç; 2. Bu ağacın meyvesi [TS II 2359]

yaban kabağı: Şeytan şalgamı [TBAS s.275;Zeh.Bit.].

yaban kekiği: Mercanköşk [TBAS s.275].

yaban keteni (<Far.+ Ar.) Su keteni [TS II 2360]

yaban maydanozu (<Far.+Yun.): Baldıranın maydanoza benzeyen bazı türlerine verilen ad. *Caucalis sp. L.*; [Ank.Ahlat. s.35-40; TS II 2360]

yaban mersini: *Fundagiller* familyasından; 20-50 cm boyunda çok dallı, odunsu bir bitkidir. Karadeniz Bölgesi'nin dağlarında çok miktarda bulunur. *Vaccinium myrtillus*, [TS II 2360; Tıb.; TBAS s.275].**krş.ayüzümü ~ çobanüzümü**

yaban nanesi (<Far.+Ar.): Yabanî bir tür nane; *marsuvan otu* [TS II 2360; TBAS s.275].

yaban pancarı: Pazı [TS II 2360]

yaban pazısı: Iştır [TS II 2360]

yaban pırasası: Gavur soğanı [DS III 867]

yaban saparnası: Silcan [TBAS s.275].

yaban sarımsağı: *bk. kömüren* [TS II 1378]

yaban sarmaşığı: *bk. akasma* [TBAS s.277; Zeh.Bit.].

yaban sinamekisi: *bk. yabanî sinameki* [TBAS s.277].

yaban soğanı: *Peynir* de konulan, sarımsak tadında bir ot [DS XI 4112].

yaban sümbülü (<*Far.*+ *Far.*)Kedi nanesi [TS II 2360].

yaban teresi: *Horozcuk* otu [TS II 2360].

yaban turpu: *Turpgillerden*, kökü ve yaprakları beyaz çiçek açan bir bitki, *Raphanus raphanistrum*, [TS II 2360].

yaban yasemini: *Patlıcangiller* familyasından; yurdumuzun hemen hemen her bölgesinde rastlanan, 1-2 m boyunda, 2 m kadar yükselebilen, tırmanıcı, çok yıllık, fena kokulu zehirli bir bitkidir. *Eş anl. kır yasemini, sofur, tilki üzümü, yaban asması. Solanum dulcamara L. solanaceae* [TS II 2360; TBAS s.278; Zeh.Bit.]. *bk. it üzümü. [sofur, Tıb.; Tıb.Bit.].*

yaban: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.116].

yaban: Kırılarda açan yabani 'gül'e verilen isim [TÇA s.84]. *krş. bozamık ~ pamlıkla ~ kuşburnu ~ ayı gülü ~ yavru ağzı*

yabanaflatı: Bir tür armut [SOS s.111: Gerze –Sn.].

yabanarmudu: Ahlat; yazın yetişen uzunca, sarı renkli bir armut çeşidi [SİYA s.708].

yabanbacı: Baklagillerden bir bitki [SİYA s.708; DS XI 4112]

yabandarısı: Semer otu da denilen bir çeşit kamış [DS XI 4112]

yabanî ada çayı: Ada çayı [TBAS s.275].

yabanî akdiken: *Hünnapgillerden*, yaprakları almaşık, kırmızı renkli yemişi olan bir bitki, *Rhamnus frengula* [TS II 2359]

yabanî badem: Badem [TBAS s.275].

yabanî bezelye: *bk. cılban*[DS III 908]

yabanî biber (<*Far.*+ *Yun.*): Güveyfeneri [TBAS s.275].

yabanî ceviz (<*Far.*+ *Ar.*): *bk. kokar ağaç*[TBAS s.275]

yabanî çilek: Dağ çileği [TBAS s.275].

yabanî defne: Gilaburu [TBAS s.275].

yabanî elma: *Gülgillerden*; ormanlarda yetişen bir ağacın meyvesi [Tıb.; TS I 511]. *krş. ekşi elma ~ bk. dağ elması*

yabanîenginar: *Bileşikgiller* familyasından; 2 metre kadar boyunda, çok yıllık bir bitkidir. [TS II 2359; Tıb.]. *krş. kengel*

yabanî erik: *bk. dağ eriği*[TS I 511]

yabanî gömeç: Hatmi [TBAS s.276].

yabanî gül: *Gülgiller* familyasından; 1-5 m yükseklikte, dikenli, soluk pembe veya koyu pembe çiçekli bir çalıdır. Meyveleri taze veya kurutulmuş olarak yenir. Olgun meyvelerine “*kuşburnu*” denir. İçeriğinde şekerler, organik asitler ve C vitamini vardır. Meyvelerinden hoşaf, reçel, şerbet, pestil, ezme veya pekmez yapılır. Kuşburnundan yapılan ezme veya pekmeze *pelver*, *pelverde* veya *tırınç* adı verilir. Kuşburnu meyvelerinin haşlandıktan sonra ezilip simit şeklinde kurutulmayla elde edilen şekle Erzurum bölgesinde “*kokoç*, *kuşburnu*, *kokocu* veya *kuşburnugiliği*” denir ve bakkal ve manavlarda satılır. Erzurum bölgesinde kuşburnundan *şerbet*, *habeş* veya *tirit* yapılır. Sivas bölgesinde meyvelerin ezilmesinden sonra yapılan topağa *latdik* denmektedir [yıldızeli-Sivas]. *Eş anl.* [bitkiye] *köpek gülü* veya *yabanî gül*, [meyvelere ise] *askil*, *civil*, *gülburnu*, *gül elması*, *ip burması*, *ipburnu*, *itburnu*, *kuşburnu*, *kuşburnu*, *öküzgötü* adları verilmektedir. *Rosa canina* [*Rosaceae*;TBAS s.276;Tıb.]. *krş. köpekgülü; bk. gül*

yabanî hardal (<Far.+ Ar.): bk. *hardal otu* [TBAS s.276]

yabanî haşhaş: Haşhaş [TBAS s.276].

yabanî havuç: İskorçina [TBAS s.276].

yabanî hindiba (<Far.+ Ar.): bk. *hindiba* [TBAS s.276]

yabanî ıspanak (<Far.+ Yun.): *Pazı.İspanakgiller* familyasından; kırlarda kendiliğinden yetişen veya bahçelerde yetiştirilen otsu bir bitkidir. [TS II 2359; Tıb.]*krş.pazı*

yabanî iğde: İğde [TBAS s.276].

yabanî incir (<Far.+ Far.): 1. İncir ağacının yabanî türü, 2. yaban İnciri [TS II 2359]

yabanîkarayemiş: Çiçekleri kuvvetli kokulu, zehirli bir bitki.*Daphne mezereum* L.[Trab.-Maçka; TBAS s.298].

yabanî kavun: Şal kabağı [TBAS s.276].

yabanî kereviz (<Far.+ Ar./Far.): *Smyrnum[umbelliferae]* türlerine verilen genel ad. *Smyrnumconnatum* Boiss. Et Kotschy: Baldıran, yabanî kereviz. 70-150 cm yükseklikte, iki yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitki. Tarsus'un dağ köylerinde [Sarıkavak] kökü yenir. s. *Olusatrum*:yabanî kereviz. yaprakları İstanbul çiçekçileri tarafından, çiçek demetlerini süslemek için yeşillik olarak kullanılır. [TBAS s.276]. bk. *baldıran*

yabanî kimyon (<Far.+ Ar.): 20-80 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu, beyaz veya turuncu çiçekli bir bitkidir. Kurt düşürücü olarak kullanılır. *Eş anl. balduz, helmel, Karaman kimyonu. Zygophyllum fabago* L.[zygophyllaceae]-[TS II 2359; TBAS s.276; DS XI 4112]. bk. *Frenk kimyonu*

yabanî kiraz (<Far.+ Yun.): Ülkemizde yetişen bir kiraz türü, *Cerasus microcarpa* [TS II 2359].

yabanî kişniş: Kişniş (yabanî) [TBAS s.276].

yabanî kuşkonmaz: Tilkişen [TBAS s.276].

yabanî lahana (<Far.+ Yun.): *Turpgillerden*, kumlu yerlerde yetişen ve sebze gibi yenen bir bitki [TS II 2359]

yabanî mantar (<Far.+ Yun.): bk. *cacık* [DS III 839]

yabanî marul (<Far.+ Yun.): 50-150 cm yükseklikte, sarı çiçekli, beyaz sütlü, iki yıllık otsu bir bitki, *Lactuca serriola* [*yag marulu*], [TS II 2359]

yabanî menekşe (<Far.+Far.): Menekşe çiçeğinin yabanî bir türü [TS II 2359]

yabanî mercanköşk (<Far.+Far.): Mercanköşk çiçeğinin yabanî bir türü, *Origanum vulgare*, [TS II 2359].

yabanî mersin (<Far.+ Yun.): bk. *tavşan kirazı* [TBAS s.277]

yabani mürver: Mürver. Rutubetli yerlerde, dere ve yol kenarlarında, ormanlık alanlarda yetişen; yaprak, çiçek ve meyveleri toplanıp kurutulan, hem hekimlikte hem de boya sanayiinde kullanılan bir bitkidir. [*Sambucus ebulus*]-[TBAS s.277;Or.-Zir.]. *krş. yer mürveri ~ yivdin*

yabanî nane: Nane [TBAS s.277].

yabanî pancar (<Far.+Erm.) Tazeyken kavrulup yemek yapılan bir bitki. *Beta* türlerine [*chenopodiaceae*] verilen genel ad. 100 cm kadar yükseklikte, çok yıllık ve otsu bitkiler. Aşağıdaki türlerin yaprakları, genç hâldeyken sebze olarak kullanılmaktadır. *Beta lomatogona* Fisch. Et Mey.: Ala pancar, dağ pancarı [Kırobası-Silifke]. *F.trigyna* Waldst et Kit: Kır pazısı [Kars], kızılca [Erzurum], kızılacak [Acıpayam-Denizli], pazı pancarı [Susuz-Kars], tarla pancarı [Azdavay-Kastamonu], yağlı mancar, yağlı pancar. yaprakları yağ ve yumurta ile birlikte kavrulduktan sonra yenir. Erzurum bölgesinde kızılca kavurması çok ünlüdür. *B. Vulgaris* L.:yabanî pancar. *B. Vulgaris* L. *F. Altissima*: Şeker pancarı. *B. Vulgaris* L. *F. Cicla*: Pazı. *B. Vulgaris* L. *F. Rubra*: Kırmızı pancar [TBAS s.277; DS XI 4112].

yabanî pazı: Labada [TBAS s.277].

yabanî pırasa (<Far.+ Yun.)*bk. çiris*[TBAS s.277].

yabanî sarımsak: *bk. itsarımsağı* [DS VII 2570].

yabanî sedef otu: *bk. üzerlik* [TBAS s.273].

yabanî sinameki: *Colutea cilicia Boiss. et Bal.[Leguminosae]*. 5 ve kadar yükseklenen, kışın yapraklarını döken, meyveleri şişkin ve sarı çiçekli bir ağaççıktır. yaprakları müshil olarak kullanılır. *Eş anl. patluk* [Sav köyü-Isparta], *yaban sinamekisi. Colutea melauocalyx Boiss. Et Heldr. Patluk* [Isparta; TBAS s.277].

yabanî sümbül: *Ballıbabagiller* familyasından; kırlarda yetişen beyaz ve pembemsi çiçekli bir bitkidir. İstanbul ve İç Anadolu bölgesinde görülür. [Tıb.]. *krş. kedinanesi*

yabanî taflan: Bir tür yabanî ot [Trabzon, Maçka] *Dapbne mezereum L.* [TBAS s.298;Zeh.Bit.].

yabanî tere (<Far.+ Far.): *bk. su teresi* [TBAS s.277].

yabanî teretaze: Yabanî tere [TBAS s.277].

yabanî turp (<Far.+ Far.): Yaban turpu, acırğa [TS II 2360].

yabanî tütün: *Patlıcangiller* familyasından, 3 m kadar yükseklenen, sarı çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Batı ve Güney Anadolu'da yetişir. Zehirli bir bitkidir. *Bk. Deli tütün.* Aşağıdaki türlerin yaprakları tütün yerine kullanılır. *Archonium elichrysiloium DC.:* Tunceli bölgesi. *Congia orientalis*[L.]*Andrz:* Doğu Anadolu Bölgesi *Atropa belladonna L.Nicotiana glauca R.Graham [Solanaceae]*-[Trab.-Hamsiköy]-[TBAS s.277,298; BTS 697].

yabanî üvez: Ova ve yamaçlardaki ağaçlar arasında dağınık olarak bulunur. "Üvez" denilen meyvesi muşmula gibi olgunlaştığı zaman yenir. [Tıb.].

yabanî üzüm (<Far.+ Far.): bk. böğürtlen [TBAS s.53]

yabani yasemin: Yabanî yasemin. *Jasminum fruticans* L.; [Ank.Ahlat. s.35,40].

yabansoğanı: Peynir de konulan, sarımsak tadında bir ot [SİYA s.708].

yabantırak: Sulak yerlerde yetişen bir tür dereotu, *Anethum graveolens*, [TS II 2360]

yabrà ~ yabrağ: Yaprak [KİAT 352: Akç.; ETAS].

yabru armudu: Bir armut çeşidi [AA 157]

yabru armudu: Bir armut çeşidi [AA 157]

yag marulu: Yabanî marul [TS II 2365]

yagardıç: Güzel kokulu, yağlı bir ardıç çeşidi [DS XI 4116]

yaglı çiçek: Basur otu [TBAS s.278].

yagmurbastığı: Mavi alglerden bir *Nostoc* türü. Esmer mavi renkli ve müsilaçlı bir görünümü vardır. yağmurlardan sonra ortaya çıkar. [Allahekmeğî]-[TBAS s.278].

yag ardıcı: Ardıç [TBAS s.278].

yaggülü: *Rosa dammescena miller var. Trigintipetale Dieck*. Çiçekler pembemsi renkli, yan katmerli ve kuvvetli kokulu. Anadolu kökenli bir tür olup Isparta bölgesinde bahçelerinde yetiştirilir.[Gaziantep]-[TBAS s.298].

yag gülü: Gül [TBAS s.278].

yag marulu: Marul [TBAS s.278].

yagşalgamı: bk. küçük şalgam [TS II 1432].

yagcı pelidi: Gezengevi [TBAS s.278].

yağlaç: Bir turp çeşidi [DS XI 4121]

yağlı dürülü: Marul [DS XI 4122]

yağlı mancar: Yabanî pancar [TBAS s.278].

yağlı otu: Yalı otu [TBAS s.278].

yağlı: Yağlıcayaprakları soyularak ışıgın gibi gövdesi yenilen bir bitki [Siv.2].

yağlıca: 1. Püren de denilen yeşil süpürge otu; 2. İlkbaharda kendiliğinden yetişen ve yemeği yapılan bir bitki; 3. İlkbaharda yetişen, sapı çiğ olarak yenilen bir ot; 4. Haşlanarak yenilen bir tür pancar [DS XI 4121; SİYA s.708; Siv.2; TÇDSK s.43; TÇDSK s.42; TBAS s.278].

yağlıcak: Kırdan yetişen, geniş yapraklı, köşeli gövdeli, çiğ yenilen, yaprakları yapışkan, yenilebilir bir bitki [DS XI 4122; SİYA s.708].

yağlıısırgan: Sukestane otu, *Scrophulariaceae*, [DS XI 4122].

yağlık: Yer elmasına benzer, kayalık ve sert topraklarda biten, yumru Köklü bir çeşit bitki [DS XII 4808].

yağlımancar: Yemeği yapılan bir ot [DS XI 4123].

yağlı erük: Bir tür erik [SOS s.120 Tekkeköy-Sm.].

yağma: Kocayemiş [DS XI 4123; TBAS s.278; MBTS III 3343].

yağmurbastığı: Mavi *alglerden bir nostoc* [*Nostocaceae*] türü. Esmer mavi renkli ve müsilajlı bir görünümü vardır. yağmurlardan sonra ortaya çıkar. Gaziantep bölgesinde çiğ olarak yenir. *Eş anl. Allahekmeği* [Keçiborlu-Isparta]-[TBAS s.278].

yahudi baklası: Domuz baklası [TBAS s.278; TS II 2366].

yahudi hurması: Kara hurma [TBAS s.278].

yahudi marulu: Bir tür marul [Gelibolu]

yaim liforu: Çoban üzümü [TBAS s.283].

yakı otu: *Küpeçiçeğigillerden*, kökünden yakı yapmakta kullanılan siyah renkli bir sakız elde edilen *scorzonera* [*compositae*] türlerine verilen genel ad. Kabukları yakı olarak kullanılan defne türünden bir ağaç. Bu türler 60 cm kadar yükselebilen, sulak yerlerde yetişen, kalın köklü, süt taşıyan, kökü kurutulduktan sonra suyla kaynatılarak içilen, tüylü ve sarı çiçekli, çok yıllık, küçük süs bitkileridir. Köklerden elde edilen sakıza *beniş*[Van], *cibar*[Malatya], *çingenesakızı*, *kandil sakızı*, *kara sakız*[Gaziantep], *marko sakızı*, *selsepet sakızı* veya *yakı* saha adları verilmektedir. yurdumuzda 21 türü vardır. *Eş anl. dağ sakızı nerebent. Scorzonera latifolia Fisch. Et Mey. DC.*:yaprakları bütün yerine içilir. Köklerinden elde edilen sakız yara iyi edici olarak kullanılır. *s. Rigida Aucher*:yakı otu, yakı sakızı. *s. Sosnoweskyi Lipschitz*:yakı otu. yakı sakızı. yakı otu. *Epilobium* [*onagraceae*] türlerine verilen genel ad. Otsu, çok yıllık beyazımtırak veya kırmızı çiçekli bitkilerdir. *Epilobium angustifolium L.*:yakı otu. Kuzey Anadolu Bölgesi'nde yaygındır. *Daphne quidium, Epilobium angustifolium*. [Or.-zir.; Tıb.; TBAS s.278,279;TS II 2368,2370; BTS 698; MBTS III 3348]. *bk. kanık ~ kıvrım ~ merakülü ~ tekesakalı ~ yemlik*

yakı sakızı: Yer sakızı [TBAS s.279].

yakmuk: Ak asma, asma yaprağı [TBAS s.279;DS XI 4130].

yakup otu: Kanarya otu [TBAS s.279].

yalağı: Geniş yapraklı sarı çiçek açabilen uzun boylu bir bitki türü [Siv.2].

yalamcı safran: Aspir [TBAS s.280].

yalamıkyalamuk: Soymuk [TBAS s.279].

yalana: Soymuk [TBAS s.279].

yalancı akasya: *Baklagiller* familyasından, 25 m kadar boylanabilen, yol kenarlarında süs bitkisi olarak kullanılan, beyaz çiçekli, çiçekleri kabızlığa

karsı yatıştırıcı ve safra arttırıcı olarak kullanılan bir ağaç türü, *Robinia pseudoacacia* [Ordu Giresun-Ağ.;MBTS III 3353;TS II 2373; BTS 699].

yalancı biber ağacı: *Schinus molle* L. [*anacardiaceae*]. 10 m kadar yükselebilen, kışın yaprak dökmeyen, pennat yapraklı sarımsı çiçekli küçük bir ağaçtır. Meyveleri kekremsi şekilli olup olgunlukta kırmızı renkli ve karabiber kokuludur. *Eş anl. amerikanbiber ağacı* [TBAS s.279].

yalancı biber: Akdeniz ülkelerinde süs ağacı olarak yetiştirilen, 5-10 m yüksekliğinde, kışın yaprak dökmeyen, sarımsı çiçekli küçük bir ağaççık, *Schinus mollis*, [TS II 2373; TBAS s.279]

yalancı çiriş: Çiriş otu [TBAS s.279].

yalancı eğir: Bataklık süseni [TBAS s.279].

yalancı havacıva: Emzik otu [TBAS s.279].

yalancı hurma: Hurma [TBAS s.279].

yalancı ısırgan: *Ballota nigra* L.[*Labiatae*]. 100 cm kadar yükselebilen, tüylü, bir yıllık otsu ve kırmızı çiçekli bir tür. Toprak üstü kısımları idrar artırıcı hazmettirici ve kurt düşürücü olarak kullanılır. *Bk. Boz ot. Eş anl. Köpek otu, leylim otu, leylim yaprağı*. Bu ad Adana ve Mersin bölgelerinde limon için kullanılan *leylim* veya *leyhum* kelimelerinden gelir [TBAS s.279].

yalancı kenevir: Resi otu [TBAS s.279].

yalancı lavanta çiçeği: Karabaş otu [TBAS s.279].

yalancı öd ağacı: Kalembek [TS II 2373]

yalancı porsuk bitkisi: *Porsukgiller* familyasından, 15 m kadar boyolanabilen, yapraklarını dökmeyen erkek ve dişi kozalakları ayrı ayrı bitkilerde bulunan bir çalı ya da ağaç türü [BTS 699].

yalancı portakal ağacı: Ayı elması [TBAS s.279].

yalancı safran: *bk.* Aspir [TBAS s.280].

yalancı sümbül: Dağ sümbülü [TBAS s.280].

yalancı tespih ağacı: *Melia azedarach* L.[*meliaceae*] pennat yapraklı küçük bir ağaçtır. Çiçekler leylak, meyve olgunlukta sarı renkli, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetiştirilir [Adana, Antalya, İzmir]. *Bk. ayı fındığı. Eş anl. hint leylağı, şeytan zeytini, tespih ağacı* [TBAS s.280].

yalancıkeçi: Erguvan ağacı ve çiçeği [DS XI 4139]

yalangiotu: Sığırkuyruğu [TBAS s.280].

yalangı: Dağlarda biten ve süpürge yapılan bir ot [DS XI 4139; OAAD 261; SİYA s.708; Çayağzı, Köşker k.]-[KYAS s.231; ADOSA s.494; SİYA s.708; OAAD,261: Kay.; KAYMA s.539].

yalangoz ~ yalankoz: 1. Mürver ağacı; 2. Aylandız da denilen, suda yetişen, kerestelik bir ağaç. *Pterocarya Fr. Fraxinifolia Spach*[*Juglandaceae*]. 20-25 ve kadar yükselebilen pennat yapraklı, kışın yaprak döken bir ağaç. Kuzey ve Güney Anadolu bölgelerinde yabanî olarak yetişir. [TBAS s.280; DS XI 4139]*bk. kokar ağacı, mürver ağacı*

yaldaş: Bir üzüm çeşidi [DS XI 4143;MBTS III 3352]

yaldıran: Yıllanyastığı [TBAS s.145,280;MBTS III 3354]]. *bk. it üzümü*

yalı otu: *Ipomoea stolonifera* [Cyr.] J.F.Gmelin[*Convolvulaceae*]. Bir veya çok yıllık, otsu, beyaz veya sarı çiçekli bir türdür. Güney Anadolu Bölgesi sahillerinin kumluklarında yetişir. Kurutulmuş yaprakları toz edilip balla karıştırılarak müshil olarak kullanılır [Mersin]. *Bk. Kahkaha çiçeği.Eş anl. yağlı ot* [TBAS s.280; DS XI 4149].

yalı: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.946].

yalıca: Yenen bir bitki [SİYA s.711; Siv.Ala.].

yalımançar: Yabanî pancar [TBAS s.278].

yallık: İneğe yem olarak verilen mısır fidanı [KİAT,353: Vak.].

yalova misketi: Bir çeşit üzüm [TS II 2377].

yalpuz: Nane [TBAS s.280].

yaltaç: Bir üzüm çeşidi [Bil. s. 946].

yama: Bir çeşit bodur ve sürünücü yabanî armut [SİYA s.711].

yamaneyisi: Şalgam [DS XI 4153].

yanabidildamak: Beyaz ısırgan otu, *Lamium Amplexicule Labiate*, [DS XI 4159].

yanal ~ yañal [Tok.] Bir elma cinsi [SİTİAT s.269; MBTS III 3361]

yanalak: Bir yanı çökük kavun, karpuz [DS XI 4160]

yanardöner: Bir yıllık ve kırmızı çiçekli bir türdür. Çiçekleri Ankara çiçekçilerinde süs bitkisi olarak satılır. *Centaurea tchihatchefii Fisch et mey.* [Ankara]-[TBAS s.298].

yandağ ~ yandak [I]: *Kayışkiran*. Dikenli bir ot. Eskiden yakacak olarak kullanılan kurumuş ot, diken [MİLA s.423; SİYA s.711; TBAS s.280].

yandak [II] ~ **yandık:** *Baklagillerden*, sıcak ve kurak bölgelerde yetişen, sarımtırak küçük tohumlarından Kudret helvasına benzer bir madde elde edilen bitki,*Alhagi maurorum*, [TS II 2382; MBTS III 3362; TBAS s.280]

yandırın: İt üzümü *Solanum nigrum Solanaceae*, [DS XI 4163; TBAS s.280; Enz. yazı: K.; EDSK-II s.259].

yandırız: *Mültüme* de denilen bir bitki [DS XI 4163]

yandukta: *Kayışkiran* [TBAS s.280].

yangak: Ceviz ağacı [SİYA s.711; DS XI 4164; MBTS III 3361; TBAS s.280].

yanıkara: 1. Börülce; 2. Fasulye [DS XI 4168].

yanıkızıl: Bir yanı kızarık yaz armudu çeşidi [DS XI 4168].

yanıkızıl: Bir yanı kırmızı, diğer yanı yeşil, sulu bur armut [ARDER s.322].

yantak: *Kayıskıran* [TBAS s.280].

yapan erük: Bir tür erik [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.120].

yapılcan: Dikenli ardıç [DS XI 4177].

yapıldak: Sıcak, bataklık yerde yetişen, enli ve çok yapraklı bir çeşit kamış[DS XI 4177].

yapıncağ: Bir üzüm çeşidi [Bil. s.947].

yapırak: Yaprak [Ala.s.297].

yapışak ardıç: Ardıç [TBAS s.280].

yapışkan otu: *Panetaria* [urticaceae] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, yumuşak tüylü ve otsu bitkiler. *Eş anl. Bere otu, duvar fesleğeni. Panetaria officinalis* L. Ve *judaica* L. Türlerinin toprak üstü kısımları idrar artırıcı olarak kullanılır [TBAS s.281; DS XI 4178; SİYA s.711; Tıb.]*krş.duvarfesleğeni*

yapışkan pamuklu: Bir tür ot [Aydın, Kuşadası]*Cistus laurifolius* L.[TBAS s.298].

yapışkan yoğurt otu: Bir tür ot [Galium aparine L.; Ank.Ahlat. s.35-40].

Yaprâğalın [<yaprağı kalın]: Bir tür armut [SOS s.111Havza–Sm.].

yaprak [II]: Bodur meşe ağacı [DS XI 4179].

yaprak buhur: Günlük [TBAS s.281].

yaprağ gazeli: Yaprak kurusu [Kırş., Çayağzı-KYAS s.246; KYA s.502].

yaprak mantarı: Kayın mantarı [TBAS s.281].

yaprağ ~ **yaprak** ~ **yarpağ** ~ **yarpah** ~ **yarpak** ~ **yarpağ** [I]: Yaprak [TS II 2391; BTS 702; DS XI 4177; DS XI 4181; DS XI 4189; ÇYA 251; AA 158; EMİYA s.824; AİAD,285: Ah.,V.,Ter.; DİAT, 285: Ur., Kar.; KIAT,353: Mes.; EA 128; ÇYA 251; BT s.98; KYAS s.246Çayağzı;EYSV s.222;Göl.].

yapriz ~ **yapruz**: Dağ nanesi, yaban nanesi [KYAS s.246Kırş.]-[;TBAS s.281]. *bk. narpuz ~ yarpız ~ yarpuz*

yara otu [I]: 1. Dağ çayı; 2. Kantaron; 3. Rutubetli yerlerde, çayırarda ve ormanlarda yetişen, çiçekleri boya maddesi olarak kullanılan, bunun yanında hekimlikte de faydalanılan bir bitki. *Hypericum perforatum*; 4. Yol kenarlarında, tarlalarda, kuru çayırarda sık rastlanılan ve hekimlikte faydalanılan bir bitki. *Plantago media*; [TS II 2394; TBAS s.281; Or.-zir.]. *krş. kantaron ~ kanotu ~ kuzukıran ~ sinirli ot*

yaraaçanotu: Dügün çiçeği [TBAS s.281; MBTS III 3371].

yaraotu: *Bileşikgillerden*; çeşitli türleri olan bir kır bitkisidir. Kuru topraklarda, yol kenarında yetişir. [Tıb.]*krş. civanperçemi*

yardup: Yabanî nane [EYSV s.222].

yarımca: Bir tür ot cinsi [AKAY s. 513].

yarkökü: Havuç [DS XI 4186; MBTS III 3371]

yarma [I]: Kayısı kurusu [Erz.Mer. s.219; SİYA s.711].

yarma [II]: Kırılmış buğday [EYAD 239; KBAYA 207; SİYA s.711;Tok.-Ay.;Dar.].

yarma [III]: Yarılmış kütük, fırınlanmış mısır [Trab.-2].

yarma kabuğu: Soyulmuş buğday [Siv.2].

yarma şeftali: Eti çekirdeğinden kolayca ayrılan şeftali [TS II 2402].

yarmaca [II]: Yarılıp, içi gösterilerek satılan kesmece kavun, karpuz [SİYA s.711].

yarmaca [II] ~ **yarmaça**: Yarılıp çekirdeği çıkarılan kayısı; çekirdeksiz, kuru kayısı [KEO115: KMİA 541; SİYA s.711].

yarnaz: Kırmızı buğday da denilen bir çeşit buğday [DS XI 4189].

yarpakarmudu: Bir armut çeşidi [AA 158].

yarpus ~ **yarpız** ~ **yarpuz**: Dağ nanesi; çay kenarlarında biten kokulu bitki *yabannanesi*. Akdeniz bölgesinde yetişen, tüylü 10-50 santimetre boyunda, kuvvetli kokusu olan bir bitkidir. *Ballıbabagillerden*, çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda, nane türünden, kısa saplı, az veya çok tüylü, güzel kokulu bir bitki, *Mentha pulegium*, [TS II 2402; Ad. 333; Suçatı; AİAD, 285: V.; EAFSöz. s.115; Din.Ev. s.531; EA 128; SİYA s.711; Gün.; KYAS s.247 Sıdıklı Büyükoba k; KBAYA 207; EYSV s.222; TBAS s.281; Niz.; ÇYA 251; SMY s.431; KYAS s.247 Kırş.; TBAS s.281; MBTS III 3379; MKK; Tıb.]. *krş. filiskin, bk. narpuz*

yarsık: Güzel dokulu bir ot [SMY s.431].

yarkaca: Hıyarın çiçekten çıktıktan sonra beş ila sekiz santim uzunluğundaki şekli [AAT, 265: Kas.]

yasemen ~ **yasemen** <Far.: *Zeytingillerden, Jasminium* [oleaceae] türlerine verilen genel ad. Kışın yaprak döken veya dökmeyen, beyaz veya sarı renkli ve kokulu çiçekli çalı veya tırmanıcı bitkiler. *Jasminium Fr. Fruticans L.*: Boruk, borumuk, kapına [Değirmenköy-İstanbul], poruk, pennat yapraklı sarı çiçekli ve tırmanıcı bir bitki. Anadolu'da yabanî olarak yetişir. *Bk. Katırtırnağı. J. Grandiflorum L.*: İtalyan yasemini. Pennat yapraklı beyaz ve büyük çiçekli bir tür. Güney Anadolu'nun sahil bölgelerinde çiçeklerinden yasemin esansı elde etmek için yetiştirilir. *J. Officinale L.*: Beyaz yasemin. Pennat yapraklı ve beyaz çiçekli bir bitki. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Gövde ve dallarından sigara ağızlığı [yasemin ağızlık] yapılmaktadır [Artvin]. *J. Sambaca Aiton-Ful*: Basit yapraklı beyaz, katmerli ve kuvvetli kokulu çiçekli

bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Eş anl. Arap yasemini, Mısır yasemini* [TBAS s.281].

yavan armut: Bir tür armut [SOS s.111Çarşamba–Sm.].

yavraaz ~ yavru ağzı: 1. Sarıçiçekli bir tür ot [AKAY s. 513]; 2. Kırlarda açan yabani 'gül'e verilen isim [TBAS s.281; TÇA s.84;MBTS III 3388; DS XI 4205]*krş. bozamık ~ pamalıkla ~ kuşburnu ~ ayı gülü ~ yaban*

yavris eriğu: Bir yeşil erik çeşidi [Trab.-2].

yavrubaş: Çayırdaki yetişen, ince başaklı çayır otuna benzer bir ot [DS XI 4205]

yavrudede: Bir tür armut [SOS s.111Vezirköprü–Sm.]

yavsun: Yabani bir bitki [AA 158]

yavşağan: Yavşan otu [TBAS s.282].

yavşan otu: *Sıracagillerden*, kurt düşürücü, ateş düşürücü, sıtmaya karşı ve iştah açıcı olarak kullanılan, Türkiye'de 20 kadar türü yetişen, mavi ve beyaz renkte çiçekler açan, bir, iki veya çok yıllık, otsu veya çalimsı bir bitki. *Artemisia* [*compositae*] türlerine verilen genel ad. *Eş anl. AyvadanA çilbaş, havşan* [Doğu Anadolu Bölgesi], *sıtma otu, yavşağan, tavşan, tavuşan, yayşa. Artemisia abrotanum L.:* Erkek pelin, kâfur otu. Kara pelin. Misk otu. *A. Absinthium L.:* Pelin. *A. Annua L.:* Kâbe süpürgesi [Sankavak-Tarsus], kabe kekiği [Balıkesir], Peygamber süpürgesi. *A. Campestris L.:* Kara yavşan. *A. Dracunculus L.:* Tarhun. *A. Herba-alba Asso:*yavşan [Gaziantep]. Birecik [Urfa] bölgesinde kurt düşürücü olarak kullanılır. *A. Santonicum L.:* Deniz pelinli deniz yavşanı. Kokulu yavşan. *A. Scoparia Waldst et Kit:* Kara süpürge [Pazarkule-Edirne]. *A. Spicigera C. Koch:*yavşan. Orta Anadolu'da yaygındır. Çiçekli ve yapraklı dalları Ağrı [Doğubayazıt] ve Erzurum [Tortum] bölgelerinde ateş düşürücü ve iştah açıcı olarak kullanılır. Haşereleri uzaklaştırmak için odaların tabanına serilir [TBAS s.282; TS II 2413; BTS 706; DS XI 4206; DS XI 4207; Erz.Mer. s.220;MBTS III 3388; FHKA 333;

EYA 428; Fel. s.73; TYA s.252; Trb.Vak; SMY s.431; EAFSöz. s.116; SİYA s.712; Tok.-Ay.; KARYA s. 316; EİA s.337; KAYMA s.541; Tıb.].
krş.avrupaçayı ~ bk. pelin otu ~ tarhun

yayarmudu: Erken olgunlaşan bir tür armut [EYSV s.224; DS XI 4209]

yayasa: Fidan, daha ziyade meşe fidanları için kullanılır [Mal.-Ak.].

yaygıç: Dafne [TBAS s.282].

yaygıçökçesi: Dafne [TBAS s.282].

yaygın ~ yakın ~ yaykun: Kızılağaç [DS XI 4211, 4229; SİYA s.712; Tir.].

yayık geven: Bir tür ot [Astragalus vulnerariae DC.; Ank.Ahlat. s.35-40].

yayılğanotu: Atkuyruğu [TBAS s.282].

yayılğan: Bitkinin çok üremesi ve yerde sürünücü gövdesi ile yayılarak kısa zamanda çevresini kaplamasından dolayı bu isim verilmiştir [*Convolvulus arvensis-Convolvulaceae*]-[TBAVS s.225; DS XI 4210].

yayla çayı: Dağ çayı [TBAS s.282; MBTS III 3391].

yayla çiçeği: Ölmez çiçek [TBAS s.282].

yayla gülü: Ölmez çiçek [TBAS s.282; TS II 2416].

yayla kekiği: Mercanköşk [TBAS s.282; TS II 2416].

yayla kestanesi: Çiğdem [TBAS s.282].

yayla lalesi: Bir tür lale [Mersin, Silifke, Sarıaydın köyü] *Tulipa pulchella* [Fenzl ex Regel] Baker [TBAS s.298].

yayla otu: Ölmez çiçek [TBAS s.283].

yayla salebi: Salep [TBAS s.283].

yayla sarımsağı: Bu bitkinin ile kullandığımız sarımsağın cinsi [*Allium sotivum*] aynıdır. Kokuları birbirine çok benzemektedir. yörenin yaylalarında yetişen bu bitkiye “yayla sarımsağı” denilmiştir.*Allium scorodoprasum-Liliaceae*; [TBAVS s.225].

yayla süseni: Süsen [TBAS s.283].

yayla tütünü: Bitkinin yaprakları kurutulup tütün olarak kullanılır. yörenin yaylalarında yetişmesinden dolayı “yayla tütünü” denilmiştir [*Solenanthus stamineus-Boragraceae*]-[TBAVS s.227].

yayla üzümü: Çoban üzümü [TBAS s.282].

yayla yavşanı: Acı yavşan [TBAS s.283; TS II 2417]

yaylaçiçeği ~ yaylagülü: Yaylada biten, kokusunu geç yitiren bir çiçek [SİYA s.712].

yaylagüzeli: Boncuk gibi, küçük, kırmızı çiçekli, katmer yapraklı bir bitki [DS XI 4212]

yayoku: Öküzkuymuğu da denilen bir bitki [DS XI 4214]

yayşa: Yavşan otu [TBAS s.283].

yaz armudu: Bir tür armut [Durağan –Sn.]-[SOS s.111].

yaz elması: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.116].

yaz gış gödesi ~ yazkışgövdesi [<yaz kış gövdesi]1.Ökseotu, göğcek; 2. Meyve ağaçlarının gövdesinde biten asalak ot [Kayseri] *Viscum album L.*[DS XI 4217; MBTS I 1082;KAYMA s.542; TBAS s.298].

yaz ihlamuru: Ihlamur [TBAS s.283].

yaz mantarı: Koçlama mantarı [TBAS s.283].

yaz tirmiti: Koçlama mantarı [TBAS s.283].

yazı mantarı: Evlek mantarı [TBAS s.283].

yazılı incir: Olgunluktan yarılmış, patlıcan inciri de denilen Mor renkli incir [DS XI 4217]

yazılı: Börölce [DS XI 4217]

yazınohutu: Meyvesi yenen bir bitki. *Cicer anatolicum alef.* [yer.Bit.Kum.].

yazıpancarı yazupancarı: İlkbaharda kırdan biten, yemeği yapılan yeşil otların tümü [DS XI 4217]

yazkeleği: Yazın bostanı, meyvesinin suyu buruna damlatılarak sinüzit için kullanılan bir bitki. *Ecballium elaterium* [l.] A. Rich., [Yer.Bit.Ar.]. *krş. acıkelek*

yazkış gökçek: Defne [Sivas, Celalli köyü] *Daphne oleides Schreber* [TBAS s.298].

yazlık buğday: İlkbaharda ekilen, küçük taneli, sert bir çeşit buğday [DS XI 4218]

yeddiveren: Arka arkaya birkaç defa çiçek açıp koruk veren asma ve bunun siyah üzümü [GA s.744].

yedi damar otu: *bk. bağa* [TBAS s.283]

yedi eltiler: Bir tür çiçek [*Lantana Camara*] Ağaç minesini [Ege Bölgesi]-[Ağ.; TÇA s.85].

yedi kandilli süreyya: Yuccanın çiçeğine verilen ad [İstanbul]-[Ağ.].

yedidamar otu: Bağ [TBAS s.283; ARDER s.324].

yedideli: Türlü renklerde açan, kasımpatına benzer, kokusuz bir çiçek [DS XI 4221]

yegenası: Bir çeşit kayısı ağacı [DS XI 4223]

yel ağacı: Sarı çiçekli, kısa boylu bir ağaç [ARDER s.328].

yel çiçeği: Bir tür çiçek [Artvin, Ormanlı] *Rhododendron luteum Sweet* [TBAS s.298].

yel diken: Yel hastalığına iyi geldiği inanılan diken [Şav.].

yel otu: Eğir otu [TBAS s.283].

yelek: Mısır yaprağı [TYA s.255; OYA 358]

yeleşik ~ yeleşük ~ yelevşik: Boru çiçeği. Tatula da denen bir bitki [TBAS s.283; DS XI 4233; AA 158; Dur.].

yelkovan otu: Sardunyaya benzer yabancı bir bitki. İğnelik [TBAS s.283; DS XI 4236; SİYA s.712].

yellice: Kök karanfil [TBAS s.283].

yellimkara: Mor çiçekli dikenli bir ot [DS XI 4237; MBTS III 3402]

yelmeşük otu: Sancı, ağrı gidermede ve tahtakurularına karşı kullanılan bir ot [DS XI 4238]

yelmik ~ yelmiyh ~ yelmük: Yemlik. Ekinler arasında biten ve istifadesi yeşil ot [AAT, 265: Kas.; TBAS s.283].

yelpenek: Hıyar [DS XI 4239].

yem: Kalın öğütülmüş mısır [TYA s.255].

yemensafranı: Kuzu otu [TBAS s.283].

yemiş: 1. İncir. *Dutgillerden* asıl vatanı Akdeniz kıyıları olan yaprakları geniş ve dilimli bir ağacın meyvesidir. [Savcılı Büyükoba k.]; 2. Söğüt ağacı meyvesi [Mucur-KYAS s.250; Tıb.; Antalya]-[Ağ.; OYA 358; KYA s.502; EİA s.339; DTYA 86:XXVI-3; MUYAT s. 441; Gazi. s.227; TS II 2430; DS XI 4242]. *krş. incir*

yemişen: *Gülgillerden*, meyvesi elmaya benzeyen, yaprakları kısa saplı, yumurtamsı biçimde ve kenarları dişli olan, dikenli bir bitki [TS II 2430; DS XI 4242; yer.Bit.Bel.; SİYA s.712; Kırş.-KYAS s.250; SİYA s.714; AKAY s. 514].

yemişgen: Felce dikenli [TBAS s.283].

yemişin ~ yemişken: Alıç [TBAS s.283,284].

yemlikyelmük: Bazı *scorzonera* veya *tragopogon* [*Compositae*] türlerine verilen genel ad. İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabancı ot. *Scorzonera acuminata* Boiss.:yemlik. s. *Cinera* [C.A.Meyer]Boiss.: Dedesakalı [Ladik-Konya], kara kök [Erzurum]. s. *Cinerea* Boiss.: Dağ sakızı. Köklerinden sakız elde edilir. Doğu Anadolu. s. *Hispanica* L.: İskorçına. Kara iskorçına.s. *Inaequiscapa* Boiss.: Guzer [Ovacık-Tunceli]. s. *Mollis bieb. Bk. Bırçalık.* s. *Papposa* DC.:yemlik. s. *Parviflora* Jacq.:yemlik. s. *Suberosa* C.Koch:yabanî havuç [Doğubayazıt]. *Tragopogon bupthalmoides*[DC.]Boiss. Doğu Anadolu'da [Sivas] yenir. *T. Dubius* Scop.:yemlik. *T. Porrifolius* L.: Beyaz iskorçinA salsif sarı iskorçinA sarı tekesakalı. *T. Pratensis* L.Subps. *Orientalis*[L.]Wollman*T. Reticulatus* Boiss. Et *huet*:yemlik. Erzurum bölgesinde yemlik olarak üç çeşit bilinmektedir: At yemliği çayır yemliği ve tarla yemliği. Bu adlar belirli türlerin karşılıkları değildir. yetiştiği yöreye göre adlandırma yapılmakta ve bazen aynı türe farklı adlar verilmektedir. Bk. *Tekesakalı*. yalnız genç bitkilerin kök ve yaprakları çiğ olarak veya yumurtayla pişirilerek yenir. yaşlı bitkiler *kocamış* adını alır ve kullanılmaz. Eş anl. *Emlik*, *yelmik*, *yelmiyh*, *yelmük*, *yemliyh*, *yimlik* [TBAS s.284; SİYA s.714; Erz.Mer. s. 220; SİYA s.712; KBAYA 208; EYSV s.225; Tok.-Ay.; EAFSöz. s.117; GA s.748; yer.Bit. Kar.; Suçatı; Siv.2; Siv.Ala.; EİA s.339; TBAS s.284; BTS 707; DS V, 1739; DS XI 4243, 4253; DS XII 4819]. bk. *kıvrım ~ tekesakalı ~ yakı otu*

yemşen: Alıç [TBAS s.284; Konya-Ağ.].

yenibahar: *Mersingiller* familyasından; Amerika'nın tropikal bölgelerinde doğal olarak yetişen ve baharat elde edilen bir bitkidir. Her tarafı kokuludur. [*pimenta*; Tıb.; TS II 2431]

yenidünya: Döngel, *muşmula* da denilen bir meyve *Eriobotrya Japonica* [*Malta erigi*], [TS II 2432; BTS 708; DS XI 4245; SİYA s.714; GA s.749].

yepel: Kırdan yetişen, toplanıp yenilebilen gümüş renkli bir ot [DS XI 4248]

yepelek ~ yèpelek: Yulaf. Bir ot cinsidir. Dağlarda yetişen yabanî bir ot türü [AKAY s. 514; DS XI 4248; KİAT, 353; KİAT,353: Or.]

yér alması ~ yer elması ~ yerelması: *Adam otu*. yer elması, yumrusu patatese benzer bitki. *Bileşikgiller* familyasından; basit yapraklı, yüksek, çok yıllık otsu bir bitkidir. *helianthus tuberosus*; [Tıb.; EYSV s.226; KBAYA 208; AA 159; TS II 2437; DS XI 4249; DS XI 4250; AA 159; AVA 246; KBAYA 208; TİYA 377; TBAS s.284; Çarşamba–Sm.]-[SOS s.116; Or.-Zir.]

yer çamı: *Ajuga chmaepitys*[L.]Schreber[syn: *Teucrium chamaepitys* L.]-[*Labiatae*]. Bir yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki, kuvvet verici terletici veya yara iyi edici olarak kullanılır. *Bk. Acı yavşan, kısamahmut otu, kurtluca. Eş anl. Bodur ot, bozbodur ot, bozca ot, mayasıl otu* [Mersin], *yer servisi* [TS II 2437; TBAS s.284].

yer çileği: Dağ çileği [TBAS s.284].

yer fesleğeni: *Mercurialis annua* L.[*Euphorbiaceae*]. 10-50 cm yükseklikte, bir yıllık ve otsu bir bitki hayvanlarda zehirlenmelere neden olur. *Eş anl. Parten* [Trabzon], *parşen* [TS II 2438; TBAS s.285].

yer fıstığı: *Baklagillerden*, sarı çiçekli çiçekleri döllendikten sonra toprağa gömülerek meyve veren, tek yıllık, otsu bir tarım bitkisi,*Arachis hypogaea* [TS II 2438; BTS 709]

yer göbeği: Canavar otu [TBAS s.285].

yer iğdesi: Çıçırgan [TBAS s.285].

yer kazayağı: Kazayağı [TBAS s.285].

yer kirazı: Çilek [Trab.-2].

yer kulancı: Kebere [TBAS s.285].

yer liforu: Bir çeşit lifor, yabani yemiş [Trab.-2].

yer ligarbası: Çoban üzümü [TBAS s.285].

yer mantarı: *bk. domalan* [TS II 2439]

yermeşesi: Kısamahmut otu [TBAS s.285; TS II 2439]

yer mürveri: *Mürver*. Rutubetli yerlerde, dere ve yol kenarlarında, ormanlık alanlarda yetişen; yaprak, çiçek ve meyveleri toplanıp kurutulan, hem hekimlikte hem de boya sanayiinde kullanılan bir bitkidir. *Sambucus ebulus*; [Or.-zir.; TBAS s.285]. *krş. yabanî mürver ~ yivdin*

yernarı: *Çytnus hypocistis* L.[*Raffiesiaceae*]. *Cistus* türlerinin köklerinde parazit olarak yaşayan bir bitkidir [TBAS s.285].

yer otu: *Havuç* [DS XI 4253]

yer palamudu: 1. Kurtluca, yer meşesi; 2. *Hlk.* dalak otu, yer meşesi [TS II 2440]

yer pelidi: Yer meşesi [TS II 2440]

yer pırasası: *bk. aslankuyruğu*[TS II 2440]

yer sakızı: Yaki otu [TBAS s.285].

yer sarmaşığı: *Gebreotugillerden*, nemli yerlerde, duvar diplerinde yetişen bir bitki, *Cleome*, [TS II 2440]

yer servisi: Yer çamı [TBAS s.285].

yer somunu: Domuzağırşağı [TBAS s.285].

yer şakayığı: *bk. ayı gülü* [TBAS s.37].

yeryenidünyası: Adam otu [TBAS s.285].

yer yoncası: *bk. ag yonca* [DS I 116].

yer_elması: Patates [TYA s.256; RİA 336].

yerdutu: Böğürtlen [DS XI 4250].

yerebakanyerebatan: Küpeçiçeği gibi, baş aşağı çiçek açan bir çeşit kır çiçeği [DS XI 4250].

yerebatan [II]: Havuç [DS XI 4250; SİYA s.714].

yeregeçen: Havuç [DS XI 4250]. *bk. yerebatan*

yerekaçan: Havuç [DS XI 4250]. *bk. yerebatan*

vergöbeği: Bakla tarlasında köklerden beslenen bir asalak ot [DS XI 4251]

yerineği: Havacıva, *Alkannatinctoria Borraginaceae* [TBAS s.285].

yerküpelisi: Küpeçiçeğine benzeyen, bahçede yetiştirilen bir çiçek [DS XI 4253]

yerlemesakızı: İskorçına [TBAS s.285].

yerli elma: Bir tür elma [Gerze–Sn.]-[SOS s.116].

yermeseri: Ak erik [DS XI 4253]

yermeşik: Gelincik [DS XI 4253]

yerotu: Havuç [Mucur-KYAS s.251]. *krş. yirotu*

yerpirasası: *Ballıbabagillerden*; bir çeşit bitkidir. [Tıb.]*krş. aslankuyruğu*

yersakızı: Kökünden, kara renkli sakız çıkarılan bir ot [SİYA s.714; DS XI 4254]

yeryaran çörtüğü: Bir tür armut [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.111].

yeryaran: *Kuzugöbeği mantarı*. Bir çeşit mantar [DS XI 4254; SİYA s.714; TBAS s.285].

yeryumurtası: Patates [DS XI 4254]

yespalamudu: Kısamahmut otu [TBAS s.285].

yeşiladaçayı: Ada çayı [TBAS s.285].

yeşil armut: Bir tür armut [Gölköy –Or.]-[SOS s.111].

yeşil elma: Bir tür elma [Gölköy–Or.]-[SOS s.116].

yeşil erük: Bir tür erik [Akkuş-Or.; Havza –Sm.]-[SOS s.120].

yeşil sakal otu: Bir tür ot [Chrysopogon gryllus[L.] Trin.; Ank.Ahlat. s.35-40].

yeşil soğan: Yeşil soğan [DA 88, 118]

yeşil yapışkan otu: Bir tür ot [Silene chlorifolia Sm.; Ank.Ahlat. s.35-40].

yeşilbiber: Yeşil renkli taze, sivri ve dolma biber [TS II 2441]

yığınç: Isırgan otu [DS XI 4262; TBAS s.285].

yılan burçağı: Bitki çiçeklerinin yılan üzerindeki renkler gibi süslü olması ve meyvesinin burçak tohumlarına benzemesi sebebiyle bu ad verilmiştir [*Arum dioscoridis-Araceae*; TBAVS s.224; Gelibolu]

yılan çiçeği: Civanperçemi. Ölmez çiçek. Mide ve barsak hastalıklarına iyi geldiği sanılan, kokusuz, çiçekleri karanfile benzeyen, kıvrımlı eğrelti otunun bir türü [TS II 2448; DS XI 4265; TBAS s.286].

yılan darısı: Yılandıması [TBAS s.286].

yılan diken: Boğa diken [TBAS s.286].

yılan dili: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

yılan gülü: Ölmez çiçek [TBAS s.286].

yılan kökü: Kurtpençesi [TBAS s.286].

yılan pancarı: Yılinyastığı [TBAS s.287].

yılan purçağı: Yılinyastığı [TBAS s.287].

yılan yoncası: Süt otu [TBAS s.287].

yılanbaklası: Fiğe benzer bir bitki [DS XI 4264].

yılanbıçağı: *Dracunculus vulgaris Schott*[*Araceae*]. yumruk, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. yaprakları uzun saplı lamina daire biçiminde ve parçalı. Çiçek durumu kuvvetli kokmuş et kokusu denir. Yumruları, süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır. *Eş anl. yılanburçağı* [TBAS s.285,286; DS VII 2517; DS XI 4264]. *bk. yılanekmeği ~ yılinyastığı*

yılanboncuğu: *bk. yılinyastığı* [TBAS s.286].

yılanburçağı: Yılanbıçağı [TBAS s.286; DS XI 4264].

yılancık otu: Geven [TBAS s.286].

yılancık: Ada çayı [TBAS s.286].

yılancücügü: *Yılanotu* da denilen, kırmızı başaklı bir çeşit ot [TBAS s.286; DS XI 4265].

yılandili: 1. Bağa; 2. Civanperçemi;3. Yılinyastığı; 4. Küçük eğretili otu, *Ophioglossum*, [TS II 2448; TBAS s.286; SİYA s.714].

yılanekmeği: *Arisarum vulgare Targ.-Tozz.*[*Araceae*]. yumrulu, 10-20 cm yükseklikte, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. yaprakları uzun saplı ve ok biçiminde. Spata 3-5 cm uzunlukta, dip kısmı beyaz veya yeşilimsi, üst kısım yeşil ve esmer kırmızı lekeli. Batı ve Güney Anadolu'da bulunur. yumruları süs bitkisi olarak dış ülkelere satılmaktadır. [TBAS s.286]. *bk. yılanbıçağı ~ yılinyastığı*

yıllankuyruğu: Baharda biten, yılan kuyruğuna benzeyen ve sarmaşık gibi uzayan bir ot [DS XI 4266]

yılanotu: Doğu Karadeniz Bölgesi ve Uludağ'da yetişen, 1 metre kadar yükseklikte, geniş yapraklı kalın köklü bir bitkidir. *Bağa, Baldıran, Loğusa çiçeği. Aristolochia hirta L.[Aristolochiaceae].* 15-50 cm yükseklikte, silindirik köklü, çok yıllık, esmer yeşili çiçekli ve otsu bir bitkidir. Kökü yılan sokmasına karşı kullanılır. Bu ad Muğla bölgesinde kullanılır. *Bk. Loğusa çiçeği. Eş anl. Acı kök, develik otu* [TBAS s.286; DS XI 4266; Tıb.]. *krş. centiyane*

yılanpancarı: Gövdede oluşan sisleri iyileştirmek için üstüne konulan bir ot [DS XI 4266].

yıllanyastığı: *Arum [araceae]* türlerine verilen genel ad. yumruk, çok yıllık ve otsu bitkiler. yaprakları büyük ve ok biçiminde. yaprakları sebze olarak kullanılır. *Bk. yılanbıçağı yılanekmeği. Eş anl. Acı soğan* [Antalya], *buzağı otu, danaayağı domuz lahanası* [Hamsiköy-Trabzon], *domuz marulu, domuz pancarı filkulağı* [Garde-Diyarbakır], *gavur pancarı ilandill ilan purçağı kari* [Doğu Anadolu], *livik* [Sivas], *nevik, nivik* [Samsun, Tokat], *sarmalık, yaldıran* [Tekirdağ], *yılanboncuğu, yılan cücüğü, yilandill yılan pancarı. Arum dioscoridis Sm.:* Güney Anadolu Bölgesi'nde [Adana, Mersin] yapraklarından et dolması sarılır ve tirşik adı verilen bir yemek yapılır. *A italicum Miller[syn: A.trapezunünun Schott]:* Arko lahanası [Trabzon], Trabzon yıllanyastığı. yumruları süs bitkisi olarak dış ülkelere satılır [TBAS s.287; TS II 2448; BTS 712; DS XI 4266; Tıb.]. *krş.danaayağı*

yıllanyastığı: Çalılıklar arasında, kuvvetli topraklarda 2000 m yüksekliklere kadar yetişen, gölgeli ve serin yerleri seven, bitkilerin taze yaprakları ve kökleri haşlandıktan sora sebze olarak tüketilen, hekimlikte kullanılan bir bitki. *Arum italicum;* [Or.-zir.; *Dracunculus Vulgaris*]-[Tıb.Bit.; TÇA s.85]. *krş. dana ayağı ~ nivik*

yıldızkökü: Yer elması [DS XI 4268; EİA s.342].

yıldıznişanı: Arslanpençesi [TBAS s.287].

yılıgım ~ yılgin ~ yilgun: *Tamarix*[*Tamaricaceae*] türlerine verilen genel ad. *Ilgingillerden*, Akdeniz Bölgesi'nde yetişen, beyaz veya pembe çiçekli bir ağaç veya ağaççık cinsi. Çalı görünüşünde küçük ağaçlar. Çiçekler beyaz veya pembe renkli. Dere ve deniz kenarlarındaki kumluk ve sulak topraklarda yetişir. Dere çay kıyılarında biten sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı.*Tamarix smyrnensis bunge*: Anadolu'da yaygın bir türdür. *T. Tetrandra pallas.*: Gezik [Erzincan]*Tamarix*. [TS I 1018; DS XI 4269; And.Ağıt; SİYA s.642,638; TBAS s.138; SİYA s.714; Akçaağıl k.]-[KYAS s.251; SİYA s.714; Tir.]. *krş. ılgin*

yıllığıç: Kavuna benzeyen, güzel kokulu ama yenilmeyen meyve [DS XI 4271]

yıllık kuzu ot: Bir tür ot [*Xeranthemum annuum* L.; Ank.Ahlat. s.35-40].

yılmı: İnce uzun bir ot [Siv.2].

yılova mercanı: Tavşan kirazı [TBAS s.280].

yımırta armudu: Armut türü [OYAA s.138; Gölköy –Or.]-[SOS s.111].

yımırta eriği: Bir tür erik [Çarşamba, Havza, Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.120].

yidin ~ yigdin ~ yivdim ~ yivdin: 1.*Güzel avrat otu*; 2.Frenk üzümü iriliğinde meyvesi olan zehirli bir bitki [DS XI 4276; DS XI 4283; AA 159; TBAS s.287].

yiğilcik: Meşe [DS XI 4276]

yimiş: Yemiş, incir [BİA s.329; Kırş.-KYAS s.252]. *bk. yemiş*

yincek otu: yemlik. Bükme ve börek yapımında kullanılır. yufkaya peynirle dürülüp çiğ yenen bir tür ot [UBA s.115].

yinecek otu: Yenebilen otlardandır. [UBA s.114]. *krş. kuşbidesi*

yipelek [*<yepelek*]: Buğdaya benzer, kıraç yerlerde yetişen bir ot. Olgunlaşan buğday başağına benzer başaklarından ayrılan tohumları çoraplara batıp rahatsız eder [KAYMA s.543].

yir göceni: Kokarca [Aks.II-301].

yirotu: Havuç [Mucur-KYAS s.253]. *krş. yerotu*

yivdim ~ yivdin: Mürver. Kurutularak hayvan yiyeceği yapılan ot. Rutubetli yerlerde, dere ve yol kenarlarında, ormanlık alanlarda yetişen; yaprak, çiçek ve meyveleri toplanıp kurutulan, hem hekimlikte hem de boya sanayiinde kullanılan bir bitkidir. [*Sambucus ebulus*; Or.-zir.; AA 159; TBAS s.287; Dur.]. *krş. yabanî mürver ~ yer mürveri*

yiycik: Zivircik [TBAS s.287].

yoğurt çiçeği [Gaziantep]*Anthemis altissima* L. Bir yıllık otsu bir bitkidir. Dil şeklindeki çiçekler beyaz, tüp şeklinde olanlar sarı renklidir. yoğurt satıcıları gölge yapması ve koku vermesi için bu türün çiçekli dallarını bakraçlarının üzerine koyarlar. *A. Hyalina* DC. Türüne de aynı ad verilmektedir. Bu türlerin çiçekleri Gaziantep bölgesinde, *Alman papatyası* [*Anthemis nobilis* L.]yerine kullanılmaktadır [TBAS s.298].

yoğurt çiçeği¹⁹²: 1. Bir tür papatya [TÇA s.83; TS II 2456];2.Manisa lalesi [TBAS s.287].

yoğurt otu: Bu bitki yurdumuzda sadece Akseki civarında yetişmektedir. Bitkinin çiçeklenme dönemi ile koyun ve keçilerin yavrulama dönemi aynıdır. yoğurdun bollaştığı bu dönem bitkinin adı olmuştur [*Iris pamphylica-Iridaceae*; TBAVS s.225].

yoğurtçuk: 1.Manisa lalesi; 2.Salep [TBAS s.287].

yoksul buğday: Başağı dört köse, ak renkli, kara kılçıklı bir çeşit buğday [DS XI 4288]

yolaf: Yulaf [GBA 124].

¹⁹² “Edremit yöresinin Tahtakuşlar köylüleri yoğurt mayaladıklarında yoğurdun üzerine bir tutam "papatya" koyarlar; bu nedenle "papatya"ya **yoğurt çiçeği** demişler. Ayrıcamart ayında yeşil çimenlerin arasından "**çiğdem**" gibi çıkan beyaz çiçeklere **deyoğurt çiçeği** denilir.” [TÇA s.83].

yolmalık: Ürün vermeyecek kadar kısa kalmış ve biçilmesine gerek olmayan mısır [TYA s.259].

yomra elması (*gemora elması*): Bir elma çeşidi [Trab.-2].

yomurta eriği: Bir erik çeşidi [Trab.-2].

yonan: Yunan buğdayı da denilen iri başaklı bir çeşit buğday [DS XII 4823]

yonca: *Trifolium* [*leguminosae*] türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, otsu ve yaprakları genellikle üç yaprakçıklı olan bitkiler. Türkiye’de yüz kadar *trifolium* yetiştiği bilinmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi’nde bazı türlerin çiçekleri çiğ olarak yenir. *Bk. Kuş elması. Eş anl. Tirfil, üçgül. Trifolium ambiguum Bieb.:* At elması [Erzurum, Kars]. Çiçek durumları yenir. *Bk. Kuş elması. T. Nigrescens Viv.:* Hayvan yemi olarak yetiştirilir. *T. Pratense L.:* Çayır dutu [Erzurum]. Çiçek durumları yenir. *T. Repens L.:* Hayvan yemi olarak yetiştirilir. *T. Spadiceum L.:* Çayır dutu [Çıldır-Kars]-[TBAS s.288; Dört. s.397; Ank.Ahlat. s.35-40].

yonga: Kabuk, ağacın kabuğu [KBAYA 208; EMIYA s.838; EYAD 239; Tir.; AMA s.325; UKA s.301].

yongöbek: İyi çeşit yemeklik mantar [DS XI 4294]

yonuseriği yonuz eriği: *Prunus divaricata Ledeb.* Olgun meyvelerinin ezildikten sonra, ince bir tabaka hâlinde, güneşte kurutulması ile “acı pestil” elde edilir. Bu pestil yemeklere tat vermek için kullanılır. *Eş anl. yunus eriği.* Ekşi yaban eriği; Malta eriği, [Ankara, Ayaş]-[TBAS s.298; DS XI 4295].

yordanlı: Gelincik [DS XI 4297; TBAS s.288].

yorduma: Lale [TBAS s.288].

yört çiçe: Papatya [GA s.769].

yosmuk: Mercimek [SİYA s.716].

yosun: Çiçeksiz bitkilerin; suların yüzünde veya diplerinde bulunan bir şubesidir. [*moss*; Tıb.; TS II 2465; BTS 714; MBTS III 3440; DS XI 4298; DS XI 4299].

yoşa: Kokulu bir ot cinsi. [DİAT, 286: Ter.].

yo zincir: İncir [TBAS s.288].

yo z mali: Yayla hayvanı [EİA s.343].

yo z: Meyvesiz ağaç [DS XI 4302; MBTS III 3440].

yucca: Avize çiçeği [Ağ.].

yuka ağacı <Lat.: bk. Avize ağacı [BTS 63].

yulaf <Rum.: *Buğdaygiller* familyasından; daha ziyade hayvan olarak yetiştirilen otsu bir bitkidir. [TS II 2469; BTS 714; DS VII 2464;Tıb.; TYA s.261].*krş.alef*

yulaf eriği: Bir tür erik [Erfelek –Sn.]-[SOS s.120].

yumakotu: *Festuca* türlerine [*gramineae*] verilen genel ad. *Eş anl. koyun yumağı* [Erzurum]-[TBAS s.288; DS XII 4825].

yumru: Domates [DS XI 4316]

yumrukara: Bir çeşit kara üzüm [DS XI 4316]

yumrulu salkım otu: Bir tür ot. *Poa bulbosa* L.; [Ank.Ahlat. s.35-40].

yumrulu süsen: Süsen [TBAS s.288].

yumruhlama: Yumruk büyüklüğünde taş, kavun, karpuz vs. yapraklı bir ot [KAYMA s.545].

yumrut: Üvez meyvesi [DS XI 4316].

yumuk: Açılmamış çiçek, gül goncası [DS XI 4316].

yumurca ~ yumurcak: *Kışniş.* Anasonun arasında yetişen Kokulu bir bitki [DS XI 4317; MBTS III 3444; TBAS s.288].

yumurtaboyası: Kök boya [TBAS s.288].

yumurta elması: Bir tür elma [Akkuş-Or.]-[SOS s.116].

yumurtamantarı: *Tavukbacağı mantarı.* Çok lezzetli bir mantar çeşidi [TBAS s.288; DS XI 4318].

yumurta otu: Yemek ve böreği yapılan sarı çiçekli ve yuvarlak yapraklı yabani ot [EDSK-II s.256:Kşn. Gökçetepe k.].

yumusa- armut: Bir tür armut [Havza–Sm.]-[SOS s.111].

yumuşeriği: Erik [TBAS s.288].

yumuşak elma: Bir tür elma [Tekkeköy–Sm.]-[SOS s.116].

yunus eri [*yunus eriği*]: Taneleri büyük bir erik türü [KAYMA s.545].

yusuf eriği: Bir tür erik [Vezirköprü-Sm.]-[SOS s.120].

yusufu: Limon [DS XI 4322]

yuvarlak geven: Bir tür ot. *Astragalus ovalis Boiss. Et Bal.*; [Ank.Ahlat. s.35-40].

Yüanboncuğu: Yı lanyastığı [TBAS s.286].

Yükseksöğüt: Söğüt [TBAS s.288].

Yüksükotu: *Sıracagiller* familyasından; *digitalis* [*scophulariaceae*]. İki yıllık, otsu, kırmızı, sarı veya kirli sarı renkli çiçekli türler. Zehirli bitkilerdir. *Digitalis ferruginea* L.: Arıkovanı [Uludağ-Bursa]. *D. Purpurea* L.: Mayasıl otu, parmakçikotu. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir ve yaprakları kalp hastalıklarının tedavisinde kullanılır [TBAS s.288; TS II 2480; Ank.Ahlat. s.35-40; BTS 717; DS XI 4328; Tıb.].

Yüksükçük: Yüksük otu, *Digitalis purpurea* [DS XI 4328].

Yünotu: Sığırkuyruğu 'kralkandili' denilen bir ot [EYSV s.230; TBAS s.288; DS XI 4331; MBTS III 3454].

Yüsüfendi: Mandalina [DS XI 4334].

Yüsüre: Yasemin [DS XI 4334; MBTS III 3458].

Yüzellik: Üzerlik [Konya köyleri] *Peganum harmala* L.[TBAS s.298].

Yüzemik: Üzerlik [Eğridir köyleri] *Peganum harmala* L.[TBAS s.298].

Yüzüm: Üzüm [DA 174].

-Z-

zabıt <Ar.: Süpürgeotu [MBTS III 3465; DS XI 4340].

zäbzä ~ zavzu ~ zebse ~ zebze <Far.: Sebze [TYA s.263; Dört. s.398; UİA 391; ADÜM-I 215: Af.; TNH; ADÜM-I 215: Af.; ÇYA 252; Dört. s.398; Ber.s. 213; Bil. s.947; Emir.s.395; Ger. s.346; Kas. s.474; KYAS s.258: Kırş.; UBA s.115; EMİYA s.844; Dört. s.398; Din.Ev. s.534; Kas.s.475].

zacır: Acur [UMA 255]. *bk. acur vd.*

zaferan: *Süsengiller* familyasından; yurdumuzda da yetiştirilen, 10-15 cm boyunda, çok yıllık otsu bir bitki [Tıb.]. *krş.safran*

zagal: Kızılıcık [TBAS s.289].

zaguda [I]: Soğanın küçüğü [DS XI 4341].

zaguda [II]: Yeşil zeytin [Trab.-2].

zahire <Ar.: Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl [TYA s.263]. AA160; SİYA s.718; Erz.Mer. s. 221; EAFSöz. s.120; TNH; Dar.; Trab.-2].

zahter ~ zater: *Zater, sater*, kekik otu; kara kekik; kaya kekiği [GA s.780]. TBAS s.289,290; Niz.]. *bk. karakekik*

zahvur: Pilavlara ve lapaya koku ve tat vermesi için kullanılan bir tür ot [Niz.].

zakkum <Ar.: *Zakkumgiller* familyasından; Akdeniz sahilleri boyunca hemen hemen her yerde yetişen; yurdumuzda Batı ve Güney Anadolu'da dere yataklarında bulunan bir bitkidir. Kış aylarında yapraklarını dökmez. Sık dallıdır. Meyveleri kapsül şeklindedir. 5-8 m kadar yükselebilen, kışın yaprak dökmeyen, pembe veya kırmızı çiçekli bir bitki. Dere yataklarında ve yol kenarlarında yetişir. Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. ağan ağacı, ağı çalısı, ağı çiçeği, ağı dalı, ağı ağacı, avu, ayan, fattak* [Marmaris-Muğla], *kan ağacı, zekkum. Nerium oleander, [Nerium Oleander]*-[Tıb.Bit.]. *Nerium oleander L. [Apocynaceae; TS II 2495; BTS 719; DS XII 4831; EİA 352; TBAS s.289; Zeh.Bit.; Tıb.]. krş. ağı ağacı*

zakkumgiller: *İki çeneklilerden*, zakkum, *Cezayir Menekşesi* gibi türleri içine alan, çok yıllık, otsu ya da ağaçsı bitkiler [TS II 2495; BTS 719].

zakota: Yabanıl sarımsak [DS XI 4344].

zalatalık: Salatalık [Din.Ev. s.534]. *bk. zavraḥ ~ zavraḥ*

zalıkıldı: Çalı cinsinden bir bitki [DS XI 4345].

zalıt: *Süpürge darısı; buğdaygillerden* sıcak bölgelerde yetişen ve çiçek saplarından süpürge yapılan, dariya benzeyen bir bitki [OYA 359; TYA s.263].

zälvi: Selvi ağacı [ADÜM-I 215: Edr.].

zambak ~ zanbak: <Ar.: *Zambakgillerden*, Türkiye'de 6 türü bulunan, 90-100 cm yüksekliğinde, soğanlı, güzel ve iri çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisi. *Lilium [liliaceae]* türlerine verilen genel ad. Soğanlı çok yıllık, otsu, beyaz, sarı kırmızı veya pembe çiçekli bitkiler. *Bk. Süsen. L. Candidum:* Ak zambak, bey zambağı. Beyaz zambak, misk zambağı. Çiçekleri kar beyazı renkli ve

kuvvetli kokuludur. Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde yabanî olarak bulunur ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *L. Ciliatum* P. H. Davis: Kıno [Sürmene-Trabzon]. Sarı çiçekli bir tür. Zigana Dağı [Hamsiköy-Trabzon] bölgesinde yaygındır. *L. Martagon* L.: İstanbul zambağı, sultan zambağı. Çiçekler pembe renkli Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nde yabanî olarak bulunur ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. *L. Monadelphum* Bieb.: Sarı çiçekli. Zigana dağı [Hamsiköy-Trabzon] bölgesinde bulunur [TS II 2496; BTS 719; Tıb.; TBAS s.289:süsen].

zambur: Naneye benzer bir kokusu olan pembe renkli bir kır çiçeği. *DS'de: Eşekarısı* [TÇDSK s.42].

zamk ağacı <Ar.zamk ~ samk: Akasya, mimoza gibi zamk veya reçineli zamka benzeyen maddeler veren okaliptüslere ve daha birçok ağaca verilen ad [TS II 2497]. bk. zamk akasyası

zamk akasyası: bk. zamk ağacı [TS II 2497].

zamkgeveni: Geven [TBAS s.289].

zamzak: Mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilere sarılarak büyüyen ve mavi çiçekler açan bir asalak bitki [DS XI 4346].

zamzalak ~ zangalak ~ zanzalak ~ zarzalak ~ zaza¹⁹³: 1. Akasya; 2. Tespih ağacı; 3. Leylak; 4. Erguvan çiçeği [DS XI 4347, 4348, 4351, 4354; TBAS s.290].

zandak: Yeşil diken [DS XI 4347].

zangal: Kızılıcık [TBAS s.289].

zanزالah: Ayı fındığı [TBAS s.289].

zanزالak: Tesbih ağacı [GA s.781].

¹⁹³ <zang "ses taklidi".

zarek ~ zārek ~ zegenek ~ zegerek ~ zegereyg ~ zegereyh ~ zegrek ~ zeğrek ~ zerek ~ zeyerek ~ zeylek ~ zeyrek <Far.: Keten tohumu; dariya benzer yağlı bir cins bitki (And. Ağz.: *segelek, segrek, seyelek, siyrek*) [KYAS s.257: Boztepe, Sıdıklı Büyükoba k., 259: Kırş.; SİYA s.719; Bil. s.947; KYA s.505; Dört. s.398; TBAS s.172,289,292; EYSV s.230; KYAS s.258: Kırş.; TBAS s.290,292; Erz.Mer. s. 221; EAFSöz. s.120; EİAs.348; Erz.Mer. s. 221]. *bk. keten*

zarfa: Safran [DİAT 287: Er.].

zartlak¹⁹⁴: Domates [DS XI 4351].

zarvak ~ zavarak ~ zavrah ~ zavraḡ ~ zavrak ~ zavza ~ zavzak ~ zavzı ~ zavzu ~ zevrak ~ zıvrak <Ar.: 1. Salatalık, hıyar; 2. Kızılıcık; 3. Havuç; 4. Limon [DS XI 4352, 4383; AAT 268; OAAD264: Yoz.; MBTS III 3497; AAT 268: Çor.; SİYA s.718; TBAS s.290; TNH; AAT 268: Çor.; Kır.Abd. s.267; AAT 268: Ams.-Zile, Çor.].

zaval: Kızılıcık [TBAS s.290].

zavar: Büyükbaş hayvan yemi yapmak için öğütülmüş arpa [Fel. s.73].

zavza [II]: Tohum, çekilmiş biber ve baharat [KAYMA s.555].

zavzara kirezi: Bir kiraz cinsi [AA 160].

zazak: Mersin [TBAS s.290].

zazalak: Erguvan [TBAS s.290].

zegur: Çileğe benzer bir meyve [DS XI 4355].

zehirotu: Sütleğen [TBAS s.291].

zehirli çiğdem: *bk. acı çiğdem* [TBAS s.290].

¹⁹⁴ <zart “ses taklidi”.

zehirli mantar: İnsan ve hayvanlarda hafif veya ölümlü sonuçlanan zehirlenmelere neden olan mantarlar. Aşağıdaki türler Türkiye’de yetişmekte olup ağır zehirlenmelere neden olurlar. *Eş anl. deli mantar. Amanita citrina Roques ex Schfaeffer:* Sarı mantar. Şapka soluk sarı renkli. Üzerinde esmer renkli ve derimsi parçalar bulunur. Zehirli olmamakla beraber, genellikle ölümlü sonuçlanan ağır zehirlenmelere neden olan *A. Phalloides* türü ile kolaylıkla karıştırıldığı için yenmemelidir. İstanbul civarında Belgrad Ormanı’nda yetişmektedir. *A. Muscaria [Fr. Ex L.] Quelet:* Deli mantar, gelin mantarı [Riva-İstanbul], kızıl mantar, sinek mantarı. Şapka kırmızı veya turuncu renkli üzerinde beyaz renkli ve derimsi parçacıklar bulunur. İstanbul [Belgrad Ormanı Riva] ve Bolu civarında yetişmektedir. Öldürücü olmamakla beraber zehirlidir. *A. Pantherina [Fr. Ex de Candolle] Quelet:* Köygöçüren. Şapka esmer grimsi veya sarımsı esmer renkli üzerinde beyaz renkli parçacıklar bulunur. Trakya ve Kuzey Anadolu Bölgesi’nde yaygın bir türdür. Öldürücü olmamakla birlikte ağır zehirlenmelere neden olur. *A. Phalloides [Fr.] Quelet:* Evcikkıran, köygöçüren. Şapka 5-10 cm çapında üzeri zeytin yeşili veya kirli sarımsı yeşil renkli lameller beyaz. Sap beyaz, üst kısmında derimsi bir halka ve dip kısmında belirgin çanakçık bulunur. Sonbahar yağmurlarından sonra meşe ve kayın ormanlarının altında otuşur. İstanbul civarında [Belgrad Ormanı] ve Kuzey Anadolu ormanlarında yetişir. Genellikle ölümlü sonuçlanan ağır zehirlenmelere neden olur. Türkiye’nin en tehlikeli zehirli mantar türüdür. *A. Verna Gillet:* İlkbahar mantarı. Şapka beyaz renkli. *A. phalloides* türünün bir varyetesi olarak kabul edilir. İstanbul civarında Belgrad Ormanı’nda yetişir ve ölümlü sonuçlanan zehirlenmelere sebep olur. *A. Virosa Quelet:* Şapka beyaz renkli olup tepesinde genellikle mememsi bir çıkıntı bulunur, İstanbul civarında Belgrad Ormanı’nda yetişmektedir. Genel olarak ölümlü sonuçlanan zehirlenmelere neden olur. *Boletus satanas Lenz:* Çörek mantarı. Şapka etli büyük, üst kısmı grimsi beyaz renkli alt kısmı delikli. Sap kalın ve üzerinde halka bulunmaz. Türkiye’de Batı Anadolu Bölgesi’nde saptanmıştır. Zehirlenmeler genellikle, ölüm meydana getirmez. *Clitocybe türleri:* Şapka huni biçiminde beyaz veya sarı renklidir. Genellikle gruplar hâlinde ve ağaç gövdelerinin üzerinde görülür. *Clitocybe dealbata*

Quelet ve c. *Olearia* [*Fr. Ex de Candolle*] *R.Maire* [*syn: Pleurotus olearius Gillet*]-[zeytin mantarı] türleri Türkiye’de yetişmektedir. Zehirlenme yaparlarsa da öldürücü değildirler. *Hypholoma fasciculare* [*Fr.ex Hudson*] *Quelet*: Deli mantar. Yaşlı ağaç kütükleri üzerinde yetişir. Şapka sarı renkli ve tepesi genellikle kırmızımtırak. Sapta halka ve çanakçık bulunmaz. Kuzey Anadolu Bölgesi’nde yetişir. Zehirlidir. *Tricholoma* türleri şapka esmer veya esmer sarı renklidir. Kuzey Anadolu Bölgesi ormanlarında yetişir. *T. Albobrunneum* *Fr. ExPersoon* *Quelet* [siğir mantarı] ve *T. Sulphureum* *Fr. Ex Bulliard* *Quelet* [kükürt mantarı] türleri zararlı mantarlardır. Zehirlenmelerinde ölüm görülmez [TBAS s.290,291].

zehni <Ar.: Bir üzüm türü [EYAD 239; MBTS III 3505].

zekgum: Zakkum [TBAS s.291]. *bk. zakkum*

zelenika: Komar [TBAS s.291].

zelleb: Toroslarda bir bitki [SMY s.432; MDK.s.409].

zelve [I] ~ **zelvi**: Bir çeşit ağaç [NDSK s.37].

zelve [II]: Siğirkuyruğu [TBAS s.291].

zemberekotu <Far.: *Atkuyruğugillerden*; kök sapı ömürlü olan, nemli yerlerde yetişen bir bitki [TBAS s.291; TS II 2504; Tıb.]. *krş. atkuyruğu*

zembilçiçeği <Far.: *bk. hodan* [TBAS s.291].

zembil otu <Far.: Hasır otu. *Buğdaygillerden*, ayrık otuna benzeyen, çorak Yerlerde yetişen bitki, *Briza*, [TS II 2504; TBAS s.291].

zembiligozgoz <Far.: Ceviz [DS XI 4359]

zencebil ~ **zencefil** (<Ar./Far.): *Zencefilgiller* familyasından anayurdu Hindistan ve Malezya olan etli rizomlu bitkidir. Baharat olarak kullanılır. [Tıb.; DA 175; EİA s.349; TS II 2505; DA 175].

zencefil kökü: *bk. kök karanfil* [TBAS s.184].

zencefilgiller: Bir çeneklilerden, zencefil, kakule, zerdeçal gibi ıtırılı bitkileri içine alan bir familya [TS II 2505].

zerana <Far.zer. Sütleğen [DS XI 4361; TBAS s.291].

zeravend~ zeravent: Pipo çiçeği [TBAS s.198,291; MBTS III 3492; Zeh.Bit.].
bk. *logusa* çiçeği

zerdalı ~ zerdali ~ zerdeli ~ zerdili <Far.: Kayısı ağacının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen, 15 ve kadar yükselebilen, beyaz veya pembe çiçekli bir ağaçtır. Meyveleri yenir. Aşılı ağaçların meyvesine kayısı veya zerdali aşması denir [Rize]. *Eş anl. sarı erik, acı kayısı, fışfış, zerdeli*. Eski Türkler bu türe “*sarı erik*” adını veriyorlardı. Bu ad bugün de Kırşehir ve Erzincan dolaylarında kullanılmaktadır. *Armeniaca vulgaris* Lam [Rosaceae]-[TBAS s.291; Erz.İ.A., III 349; DS XI 4361; TS II 2506; Şab.; AMA s.326; KYAS s.259; A. Homurlu k.; Ada. s.154; TBAS s.292; AİAD288: Esk.; AİAD 288: Bar.].

zerdali diken: 60-150 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki. *Centaurea diffusa* Lam.: Zerdali diken. *C. Solstitialis* L.: Zerdali diken. *Centaurea behen* L. [Compositae]-[DS XI 4361; TBAS s.292]. bk. *peygamber* çiçeği

zerde ~ zerdek <Far.: Havuç [DS XI 4361, XII 4832; MBTS III 3492].

zerdeçal ~ zerdeçap <Far.: Zencefilgillerden, kök saplarından safranı andıran boyalı bir madde çıkarılan, yaprakları sivri uçlu, çiçekleri sarı renkte, çok yıllık bir bitki. Safranı andıran boyalı bir madde çıkarılır. Baharat olarak kullanılır. *Curcuma longa*, [Hint safranı], [TS II 2506; Tıb.; BT s.74; EİA s.349].

zerdeli asması: Kayısı [DS XI 4361].

zerdeli ğaķı: Zerdali kurusu [Bil. s. 947].

zēre ~ zere: Buğday, çavdar, zahire [SMY s.432; Fet.].

zerin ~ zeron ~ zerum ~ zerun: Güzün ekilen kılçıksız buğday [SİYA s.718; Siv.2].

zerpik: Keten [TBAS s.292].

zerren: Nergis [TBAS s.292].

zerrikadeh: Nergis [TBAS s.292].

zerrin <Far.: Fulya, nergis [TS II 2506; TBAS s.292].

zerringade <Far.: Turuncu lale [DS XII 4833].

zerun tahıl: İyi kaliteli tahıl [SİYA s.719].

zerzevat <Far.+Ar.: Sebze [EYSV s.232; UMA 271; Şab.; Erz.Mer. s. 221].

zetin ~ zêtin ~ zētin ~ zetun ~ zēvtin ~ zeytin ~ zeytun ~ zēytun ~ zeytün ~ zitin ~ zivtin <Ar.: *Zeytingiller* familyasından; Akdeniz havzasında, makilerde yabanî olarak yetişen, yaprak dökmeyen, eğri büyük gövdeli sık dallı 5-20 m yüksekliğinde uzun ömürlü bir ağaçtır. [Tıb.; ÇYA 252; BT s.75; Tir.; ADÜM-I 2165; Din.Ev. s.534; Dört. s.398; Ger. s.346]. OAAD 264: Niğ.; TS II 2508; BTS 721; DS X, 3593; DS XI 4362; EİAs.349; AİAD 288: Bar.; Kas.s.475; Kon.Dağ.s.9; GBA 125].

zevgülü (armudu): Armut türü [SOS s.111: Akkuş-Or.; OYA s.138].

zevik: Kışa doğru yetişen, şarap rengi sert, tadı az bir çeşit üzüm [DS XI 4363].

zevre: Bir tür armut [SOS s.111: Akkuş-Or.].

zevze: Tohumdan yetişen yeşil soğan [DS XI 4363].

zeytinağacı: Kışın yaprağını dökmeyen ağaç veya ağaççık. Türkiye’de iki varyetesi yetişmektedir. *Olea europaea* L. Var. *Europaea*: Yenen zeytin. Yaprakları dört cm’den daha uzun meyve 35 mm kadar büyüklükte. Birçok kültür çeşidi meyvesi [zeytin] için yetiştirilir. *O. Europaea* L. Var. *Sylvestris*

[Miller] *Lehr.*: Delice. Erkek zeytin. Yabanî zeytin. Yaprakları dört cm'den daha kısa. Meyve 15 mm kadar, dal sürgünleri dikenli. Batı ve Güney Anadolu bölgelerinde yabanî olarak yetişir. *Olea europaea* L. [*Oleaceae*]-[TBAS s.292].

zeytinmantarı: Zehirli mantar [TBAS s.292].

zeytinyapraklıadaçayı: *Adaçayı* [TBAS s.292].

zeytinnane otu: Bir tür ot [Gelibolu].

zeytinsi meyve: Erik, kiraz, kayısı, badem gibi tek çekirdekli meyvelerin genel adı [TS II 2508].

zeytinüzümü: Tanesi zeytine benzer kara, tatlı bir çeşit üzüm [DS XI 4363].

zèyturun: Cılbır'da kullanılan kokulu bir ot türü [AİAD 288].

zığlan: Uzun çam ağacı [DS XI 4366]

zıka: Hardal otu [DS XI 4366]

zıkkım ~ zıķım: Zehirli bir bitkidir. *Eş anl. ağı çiçeği, ağı çalısı, zakkum* [UBA s.115; Dur.; OYA 359].

zılbit: Yemeği yapılan bir kır bitkisi [DS XI 4367]

zılcan ~ zıncan: Silcan; bir çeşit diken [DS XI 4367; TBAS s.292].

zılgar: Genç çam ağacı [DS XI 4367].

zılıf: Bir çeşit yabani ot [Bey.307].

zılκ: Marula benzeyen, yaprağından sarma yapılan bir kıs sebzesi, pazı [DS XI 4369].

zımbıl armut: Bir tür armut [SOS s.111: Gölköy-Or.].

zımbıldik: Akarsu kıyılarında yetişen bir çeşit ot [DS XI 4370].

zingirdak otu¹⁹⁵: Tahıla zararlı bir ot [DS XI 4373].

zınık: Sebzelerin yeni oluşmuş meyveleri [EYA 429].

zinzov: Dağ menekşesi [DS XI 4373].

zıpçıktı çiçeği: Bir tür çiçek [TÇA s.85].

zıpıç: Lahana sapı [Tir.].

zıplak: Pancar [DS XI 4375]

zıra ~ zira: *bk. kimyon* [TBAS s.292, 293]

zırmalak: Silcan [TBAS s.292].

zırta: Kızılıcık [TBAS s.293].

zifin ~ zifina: *Rhododendron luteum Sweet [Ericaceae]*. Kışın yapraklarını döken, sarı çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitkidir. Arılar çiçeklerinde *deli bal* yaparlar. *Eş anl. Cifin, çifin, sarı ağu, şifin* [Trabzon], *zifina* [TBAS s.293; DS XI 4385; Trab.-2]. *bk. komar*

zigar: İneklerin yediği bir ot [Trab.-2].

zil: Bitkilerde ana kökten ayrılan ince kökler; fidan, filiz [GA s.785; EYSV s.233].

zile: Nemli yerde kendiliğinden çıkan arpa, buğday [DS XI 4386].

zillik: Kuru soğanın göbeği [KBAYA 209].

zimalacı ~ zimbilaçı ~ zimilacı ~ zimilaci ~ zimbilaçı ~ zimilas (<*Far.zenbi*): Silcan, kışın yemiş veren bir çeşit diken [DS XI 4388; TBAS s.293]. *krş. zılcan ~ zıncan ~ ~ zıncan*

¹⁹⁵ “zingır ses taklidi kelime”.

zimbit ~ zimerit ~ zinebit ~ zinemit: Sarı çiçekli, yapışkan yapraklı, genellikle deniz kıyılarında biten, kötü kokulu bir ot [DS XI 4387; TBAS s.293; Gazi. s.227].

zimilange: Kayganası yapılip yenebilen bir ot türü [Trab.-2].

zincan: 1. Çıçırgan otu; 2. Silcan [TBAS s.293]. *krş. zılcan ~ zincan ~ zimalacı*

zincilip: İlkbaharda biten, yaprağı yenilebilen ve sarı çiçeği kumaş boyamada kullanılan bir ot [DS XI 4388]

zindiyan <Far.: Pırnal mesesi ağacı [MBTS III 3508; Gaz.A., III 785; GA s.785].

zinebit ~ zinemit [II]: 1. Andız otu; 2. Sığırkuyruğu [TBAS s.293].

zingire: Küçük üzüm salkımı [AAT 268: Ams.].

zingit: Yabanıl armut ağacı; *ahlat* [TBAS s.293; AnYuk.; DS XI 4389].

zira: Kimyon [TBAS s.293].

zirâtarmudu: Bir tür armut [SOS s.111: Kumru–Or., Çarşamba-Sm.].

zirât elması: Bir tür elma [SOS s.116: Akkuş Gölköy, Korgan-Or., Vezirköprü-Sm., Gerze-Sn.].

zirât eriği: Bir tür erik [SOS s.120: Durağan, Erfelek-Sn.].

zirge: Sert, dolgun taneli hevenk üzümü [DS XI 4389].

zirmek: Tavşan kirazı [TBAS s.293].

ziron: Kılçıksız buğday [DS XI 4390].

zirte: Kızılıcık [TBAS s.293].

zivan <Ar.: Delice; buğday tarlalarında biten tohumu acı bir ot [SiYA s.720; DS XI 4390; TBAS s.293].

zivircik <Far.: 1-3 m yükseklikte, çalı görünüşünde ve kuvvetli kokulu bir ağaççıktır. Yaprakları üç yaprakçıklı, çiçekler sarı renkli, tohumları zehirli olan bir bitkidir. *Eş anl. katırkuyruğu, siyircik, yiyircik* [Silifke-İçel]. *Anagyris foetida* L. [leguminosae]-[TS II 517; DS XII 4699; TBAS s.293,294].

zizoli: İlkbaharda yetişen taze otlar [Trab.-2].

zobe: Toroslarda yetişen bir ağacın türü [SMY s.432].

zogal ~ **zoğal**: Kızılçık [TNH; SİTİAT s.271: Ter.; TBAS s.294].. [DİAT 288: Ter.; OAAD264: Yoz.; Tok.-Ay.; EİAs.351].

zoğ: Tırpanın biçişte aldığı ot [ARDER s.328; SİYA s.720].

zomzom eriği: Bir çeşit erik [DS XI 4393; MBTS III 3512].

zongula¹⁹⁶: Zehirsiz mantar [DS XI 4393].

zonğal: Kızılçık [TBAS s.294].

zorafina <Rum.: *Karayemiş*; taflan ağacının yemişi [KİAT 342: Tr.,Sür.].

zov: Uzun ve ince ağaç [SİYA s.720].

zoval ~ **zoğal** ~ **zuval**: Kızılçık (otu) [AAT 268: Çor.; TBAS s.294; SİYA s.720; AAT 268: Mer., Ams.; TBAS s.294].

zöbedek: Cıngıldağın üzerine konulduğu yere çakılı kuru ağaç [Kös.].

zuggum <Ar.: Zakkum [Erz.Mer. s. 222; EİAs.352]. *bk. zakkum*

zuğal ~ **zuhal**: Kızılçık [TBAS s.294].

zulfa otu <Ar.*zulfe*: 20-40 cm yükseklikte, tüylü, çok yıllık, mavimsi çiçekli bir bitki. Yaprakları nane gibi çorbalara koku ve tat vermek için kullanılır [Gümüşhane, Erzurum]. *Hyssopus officinalis* L. *Subsp. Angustifolius* [Bieb.] *Arcangeli* [Labiatae]-[TBAS s.294].

¹⁹⁶ <zongula <zonk “ses taklidi”.

zulfar: Susam [DS XI 4400]

zuluf: Fındık veya fasulyenin tanelerini kaplayan kabuk [Trab.-2].

zumagu: *bk. akçöpleme* [TBAS s.294].

zumak: Güz çiğdemi [TBAS s.294].

zuvan <Ar.-Far.: Buğday tarlasında biten ve buğdayın içine karışan *anasona* benzer bir tohum olup buğdayla birlikte öğütülürse una acı bir tat verir [GA s.787].

zuzuli: Üzüm tanesi [Rize].

zühretarağı: Kişkiş [TBAS s.294].

zülbeya ~ züllee <Ar.: Geç olgunlaşan kara ve küçük bir erik çeşidi [DS XI 4401, 4402].

zülfaris <Far.: *Baklagillerden* bir süs bitkisi ve bunun güzel kokulu, mor, beyaz renkli, saç lülesi görünüşünde olan kıvrıntılı çiçeği, *Phaseolus caracalla*, [TS II 2522].

zümbül ~ zümbüle ~ zünbül <Far.: Sömbül [ADÜM-I 216: Af., Den.; MUYAT s. 441; EMİYA s.845; Bil. s.947; AİAD288: Esk.; Kas.s.475: *zümbüle*; AİAD288: Bol.: *zünbül*].

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA HAYVAN İSİMLERİ

- A -

ababil ~ ababul: 1. Ebabil [Doğa]; 2. Kırlangıç yavrusu [Ank.Söz. s.1: Yassiören-Elm.]. *krş. ebabil*

abeş: 1.Kula renkte at; 2. Alnı akıtmalı hayvan [SİYA s.547].

abraş: Alnındaki beyazlık alt dudağına kadar inen at, inek, manda, köpek vb. hayvan [SİYA s.547].

abraz: Kısır hayvan [KYAS s.2:Mucur].

âcānat <*akça kanat*: Gövde tüyleri koyu gri veya siyah, kanat teleklerinin uçları ak olan güvercin [KAYMA s.272].

açık kara: Atmaca türü [RİA 309].

ada doğanı: *Doğangillerden* bir tür kuş [*Falconidae-Falco eleonora*]-[Kuş].

ada martısı: *Martigillerden* nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Laridae-Larus audouinii*]-[Kuş].

adam aldatan kuşu: Tarla kuşu [Doğa].

adamcıl: 1. İnsana alışmış olan, insandan ürkmeyen hayvan; 2 İnsana saldıran hayvan [GA s.28].

adıbilinmez: Gelincik [OYA 333].

âdi orkinos: Orkinos; kremsi balık [*Thunnus thynnus-Orcynus thynnus*] [TBAğ. s.115: Bal.,Mec.IV.12,s.12; AC81; Pr.].

adsan ~ asdan ~ astan: Arslan [SİTİAT s.218:Ter.; DİAT 232: Ur. Af, Tir, Ant.]. *krş. aslan*

afalina: Bir tür balık [TBAAd. s.115:Tr.].

afit: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

ağaç çakali: Ağaçkakan [TYA s.6].

ağaç gâgnası ~ ağaç gaganası: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa; TYA s.6].

ağı ~ ağı: Bağlara musallat olan bir hastalık ve bu hastalığı yapan kurttur, yapraklar üzerinde ağ örerek içinde yaşar; *tırtıl* [GA s.31; Ank.Söz. s.4: Güd.].

ağ kurdu: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

ağaç delen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa; SİYA s.549; TYA s.6].

ağaç delen: Hibop kuşu [SİTİAT s.217:Div.].

ağaç incir kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Motacillidae-Anthus trivialis*]-[Kuş].

ağaç kamışçını: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylviidae-Locustella fluviatilis*]-[Kuş].

ağaçkakan: Ağaçkakan [Doğa].

ağı kurdu: Ağaç ve yapraklarda yuva yapıp yaprak yiyen tırtıl [Ank.Söz. s.4: Otacı-Kız., Sobran-Nal.].

ağırsak: İği altında dengeyi sağlamak için konan ortası delik halkamsı ağaç [Ank.Söz. s.4:Bey., ŞEN.].

ağkurt: Bir tür meyve kurdu [Ank.Söz. s.4: Kız. BAL.].

ağrap ~ ahrab ~ ahrep ~ akrap ~ aḳrab ~ akrep ~ arğap ~ arḥab: <Ar.: 1. Akrep; 2. Örümceğe benzeyen ve ısırıldığı zaman zehirleyen bir böcek [Yörüklerde *akrep* için *kuyruğuörü* kelimesi de kullanılır.]-[EYSV s.2: *ağrap*;

MKK: *ağrap*; DA 147; ÇYA 237: *akrap*; GA s.35 *akrap*; SİYA s.552: *ahrep*; SMY s.411 *ahrap*; HDP: *ahrap*; ADOSA s.454: *ahrāp*; Dört. s.355: *ahrap*; EYAD 231: *arğap*; KBAYA 183: *aḵrab*; Bey.295: *aḵrab*; Ad. 308: *arḥab*].

ağrık: Hastalık sebebiyle gelişmemiş hayvan [AKAY s.483].

ağrılık: Ağrıma hastalığına tutulmuş koyun [Ber. s.98].

ağsak: Hafif topallayan insan ve veya hayvan [Ank.Söz. s.5].

ağzı kara: Köpek [SİYA s.550].

ağzı kilitli: Alt ve üst dudağı beyazlı at [SİYA s.551; KYAS s.5: Köşker k.].

ağzı mühürlü: Damağında siyah leke bulunan at, kedi, köpek [SİYA s.551].

aho: Saksağan [Doğa:Dyr.].

aina balık: Bir tür balık [*Zeus faber*]-[TBAAd. s.115: AC112].

ajdağar ~ ajdaha ~ ajdiyar <Far.: Ejderha [RİA 309:1/92: *ajdağar*, SİTİAT s.217:Ter.: *ajdaha*; EYSV s.4: *ajdiyar*; EYAD 231: *ajdiyar*; KBAYA 183: *ajdiyar*].

ak balık: Beyaz etli, iki buçuk beş kg ağırlığında bir tür balık; *tatlısu kefali*, *ak kefal*, *kepenez* ya da *kasna* olarak da bilinir, *sazangiller* [*cyprinidae*] familyasına ait bir balık türü. Ak balığı Türkiye'nin her yerinde, hatta en ufak çaylarında bile bulmak mümkündür [*Leuciscus cephalus*], [TBAAd. s.115:Beyşehir Gölü].

ak başlı kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* bir kuş [*Emberiza leucocephalos*]-[Kuş].

ak buba ~ ak bula: Akbaba [Doğa].

ak çaylak: Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Accipitridae-Elanus caeruleus*]-[Kuş].

ak gözlü ötleğen: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Sylviidae-Sylvia hortensis*]-[Kuş].

ak kanatlı kara ördek: Kazılardan, ördekgillerden [*Anseriformes-Anatidae*] bir tür kuş [*Melanitta deglandi*]-[Kuş].

ak kanatlı sumru: Sumrugiller bir tür kuş [*Sternidae-Chlidonias leucopterus*]-[Kuş].

ak kanatlı toygar: Toygargillerden bir tür kuş [*Alaudidae-Melanocorypha leucoptera*]-[Kuş].

ak karınlı ebabil: Ebabiller, sağanlar; sağangillerden bir tür kuş [*Apodiformes-Apodidae-Apus melba*]-[Kuş].

ak kaşlı kiraz kuşu: Kirazkuşugillerden bir kuş [*Emberiza rustica*]-[Kuş].

ak kum kuşu: Çullukgillerden bir tür kuş [*Scolopacidae-Calidris alba*]-[Kuş].

ak kuyruksallayan: Kuyruksallayangillerden bir tür kuş [*Motacillidae-Motacilla alba*]-[Kuş].

ak leylek: Leylekgillerden bir tür kuş [*Ciconiidae-Ciconia ciconia*]-[Kuş].

ak mukallit: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Sylviidae-Hippolais pallida*]-[Kuş].

ak pelikan: Pelikangillerden bir tür kuş [*Pelecanidae-Pelecanus onocrotalus*] [Kuş; Doğa].

ak sırtlı ağaçkakan: Ağaçkakangiller bir tür kuş [*Picidae-Dendrocopos leucotos*]-[Kuş].

ak sırtlı kuyrukkakan: Sinekkapangillerden bir tür kuş [*Muscicapidae-Oenanthe finschii*]-[Kuş].

ak sokumlu kum kuşu: Çullukgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Scolopacidae-Calidris fuscicollis*]-[Kuş].

ak tepeli kara kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Muscicapidae-Oenanthe leucopyga*]-[Kuş].

ak turna: *Turnagillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Gruidae-Grus leucogeranus*]-[Kuş]. *krş. rahibe turnası*

ak yanaklı kaz: *Kazsılardan*, ördekgillerden [*Anseriformes-Anatidae*] bir tür kuş [*Branta leucopsis*]-[Kuş].

akça böcö: Tesbih böceği [GA s.35].

akça cılıbit: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadriidae-Charadrius alexandrinus*]-[Kuş].

akçavak: Beyaz renkli, çevik hareketli bir çeşit ırmak balığı [Ank.Söz. s.6:Ayş., Keşanuz-Ank.].

akdavar: Beyaz keçi, Ankara keçisi [Ank.Söz. s.6:Kız., BAL.].

akdeniz martısı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus melanocephalus-Laridae*]-[Kuş].

akdeniz orkinosu: Akdeniz'de yetişen bir tür balık [*Euthynnus alleteatus, Euthynnus thunnina*] [TBA. s.115:Bal., Mec.IV s.12; AC84].

akgerdanlı ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia communis-Sylviidae*]-[Kuş].

akgın: Çiftleşmeye meyilli erkek hayvan [Ber. s.98].

akıntı barbunyası: İki yanında birer sarı çizgi bulunan ve akıntılı yerlerde avlanan barbunya balığı [TBA. s.115:İst.].

akko: Karga [DA 147].

akku: Saksagan [Doğa].

akkuyruklu kartal: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Haliaeetus albicilla*-*Accipitridae*]-[Kuş]. *krş. bayağı deniz kartalı*

akkuyruklu kız kuşu: Yağmurcungillerden bir tür kuş [*Vanellus leucurus*-*Charadriidae*]-[Kuş].

akkuyruklu tropik kuşu: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, *kürek ayaklılardan*, tropik kuşlarından [*Phaethon lepturus*-*Phaethontidae*] bir tür kuş [Kuş].

akpelikan: Bir tür kuş [Doğa:Bur.].

akurga: Kurbağa [BT s.81].

akya: Altıparmak denilen palamudun büyüğü; İstanbul'da yanlışlıkla lüferin en büyük cinsi diye bilinir [*Lichia amia*; *Lichia glauca*] [TBAAd. s.115: Söz.7; İz.].

akyanaklı: Kaz [Doğa].

al ārğa: [*<ala karga*] Saksağan [KAYMA s.273]. *krş. ala garga*

al tay: Bir at cinsi [KYAS s.10:Özbağ; KYA s.461].

ala baba: Akbaba [Doğa].

ala bacak: Bacakları benekli, beyaz renkli hayvan [KYAS s.7:Kmn.].

ala doğan: Nesli tükenmek üzere olan, *doğangillerden* [*Falco vespertinus*-*Falconidae*] bir tür kuş [Kuş; Doğa].

ala gabak: Siyah beyazlı güvercin büyüklüğünde bir kuş [SİYA s.553].

ala gabiş: Alacakarga [SİYA s.553].

ala garga: 1. Saksağan [Ank.Söz. s.7:Yaraşlı-Hay.]; 2. Tavuk yumurtalarını yiyen bir kuş [SİYA s.553]. *krş. alakarga vd.*

ala kabak: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

ala kabış: Alakarga [Doğa].

ala kakan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

ala kaşık: Alakarga, alaca karga. [Ank.Söz. s.7:Beydilli-Nal.; Doğa].

ala kese: Alakarga [Doğa].

ala kişik: Alakarga [Doğa].

ala sahça ~ sakça: Saksagan [Doğa].

ala saksagan: İspinoz [Doğa].

ala sircih ~ ala siğircik: *Siğircikgillerden* bir tür kuş; başı, kanatları siyah, göğsü beyaz bir siğircik [*Sturnus roseus-Sturnidae*]-[Kuş; KAYMA s.273: *ala sircih* <ata siğircik].

ala takaç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

ala takalak: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

alaabak [I]: Alakarga [Doğa].

alaabak [II]: Kestane kargası [Kös.].

alaarga: Alakarga, tüyleri renkli ve süslü bir cins karga [Doğa; SİYA s.553].

alabacak: Bacakları benekli, beyaz renkli hayvan [SİYA s.553].

alabalık: Alabalık; eti beyaz ve lezzetli, az kılçıklı, kırmızı ve siyah benekli sazan cinsinden tatlı su balığı [*Salmo trutta labrax; fr. Truite*]-[TBAAd. s.115:ŞS. 31; SİYA s.553].

alabaş: Başı benekli ya da siyah beyaz olan hayvan [SİYA s.553; TYA s.11; KYAS s.7:Kırş.].

alaca ağaçkakan: *Ağaçkakangillerden* bir tür kuş [*Dendrocopos syriacus-Picidae*]-[Kuş].

alaca baykuş: *Gece yırtıcılarından, baykuşgillerden* bir tür kuş [*Strix aluco-Strigidae*]-[Kuş].

alaca garga ~ alaca karga: Saksağan [SİYA s.553; Erz.Mer. s.163; Doğa].

alaca kiraz kuşu: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen *kirazkuşugillerden* bir kuş [*Plectrophenax nivalis*]-[Kuş].

alaca kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe pleschanka-Muscicapidae*]-[Kuş].

alaca örümcek kuşu: *Örümcekkuşugillerden* bir tür kuş [*Lanius nubicus-Laniidae*]-[Kuş].

alaca sinekkapan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Ficedula semitorquata-Muscicapidae*]-[Kuş].

alaca yalıçapkını: *Kuzgunkuşlarından, yalıçapkınıgillerden* nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Ceryle rudis-Coraciiformes-Alcedinidae*]-[Kuş].

alaca: Balıkçıl [Doğa].

alacabalıkçıl: *Leyleksilerden; balıkçıl gillerden* [*Ardeola ralloides-Ciconiiformes-Ardeidae*] bir tür kuş [Kuş].

alaf: İşe yaramaz at [AİAD 218:Ah.].

alafalak: Karga büyüklüğünde kuş türü [Yoz.Çam.].

alafsa: Karga [Doğa].

alagabak ~ alagabağ ~ alağabağ ~ alakabak: Bir tür kuş, *alakarga*; saksağan; bir köy kuşu; palam yiyen, sesleri yansıtan karga büyüklüğünde bir çeşit kuş [Doğa; Sak. s.271; Big. s.109; Ank.Söz. s.8: Güd.].

alaganat: Serçe kuşu, *alakarga* [Çaycuma].

alakabak: Saksağan [Doğa].

alakarğa ~ alakarga ~ alarga: Alakarga, saksağan; tüyleri çok renkli bir çeşit karga [Doğa; TYA s.1; AKAY s.483].

alaman: Her kuzuya süt veren koyun [EA113; SİYA s.553; Ank.Söz. s.8: Karahoca-Hay.].

alamançık: Kanarya [Doğa].

alamecek: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş; *alamencik kuşu* [*Rhodopechys sanguinea*] [Kuş; Doğa:Aks.].

alan kese: Saksağan [Doğa].

alaḡ: Köpek ve ayı yavrusu [DİAT 233: Er.].

alapaça: Ayaklarında beyazlık olan at [ARDER s.239].

alaş: Büyük ve siyahlı bostan köpeği [KYAS s.8:Kırş.].

alaşa [I]: Ağzı burnu beyaz olan at [ARDER s.239].

alaşa [II]: Semere alışmış hayvan [Ank.Söz. s.9].

alata ~ aluta: Sürüye katılmayan, zayıf, hasta hayvan [SİYA s.554].

alatakaç: Ağaçkakan [TYA s.12].

alatakaç: Ağaçkakan [OYA 333].

alevrez: İbikli bir kuş [TYA s.12:Vkf.].

aleyçin: Çiçeği dökülmemiş çiğdem [SİYA s.554].

alıcı [I]: Alaca koyun [ADÜM-I 148:Den.].

alıcı [II]: Atmaca [SİYA s.554].

alıcı guş ~ alıcı kuş ~ alıcūş: Atmaca; yırtıcı kuşlara verilen genel ad [*akbaba, şahin, kartal, atmaca, çaylak*]-[GA s.39; SİYA s.554; Ank.Söz. s.10: Yarışlı-Hay.; Köş.; KAYMA s.274 *alıcūş <alıcı kuş*].

alık: Hastalıklı, zayıf düşmüş hayvan [TYA s.12].

ali bereket: Kıyılarda kayalıklar arasında yaşayan küçük bir balık cinsi [TBAAd. s.115:Ant.].

alitaḳacā: Ağaçkakan [OYA 333].

almaz: Yavrusunu emzirtmeyen keçi, koyun [Ber. s.101].

alnıbeyaz: Sakarmeke türü bir kuş [Doğa:Gz.].

alp isketesi: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carduelis citrinella*]-[Kuş].

alta: Davar [keçi] sürüsü [Kös.].

altın yağmurcun: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Pluvialis apricaria-Charadriidae*]-[Kuş].

altınbaş [I] ~ altunbaş: Baykuş [Doğa].

altınbaş [II]: Bir çeşit iri arı [KYAS s.10:Kırş.].

altınbaş kefal: Kefalin bir türü [*Mugil auratus*] [TBAAd. s.115:Söz.].

altıngöz: *Kazsılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Bucephala clangula-Anseriformes Anatidae*]-[Kuş].

altıparmak: Palamut'un büyüğü; on - on beş kilo arasındaki torik [*Dalatias licha Scymnorhinos lichia Scymnus lichia*]-[TBAAd. s.115:ŞS. 34; İst.].

aluh: Çamurda çok yatıp yürüyemez hâle gelen öküz [SİYA s.555].

aluta: Çok zayıf küçükbaş ve büyükbaş hayvan [SİYA s.555].

alyanak: *Sinağrid'e* benzer cinsten bir balık [TBAAd. s.115:İst.].

amçarmüarkka: Ayakları beyaz, sırtı ise siyah lekeli koyun [KİAT 344:Akç.].

amerika altın yağmurcunu: *Yağmurcungillerden*, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Pluvialis dominica-Charadriidae*]-[Kuş].

amkapağı: 1. İsparoz'un ufağı [Kumkapı]; 2. Dil balığının ufağı [Heybeliada], [TBA d. s.115:İst.].

anaç: 1. Analaşmış çok yavru doğurmuş yaşlanmış kümes hayvanı kuş ve evcil memeli hayvan 2. Cıvcıvli tavuk [Kırş.]; 3. Oğul veren arı [KYAS s.11: Kırş.; SİYA s.555; Ank.Söz. s.11:Gül., Çanallı, Ayş., Solakuşağı-Şko., Kız., Bey. ŞEN.; UA s.93; GA s.43; Sivas: Altınyayla; Dar.].

anadolu sıvacı kuşu: *Sıvacıkuşugillerden* bir tür kuş [*Sitta krueperi-Sittidae*]-[Kuş].

andaç: Damızlık koyun veya keçi [SİYA s.556].

andık: Sırtlan, eşici, et yiyici bir hayvan [Big. s.109].

anga: Bülbül [Doğa].

angık: Turna [Doğa].

angıt ~ angut: Su kenarlarında yaşayan ördekten iri, perde ayaklı kiremit renkli bir kuş türü; kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [*Tadorna ferruginea-Anseriformes- Anatidae*]-[AKAY s.484; Bah. 139; HA s.127; EYSV s.6; Ank.Söz. s.12,13: Çanallı -Ayş., Yaraşlı-Hay., GÜd., Çimşit-Bâl.; Siv.2; Doğa; KYAS s.12:Kırş.].

angona [I]: Bir tür zehirsiz küçük yılan [Rz.; Trb.Vak.].

angona [II]: Zehirli yılan [KİAT 306:Vak.].

anırgan: Çok anıran eşek, azgın erkek eşek [SİYA s.556].

añıtmalı: [*akıtmalı*] Alnından burnuna kadar beyazlık bulunan hayvan [genellikle at]-[KAYMA s.273].

aplaḥ: Atın bir cinsi [OAA 222:Kay.].

aparak: Güvercin [Doğa].

arabamcı: Salyangoz [Kös.].

arabüstan: Bir at cinsi; Arap atı [ADOSA s.455].

arahana: Örümcek [Trb.].

arap bilbili: Arap bülbülü [Doğa].

arap tavşanı [I]: Bir çeşit tavşan [Ank.Söz. s.15 Otacı-Kız., Çimşit-Bâl.].

arap tavşanı [II]: Sincap [SİYA s.557].

arapteli: Arap bülbülü [HDP].

arbaz: Kısır hayvan [Ank.Söz. s.15:Çalış-Yaraşlı-Hay.].

ardala: Düşük değerli, kasaplık hayvan [EİA s.26].

ardıç bülbülü: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Luscinia luscinia-Muscicapidae*]-[Kuş].

arı ~ aru: Arı [ANYuk.; KIAT 306:Sür.].

arı kıran: Arı kuşu türü bir kuş [Doğa].

arı kuşu: Bal arılarını yiyerek geçinen, serçeden az büyük, türlü renkli ve bağ bozumu zamanı gelen göçmen kuş [SİYA s.558; Doğa].

arıbozan: Toplu olarak yaşayan bir çeşit iri boy arı türü [AKAY s.484].

arık ~ āruk: 1. Zayıf ve yaşlı hayvan; 2. Gebe ve ya kısır olmayan koyun, inek [TYA s.18: Srm.; Bah. 139].

arnaç: bk.annaç [GA s.51].

arnet: Sincap [*deyin*]-[Kem.].

ars ~ as: Gelincik [Ank.Söz. s.16: GÜD.; ADÜM-I 150:Bal.].

asıl hani: Bir tür balık [*Serranus Cabrilla Serranellus cabrilla*]-[TBAAd. s.115:İst., Söz.7, AC31].

asıl lapina: Bir tür balık [*Crenilabrus pavo*] [TBAAd. s.115:İst.,Söz.7].

äskir: İyi koşan at [Güney s.663].

aslan: Arslan [SİTİAT s.218 Tok.; DA 148; UKA s.188].

asma sarı / sarısı: Sarıasma kuşu [Doğa].

astar kurdu: Evlerde bulunan bir çeşit böcek [GÜD.; Ank.Söz. s.17].

asya kısa parmaklı toygari: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Calandrella cheleensis-Alaudidae*]-[Kuş].

asya yağmurcunu: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius asiaticus, Charadriidae*]-[Kuş]. *krş. doğu cılıbıtı*

aşad: At, eşek, deve gibi binek hayvanı [MDK. s.406].

äşjäk: Eşek [GBA 109]. *krş. eşek*

at sineği¹⁹⁷: Karasineğe benzer, ondan daha büyük bir sinek türüdür. Sıcak havalarda ortaya çıkar ve daha çok ırmak, çay gibi su kenarlarında bulunur; hayvanların kanını emer. [*Tabanus bromius*]-[Art.Bö.].

at sülüğü: Sulak ve bataklık yerlerde yaşayan bir tür sülük [ARDER s.242].

at: At [ANYuk.; DA 1478; ETAS; UKA s.189; At.; EMİYA s.485].

atağzı: Bir örümcek türü [Gazi. s.207].

atak: Şahin [Doğa].

¹⁹⁷ “Yusufeli merkez ve köylerinde **bora, bori, boriyo**; Şavşat köylerinde **bori, boriyo, boro** gibi adlarla bilinir. Rize’de **por** “çok sıcak havalarda görülen arıya benzer bir böcek.”, Ermenicede **bor** “yaban arısı, eşek arısı” anlamlarındadır. Lazcası *mp’uri*. Dankoff, Ermenice bor’un Gürcüceye bori biçimiyle geçtiğini belirtmektedir.” [Art.Bö.].

aterina: Gümüş balığı, [*Çamnka, Çabuka, Aterina hepsetus*]-[TBAAd. s.115: İst.,İz.,Tr.].

ateş balığı: Sardalya balığı [*Fr. Sardine; Sardina pilchardus sardina, Clupea pilchardus*] [TBAAd. s.115:ŞSam.1960].

atiça: Ateş böceği [Gün.].

atmaca: Atmaca [ANYuk.].

atsak: Aygır isteyen kısarak [SİYA s.560].

aķker: Tüyleri alacalı kıl keçisi [KYAS s.7:Mucur].

av kopeyi ~ av köpe: Av köpeği [AA s.195; EMİYA s.486].

av: Meyve kurdu [Ank.Söz. s.18: Bey. ŞEN.].

avcıl: İyi av avlayan hayvan [GA s.56; EYSV s.9].

avırtlağan: Avurdunun içine ot depo edebilen bir fare türü [Aks. II-301].

avırtlak ~ avurtlak: Avurdu yumru, sarkık olan hayvan [SİYA s.560].

avi karıncası: Genellikle ormanda yaşayan sarıkarınca türü [ARDER s.242].

avi: Ayı [DİAT 233: Kar.]. *krş. ayı*

avlıq: Avlanılacak olan av [ADÜM-I 150:İsp.].

avrana: Devenin bir cinsidir. Annesi *avrara* babası *lök* devedir. Cins deve olduğundan damızlık ve vazifesini de görür ve üreten devedir [ADÜM-I151: Ay., Sök.].

avrasya çulluğu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Scolopax rusticola-Scolopacidae*]-[Kuş].

avrita: Bir tür balık; hasse kefal [*Mugil cephalus*],[*Paço:* İng. *Grey Mullet*] [TBAAd. s.116: Söz., Pr.,Köyceğiz].

avrupa arı kuşu: *Arıkuşugillerden* bir tür kuş [*Merops apiaster-Meropidae*]-[Kuş].

avrupa leş kargası: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Corvus corone corone-Corvidae*]-[Kuş].

avrupa saksağanı: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Pica pica-Corvidae*]-[Kuş].

avurma: Dişi deve [KYAS s.19:Kırş.].

avusto: Ateş böceği [Rz.].

ayak: Koyun sürüsü satışlarında hesap dışı bırakılıp cabadan verilen zayıf hayvan [SİYA s.561].

ayar: Haşarılaşmış hayvan [Ank.Söz. s.20:Şabanözü-Pol.].

aydın ~ aydin: 1. Eşek [AAT- Kal., 191: Muğ.]; 2.Beygir [AAT- Kal., 191: Bur.]; 3. Alnında beyazı olan erkek dana sığır, öküz [ARDER s.242; SİYA s.562].

aygır ~ aygır ~ aygur: Erkek at [ADSK s.16:Kars ve yöresi; TYA s.22; At.; Ank.Söz. s.21:Yeşilöz-Güd.].

aygırsak ~ aykırsak: Erkek isteyen (dişi) hayvan [SİYA s.562].

ayı ~ ayu: Ayı [ETAS; TYA s.22; Yuk.; AA 118; Gör.Çat.; OYA 33; AA s.195; Kas.s.436; UKA s.190; KİAT 307:Or., Sür.].

aynak: Su kıyısında yaşayan kara, küçük bir leylek [SİYA s.562].

aynalı: Alnında beyaz bulunan at ya da sığır [SİYA s.562].

ayneli: [*<aynalı*] Diz kapakları yaralı hayvan [KAYMA s.278].

ayu malañı: Ayı yavrusu [Kas.s.436].

ayvan ~ āyvan: Hayvan [Big. s.110; DTYA 52; Pınar. s.286; Kas.s.436]. *krş. hayvan*

azılı: Domuz [ADOSA s.457].

azıntı: Azıtılmış hayvan, başıboş bırakılmış hayvan [EYSV s.12; SİYA s.563; GA s.61].

azma: Siyah renkli, gagasının üzerinde küçük küçük beyaz benekli çukurluklar olan iri güvercin [SİYA s.563].

azman: 1.İğdiş edildiği, enendiği hâlde erkekliğini kaybetmeyen keçi, koç, boğa; 2. Enenmemiş, iğdiş edilmiş koç, keçi; 3. Dört yaşını bulmuş koyun; 4. Şişedeki koçluğa yeni geçmiş erkek koyun [SİYA s.563; OAAD 223:Kay.; AKAY s.484].

- B -

babaç: Erkek kuş yaşlı koç [SİYA s.563].

baboş: Erkek keklik [El.Av. s.72:Keb.].

babuş: Ördek [EAF s.19].

bacu: Köpek [SİYA s.564].

baçık: Tavşan avında kullanılan uzun bacaklı, çevik bir köpek, tazı [KYAS s.22:Mucur].

badak: İyi enenmemiş, erkeklik bezi tek olan hayvan [Ank.Söz. s.23:Güd., Çanıllı-Ayş., Karahoca, Çalış, Çayırılı-Hay.,Pazar-Kız., Bey., Şab.].

badı: 1. Kaz [Ank.Söz. s.24: Şko., Nal.]; 2. Kaz ve ördek yavrusu [Ank.Söz. s.25 Çayırılı-Hay.]; 3. Ördek [KYAS s.22:Kırş.]. *krş. badik*

badik: Ördek yavrusu [AAT 205: Mer.]. *krş. badi*

badiye: Güvercin [Doğa].

bagorya: Yengeç [Trb.].

bağu: Baykuş [AKD 389].

baguş: Baykuş [Doğa].

bağartlak ~ bağirtlak: Yabanî ördeğe benzeyen, gece çok öten koyu kurşuni renkli bir av kuşu [SİYA s.564; Fel. s.11 AKAY s.485; Ank.Söz. s.25: Üçem, Çimşit – Bâl., Şko. k., Çayırılı-Hay.]. *krş. bartlah, boğartlak*

bağrıkara: Taş kuşu [Doğa].

bahçe kiraz kuşu: Kiraz kuşugillerden bir kuş [*Emberiza cirrus*]-[Kuş].

bahçe tırmaşık kuşu: Tırmaşık kuşugillerden bir tür kuş [*Certhia brachydactyla-Certhiidae*]-[Kuş].

bahri [I] ~ behri: Yaban ördeği [Ank.Söz. s.32: Ays., Keşanuz-Ank.,Yeşilöz-Güd.].

bahri [II]: 1. *Batağangillerden* bir tür kuş [*Podiceps cristatus-Podicipediformes-Podicipedidae*]; 2. Yalıçapkını [Kuş; Doğa].

bakal ~ bakkal ~ bakul: Karatavuk; bir tür kuş [Doğa:Bolu].

bakalyaros: Tavuk balığı [*Bakalyaro Cadus merlangus*]-[TBAAd. s.116 İz.].

bakdabakan: Bukalemun [TYHK s.422].

bakkalı: Serçeye benzeyen, başının üst kısmında 3-5 cm. Tüyü bulunan bir çeşit kuş [Kon.Dağ.s.4].

balab: Güvercin [Doğa].

balaban [I]: Doğan [Doğa].

balaban [II]: Ördek, kaz yavrusu [EDSK s.31: Uzk.].

balah ~ balağ ~ balağ ~ balak ~ balak: 1. Manda [camız] yavrusu [KEO s.112; TNH; Bed.; OYA 335; EYSV s.14; TYA s.26; Bah. 139; Çorc.; Dar.;

AKD 389; SİTİAT s.219: Tok.; AA 118; KYAS s.24:Kırş.; [OAAD 223:Um.; KAYMA s.293;AAT 205: Mer.]; 2. Ayı yavrusu [EİA s.36; Trb.]; 3. Tavşan yavrusu [SİYA s.565].

balba: Kösnemiş deve [UA s.94].

balığ ~ **balih** ~ **balıh** ~ **balık** ~ **baluk** ~ **baluğ**: Balık [ETAS; ŞYA s.126; EMİYA s.495; ÇYA, 238; DA, 149; EİA s.36; TYA s.28; KİAT 308:Tr.; SİYA s.566].

balık baykuşu: Nesli tükenmek üzere olan, gece yırtıcılarından, baykuşgillerden bir tür kuş [*Ketupa zeylonensis-Strigidae*]-[Kuş].

balık kartalı: *Balıkkartalıgillerden* bir tür kuş [*Pandion heliaetus-Pandionidae*]-[Kuş].

balıkbudan: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

balıkcan: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

balıhcın ~ **balıkçıl** ~ **balıkcın** ~ **balıkçık** ~ **balıkcın** ~ **balıkçin**: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa; SİYA s.565; AA 118; OYA 335].

balon: Bir tür balık [*Tetroden spadiceus*] [TBAAd. s.116:Söz.7].

baltalı: İbibik [Doğa].

bambıl: 1. Ekinlerin başaklarını tazeyken yiyen bir böcek türü [AKAY s.485]; 2. Nohut daha tarladayken tanelerini yiyen bir çeşit haşere [Kon.Dağ.s.4].

barak [I]: 1.Ağzı, yüzü kıllı, çok tüylü köpek [AD-II,s.13:Kys.]; 2. Orta yapılı çok tüylü köpek [AD-II,s.13 Den.]; 3.Bağlara musallat olan sarı, bir çeşit tırtıl, böcek; çiçek bozuğu, çopur [SİYA s.566; HAD-I s.164].

barak [II]: İspinoz [Doğa].

barbon: Barbunya balığı [RİA 311].

barbunya¹⁹⁸: Bir tür balık [*Mullus barbatus*]-[TBAAd. s.116:Tr.,Sam.,Ant.,İz.,Söz.7].

bardakçı kuşu: Tarla kuşu [Doğa].

bardo: Katır [SİYA s.566].

barhana: Yük taşıyan hayvan kafesi [SİYA s.566].

barkıldak: Ördek [Doğa].

bars: Arı oğlu [TÇDSK s.42].

bartlah ~ **bātlaḥ**: Keklikten biraz büyük av kuşu; bildircin kuşuna verilen ad [Siv.2; KAYMA s.294; SİYA s.563, Siv.Ala.: *baartlah*]. *krş. bağartlak, boğartlak vd.*

basılmış keklik: Yorulmuş, bağlı olduğu keklik sürüsünden ayrı kalmış keklik [El.Av. s.72].

bastı: Bağlı keklik avında, sikke ile ocağa bağlanan dağ kekliği ile kavga eden asıl keklik [El.Av. s.72].

başşık: Alın ak benekli hayvan [EYSV s.16].

bat: Ördek [Doğa].

batağan: Bir tür kuş [Doğa].

batakçulluğu: Su çulluğu [Doğa].

bataklik baştankarası: *Baştankaragillerden* bir tür kuş [*Parus palustris-Paridae*]-[Kuş].

bataklik baykuşu: Kır baykuşu [Doğa].

¹⁹⁸ “ŞSam.s. 1933’te buna “tekir balığı” demektedir. Yanlıştır. Bazı balıkçılar İstanbul’da “tekir” ismini muhafaza etmişlerdir.” [A.Caferoğlu: TBAAd. s.116]

bataklık düdükçünü: *Çullukgillerden* [*Tringa stagnatilis*, *Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

bataklık kamışçını: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Locustella luscinioides-Sylviidae*]-[Kuş].

bataklık kırlangıcı: *Bataklıkırlangıcıgiller* bir tür [*Glareola pratincola-Glareolidae*] kuş [Kuş].

bataklık kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* bir kuş [*Emberiza schoeniclus*]-[Kuş].

bataklık sutavuğu: *Turnamsılardan, yelvegillerden* bir tür kuş [*Porzana parva-Gruiformes-Rallidae*]-[Kuş].

batman kuyruk: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

bavurtlan: Çil kecliğe benzeyen boz renkli bir tarla kuşu [SİYA s.567].

bayağı alakarga: *Kargagillerden* bir tür kuş [Garrulus glandarius-Corvidae]-[Kuş].

bayağı arap bülbülü: *Arapbülbülügillerden* bir tür kuş [*Pycnonotus xanthopygos-Pycnonotidae*]-[Kuş].

bayağı arı şahini: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Pernis apivorus-Accipitridae*]-[Kuş].

bayağı atmaca: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Accipiter nisus-Accipitridae*]-[Kuş].

bayağı aynak: *Aynakgillerden* bir tür kuş [*Plegadis falcinellus-Threskiornithidae*]-[Kuş]. krş. çeltikçi

bayağı bağırtlak: *Bağırtlakgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Pterocles orientalis-Pteroclididae*]-[Kuş].

bayağı balaban: *Leyleksilerden; balıkçıl gillerden* [*Botaurus stellaris-Ciconiiformes-Ardeidae*] bir tür kuş [Kuş].

bayağı bildircin: *Tavuksulardan, sülüngillerden* bir tür kuş [*Coturnix coturnix-Galliformes-Phasianidae*]-[Kuş].

bayağı boyunburan: *Ağaçkakangiller* bir tür kuş [*Jynx torquilla-Picidae*]-[Kuş].

bayağı çalikuşu: *Çalikuşugillerden* bir tür kuş [*Regulus regulus-Regulidae*]-[Kuş].

bayağı çaprazgaga: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Loxia curvirostra*]-[Kuş].

bayağı çıvgın: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Phylloscopus collybita-Sylviidae*]-[Kuş].

bayağı çit kuşu: *Çitkuşugillerden* bir tür kuş [*Troglodytes troglodytes-Troglodytidae*]-[Kuş].

bayağı çulha kuşu: *Çulhakuşugillerden* bir tür kuş [*Remiz pendulinus-Remizidae*]-[Kuş].

bayağı çütre: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carpodacus erythrinus*]-[Kuş].

bayağı dağbülbülü: *Dağbülbülü gillerden* bir tür kuş [*Prunella modularis-Prunellidae*]-[Kuş].

bayağı deniz kartalı: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Haliaeetus albicilla-Accipitridae*]-[Kuş]. *krş. akkuyruklu kartal*

bayağı doğan: *Doğangillerden* bir tür kuş [*Falco peregrinus-Falconidae*]-[Kuş]. *krş. gökdoğan*

bayağı duvartırmaşık kuşu: *Duvartırmaşık kuşugillerden* bir tür kuş [*Tichodroma muraia-Tichodromadidae*]-[Kuş].

bayağı guguk: Guguk kuşlarından; *gugukkuşugiller* bir tür kuş [*Cuculus canorus-Cuculiformes-Cuculidae*]-[Kuş].

bayağı ipekkuyruk: *İpekkuyruk*gillerden bir tür kuş [*Bombycilla garrulus-Bombycillidae*]-[Kuş].

bayağı ispinoz: *İspinoz*gillerden ötücü bir kuş [*Fringilla coelebs*]-[Kuş].

bayağı kara ördek: *Kazılardan*, *ördek*gillerden bir tür kuş [*Melanitta nigra-Anseriformes-Anatidae*]-[Kuş].

bayağı kaşıkçı: *Aynak*gillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Platalea leucorodia-Threskiornithidae*]-[Kuş].

bayağı kaşıkgaga: *Kazılardan*, *ördek*gillerden bir tür kuş [*Anas clypeata-Anseriformes-Anatidae*]-[Kuş].

bayağı kerkenez: *Doğang*gillerden bir tür kuş [*Falco tinnunculus-Falconidae*]-[Kuş].

bayağı kervan çulluğu: *Çulluk*gillerden bir tür kuş [*Numenius arquata-Scolopacidae*]-[Kuş].

bayağı kılıçgaga: *Kılıçgagag*gillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Recurvirostra avosetta-Recurvirostridae*]-[Kuş].

bayağı kız kuşu: *Yağmurcung*gillerden bir tür kuş [*Vanellus vanellus-Charadriidae*]-[Kuş].

bayağı kızılkuyruk: *Sinekkapang*gillerden bir tür kuş [*Phoenicurus phoenicurus-Muscicapidae*]-[Kuş].

bayağı kiraz kuşu: *Kirazkuşug*gillerden bir kuş [*Emberiza hortulana*]-[Kuş].

bayağı kocabaş: *İspinoz*gillerden ötücü bir kuş [*Coccothraustes coccothraustes*]-[Kuş].

bayağı kocagöz: *Kocagözgillerden* bir tür kuş [*Burhinus oedicnemus-Burhinidae*]-[Kuş].

bayağı kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe oenanthe-Muscicapidae*]-[Kuş].

bayağı kuzgun: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Corvus corax-Corvidae*]-[Kuş].

bayağı peçeli baykuş: *Gece yırtıcılarından, peçeli baykuşgillerden* bir tür kuş [*Tyto alba-Tytonidae*]-[Kuş].

bayağı poyraz kuşu: *Yağmur kuşlarından, kıyı kuşlarından, poyraz kuşugillerden* bir tür kuş [*Haematopus ostralegus-Charadriiformes-Haematopodidae*]-[Kuş].

bayağı puhu: *Gece yırtıcılarından, baykuşgillerden* bir tür kuş [*Bubo bubo-Strigidae*]-[Kuş].

bayağı sarıasma: *Sarıasmagillerden* bir tür kuş [*Oriolus oriolus-Oriolidae*]-[Kuş].

bayağı serçe: *Serçegillerden* bir kuş [*Passer domesticus-Passeridae*]-[Kuş].

bayağı sığircık: *Sığircıkgillerden* bir tür kuş [*Sturnus vulgaris-Sturnidae*]-[Kuş].

bayağı sıvacı kuşu: *Sıvacı kuşugillerden* [*Sitta europaea-Sittidae*] bir tür kuş [Kuş].

bayağı sumru: *Sumrugiller* bir tür kuş [*Sterna hirundo-Sternidae*]-[Kuş].

bayağı sülün: *Tavuksulardan, sülüngiller* bir tür kuş [*Phasianus colchicus-Galliformes-Phasianidae*]-[Kuş].

bayağı şahin: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Buteo buteo-Accipitridae*]-[Kuş].

bayağı şakrak kuşu: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Pyrrhula pyrrhula*]-[Kuş].

bayağı taşceviren: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Arenaria interpres-Scolopacidae*]-[Kuş].

bayağı toygar: Tarla kuşu; *toygargillerden* bir tür kuş [*Alauda arvensis-Alaudidae*]-[Kuş].

bayağı turna: *Turnagillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Grus grus-Gruidae*]-[Kuş].

bayağı uzunbacak: *Kılıçgagagillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Himantopus himantopus-Recurvirostridae*]-[Kuş].

bayağı uzunkuyruk: *Uzunkuyruk gillerden* bir tür kuş [*Aegithalos caudatus-Aegithalidae*]-[Kuş].

bayağı yalıçapkını: *Kuzgunkuşlarından, yalıçapkınıgillerden* [*Alcedo atthis-Coraciiformes-Alcedinidae*] bir tür kuş [Kuş].

bayguş ~ bayguş ~ bayguş: Baykuş [ETAS; Ank.Söz. s.30:Hsn.-Elm.; AAT 205: Kas.].

bayır keçemeni: Kertenkele [Tir.].

bayramcak: İbibik [Doğa].

baz: Büyük dişi avcı doğan; şahin [Doğa; GA s.82; FHKA 327].

bazalak: Doğanın küçüğü; dişi atmaca [Doğa].

bazarakı: Sümüklü böcek [UA s.95].

bazbaz: Erkek doğan yavrusu [Doğa].

becek: Böcek [DA, 149]. *krş. bocik ~ böcek vd.*

becen: Tavşan yavrusu [KAYMA s.295; OAAD 224:Kay.].

becik: Keçi yavrusu, böcük, küçük ev köpeği. [Şko.] Ank.Söz. s.32].

beçe: İki yıllık erkek civciv [SİYA s.568].

beçik: Bir yaşını doldurmamış keçi; sığır ve keçi yavrusu [FHKA 327;TYA s.31].

bedeliza <Yun.: Kelebek [Trb.].

begir ~ bègir ~ bēgir <Far.: At [EMİYA s.501; Dört. s.356; KBAYA 185; Pınar. s.287].

bekas: Çulluk [Doğa].

beldi: Kapı köpeği [OYA 336].

beldirgöz: Tavşan [SİYA s.569].

belek: Alaca davar; benekli siyahlı beyazlı veya değişik renkli olan dana ve inek [EYSV s.17].

beli salık: Bel kemiği kırılmış, aşağı çökmüş olan hayvan [Ank.Söz. s.33:Solakuşağı-Şko.].

belibağlı: 1. Atmaca [KYAS s.30:Kırş.; Doğa]; 2. Kartal yavrusu [Ank.Söz. s.33:Şabanözü-Pol.]; 3. Kerkenez [Doğa].

bèlsi: 1. Besili bir hayvan. 2. Kışın kesilmek üzere yazdan beslenmiş koyun [GA s.94].

bendek: Öküz [SİYA s.569].

benekli bağırtlak: *Bağırtlakgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Pterocles senegallus-Pteroclididae*]-[Kuş].

benekli düdükçün: Çullukgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Actitis macularia-Scolopacidae*]-[Kuş].

benekli hani: Lekeli hani balığı [*Paracentropristis hepatus, Seranellus Hepatus*] [TBAAd. s.116:İst. Söz.7].

benekli kırlangıç: Bir tür balık [*Trigla gurnardus, Eutrigla gurnardus*] [TBAAd. s.116: Söz.7].

benekli sinekkapan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Muscicapa striata-Muscicapidae*]-[Kuş].

benekli sutavuğu: *Turnamsılardan, yelvegillerden* bir tür kuş [*Porzana porzana-Gruiformes-Rallidae*]-[Kuş].

beñiş ~ beniş: Üç dört yaşındaki dişi domuz, üç dört yaşındaki dişi, yabanî domuz [SİYA s.569; Kas.s.438].

berber balığı: Bir tür balık [*Serranus anthias, Anthias sacer*] [TBAAd. s.116:Söz.7].

berçi: Köpek, fino köpeği. [Ank.Söz. s.34:Karahoca-Hay.].

beres: İpe sapa gelmeyen aksi hayvan [ARDER s.244].

berete [I]: Hayvan ölüsü [SİYA s.569].

berete [II]: Kartal [Doğa].

bergir: Beygir [ADDA s.162]. *krş. beygir*

berlam balığı: Bir tür balık [*Merluccius vulgaris, Merluccius merluccius*] [TBAAd. s.116:Söz.7].

bersa ~ berse: Bir, iki yaş arasındaki dana, *mozi* [ARDER s.245].

beseldek: Başiboş gezen hayvan [TYA s.34].

besereg ~ beserek: 1.Erkek deve; 2.Damızlık dişi deve [SMY s.413 ADOSA s.458].

bèsi ~ besi: Besi, kesim için beslenen büyük ya da küçükbaş hayvan [EMİYA s.504; GA s.94; SİYA s.570; Ank.Söz. s.35:Bey. ŞEN.].

besilik: Eti için beslenen hayvan. [Ank.Söz. s.35:Güd.]

besleme: Hindi [Ank.Söz. s.35].

béşik ~ beşik: Benekli, alını benekli hayvan [EYAD 231; EYSV s.18].

betco: Kedi, çok sevimli küçük kedi [SİYA s.570].

bey: Ana arı [TYA s.35].

beyaz gözlü martı: *Martıgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Larus leucophthalmus-Laridae*]-[Kuş].

beyazgöz: 1. Pabuç balığı; 2. Bir tür balık [*Maena vulgaris, Meana meana, Merolepis Vulgaris*] [TBAAd. s.116:Söz.7].

bèygir ~ beygir: Beygir [GA s.96; Dört. s.359; TYHK s.422; Din.Ev. s.495].

beylik: 1. Cins, güzel aygır [Ber. s.100]; 2. Damızlık hayvan [TYA s.35].

bezmendek: İnce göl kuşu [DİAT 235: Ter.].

bıcı: Cıvcıv [Ada. s.144].

bıcık ~ bıcık ~ bıçık ~ bicik ~ bücük: Dananın küçüğü [MİLA s.389; KEO s.112; EYSV s.19; Erz.Mer. s. 166; SİYA s.574; KYAS s.41:Çiçekdağı].

bıdık ~ bıdıķ: 1. İnek yavrusu [FHKA 327]; 2. Deve yavrusu [DDSK. s.764].

bılbıl: 1. Bülbül [SİMA s.280:16.60]; 2. Ördek yavrusu [EAF s.27]. *krş. bilbil ~ bülbül*

bıldırcın kılavuzu: *Turnamsılardan, yelvegillerden* bir tür kuş [*Crex crex Gruiformes-Rallidae*]-[Kuş].

bıldırcın: Ekin tarlalarına yuva yapan bir tür kuş [Doğa:Brs.; Siv.2].

bıtbıdık: Bıldırcın [Doğa].

bıyıklı baştankara: *Bıyıklıbaştankaragillerden* [*Panurus biarmicus-Paradoxornithidae*] bir tür kuş [Kuş].

bıyıklı doğan: *Doğangillerden* bir tür kuş [*Falco biarmicus-Falconidae*]-[Kuş].

bıyıklı kamışçın: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Acrocephalus melanopogon-Sylviidae*]-[Kuş].

bıyıklı ötlegen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia cantillans-Sylviidae*]-[Kuş].

bıyıklı sumru: *Sumrugiller* bir tür kuş [*Chlidonias hybridus-Sternidae*]-[Kuş].

bızā ~ bıza ~ bızaa ~ bızğ ~ bızağı ~ bızo ~ buzağı ~ büzüğü: İnek yavrusu [ETAS; Kas.s.439; Pınar. s.287; Seben s.220; AAT 207: Kas., Çor.; Big. s.111; HDP; HA, s.129; AAT 207: Kas.; AİAD 224: Bol.; ÇYA 239].

bibisu: Kumru [Doğa].

bicek: Bir cins yapışkan sinek [EAF s.27].

bici: 1. Dana, sığır yavrusu, buzağı [Kös.; Ank.Söz. s.37:Güd.]; 2. Kaz ve ördek yavrusu [EDSK s.31: Lp. Dombay K.].

bicik [I] ~ bijik: 1.Kuyruğu düğümlü koç; 2.Çelimsiz yeterince büyümemiş koyun [ARDER s.245].

bicik [II] ~ biçik: Küçük dana, inek yavrusu [EYSV s.21; EYAD 231; Har.; Şar.; KAYMA s.297; Ank.Söz. s.37:Güd.; GİAT, 266:El.; TYA s.36; OYA 336; KBAYA, 185; Yoz.Çam.].

bidercik: Karga [Doğa].

bidik: Köpek yavrusu [OYA 336; Ank.Söz. s.38:Hsn.-Elm.].

bilbil: Bülbül [SİTİAT s.221 Ter.; KİA,373; GA s.99; AAT 206: Çan.; AİAD 224:Ter.; DİAT 235: Ur., Kar.; OAAD 225:Afş.; GİAT, 266: Um.]. *krş. bilbil ~ bülbül*

bilez: Beli felçli koyun [Ber. s.100].

bili: Tavuk veya hindi yavrusu [Mucur]-[KYAS s.33].

bilic ~ bülüş [I] ~ bülüş: Piliç [ETAS; DĞİHF s.340, AMA s.299:30,105; SİYA s.574; Bar. s.271; Çöm.113].

bilik: 1. Cıvcıvlikten çıkmış genç tavuk [Nev.; KAYMA s.297; SİYA s.574; OAAD 225:Kay.; KYAS s.33:Kırş.]; 2. Hindi [Ortaköy]; 3. Yumurtadan yeni çıkmış kaz yavrusu [ADSK s.16:Kars ve yöresi].

bineh ~ binek ~ binet ~ bineyg ~ bineyh: Binilecek hayvan [EA 114; AAT 206: Kas.; GA s.101; EİA s.45]. *krş. binit*

biniç: Piliç. [AİAD 224:Am.].

binit atı: Binek atı [KYA s.464].

binit: Binmeye yarayan hayvan; binek atı; at, eşek, katır [AKAY s.486; Ank.Söz. s.38; Ank. HZK I]. *krş. binet*

bire ~ büre: Pire [GA s.102; ÇYA 239; Bar. s.272].

bisi ~ bisik ~ bissi: Kedi [SİYA s.571; Fet.].

bitli kerkenek: Bir tür kuş [Din.].

bizik¹⁹⁹: Sarı renkli, gövdesi siyah halka çizgili yaban arısı [Art.Bö.].

boci ~ bocu: 1. Geniş kulaklı av köpeği; 2. Başiboş ufak köpek cinsi, küçük soy köpek, fino köpeği; 3. Kangal köpeği olmayan, kırma köpek, bakımsız köpek [Siv.Ala., Siv.2: *bocu*] [UA s.97; [SİYA s.572; EYSV s.22; Ank.Söz. s.40:Ank. HZK I; GA s.106].

¹⁹⁹ “**Bizik** adı, yaban arısından başka, bundan daha büyük kıvılcımlı renkli “**eşek arısı**” için de kullanılmaktadır. Yörelere göre telaffuzu değişmektedir: Yusufeli merkez ve köylerinde **baz**, **bazi**, **bazik**, **sarı bazik**, **bizik**; Yusufeli’nin Erzurum tarafı köylerinde **ç’izek**, **ç’izeh**; Merkez Ortaköy’de **bazi**, **biziki**; Merkez Zeytinlik köyünde **bazik**, **sarı bazik**, **biziki**; Şavşat merkez ve köylerinde **bızıkı**; Ardanuç, Yusufeli ve Şavşat’ta **p’ızık’i**, **p’ızık**, **p’ızık**, **p’ızık’i**... Merkez Ortaköy’de **biziki** hem yaban arısı hem de eşek arısı için kullanılmaktadır. Merkez Zeytinlik’ta **biziki** yaban arısı, **bazik** eşek arısı; Şavşat Pınarlı’da **bızıkı** yaban arısı; Şavşat Arpalı’da **bızıkı** / **p’ızıkı** eşek arısı, Yusufeli Boyalı ve Çevreli’de **bizik** / **p’ızık** yaban arısı, baz eşek arısı; Yusufeli İşhan’da **bazik** eşek arısı kullanılmaktadır. Derlemeler sonunda, kimi yörelerde yaban arısı ile eşek arısının birbirine karıştırıldığı, her ikisine de “eşek arısı” denildiği belirlenmiştir. Genellikle **baz**, **bazi** eşek arısı için; **bazik**, **bizik**, **biziki** ise sarı yaban arısı için kullanılmaktadır. Erzurum’da **bizeyh** “arıya benzeyen, sarı siyah halkalı bir böcek”; Elazığ’da **bızık**, Urfâ’da **bizzik** “arı iğnesi”; Gümüşhane’de bez, Nevşehir **vızık**, **vızık** “sinek”. Ayrıca Elazığ’da **bızık** “kıçtan çıkan ucu sivri yara”; Elazığ’da **bızık**, Urfâ **bizzik** “arı iğnesi”; Erzurum, Erzincan ve Gaziantep’te **vızık**, Bursa, Bolu ve Sivas’ta **vızık**, Erzurum’da **vızık** / **vizik**, Erzincan’da **vızık**, **vizik**, Malatya’da **vizik** “sivrisinek”; Erzurum ve Erzincan’da **vızık**, **vizik** “tatarcık” için kullanılmaktadır. Ardeşen Oca-Hemşin’de de **buzek** “eşek arısı”, Hemşin’de **bucek** “eşek arısı” örneğine rastlanmıştır.” [Art.Bö.].

bocik ~ bocuk: Böcek [KBAYA, 185; EYAD 231; EYSV s.22; HA, s.129; Mal.-Ak.; SİYA s.572; ARDER s.246:1.Yılan 2.Böcek].

boçca: Dişi turaç kuşu [Doğa].

boçuk: Tazı [Ank.Söz. s.40:Emirler – Bâl.].

bodanak: Deve yavrusu. [Ank.Söz. s.40].

bodovan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

body ~ bödü: Kaz, kaz yavrusu; ördek [KYAS s.35,37:Kaman, KYA s.465:Kaman]; 2. Ördek [KYAS s.35,37:Kırş.; Bah. 140; OAAD 225:Yoz.; Ank.Söz. s.40:ördek]. *krş. badik*

boduğ ~ boduh ~ boduğ ~ boduk ~ boduk: 1. Deve yavrusu [ADOSA s.459; Af.; Ank.Söz. s.40:Solakuşağı-Şko., Kuruçay-Çub.]; 2. Manda yavrusu [SİYA s.564; KPKSİN; Ort.]; 3. Manda ve deve [yavrusu] [KYAS s.35:Kırş.]; 4. Ayı yavrusu [SİYA s.572; Ank.Söz. s.40: Emirler-Bâl., Güd., Solakuşağı-Şko.].

boelek ~ böelek: Hayvanları ısırarak rahatsız eden iri bir sinek türü [AKAY s.486; MİLA s.390]. *krş. böğelek vd.*

boğa ~ bova ~ bua: Bükülmemiş [iğdiş edilmiş] erkek tosun; damızlık erkek sığırlara verilen isim [At.; Ank.Söz. s.40 Kız. BAL.; MA s.294 I/10-45; SİTİAT s. 222:Siv.; KYAS s.38:Özbağ].

boğartlak: Güvercine benzer, ondan biraz büyük, gülkurusu ile gri-mavi renkte bir av kuşu [Kırş.]-[KYAS s.35]. *krş. bartlah ~ bağirtlak vd.*

boğasağ ~ boğasak ~ boğarsak ~ buasah ~ buğasak ~ buğarsak ~ busak: Boğaya gelmiş, boğa isteyen inek, dana [TYHK s.423; Ank.Söz. s.41:Çayırılı-Hay., Solakuşağı-Çanılı-Ayş.; Yoz.Çam.; OAAD 225:Kay.; Ank.Söz. s.44: Şko.; SİYA s.572; Fel. s.13; ADOSA s.460].

boğmaklı ardıç kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Turdus torquatus-Motacillidae*]-[Kuş].

boğmaklı kuş: Boğmaklı toygar [Doğa].

boğmaklı toygar: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Melanocorypha calandra - Alaudidae*]-[Kuş].

boh böceği: Siyah bir böcek [Siv.2].

boh gargası: Kara karga [Doğa].

boh sahçası: Alakarga [Doğa].

bohor ~ bohur: Kırım'dan getirilen bir deve cinsidir. Hörgüçleri ikidir. Damızlık için kullanılır. Maya deve ile tülünün babasıdır. Adana'da Haymana havalisindeki deve cinsindendir [ADÜM-I 155: Ay. Sok.]. *krş. buğur vd.*

bokluca: Bir balık adı [ADOSA s.459].

bombal: İri sinek [EDSK s.26: Lp. genel].

boğlu bülbül: Çok küçük, ağaçlardaki asalak hayvanları yiyen bir kuş. *Küçük baştankara* [KAYMA s.299].

boran: Kaya güvercini [Doğa].

bori: Sıcaklarda ortaya çıkan ve hayvanların kanını emen büyük sinek [ARDER s.246].

bortlacı: Gebe deve [Ank.Söz. s.41:Etimesgut-Ank.].

botak: Karatavuk [Doğa].

botlamak: Gebe deveye verilen isim [ADÜM-I 155:Ant.].

botot: (1) Genellikle ağaçlarda görülen kısa boylu tırtıl [ARDER s.246].

boynuzlu böcek: Ağaç köklerinde yaşayan ve iki küçük boynuzu olan böcek [EDSK-II s.251: Enz. Karaincirli k.].

boz alamecek: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Rhodospiza obsoleta*]-[Kuş].

boz bakkal: Tarla ardıcı [Doğa].

boz çıvgın: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Phylloscopus bonelli*-Sylviidae]-[Kuş].

boz doğan: *Doğangillerden* bir tür kuş [*Falco columbarius*-Falconidae]-[Kuş].

boz ebabil: *Ebabiller, sağanlar; sağangillerden* bir tür kuş [*Apus pallidus*-Apodiformes-Apodidae]-[Kuş].

boz kara: Atmaca çeşiti [RİA 312:5/36].

boz kaz: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Anser anser*-Anseriformes-Anatidae]-[Kuş].

boz kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* bir kuş [*Emberiza cineracea*]-[Kuş].

boz kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe isabellina*-Muscicapidae [Kuş].

boz ördek: *Kazılardan* [Anseriformes], *ördekgillerden* [*Anas strepera*, Anatidae] bir tür kuş [Kuş].

boz ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia borin* - Sylviidae]-[Kuş].

boz söğütbülbülü: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Phylloscopus orientalis* - Sylviidae]-[Kuş].

boz yelkovan: *Yelkovangillerden* bir tür kuş [*Calonectris diomedea* - Procellariidae] [Kuş; Doğa].

boz: Bir renk, bir deve çeşidi [And.Ağıt.].

bozağı ~ bozo ~ bozoo ~ buz'ā ~ buza ~ buzā ~ buzağ ~ buzağı ~ buzak ~ buzō buzo ~ buzō ~ buzoğu: Buzağı; sütten kesilmiş sığır yavrusu; ineğin bir yaşına girene kadar yavrusuna verilen isim [Erz. M.; EYA 411; OYA 337; Dur.; GİAT, 267:El.; TYA s.43; Trb.; At.; RİA 312:47/35; ADOSA s.460; ADSK

s.16:Kars ve yöresi; SİYA s.574; GA s.121; DTYA 57:X-5 Dört. s.360; KYAS s.41:Kırş; AA 121; OYA 337; AA s.200; TNH; KİAT 310:Or.].

bozak: Domuz yavrusu [Çaycuma].

bozalak: Ötleğen [Doğa].

bozço: Dişi sülün [Doğa].

bozgırığ: Av köpeği [AAT 207: Ams.].

bozkır delicesi: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, *atmacagillerden* bir tür kuş [*Circus macrourus-Accipitridae*]-[Kuş]. *krş.bozkır tuygunu*

bozkır kartalı: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, *atmacagillerden* bir tür kuş [*Aquila nipalensis-Accipitridae*]-[Kuş].

bozkır örümcekuşu: Örümcekuşugillerden bir tür kuş [*Lanius meridionalis-Laniidae*]-[Kuş].

bozkır ötleğeni: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Sylvia conspicillata-Sylviidae*]-[Kuş].

bozkır toygarı: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Calandrella brachydactyla-Alaudidae*]-[Kuş].

bozkır tuygunu: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, *atmacagillerden* [*Circus macrourus-Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. Bozkır delicesi*

bozyörük ~ bozyurruk: Üstü hafif benekli, uzun bir yılan [Ank.Söz. s.42:Çanılı-Ayş., Güd.; MTA s.190].

bö ~ böc ~ böç ~ böğ ~ böö ~ böy: 1. Zehirli bir nevi örümcek; korkunç böcek; 2. Örümceğe benzeyen, fakat ondan daha iri olan böcek [HDP; UA s.97; SİYA s.572; GA s.111; MUYAT s. 435; KYAS s.37:Kırş.: *Böcek, akrep, çıyan, örümcek vb.*]. *krş. böyü*

böböcüğü: Zehirli bir böcek [SİYA s.572]. *krş. bö vd.*

böcälän: Sığır sineği [ADÜM-I 156 Edr.].

böcek ~ böcık ~ böcık ~ böcüg ~ böcüh ~ böcük ~ böcüyh ~böcüyg:
Böcek [EMİYA s.517 DA, 151; MKK; BT s.85;€ ADÜM-I 156:Bal.; Din.; Şab.; Gazi.s.208; Yoz.Çam.; DA, 151; KMA s.140; İsce. s.293; EA115, HDP; Şar.; TNH; Erz. M.; EYA,411; GA s.111; AG; And.Ağıt.; KYAS s.37:Kırş.; Tir.; Yuk.; Dört. s.360; KAYMA s.300; MTA s.190; SİYA s.572; OYA 337; Ank.Söz.s.42:Solakuşağı-Şko.; EAF s.29; MİLA s.390144/19; GİAT, 267:Mar.; OAAD 226:Kay.; EİA s.49].

böcü börtü: Böcekler, haşerat [Din., Şab.]. *krş. börtü böce*

böcü: 1. Domuz [ADOSA s.459; FHKA 327]; 2. Kurt, canavar [Ber. s.101].

bödene: Bildircin [Doğa].

bögelek ~ bögelek ~ böglek ~ böläk ~ bölek ~ bönelek ~ bunalek ~ buğalek ~ bunelek ~ buñelek ~ büelek ~ bügelek ~ bügelek ~ bügelek ~ büğülek ~ bükelek ~ bünelek ~ büvelek ~ büyelek: At sineği; hayvanları sokan sinekten büyük böcek; sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği; bambal sineği; kene [MİLA s.390; Fet., SİYA s.573; Ank.Söz. s.42:Çayırılı-Hay.; Yoz.Çam.; Tok-Ay.; SİTİAT s.222:Siv.; Köş.; OAAD 226:Yoz.; ADÜM-I 156 Bal.; Ank.Söz. s.43: Kız. BAL.,Şabanözü-Pol.; SİTİAT s.222:Tok.; Şab.; GA s.122; EYSV s.26; KYA s.466:Çayağzı; SİYA s.575; DİAT 236: ER.;Erz.Mer. s. 168; And.Ağıt.GA s.121; Bed., TÇDSK s.43; TNH; KYAS s.41:Kırş.; AİAD 226:Düz.; Koc.]. *krş. boelek ~ böelek ~ büngeleyh*

bögböcü: Örümcek [Kös.].

böğzen ~ bözen: İri karasinek [EDSK-II s.251:Hvs. Osmanlı k.].

bökenek:İsıran hayvan sineği [Bozat].

böngüldek: Köstebek [Den.,Türkdede].

bör böcük: Çeşitli böcekler [KAYMA s.300].

börtlek: Mayıs ayında hayvanları sokan bir böcek [SİYA s.573].

börtü böce ~ börtü böcek: Böcek, akrep, çıyan, örümcek vs. çeşitli böcekler [Ank.Söz. s.43:Çayırılı-Hay.; DĞİHF s.341; ADÜM-I 156]. *krş. böcü börtü*

börü: Kurt [TYA s.41].

böyü: 1. Kertenkeleye benzeyen zehirli, küçük sürüngen [Mucur]; 2. İri ve zehirli bir [soluk sarı renkli örümcek cinsi] böcek [Kırş.]-[KYAS s.38; AKAY s.486; KAYMA s.300]. *krş. bö vd.*

bubuḥ: Baykuş [KYAS s.38:Kırş.].

budi: Hindi [Kar.Eflani].

buḡa balıḡı: Bir tür balık [TBAğ. s.116:İst.].

buḡanı düve/düye: Boḡaya gelmiş dişi dana [ADSK s.16:Kars ve yöresi].

buḡday biti: Ambar zararlılarından bir böcek [At.].

buḡdaycık: Serçe [Doḡa].

buḡır ~ buḡur ~ buḡura ~ buḡura ~ buhur ~ buur: 1. Erkek deve; 2. Deve yavrusu; 3. Damızlık erkek deve [UA s.98; SİYA s.573; MDK.s.409: Dbyz./Bey./Yal.; SMY s.413; MA s.294:II/27-8; MDK.s.406 SMY s.413; ADOSA s.460; KARYA s. 305].

buḡutu: Erkek geyik [DİAT 236: Kar.].

bukal: Karatavuk [Doḡa].

buladarna: Bir tür balık [*Pulatarina*] [TBAğ. s.116:İst.].

buldurc'e ~ buldurc'in ~ buldurçin: Bildircin [RİA,312:30/1; RİA,312: 2/184; KİAT 310:Sür.]. *krş. bildircin*

bull: Kümes hayvanlarının civcivlikten çıkmış dişi yavrusu [Gazi.s.209].

bumbur: Yabani arı cinsi [Trb.].

burma: Koç olmaması için inetilmiş iki üç yaşındaki kuzu [ADÜM-I 156:Bal.].

burnak [*burnu ak*]: Burun kısmı beyaz olan keçi veya koyun [Ber. s.98].

burnu kızıl: Kırmızı gagalı dağ kargası [Doğa].

buruk: Kısırlaştırılmış öküz [Bozat].

buva [II]: Baykuş [Doğa].

buz dalgıcı: *Dalgıçkuşlarından* bir tür kuş [*Gavia immer-Gaviidae-Gaviiformes*]-[Doğa; Kuş].

buzā burnu: Danaburnu denilen ve bahçe çiçeklerine bostan sebzelerine zarar veren toprak altı böceği [GA s.121].

buzalacı ~ buzlacı ~ buzulacı: Gebe inek, manda, gebe hayvan [SİYA s.574; ADOSA s.460; AKAY s.487; Kar.Eflani; KYAS s.41:Kırş.].

buzavu: Buzağı [OYA 337] *krş. bozağı vd.*

buzm: Buzağı [Seben s.222]. *krş. bozağı vd.*

buzoun levrek: Levreğin farklı bir cinsi [*Lucioperca lucioperca*] [TBAd. s.116:Pur.,Pr.].

bübürdek: Bülbül [Doğa].

büğdüz: Zayıf ve kambur hayvan [Ber. s.101].

bülbil ~ bülbül: Bülbül; *sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Luscinia megarhynchos-Muscicapidae*]-[DA 151; And.Ağıt.; Kuş].

bülle: Cıvıv [Yoz.Çam.].

bülü: Hindi [Ort.].

bülüç [II]: Küçük kuş; serçe; tarla kuşu [Yoz.Çam.; Doğa].

bünelek sineği: Büvelek denilen sinek [Şar.]

büngeleyh: Sığır sineği [SİYA s.574]. *krş. boelek ~ bögelek ~ böelek vd.*

büyük ak balıkçıl: *Leyleksilerden; balıkçılğillerden* bir tür kuş [*Ardea alba-Ciconiiformes-Ardeidae*]-[Kuş].

büyük akbalıkçıl: Bir tür kuş [Ağrı]-[Doğa].

büyük baştankara: *Baştankaragillerden* bir tür kuş [*Parus majör-Paridae*]-[Kuş].

büyük camgöz: Bir tür balık [*Cetorhinus maximus, Selache maxima*] [TBAd. s.116:İst.,Söz.7].

büyük cılıbit: *Çöl yağmurcunu. Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius leschenaultii Charadriidae*]-[Kuş].

büyük çamurcun: *Kazsılardan, ördekgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen* bir tür kuş [*Anas falcata-Anseriformes- Anatidae*]-[Kuş].

büyük çütre: *İspinozgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen ötücü* bir kuş [*Carpodacus rubicilla*]-[Kuş].

büyük dağbülbülü: *Dağbülbülüğillerden* bir tür kuş [*Prunella collaris-Prunellidae*]-[Kuş].

büyük deniz düdükçünü: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Phalaropus tricolor-Scolopacidae*]-[Kuş].

büyük flamingo: *Flamingogillerden, nesli tükenmek üzere olan* bir tür kuş [*Phoenicopterus ruber-Phoenicopteridae*]-[Kuş].

büyük kamışçın: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Acrocephalus arundinaceus-Sylviidae*]-[Kuş].

büyük kara sırtlı martı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus marinus-Laridae*]-[Kuş].

büyük karabaş martı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus ichthyaetus-Laridae*]-[Kuş].

büyük karabatak: *Karabatakğillerden* bir tür kuş [*Phalacrocorax carbo-Phalacrocoracidae*]-[Kuş].

büyük kaya sıvacı kuşu: *Sıvacıkuşugillerden* bir tür kuş [*Sitta tephronota-Sittidae*]-[Kuş].

büyük kızılca kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe moesta-Muscicapidae*]-[Kuş].

büyük korsan martı: *Korsanmartıgillerden* bir tür kuş [*Stercorarius skua-Stercorariidae*]-[Kuş].

büyük kum kuşu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Calidris canutus-Scolopacidae*]-[Kuş].

büyük mukallit: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Hippolais olivetorum-Sylviidae*]-[Kuş].

büyük orman kartalı: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, *atmacagillerden* bir tür kuş [*Aquila clanga-Accipitridae*]-[Kuş].

büyük örümcek kuşu: *Örümcekkuşugillerden* bir tür kuş [*Lanius excubitor - Laniidae*]-[Kuş].

büyük su çulluğu: *Çullukgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Gallinago media - Scolopacidae*]-[Kuş].

büyük tarakdiş: *Kazsılardan, ördekğillerden* bir tür kuş [*Mergus merganser-Anseriformes- Anatidae*]-[Kuş].

büyük üveyik: *Güvercingillerden* göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Streptopelia orientalis-Columbidae*]-[Kuş].

büyükbaş hayvan: Sığır, manda gibi hayvanlar [EMİYA s.525].

- C -

cabıb: Karatavuk [Doğa].

cahana: Yengeç [Trb.; Trb.Vak]. *krş . zahana ~ zağana*

cakak: Saksağan [Doğa].

cakcağan: Saksağan [Doğa; Ank.Söz. s.48:Büyükaşar-Bâlâ].

cakcak: Ağaçkakan türü bir kuş [TYA s.45;Doğa].

cakcan: Saksağan [Doğa].

cakel ~ çekel ~ ciyakel: Solucan [ARDER s.247].

cakılı: Karatavuk [Doğa].

calağan: Saksağan [Doğa].

cameş ~ camıs ~ camış ~ camus ~ camız ~ camuz <Ar.: Erkek manda [EİA s.53; Trb.; TYA s.45; Gör.Çat.; AİAD 226:Ter.,V.; KIAT 310:Gir.; DİAT 237: Er., Kar., Ur.; MİLA s.391:88/17; EAF s.31; EŞF s.314; Çorc.; Dur.; OYA 337; KYAS s.43:Kırş.; Bozat; Erz.Mer. s.168; ARDER s.247, Güm.,s.164:Kelkit, Köse, Şiran; Siv.; EYSV s.27; KPKSİN; KYA s.466; GİAT 268: Mal.; EYSV s.27; KBAYA 186; HDP; Nev.; Şar.; ÇYA 239; UİA 372; KYAS s.43:A..Homurlu k.; SİA s.232; AMA 299:26,1; Siv.2; Ada. s.144; ADOSA s.460; Fel. s.15; NDSK s. 53; Dar.; Ank.Söz. s.48:Bey. ŞEN.].

camgöz: Bir tür balık [*Acanthias Blainvillei*, *Squalus Fernandinus*, *Chassin*, *Serranelluz scriba*] [TBAAd. s.116: AC32; İst.].

camilik: Serçe [Enz. Çeribaşı K.] [EDSK-II s.257].

canafar ~ canavar ~ canıvar: Kurt [KYAS s.43:Kırş.; AEİA s.315; AKAY s.487; Bey.297; Emir.s.388; KYA s.466; Tok-Ay.; Seben s.222; SİYA s.575; Ank.Söz. s.48:Güd.; Dar.; NDSK s.53:canıvar; UİA, 372:canavā].

canavar balığı: Bir tür balık [*Karkarios, Charcharodon lamia, C. Carcharias, C. rondeletii, Oxyrhina spallanzanii*] [TBAAd. s.116:Söz.7,İst.].

canbız: Camız, manda [GİAT, 268: Mal.]. *krş. camıs vd.*

cancal: Karga [Doğa].

cancan: Ağustos böceği [SİYA s.578; Din.].

candır inek: Sığır ile yayılmaya giden sağma ineği [KPKSİN].

canlı doğuran: Yumurtaların balığın vücuduna döllendiği ve yavrularını canlı olarak dünyaya getiren balık türü [*Livebearer*]-[Akv.].

canlı mûhre: Ördek avında yabani ördekleri aldatıp, av yerine çekmek için kullanılan evcil ördek [El.Av. s.76].

cansız mûhre: Ördek avında yabani ördekleri aldatıp av yerine çekmek için kullanılan plastikten yapılmış, oyuncak ördek [El.Av. s.76].

carbık: Tarla faresi [KYAS s.44:Kırş.].

cardın ~ cartın: İri lağım sıçanı [GA s.126 Ort.; GİAT 268: Mar.; Dört. s.360; UMA 257; KAYMA s.316].

cariye: *Gelebicine* benzer bir tür balık. En çok büyüklüğü 52 - 60 cm'yi bulur. Kılçıksız, eti yağlıdır. [TBAAd. s.116:Fırat nehri].

casa: Şahin [Doğa].

castav: Keklik [Doğa].

caydah: Başiboş hayvan [SİYA s.576]. *krş. caydak*

caydak: Bir yaşındaki hayvan [SİYA s.576]. *krş. caydah*

cayık ~ cayik: 1. Bir çeşit karga [EYSV s.28]; 2. Karatavuk [Doğa]; 3. Sığırcık [Doğa; Erz.Mer. s.168].

cebik: Saksağan [Doğa].

cebil: Köpek [Den.:Türkdede].

cebis ~ cebiş ~ çebiç ~ çebiş ~ çepic ~ çepiç ~ çepis: 1. Bir yaşında keçi [Suçatı; Bah. 140; SİYA s.584; SMY s.414; Erz.Mer. s.171; Tir.; KYAS s.55:Mucur; Ank.Söz. s.62:Elecik-Ank., Şko.; TYA s.56; At.; Gazi.s.210; Din.Ev. s.497; SİTİAT s.224:Div.; KYAS s.55:Çayağzı; ŞYA s.127; AKAY s.489; Şar.; UA s.101; Ank.Söz. s.63:Ank. ERD.; GA s.152; Siv.2; Ank.Söz. s.63:Bey.,Hay.,Bâl., Ank. HZK I; OAAD 228:Um.; SMY s.414; ADOSA s.462; EAF s.35; Köş.; MİLA s.393]; 2. Bir yaşındaki erkek keçi [TYA s.57; Ank.Söz. s.65:Çayırılı-Hay., Ayş.; Erz.Mer. s. 172; EA115; AAT 211: Kas.; EİA s.64; Seben s.222; ARDER s.250; Ger. s.326; SİTİAT s.224:Ter.; Ank.Söz. s.65:Çanıllı, Ayş., Pazar-Kız.; DİAT 239: Ter.].; 3. Bir iki yaşlarındaki dişi keçi [TYHK s.424; Ber. s.101]; 4. Bir yaşından büyük keçi [ARDER s.250]; 5. Bir yaşını doldurmamış keçi [FHKA 328]; 6. Bir yaşını geçmiş dişi keçi; iki yaşındaki dişi keçi [Şerefiye; EİA s.62]; 7. Bir iki yaşındaki erkek keçi yavrusu [EYSV s.35]; 8. Doğurmamış keçi [Şab.]; 9. Erkek keçi [UİA 373; SİA s.232]; 10. Genç keçi [Mal.-Ak.]; 11. İkinci yaşına basan keçi [ARDER s.250; Ank.Söz. s.62:Şko.; DGİHF s.342; Ank.Söz. s.63:Keşanuz-Ank.; Dar.; Fel. s.19]; 12. Kısır keçi [SİYA s.584]; 13. Koyun ve keçi sürüsünün önünde giderek çobana yardım eden koyun ya da keçi [KYAS s.55:Çağırkan]; 14. Oğlaktan büyük olan keçi yavrusu [Nev.; Tok-Ay.]; 15. Dişi keçi yavrusunun doğurma yaşındaki adı [Ank.Söz. s.63 Kız. BAL.]; 16. Yaşlı keçi [Al.]; 17. Yeni doğmuş dişi buzağı [TYA s.46; Vakfıkebir].

celef: Satılık hayvan sürüsü [AKD 390].

cèlen: Ceylan [GİAT 268: Mal.] *krş. ceren ~ ceylan vd.*

celep: 1. Besi hayvanlarının sürüsü [EŞF s.314]; 2. Bir yaşını aşmış dişi tay [Ank.Söz. s.49:Nal.]; 3. Dişi deve [ADOSA s.460; SİYA s.576]; 4. Kavurma yapmak için satın alınan inek [Rz.]; 5. Kısır hayvan [HDP].

celfin: 1. Yumurtlamamış tavuk [HDP]; 2. Büyümüş piliç [GA s.129].

cembercik: Saka kuşu [Doğa].

cémele: Deve [AAT- Kal. 191:Muğ.]

cendeg ~ cendeh ~ cendek: Leş, hayvan ölüsü [AKD 390; EA 115; TYA s.46].

cenevar ~ cenever: Canavar; kurt [EİA s.55; GA s.129; MA s.295 II/3-46].
krş. canavar vd.

cenik: Kısa boylu yaramaz at [SİYA s.577].

ceran [I] ~ ceren ~ ceren ~ ceylan ~ cèyran ~ ceyran <Moğ.: Ceylan [GA s.130; GİAT, 269:Gaz.,Mar.; OAAD 227:Kay.; SİYA s.577; OAAD 226:Niğ.; SİYA s.577; DA 151; ADOSA s.461; AİAD 227:M.; SİYA s.577].

ceran [II]: Küçük kuş [EYSV s.28].

cerböh: Sıçan [BT s.116].

ceron balığı: Kefalin cinsi olan bir tür balık [TBAd. s.116:İz.].

cerse: İnek türü [Dur.].

cevcer: Serçe [Doğa].

ceyen: Çiyan [DİAT 237: Kar.] *krş. çayan vd.*

cıba [I]: Kırkılmış keçi ve koyun [KYAS s.46; KYA s.466; Bah. 140; Ank.Söz. s.50:Bey., Hay.; AKAY s.487].

cıba [II] ~ ciba: Domuz yavrusu; küçük domuz [ADOSA s.461:cıba; Ank.Söz. s.53:Ank. HZK I:ciba].

cıba [III]: Salyangoz [TYA s.47].

cıbbal: Bir kuş türü [FHKA 327].

cıcık: Serçe [Doğa].

cığ ~ cuv: Kuş sürüsü, kafilesi [GA s.130].

cıġcık ~ cıġircık: Tarla kuşu [Doğa; SİYA s.577]. *krş. sıġircık*

cıhha: Tarla kuşu [Doğa].

cıhıl: Zayıflıktan tüyü dökülmüş koyun ve keçi [SİYA s.578].

cıkcık: Tarla kuşu [Doğa].

cıldırık: Serçe [Doğa].

cılıkı: Eşek [Ank.Söz. s.51]. *krş. yılkı*

cıllavuk: Ağustos böceği [HDP].

cıllıġ: Horoz [OAAAD 227].

cımız: Çiftleşmek isteyen dişi deve [GA s.131].

cınız: İskete kuşu [Doğa].

cır: Asalak [EYSV s.31].

cırbıyık: Sıġircık [Doğa].

cırcır böcē: Ağustos böceği [KYAS s.48:Kırş.].

cırcır: Ağustos böceği [SİYA s.578; Din.]

cırdık: Bülbul [Doğa].

cırdon: Cirdon, sıçan, büyük fare [DA 151].

cırgıt: Çekirge [TNH].

cırıh ~ cırık: Serçeye benzeyen bir çeşit kuş [SİYA s.578].

cırıh: Serçe [KPKSİN].

cırık [I]: Ağustos böceği [Erz.Mer. s.170].

cırık [II]: Keçi yavrusu [EYSV s.31].

cırlak: Karga [Doğa].

cırlavık: Cırcır böceği; ağustos böceği [MUYAT s. 436; ADOSA s.461; TYHK s.424].

cırlayık: Kışın tarlalarda ve yollarda sürüler hâlinde görülen, akbabaya benzeyen bir çeşit kuş [SİYA s.579].

cırlıh: Kışın tarlalarda ve yollarda sürüler hâlinde görülen, akbabaya benzeyen bir çeşit kuş [SİYA s.579].

cırnık: Ökse *ardıcı* türü bir kuş [Doğa:Bolu].

cırrık ~ cırrık: Ökse *ardıcı* türü bir kuş [Doğa:Ad.; SİYA s.579; Dört. s.360].

cırtlık [I]: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

cırtlık [II]: Bülbül [Doğa].

cırtlık [III]: Çalıkuşu [OYA 338].

cıtlık: Çekirge [Suçatı].

cıttık kuş: Küçük kuş [Dur.].

cıttırık: Bülbül [Doğa].

cıvak: Baykuş [Doğa].

cıvcık: Serçe [HDP; Doğa].

cıvgın: Bülbül [Doğa].

cıvıdırak: Serçe [Doğa].

cıvıdırık: Serçe [Doğa].

cıvızka: Bir yaşını doldurmamış olan keçi yavrusu [EDSK-II s.251:Enz. Işıklı k.].

cıyak: Baykuş [SİYA s.579].

cızcızık: Ağustos böceği [EYSV s.31].

cızı: Dut böceği [Erz.Mer. s.170].

cibi: Cıvcıv tavuk ya da kuş yavrusu [Fet.; ANYuk.; MUYAT s.436].

cîbîn: Sivrisinek [UA s.99].

cici: 1. Bitkilere zarar veren bir böcek; 2. Suda yan yan yüzen bir böcek [SİYA s.579].

cicidan: Bülbül [Doğa].

cicige ~ cicigey ~ cicike: Tarla kuşu [Doğa].

cicil: Solucan [Trb.].

čicina ~ cirina: “Ci ci” diye öten kuş, ağustos böceği [ARDER s.254].

cicuk ~ cucuk ~ cüciğ ~ cücîk ~ cücüķ ~ cücüg ~ cücüg ~ cücüh ~ cücük: Cıvcıv; kümes hayvanlarının yavrusu [HDP; KYA s.467; Trb.; AAT 210: Mer., Kas., Çor.; DA 151; UA s.100; EA 115; Nev. ; Ordu-Ay.; Şar.; TNH; Siv.; ARDER s.248; KBAYA 186; KEO s.113; Mal.-Ak.; Siv.; Kuş; SİTİAT s.223; Erz.Mer. s. 171; Siv.Ala.; Al.; Koca.; KPKSİN; Siv.2; Tir.; Tok-Ay.; Yuk.; Ada. s.144; Dört. s.360; EAF s.34; EŞF s.314; ETAS; Fel. s.16; Güm. s.151; OYA 339:49/139; HA s.132; Siv.:Altınyayla; EYA 412:7.6.271; TYA s.51; ADOSA s.462; MİLA s.392:115/8; KİAT 312:Or.; OAAD 227:Niğ. ; OAAD 227:Yoz.; ARDER s.248; Çorc.; Bed.; Dar.; Bozat; 2. Cıvcıvden biraz büyük piliç [KEO s.113]; 3. Kuş yavrusu [SİA s.232; Ad. 308; Göl.; Ank.Söz. s.57:Çayırılı-Hay.; TYA s.51; ADOSA s.462; GA s.139]; 4. Keklik veya bıldırcın yavrusu [El.Av. s.77]; 5. Serçe [Doğa].

ciçcili: Tarla kuşu [Doğa].

ciççirik: Evlerde bulunan boz renkli bir çeşit böcek [SİYA s.579].

cida bilbili: Tarla kuşu [Doğa].

cidav: Uslu ve sakin olmayan hayvan [Ber. s.100].

ciglaga: Tarla kuşu [Doğa; TYA s.49:Sürmene].

cikcik: Bülbül [Doğa].

cikciki: Bir çalığıkuşu türü [KYAS s.49:Kırş.].

cillik: Tarla kuşu [Doğa].

cimlin: Serçe [Trb.; Rize:*zimlin.*].

cinbaş:1.Çabuk yürüyen at [SİYA s.580].

cinçik: Serçe [Doğa].

cindal: Kedi yavrusu [SİYA s.580].

cinez: Serçe [Doğa].

cinge: Serçe [Doğa].

cingencik: İspinoz [Doğa].

cingey ~ cingez: Serçe [Doğa].

cino: Tavuk ve keçi gibi hayvanlar [UKA s.202].

çintal ~ sintal: [*Gür.sintalı*] Kedi yavrusu [ARDER s.254].

ciñgen: Hindi altına konan tavuk yumurtalarından çıkarak hindi ile gezen tavuk civcivi [KYAS s.49:Kaman].

circir böceği: Ağustos böceği. [Ank.Söz. s.55:Ank. ERD.].

citcibiro: Bülbül [Doğa].

citcirik: Bülbül [Doğa].

civce: Serçe [Kuş; KYAS s.50:Mucur].

civci: Civciv; yumurtadan çıkan bu yavrular [At.; EMİYA s.528]. *krş. cucig vd.*

civelek: Su çulluğu [Doğa].

civil: Yaban ördeği [Doğa].

ciyakel²⁰⁰: *Solucan* için kullanılan genel adlandırma [Art.Bö.].

cizindirik: Kırlangıç [*çatıların ve toprak damların saçaklarına yuva yapan, alçaktan uçup cizir cizir öten, baharın müjdecisi kuşlar*]-[Fel. s.16].

čo ~ coco ~ cocola ~ sosol: Yazın geceleri "co co" diye öten bir göçmen kuş; *yansıma kelime* [ARDER s.254].

coda: *Serçegiller* familyasından üstü tepelikli bir çeşit kuş [AKAY s.488].

codalı: Tarla kuşu [Doğa; Ank.Söz. s.56:Tahtayazı-Çub.].

coday: Tarla kuşu [Doğa].

coduk: Kısa kulaklı keçi ya da koyun [FHKA 328]

colluk: Hindi [Ank.Söz. s.56:Çayırılı-Hay.,Bâl.,Bey. ŞEN.] *krş culluh vd.*

comba: Erkek manda [SİTİAT s.223:Tok., Yoz.:Yaylacı; SİYA s.580].

comış ~ comuş ~ comız: Manda [SİYA s.580; DİAT 238: Ter.] *bk. camıs vd.*

con kuşu: Baykuş [Doğa].

conba: Bir yaşını geçen manda. [OAAD 227:Yoz.].

conk kuşu: Baykuş [Doğa].

cop: Ufak köpek cinsi [UA s.100].

corde: Keçi yavrusu [Yağ.].

²⁰⁰ Toprak solucanı için kullanıldığı gibi, bağırsak solucanına da denir. Yusufeli'de **cakkıl** biçimi yaygınken, Ardauç ve Şavşat'ta **ciyakel** denir. Ağızlarda *cakel, cakela, cakıl, cakkale, cakkal, cakkıl, cekel, ciyakel, ciyakela, çiyakela* biçimlerinde telaffuzları da görülür. Solucana benzetmeyle çocuk pipisine ve sucu omuzluğuna da **cakkıl** denir. İstanbul ve Denizli'de *cakıl*; Trabzon'da *cakıl, cicil*; Samsun'da *cıcılı*; Rize Hemşin'de *cicar*; Rize'de *çiçili*; Ardahan'da *ciya, çiya*; Kars'ta *ciya* "solucan" anlamında. Gürcüce **cia** "solucan", **çiakela** "toprak kurdu" [Art.Bö.].

corlak: Bağırtlak [Doğa].

corluk: Yaşına yeni gelmiş keçi [Yağ.].

corruk: Tarla kuşu [Doğa].

coruḡ: Hindi. [AAT 209: Çan.].

coz bakal: Karatavuk [Doğa].

cönge: İnek yavrusu, tosun, erkek dana [TYA s.49].

cönk kuşu: Baykuş [Doğa].

cöre: Atmaca türü [erkek] bir kuş [Doğa].

cubbalak kuşu: Bir tür kuş [HDP].

c̣kc'uk: Cıvcıv [RİA 313] *krş. cucig vd.*

čucul: Cıvcıv [ARDER s.254] *krş. cucig vd.*

cucuk: Cıvcıv [AA s.204] *krş. cucig vd.*

cuga: Sığırcık [Doğa].

cuka: Karatavuk [Doğa:Tok.].

cukcuk: Karatavuk [Doğa].

cukcuruk: Karatavuk [Doğa].

cula: Karga [Doğa; AAT 210: Çor.].

culak: Karga [Doğa].

culha kuşu ~ culka kuşu: Saksağan [Doğa].

cullah ~ culluk ~ culu ~ culuḡ ~ culuḡ ~ culuh ~ culuḡ ~ culuk ~ culuk:

Hindi [Div.; Şab.; AAT 210:Kas.; Tok-Ay.; SİTİAT s.223; KPKSİN; Din.; HDP; EAF s.34; EA 115; Siv.2; Siv.Ala.; EŞF s.314; Şerefiye; Siv.; Bed.;

Sivas:Altınyayla; Ban s.163; BİA s.315; Fel. s.16; Güm. s.165:Kelkit, Köse, Şiran; Suçatı; Dar.; Bah. 140; SİYA s.581; Çorc.; EİA s.59; KYAS s.50:Mucur; OAAD 227:Kır.,Yoz.; Erz.Mer. s. 171; KAYMA s.320; Çayağzı KYA s.467; AAT 210: Ams., Çor.; Nev.; Şar.; BT s.81; GA s.138; Den.:Türkdede; Ank.Söz. s.57].

culu: Karga [Doğa].

culubuk: Çaylak [Doğa].

cunk kuşu: Baykuş [Doğa].

cura [I]: Sığırcık [Doğa].

cura [II]: Küçük bir ördek cinsi [El.Av. s.77].

cura [III]: Doğan; atmaca türü bir kuş [Doğa].

curruk: Martı [Doğa].

cukcu: Cıvcıv [Bil. s.858].

cüce [I]: Cıvcıv [Dur.; DİAT 238: Ter., Kar.; OAAD 227:Yoz.]. *bk. cücüg vd.*

cüce [II]: Serçe [Doğa] *krş. cücüg vd.*

cücen: Cıvcıv [OYA 339; TYA s.50] *krş. cüce ~ cucig vd.*

cükceleşen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

cükcük: Karatavuk [Kös.].

cükka: Karatavuk [Doğa].

cüla: Karga [Doğa].

cülcül: Eti yenecek çağa gelmiş horoz [SİYA s.581].

cülle: Palazlanmış cıvcıv [Dar.]. *bk. cücüg vd.*

cüllülük: Çaylak Kartal [Doğa].

cülük: 1. Cıvcıv [Kös.; TYHK s.424]; 2. Cıvcıvle piliç arası tavuk / kuş yavrusu [Bar. s.272]; 3. Hindi [KYAS s.51:Kırş.].

cüncül: Meyvelerin çok olduğu dal [SİYA s.581].

cürepe: Göllerde yüzen bit tür kuş [DİAT 238: Ter.].

- Ç -

çağana: Yengeç [RİA 313; Rz.:Gün.].

ç'atalkuyruk: Kırlangıç [RİA 313].

ç'aho: İskofri balığı [RİA313:2/66].

ç'iç'ili: Solucan [RİA 314:1/89].

ç'iha: Saksağan [RİA 314].

ç'inluk: Çulluk kuşu [RİA 314].

ç'ita kızıl: Atmaca çeşidi [RİA 314:5/36].

çabuka: Bir tür balık [TBAd. s.117:Tr.].

çaça [balığı]: Bir tür balık [*Clupea sprattus*, *Clupea papalina*] [Trb.; TBAd. s.117:İst.].

çaggal: Çakal [DİAT 238: Ter.].

çağaboğan [I]: Gece kuşu [DS; SİYA s.581].

çağaboğan [II]: İri bir çekirge [TÇDSK s.42].

çağırgan: İyi enenmemiş hayvan. [Ank.Söz. s.58].

çağlak: Çaylak [Doğa].

çahavuz: Akbaba [Doğa].

çakal: Alnında beyaz tüyler olan hayvan [Ank.Söz. s.58:Solakuşağı-Şko.].

çakaloz: Sincap [Trb.Vak].

çakıldak: 1.Yenecek duruma gelmemiş meyve ve sebze; 2. Ağaçkakan [TYA s.52]. *bk. çakçak*

çakıncık: Saksağan [Doğa].

çakır kuşu: Nesli tükenmek üzere olan, *gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* [*Accipiter gentilis, Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

çakırdoğan: Çakır [doğan] kuşu [Doğa].

çakırkanat: Çamurcun kuşu [Doğa].

çakıncik: Alakarga [Doğa].

çakırge ~ çekerge: Çekirge [GIAT, 269: Mar.; KEPIYA s.397]. *krş. çekirge*

çalagan ~ çalağan: Atmaca, doğan gibi yırtıcı kuşlar; çaylak; kartal [Doğa; SİTİAT s.224; Ter. *çalağan*; EİA s.61; EA115; SİYA s.582; Erz.Mer. s.163].

çalgam: Atmaca, doğan gibi yırtıcı kuşlar; çaylak; kartal [Doğa].

çalguc: Dişi domuz [Kas.s.441].

çalı bülbülü: Ak gerdanlı ötleğen kuşu [Doğa].

çalı citliği ~ çalı çıtlığı: Bülbül [Doğa].

çalı horozu: Büyük orman tavuğu [Doğa].

çalı kamışçını: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Acrocephalus palustris, Sylviidae*]-[Kuş].

çalı serçesi: *Serçegillerden* bir kuş [*Passer moabiticus, Passeridae*]-[Kuş].

çalıcıl: Bülbül [Doğa].

çalıkuşu ~ çalıkuşu: Çırtkuşu [Doğa; Aks. II-301].

çam baştankarası: *Baştankaragillerden* bir tür kuş [*Parus ater, Paridae*]-[Kuş].

çama çakan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

çamırca ~ çamırcı ~ çamurcu: Balıkçıl [Doğa; SiYA s.583].

çamış ~ çammiş: Huysuz, yaramaz hayvan [Bar. s.273:çamış; Mal.-Ak.:çammiş]. *krş. comes ~ camız vd.*

camız: Manda [Ank.Söz. s.60]. *krş. comes ~ camız vd.*

çamoka ~ çamuka: Bir tür balık [*Atherina hepsetus, Atherina*] [TBAAd. s.117:İz., İst.;Söz.7].

çamur tekir: Bir tür balık [*Mullus barbatus*]-[TBAAd. s.117: AC27].

çamurca: *Kızılkana*t adlı balığa benzeyen fakat karın kısmı daha enli olan bir tür balık [TBAAd. s.117:Beyşehir Gölü].

çamurcalı: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

Çamurcun: *Kazsılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Anas crecca, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

çamurçıl: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

çamurçulluğu: *Çullukgillerden* nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Limosa limosa, Scolopacidae*]-[Kuş].

çanaklı: *Vorko*'nun bir cinsi olan bir tür balık olup göbeğinde bir çanağı vardır. [TBAAd. s.117].

çanavar: Canavar, kurt [KİAT 312:Sür.]. *krş. canavar*

çaңçala: Bir yaşından büyük, burulmamış tosun [ARDER s.249].

çangal: Sütü çekilmiş, kısır hayvan. [EDSK s.31, II s.257: Hvs. genel].

çani: Küçük ev köpeği [Çorc.].

çantı kuşu: Çalılıklarda yaşayan bir serçe türü [Enz. Karaincirli K.] [EDSK-II s.251].

çağal: Yırtıcı bir hayvan, çakal [KYAS s.52:Kırş.].

çapağ: Sazan balığı yavrusu [KYAS s.53:Kırş.].

çapar ~ çıpar: Kula renkli hayvan; alaca renkli hayvan [SİYA s.583; KYAS s.54:Kırş.].

çapic: *bk. çepiç* [Ger. s.326].

çäpiş: Keçi yavrusunun büyüğü [ADÜM-I 160:Bal.]. *krş. çepiç*

çapo: Bir köpek cinsi [DİAT 238: Ter.].

çapra ~ çavraz: Ön sağ, arka sol veya ön sol ve arka sağ ayağı beyaz veya alacalı olan at [SİYA s.583].

çarpak: Sazan balığının bir türü [*Fr. Breme, Pagellus centrodontus*]-[TBA. s.117: ŞS. 334,455].

çarpan: İskorpit balığı; kum trankonyası [*Zargana*] [*Trachinus radiatus, Trachinus lineatus; Siganus rivulatus*] [TBA. s.117:İst.,İsk.,ŞŞam.2225;Söz.7].

çarpana: Bir maymun cinsi [DİAT 239:Ter.].

çasa: Şahin [Doğa].

çatal kuyruk: Kırlangıç [Doğa].

çatal tırnak: Yaban domuzu [SİYA s.584].

çatalkuyruk: Kırlangıç; geniş gagalı, çatal kuyruklu, ince uzun kanatlı, küçük göçebe kuş [TYA s.54].

çağal: Alnında beyaz lekesi olan hayvan [KYAS s.52:Kırş.].

çavlı: Şahin [Doğa].

çavra [I]: Davar, koyun [Teb.1324:Kaman; Kır.Abd. s.255].

çavra [II]: Keçi. [Andırın]-[Teb.1324].

çavuş kuşu: İbibik [Doğa].

çay kuşu: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

çay oyu: Adaçayı [UİA 373].

çayan [I] ~ **çāyan**: 1.Akrep; 2.Kırkayak, çıyan; 3. Yılan [SİYA s.584; EA 115; Ank.Söz. s.62:Solakuşağı-Şko.,Bey. ŞEN; OYA339; Bey. 297; TYA s.56; EİA s.62; UA s.101].

çayan [II]: Yengeç [Mal.-Ak.; Trb.Vak]. *krş. zağana*

çayır delicesi: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [Circus pygargus, Accipitridae] bir tür kuş [Kuş]. krş. çayır tuygunu*

çayır incir kuşu: *Kuyruksallayangillerden bir tür kuş [Anthus pratensis, Motacillidae]-[Kuş].*

çayır taşçalanı: *Sinekkapangillerden bir tür kuş [Saxicola rubetra, Muscicapidae]-[Kuş].*

çayır tuygunu: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [Circus pygargus, Accipitridae]-[Kuş]. krş. çayır delicesi*

çaylak: Acemi hayvan [TYA s.56].

çebiç ~ **çebiş**: *bk. cebıs ~ cebiş.*

çedi: Kedi [KİAT 312:R.] *krş. kedi*

çekçeki ~ **çekçekü**: Çekirge [MKK; EYSV s.38; Kem.; HA, s.132; EYAD 232]. *krş. çekirge ~ çekgen ~ çerkirga*

çekelez: Sincap [Ank.Söz. s.63:Çayırhan-Nal.,Bey.,ŞEN.].

çekgen: Çekirge [ADOSA s.462]. *krş. çekçeki ~ çekirge ~ çerkirga*

çekiç balığı: Bir tür balık [*Zygaena malleus*, *Sphyrna zygaena*] [TBAAd. s.117].

çekirge ~ çekürge: Çekirge [SİYA s.585; AA 123:25/61]. *krş. çakirge ~ çekgen*

çekirge kamışçını: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Locustella naevia*, *Sylviidae*]-[Kuş].

çekirge kuşu: Sığırcık [Doğa].

çeleganci: Kartal [Doğa].

çelep: Satılmak için ayrılmış kısır hayvan [TYA s.57].

çeler: Zehirli ot yiyerek zehirlenen hayvan [Ber. s.98].

çelgin: Birkaç defa tuzağa düşüp, avcı tarafından salınmış, bu yüzden keklik avında kurulan tuzağı tanıyan, tuzağa yaklaşmayan dağ kekliği [El.Av. s.79:Ağ.].

çelik ~ çelik: Kuş yavrusu [EYSV s.38; KBAYA 187].

çeltikçi: Aynakgillerden bir tür kuş [*Plegadis falcinellus*, *Threskiornithidae*]-[Kuş]. *krş. bayağı aynak*

çembelcik: Saka kuşu [Doğa].

çemender: Eşek [AAT- Kal.,191: Muğ., Tar.].

çengoş: Yengeç [EYAD 232].

çepiş: *bk. cebıs vd.*

çepni goyuni ~ koyuni: Çepni Türklerinin besledikleri uzun kuyruklu bir tür koyun [Trb.; TYA s.58].

çepic: *bk. cebıs vd.* [Ger. s.326].

çeppo: Av köpeği [EAF s.36].

çerce: Serçe [Doğa]. *bk. serçe*

çeri: Dişi kekliklerin yumurtaya yattıkları dönemde, tek başına kalan erkek keklik [El.Av. s.80].

çerkirğa: Çekirge [Dört. s.360]. *krş. çekçeki ~ çekgen ~ çekirge*

çetük: Doğan [Doğa].

çığırnık: Tarla kuşu [Doğa].

çığlama: İki yaşını doldurmuş erkek keçi [AKAY s.489].

çıkçık [I]: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

çıkçık [II]: Hindi [EYSV s.40].

çıkıntı: Sürü içinde işe yaramayan koyun koç [SİYA s.586].

çıkırıkçın: *Kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [Anas querquedula, Anseriformes, Anatidae]-[Kuş].*

çıldırık: Serçe [Doğa].

çıldırık: Çıldırılmış, çok sinirlenmiş hayvan [TYA s.59].

çıllangiç: Cırcır böceği [Bar. s.273].

çınçın [I]: Kumru [Doğa].

çınçın [II]: Serçe [Doğa].

çınkıllı: Çaylak [Doğa].

çıpcık: Serçe [Doğa].

çıplak balık: Bir tür balık [TBAd. s.117:İst.,İz.].

çıplak kuş: Yarasa [Ank.Söz. s.67:Çimşit-Bâl.].

çır keklik: Boğazının altında, göğüs kısmındaki çizgi siyah değil de yeşilimsi olan keklik çeşidi [El.Av. s.81:Ma.].

çırçır balığı: Bir tür balık [*Grenilabrus mititerraneus*] [TAd. s.117:AC51,İst.,Akd.].

çırçırık ~ çırçırığ: Cırcır böceği; ağustos böceği [EYAD 232; EYSV s.40; Ad. 309].

çırkıt: Bildircin [Doğa].

çırlangıç [I]: Ağustos böceği [Gazi.s.210].

çırlangıç [II]: Kırlangıç [Doğa].

çırlayık: Kurbağa [Ank.Söz. s.68:Akdoğan-Kız.].

çıtah [I] ~ çıtak: Boynuzları düzgün ay şeklinde olan öküz [SİYA s.587].

çıtah [II]: Ürkek ve huysuz hayvan [OAAAD 229:Kay.].

çıtlık [I]: Bülbül [Doğa].

çıtlık ~ çıttık: Bülbül [Doğa]. *krş. çıtlık*

çıvga: Yarı helezona benzer ve uçları yukarıya doğru çıkmış sivri boynuzlu öküz [ADÜM-I161:Bal.].

çibin: Karasinek [AİAD 229:V.]

çiç²⁰¹: Yaz mevsiminde pirinç, un, hurma gibi yiyeceklerde olan böcek [güve] [Art.Bö.].

çiçili: Solucan [Gün.].

çiçina²⁰²: (1) Cırcırböceği, ağustosböceği [Art.Bö.].

²⁰¹ “Ermenice **ççi** “kurt, böcek” anlamındandır.” [Art.Bö.].

²⁰² “Yusufeli merkez ve köylerinde **çirina** biçimi de kullanılır. Merkez Ortaköy’de **zuzuna**. 2. Mecazi anlamda: “Çok konuşan, geveze kimse” ve “tezcanlı, aceleci kimse.” Anadolu’da **cırcır** biçimi yaygındır. Bundan başka *cancan, cıgıcığı, cıgırgan, cıkırıyık, cırlağan, cırlak, cırlavuk, cırlayık,*

çiçinatela²⁰³: Ateşböceği [Art.Bö.].

çiga: Bilhassa Karadeniz nehir ağızlarında bulunan bir tür balık [*Acipenser ruthenus*] [TBA. s.117:Mer.,Söz.7.]. *krş. çuka*

çiğan: Çiyan [Erz.Mer. s.163]. *krş. çiyan*

çiğdeci: *Sığircıkıgillerden* insanlarca getirilmiş yabancı tür kuş [*Acridotheres tristis*, *Sturnidae*] [Doğa; Kuş].

çiğe: Kene [Kös.].

çiğirt: Çekirdek [EŞF s.314].

çiğleme: İki yaşındaki keçi [KYAS s.59:Kırş.].

çiha: Saksığan [Doğa:Rz.].

çil keklik: Bildircin [Doğa].

çil keklik: *Tavuksulardan, sülüngillerden* bir tür kuş [*Perdix perdix*, *Galliformes*, *Phasianidae*]-[Kuş].

çil tavuğu: Fındık tavuğu [Doğa].

çil: Kum kekliği de denilen bir tür kuş [KYAS s.60:Kırş.].

çileli: Besili hayvan [SİYA s.587 Ank.Söz. s.69 Çayırılı-Hay.].

cincin, *çiğrgan* *çirlangı* gibi adlandırmaları da vardır. Cırcır böceği, çekirgeye çok benzediği için sık sık onunla karıştırılır. Çekirge gibi düzkanatlılar takımından olan cırcırböceğinin de arka bacakları sıçramaya uygun biçimde gelişmiştir. Uzunluğu 3-50 mm arasında değişen cırcırböceğinin, çekirgede olduğu gibi ince, uzun baş duyargaları ve son karın bölütünde kuyruk duyargaları vardır. Gryllidae familyasından 24 bin dolayında türü saptanan cırcır böcekleri cırcır ve cırlak adlarıyla da anılır. En tanınmış cırcırböceği türü evlerde sık sık görülen ev cırcırıdır [*Acheta domesticus*]. Çiçina ve benzer adlar, ağustosböceğinin öterken çıkardığı sestten yansımadır. Gürcücede de ağustosböceğinin adı **çriçina**'dır." [Art.Bö.]

²⁰³ "Ağızlarda telaffuzu çeşitlenmiştir: Yusufeli Kirazalan köyünde **cisnatel**; Yusufeli köylerinde **çiçentela**, **çiçinatela**, **çisnatel**; Yusufeli Yağcılar köyünde **çisnatela**; Şavşat köylerinde **sisnatel**; Şavşat köyleri ve Yusufeli Boyalı köyünde **sisnatela**; Hopa, Arhavi ve Borçka'da **çiçinate**; Hopa Kemalpaşa'da **glag**. Gürcüce **sisinatela** [tsitsinatela], Macahel Gürcücesinde **sisnatelay** [tsitsnatelay] "ateşböceği" anlamında. Lazcada **tzitzilatena**, **tzitzinatena** aynı anlamda, ateşböceği. Sözcüğün /**natel**[a]/ kısmı Gürcüce **nateli** "aydın, ışıklı" sözcüğünden. Belki Gürcüce **çriçina** [ağustosböceği] ve **nateli** [ışıklı] sözcüklerinin birleşimiyle ***çriçina-nateli** ateşböceğinin adı oldu, Artvin halk ağzında **çiçinatela** / **sisnatela** biçimini aldı. Sözcüğün /**çiçina**/ kısmı ses yansımasıdır. Ermenicede de **çiç** "bağırma, ağlama, feryat, çığlık" anlamındadır." [Art.Bö.]

çili pumburi: Ateş böceği [Rz.:Gün.].

çilimbura: Ateşböceği [Rz.].

çimçe: Serçe [Doğa].

çimil: Sivrisinek, cibin [EYSV s.43].

çin killi: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

çinakop ~ çinegog: Lüfer balığının küçüğü ve 10-15 cm. olanı. İst.]. [TBAAd. s.117].

çinçe: Serçe [Doğa:Bal.].

çinegog: Çinekop [TBAAd. s.117].

çingane: Çingene palamudu, palamut. [TBAAd. s.117].

çingen kuşu: Serçe [Doğa].

çingencik: Serçe [Doğa].

çingene palamudu: Palamudunun ufağı, **gaco** denen cinsi [TBAAd. s.117:İst.].

çink: Serçe [Doğa].

çinluk: Çulluk kuşu [Rz.].

çinte: Serçe [Doğa].

çipil: Bataklik çayırı [OAAD 229:Kay.].

çipura: Çupra balığı [*Chrysophrys aurata*, *Aurata aurata*, *Mantek*, *Sparus aurata*] [TBAAd. s.117:AC67;Söz.7;İst.,İz.].

çirkit: Bildircin [Doğa].

çirona [I]: Baykuş [Doğa].

çirona [II]: Çulluk [Doğa].

çişdeñ: Huysuz, azgın hayvan [Ber. s.101].

Çita: *bk. Alaca* [El.Av. s.82].

çitari sarpa balığı: Bir tür balık [*Box salpa, Sparus salpa*] [TBAd. s.117:Söz.].

çiviki: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

çivili köpek balığı: Bir tür balık [*Echinorhinus brueus Spinosus*] [TBAd. s.117: AC181,Söz.7].

çivin: [Ter.] Karasinek [SİTİAT s.225].

çivisiz köpek balığı: Dişi kalkan balığı [*Bothus rhombus, Rhombus laevis*] [TBAd. s.117: AC115, İst.].

çıyan²⁰⁴ ~ **çıyen**: Çıyan [HDP; Ada. s.145; Art.Bö.; MA s.296:I/10-56]. *krş. çayan vd.*

çiyleme: İki yaşındaki oğlak [Ank.Söz. s.72:Üçem-Bâl.].

çizgili ishakkuşu: Nesli tükenmek üzere olan, gece yırtıcılarından, baykuşgillerden bir tür kuş [*Otus brucei, Strigidae*]-[Kuş].

çizgili kum kuşu: *Çullukgillerden*, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Calidris melanotos, Scolopacidae*]-[Kuş].

çizgili mercan: Bir tür balık [*Pagellus mormyrus*] [TBAd. s.117:Söz.7; AC71;İst.].

çizgili ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia nisoria, Sylviidae*]-[Kuş].

²⁰⁴ “Şavşat Arpalı köyünde “**meyve kurdu**” anlamında, çıyanlı da “kurtlu [meyve]”. Gürcücede **çia** “1. cüce, bodur hayvan veya fidan, 2. bodurca, oldukça kısa, 3. solucan, kurt”; **ç’iani** “kurtlu, solucanlı” anlamlarında. Gürcüce **çiani** [kurtlu] sözü Türk ağzında **çıyan** edilmiş, “kurtlu” anlamı da kurda dönüşmüş, sonradan Türkçe+lı eki gertirilip çıyanlı [kurtlu: kurtlu-lu] olmuş. Derleme verileri yetersizdir, belki de doğrusu Gürcüce **çia** [kurt] sözcüğünden **çiya** edildi, sonsesteki /n/ sesiyle Türkçeye –çıyan/çıyan– biçiminde aktarılmıştır.” [Art.Bö.]

çoban eli yalayan: Kertenkele [SİYA s.589; KYAS s.61:Mucur]. *krş. çoban eriği*

çoban eniği: Kertenkele [KYAS s.61:Mucur]. *bk. çoban eli yalayan*

çobanaldatan: Çobanaldatangillerden bir tür kuş [*Caprimulgus europaeus*, *Caprimulgidae*]-[Kuş].

çobanaldatan: Islık şeklinde öten yabancı kuş [EDSK s.27:Hvs. Osmanlı K.].

çobanaltı: Ak kuyruksallayan türü bir kuş [Doğa:Bur.].

çobankorkutan: Yabanî kuş [EDSK s.27:Hvs. Osmanlı K.].

çoçık: Binilecek hayvan [Kem.].

çoçona ~ çuçuna: Vatoz cinsinden bir tür balık [TBAAd. s.117:İz].

çoğurcuk: Sığircık [Doğa].

çolar: Büyük diken [EYADSK s.96].

çoluk [I]: Bildircin [Doğa].

çoluk [II]: Hindi [Ank.Söz. s.73:Bey. ve Ank. köy.] *krş. çulluk*

çomarlık: Çobanaldatan [Doğa].

çomu: Kulağı hemen hemen olmayan koyun [Ber. s.101].

çooolez: Sincap [Kas. s.442].

çopar: Çilli, benek benek olan koyun veya keçi [Ber. s.101].

çorak toygarı: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Calandrella rufescens*, *Alaudidae*]-[Kuş].

çorçuh: Karatavuk; bir tür kuş [Doğa:Art.].

çorkuluñ: *Sazangiller* çeşidinden bir balık cinsi [El.Av. s.82:Ağ.].

çoroş: Sapanı çekilen öndeki öküz [EA 116].

çoruş: Kağnı arabalarında birinci çift öküzün önüne koşulan ikinci çift yardımcı öküz [EAF s.38; EİA s.65; Ank.Söz. s.73; Al.].

çoşha ~ çoşka: Domuz yavrusu [TYHK s.425: *çoşka*; EİA s.65: *çoşha*].

çotira: Bir tür balık [TBAAd. s.118]. *krş. çütire*

çöl koşarı: Bataklık *kırlangıcıgiller* bir tür kuş [*Cursorius cursor*, *Glareolidae*]-[Kuş].

çöl kuyrukkakanı: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe deserti*, *Muscicapidae*] [Doğa; Kuş].

çöl kuzgunu: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Corvus ruficollis*, *Corvidae*]-[Kuş].

çöl ötleğeni: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia nana*, *Sylviidae*]-[Kuş].

çöl serçesi: *Serçegillerden* bir kuş [*Carpospiza brachydactyla*, *Passeridae*]-[Kuş].

çöl toygarı: Nesli tükenmek üzere olan, toygargillerden bir tür kuş [*Ammomanes deserti*, *Alaudidae*]-[Kuş].

çöl yağmurcunu: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius leschenaultii*, *Charadriidae*]-[Kuş].

çömçe balığı: Kurbağa yavrusu [KYAS s.62:Kırş.; SİYA s.589]. *krş. çöm balığı*

çömçöm balığı: Kurbağa yavrusu [KYAS s.62:Mucur]. *bkz. çömçe balığı*

çön kuşu: Baykuş [Doğa].

çöpek: Köpek [DİAT 240: Er.].

çuka [I]: Bir tür balık [*Acipenser ruthenus*] [TBAAd. s.118:Mer.]. *bk. çiga*

çuka [II]: Manda [Al.].

çula kuşu: Karga [Doğa].

çulluk [I]: Bir bataklık kuşu [EYSV s.46; Ada. s.145].

çulluk karga: Bir karga türü [EYSV s.46].

çulluḡ ~ çulluḡ [II]: Kuluçkaya yatan tavuk [KYAS s.63:Karakuyu k.]. *krş.ḡurḡ*

çunçuri: Bir tür sinek [Rz.].

çutuk: Eti yenmeyen bir çeşit kuş [SİYA s.590].

çüngüç: Çobanaldatan [Doğa].

çütre: Bir tür balık [*Balistes capriscus*]-[TBAAd. s.118:Söz.7].

- D -

dā ḡuşu: Dağ kuşu [Bil. s.858].

dabı: Beygir [AİAD 211:Esk.Düz.Abd.].

dâdavşanı: Dağ tavşanı [ANYuk.].

dafne yaprağı: On cm kadar olan lüfer balığı [TBAAd. s.118:İst.].

dağuşan: Tavşan [KİAT 315:R.]. *krş. davşan ~ tavşan vd.*

dağ baştankarası: Baştankaragillerden bir tür kuş [*Parus lugubris, Paridae*]-[Kuş].

dağ cılıbıtı: Yağmurcungillerden bir tür kuş [*Eudromias morinellus, Charadriidae*]-[Kuş].

dağ horozu: İbibik [Doğa].

dağ incir kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Anthus spinoletta, Motacillidae*]-[Kuş].

dağ ispinozu: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Fringilla montifringilla*] [Doğa Kuş].

dağ kargası: Dağ kargası [Doğa].

dağ kekliği: Avcıların tüfekte vurduğu veya tuzakla yakaladığı yabani keklik [El.Av. s.83].

dağ kırlangıcı: 1. Çobanaldatan; 2. Ebabil [Doğa].

dağ kıtı ~ dağ kıyıtı: Kaya güvercini [Doğa].

dağ kuyruksallayanı: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Motacilla cinerea*, *Motacillidae*]-[Kuş].

dağ mukallidi: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Hippolais languida*, *Sylviidae*]-[Kuş].

dağ tavuğu: Fındık tavuğu [Doğa].

dağ yağmucunu: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Eudromias morinellus*, *Charadriidae*]-[Kuş].

dağan: Erkek geyik [DİAT 241:Kar.].

dağlıç: Bir koyun cinsi [KYAS s.64:O.Hacı Ahmetli k.].

dağum kuşu: Siyah renkli küçük bir kuş [TÇDSK s.39].

dah diken: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

dak delen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

dakdaka: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

dalagan ~ dalağan: İnsana saldıran, ısırın köpek [SİYA s.591; Gazi.s.212].

dalagan kuşu: Saka kuşu [Doğa].

dalağ: Yayın balığını yavrusu [KYAS s.65:Kırş.-Sıdıklı Büyükboba k.].

dalap: At isteyen kısrak, çiftleşmek isteyen dişi at ve eşek [EYSV s.50; Ank.Söz. s.77 Şabanözü-Pol.; UA s.104; Gazi.s.212; Har.; AA 124; ADOSA s.464].

dalar: Tava gelmiş dişi at ve eşek [Ber. s.101].

dalaşkan ~ talaşkan: Kavgacı hayvan [TYA s.66:Maçka].

dalgan kuşu: Saka kuşu [Doğa].

dalmaçya pelikanı: Pelikangillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Pelecanus crispus*, *Pelecanidae*]-[Kuş]. *krş. tepeli pelikan*

damazlıq ~ damızlık: 1. Damızlık hayvan [DİAT 241: Ter.]; 2. Dişi oğlak, kuzu ve buzağılar [Ank.Söz. s.78:Kız. BAL.].

dambura: İnce kanatlı bir böcek [OAA 230:Kay.].

damdan çıqma / çıkma: Üç yaşındaki büyükbaş hayvan [AKD 390; ADSK s.16:Kars ve yöresi].

damuz: Domuz RİA 314]. *krş. doğuz vd.*

dana bıza: Yaşına yaklaşmış buzağı [KPKSİN].

dana kaldıran: 1. Akbaba; 2. Kuzgun [Doğa].

dana: 1. Bir yaşındaki inek yavrusu [Ank.Söz. s.78 Kız.,BAL.; Siv.Ala.; Tir.; TYA s.66; UİA 374; At.; SİYA s.592; EİA s.70]; 2. Buzağının büyüğü [ADSK s.16:Kars ve yöresi]; 3. İki yaşındaki inek yavrusu [EMİYA s.553].

danadişi: Kökleri kesen bir böcek türü [Erz.Mer. s.174].

dandan guşi: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

dandaniça: Bir kuş [Rz.].

dandiligaç kuşu: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

danzik: Örümceğe benzeyen bir böcek [EAF s.40].

daraca ~ daracan: Serçe [Doğa].

daracık: Serçe [Doğa].

darak kuşu: İbibik [Doğa].

darakcin: İbibik [Doğa].

daraylı: Beygir [AAT- Kal.,192:Muğ.].

darcan: Serçe [Doğa].

daréyli: Katır [AAT- Kal.,192: Muğ.,Tar.].

darı bişik: Serçe [Doğa].

darı kuşu: Serçe [Doğa].

darıcık: Serçe [Doğa].

darılacak: Serçe [Doğa].

darılcan: Serçe [Doğa].

davar doluḡ / doluk: Koyun keçi gibi küçükbaş hayvanlar; mallar [EYSV s.51; GA s.194].

davar: Koyun, keçi, sığır cinsi ve bazen at, eşek için kullanılan ortak ad [GA s.194; EİA s.72; Erz. M. [EYA,413]; DA 153; Seben s.222; EMİYA s.555; Din.Ev. s.498; Dört. s.360; TYHK s.425; ADOSA s.464; And.Ağıt.; Erz.Mer. s.174; ETAS; Şab.; Dar.; AA s.205; BİA s.316; SİA s.233; Emir. s.389; MTA s.192; İsce. s.295; Mal.-Ak.; KMA s.142; ŞYA s.127; AKD 390; Fel. s.24; Siv.Ala.; Al.; Bed.; Siv.2; SMY s.415; Ank.Söz. s.79:Kız. BAL.; Tok-Ay.; TYA s.68; Bil. s.862:*davā*].

dävi ~ döve: Deve [GBA 108; IDSK s.798; AAT 216: Kas.].

davsan ~ davşan ~ da^vşan ~ davişan ~ davuşan ~ dawuşan: Tavşan [Bil. s.862; Ad. 310; SİTİAT s.226; Siv.; ANYuk.; Ger. s.327; SİMA s.282:34.35;

AA 125; KYAS s.65 Kırş.; KYA 246; TNH; UİA 374; ZBK 183; BİA s.316; EMİYA s.555; GA s.194; Güm. s.151; Kas. s.443; MA s.296:I/14-145; DİAT 241: Ay.; KİAT 315:Or.; DİAT 241:Tm.; AAT 213: Çan.; ADÜM-I 163:Af.; KBAYA 188; EYSV s.52; ADÜM-II 156:Kay.; AİAD 232:Ah.,M.; KİAT 315:Or.; EİA s.72]. *krş. dovşan ~ tavşan vd.*

davus ğuşu: Tavus kuşu [KYAS s.65; KYA s.470:Geycek k.].

daylağ ~ daylah ~ daylağ ~ daylak ~ daylak²⁰⁵: 1. Deve yavrusu [GİAT 272: Mar.; Ank.Söz. s.80:Üçem-Bâl., Kuruçay-Çub.; SİYA s.593; ADÜM-I163 Ay.,Sök.; KARYA s. 306]. 2. Bir yaşından büyük dişi deve [ADOSA s.464]. 3. Bir tür erkek deve [SMY s.415]. 4. At, eşek yavrusu; eşek sıpasının bir yaşını doldurmuşu; genç eşek [SİYA s.593; SİTİAT s.226 Ter.; Siv.Ala.; TYA s.69; MİLA s.396; Mal.-Ak.; Siv.2; DİAT 241: Kar.]; 5. Çıplak, tüysüz hayvan [TYA s.69].

dazla hacı baba: Leylek [Doğa].

deddeleğen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

deddelek ~ dekdelek: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

dedeke: Gri renkli ve tepeli iri serçe [EDSK-II s.252:Hvs. Osmanlı k.].

degelen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

degülüs: Hayvan ismi [And.Ağıt.].

değın: Sincap [EYSV s.52].

deke [I]: Erkek geyik [MA s.296:I/14-60].

deke [II]: Teke [OAAD 230:Saçıkarakalı].

deldelice: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

²⁰⁵ “Bir deve cinsi olup anası *avrana* babası *bohurdur*. Altı aylıktan yedi yaşına kadar yani azı dişini çıkarıncaya kadar olan tülü devenin adıdır.” [ADÜM-I163: Ay., Sök.].

deldilekmacı: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

delece: 1. Atmaca türü bir kuş; 2. Çaylak; 3. Şahin [Doğa].

delece: Ağaçkakan kuşu [SİYA s.594].

delegeç: Ağaçkakan kuşu [SİYA s.594; EYSV s.53].

delegen ~ deleyen: Ağaçkakan [Mal.-Ak.; EYAD 232; HA s.135; Har.; Doğa].

deli balık: Ağustosta Ege'de, toprağın en kuru olduğu bir zamanda açan deli çiçekle aynı dönemde görülen, o sıra tutulan ve çok lezzetli olan **çipura balığı** [TÇA s.84].

delibaş: Zapt edilemeyecek huysuzluk yapan hayvan [KAYMA s.340].

delice ~ deluce: 1. Atmaca [Ank.Söz. s.81:Çayırılı-Hay.; SİMA s.282:17.10; Nev.; Doğa]; 2. Atmacaya benzer boz renkte alıcı bir kuş [GA s.198]; 3. Çaylak [Doğa]; 4. Şahin [Doğa].

delice doğan: Doğangillerden bir tür kuş [*Falco subbuteo*, *Falconidae*]-[Kuş].

deligan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

delince: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

delirce: Atmaca [OAAAD 231:Kay.; KYAS s.69:Kırş.].

demir ğırı: Tüyleri gri olan at [KYAS s.69:Kırş.]. *krş. demiri gır*

demir yılanı: Solucana benzeyen, zehirsiz yılan [EDSK s.27:Hvs. Osmanlı k.].

demirdelen: Kurşuni renkli küçük bir ağaçkakan türü [KAYMA s.340].

demiri gır: Koyu kır renkte, demir kır [at] [GA s.200]. *krş. demir gırı*

dengi boz: Dengi boz [at] [KYA s.470].

deniz alası: Birçok dilde “*Karadeniz alabalığı*” diye tanınır ve somon balığına çok benzer ama ondan daha lezzetlidir [*Salmo trutta labrax, Salmo trutta, morflia fario Unn.*] [TBAAd. s.118:Pr.,Söz.7].

deniz aygırı: Deniz gözlü bir tür balık; *minakop* [*Hippocampus brevirostris, Hippocampus guttulatus, Cheval marin Fr.*] [TBAAd. s.118:Söz.7; ŞSam.1571;İst.].

deniz düdükçünü: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Phalaropus lobatus, Scolopacidae*]-[Kuş].

deniz iğnesi: Bir tür balık [*Nerophis annulatus, Syngnathus acus*] [TBAAd. s.119:Söz.7,İst.].

deniz kırlangıcı: Sumru [Doğa].

deniz ördeği: Fırtına kuşu [Doğa].

deniz tavşancılı / tavşancını: Balık kartalı türü bir kuş [Doğa].

dennure: Saka kuşu [Doğa].

deöletli: Baykuş [Doğa].

depel: Alnında beyaz lekeler bulunan koyun, keçi ve emsali [KİAT 315:Or.].

dere düdükçünü: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Actitis hypoleucos, Scolopacidae*]-[Kuş].

dere kuşu: *Su karatavuğugillerden* bir tür kuş [*Cinclus cinclus, Cinclidae*]-[Kuş].

dere pisisi: Kalkan balığı [*Flesus vulgaris, Pleuronectes flesus Pleuronectes passer*] [TBAAd. s.119:Söz.7;AC120; İst.].

dertbüyük kuşu: Kuğu [Doğa; Ank.Söz. s.82:Karahoca-Hay.].

derviş balığı: Kırlangıç balığının küçüğü [TBAAd. s.119:Ant.,İst.].

Destere balığı: Bir tür balık [*Pristis antiquorum*] [TBAAd. s.118:Söz.7].

dêva ~ dêve ~ deve ~ deve ~ deve ~ devi: Deve [AAT 214: Çan.; UIA 374; DA 153; EMİYA s.562; ETAS AAT 214: Kas. AİAD 232:Ah.,Bol. DTYA 60].

devlet kuşu: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

devletli: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

deyin: Sincap [EYSV s.54; MİLA s.396; TÇDSK s.43]. *krş. teyin*

dığa: Büyükbaş hayvan [EYSV s.54].

dığdı: Tarla kuşu [Doğa].

dıgılı: Tarla kuşu [Doğa].

dıkmavuk: Baykuş [Doğa; MUYAT s. 437].

dılgır ~ dılğır: Siyah beyaz renkli hayvan [EYAD 232; EYSV s.55].

dılki ~ dikli ~ dilke ~ dilki: Tilki [KBAYA 188:*dılki*; SİYA s.597:*dikli*; And.Ağıt:*dikli*; Ger. s.328:*dilke*; AA 126; ANYuk.; BT s.98; KYAS s.73:Kırş.; MKK; OAAD 232:Um.; Çand. s.144; GA s.213; GBA 108; ADÜM-II 157:Kay.; GİAT 273:Mal., Kil.]. *krş. tilki vd.*

dımbo: Tespih böceği [EYSV s.55].

dıra dıra: Gök karga [Doğa].

dırıra: Küçük bir av kuşu [ADOSA s.465].

dıwvig kuşu: *Dıwviik* şeklinde öten bir kuş [HDP].

dızlağan böceği: Arı cinsinden siyah kanatlı bir böcek [Ank.Söz. s.84:Güd.].

dik: Horoz [SİMA s.282:18.10].

dikburun [balığı]: Burnunda dolayı böyle adlandırılan bir tür balık [*karkaris Isurus nasus, Isurus cornubica, Lamna cornubica*]-[2.*Oxyrhina spallanzanii*] [TBAAd. s.118:Söz.8;AC171].

dikdelağaç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

diken kanatlı kız kuşu: Yağmurcungillerden bir tür kuş [*Vanellus spinosus, Charadriidae*]-[Kuş].

diken kuşu: Saka kuşu [Doğa].

dikence ~ dikenci ~ dikenli [balığı]: Dikenci balığı; iskorpit balığı [*Castrosteus aculeatus, Pungitius platygaster*] [TBAAd. s.118:Söz.8].

dikencik: Saka kuşu türü bir kuş [Çanakkale]-[Doğa].

dikenli dülger: Bir tür balık [*Zeus faber pungio*] [TBAAd. s.118:Söz.8;AC111].

dikenli keler: Bir tür balık [*Rhinobatus rhinobatus, R. panduratus, R. columnae*] [TBAAd. s.118:Söz.8; AC186;İst.].

dikenli öksüz: Bir tür balık [*Perisicdion cataphractum*] [TBAAd. s.118: Söz.8].

dikguluk: Baykuş [Doğa].

dikkulak: Kurt [TYA s.56, 75:Beşikdüzü].

dikkuyruk: Kazsılardan, ördekgillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Oxyura leucocephala, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

dikkuyruklu ötleğen: *Cisticolidae* türü bir kuş [*Prinia gracilis*]-[Kuş].

dil balığı: Kalkan balığı yavrusuna benzer bir tür balık; kedi balığı türü [*Arnoglossus laterna, A. grohmanni*]-[TBAAd. s.118:Söz.8; AC117 ve 118; ŞSam.2356;İst.].

dingil: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

dingilcik: İspinoz [Doğa].

diñgok: Baykuş [DSİ s.183:Erzin/Hatay, Başlamış k.].

dingoog: *Dingoog* diyerek öten bir gece kuşu; *puhu kuşu* [HDP; Kuş].

dinlice: Buğday [AAT- Kal.,192: Muğ.,Tar.].

dirgona ~ dirvana ~ divranos: Kuyruklu çarpan balığı; “*vatoz*” cinsinden bir tür balık [TBAAd. s.118:Tr.;Trb.]. *krş. tiragona*

dışan: Tavşan [DİAT 243: Ter.]. *krş. davsan ~ dovşan ~ tavşan vd.*

dışcek: Koyun, keçi gibi hayvanların yeni doğmuş dişi yavruları [SİYA s.598].

dışdır: Doğurmamış keçi. [MİLA s.397].

dişi kalkan: Çivisiz kalkan balığı [*Scophthalmus laevis, Rhombus laevis*] [TBAAd. s.119:Söz.7;AC115;İst.].

dişi sazancık: Bir tür dişi balık [*Aphanius dispar, Aphanius fasciatus*] [TBAAd. s.119:Söz.8].

dişli kaya balığı: Bir tür kaya balığı [TBAAd. s.119:İst.].

diştır: Dişi keçi [EAF s.42].

div div: Kerkenez [Doğa].

divin: İki yaşında erkek keçi yavrusu [EAF s.43].

diza ~ tiza ~ tiz: Kene [Trb.].

dō: Kulağı küçük hayvan [AEİA s.316].

doan ~ doān ~ dovan ~ duan ~ duvan: Doğan [UİA 375; Çay s.276; EMİYA s.575; Din.Ev. s.500; Doğa; KYA s.472; KYAS s.80:Kırdök k.].

dobak: Kaya güvercini [Doğa].

dobidik: Tarla kuşu [Doğa].

dodalik: Bülbül [Doğa].

dodili: Tarla kuşu [Doğa].

doga: Erkek hindi [Çaycuma].

dogey: İbibik [Doğa].

doğar ~ dovar: Koyun ve keçi, davar [SİYA s.598]. *krş. davar*

doğiy: Tarla kuşu [Doğa].

doğkoyun: Kulaksız koyun ya da keçi [Ank.Söz. s.87:Üçem-Bâl.].

doğu alameceği: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Bucanetes mongolicus*] [Kuş; Doğa].

doğu cılıbıtı: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius asiaticus*, *Charadriidae*]-[Kuş]. *krş. asya yağmurcunu*

doğu kamışcını: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Acrocephalus agricola*, *Sylviidae*]-[Kuş].

doğu keçi: 1.Boynuzsuz keçi; 2. Kulağı küçük keçi türü. [Ank.Söz. s.87:Ank. HZK I; Aks. II-308].

doğu kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* bir kuş [*Emberiza buchananî*] [Doğa; Kuş].

doğu martısı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus armenicus*, *Laridae*]-[Kuş].

doğu koyun: Kulağı küçük koyun türü [Aks. II-301].

doğu: Kulağı küçük koyun [Ber. s.101].

doğurum: Yeni doğurmuş ve sağılmakta olan inek [Maçka] [TYA s.78].

doğuz ~ dombız ~ dongız ~ donguz ~ donğuz ~ donus ~ donuz ~ donuz ~ domuz: Domuz [KİAT 316:Or.,Çaycuma; KBAYA 188; BT s.82; EİA s.81; EYAD 233; EYSV s.59; Seben s.225; TYHK s.426; Dört. s.360; EMİYA s.574; KEPİYA s.401; KYA s.471; ZBK 184; GA s.221; KYAS s.77:Çopraşık

k; Kas.s.445; Ank.Söz. s.88:Hsn.-Elm.; And.Ağıt.; AA 126; ADÜM-I 165:Bal.; UA s.106; EİA s.81; UİA 375; ETAS; TYA s.79]. *krş. tomuz*

doltacı: Tazıyla köpeğin çiftleşmesinden doğan yavru [EYAD 233EYSV s.58].

dombay ~ dombáy ~ dombey ~ dombıy ~ dombi ~ donbey: 1. Manda [KEPİYA s.400; ADÜM-I 165:Af.; Bil. s.848; Çay s.276; ETAS; Koc.; Din.; İsce. s.296; Sak. s.274; Ank.Söz.s.88:Bey. ŞEN.; AMA s.302:26,2; Küt.; Türkdede; Ban s.163]; 2. Büyükbaş hayvan [UİA 375]; 3. Manda yavrusu [Din.Ev. s.500].

dombi: Keklik [Doğa].

domdom / dondon böceği: Siyah bir tür böcek; bok böceği; karafatma denilen böcek [Ank.Söz. s.88:Bey. ŞEN.;Ank. Peçenek, Çayırılı-Hay.].

domkaylı: Tarla kuşu [Doğa].

domurcuğ: Tomurcuk [EİA s.81].

domuz balığı [I]: Bir tür balık [*Oxynotus centrina*, *Centrina salviani*, *Centrina vulpécula*, *squalus centrina*] [TBAAd. s.119: Ant.;AC179, Söz.8; Bk. Bal.Der. II, Sayı:1,s.24].

domuz balığı [II]: Kurbağanın sudaki siyah, küçük yavruları [EDSK s.27:Hvs. Osmanlı k.].

donbaylı: Bildircin [Doğa].

dongaylı ~ dongeyli: Tarla kuşu [Doğa].

dongur sinek: Büyük kara sinek [Ank.Söz. s.88:Ank. ERD.].

donka: Çulluk [Doğa].

donkaylı: Tarla kuşu [Doğa].

dorahilli: Tarla kuşu [Doğa].

dorfil: Tarla kuşu [Doğa].

doru: Bir cins at, besle kır; kızıl donlu at [KYA s.471; KYAS s.77:O. Hacı Ahmetli k.; ETAS; And.Ağıt.].

dorum ~ dörüm ~ dorun ~ durum: Bir yaşına girmiş deve yavrusu; beş altı ayını geçiren herhangi bir deve yavrusuna verilen isim. Bu zamanlarda develer tüylerini artık değiştirmiş olurlar, havut vuruluncaya kadar bu adı muhafaza ederek yük taşımağa başlarlar. [Sak. s.274; Gazi. s.212; ADOSA s.466; ADÜM-I 165: Ay., Den.].

doruz: Domuz [Bil. s.848]. *krş. doğuz vd.*

dot: Baykuş [Doğa].

dovşan ~ doyşan ~ douşan ~ dovşan ~ dovuşan: Tavşan [ADDA s.163:dovşan; DİAT 243:Tar.:doyşan; GİAT, 272: Mal.:douşan; AİAD 231:Saf., Bol.: dovşan; GİAT, 272: Gaz.: dovuşan]. *krş. davsan ~ tavşan vd.*

dovuz: Domuz [OYA 342:122/11]. *krş. doğuz vd.*

dozdoz: Siyaha yakın lacivert renkli iri, yabanî ve zehirli arı [Erz.Mer. s.177].

döl: 1. İnek, koyun, keçi, kedi, köpek gibi hayvanların yavruları [SİYA s.599; Ank.Söz. s.89:Çayırılı-Hay.,Akdoğan-Kız., Çanılı-Ayş., Sirkeli-Çub., Bey. ŞEN.; UA s.106]. 2. Koyun ve keçi yavrularının sürüsü [AKAY s.492; Şab.].

dölbe: İki üç yaşındaki dişi camız, manda yavrusu [AİAD 234:V.].

döleli ~ döleli: Baykuş [Doğa].

dölengeç: Çaylak [Doğa].

döletli: Çaylak [Doğa].

döllük: Doğal tohumlamada kullanılan *boğa*, *koç*, *teke* ve *macar* gibi hayvanlara verilen ad [Ank.Söz. s.90:Kız. BAL.].

döve ~ duga ~ düga ~ düge ~ düğe ~ düva ~ duve ~ düve ~ düvê: 1. Bir yaşını geçmiş dişi dana [Siv.2; ARDER s.257; TYA s.83: *düve ~ tüve*; Köş.; Trb.Vak.; HDP; Fel. s.28; ARADSK s.675:Niğ.Mrk.Tepeköy; Ank.Söz. s.93:Kız. BAL., Ank. HZK I; KYAS s.82 Kırş.; EYAD 233; Kas.s.445; KPKSİN; Çaycuma; Yuk.; At.; Dar.; Bozat; Har.; Mal.-Ak.; Erz.Mer. s.177[EYAD 233]; KBAYA 188; Muş s.251; Erz. M. [EYA 414]; TNH; AKAY s.492]; 2. İki üç yaşındaki dişi dana [ADOSA s.467; Dur. Suçatı; HA, s.136; MİLA s.398:19/10; TYHK s.426; SİYA s.601; Ank.Söz. s.91:Bey. ŞEN.,Kayaş-Ank.; Tok-Ay.; KYAS s.82:Kırş.]; 3. Sığır, manda, öküz ve emsali nevinden hayvan sürüsü [AİAD 235:Ger.]; 4. Üçüncü yaştan sonraki dişi dana [ETAS; KİAT 317:Gir.; ADSK s.16:Kars ve yöresi]; 5. Yaşını geçmiş dişi dana [OAAD 234:Yoz.]; 6.Yavrusu olmayan inek [Çöm.114]; 6. İlk defa doğuracak inek, kısır inek [EİA s.84].

dövlet guşu: Baykuş [Doğa].

dövletli: Baykuş [Doğa].

dövüşken kuş: *Çullukgillerden* bir tür kuş [Philomachus pugnax] [Scolopacidae]-[Kuş].

dözirik: Kuş çeşidi [OYA 342].

dragonya: Trakonya; bir tür balık [*Trachinus dracho*] [TBAd. s.119: Söz.8; AC140; İst.]. *krş. dirgona tiragona*

dub ağacı: Tuba ağacı [AİAD 234:Ter.].

dubidik: Tarla kuşu [Doğa].

dudi: Hindi [Kar.Eflani] *krş. budi*

dudu: Bir kuş ismi Papağan [Doğa; Erz.Mer. s.177].

duguk: Baykuş [Doğa].

dukdugan: 1. Baykuş; 2. Bülbül; 3. Guguk [Doğa].

hayvanı olarak kullanılan, attan küçük tek tırnaklı bir hayvan; eşek [Seben s.227; Din.Ev. s.502; ANYuk.; ETAS; At.; KYAS s.91:Kırş.-Kızılcaköy; Din.Ev. s.502; GA s.262; AA s.211; Den. s.378; Dört. s.360; Emir. s.390; AA129:20/1,20,13; AAT 218: Çor., Çan.; ADÜM-II 157: Çor.; AİAD 238:Bol.,Esk.; KİAT 318:Akç.; OAAD 234:Yoz., Kır.; KBAYA 190; EİA s.101; Ger. s.329; ETAS; TYA s.90:121/50; DA 155; Ger. s.329; UKA s.219; OYA 343:49/45; GİAT 278: Um.; ADÜM-I 169:Gir.; UKA s.219; KYA s.473; Ber.s. 200].

ebabil ~ ebebin: Ebabiller, sağanlar; sağıngillerden bir tür kuş [*Apus apus*, *Apodiformes*, *Apodidae*] [Kuş; Doğa].

eböden: Bir sürüngen [AA128].

eccik: [<etcik] Tüyleri çıkmamış kuş ya da hayvan yavrusu [KAYMA s.361].

ecjdahar ~ ejdeha ~ ejdera ~ ejdiha ~ ezderha <Far.: Ejderha, yılan [UKA s.216; OAAD 234:Kay.; KİAT 317:Of; DİAT 245: Ur., Kar., Er.; GİAT, 276: Mal., Tun.; EİA s.91; UA s.107; AAT 220: Kas.].

efeyik: Kumru [Doğa; TYA s.85].

eğri kılıç kuşu: Kılıçgaga kuşu [Doğa].

eğri koca: Çulluk [Doğa].

eğrice: Hayvanlara dadanan, eğri belli, boz renkli bir çeşit sinek, sığır sineği [Kös.; Ank.Söz. s.95 Çayırılı-Hay.; KYAS s.85:Köşker k.; EYSV s.63].

ehven keklik: Kafese alışmış, sakin keklik [El.Av. s.86].

ekdi ~ ekti ~ etti: Anası ölüp başka bir koyuna alıştırılan ya da elde beslenen kuzu; önüne gelen koyunu emen kuzu; insana alıştırılmış koyun ya da keçi yavrusu [Ank.Söz. s.95:Çanılı-Ayş. Bey., Ank. HZK II; AKAY s.493; Ank.Söz. s.102:Sobran-Nal.].

eke keklik: Avcı tarafından birkaç defa tuzağa düşürülüp, salınmış bu yüzden tuzağı tanıyan tuzağa gelmeyen keklik [El.Av. s.86:Ağ.].

eke: 1. Büyük, yetişkin hayvan; yaşlı kurt. [Ank.Söz. s.96:Çayırılı-Hay.; SİYA s.604]. 2. Küçükbaş hayvanların yılanmış, olgunlaşmış olanı [KYA s.473; KYAS s.85:Ç.Çiftliği]; 3. İhtiyarlamış, yaşlı ev hayvanı [El.Av. s.86].

ekim bombülü: Tarla mahsulü zararlılarından bir böcek [At.].

ekim kamburu böceği: Tarla mahsulü zararlılarından bir böcek [At.].

ekin kargası: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Corvus frugilegus*, *Corvidae*] [Doğa; Kuş].

eksi balığı: Bir tür balık [*J. Leiognathus klumzingeri*] [TBAAd. s.119:Söz.8].

ekti oğlak: Anası ölen ve başka bir hayvana alıştırılan yavru [Siv.].

ékız ~ ékü: bk.öküz [ZBK 184; KİAT 319:Tr.].

el ayısı: Oyun için gezdirilen ayı, seyirlik ayı [MDK.s.406].

el koca: Çulluk [Doğa].

elamencik: İspinoz [Doğa].

elbiz: Örümcek [Koca.; Siv.2; Suçatı; SİYA s.604; KYAS s.86:Gümüşkünbet k., Kırş.].

elbiz: Sümüklü böcek [KYAS s.86:Gümüşkünbet k., Kırş.; SİYA s.604].

elektrik balığı: Bir tür balık [*Torpedo Narke* - *Torpedo acellata*, *Torpedo Torpedo* - *Torpedo marmorata* Uşdüran] [TBAAd. s.119:İst.; AC187,188].

elgoca kuşu: İrice bir kuş [HDP].

elik geçi / geçisi: Yabanî keçi [TYA s.87].

elik: Dağ keçisi, karaca [SİYA s.605; AAT 218:Ams.; Al.]; 2. Geyik yavrusu [Kas.s.446]; 3. Yabanî keçi [TYA s.87].

elipen ~ eliypen: Kertenkele [Ad. 312:*elipen*; KYAS s.87 Sıdıklı Büyükbaka.:*eliypen*]. *krş. elöpen*

ellengeç: Yengeç [HDP].

elma balığı: Bir tür balık [TBAAd. s.119:İz.].

elma içi kurdu: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

elmabaş dalân: [*<elmabaş dolağan*] Bir yabanî ördek türü [KAYMA s.362].

elmabaş patka: *Kazsılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Aythya ferina, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

elmacık: Saka kuşu [KAYMA s.362].

elöpen [I]: Bir çeşit kertenkele [GA s.251; EYSV s.65; EYAD 233; HA s.136; SİYA s.605]. *krş. elipen ~ eliypen*

elöpen [II]: Kertenkeleden küçük bir sürüngen [HDP].

elyalıyan: Küçük kertenkele [Göl.].

emecen: 1. Kertenkele; 2. Hayvanları emen bir çeşit yılan; 3. Bir tür sürüngen bukalemun [Ank.Söz. s.98:Solakuşağı-Şko., Bey., Şabanözü-Pol., Güd., Ayş., Keşanuz-Ank., Bey. ŞEN.; SİYA s.605; AKAY s.493].

emiş: Kene [Kem.].

emlek ~ emlig ~ emlik: 1. Süt emen kuzu, oğlak vb.; süt kuzusu [UA s.108; SİYA s.606; DİAT 2:Ter.; KYAS s.88:Kırş. çev.; GA s.253; SİYA s.606; Ank.Söz. s.99:Karaköy-Nal., Etimesgut-Ank.]; 2. Geç doğan kuzu ya da oğlak; gününden sonra olan kuzu ve oğlak [Ber. s.101; Siv.2]; 3. Zamanından sonra kuzulayan koyun [AAT 219:Niğ.].

emlik kuzu: Henüz emme çağında olan kuzu [Siv.:Altınyayla].

encek ~ **encik**: Kedi köpek yavrusu [SİYA s.606; Çaycuma; Kar.Eflani; EDSK-II s.257:Hvs. Osmanlı k.; SİYA s.606; EŞF s.314; OYA 343]. *krş enig vd.*

eneik: İğdiş edilmiş hayvan [Kırş.]-[KYAS s.89].

ének: *bk. inek* [ZBK 184].

enğut: Kırmızı renkli güvercin [UA s.94].

enig ~ **enih** ~ **enik** ~ **énik** ~ **eniyg** ~ **eniyh** ~ **enuk** ~ **enüğ** ~ **enük** ~ **enük**:

1. Kedi ve köpek yavrusu [Ger. s.329; EA 118; SİYA s.606; ETAS; KEO s.113; Dar.; KAYMA s.363; KYAS s.89:Kırş.; Ank.Söz. s.99: Ank. ERD., Çokveren-Pol.; EAF s.46; EŞF s.314; EYSV s.66; GA s.255; KBAYA 190; EİA s.96; Erz.Mer. s. 178; KYAS s.89:Mucur; KBAYA 190; Gör.Çat.; Ad. 312; Şab.]; 2. Köpek yavrusu [ADOSA s.468; ADÜM-I 169:Bur.; BT s.82; KPKSİN; Ada. s.146; At.; Big. s.113; Gazi. s.213; KYA s.473; Bah. 142; AAT 219:Ams.; Trb.; TNH; Bey.299; OYA 343; Tir.; Trb.Vak.; TYA s.88; GİAT 276:El.; KİAT 318:Or.]; 3. Köpek; küçük köpek [Çorc.; Ank.Söz. s.99,100:Bey. ŞEN.; Bozat; MİLA s.400:118/9; TYA s.88]; 4. Kedi yavrusu [Esk.]; 5. Hayvan yavrusu [GİAT 276:Gaz.; OAAD 235:Um.; UA s.108; OAAD 234:Kır.; SİTİAT s.230; SİA s.233]; 6. Kurt, köpek ve arslan yavrusu [HA s.137:enük]; 7. Domuz yavrusu [Rz.:enuk].

enkebit: Ankebut, örümcek [Nev.].

enter: Bir maymun cinsi [DİAT 246: Ter.].

eğreb: Akrep [DİAT 245: Ter.; EİA s.91]. *bk. akrep*

epelek ~ **epenek**: Kelebek [SİYA s.606; KPKSİN].

eremik: Kısır camız, manda [DİAT 246: Ter.].

ergap: Akrep [KAYMA s.363]. *bk. akrep*

erguvani balıkçıl: *Leyleksilerden, balıkçıl gillerden* bir tür kuş [*Ardea purpurea, Ciconiiformes, Ardeidae*] [Doğa; Kuş].

eriya²⁰⁶: Uğur böceği [Art.Bö.].

erkeç ~ érkeç ~ erkeş: Toklunun yaşdaşı erkek keçi; bir yaşında erkek keçi [Kös.; Ank.Söz. s.101:Kız. BAL.,Bey. ŞEN.; EMİYA s.598; KYAS s.90:Kırş.; Şab.; AMA s.304:14,116; AİAD 238:Saf.; MA s.298:I/11-24; UİA 376; KEPİYA s.403]; 2. Üç ya da dört yaşlarında olan enenmemiş erkek keçi [Ank.Söz. s.101: Üçem-Bâl., Solakuşağı-Şko., Çanıllı-Ayş., Çayırılı-Hay., Elecik-Ank.; ADOSA s.468; KİAT 319:Gir; At.]; 3. Kısırlaştırılmış erkek hayvan [TYHK s.426].

eslan: *bk. arslan* [DİAT 246: Ay.].

êş: Eşek [AİAD-Alaçam 214]. *bk. esseg vd.*

eşder: Ejderha, yılan [AKD 391] *krş. ecjdahar vd.*

eşek kolyozu: Kolyaz balığının en iri olanı [TBAAd. s.119:lz].

eşek: *bk. esseg vd.*

eşekbatağı: Ökse ardıcı türü bir kuş [Doğa:lz.].

eşekmekesi: Küçük karabatak [Doğa:lz.].

eşkebir: Yaban arısı [Trb.].

eşkina balığı: Eterna balığı; gümüş balığı; işkine balığı [*Corvina nigra, Johnius umbra, Ghevrillf.*] [TBAAd. s.119:İst.;AC37]. *krş. işkina*

eşş arısı: Eşşek arısı; sarı, yabani arı [KAYMA s.364].

eşşek cıllavığı : Ağustos böceğinin daha büyüğü ve gümüş renklisi [HDP].

²⁰⁶ “Yusufeli Boyalı köyünde “uğurböceği”ne denir. Kökeni bilinmemektedir. Macahel Gürcücesinde *maryobi, maryobay* “uğurböceği” anlamında olduğundan buradan alıntılabileceği düşünülmektedir.” [Art.Bö.].

etlik: Besilik; kış için etinden kıyma, kavurma, pastırma ve sucuk yapılan semiz hayvan [Ank.Söz. s.102:Bey.,ŞEN; EAF s.47; KYAS s.91:Kırş., Mucur].

etmeme: Az süt veren sağmal hayvan [KYAS s.91:Kırş].

ev kekliğı: Avcıların ötüşünü dinlemek ve dağ kekliğini avlamak için kullandıkları kafeslerde beslenen ehlileştirilmiş keklik [El.Av. s.87].

ev kırlangıcı: *Kırlangıçgillerden* bir tür kuş [*Delichon urbica*, *Hirundinidae*] Doğa [Kuş].

ev kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* bir kuş [*Emberiza sahari*]-[Kuş].

ev kuşu: Güvercin [Doğa].

evecik: Zamansız çiftleşen dişi köpek [EDSK-II s.257:Hvs. Osmanlı k.].

eveç: Bir yaşındaki koyun [TYA s.91].

eveyik: Güvercine benzeyen bir tür av kuşu; üveyik [Doğa Ank.Söz. s.103] *krş. üveyik*

evran ~ evren: Büyük yılan, ejderha; canavar; iri kalın gövdeli yılan [GA s.267; MA s.298:l/14-19; Ank.Söz. s.103:Çayırılı-Hay.; Siv.:Altınyayla].

eyiv: Keçi [Trb.].

eyringeç: Beli sakat hayvan [Ank.Söz. s.104:Ank. HZK I].

- F -

falak: Alakarga [Doğa].

fangri ~ fanri: Bir tür balık [*Pagrus pagrus*, *Pagrus vulgaris*] [TBAd. s.119:Söz.8;AC68;Ant.;İz.-Çeşme].

fanoş: Keklik [Doğa].

fanyata: Bir tür kuş, ketenkuşu [Doğa:Ant.].

faraz: Horoz [Bil. s. 873]. *krş. firaz ~ foruz ~ horoz*

fare [Ar.]: Fare [DA 156; TNH; ANYuk.; SİMA s.284:31.35:*fara*].

farfatara ~ fafatura: Kelebek [RİA 316; Gün.; Rz.].

fariç ~ fariş: Yavru keklik; yumurtadan yeni çıkan keklik yavrusu [Doğa].

fasıl: Ayı yavrusu [Ank.Söz. s.105:Bey.].

fatmacuğ: Kertenkele [EYAD 233].

fatmecik: Küçük karga [EDSK-II s.257:Uzk. Eskiköy].

fattike: Güvercinin küçüğü [Doğa].

felce: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

feli: Serçe [Doğa].

feliç: Yavru keklik [Doğa].

fener balığı: Bir tür balık [*Lophius piscatorius-Lophius budegassa*] [TBAğ. s.119: Söz.8;AC145-146;İst.].

fere: Cıvıclıktan çıkıp yenilebilecek hâle gelmiş tavuk; yetişkin piliç [KİA,376; Ank.Söz. s.105; SİYA s.610]. *krş. ferik*

ferh: Boyu bir buçuk metreye kadar, ağırca bir balıktır. Vücudu geniş, karnı şişkindir. [TBAğ. s.119: Fırat n.].

feriç ~ feriş: Keklik yavrusu; dişi keklik [El.Av. s.87; Doğa; AEİA s.316; MİLA s.400:110/76]. *krş. ferik*

fèrik ~ ferik ~ ferik ~ firik < *Rum.*: 1. Cıvıclıktan çıkmış yumurtlama çağına gelmiş tavuk [Ordu-Ay.; TNH; Çaycuma; SİYA s.610; Şab.; EYSV s.72; Mal.-Ak.; AİAD 239:V; GA s.274; Yuk.; At.; Siv.2; KİAT 320:Of; Bar. s.277; Siv.Ala.; AAT 221: Kas.; Mer.; Ank.Söz. s.106:Çayırılı-Hay., Çanılı-Ayş., Bâl.;

EA118; KBAYA 190; Tok-Ay.; HA s.139; EAF s.49; KYAS s.95:Kırş.; Köş.; Gazi. s.213; Kas.s.448]; 2. Dişi yavru tavuk [Tir.]; 3. Yumurtlamaya yeni başlayan tavuk [Trb.Vak.; TYA s.93; OYA 344].

fesek: Ayı yavrusu [TNH].

fıçita balığı: Palamudun bir türü; peçeta balığı [*İstanbul'a mahsus*] [TBAAd. s.119: JSDD. İst.].

fılık: Yumuşak tüylü keçi [TYA s.93].

fırık: Arı kuşu türü bir kuş [Doğa].

fırtına kuşu: *Fırtına kuşugillerden* bir tür kuş [*Hydrobates pelagicus, Hydrobatidae*]-[Kuş].

fırtınakırlangıcı: Bir tür kırlangıç [Doğa].

fıyık: Arı kuşu türü bir kuş [Doğa].

ficik [I]: Ak kuyruksallayan türü bir kuş [Doğa:Mer.].

ficik [II]: Sarı kuyruksallayan kuşu [Doğa].

fidik: Kaz yavrusu [Kar.Eflani].

fidirik: Sarı kuyruksallayan kuşu [Doğa].

fiğ biti: Ambar zararlılarından bir böcek [At.].

filandra: Bir tür balık [*Kordela Cepola rubescens*] [TBAAd. s.119:Söz.8; AC43].

filig: tiftik keçisi [İsce. s.296].

filiggecisi: [<*filik keçisi*] Tiftik keçisi [KAYMA s.375].

filigsura <*Yun. phylloxera: Filoksera*. Bağ kütüklerini saran eklem bacaklı böcek, *asma biti* [Güney s.664].

filikli kaz: Tüyleri kabarık bir yıllık kaz [Siv.:Altınyayla].

filisa: Sardalyanın bir cinsi olan bir balık [*Clupeonella sardo*] [TBAAd. s.120:Bal. M. III, S.1, s.2].

fini ~ finik ~ fino <İt.: Köpek; köpek yavrusu; küçük ev köpeği [EYSV s.74; KBAYA 191; HDP; Ank.Söz. s.107:Çanılı-Ayş.; ADÜM-II 157: Çor.].

firaz: Horoz [ARADSK s.678:Man.-Ak.]. *krş. foruz ~ horoz*

fisfis: Bülbül [Doğa].

fişgene: Salyangoz [Ort.].

fitne: Yavru balık [Rz.].

fiyo ~ fiyu: *Kazsılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Anas penelope, Anseriformes, Anatidae*] [Kuş; Doğa].

flamingo: Flamingo [Doğa].

florya: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carduelis chloris*] [Doğa; Kuş].

foduk: Domuz yavrusu [TYA s.94].

folya [fulya] balığı: Bir tür balık [*Myliobatis aquilla, Lciobalus aquilla*] [TBAAd. s.120:AC198;Söz.8].

foruz: Horoz [TYA s.95; TNH; SİTİAT s.233:Tok.; Tir.; OYA 344:112/25].

frez cıllavuşu: Ağustos böceğinin küçük bir cinsi [HDP]. *krş. ot cıllavığı*

funda ötleğeni: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Sylvia undata, Sylviidae*]-[Kuş].

Furno <Yun. *furnos*: Kurbağa [Trb.].

- G -

gabag ~ gabak: Boynuzları olmayan keçi cinsi boynuzsuz hayvan [AKAY s.494; Ank.Söz. s.108:Çanılı-Ayş.].

gaban: Yaban domuzu. [DİAT 247: Ter.].

gabaş: Boynuzsuz koyun [MUYAT s. 438].

gabiş: Boynuzsuz keçi [Bar. s.280 Köş.].

gablun ~ gablan: Su kurbağası [Çaycuma]. *krş. gurba vd.*

gablana: Su kurbağası [Çaycuma]. *krş. gurba vd.*

gacak: Saksagan [Doğa].

gacele: Alakarga [Doğa].

gaco balığı: Palamudun ufağı [TBA. s.120:İst.].

ğaçan: Yattığı yerden kalkıp uzaklaşmış tavşan [El.Av. s.89:Keb.].

ğaçun keklik: Çatı avında kendisiyle kavga etmeye gelen dağ kekliğinden korkup dağ kekliğine öterek cevap vermeyen, kafesin içine sinen keklik [El.Av. s.89:Siv.].

ğadana: Bir çift öküz [KYAS s.98:Mucur; KYA s.474].

ğadek ~ gedek [I] ~ gedeyg ~ gedeyh: Manda yavrusu, bir üç yaş arasındaki manda [Erz.Mer. s.182; Al.; EYAD 233; KBAYA 191; Güm. s.166; SİYA s.616 Kelkit; EYSV s.83; Ank.Söz. s.114:Mühye-Ank.; EİA s.126; ARDER s.261; HA s.140; EA 119].

ğadı loğması: [*<kadı lokması*] Toprak altında bitki kökleri ile beslenen, sarı renkli, 5-6 cm boyunda olabilen bir böcek [KAYMA s.377].

gaduz: Yeşil kertenkele [ARDER s.261]. *krş. kuatuz*

gagaç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

gagana: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

gaggu: Baykuş [SİYA s.626].

gağka: Salyangoz [EYSV s.77].

gağ döktü: Kumru [Doğa].

gälä ~ ğala ~ ğalé: Sincap [ADÜM-I 173 İsp.; NDSK s. 48].

galege: Küçük dana [Trb.].

gālez: Köpek yavrusu [Bey.300]. *krş. golbez vd.*

gallangaç ~ gallanguç ~ ğallanguç ~ ğallaŋguş ~ garanguş ~ garanġuş ~ garlangıç ~ ğarlangıç ~ garlanguş ~ gavlanguç ~ gaylangaç ~ gaylanguş ~ gıllangıç ~ gıllanguç ~ gırlangıç: Kırlangıç [AİAD 241:Ter., 242:Çayc.; GİAT 281:Gaz.; EA 119; EİA s.121; DİAT 248: Ter.; Doğa; KAYMA s.378; AAT 231: Çor.; UİA 379; FHKA 329; Ank.Söz. s.113:Bey.ŞEN.].

galle ~ gallep: Kaya güvercini [Doğa: Khr.; Türkdede].

galle ~ galli: Sincap [TYHK s.427; FHKA 329; HDP].

galovu: Büyük tarla faresi [Mal.-Ak.].

ġalpaġlı: [*<kalpaklı*] Başında dik tüyleri olan güvercin [KAYMA s.378].

gambo *<Rum.~Yun. hampia:* Lahanaya dadanan böcek, tırtıl [Trb.].

gambut: Kefal cinsinden bir tür balık [TBA. s.120:İst.].

gamıt: Zayıf hayvan. [Ank.Söz. s.110:Kavacık-Nal.].

ganare ~ ganere: Çok gezen köpek; işe yaramaz aylak köpek; sahihsiz köpek [MUYAT s.438; AKAY s.495; ARADSK s.678:Uş.-Mrk.-Selikler; Ank.Söz. s.111:Çanılı-Ayş., Kıbrıs-Ank.].

ganbağ: Boynuzsuz koç. [KİAT 321:Gr.].

ğanbur keklik: Sırtı kambur olan büyük keklik [El.Av. s.91:Ma.].

ğanca: Kene [Rz.].

gancığ ~ gancuğ ~ gancık: Dişi kedi ve köpek [Erz.Mer. s.182; Nev.]; 2. Dişi; kancık; dişi manda [EYSV s.79; HA, s.140].

gangıldak: Çok zayıf hayvan [UBA s.112].

ganker: Boğa [Trb.].

ganyas: Tatlı su balığı [TBAAd. s.120:İz.-Foça; Gediz n].

ğapağan ~ gapağan: Isırıcı hayvan [EA 119; ElA s.119].

gaplan: Kaplan [ADÜM-I 171:Isp.]. *krş. kaplan*

gara balığı: Kara balığı [TBAAd. s.120].

gara gavuk: Karatavuk [Doğa].

ğarabacağ: [<karabacak] Sığır [*büyükbaş hayvan satıcılarının dilinde*] [KAYMA s.380].

garabakan: Ağaç oyuklarına yuva yapan karga iriliğinde siyah renkli bir kuş [AKAY s.495].

garabaş: Başında kara leke bulunan koyun [SİTİAT s.235:Tok.; OAAD 238:Yoz.].

ğarabatah: Uzun gagalı bir kuş türü [ADOSA s.470].

garabağal: Kara tavuk kuşu [AAT 223:Çor.].

ğaraböcü: Domuz [ADOSA s.470].

garafatma: Dev hamam böceği [HDP]. *krş. karafatma*

garanca ~ ğarımca ~ ğarınca ~ garınça ~ garişga ~ garişga: Karınca [SİTİAT s.235:Siv.,Tok.; Kas. s.452; ETAS; KYAS s.102:Kırş.; DĞİHF s.347; AİAD 241:Saf.; And.Ağıt.; ĞİAT 281:Mal.,Mar.; AİAD 241:Ter.; ADÜM-II 160:Kon.].

garazah: Kara karga [Doğa].

garazah: Ala karga [DİAT 248:Ter.].

ġarġa ~ garga: Ala karga; karga [ETAS; Siv.2; Fet.; KYAS s.102:Mahsenli; UİA 377; Bil. s.881; KYA s.475; SİYA s.614; ADÜM-II 158:Kon.; ĞİAT 281:Mal.; OAAD 238:Um.; KİAT 322:Or.,Gir.; AAT 231:Ams.].

garişşik: Bir sürüden başka bir sürüye karışan koyun veya keçi [Ber. s.98].

garik: Keçi yavrusu, oğlak [MİLA s.401].

garimce ~ garince ~ garmice: Karınca [Çaycuma; KİAT 322:Sür.; AİAD 241:V.; KPKSİN].

garrak [I]: Karga [Doğa].

garrak [II]: Saksağan [Doğa].

ġart keklik: Üç yaşını doldurmuş keklik [El.Av. s.91:Pa.].

ġart marè: Kızgınlık dönemi diğer dişilerden önce başlayan, erken yumurta yapan dişi keklik [El.Av. s.92 Kov.].

gartal: Kartal [And.Ağıt.; Doğa].

ġarūş: [*kara kuş*] Kartal cinsinden bir yırtıcı kuş [KAYMA s.381].

gastoros: Kefal cinsinden bir tür balık [TBAAd. s.120:İz.].

gaşga: Alın beyaz lekeli hayvan [DİAT 249: Ter.].

gaşgaldak: Sakarmeke türü bir kuş [Samsun]-[Doğa].

ġaşgun keklik: *bk. ġaçgun keklik* [El.Av. s.92 Ma.].

ğatır ~ gatır: Katır [EMİYA s.626; AMA s.306:1,96; And.Ağıt.; AA s.216; OAAD 238:Um.].

gakğa: Salyongoz [EYAD 233].

gavgez: Danaburnu denilen böcek [Ank.Söz. s.112:Bey.].

gavlak ~ gıvlak: [<cıv/lak] Tüyü veya yünü kırılmış hayvan [DSİ s.189:Krm.].

gavran: Leş kargası [Doğa].

gayalık ~ ğayalık ~ ğayalık: 1. Üç dört yaşındaki boz deve [ADOSA s.470]; 2. Yavru yapabilecek erginliğe ulaşmış deve [Sak. s.275]; 3.Dişi deve [Gazi.s.215].

gayapa: Güvercin [Erz.Mer. s.182].

gayduli: Saka kuşu [Doğa].

ğaz: Kaz [EMİYA s.629; ETAS; KIAT 323:Or.,Gir.].

gazal ahmat: Çulluk [Doğa].

gazala: Suna [Doğa].

gazel tavuğu: Çulluk [Doğa].

gebelek: Kelebek hastalığı ve bu hastalığa tutulmuş hayvan [KAYMA s.382].

geberik: Hayvan ölüsü, leş [Fel. s.35].

gece balıkçılı: *Leyleksilerden; balıkçıl gillerden* bir tür kuş [*Nycticorax nycticorax Ciconiiformes Ardeidae*]-[Doğa; Kuş].

gecekuşi ~ gecekuşu: Yarasa [Trb.; SİYA s.616; TÇDSK s.43].

gecele: Saksağan [Doğa].

gecges: Keçi [Ger. s.329].

ğeci ~ gecü ~ geçi ~ ğeçi ~ gēçi ~ ğēçi ~ géçi: Keçi [DİAT 254: Ay.; EİA s.126; Ger. s.329; KİAT 325: Of; ANYuk.; Gör.Çat.; Tok.; SİTİAT s.240; Din.Ev. s.505; UİA 378; Ber.s. 203; EMİYA s.651; UA s.110; KBAYA 191; KYAS s.103: Kızılcaköy; Siv.2; UMA 260; AA s.217; ADDA s.164; Din.Ev. s.505; Dört. s.360; EYSV s.83; GA s.313; Güm. s.153; AİAD 249: Ah., Saf.; GİAT 285: Gaz.; GİAT 286: Mar., El.; KİAT 326: Gir., Tr., Or.; OAAD 239: Kır.].

gedek [II]: Kışın doğan kuzu [Ank.Söz. s.114: Hay.Ayş.].

geder²⁰⁷ ~ **gēder:** Eşek [DS-VI: G-1966: Blk., Esk., Siv., Yoz.; DSKK 1748; DSKK 1748; DS. C. VI, s. 1966: Blk., Esk., Siv., Yoz.; Kır.Abd. s.257; AİAD-Esk.Düz.Abd., 211: Esk.-And.; AİAD: 211-Tietze, 1982: 524; DS-VI: 1966: Balya, Blk., Sarıkavak, Esk., Yukarıkale, Koyulhisar, Siv., Yoz.; Teb.1325, SİYA s.616].

gedik: Birkaç kişi tarafından ortak olarak alınan kurbanlık hayvan [KYA s.477].

gej: Keçi [Ger. s.329].

gelebein ~ gelebicin: Yayın balığına benzeyen, ağzı geniş, kafası vücudundan büyükçe olan bir balık. Boyu 50 - 150 cm olan bu balık kılçıksız, çok yağlı, eti esmer, olmakla birlikte beş kiloya yakın olanı da vardır [TBA d. s.120: Seyhan, Ceyhan, Asi nehirleri].

gelegen: Tarla faresi [Şab.].

gelene ~ gelengi ~ gelenu ~ geleği ~ geleğu ~ gelenğü ~ geleni ~ ğeleni ~ geleni: 1. Tarla faresi, köstebek; 2. Buğday yiyen böcek; 3 Gelincik [OAAD 243: Kay.; SİYA s.616; TNH; MİLA s.401: 14/23; Fel. s.35; KAYMA s.382]. *krş. gelev vd. ~ geloğ vd. ~ geme*

geler: Kertenkeleye benzer bir tür hayvan [Ank.Söz. s.114: Kız.].

²⁰⁷ “ ‘Geder’ Geygel Gizli Dilinde Çepnilerin Gizli Dilinde ve Teber Abdallarının Gizli Dilinde “eşek” anlamındadır. Bu kelime birden fazla yerden derlenmiş olmakla birlikte farklı bölgelerde yaşayan grupların gizli dillerine ait bir kelimedir.” [Kır.Abd. s.257].

gelev ~ gelevun ~ gelövä ~ genewö: Tarla faresi; farenin büyüğü, keme [Dur.; EYSV s.83; Erz.Mer. s.184; EYA 416]. *krş. gelene vd. ~ geloğ vd. ~ geme*

gelgi: Buğday başaklarını yiyen bir çeşit zararlı hayvan [SİYA s.616].

gelik: Boynuzlu koyun, kuzu [Siv.2].

gelinatı: Sincap [AA 134].

gelinci: Üç yaşında kısarak [SİYA s.616].

gelincik balığı: Uzun morina balığı; üzeri kırmızı, mavi, yeşil gibi çeşitli renklerle süslü olan bir balık [*Gaidropsarus mediterraneus*, *Molva elongata*] [TBAAd. s.120: Ant.; İst.; ŞSam.13611; Söz.8; AC13].

gelincik kayası: Bir tür kaya balığı [TBAAd. s.120:İst.].

gelincik: İnce uzun yapılı, sivri çeneli, küçük bir hayvan sincap [TYA s.101; ANYuk.; AA 134].

gelinkadın: Gelincik denilen bir tür hayvan [Ank.Söz. s.114:Mühye-Ank.].

gelinkuşu: Saksağan [Doğa:İz.].

gellenkesdi ~ gellenkesti: Kertenkele [SİYA s.616; Ank.Söz. s.115:Emirler-Bâl.]. *krş. gelene vd. ~ geme*

geloğ ~ gelö: Tarla faresi, büyük fare [SİYA s.616; AA134] *krş. gelene ~ gelev vd. ~ geme*

geme: 1. Bir tür köstebek. [Ank.Söz. s.115:Şabanözü-Pol.]; 2. Fare [Ank.Söz. s.115:Çimşit-Bâl., Karahoca-Hay., Çanılı-Ayş.; SİYA s.616]. *krş. gelene vd. ~ gelev vd. ~ geloğ vd.*

ğemer <Ar.: [2] Cins at [EİA s.129].

gemi dibi balığı: Bir tür balık [TBAAd. s.120:İst.].

gemlik: Dövene koşulacak yaşa gelmiş öküz, manda [Al.].

gene: Kene [Siv.2; EYSV s.84; ARDER s.261; SİYA s.618]. *krş. kene*

genebit: Yengeç [KAYMA s.384].

gengel: Saka kuşu [Doğa].

gergenek ~ gergenez: Kerkenez [Doğa]. *krş. kerkenez*

gerze: Bir çeşit büyük tavuk ya da horoz [SİYA s.618].

gesi: Keçi [Seben s.231].

gevgeş: Düşük kulaklı hayvan [KYAS s.109:Köşker k.].

gevgez: Zararlı böcek, danaburnu; bitkilerin kökünü kesen parazit bir tür hayvan [Ank.Söz. s.117:Şabanözü-Pol.].

gevi: Sincap, teyin [ARDER s.264].

geyig ~ geyik ~ keyik: *Geyikgillerden*, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzları olan memeli hayvan [TYA s.103; Seben s.231; UKA s.227].

gez goyun: Üç yaşındaki koyun [KYA s.477; KYAS s.109:O. Hacı Ahmetli k.].

gez yazma: Kuzulamamış, kısır koyun [AAT 230: Mer.] *krş. gez ~ gezezen ~ gezyazma*

gez: Bir yaşındaki keçi oğlak [SİYA s.618]. *krş. gezezen ~ gezyazma ~ gez yazma*

gezdal: Bir yaşından doğurma çağına kadar dişi keçiye verilen ad [Ank.Söz. s.117:Kız. Bal.] *krş. gez ~ gezdan ~ gezyazma ~ gezezen*

gezdal: İki veya üç yaşlarında olan keçi [Ank.Söz. s.117:Güd., Bey., Çanılı-Ayş., Deliviran-Çub., Karahoca-Hay.; Ank.Söz. s.118:Bey. ŞEN.] *krş. gez ~ gezdal ~ gezyazma ~ gezezen*

gezem²⁰⁸ ~ **gezecik**: İki yaşında dişi keçi. [DS-VI: G-2021; DSKK 1748; SİYA s.618; Ban s.169].

gezezen ~ **gezzizan**: 1. Bir yaşındaki keçi oğlak [SİYA s.618:gezezen]; 2. İki veya üç yaşlarında olan keçi [AKAY s.496:gezzizan]. *krş. gez ~ gezdal ~ gezdan ~ gezyazma*

gezin: İki yaşındaki dişi keçi [SİYA s.618]. *krş. gez ~ gezdal ~ gezdan ~ gezyazma ~ gezezen ~ gezem vd.*

gezyarma: İki üç yaşına kadar kısır kalan keçi, koyun [SİYA s.618].

gezyazma: Bir yaşındaki keçi oğlak [SİYA s.618]. *krş. gez ~ gezezen ~ gez yazma*

gıbrağa: Kurbağa [Gör.Çat.]. *krş. gırbuğ ~ gurba vd.*

gıcıh ~ **gıcık**: 1. Kuyruğu düz kısa olan ya da hiç olmayan koyun [Tok-Ay.]; 2. Siyah tüylü, kısa boylu, kamçı kuyruklu bir koyun çeşidi [SİYA s.618; Ber. s.101; KYAS s.110:O. Hacı Ahmetli k.; KYA s.477; AAT 224:Ams.,Mer.].

gıcıh sığır: Fenni olmayan sığır [SMY s.418; MDK.s.407].

gıcık [II]: Güvercin küçüğü [EYAD 233; EYSV s.85].

gıda: Oğlak [AİAD 244:Ah.]. *krş. gıdı ~ gıdık vd.*

gıdı ~ **ğıdı**: Keçi yavrusu; oğlak [Ank.Söz. s.118:Mühye-Ank.; Aks. II-308]. *krş. gıda ~ gıdık vd.*

gıdık [I] ~ **ğıdih** ~ **gıdık** ~ **ğıdık** ~ **ğıdıh** ~ **gıdiyg** ~ **gıdiyh** ~ **gidek** ~ **gidik** ~ **gidik** ~ **gudi** ~ **güdük**: Keçi yavrusu, oğlak [Güm.Gök.; SİYA s.618; HA s.141; Mal.-Ak.; MKK; Güm. s.167; MİLA s.401; EA 120; Siv.; Erz.Mer. s.184;

²⁰⁸ DS-VI: G-2021: “Afyon, Adana, Isparta, Burdur, Aydın, Konya, Adana, Muğla.Çepnilerin Gizli Dilinde bu kelime “**gezzem**” şeklindedir. Anlamı da “keçi”dir. Bu kelimenin birden fazla yerde görülmesi ise söz konusu bölgelerde bulunan Çepni ve Abdal gruplarının bu sözü kullanmış olmalarına bağlanabilir.”

EAF s.53; Suçatı; SİYA s.618; Ad. 314; EYAD 233; EYSV s.85; Kem. M.; EYA 416; AKD 392; EİA s.135; KBAYA 191] *krş. gıda ~ gıdı vd.*

gıdık [II]: Köpek [DGİHF s.350].

gılavuz bildirgin: Göç edecek bildirgin sürülerine, göç esnasında yol gösteren bildirgin [El.Av. s.93].

gılicce: Kılıç gibi petek yapan arı [Ank.Söz. s.118:Hasanoğlan-Elm.].

gılın kuş: Baykuş [Doğa].

gıllık: Martı [Doğa].

gımıl ~ gınıl: Kımıl, ekinlere zarar veren bir böcek [EYSV s.87; KBAYA 193].

gır: Kır at [KYAS s.112:Karahıdır; KYA s.477].

gıragıra ~ gırağıra: 1. Güvercine benzeyen bir kuş [EAF s.54]; 2. Renkli bir kuş, mavi kuzgun kuşu; yazın başlangıcında gelip güzün göç eden mavi renkli göçmen kuş; *gökoğlak* da denir [TÇDSK s.43; HA s.142 3]; 3. Sığırcık cinsinden siyah ve küçük bir kuş, ötleğen kuşu, mavi kuzgun kuşu [EYSV s.88; Doğa]. *krş. gökoğlak*

gıras: Beygir [AAT- Gey., 197].

gırat: Kırat [DGİHF s.350].

gırav gırav: Ebabil [Doğa].

gırav: Ebabil [Doğa].

ğırbizeşşe: [*<Kıbrıs eşeği*] İnce, tüyü kızılımsı, kır Kıbrıs eşeği [KAYMA s.386].

gırbuğ: Kurbağa [Kar.Eflani]. *krş. gıbrağa ~ gurba vd.*

gırca: Kulakların çili damgalı keçi [SİYA s.620].

gırğı: Atmaca türü bir kuş [Doğa; DİAT 251: Kar.].

gırık: kırık baş hayvan [UİA 379].

gırılı: Bir köpek cinsi. [DİAT 251: Ter.].

gırlangıç: *bk. gallangaç vd.*

gırma: Candır ile mendofonun karışımı [metis]-[KPKSİN].

gırna: Kenenin küçüğü [SİYA s.620].

gırnav ~ gırnov: Çiftleşmek isteyen kedilere verilen isim; sık sık “*mırnav, mırnav*” diye bağırarak dişi kedi; *gırnov kedi* [DGİHF s.350; GA s.333].

gırnavuç: Salyangoz [Erz.Mer. s.186].

gırni ~ gırni: Kene paraziti Kene [Erz.Mer. s.186; SİYA s.620].

ğırsak: Kısarak, dişi at [TYA s.104]. *krş. gısrak vd.*

gırşak: At, koyun ve benzerleri hayvanların kuyruk altlarına, kasıklarına yapışıp kanlarını emen, keneden küçük, sert, koyu kırmızı renkte bir böcek [GA s.333].

girt ~ ğirt: Kuluçkaya yatan ve civciv çıkaran tavuk [HA s.142; EYAD 233].

gırkayaç: Yengeç. [KİAT 323:Or.,Gir.].

ğırdırğaş böcû: [*kırdırğaş böceği*] Makaslı böcek, bağkesen [KAYMA s.387].

ğısğış ~ gısgış: Danaburnu; bitkilerin kökünü kesen parazit bir hayvan böcek. [Ank.Söz. s.120:Bey. ŞEN.; OYA 346].

gısır ~ ğısır: Kısır, doğurmayan hayvan; o yıl doğum yapmamış hayvan [EİA s.138; AKD 392].

gısrak ~ ğısrak ~ gısrak ~ gısr'ak ~ gısrak ~ gısrak ~ ğısrak: Kısarak [ADÜM-I 174; GA s.334; AKAY s.496; TNH; MKK, AİAD 245:V.; EYA 417; SİYA s.620].

gıstırğaç: Yengeç [ANYuk.].

ğışlıñ keklik: Yuvası tilki veya insan tarafından bozulduğu için diğer dişi kekliklere göre geç yuva yapıp yavrularını diğer dişilerden sonra çıkartan bu yüzden yaz mevsimini geçirdiği bölgede kalıp, göç etmeyen dişi keklik [El.Av. s.94:Kov.].

gıtır gıtır: Zayıf hayvan, hediye olarak verilen hayvan [MDK.s.407; SMY s.418:B64/27].

gıķgırık: Arıkıran kuşu [EYAD 233].

ğiv donuzu: Sese gelen domuz [ADOSA s.472].

ğızan: Dişisini isteyen erkek kedi, erkek köpek [KYAS s.113:Kırş.,Kmn.].

gızık: Saksağan [Doğa].

gızıl guş: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

ğızzıl ğurt: Kızıl kurt [EA 120].

giçi: Keçi [BİA s.320].

gidak ~ gidek ~ gidik: Keçi yavrusu [SİYA s.620; Trb.]. *bk. gıdık vd.*

gilgil deve: Erkek deve [GA s.334].

gilgil: Dere kenarında toplu halde yaşayan küçük böcek [SİYA s.620].

gili: Buzağı [Güm. s.167:Torul].

gircik: Küçük ağaç parçaları [SİYA s.620].

girgin: Şubat ayında azan erkek deve [KYAS s.114:Kırş.].

girida balığı²⁰⁹: Uskumruya benzeyen kılçıklı tatlı su balığı [*Gobene Auxis thazard*; *Auxis bisus*; *Epinephelus aeneus*] [TBAd. s.120: Söz 8; AC80; Ant.].
krş. lahoz

girinci: Bir yaşından altı yaşına kadar olan erkek yoz deve [ADÜM-I 174 Ay.].

girpi: Kirpi [ANYuk.] *krş. kirpi*

gocaoğlan: Ayı [SİYA s.620].

gocen: Tavşan yavrusu [AKAY s.497].

gocih ~ gocik ~ gocuk: Yeni doğmuş manda yavrusu [EA 119; EAF s.55; DİAT 252: Er.].

goç ~ ğoç: Koç [EMİYA s.639; ADÜM-I 175 Bur.; SİTİAT s.237:Siv.; ETAS, KYAS s.114:Kılıçlı k.; KYA s.478; AA 137:19/19; SİYA s.620; AİAD 245:Ter.,Ah.,V.; DİAT 252: Er.]. *krş. goş*

ğoçluk: Koyunlara koçluk edecek koç [ETAS].

goçmar: Büyük kertenkele [TYHK s.428].

goçs'ak: Koç isteyen koyun [GA s.341].

godak ~ ğodağ ~ godah ~ ğoduğ ~ goduk: Eşek yavrusu, sığa [SİYA s.622; Çaycuma; AKD 392; Kas. s.453].

godah: Beygir yavrusu [AAT 225:Kas.].

ğodek ~ ğodelek: Kuyruksuz tavuk veya horoz [KAYMA s.389]. *bkz. Götlez*

ğóden: Kurbağa [AA137].

²⁰⁹ “İlkbaharda avlanan, orta büyüklükte yerli bir balıktır. Ege ve özellikle Akdeniz’de yaygın bulunan, boyları 1 metre olabilen bir hani türüdür. Fazla derinlere gitmeden kayalık, taşlık veya çakıllı alanlarda yaşar. Oldukça yırtıcı, etçil bir balıktır. Akdeniz’in eti çok lezzetli, şöhretli balıklarındandır. Ancak ekonomik değeri bölgeseldir.” [TBAd. s.120: Söz 8; AC80; Ant.].

godik ~ ğudih ~ ğudik ~ guduk [l] ~ gudiyy ~ gudiyyh: Köpek yavrusu [Trb.; EA 120; Erz. M.; EYA 418; Erz.Mer. s.187; Güm. s.168; EŞF s.314; DİAT 253: Er.; EİA s.146].

goerçin ~ ğoerçin ~ gogarçin ~ govecin ~ govercin ~ góvercin ~ göerçin ~ gögarçin ~ gögercin ~ gögerçin ~ göğerçin ~ göğerçin ~ görgerçin ~ gövencir ~ gövercin ~ ğövercin ~ göverçin ~ göwerçin ~ guvercin ~ guverçin ~ ğurverçin ~ güvencir ~ güvercin ~ güyerçin ~ góvercin ~ guvarcin ~ güyerçin: Hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu sık tüylü, birçok evcilleşmiş türleri bulunan yemle beslenen kuş; *güvercin* [SİTİAT s.238:Tok.; KYAS s.115:Mucur; ARDER s.262; UKA s.228; SİTİAT s.241:Siv.; EA 120; EYAD 234; AİAD 250:Ah.; EİA s.144; KBAYA 191; EAF s.56; EYSV s.92; Muş s.252; GİAT 286:Tun.; Doğa; AAT 227:Kas.; AİAD 246:Saf.; Siv.; SİTİAT s.230; KYAS s.124:Kırş.; AAT 229:Çor.; OAAD 242:Yoz.; AAT 230:Kas.; Div.; SİTİAT s.241; KYA 248:17/38; AİAD 250:M.; Bil. s.873; KAYMA s.391; TYA s.113; EMİYA s.679; At.; DTYA 66; AİAD 251:Ter.; Kas.s.450; Nev.; SİMA s.284:29.65; AAT 229: Çor.] *krş. küvercin*

gofli: Sülük, salyangoz [OYA 346].

gogarina: Bir kuş adı [KİAT 324:Akç.].

gogavan: Büyük karasinek [EYSV s.90].

ğoğori: Baykuş [Rz.].

gogorina: Su tavuğu [*Yun. haharinos*]-[Trb.].

gogurcuk: Kertenkele [SİYA s.622].

goğel: Yeşilbaş [ördek] [Doğa]. *krş. gövel vd.*

goğles: Genç köpek [AKAY s.497].

Gokkoro: Salyangoz [Güm.,s.167:Kelkit].

ğolan ~ ğolon: Kolan [AA 137; NDSK s. 48].

ğolbez ~ gólbez ~ golbez ~ govlez ~ göğlez ~ gövlez: Köpek yavrusu [Kas.s.453: *ğolbez*; Çorc.:*golbez*; AAT 227: Kas.: *govlez*; Kar.Eflani; At.; Ank.Söz. s.128:Güd., Bey. ŞEN.: *gövlez*; Ank.Söz. s.125:Bağviran-Kız., Bey. ŞEN., Dastarlı-Ayş., Pol.:*göğlez*; Kas.s.449: *gólbez*]. krş. *gālez ~ göbel*

gollik: Kuyruksuz ya da kısa kuyruklu hayvan [*özellikle eşek için kullanılan bir isim*] [EYSV s.91; HA s.142; EAF s.55].

gollo [I]: Boynuzsuz keçi, koyun vs. hayvan [HA s.142].

gollo [II]: Büyük köpek [EYSV s.91].

golluk [I]: Büyüyemeyen kısa ve bodur kalan hayvan [SİYA s.622].

gollük [II]: Eşek [SİYA s.622].

gongak: Bir çeşit büyük tavuk ya da horoz. [Ank.Söz. s.123:Keşanuz-Ank.].

gongalak : Kelebek [Çaycuma].

gonguluk: Baykuş [Doğa].

gongur: İhtiyar işe yaramaz hayvan [SİYA s.622].

gopek: Köpek [AAT 226: Çor.; ADÜM-II 159: Çor.]. krş. *köpek vd.*

gopey: Av köpeği, tazı [AKAY s.497].

ğorko: Kaya balığı [RİA 318].

gorlengöp: Gübreli ve nemli yerlerde yaşayan kanatlı bir böcek [SİYA s.622].

gorpe bıza: Yeni doğmuş buzağı [KPKSİN].

gorpe: Kuzu [Suçatı]. krş. *görpe*

gosgok: İbibik [Doğa].

gosi ~ gosi ~ gosu: Kuluçka dönemindeki tavuk; kuluçkaya yatmış tavuk [Trb.; Trb.Vak].

gosva: Bir kuş cinsi, karatavuk [Trb.].

ğoş ~ goş: Koç [EİA s.143; Erz. M.; KBAYA 193, ADÜM-II 159:Kon., Çor.; AİAD 246:Esk.; DİAT 252: Kar. SİTİAT s.242:Siv.].*krş. goç*

goşañ: Sağılmak için uzunca bir iple karşılıklı olarak bağlanmış keçi veya koyunlar [Ber. s.98].

ğotğot böcũ: [*<ğöt gõt böceğĩ*] Karınca aslanı [KAYMA s.391].

ğotü biyaz: [*<ğötü beyaz*] Kuyruksallayan kuşu [KAYMA s.391].

ğotüğara: [*<ğötü kara*] Kuyruk tarafı siyah, yabani ördek [KAYMA s.391].

govit: Kaya balığı [Trb.].

goyan [I]: Koyun [ADÜM-I 176:Bur.].

goyen [II]: Kan emici bir sinek türü [Siv.2].

goyin ~ goyin ~ ğoyin ~ ğoyu ~ ğoyun ~ goyun ~ ğoyun: Koyun [AMA s.309:29,20; EİA s.144; Muş s.253; Bil. s. 896; AA 138; ANYuk.; SİTİAT s.238:Ter.; ETAS; TYA s.107; Çay s.279; EMİYA s.643; MTA s.197; And.Ağıt.; KYAS s.118:Kırş.; UİA 379; Bil. s.884; Bil. s.896; Din.Ev. s.508; EİA s.144; GBA 112; Güm. s.154; AAT 227: Kas.; ADÜM-II, 159: Çor., Koy.; GİAT 284: Um.; KİAT 324:Or.,Gir.; OAAD 241:Um.; Seben s.232; ADÜM-II 160: Kay.; DİAT 256: Tm.; AAT 232: Kas., Çor., Çan., Ams.; ADÜM-I 179 Af.-Az].

ğozalık: Koyun [131/82] [TYA s.107].

gozeleng: Salyangoz [MİLA s.401].

göbel: Köpek yavrusu [SİYA s.624]. *krş. golbez vd.*

göbelek: [2] Gece kelebeği [HDP].

göbez: Lahime yavrusu; enik [Ank.Söz. s.124:Ank.]

göcen: 1. Tavşan yavrusu [Big. s.115; Kar.Eflani; Koca.; Köş.; EYSV s.92; Ank.Söz. s.124: Karataş-Çub., Bey. ŞEN., Çanılı-Ayş., Güd., Bey., Nal., Etimesgut-Ank.]; 2.Tavşan, kedi, domuz yavrusu [DGİHF s..351].

göde balığı: Yassı ve iri tatlı su balığı [SİYA s.622].

göde: Etli bir kuş [UİA 379].

gödek ~ gotez: 1. Kuyruksuz hayvan; 2. Kuyruksuz kümes hayvanı; 3. Tavuk [KYAS s.102:Kırş., Köşker k.; SİYA s.624; Siv.2].

göden ~ göden: Kurbağa [SİYA s.624; OYA 346; KIAT 326:Or.; Bozat].

göggeçemen: Çıyan, bir tür zehirli böcek [Erz.Mer. s.187].

gögüs ~ göğüş ~ göğüş: Zehirli, büyük, yeşil kertenkele [HA s.142; Siv.2; SİYA s.624]. *krş. gök yeşil ~ gök geçemen ~ göğ ~ göğşen*

gög: Zehirli, büyük, yeşil kertenkele [SİYA s.624]. *krş. gök yeşil ~ gök geçemen ~ göğşen ~ göğüş*

gögdelen: Domates vb. sebzeleri delen zararlı bir böcek [KYAS s.118:Ulupınar].

göğel: Hafif grimsi tonda olan koyun ya da keçi [AKAY s.497].

göğez: Mavimtırak renkli keçi ya da koyun [Ber. s.98].

göğgöğşen: Yeşil renkli kertenkele [SİYA s.624].

göğleme ~ göğeleme ~ göğüleme: Keçi yavrusu [SİYA s.624].

göğşen: Zehirli, yeşil bir tür kertenkele [SİYA s.624]. *krş. gök yeşil ~ gök geçemen ~ göğ ~ göğüş vd.*

gök ardıc kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Monticola solitarius*, *Motacillidae*]-[Kuş].

gök geçemen ~ gök keçemen: Zehirli, yeşil bir tür kertenkele [SİYA s.624].

krş. gök yeşil ~ göğ ~ göğşen ~ göğüs vd.

gök güven: Kukumav kuşu [Doğa]. *krş. guggu mavak vd.*

gök oğlah: Bir kuş türü [SİTİAT s.241:Div.].

gökçe [I]: İri ve mavi renkli av kuşu [EDSK-II s.258:Hvs. Osmanlı K.].

gökçe [II]: Mavi renkli karga [SİYA s.624].

gökçe balığı: Beyşehir gölünde yetişen, *sazangiller* familyasından, soyu tükenmekte olan, oldukça meraklı, kendini diğer balıklardan üstün gören bir yapıya sahip eti oldukça lezzetli bir balık türü [TBAAd. s.120].

gökçe delice: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Circus cyaneus Accipitridae*]-[Kuş]. *krş. gökçe tuygun*

gökçe güvercin: *Güvercingillerden* [*Columba oenas, Columbidae*] bir tür kuş [Kuş].

gökçe karga: Ebabil [Doğa].

gökçe pilav: Baykuş [Doğa].

gökçe tuygun: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Circus cyaneus Accipitridae*]-[Kuş]. *krş. gökçe delice*

gökdoğan: *Doğangillerden* bir tür kuş [*Falco peregrinus, Falconidae*]-[Kuş]. *krş. bayağı doğan*

gökgerdan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Luscinia svecica, Muscicapidae*]-[Kuş].

gökköçemen: Çiyan [TYA s.108].

gökkuzgun: *Gökkuzgunugillerden* bir tür kuş [*Coracias garrulus, Coraciidae*]-[Kuş].

gök nar ağaçkakanı: Ağaçkakangillerden bir tür kuş [*Dendrocopos majör*, *Picidae*]-[Kuş].

gök nar kargası: Kargagillerden bir tür kuş [*Nucifraga caryocatactes* *Corvidae*]-[Kuş].

gökoğlak: *Gıragıra* da denilen mavi renkli bir göçmen kuş [TÇDSK s.40; Doğa] *krş. gıragıra*

göksüz: Köstebek, gözsüz tarla faresi [EYSV s.93; SİYA s.624; MİLA s.402:96/2]. *krş. gössüz vd.*

gökyeşil: Zehirli, büyük, yeşil kertenkele [SİYA s.624; AlAD 250:Düz.; Çaycuma; Ank.Söz. s.125:Nal.] *krş. göğ ~ göğşen ~ göğüş ~ gök geçemen*

göllik: Buzağı [EAF s.56]. *krş. gölük ~ göllük*

göllük [II]: Kısa boylu öküz [SİYA s.624].

gölü ~ gülü: Hindi [Ank.Söz. s.126,131: Ank. ve köyleri, Ank.ERD., Kız.BAL.].

gölük [I] ~ gölük ~ göllük [I]: 1. At, eşek, beygir vb. yük taşıyan hayvan [Ank.Söz. s.126:Güd., Çanıllı-Ayş., Pazar-Kız., Üçem-Bâl.; Koca.; KİAT 326:Gir.; MİLA s.402:56/65; GA s.355; ADÜM-I176 Ay., Uş., SİYA s.624]; 2. Hayvan sürüsü [Gör.Çat.] 2. Eşek, dişi eşek [Tok-Ay.; Ban s.170; Bah. 144; DİAT 254: Er.; SİYA s.624, ADÜM-I 176: Ay., Uş.]; 3. Kısarak, yaşlı kısarak [DSİ s.191:Krm./Kızıllarağini-Silifke/İç., Örenköy-Karaisalı/Ad.]; 4. At; dişi at [FHKA 329; Köş.]. *krş. göllik ~ göllük*

gölük [II]: Boynuzsuz keçi [KYAS s.119:Kırş.]. *krş. göllik ~ göllük*

gölük [III]: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa]. *krş. göllik ~ göllük*

gölük [IV]: Tay; at yavrusu [TYHK s.429; EYADSK s.96]. *krş. göllik ~ göllük*

gömbek: Boynuzsuz öküz ya da keçi [SİYA s.624].

gömüş: Camız, malak [EYSV s.93].

gönç: Koyun [AİAD- Esk.Düz.Abd., 212: Esk.].

göösünsarı kuşu: Göğsü sarı olan bir kuş [HDP].

göregöçen: Serçe tutan bir çeşit kuş [SİYA s.624].

görpe: 1. Yeni doğmuş keçi yavrusu [TYHK s.429; Gazi. s.215; SİYA s.624];
2. Buzağı [ADOSA s.473]. *krş. gorpe*

görrük: Küçük kulaklı hayvan [KYAS s.120:Kırş.]. *krş. görük*

görük: At, eşek, beygir vb. yük taşıyan ve binilen hayvan [Ank.Söz. s.127: Şabanözü-Pol.]. *krş. görrük*

görüt: Bir yaşında erkek oğlak [SİYA s.624].

gössüz ~ gözsüz: 1. Köstebek [Erz.Mer. s.187; EYA 418; MİLA s.403; EYSV s.94]; 2. Yer sıçanı, tarla faresi [EYSV s.94]. *krş. göksüz*

göşen: Büyükbaş hayvanları ısırarak bir cins sinek [Bar. s.280].

göt'lez: [<göt'lez] Kuyruğu yolunmuş tavuk veya kuş [KAYMA s.391]. *bkz. godek ~ godelek*

göv gazı ~ göv kazı: Turna [Doğa].

göva ~ göve ~ guve ~ güve: Tahtakurusu [Gör.Çat.; Din.Ev. s.508, 509].

gövel ~ guvel ~ güvel: Yeşil başlı ördek [Ank.Söz. s.127:Hisarlıkaya-Pol.; Doğa; OAAD 242:Kır.; SİYA s.628; And.Ağıt].

göven: Güven, sığır sineği [DGİHF s..351].

göy geçemen: Yeşil ve büyük bir çeşit kertenkele [Al.; SİYA s.626].

göyış: Kertenkele [MKK].

granyoz balığı: Sariağız balığı [*Atherina boyeri*]-[TBAAd. s.120:AC23;İst.;İz.].

gri balıkçıl: Leyleksilerden; balıkçılğillerden [*Ardea cinerea*, *Ciconiiformes Ardeidae*] bir tür kuş Doğa [Kuş].

gri başlı kiraz kuşu [*Emberiza striolata*]: Kiraz kuşugillerden bir kuş [Kuş].

gri doğan: Gri renkli bir doğan türü [Doğa].

gudiba: Köpek yavrusu [Trb.]. *krş. kutavi*

gudik [II]: Bir cins sinek [EAF s.56].

gudime: Çocuk dilinde inek [Trb.].

gudukdena ~ guduktera: Ağaçkakan türü bir kuş; Maçka'da ağaçkakan [Doğa; Trb.].

gug guş: Baykuş [Doğa]. *krş. guggu kuşu*

guggu [kuşu]: Baykuş [Doğa; OAAD 241:Bünyan]. *krş. gug guş*

guggu mavak ~ gugu mavık ~ gugu mavuk ~ gukkumavuk ~ ğuğğuvav ~ gükümavk: Baykuş [Doğa:Ant.; Gazi.s.216; Aks. II-301; TYHK s.429].

gugo: Guguk, öten kuş, horoz [Trb.].

gugucuk: Kumru [Doğa].

guguftu: Kumru [Doğa].

guguğuççuk Kumru [Doğa:Edr.].

guguk ~ ğuğğuk: 1.Kuğu kuşu [SİYA s.626].; 2.Çavuş kuşu [SİYA s.626]. 3. Kumru [OYA 347; TYA s.110; TNH; Dur.]. *krş. guggu ~ gugukçuk vd. ~ guk guk kuşu ~ gukgugu kuşu*

gugukçuk ~ gugusku ~ guguşçuk ~ guguşçuk: Kumru [Doğa]. *krş. guggu ~ guguk ~ guk guk kuşu ~ gukgugu kuşu*

gugute: Güvercin [Doğa].

guguvaga: Baykuş [Trb.].

guk guk kuşu: Guguk [Doğa]. *krş. guggu ~ guguk ~ gugukçuk vd. ~ gukgugu kuşu*

ğukğugu guşu: Guguk kuşu [ADOSA s.473]. *krş. guggu ~ guguk ~ gugukçuk vd. ~ guk guk kuşu*

gula: Yakasında kırmızı lekeler bulunan hayvan. [KİAT 324:Tr.].

ğulbağa ~ gulbağa: Kurbağa [KBAYA 193; EYSV s.95]. *krş. gurba vd.*

guldur: Kumru [Doğa].

ğulek: Hindi [KYA 248:Küt.].

gulk ~ gülk: Cıvıvli tavuk kuluçkaya yatan tavuk [Yuk.; SİYA s.626; Or.-Ay Bozat]. *krş. guruh ~ gurk*

gulū ~ gulu ~ ğulū ~ gulū: Hindi [UİA 380; Ank.Söz. s.129:Ank.; Ban s.170; Ank.Söz. s.129:Bey. ŞEN., Hasanoğlan-Elm.]. *krş. guluk*

gulu guş / guşu: Baykuş [Doğa].

gulum ~ gulun ~ ğulun: 1.Kulun; 0-6 aylık at yavrusu; bir yaşına kadar olan at yavrusu [ADÜM-I 177:Sok.; Köş.; EAF s.56; GA s.365; SMY s.420; EİA s.147; AA 138:10/32; Ank.Söz. s.129:Ank.; GİAT 284:Mar.; SİYA s.626].; 2. At ve eşek yavrusu [SİYA s.626; KYAS s.122:Mucur].

ğuluḳ ~ ğulūḳ: Hindi [Bil. s. 885, 896]. *krş. gulu vd.*

gulüg: Kuluçkada yatan tavuk [AKAY s.498]. *krş. gulk vd. ~ gurk vd.*

ğum keklik: Kum renginde, büyüklük bakımından normal kekliğin yarısı büyüklüğünde, ayakları ve gagası sarımsı olan keklik [El.Av. s.95:Keb.].

gumlacı: Gebe at ve ya eşek [AKAY s.498]. *krş. gunlayıcı ~ gunnacı*

gumra ~ ğumru ~ gumura: Kumru [Doğa; MTA s.197].

ğumza: Genellikle lahana yapraklarını yiyen bir tırtıl [ARDER s.264].

gundik: Kuyruksuz, kuyruğu kesik hayvan [SİYA s.626].

ğundo ~ gundo: Baykuş [EYAD 234; EYSV s.95].

gunlayıcı: Gebe hayvan [EYSV s.95]. *krş. gumlacı ~ gunnacı*

gunna: Kedi, köpek yavrusu. [Ank.Söz. s.129:Bey. ŞEN.]

gunnacı: Doğum yapacak eşek, at [Kar.Eflani; SİYA s.626; Ank.Söz. s.129:Demirtaş, Çanılı-Ayş.; AAT 228; Mal.-Ak.; Siv.2]. *krş. gumlacı ~ gunlayıcı*

gupay: Av köpeği [Ank.Söz. s.129:Bey.ŞEN., Çanılı-Ayş.].

gurä: Kancık at yavrusu [ADÜM-I 177:Af.-Az.].

gurb'ä ~ gurba ~ gurbä ~ gurbà ~ gurbaa ~ gurbağa ~gurbaha: Kurbağa [GA s.367; DGİHF s.352; AİAD 248:Saf.; HDP; Siv.Ala.; SİYA s.626; ADÜM-I 177 Bal.; GİAT, 285: Tun., El.; AİAD 248:Esk.; Çaycuma].

ğurbācık: Kurbağacık [ETAS].

gurban <Ar.: Kurban; dinin buyruğunu ya da bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan [SİYA s.626].

ğurd ~ gurd ~ gurt ~ ğurt: Kurt [ETAS; KYAS s.123:Kırş.; EİA s.148; Muş s.253; ADÜM-I 177 Af.; SİTİAT s.239:Siv.,Tok.; ETAS; TYA s.110; AA 139; Bil. s. 897; DGİHF s.352; Dört. s.375; EYSV s.96; İsce. s.299; UİA 380; AAT 228. Kas.; AİAD 248:Ter.,V.; GİAT, 285:Um.; KİAT 325:Or.,Gir.; OAAD 242:Um.; SİTİAT s.242 Tok.].

gurdaga: Yaralı, uyuz hayvan [MİLA s.403:115/90;At.].

ğurdel ~ gurdek: Suda yaşayan ve solucana benzeyen kurtçuk [Art.Bö.:Ard.].

gurgurik [I]: Kurbağa [EYSV s.96].

gurgurik [II]: Solucana benzeyen, gece “*gurgur*” diye ses çıkaran bir böcek [HA s.143].

gurh ~ gurk ~ ğurĥ ~ ğurķ ~ gürk²¹⁰: Kuluçkaya yatmış tavuk [Koca.; HDP; GA s.368; Fel. s.38; Dar.; Mal.-Ak.; Siv.Ala.; Gazi. s.216; Suçatı, KYAS s.123:Kırş.,Köşker k.,Mucur; DİAT 253: Ter.; Ank.Söz. s.133:Kız. BAL.; At.; SİYA s.628].

guris: Kulağı küçük olan koyun ya da kuzu [EYSV s.96].

gurka: Kurbağa [Ank.Söz. s.130:Hasanoğlan-Elm.] *krş. gurba vd.*

gurrik: Eşegin küçüğü [Ad. 314].

gurtcul ~ ğurtçul: kutra saldıрмаğı seven köpek [EA120; EİA s.149].

gurti: Kartal [Doğa].

guruk ~ gurük: Küçük kulaklı keçi, koyun [SİYA s.626; Siv.2].

guruv: Sığır [AİAD- Esk.Düz.Abd., 211: Düz.].

gurvağa: Kurbağa. [AİAD 248:Ter.] *krş. gurba vd.*

guş ~ ğuş: Kuş [ADÜM-I 177:Tur.; ETAS; SİTİAT s.239:Tok.,Siv.,Ter.; KYAS s.123:Kırş., H.Hasanlı k.; UİA 380; AA s.224; DĞİHF s.353; Dört. s.377; EİA s.149; EYSV s.96; İsce. s.299; OYA 347:32/6; AA 139:6/24; AAT 229:Çor.,Ams.,Kas.; AİAD 248:Um.; GİAT 285:Um.; KİAT 325:Tr.,Or.,Gir.].

ġuttulu ~ guttulu: Köpek yavrusu [KYAS s.124:Köşker k.; SİYA s.628].

guyrölü ~ guyrü öyle ~ guyruğölü ~ guyruölü: Akrep [Aks. I-s.240; Nev.; AKAY s.498; TYHK s.429; Ank.Söz. s.130:Bey.ŞEN.].

guyrul: Kuyruğunun ucu beyaz olan inek, öküz ve emsali [KİAT 325:Gir.].

ġuyun: Koyun [ETAS]. *krş. goyun vd.*

²¹⁰ “Belirli bir süre yumurtlayan cins tavuklar. Kuluçkada yatma isteği hisseder. Devamlı yatarak gürk olduğunu belirtir. Takriben 20 adet yumurta üzerinde 21 gün yatarak yavru çıkarır.” [Ank.Söz. s.133].

guzgun: Kuzgun, yırtıcı bir kuş, leş yiyen kara karga [ADÜM-I 177 Tir.; Doğa; EİA s.149; SİYA s.628; Siv.2; FA- 32/5; FHKA 330].

ğuzî ~ guzi ~ guzu ~ ğuzu ~ guzzi: Kuzu [ETAS; EİA s.149; DİAT 253:Ay.; ANYuk.; ETAS; EMİYA s.648; KBAYA 194; KYAS s.124:Kırş.; UİA 380; Dört. s.378; EYSV s.98; Kas. s.454; AA s.224; AAT 229:Kas.,Çor.; ADÜM-II 160:Çor.; GİAT 285: Mal.; OAAD 243; And.Ağıt.; ADÜM-I 179 Kon.; DİAT 256: Tm.].

guzlacı ~ ğuzlaçı ~ guzulacı: Doğuracak hayvan [MİLA s.404:134/16; Kar.Eflani; Mal.-Ak.; GA s.373; EYA 418:2.11.4; Erz.Mer. s.188; HDP; EYSV s.98; HA s.143; AKAY s.498]. *krş. gumlacı ~ gunlayıcı ~ gunnacı*

guzul gurt: *bk. kızıl kurt* [GA s.374].

ğuzuluğ ~ guzuluğ: Otlığa kuzu sürüsü [EİA s.150; EA 120].

gücüg at: Kuyruğu kısa at [KYA s.480; KYAS s.124:Kırş.].

gücüğen: Kartal [Doğa].

gücük: Kuyruksuz, kuyruğu kesik hayvan [SİYA s.628].

güdü: 1. Kırdan güdülen davar, hayvan sürüsü [KYAS s.125:Kırş.; KYA s.480]; 2. Öküz sürüsü [Fel. s.38].

güdük: Kuyruksuz koyun. [AAT 229: Kas.].

gügük: Ağaçkakan türü bir kuş; baykuş; ibibik kuğu [Doğa]. *krş gug kuşu ~ guguk vd.*

gük güven: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

gül kuşu: Bülbül [Doğa].

gülen sumru: *Sumrugiller* bir tür kuş [*Gelochelidon nilotica*, *Sternidae*]-[Kuş].

gülük [I]: Cıvıvli tavuk [Şab.]. *krş. gulk ~ gurk vd.*

g l k [II]: Hindi [KYA s.480:Ort.]. *kr . gul  vd.*

gümrük: Küçük kulaklı koyun, keçi [S YA s.628].

gümüş martı: *Martigillerden* bir tür ku  [Larus michahellis, Laridae] Doğa [Ku ].

gümüş ya murcun: *Ya murcungillerden* bir tür ku  [Pluvialis squatarola, Charadriidae]-[Ku ].

g m  l  yılan balığı: Yılan balık, [Anguilla anguilla, l'anguille-argent e Fr.]-[TBAAd. s.120:AC153].

gün: G ne  balığı [Coris Julis, Julis gfofrecfı]-[TBAAd. s.120:Söz.8; AC52;İst.].

g ndek: Kuyruksuz tavuk [S YA s.628].

g nd k: Sıpa, eşek yavrusu [S YA s.628]. *kr . g r *

güneş balığı: Gün balığı [Julis vulgaris, Coris julis]-[TBAAd. s.120:Söz.8].

g pb k: İbibik [Doğa].

göre [I]: Bir ya ından    ya ına kadar olan taylara verilen ad [Ank.Söz. s.132:Pol., Bey., Nal.,  anılı-Ay .; At.].

göre [II]:  iftle mek isteyen kısarak, dişi eşek [KYAS s.126:Kmn.; S YA s.628].

g rez: Hindi [Çaycuma].

gürleyik: Serçe [Doğa].

g r : Sıpa, eşek yavrusu [S YA s.628]. *kr . g nd k*

g r k [I]: Küçük kulaklı koyun, keçi, kuzu [S YA s.628]. *kr . g r s*

g r k [II]: Yumurta üzerinde yatan tavuk [At.].

g r lb c : İpek böceği [S YA s.628].

gürüs: Küçük kulaklı koyun, keçi, kuzu [SİYA s.628]. *krş. gürük*

güvenek: Bir tür iri sinek [Gör.Çat.; Yuk.].

güvercina: Bir inek adı [Trb.].

güveyin: Böğelek sineği [Ank.Söz. s.133:Şabanözü-Pol.].

güzel keklik: Elazığ yöresinde görülen keklik çeşidi [El.Av. s.99].

ğunza: Genellikle lahana yapraklarını yiyen bir tırtıl türü [Art.Bö.:Art.,Şav.Arpalı k.].

- H -

hacatam: İpek böceğinin bir türü [Bil. s.898].

hachacık [I]: Baykuş [Doğa].

hachacık [II]: Kırlangıç [Doğa].

hacı léyley: Leylek [DİAT 256:Ter.].

hacı murat [I]: Baykuş [Doğa].

hacı murat [II]: Kırlangıç [Doğa].

hacika: Sarı tüylü, ufak cüsseli bir kuş [Rz.].

hacirrücir: Kırlangıç [Doğa].

hacuş: Baykuş [KPKSİN].

haçaport: Yengeç [EYSV s.101].

hadım dävä²¹¹: İğdiş edilmiş herhangi bir erkek deve [ADÜM-I180: Ay.-Sök.].

hahor ~ hahore: Baykuş [Doğa].

²¹¹ “Bilhassa *tulü* ile *yoz deve* iğdiş edilir. Umumiyetle hadım deve çok ağır yükler altına girer ve bu bakımdan kıymetli sayılır.” [ADÜM-I180: Ay.-Sök.].

hak kuşu: İshakkuşu [Doğa].

hak: Çobanların kırkta bir olarak aldıkları koyun [Ber. s.99].

hakına: Dişi keçinin yavrulamamış olanına verilen ad [And.Ağıt].

halep: Bir tür inek cinsi [KPKSİN].

halkalı cılıbit: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius hiaticula*, *Charadriidae*]-[Doğa; Kuş]. *krş. kolyeli büyük yağmurcunu*

halkalı küçük cılıbit: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Charadrius dubius*, *Charadriidae*]-[Kuş]. *krş. kolyeli küçük yağmurcunu ~ halkalı sinekkapan*

halkalı sinekkapan: Sinekkapangillerden bir tür kuş [*Ficedula albicollis*, *Muscicapidae*] [Kuş; Doğa]. *krş. kolyeli sinekkapan*

halkalı: Üveyik kuşundan büyük, boynu beyaz bir çeşit kuş [Ank.Söz. s.134:Ayş].

hamsi kuşu: Martı [Doğa].

hamsi: Hamsi balığı [*Engraulis enehi asicholus*, *hani Serranellus cabrilla*] [TBAAd. s.120:İst.,İz.,Tr.;Söz.8; AC11,31].

hanımcık: Saka kuşu [Doğa].

hpsi: Hamsi balığı [Rz.; RİA 320].

hârgilâ hayvan: Yılkı ve umumiyetle başıboş hayvan [ADÜM-I 181:Sok.].

harık: Deve [SİYA s.630].

harın: 1. Huysuz, çılgın at [GA s.391]; 2. Tembelliğe alışmış, güçsüzleşmiş hayvan [ADOSA s.474].

harman horozu: 1. Güvercin büyüklüğünde, ibikli ve siyah-beyaz renkli göçmen kuşu [EDSK-II s.258:K.şn. Yerlisu K.; Doğa]; 2. Ökse ardıcı türü bir kuş [Doğa:Çnk.].

hart kakan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

hartık: Deve yavrusu [EAF s.58].

hartlagan ~ hartlağan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

hasbirkolina: Ak kuyruksallayan türü bir kuş [Doğa:İz.].

haskefal: Eti çürük, beyaz, sık pullu bir tür Hindistan balığı [*Mugil cephalus* Hasse-Kefal, *Hatıara dur. Holocntrum rubrum*]-[TBAAd. s.121: İst., Söz. 8; AC16; Pr.; Fırat n.].

hatuncuk [I]: Saka kuşu [Doğa].

hatuncuḡ [II]: Sincap [AA 140].

havuç: Hayvanlarda bulunan kurt [SİYA s.632].

hayanı: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

haydar: Eşek [AAT- Kal. 192:Bur.].

hayeci: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

hayırlı kuş ~ hayill ūş: Baykuş [Doğa; SİYA s.632; KAYMA s.421:hayill ūş].

hayvā ~ hayvan ~ hāyvan ~ ḡayvan ~ heyvan ~ hēyvan: Hayvan [Bil. s. 900; DA 159; UKA s.232; ETAS; EMİYA s.687; EA 121; GA s.398; EİA s.160; SMY s.421; SİTİAT s.244:Div.; EİA s.169; AAT 233:Kas.; AİAD 252:V.; DİAT 257: Ter.; GİAT 288: El.].

hazar martısı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus cachinnans, Laridae*]-[Kuş].

hazar sumrusu: *Sumrugiller* bir tür kuş [*Sterna caspia, Sternidae*] [Doğa; Kuş].

hecci: Leylek [Doğa].

hehecik: Kırlangıç [SİMA s.285:18.20].

hecın: Bir deve cinsi [ADOSA s.474].

heire ~ hēre: Sincap [KEPİYA s.408].

hek: Domuz [TYHK s.430].

hel ~ hele: Kartal [Doğa].

heletüne: Bildırcın [Doğa].

helhel [I]: Çaylak [Doğa].

helhel [II]: Kartal [Doğa].

helikopter: Yusufçuk sineği [Şab.].

helvacı: Çulluk [Doğa].

herek kuyruğu: Kamçı şeklinde olan koyun türü [Tok-Ay.].

herek: 1. Kıvırcık koyun; 2. [gıcık koyun] Kuyruksuz koyun [SİYA s.634; TYA s.119].

hergele: Büyükbaş hayvan sürüsü [ADOSA s.474; AAT 234:Kas.].

herik: Piliç [Dur.].

heuglin martısı: *Martigillerden* bir tür kuş [*Larus heuglini*, *Laridae*]-[Kuş].

hevdeş <Ar.: Deve [EİA s.168].

hilez: Salyangoz [Mal.-Ak.].

hına davarı: Kına için verilen keçi [Din.Ev. s.506].

hınnık: Tavşan yavrusu [El.Av. s.100:Bas.].

hınzır: Domuz [Âş.2].

hıra: Zayıf ve çelimsiz koyun [Ber. s.100].

hırhır: Kartal [Doğa].

hızan ~ **hızan**: Çiftleşmek için erkek arayan dişi köpek [GA s.408; EYSV s.111; HA s.146].

hibibik: İbibik [Doğa]. *krş. ibibik vd.*

hibrid <Lat. *hybrid*: İki farklı türün çiftleşmesi sonucu ortaya çıkan akvaryum balığı [Akv.].

hiçin²¹²: Arabistan'dan gelme bir deve cinsi [ADÜM-I182.Ay.-Sok.].

hilez: Kertenkele [SİYA s.634].

hilhili: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

hinci: *bk. hindi* [Din.Ev. s.510].

hindi <Ar.: Hindi [DA 159; At.].

hinikli it: Sümüklü köpek [Bah. 145].

hint gökkuzgunu: *Gökkuzgunugillerden* bir tür kuş [*Coracias benghalensis*, *Coraciidae*]-[Kuş].

hipop: İbibik [Doğa]. *krş. hibibik ~ hophop ~ hübbuk vd. ~ ibabab ~ ibobob ~ ibibik vd.*

hlio: Sincap [Trb.].

hobu: Akbaba [SİYA s.636].

hoddik: Deve yavrusu [EAF s.63].

hogeç: İki yaşından büyük koç. Öveç, iki yaşına girmiş koyun [ARDER s.267]. *krş. ogeç ~ ögeç*

hohol: Toz, göze kaçan küçük böcek [Trb.].

hohor [I]: Akbaba [Doğa].

²¹² “Hem erkeği hem dişisi aynı adı alır. Yüke gelmez fakat çok süratle koşar adeta at vazifesini götür. Anadolu iklimine alışık değildir.” [ADÜM-I 182.Ay.-Sok.].

hohor [II] ~ **hohora** ~ **hohore** ~ **hohori**: Baykuş [Trb.; Doğa:Rz.; Gün.; Rz.].

hokku: Güvercin [Doğa].

hokra: Hayvanların özellikle sırt kısımlarında oluşan çıbanların içinden çıkan kurt [AKAY s.500].

hoküz: Öküz [EYSV s.115]. *krş. hokuz ~ höküz ~ okuz ~ öküz*

hollanta: Kaliteli ve şişman Hollanda inek [KPKSİN].

hopal [I]: Küçük köpek yavrusu [Bozat].

hopal [II] ~ **hopan** ~ **hopbal**: Bataklıklarda yaşayan bir tür güvercin; dağ güvercini; eti yenen bir kuş türü [TÇDSK s.43; AAT 234: Niğ.; Güm. s.169; AAT 234: Çor.; Erz.Mer. s.192; Trb.].

hophop ~ **hophopık** ~ **hophopi** ~ **hopop** ~ **höpöp**: Başı iblikli bir göçmen kuş; ibibik taraklı kuş;; çavuş kuşu; hüthüt [ARDER s.267; Doğa]. *krş. hibibik ~ hibop ~ hübbuk vd. ~ hüthüt vd. ~ ibabab ~ ibobob ~ ibibik vd.*

horava ~ **horavı**: [2] Evde yetiştirilip beslenen hayvanlardan insanlara yaklaşmayan, kaçan hayvan; vahşi hayvan [DSİ s.193:Krm.-Kızıllarağini].

horaz ~ **horaz** ~ **horız** ~ **horoz** ~ **horoz** ~ **horuz** ~ **horuz**: 1. Horoz [ADÜM-I 180 Af., Bur.; ZBK 187; UA s.115; DA 159; ETAS; Ger. s.332; Din.Ev. s.510; AMA s.311:23,102; KYAS s.136:H. Hasanlı k.; KYA s.483; MA s.301:I/10-30; At.; HDP; ETAS; EİA s.174; SİTİAT s.246:Tok.,Ter; Kar.Eflani; Siv.Ala.; Bil. s. 902; Din.Ev. s.510; Emir.s.392; GA s.412; SİYA s.636]; 2. Erkek keklik [El.Av. s.100:Ma.].

horozbina: Bir tür balık [*Blennius ocellaris*, *Blennius gattorugine*] [TBAAd. s.121:Söz.8; AC136, 137]. *krş. sümüklü balık*

hortik: Ayı yavrusu [Gör.Çat.].

hortuç: Domuz Yavrusu [Gazi.s.217].

hortum kayası: Bir tür kaya balığı [*Gobius paganellus*] [TBAd. s.121:Söz.9; AC95].

hoşafliza ~ hoşavra: Kertenkele [Güm.,s.169: Torul: *hoşavra*; Trb.Vak.: *hoşafliza*].

hoşek ~ hoşeki: Deve yavrusu [EYSV s.114; MİLA s.406].

hota: Başiboş gezen hayvan [SİYA s.636].

hotik: Eşek yavrusu [SİYA s.636].

hotozlu serçe: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

hozik: Canavar [SİYA s.636].

högeş: Dört yaşlı koç [EA122].

höküz: Öküz [KBAYA 194]. *krş. hokuz ~ höküz ~ okuz ~ öküz*

hölhöl: Bir tür kuş [EA 122; EİA s.175].

höörsek: Çiftleşme zamanı gelen inek [Siv.2].

höslü: Köstebek türü [KYAS s.138:Ulupınar].

hu kuşu: Baykuş [Doğa].

hubara: *Toygillerden*, Türkiye'deki nesli tükenmiş tür bir tür kuş [*Chlamydotis undulata*, *Otididae*]-[Kuş].

hullu kuşu: Baykuş [Doğa].

huma kuşu: Baykuş [Doğa].

humsi: Çift cinsiyetli hayvan [Siv.Ala.; SİYA s.636].

hupsa ~ hupsi ~ husba ~ huspi: Hamamböceği için bu ad yaygındır; kökeni belli değildir [*Blatta orientalis*]-[Art.Bö.].

hurek: Baykuş [Trb.Vak.; TYA s.124].

hurma kayası: Bir tür kaya balığı [*Pomatoschistus minutus*, *Cobius minutus*] [TBAAd. s.121:Söz.9].

huş tavuğu: Bir tür kuş [Doğa].

hutuba: Kulağakaçan böceği [Art.Bö.].

huzu: Kuzu [Din.Ev. s.509]. *krş. kuzu vd.*

hübbuk ~ hübbük ~ hübübük: İbibik [Doğa].

hüdüllü: Karatavuk; bir tür kuş [Doğa:Ad.].

hümmatun: Baykuş [Doğa].

hüpbük kuş: Baykuş [Doğa]. *krş. hibibik ~ hibop ~ hüthüt vd. ~ ibabab ~ ibobob ~ ibibik vd.*

hürülük: Çaylak [Doğa].

hüthüt ~ hütüt: İbibik [Doğa]. *krş. hibibik ~ hibop ~ hübbuk vd. ~ ibabab ~ ibobob ~ ibibik vd.*

hüthüt kuşu: İbibik [Doğa El.].

hüthüt toygari: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Alaemon alaudipes*, *Alaudidae*]-[Kuş].

- H -

ḥac'ika: Sarı tüylü, ufak cüsseli bir kuş [RİA 320].

ḥac'ula: Boğazında kırmızı halka bulunan ufak cüsseli bir kuş [I.] [RİA 320]

ḥalçirî: [*kalça kınğı*] Avda kalçasından saçma yiyen av kuşu [KAYMA s.418].

ḥam duga [düga]: İlk kez yavrulayan inek [ARDER s.268].

ham: Acemi, evcilleşmemiş atmaca [RİA 320:5/31]

hangal: 1.[hanger] Erkekliği iyi giderilmemiş boğa, tosun; 2.Tek husyeli tosun, öküz [EYSV s.102; SİYA s.630].

hari: At [AİAD-Alaçam 215].

hassek: Marazlı meyve [Erz.Mer. s.189].

haşal: Hamlamış at, öküz gibi hayvanlar [KYAS s.130:Köşker k.].

her: Eşek [AİAD- Esk.Düz.Abd., 212: Düz.].

hevres: Ayı [EYAD 234].

hıdıt: Kurutulan bir cins küçük balık [EYSV s.108].

hıllağ:[<hırlak] Hırıltı gibi öten, ördek büyüklüğünde kuş [KAYMA s.421].

hillez: Küçük kertenkele [EAF s.61].

hıllık: Çoban köpeği [EAF s.61].

hırtı: boşuna üren köpek [OYA 348].

hıştık: Boynuzları sivri ve yukarı doğru olan sığır [EAF s.62].

hoduğ: Domuz yavrusu [OYA 348].

hone: Erkek kedi [EYAD 234].

hoğora: Baykuş [RİA 320].

hopal: Köpek yavrusu [OYA 348].

horaz ~ horuz: Horoz [AİAD 255:Saf.; ADÜM-II 161: Kay.].

höküz: Öküz [EYAD 235]. *krş. hokuz ~ hökuz ~ okuz ~ öküz*

huluği <Gür.: Yeşil kertenkele [ARDER s.271].

husba: Evlerde geceleri ortaya çıkan kara böcek [ARDER s.271].

- I -

ibabap: İbibik [Doğa].

ıklık: Bülbül [Doğa].

ılan ~ il'an ~ ilan ~ ilân: Yılan [TYA s.125; MA s.301:I/13-16; Güney s.674; RİA 321:1/123, 48/12 ;Güney s.674; ANYuk.; SİTİAT s.247:Ter.; Din.Ev. s.512; DA 160; EA 122; KBAYA 196; Ad. 314; Din.Ev. s.512; EİA s.180; EYSV s.120; KARYA s. 310; Kon.Dağ. s.7; Muş s.254; NDSK s.53; SİA s.236; SMY s.422; TYA s.129; TYHK s.430; UA s.115; UKA s.237; AİAD 256:Ah.,V.,Ter.; GİAT 292: Tun., El.; KİAT 330:Of.,Vak.; DİAT 260: Kar., Er.].

ıldızlı böcä: Ateş böceği [Güney s.674].

ılganus: Isırgan balık; yeşil ırmakta avlanan tatlı su balığı [TBAd. s.121: Osm.;Radloff, Wb.I.1389; Amasya].

ılgı: Keçi ve koyun sürüsü [TYA s.125].

ılhi ~ ırhi: Otlatılmak üzere yaylaya götürülen at sürüsü; yıldı [EİA s.181].

ısdambıl böcû: İstanbul böceği; uğur böceği [KAYMA s.435].

ıskarmoz: Karagöz ailesinden bir tür balık [*Sphyaena abtusata*, *S. vulgaris*, *S. spet*; *Iskaro* *Scarus- cretensis*, *Sparisoma cretense*, *Iskatarya*]. [TBAd. s.121:Söz.9;AC24; Ant.].

ısparoz: Bir tür balık [*Diplodus annularis*, *sargus annularis ispari*, *ispari*; *Isparoz*. *Ilstrangilo* *Smaris vulgaris*; *Eperlan*] [TBAd. s.121:Söz.9; AC62; Pr.;ŞŞam.951].

- i -

ibabap ~ ibobop: Çavuşkuşu; guguk kuşu; ökse ardıcı türü bir kuş; ibibik kuşu [Doğa: El.; Erz.Mer. s.194; EYAD 235; Har.; SİYA s.638,642]. *krş. ibibik vd.*

ibi ğügük: Ağaçkakan [AAT 235:Kas.].

ibi: Hindi [Kas.s.457:Kar.Eflani].

ibibik ~ ibubu: *İbibikgillerden* bir tür kuş; çavuşkuşu; guguk kuşu; ökse ardıcı türü bir kuş; ibibik kuşu [*Upupa epops, Upupidae*] [Kuş; GA s.426; SİYA s.638, 642; Siv.2; UA s.115; KYAS s.142:Kırş.; Doğa:İz.]. *krş. ibabap vd.*

ibideri: Tohum [Dört. s.381].

ibidik ibik: İbibik [Doğa].

ibikli: İbibik [Doğa].

ibili: Tepeli toygar kuşu [HDP Doğa].

ibiş: Eşeğe verilen bir ad [ADDA s.165].

ibuk: Baykuş [Doğa].

id: İt, köpek [KYAS s.142 Kırş.; KYA s.484]. *krş. it*

idiş ~ iğdiş: Burulmuş hayvan; taşığı çıkarılmış hayvan; yumurtalığı alınmış erkek hayvan [TYA s.128; Bah. 146; AAT 235: Niğ.].

iğez: Bataklık yerlerde, su kenarlarında ekin tarlalarında, bulunan sinek gibi küçük böcek [SİYA s.640].

iğnelikeler: Bir tür iğneli balık [*Rhinobatus Rhinobatus; R. panduratus; R. columnae*]; [TBAAd. s.122:AC186].

ilangeç: Yengeç [UA s.115].

İlarya balığı: Kefalin küçüğü olan bir tür balık [*Fr. Müge senteur*] [TBAAd. s.122:ŞSam.1502].

İlbiz: 1. Küçük, kırmızı kanatlı bir böcek; 2 Örümcek [SİYA s.640; Ort.].

İleş: Leş [AİAD 257:Esk.; KİAT 330:Gir.].

İmanısarı: Kızılgerdan türü bir kuş [Doğa:Mr.].

İnah: İnek [Dört. s.381].

İnce háyvan: Koyun, keçi; küçükbaş hayvan [29/18] [RİA 321].

İnce: Sivrisinek [RİA 321].

İnce gagalı martı: *Martıgillerden* bir tür kuş [*Larus genei, Laridae*] [Doğa; Kuş].

İnce mal: Küçükbaş hayvan [TYA s.130].

İnci balığı: Bir tür tatlı su balığıdır; Hazar gölü, Murat suyu balığı [*Fierasfer acus; Fierasfer imberis; Alburnus heckeli; A. mussulensis; A. bipunctatus.*] [TBAAd. s.122:Bal. M. III, 10-11-12, s. 3-4; Söz.9].

İncir kuşu: Sarıasma kuşu [Doğa].

İncirkuş: Bir tür kuş [Doğa].

İncop: Taraklı kuş [EYSV s.121].

İndi: Hindi kuşu [UİA 382].

İne ~ ineg ~ ineğ ~ inek ~ inik: İnek [Ger. s.333; EMİYA s.702; ZBK 187; ETAS; UİA 382; ANYuk.; Ger. s.333; SİYA s.640; EMİYA s.702; ETAS; UKA s.238; At.; TYA s.130].

İnek emen: Kertenkeleye benzeyen ve inekleri söylenen bir sürüngen [TÇDSK s.40].

İnekcil: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

innelik: Yusufcuk böceği. Su kenarlarında yaşayan bir böcek [HDP].

ipek böcei: İpek böceği [EMİYA s.704].

ipekli boğan: *İpekli boğangillerden* bir tür kuş [*Hypocolius ampelinus*, *Hypocoliidae*]-[Kuş].

iri kalkan: Bir tür kalkan balığı [*Platophrys podas*; *Rhomboidichtys pados*; *Iskarmoz*; *İskarmoz*; *Iskaroz*, *Iskaroz*]-[TBAAd. s.121:AC116; İst.].

irina balığı: Bir tür balık [TBAAd. s.122:İst.].

irkeç: Erkek keçi, teke [Şab.].

İsfrangiloz: Istrangiloz balığı [TBAAd. s.122:İst.].

ishak kuşu: *Gece yırtıcılarından*, *baykuşgillerden* bir tür kuş [*Otus scops*, *Strigidae*]-[Kuş].

iskender balığı: Dikenli keler balığı ya da iğneli vatoz balığı olarak bilinen bir tür balık [*Scyris alexandrinus*, *Dasybatus pastinachus*; *Trygon pastinaca*] [TBAAd. s.121:Söz.9: AC202].

iskender papağanı: *Papağansılar*, *papağangillerden*; insanlarca getirilmiş yabancı bir tür kuş [*Psittacula eupatria*, *Psittaciformes*, *Psittacidae*]-[Kuş].

iskorpit: Levreğin ufağı; iskorpit hanisi [*Scorpena porcus*, *Skorpit*, *Tcharpia*, *Polyprion americanum*, *ispari*, *isparoz*, *isparoz*, *ispendek*, *istaprit*, *Lipsos*] [TBAAd. s.122:Söz.9;AC109;İst.,Tr.,İz.].

isli doğan: Doğangillerden bir tür kuş [*Falco concolor*, *Falconidae*]-[Kuş].

ispinoz: Bir tür kuş [Doğa:Rz.].

İstavrit azmam: Orkinos; istavritin farklı bir türü olan bir balık [*Seriola dumerilli* *Akia*; *Gymnosarda pclamis*; *Thynnus pclamis*] [TBAAd. s.122:AC83,91;ŞSam.302].

istavrit: İstavrit balığı [*Trachurus trachurus*] [TBAAd. s.122:AC86; Söz.9; Trb.].

işek: Doğurmamış koyun [Dar.].

işkebir: Yaban arısı Eşek arısı [Trb.]. Trb.Vak].

işkilo: Büyük köpek [Trb.].

işkına: Eşkına [TBAAd. s.122]. *krş. eşkina*

işşeg: Eşek [KYAS s.146:Öz.].

iştöpili: Eşek arısı [Rz.].

it sinē: At sineği [GA s.437].

İt: Köpek [Siv.Ala.; DA 160; ETAS; ANYuk.; EİA s.187; SİYA s.642; TYA s.132; UKA s.240].

iteni: Köpek yavrusu [SİYA s.642].

itti: Açgözlü ve çok yiyen hayvan [Ber. s.99].

ivez: Bataklık yerlerde olan küçük sinek [UA s.116; Siv.2; KYAS s.146:Köşker k., Mucur; HDP; Nev.; Vakfıkebir; TYA s.132; SİYA s.642; Trb.Vak]. *krş. öğez ~ üvez vd.*

izbek: Küçük koyun [Aks. I-s. 240].

izbet: Hastalık yüzünden zayıf kalmış kötürüm hayvan satışlarda beğenilmeyerek satılamayan, zayıf, hastalıklı, sürüden ayırt edilmiş koyun vb. Hayvanlar [AKAY s.501; Seben s.236].

izmarit balığı: Kışın avlanan küçük boylu izmarit balığı [*Smaris alcedo*, *S. smaris*] [TBAAd. s.122:Ant.,İst.,İz.;Söz.9;AC56].

izmir yalıçapkını: Halcyonidae türünden bir tür kuş [*Halcyon smyrnensis*]-[Kuş].

jet keklik: İlk uçuşa geçtiği zaman sert bir kalkış yapan ve çok hızlı uçan keklik çeşidi [El.Av. s.103:Ağ.].

jindi: *bk. hindi* [Din.Ev. s.512].

- K -

kaba mal: [*Ar.mal*] büyükbaş hayvan [ARDER s.278].

kabak: (1) Kısa boynuzlu hayvan [SİYA s.642].

kablan: Kaplan [SİTİAT s.259:Tok.].

kablunba: Kaplumbağa [SİYA s.642].

kacele: Saksağan [Doğa].

kaç kaç: Saksağan [Doğa].

kaç kaçan: Saksağan [Doğa].

kaçak: Köpek [ARDER s.283].

kaçe: Dişi köpek [ARDER s.283].

kaçıntı: Zamanından çok önce doğan kuzu [SİYA s.642].

kaçıkorya balığı: Karagöz balığının ufağı [TBAAd. s.122:İst.].

kaçkaci: [*Gür.*] Saksağan [ARDER s.283].

kaçkaça: Saksağan [Doğa].

kada: Kedi [Trb.].

kadak: Manda yavrusu [Trb.].

kadın ördeği: Suna [Doğa].

kadinka: Saka kuşu türü bir kuş [Doğa:Bur.].

kadife ördek: *Kazsılardan, ördekgillerden* [*Melanitta fusca, Anseriformes, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

kafdar: Sırtlan [DİAT 262: Ter., Dün., Kar.].

kafkas kara orman tavuğu: Orman tavuklarından [*Tetrao mlokosiewiczii, Tetraoninae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

kâğıt balığı: Kâğıt balığı; bir tür balık [*Trachypterus iris; T. Taenia*]-[TBAAd. s.122:Söz.9; AC44].

kağle: Bit [Rz.].

kağra ~ kağra: Karga, kuzgun [RİA 322:32/12; 33/152; Rz.; Doğa]. *krş. karğa vd.*

kahlis ~ kahlaz ~ kahliz ~ kehlis: Salyangoz [TYA s.135].

kahraka: Kartal [Doğa].

kahverengi karınlı bağirtlak: *Bağirtlakgillerden*, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Pterocles exustus, Pteroclididae*]-[Kuş].

kaka barak: Keklik [Doğa].

kakacan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kakaç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kala: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

kalantor: Kalantor balığı [TBAAd. s.122:İz.].

kälär: Kertenkele [ADÜM-I 185:İsp]. *krş. keler*

kalça: Manda yavrusu [SİTİAT s.248:Ter.; DİAT 262: Ter.].

kale: Sincap [MUYAT s.441].

kalen kuş: Kırlangıç [Doğa].

kalkan: Kalkan balığı [*Bolhus inaximus; Rhonibus maximus; R. rhombus; Bul.Rum. Rus.; Rhombus nracoticus*; TBAAd. s.122:Söz.9;AC111;Pr.;İst.].

kallankuç: Kırlangıç [Doğa].

kalli: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kallik: Buzağı [EYSV s.124].

kamış bülbülü: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Cettia cetti*] [*Sylviidae*]-[Kuş].

kâmil: Kefalin ufak cinsi olan bir balık; yılyra balığı [TBAAd. s.122:İz.;Karad.].
krş. yılyra

kanada kazı: *Kazsılardan, ördekgillerden*, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Branta canadensis, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

kañara: Açgözlü ve çok yiyen hayvan [Ber. s.102].

kanarya: Kanarya. [DTYA 70].

kanber: Saksağan [Doğa].

kancur: İzmaritin küçüğü olan bir balık [TBAAd. s.122:İst.].

kandilis: Çekirdeğe benzer bir küçük balık [Trb.].

kandoşera <*khandoşera*: Kirpi; üzeri dikenli yer hayvanı [Tr.Gül.]

kanere: İşe yaramaz yal köpeği, işe yaramayan eşek [Kös.].

kanguluk: Baykuş [Doğa].

kantarcı: Hani balığına benzeyen ufak bir balık [TBAAd. s.122:İst.].

kap kumrusu: *Güvercingillerden*, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Oena capensis, Columbidae*]-[Kuş].

kapalañ keklik: *Gambalah keklik* [El.Av. s.104].

kapkonoz: Bir tür kuş [Doğa:Bur.].

kaplangaba: Kaplumbağa [Kon.Boz.].

kar kiraz kuşu: Göç yollarını şaşırp Türkiye'ye gelen kiraz kuşugillerden bir kuş [*Plectrophenax nivalis*]-[Kuş].

kar kuşu: İspinoz [Doğa].

kar serçesi: Serçegillerden bir kuş [*Montifringilla nivalis*, *Passeridae*]-[Kuş].

kara ağaçkakan: Ağaçkakangiller bir tür kuş [*Dryocopus martius*] [*Picidae*]-[Kuş].

kara akbaba: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Aegypius monachus*, *Accipitridae*]-[Kuş].

kara alınlı örümcek kuşu: Örümcek kuşugillerden bir tür kuş [*Lanius minor*] [*Laniidae*]-[Kuş].

kara bacaklı martı: Martıgillerden bir tür kuş [*Rissa tridactyla*] [*Laridae*]-[Kuş].

kara bakal ~ kara bakkal: Karatavuk [Doğa].

kara balık: Hazaroğlu gölü ve Murat suyu tatlı su balığı; orta büyüklükte olan, ilkbaharda avlanan bir tür balık [*Varicorhinus damascinus*]-[TBA. s.122: Ant.;Bal.M.III,10-11-12,s.3.].

kara başlı iskete: İspinozgillerden ötücü bir kuş [*Carduelis spinus*]-[Kuş].

kara başlı kiraz kuşu: Kirazkuşugillerden bir kuş [*Emberiza melanocephala*]-[Kuş].

kara baştan: Karatavuk [Doğa].

kara bataklık [Doğa].

kara boyunlu [Doğa].

kara boyunlu batağan: *Batağanlardan / batağangillerden* bir tür kuş [*Podiceps nigricollis-Podicipediformes-Podicipedidae*]-[Kuş].

kara bukal: Karatavuk [Doğa].

kara cuka: Karatavuk [Doğa].

kara çaylak: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Milvus migrans*] [*Accipitridae*]-[Kuş].

kara çığa: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

kara gagalı sumru: *Sumrugiller* bir tür kuş [*Sterna sandvicensis*] [*Sternidae*]-[Kuş].

kara gerdanlı ardıç kuşu: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, karatavukgillerden bir tür kuş [*Turdus ruficollis*] [*Turdidae*]-[Kuş].

kara gerdanlı dalgıç: *Dalgıçkuşlarından* bir tür kuş [*Gavia arctica*] [*Gaviidae-Gaviiformes*] [Doğa; Kuş].

kara iskete: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Serinus pusillus*]-[Kuş].

kara karınlı kum kuşu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Calidris alpina*] [*Scolopacidae*]-[Kuş].

kara kaya²¹³: “*Kömürcü karası*” adlı balık türü [TBAd. s.122].

kara kızılback: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Tringa erythropus*] [*Scolopacidae*]-[Kuş].

kara kızılkuşuk: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Phoenicurus ochrurus*] [*Muscicapidae*]-[Kuş].

²¹³ “Yaklaşık 500 turu kapsayan kaya balıkları ailesinin Türkiye sularında yaşayan 31 türü vardır. En bilinenleri *beyaz kaya balığı*, sadece Ege’de bulunan *sarı kaya balığı*, *kırmızı dudaklı kaya balığı*, *kömürcü kaya balığı*, *çizgili kaya balığı* ve *cüce kayabalığı*dır. Ilıman ve sıcak denizlerin kıyı bölgelerinde ve dipte yaşayan kaya balıklarının ortalama uzunluğu 15-20 santimetreyi bulur. Ortalama ömürleri altı sekiz yıldır.” [TBAd. s.122].

kara kulaklı kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Oenanthe hispanica*] [*Muscicapidae*]-[Kuş].

kara kura: Alakarga [Doğa].

kara kuş: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [*Gypaetus barbatus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

kara leylek: Leylekgillerden [*Ciconia nigra*, *Ciconiidae*] bir tür kuş [Kuş].

kara orman tavuğu: Orman tavuklarından [*Tetrao tetrix*, *Tetraoninae*], Türkiye'deki nesli tükenmiş tür bir tür kuş [Kuş].

kara patak: Karatavuk [Doğa].

kara sırtlı kuyrukkakan: *Sinekkapangillerden* [*Oenanthe lugens*, *Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

kara sırtlı martı: *Martıgillerden* [*Larus fuscus*, *Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

kara sinekkapan: Nesli tükenmek üzere olan, *sinekkapangillerden* [*Ficedula hypoleuca*, *Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

kara sumru : *Sumrugiller* [*Chlidonias niger*, *Sternidae*] bir tür kuş [Kuş].

kara tırnak: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

kara toygar: *Toygargillerden* [*Melanocorypha yeltoniensis*, *Alaudidae*] bir tür kuş [Kuş].

kara kızıl': Atmaca çeşidi [RİA 322].

karabakkal: Karatavuk; bir tür kuş [Doğa:Blk.].

karabaş martı: *Martıgillerden* [*Larus ridibundus*, *Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

karabaş ötleğen: *Ötleğengillerden* [*Sylvia atricapilla*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

karabaş patka: *Kazsılardan, ördekgillerden* [*Aythya marila, Anseriformes, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

karabaş: Çitlembik kuşu [Doğa].

karabaşlı dikkuyruk: *Kazsılardan, ördekgillerden* [*Oxyura jamaicensis, Anseriformes, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

karaboğazlı ötleğen: Ötleğengillerden [*Sylvia rueppelli Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

karaca [II]: Hindinin altına tavuk yumurtası konularak elde edilen civciv [Hvs. Osmanlı K.; EDSK s.32].

karaca balık: Bir tür mersin balığı [*Acipenscr güldenstädti*]-[TBAAd. s.122:Pr.;Söz.9;Tr.].

karaçalı: Barbunya balığının ufağı. [TBAAd. s.122:İst.].

karagöz istavrit²¹⁴: Trachuridae familyasından bir istavrit türü. [*Trachurus mediterraneus; Trachurus trachurus*; [TBAAd. s.122:İst.;Söz.9].

karagöz: Boz renkli, beyaz etli bir balık [*Sargus sargus; S. rondeleti*; TBAAd. s.122:İst.;Ut.;İz.;Söz.9;AC60; Pr.; TYA s.140].

karağuş: Kartal [Tok-Ay.].

karakanatlı bataklıkırlangıcı: *Bataklık kırlangıcıgiller* [*Glareola nordmanni, Glareolidae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

karakaska: Saksağan [EDSK s.28:Uzk. Gazi Mehmet K.].

karakuyruk: Sinekkapangillerden [*Cercomela melanura, Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

²¹⁴ Vücudu yandan hafifçe yassı ve uzuncadır. Yan çizgi kuyruktan vücudun yarısına kadar düz olup, sonra yukarıya doğru eğik olarak devam eder. Renk sırtta grimsi açık kahverengi, yanlarda mavimsi gümüşü, karında ise beyazdır. Yan çizginin üst kolunun daha uzun olması ile *sarikuyruk istavritten* ayrılır [*Trachurus mediterraneus; Trachurus trachurus*] [TBAAd. s.122].

karaleke: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

karan kuş: Kartal [Doğa].

karanaç: Serçe [Doğa].

karatağuk ~ karatavuk: *Kuyruksallayangillerden* [*Turdus merula*, *Motacillidae*] bir tür kuş [Gör.Çat.; Kuş].

karatrına: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

kardinal: Saka kuşu türü bir kuş [İzmir]-[Doğa].

Kargu: Tavşan [El.Av. s.104].

kağga : Karga, kuzgun [RİA 322:40/23]. *krş. kağra*

karılgaç: Kırlangıç [Doğa]. *krş. karlangaç vd.*

karınca: Karınca. [DTYA 70].

karka: Kartal [Doğa].

karkarias: Canavar balığı [*Charchardon lamia*; *C. carcharias*; TBAAd. s.122:Söz.9].

karlangaç ~ karlangıç ~ karlankuş ~ karlankuş ~ karlankuş: Kırlangıç [Doğa; Maçka; TYA s.141].

karna kuş: Kırlangıç [Doğa]. *krş. karlangaç vd.*

karnbut: Bir tür balık [TBAAd. s.122].

karot: Tahta kurusu [ARDER s.284].

karrak: Saksağan [Doğa].

kart çıga: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

kasga koy: Başı ak, başka yerleri kara olan koyun [ARDER s.284]. *krş. kaşga*

kaşga: Alnında beyazı olan hayvan, *sakar* [ARDER s.284]. *krş. kaşga koy*

kaşıkçı: Kuyruklu kurbağa yavrusu [Trb.].

kaşıkçıl: Kaşıkçı kuşu [Doğa].

kaşkaş: Sincap [TYA s.143:Maçka].

katıntı: Hayvan sürüsüne dışarıdan katılan hayvan [SİYA s.646].

katır: Kendi nesli üremesi olmayan, çoğalması dişi at ve damızlık erkek eşek birleşmesi sonucu üreyen bir hayvan [At.].

kav: Keklik [ADDA s.166].

kavalak: Baykuş [Doğa].

kavsil: Çalı bülbülü [Doğa].

kaya balığı: *Gobiidae* familyasını oluşturan hem tropikal hem de ılıman bölgelerde bulunan kaya balığıdır [*Gobius cobitis*; *Gobius capito* [TBAAd. s.122:Söz.9;AC93].

kaya güvercini [*Columba livia*]: Güvercingillerden [*Columbidae*] bir tür kuş [Kuş].

kaya hanisi: Bir tür kaya balığı [*Epinephelus aeneus*; *E. alexandrinus*; TBAAd. s.122:İst.;Söz.9].

kaya kartalı: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* [*Aquila chrysaetos*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

kaya kekliği: *Tavuksulardan, sülüngiller* [*Alectoris graeca*, *Galliformes*, *Phasianidae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. taş kekliği*

kaya kırlangıcı: Kırlangıçgillerden [*Ptyonoprogne rupestris* - *Hirundo rupestris*, *Hirundinidae*] bir tür kuş [Kuş].

kaya kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* [*Emberiza cia*] bir kuş [Kuş].

kaya serçesi: *Serçegillerden* [*Petronia petronia*, *Passeridae*] bir kuş [Kuş].

kaya sıvacı kuşu: *Sıvacı kuşugillerden* [*Sitta neumayer*, *Sittidae*] bir tür kuş [Kuş].

kayapa: Gri renkli yabanî güvercin [SİYA s.646].

kayış balığı: Bir tür balık [*Ophidium barbatum*]-[TBAAd. s.123:İst.].

kaz: Kaz [At.].

kazak: 1. Çaylak; 2. Erkek keklik [Doğa].

kazık kuyruk: Bir tür balık [*Pteroplatea altavela*]-[TBAAd. s.123: Bal.M.II,1,s.26; Söz.9;AC207].

kazık sıçanı: Kırlarda yaşayan iri fare gibi bir tür kemirgen [EDSK-II s.253:Hvs. Osmanlı K.].

kazmakürek: Gagası uzun ve sivri ibiği yassı olan bir kuş [TÇDSK s.40].

kazmalı: Saksağan [Doğa].

kebi: Büyük fare [SİYA s.648]. *krş. kelengi ~ keme*

kecele [I]: Kırlangıç [Doğa].

keci [II]: İpek böceği [GA s.440].

kecibocugi: İpekböceği [ARDER s.273].

keç: İnek [Ort.]

keçel kerkes: Kerkenez [Doğa].

kecele [II]: Saksağan [Doğa].

keçemen: Kertenkele [Gör.Çat.; Yuk.].

keçi: Koyuna göre daha hareketli uzun düz kıllı [tiftik] bir hayvan [At.; EMİYA s.713; UİA 383; ETAS; DTYA 70].

keçisağan: Çobanaldatan [Doğa].

kede ~ kata: Kedi [R, gada; Trb.].

kedek: Manda yavrusu [EAF s.70].

kedi balığı²¹⁵: Köpekbalığı ailesinden bir tür balık [*Scyllium stellare*; *Scyliorhinus stellaris*; *Scyllium canicula*; TBAAd. s.123:Söz.9;AC162,164].

kedi gülü: Yaban gülü [EDSK-II s.253:Enz. Işıklı K.]

kedi: Kedi [EMİYA s.713; ETAS; UKA s.241].

kedimen: Küçük kulaklı keçi, koyun [Kırş.]-[KYAS s.153].

kefal: Kefal balığı; bir tür tatlısu balığı [*Mugil saliens*; TBAAd. s.123:Gediz n.;Söz..9; AC20;Pr.]. *krş. kobar*

keher: Atın bir cinsi [DİAT 262: Ter.].

kehlan: Atın bir cinsi [DİAT 262: Dün.].

kehle: Bit [EAF s.70].

kehlen: Cins at [SİTİAT s.248:Ter.].

kekeçen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kekenek: Kerkenez [Doğa].

kekliğ ~ keklik ~ keklük: Keklik [Ger. s.335; DA 162; EMİYA s.713; Siv.2; GİAT 293:El.].

kel ibik: İbibik [Doğa].

kel karga: Saksağan [Doğa].

kel kenez: Kerkenez [Doğa].

²¹⁵ “Sıcak ve ılıman denizlerin 3 metreden 1000 metreye varan derinliklerinde fazla göç etmeden yaşar. Boyları ortalama 80 – 150 santimetre olur. Kuşlar gibi çiftleşip yumurtlayarak ürer. Eti lezzetli olup yenilebilir.” [*Scyllium stellare*; *Scyliorhinus stellaris*; *Scyllium canicula*]-[TBAAd. s.123].

kel: Hindi [Koc.].

kelaynak: *Aynakgillerden* [*Geronticus eremita*, *Threskiornithidae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

kelbaş: [Ağ.] Tüy değiştirip ergenlik tüyleri çıkan ergenlik dönemindeki keklik [El.Av. s.109].

kele [I]: Damızlık boğa [Siv.2; TYA s.147].

kele [II]: Kehle, bit [KYAS s.154:Kaman].

keleker: Saksagan [Doğa].

kelem: Lahana [Çorc.].

kelengi ~ keleni: 1. Büyük, iri tarla faresi; 2. Kertenkele [Çayağzı]-[KYAS s.154]. [SİYA s.648]. *krş. kebi ~ keme*

kelepek ~ kepelek ~ kepenek: Kelebek; ambardaki un içindeki küçük kelebekler [OYA 350; KYAS s.154:Ömerhacılı k.; Fel. s.51; KEO s.113; Mal.-Ak.; Nev.; Siv.2; Erz.Mer. s. 196; EYSV s.128; HA s.149; KAYMA s.449; SİYA s.648; UA s.117].

keler [I]: Kertenkele [MUYAT s. 441; ANYuk.].

keler [II]: Bir tür balık [*Squatina squatina*; *Rhina s.*; *S. angelus*; TBA d. s.123:İst.;Söz.9; AC182].

keleş: [2] Boynuzları uzun ve yukarıya doğru biçimli bir şekilde kıvrık olan besili ve yakışıklı sığır Semiz sığır [EİA s.195; EAF s.70].

kelete: Yaramaz çocuk, durumu aşır hasta, zayıf hayvan, dana [Ber. s.102].Bar. s.282].

kelğarınca: [<kel karınca] Ağusböceği [KAYMA s.448].

kelim: Eğri boynuzlu koç, keçi [SİYA s.648].

kelincik: Bir çeşit balık [TYA s.148].

kelit: kel köpek [KAYMA s.448].

kelkeli: Hindi [Bil. s.905].

kelkenez ~ kelkerkez: Beyaz siyah, alaca, renkli, yırtıcı bir kuş; akbaba, kerkenez [Doğa; EYSV s.127].

kellen ~ kesten: Kertenkele [KYAS s.155:Ulupınar].

kelp <Ar.: Köpek [SİYA s.648].

keltengüçcük: Kertenkele [DGİHF s..353].

kemal: Deve. [AAT- Gey., 197].

keme: Büyük fare [MUYAT s. 441; SİYA s.648; ANYuk.; Trb.; TYA s.148; Gazi.s.218; Kon.Boz.; Al.] *krş. kebi ~ kelengi*

kemender: Eşek [EİA s.195]. *krş. çemender*

kemer sıçanı: İri fare [EDSK-II s.253:Hvs. Osmanlı K.].

kemer: Alacalı keçi [SİYA s.648].

kene: Sağırtlak [OYA 350].

Kep <Ar.*kelp*: Köpek [SİYA s.648].

kepcel: Büyük gagalı, süslü bir av kuşu [KAYMA s.449].

kepçecil ~ kepçel: Kaşıkçı kuşu [Doğa].

kepeldek ~ kepelden ~ kepelten: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

kepişken: Tepeli toygat kuşu [Doğa].

keprem: Kuvvetten düşmüş hayvan [EYSV s.128; UBA s.114].

ker: Eşek [EİA s.196].

kere: Kulaksız koyun. [DİAT 262: Ter.].

keri: Eşek, sıpa [KYAS s.156:Ömerhacılı k.].

kerira: Kaplumbağa [EİA s.196].

kerekliği: Bir çeşit keklik [KYAS s.156:Kırş.].

kerkencek ~ kerkenek: Delice [Doğa].

kerkenez [I]: Atmacadan küçük bir kuş [Siv.2].

kerkenez [II]: Bir çeşit tarla faresi [Fel. s.51].

kerkeri: Delice [Doğa].

kerkez: Akbaba [Doğa; DİAT 262: Ter.].

kerkinek: Delice [Doğa].

kertenkelle: Kertenkele [HDP].

kertiş: kertenkele [HDP; KAYMA s.449].

kesan: *Danaburnu böceği*. Kısaçlı, bitki köklerini kesen bir böcek; “*bükesen*” diye de bir adı mevcuttur [HDP]. *krş. kesegen ~ keseğen*

kesegen ~ keseğen [I]: Bitki köklerini yiyen danaburnu da denilen bir böcek [SİYA s.649]. *krş. kesan*

kesegen ~ keseğen [II]: Fare [SİYA s.649]. *krş. kesküç*

keseğen [III]: Sincap türü [Dur.].

keseşen: Bitki köklerini yiyen bir tür böcek [Bar. s.282].

kesküç: Fare [SİYA s.649]. *krş. kesegen ~ keseğen*

kestane kargası: Alakarga [Doğa].

kestane palamudu: Palamut balığının bir kilo ağırlığında olan bir türü [TBA d. s.123:İst.].

kestenkele ~ kestenkelek ~ kestenkelle: Bir çeşit küçük kertenkele [GA s.455; SİYA s.649; UA s.117; AİAD 259:Düz.; DİAT 262: Ter.; AKAY s.502; Siv.2].

kete: Kedi [TYA s.151].

ketenkuşu: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carduelis cannabina*]-[Antalya]-[Doğa; Kuş].

ketlik: Keklik. [AİAD 259:Bol.].

keviyg ~ keviyh: Boynuzlu koyun [EİA s.198].

keyese: At, kolan [EİA s.198].

keyhlig ~ keyhlih: Keklik [EİA s.194].

keyig ~ keyik ~ këyik: Geyik [SMY s.423; TYA s.151; KYAS s.157:Kırş.] Geyik [KEPİYA s.412; KYA s.484; MA s.303:I/3-72].

kezbi: Kavun karpuzda dadanan karıncadan küçük siyah bir böcek [EYSV s.130].

kezin: Bir yaşına girmiş dişi keçi [SİYA s.649].

kezleme: Üç yaşını bulmuş koyun [KİAT 332:Gir.].

kezvi: (1) Bitkilere musallat küçük böcekler [GA s.457].

kıbrıs ötleğeni: *Ötleğengillerden* [*Sylvia melanothorax*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. pullu ötleğen*

kıdan ~ kitan: Keçi yavrusu, oğlak [ARDER s.285; SİYA s.650; TYA s.152]. *krş. kılık*

kıdık ~ kidik ~ kitik: Keçi yavrusu, oğlak [ARDER s.285; SİYA s.650; TYA s.152]. *krş. kıdan*

kığırık: Kınalı keklik [Doğa].

kıjık: Saksağan [Doğa].

kıkırlık: Kilkuyruk kuşu [Doğa].

kıl ağız: Puhu kuşu [Doğa].

kıl ibik: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kılan: Üreme yaşında [*dördüncü yaştaki*] dişi tay [ADSK s.16:Kars ve yöresi].

kılavuz balığı: Bir tür balık [*Naucrates ductor*]-[TBAAd. s.123 Söz.9; AC90].

kıldık: Keçi yavrusu, oğlak [EYSV s.130].

kılıç balığı: Bir tür balık [*Xiphias gladius*]-[TBAAd. s.123:Söz.9; AC148].

kılın: Baykuş [Doğa].

kilkuyruk: *Kazsılardan, ördekgillerden* [*Anas acuta, Anseriformes, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

kilkuyruk bağırtlak: *Bağırtlakgillerden* [*Pterocles alchata, Pteroclididae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

kımbra: Tepeli toygar türü bir kuş [Hatay]-[Doğa].

kımıl: Tarla mahsulü zararlılarından bir böcek [At.; EİA s.198].

kınalı keklik: *Tavuksulardan, sülüngiller* [*Alectoris chukar, Galliformes, Phasianidae*] bir tür kuş [Kuş].

kınalı: Kızılgerdan türü bir kuş [İzmir]-[Doğa].

kındıra kamışçını: *Ötleğengillerden* [*Acrocephalus schoenobaenus, Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

kır baykuşu: Gece yırtıcılarından, baykuşgillerden [*Asio flammeus*, *Strigidae*] bir tür kuş [Kuş].

kır incir kuşu: Kuyruksallayangillerden [*Anthus campestris*, *Motacillidae*] bir tür kuş [Kuş].

kır kırlangıcı: Kırlangıçgillerden [*Hirundo rustica*, *Hirundinidae*] bir tür kuş [Kuş].

kır kır [I]: Serçe [Doğa].

kır kır [II]: Yaban ördeği [Doğa].

kır tırtılı: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

kıraca ~ kraça: İstavrit balığının küçük bir türü, incesi [*Trachurus trachurus*; TBA d. s.123,124:İst.,İz.;Söz.10; AC87;Trb.].

kırcalı: 1. Güvercin büyüklüğünde ve sekerek yürüyen siyah yabanî kuş 2. Ardıç kuşu [Doğa:Blk.; Enz. Yatır K.; EDSK-II s.254].

kırgı: Atmaca türü bir kuş; şahin [Doğa].

kırı ~ kırık ~ kırık ~ kıro ~ kiri ~ kırık ~ kurik ~ kürük [I]: Eşek yavrusu sıpa [SİYA s.652; KYAS s.161:Kırş.; Ort.; Köş.; BİA s.323; SMY s.423; TNH; Al.; SİYA s.652; Bah. 147].

kırlangıç [II]: 2. Geniş gagalı çatal kuyruklu, ince uzun kanatlı küçük göçebe kuş [TYA s.153].

kırma: Mercan balığının bir türü [*Pagellus ertyhrinus*; TBA d. s.123: Söz.10;İst.;AC72;ŞSam.1603].

kırmızı gagalı dağ kargası: Kargagillerden [*Pyrrhocorax pyrrhocorax*, *Corvidae*] bir tür kuş [Kuş].

kırmızı göğüslü kum kuşu: Çullukgillerden [*Calidris canutus*, *Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

kırnav ~ kırnav [gırnav]: Kösnümüş dişi kedi. Erkek isteyen kızgın dişi kedi [[EİA s.199]. SİYA s.652].

kırrık [gırık]: Karga [MKK].

kısa kanatlı sarı mukallit: Ötleğengillerden [*Hippolais polyglotta*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

kısa kuyruklu kuzgun: Kargagillerden [*Corvus rhipidurus*, *Corvidae*] bir tür kuş [Kuş].

kısır: Hamile olmayan küçükbaş hayvanlara verilen isim [At.; Dar.].

kısrağ ~ kısrak: Dişi at [ADSK s.16:Kars ve yöresi]- [At.; ÇYA 244].

kıttiri: Köpek eniği [MUYAT s.441].

kıvırcık ~ kıvırlık: Sığırcık [Doğa].

kıyı çamur çulluğu: Çullukgillerden [*Limosa lapponica*, *Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızansak ~ kızağan: Kızana gelmiş hayvan [SİYA s.654].

kızgüzeli: Bir tür kuş [Ağrı]-[Doğa].

kızıl akbaba: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [*Gyps fulvus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl ardıç kuşu: Kuyruksallayangillerden [*Turdus iliacus*, *Motacillidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl başlı kiraz kuşu: Kirazkuşugillerden [*Emberiza bruniceps*] bir kuş [Kuş].

kızıl başlı örümcek kuşu: Örümcek kuşugillerden [*Lanius senatör*, *Laniidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl boyunlu batağan: Batağanlardan / batağangillerden [*Podiceps grisegena*, *Podicipediformes-Podicipedidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl çaylak: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [*Milvus milvus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl deniz düdükçünü: Çullukgillerden [*Phalaropus fulicarius*] [*Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl enseli doğan: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, doğangillerden [*Falco pelegrinoides*, *Falconidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl gerdanlı dalgıç: Dalgıçkuşlarından [*Gavia stellata*, *Gaviidae-Gaviiformes*] bir tür kuş [Doğa; Kuş].

kızıl gerdanlı incir kuşu: Kuyruksallayangillerden [*Anthus cervinus*, *Motacillidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl ibikli kız kuşu: Büyük kız kuşu. Yağmurcungillerden [*Vanellus indicus*, *Charadriidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl kırlangıç: Kırlangıçgillerden [*Hirundo daurica*, *Hirundinidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl kiraz kuşu: Kirazkuşugillerden [*Emberiza caesia*] bir kuş [Kuş].

kızıl kum kuşu: Çullukgillerden [*Calidris ferrugina*, *Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl kuyruklu örümcek kuşu: Örümcek kuşugillerden [*Lanius isabellinus*, *Laniidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl sırtlı örümcek kuşu: Örümcek kuşugillerden [*Lanius collurio*, *Laniidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıl sungur: Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [*Circus aeruginosus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş]. krş saz tuygunu

kızıl şahin: Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden [*Buteo rufinus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

kızılacak: *Çullukgillerden* [*Tringa totanus, Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızılca kuyrukkakan: Sinekkapangillerden [*Oenanthe xanthoprymna, Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızılger: Kızıl renkte kulakları olan siyah keçi [EAF s.73].

kızılgerdan: Sinekkapangillerden [*Erithacus rubecula, Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

kızıkanat: Gökçe balığının daha büyük olanı [TBAAd. s.123:Beyşehir g.].

kızılkıvrım: Kuluçka tavuğun yumurtalarının üzerinde gereği kadar yatmaması nedeniyle yumurtadan çıkamayıp ölen civciv [SİYA s.654].

kızkuşu: Bir tür kuş [Ağrı]-[Doğa].

kızlar çavışı: İbibik [Doğa].

kızlar devesi: Peygamberdevesi [Siv.2].

kikla: Bir tür balık [*Labrus bimaculatus; L. mixtus*; TBAAd. s.123:İst;Söz.9; AC48].

kilse kuşi: Parlak renkli bir kuş [Trb.].

kior covios: Bir tür balık [*Gobius Niger Jozo*; TBAAd. s.123:AC94].

kipri: Kirpi [Nev.].

kirinci: Erkek deve [Gazi. s.218].

kiriz: Melez köpek [KYA s.484].

kirpi balığı: Bir tür balık [*Diodon hystrix*]-[TBAAd. s.123:Söz.9].

kirrik: Kuş yavrusu [HDP: ~ *kirroo*].

kisa: Bir tür kuş [TYA s.156].

kise: Saksağan [Trb.].

kiske: Alakarga; kestane kargası [Dur.].

kişşik: Eşek sürüsü [Ortaköy]

kiyiz: Kaz [Kır.Abd. s.262].

kobacık: Bülbül [Doğa].

kobar: Kefal balığı [TBAAd. s.123:Pr.].

kobi: Küçük köpek türü [Trb.Vak].

koca çuçulan: Tepeli toygar türü bir kuş [Bursa]-[Doğa].

kocabaş: Büyük erkek köpek [MDK.s.410].

koçhar: Bir yaşındaki erkek koyun, toklu [SİYA s.654].

koçmar: Büyük kertenkele [Gazi.s.218].

koçora: Küçük kırmızı bir böcek [ARDER s.275].

koçoza: Siyah benekli bir küçük balık [Trb.].

koçsak: Koç isteyen dişi koyun [SİYA s.654].

kodana: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kodavi: Ağaçkakan [ARDER s.281].

koddik: Köpek yavrusu [AİAD 260:Esk.]. *bk. kuçık vd.*

koduk: Deve yavrusu [EYSV s.134].

kofana ~ kufana: Lüfer balığının 30 cm.den fazla olanı [TBAAd. s.124].

koço <Gür.: Yaz sıcaklarında ortaya çıkan hayvanların kanını emen iri bir sinek [ARDER s.285].

kohle ~ köhle: Salyangoz [Trb.Vak; TYA s.158].

kohlidi ~ kohlil ~ khohlil: Sümüklü böcek [Gün.; Rz.; Tr.Gül.].

kokar ali: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa:Kay.-Yahyalı].

kokar ibik: İbibik [Doğa].

kokar meke: İbibik [Doğa].

kokar yürülük: İbibik [Doğa].

kokar: Bir tür kuş [Ağrı]-[Doğa].

kokumak: Baykuş [Doğa].

kokuş: Sarıkeçililerde keçi ismi [SMY s.423].

kol: Kızakta surutma ile boyunduruk arasında bulunan ağaç [ARDER s.281].

kolan: Morina balığının bir türü; Mersin balığının erkek olanı [*Acipenser sturio*; TBAAd. s.123:Söz.10;Tr.;Pr.].

kolaritya: Kolyoz balığının en ufağı [TBAAd. s.123:İst.].

kole ~ kolo ~ köle: Boynuzsuz koyun keçi; kol: boynuzsuz hayvan. [ARDER s.275].

kolik ~ koluk ~ kolük ~ kolük ~ kölük ~ kölük ~ külük: Boynuzsuz ya da kısa ve kırık boynuzlu olan hayvan, inek ya da koç [SİYA s.656; Mal.-Ak.; Siv.2; Erz.Mer. s.198; EAF s.74; EYSV s.134; KYAS s.160O:Hacı Ahmetli k.]-*krş. kölük vd.*

kolisavra ~ kholisavra ~ kolistavra ~ kolişevra <Rum.: Kertenkele [Tr.Gül.; Rz.]. Trb.].

kolo ~ kolok: Beyaz uzun tüylü orta boylu büyük kuyruklu bir koyun çeşidi [Tok-Ay.].

kolük ~ kölük [III]: Merkep, eşek [SİYA s.654; Trb.].

kolya: Keler balığı [TBAAd. s.123:ŞSam.1819]. *krş. keler*

kolyeli büyük yağmurcunu: Yağmurcungillerden [*Charadrius hiaticula*, *Charadriidae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. halkalı cılıbıt*

kolyeli küçük yağmurcunu: Yağmurcungillerden [*Charadrius dubius*, *Charadriidae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. halkalı küçük cılıbıt*

kolyeli sinekkapan: Sinekkapangillerden [*Ficedula albicollis*, *Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş]. *krş. halkalı sinekkapan*

kolyoz: Çiroz veya lipari balıkları [*Scomber colias*; *Scomber scomber*; *tskumbri*; TBAğ. s.123:Söz.10;Pr.;AC78-79].

konez: Yavru köpek [SİYA s.654].

konira: Beyaz bit yavrusu [Rz.].

konop: Sivrisinek [Trb.].

kópek ~ kopek ~ kopek: Köpek [ŞYA s.131; KİAT 332:Gir.; RİA 325:29/12]. *krş. köpek*

kor yapalağ ~ kor yapalak: Baykuş [Doğa; DİAT 263: Ter.].

koran: Yüksek yerlerde yaşayan doğana benzer bir kuş [ARĐER s.281].

kordela balığı: Bir tür balık. *Flandra Cepola rubescens*; [TBAğ. s.123:Söz.10].

korgi: Kartal [Doğa].

korkotila: Büyük bir solucan türü [Trb.Vak].

korov: Baykuş [Doğa; SİYA s.656].

korpa [körpe]: Oğlak sürüsü [ARĐER s.276].

korsiçan ~ körsiçan: Köstebek [ARĐER s.276].

koruk: Cıvcıvleri olan tavuk [EDSK s.32: Eğr. Genel].

kosdũ ~ koslũ ~ kossũ ~ kosũ ~ köslũ ~ kösnũ ~ körkösnũ ~ körsũ ~ köksũ ~ kösdũ ~ kössũ ~ köstũ: Köstebek, yeraltında yaşıyan gözleri görmeyen hayvan [SİYA s.656; GA s.465; Çorc.; HDP; Gör.Çat.; KAYMA s.453; Dar. Fel. s.55].AKAY s.502 Siv.2; Nev.; KPKSİN; ADOSA s.480; Dört. s.381; SİYA s.656; Mal.-Ak.Siv.2]. *krş. köskörtũ*

kosi: Kuluçkaya oturan tavuk [Trb.; Rz.].

kossak: Çiftleşmeye istekli koyun vb. hayvanlar [SİYA s.656].

kosu: Kuluçkaya yatmış tavuk [Trb.Vak].

koş: Üç yaşında büyük erkek keçi [ARDER s.276].

koşat: Teke olmamış keçi [Trb.].

kóşek ~ koşek ~ koşşek: Deve yavrusu [Sak. s.276; SMY s.423; KAYMA s.453]. *krş. köşek*

koşmar: Kertenkeleden büyük bir sürüngen, *iguana* [Kös.].

kotik: Bir yaşına kadar olan manda yavrusu [ARDER s.287].

kotit: Ayı yavrusu [RİA 324:51/71].

koto: Zağar köpeği [Erz.Mer. s.198].

koyun: Yavru yapmış, kırıxık yünlü [yapağ] dişi küçükbaş hayvan [At.].

köhle: Pire [Trb.Vak].

köhlen: Kehlen, cins at [SİTİAT s.250; DİAT 263: Ter.].

kökürçkün: Güvercin [ARDER s.262].

köküş: boz renkli keçilere verilen isim [Hindi / Eskişehir, Çifteler; MDK. s.410].

köle: Kehle, tahtakurusu [OAAD 249:Yoz.].

kölemen: Deniz kıyısında yaşayan kıl keçisi [KYAS s.165:Köşker k.].

kölük [I] ~ **köllük:** 1. Boynuzsuz ve küçük kulaklı [keçi]; kölük keçi [GA s.461]; 2. Boynuzlu olması gerektiği hâlde boynuzsuz ya da kısa ve kırık boynuzlu olan büyük ve küçükbaş hayvan [keçi, inek vb.] [Fel. s.55; Dar.; KYAS s.166:Mucur]. *krş. kolik vd.*

kölük [II]: Yoz koyun. Kuyruğu çok iri, doğurmamış koyun [TNH].

kömürcü kayası: Kara kaya balığı [*Gobius niger J-Kior covias*; TBAAd. s.123:Söz.10;ŞSam.1140].

kömüş ineği: Dişi manda [SİYA s.656].

kömüş: Manda, camız [KYA s.167,487:Çayağzı; SİTİAT s.259:Tok.,Siv.; SİYA s.656; Çorc.; Kar.Eflani; Şab.; TNH; Tok-Ay.].

könez: Anası tazi, babası köpek olan yavru; 2. Küçük yaramaz köpek [SİYA s.656].

köpeg ~ **köpek**²¹⁶: Köpek [DA 163; EMİYA s.720; UİA 383; ETAS; AMA s.313:1,84].

köpek balığı: Bir tür köpek balığı [*Musculus vulgaris*; *M. mustelus*; *M. laevis*; TBAAd. s.124:Söz, 10; AC166].

köprü: Öküz [OYA 350].

kör kör: Kartal [Doğa].

kör köstebek: Köstebek türü [AİAD 260:Esk.].

kör kuş: Baykuş [Doğa].

²¹⁶ “Aslında Türkçe olmayıp Hint-Avrupa dillerinden türeme olsa gerektir. Kullanış tarihi “it-barak” kadar eski olmayıp 12-13. yüzyıllar Cenup Türkçesinde yer bulmuştur. Bu tarihten önceki Türk kaynak ve vesikalarında bu kelimeye rastlanmamaktadır. Ecnebi kaynaklarında Türk dili malı olarak “*kobyak*” telaffuzu ile yazıldığı hâlde Türk onomastiğinde bu şekil yalnız Kıpçaklarda kökleşmiş, diğerlerinde ise bildiğimiz “*köpek*” kalıbına girmiştir.” [Ahmet Caferoğlu, Türk Onomastiğinde “Köpek” Kültü, TDAY-B,1961,s.1-11].

kör semçi: Serçe [Doğa].

körbagaş: Baykuş [Bah. 147].

körbağa kuş: Baykuş [Doğa].

köremez: Keçinin erkeği, teke [KYAS s.167:Köşker k.].

körkösnü: 1. Kaplumbağa; 2. Köstebek [SİYA s.656].

körküz: Körsiçan, köstebek [SİYA s.656]. *krş. kosdû vd. ~ köskörtü ~ körsiçan*

körpe: Yeni doğmuş koyun ya da keçi yavrusu [KYAS s.167:Kırş.; KBAYA 198; Dar.].

körsiçan: Köstebek [TYA s.162]. *krş. kosdû vd. ~ köskörtü ~ körküz*

körsü: Köstebek [TNH]. *krş. kosdû vd. ~ köskörtü*

körüğü: Baykuş [Doğa].

körük: Sıpa, eşek yavrusu [AAT 239: Çor.].

körüüt: Bir yaşından üç yaşına kadar olan erkek keçi; keçi yavrusu [SİYA s.656; EAF s.76].

körüvü: Baykuş [Doğa].

kös: Sürünün önünde giden koyun [KYAS s.167:Kırş.].

köse keklik: Mahmuzu olmayan keklik türü [El.Av. s.113:Keb.].

köskörtü: Köstebek [Kon.Dağ.s.7]. *krş. kosdû vd.*

kösnük: Çiftleşmek isteyen at, eşek vb. hayvan [SİYA s.656].

köstekli: Yürüyüşü dar at [UA s.118].

köstü köpek: Köstebek [Bozat].

kösürgä: Köstebek; tarla sıçanı soyundan bir hayvan [Güney s.677].

köşek ~ köşeyg ~ köşeyh ~ köşşek: Deve yavrusu [Fet.; KYAS s.167;Karakuyu k.; Ort.; UA s.118; Bar. s.283; EİA s.205; ADOSA s.480]. *krş. köşek*

köşger böceği²¹⁷: Durgun ve temiz su yüzeyinde çok hızlı dairesel hareket eden gümüşü ve parlak renkli bir böcek [HDP].

kötek balığı²¹⁸: “*Minakop*” diye bilinen, bütün denizlerimizin taşlık, kayalık bölgelerinin 100 - 150 m’ye varan derinliklerin dibine yakınlarında yalnız yaşayan büyükçe bir balık [*Sciaena cirrhosa*; *Umbrina cirrhosa*; TBAAd. s.124;Tr.;Söz.10;AC35]. *krş. minakop*

köy kuşu: Serçe [Doğa].

köyceğiz: *Haskefal*, *hussekefal*, *paçoz*, *avrita* gibi muhtelif isimleri olan bir tür balık. *Avrita Mugil cephalus*; [TBAAd. s.124:Pr.; AC17].

kremisi balık: Adiorinos balığının bir türü. *Thunnusthynnus*; *Orcynusthynnua* - *Kubbes*; [TBAAd. s.124:AC81;Ant.].

kuba: Keklik [ARDER s.283].

kubalez: Karakabak [Trb.].

küşen: Çiftleşmek isteyen dişi köpek [KAYMA s.453].

kuçık ~ kudik ~ kutik ~ kuçıyg ~ kuçıyh: Köpek yavrusu [HA s.150; EİA s.206; EAF s.76]. *bk. koddik*

kuğuruk: Baykuş [Doğa].

kukarina ~ kukarma: Karabatak denilen deniz kuşu [Doğa; TYA s.163; Trb.].

²¹⁷ “Literatürdeki ismi *Whirligig Beetle Gyrinidae*’dir. Bu böcek temiz suları sevdiği için eskiden HDP’deki arklarda da görülürdü.” [HDP].

²¹⁸ “Zaman zaman acı sulara ve nehir ağızlarına da giren bu balık *eşkına* ve *sariağız* ile aynı türdendir. Sert ve beyaz etinin lezzeti ile levreğe benzer.” [TBAAd. s.124].

kukku: “*Kukku*” diye öten bir göçmen kuş [ARDER s.287].

kuku: Baykuş [Doğa].

kukuç: Kertenkele [SİYA s.656].

kukuma kuşu: Guguk kuşu [Rz.].

kukumav ~ kukkumavuk: Gece yırtıcılarından, baykuşgillerden [*Athene noctua*, *Strigidae*] bir tür kuş [Kuş; SİYA s.656].

kukurd: Boz devenin yavrusu B[51/82; SMY s.423].

kulak böceği: Kulağakaçan böceği [Art.Bö.].

kulak delen: Kulağakaçan böceği [Art.Bö.].

kulakçın: Kulağakaçan böceği [Art.Bö.].

kulaklı batağan: *Batağanlardan / batağangillerden* [*Podiceps auritus*, *Podicipediformes-Podicipedidae*] bir tür kuş Doğa [Kuş].

kulaklı fulya: Bir tür kulaklı balık [*Mobula mobular*; *Cephaloptera edentula*; *Dicerobatis giorna*; TBAAd. s.124:AC201;Söz.10].

kulaklı orman baykuşu: Gece yırtıcılarından, baykuşgillerden [*Asio otus*, *Strigidae*] bir tür kuş [Kuş].

kulaklı toygar: *Toygargillerden* [*Eremophila alpestris*, *Alaudidae*] bir tür kuş [Kuş].

kulin: Tay [MUYAT s. 441]. *bk. kulun*

kuliya: Boynuzsuz keçi [Trb.].

küllük güzusu: [*<küllük kuzusu*] Köpek yavrusu [KAYMA s.453].

kulu ~ kulu ~ kulukuluk: Baykuş [Doğa].

kulun: At ve eşek yavrusu [SİYA s.656;EŞF s.314; ADSK s.16 Kars; EAF s.77].

kulunku ~ kulunlu: Gebe hayvan [SİYA s.656]. *krş. kunlacı ~ kunnacı*

kum balığı: Bir tür balık [*Amnodytes cicerellus*; TBAAd. s.124:AC151; Söz.10].

kum böceği: Siyah kabuklu, küçük böcek [EDSK-II s.254:Enz. Karaincirli K.:].

kum kayası: Bir tür balık. *Gobius melanostomus*; [TBAAd. s.124:Söz.10].

kum keklığı: *Tavuksulardan, sülüngiller* [*Ammoperdix griseogularis, Galliformes, Phasianidae*] bir tür kuş [Kuş].

kum keklik: *bk. gum keklik* [El.Av. s.114].

kum kırlangıcı: Kırlangıçgillerden [*Riparia riparia, Hirundinidae*] bir tür kuş [Kuş].

kum trakonyası: Bir tür balık. *Trachinus araneus*; [TBAAd. s.124:Söz.10; AC139].

kumacık: Davar sineği [SİYA s.656].

kumkertiş: Kertenkele [Göl.].

kumru: *Güvercingillerden* [*Streptopelia decaocta, Columbidae*] bir tür kuş [Kuş].

kundak: Kedi yavrusu [At.].

kunguluk: Baykuş [Dur.].

kunlacı ~ kunnacı: Doğurması yaklaşmış hayvan [SİYA s.656]. *krş. kulunku ~ kulunlu*

kunuva: İnce sivrisinek cinsi. Latincesi *kunupadır* [Tr.Göl.].

kupe: Lopa adlı bir balık [*Box boops*; TBAAd. s.124:Söz.10;AC76].

kura patak: Karabatak [Doğa].

kura: Kulağı kısa olan ya da hiç olmayan koyun [ARDER s.277; EAF s.77; DİAT 264: Ter.].

kuran: Atmaca türü bir kuş [Doğa; DS VIII 3005].

kurbağa balığı: Öküz balığı [*Uranoscopus scaber*; TBAAd. s.124:Söz.10; AC143; ANYuk.].

kurbağa kayası: Bir tür balık [*Mesogobius batrachocephalus*; *Gobius batracho-cephalis*; TBAAd. s.124:İst.;Söz.10].

kurbela: Kulağakaçan böceği [Art.Bö.].

kurık ~ kurıg ~ kurik: Sıpa; eşek yavrusu [KBAYA 198; MKK; Har.]. *krş. kurih vd.*

kurih ~ kırık ~ kurik [II]: Yeni doğmuş at yavrusu; süt emen tay [ARDER s.275; Güm. s.171; Erz.Mer. s.198; EAF s.77; EŞF s.314; EA123]. *krş. kurik vd.*

kurk: Kuluçkadaki tavuk [MA s.303:I/13-28].

kurmu: Kumru [MA s.303:III/4-24].

kurrük [I]: Eşek sıpası [MİLA s.411].

kurrük [II]: Üveyik [Doğa].

kurt: Kurt [DTYA 72; Ger. s.337].

kurtçul ~ kurtcul: Kurtboğan, atılğan köpek; çoban köpeği [SİYA s.656; EAF s.77].

kurti: Kartal [Doğa].

kuru ali: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

kuruh: Kuluçka olmuş tavuk, gürk [ARDER s.288].

kuruk ~ kurü: Daylak, sıpa; eşek yavrusu [Siv.2; SİYA s.656; AKAY s.502].

krş. kürrik vd. ~ kürü vd. ~ kürüs

kuruti: Dutları yetiştirmeye başladığı zaman gelen ve "kurttt, kurttt" diye öten bir göçmen kuşu [ARDER s.288].

kusi: Kuluçka tavuk [Trb.].

kuş kura: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

kuş: Kuş. [DTYA 72].

kuşaklı kiraz kuşu Nesli tükenmek üzere olan, *kirazkuşugillerden* [*Emberiza aureola*] bir kuş [Kuş].

kuşaklı ördek: Suna [Doğa].

kuştiri: Kertenkele [EDSK s.29:Lp. Çömlekakpınar K.].

kutan: Saka kuşu [Doğa].

kutul: Kuyruğu kısa olan ya da hiç olmayan hayvan [ARDER s.287].

kutup korsan martısı: *Korsanmartıgillerden* [*Stercorarius parasiticus*, *Stercorariidae*] bir tür kuş [Kuş].

kutup martısı: *Martıgillerden* [*Larus hyperboreus*, *Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

kutup sumrusu: *Sumrugiller* [*Sterna paradisea*, *Sternidae*] bir tür kuş [Kuş].
krş. kuzey sumrusu

kuvakça: Kuluçka tavuk [SİYA s.660].

kuvalak: Baykuş [Doğa; TYA s.166: Vakfıkebir].

kuyruğu ergice: Akrep [Mal.-Ak.].

kuyruğul: Kuyruğunun ucu ak olan hayvan [SİYA s.660].

kuyruklu: Akrep [MUYAT s. 441; Gazi.s.219].

kuzey ıvını: G yollarını şaşırap Türkiye'ye gelen, tleğengillerden [*Phylloscopus borealis*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

kuzey gümüş martı: Martıgillerden [*Larus argentatus*, *Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

kuzey kamışını: tleğengillerden [*Acrocephalus dumetorum*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

kuzey keten kuşu: İspinozgillerden [*Carduelis flammea*] ötücü bir kuş [Kuş].

kuzey sumrusu: Sumrugiller [*Sterna paradisea*, *Sternidae*] bir tür kuş [Kuş].
krş. kutup sumrusu

kuzlacı ~ kuzulacı: Gebe doğuracak hayvan [SİYA s.660]. krş. kuzlacı

kuzu: Koyun yavrusu [And.Ağıt; At.].

küçük ağaçkakan: Ağaçkakangiller [*Dendrocopos minör*, *Picidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük ak balııl: Leyleksilerden; balıılğillerden [*Egretta garzetta*, *Ciconiiformes*, *Ardeidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük akgerdan: tleğengillerden [*Sylvia curruca*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük alamecek: İspinozgillerden [*Bucanetes githagineus*] ötücü bir kuş [Kuş].

küçük altın yağmurcun: Yağmurcungillerden [*Pluvialis fulva*, *Charadriidae*], g yollarını şaşırap Türkiye'ye gelen bir tür kuş [Kuş].

küçük balaban: Leyleksilerden; balıılğillerden [*Ixobrychus minutus*, *Ciconiiformes*, *Ardeidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük batağan: Batağanlardan / batağangillerden [*Tachybaptus ruficollis*, *Podicipediformes-Podicipedidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük boğmaklı toygar: *Toygargillerden* [*Melanocorypha bimaculata*, *Alaudidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük çıvgın: *Ötleğengillerden* [*Phylloscopus neglectus*, *Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük çöl toygarı: *Toygargillerden* [*Ammomanes cinctura*, *Alaudidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük ebabil: *Ebabiller*, *sağanlar/sağangillerden* [*Apus affinis*, *Apodiformes*, *Apodidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük flamingo: *Flamingogillerden* [*Phoenicopterus minör*, *Phoenicoptoridae*], göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [Kuş].

küçük gümüş martı: *Martıgillerden* [*Larus canus*, *Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük iskete: *İspinozgillerden* [*Serinus serinus*] ötücü bir kuş [Kuş].

küçük karabatak: *Karabatakgillerden* [*Phalacrocorax pygmeus*, *Phalacrocoracidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük karga: *Kargagillerden* [*Corvus monedula*, *Corvidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kartal: *Gündüz yırtıcılarından*, *atmacagillerden* [*Hieraaetus pennatus*, *Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kaya balığı: Bir tür kaya balığı [*Pomatoschistus microps*; *P. pictuz*; TBA d. s.124:Söz.10].

küçük kaya kırlangıcı: *Kırlangıçgillerden* [*Ptyonoprogne fuligula*, *Hirundinidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kerkenez: Nesli tükenmek üzere olan, *doğangillerden* [*Falco naumanni*, *Falconidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kervan çulluğu: *Çullukgillerden* [*Numenius tenuirostris*, *Scolopacidae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

küçük kınalı: Bir tür kuş [Doğa:Aks.].

küçük kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden* [*Emberiza pusilla*] bir kuş [Kuş].

küçük kuğu: Kazılardan, ördekgillerden [*Anseriformes Cygnus, columbianus, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kum kuşu: *Çullukgillerden* [*Calidris minuta, Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük kumru: *Güvercingillerden* [*Streptopelia senegalensis, Columbidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük martı: *Martıgillerden* [*Larus minutus, Laridae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük mukallit: *Ötleğengillerden* [*Hippolais caligata, Sylviidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük orman kartalı: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* [*Aquila pomarina, Accipitridae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük sakarca kazı: *Kazılardan, ördekgillerden* [*Anser erythropus, Anseriformes, Anatidae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

küçük sarıbacak: *Çullukgillerden* [*Tringa flavipes, Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük sinekkapan: *Sinekkapangillerden* [*Ficedula parva, Muscicapidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük su çulluğu: *Çullukgillerden* [*Lymnocyrtus minimus, Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük sumru: *Sumrugiller* [*Sterna albifrons, Sternidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük sutavuğu: *Turnamsılardan, yelvegillerden* [*Porzana pusilla, Gruiformes, Rallidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük tarla kazı: *Kazsılardan, ördekgillerden* [*Anser brachyrhynchus, Anseriformes, Anatidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük yeşil ağaçkakan: *Ağaçkakangiller* [*Picus canus, Picidae*] bir tür kuş [Kuş].

küçük: Köpek yavrusu [DİAT 264: Kar.].

küfeylan ~ küheylan <Ar.: Küheylan, cins Arap atı [ADÜM-I 187; EMİYA s.722].

külrengi balıkçıl: *Leyleksilerden; balıkçılğillerden* [*Ardea cinerea, Ciconiiformes, Ardeidae*] bir tür kuş [Kuş].

küläk: Yük yükletilen herhangi bir hayvan, gölük [Güney s.677].

küllin işi: Piliç ve buna benzer kuşlar [AAT- Kal., 193: Muğ.].

külür: Bezelyeye benzer bir sebze nevi, börölce. [KİAT 333:Gir.,Vak.].

külyoğşuk: Bit yavrusu [Dur.].

kün: Koyun [KBAYA 198].

küntüm tavuk: Kuyruk bölümü düz bir tavuk türü [Dur.].

kür kuşu: Serçe [Doğa].

kürçük: At yavrusu [KPKSİN].

kürdü: Koyun bir cinsidir. [DİAT 264:Ter.].

küre: Ufak kulaklı koyun. [DİAT 264:Ter.].

kürrik ~ kürrük [I]: Hayvan yavrusu [deve, eşek] [UA s.119; Göl.] *krş. kırı ~ kuruk ~ kürü vd. ~ kürüs vd.*

kürrük [II]: Üveyik [Doğa].

kürü ~ kürük: 1. Eşeğin yavrusu, sıpa [Şab.; FHKA 331; Koca.; Siv.; SİYA s.660; KPKSİN]; 2. [kürük] At yavrusu [And.Ağıt; SİYA s.660]; 3. [kürük ~ kürüs] Küçük kulaklı koyun, keçi [SİYA s.660; ; TYA s.168 Maçka]. *krş. kırı ~ kuruk ~ kürrik vd. ~ kürüs vd.*

kürüs ~ kürüz: Çok küçük kulaklı veya kulaksız davar [GA s.471; SİYA s.660]. *krş. kırı ~ kuruk ~ kürrik vd. ~ kürü vd. ~ kürüs vd.*

kütkuyluklu korsan martı: *Korsanmartıgillerden* [*Stercorarius pomarinus*, *Stercorariidae*] bir tür kuş [Kuş].

küvercin: *bk. güvercin* [TYA s.168; KİAT 333:Akç.,Vak.].

- K -

ķabaş: Boynuzsuz koyun [ADÜM-I196].

ķablan: Kaplan [GİAT 302:Kil.; KİAT 341:Of].

ķaçaķ: Hızlı koşan at [TYA s.135].

ķalkancılık: Kalkan balığı [TYA s.138].

ķaltar: Kartal [Ger. s.335].

ķalkān: *Yanyüzergillerden*, büyük, yassı derisi düğme veya çivi denilen birtakım sivri kemiklerle örtölü, beyaz etli balık [TYA s.138].

ķancık ~ ķancoh: Dişi köpek [TYA s.138; UKA s.248].

ķara mal: Sığır [TYA s.140].

ķara canavar: Domuz [BİA s.322].

ķara çalı: *bk. kışla dikenı* [TYA s.140].

ķaraca [II]: Gövdesi beyaz, yüzü kara koyun [TYA s.139].

ķaradiken: *bk. kışla dikeni* [TYA s.140].

ķare pişik: Kara kedi. [AİAD 270:Ah.].

ķarezağ: Karga [EYAD 235].

ķarımca ~ ķarınça: Karınca [AİAD 270:Düz.; UA s.120].

ķarka: Karga [UA s.120].

ķarlanķuç: Kırlangıç [UA s.120].

ķarķa: Karga [Ber. s.202].

ķarķaç: Saksağan [UKA s.244].

ķas ~ ķaz: Kaz [Ada. s.148; UKA s.251].

ķasgır: Çoban köpeği [EİA s.192].

ķaşķa: Alnında leke bulunan hayvan [KİAT 342:R.]

ķatıntı: Başka bir köyden getirilmiş hayvan. [AAT 249: Kas.].

ķatır [gatır]: Katır [TYA s.143].

ķelli: Sincap [UA s.121].

ķeklik: Keklik [AAT 249:Ams.].

ķıdıman: Sırasız doğuran hayvan [EİA s.198].

ķıgırık: Kınalı keklik. [AAT 249:Niğ.].

ķıra ķıra: Tüyleri parlak kül renkli karga [EYSV s.131].

ķırdan: Burulmuş manda [EİA s.199].

ķırık: Eşek yavrusu [TYA s.153].

kırlanğıç [II]: 1. Yüzgeçleri geniş ve uzun, eti beyaz, kırmızı renkli bir balık; 2. Bir tür balık [*Lepidotrigla aspera*; *Trigla aspera*; TBAAd. s.123:Söz.10; AC103; TYA s.153].

kırmı <Far.: Kene [EİA s.199].

kırnav: Erkek isteyen, kızgın, dişi kedi [KYAS s.159:Çayağzı, Ömerhacılı k., Köşker k.; Çand. s.148]. *krş. mırnav*

kırkım: Bir yaşından iki yaşına kadar olan erkek oğlak [EYSV s.131].

kısğaç: *bk.kıskaç* [TYA s.154].

kısrağ: Dört yaşından sonraki dişi at [ADÜM-I 198:Sok.].

kıstıg: Dikenli yabani ot [Erz. M.; EYA 421].

kışkıç: Bir böcek ismi [KEADSK s.545:Kırklareli].

kıtan: Sığır, inek ve emsali [AİAD-Alaçam, 215].

kıtırık: Tırtıl [EYSV s.132].

kızdık: Oğlak, keçi yavrusu [EYSV s.130].

kızlar guşu: Sarı siyah renkli küçük bir kuş türü [KYAS s.160:Sıdıklı Büyükoba k.].

kızmiğ: Arpa, buğday [KYAS s.160:Kırş.].

kıdık: Keçicik, oğlak [UKA s.244].

kırılcoh: Kızılıcık [UKA s.252].

kızıl: Yaban keçisi [RİA 323].

kızılcoh: Kızılıcık [UKA s.253].

koç: Damızlık erkek küçükbaş hayvanlara verilen isim [At.; ETAS].

ğodağ: Eşek yavrusu; sığa [TYA s.158].

ğolik ~ ğolüg: Boynuzsuz koyun veya keçi; bir keçi cinsi [KBAYA 197; KYA s.486].

ğómüş ~ ğomüş ~ ğomüş ~ ğömüş: Manda, camız [KYAS s.163:Kırş.; AA 144:16/60; KYA s.486; AAT 250: Çor.].

ğopek ~ ğópek ~ ğopek ~ ğopeğ: Köpek [ADÜM-II 162: Çor.; AlAD 271: Bol., Saf.; KYAS s.164:Kırş., H. Hasanlı k.; AA s.232; KYA s.486; AlAD 271: Mih.; OAAD 255:Kırş.].

ğopel: Büyük köpek [TYA s.159].

ğorud: Altı aylık keçi yavrusu [EİA s.203].

ğorut: Bir yaşından üç yaşına kadar oğlan erkek keçi; altı aylık keçi yavrusu; keçinin küçüğü [EA 123; ARDER s.276; EŞF s.314].

ğosnü: Köstebek [KYAS s.164:Sıdıklı Büyükoba k.].

ğoyah ~ ğoyak: Deve [KYAS s.165:Köşker k.].

ğoyın ~ ğoyun: Koyun [UMA 263; TYA s.160; Ber.s. 203; Çand. s.150; EMIYA s.712; DA 163; ETAS; Ger. s.335; UKA s.255].

ğubaşık: Bir çobanın baktığı, birbirine katılmış hayvan sürüsü [KYAS s.168:Çiçekdağı, Mucur].

ğuduruğ [ğuduruğ]: Kudurmuş köpek TYA s.163].

ğula: Koyu sarı renkli at. [AAT 250: Niğ.].

ğuli: Yeni doğmuş at yavrusu, tay [KYAS s.165:Kırş. çev.].

ğulun: Kısırak yavrusu [ADÜM-I 198:Ant.].

ğulğulu: Hindi [Ger. s.337].

ķumkima: Kertenkele [UA s.123].

ķumluķ: Son derece ufak bir sinek cinsi [AİAD 271:Düz.].

ķunķulli tayuķ: Tepeli tavuk [EİA s.207].

ķura: Keçinin bir cinsi. [KİAT 343:Maç.].

ķurbaķa: Kurbage [UKA s.255].

ķurh: Kurk, kuluķka tavuķu [DA 163].

ķurik ~ ķurik: At, eķek yavrusu [EYSV s.140; EYA 422; Erz. M.; TYA s.165].

ķurd ~ ķurt: Kūķūk bōcek [UMA 263; TYA s.165].

ķurt kuķ: Vahķi hayvanlar, kurt kuķ [UKA s.255].

ķuruķ: Eķek yavrusu [AİAD 271:Ah.].

ķurķuk: Yumurtasının ūzerinde oturan yahut civcivlerini beraberinde taķıyan tavuk [AİAD 271:Düz.].

ķuķķu: Keklik avı yapan av kōpeķi [Gūney s.671].

ķutik ~ ķuttik: Kōpek, kōpek yavrusu [KBAYA 198; AİAD 271:V.].

ķuhēylan ~ ķuvēylan: At, kūheylan [AİAD 271:Boİ.; OAAD 256:Yoz.].

ķuzi ~ ķuzu: Kuzu [DA 164; UKA s.256; KİAT 343:Maç.; Ber.s. 204; Ger. s.337].

ķuzzul ķurt: Kızıl kurt [DA 164].

- L -

laçın ~ laçin: 1. Şahin; 2. Atmaca türü bir kuş; 3. Doğan; 4. Kartal [SİTİAT s.250:Ter.; Doğa].

lahoz: Oldukça yırtıcı, etçil bir Akdeniz balığı; *girida* balığı; [*Epinephelus aeneus*. *E. alexandrinus*] [TBAAd. s.124:İz.;Söz.10].

lakot: Bitkilere zara veren bir böcek, yer köpeği [Trb.].

lalek ~ lâlek ~ lālek ~ lālek ~ lālek ~ legleg ~ leglek ~ lelek [l] ~ leylak ~ leyleg ~ leylek ~ leyley ~ leyleyg ~ leyleyh ~ lğlek ~ lilek ~ li^ylek: Leylek; uzun gagalı uzun bacaklı göçmen kuşu [SİYA s.660; TNH; KPKSİN; Dört. s.381; KYA s.488; AAT 240: Çan., Çor.; Doğa; UA s.125; UMA 264; DA 164; SİYA s.660; DA 164; ETAS; AMA s.313:16,112; EİA s.211; Doğa; KAYMA s.459].

langona ~ lankona: 1. Bir tür zararsız yılan [Rz.]; 2. Kör yılan [Gün.]; 3. Sarı yılan [Trb.].

lapin ~ lapina: Bir tür balık [*Labrus mixtus*; *E. bimaculatus*]-[TBAAd. s.124:Söz.10; AC48].

lapon çintesi: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, kiraz kuşugillerden bir kuş [*Calcarius lapponicus*]-[Kuş].

larçın: Bir kuş türü [Muş s.236].

lâş [Far.]: kesilmiş hayvan, leş [ÇYA 245]. *krş* . *leş*

lebluk: Taraklı kuş. [DİAT 265: Er.].

leka: Bir tür balık [*Lichia amia*] [TBAAd. s.124:Söz.10].

lekeli meccan: Çizgili mercan. [TBAAd. s.125].

lekeli hani: Benekli hani balığı [TBAAd. s.124:İst.;İz.;AC89].

lekeli kedi balığı: Deniz kedisi balığı [*Galeus melanostomus*; *Pristiurus melanostomus*] [TBAAd. s.124:AC165; Söz.10].

lekeli keler: Keler balığının benekli / lekeli olan türü [TBAAd. s.124].

lelek [II]: Keklik tuzaklarının dik durması için kullanılan sert keklik [El.Av. s.114].

lemsa: Bol süt veren inek [Rz.].

lemse: Bir horoz cinsi [Erz.Mer. s.200].

leş kargası: Kargagillerden bir tür kuş [*Corvus corone*, *Corvidae*]-[Doğa; Kuş].

leş: Ölüsü kokmuş hayvan; leş [TYA s.170; DA 164; DTYA 72].

leşli keklik: Diğer kekliklere göre gövdesi daha büyük olan keklik türü [El.Av. s.72].

levrek: Levrek balığı [*Morone babrax*; *Dicentrarchus babrax*; *Labrax lupus*] [TBAAd. s.125:Söz.10; AC34].

ley: Çaylak [Doğa].

leylek: *bk.lālek vd.*

ligorin: Cins tavuk [At.].

lipsoz: Lipsoz balığı; deniz domuzu [*Scorpaena porcus*; *Scorpit*, *Teharpia*; *Scorpios*, *Scorpina*; *Lopa-Kupes*] [TBAAd. s.125:Söz.10; AC109].

lok: Büyük erkek hindi [MTA s.201].

lokora ~ lokoro²¹⁹: Salyangoz [Art.Bö.].

²¹⁹ “Gürcüceden: **lokoria**, **lokokina** “salyangoz.” Macahel Gürcücesinde **lokoryay** “sümüklü böcek” anlamındadır. Salyangoz adı Yunanca *saliangas*’dan, Rumca *saliagkhos* [sümüklü böcek]. Ermenice *xixunc* “salyangoz”. Salyangoz adı Anadolu Türkçesine Anadolu’da konuşulan Rumcadan geçmiştir. Artvin halk dilinde salyangoz için üç ayrı ad kullanılır: **lokora**, **lopurtikan** ve **loydunuk**. Halk

lopurtikan²²⁰: Salyangoz [Art.Bö.].

lor güvercin: alaca güvercin [EYAD 236]

lori kuşi: Lori kuşu; kemük sıyan kuşu [ARDER s.289]. *bk. kemük sıyan kuşu*

loklök: Bu şekilde giden at [UA s.125].

loydunuk²²¹: Salyangoz [Art.Bö.].

lök eşeği: Yaban kazı, çulluk [Doğa].

lök[üm]: Tek hörgüçlü deve [And.Ağıt]. *krş. lök*

lök: Boz devenin erkeği; kısa tüylü erkek deve [GA s.481; ADOSA s.481; KYAS s.174.Köşker k.; UA s.125; SMY s.424:B[51/73]]; 2. Dişi deve [EYSV s.145]; 3. Deve yavrusu [Gazi.s.219]; 4. Tüylü olmayan her deve [ADÜM-I 188,189: Ay., Sok., Bal.].

lökeçe ~ lökeşe ~ lökeşi ~ lökşe ~ löküşe: 1. Çulluk; 2. Yaban kazı [Doğa].

löyh: Eti makbul olan tatlı su balığı [EİA s.213].

lüfer: Lüfer balığı; “*lofar, hüge, kafana, koruk lüferi, sırtı kara*” adlarıyla bilinen bir balık [*Pomatomus saltatrix; Temnodon saltator*]-[TBA d. s.125:Söz.10;AC92].

lügü: Puhu kuşu [Doğa].

arasında çoklukla salyangoz [*helix*] ile sümüklüböcek [*limex*] birbirine karıştırılmaktadır ve bu adlandırmalar ayırım yapılmadan her ikisi için de kullanılmaktadır.” [Art.Bö.].

²²⁰ “Yusufeli merkez ve yakın köylerinde “salyangoz” ve “sümüklüböcek” için kullanılan **lopurtikan** adı, Kirazalan köyünde **lopertgin**, İşhan köyünde **lopordin**, Kınalıçam ve Morkaya köylerinde **lopurt** biçimlerinde telaffuz edilirken, yine Yusufeli’nin kimi köylerinde **loporktan, lopurtkan** gibi telaffuzlar da görülür. Bu sözcüğün kökeni bilinmemektedir.” [Art.Bö.].

²²¹ “Yusufeli’nin kimi köylerinde salyangoz için **loydunuk** adı kullanılır. Erzincan’da ve Çamlıhemşin Mollaveyis köyünde **lordi** “salyangoz, sümüklüböcek” anlamında. Çamlıhemşin Çiñçıva [Şenyuva] köyünde **lordu**; Çamlıhemşin Aşağıviçe, Kaplıca köylerinde **loydu** biçimleri de yine salyangoz ve sümüklüböcek için kullanılan adlandırmalardır. **loydunuk** adı Ermenice kökenlidir. Klasik Ermenicede **lortu** “zararsız, zehirsiz bir yılan türü”nün adıdır ancak Batı Ermenicesinin dialektlerinde **lortu** ve **lordung** “sümüklüböcek, salyangoz” için kullanılır. Doğu Ermenicesinde salyangozun karşılığı **xixunc**. Tzitzilis, Ermenice **lortu** sözcüğünü Yunanca **liorda** “sümüklüböcek” sözcüğüne bağlamaktadır.” [Art.Bö.].

lüleli: Çulluk [Doğa].

- M -

macar ördeği: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Netta rufina; Anseriformes, Anatidae*] [Doğa; Kuş].

macar: Erkek manda [AKAY s.503].

mācık: Koyun, keçi [GA s.483:çocuk dilinde].

macok: Üç yaşındaki manda yavrusu [SİYA s.660].

maçmaç: Bir çeşit kertenkele [EYSV s.147].

madek: Dişi manda [Erz.Mer. s.201].

mağaka: Çocuk dilinde inek [Rz.].

mahleç: Sümüklü böcek [TYA s.171:Maçka].

mahmuzlu camgöz: Bir tür balık [*Squalus acanthias; Acanthias vulgaris*; TBAAd. s.125:Söz.10;AC175].

mahmuzlu incirkuşu: Bir tür kuş [Doğa].

mahmuzlu kız kuşu: *Yağmurcungillerden* bir tür kuş [*Vanellus spinosus*] [*Charadriidae*] [Kuş; Doğa].

makaslı böcek: Yengece benzeyen ve karada yaşayan bir böcek [EDSK-II s.255:Enz. Karaincirli K.].

makluvat: Canavar; kurt; yabanî hayvan [Bozat; Yağ.; Gör.Çat.].

mal <Ar.: Mal, büyükbaş hayvan sürüsü; sığır; davar; koşu hayvanı [EİA s.216; EYSV s.147; Ter.,Siv.; SİTİAT s.251; EAF s.82; GA s.484; Yuk.; SİYA s.660; KYAS s.175:Kırş., Akçaağıl k.; ADOSA s.481; AİAD 262:V.; KİAT

3334:Vak.; OYA 351:66/1; OAAD 250:Kır.; GİAT 294: El.; EA123; DİAT 266: Ter.].

mal gelini: Kokarca [Aks. II-301].

mal kadın: Baykuş [Doğa].

mal masiat: Mal, havyan [Güney s.681].

mal melal: İrili ufaklı bütün hayvanlar [ARDER s.290].

malağ ~ malah ~ malak ~ malağ: 1. Manda yavrusu [Erz.Mer. s.201; KPKSİN; Şab.; SİYA s.660; ADOSA s.481; At.; KEPİYA s.412]; 2. Ayı yavrusu [EAF s.82; Kas. s.461].

malanur balığı: Bir tür balık [TBAAd. s.125:İz.].

malatch: Malta palamudu; yazılı hani; kılavuz balığı [*Serranellus scriba*; TBAAd. s.125:AC32].

malum kuş: Sığırcık [Doğa].

mamaylı: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

mambıl: Çiçek ve başakları yiyen siyah böcek; ağaçlara zarar veren bir nevi mayıs böceği [KAYMA s.461; OAAD 250:Kay.] . *krş. bambıl*

manakadi²²²: Çoban köpeği [DSKK 1748:Genek-Muğla].

manaşır ~ manaşur: Yeşil kertenkele [SİYA s.660].

manaylı: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

mancaldak ~ mancalak: Kertenkele [EDSK s.32:Hvs. Osmanlı K.].

manda: Büyükbaş hayvanlardan büyük boynuzları olan sığır türüne verilen isim [*kömüş*] [At.].

²²² “Muğla’da konuşulan Pallacı [Kalaycı] dilinde “muhtar, belediye başkanı, jandarma ve polis” gibi devlet görevlileri için kullanılır. Örneğin; “Kös managadı gek geli.”[Saklan muhtar geliyor.] Zekai Eroğlu ise bu sözü “**manegadi**” [köpek] olarak kaydeder.” [Muğla Tarihi, İzmir, 1939, s.167].

mandagöz mercan: Mangırcın ya da isparoz balığının ufağı [*Pagcilus bogaraveo*; TBAAd. s.125:İst.;Söz.10;AC73].

maneftera: Eğrelti otu türü [Trb.].

manegadı: Köpek [AAT- Kal., 193: Muğ., Tar.].

maneli maneyli: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

mangarak: Baştankara kuşu [Doğa].

mangırcık: Sığırcık [Doğa].

mangoy: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

manguk: Baykuş [Doğa].

manı ~ manığ ~ manih ~ manık ~ manih ~ manik ~ manuk ~ manuh [I]: 1. Kedi yavrusu [SİYA s.660; Koca.; ADOSA s.481; TYHK s.432; SİYA s.660; EYSV s.148; GİAT 295: Mal.; EYAD 236; MİLA s.412; MKK].

manik [II]: Ayı yavrusu [KYAS s.176:Kırş. ve çev.; SİYA s.660].

manik [III]: Kedi ve köpek yavrusu [Mal.-Ak.].

manker: Dişi eşek [Ger. s.337].

mantek balığı: Çipura / çupra balığı [*Sporus auratus-Chrysophrys aurata*; *Marmurus Echelus myrus*; TBAAd. s.125:AC67;Söz.10].

mağaslı böcek: [<*makasli böcek*] *Bağkesen*. Küçük başlı, parlak siyah veya kahverenkli, vücudunun gerisinde makası olan genç filizlerle [asma] beslenen böcek [KAYMA s.461].

mar <*Far. mâr*: Yılan [EİA s.217].

maral: Ceylan [FHKA 331].

marama gurdu: İpek böceği [DİAT 266: Kar.].

maré ~ mari <Far.: Dişi keklik [El.Av. s.116:Ma.,Kov.].

maresşeği: Büyük eşek [Bah. 148].

margi: Dişi keklik [EYSV s.148].

marguros: Erkek keklik [EYSV s.148; HA s.152].

mārı mur: Yılan ve karınca [KİA 380:Az.].

mariye: Sürüde en önde giden kılavuz koyun [EDSK s.29:Bdr. genel, DS'de *marya*].

märkip: Merkep [GBA 117]. *krş. merkep*

marko: Erkek kedi [Rz.; Trb.].

marta: Martı [Doğa].

maskeli ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia melanocephala*] [*Sylviidae*]-[Kuş].

maslağ: Dişi manda yavrusu [AAT 240: Kas.].

masti: Dişi kedi [Rz.; Trb.].

mavi balon balığı: Boyları 60 cm olabilen, Ege Denizi ve Akdeniz'de dağılım gösteren, üst kısmı mavi gri, alt kısmı beyaz olan bir balık türü. *Lagoccephalus; lagocephalus*; [TBAAd. s.125:Söz.11].

mavi baştankara: *Baştankaragillerden* bir tür kuş [*Parus caeruleus*] [*Paridae*]-[Kuş].

mavi kaya ardıcı: Gökardıç kuşu [Doğa].

mavi kuzgun: Ebabil [Doğa].

mavi yanaklı arı kuşu: *Arıkuşugillerden* nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Merops persicus*] [*Meropidae*]-[Kuş].

mavigerdan: Bir tür kuş [Doğa].

mavraki ~ mavri: Kefal balığının bir cinsi; *mavroşgil* ve *mavruşgil* adıyla da bilinen bir balık türü [TBAAd. s.125:AC18;İz.;Tr.;Köyceğiz]. *krş. movruşgil*

mavrı [I]: Erkek turaç kuşu [Doğa].

mavrı [II]: Kedi yavrusu [Gazi. s.220].

mavroşkil ~ movruşgil: Bir nevi balık. *Corvina nigra*; *Johnius umbra*; [TBAAd. s.125:Tr.;Söz.11; AC37; Trb.]. *krş. eşkina*

mavuk kuşu: Baykuş [Doğa].

maya [I] ~ mayā: 1. Dişi deve; bir yavru yapmış dişi deve [Sak. s.277:Söğütlü; SİYA s.660; MA s.304:II/5-49; ADOSA s.482; UA s.126; DİAT 266: Er.; KYAS s.177:Karakuyu k.]; 2. Buhur deveye adî devenin birleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve [KYAS s.177:Köşker k.; GA s.489; SMY s.424:51/77].

maya [II]: Dişi eşek [Nev.; SİYA s.660].

mayalık: Damızlık hayvan [SİYA s.660; TYA s.174].

mayıs beceğu: İlkbaharda görülen kabuklu bir böcek türü [Trb.].

máymın: Maymun [ADÜM-I 189:Muğ.].

maymun balığı: Yuvarlak başlı bir cins köpek balığı [*Squatina vulgaris*; TBAAd. s.125:İst.].

mazak²²³: Benzerliğinden ötürü *kırlangıç balığının küçüğü* sanılır [*Trigla lincata*; *T. lastovitzia*; TBAAd. s.125:Söz.11; AC97].

mazık: Sığırın küçüğü [Al.].

²²³ “Aynı soydan fakat ayrı balıklardır. Ortalama 20 – 25 cm, Akdeniz’de yaşayanları 40 cm.ye ulaşabilir. Bütün kırlangıç türleri gibi ılık denizlerin kumlu zeminlerinde yaşar. Biyolojik yapısı kırlangıç balığıyla eşittir. Taze olarak tüketilen eti yararlı ve lezzetlidir.” [TBAAd. s.125].

mazman: 1. Dört beş yaşlarındaki koç [KYAS s.178:Kırş.]; 2. Erkekliği giderilmiş beş yaşındaki koç ya da teke [KYAS s.178:Kırş.]; 3. Dört yaşından büyük koyun ve keçi [GA s.491]; 4. İki yaşındaki kuzu [SİYA s.660]; 5. Üç yaşına girmiş koyun [SİYA s.660].

medeh ~ medeḡ ~ medek ~ medeyg ~ medeyh: Dişi manda [EA124; KİA 380; Gör.Çat.; EAF s.83; EŞF s.314; Güm. s.171:Şiran; SİYA s.660; DİAT 266: Er.; EİA s.219].

medeyhliyg ~ medeyhliyh: Büyükbaş hayvan sürüsü; ‘*nahr*’ eş anlamlısı [EİA s.219].

mehri: Kaza benzer yaban ördeği [KAYMA s.463].

mekik gözlü keklik: Arpa şeklinde orta kısmı yuvarlak, kulağa doğru incelen, oval gözlü keklik türü [El.Av. s.117:Ağ.].

mekki: Kızıl bacaklı ve ördeğe benzer bir kuş [AAT 241: Niğ.].

melan ~ melani: Yunus balığı [RİA 326:5/3; TBAd. s.125:İst.].

melankop: Bir tür balık [TBAd. s.125:İst.;İz.-Foça].

melanurya²²⁴ <Yun.: Mercan ailesinden bir tür balık [*Oblada melanura*, *Melanuro*, *Melanur*]-[TBAd. s.125:Söz.11; AC74].

memetika: Serçeye benzer renkli bir kuş [RİA 326].

mendek: Kedi yavrusu [Kas. s.462].

mendik²²⁵: Mantek; *çipura*, *alyanak*, *mendik* adlarıyla bilinen bir tür balık [TBAd. s.125:Ant.;İz.].

²²⁴ “Marmara, Ege ve Akdeniz’in 2 - 3 m. sığ sularında, su yüzeyine yakınlarda, fazla göç etmeden yaşar. Diğer Mercan türlerinden farklı olarak sualtı bitkileriyle beslenir. En fazla 30 cm büyür. Eti bütün Mercan ailesi gibi beyaz ve lezzetlidir. Ancak az avlanıldığı ve taze tüketildiği için ekonomik değeri fazla değildir.” [TBAd. s.125].

²²⁵ “Küçüklerine de **lidaki** denir. İzmir dolaylarında **çipura** olarak bilinir. Vücut oval, yanlardan yassılaşmış, baş küt, dudaklar kalın, sırt gri, koyu gümüşü renktedir. Solungaç kapağında siyah ve

mendofon inek: Evde yetişen kaliteli inek [KPKSİN].

menge [I]: Sığır; inek, öküz, manda vb. [Kır.Abd. s.262; Teb.1332:Kırş., Hacibektaş, Kmn., Keskin].

menge [II]: Serçe büyüklüğünde, göğsü kırmızı, kanatları beyaz ve kahverengi bir kuş [DS-VIII: 3162: Tekreler, Gülümpaşalı, Silifke, İçel; Teb.1332].

mengiç [I]: Danaburnu da denen zararlı böcek türü; bitki kökü yiyen bir böcek türü [*Kırşehir halk ağzı*]-[Kır.Abd. s.262; KYAS s.179:Kırş.].

mengiç [II]: Dişi domuz [Kır.Abd. s.262].

menik ~ menük: Köpek, kedi yavrusu [Göl.; GİAT 296: Mal.].

meps: Kandırmak için oltaların üzerine takılan, parlak metalden yapılan balığa benzeyen yalancı balık [El.Av. s.117].

meral <Ar.: Meral, ceylan [EMİYA s.728].

mercan: Mercanın balığı [*Pagellus erythrinus; Pagellus acarne*; TBAAd. s.125;ŞSam.1603; AC70, 72;Söz.11].

merçemene: Kertenkele [Gazi. s.220].

meres vurma: Tazının, avcının göremediği tavşanı görünce ileri doğru at [El.Av. s.117].

meri <Far.: Dişi keklik [EYSV s.150; MİLA s.412:110/79; EYAD 236; Doğa; HA s.152; Ad. 322; El.Av. s.118].

mèri keklik: Dişi keklik [GİAT 297: Mal.].

merina: Bir tür balık [*Muraena helena*; TBAAd. s.126:Söz.11; AC155]. *Krş. morina*

kırmızımtırak bir leke vardır. İki gözün arasında “v” şeklinde altın renkli bant bulunur. Solungaç kapakçıklarının kenarı pas renklidir.” [TBAAd. s.125].

merinos <Far.: Merinos, bir koyun türü [EMİYA s.728].

meriya²²⁶: Uğurböceği [Art.Bö.].

merkeb ~ merkep: Eşek [SİMA s.290:30.215; UMA 264; Bil. s. 915; Din.Ev. s.516; Gazi.s.220; SİYA s.668; Ger. s.337].

merlan: Levrek balığı; *merla*, *merula* [*Labrus merula*; TBAAd. s.126: AC47; ŞSam. 1326].

mermerdek: Yaban ördeği türünden bir kuş [SİYA s.668].

merrik: Tavşan yavrusu [KYAS s.179:Ömerhacılı k.].

mersin balığı: Azak, Karadeniz ve Hazar denizlerinde bulunan, “*uzun burun*” ve “*akbalık*” adlarıyla bilinen bir tür balık [*Acipenser stellatus*; *Acipenser guldenstadtii*; TBAAd. s.126:Söz.11;Pr.;İst.;Volga n.].

mersin morinası: Karadeniz Azak ve Adriyatik denizlerinde bulunan bir tür balık [TBAAd. s.126].

meş: Arı [KBAYA 199; EYAD 236; EYSV s.150].

meşe papazı: Çulluk kuşu [EDSK-II s.255:Enz. Çeribaşı K.].

meşkuzu: Bir yaşından küçük kuzu [Mal.-Ak.].

meşne: Koyun [EYSV s.150].

meşvele ~ moşvela: Kertenkele [ARDER s.292]. *krş. veşvela*

mevaşi: Büyükbaş hayvan [EYSV s.151].

meymin ~ méymın ~ meymun ~ méymun: Maymun [AKD 394; GİAT 297:Kil.; SİTİAT s.253:Ter.; EA124; GA s.495].

mezendere: İri soy ve daha fazla sarı camız, manda [DİAT 267: Kar., Ter.].

²²⁶ “Yusufeli Boyalı köyünde “uğurböceği”ne denir. Kökenini bilinmemektedir. Macahel Gürcücesinde *maryobi*, *maryobay* “uğurböceği” anlamında, bundan bozulma olacağı tahmin edilmektedir.” [Art.Bö.].

mezeldek: Toygillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Tetrax tetrax*, *Otididae*]-[Doğa; Kuş].

mezgerdek: Bir tür yabani ördek [KAYMA s.463].

mezigid ~ mezid: Mezigit balığı. *Mezid vjodus poutassou*; *Odontogadus merlangus euxinus*; [TBAAd. s.126:Söz.11;Pr.;AC129].

mezkerden: Üveyik [Doğa].

mezeldek: Kaz cinsinden bir av hayvanı; balıkçıl türü bir kuş [EAF s.84].

mezmerdek: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

mıcık: Küçük sinek [Mal.-Ak.].

mıgırbı: Küçük karınca [Ad. 322].

mığrı <Yun.: Kefalin bir cinsidir. Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında da yaşamlarını sürdüren, yılan balıklarına benzeyen, sadece denizlerde yaşayan balık [*Congridae*; *Conger conger*], [*moungri*; *moungrio*; *miksinariya*; TBAAd. s.126:İst.;Söz.11; AC154].

mıkırdak: Karabatak [Doğa].

mıncık: Domuz yavrusu [EDSK-II s.258:Enz. Şehitler K.].

mındak: Kedi yavrusu [SİYA s.668]. *krş. manı ~ manığ vd.*

mınık ~ minik: Kedi yavrusu [Big. s.119; EYA 423; Erz.Mer. s.203; DİAT 268: Er.; SİYA s.668].

mırmır ~ mirmiri: İlkbaharda avlanan ve orta büyüklükte olan bir balık [*Echelus myrus*; TBAAd. s.126:Söz.11;Ant.;İz.- Foça]. *krş. minanir*

mısır akbabası: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Neophron percnopterus*, *Accipitridae*]-[Kuş].

mısır kazı: Kazsılardan, ördekgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Alopochen aegyptiacus*, *Anseriformes*, *Anatidae*]-[Kuş].

mısır tavuğu: Hindi [EYSV s.152; Din.].

mısır: Hindi kuşu [UİA 384].

mısırga: Hindi [Kon.; Türkdede; Ort.].

mısmıl: Eti yenilebilen hayvan [Suçatı].

mıtkır: Domuz yavrusu [EDSK-II s.258:Sl. Süleyman Danişmend K.].

mızgırı kırık: Eşek [MUYAT s.442].

mididin: Baykuş [Doğa].

milakop ~ minakop: İtkine balığı; “deniz gözlü” de denilen bir tür balık [*Sciaena cirrhosa*; *Umbrinacirrhosa*; TBAAd. s.126:Söz.11;AC36;ŞSam.1571; İst.]. *krş. kötek balığı*

mildircin ~ mildirçin: Bıldırcın [Doğa].

mimilik ~ mimimlik: Karabatak yavrusu [RİA 327; Doğa].

minanir: İlkbaharda avlanan ve orta büyüklükte olan bir balık [TBAAd. s.126:Ant.]. *krş. mırmır ~ mirmiri*

mirimi balığı: Mezgidin büyüğü olan bir balık [TBAAd. s.126:İst.].

mirmika: Karınca [Tr.Gül.].

miryana: Bir tür tatlı su balığı [EDSK s.29:Edr. genel].

mismil: Yenilmesi dinen caiz olmayan hayvan [KYAS s.182:Kırş.].

mmeri: Dişi keklik [Siv.:Altınyayla].

moğol cılıbtı: Yağmurcungillerden bir tür kuş [*Charadrius mongolus*, *Charadriidae*]-[Kuş].

momoç: Tırtıl, kurt [Trb.].

momol ~ momoli: Böcek [Trb.; Gün.; Rz.].

mor davar: Boynuzlu büyük davar [GİAT 297: El.].

morina ~ morine ~ moruna ~ morna: Çizgili mercan; Mersin morinası. Yağı içilen bir balık cinsi [*Pagellus mormyrus*; TBAAd. s.126:Tr.;İz.].

moriyol <Gür.: Koyu renkli zehirli bir örümcek [ARDER s.292].

moyher: İşe yarar durumda olan koşu hayvanı [SİYA s.668].

moz [I]: Hayvanları ısırın büyük bir sinek [TÇDSK s.43].

moz [II]: Hayvanları sokan bir arı [EYAD 236].

mozık [I] ~ **mozuk** [I] ~ **mozzık:** Bir tür sinek [MKK].

mozi ~ mozih ~ mozik [II] ~ **mozika ~ moziyğ ~ moziyh ~ mozuk** [II] ~ **mozzig:** Bir iki yaş arasındaki dana; bersa [ARDER s.292; EŞF s.314; Güm.,s.172:Köse, Kelkit]; 2. İki yaşını bitirmiş tosun [EA 124]; 3. Büyük, iyi gelişmiş dana [EAF s.86]; 4. Düve [Güm.,s.172:Mrkz. ilçe, Torul, Kürtün]; 5. Dana sürüsü [EİA s.230]; 6. Bir yaşındaki erkek dana [Güm.Gök.]; 7. Tosunun küçüğü [Erz.Mer. s. 203]; 8. Gebe olmamış, az sağılır inek [Trb.].

mucuh ~ mucuğ ~ mucuk: *Ot üvezi* ve *tatarcık* da denilen, ısırınca kaşıntıdırın ufak bir sinek türü [KAYMA s.463; Gazi. s.221; Khr.; Türkdede; KYAS s.183:Mucur].

muğal: Dana, tay, kuzu vb. evcil hayvan yavruları [SİYA s.668; KYAS s.183:Köşker k.].

mumar: İpince, kıl gibi yılan [EYSV s.154].

mumul: Uyuşuk, siyah kabuklu un böceği [Trb.].

muradcık: Baykuş [Doğa].

murat ğuşu ~ murat kuşu: Baykuş [Doğa; KYAS s.184:Sıdıklı Büyükbaba k.].

muratçık öğü: Baykuş [Doğa].

murç: Hayvanların yiyebileceği ağaç sürgünü 3.3.104 [EYA 423].

murğu: Bir cins kuş [AKD 395].

muslum: Dinen yenmesi caiz olan hayvan [AKAY s.504].

mustafacık: Bülbül [Doğa].

mustavaca kuşi: İnsandan kaçmayan serçeye benzer kuş [Trb.].

muşmala: Yenidünya meyvesi [Bar. s.284].

muza: Buzağı [MA s.305:l/10-43].

muzik: Dananın büyüğü [DİAT 268: Er.].

müğre ~ mühre <Far: Avcılıkta yaban ördeklerini, ötüşü ile çağının diye göle çakılan evcil ördek [EDSK s.29; El.Av. s.119:Edr. genel].

müke: Deve türü [MDK. s.408; SMY s.425:B[66/8].

mürekkep balığı: Mürekkep balığı [*Seche Sepia fillioux*, *Sepia officinalis*; TBA. s.126:ŞS. 1151;AC2231;İz.].

müsürlüyg ~ müsürlüyh: Yemlik hayvanı [EİA s.235].

- N -

nacaklı: İbibik [Doğa].

nácir: Devenin bir cinsidir. Anası *maya*; babası ise *tülü* devedir. Piç deve olduğundan terbiye edilmiyor. İşe yaramaz ve ekseriyetle doğduğu zaman kesilir. [Ay., Den.].

nahır ~ **naḥır** <Erm.: 1. Büyükbaş hayvan sürüsü [Muş s.236,257; Güm.Gök.; MİLA s.4131/4; ARDER s.293; KMA s.147; SİYA s.668; UA s.126; EŞF s.314; EYSV s.155; Trb.; TYA s.178; EİA s.236; EYA 423; KİA 381; EA 124; KBAYA 200; DA 166; KYAS s.185:Kaman, Köşker k.; Erz.Mer. s.204]; 2. Davar sürüsü; sığır sürüsü [SİYA s.668: *nahıl* ~ *nahır*; EAF s.87].

nar bülbulü: Kızılgerdan türü bir kuş [Doğa:Bal.].

narış: İnce, zarif koyunun bir cinsi [DİAT 268: Ter.].

nasaka: Yeni yumurtlamaya başlayan tavuk [Rz.].

navrız: Martı [Doğa].

navri: Kedi yavrusu [KPKSİN].

nayıl: dişi dana [EYAD 236].

ner: Erkek deve [EAF s.88; DİAT 270: Er.].

neveriyg ~ **neveriyh**: İki yaşlı dişi manda [EİA s.241].

nevrik: İki yaşındaki dişi deve [EAF s.88].

nil barbunyası: Bir tür balık [*Mulloidichthys auriflamma*; *Pseudupeneus barberinus*]-[TBAd. s.126:Söz.11].

nişko: İnek [SİYA s.670].

niyet kuşu: Güzel ören sarı renkli serçe [EDSK-II s.255: İps. Balabancık K.].

nohra ~ **nokra**: Davar ve sığırların derilerine gömülen kurt [SİYA s.670].

- O -

o:lag ~ oğlağ ~ oğlağ ~ oğlak ~ oğlah ~ oğlak ~ öla ~ ölağ ~ ölağ ~ öläğ:
 Oğlak; bir yaşını doldurmamış keçi yavrusuna verilen isim [KARYA s.313; Çöm. 117; Dört. s.381; UİA 385; GA s.518; Ber. s.208; Bil. s.920; KEPİYA s.416; MTA s.202; SİYA s.670; KMA s.147; TYA s.182; At.; ADDA s.167; ÇYA 246; TYA s.180; SİTİAT s.255 Div.; UA s.127; TNH; SİYA s.670; KYA s.491; AAT 244: Niğ.].

ocık: İnek yavrusu, buzağı [Ger. s.340].

oçuz: *bk. öküz* [Rz.].

ogursak: Çiftleşmek isteyen hayvan [TYA s.187]. *krş. öğürsek*

oğeç ~ öveç: Enenmiş erkek koyun Üç yaşına gelmiş koyun [AKAY s.505; KAYMA s.475]. *krş. ögeç vd.*

oğlaman ~ oğluman: Altı aylık dalap olarak bir yaşında doğuran keçi; bir yaşındayken yavruleyen koyun ya da keçi; oğlak olma yaşından henüz çıkmış anne keçi [AAT 244: Niğ.; SİYA s.670; AKAY s.505].

oğlaman otlağı: Vaktinden evvel doğuran davarın yavrusu [KYAS s.189:Köşker].

oğul: Arıların baharda çıkardığı yavrular [KYAS s.189:Kırş.; SİYA s.670; KBAYA 200; EYSV s.159].

oğursak [II] [oğulsuz]: Süt veren koyun [SİYA s.670]. *krş. ogursak*

oğursak [III]: Yavrusu ölen koyun veya keçi [AKAY s.505]. *krş. ogursak*

ohra ~ oğra ~ okra ~ okra ~ okrağa: Daha çok zayıf inek ve öküzlerin sırt derisinin altında yaşayan ve hastalanmalarına sebep olan bir çeşit kurt [SİYA s.670; KYAS s.190:Kırş.; OAAD 253:Kay.].

okuz ~ oküz ~ okuz ~ okuz ~ okuz ~ oküz ~ oküz ~ oküz ~ oküz: Öküz [AA s.238; Ber. s.208; EİA s.246; AİAD 268:Bol.,Mud.,Saf.,Çayc.,Ger.; OAAD 253:Um.; KYA s.491; ÇYA 246; UKA s.263; Kas. s.464; EİA s.247; KYAS s.190:Kırş.; SİYA s.670]. *krş. öküz vd.*

ol: Oğul, arı oğlu [ZBK 189].

olık: *bk. oğlak* [Ger. s.339].

orak balığı: Orak balığı [*Fr.Requin bleu*]-[TBAAd. s.127:ŞSam.]. *krş. pamuk balığı*

ordek: Ördek [KİAT 337:R.].

orfoz ~ orfus: Orfut, orfoz balığı; rokos balığı; sarı hani balığı [*Serranus gigas, Cerna gigas*] [TBAAd. s.127:Söz.11; AC30 İz.]. *krş. rokos*

orkinos: Otlak balığı; palamudun ve toriğin bir cinsi olan bir balık [*Thunnus thynnus, Orcynus thynnus*] [TBAAd. s.127:Söz.11; AC81; Pr.; Tor.; İst.].

orman çıvgını: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Phylloscopus sibilatrix, Sylviidae*] Doğa [Kuş].

orman düdükçünü: Çullukgillerden [*Tringa glareola, Scolopacidae*] bir tür kuş [Kuş].

orman serçesi: Serçegillerden [*Passer montanus, Passeridae*] bir kuş [Kuş].

orman tırmaşık kuşu: Tırmaşık kuşugillerden bir tür kuş [*Certhia familiaris, Certhiidae*] [Kuş; Doğa].

orman toygarı: Toygargillerden bir tür kuş [*Lullula arborea, Alaudidae*]-[Kuş].

örsek: Çiftleşmek isteyen inek [AA 149].

ortanca ağaçkakan: Ağaçkakangiller bir tür kuş [*Dendrocopos medius, Picidae*]-[Kuş].

örü koyun: Merada yetişen koyun [IDSK s. 794].

ossurgan böcügü ~ ossurgan böcüsü: Karafatma; hamam böceği [Nev.; KPKSİN; Din.].

oşık ~ oşo ~ oşoş: Köpek [çocuk dilinde] [EAF s.91; Kem.; GA s.525].

ot cıllavığı: Ağustos böceğinin küçük bir cinsi [HDP]. *krş. frez cıllavuğu*

otçul: Besin ihtiyacını bitki ve yosunlardan karşılayan balık grubu [*Herbivore*]-[Akv.].

otüvezi: Tatarcığa benzer ufak sinek [KAYMA s.475].

ovalaq: Oğlak, keçi yavrusu [Bal.].

oynağ tavşan: Avcıyı yanıltmak ve avcının kendisini bulamaması için karda pek çok ayak izi ve yol yapan tavşan [El.Av. s.121:Keb.].

oyu başlı: Başlı renkli koyun [Ber. s.99].

oyu gözlü: Gözünün etrafı renkli koyun [Ber. s.99].

- Ö -

öcü [I]: Isırıcı böcek [çocuk dilinde] [GA s.531].

öcü [II]: Kurt, domuz gibi zararlı hayvanlar [TYA s.186].

öcük: Böcek [çocuk dilinde] [GA s.531].

ögeç ~ öğgeç ~ öveç: 1. Enenmiş erkek koyun [AKAY s.506; SİYA s.670; Erz.Mer. s.205]; 2. İki yaşında erkek koyun [Tir.; KARYA s.313]; 3. Üç yaşını aşkın erkek koyun [GA s.542; KARYA s.313; EAF s.92]; 4. Üç yaşını tamamlamamış koyun [KYAS s.195:Karakuyu k.; SİTİAT s.256:Div.]; 5. Dört yaşındaki keçi [ARADSK s.680:Uş.-Ulubey-Çamdere]; 6. Bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç [TYA s.188; SİYA s.670]; 7. Biraz büyümüş kuzu [SİYA s.670]; 8. Enenmiş erkek koyun ya da keçi; sürünün önünden giden ve sürüyü yöneten koyun ya da keçi [EYSV s.163]. *krş. öneç ~ oğgeç*

ögräk ~ ögrek ~ öğrek ~ örek ~ övrek ~ öyräk: 1. At sürüsü [Ber. s.100; KARYA s.313; AAT 245:Niğ.; ADÜM-I 194 Sok.; Güney s.683; MUYAT s.442]; 2. Kuş ve umumiyetle hayvan sürüsü [OAAD 253:Kay.].

ögür ~ öğür: Boğa isteyen inek; tava gelmiş dişi sığır [HA s.154; Ber. s.102].

ögürsek ~ öğürsek: Çiftleşmek isteyen dişi sığır, kısarak vb. hayvan; tava gelmiş dişi sığır [EYSV s.163; Ber. s.102; TYA s.187]. *krş. ogursak*

ögüz ~ ököz ~ öküz ~ öküs ~ ökiz ~ öküz ~ öküz ~ öküz: Dört yaşını doldurmuş erkek sığır [At.; TYA s.187; EİA s.253; EYA 424:2.19.2; Çand. s.151; AAT 246: Kas.; Din.Ev. s.518; EMİYA s.752; Emir. s.395; ADSK s.16 Kars ve yöresi; DA 167; ADDA s.167; ETAS; Siv.Ala.].

ögez ~ övez²²⁷: At sineği; hayvanları ısırarak rahatsız eden bir çeşit iri sinek; sivrisinek [GA s.542; TYA s.188; AKAY s.507; OAAD 254:Afş.; DĞİHF s.359]. *krş. ıvez üvez*

öğret atı: İş hayvanı [KYA 251:51/142].

öğürtmeç: Kısır koyun [AKAY s.506].

ökse ardıcı: Bir tür ardıç kuşu [Doğa].

ökse ardıç kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Turdus viscivorus*, *Motacillidae*]-[Kuş].

öküz balığı: Kırlangıç balığı; barbunya balığı [*Trigla lyra*] [TBAd. s.127:İst.;AC99; Söz.11;ŞSam.1160].

öneç: İki yaşındaki erkek koyun. [AAT 246: Niğ.]. *krş. ögeç vd.*

öräk: İçerisinde ancak bir aygır bulunan kısarak sürüsü [ADÜM-I 194:Ant.]. *krş. ögräk*

²²⁷ “Anadolu’da övez ve benzer biçimler “at sineği, küçük sinek, sivrisinek, hayvanlara dadanan sinek, büvelek” anlamlarıyla yaygındır.”[Art.Bö.].

ördek ~ ördey: Ördek [EMİYA s.755; ANYuk.; At.; Din.Ev. s.518; AAT 246: Kas.].

ördek balığı: Lapin balığı [TBAAd. s.127].

ören kuşu: Baykuş [Doğa].

örümcek: Örümcek [UMA 266].

öriye: Dişi tay [SİYA s.674].

örühayvan: Katır, at gibi hayvanların genel adı [Kös.].

örümcekkuşu: Bir tür kuş [Doğa].

öteç: Horoz [TYA s.188].

öter ardıc kuşu: *Kuyruksallayangillerden* [*Turdus philomelos*, *Motacillidae*] bir tür kuş Doğa [Kuş].

ötgün: Yem veya çiftleşme isteği hususunda sabırsız hayvan [Ber. s.99].

ötleğen: Ötleğen kuşu [Doğa].

ötücü kuğu: *Kazılardan*, *ördekgillerden* bir tür kuş [*Cygnus cygnus*, *Anseriformes Anatidae*]-[Kuş].

övek: bk. *üveyik* [Doğa].

öveyik ~ öveyik: Üveyik; güvercine benzer bir kuş [AAT 246: Çor.; Doğa; UİA 386]. *krş. üveyik*

- P -

paçalı bağırtlak: *Bağırtlakgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Syrrhaptes paradoxus*, *Pteroclididae*]-[Kuş].

paçalı baykuş: *Gece yırtıcılarından*, *baykuşgillerden* bir tür kuş [*Aegolius funereus*, *Strigidae*]-[Kuş].

paçalı şahin: *Gündüz yırtıcılarından*, *atmacagillerden* bir tür kuş [*Buteo lagopus*, *Accipitridae*] [Kuş; Doğa].

paço: En büyük kefal balığı; haskefal balığı[TBAd. s.127:İst.].

paçuk: Ayı yavrusu [Kas.s.465]. *krş. poçu, palah vd.*

palah ~ palak ~ pallah: 1. Küçük ve şişman köpek veya ayı yavrusu [Trb.]; 2. Ayı yavrusu [Al.; Gör.Çat.; Trb.; TYA s.191; ARDER s.298; SİYA s.676]; 3. Kömüş yavrusu, manda yavrusu [Bozat; SİYA s.676]. *krş. malak*

palamut <Yun.: Palamut; lakerdalık [mezelik] balık [*Sarda sarda*, *Sarda mediterrán EA Pelayms sarda*],[*Palamyda*]-[TBAd. s.127:AC75,Söz.11;Pr.].

palas ~ palaz: 1. Yavruluktan yeni kurtulmuş kara kaşları ve gerdanı yeni yeni belirmeye başlamış keklik Yavru keklik [Doğa; El.Av. s.121]; 2. Kuş yavrusu [UA s.128]; 3. Mandanın dişisi. [AAT 247: Mer.]; 4. Tüylenmiş kaz yavrusu [ADSK s.16: Kars ve yöresi].

pali: Köpek yavrusu [Ort.].

paluk: Balık [TYA s.191]. *bk. balık vd.*

pampal: 1.Bakımlı temiz hayvan [Koca.]; 2. Toraman [kedi] [UA s.128]; 3. Uzun ve kabarık tüylü kedi veya köpek [SİYA s.676].

pamuk balığı: Orak balığı [*Glyphis glaucus*; *Prionace glauca*; *Charcharias glaucus*] [TBAd. s.127:AC168;Söz.11;ŞSam.1891;İst.]. *krş. orak balığı*

panço: Sazan balığı [RİA 329:52/9]

pani: Köpek, fino köpeği [SİYA s.676]. [ETAS].

pänşäk: Deve katırının önünde gelen ilk deve [ADÜM-I 195: Ay.].

papān: Papağan [DGİHF s.359].

papas balığı: Bir tür balık [*Chromis ehromis*] [TBA. s.127: Söz.11, ŞSam.308; İst.].

pappuk ~ papuk: Baykuş [MKK].

papuç balığı: İzmarit balığına benzeyen fakat daha yassıca olan bir tür balık; “beyaz göz” olarak da bilinir [TBA. s.127: ŞSam.308]

papyu: İzmaritin en büyüğü olan bir balık [TBA. s.127: İst.].

pardi: Erkek çakal; uluması uğursuz sayılan çakal [Gün.; RİA 329].

pas renkli çalı kızılgerdanı: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [Cercotrichas galactotes Muscicapidae]-[Kuş].

pasbaş patka: *Kazsılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Aythya nyroca, Anseriformes, Anatidae*] Doğa [Kuş].

pasifik incir kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Anthus rubescens japonicus, Motacillidae*]-[Kuş].

patates böceği: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

patga: Yaban ördeği [Doğa].

patla baş: İbibik [Doğa].

pavura: Yengeç [RİA 329].

paz ~ pazi <Far.: 1. Tavuk [Hacıbektaş]; 2. Kuş, keklik. “Şahin”. Keklik, tavuk gibi iki ayaklı ve kanatlı her türden kuş [Kır.Abd. s.264; Teb.1333: Kırş.-Kmn.].

peçela ~ peçota ~ peçuda: 1. Torik balığının Torik balığının 15 kilodan fazla olan cinsi, en irisi; 2. *Sivriburun* balığından küçük torik cinsi [TBA.].

s.127:İst.:Kumkapı: *peçela*; TBAğ. s.127:İst.:Beykoz:*peçota*; TBAğ. s.127 İst.:*peçuda*].

pekin ördeği: Bir tür yabanî ördek [ANYuk.].

peleş: (1) Boynuzları ters yönde büyüyen hayvan [ARDER s.300].

pelikan: Pelikan [Doğa].

pembe göğüslü ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylviidae*, *Sylvia mystacea*]-[Kuş].

pepbo kuşu: Papağan [Doğa].

pepela²²⁸: Kelebek [UKA s.269; Art.Bö.].

pepil: Ördek veya kaz yavrusu [KYAS s.198:Kaman, Mucur].

pernek: Sürüden ayrı otlatılan iki üç kişinin birkaç davarı [SİYA s.678]; 2. Sürüye katılan yabancı koyun, keçi [TYA s.195].

perperik: Kelebek [EYSV s.170].

pervane balığı: Ay balığı [*Mola mola*; *Ortagoriscus mola*] [TBAğ. s.127:Söz.11;AC149].

pervene <Far.: Kelebek [EİA s.257].

peşenk: Kervanın önünde giden yola alışkın beygir [Trb.].

petaliza: Kelebek [Trb.Vak].

petek: Arı [Trb.].

pıçı: Keçinin erkek yavrusu. [EDSK s.30:Uzk. Gazi Mehmet K.].

²²⁸ “Bu söz Gürcüce aynı anlamdaki **pepela**’dan geldiği düşünölmektedir. Macahel Gürcücesinde **pepeli**, Lazcası **parpali**’dir. Kelebek için kullanılan **pitpita** adının kökeni bilinmemektedir. Ancak yansıma bir sözcük olmalıdır. **Pitpita** sözü “*yerinde durmayan, sürekli yaramazlık yapan ya da çok hareketli çocuk*” ve “*eline ayağına çabuk, hamarlat kız, kadın*” anlamlarında da kullanılan bir sözdür. Bu anlamlar da “kelebek” anlamından mecaz olduğu tahmin edilmektedir.” [Art.Bö.].

pılavıcık: Baykuş [Doğa].

pır keklik: Bildircından biraz büyük, gri renkli hızlı uçan bir keklik çeşidi [El.Av. s.123].

pırnakal: Çulluk [Doğa].

pırtki: Hasta kecliğe verilen isim [El.Av. s.123:Bas.].

pısıık ~ pısıık ~ pısııg ~ pısıg ~ pısıık ~ pısıük ~ pısııg ~ püsü ~ püsü ~ pışıı ~ pışik: Kedi, kedi yavrusu [Nev.; KBAYA, 202; Ad. 325; Ger. s.341; ADÜM-I 196:Af.- Az.; TYA s.197; MKK; SİTİAT s.259:Div.; ARDER s.301; BT s.81; Har.; KYAS s.200:Kırş.; RİA 330 Or.; Tir.; TNH; Trb.; Çand. s.154; EAF s.95; EŞF s.315; EYSV s.173; GA s.557; Güm. s.173; HA s.156; MİLA s.416; SİYA s.678; Suçatı; UA s.129; UKA s.268; UMA, 266; GİAT, 302:Mal., Gaz.; Şerefiye; UMA 266; SİTİAT s.259 Div.; AİAD 272:Ah.,V.,Ter.; DİAT 272: Ter.; AKD 395; KPKSİN; DİAT 272: Ter., Kar.; Dar. Kmrş.;-Türkdede; ADOSA s.486; Dört. s.388; KMA s.148; GİAT, 302: Mar.; And.Ağıt]. *krş. bisik*

pıso: Kedi, kedi yavrusu [Erz.Mer. s. 207]. *krş pısıık pisi vd.*

pıtbıdak: Bildircın [Doğa].

pıtbıdıık ~ pıtpidık: Tepeli toygar kuşu [Doğa:Bur.].

pızıki ~ pızıki: [yans.] Arıya benzeyen, sarı siyah halkalı bir böcek, yaban arısı [ARDER s.303].

pızız: Siyah ve irice olan arı [SİTİAT s.258,678 Div.].

pızoz: Bok böceği [EYAD 237].

pıçtek: Köpek yavru [OYA 352].

piliç: Horozun küçüğü. [AAT 247: Mer.].

pılka: Cıvcıv [SİYA s.678].

pillaböcük: Uğur böceği [OYA 353].

pinpin: İspinoz [Doğa].

pipi ~ pinha: Hindi [SİYA s.678].

pipili: Tepeli serçe [EDSK-II s.259:Lp. Hamzabeyli K.].

pipis: Kedi [*çocuk dilinde*] [GA s.556].

pipo: İbibik [Doğa].

pire ~ püre: Pire [EMİYA s.761; ETAS; DTYA 77; Kas.s.466].

pirecik: Küçük ısırgan bir sinek türü [AKAY s.507].

pirik: Örümcek [EYSV s.172].

pirpirik: Renkli serçe [EDSK-II s.255:Lp. Sarı Danişmend K.].

pisenäyi: Kedi Yavrusu [ADÜM-I 196: Af.-Az.].

pişte: Köpek yavrusu [AİAD 272:Düz.]

piti: Küçük kulaklı hayvan [AEİA s.320].

pitik: Köpek yavrusu, enik [ARDER s.303].

platarina ~ plutarina ~ pulatarina ~ plutarina: Kefal cinsinden bir tür balık [*Mugil capito; M. ramada*]-[TBAd. s.128:Söz.11; AC17;İst.].

pocuğa: Bir yaşını aşmış domuz yavrusu [AA 150].

poçuk ~ pöçek: Ayı yavrusu [Kas. s.466]. *krş. paçuk, palah vd.*

poduk ~ potuğ ~ potuk ~ potuğ: Deve yavrusu [KYAS s.200:Kırş.; KAYMA s.486; GA s.559; İsce. s.305; SİYA s.678; Bah. 149]; 2. Manda yavrusu [ADOSA s.486; Dar.]; 3. Ayı yavrusu [KARYA s. 314].

poğtak: Siyah renkli serçe [EDSK-II s.255: Enz. Yazır K.].

poğuç: Baykuş [Doğa].

ponçak: Meyveli küçük dalcık, salkım [SİYA s.678].

porsuk ~ porsuk: Su kenarlarında kazdıkları deliklerde yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli bir hayvan [TYA s.198; EMİYA s.762].

potak: Domuz yavrusu [Kas. s.466].

potdiyg ~ potdiyh ~ pottik: Kuyruksuz, bodur tavuk Kısa bacaklı, kuyruksuz tavuk [EİA s.260; EAF s.96].

potuk: *bk. poduk*

pörnek: Her bir bölgenin koyun sürüsü [SİYA s.680].

pufla kazı: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Somateria mollissima, Anseriformes, Anatidae*]-[Doğa; Kuş].

puğuşu: Kafası iri, kanatları büyük bir kuş [TÇDSK s.40].

puğu: Baykuş [Doğa].

puhur: Erkek deve [KYAS s.200:Küçükkavak k.]. *bk. buhur*

puli: 1. Cıvcıv [Rz.]; 2. Kuş yavrusu [Gün.]; 3. Piliç [Trb.].

pullu balık: İstanbul'daki izmarite benzeyen fakat daha zayıfça olan bir balıktır. Çok pullu ve kılçıklı olup olta ile avlanır. [TBAd. s.128:Seyhan ve Ceyhan n.].

pullu ötleğen: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Sylvia melanothorax, Sylviidae*]-[Kuş]. *krş. kıbrıs ötleğeni*

pum guşu ~ pun guşu: Baykuş; puhu kuşu [EYSV s.175; Doğa].

pumburi: At sineği [Gün.; Rz.].

pupunez: Ökse ardıcı türü bir kuş [Bursa]-[Doğa].

purtuk: Manda yavrusu [ADOSA s.486].

puspuran: Büyük sıçan [Trb.Vak].

puzağ: Buzağı [KİAT 341:Vak.]. *krş. buza vd.*

pülbül: Bülbül [KİAT 341:Akç.]. *krş. bülbül*

püsküllü kılıç: Kılıç balığının bir cinsi [TBAAd. s.128].

- R -

ravi: Dağ kecliğinden korkup kafesin içine sinen ev kecliğine verilen ad [El.Av. s.124:Bas.].

raf: Bir dişi kecliğin o yıl çıkardığı yavrularla birlikte oluşturduğu keklik topluluğu [El.Av. s.124:Ma.].

Rahibe turnası: Turnagillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Grus leucogeranus, Gruidae*]-[Kuş]. *krş. ak turna*

rahna ~ rağma: Örümcek [Gün.; Trb.; Rz.; RİA 330].

rivi: [*Far.: rubâh'tan*] Tilki [El.Av. s.124:Bas.].

rina tırpana: Bir tür balık [*Dasybatus pastinacus, Trygon paslinaca*]-[TBAAd. s.128:İst.;Söz.11;AC202].

ringa: İstanbul'da çok seyrek avlanan bir tür balık [*Caspialosa maeotica*] [TBAAd. s.128:Bal.M.III,1,s.5; Söz.11;İst.].

rokono: Köpek [AİAD- Esk.Düz.Abd., 213: Düz.].

rokos: Sarı hani balığı [TBAAd. s.128]. *krş. orfoz balığı*

rubat: [*Far.+Far.: rû-bed'den*] Bağlı keklik avında, ayağından köstekle sikkeye bağlanıp ocağa çakılan, dağ kecliği ile kavga eden asıl keklik [El.Av. s.124].

rum güzeli: Saka kuşu türü bir kuş [Doğa:Blk.].

rus mersini: Mersin balığı [*Acipenser güldensâtdî*] [TBAd. s.128:Br.].

- S -

s'ahırğa: Koyun ve at gibi hayvanların derilerine yapışıp kanlarını emen, tahtakurusu büyüklüğünde beyaz renkli bir böcek, bir çeşit küçük kene [GA s.571].

sabuncu kargası: Saksağan [Doğa].

sabuncu: Saksağan [Doğa].

sağılur: Sağılan inek, koyun veya keçi [TYA s.203].

sagmal ~ sağmal²²⁹: Sağılan davar [OAA 256:Niğ.; Kon.Dağ.s.8; KIA 382; Fel. s.73; Şerefiye; Big. s.120; DİAT 274: Ter.].

sağan ~ sağın: Sağmal hayvan; sağılan inek [SİYA s.682; TNH].

sağılı inäk: Süt veren inek [Güney s.687].

sağılı: Sağmal hayvan [SİYA s.682; EYSV s.179]. *krş. sağmal vd.*

sağrak ~ sağsak ~ sağsak: Saksağan [Doğa; AAT 251: Çor.]

sahar: Alın ak lekeli hayvan [SİYA s.682].

sahsuvan: Uzun kuyruklu, beyaz kanatlı bir çeşit kuş [SİYA s.682].

saka [kuşu]: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carduelis carduelis*]-[Doğa; Kuş].

sakar: Ağzı, gözü, burnu kara kuzu [SİYA s.682].

sakarca kazı: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Anser albifrons*], [*Anseriformes*], [*Anatidae*]-[Kuş].

sakarca: Sakarmeke türü bir kuş [Doğa:Ad.].

²²⁹ “Yavrusu yeni olan ve sağılabilen hayvanlar için de kullanılmaktadır.” [OAA 256].

sakarmeke: *Turnamsılardan, yelvegillerden* bir tür kuş [*Fulica atra*] [*Gruiformes*] [*Rallidae*]-[Kuş].

sakca: Kuzgun [Doğa].

sakça [I]: Saksağan [Nev.].

sakça [II]: Kara karga [SİYA s.682].

sakırtlak: İnsana yapışan böcek; kene; bir tür ovalak böcek [Gör.Çat.; DSİ s.199:Tir. /Gir., Avcılı köyü]-[Bulancak/Gir., Samugüney köyü]-[Bozat].

saksağan ~ saksahan ~ sahzağan: Saksağan [KYA 251; Doğa:17/39; EİA s.269].

saksan: Saksağan [Ada. s.151].

salāna: 1. Ahmak,alılık 2. Başiboş köpek [AA 150].

sallabaş: Kafası sallanan, hasta keklik [El.Av. s.125].

sallangoz: Salyongoz [DGİHF s.360].

samal: Sağılabilir durumdaki hayvan [SMY s.427]. *krş. sağmal*

samsar: Sansar [AİAD 274:V.; DİAT 274: Ter.].

sandal kuşu: Sarıasma kuşu [Doğa].

sandugaç ~ sanduvaç: Bülbül [Doğa].

sahca: Kara karga [SİA s.240].

sapan: Akıntı barbunya balığı; *sara yburnu* barbunya balığı. *Alopias valpes*; *Vulpecula vulpes*; [TBAAd. s.128:İst.;Söz.11;AC172].

sapırtlağ: Kene [AA 151].

saplı karga: Alakarga; saksağan [Doğa].

saplıca karga: Saksağan [Doğa:Bil.].

sar'öküz: Öküz [Âş.2].

sardalya: Ateş balığı [*Sardina pilehardus*; *Clupca pilehardus*; TBAAd. s.128:Söz.11;AC7].

sardina: Sardalya balığının bir cinsi. *Sardinella aurita*, *Clupea aurita*; [TBAAd. s.128:AC10;Bal.Mec.III,1,s.2].

saesma ~ sariasma <*sarı asma*: Sığırcığa benzer ötücü bir kuş [KAYMA s.492; Big. s.121; Doğa].

sargan ~ sarğan: Zargana balığı [Trb.; TBAAd. s.128:Tr.].

sargos: Bir tür balık [TBAAd. s.128:Tr.;z.-Foça].

sarı bacaklı kum kuşu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Calidris temminckii*] [*Scolopacidae*]-[Kuş].

sarıhalil: Örümcekten büyük böcek [DS CXII 4672].

sarı başlı kuyruksallayan: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Motacilla citreola*, *Motacillidae*]-[Kuş].

sarı bilbil ~ sarı bülbül: Sariasma kuşu [Doğa].

sarı carı: Arı, bir tür arı çeşidi [Gazi. s.222].

sarı çıtnık: Sariasma kuşu [Doğa].

sarı gagalı dağ kargası: *Kargagillerden* bir tür kuş [*Pyrrhocorax graculus*, *Corvidae*]-[Kuş].

sarı gagalı keten kuşu: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Carduelis flavirostris*]-[Kuş].

sarı gagalı leylek: *Leylekgillerden* bir tür kuş [*Mycteria ibis*] [*Ciconiidae*]-[Kuş].

sarı gerdanlı serçe: Serçegillerden bir kuş [*Petronia xanthocollis*] [*Passeridae*]-[Kuş].

sarı guş: Sarıasma kuşu [Doğa].

sarı hani: Orfoz balığı; rokos balığı [*Scrranus gigas*; *Ccrna gigas*; TBAAd. s.128:Söz.11;AC30].

sarı kamışçın: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, ötleğengillerden bir tür kuş [*Acrocephalus paludicola*, *Sylviidae*]-[Kuş].

sarı kanat: Lüfer balığının 15-20 cm büyüklükte olanı [TBAAd. s.128:İst.].

sarı kandil: Sarıasma kuşu [Doğa].

sarı kaşlı çıvgın: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Phylloscopus inornatus*] [*Sylviidae*]-[Kuş].

sarı kaya: Bir tür balık. *Gobius auratus*; *G. cephalarges*; [TBAAd. s.128:Söz.12;Ut.].

sarı kiraz kuşu: Kirazkuşugillerden bir kuş [*Emberiza citrinella*]-[Kuş].

sarı kuyruk: İstavridin bir cinsi [TBAAd. s.128:İst.].

sarı kuyruksallayan: Kuyruksallayangillerden bir tür kuş [*Motacilla flava*] [*Motacillidae*]-[Kuş].

sarı mukallit: Ötleğengillerden bir tür kuş [*Hippolais icterina*, *Sylviidae*]-[Kuş; Doğa].

sarı papagangaga: Bıyıklı baştankara kuşu [Doğa].

sarı sandal: Sarı asma olarak da bilinen vücudu tamamen sarı, kanatları siyah ötücü bir kuş [*Oriolus Oriolus*]-[DSİ s.199:Bulancak/Gir., Samugüney; Doğa]. *krş. sarıasma*

sarı yanak: Kefalin bir cinsi [TBAAd. s.128:İst.].

sarıağız balığı: Granyoz balığı. *Sciaena aquilla*; *Johnius hololepidotus*; [TBAAd. s.128:AC04;Söz.11;İst.].

sarıbacak: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Xenus cinereus*, *Scolopacidae*]-[Kuş].

sarıbalık: Sazan balığı [SİYA s.682].

sarıca: Yüzgeçleri ve sırtı sarı renkli 20 - 30 cm uzunluğunda bir balık [ADOSA s.487].

sarıcalı. Balsız bir arı türü [Gör.Çat.].

sarıebe: Yırtıcı bir kuş türü [Aks. II-301].

sarıgöz: Bir tür balık [*Cnntharus linealus*; *Spondyllosoma*; TBAAd. s.128:İst.; AC64;Söz.11].

sarıgülak: Başının bir kısmı sarı renkli, 15 - 20 cm uzunluğunda bir balık [ADOSA s.487].

sarısandal: Sonbaharın geldiğine işaret sayılan renkli küçük bir kuş [TÇDSK s.42:DS'de:*incirkuşu*].

sarıbaş: Güzlük ekilen bir tür buğday [EİA s.270].

sarpa ~ sarpan: Çitari, sarpa, sarpan balıkları [*Box salpa*; *Sparus salpa*],[TBAAd. s.129:Söz.13; AC 75].

sasak ~ sasan: Saksağan [Doğa].

sağa ~ sağar: Alnında leke bulunan hayvan [AİAD 274:Çayc.; KIAT 344:Gir.; TYA s.203].

sağça: Alakarga, saksağan [KYAS s.203:Kırş.].

sağırğa: Koyun ve köpek gibi hayvanlara yapışıp kanlarını emen bir böcek [UA s.130].

savrik: Çiftleşme isteği olan dişi koyun [Ber. s.102].

saz delicesi: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [Circus aeruginosus] [Accipitridae]-[Kuş].*

saz kamışçını: *Ötleğengillerden bir tür kuş [Acrocephalus scirpaceus] [Sylviidae]-[Kuş].*

saz kayası: Bir tür kaya balığı [*Zostericola ophiocephalus*; TBAAd. s.129:İst.;Söz.12].

saz tuygunu: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [Circus aeruginosus] [Accipitridae]-[Kuş]. krş. kızıl sungur*

sazan: Tatlısu balığı olup bilhassa dere ağızlarında yetişen bir balık [TBAAd. s.129:İz.-Foça;Gediz n.;Beyşehir gölü].

sazhorozu: *Turnamsılardan, yelvegillerden bir tür kuş [Porphyrio porphyrio] [Gruiformes] [Rallidae]-[Kuş].*

saztavuğu: *Turnamsılardan, yelvegillerden bir tür kuş [Gallinula chloropus] [Gruiformes] [Rallidae]-[Kuş].*

sebze yaprak kurdu: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

seçer: Serçe [Doğa].

seg: Eşek [Ger. s.343].

seğiç: İki yaşındaki semirmiş keçi [SİYA s.684].

seki: Üç ayağı sekili [*beyaz renkte olan*] at [GA s.585].

sekili: Ayaklarında ak leke bulunan hayvan [KYAS s.207:Ömerhacılı k.].

sekül: Bilekleri beyaz olan at. [KİAT 344:Gir.].

selvi: Bildircin [Doğa].

semeğ: Balık [AKD 396].

serçe: Serçe [Doğa].

serdar keklik: Bağlı keklik avında tuzak mahalline gelen dağ kekliği ile kavga etmeyen sadece öttürülerek dağ kekliğinin tuzak mahalline çağırılmasında kullanılan ikinci keklik [El.Av. s.125].

sergendegezen: Fare [Şab.].

serpe balığı: Bir tür Akdeniz balığı [TBAAd. s.129:Ant].

serref keklik: Göğsünün bitiminde diğer yavrulardan farklı olarak keklik [El.Av. s.125; Ma.].

sessiz kuğu: *Kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [Cygnus olor] [Anseriformes] [Anatidae]-[Kuş].*

sey <Far. seg: İt, köpek [Teb.1334; Kır.Abd. s.265:Kırş., Hacıbektaş, Kmn., Keskin].

seyçer: Serçe [Doğa].

seyfi: Şahine benzer bir çeşit avcı kuş [KYAS s.209:Çiçekdağı].

seyil keçisi: Deniz kıyılarında yaşayan kıl keçisi [KYAS s.209:Köşker k.].

seyip: Yularsız başıboş bırakılan hayvan [Mal.-Ak.; Bah. 150; Siv.2].

seyis ~ seyiz: 1. Burulmuş [kısırlaştırılmış] erkek keçi [Tok-Ay.; SMY s.427; Ban. s.177]; 2. İki üç yaşında enenmiş erkek keçi [KYAS s.209:Köşker k.; SİYA s.682]; 3. Üç yaşındaki keçi [SİTİAT s.261[Div.]; 4. Erkek keçi [AKD 396]. *krş. siyiş*

sıçan ~ siçan: 1. Büyük fare [Yuk.; Kon.Boz.; KBAYA 203; KPKSİN; TNH; Trb.; Erz.Mer. s. 210; KARYA s. 314; SMY s.427; EİA s.280]; 2. Küçük fare [Gör.Çat.; DA 170].

sıçan balığı: Karagöz ailesinden bir tür balık [TBAAd. s.129:İz.].

sıçancık [I]: Çıtkuşu [Doğa:Yalova].

sıçancık [II]: Kerkenez [Doğa].

sıçancıl: Kerkenez [Doğa].

sıçırgan ~ sıçağan: Sık sık, oraya buraya dışkılayan hayvan [DDSK. s.777].

sığıl: Sığır [TYA s.209]. *krş. sığır vd.*

sığır balıkçılı: *Leyleksilerden; balıkçılğillerden* bir tür kuş [*Bubulcus ibis*] [*Ciconiiformes*] [*Ardeidae*]-[Kuş].

sığır sineği²³⁰: Sığırları sokarak rahatsız eden, acıdan deli gibi sağa sola kaçışmalarına neden olan büyükçe bir sinek türü [*Tabanus bovinus*]-[Art.Bö.].

sığır ~ sığır ~ sıır ~ sığır ~ sığır ~ sıır ~ sınır ~ sıvır ~ sıyıl ~ sıyır ~ sir ~ sîr: İnek sürüsü; sığır, büyükbaş hayvan; büyükbaş hayvan sürüsü [EİA s.278; ETAS; Siv.Ala.; Dar.; Tok-Ay.; EMİYA s.777; MTA s.204; SİYA s.684; Siv.2; Şab.; EMİYA s.775; Çay s.286; Bey.306; Seben s.244; TYA s.210; OYA 354:97/11; UİA 387; EMİYA s.775; ETAS; Ada. s.151; KYAS s.210:Kırş.; Çand. s.155; SİYA s.686; OAAD 257:Yoz.; Ber.s. 208; Kas.s.466:sıñır; Kas. s.466:sıvır; TYA s.211:sıyıl; EMİYA s.776:sıyır].

sığircık: Koloni halinde yaşayan, siyah ötücü bir kuş [Siv.2].

sıırcık: Sığircık, serçe gibi bir kuş [ETAS].

sınagrit ~ sinagrit ~ sinarit ~ sinavrit: Bir tür balık; sinavrit balığı [*Dentex dentex*; *Dentex vulgaris*; TBAAd. s.129:İz.-Foça;Söz.12; AC 66].

sıpa ~ supa: Sıpa, eşek yavrusu [ADÜM-I 202:Bal.; SİTİAT s.261:Ter.; KYAS s.210:Kırş.; Gazi. s.222; At.; ADÜM-II 163: Çor.; AAT 255: Çor.]. *krş. sıpa sıpıç:* Küçük sıpa [SİYA s.684].

²³⁰ “Artvin halk dilinde **bogelek, bögelek** adıyla bilinir. Sığır sineğinin sokmasına da *bögelek vurmak* denir; aynı anlamda *kotiz vurmak, pızıla binmek, biziklenmek* sözleri de kullanılır. Anadolu ağzlarında: *bögelek, büvelek, bökelek, büyelek, bigelek, bogerlek, bögelek, böğülek, böğlek, böğülek, böhenek, bökelek, bövelek, bugelek, bunelek, buvelek, bögelek, bükelek, büyelek; bögelek tutmak, böveleklenmek, bögeleğe tutulmak, bögeleklenmek, bögelek tutmak, bungelek dutmak, bügelek tutmak, bükelek tutmak, büveleklenmek, büvelek tutmak, göveğen, geveğen, gevigen, göveğin, gövelek, gövem, göven, gövenek, göveyen...*” [Art.Bö.].

sıraz: Beyşehir Gölü'nde yetişen 200-300 kg kadar olan bir tür balık [TBAAd. s.129:Beyşehir g.].

sırçan: Fare [OYA 354; TYA s.210]. *krş. sıçan*

sırçancıl: Delice [Doğa].

sırsıl: İnatçı ve sağlam hayvan [Ber. s.102].

sırsır: Ağustos böceği [GA s.597].

sıvırcıh: Sığırcık kuşu [SİYA s.686].

sibirya dağbülbülü: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, dağbülbülögillerden bir tür kuş [*Prunella montanella*] [*Prunellidae*]-[Kuş].

sibirya kazı: *Kazsılardan*, *ördekgillerden* nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Branta ruficollis*], [*Anseriformes*], [*Anatidae*], [Kuş].

sibirya taşkuşu: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Saxicola maura*] [*Muscicapidae*]-[Kuş].

siggin: Azmış teke [Gazi. s.223].

siğgin: Kuyruğuna işeyerek kokutmuş hayvan [Ber. s.102].

siksıl: Kuyruk kaldıran kuşu [Doğa].

simeltel: Bir tür inek cinsi [KPKSİN].

simsikukayi: Ak kuyruksallayan türü bir kuş [Doğa:Art.].

sin biti: Ölü biti. [AAT 253: Kas.].

sin: Mezar kurdu [Gazi. s.223].

sinakliza: Ateşböceği [Trb.Vak].

sincap: Sincap [Ger. s.342].

sineg ~ sinek ~ siñek ~ siyek ~ siyenk: Sinek [UMA 267; DA 170; Din.Ev. s.524; ETAS; AA s.246; KİA 382:Tm.; OYA 354; SİYA s.687; Erz.Mer. s.211; HA s.158; DİAT 276: Ter.].

sinekçil ~ sinekçin: Sinekkapan kuşu [Doğa].

sipar: İstavrit balığının ufağı [TBAğ. s.129; RİA 332:2/74].

sirhani: Bir at cinsi [KİAT 345:Akç.].

sirke: Bit yavrusu [Gazi. s.223].

sirkenek: Mısır tarlalarında yetişen bir ot [AA152].

sisek: Bir yaşında koyun; yetişkin koyun [MUYAT s.446; Ala. s.297; Suçatı].
krş. şişek vd.

sivircuh: Sığırıcık kuşu [ARDER s.307].

sivler: Serçe [Doğa].

sivri balık: Torik balığının 10-12 kiloluk cinsi [TBAğ. s.129:İst.].

sivriburun karagöz balığı: Bir tür balık. *Charax puntazzo; Sparus puntazzo;* [TBAğ. s.129:Söz.12; AC63].

sivriburun: Bir tür balık [TBAğ. s.129:İst.].

sivrisinek ~ sivrisinek. Sivrisinek [ETAS; AA s.246].

sivsun: Balık yavrusu [OYA 354].

siyah ala: Hollanda ineğinin bir başka türü [KPKSİN].

siyis: Birkaç yaşında, olgun ve iri erkek keçi İki yaşında erkek keçi [KYAS s.212:Çopraşık k.; KYA s.495; SİYA s.687]. *krş. seyis*

skorpit: İskorpit balığı [TBAğ. s.129:AC109]. *krş. iskorpit*

soğulcan: Solucan [ARDER s.308; SİTİAT s.261:Ter.; DĞİHF s.361; EAF s.101; EİA s.282; EŞF s.315; GA s.614].

sokar balığı: İlkbaharda avlanan, sırtı dikenli olup zehir saçan bir balık [TBAAd. s.129].

soksoku: Yaban ördeği [Doğa].

solagan: Ciğerlerindeki hastalıktan dolayı hemen yorulan at [Ber. s.102].

sona ~ suna: Erkek ördek; kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [*Tadorna tadorna*] [*Anseriformes*] [*Anatidae*] [Kuş; El.Av. s.127; Doğa].

songur: Şahin [Doğa].

sordallı: Eşek [Siv.Ala.; SİYA s.688].

soya ~ soyak: Şahin [Doğa].

söğülcen ~ sölcen ~ söhölcen: Solucan [GA s.614; BT s.111]. *krş. soğulcan*

söğüt serçesi: *Serçegillerden* bir kuş [*Passer hispaniolensis*] [*Passeridae*]-[Kuş].

söğütbülbülü: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Phylloscopus trochilus*] [*Sylviidae*]-[Kuş].

sökün: Peş peşe gelen göçmen kuş sürüsü [EYSV s.188].

su çulluğu: *Çullukgillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Gallinago gallinago*] [*Scolopacidae*]-[Kuş].

su iti: Porsuk, kunduz [EAF s.102].

su kılavuzu: *Turnamsılardan*, *yelvegillerden* bir tür kuş [*Rallus aquaticus*], [*Gruiformes*], [*Rallidae*]-[Kuş].

sudak: Uzun levrek türü bir balık. *Lucioperca lucioperca*; [TBAAd. s.129:Söz.12].

suiti: 1. Kunduz; 2. Porsuk [SİYA s.688].

suriye kanaryası: *İspinozgillerden* ötücü bir kuş [*Serinus syriacus*]-[Kuş].

surtika: Küçük kuş [Rz.].

susam kuşu: Islık gibi ören serçe [EDSK-II s.255:Mrk. Karakasım K.].

suvazlı: [*<Sivaslı*] Bir güvercin cinsi [KAYMA s.499].

südcü: Sürünün başında giden koyun [KYAS s.216:Kırş.].

süleymancık: Kertenkele [ADSK s.16:Uş.].

sülük: Salyangoz [Çaycuma; TNH; Yuk.; SİYA s.690; EAF s.103].

sümsük kuşu: *Sümsük kuşugillerden* bir tür kuş [*Morus basanus*, *Sulidae*]-[Kuş].

sümüklü balık: Bir tür balık [TBAAd. s.129]. *krş. horozbina*

sürek ~ sürek: 1. Yeni koşuma gelen hayvanlar [Bah. 151]; 2. Düğün sahibine yakınları tarafından hediye veya yardım olarak getirilen koyun, keçi ve tosun cinsinden hayvanlara verilen ad [AAT 255: Çan.; SİA s.240; KYAS s.217:Çayağzı]. *krş. belek*

sürek öküzü: Tarla sürmede kullanılan öküz [Din.Ev. s.524].

süri ~ sürü: 1. Sürü, koyun sürüsü [EİA s.287]; 2. Hayvan sürüsü [UİA 387], 3. Küçük baş hayvan topluluğu [Dar.].

sürmeli çalikuşu: *Çalikuşugillerden* bir tür kuş [*Regulus ignicapillus*] [*Regulidae*]-[Doğa; Kuş].

sürmeli dağbülbulü: *Dağbülbulügillerden* bir tür kuş [*Prunella ocularis*, *Prunellidae*]-[Kuş].

süremeli kervan çulluğu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Numenius phaeopus Scolopacidae*]-[Kuş].

süremeli kız kuşu: *Yağmurcungillerden* [*Vanellus gregarius, Charadriidae*], nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [Kuş].

süremeli kum kuşu: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Limicola falcinellus*] [*Scolopacidae*]-[Kuş].

süremeli: Sığırcık büyüklüğünde böceklerle beslenen bir kuş [KAYMA s.500].

süsge: Çok boynuz atan hayvan [EİA s.288].

sütlabi: *Kazılardan, ördek gillerden* bir tür kuş [*Mergus albellus, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

- Ş -

şabut: Kefala benzeyen, kılçığı az, eti beyaz olan, Anadolu'da sevilen bir balıktır. Bilhassa durgunca olan Birecik civarında avlanır. Sırtı kırmızımtırak, karnı beyazdır. [TBA d. s.129:Fırat n.].

şadı: Maymun; özgülikle arka tarafı kırmızı ve tüysüz olan maymun [GA s.631; UA s.134].

şah kartal: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Aquila heliaca, Accipitridae*; Kuş].

şahalak: Küçük, eti yenir bir kuş [GA s.632].

şahan: Şahin kuşu [ADÜM-I 204 Ay.].

şahan kuşu: Şahin [Güney s.689; SİTİAT s.262:Ter.; KYAS s.218:Kırş.; DİAT 277:Kar.; KMA s.149; GİAT 306: Gaz.; ANYuk.].

şahmaran <Far.: Büyük yılan [UMA 268].

şâin: Şahin [BİA s.327].

şam tavuğu ~ şamtavuğu ~ şam tawuğı: Hindi [HA s.159; EYSV s.194; SİMA s.29118.20].

şamarc'i: *Trakunya*, zehirli bir balık [2/89].

şayin: Şahin [DİAT 277: Ay.].

şebek: Ufak bir cins maymun [SİYA s.690; UA s.134; DİAT 277: Ter.].

şemender: Eşek [AAT 256: Çor.].

şepidi: Bir tür sinek [Rz.].

şeytan balığı: Bir tür balık. Raie blanche; [TBAAd. s.129:ŞSam.1814].

şıbt: Bir tür balık [EYSV s.195].

şıçan: Fare [Siv.2].

şıplık: Kırlangıç [Doğa].

şibi: Ördek [OAAD 258:Yoz.].

şil: Göz civarı veya başı renksiz, beyaz olan koyun [Ber. s.99].

şinci ~ şindî: *bk. hindi* [İsce. s.306].

şip balığı: Bir tür balık. *Acipenser nudiventris*; [TBAAd. s.129:Söz.12;Pr.].

şışeg ~ şışeh ~ şışeyg ~ şışeyh ~ şışek ~ şüşek ~ şuşek ~ şüşek: 1. Bir iki yaşındaki koyun; 2. Kuzulama dönemine girmiş ya da doğurmuş sütlü koyun [SİYA s.690; KARYA s. 315; DGİHF s.362; EYSV s.196; TYA s.218; EAF s.104; OYA 355; Tok-Ay.; EA126; Siv.; EYA 426:3.18.5; Div.; Koca.; Tir.; Kas.s.468; Mal.-Ak.; TYHK s.435; Siv.2; OAAD 258:Yoz.; KYAS s.222;Kırş.; ARDER s.311; TNH; SİTİAT s.263]; 3.Kısır koyun [KİAT 346:Akç.; Trb.; KİAT 346:Tr.]; 4. Olmuş, yetişkin koyun [KİAT 346:Gir.]; 5. İki yaşında yavrulamamış koyun; bir yaşıdan yukarı koyun [AKD 396; Ban

s.178; BİA s.327; AKAY s.510; Şerefiye; AAT 256: Mer.; Bah. 151; EİA s.270]; 6. Genç dişi koyun [DİAT 278: Ter.]; 8. Genç erkek koyun [Gör.Çat.]; 9. Yeni kuzulayan koyun [AA 153]; 10. Üç yaşına girmiş koyun [HA s.160; EYSV s.198].

şit: Bir tür balık [TBAAd. s.129:Tr.].

şoğuklu bocik: Sümüklü böcek [TÇDSK s.40].

şortun balığı: Bir tür ördek başına benzer başı olan balık [*Esox lueiu*; *Yakutça Scrjong*; *Kazak şartan*; *Kırgızca ördek baş*; TBAAd. s.129:Pr.].

şun: Köpek [AİAD-Alaçam 216].

şüreşan: Sığırcık kuşu [ARDER s.311].

- T -

tahdadelen ~ tahta delen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa; SİYA s.694].

tahıl bitti: Tahıllarda görülen, hububata musallat olan, siyah ve bambul denilen böcek [ARDER s.312].

tahta balık: İstanbul'un "*dil balığı*"na benzeyen bir balık [TBAAd. s.129:Seyhan n.].

tahta kelleri: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tahta kellesi ~ tahta kellesi: Tahtakurusu [EYSV s.199].

tahtabiti ~ tâta biti: Tahtakurusu [GA s.651; Din.].

tahtakacan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tahtakı ~ taktakı: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa; SİYA s.694].

tahtalağan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tahtalı: *Güvercingillerden* bir tür kuş [*Columba palumbus*, *Columbidae*]-[Kuş].

tak delen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

taka: Ufak ve bakımsız kalan deve [ADÜM-I 205: Ay., Sok.].

takacan ~ takagan ~ takırcan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa; Dur.].

takaç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tāke: Teke, erkek keçi [RİA 333:44/8]. *krş. teke*

takgalı: İbibik [Doğa].

takıç: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

takış: Teke [SİYA s.694].

takkalı çavuş: Tepeli toygar türü bir kuş [Doğa:Çnk.].

takke çeken: Başında iki küçük anteni olan bir böcek [EDSK-II s.255:Enz. Karaincirli K.].

takkuma: Yöreye has bir kuş [Gör.Çat.].

taktiğen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tall ūşu: [*<tarla kuşu*] Serçeden biraz büyük, boz renkli tepesinde tüyden tepelik olan bir kuş [KAYMA s.516].

tana: Dana, iki yaşındaki inek yavrusu [EMİYA s.792; Bil. s. 937; SMY s.429; KİAT 347:Vak.; ARDER s.317].

tanışman: Domuz yavrusu [TYHK s.435].

tañuḵ ~ taoğ ~ tauk ~ tãuk ~ tauḥ ~ tavi' ~ taviğ ~ taviğ ~ taviḥ ~ tavik ~ taviḥ ~ taviḵ ~ taviy ~ tavoh ~ tavuh ~ tawuk ~ tayuḥ ~ tíuğ ~ tih ~ ti'ḵ ~ toğuk ~ tōh ~ toñuḵ ~ touğ ~ touh ~ touḵ ~ tovuḥ ~ tovuḵ ~ toyuḥ: Tavuk [KBAYA 204; Kas.s.468; ETAS; AMA s.321:10,13; EMİYA s.794; SİTİAT s.263:Siv.; GİAT 308 Mal.; GBA 121; Dört. s.388; Emir.s.395; UMA 268; AMA

s.322:18,19; And.Ağıt; EMİYA s.794; GA s.657; MTA s.207; UİA 388; KYA s.498; KYAS s.226:Kırş.; ANYuk.; SİYA s.695; Din.Ev. s.524; ÇYA 249; Çay s.287; Bil. s. 937; AAT 257 Çor.; AİAD 279Esk.; EMİYA s.794; EYSV s.200; KBAYA 205; UKA s.281; ETAS; EMİYA s.795; UİA 388; DTYA 81; Ger. s.343; AAT 257 Niğ.; ADÜM-II 163:Kon.,Niğ.; Çaycuma; EİA s.301; AAT 259 Kas.; AİAD 280Er.,Saf.; SİTİAT s.265:Ter.; Bil. s. 939; Seben s.246; AA 155:19/31; Bey.307; ÇYA 249; Bil. s. 941; AAT 259 Kas.; AKD 397; DİAT 282 Ter.].

taḥdabiti: Tahtakurusu [EİA s.299].

taḥlaci: [<taḥlaci] Takla atan güvercin [KAYMA s.516].

tar: Tavuk tüneği [Koca.].

tarakdiş: *Kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [Mergus serrator, Anseriformes, Anatidae]-[Kuş].*

taraklı kuş: İbibik [Doğa].

tarkurtike: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tarla ardıcı: Bir tür ardıç kuşu [Doğa].

tarla ardıç kuşu: *Kuyruksallayangillerden bir tür kuş [Turdus pilaris] [Motacillidae]-[Kuş].*

tarla bakkalı: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

tarla çintesi: *Kirazkuşugillerden bir kuş [Emberiza calandra-Miliaria calandra]-[Kuş].*

tarla kazı: *Kazsılardan, ördekgillerden bir tür kuş [Anser fabalis, Anseriformes, Anatidae]-[Kuş].*

tarla kiraz kuşu: *Kirazkuşugillerden bir kuş [Emberiza calandra-Miliaria calandra]-[Kuş].*

tarla kuşu: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

tarlacın: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

taşkaba ~ tısbağa ~ torbağa ~ tosba ~ tosbā ~ tosbaa ~ tosbaga ~ tosbağa ~ tosbağı ~ tosgaba ~ tosgaba ~ tosgabı ~ tospa ~ tospâ ~ tospağa ~ tospağa ~ toşkaba ~ tusb'ā ~ tusba ~ tusbā: Kaplumbağa [KYAS s.225:Kırş.; ANYuk.; Dar.; Fet.; Siv.2; Şab.; Bey.306; OAAD 259:Yoz.,Niğ.; Şab.; Gazi.s.225; Nev.; SİYA s.700; KEO s.113; EAF s.110; GİAT 309: Mar.; Al.; Har.; Mal.-Ak.; TNH; Erz.Mer. s. 216; EŞF s.315; EYSV s.208; Fel. s.73; HA s.162; TYHK s.435; Erz. M.; EYA 427; ADÜM-I 207 Isp.; KYA s.499; KYAS s.232:Kırş.; AEİA s.321; Din.; KPKSİN; Ada. s.151; UA s.138; ADOSA s.492; Dört. s.388; ADOSA s.493; GA s.685; DİAT 281:Ter.; KYAS s.232:Kırş.].

taş atan: Keklik [Doğa].

taş balığı: Kaya balığı [TBAAd. s.130:Sam.;Tr.].

taş bülbülü: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Irania gutturalis*] [*Muscicapidae*] [Doğa; Kuş].

taş hanisi: Hani türü bir balık. *Epinephelus aeneus*, *E. ruber*.; [TBAAd. s.130:İst.].

taş kecliği: *Tavuksulardan*, *sülüngiller* bir tür kuş [*Alectoris graeca*] [*Galliformes*, *Phasianidae*]-[Kuş]. *krş. kaya kecliği*

taş kuşu: *Sinekkapangillerden* bir tür kuş [*Saxicola torquata*, *Muscicapidae*]-[Kuş].

taş tekir: Tekir balığı [TBAAd. s.130:AC26].

taşkızılı: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Monticola saxatilis*, *Motacillidae*; Doğa; Kuş].

taşkuşu: Bir tür kaya kuşu [Doğa].

tatlısu kayası: Kaya balığının tatlısularda yaşayan türü. *Gobius fluviatilis*, *G. lactcus*; [TBA d. s.130:Söz.121].

taşıldak: Ağaçkakan [TYA s.220].

taus ~ tavız: Tavus [kuşu]-[GİAT 308:Tun.; SİTİAT s.264:Ter.].

tâuşan ~ tğuşan ~ tavsan ~ tavşan ~ touşan: Tavşan [KYAS s.225:Kırş.; OAAD 259:Kay.; Ger. s.343; UİA 388; KİAT 347:Of].

tava sapı: Saksağan [Doğa].

tavıkıl: Tavuğa çok düşkün horoz [GA s.657].

tavızguşu: Tavus [GA s.657].

tavlı ~ tavlu: Besinde son noktaya gelmiş hayvan; semiz hayvan; eti bol olan av hayvanı [El.Av. s.132; GA s.657; TYA s.224].

tavşan ebesi: İri bir serçe türü [EDSK-II s.256:İps. Balabancık K.].

tavşancıl: *Gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş; büyük, kara kartal [*Aquila fasciata*, *Accipitridae*]-[EYSV s.201; Kuş].

tavuk balığı: Mezgitten daha büyük bir balık. *Hakalyaro* [TBA d. s.130:İst.;İz.].

tavuk: bk. *tanuk vd.*

tavukçul [II]: Yırtıcı bir kuş [Dur.].

tay: 1. Bir yaşını doldurmamış at yavrularına verilen isim [At.; UA s.135; Mal.-Ak.; Tok-Ay.; ETAS; SMY s.429; ADSK s.16:Kars ve yöresi; AA 154:10/2,10/19] 2. Üç yaşındaki herhangi bir at yavrusu [ADÜM-I 205:Sök.].

tayl'ak ~ taylak ~ taylak: Tay, at yavrusu [AAT 258: Çor.; GA s.659; Ber. s.102].

tayuhgapan: Çaylak kuşu, atmaca [EİA s.301].

tazı: Tazı [At.; DTYA 81].

teharpia: İskorpit balığı [TBAAd. s.130:AC109].

tehin ~ teyin ~ tiyin: Çok hızlı hareket eden küçük bir hayvan; sincap [Gör.Çat.; SİYA s.696; TYA s.225; Yuk.; EİA s.309; AA 154; DSİ s.203:Krm.-Kızıllarağini; OYA 356; Ban s.178; Bar. s.288; TYA s.228; ARDER s.314; Kon.Dağ.s.8].

teke: 1. Erkek keçi [Şab.; Dar.; EMIYA s.795; At.]; 2. İki yaşını doldurmuş erkek keçi [FHKA 333]; 3. Üç yaşındaki keçi [SİTİAT s.264:Div.].

tekese: Çiftleşmek isteyen dişi keçi [SİYA s.696].

tekir kayası: Bir tür kaya balığı [*Gobias cruentatus*; TBAAd. s.130:İst.;Söz.12].

tekir: Tekir balığı; taş tekir [ACaf.:Yanlışıklıkla İstanbul'da aynı zamanda *Barbunya* olarak bilinir.; *Mullus surmuletus*; TBAAd. s.130:Söz.12;AC26].

tekkuma: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

telken: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

telkuyruk: Kazılardan, ördekgillerden bir tür kuş [*Clangula hyemalis*, *Anseriformes*, *Anatidae*]-[Kuş].

telli turna: Turnagillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Anthropoides virgo*, *Gruidae*]-[Kuş].

tellice: Saka kuşu [Doğa].

ten böceği: Hamam böceği [EAF s.109].

tenbellit: Yüklü hayvan [EŞF s.315].

tepel: Alnı beyaz lekeli davar. [DİAT 280:Ter.].

tepeli ~ tepelik: Tepeli toygar türü bir kuş [Doğa:Bur./Blk.:*tepeli*; Doğa:İz.:*tepelik*].

tepeli arı şahini: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, *gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Pernis ptilorhyncus*] [*Accipitridae*]-[Kuş].

tepeli guguk: *Guguk kuşlarından; guguk kuşugiller* bir tür kuş [*Clamator glandarius, Cuculiformes, Cuculidae*]-[Kuş].

tepeli karabatak: Karabatakgil ailesinden bir tür kuş [*Phalacrocorax aristotelis, Phalacrocoracidae*]-[Kuş].

tepeli kuş: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

tepeli patka: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Aythya fuligula, Anseriformes, Anatidae*]-[Kuş].

tepeli pelikan: *Pelikangillerden*, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Pelecanus crispus, Pelecanidae*]-[Kuş]. *krş. dalmaçya pelikan*

tepeli sumru: Sumrugiller bir tür kuş [*Sterna bengalensis, Sternidae*]-[Kuş].

tepeli taviğ: Tepesinde tüy olan tavuk [Çöm.117].

tepeli toygar: *Toygargillerden* bir tür kuş [*Galerida cristata, Alaudidae*]-[Kuş].

tereke: Çiftçilerin yük taşıyan ve sığır cinsinden olan hayvanları [GA s.666].

teres keklik: Çatı avında tuzağa düşmeyip ev kekliği ile adeta oyun oynayan keklik türü [El.Av. s.132:Kov.].

terik ~ tirik: Sincap [TNH; Köş.; Gazi.s.225].

terlan: Tarlan [kuşu]; bir elmas av kuşu [SİTİAT s.264:Ter.; KİA 384].

ters ağız: Bir tür balık [TBAd. s.130:İst.].

teve: Deve [TYA s.228; KİAT 348:Vak.].

tevrezik: Kurbağa yavrusu [Mal.-Ak.].

tık delek ~ tık delen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa]. *krş. tıktık deleğen*

tıklaman: Yaşına girmeden kuzulayan koyun [SİYA s.696].

tıksıkıcan: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tıktıca: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa].

tıktık deleğen: Ağaçkakan türü bir kuş [Doğa]. *krş. tık delek vd.*

tınaz: Saman öbeği, yığını [Şab.].

tır al: Bir tür balık [TBAAd. s.130:Ant.].

tırpana ~ tırvana ~ tirafona ~ tirona ~ tirpana: Sardalya balığı; rina balığı. *Taeniura grabata; Tr.J Dragonya - Trukonya Trachinus dracho; Tirhus;* [TBAAd. s.130:Söz.12.].

tırtır: Tırtıl [EİA s.311].

tısböcüğü: Hamam böceği [Erz. M.; EYA 427]. *krş. tısdan*

tısdan [böcüğü] ~ **tıstan:** Siyah renkli bir böcek; karafatma [Fel. s.73; Dar.; EİA s.311; EAF s.110]. *krş. tısböcüğü*

tısdayaza: Kara böcek [AİAD 280:V.].

tıştır: kısır kalmış genç keçi [EYAD 238].

tibili: Tepeli toygar türü bir kuş; tarla kuşu [Doğa:Ad.; ADOSA s.492].

tibilli: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

tiftik ~ tiftük ~ tivdik ~ tivtik [geçi] <Ar. Tiftik keçisi uzun, ince, yumuşak tüyleri olan bir keçi türü [İsce. s.306; Bey.306; EMIYA s.798].

tilki ~ tülki ~ tülkü: Tilki [EMIYA. s.798; ETAS; UİA 388; AİAD 281:V.; SİTİAT s.265:Ter.; DİAT 282: Ter.].

tintin: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

tiraca: *Sardalyagillerden* bir balık türü [Trb.].

tirakon: Bir balık türü [Trb.].

tirsi: Bir tür balık. [*Alosa fallax nilotica*; *Clupea alaosa*; TBAAd. s.130 AC8,Söz.12;ŞSam.69;İz.; Trb.].

tirtak: Bir tür balık [TBAAd. s.130:Tr.].

tiştir: Bir yaşında henüz yavrulamamış keçi [KBAYA 205; EYSV s.207].

titan: Keçi yavrusu, oğlak, *kitik* [ARDER s.319].

titer²³¹: Kelebek için kullanılan üçüncü bir ad [Art.Bö.].

tito karkamış: Tepeli toygat [Doğa:Gz.].

to:lu ~ tohli ~ tohli ~ tohlu ~ toklu ~ tohlu ~ toklı ~ toklı: 1. Toklu; altı aylık ile bir yaş arasındaki erkek kuzu [TYA s.231; SİYA s.697; Al.; EA127; AA 154; At.; KYAS s.230:Kırş., Mucur; TNH; AEİA s.322]; 2. Bir yaşındaki erkek kuzu [EAF s.110; Bil. s. 939; Bey.306; KARYA s.315; AAT 259:Ams.; ETAS; Gör.Çat.; Mal.-Ak.; MİLA s.421:143/3; Trb.Vak; SİTİAT s.265:Div.; Koca.; KPKSİN; SMY s.429; ADÜM-I 207:Den.; Köş.; Siv.2; GA s.676; FHKA 333; UİA 388; Din.Ev. s.528; Erz. M. [EYA 427; AA s.250]; 3. Koyun adayı kuzu; iki yaşındaki kuzu [Fel. s.73; Dar.; KYAS s.230:O. Hacı Ahmetli k.; AKD 397; KYA s.499; SİYA s.697; UA s.138]; 4. Yaşlı erkek koyun; yetişkin erkek koyun [TYHK s.435; Suçatı; Siv.2; AAT 259: Kas.; OYA 356]; 5. Büyükçe kuzu [KİAT 349:Gir.]; 6. Doğum yapmamış kuzu; doğum yapmamış iki üç yaşındaki yağlı koyun [Tok-Ay.; Big. s.109; Şab.]; 7. Yaşına değmiş erkek koyun [Siv.]; 8. Kavurmalık koç [MKK].

toğa: Erkek oğlak [EİA s.312].

tohumcuk: Sarıagalı dağ kargası [Doğa].

tok duru: Toy [Doğa].

²³¹ “**Titer** adı Yusufeli Yaylalar köyünün Koromet [Körahmet] mahallesinde bilinir. Bu da Ermenice **titer** “kelebek” sözcüğündendir. Kelebeğe verilen üç addan birisi Gürcüce, birisi Ermenice, diğeri de muhtemelen yansıma bir sözdür.” [Art.Bö.].

toklu: *bk. to:lu vd.*

tokluman: Kuzu olma yaşından henüz çıkmış anne koyun [AKAY s.510].

toksa: Genç, küçük manda [SİYA s.700; Bah. 152].

tolaka: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

toluk: Koyun ve keçi yavrusu [SİYA s.700; EYSV s.207].

tomaz: tumbul, çok tüylü sevimli enik [KAYMA s.520].

tombil [I]: Tarla kuşu [Trb.].

tombil [II]: Yunus balığının küçük cinsi [TBAAd. s.130:SDD:Çnk.].

tombilya: *Tombil Orkinos*'un küçüğü olan bir balık [TBAAd. s.130:İst.].

tommızlan ~ tomuzlan: Bok böceğine benzer siyah bir böcek; karafatma [Ad. 328; GA s.677; EİA s.312; Göl.; Ad. 328].

tomuz: *bk.domuz* [TYA s.232; KİAT 349:Vak.].

ton: Orkinos. *Thuninis thynnus; Orcynus thynnus*; [TBAAd. s.130].

tongaylı ~ tongili: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

topanbaş: Kefalin bir cinsi olan balık [TBAAd. s.130:lz.].

topbaş keklik: Kafası toplu, yuvarlak genellikle erkek olan keklik çeşidi [El.Av. s.132:Ağ.].

toprak kurdu: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

topsa: Kaplumbağa [AKAY s. 512].

tor [I]: Henüz binilmeyen veya koşulmayan hayvan; binilmemiş eğitilmemiş küçük at [Ber. s.102; SİYA s.700]. *krş. torlak*

tor [II]: Koşuma gelmeyen tosun [Ort.].

tor [III]: Evde beslenmek için tuzakla yakalanmış dağ keklği [El.Av. s.132:Bas.].

tor keklik: Tuzakla yakalanan yetişkin dağ keklği [El.Av. s.132].

torakel ~ torakvel: Tepeli toygar kuşu [Doğa].

torat: İyi cins at; kızıl renkte at; doru at [SİYA s.700; ARDER s.319].

torbir: Kuş adı [Siv.2].

torik: Palamut [*Sarda sarda*; *Pelamys sarda*; *Sarda mediterranea*; TBAğ. s.130:AC85].

torl'ak ~ torlak: Henüz binilmeyen veya koşulmayan hayvan [Ber. s.102; GA s.679]. *krş. tor*

torpil balığı: *Torpil* adlı bir tür balık [*Torpeda marmorata*; *Torpedo torpedo*; *Elektrik*; *Uschdüran*; TBAğ. s.130:AC188; Bal.M IV,12,s.10J].

torsi: Gediz nehri tatlısu balığı [TBAğ. s.130:İz.-Foça].

tostollağ [*<tostorlak*]: Hamı çıkmamış hayvan [KAYMA s.521].

tosun: 1. Erkek buzağı; erkek sığır [KİAT 349:Vak.; UİA 389; OYA 357; AAT 259: Çor.; TYA s.233; Dört. s.388; ADSK s.16:Kars ve yöresi]; 2. *Göng*e, inek yavrusu [AAT 259: Mer., Ams.].

toğlu [II]: Kuş [Ger. s.344].

toy toğlu ~ toy toklı ~ toy toğlı ~ toy toklu: Toy kuşu [Doğa; UA s.138].

toy: Kartaldan büyük, eti yenen bir çeşit kuş, yabankazı; turna büyüklüğünde göçmen kuş; toygillerden, nesli tükenmek üzere olan bir tür kuş [*Otis tarda*] [*Otididae*] [Kuş; Siv.:Altınyayla; SİYA s.701; EİA s.313].

trakonya: Bir tür balık. *Dirgona*, *Dragonya* *Trachinus dracho*; [TBAğ. s.130:AC140,141].

trigla: Bir tür balık. *Trigla cuculus*, *T. pini*; [TBAAd. s.130:AC98 ve 100J.;Tr.].

trina: Hamsi cinsinden bir tür balık [TBAAd. s.130:Tr.].

tuğıl: Tavuk [Ad. 329].

tuhs: Kuluçka tavuk [EŞF s.315].

tula: Küçük köpek, zağar [DİAT 282: Ter.; AKD 397].

tumağan: Karabatak [Doğa].

tumbuji: Orkinos balığının küçüğü; *tombilya* [TBAAd. s.130:İst.].

tuhs ~ tush anasi: Cıvcıv çıkarmış kümes hayvanı, kurk [EİA s.314].

tuht: Yumurtası üzerine oturan tavuk [DİAT 282:Er.].

turaç ~ turaş: Turaç kuşu; keklik cinsinden eti yenen bir av kuşu; Tavuksulardan, sülüngiller bir tür kuş. *Francolinus francolinus*; *Galliformes*; *Phasianidae*; [Kuş; SİYA s.701; Doğa; ANYuk.].

turina: Orkinosun ufağı olan bir balık [TBAAd. s.130:İst.].

turna [I]: Durna kuşu [KBAYA 205].

turna [II]: Tatlısu balığı [TBAAd. s.130:İz.-Foça, Dikili;Akşehir].

turta: Üveyik [Doğa].

turturu: Üveyik [Doğa].

turuncan: Yerli kanarya [KAYMA s.521].

tutkal: Yüke dayanan hayvan [SİYA s.702].

tutkuşu: dut yiyen bir cins saka [EYSV s.210].

tüle: Bodur kalmış ve tüyleri dökülmüş köpek [EYSV s.211].

tülek [II]: Doğanın başka bir cinsi [DİAT 282: Kar.].

tüleḡ ~ tülek [I]: Tüyü dökülmemiş kuş ya da kümes hayvanları [SİYA s.702; TYA s.236; AKD 397].

tülü²³² [I]: 1. Uzun tüylü bir cins deve; 2. Bir cins yük devesinin erkeği [MA s.308; ADOSA s.493; And.Ağıt; DSİ s.204:Krm./Kızıllarağini; SMY s.429; ADÜM-I 208:Den., Ayd., Ant.; KAYMA s.522].

tülü [II]: Tüylü yönü kırılmış koyun [ADÜM-I 208:Den.].

tütün balığı: Tirsi balığı [TBAğ. s.130:İz.].

tüve: *bk. düve* [TYA s.237; Gazi. s.225].

- U -

u kuşu ~ u'kuş: Baykuş [Doğa;Dar.]. *krş. uḡ kuş vd. ~ uhu*

ububuk: İbibik [Doğa]. *krş. ibibik*

uçan balık: Su yüzeyinde uçan bir tür balık [*Dactylopterus volitans*] [TBAğ. s.131:AG. 105 ve 13; Söz.12].

uçucık: Mújde böceḡi [TÇDSK s.40].

uçurtma: Yeni tutulan atmacaları evcilleştirmek için ayaḡına ip bağlanmış olarak uçurulan bıldırcın [RİA 334:5/33].

ufak balıklar: Kırca [TBAğ. s.131:ŞSam.1444].

uḡ kuş ~ uḡu kuşu: Baykuş [Doğa:Bünyan; Fel. s.73]. *krş. u kuşu vd. ~ uhu*

uhu: Ötücü bir kuş adı [ADOSA s.493]. *krş. u kuşu vd. ~ uḡ kuş vd.*

²³² “Buhur ve âdi devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve.” [And.Ağıt]. “En makbul devedir Babası **bohur** anası **avranadır**. Develerin en kuvvetlisi olup pek mütehammildir. Her zaman ayazda kalır ve her bir havaya tahammül eder. Doğduğundan itibaren bu adı alır. Boyunu başı ve dizleri bol tüylüdür Sahibi görmeden yoz deveye binerse bundan doğan yavruya **kükürt deve** denilir; maya deveye binerse ondan doğan yavruya **gaçan deve** denilir.” [ADÜM-I 208].

ulu doğan: Nesli tükenmek üzere olan, doğangillerden bir tür kuş [*Falco cherrug*, *Falconidae*]-[Kuş].

ulu kuş: Baykuş [Doğa].

uluk: yaşlı veya uyuz, büyük köpek [OYA 357].

un kurdu: Ambar zararlılarından bir böcek; kelebek [At.].

ur keklik: 2000 metreden daha yüksek rakımda ve kayalıklarda yaşayan ötüşü ıslık sesine benzeyen tavuk büyüklüğünde keklik çeşidi [El.Av. s.137].

urukçul: Arı kuşu türü bir kuş [Doğa].

usıbi guşu: Yusufçuk kuşu [Ad. 330].

uskumru: Uskumru balığı [*Scomber scomber*] [TBAAd. s.131:AC74; Söz.121].

uvaç ~ uveç ~ üveç: 1. Öveç; bir yaşına kadar olan kuzu [FM -21; FHKA 333]; 2. Öveç; iki yaşındaki koyun [KYAS s.237;Kırş.; KYA s.500]; 3. Üç yaşını doldurmuş erkek koyun [KİAT 352:Gir.]; 4. 3-5 yaşlarında burulmuş, enenmiş koyun ya da keçi [SİYA s.706]; 5. 2-3 yaşında, burulmamış erkek koyun, keçi [SİYA s.706]; 6. 3-4 aylık kuzu [SİYA s.706]; 7. Yaşı gelmemiş erkek koyun [Gör.Çat.]. *krş. öveç*

uvez ~ uyaz ~ üez ~ üwez ~ üvez²³³ ~ üyez: 1. Sivrisinek, tatarcık; üvez, yazın insanları rahatsız eden bir çeşit küçük sinek [DSİ s.204:Gir. /Tir.:Avcılar k.; SİYA s.705; AA 156; EİA s.323; TYA s.243; EYSV s.217; Yuk.; MİLA s.422; KPKSİN; Göl.; AİAD 283:V.; GİAT 310:Mar.; TNH]; 2. At sineği [DSİ s.204:Eşme/Uş., Ahmetler K.]; 3. Sivrisineğe benzer böcek [DĞİHF s.359]; 4. Sivrisinekten daha küçük bir sinek türü [KAYMA s.533].

uyuşturan balık: Bir tür uyuşturan balık [*Torpedo marmorata*, *Torpedo torpedo*] [TBAAd. s.131:AC188;Söz.12].

²³³ “Üvez, DS, s. 4082; kelimenin “at sineği” anlamı derlenmemiştir; kelime yazı dili sözlüğünde birinci anlamda benzer şekilde vardır.” [TDK TS, s.2321].

uzun kuyruklu örümcek kuşu: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, *örümcek kuşugillerden* [*Lanius schach*, *Laniidae*] bir tür kuş [Kuş].

uzun levrek: Levreğin farklı bir türü [TBAAd. s.131]. *krş. sudak*

uzun morina: Uzun bir balık; bazı yerlerde “*Fener balığı*” olarak adlandırılmıştır [TBAAd. s.131:ŞSam.1376;Pr.;AC145-146].

uzun olan²³⁴ <*uzun oğlan*: Yılan [GA s.707].

uzun: Uzunoğlan; yılan [SİYA s.705; EAF s.112; EYSV s.214].

uzunkuyruklu korsan martı: Korsanmartıgillerden bir tür kuş [*Stercorarius longicaudus*, *Stercorariidae*]-[Kuş].

- Ü -

übübük: İbibik [Doğa].

üleş ~ üleşi: Hayvan leşi [AKAY s. 513; KYAS s.238 Kırş., H.Hasanlı k.; KAYMA s.533; KYA s.500; AAT 260:Çan.,Ams.,Niğ.; SİYA s.706]. *krş. leş*

üre: Döl veren kısır at; iki buçuk, üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay. [AAT 262: Niğ.] [SİYA s.706].

ürge: Üreme yaşında [dördüncü yaştaki] erkek tay [Kars ve yöresi]-[ADSK s.16].

ürkeklik: Tavuksulardan, sülüngiller bir tür kuş [*Tetraogallus caspius*, *Galliformes*, *Phasianidae*]-[Kuş].

ürüklü: Kara karga [SİYA s.706].

ürye ~ ürüye: Dişi tay [SİYA s.706].

²³⁴ “Bu hayvana Gaziantep’te “yılan” denir. Fakat adı söylendiği tarafta görünür kanışında bulunanlar, “yılan” kelimesini ağızlarına almamak için “**uzun olan**” derler.” [*dolaylama*] [GA s.707].

üveç [I]: 1. Bir çeşit sivrisinek; 2. Tatarcık [SİYA s.706]. *krş. uvez vd.*

üvek ~ üveyik ~ üveyk ~ üveyük ~ üviyik: Üveyik; güvercingillerden bir tür ötücü kuş [*Streptopelia turtur*, *Columbidae*] [Doğa; Kuş; Siv.2; AAT 262: Kas.].

üveyik [II]: Yarasa [KPKSİN].

üveyik kuşu: *bk. üvek vd.* [Siv.2].

üyecen: Hastalıklı köpek [MİLA s.422].

üzgün balığı: Bir tür balık [*Callionymus belenus*; *C. festivus*] [TBAAd. s.131:Ut.;Söz.12].

- V -

vala <Far.: İpek böceği [EYSV s.219].

varsam: Bir tür balık [*Trachinus vipera*] [TBAAd. s.131:İst.;Söz.12;AC142].

vato: 1. Alaca balık; 2. Yayvan, sarımtırak eti yenmeyen bir balık [TBAAd. s.131:Tr.; Trb.; Rz.].

vatoz: Vatoz balığı [*Raja alba*; *Raia marginata*]-[TBAAd. s.131:AC195;Söz.12].
krş. çoçona, çuçuna

vaybap: Zehirli olduğu söylenen büyük örümcek [TÇDSK s.42].

vekvekiyan: Baykuş [Doğa].

velvecis: Kırlangıç [Doğa].

veşvela: Kertenkele [ARDER s.292]. *krş. meşvele*

veyik ~ veyyik: Üveyik [Doğa].

vezzi: Bozkaz [Hatay]-[Doğa].

vırrık: Arı kuşu türü bir kuş [Doğa].

vıt keklik: *bkz. gum keklik* [El.Av. s.139:Keb.].

vız vız: Böceği ekinler arasında bulunan bir böcek [SİYA s.708].

vızzık ~ vızzik ~ vızziyg ~ vızziyh ~ vizik [I] ~ viziyg ~ viziylh: Çok ufak sivrisinek [EAF s.114; Erz. M.; EYA 428; MKK; Erz.Mer. s. 219; EİA s.329; EŞF s.315].

vicik: Kuyruksallayan kuşu [Doğa].

vidi: Yavru hindi [Şab.].

vidik: Köpek yavrusu [At.].

vidvid: Atmaca türü bir kuş [Doğa].

vikvik viyan: Baykuş [Doğa].

vindo: Kan emici büyük sinek [Trb.Vak].

vinzo ~ vinzos: At sineği [Trb.].

vit keklik: Küçük keklik çeşidi [El.Av. s.139:Ağ.].

vivi: Hindi yavrusu [At.].

vizik [II]: Güvercin ve diğer kuşların yavrusu [AAT 263: Mer.].

vizircik: Sığırcık [Doğa:Brd.].

vlahoz: Gri renkli *tranpenin* daha büyüğüne benzeyen bir balık [TBAğ. s.131:İst.].

vonoz: 1. Uskumrunun en ufağı; 2. Kolyozun en ufağı [TBAğ. s.131:İst.].

vorko: Kaya balığı [TBAğ. s.131:Tr.].

vumbura: Yaban arısı [Trb.Vak].

- Y -

yaban güvercini: Kaya güvercini [Doğa].

yaban kazı: Angut, av hayvanı [EAF s.115].

yaban tavusu: Döğüşken kuş [Doğa].

yabani [I]: Güvercin [GA s.720].

yabani [II]: Kurt [ARDER s.322].

yabani geçisi: Dağ keçisi [EİA s.331].

yabankazı: Göllerde yabanıl olarak yaşayan avlanan bir kaz çeşidi [SİYA s.708].

yabantavuğu: Yaban ördeği çeşidinden bir kuş [SİYA s.708].

yabık: Boynuzu geriye doğru düz olan hayvan [SİYA s.708].

yabi ~ yavı: İğdiş at [AKD 398].

yabrı: Düşük ve uzun kulaklı bir hayvan [SİYA s.708].

yadırgı: Tanıdık olmayan veya sürüye karışmış yabancı hayvan [Fel. s.73].

yâdöktü kuşu: Bir tür kuş [Din.].

yağız: Tavlı, bakımlı hayvan [SİYA s.708].

yağlı bubuş: Uğur böceği [EDSK-II s.256: Kşn. Paşayiğit K.].

yağmurcuk: Mavi renkli yabanî kuş [EDSK s.31: Hvs. Osmanlı K.].

yağmurkuşu: Arıkuşu [Doğa:İz.].

yağsah: Bit yumurtası, yavrusu [SİYA s.708].

yaldız balığı: Küçük, uzun yumuşak süzgeçli ve nadir bulunan bir tür balık [TBAAd. s.132:İst.:Beykoz].

yalederma: Bir tür balık [*Lichia glauca*]-[TBAAd. s.131:AC88; Söz.12].

yalgapan: Köpek [Gazi.s.227].

yalhı ~ yalkı: Yılık [SİYA s.711]. *krş. yılgı, yılık vd.*

yalık: Çiftleşme zamanı gelmiş köpek, kurt, çakal [KYAS s.244:Kırş].

yallı gurt: Yeleli kurt, sırtlan [GA s.726].

yalnız bataklık çulluğu: Çullukgillerden, göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen bir tür kuş [*Gallinago solitaria-Scolopacidae*]-[Kuş].

yalpak: Baykuş [Doğa].

yamalkan: İbibik [Doğa].

yanaz ~ yañaz: 1. Aksi, ters, huysuz hayvan; 2. Bir at cinsi [KYAS s.245: O.Hacı Ahmetli k.; KYA s.502].

yanıç ~ yanuç: Yengeç [KAYMA s.540; Erz.Mer. s.219].

yanis: Kokmuş sularda bulunan küçük böcek [Trb.].

yapalağ ~ yapalak: Baykuş [Doğa; TYA s.250; KYAS s.246:Köşker k.].

yapaz: Boynuzu arkaya yatık öküz, manda [SİYA s.711]. *krş. yapık*

yapık: Boynuzu arkaya yatık öküz, manda [SİYA s.711]. *krş. yapaz*

yapışan ~ yapışkan: Yapışkan balığı [*Echeneis naucras; Rejnora remora*] [TBAAd. s.132:Söz.12].

yaprak biti: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

yaprak kulak: Kulağı düşük hayvan [SİYA s.711].

yaprak kuşu: Keklik [Doğa].

yaprak söğütbülbülü: Göç yollarını şaşırıp Türkiye'ye gelen, ötleğengillerden bir tür kuş [*Phylloscopus humei - Sylviidae*]-[Kuş].

yapuh [I]: Boynuzu yassı hayvan [SİYA s.711].

yapuh [II]: Dişi hindi [SİYA s.711].

yarasa: Yarasa [ANYuk.].

yarımça: Yengeç [Siv.2].

yaşama keklik: Üç yaşını aşmış, yaşlı keklik [El.Av. s.140:Keb.].

yaşama: Çok yaşamış, kartlaşmış tavşan [El.Av. s.140].

yaşar [I]: 1. Bir yaşını geçmiş at veya sığır [SİYA s.712]; 2. Henüz doğurmamış büyük baş hayvan [Siv.Ala.; SİYA s.711].

yaşar [II]: Küçük deve [SMY s.431].

yavısı ~ yavsak ~ yavsu ~ yavsuk ~ yavusu: Bit yavrusu; kene [SİYA s.712; Gazi s.227; SMY s.431; Bar. s.289; KYAS s.248:Kırş.; OAAD 262:Kay.; Siv.2; MA s.310].

yavşançeken: Eşek [SİYA s.712].

yavşah ~ yavuşak ~ yavş'ak ~ yavşak: Bit yavrusu, süfre [EAF s.116; GA s.740; Siv.2; EYSV s.224; SİYA s.712; UA s.142; KYAS s.248:Kırş.].

Yayın: Tatlısularda yetişen bir tür balık [*Pr.Silurus glanis*]-[TBAAd. s.132:Akşehir gölü].

yaz atmacası: Nesli tükenmek üzere olan, *gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden* bir tür kuş [*Accipiter brevipes-Accipitridae*]-[Kuş].

yaz ördeği: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Marmaronetta angustirostris-Anseriformes-Anatidae*]-[Kuş].

yazılı hani: Bir tür balık [*Serranellus scriba Chassin, Malatch*]-[TBAAd. s.132:AC32].

yazılı orkinos: Akdeniz orkinosu [*Euthynnue alletteratus*; *E. thunina*]-[TBAAd. s.132: AC84; Söz.12; Bal.M.IV,12,s.12].

yazmış: 1. Bir yaşındaki keçi [Kös.]; 2. Henüz doğurmamış genç keçi [Bar. s.289]; 3. İki yaşındaki erkek keçi [Ber. s.102].

yebre: Çulluk [Doğa].

yel guşu: Kırlangıç [Doğa].

yel köpeği: bk. *kazık sıçanı* [EDSK-II s.256:Hvs. Osmanlı K.].

yeläk: Bir yaşını doldurduktan sonra at yavrusuna verilen ad [ADÜM-I 213: Sok.].

yeleken: Kerkenez [Doğa].

yelfe [I]: Çulluk [Doğa].

yelfe [II]: Külrengi veya kahverengi tüylü uzun gagalı bir av kuşu. Çulluk [ADOSA s.495].

yelkesen [I]: Kerkenez [Doğa].

yelkesen [II]: Hızlı koşan at [ADOSA s.496].

yelkovan: *Tüp burunlu kuşlardan, yelkovangillerden* bir tür kuş [*Puffinus yelkouan Procellariidae*] [Doğa; Kuş].

yelpazekuyruk: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Cisticola juncidis-Sylviidae*]-[Kuş].

yelsiken: Atmaca [Şar.].

yelyapan: Bir kuş [SİYA s.712].

yengeş [c/ş]: Yengeç [EİA s.339].

yer sökücü: Domuz [Gazi.s.227].

verde gezen: Yılan [EAF s.117].

yerli bildirgin: Av bölgesinde sürekli kalan, kış mevsimini bile bu bölgede geçiren bildirgin türü [El.Av. s.141].

yerli keklik: Göç zamanı sıcak ülkelere göç etmeyip yazı geçirdiği bölgede kalan keklik türü [El.Av. s.141].

yeşil ağaçkakan: *Ağaçkakangiller* bir tür kuş [*Picus viridis-Picidae*]-[Kuş].

yeşil çıvgın: *Ötleğengillerden* bir tür kuş [*Phylloscopus trochiloides-Sylviidae*]-[Kuş].

yeşil düdükçün: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Tringa ochropus-Scolopacidae*]-[Kuş].

yeşil kurt: Bahçe zararlılarından bir böcek [At.].

yeşil papağan: *Papağansılar, papağangiller*, insanlarca getirilmiş yabancı bir tür kuş [*Psittacula krameri-Psittaciformes-Psittacidae*]-[Kuş].

yeşil sırtlı balıkçıl: *Leyleksilerden; balıkçıl gillerden* bir tür kuş [*Butorides striata- Ciconiiformes-Ardeidae*]-[Kuş].

yeşil sırtlı incir kuşu: *Kuyruksallayangillerden* bir tür kuş [*Anthus hodgsoni-Motacillidae*]-[Kuş].

yeşilbacak: *Çullukgillerden* bir tür kuş [*Tringa nabularia-Scolopacidae*]-[Kuş].

yeşilbaş [I]: Büyük hayvan sineği [Dar.].

yeşilbaş [II]: 1. *Kazılardan, ördek gillerden* bir tür kuş [*Anas platyrhynchos-Anseriformes-Anatidae*]-[Kuş]; 2. Yaban ördeği [TYA s.257]; 3. Erkek ördek [EYSV s.227; El.Av. s.141].

yeşilbaş [III]: Zehirli kertenkele [EDSK s.33:Edr. genel].

yeşilistan: Büyük boy, renkli kertenkele [AKAY s.514].

yevli: Çulluk [Doğa].

yeyā: Sürü önünde giden koyun [ADÜM-I 213:Den.].

yığın: Dik bir ağacın çevresine düzenli biçimde yerleştirilerek sarılan ot veya mısır sapı kümesi [TYA s.257].

yılan ~ yılan: Yılan [ETAS; EMİYA s.833; UKA s.300; DA 174; Ger. s.346].

yılan balığı: Tatlısu balığı [*Anguilla anguilla*]-[TBA. s.132:AC152; Söz.12;Gediz nehri].

yılan kartalı: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Circaetus gallicus-Accipitridae*] [Doğa; Kuş].

yılana ağı veren ~ yılanaağıveren ~ yılanaveren: Zehirli, yeşil renkli bir kertenkele [GA s.755: Kertenkele [Suçatı; SİYA s.714].

yılanboyun: Türkiye'deki nesli tükenmiş, yılanboyungillerden bir tür kuş [*Anhinga melanogaster Anhingidae*] [Doğa; Kuş].

yılancık [I]: Bir kuş adı [And.Ağıt.].

yılancık [II]: Küçük yılan [Ada. s.151].

yılyaya: Karadeniz'de yetişen bir balık türü [TBA. s.122:lz.]. Krş. *kâmil*

yılgı ~ yılğı ~ yılhlı ~ yılhlı ~ yılhlı ~ yılhlı ~ yılhlı ~ yılhlı ~ yılhlı: Başiboş at; dağlardaki yabani at sürüsü [GİAT, 313: Gaz.; Tok-Ay.; SİYA s.714; TYHK s.437; Mal.-Ak.; Siv.2; İsce. s.306; EYSV s.227; EİA s.342; TYA s.258; KYAS s.251: Köşker k.; SMY s.432; MDK.s.409].

yılğın: Çatı avında dağ keklüğinden korkup, kafesin içine sinen, ötmeyen keklik [El.Av. s.141].

yırıbık: İbibik [Doğa]. Yiribik: İbibik [Doğa].

Yilengeç: Yengeç [BT s.69].

yimlik: Kuzu çobanlarının kırım zamanı onda bir aldıkları kırım kuzuları [Ber. s.99].

yinoz: Martı [Doğa].

yir göceni: Kokarca [Aks. II-301].

yirmibeş balığı: “*Papaz balığı*” olarak da bilinen bir tür balık [TBAd. s.132:İst.:Kumkapı].

yişil: Yeşilbaş, bir yabani ördek cinsi [KAYMA s.544].

yosun kazı: *Kazılardan, ördekgillerden* bir tür kuş [*Branta bernicla-Anseriformes-Anatidae*]-[Doğa; Kuş].

yoz [I]: 1. Kısır ya da erkek küçükbaş hayvanlardan oluşan sürü [Mal.-Ak.; Ber. s.102]; 2. Yaz mevsiminde sağılmayan hayvanlara verilen isim; sağılmıyan inek [SİTİAT s.270:Siv.; At.]; 3. Kasaplık hayvan [UA s.143]; 4. Erkek koyun sürüsü [Tok-Ay.]; 5. Koyun sürüsü; dışarıdan satın alınan koyunlar [Siv.Ala.; SİYA s.716]; 6. Kuzusu olmayan koyun; kısır koyun [TNH; Din.Ev. s.533]; 7. Yaylada başıboş otlatılan büyükbaş hayvan, at sürüsü [SMY s.431; KİA 385; KYAS s.254: Küçükkavak k.; KAYMA s.545; DİAT 286:Ter., Er.; EİA s.343; EA128].

yoz [II]: Devenin bir cinsidir. Babası “*lök*” anası “*avran*”dır. Yalnız hafif yüklerde kullanılır. Az yer, hem dişisine hem erkeğine bu ad verilir. Yerli deveden sayılır, hörgücü birdir. Boynunda ve başında tüyleri az olur [ADÜM-I 214: Ay., Sok.].

yoz atmaca: Nesli tükenmek üzere olan, gündüz yırtıcılarından, atmacagillerden bir tür kuş [*Accipiter brevipes, Accipitridae*]-[Kuş].

yoz mal ~ yoz malı: Çalışmayan hayvan [inek, dana vb.]; yayla hayvanı [SİYA s.716; EİA s.343].

yozlak ~ yozlak: Doğurması yakın, ağır çeken hayvan [SİYA s.716; KYAS s.255:Mucur].

yöğrük: İyi yürüyen, koşan at vb. [SİYA s.716].

yunus balığı: Yunus balığı [TBAğ. s.s.132].

yurduğačan: Sahibi görmeden tülü devenin maya deveye binmesiyle bu çiftleşmeden doğan yavruya denilir. Çünkü bu kabil yavru develer piç sayılır ve doğumu müteakip anası bir tarafa, babası da diğer bir tarafa kaçar. [ADÜM-I 214:Af].

yusufcuğ: Uçan, ince yapılı bir böcek; kız böceği [EİA s.344].

yusufçuk: Kumru [Doğa].

yuvasil: Ökse ardıcı türü bir kuş [Doğa:Art.].

yük davarı: Yük hayvanı [GA s.776].

yüklü: Gebe hayvan [SİYA s.716; EŞF s.315; Sm.].

yürtmeç: Dişi mandanın yavrulamayan cinsi [AAT 267: Mer.].

yürubuk: Martı [Doğa].

yüzetüngüyen: Bukalemun [ANYuk.].

- Z -

zaar ~ zār ~ zār ~ zağar ~ zağar ~ zavar: 1. Küçük yapılı kırma ev köpeği, her şeye havlayan küçük köpek [Fel. s.73; Nev.; Şar.; Siv.Ala.; Dar.; AAT 267: Kas., Çor.; EYAD 239; TNH; Trb.Vak.; Erz.Mer. s. 221; ADÜM-II, 164: Çor.; EİA s.346; EA129; DİAT 287: Ter.; SİYA s.718; KYA s.505; MA s.311]; 2. Büyük erkek köpek [Trb.]; 3. İri cins köpek, büyük çoban köpeği [EYSV s.230]; 4. Çok havlayan köpek [Mal.-Ak.]; 5. Uyuz köpek [Gör.Çat.]; 6. Yavru ile yetişkin arası köpek [Şab.]; 7. Kapı köpeği [TYA s.263; OYA 359]; 8. Av köpeği [Bey.307; ADOSA s.496].

zabın: Zayıf hayvan [GA s.780].

zagor: Dişisini arayan kızgın erkek keklik [Doğa].

zağ: Karga [Doğa; AKD 398].

zağal ~ zágel ~ zeğel: Birkaç defa tuzağa yakalanıp avcı tarafından salınan bu yüzden közü, meterisi ve tuzakları tanıyan, bilen keклиге verilen ad [El.Av. s.142].

zağana: Yengeç [Trb.; Trb.Vak].

zağlı: Semiz, besili köpek [SİYA s.718].

zahana: Yengeç [Trb.]. *krş. cahana*

zakca ~ zakça: Karga [Doğa].

zakka: Balıkçıl türü bir kuş [Doğa].

zargana: Bir tür balık [*Belone belone; Belone acus*] [TBAd. s.132: AC16; Söz.12].

zargos: Karagöz ailesinden bir balık [TBAd. s.132:İst.].

zawot inegi <*Rus. zawot*: Rus [fabrika] ineği [EİA s.347].

zera: Akbaba, kartal [Doğa].

zere ~ zero <*Gür. tzero*: Kartaldan küçük yırtıcı bir kuş [ARDER s.328].

zesku: Karatavuk [Doğa].

zevzir: Serçeden az büyük, siyah bir kuş cinsi; sığircık [Doğa; BT s.81; GA s.783].

zıbık: Dana [KYAS s.259:Temirli k.].

zılhık: Çekirge [EYSV s.232].

zıplak: Bir yaşında erkek sığır [Kös.].

zırık ~ zırık: Erkek eşek [KYAS s.260:Kırş.].

zirzop: Çatı avında hiç umulmadık yerden çıkan dağ keklğine verilen ad [El.Av. s.72].

zi: At [AlAD-Alaçam, 216: Düz.].

zimzim: Ak kuyruksallayan türü bir kuş [Doğa:Ant.].

zincap: Sincap [Kas.s.475]. *krş. sincap*

zindan delen: Palamudun bir cinsi ve torik balığının en ufağı [TBAAd. s.132].

zinos: Martı kuşu [Trb.].

zirba <Far.: Keklik sürüsü [El.Av. s.142].

zivzik: Küçük fare [Gör.Çat.].

ziyan kartalı: Küçük canlıları kapan alaca renkli kartal [TÇDSK s.42].

zizil: Toprak içine gömülmüş küçük solucan [Trb.;Trb.Vak].

zoğunik: Bir tür solucan [Erz.Mer. s. 222].

zozik: Domuz yavrusu [EDSK-II s.259: İps. Paşaköy].

zozo: Bir maymun cinsi [DİAT 288: Ter.].

zuma balığı: Bir tür balık [*Scombersox saurus*; *Sayris comperi*]-[TBAAd. s.132:AC14; Söz.12].

zurba: 1. Hayvan sürüsü [SİYA s.720]; 2. Kuş sürüsü [HA s.164]; 3. Kuş sürüsü ve buna benzetilen topluluk [GA s.787].

SONUÇ

‘Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri’ konulu bu çalışmada Türkiye Türkçesi söz varlığını esas alan yayımlanmış lisans, yüksek lisans, doktora ağız tezleri ile Türkiye Türkçesi sözcük varlığı konulu bireysel ya da komisyonlarca hazırlanmış önemli ve mevcut eserleri seçmek ve bunları toplu hâlde incelemek uygun görülmüştür. Bitki ve hayvanları esas alarak yapılacak bir çalışmanın Türk milletinin tabiata bakış tarzının ortaya konulması bakımından önemli olacağı kanaatine varılmıştır.

Bitki ve hayvan adları Türk dilinde büyük bir zenginlik gösterdiğinden çalışma sahası Türkiye Türkçesi ağızları olarak sınırlandırılmıştır. Toplanan fişlerden madde başları seçilmiş, bunlar kaynakların yöresel telaffuz ifadeleri korunmaya gayret edilerek alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Bu çalışmada öncelikle tespit edilen bitki ve hayvan isimleri, geçtiği metinlere göre ayrıştırılmış, ardından da iki ayrı başlıkta tasnif edilmiştir. Çalışma, çok geniş dönemleri kapsadığından sadece sözlük ve dizin şeklinde yer almış; böylece dil bilimi ve ad bilimi bakımından önemli bir başvuru kaynağı oluşturulmuştur. Aynı zamanda “İnceleme” bölümünde bitki ve hayvan adlarının verilişlerine göre sınıflandırılmaları ile kavram alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu adlandırılmalar yapı bakımından ele alınmıştır.

Bitki ve hayvan isimlerini verme ve kullanmanın Türk milletinin hayat felsefesini yansıttığı varsayılmıştır. En eski tarihten bu yana günlük hayat içerisinde önemli bir yer tutan “bitki ve hayvan kültürü”nün izlerini incelememiz sonucu Türk milletinin hayatında geniş yer tuttuğunu gözlemlemiş bulunuyoruz. Bitki ve hayvanların günlük hayat içerisinde yer almalarından ziyade manilerde, türkülerde, atasözü ve deyimlerde çokça kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlar da daha çok benzetme yoluyla yapılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki bitki ve hayvan isimleri, bazen eski şekillerinin aynısı olarak kullanıma devam ederken bazen de dilin mantık

sistemine göre farklılıklar gösterip yeni adlar türetmiştir. Yabancı dillerden giren kelimeler de ses değişimine uğrayarak kullanım alanı bulmuştur.

Türkler, çevrelerinde gördükleri, iç içe yaşadıkları canlı cansız her nesneye isim vermişler ve bunu da belli bir düşünce sistemine göre yapmışlardır. Bu durum en iyi canlı bir yapıya sahip bitki ve hayvanların isimlerinde kendisini göstermektedir. Türk milleti, yaşadığı çevreyi iyi bir şekilde tetkik etmiş ve hayatı boyunca farkında olmadan yapmış olduğu incelemeler sonucu tabiat unsurlarıyla etkileşimlerde bulunmuş; böylelikle bitki ve hayvanların etrafında bazı kültler oluşturmuştur. Kültlerin temelinde ise aşırı sevgi, hayranlık ve korku gibi duyguların mevcut olduğu bilinmektedir. Türkler, çevresini canlı / ruha sahip, aynı zamanda duyan, düşünen varlıklarla çevrili olarak kabul edip kendi duygu ve düşünce dünyasına göre de bitkilerin ve hayvanların içerisinde bulunduğu şartları dikkate alarak onları kült hâline getirmiştir. Türkiye Türkçesinde halk kültürünün ve felsefesinin özlü ifadeleri olan deyim ve atasözlerinde bir hayli fazla sayıda bitki ve hayvan isimlerinin bulunduğu ve yetişen şair ve yazarların bu isimlere vâkıf oldukları, aynı zamanda eserlerinde bunlardan olabildiğince faydalandıkları müşahade edilmiştir.

Türklerin yarı göçebe bir hayat tarzını sürdürmesinden dolayı geçim ekonomilerinin temeli hayvanlara dayanmaktaydı. Bu sebeple giyim kuşamdan beslenme ve ticarete kadar her türlü beşerî ve sosyal etkinlikte bitki ve hayvanların oldukça önemli yeri olmuştur. Bilindiği gibi Türkler, çok eski devirlerden beri tarım ve hayvancılıkla uğraşmaya başlamışlar ve her türlü geçimlerini bunlardan sağlamışlardır. Ehlî hayvanların etinden, sütünden ve süt ürünlerinden faydalanan Türkler, her ne kadar daha sonraki zamanlarda avcılıkla ilgilenmeye başlasalar da avcılık Türklerde sonradan ortaya çıkan bir uğraş olarak kalmıştır. Kürklü hayvan avcılığı da bu sebeple Türkler arasında sonradan yaygınlaşmıştır. Ayrıca savaş hazırlığı için kuş avcılığı yapıldığı ve beylerin de bunu zevk olarak yaptıkları bilinmektedir. “Türk’ün kanadı” olarak tabir edilegelmiş, savaşta ve barışta her zaman Türk’ün hayatında yer edinmiş olan at; Türk’ün gücünün sembolü olan arslan,

kaplan, kartal, koç, şahin; bir totem hâline gelen efsanevî kurt; kürklerinden faydalanılan geyik, samur, tavşan, sırtlan, sığır; haber ulaştıran güvercin gibi karada ve denizde yaşayan her çeşit hayvanın Türk milletinin hayatında daima önemli bir yeri ve anlamı olmuştur. Türk milleti, doğada bulunan vahşî ya da evcil bütün hayvanlara renklerinden, çıkardıkları seslerden, çeşitli uzuvlarından veya hareketlerinden yola çıkarak, beslenme özelliklerini ve yaşadıkları çevreyi ve zamanı da dikkate alarak kendi düşünce dünyasına ve hayat tarzına göre, aynı zamanda kendi dil kuralları içerisinde çeşitli isimler vermiştir. Hayvanların renkleri, yapıları, organları gibi fiziksel özellikleri yanında beslenme ve üreme özellikleri de bütün dönemlerde şairler tarafından işlenmiştir. Hayvanların yaşadıkları coğrafyalardan ve yuvalarından söz edildiğine de zaman zaman rastlanılmıştır. Türklerin bazı hayvan isimlerini da şahıs lakap ve unvanlarıyla yer isimlerinde kullandıkları, bu adlandırmada adı anılan hayvanların yırtıcı kuşlar, pençeli hayvanlar ile ehlîlerden, özellikle erkek cinslerinin isimlerinin verildiği görülmektedir. Tespit edilen isimlerin yüksek makama sahip olan insanlar tarafından kullanıldığı gibi sıradan insanlar tarafından da kullanıldığına rastlanılmaktadır. Bu isimlerin verilmesinde ise farklı kültürlerin oluşması ve bunların insanlar üzerindeki etkisi mevcuttur.

“Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri” adlı tezimizde önce bitki ve hayvan isimleri sözlüğü hazırlanmış, sonra da sonuç kısmında bitki ve hayvan isimleri yapı ve kavram yönünden incelenmiş ve Türkiye Türkçesinin bitki ve hayvan isimleri bakımından zengin bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. *Bu çalışma ile şu sonuçlar elde edilmiştir:*

1. Yaptığımız taramalar sonucunda Türkiye Türkçesi ağızlarında hayvanlara ve bitkilere isim verilirken Türkiye Türkçesi ağızlarında kavramlaştırmada somut nesnelerden ve doğadan yararlanıldığı ve Türkiye Türkçesinin kavramlaştırma gücü belirlenmiştir. Türkiye Türkçesinin kelime türetme yolları soyut ve somut kavramları adlandırmada oldukça gelişmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki bitki ve hayvan isimlerinin adlandırma yollarının çeşitlilik taşıdığı, çokanlamlılık gösterdiği görülmüştür.

2. Adlandırma, bir kelimenin ilk anlamından çok daha fazla durumu içermektedir. Adlandırma faaliyeti, insanoğlunun yaşadığı coğrafya ile münasebetini en iyi şekilde yansıtmaktadır. Türklerin yaşadıkları coğrafya ile bütünleştiklerinin en iyi örnekleri bitki ve hayvan isimlerinde görülmektedir. Gerek bitki gerekse hayvan isimlerinin verilmesinde belli bir sistematik yapının olduğu görülmüştür. Adlandırmalar belirli bir mantık zinciri dâhilinde oluşmuştur. Adlandırmaların en önemli özelliğinin bulunulan çevreden somut örneklerden aktarma yoluyla yapılmasıdır. Türklerin adlandırma yolları belli bir sisteme dayanmaktadır. Var olan gerçekten yola çıkarak yapılan adlandırmalarda hayvanın fizikî yapısı (*rengi, kulağı, gözü, boynu, tırnağı, birtakım vücut parçaları*), yaşadığı yer, yaptığı hareketler, çıkardığı ses, yaşamak için kullandığı besin türleri gibi temel özellikler dikkate alınırken bitkilerde de aynı durum görülmekle birlikte bitkinin yapısı, kökü, yaprakları, faydası, ilaç olarak kullanılması gibi durumlar ön plana çıkmıştır. Eski çağlardan bu yana insanlar hastalıkların tedavisinde bitkilerden faydalanmışlardır. Günümüzde bitkilerle tedaviye inanılmakta ve bitkisel yöneme başvurulmaktadır. Bu çalışmayla Türkiye Türkçesindeki bitki dünyası tespit edilmiştir. **Bitkilerin adlandırılışında** genellikle “ot” sözcüğü ile kullanımların yaygın olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bitkiler, insanlara da ad olarak verildiği gibi yer isimlerinde de kullanılmışlardır. Aynı bitkiye farklı yörelerde farklı isimler verildiği de diğer bir tespitimizdir. Bitkilerin adlandırmaları daha çok “ot, ağaç, çiçek, diken, kök” gibi kelimelerin yardımıyla yapılırken anlam kayması (değişmesi) yoluyla “*çobansüzgeci, günâşığı, şeytantırnağı*” yoluyla da adlandırmalar yapılmıştır. Çiçek adlandırmalarında dil birliğinin sağlanamadığı, aynı çiçeğe, ağızlarda farklı adlandırmalar yapıldığı gibi farklı çiçeklere de değişik yörelerde aynı adın verildiği görülmüştür. Örneğin *kardelen* ve *çiğdeme* “akbardak” veya “akçabardak” denilmesi ve papatya ve çiğdem için *koyungözü* çiçeğinin kullanılışı gibi. **Beceri ve davranışa göre** “sakar otu” örneğinin kullanımına rastlandığı gibi bitkilere **fiziksel özelliklerinden dolayı** bitkilere ad verildiği tespit edilmiştir: *ezan çiçeği, şubat çiçeği, ortanca, akşam sefası, saat çiçeği, günebakan, gündöndü, ayçiçeği vb.* Bitki isimlerinin bir kısmının Batı ve Doğu

dillerinden dilimize aktarıldığı gözlenirken bazı yörelerde Latince *ortenzianın* Türkçede “*ortanca*” olması gibi **halk etimolojisi** yoluyla yapılan adlandırmaların yaygın olduğu görülmüştür. **Benzetme yoluyla adlandırmaların** çok yaygın olduğu belirlenmiştir. Örneğin, çiçeğin biçimi aslanın ağzına çok benzeyen *anthirrinum* bitkisi Türkçede “aslanağzı”; çiçeği farenin kulağına benzeyen *auricula muris* bitkisi de Latince, Yunanca, Farsça, Arapça, Fransızca hep “farekulağı” diye adlandırılırken Türkçede, eldeki en eski kaynaklardan beri “*sıçankulağı*” şekli kullanılmaktadır. **Doğadaki nesnelere benzetmeye dayanan adlandırma** örneklerine çok sayıda rastlanmıştır: *yıldızçiçeği*, *boruçiçeği*, *mercan çiçeği*, *patlıcan çiçeği*, *ateşçiçeği*, *atlasçiçeği* vb. **Mizahî unsurların ön planda olduğu adlandırmalar** ise *gelinyanağı*, *kızgüzeli*, *kaynanadili*, *kaynana yumruğu*, *osuruk çiçeği*, *katırkuyruğu*, *kaynanayumruğu*, *ballıbaba*, *kadıngöbeği* gibi örneklerde görülmüştür. **Doğa ve insana yönelik benzetmeyle oluşturulmuş çiçek isimleri**, genellikle ad tamlaması biçimindedir: *boru çiçeği*, *rüzgâr canı*, *kral tacı*, *süvari yıldızı*, *civanperçemi* gibi. Bunların yanında çiçek isimlerindeki benzetmelerin **güzel adlandırma** ile “*gelincik*, *beyaz yelken*, *naz perçemi*” şeklinde yapıldığı ve yine **gözlem gücünün dile yansmasıyla** “*hanımçantası*, *hanımdüğmesi*, *tabancakapsülü*, *çadırçiçeği*” gibi adlandırmalar yapıldığı belirlenmiştir. Benzetmelerin gerçek anlamları dışında dilimizde farklı kavramlara yönelik benzetmeleri de karşıladığı görülmektedir. Örneğin, **hem tatlı hem de çiçek ismi** olarak kullanılan “*bülbülyuvası*, *gölbeşeker*, *dilberdudağı*, *kadıngöbeği*” gibi. Benzetmelerin genellikle kadına yönelik olması da narinlik açısından dikkat çekicidir: *ağlayangelin*, *hanımdüğmesi*, *gelinçiçeği*, *kadıngöbeği*, *hanımkirpiği*, *hanımağzı*, *gelintırnağı*, *gelineli*, *hasekiküpesi* gibi... **İnsanlara ve organlarına benzetme yoluyla** adlandırmalar yapılmıştır: *erkek ağaç*, *gelinparmağı*, *kadınparmağı*, *kardeşkanı*, *öksüz oğlan çiğdemi*, *oğul otu* vb. Adlandırmalar **hayvan ve organlarına benzetme yoluyla** da yapılmıştır: *arı otu*, *arслан dili*, *atkuyruğu*, *boğa diken*, *deve diken*, *deve otu*, *devetabanı*, *deve tiken*, *eşek kengeri*, *eşekkulağı*, *eşek marulu*, *it üzümü*, *itburnu*, *it siyeği*, *itburnu*, *katırkuyruğu*, *kaz ağacı*, *kazayağı*, *keçiboynuzu ağacı*, *keçi*

boynuzu, kedi ayası, kedi otu, kene otu, keşi boynuzu, koç boynuzu, koyun sarmaşığı, koyungözü, köpek ayası, kurbağa otu, kuş burnu, kuşdili, kuzukulağı, örümcek otu, sıçan otu, tavşan kulağı vb. Aynı zamanda *çoban değneği, çoban düdüğü* gibi örneklerde **eşyalara benzetme yoluyla** da verildiklerine rastlanmıştır. **Diğer varlıklara benzetme yoluyla** da adlandırmalar yapılmıştır: *ay çiçeği, demir tiken, düğünçiçeği, kalkan tiken, kaya kınası, mızrak ağacı, öksürük otu, saksıgüzeli, seksek ağacı, sevgi otu, sultani fesleğen, şimşek ağacı vb.* **Bitkilerin rengine göre de adlandırmalar** oldukça yaygındır: *ak ağaç, ak asma, ak haşhaş, ak ılgın, ak kavak, ak pelin, ak zambak, ak yavşan, kara ağaç, kara erük, kara kabak, kara ot, kara erik, karaasma, karabaş, karagöz, kızıl buğday, kızıl üzüm, kızılağaç, sarı ağaç, sarı erük, sarı gül, sarı kavun, sarı papatya, sarı sütleğen, sarı şebboy, siyah üzüm vb.* **Bitkilerin yetişme yerine veya yer adına göre** “*ada soğanı, dağ servisi, dağ yoncası, deniz soğanı, hamam otu, mersin ağacı, mersin yaprağı, mersin, su teresi, Şam ağacı*” isimlerinin bitkilere verildiği, *Frenk biberi, Frenk fesleğeni, Frenk inciri, Hint çınarı, Hint ardıcı* gibi bitki isimlerinin **millet ve topluluklara göre verilen adlardan** olduğu gibi “*ağustos gülü*”nün de **yetiştigi zamana göre verilen adlardan** olduğu müşahade edilmiştir. Başka dillerden *çeviri yoluyla* aktarılırken **hayvan organlarından benzetme yoluyla** oluşturulan adlandırmalar da dikkatimizi çekmiştir: *horozibiği, öküzgözü, ayı pençesi, devediken, eşekdiken, devetabanı, öküzdili vb.*

3. Dilbilim / ad bilim alanında kaynak eser hazırlanmış, Türkiye Türkçesinde bitki ve hayvanların adlandırılmasında nelerin temel alındığı belirlenmiştir.

4. Türkiye Türkçesinde kullanılan bitki ve hayvan adlarının “*basit, türemiş ve birleşik*” yapılı olmak üzere üç ana bölümden oluştuğu tespit edilmiştir. Basit yapılı bitki ve hayvan isimlerinin diğerlerine göre fazla yer tutmadığı, türemiş bitki adlarının “*isimden isim, isimden fiil, fiilden fiil, fiilden isim*” yapma eklerinden bir ya da birkaçını alarak kurulduğu, türemiş hayvan adlarının ise “*isimden isim*” ya da “*fiilden isim*” yapma ekleriyle kurulduğu, türemiş bitki adlarının, diğerlerine göre daha geniş yer tuttuğu belirlenmiştir.

Bitki ve hayvan isimlerinin büyük bir kısmı, yapıları bakımından, türemiş kelime yapısında görülmektedir. Birleşik bitki adlarının da “*isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, tekrar grubu, isnat grubu, cümle biçiminde kurulanlar*” şeklinde sınıflandırılması ortaya çıkarken hayvan isimlerinin ise “*belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, tekrar grubu, isnat grubu*” şeklinde sınıflandırması ortaya çıkmıştır.

5. Bitki ve hayvan isimlerinin çoğunun tarihî Türk şivelerindeki örnekleri ile benzerlik göstermesi, Türk dilinin eskiliğini ve güçlü yapısını yansıtmaktadır.

6. Yazı dilinde unutulmuş birçok bitki ve hayvan isimlerinin Anadolu ağızlarında hâlâ yaşadığı belirlenmiştir. Yazı dilindeki bazı bitki ve hayvan isimlerinin veya yabancı kökenli bazı kelimelerin semantik kayma ile yöre ağzında farklı bir anlamda kullanıldıkları görülür. Bu durum da yöre insanının kelimelere yeni anlamlar yükleyerek onu zenginleştirme yeteneğini ortaya koymaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde yer almayan bazı kelimelerin yöresel ağızlarda yaşaması ağızların ana dilin koruyuculuğunu yansıttığı gibi Anadolu coğrafyasında Türk yerleşiminin eski ve köklü olduğunun da bir göstermektedir.

7. Bitki isimlerinde on bine yakın madde başı isim belirlenirken hayvan isimlerinde de 3677 madde başı isim belirlenmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında alıntı bitki adlarının sadece tek yapıli adlandırmalar dikkate alındığında 792 olduğu tespit edilmiştir. Bu adlandırmalardan 220’si Farsça, 150’si Arapça, 139’u Yunanca, 111’i Fransızca, 36’sı Ermenice, 21’i İtalyanca, 13’ü Gürcüce, 31’i Latince, 25’i Rumca, 8’i İngilizce, 5’i Sırpça, 5’i İspanyolca, 3’ü Moğolca, 3’ü Bulgarcadır. Birleşik yapılar incelendiğinde daha farklı bir veri elde edilecektir. Hayvan isimlerinde de birleşik yapılar içerisinde özellikle Farsça ve Arapça kaynaklı isimlerin çokluğu belirgindir. Birleşik yapıli kuş isimlerinde ise Fransızca ve Latince kaynaklı kökenli isimlerin çokça kullanıldığına rastlanmıştır. Sadece tek yapıli isimler incelendiğinde 238 alıntı isim belirlenmiştir. Bunlardan 151’i Arapça, 39’u Gürcüce, 18’si

Farsça, 13'ü Yunanca, 7'si Fransızca, 6'sı Moğolca, 4'ü Rumca, 2'si Rusça, 2'si Bulgarca, 1'i Latince, 1'i Moğolca, 1'i İtalyanca, 1'i de Ermenicedir.

8. Türkiye coğrafyasının, çok geniş bir bitki ve hayvan kültürüne sahip olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ortak kullanılan bitki ve hayvan isimleri, Anadolu'nun farklı bölgelerinde genel kültürden ayrılan yöresel ve kültürel unsurların bir bütünlük oluşturduğunu göstermektedir.

9. Türkiye Türkçesi ağızlarında bitki ve hayvan isimlerinin Türk milletinin düşünce dünyasının derinliğini, hayat felsefesini, doğaya ve hayata bakış açısını önemli derecede yansıttığı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

ACAR, Ergün; **Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Haziran 2008.

ACAR, Turgut; “Doğu Anadolu’da Yaşayan Gizli Bir Meslek Dilinin Yapısı İle Türkçenin Benzerlikleri”, **Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 23-28 Eylül 1985, Tebliğler, I. Türk Dili, cilt 1, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi Yay., İstanbul, 1985, s., 9-15.

Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 43-48.

AKAR, Ali; **Muğla Ağızları**, Muğla Üniversitesi Yay., Muğla, 2006.

-----; **Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar -II-**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8,Fall 2009.

AKSAN, Doğan; “Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe”, **TDAY - Belleten**, 1961, s. 207- 273.

-----; “Sözcükbilim Açısından Dil Devriminden Çıkarılabilecek Sonuçlar Üzerine”, **Atatürk’ün Yolunda Türk Dil Devrimi**, Ankara, 1981.

-----; **Anlambilim, Anlam Bilim Konuları ve Türkçenin Anlam Bilimi**, Ankara, 1996.

-----; **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim**, TDK Yayınları, 1998, Ankara.

-----; **Sözcükbilim, Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları**, Ankara, 1980.

-----; **Türkçenin Gücü**, Ankara, 7. bs., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

-----; **Türkçenin Söz Varlığı**, (*Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar*), Ankara, Engin Yayınevi, 2000.

-----; “Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları, I: Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine”, **TDAY Belleten**, 1971, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1971.

-----; “Kelimelerin Ölümü Olayı ve Türk Yazı Dilindeki Örneklerinde Arapça ve Farsça Unsurların Etkisi Üzerine Notlar”, **Necati Lugal Armağanı**, Ankara 1969. s.97-108.

-----; “Köktürkçeden Bugüne Türkçede Ödünçlemeler Üzerine Bir Sözcük İstatistiği Araştırması”, **Türk Dili**, Sayı : 313, 1977. s. 344-347.

-----; **Anlam Bilim**, Engin Yayınları, Ankara, 2007.

-----; **Sözcükbilim**, Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları, Ankara 1980. s. 62-74.

AKSOY, Ahmet, Ümit BUDAK; “Yerköy (Yozgat) ve Civarındaki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Kullanımları”, Her Yönüyle Yerköy Sempozyumu, Yozgat, 2004.

AKSOY, Ömer Asım; **Atasözleri ve Deyimler**, TDK Yayınları, Ankara 1965.

-----; **Gaziantep Ağzı III**, (Sözlük ve Kullanılmayan Kelimeler), Türk Dil Kurumu Yay., İstanbul, 1946.

AKSU, Belgin Tezcan; “Türk Dil Kurumunun Sözlük Çalışmaları”, 1932-2002, **Türk Dili**, S:607, (Temmuz 2002), (s.140-174).

AKYILDIRIM, Berrin; (*Uzm.Biyolog*) **Türkiye'nin Floristik (Bitkisel) Zenginliği**, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Anabilim Dalı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, <http://www.wildlifevet.org/index.php/turkiyenin-bitki-cesitliliği>, Erişim tarihi: 08 Ocak 2011.

ALKAYIŞ, Fatih; "Türkçede Kullanılan Alıntı Bitki Adları", **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic** Volume 4/4 Summer, 2009.

ALTINAY, Gürol; **Bitkibilimi Terimleri Sözlüğü**, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

ASLAN, Ensar-ERCİLASUN, Ahmet B.- OLCAY, Selahattin; **Arpaçay Köylerinden Derlemeler**, II. bs. Ankara, 1988, 398 s.

ATALAY, Besim; **Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü**, Ankara 1967.

-----; **Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü**, Ankara 1967.

-----; **Türkçede Kelime Yapma Yolları**, TDK Yayınları, İstanbul 1946.

ATILCAN, İhsan Coşkun; **Erzurum Ağzı, Halk Deyimleri ve Folklor Sözlüğü**, Erzurum Halk Oyunları, Halk Türküleri Derneği Yayınları - 2, Kültür Matbaacılık, İstanbul, Temmuz 1977.

AVCI, Meral; "Türkiye Bitkilerinin İsimlendirilmesinde Coğrafi Özelliklerin Etkisi", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi**, Sayı 12, İstanbul, 2004.

AYDIN Mehmet; **Aybastı Ağzı**, (İnceleme-Metin-Sözlük), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2001.

-----; “Derleme Sözlüğüne Katkılar ve DLT’yle Aybastı Ağzındaki Ortak Ögeler-4”, **Uluslararası Türk Dil Kurultayı**, İzmir, 25-29 Eylül – 2000.

-----; “Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançları”, **IV. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri (Gelenek, Görenek, İnançlar) IV**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

BALYEMEZ, Sedat; **Ankara Evren İlçesi Ağzı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

BANGUOĞLU, Tahsin; **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYDUR, Suat Y.; **Dilimiz ve Yunan – Latin Asıllı Kelimeler**, TDAY _ Belleten 1953. s. 93-121.

BAYLAN, Emel; **Doğaya İlişkin İnançlar, Kültür ve Çevre Sorunları Arasındaki İlişkilerin Kuramsal Bağlamda İrdelenmesi**, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Dışkapı, Ankara, 2007, s.68*

BAYRAKTAR, Fatma Sibel; **Kayseri Merkez İlçe Ağzı** (Metin-Gramer-Sözlük), Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri, Haziran 2001.

BAYTOP, Asuman; “Türkiye’de Kullanılan Yabanî ve Yetiştirilmiş Aromatik Bitkiler”, **Doğa Türk Eczacılık Dergisi** 1/1, 1991.

-----; **Bitkilerin Bilimsel Adlarındaki Niteleyiciler ve Anlamları**, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1995.

-----; **Türkiye’de Botanik Tarihi Araştırmaları**, Çetin Matbaacılık, İstanbul, 2003.

-----; **Türkiye’nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri**, İstanbul Üniversitesi Yayın No:3560, Gençlik Matbaası, İstanbul, 1989.

BAYTOP, Turhan; **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yayını, Ankara, 1997.

-----; **Anadolu Dağlarında 50 Yıl**, Bir Bitki Avcısının Gözlemleri, Nobel Yayını, İstanbul, 2000.

BİRAY, Nergis; **“Cumhuriyet Döneminde Ağız ve Lehçeler Üzerine Yapılan Çalışmalar”**, Karaman Dil-Kültür ve Sanat Dergisi, Karaman, 2005, s. 213-223.

-----; “Denizli Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish or Turkic** Volume 4/8 Fall 2009.

BLÄSİNG, Dr. Uwe; “Türkçe Armut Sözcüğünün Etimolojisi ve Yayılışa Dair Bazı Notlar”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I**, 20-26 Eylül 2004, s. 473.

BOZ, Erdoğan; **Afyon Merkez Ağız**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

----- - ÖZÇELİK, Sadettin; **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağız** (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük), Ankara, 2001, X+252 s.

BOZALAN, Hale; **Bergama Merkez İlçe ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağız İncelemesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008.

BOZKAPLAN, Şerif Ali; “Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kuş Adları Sistematigi”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, 1987, s. 43-79.

-----; **Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Ehlî Hayvan Adlarının Katalog ve Sistematigi**, Malatya İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, TDAY-Belleten-1987.

BOZYİĞİT, A. Esat; **Türk Ad Bilimi Bibliyografyası** (Deneme), Ank., 1995.

-----; **Ankara İli Ağzı Sözlüğü**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1998.

BURAN, Ahmet; “Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”(Bu yazı, *Tunceli’nin Çemişkezek ilçesinden derlenen sözleri içermektedir.*) **Türk Dili**, Sayı: 535, Cilt 1996/2, s. 38-43.

-----; “Doğu Anadolu Ağzları Üzerine Bir İnceleme”, **Türk Kültürü**, S. 265, Yıl: XXIV, Mayıs 1985,s.359-365.

-----; **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar** (Ağzlar), Boğaziçi Yay. Ankara 1992.

-----; GÜLENSOY, Tuncer; **Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler-1**, Türk Kurumu Yay., Ankara 1994.

-----; İLHAN, Nadir, **Elazığ Yöresi Söz Varlığı**, TDK Yay., Ankara, 2008.

-----; **Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağzları**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1997.

-----; “Türkiye Türkçesi Ağzlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 6/1. 2011, s. 40-55.

BÜLBÜL, Gülfıye; **Balıkesir Bigadiç Ağzı**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2007.

BÜYÜKOKUTAN, Aslı; **Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2005.

CAFEROĞLU, Ahmet; **Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1994.

-----; “Anadolu Diyalektolojisine Dair Bir Deneme”, **Türk Dili-Belleten**, 1946 (s.565).

-----; “Türk Onomastiğinde At Kültü”, **TM**, S.10,1953, 201-212.

-----; “Türk Onomastiğinde Köpek Kültü”, **TDAY B** 1961, Ankara, 1962, s.1-11.

-----; “Türkiye’de Balık Adları”, **İstanbul Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 10.c., İstanbul, 1960.

-----; **Anadolu Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1994.

-----; **Anadolu Dilektolojisi Üzerine Malzeme – II**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.

-----; **Anadolu Dilektolojisi Üzerine Malzeme -I**, Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmaçlar ve Oyun İstılahları, Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1994.

-----; **Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler**, Türk Dil Kurumu Yay., I. baskı, Ankara, 1995.

- ; **Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1995.
- ; **Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağızları), Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1995.
- ; **Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1994.
- ; **Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler**, (Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara Vilayetleri ile Afşar, Saçıkarcı ve Karakoyunlu Uruklarının Ağızları), Türk Dil Kurumu Yay., II. baskı, Ankara, 1995.
- ; **Türk Dili Tarihi I-II**, Enderun Yay., İstanbul, 1984.
- ; “Pallacı, Tahtacı ve Çepni Dillerine Dair”, **TM-C-XI**, 1954, s.41-56.
- ; **Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, I.Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları, TDK Yay., İstanbul, 1942
- ; **Sivas, Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar**, Burhaneddin Basımevi, İstanbul, 1944
- CROLL, E. and PARKİN, A.; **Bush Base, Forest Farm- Culture**, Environment, and Development, Routledge, Place of Publication, New York, 1992.
- DAVIS, P. H.; **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**, V. 1, Edinburgh, 1965.
- DEMİR, Necati, Ülker ŞEN; **Sivas İli ve Yöresi Ağızları**, (Etnik Yapı-İnceleme-Metinler-Sözlük), Gazi Kitapevi Yay., Ankara, 2006.

-----; “ ‘Yılık’ Kelimesi Üzerine”, **Türk Dili**, S. 593, Mayıs 2001, s. 538-541.

-----; **Ordu İli ve Yöresi Ağızları**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2001.

-----; **Trabzon ve Yöresi Ağızları** (I), (Tarih, Etnik Yapı, Dil İncelemesi), TDK Yay., Ankara, 2006.

DEMİRAY, Erdinç; **Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları** (İnceleme-Metnler-Sözlük), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2003.

DEMİRAY, Gizem; **Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008

DOERFER, Gerhard; **Temel Sözcükler ve Altay Dilleri Sorunu**, TDAY-Belleten1980-1981 s.1-16.

-----; **Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen**, 4 Cilt, Wiesbaden 1963- 1975. (Yeni Farsçada Türkçe ve Moğolca Unsurlar)

DOĞAN, İsmail; **Yabancı Ülkelerde Yayınlamış Türkoloji'yle İlgili Makaleler Bibliyografyası**, Akçağ Yay., 2.bsk., Ank., 2003.

DOĞAN, Levent; “Türk Kültüründe ve Atasözlerinde Hayvanlarla İlgili İnanışlar”, **Türk Kültürü**, Nisan 2002, S.468, s.229-256.

-----; “Türk Kültüründe Hayvanlar ve Hayvan İsimleri” , **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Güz/2 2002 S.12/2, s.615-659.

DOĞAN, Muammer; “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages**,

Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/4 Summer 2009,
237

DOĞAN, Nuh; **Adbilim Açısından Samsun, Ordu ve Sinop Ağzlarında Armut, Elma ve Erik Adları**, 19 Mayıs Üni. Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2006.

DURAN, Ahmet; “Türkçede Bazı Bitki Adlarının verilış Sebepleri”, **Türk Dili**, Ankara, (555), Mart-1998, 223-229.

DÜLGER, Ersan; **Banaz İlçesi Ağzı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

EDİSKUN, Haydar; **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul 1985.

EİSLER, A.D., EİSLER, H. and YOSHİDA; M.; **Perception of Human Ecology: Cross-Cultural and Gender Comparisons**, *Journal of Environmental Psychology*, 2003, V. 23, p.89–101.

EKEN, Güven ve Murat Ataol, TÜRKİYE'NİN BİYOCOĞRAFYASI-Türkiye'nin Doğası, <http://www.dogadernegi.org/turkiyenin-dogasi.aspx>, 23 Ağustos 2011 Salı, 12:30:16

ELİADE, Mircea; **İmgeler ve Simgeler**, (Ter. M. Ali Kılıçbay), Ankara-1992.

-----; **Le Chamanisme Et Les Techniques Archaïques de Extase**, Payot, Paris 1951.

-----; **Kutsal ve Dindışı**, (Ter. M. Ali Kılıçbay), Ankara 1991.

ELİTOK, Nevin; **Muş İlinden Derlenen Mâniler Üzerine Bir İnceleme**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2006.

ERCİLASUN, Ahmet Bican; OLCAY, Selahattin, ARSLAN, Ensar; **Arpaçay Köylerinden Derlemeler**, Türk Dil Kurumu Yay., III. baskı, Ankara, 1998.

-----; **Kars İli Ağızları**, Ses Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2002.

EREN, Emin; **Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri Ağızları** (Ağız Araştırmaları Bilim ve Uygulamala Kolu Yay.: 31), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1997.

EREN, Hasan; “Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler”, **TDAY- Belleten**, 1960. s. 295- 371.

-----; “Sırça Köşkte” **Türk Dili LVI**, 1988, s. 188-207; 1990/I, s. 1-78; 1992/I, ısı. 161-213; 1993/II, s. 1-82 ; 1995/I, s. 26-61.

-----; **Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler**, TDAY- Belleten 1960. s. 295- 371.

-----; **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Ankara, 1999.

-----; “Üveyik “, **TDAY B**, 1959, s.105.

-----; “**Kelime Bilgisi**”, Türk Dili -I, And. Üniv. Açıköğ. Fak. Yay., Ank., 1987.

ERGİN, Muharrem; **Türk Dilbilgisi**, İstanbul, 1972.

ERİMER, Kayahan; “Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1970** (s.210-236). Ankara, 1971.

ERGUN, Pervin; **Türk Kültüründe Ağaç Kültü**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ank., 2004,

- EROL, Çiğdem; **Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007
- ERÖZ, Mustafa; “Türk İçtimâî Hayatında Totenizmin İzleri”, **İst.Ünv. DED.** - V/I-4, 1973, s.293.
- ERSÖZ, Serpil; “Nazilli (Aydın) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkıları”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies**, Cilt: IX, Sayı 2, Sayfa: 37-62, İzmir 2009.
- ERTEN, Münir; **Diyarbakır Ağzı**, (İnceleme-Metin-Sözlük), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.
- ESİN, Emel; **Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmaları)**, İstanbul 1979.
- FİLİZOK, Rıza; **Dil Bilimi ve Gösterge** (İşaret), <http://www.ege-edebiyat.org/docs/494.pdf>
- GEMALMAZ, Efrasyap; **Erzurum İli Ağzıları**, (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler I, II, III), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1995.
- GENCAN, Tahir Necat; **Dilbilgisi**, TDK Yay., Ankara, 1979.
- GÜLENSOY Tuncer; Buran, Ahmet; **Elazığ Yöresi Ağzılarından Derlemeler**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994
- ; **Kütahya ve Yöresi Ağzıları** (İnceleme-Metinler-Sözlük) Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1998.
- ; “Anadolu Ağzıları Derleme Sözlüğüne Katkıları”, **Türk Dili**, S.553, (Ocak 1998), s.14-16.
- GÜLER, Zülfü, **Harput Ağzı**, Elazığ Belediyesi Yay., Elazığ 1992.

GÜLSEREN, Cemil: **Malatya İli Ağızları** (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2000.

-----; “Halk Dilinde Uşak'ta Bitki Adları ve Sağlık Değişleri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt III, Sayı 2, Aralık 2001, s.109.

GÜNAY, Esra Gülin; **Adıyaman-Merkez, Kâhta, Gerger, Samsat Yöresi Ağzı** (İnceleme-Metin-Sözlük), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2008.

GÜNAY, Turgut; **Rize İli Ağızları**, TDK Yay., Ankara, 2003

GÜNAY, V. Doğan, **Sözcükbilime Giriş**, Multilingual Yay., İstanbul, 2007.

GÜNŞEN, Ahmet; **Kırşehir Yöresi Ağızları Sözlüğü**, Ocak Yay Ankara, 2001.

-----; **Kırşehir ve Yöresi Ağızları** (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara, 2000.

-----; “Kırşehir, Hacıbektaş, Kaman ve Keski Yöresi Abdallarının Gizli Dili: Teberce”, **V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı**, s. 1315-1341.

GÜRSES, Reşide; “Türk Dil Kurumunda Yapılan Ağız Çalışmalarına Genel Bir Bakış”, **Türk Dili**, S:607, Temmuz 2002, s. 175-189

HANÇERLİOĞLU, Orhan; **Düşünce Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996,

HATİPOĞLU, vecihe; **Türkçenin Ekleri**, TDK Yay., Ankara, 1974.

Hüsnü, H., **Kayseri Sözlüğü**, Kayseri, 1934.

INGOLD, T., **Culture and The Perception of The Environment**, Bush Base: Farm Forest: **Culture, Environment and Development**, Routledge, London, 1992, pages 39-56.

IŞIK, Ramazan; Türklerde Ağaçla İlgili İnanişla ve Bunlara Bağlı Kültler, **Fırat Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi** 9:2 (2004), s.89-106.

İLASLAN, Özlem; **Adana İli Yüregir ve Yöresi Göçmen Ağzı** (İnceleme - Metinler - Sözlük), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Eylül 2005.

İLASLAN, Ümit; **Yozgat-Çandır Ağzı** (İnceleme - Metinler - Sözlük), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Eylül 2006.

İLERİ, Canan; **Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi ve Yöresi Ağzıları**, (Ses Bilgisi-Metinler-Dizin), Ankara, 2008

-----; **Eskişehir Türkmen Ağzıları Sözvarlığı**, Uluslar Arası Kıbrıs Üniversitesi Yay., Ankara, 2008.

İLHAN, Nadir; “Kayseri ve Elazığ Yöresi Ağzılarında Ortak Dil Unsurları”, **II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni** (10-12 Nisan 2006), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri, 2007

İMER, Kamile; **Türk Yazı Dilinde Dil Devriminin Başlangıcından 1965 Yılı Sonuna Kadar Özleşme Üzerine Sayıma Dayanan Bir Araştırma**, Türkoloji Dergisi V/1 1973. s. 175 – 190.

-----; **Türkçenin Ağzılarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler**, Boğaziçi Üni. Yay., İst., 2000.

İNAN, Abdülkadir, **Makaleler ve İncelemeler I**, Ankara 1987, 223.

-----; **Tarihte ve Bugün Şamanizm** (Materyaller ve Araştırmalar), Ankara 1986, s.13.

KALAY, Emin: “Edirne İli Ağızlarından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, **Türk Dili**, Sayı: 547, s. 25.

-----; **Edirne İli Ağızları** (İnceleme-Metin), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1998.

KÂMİL, Erkân; “Dilde Özleştirme Anonim Kültür ve Mahallî Ağızlardaki Türkçe Sözcükler”, **ERC. I/9**, Eylül 1978, s.13-16.

KANAÇ, Işıl; **Denizli’nin Babadağ İlçesi Ağızı**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Şubat 2010.

KANDEMİR, Serpil; **Manyas Türkmen Ağızı**, Çanakkale On Dokuz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2006.

KAPLAN, Mehmet; “**Dede Korkut Kitabında Hayvanlar**”, Türk Edebiyatı Araştırmaları, C. I, İst., 1976.

KARA, Erdoğan; **Şavşat Yöresinden Derlenen Kelimeler**, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İst., 1990.

KARADÜZ, Adnan; Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/4 Summer 2009.

KARAHAN, Leyla; **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1996.

KARAKAŞ, Ayhan; **Feke Halk Kültürü Araştırması** (Çukurova), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2005.

KARAÖRS, Metin: “Derleme Sözlüğü’ne Katkılar, Kayseri, Isparta, Adana İllerimizden Derlemeler”, **Türk Dili**, Sayı: 505, s.65-67. Ocak 1994

KAROL, Sevinç vd., Biyoloji Terimleri Sözlüğü, 2.bsk., TDK Yay., Ankara, 2000

KAYA, Doğan; “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Yöresel Kelimeler ve Deyimler”, **Türk Dili**, TDK’NİN 70. Yılı Özel Sayısı, S. 607, Temmuz 2002, S. 259-262.

-----; “Ortaköy ve Çevre Folkloru Araştırması”, **Türk Folkloru**, IV (42),I. 1983, s. 21-23. / IV(43), 2. 1983, s. 20-27. / IV (44), 3. 1983, 27-30.

KAYA, Fatih; **Bala İlçesi Ağzı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

KAYABALI, İsrail (Derleyen); **Felahiye İlçesi (Kayseri) Yöresel Kelimeler ve Deyimler**, Ankara, 2011.

KAYAHAN, Erimer; “Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi”, **TDAY-B**, 1970, Ankara 1989, s.211-236.

KAYMAZ, Zeki; “Derleme Sözlüğündeki Kelimelerin Kaynakları Hakkında”, **V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-II**, Ankara, 2004, s.1747-1752.

KENDİR, Hayrettin; **Ankara Ahlatlıbel Kırış Mera Florası ve Bazı Önemli Bitki Türlerinin Dağılışı Üzerine Araştırmalar**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.

KILIÇ, Mine; **Kahramanmaraş Merkez Ağzı**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Eylül 2001.

KILINÇ, Gülay; **Bolu İli Seben İlçesi Ağzı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009

KIRAN, Zeynel, Ayşe Kiran; **Dil Bilime Giriş**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

KISAPARMAK, Fatih Güngör; **Dil Folkloru Açısından Harput Ağzı**, Ünite Bilgisi Yayınları, İstanbul, 1982.

KOCAMAN, Ahmet; “Dil Bilim Sözlük Sözlükçülük”, **Kebikeç**, 1998: 6, 111-113,

KOMİSYON, (AKSOY, Ömer Asım başkanlığında); Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, c. I-XI, TDK yay., Ankara, 1963-1982.

KORAŞ, Hikmet; “Derleme Sözlüğüne İlaveler”, **TÜBAR**-XII-Güz, 2002

-----; **Karaman ve Yöresi Ağzıları**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1992.

KORKMAZ, Zeynep; “Türkiye’de Ağız Sözlükleri”, **Türk Dili**, Temmuz 2000, S:583, (s.7-14).

-----; **Nevşehir Yöresi Ağzıları I** (Ses Bilgisi), II. baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.

-----; “Anadolu Ağzıları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar II**, TDK Yay., Ankara, 1995..

-----; “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine Bir Derleme”, **TDAY-B**, Ankara, 1953.

-----; **Güneybatı Anadolu Ağzları** – Ses Bilgisi (Fonetik), II. baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.

-----; **Türkiye Türkçesi Grameri** (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2003.

-----; **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay.: 575, Ank., 1992.

KUTLUDAĞ, Şerif; **Denizli'nin Güney İlçesi ve Havalisi Folkloru**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 1997

MANAV, Aslı; **Denizli'nin Güney İlçesi Ağzı** (Fonetik-Morfoloji), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2006

NALBANDOĞLU, Ü., **Türkiye Deniz Balıkları Sözlüğü**, İstanbul, 1954, 2.bsk.

OCAK, Ahmet Yaşar; **Bektaşî Menakıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri**, İstanbul 1983.

OLCAY, Selahattin, Ahmet Bican Ercilasun - Ensar Aslan; **Arpaçay Köylerinden Derlemeler**, II. bs. Ankara, 1988.

-----; **Erzurum Ağzı**, (İnceleme-Derleme-Sözlük), II. baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1995.

-----; **Doğu Trakya Yerli Ağzı** (İnceleme-Derleme-Dizin), II. baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1995.

OLGUNSOY, Berna; **Balıkesir Yöresinden Derlenmiş Bitki ve Hayvanlarla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma**, Balıkesir

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2007

ÖCALAN, Muharrem; **Sakarya İli Ağızları**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Programı Türk Dili Doktora Tezi, 2. Cilt, Kayseri, Ekim 2004

ÖGEL, Bahaddin; **Türk Kültür Tarihine Giriş II**, Ankara, 1991.

-----; **Türklerde Devlet Anlayışı**, Ankara 1982, s.1.

-----; **Türk Mitolojisi I**, Ankara 1971, s.431.

ÖGER, Adem; **Tarsus Yöresi Dağ Köylerinde Geleneksel Halk Kültürü Üzerine Bir İnceleme**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Haziran 2003.

Örnekkol, Fatih; **Emirdağ Ağızı**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2006

ÖZBAY, Erhan; **Elazığ Yöresi Avcılık Terimleri Sözlüğü**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2006

ÖZÇELİK, Sadettin, Erdoğan Boz; **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızı** (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük) Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2001.

-----; **Urfa Merkez Ağızı** (İnceleme, Metinler, Sözlük), Ankara, 1997

ÖZDEMİR, Nebi, "Sanal Dünyanın Köy Monografileri", **Millî Folklor**, 2006, Yıl: 18, S.72, s.23-36. (<http://www.millifolklor.com>)

- ÖZDEN, Muharrem; **Bilecik İli Ağız İncelemesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Doktora Tezi, Edirne, 2009
- ÖZKAN, İbrahim; **Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 2001.
- ÖZMEN, Mehmet; “Bitki Adları Sözlüğü ve Bitki Adlarının Derlenmesiyle İlgili Sorunlar Üzerine”, **Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri** (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa), 2009, s.559.
- ÖZMEN, Şeyda; **Muş - Merkez Ağız** (İnceleme - Metin-Sözlük), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007
- ÖZTÜRK, Erol; “Mersin Yörüklerinden *Derleme Sözlüğü*’ne Katkılar”, **Türk Dili**, S.405-411.
- PAÇACIOĞLU, Burhan; **Sivas İlbeyli Ağız**, (İnceleme-Metinler-Sözlük), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987
- PEHLİVAN, Sevgi Şenol; **Artvin – Ardanuç Ağızından Derlemeler** (İnceleme-Derlemeler-Sözlük), Ön-Mat A.Ş. Yay. Bursa, 1993.
- PIERCE, Joe E.; **A Frequency Count of Turkish Affixes**, Antropological Linguistics 3/9 1961. s. 31-41.
- PİR, Hasan; **Gümüşhane’nin Kültür Ögeleri**, Gümüşhaneliler ve Gümüşhane’yi Sevenler Hizmet Vakfı Yayınları, Nu.: 4, Gümüşhane, 1996.
- PRETES, M.; **Development and Infinity**, World Development, 1421-1430. Elsevier Science, Vol. 25, No. 9, pp., 1997.

RÄSÄNEN, Martti, **Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien II**,
Yozgat Vil., Helsinki: Societas Oriatalis Fennica, 1935.

-----; **Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien I**, Sivas
Vil., Helsinki: Societas Oriatalis Fennica, 1933

-----; **versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der
Turksprachen**, Helsinki, 1969.

SAĞIR, Mukim; **Erzincan ve Yöresi Ağızları** (İnceleme-Metinler-Sözlük),
Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1995.

SAKAOĞLU, Saim; **Türk Ad Bilimi - I**, TDK Yay., Ankara, 2001.

SARIKAYA, Kadir - Ok. Mahmut Seyfeli; “Kırşehir Abdal / Teber Dili ve
Anadolu, Azerbaycan, Özbekistan Gizli Dilleriyle İlgisi”, **TÜBAR-XV**,
Bahar 2004

SEZEN, Lütfi; **Erzurum Şehir Folkloru**, I. Cilt, Atatürk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi,
Erzurum, 1993.

SİNAN, Ahmet Turan; **Akçadağ, Doğanşehir ve Darende Ağızları**, Fırat
Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ,
1992

SOLMAZ, Erhan; **Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağızı**, Afyon Kocatepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi,
Afyonkarahisar, 2007.

ŞAHİN, Muzaffer; **Ankara Kalecik Köyü Tarihi ve Kültürü**, (Monografi) –
(Antropolojik ve Sosyolojik Bir Yaklaşım denemesi), Ankara, 2007.

ŞANLI, Cevdet “Anadolu ve Rumeli Ağızlarından Derleme Sözlüğü’ne
Katkılar II”, **Türk Dili**, Sayı: 572, s. 670-680.

-----; “Kırıkkale, Erzurum ve Artvin İllerimizden Derleme Sözlüğü’ne Katkıları”, **Türk Dili**, Sayı: 552, s. 542.

ŞİMŞEK, Rabia Gökçen; **Barçın Yaylası (Başyayla, Sarıveliler-Ermenek) Folkloru**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

TANSUG, Sabiha; “Anadolu Halk Dilinde Türkçe Çiçek Adları”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Feryal Matbaası, Ankara, 1992

TAŞ, Pınar; **Sarkışla ve Yöresi Ağızları**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Eylül 2006

TCHIHATCHEF, P. de; **İstanbul ve Boğaziçi** (Çeviri A. Berktay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

TDK, **Türkçe Sözlük**, 2 cilt, Ankara, 1998.

TEMİZ, Mehmet; **Andırın (Kahramanmaraş)’dan Derlenen Ağıtlar** (İnceleme-Metinler), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.

TENİŞEV, Ethem; Anadolu Ağızlarının Yeni Sınıflandırılması Üzerine VII, **MATK** (8-12 Kasım 1999-İst.).

TERZİOĞLU, S. ve ANŞİN R., “Crocus aerius Herbert”, **The Karaca Arboretum Magazine** 2002, 6(4): 167.

TIETZE, Andreas, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati**, Cilt I, A-E, Simurg, İstanbul-Wien, 2002.

- TOKAT, Huriye; **Çömlekçi Köyü (Bodrum) Ağız Özellikleri**, Muğla Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, Muğla, Mayıs 2008
- TOPALOĞLU, Ahmet.; **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ötüken Yay., İstanbul, 1989.
- TOSUN, Cengiz; “Dil Zenginliği, Yozlaşma ve Türkçe”, **Journal of Language and Linguistic Studies** Vol.1, No.2, October 2005
- TULUKCU Eray (Zir. Müh. Dr.), **Tıbbi Bitkilerin Kullanımı ve Bazı Zehirli Bitkiler**, S.Ü. Çumra Meslek Yüksekokulu Yay., Isparta, 2005.
- TURAN, Zikri; **Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşum Köyü Ağız**, TDK Yay., Ankara, 2006.
- Türk Kültürü Araştırmaları**, Yıl XXXII/1–2 1994, Ankara, 1996, S.205–236.
- Türkçe Sözlük**; Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011.
- Türkiye’de Botanik Tarihi Araştırmaları**, TÜBİTAK Yay., Ankara 2004, s. 517-535.
- URFALI, Kemal Edip; **Urfa Ağız**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1991.
- USTA, Halil İbrahim, **Türkçe Sözlük Hazırlamada Yöntem Sorunları**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 46, 2006, 223-24.
- UYSAL, Bilâl; **Dinar ve Evciler Yöresi Ağız**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2007
- UYSAL, Yavuz; **Gazipaşa’da Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008

UZUN, Leyla, “1945’ten Bu Yana Türkçe Sözlükler”, **Kebikeç**, 1999, Sayı 7-8.

ÜLGEN, Gülten, **Kavram Geliştirme**, Pegema Yayıncılık, Ankara, 1998.

ÜSTÜN, Mehmet Cihat; **Erzincan (Merkez) Ağzının Ses Bilgisi ve Söz Varlığı**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2008.

ÜSTÜNER, Ahat, “Harput Ağzına Has Kelimelerin Yapı ve Anlam Özellikleri”, **Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu**, Elazığ, 1999, s.455-468.

-----; Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara, 2000.

VARDAR, Berke; **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, (2. Basım), ABC Yay., İstanbul, 1998.

YANE., L.; **Zararlı Otlar** (Yaşam ve Ölüm Kaynağı) (Çevirenler: MAKAKLI., B., DİNÇER., M.,Makaklı)-Dinçer Yayınlarından Ankara, 1985.

YAZICI, Serdar; **Hatay Dört Yol Ağzı**, Van Yüzüncü Yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006

YEŞİLKAYA, Mehmet; **Gerger Merkez ve Köyleri Ağzıları**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007

YILDIRIM, Faruk, **Adana ve Osmaniye İlleri Ağzıları - II** (Çukurova Ağzıları-II)-(Metinler-Sözlük-Dizinler), TDK Yayınları, Ankara, 2006.

YILDIRIM, Mehmet; **Ankara Beypazarı İlçesi Ağzı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

YILDIZ, Osman; "Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", **Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 2/2, Spring 2007, www.turkishstudies.net (Ed. Prof. Dr. Gurer Gulsevin-Dr. Mehmet Dursun Erdem), p. 790-800.

-----; **Isparta Merkez Ağzı**, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

YILMAZ, Mehmet; **İscehisar ve İhsaniye Ağzı**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon, Eylül 2006

YUND, Kerim; "Türklerin Kutlu Ağacı Kayın (Huş) Üzerine", **Türk Kültürü** X/120, (Ekim1972)-(36-40),(1260-1264).

ZÜLFİKAR, Hamza; **Terim Sözlükleri ve Çalışmaları İle İlgili Bibliyografya**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2006.

-----; **Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler**, TDK Yay., Ank., 1995

-----; **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**, TDK Yayınları, Ankara 1991.

İTERNET ADRESLERİ VE ERİŞİM TARİHLERİ

<http://www.erzincan.gov.tr> – (06.09.2009)

<http://www.ansiklopedi.turkcebilgi.com/erzincan> – (06.09.2009)

<http://www.eclubgenel.blogcu.com/1387583> - (06.09.2009)

<http://www.erzuni.gen.tr/erzincan/tarih.htm> - (06.09.2009)

<http://www.2de1.net/erzincan/52935-erzincanin.tarihi.html> - (05.09.2009)

<http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-641&bilgi=erzincan> – (06.09.2009)

<http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-642&bilgi=erzincan> – (06.09.2009)

<http://www.erzuni.gen.tr/erzincan/cografya.htm> - (06.09.2009)

<http://www.habererzincan.com> - (06.09.2009)

<http://www.emirdag.com/e-coğrafya.htm>, (24.09.2009)

<http://www.emirdag.gov.tr/ilce.htm>, (24.09.2009)

<http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2009).

<http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, (31.07.2009).

<http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, (31.07.2009).

<http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, (31.07.2009).

<http://www.mus.gov.tr/cografiyapi.aspx> (Erişim tarihi: 17.06.2011).

<http://www.mus.gov.tr/ekonomi.aspx> (Erişim tarihi: 17.06.2011).

- <http://www.mus.gov.tr/egitimvesaglik.aspx> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.mus.gen.tr/pages.asp?id=7> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.muscevreorman.gov.tr/mus/cografik.htm> (17.06.2011).
- <http://www.mus.adalet.gov.tr/musfolklor.html> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.musbelediyesi.com> (28.06.2011).
- <http://www.turkmania.com/archive/index.php?t-4774.html> (17.06.2011).
- <http://www.gazipasa.com.tr> (Erişim tarihi: 28.06.2011).
- <http://www.babadag.gov.tr> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.kenthaber.com> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.ankara.edu.tr> (Erişim tarihi: 17.06.2011).
- <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>. (28.06.2011).
- <http://www.dogadernegi.org/turkiyenin-dogasi.aspx> (28.06.2011).
- <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/359045.asp>, (Erişim tarihi: 29.08.2011)
- <http://www.hayvanlarla.ilgili.batil.inanislar.html>, Turgay İpek / Erzurum, (DHA). (Erişim tarihi: 29.08.2011).
- <http://www.2de1.com/bilelim.ogrenelim/21872->(Erişim tarihi: 23.08.2011).
- <http://www.ogm.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011).
- <http://www.cevreorman.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011).
- <http://www.milliparklar.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011).
- <http://www.botit.botany.wisc.edu> (Erişim tarihi: 29.08.2011).
- <http://www.kustr.org/linkler/> (Erişim tarihi: 29.08.2011).

<http://www.tubitak.gov.tr/tubives/> (Erişim tarihi: 17.06.2011).

<http://www.gizlikapi.org/botanik/36391-botanik-bitki-bilimi.html> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.gizlikapi.org/register.php> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.millifolkor.com> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.egriderekoyu.gen.tr> (Trabzon-Çaykara) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.kocapinar.net> (Samsun-Havza) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.himiroglu.com> (Çorum) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.sarivadi.com> (Karaman-Ermenek) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.karahalli.net> (Uşak) (Erişim tarihi: 29.08.2011).

<http://www.adiller.com> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.yesilkaya.com> (Yeşilkaya-Haydan köyü) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.tokca.de> (tokça köyü) (Erişim tarihi: 29.08.2011).

<http://www.citakliyiz.someee.com/citak/citakliyiz> (Erişim tarihi: 29.08.2011).

<http://www.bozbay.net> (Bozdağ-Bayat köyü) (Erişim tarihi: 29.08.2011).

<http://www.bozdagli.com> (Bozdağ köyü) (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.tarsus.web.tr> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.millifolklor.com> (Erişim tarihi: 17.06.2011).

<http://www.turkoloji.cu.edu.tr/> (Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.frmtr.com/biyoloji/1019035-zehirli-bitkiler.html> (15.08.2011).

<http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku> (08.08.2011).

http://www.hbektas.gazi.edu.tr/dergi/11_20_yazilar/sayi_12/12duman.htm
(Erişim tarihi: 23.08.2011).

<http://www.linnean.org/contents/history/linnaeus-biography.html> (Erişim tarihi:
23.08.2011).

<http://www.gizlikapi.org/botanik/36391-botanik-bitki-bilimi.html> (08.08.2011).

<http://www.gizlikapi.org/register.php> (Erişim tarihi: 08.08.2011).

<http://www.egriderekoyu.gen.tr> (Trabzon-Çaykara)-(08.08.2011).

<http://www.kocapinar.net> (Samsun-Havza) - (17.11.2010)

<http://www.himiroglu.com> (Çorum) (17.11.2010)

<http://www.sarivadi.com> (Karaman-Ermenek) (17.11.2010)

<http://www.karahalli.net> (Uşak) (17.11.2010)

<http://www.adiller.com> (17.11.2010)

<http://www.comlekçi.com> - (Zonguldak-Çaycuma) - (17.11.2010)

<http://yesilkaya.com> (Yeşilkaya-Haydan köyü) (17.11.2010)

<http://www.citakliyiz.someee.com/citak/citakliyiz> (17.11.2010)

<http://.www.bozbay.net> (Bozdağ-Bayat köyü) (17.11.2010)

<http://.www.bozdagli.com> (Bozdağ köyü) (17.11.2010)

<http://www.tarsus.web.tr> (24.09.2006)

<http://www.turkoloji.cu.edu.tr/cagdasturklehceleri/3.php> (24.09.2006)

<http://cicekcilik.blogspot.com/ak-tohumlu-bitkiler.html> (08.08.2011).

<http://www.frmtr.com/biyoloji/1019035-zehirli-bitkiler.html> (24.09.2006)

<http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku> (08.08.2011).

<http://samsun01./samsun-da-bitki-adlarinin-kullanildigi-yerler/> (17.11.2010)

http://www.hbektas.gazi.edu.tr/dergi/11_20_yazilar/sayi_12/12duman.htm
(Erişim tarihi: 08.08.2011).

www.linnean.org/contents/history/linnaeus-biography.html (Erişim tarihi:
02.08.2011).

[http://www.cceia.org/resources/articles_papers_reports/710.html/_res/id=sa_](http://www.cceia.org/resources/articles_papers_reports/710.html/_res/id=sa_file1/711_thompson.pdf)
[file1/711_thompson.pdf](http://www.cceia.org/resources/articles_papers_reports/710.html/_res/id=sa_file1/711_thompson.pdf) (21.09.2009)

<http://site.mynet.com/zsaritepe/zulkuf/id5.htm> (23-08-10)-(Alacahan - Sivas)

[http://www.alucra.com/alucra-mizi-taniyalim/alucra-yoresinden-turemis-](http://www.alucra.com/alucra-mizi-taniyalim/alucra-yoresinden-turemis-kelimeler.html)
[kelimeler.html](http://www.alucra.com/alucra-mizi-taniyalim/alucra-yoresinden-turemis-kelimeler.html) (21.09.2009)

<http://www.gencziraat.com> (08 Ağustos 2008 Cuma, 15:12:46)

[http://bahdeniz.net/illerimizin-siveleri/21699-amasya-yerel-konusma-sivesi-](http://bahdeniz.net/illerimizin-siveleri/21699-amasya-yerel-konusma-sivesi-amasya-sivesiyle-kelimeler-amasya-yerel-lehcesi.html)
[amasya-sivesiyle-kelimeler-amasya-yerel-lehcesi.html](http://bahdeniz.net/illerimizin-siveleri/21699-amasya-yerel-konusma-sivesi-amasya-sivesiyle-kelimeler-amasya-yerel-lehcesi.html) (21.09.2009)

<http://www.aktaskoyu.com/kelime.php> (21.09.2009)

<http://www.afyonkarahisar.gov.tr/emirdag.asp.htm>, (24.09.2006)

<http://www.emirdag.com/e-coğrafya.htm>, (24.09.2006)

<http://www.emirdag.gov.tr/ilce.htm>, (24.09.2006)

<http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2006).

<http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, (31.07.2006).

<http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, (31.07.2006).

- <http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, (31.07.2006).
- <http://ww.firat.edu.tr/musegitimfak/> (23.09.2010)
- <http://www.mus.gov.tr/cografiyapi.aspx> (21.09.2009)
- <http://www.mus.gov.tr/ekonomi.aspx> (21.09.2011)
- <http://www.mus.gov.tr/egitimvesaglik.aspx> (21.09.2009)
- <http://www.mus.gen.tr/pages.asp?id=7> (12.05.2009)
- <http://www.muscevreorman.gov.tr/mus/cografik.htm> (09.09.2011)
- <http://www.mus.adalet.gov.tr/musfolklor.html> (09.09.2009)
- <http://www.musbelediyesi.com/index> (09.09.2011)
- <http://www.turkmania.com/archive/index.php?t-4774.html> (21.08.2009)
- <http://www.erzincan.gov.tr> – (06.09.2007)
- <http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/erzincan> – (06.09.2007)
- <http://eclubgenel.blogcu.com/1387583> - (06.09.2007)
- <http://erzuni.gen.tr/erzincan/tarih.htm> - (06.09.2007)
- <http://www.2de1.net/erzincan/52935-erzincanin.tarihi.html> - (05.09.2007)
- <http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-641&bilgi=erzincan> – (06.09.2007)
- <http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-642&bilgi=erzincan> – (06.09.2007)
- <http://www.erzuni.gen.tr/erzincan/cografya.htm> - (06.09.2007)
- <http://www.habererzincan.com/erzincan/cografyasi/index.cografya.htm>–
(06.09.2007)
- <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/359045.asp>, (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.ogm.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.cevreorman.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.milliparklar.gov.tr> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://botit.botany.wisc.edu> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.kustr.org/linkler/> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.tubitak.gov.tr/tubives/> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.horticopia.com/hortpix/html/> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

http://www.giresunform.com/giresun_yoresi_endemik_bitki_ortusu-t1933.50.html;imode (23 Ağustos 2011 Salı, 12:30:16)

<http://www.artvinliyiz.net/> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.yerkoy.bel.tr/> - (08 Ocak 2011 Cumartesi, 23:54:58)

<http://www.artvinliyiz.net/artvin-halk-dilinde-böcekler> (29.08.2011)

<http://www.yaycilar-koyu.com/soezlue-kueltueruemuez/konuma-dilimiz.html>
(22 Ağustos 2010 Pazar, 18:45:41)

<http://www.agacler.net/> (08 Ocak 2011)

<http://www.agacler.net/> (08 Ocak 2011)

<http://www.agacler.net> (08 Ocak 2011)

<http://www.aydogdukoyu.org/modules.php?name=sozluk> (22-08-10)

<http://www.biriz.biz/rz./sozluk/index.htm> (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.kalkandereliyiz.biz/yoresel-mahalli-sozluk.php> (24.08.10)

<http://www.niksarhuseyingazi.com/yoresel-sozluk/yoresel-kelimelerimiz.html>-
(24-08-10)

<http://www.dinarhaberleri.com> (22.08.2010)

www.ziraatcim.net (22.08.2010)

<http://www.tasocagikoyu.com> (22.08.2010)

<http://www.birikimler.com> (22.08.2010)

<http://yerkoy.net/index> (22.08.2010)

<http://www.aydogdukoyu.org/modules.php?name=sozluk>-(22.08.2010)

http://www.habule.com/trabzon/vakfikebir_a (trb.vak).htm (22.08.2010)

<http://www.izafet.com/kus-turleri/587787-turkiyedeki-kus-turleri-3.html>-(16
Ağustos 2011 Salı, 04:03:56)

<http://www.gulenkoyu.com/index.php?topic=2400.0>-(22.08.2010)

<http://www.trabzonum.org/showthread.php?t=71>(09)-(22.06.2011)

<http://www.dogadernegi.org/>-(08 Ocak 2011 Cumartesi, 23:54:58)

<http://www.sucati.org/v3>, (Suçatı sözlüğü), Erişim tarihi: 17 Ağustos 2011)

<http://sabanozum.com/sozluk.php>- (11 Ocak 2011 Salı, 23:46:57)

<http://www.sivaskulturu.com/sivas/yoresel-sozluk/oku/> (22.08.2010)

<http://www.istsivder.org.tr/sivas-yoresel-kelimeler.html>- (24.08-10)

<http://www.biriz.biz/rize/sozluk/index.htm> (22.08.2010)

<http://www.kalkandereliyiz.biz/yoresel-mahalli-sozluk.php>-24-08-10

<http://akbulutkoyu.blogcu.com/koylu+sozluk> (22.08.2010)

<http://www.serefiye.biz> (13.07.2010)

<http://sindelhofyuk.free.fr/sozler.html> (22.08.2010)

<http://www.akgunesyu.com> (13.07.2010)

<http://www.nizip.com/showthread.php?t=2871>-(08 Ocak 2011 Cumartesi)

<http://www.aydinlikkoyu.com/index> (Ordu-Ay.)- (22.08.2010)

kocaozu.com/kocfile/kczbilgi.html / www.kocaozu.com - (13.07.2010)

<http://www.dogadernegi.org/> (13.07.2010)

<http://www.kocaeliaydinlarocagi.org.tr> (22.08.2010)

<http://www.bozkirkusca.com> (22.08.2010)

<http://www.kozlukder.com> (22.08.2010)

<http://www.camyurt.com/eflani-yoresel-sozluk> (13.07.2010)

<http://www.gundogmus.net> (22.08.2010)

http://www.catakkirikoyu.com/haber_detay.asp?haberid=18 (13.07.2010)

<http://www.gokdereli.com/sayfa/19-yoresel-sozlerimiz.html> -(Gümüşhane, Gökdere köyü). (Erişim tarihi: 29.08.2011)

http://www.catakkirikoyu.com/haber_detay.asp?haberid=18 (22.08.2010)

<http://www.mutfakkedisi.com/sifali-bitkiler/ogul-otu.php>

<http://www.bulbulkoyu.com/index.php/yoresel-sozlerimiz.html>-22-08-2010

http://www.eskibaglar.net/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=30-22-08-10 (Dr. Yılmaz Cebecioğlu - Eskibağlar)

<http://www.maxicep.com/belgesel/akvaryum-sozlugu-balik-besleyenler-icin-146559.html> -(Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.darili.com> – (05 Temmuz 2009)

<http://www.darili.com/edebiyat/darilisozluk.htm> -(05 Temmuz 2009)

<http://www.unikaradeniz.com/> - (Erişim tarihi: 29.08.2011)

<http://www.bozatltd.gov.tr> - (18 Temmuz 2008)

http://www.bediroren.com/?page_id=311 (Erişim tarihi: 29.08.2011)

http://www.tirebolucivilyalikoy.com/component/option,com_fireboard/itemid,28/func,view/id,22/catid, (7/13 Temmuz 2011)

<http://www.yukaritepekoyu.tr/gg/y.oe.resel-s.oe.zlerimiz.htm> (29.08.2011)

<http://tibbivearomatikbitkiler.blogcu.com/> (22.08.2010)

ÖZET

EFE, Kürşat, Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri, Doktora Tezi, Ankara, 2012.

“Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri” adlı tez çalışması bitki ve hayvan isimlerinin kavram alanını belirlemek ve bu alandaki boşluğu doldurabilmek için hazırlanmıştır. “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri” adlı tezimizi hazırlamadaki ana gayemiz, Türk milletinin tabiata bakış tarzının ortaya konulması olmuştur. Böylece bu çalışmada, Türkçenin bitki ve hayvan isimleri alanındaki sözcük varlığını bir arada derleme amaçlanmaktadır.

Türkiye Türkleri, Anadolu’da hem geçimini sağlamak hem de yiyeceğini temin etmek için hayvan ve bitki yetiştiriciliği ile meşgul olmuşlardır. Bitkiler ve hayvanlar Türk kültüründe geniş bir etki alanı içerisinde yer almıştır. Bazı hayvanlar kutsallaştırılıp totem hâline getirilmiş, bazıları pek önemsenmemiş, bazılarından da sadece giyim kuşam yanında diğer doğal ihtiyaçlar amacıyla faydalanılmıştır. Bitkilerden de halk hekimliği yanında tıp ve eczacılık, kozmetik ve tekstil gibi birçok alanda fayda sağlanmıştır. Türkler’in çok eski devirlerde tarımla uğraşmaya başladıkları ve her türlü geçimlerini onlardan sağladıkları belirlenmiştir. Hayvanların etinden, sütünden ve süt ürünlerinden faydalandıkları gibi daha sonraki zamanlarda avcılıkla da ilgilenmeye başladıkları görülmüştür. Yarı göçebe bir hayat tarzı sürdüren Türkler, bitki ve hayvan isimlerini halk kültürünün ve felsefesinin özlü ifadeleri olan deyim ve atasözlerinde fazla sayıda kullanmışlardır. İsimleri verme ve kullanma bakımından da Türk milletinin hayat felsefesini bir yönüyle yansıtmak da diğer bir amacımız olmuştur. Bu sebeple Türkiye Türkçesinin ulaşılabilen bütün kaynakları taranmış ve farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Hayvanlar; renkleri, yapıları, organları gibi fiziksel özellikleriyle beslenme ve üreme özelliklerine göre çeşitli isimler almıştır. Bitkiler; köküne, yetiştiği ortama, görünüşüne, rengine, uzunluğuna, kokusuna, kullanımına, (insanlara ve

organlarına, hayvan ve organlarına, eşyalara, diğer varlıklara) benzetme yoluyla çeşitli isimler almıştır. Adlandırmalara bakıldığında, Türkçenin kavramlaştırmada doğadaki nesnelere dayandığı ve somut bir anlatım dili kullandığı görülmektedir. Benzetmelere dayalı adlandırmalar yanında ad aktarmalarıyla ve deyim aktarmasıyla yapılan adlandırmalar da farklı özellikleriyle dikkat çekmektedir. Anadolu ağızlarında bunun yanında güzel adlandırma örnekleriyle benzetmeli, aktarmalı adlandırmaların tanığı olan, somut kavramlara da rastlanmıştır. Bir hayvana ya da bitkiye bir yörede başka bir isim verilirken başka bir yörede farklı bir isim verilmektedir. Bunun yanında aynı isim, yöreler arasında farklı anlamlara geldiği gibi farklı bitki ya da hayvan isimlerine verilmektedir.

Türk dili ve edebiyatının yazılı ve sözlü malzemeleri incelendiğinde, Türkçenin bitki ve hayvan isimlerinin zengin ve çeşitli olduğu görülmektedir. Bitki ve hayvan isimleri, şahıs adlarında, halk hekimliğinde, yargı ve düşünce kalıplarında, gelenek görenek ile ilgili ifadelerde, inançlarda ve rüyalarda kendisini önemli derecede hissettirmektedir. Aynı zamanda kültür dilindeki kişileştirme, konuşturma, benzetme gibi söz sanatlarında ve destanlarda duygu ve düşüncelerin iletilmesi amacıyla da hayvan isimlerinden faydalanılmıştır. Türkler, bazı bitki ve hayvan adlarından bazılarını şahıs lakap ve unvanı ile yer adlarında kullanmışlar, bu adlandırmada yırtıcı kuşlar, pençeli hayvanlar ile evcil olanlardan özellikle erkek cinslerinin isimlerini gücü temsil ettiğinden dolayı tercih etmişlerdir. Aynı zamanda kız çocuklarına da doğada bulunan güzel ve narin yapıları hayvan isimlerinin verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler:

1. Türkiye Türkçesi
2. Anadolu Ağızları
3. Bitki ve Hayvan Adları
4. Dilbilim, Adbilim
5. Sözcükbilim
6. Adlandırma

ABSTRACT

EFE, Kürşat, The Names of Plants and Animals in Accent of Turkey Turkish, PhD Dissertation, Ankara, 2012.

The thesis called "*The Names of Plants and Animals in Accent of Turkey Turkish*" has been prepared to determine the concept field of the plants and animals' names and to fill the gap in this area. Our main object in preparing our thesis named "The Names of Plants and Animals in Accent of Turkey Turkish" is to reveal the perspective of Turkish people about the nature. So that in this study aims to compile all together Field of the Turkish Plant and Animal Names's lexicon.

Turkish people in Turkey have been dealing with animal breeding and plant growing so as to live on and supply themselves with food. Plants and animals has a large sphere of influence in Turkish culture. Some of them are blessed and became totems, some are not given much importance. And some of them are used for their benefits such as answering the needs of wearing, feeding etc. Plants were used in many areas such as medicine and pharmacy, cosmetics and textiles as well folk medicine. It is recognized that Turkish people have started dealing with agriculture in the ancient times and made their living on it. In addition to benefiting from the milk, skin and the meat of the animals; they started to be interested in hunting in the following days. Turkish people who led a half-nomadic way of living, have used plant and animal names in many of their proverbs which are parts of the public culture. Another goal of us is to reflect the way of thinking of the Turkish nation in terms of using these names. Therefore, all sources of Turkey Turkish reached have been scanned and different outcomes have emerged. Animals are given names various names in accordance with their types, organs, colors and other physical properties. Plants have been known as various names according to their roots, environments they grow, appearances, colours, lengths, smells, usages (people and their organs, animals and their organs, goods and other assets) via simile. When naming

for animals and plants are examined, it is reconized that Turkish is based on objects in nature in terms of conceptionalism and uses a language of concrete expression. As well as naming via similes, naming via synecdoche and metaphore also takes attention with thier different features. In addition, euphemism examples and concrete concepts witnessing naming with simile and indirect naming in Anatolian accents were met. One other name given to an animal or plant in a region can be given a different name in another region. Moreover, the same name can not only have different meanings among regions but also be given to different plants and animals' names.

When written and spoken materials in Turkish Language and Literature were analyzed, it was noticed that the names of animal and plants in Turkish are prosperous and various. Plants and animals' names apperantly show themselves in person's names, folk medicine, judgement and thinking patterns, expression related to customs, believes and dreams. At the same time, animals' names were also benefited to convey feelings and ideas in sagas and figure of speech such as personification, inducing to talk, simile in the language of culture. The Turkish people have also used some plant and animal names as nicknames for humans or for naming places. They especially preferred wild birds, animals with paws and male domestic animals, because they represented power. It's also seen that baby girls are named after beautiful and delicate animals rarely found in nature.

Key Words:

1. Turkish of Turkey
2. Anatolian Dialects
3. Plant and Animal Names
4. Lenguistik, Onomastik
5. Leksikoloji
6. Naming